Bekwel

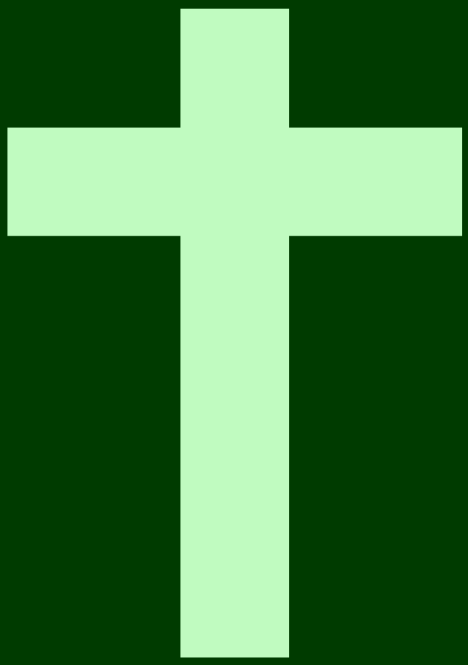

Bekwel: Bekwel (New Testament)

Bekwel
Bekwel: Bekwel (New Testament)

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bekwel

Contributor: Wycliffe USA

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.
You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.
- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.
Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 26 Apr 2025 from source files dated 26 Apr 2025
93bbeee1-b255-555f-8c39-01878a3cad57

Contents

Mbɛɛ Bhaadal tɔ Mɛkana ɛ Matye 1
Mrk 53
Luk 86
Zaŋ 140
Mɛsa mɛ Bot ɛ Lwoma 180
Lɔm 230
Kolɛɛt Mɛkɛn 253
Koolɛt Bɔɔba 275
Mɛkana nakwyeeda bot ɛ Ghalati ɛ 290
Efɛɛz 298
Filip 306
Kolɔs 312
Tesalonik Mɛkɛn 318
Tesalonik bɔɔba 323
Timote Mɛken 326
Timote yii Bɔɔba 333
Mɛkana ɛ Pɔl, pɛ dáa Tit 338
Filemɔŋ 341
Ebele 343
Mɛkana ɛ Zak 360
Mɛkana ɛ Pyɛɛd, yii mɛkɛn 366
Mɛkana ɛ Pyɛɛd, yii bhɔɔba 373
Mɛkana ɛ Zaŋ, yii Mɛkɛn 377
Mɛkana ɛ Zaŋ, yii Bhɔɔba 383
Mɛkana ɛ Zaŋ yii Elɛl 384
Mɛkana ɛ Zuud 385
Mɛsɔ natelaa Zaŋ ɛ 387

Mbɛɛ Bhaadal tɔ Mɛkana ɛ Matye
Matye
Mɛkpa mɛ mɛkɛn

Mbɛɛ Bhaadal ɛ Matye dyeebagwyák ɛ ekeletyɛ e kyee dik mbyak eYuda. Nyɛ nadi egu ɛnyɔɛpe Ekwyala ee nadi tɔ ɛbhɛŋ ɛ na mwa ɛ. Matye lɛɛ bot ɛ náá, Yezu nazyɛ é étɛp ɛzɛsa náá, etɛp ee nakwyalaa tɔ bɛmɛkana menek ɛ neebela ɛsuk. Matye nakwyal é, é ghɛŋ ekeletyɛ e bot ɛ mbyak eYuda nazesɔaa tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda ɛ. Bɛ nadi é tɔ ezɛɛga bot ɛ nadi emyaal náá, bot ɛ membyak mesis sulal pɛ daa lɔɔ ɛ.

Yɛ bɛ Matye ɔ, nyɛy ke é náá, Yezu é **Lyoel** di lɛɛ nɛ eghɛŋ djas sa Zɛɛb di ewaab nɛ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Lyoel tak ɛpelyaal ɛzel na bes yii ɛmɛt mɛtiŋ mɛ di tɔ ɛbhɛŋ ɛ na mwa ɛ. Náá, Yezu é **Mɛsia** eYuda nadi ebwood ɔ. E sok nyɛ di elii dum nɛ ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, nyɛ dyeebake é náá: Zɛɛb é Mɛkoozi, eghɛŋ bɛ pe eezenyen kɔ bɔs.

Mbɛɛ Bhaadal ɛ Matye baazodu é ɛzel ɛ wat nɛ bak bɛsɔ bɛlɛl.

Pɛ tɔ ɛzel ɛ tak, Matye nasɛɛg mɛkpa ɛ Yezu é, tɔ mwoob mɛtɛn: etɛp ee nyɛ nalii kana tɔ mɛlaŋel mɛ etɛn kɛkum ɛlaŋel etɛn nɛ ebá ɛ, mɛkpa menek baadjóoaa é mɛkpa mɛ kɔ ɛtsok. Ye kwyɛl ɛlyaal ɛ ko kyeed bɛdjekel ɛ Yezu nagoka nɛ ɛkɛ é tak ɛ. Ye nadyeebalyo é kɔ ɛsu ɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, dáa bot di egoka nɛ ɛdi nɛ ɛgwakel pak'ɔɔ ɛ, nɛ dáa bɛ di egoka nɛ ɛgwakel bɛ nɛ Zɛɛb'ɔɔ ɛ. Yɛ kabɛ ekwyala ee nakan é ɛlaŋel kam ɔ, yenek lii é dum nɛ ɛdul ɛ mɛlɔ nɛ mɛlyo étɛp bot aakɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɔ. Yɛ kabɛ mɛkpa mɛ di tɔ ɛlaŋel ɛ kam nɛ elɛl ɔ, yenek sɛɛg é etɛp ee di elyo bot esa ee di esée esok di náá, Zɛɛb é mɛkoozi ɛ. Tɔ ɛlaŋel kam nɛ etɛn nɛ elɛl, yenek lyaal é dáa bot di nɛ ghwyil ɛdi é di wat bɛkɛl nɛ bɛdhem tɔ zɛɛga ekeletyɛ ɛ. Yɛ kabɛ ekwyala ee di kan tɔ ɛlaŋel mɛkam-mɛmbá nɛ ená kɛkum mɛkam-mɛmbá nɛ etɛn ɔ, yenek lyaal é dáa bɛdjekel di egoka nɛ ɛbwood mɛgham mɛ ɛsik ɛ.

Ɛsok nɛ bɛ nɛ bela mɛkpa menek, nɛ bhii bɛ mɛkpa menek, mɛkana mɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Matye kaada é dáa Yezu nadi etsik bot ɛ, nɛ dáa nyɛ nadi edjɛ mɛdhuu mɛ bot edee ɛ. Ye baakaadaa é étɛp ɛpus bot náá, bɛ siiza ɛbuɛpe, nɛ ɛbe ɛ mɛso bɛ nɛ bɛlyoel yii eYuda.

Pɛ mɛkɛn mɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Matye, nyɛ kaada é etɛp e ɛbyel ɛ Yezu, edhɔma bɛ, mɛkoozi mɛ eYuda (tɔ ɛlaŋel ɛ wat nɛ ɛlaŋel ɛ ebá). Pɛ mɛsik mɛ Mbɛɛ Bhaadal, Yezu, mɛkoozi mɛ eYuda eedjɛaa epée e ɛsyee nɛ ɛbemaa é Mɛlaaba (ɛlaŋel mɛkam-mɛmbá nɛ etɛn nɛ ebá). Tin Zɛɛb naagomal nyɛ tɔ ɛsyee. Yezu eezɛtel bɛdjekel bɛ nyel. Nyɛ eezɛlwom bɛ, bɛ kɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ daa bot ɛ membyak djas kɔ bɔs (ɛlaŋel mɛkam-mɛmbá nɛ etɛn nɛ elɛl).

Ɛsok nɛ Yezu nɛ byel, nyɛ nadjóoaa é **Emanuɛl**: ye kwyɛl ɛlɛɛ é «Zɛɛb é nɛ nena» (ɛlaŋel ɛ mɛkɛn, ze mɛkam-mɛmbá nɛ elɛl). Mbɛɛ Bhaadal Matye sik ɛ nɛ ekɛk ɛ Yezu bak: «Mɛ é nɛ nen sam wat mɛlu djas kɛkum dwoo bɔs aakɛsi ɛ» (ɛlaŋel mɛkam-mɛmbá nɛ elɛl, ze mɛkam-mɛmbá). Yezu é Zɛɛb tɔ bot.

Dhaad ɛ Yezu

1 Beeka dhaad ɛ Yezu Klisto, dha ɛ Abalaam, dha ɛ Dhavid e:

2 Ye é Abalaam ɛ nabya Izak, Izak ɛ nabya Zakɔɔb, Zakɔɔb kabya yɛ ɛ Yuda nɛ bɔn nyɛɛg.

3 Tin, Yuda ɛ nabya Pɛlɛɛz bɛ nɛ Zeedas. Din ɛ nyɛɛg'ɔɔ nabɛ é Tamaad. Pɛlɛɛz kabya ɛ Eslɔm, Eslɔm kabya yɛ ɛ Alam.

4 Mɔn Alam kadi é Aminadaab, Aminadaab nakabya yɛ ɛ Naasɔn. Naasɔn kabya ɛ Salman.

5 Salman naazɛbya Bhoaaz bɛ nɛ myɛl Layaab. Bhoaaz bɛ nɛ ngbɛ myɛl Luth nakabya ɛ Obɛɛd. Obɛɛd nakabya ɛ Yese,

6 Yese é nabya mɛkoozi Dhavid.

Mɛkoozi Dhavid naabya Salomɔŋ, nyɛ nabya Salomɔŋ ɛ bɛ nɛ mwaa Wyiili*.
7 Salomɔŋ nabɛ ɛ́ sɛɛg ɛ Loboam, Loboam nakabya yɛ ɛ Abiya, Abiya kazɛbya yɛ ɛ Asaf.
8 Asaf nazɛbya ɛ́ Yozafat, Yozafat kabya yɛ ɛ́ Yolam, mɔn Yolam nabɛ ɛ́ Ozias.
9 Ozias nadi ɛ́ sɛɛg ɛ Yotam, Yotam kabya ɛ́ Akaaz, Akaaz eezɛbya Ezekias.
10 Ezekias kabya ɛ́ Manase. Manase kabya yɛ ɛ́ Amɔn, Amɔn nakabya yɛ ɛ́ Yosias.
11 Yosias kadi ɛ́ sɛɛg ɛ Yekonia nɛ bɔn nyɛɛg. Tin ɛ bɛ nazɛtɔ́ é ekwom pɛ kyee dik Bhabhilɔn.
12 Bhii bɔn Yisalaɛl natɔ́ é ekwom pɛ kyee dik Bhabhilɔn ɛ, Yekonya nakabya ɛ́ Salatyɛl, bhii tak Salatyɛl eezɛbya Zolobabɛl,
13 Zolobabɛl kabya yɛ ɛ́ Abyuud, Abiyuud nabɛ ɛ́ sɛɛg ɛ Elyakim, Eliyakim kadi ɛ́ sɛɛg ɛ Azɔɔd;
14 Azɔɔd eezɛbya Sadɔk, Sadɔk kabya ɛ́ Akim, mɔn Akim kadi ɛ́ Eliyuud.
15 Eliyuud kadi ɛ́ sɛɛg ɛ Eleazaad, Eleazaad kabya ɛ́ Matan. Matan eezɛbya Zakɔɔb,
16 Zakɔɔb kadi ɛ́ sɛɛg ɛ Zozɛf ngom ɛ Maali. Ye ɛ́ Maali tak ɛ nabya Yezu bot di edjóo Mɛsia ɔ.
17 Tinaak, kana kɔkɔ mɛbyel ɛ Abalaam, kɛyaka nɛ yɛ Dhavid, ye nabɛ ɛ́, ye naasa tyee ekɔkɔ e mɛbyel kam nɛ ená. Ye naabaasa tyee ekɔkɔ e mɛbyel kam nɛ ená kana ɛbyel ɛ Dhavid, kɛyaka nɛ membu mɛ bɔn Yisalaɛl natɔ́ é ekwom pɛ Bhabhilɔn ɛ. Kana membu mɛ bɔn Yisalaɛl natɔ́ é ekwom pɛ Bhabhilɔn ɛ kɛyaka nɛ ɛbyel ɛ Mɛsia, ye naasa tyee ekɔkɔ e mɛbyel kam nɛ ená.

Ɛbyel ɛ Yezu Klisto

18 Gwakeka ɛsuk ɛ ɛbyel ɛ Yezu Klisto. Maali nyɛɛg nabɛ ɛ́ ghɔɔd ɛ Zozɛf. Ɛsɔk nɛ bɛ nɛ di moma nɛ motom, ye nabɛ ɛ́, Maali eezɛbela ɛbum nɛ ghwyil ɛ Sisim na Dɛɛ.
19 Zozɛf, mwaaz'ɛ nabɛ ɛ́ mot epiki, nyɛ nabɛ ɛ́ ààkwyɛl ɛdhusal nyɛ é mis mɛ bot. Nyɛ ɛ́ boozɛke náá, emwaaz bɛ nɛ Maali si tɔ syaab.
20 Dáa nyɛ nadi esiiza deenek ɛ, dhiiti fofop ɛ Ghɛŋ ngɔt eezɛtuula nyɛ tɔ dhyam, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Zozɛf, dha ɛ Dhavid, nàbem ba étɛp ɛba Maali, etɛɛ náá, ye ɛ́ nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ ɛ, nyɛ bela ɛbum.
21 Nyɛ waabya mɔn mɔɔ motom, bi aaget nyɛ ɛ Yezu, etɛɛ náá, nyɛy ɛ́ kwaatsik bot ɛ mbyak'ɛ tɔ mesyem mɔɔ.»
22 Esesɛɛ binek djas aasael ɛ, etɛɛ náá, etɛp djas Ghɛŋ nalɛɛ tɔ nuub ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb neebela ɛsuk. Ye nabɛ ɛ́ náá:
23 «Mɔn ɛsyes ɛ moma di ààgu botom ɔ waabela ɛbum. Bhii tak, nyɛ waabya mɔn mɔɔ motom,
nyɛ aaget nyɛ ɛ́ Emanuɛl.†»
Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́: «Zɛɛb ɛ́ nɛ nena.»
24 Dáa Zozɛf kadjem é gɔ ɛ, nyɛ zokasa ɛ́ dáa fofop ɛ Ghɛŋ nalɛɛ nyɛ ɛ, nyɛ ɛ́ boozɛbeeb myɛl Maali.
25 Tin, nyɛ nabɛ ɛ́ ààsɛɛga goŋ bɛ nɛ myɛl kɛkum dwoo myɛl nabya mɔn motom, Zozɛf naget Yezu ɛ.

2

Bɛtsoŋ ɛ bot eezɛtɔ́ kɛduwal Yezu

1 Yezu nabyel ɛ́ pɛ dɛl ɛ Bheteleɛm pɛ kyee dik Yude é ghɛŋ Elood nadi mɛkoozi ɛ. Ɛ ghɛŋ tak, ye nabɛ ɛ́, bɛtsoŋ ɛ bot naadus pɛ kyee ɛdjem ɛ dwoo, kum pɛ Yeluzalɛm.
2 Tin, bɛ moo zɛdji náá: «Mɛkoozi mɛ eYuda, mɔn di náá, nyɛ ààloo nɛ ɛbyel ɔ, nyɛ ɛ́ wo? Bis eebee kwyikwyen yɛ edus pɛ ɛdjem ɛ dwoo, bis ɛ́ bookazyɛ zɛduwal nyɛ.»
3 Dáa mɛkoozi Elood nagwak deenek ɛ, ye nabɛ ɛ́, ye naakpaa nyɛ lyem ɛbuɛpe dɔɔ nɛ bot ɛdi kɔ ghaada Yeluzalɛm ɔ.

---

* **1:6** *Mwaa Wyiili* Etɛɛ náá, nyɛ nadɛk nyɛ ɛ́ nɛ dhiiti mɔɔ sodja yɛ, din ɛ lɛ Huri. † **1:23** Eza 7.14

4 Wɔ gwaa nyɛ zɛdjóo bot ɛ nadi kɔ elo eboo bɛghaa-Zɛɛb ɔ djas, nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ
etsi djas, nyɛ needji bɛ di Mɛsia di esiŋa nɛ ɛbyel ɔ.
5 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Pɛ Bheteleɛm, pɛ kyee dik Yude etɛɛ náá, ngoolel-mɛkpa ɛ
Zɛɛb nakwyal ɛ náá:
6 “Wɔy Bheteleɛm, kyee dik Yude
Nɛ tsɛɛtsɛ wɔ tok nɛ ghwyil ɛbyaselaa pɛ kɔ mɛl mɛ di kɔ kyee dik Yude ɛ,
etɛɛ náá, kɔ lɔ'ɛ aapaawyis boo kukuma
mot aadjɛɛd mbyak'am Yisalaɛl ɔ.*”»
7 Deenek, wɔ gwaa, mɛkoozi Elood zɛdjóo bɛtsoŋ ɛ bot binɔk tɔ syaab. Tin, bɛ eezɛlɛɛ nyɛ
sum di nɛ ɛwala ɛ kwyikwyen tak nanyen tɔ gwoo ɛ.
8 Bhii tak, nyɛ eezɛlwom bɛ pɛ Bheteleɛm. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Tóka kɛsaa, da bi é gu etɛp
djas dum nɛ mɔn tak, dɔɔ nɛ zeza nɛ di nyɛ di ɔ. Bi é bela ɔɔ, da bi é lɛɛ mɛ, etɛɛ náá, mam
pe neezyɛ, zɛduwal nyɛ.»
9 Bhii bɛ nazegwak dáa mɛkoozi nalii nɛ nɔɔ ɛ, bɛ eezɛnɔɔ mɛnyel dhaa yɔɔ. Tin,
kwyikwyen bɛ nadi ebee pɛ ɛdjem ɛ dwoo ɛ, moo kɛ pɛ sok bhwoob'ɔɔ pɛ ɛko, é sok bɛ
nakum zeza nɛ di mɔn tak nadi é, Wɔ gwaa kwyikwyen zɛtyaa piki, é di wat, ààkabaakɛ.
10 Dáa bɛ nabee kwyikwyen ɛ, bɛ nabɛ é, bɛ naamyaala ɛbuɛpe.
11 Bhii tak, bɛ eezɛni tɔ ndjaa, zɛbela mɔn bɛ nɛ nyɛɛg Maali tin. Wɔ gwaa, bɛ zɛkwyit
mɛboŋ si étɛp ɛduwal mɔn. Bhii tak, bɛ eezɛkɛɛ mɛkɔm mɔɔ. Bɛ eezɛpɛk nyɛ nɛ elɔɔd, nɛ
bɛmɛnanas di edikaa tɔ du ɛ, zɛnɔɔ mul mɛ di djóoaa miid ɛ.
12 Bhii tak, wɔ gwaa Zɛɛb zɛlu bɛ tɔ dhyam náá, bɛ nàdhaa pɛ daa Elood. Tin, é ɛsik ɛ lɔɔ
pɛ dɛl ɛ lɔɔ, bɛ nakadhaŋ é, pɛ ze sis.

Zozɛf nɛ Maali zɛnɔɔ mɔn'ɔɔ Yezu, kaab tó pɛ Eziptɛ

13 Bhis bɛtsoŋ ɛ bot binɔk nató ɛ, fofop ɛ Ghɛŋ ngɔt eezɛtuula Zozɛf tɔ dhyam. Nyɛy nɛ nɛ
náá: «Wyɛla. Nɔŋa mwalɔ nɛ mɔn, da bi é kaab, tó, kɛsɔwa pɛ Eziptɛ. Kɛdi penek, kɛkum
dwoo mɛ aake náá, wɔ bula ɛ. Etɛɛ náá, Elood é waasaa mɔn étɛp nyɛ neegó nyɛ.»
14 Tin, Zozɛf é boozɛwyɛl, nɔɔ mɔn nɛ myɛl, zɛkaab pum-ɛ-pum, tó, kɛsɔwa pɛ Eziptɛ.
15 Zozɛf zokadi penek ɛ kɛkum ɛlu ɛ ɛsyee ɛ Elood. Ye nasɛɛ deenek ɛ, etɛɛ náá, etɛp
ee Ghɛŋ nalooleɛ tɔ nuub ngoolel-mɛkpa mɛ ɛ, neebela ɛsuk. Ye nabɛ é náá: «Mɛ eedjóo
mɔn'am étɛp nyɛ neewyis tɔ dɛl ɛ Eziptɛ.†»

Elood eezɛgó bɔɔ dhyeeb

16 Bhis Elood nazɛgu náá, bɛtsoŋ ɛ bot binɔk naakɔɔ nyɛ ɛ, nyɛ naazɛbiyo ɛlyelɛpe. Wɔ
gwaa nyɛ zɛdjɛ ɛlee nɛ bot bɛ náá, bɛ tó pɛ Bheteleɛm nɛ mɛl mɛ di é mengwoob ɛ djas, kɛgó
bɔn botom djas di náá, bɛ dinaa ààpaakum membu membá ɔ. Etɛɛ náá, ndem bɛtsoŋ ɛ
bot nalɛɛ nyɛ ɛ, ye nabɛ é náá, mɔn tak nadi é, tɔ lɔɔg membu menek.
17 Tin, etɛp ee ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Zelemi nalɛɛ é boo zɛbela ɛsuk. Nyɛ nabɛ é, nyɛ
naake náá:
18 «Etsim ɛpegék pɛ dɛl ɛ Lama;
etsim e boo mɛgwyɛ nɛ mezuk.
Ye é Lasɛl ɛ di edje bɔn bɛ.
Nyɛ aanàkwaakat ɛgwyɛ, etɛɛ náá, bɔn tokapɛ‡.»

Zozɛf nɛ Maali zɛnɔɔ mɔn'ɔɔ Yezu eezɛdus Eziptɛ, sik pɛ Nazalɛt

19 Bhis ɛsyee ɛ Elood, fofop ɛ Ghɛŋ ngɔt eezɛtuula Zozɛf tɔ dhyam pɛ Eziptɛ.
20 Nyɛy nɛ nɛ náá: «Wyɛla. Nɔŋa mwalɔ nɛ mɔn, da bi é sik pɛ kyee dik Yisalaɛl etɛɛ náá,
bot djas nadi ekwyɛl ɛgó mɔn'ɔ ɔ, bɛ eezesi “bhɛɛɛ”.»
21 Tin, Zozɛf é boozɛwyɛl, nɔɔ mɔn nɛ myɛl sik pɛ kyee dik Yisalaɛl.

---

* **2:6** Mis 5.1 † **2:15** Oze 11.1 ‡ **2:18** Zel 31.15

22 Tinaak, dáa nyɛ nagwak náá, Alselaɔs naadjila sɛɛg Elood kɔ bóó mɛkoozi pɛ Yude ɛ,
bwoo naasa nyɛ é ɛtó pɛ yiizaag. Zɛɛb é boobaazɛdjɛ nyɛ mɛlyo mɛsis tɔ dhyam. Tin, nyɛ
eezɛtó pɛ dhiiti dɛl ɛsis, pɛ kyee dik Ghalile.
23 Nyɛ é boozɛtó kɛdi pɛ dhiiti dɛl, din ɛ dɛl ɛ tak é Nazalɛt. Ye nasɛɛ deenek é, etɛɛ náá,
dhiiti etɛp ee Zɛɛb nalɛɛ tɔ enuub e bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ, neebela ɛsuk. Ye nabɛ é
náá: «Bɛ aadjóo nyɛ mot Nazalɛt.»

3

Mɛlyo ɛ Zaŋ Nduuel-bot

1 Ɛ ghɛŋ tak ye nabɛ é Zaŋ Nduuel-bot eetuula tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ e kyee
dik Yude. Nyɛ nadi elyo é náá:
2 «Liigka elyem bin, etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, yɛ eezekunaa!»
3 Ngoolel-mɛkpa Ezayi nalii étɛp'ɛ é náá:
«Mot ngɔt ɛpetuud kɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ náá:
“Koobalka mɛze ɛ Ghɛŋ!
Tuuka nyɛ mɛze mɛ na looba-looba!”»
4 Kaad Zaŋ nadi ebɔt ɛ nasael é nɛ mya mɛ boo yaaga kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.
Nyɛ nabɛ é nɛ bhɛtɛ ket é kuu. Nyɛ nadedɛ é etsemaaka nɛ egho.
5 Bot ɛ ghaada Yeluzalɛm nɛ bot ɛ kyee dik Yude djas, zɛnɔɔ bot ɛ nadidi mbaka-mbaka
nɛ dii Yuldɛn ɔ nadi ezyɛ pɛ daa lɛ.
6 Bɛ nadi evaa mesyem mɔɔ é mis mɛ bot. Bhii tak ɔ, Zaŋ zɛduu bɛ Zɛɛb tɔ dii Yuldɛn.
7 Dáa Zaŋ nabee náá, bɛtɛ nɛ eFalizyɛ nɛ eSaduseɛ nadi ezyɛ pɛ daa lɛ ɛbuɛpe zɛduwa
Zɛɛb ɛ, nyɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ mbyak mɛgel mak! Ɛzɛ lyo bin náá, bi kaab ɛbuk ɛ
Zɛɛb ze kunaa nɛ ɛzyɛ enek?
8 Lyaalka nɛ esesɛɛ bin náá, ye é tsɛɛtsɛ náá, bi eezeliig elyem bin.
9 Betka ɛke biyɔ nɛ biyɔ náá: “Dhiiti sonok aanàkwaasa mena, etɛɛ náá: Abalaam é
bhaab'enaka.” Etɛɛ náá, Zɛɛb é nɛ ghwyil ɛliig mɛkok mak ye liiza bɛdha ɛ Abalaam.
10 Ye nyɔ é bi gu náá, zoŋ moo é nɛɛga é ɛbok ɛ le étɛp ye neetsaal ekaŋal e tak. Ele ee di
ààdjɛ mbɛɛ bhum ɔ djas, goka é nɛ ɛkwyalaa. Bhii tak, da ye é kɛmwasaa tɔ du.
11 «Ye é tsɛɛtsɛ náá, mam duu bin Zɛɛb é tɔ mɛdii, étɛp ye neelyaal náá, bi eezeliig elyem.
Yɛ kabɛ mot di zyɛ bhis'am ɔ, nyɛ aaduu bin Zɛɛb é, tɔ ghwyil Sisim na Dɛɛ nɛ du. Nyɛ
eedhaa mɛ nɛ mɛbwala. Mam aanàkwaakobela-bela duu ɛmalal étɛp ɛkotii-tiiak ekel
ekoko bɛ.
12 Tɔ mɛmbɔ mɛ, nyɛ eemɛt wal étɛp nyɛ neewa mbɛk pak ezeeza nɛ bhum. Ezeeza pak
wat, mbɛɛ bhum yak pak. Tin, nyɛ waakwom mbɛɛ bhum tɔ taa. Yɛ kabɛ ezeeza ɔ, nyɛ
kakɛmwas yɛ ɛ tɔ du na kɔm-kɔm.»

Ɛduwa Zɛɛb ɛ Yezu Klisto

13 Dhiiti dwoo Yezu naazɛdus pɛ kyee dik Ghalile zɛkum pɛ dii Yuldɛn pɛ kyee Zaŋ nadi
é, étɛp nyɛ needuwa Zɛɛb dáa Zaŋ.
14 Wɔ gwaa Zaŋ zɛbyen yɛ. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Ye é mam ɛ di egoka nɛ ɛzyɛ, zɛduwa Zɛɛb
pɛ daa lɔ. Ghuna ye é wɔy é kazyɛ pɛ daa lam e!»
15 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ goka é wɔ myaal náá, ye séɛ deenek é ɛwala ɛlak. Etɛɛ
náá, deenek mena sa é ɛkwosak ɛ Zɛɛb.» Tin, Zaŋ é boo zɛmyaal.
16 Dáa Yezu naduwa Zɛɛb ɛ, wyisa nyɛ nazowyis tɔ mɛdii ɛ, é di tak wat, wɔ gwaa gwoo
zɛbɛŋel kɔ ɛko ɛ lɛ. Bhii tak, Sisim na Dɛɛ eezyɛ, zɛsul kɔ lɛ tyee ɛghum.
17 Dhiiti gwood eezɛgék tɔ gwoo náá: «Nwyak é mɔn'am mɛ di kwyɛl ɔ. Mɛ eedyee-
bamyaala nɛ nɛ ɛbuɛpe.»

4

Mɛbhowal ɛ Yezu Klisto

1 Bhii tak, Sisim Zɛɛb eezɛwyel Yezu, tɔ́ nɛ nɛ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, etɛɛ
náá, Dim mot mɛkɔŋ neekɛwa nyɛ tɔ mɛbhowal.
2 Dáa nyɛ nazɛtsi edee étɛp mendjaala tyee mɛlu mɛkam-mɛná nɛ epum mɛkam-mɛná
ɛ, za naazɛsa nyɛ.
3 Tin, Satan, Mot mɛbhowal eezɛtiila pɛ daa lɛ. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ náá, wɔ é Mɔn ɛ
Zɛɛb ɔɔ, kea nɛ mɛkok mak náá, ye liiza emapa.»
4 Yezu eezebɔɔza nɛ nɛ náá: «Ekwyala ɛ Zɛɛb lɛɛ é náá:
“Ye tok emapa nɛ emapa di esa náá, mot di nɛ tsik.
Mot tsak é nɛ mɛkpa djas di edus tɔ nuub Zɛɛb ɛ.*”»
5 Bhii tak, Dim mot mɛkɔŋ eebaazɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ Yeluzalɛm ghaada na dɛɛ. Nyɛ eezɛgel nyɛ
kɔ nges Ndjaa-ebuwa.
6 Nyɛy nɛ Yezu náá: «Yɛ bɛ náá, wɔ é Mɔn Zɛɛb ɔɔ, tsela, da wɔ é kɛduma pɛ si, etɛɛ náá,
ekwyala ɛ Zɛɛb lɛɛ é náá:
“Kɔ ɛsu ɛ lɔ, Zɛɛb é waake nɛ efofop bɛ náá:
Bɛ bɛp wɔ nɛ mɛmbɔ mɔɔ,
é kaab náá, wɔ é zɛkɛbema ɛbɛk.†”»
7 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ekwyala baalɛɛ é náá: “Sa wɔ ààwa Ghɛŋ Zɛɛb'ɔ tɔ
mɛbhowal‡.”»
8 Dim mot mɛkɔŋ eebaazɛnɔɔ nyɛ, tɔ́ nɛ nɛ pɛ kɔ dhiiti ɛtsok ɛ na vyɛɛgvyɛɛg. Nyɛ eezɛtel
nyɛ mɛyoŋ mɛ bɔs djas nɛ mɛkas nɛ enɛm tak djas.
9 Dim mot mɛkɔŋ eezɛke nɛ nɛ náá: «Mɛ waadjɛ wɔ esesɛɛ bak djas, wɔ kwyit mɛboŋ mɔ
si mɛko mam, da wɔ é duwal mɛ ɔɔ.»
10 Ɛ di'enek, Yezu é boozɛke nɛ nɛ náá: «Dusa tin, Satan! Etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ é náá:
“Ye é Ghɛŋ Zɛɛb'ɔ é wɔ di egoka nɛ ɛduwal.
Wɔ goka nɛ ɛsa é mɛsa mɛ met.§”»
11 Ɛ sok'enek, Dim mot mɛkɔŋ eezɛbet nyɛ, nyɛ eezɛtɔ́ yɛ. Ɛ di'enek, wɔ gwak efofop
zokazyɛ zɛkwyee nyɛ.

Yezu eekan ɛsa mɛsa mɛ tɔ kyee dik Ghalile

12 Bhis Yezu nagwak náá, Zaŋ naamɛtaa é mbok ɛ, nyɛ naazɛtɔ́ pɛ Ghalile.
13 Nyɛ nabɛ é ààkosulal kɔ ghaada Nazalɛt. Tin, nyɛ nakwos é ɛkɛdi pɛ ghaada
Kapɛlnaum, ghaada tak nadi é mbaka-mbaka nɛ boo soob na djato-djato Ghalile, pɛ pak
kyee dik ɛ Zabulɔn nɛ Neftali.
14 Nyɛ nasa deenek é, etɛɛ náá, etɛp ngoolel-mɛkpa Ezayi nalɛɛ é neebela ɛsuk:
15 «Ekyee mɛdhik mɛ Zabulɔn nɛ Neftali
pɛ kyee ze boo soob na djato-djato pɛ yii kyiid dii Yuldɛn,
Ghalile, pɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda di ɔ!
16 Mbyak di tɔ ghooghom ɛ waabee
boo ngel gwyɛ é kas tɔ lɔɔ!
Dɔɔ nɛ bot ɛ di ekɔɔla tɔ ghooghom pɛ kyee dik ɛsyee ɔ, gwyes é waakas kɔ lɔɔ.*»
17 Kana ɛwala ɛlenek, Yezu naazɛkan ɛlyo bot náá: «Liigka elyem, etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ di tɔ
gwoo ɛ, yɛ eezekunaa!»

Yezu eezɛdjóo bɛdjekel bɛ yii mɛkɛn

18 Dhiiti dwoo Yezu nadi ekɛ mbaka-mbaka nɛ boo soob na djato-djato e Ghalile. Dáa
nyɛ nabee bɛlael ɛ mɛwyet bɛbá, dhyeeb nɛ tel, bɔɔ ela mɛwyet ɛ. Bot ɛ tak nabɛ é Simɔŋ,
mot nagetaa Pyɛɛd ɔ, zɛnɔɔ dhyeeb Andele ela ɛwyet tɔ dii.
19 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Duka mɛ, mɛ waasa náá, bi di bɛlael ɛ mɛwyet étɛp ɛmɛt
ɛ bot.»
20 Ɛ di'enek wat, bɛ eezɛdhuugal mɛwyet mɔɔ, étɛp ɛdu Yezu.

---

* **4:4** Dɛt 8.3 † **4:6** Mɛd 91.11-12 ‡ **4:7** Dɛt 6.16 § **4:10** Dɛt 6.13 * **4:16** Eza 8.23—9.1

21 Bhii Yezu nakɛ ba «zii» é, nyɛ eezɛboma nɛ bɛdhiiti bot ɛsis, dhyeeb nɛ tel, Zak bɛ nɛ mɔn ɛ nyɛɛg Zaŋ, bɔn ɛ Zɛbɛdɛ. Bɛ nadi é tɔ elɛɛd, ekoobal mɛwyet mɔɔ, bɛ nɛ sɛɛg'ɔɔ. Tin, Yezu eezɛdjóo bɛ.
22 Ɛ di'enek wat, bɛ eezɛdhuugal elɛɛd nɛ sɛɛg'ɔɔ, bɛ eezɛdu Yezu.

Yezu moo lyo nɛ ɛtsik ɛ bot

23 Tin, Yezu naazɛtó pɛ kyee dik Ghalile djas, nyɛ nadi edjɛ mɛlyo tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nadi pɛ kyee dik tak ɛ. Nyɛ nadi egoola Mbɛɛ Bhaadal dum nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, nɛ ɛbaatsik bot ɛ nazyɛ nɛ mɛbé membi nɛ membi ɔ nɛ bot ɛ nadi nɛ edjam ɔ.
24 Ye nabɛ é, menduk mɛ naakɛ kɔ kyee dik Siili djas. Bɛ é boodi zezyɛ nyɛ nɛ bot ɛ nadi nɛ mɛbé membi nɛ membi ɔ, nɛ bot ɛ embee esisim nadi edhe-dhek ɔ, dɔɔ nɛ bot ɛ nadi ebil djem ɔ nɛ eboka e bot. Yezu zokatsik bɔɔ djas.
25 Mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi edu nyɛ ɔ, nadudus é pɛ Ghalile, pɛ pak eghaada kam, pɛ ghaada Yeluzalɛm, pɛ Yude nɛ bot ɛ kyee dik nadi pɛ yii kyiid dii Yuldɛn ɔ.

5

Yezu eezɛdjɛ bot mɛlyo kɔ ɛtsok

1 Dáa Yezu nabee ɛdhuu ɛ bot binɔk ɛ, nyɛ naazɛbyet kɔ ɛtsok, nyɛ eezɛnɔɔ nyel'ɛ, disi. Bɛdjekel bɛ eezɛdisi e ngwoob'ɛ.
2 Nyɛ eezɛni é djɛ bɛ mɛlyo:

Tɛtɛ mɛmyaala

3 «Mɛnyɔ nɛ bɛdjel ɛ bot tɔ sisim,
etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, ye é yɔbɔ.
4 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ di edje nenak ɔ,
etɛɛ náá, Zɛɛb é waadis ghoŋ di tɔ elyem bɔɔ ɛ!
5 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ di etela ɔ,
etɛɛ náá, bɛ waabela kyee bɔs Zɛɛb nakɛk bɛ ɛ!
6 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ di nɛ za nɛ gwyes ɛsa ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɔ,
etɛɛ náá, bɛ waadɛ, djil!
7 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ di gek bot ɛsis ghoŋ ɔ,
etɛɛ náá, Zɛɛb é waagek bɛ ghoŋ!
8 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ di nɛ mbɛɛ elyem ɔ,
etɛɛ náá, bɛ waabee Zɛɛb.
9 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ di esaa egwyem pak'ɔɔ ɛ,
etɛɛ náá, Zɛɛb é waadiig bet náá, bɛ é bɔn bɛ!
10 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ di tɔ tsik mezuk ɔ
etɛɛ náá, bɛ ɛpesa ɛkwosak ɛ Zɛɛb,
etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, ye é yɔbɔ!
11 Mɛnyɔ nɛ nen, yɛ bɛ náá, bot ɛpelee bin ɔ, nɛ ɛwa bin tɔ tsik mezuk ɔ, bɛ di esu bin etɛp mbɛs ɔ, nɛ ɛbaasaab dék'en, étɛp'am ɔ.
12 Myaalaka, da bi é bɔl zɛŋ, etɛɛ náá, boo etuud bin é nɛɛga pɛ tɔ gwoo. Etɛɛ náá, ye é deenek ɛ bɛ nazuk bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nazyɛ ɛsok nɛ nen ɔ.»

Bɛdjekel é mɛsɔn nɛ mɛkas kɔ bɔs

13 «Ye é biyɔ é di mɛsɔn kɔ bɔs. Yɛ bɛ náá, mɛsɔn moo é, ààkagwom ɔ, ye goka é nɛ ɛsaaa dáa étɛp mɛsɔn neebaagwom? Deenek mɛsɔn aakadi é, ààbɛ nɛ mɛsa mɛ yɛ aasaaa nɛ yɛ ɛ. Deenek, ye goka é nɛ ɛmwasaa pɛ kel, da bot é nyal yɛ.
14 «Ye é biyɔ é di mɛkas kɔ ɛko ɛ bɔs. Dɛl ɛ di suma kɔ ɛtsok ɔ, tok nɛ ghwyil ɛdi syela.
15 Wɔ aanàkwaatuub lama, da wɔ é wa yɛ si bhe. Yɛ ààseaa deenek, ye goka nɛ ɛkɛlaa é, pɛ kɔ tɛɛg é di bot djas aadi tɔ gwyɛ tak ɔ.

16 Deenek é di egoka náá, mɛkas men nyen tɔ bot, étɛp bot neebee mɛnyɔ mɛ esesɛɛ bi
di esa ɛ, étɛp bɛ needuwal Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ.»

Mɛlyo dum nɛ etsi

17 «Nàkeka náá, mɛ nazyɛ é zɛgó etsi ɛ Moiiz nɛ mɛlyo mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nadjɛ
ɛ. Mɛ nabɛ é ààzyɛ zɛgó etsi, mɛ nazyɛ é zɛlyaal mɛsuk mɛ tak.
18 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Dáa ye di náá, gwoo nɛ bɔs dinaa ààpaadum ɛ,
ye tok nɛ sa wat aadisaa tɔ etsi. Ye nakoozodi ba moo ɛtɔn nɛghu ba moo kyeeb, sa wat
aanàdus tɔ etsi kɛkum dwoo mɛsik mɛ etɛp djas.
19 Ɛtɛp tak é di náá, mot aazodis tsi wat, ye nakoozotɔɔl, da nyɛ é lyo bɔn nyɛɛg náá, bɛ
sa dáa nyɛ sa ɔ, yenɔk aadi é, mɔɔ dhyeeb tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ. Tin, mot di eduwal etsi
da nyɛ é lyo bɔn nyɛɛg náá, bɛ sa dáa nyɛy ɔ, yenɔk aadi é boo-mot tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ.
20 Mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Epiki bin é mis mɛ Zɛɛb é di ààdhaa yii bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ
eFalizyɛ ɔɔ, bi aanàkwaani tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ.»

Mɛlyo dum nɛ tɛp ɛbuk

21 «Ye nabɛ é, bi naagwak náá, nyɛ nake nɛ bɛbhaab bina náá: “Sa wɔ ààgó mot. Mot é
gó sɔ mot ɔɔ, ye goka é ye tɔaa nɛ nɛ é mis mɛ bɛtetɛp, nyɛ neepéɛaa.”
22 Yɛ kabɛ mam ɔ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mot djas aagwak ɛbuk nɛ mɔn nyɛɛg ɔɔ, ye goka é
náá, bɛtetɛp péɛ nyɛ. Mot aake nɛ sɔ mot náá, “wɔ é wo ɔ”, nyɛ goka é nyɛ tɔ́ kɛpéɛaa pɛ
boo zɛɛga bɛtetɛp eYuda. Mot aake nɛ sɔ mot náá, “wɔ é ndjemet ɔ”, ye goka é náá, nyɛ
kɛmwasaa tɔ du na kɔm-kɔm.
23 Yɛ bɛ náá, wɔ ɛpetó pɛ mesa ebuwa étɛp ɛkɛduwal Zɛɛb nɛ esa bɔ ɔɔ, tin, wɔ siiza náá,
mɔn nyoog é nɛ tɛp nyɛ di ebwak wɔ kɔ ɛsu ɛ tak ɔɔ,
24 pookobet esa e duu tak kɔ mesa ebuwa. Da wɔ é pookokɛgwakel nɛ mɔn nyoog. Bhii
tak ɛ wɔ aakazyɛ, zɛkaa Zɛɛb.
25 «Mot é kɛpit wɔy ɔɔ, bi é di etó pɛ dáa bɛtetɛp ɔɔ, lela ɛgwakel nɛ nɛ é di bi dinaa é ze
yenek, é kaab náá, mot tak é zɛkɛka wɔ é mis mɛ bɛtetɛp. Bhii tak, da bɛtetɛp é djɛ wɔ é
mɛmbɔ mɛ esodja, da bɛ é wa wɔ é membok.
26 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Wɔ aanàkwaawyis tin, wɔ di ààtuud dɔɔ nɛ falanga
ɛsik ɔ.»

Mɛlyo dum nɛ tɛp mɛzɔ

27 «Ye nabɛ é, bi naagwak náá: “Sa wɔ ààsa ɛzɔ.”
28 Tin, mam kalɛɛ nɛ nen ɛ náá, motom djas aagwyák mwaa sɔ, da é wyeeb nyɛ tɔ lyem
ɔ, yenɔk tak eezesa ɛzɔ nɛ moma tak tɔ lyem'ɛ.
29 Yɛ bɛ náá, ye é dis ɛ kyee mbɔ eghɛŋ bɔ é di ebelal wɔ náá, wɔ sa mesyem ɔ, wɔ goka
é nɛ ɛpiid ɛ yɛ, da wɔ é mwas yɛ ɛtsetaɛpe. Yɛ aadi é, ɛnyɔɛpe nɛ nɔ náá, wɔ dis dhiiti kyee
nyel'ɔ, ààkabɛ náá, wɔ kɛdyak tɔ du na kɔm-kɔm nɛ nyel'ɔ djas.
30 Yɛ bɛ náá, ye é, mbɔ eghɛŋ bɔ é di esa náá, wɔ syem ɔ, tsaala yɛ, da wɔ é mwas yɛ
ɛtsetaɛpe nɛ nɔ. Yɛ aadi é, ɛnyɔɛpe nɛ nɔ náá, wɔ tsaal dhiiti kyee nyel'ɔ, ààkabɛ náá, wɔ
kɛdyak tɔ du na kɔm-kɔm nɛ nyel'ɔ djas.»

Mɛlyo dum nɛ ɛbel ɛ ɛba

31 «Ye nabɛ é, bɛ naabaake náá: “Mot ɛpɛɛ myɛl ɔɔ, nyɛ goka é nɛ ɛdjɛ nyɛ mɛkana mɛ
ɛbel ɛ ɛba.”
32 Yɛ kabɛ mam ɔ, mɛ ke é náá: motom djas di epɛɛ myɛl, ààmɛt nyɛ nɛ sa etsi di elu ɔ,
motom tak saŋ é náá, moma tak di moma mɛzɔ nyɛ baató ɛba ɛ sis ɔɔ. Tin, motom aaba
moma zebyenaa é ɛba ɔ, nyɛy baasa é ɛzɔ.»

Mɛlyo dum nɛ ɛtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ

33 «Ye nabɛ é, bi naagwak dáa bɛ nake nɛ bɛbhaab binaka náá: “Sa wɔ ààgwakel nɛ mot,
da wɔ é tuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ bhii tak wɔ kadi é ààsa sa wɔ nakɛk ɛ. Ye goka é náá, wɔ sa
sa wɔ kɛk é mis mɛ Ghɛŋ ɛ.”
34 Yɛ kabɛ mam ɔ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, sa mot ààtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ, da é nɔɔ gwoo dáa
tyaasɛs, etɛɛ náá, penek é pɛ bóó mɛkoozi mɛ Zɛɛb di ɛ.
35 Sa mot ààtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ nɛ bɔs, etɛɛ náá, bɔs é di Zɛɛb di enyal nɛ mɛko mɛ ɔ.
Sa mot ààtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ nɛ din ɛ Yeluzalɛm, etɛɛ náá, ye é ghaada ɛ boo Mɛkoozi.
36 Sa wɔ ààtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ, da é wa lo'ɔ é ban, etɛɛ náá, wɔ tok nɛ ghwyil ɛswoola
bhoo lo'ɔ náá, ye bhilal nɛghu ye pum.
37 Yɛ bɛ náá, wɔ eemyaal tɛp ɔɔ, kea “Iyoo”. Yɛ kabɛ náá, wɔ eebyen ɔɔ, kea “ooh”, etɛɛ
náá, ekɛla-ekɛla ee bot dyeebakɛl kɔ étɛp'enek dyeebadus é pɛ daa Mbee mot.»

Mɛlyo dum nɛ tɛp ɛbulal ɛ embee esesɛɛ bɛ sa wɔ ɛ

38 «Ye nabɛ é, bi naagwak náá: “Mot é tuu sɔ dis ɔɔ, ye goka é náá, nyɛ baatuuaa yɛ. Mot
é bwak wɔ ɛdjɛ ɔɔ, da wɔy é baabwak nyɛ ɛdjɛ.”
39 Deenek, mam kalɛɛ bin ɛ náá: Sa mot ààbulal ɛbiyo nɛ ɛbiyo. Mot é nyuu wɔ bɛɛz é
ɛmuk pɛ mbɔ eghɛŋ ɔ, baaka nyɛ yak kyee ɛmuk.
40 Mot é di esaa wɔ nɛ etɛp étɛp nyɛ neenɔɔ kuwa yɔ ɔɔ, beta nyɛ, nyɛ baanɔɔ dɔɔ nɛ
ndjookuwa yɔ.
41 Mot é besal wɔ náá, wɔ kɛ nɛŋ wat ɔɔ, kɛa enɛŋ ebá.
42 Gwyena nɛ mot di ewaab wɔ sonok ɔ. Yɛ bɛ náá, mot eenɔɔ sa yɔ ɔɔ, sa wɔ
ààkabaakɛdu.»

Yezu Klisto eelyaal bɛdjekel bɛ náá, bɛ kwyɛl bot ɛ di bhina bɛ ɔ

43 «Ye nabɛ é, bi naagwak náá: “Ye goka é, wɔ kwyɛl sɔ'ɔ mot, da wɔ é byen mot mɛbhuka
mɔ.”
44 Yɛ bɛ mam ɔ, mɛ kalɛɛ bin ɛ náá: kwyɛlka bot ɛ mɛbhuka men. Djaalaka Zɛɛb kɔ ɛsu
ɛ bot ɛ di ezuk bin ɔ.
45 Deenek é bi aadi bɔn Sɛɛg'en di pɛ tɔ gwoo ɔ, etɛɛ náá, Zɛɛb sa é náá, gwyes kas kɔ bot
djas: bɛmbee ɛ bot nɛ bɛtɛtɛ ɛ bot. Tyee wat, Zɛɛb sil bhi é, étɛp bot ɛ di sosoob ɔ, nɛ bot ɛ
di ààbɛ sosoob ɔ.
46 Yɛ bɛ náá, bi goka é nɛ ɛzokwyɛl é bot ɛ di ekwyɛl bin ɔ, étɛp ye bi di bun náá, bi é
waabela efute aadus pɛ ɛko ɛ? Dɔɔ nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo zobaakwyɛl é, bot ɛ di ekwyɛl
bɛ ɔ.
47 Yɛ bɛ náá, bi zoswos é bɔn nyɛɛg bin ɔ, bi bee tin é náá, bi ɛpesa enɛm esa? Etɛɛ náá,
bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bɔɔ pe zobaasa ɛ deenek!
48 Dika nɛ mbɛɛ elyem dáa Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ di nɛ mbɛɛ lyem ɛ.»

6

Mɛlyo dum nɛ ɛgwyena nɛ bɛdjel ɛ bot

1 «Bi é kotiibal dum nɛ dáa bi di esa enɛm esa nɛ bot étɛp ɛduwal ɛ Zɛɛb ɛ. Bi é sa deenek
é mis mɛ bot, étɛp bot djas neeke náá: “Biyɔ é di bɛmbɛɛ bot” ɔ. Deenek, bi é sa deenek ɔɔ,
bi aanàkwaabela efute e Sɛɛg'en di tɔ gwoo aadjɛ ɛ.
2 Wɔ kwyɛl ɛdjɛ djel mot sonok ɔɔ, wɔ goka é nɛ ɛsa yɛ tɔ sɔ, sa mot ààgu. Nàsa dáa bot
ɛ luwalɛŋ di sa tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nɛ é egba ɛ. Bɛ sa deenek é étɛp bot
needuwal bɛ. Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mbi bot binɔk eezebela yɔbɔ efute.
3 Yɛ bɛ náá, mbɔ eghɛŋ bɔ ɛpedjɛ djel mot sonok ɔɔ, yɛ àànyɔ náá, mbɔ myɛl ɛ lɔ gu.
4 Etɛɛ náá, ye goka é náá, sa wɔ djɛ mot ɛ, ye di sɔ. Tin, Sɛɛg'en, mot di egu dáa wɔ di
ekwyee bot tɔ sɔ ɛ, nyɛ waadjɛ wɔ yɔ efute.»

Mɛlyo dum nɛ mendjaala

5 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi é di edjaala ɔɔ, nàdika dáa bot ɛ di nɛ lualɛŋ, bɛ
dyeebakwyɛl ɛdjaala ɛ metetel tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nɛ é bɛman, étɛp bot
neebee bɛ. Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: bot binɔk eezebela yɔbɔ efute.
6 Yɛ kabɛ wɔy ɔ, wɔ kwyɛl ɛdjaala Zɛɛb ɔɔ, nia tɔ dhɛŋ'ɔ, da wɔ é diyal ɛbɛ. Bhii tak, da
wɔ é djaala nɛ Soog di tɔ di sɔ ɔ. Tin, Soog, mot di ebee esesɛɛ wɔ di esa tɔ sɔ ɔ, nyɛ waadjɛ
wɔ efute.
7 «É sok bi di edjaala é, sa mot ààbasal ɛkpa wat esok nɛ esok gwyes dáa bot ɛ di ààbɛ
bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Bɔɔ gek é náá, Zɛɛb é waagwak bɛ, etɛɛ náá, bɛ nɛ bil mɛkpa ɛbuɛpe
tɔ mendjaala mɔɔ.
8 Sa mot ààbaŋa bɛ, etɛɛ náá, Sɛɛg'en nɛ gu sa elyem bin di ekwos ɛ, ɛsok nɛ bi nɛ waab
nɛ nɛ.
9 Deenek, Gwakeka dáa bi di egoka nɛ ɛdjaala ɛ. Keka náá:
"Sɛɛg'es di tɔ gwoo ɔ,
ye goka é náá, mot nɛ mot gu náá, wɔ é Zɛɛb na Dɛɛ.
10 Mɛkoozi mɔ zyɛ.
Beta náá, ɛkwosak ɛ lɔ sael kɔ bɔs, dáa ye di sael pɛ tɔ gwoo ɛ.
11 Djɛa bis mɛlu nɛ mɛlu edee di egoka nɛ nes ɛ.
12 Pela ɛbiyo ɛ bis zesa ɛ,
etɛɛ náá, bisɔ pe, bis ɛpepel bot ɛ nazesa bis ɛbiyo ɔ.
13 Sa wɔ ààbet bis tɔ mɛbhowal.
Pɛka bis é mɛmbɔ mɛ Mbee mot,
[etɛɛ náá, ye é wɔy é di nɛ Mɛkoozi, nɛ mɛbwala, nɛ duma na kɔm-kɔm.]"»
14 «Guka náá: Bi é pel ɛbiyo ɛ bot ɛ di etɔ́ nɛ ɛsa bin ɔ, Sɛɛg'en di pɛ tɔ gwoo ɔ waabaapel
yebɔ pe.
15 Tin, yɛ kabela náá, bi ààpel bɛsɔ bin ɔɔ, Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ aanàkwaabaapel ɛbiyo ɛ
bi di esa ɛ.»

Mɛlyo dum nɛ tɛp ɛtsi ɛ edee étɛp mendjaala

16 «Yɛ bɛ náá, bi ɛpetsi edee ɔɔ, sa mot ààdi nɛ bhwoob ghoŋ dáa bot ɛ di nɛ lualɛŋ ɔ. Bɛ
lyaal bhwoob ghoŋ deenek é, étɛp bot djas neegu náá, bɛ ɛpetsi edee. Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ,
mɛ lɛɛ bin ɛ náá: bot binɔk eezebela yɔbɔ efute.
17 Yɛ kabɛ wɔy ɔ, wɔ tsi edee ɔɔ, gwyiia bhwoob, da wɔ é lɔɔb mul é lo,
18 etɛɛ náá, bot needi ààgu náá, wɔ ɛpetsi edee. Tin, ye é Soog mot di tɔ sɔ ɔ di egu,
deenek Soog, mot di ebee esesɛɛ djas wɔ di sa tɔ sɔ ɔ, nyɛ waadjɛ wɔ efute.»

Ekum pɛ daa Zɛɛb

19 «Nàsaaka ɛdi é nɛ bɛtɛ nɛ ekum é bɔs'ak. Ekum ee di náá, bɛsɛs nɛ emaa é waapul ɛ.
Ekum ee di náá, bot ɛ djii é waakwak ɛbo ɛ ndjaa, da é djii, nɔɔ, tó nɛ yɛ ɛ.
20 Kwomka ekum bin pɛ daa Zɛɛb. Penek, bot ɛ djii aanàkwaani kɛdjii yɛ, bɛsɛs nɛ emaa
aanàkwaapul yɛ.
21 Etɛɛ náá, é di mot di ekwom esa bɛ ɔ, lyem'ɛ di é tin.»

Lama nyel

22 «Mis mɛ mot é dáa lama nyel. Yɛ bɛ náá, mis mɔ ɛpenyaasok ɛnyɔɛpe ɔɔ, gua náá,
nyel'ɔ djas é tɔ selele.
23 Yɛ kabɛ náá, mis mɔ ɛpekpaŋ ɔɔ, nyel'ɔ djas é tɔ ghooghom. Yɛ kabɛ náá, ngel di tɔ lɔ
eezedim ɔɔ, tin, kwaa yenek mɛghomla aanɔŋel nɛ yé?»

Nɛghu epata, nɛghu Zɛɛb

24 Mot ngɔt aanàkwaadi mot-mɛsa mɛ ekukuma ebá. Yɛ bɛ deenek ɔɔ, nyɛ waabhina
ngɔt, da nyɛ é kwyɛl nwyak ngɔt, nɛghu nyɛ kaseya nɛ mot ɛsok ɔɔ, nyɛ waapɛɛ nwyak
ngɔt. Bi tok nɛ ghwyil ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb nɛ mɛsa mɛ epata é di wat.

Ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb

25 «Étɛp tak é mɛ di elɛɛ nɛ nen náá: Nàbemka ba dum nɛ tɛp edee, nɛ gwyes mɛdii nɛ tɛp eduuba. Etɛɛ náá, tsik eedhaa edee nɛ mɛnyɔ. Nyel eedhaa ekaad nɛ mɛtaŋ. Etsal é?
26 Beeka enen pɛ ɛko, bɛ ààbɛ epyeeb, ààbɔ́k edee di ewum tɔ epyeeb ɛ. Bɛ ààkwom edee tɔ mɛbhwaa nɛ kɔ etaa. Tin, dhi Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ, di djɛ bɛ edee! Bi ààpadhaa enen nɛ boo mɛtaŋ é mis mɛ Zɛɛb é?
27 Yɛ bɛ náá, bi ɛpebem ba ɔɔ, ɛzɛ pak'en di nɛ ghwyil ɛbil ba ɛlu ɛ wat kɔ mɛlu mɛ tsik'ɛ?»
28 «Étɛp ye bi di bem ba kɔ ɛsu ɛ ekaad? Beeka dáa mɛzɛm di ekwyil nɛ wyee tɔ pyeeb ɛ. Mɛzɛm mɛ tak ààsa mɛsa, ààlat ekaad.
29 Tin, mɛ ɛpelɛɛ bin náá, dɔɔ nɛ Salomɔŋ, nɛ boo duu yɛ, nyɛ nabɛ é ààbɛ nɛ mbɛɛ kaad na nyɔ dhaa wat tɔ kɔkɔ mɛzɛm menek.
30 Yɛ bɛ náá, Zɛɛb ɛpebet eka ee di tɔ dik mos, da djɛmɛn ye é nɔŋaa, dikaa tɔ du ɔɔ, tin, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛsa deenek nɛ lyem'ɛ met étɛp'en é? Ye nakoozodi náá, bi tok nɛ boo ɛmyaal nɛ nɛ!»
31 «Nàbemka ba é ɛkeke náá: “Mena aadɛka yé? Mena aadɛka yaa mɛdii? Mena aabɔtka yé?”
32 Yenek djas, ye é bot ɛ bɔs é di ebwos esesɛɛ binek mɛlu djas. Tin, Sɛɛg'en mot di tɔ gwoo ɔ nɛ gu náá, bi é nɛ gwyes tak.
33 Pookosaaka sok Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb nɛ tsik tɔ epiki nyɛ di ewaab ɛ. Tin, Zɛɛb é waadjɛ bin esa djas bi di nɛ gwyes tak ɛ.
34 Nàbemka ba nɛ etɛp aasael djɛmɛn ɛ, etɛɛ náá, etɛp ee djɛmɛn aagwyɛ lo é nyɛ ɛmet. Dwoo nɛ dwoo é nɛ yɛ ɛkwosak.»

7

Yezu Klisto eelyaal bɛdjekel bɛ náá, sa bɛ ààpɛ́ɛ bot

1 «Sa bi ààdidi é pɛ́ɛ bot, deenek Zɛɛb aanàkwaapɛ́ɛ bin.
2 Etɛɛ náá, Zɛɛb aapɛ́ɛ bin ɛ dáa bi di epɛ́ɛ bɛsɔ bin ɛ. Nyɛ aalwoodal bhwaŋ'en ɛ dáa bi di elwoodal bhwaa bɛsɔ bin ɛ.
3 Ɛ tɛp yé wɔ gwyák kwyɛɛzyoŋ di tɔ dis ɛ sɔ'ɔ mot, wɔ kadi é ààbee pek le di tɔ dis ɛ lɔ ɛ?
4 Wɔ nàkwaake nɛ sɔ'ɔ mot náá: “Mɔn nyaag'am, beta mɛ dis kwyɛɛzyoŋ tɔ dis ɛ lɔ,” wɔy ààbɛ é bee pɛk le di tɔ yɔ dis ɛ.
5 Wɔy mot mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si, pookodis sok pɛk le tɔ dis ɛ lɔ ɛ! Bhii tak é wɔ waanyaa sok, étɛp wɔ needis kwyɛɛzyoŋ di tɔ dis ɛ mɔn nyoog ɛ.»
6 «Nàdjɛka esa ee di dɛɛ ɛ nɛ bɛbhyɛ, é kaab náá, bhii tak bɛ é zɛkɛbula zɛduma wɔ é nyel nɛ mɛkwaala. Nàmwaska mɛvunga sok bhwoob bɛghwyee, é kaab náá, bɛ é zɛkɛnyal yɛ.»

Waabka, saaka, diigka é ɛbɛ ɛ ndjaa

7 «Waabka, bi é waadjɛaa. Saaka, bi é waabela. Diigka, bɛ waadii bin ɛbɛ ɛ ndjaa.
8 Ɛtɛp tak é ye di náá, mot é waab ɔɔ, nyɛ ɛpedjɛaa. Mot é saŋ ɔɔ, nyɛ ɛpebela. Ɛbɛ ɛ ndjaŋ aadiiaa é, étɛp mot diig ɔ.
9 Ye é nɛ mot ngɔt pak'en di nɛ ghwyil ɛdjɛ mɔn'ɛ ɛkok bela náá, mɔn waab é mapa?
10 Nɛghu ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛdjɛ mɔn nyɔ*, yɛ bɛ náá, mɔn waab é su ɔɔ?
11 Kwyii biyɔ, bɛmbee ɛ bot, di gu ɛdjɛ embɛɛ esonok nɛ bɔn bin, gwyata nɛ Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ aapaadi ààdjɛ embɛɛ esonok nɛ mot aawaab nyɛ sonok ɔ!
12 «Kanka ɛsa sok nɛ bɛsɔ bin esesɛɛ bi di ekwyɛl náá, bot sa bin yɛ ɛ. Deenek é mɛkana mɛ etsi ɛ Moiiz nɛ yii bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb di elyo.»

Ɛbɛ ɛ ndjaa na maad-maad

13 «Nika tɔ ɛbɛ ɛ ndjaa na maad-maad, etɛɛ náá, ze di eniigal mot pɛ dɛl ɛ ɛsyee ɛ, ye nɛ bɔk. Bɛtɛ nɛ bot dyeebakwyɛl ɛdhaŋ é penek.

---

* **7:10** Bɛ ke deenek é, etɛɛ náá, eYuda ààdɛ bɛnyɔ.

14 Tin, guka náá, ɛbɛ ɛ ndjaa tak nɛ maad, bela náá, pɛ ze di edul bot pɛ ze tsik ɛ, ye nɛ
pata. Ɛ̀tɛp tak é di náá, bot ɛbuɛpe ààdyeebadu yɛ.»

Bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ

15 «Bi é di nɛ etsoŋ nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ. Bɛ zyɛ pɛ daa len é, nɛ ɛzaaba
dáa mɔn ɛ taa, ghuna bɛ é eben, bɛ zosyel ɛ mya mɔɔ.
16 Bi aagu bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ tak ɛ nɛ mɛfulu mɔɔ. Etɛɛ náá, bum le vin
ààbókaa tɔ mɛkpak mɛ mɛgɔk nɛghu bum fiig kɔ le mɛgɔk.
17 Etɛɛ náá, mbɛɛ le zodjɛ é mbɛɛ bhum. Mbee le kadjɛ é mbee bhum.
18 Mbɛɛ le tok nɛ ghwyil ɛdjɛ mbee bhum. Tyee wat nɛ mbee le. Ye tok nɛ ghwyil djɛ
mbɛɛ bhum.
19 Ele djas di ààdjɛ bhum ɛ, ye goka é nɛ ɛkwyalaa, bhii tak da ye é mwasaa tɔ du.
20 Ɛ̀tɛp tak é di náá, bi aagu bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ tak é nɛ embee mɛfulu
mɔɔ.»

Ɛ̀lɛɛ nɛ ɛsa

21 «Ye tok bot djas di djóo mɛ: “Ghɛŋ, Ghɛŋ!” ɔ, aani tɔ Ɛ̀yoŋ ɛ di tɔ gwoo ɔ. Bot aani é, ye
é bot ɛ di esa ɛkwosak ɛ Saag'am di tɔ gwoo ɔ.
22 Ɛ̀ dwoo Zɛɛb aazɛpéɛ bot ɛ, bot ɛbuɛpe ɛ waake nɛ nam náá: “Ghɛŋ, Ghɛŋ”, ye é nɛ din
ɛ lɔ ɛ bis nadi bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb! Etsal é? Ye é nɛ din ɛ lɔ ɛ bis nadi esesɔ mɛlyeeb!
Etsal é? Ye é nɛ din ɛ lɔ ɛ bis nasa bɛtɛ nɛ endem e mɛbwala! Etsal é?
23 Tin, mɛ waalɛɛ nɛ nɔɔ é mis mɛ bot náá: “Mɛ nabɛ ààgu bin. Duska é mis mam, tóka
ɛtsetaɛpe nɛ nam, biyɔ, bot ɛ di esa embee esesɛɛ ɔ!”»

Mendjaa membá

24 «Gwakeka, mɛ pookolyaal bin mbi mot zyɛ pɛ daa lam ɔ. Nyɛ gwak mɛkpa mam, da
nyɛ é kɛ tyee tak ɔɔ, nyɛ é mot etsoŋ di esum ndjaŋ'ɛ kɔ ɛkok ɔ.
25 Wɔ gwaa bhi zɛnee ɛbuɛpe, tyee bhyoŋ natuula nɛ ghuu na lyel-lyel ɛ, ye naanyuŋa
é ndjaŋ'enek. Aàbik, etɛɛ náá, ndjaa tak nasumel é, ɛnyɔɛpe kɔ ɛkok.
26 Tin, mot di egwak mɛkpa mam, da nyɛ é kadi ààkɛ tyee mɛkpa mɛ tak di elɛɛ ɔ, nyɛ é
dáa ndjemet mot di esum ndjaa kɔ bɔs bɛsyɛ, ààwyɛl epap kɔ ɛkok ɔ.
27 Dáa bhi nakanee ɛbuɛpe ɛ, tin, tyee bhyoŋ nakatuula ɛ, ghuu na lyel-lyel eezɛnyuŋa
é epap e ndjaŋ'enek, epap eezɛbik “syɛɛɛ” é di tak wat.»

Eghɛŋ ɛ Yezu

28 Dáa Yezu nasilal ɛlyo bɛmɛlyo mɛ ɛ, mɛdhuu mɛ bot naadyeebadjoka dáa nyɛ nadi
elelyo ɛ.
29 Etɛɛ náá, nyɛ nabɛ é ààlyo dáa bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nalelyo é, nyɛ nalelyo é, nɛ
eghɛŋ ɛ Zɛɛb.

8

Yezu eezɛtsik dhiiti mot nadi nɛ ɛbé ɛ zezam ɔ

1 Dáa Yezu nasul kɔ ɛtsok ɛ, zukamwaa nɛ mot naazɛdu nyɛ.
2 Tin, wɔ gwaa dhiiti mot nadi nɛ ɛbé ɛ zezam ɔ, zɛtiila pɛ daa lɛ. Nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ
si, zɛdjaala nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ! Mɛ nɛ gu náá: wɔ kwyɛl ɔɔ, wɔ é nɛ ghwyil ɛtsik mɛ, nyel'am
bula dɛɛ.»
3 Tin, Yezu eezɛsɛɛb mbɔ, mɛt nyɛ. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Mɛ eekwyɛl. Tsaka!» Ɛ̀ di tak wat,
wɔ gwaa, ɛbé ɛ zezam mot'enɔk zɛsi.
4 Bhii tak, Yezu ɛ boozɛke nɛ nɛ náá: «Gwaka mɛ ɛnyɔɛpe: Sa wɔ ààlɛɛ mot sa dhaa wak ɛ.
Tóa, kɛlyaal nyel pɛ daa bɛghaa-Zɛɛb, da wɔ é kɛdjɛ esa e ɛgwyena dáa Moiiz nalyo ɛ, étɛp
wɔ neelyaal bot djas náá, wɔ eetsak.»

Yezu eezɛtsik mot-mɛsa ɛ komanda esodja e Lɔm

5 Dáa Yezu nadi eni tɔ ghaada Kapɛlnaum ɛ, wɔ gwaa dhiiti kukuma tɔ lɔɔg esodja zɛzyɛ pɛ daa lɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ Yezu náá, nyɛ zɛkwyee nyɛ.
6 Nyɛy nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, mot-mɛsa mam ngɔt ɛ́ ndjaasi pɛ ndjaŋ'am, nyɛ eezesɔɔb nyɛ ɛpebɛ́ ɛlyelɛpe.»
7 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛ ɛpetɔ́, kɛtsik nyɛ.»
8 Ɛ̌ di'enek, kukuma tɔ lɔɔg esodja binɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, mam ɛ yam zɛ, wɔ neezɛni tɔ ndjaŋ'am. Ye goka ɛ́ náá, wɔ zolóo ɛkpa wat, étɛp mot-mɛsa mam neetsak.
9 Di mɛ di'aak, ye ɛ́ nɛ ekukuma bam ɛ, mɛ di egwak esesɛɛ mɛ di egoka nɛ ɛsa nɛ nɔɔ ɛ. Dɔɔ nɛ mam pe, mɛ ɛ́ nɛ esodja si mɛko mam. Mɛ ke nɛ nɔɔ: “Tɔ́ka” ɔɔ, bɛ ɛpetɔ́; “Bulaka” ɔɔ, bɛ ɛpebula; “Saka dáak” ɔɔ, bɛ ɛpesa.»
10 Dáa Yezu nagwak eyala e kukuma yenɔk ɛ, ye nabɛ ɛ́, nyɛ naadyeebamyaala. Tin, nyɛ ɛ́ booke nɛ bot ɛ nadi egyee bɛ nɛ nɔɔ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: mɛ dinaa ààpaabee mot di edum koŋ nɛ Zɛɛb, kɔ Yisalaɛl dáa mot'ak.
11 Betka mɛ lɛɛ bin náá, bot ɛbuɛpe ɛ waadus pɛ ɛbil ɛ dwoo nɛ pɛ ɛdjem ɛ dwoo. Bɛ waazyɛ, zɛdi kɔ mesa wat, bɛ nɛ bɔn Abalaam, Izak nɛ Zakɔɔb tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ.
12 Tin, bot ɛ nagoka nɛ ɛdi ɛ bot ɛ ɛyoŋ ɛ tak ɔ, bɛ aadi ɛ́, wusa pɛ kel, tɔ ghooghom pɛ baadi edje mɛgwyɛ nɛ ɛkwaal ɛ mɛtsok ɛ.»
13 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ kukuma esodja binɔk náá: «Sika pɛ ndjaŋ'ɔ etɛɛ náá, kɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Zɛɛb, Zɛɛb eedjɛ wɔ sa lyem'ɔ di ekwos ɛ!» Ɛ̌ di tak wat, ye nabɛ ɛ́, mot-mɛsa ɛ kukuma esodja binɔk naatsak.

Yezu eetsik bɛtɛ nɛ bot ɛ mɛbɛ́

14 Yezu eezɛwyis, tɔ́ pɛ daa Pyɛɛd. Ghuna tsi yɛ yii moma nadi ɛ́ ndjaasi nɛ mɛkosa ɛkpaŋɛpe.
15 Nyɛ eezɛmɛt nyɛ é mbɔ, mɛkosa eezɛsi. Ɛ̌ di tak wat, moma yenɔk eezɛwyɛl, nyɛ moo zɛbe bɛ.
16 Dáa dwoo nadi esila ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛzyɛ nyɛ nɛ bot ɛ mɛlyeeb nadi edhek ɔ. Dáa Yezu nadi elii kɔ membel menɔk ɛ, embee esisim nadi ewyis tɔ lɔɔ, tin, nyɛ naatsik dɔɔ nɛ bot ɛ mɛbɛ́ djas.
17 Nyɛ nasa deenek ɛ́, etɛɛ náá, esesɛɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nalɛɛ ɛ́ neebela ɛsuk. Nyɛ nake ɛ́ náá: «Nyɛ naanɔɔ edjam bina nɛ mɛbɛ́ mena*.»

Bot ɛ di ekwyɛl ɛdu Yezu ɔ

18 Bhii tak dáa Yezu nabee ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi edu nyɛ ɔ, nyɛ ɛ́ boozɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá, bɛ sɛɛ dhaa pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato.
19 Wɔ gwaa dhiiti ghaa mɛkana mɛ etsi zɛzyɛ pɛ daa lɛ. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Lyoel, mɛ ɛpekwyɛl ɛdu ɛ wɔ é mɛze djas wɔ aadi tɔ́ ɛ.»
20 Deenek Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bɛbhɛk ɛ́ nɛ eku bɛ di djaasi tɔ tak ɛ, enen ɛ́ nɛ mɛk mɔɔ. Yɛ kabɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɔ, nyɛ tok nɛ zeza nɛ di nyɛ aadi ndiindil nɛ ɛdja ɛ gɔ.»
21 Dhiiti mot ngɔt pak bɛdjekel bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, ɛsok nɛ mɛ nɛ du wɔ, pookobet mɛ, mɛ pookokɛdel saag'am.»
22 Tin, Yezu eebɔɔza nɛ nɛ náá: «Dua mɛ. Beta bot ɛ di ààbɛ nɛ tsik ɔ, bɛ delel pak'ɔɔ.»

Yezu eezɛlyak ghuu

23 Wɔ gwaa Yezu zɛni tɔ boo elɛɛd sama wat nɛ bɛdjekel bɛ.
24 Aàbɔya deenek, kasɛka ɛ́ boo ghuu na lyel-lyel eezɛkan ɛpupal kɔ boo soob na djato-djato. Mɛpupal mɛ tak eezɛghɛɛ ɛbhyeeb ɛ mɛdii zɛkɛɛza é elɛɛd. Ye kabela tin ɛ́, Yezu edja gɔ́.
25 Tin, bɛdjekel bɛ zokazɛtiila pɛ pak nyɛ nadi tɔ elɛɛd ɛ. Bɛ eezɛdjem nyɛ nɛ etsim: «Ghɛŋ, tsika bis! Ɛsyee ɛ́ yak!»

---

* **8:17** Eza 53.4

26 Ɛ di'enek, ye nabɛ é Yezu naazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di nɛ kɛŋ? Ɛbwaalel ɛ len nɛ Zɛɛb nɛ tɔɔl!» Bhii tak, nyɛ eezɛwyɛl, zɛbhɛm ghuu, nɛ dii, nyɛ eezɛlyak ghuu. Nyɛy nɛ dii náá: «Sila ghulal'ɔ ye di gwyem.» Wɔ gwaa, ghuu zɛsila, bhwak moo tin «kup».
27 Bɔɔ djas nabɛ é, bɛ naadyeebadjoka. Tin, bɔɔ náá: «Nwyak é nwyaa kwaambi mot di náá, dɔɔ nɛ ghuu nɛ boo soob na djato-djato ɛpegwak nyɛ?»

Yezu eezɛtsik bot ɛbá yii embee esisim nadi edhek ɔ

28 Dáa Yezu nasɛɛ pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato pɛ kyee dik Ghadasa ɛ, wɔ gwaa bot ɛbá zɛtuula tɔ mɛvit, bɛ neezɛboma nɛ nɛ. Ye nabɛ é bot ɛ embee sisim nadi dhek ɔ, bɛ nadi é, nɛ mbee mɛnyan dhaa tyɛ, bot nabɛ é ààbɛ nɛ ghwyil ɛdhaa é ngwoob mɛvit mɛ tak.
29 Bot binɔk moo tin etsim náá: «Bis sa wɔ yé, wɔy Mɔn Zɛɛb? Wɔ zyɛ wak é zɛzɛm bis, sonok ɛwala ɛ tak dinaa ààdjala?»
30 Ba ɛtsetaɛpe nɛ di tak, ye nabɛ é nɛ boo ɛsaŋ ɛ bɛghwyee nadi egɔɔ tin ɔ.
31 Embee esisim eezɛdjaala nɛ Yezu, bɔɔ náá: «Wɔ kwyɛl ɛsɔ bis ɔɔ, kyeeda bis tɔ ɛsaŋ ɛ bɛghwyee bak.»
32 Yezu eezɛmyaal, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá, bɛ tó. Tin, wɔ gwaa embee esisim zɛwyis tɔ bot binɔk, zɛni tɔ ɛsaŋ ɛ bɛghwyee binɔk. Bhii tak, ɛsaa djas eezɛsul ɛtsok pɛ bɛ nadi é, kaab, kɛghaaga tɔ dii, bɔɔ djas si na «bhɛɛɛ.»
33 Bot ɛ nadi ebaal ɛsaŋ ɛ bɛghwyee tak ɔ, zokazɛkaab, sik pɛ dɛl. Bɛ moo tin ebaŋa bot ɛ dɛl edjema bɛ bee penek dum nɛ bot ɛbá binɔk.
34 Tin, wɔ gwaa bot ɛ dɛl djas zokazɛwyis, kɛboma nɛ Yezu. Dáa bɛ naboma nɛ nɛ ɛ, bɛ naazɛdjaala nɛ Yezu náá, nyɛ dus kɔ kyee dik'ɔɔ.

9

Yezu eetsik dhiiti mot nazesɔɔb nɛ ɛbé ɔ

1 Wɔ gwaa Yezu zɛni tɔ elɛɛd, sɛɛ boo soob na djato-djato, sik pɛ dɛl.
2 Tin, bɛdhiiti bot zokazyɛ nɛ mot ngɔt nazesɔɔb nɛ ɛbé ɔ, byaala kɔ mwaala. Dáa Yezu nabee ɛdum ɛ koŋ ɛ bot ɛ nazyɛ nɛ mbel tak ɛ, nyɛ naazɛke nɛ mbel náá: «Sa mɛghaaz mɔn'am, mesyem mɔ eepelel!»
3 Dáa bɛ nabee deenek ɛ, bɛdhiiti bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi ɛ Moiiz nabɛ é, bɛ moo nyiiŋla pak'ɔɔ náá: «Nwyak mot ɛpebyasal Zɛɛb!»
4 Ɛ di tak wat, ye nabɛ é Yezu naagu esiiza bɔɔ. Nyɛ boozɛke náá: «Étɛp yé bi di nɛ mbee esiiza tɔ elyem bin deenek?
5 Ɛyé di elyel nɛ nen, ɛke é nɛ mot ɛbé náá: “Mesyem mɔ eepelel” ooho, nɛghu ɛke náá: “Wyɛla, da wɔ é kɛ”?
6 Ye goka é bi é gu náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é nɛ ghwyil ɛpel mesyem mɛ bot kɔ bɔs.» Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ mot zesɔɔb nɛ ɛbé ɔ náá: «Wyɛla, nɔŋa mwaala yɔ, da wɔ é sik pɛ ndjaŋ'ɔ!»
7 Ɛ di'enek, mot'enɔk eezɛwyɛl, sik pɛ ndjaŋ'ɛ.
8 Ɛ di'enek wat, dáa ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ nabee deenek ɛ, bɛ naadyeebadjoka ɛlyelɛpe. Bhii tak, bɛ moo eduwal Zɛɛb dáa nyɛ nadjɛ mbi yenek mɛbwala nɛ bot ɛ.

Yezu eezɛdjɔ́o Matye

9 Yezu eezɛdus tin, dáa nyɛ nadi edhaŋ ɛ, nyɛ naazɛbee dhiiti mot, din ɛ lɛ é Matye, nyɛ nadi é ndiindil é di mɛsa mɛ. Nyɛ nadi é nɔŋel epata e lapo. Yezu eezɛke nɛ nɛ: «Dua mɛ!» Matye eezɛwyɛl «ngbat», bhii tak, nyɛ eezɛdu nyɛ.
10 Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ nadi edɛ edee pɛ ndjaŋ ɛ Matye. Wɔ gwaa, bɛtɛ nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo nɛ bot ɛ mesyem zokazɛlwood tin, zɛdɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ djas kɔ mesa wat.
11 Dáa eFalizyɛ nabee deenek ɛ, bɛ naazɛdji bɛdjekel bɛ náá: «Étɛp ye lyoel yen di edɛ edee é di wat bɛ nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo nɛ bot ɛ na mbee dék?»

12 Yezu eegwak dáa bɛ nadi elii ɛ, tin, nyɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Bot ɛ di nɛ mɛnyel ɛnyɔɛpe ɔ tok nɛ gwyes dhɔkɔtɔlɔ nyɛ neegwom bɛ. Ye é membel ɛ di nɛ gwyes mɛgwoma.
13 Tóka, kɛdjekeka ɛsuk ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb di eke náá: “Mɛ kwyɛl é enɛm esa, dhaa ebuwa e bɛtit.” Etɛɛ náá, mɛ nabɛ é ààzyɛ zɛsaa bot ɛ epiki. Mam nazyɛ é zɛsaa bot ɛ di egu náá, bɛ é bot ɛ mesyem ɔ.»

Mɛlyo ɛ Yezu dum nɛ tɛp ɛtsi edee étɛp mendjaala

14 Dhiiti dwoo, bɛdjekel ɛ Zaŋ Nduuel-bot naazyɛ zɛdji Yezu náá: «Étɛp yé bisɔ nɛ eFalizyɛ di etsi edee étɛp mendjaala, dhi bɛdjekel bɔ di ààtsi edee étɛp mendjaala?»
15 Wɔ gwaa, Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi nakobee sok paa náá, bɛsɔ ɛ mwaaz di tɔ ghoŋ dwoo ɛba, dhi bɛ di lɔɔg wat nɛ mwaaz, mot paazyɛ, zɛba moma ɔ? Yenek ààsael! Deenek ɛwala tak ɛpezyɛ, ɛwala ɛ di náá, mot zɛba moma ɔ waadisaa pak'ɔɔ. Ɛ di tak é bɛ aatsi edee.
16 «Ye tok nɛ mot aanyaa pes bes kaad étɛp ɛkoobal put kaad nɛ yɛ. Wɔ sa deenek ɔɔ, é sok wɔ aagwyii kaad tak ɛ, bes kaad é waanyaa put kaad, da é bek ɛlen ɛ tak.
17 Mɛnyok mɛ na bes ààwaaa tɔ bhɛɛb na mwa. Yɛ sɛɛ deenek ɔɔ, bhɛɛb é nɛ ghwyil ɛbel, da mɛnyok é see, deenek bhɛɛb eepulel. Ɛtɛp tak é di lɛɛaa náá, yɛ ààgoka deenek, etɛɛ náá, mɛnyok mɛ bes goka é tɔ ebes e bhɛɛb.»

Yezu eetsik dhiiti moma, da gomal ɛsyes ɛ Zayilus

18 Dáa Yezu nadi elii nɛ nɔɔ deenek ɛ, wɔ gwaa dhiiti kukuma eYuda zɛzyɛ pɛ daa lɛ. Nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si mɛko mɛ. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Ɛsyes ɛ lam ààlóo nɛ pɛka. Mɛ kwyɛl é, wɔ zɛkɛl mɛmbɔ kɔ lɛ étɛp nyɛ neegom!»
19 Yezu eezɛwyɛl, «ngbat», bɛ nɛ bɛdjekel bɛ, du nyɛ.
20 Dhiiti moma nadi ebé ɛbé ɛ ghiya, ghiya nadi ekekɛk nyɛ é nyel ààbɛ nɛ ɛtsek. Ɛbé ɛ tak naaboya nɛ nɛ é di membu kam nɛ ebá. Moma tak zokazɛtiila pɛ bhii koŋ ɛ Yezu, nyɛ eezɛmɛt kyee ɛghɔ ɛ kaad ɛ Yezu.
21 Ɛtɛp nyɛ nabɛ é, nyɛ eeke tɔ lyem'ɛ náá: «Mɛ zomɛt kaad'ɛ ɔɔ, mɛ ɛpetsak!»
22 Tin, Yezu eezɛliig mis, gwyák nyɛ. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Sa mɛghaaz ɛsyes ɛ lam! Ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Zɛɛb eetsik wɔ.» Ɛ di tak wat, moma yenɔk naazɛtsak.
23 Bhii tak, Yezu eezɛtó pɛ ndjaa kukuma eYuda é tak. Dáa bɛ nakum ɛ, bɛ kabela bot ɛ, é ebwom ngɔmbi, zɛnɔɔ bak bot é sa yɔbɔ ɛzɛm pɛ ndjaa tak étɛp ɛkoobal esesɛɛ, bɛ neetó ndela.
24 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Wyiska pɛ kel, etɛɛ náá, ɛsyes ɛlak ààpagwyɛ, nyɛ dja é gó.» Ɛ di'enek, bɛ moo tin eduk Yezu.
25 Dáa bɛ nawyisal ɛdhuu ɛ bot pɛ kel ɛ, Yezu eezɛni tɔ dhɛŋ, nyɛ eezɛmɛt nyɛ é mbɔ, wɔ gwaa ɛsyes ɛlenɔk zɛwyɛl.
26 Menduk mɛ tɛp'enek naakɛ kɔ kyee dik'enek djas.

Yezu eetsik bot ɛ edhim bɛbá

27 Dáa Yezu nadus tin ɛ, wɔ gwaa bot ɛ mɛbé mɛ edhim bɛbá zokazɛni edu nyɛ bhii koŋ nɛ etsim: «Mɔn Dhavid, geka bis ghoŋ!»
28 Dáa Yezu nakum pɛ ndjaŋ ɛ, wɔ gwaa, bɛ na edhim binɔk zɛtiila pɛ daa lɛ. Yezu eezɛdji bɛ náá: «Bi eemyaal náá, mɛ é nɛ ghwyil ɛsa sa bi di ewaab'enek é?» Bot binɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Iyoo, Ghɛŋ! Wɔ é nɛ ghwyil ɛsa.»
29 Tin, Yezu eezɛmɛt bɛ é mis. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Zɛɛb eedjɛ bin sa djala nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len ɛ.»
30 Ɛ di tak wat, wɔ gwaa bɛ nyaasok. Yezu eezɛlu bɛ ɛlyelɛpe náá: «Gwakeka mɛ ɛnyɔɛpe: sa mot ngɔt ààgu sa sɛɛ wak ɛ.»
31 Tin, bot binɔk kató é, elɛɛ tɔ kyee dik'enek djas esesɛɛ Yezu nasa ɛ.

Yezu eezɛtsik dhiiti bubu mot

32 Ɛ sok bɛ nadi ekwyɛl ɛtɔ́ ɛ, bɛdhiiti bot nabɛ ɛ́ bɛ eezyɛ Yezu nɛ mot ngɔt nadi bubu ɔ, etɛɛ náá, embee sisim nadi edhek nyɛ.
33 Dáa Yezu nasɔ mbee sisim tak ɛ, é di tak wat mot'enɔk nabɛ ɛ́, nyɛ moo elii. Tin, ye nabɛ ɛ́ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi edi tak ɔ, moo tin edjoka. Bɔɔ náá: «Bis dinaa ààpaakobee kɔkɔ mbi yak sonok tɔ Yisalaɛl.»
34 Yɛ kabɛ eFalizyɛ ɔ, bɔɔ nake yɔbɔ ɛ́ náá: «Ye ɛ́ kukuma embee esisim ɛ di edjɛ Yezu mɛbwala mɛ nyɛ di esɔ embee sisim nɛ yɛ ɛ!»

Yezu ɛ́ nɛ ghoŋ nɛ ɛdhuu ɛ bot

35 Yezu nadi ekɛ kɔ boo eghaada nɛ kɔ mɛl. Nyɛ nadi elelyo mɛdhuu mɛ bot tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda. Nyɛ nadi egoola bɛ Mbɛɛ Bhaadal dum nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Nyɛ nadi etsik bot ɛ di nɛ epel ɔ, zɛnɔɔ bot ɛ nadi nɛ edjam ɔ.
36 Ye nabɛ ɛ́ ghoŋ naasa nyɛ ɛlyelɛpe dum nɛ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ. Etɛɛ náá, bot ɛ tak nadi ɛ́ bɛ eezewak dáa mɛsaa mɛ ebhata di ààbɛ nɛ mbaalel ɛ.
37 Nyɛ ɛ́ boozɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Bhum nɛ bu tɔ bok, tin, bot ɛ ɛbɔ́k ààbu.
38 Ye goka ɛ́, bi djaala nɛ nakuma pyeeb náá, nyɛ baadhis bot ɛ mɛsa étɛp bɛ neezɛsa mɛsa tɔ pyeeb'ɛ.»

10

Bɛdjekel ɛ Yezu kam nɛ bɛbá

1 Yezu naazɛdjóo bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá. Bhii tak, nyɛ eezɛdjɛ bɛ eghɛŋ ɛsɔ embee esisim nɛ ɛtsik ɛ bot ɛ di nɛ epel, zɛnɔɔ bot ɛ́ nadi nɛ edjam ɔ.
2 Beeka min mɛ bot ɛ lwoma kam nɛ bɛbá tak e: Mot mɛkɛn ɛ́ Simɔŋ nadjɛaa din ɛ Pyɛɛd ɔ, nɛ dhyeeb Andele, Zak bɛ nɛ dhyeeb Zaŋ, bɔɔ bɛbá nabɛ ɛ́ bɔn Zɛbɛdɛ,
3 Filip nɛ Bhaatelemi, Toma zɛnɔɔ Matye nɔŋel epata e lapo, baazɛnɔɔ Zak mɔn Alfe, wɔ kabela ɛ́ Tade,
4 Simɔŋ, mot di tɔ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi edjóoaa eZɛlɔt ɔ, zɛnɔɔ Yudas Iskaliɔt mot naka Yezu ɔ.

Mɛsa mɛ bɛdjekel nalwomaa ɔ

5 Yezu zokazɛlwom bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá étɛp esa mɛsa mɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Bi ɛ́ kookyee mɛl mɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Sa bi ààni pɛ tɔ eghaada e bot ɛ Samali.
6 Bi goka nɛ ɛtɔ́ ɛ́, pɛ daa ebhata e bot ɛ mbyak Yisalaɛl nazewo ze ɔ.
7 Ze ɛ ze, gheegoolaka nɛ bot náá: “Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, moo ɛ́ ɛkunaaɛpe!”
8 Tsikeka bot ɛ mɛbɛ́. Gomalka bot ɛ ze gwyɛ ɔ. Gelalka bot mɛbɛ́ mɛ zezam, ezezam bɔɔ. Sɔka embee esisim. Esa ee bi bela ààbɔm-bɔmak ɛ, djɛka bot yɛ yii toto.
9 Nànɔɔka elɔɔd, àànɔɔ epata, ààbaanɔɔ-nɔŋak dɔɔ nɛ meea étɛp ɛwa tɔ mengwyɛ da ɛ́ tɔ́ nɛ yɛ.
10 Nànɔɔka mɛkoo mɛ di tɔ́aa nɛ yɛ mɛdjoŋ ɛ. Nànɔɔka dhiiti kuwa. Nànɔɔka bɛdhiiti ekoko. Nànɔɔka sek, étɛp ɛtɔ́ mɛdjoŋ nɛ yɛ, etɛɛ náá, mot di esa mɛsa ɔ goka ɛ́ nyɛ bela sa dek.
11 «Bi ɛ́ kum kɔ dhiiti mɔɔ dɛl nɛghu kɔ ghaada ɔɔ, saaka mot di nɛ ghwyil ɛmyaal bin náá, bi sulal pɛ daa lɛ ɔ. Dika pɛ daa mot'enɔk. Bi dus tin ɛ, yɛ bɛ bi moo twol kɔ dɛl ɛ tak ɔ.
12 Bi ɛ́ ni tɔ ndjaa mot ɔ, keka náá: “Bis eeswos bin hoo.”
13 Yɛ bɛ náá, bot ɛ ndjaa tak eemyaal bin ɔɔ, tin, egwyem bin di nɛ nɔɔ. Tin, bɛ pɛɛ náá, bi nàsulal tɔ mendjaa mɔɔ ɔɔ, betka egwyem bin sik nɛ nen.
14 Yɛ bɛ náá, kɔ dhiiti dɛl nɛghu tɔ dhiiti ndjaa bɛ eepɛɛ náá, bi nàsulal ɔɔ, bɛ byen ɛgwak bin ɔɔ, wyiska yebɔ kɔ dɛl ɛ́ tak, nɛghu tɔ ndjaa tak, da bi ɛ́ kut piib mɛko men.
15 Mɛ lɛɛ bin ɛ́ etɛp etsɛɛtsɛ náá, é dwoo Zɛɛb aazɛpéɛ bot ɛ, dɛl ɛlenek aapéɛaa ɛ́ ɛlyelɛpe dhaa-dhaŋak epéɛ bot ɛ kyee mɛl mɛ Sodɔm nɛ Ghomɔɔd.»

Mezuk mɛ di ezyɛ pɛ sok ɛ

16 «Gwakeka! Mɛ kyeed bin ɛ́ dáa ebhata kuku eben. Dika nɛ etsoŋ dáa bɛnyɔ, da bi ɛ́ di
bot ɛ edɛɛ dáa mɛgum.
17 Dika bɛtsoŋ ɛ bot, etɛɛ náá, bot ɛ waakɛpit bin sok bhwoob bɛtetɛp, bi ɛ́ waanyuuŋaa
nɛ eghwyɛs tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda.
18 Kɔ ɛsu ɛ lam, bi ɛ́ waakɛtaŋal pɛ daa ekukuma nɛ bɛmɛkoozi, zɛnɔɔ pɛ daa bot ɛ di
ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, étɛp bi needi bɛtyaasɛs ɛ etɛp ee bi nazebee ɛ.
19 E sok bɛ aatɔ́ nɛ nen sok bhwoob bɛtetɛp ɛ, sa mot ààbem ba étɛp mɛkpa aawyis tɔ
enuub bin nɛ dáa bi aataŋal ɛ. Mɛkpa mɛ taŋal ɛ́ waadjɛaa bin é di'enek wat.
20 Etɛɛ náá, ye tok biyɔ aakalii tin. Ye ɛ́ Sisim Sɛɛg'en ɛ́ aapakalii é di'enek.»
21 «Bɔn mɔ ngɔt waakɛkael pak'ɔɔ é ɛsaŋ ɛ náá, mɔn nyɛɛg'ɔɔ neegóaa, dɔɔ nɛ bɛsɛɛg ɛ
bɔn aazobaasa ɛ́ deenek nɛ bɔn bɔɔ. Bɔn ɛ́ waapit bɛbyael bɔɔ, bɔɔ kɛmɛtaa, kwyɛ ndjɛ sɔs,
góaa.
22 Bot djas ɛ́ waabhina bin, etɛɛ din ɛ lam. Ye ɛ́ bot ɛ aamaad lyem kɛkum pɛ ɛsik ɔ
aapaabela tsik.
23 E sok bi aadi kɔ dhiiti ghaada ɛ, bot ɛ́ ghaada tak ɛ́ di esa bin esa e kokok nɛ etɛp ɛpes
nɛ mezuk ɔ, kaabka, da bi ɛ́ tɔ́ pɛ dɛl ɛ sis. Mɛ lɛɛ bin ɛ́ etɛp e tsɛɛtsɛ náá, bi aanàkwaasilal
ɛkɛ kɔ mɛl mɛ di kɔ kyee dik Yisalaɛl ɔ djas, ɛsok nɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot zyɛ.»
24 «Ye tok nɛ djekel aadhaa mot di elyo nyɛ ɔ. Ye tok nɛ mot-mɛsa di edhaa kukuma yɛ.
25 Djekel goka ɛ́, nyɛ di dáa lyoel yɛ. Da mot-mɛsa ɛ́ di dáa kukuma yɛ. Kwyii nakuma
mɛbyel ɛ́ koodjóoaa Bɛlzebul, “Aah” gwyata nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ! Bɛ aazoleleeaa ɛ́ leea.»

Mot bi di egoka nɛ ɛkaab ɔ

26 «Étɛp tak ɛ́ di náá, sa mot ààkaab bɛmbee bot binɔk. Dhiiti dwoo ɛ́ tak, dwoo di náá,
esesɛɛ djas di syela ɛ́ waawyis é gwyɛ ɛ. Esesɛɛ djas di tɔ syaab ɛ waaguaa.
27 Tɛp mɛ di elɛɛ bin tɔ ghooghom ɛ, lɛɛka yɛ popoopwon é mwos dwoo. Etɛp ee bi nadi
nyiiŋlaa tɔ ɛlɔ ɛ, tuudka yɛ ɛlyelɛpe kɔ emii e mendjaa.
28 Nàkaabka bot ɛ di egu ɛgó epuud ɔ, etɛɛ náá, bɛ aanàkwaagó sisim. Bi goka ɛ́ nɛ ɛkaab
ɛ Zɛɛb mot di nɛ ghwyil ɛgó sisim nɛ epuud tɔ du na kɔm-kɔm ɔ.
29 Tin, bɔɔ enen ebá tok wak ebɔmsaa nɛ ba mɔɔ pata wat é? Bela náá, ngɔt pak'ɔɔ tok
nɛ ghwyil ɛkwyit é bɔs, Sɛɛg'en ɛ di ààmyaal ɔɔ.
30 Yɛ kabɛ biyɔ bɛ ɛmet ɔ, mɛko mɛ bhoo di tɔ elo bin djas ɛ́ elaŋa.
31 Sa mot ààbem ba etɛɛ náá, é mis mɛ Saag'am bi dhaa bɛtɛ nɛ bɔɔ enen nɛ boo mɛtaŋ!»

Ɛmyaal, nɛghu ɛbyen ɛ Yezu Klisto

32 «Mot aamyaal popoopwon é mis mɛ bot djas náá, nyɛ ɛ́ djekel'am ɔɔ, mam pe, mɛ
waamyaal nyɛ é mis mɛ Saag'am di tɔ gwoo ɔ náá, nyɛ ɛ́ ngbam.
33 Bela náá, mot aakɛla popoopwon é mis mɛ bot djas náá, nyɛ tok djekel'am ɔɔ, mam
pe, mɛ waakɛla nyɛ é mis mɛ Saag'am di tɔ gwoo ɔ náá, mɛ ààgu nyɛ!»

Yezu nabɛ ɛ́ ààzyɛ étɛp ɛgwakel, nyɛ nazyɛ ɛ́ zɛwa zyaala pak bot

34 «Nàgekeka náá, mɛ nazyɛ kɔ bɔs ɛ́, étɛp egwyem tɔ bot. Mɛ nabɛ ɛ́ ààzyɛ, zɛwa egwyem
nɛ ɛgwakel tɔ bot. Mɛ nazyɛ ɛ́ zɛkus ɛghuub nɛ ɛzɛbɛk ɛ bot.
35 Mɛ nazyɛ ɛ́ zɛwa membɛk pak sɛɛg nɛ mɔn motom, pak nyɛɛg nɛ mɔn moma, pak
nakɔla nɛ bhɛɛbel.
36 Bot ɛ mɛbhuka men aadi ɛ́, bot ɛ mɛbyel men met.
37 Mot di ekwyɛl mot ngɔt pak sɛɛg nɛ nyɛɛg, dhaa mɛ ɔɔ, mot tak ààkɔa nɛ nam. Mot di
ekwyɛl mɔn'ɛ mɔɔ moma, nɛghu mɔn'ɛ mɔɔ motom dhaa mɛ ɔɔ, mot tak ààkɔa nɛ nam.
38 Mot ɛ di ààbɛp mɛlaaba mɛ, da nyɛ ɛ́ du mɛ ɔɔ, mot tak ààkɔa nɛ nam.
39 Mot aakwyɛl ɛkwyɛɛg tsik'ɛ dhaa mɛ ɔɔ, nyɛ waasu tsik'ɛ. Mot aakakwyɛl ɛsu tsik'ɛ
étɛp ɛdu ɛ mɛ ɔɔ, nyɛ waabela tsik.»

Efute

40 «Mot aamyaal náá, bi sulal tɔ ndjaŋ'ɛ ɔɔ, nyɛ myaal é mam. Mot aamyaal mɛ tɔ ndjaŋ'ɛ ɔɔ, nyɛ myaal é mot nadhis mɛ ɔ.
41 Mot aamyaal ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb tɔ ndjaŋ'ɛ da dil nyɛ náá, nyɛ é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔɔ, nyɛ waabela efute ee di egyee nɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ. Mot di emyaal mot epiki, etɛɛ náá, nyɛ é mot epiki ɔɔ, nyɛ waabela efute mot epiki di gyee nɛ yɛ ɛ.
42 Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, mot aadjɛ dhiiti ba mɔɔ djekel'am ngɔt ba mɔɔ bɛɛlɛ mɛdii mɛtela, etɛɛ náá, nyɛ é djekel'am ɔɔ, nyɛ waabela efute bɛ.»

11

Bot ɛ Zaŋ Nduuel-bot nalwom ɔ

1 Dáa Yezu nasilal ɛlyo bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá ɛ, nyɛ eezɛdus tin, tó kɛlyo nɛ ɛkɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ eghaada kyee dik'enek.
2 Zaŋ Nduuel-bot pɛ nyɛ nadi tɔ ndjaa membok ɛ, nyɛ naagwak menduk ɛ Mɛsia. Tin, nyɛ é boolwom bɛdhiiti bɛdjekel bɛ
3 bɛ kɛdji Yezu náá: «Ye é wɔy é di Mɛsia nabɛ náá, nyɛ ɛpezyɛ “ohoo”, nɛghu ye é náá, ye baabwoodaa dhiiti di baazyɛ ɔ?»
4 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Kɛlɛɛka Zaŋ sa bi bee é nɛ yii bi gwak nɛ mɛlɔ men ɛ.
5 Bot ɛ edhim moo nyaa sok. Eboka e bot moo kɛ. Bot ɛ mɛbé mɛ zezam eezetsak. Bɛ na endiila e mɛlɔ moo gwak, bot ɛ nazegwyɛ ɔ, bɛ é zegom. Mbɛɛ Bhaadal ɛpegoolel kɛkum pɛ daa bɛdjel ɛ bot.
6 Mɛnyɔ nɛ mot aadi ààdis ɛbwaalel ɛ lɛ kɔ lam ɔ!»
7 Bhii bɛdjekel ɛ Zaŋ nasik ɛ, Yezu moo tin elii nɛ zukamwaa nɛ mot nadi tin ɛ kɔ ɛsu ɛ Zaŋ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Bi nakɛbee yé pɛ tɔ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ? Bi nakɛbee é mɔɔ le ghwaazok edheegel nɛ pup é?
8 “Ha” bi nakɛbee yé pɛ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ? Bi nakɛbee é mot ngɔt nɛ vaŋ mbi bhet é? Bi nɛ gu náá, bot ɛ dyeebabɔt evaŋ ekaad ɔ dyeebadi é pɛ tɔ eboo mendjaa bɛmɛkoozi.
9 Bi nakɛbee yé? Bi nakɛbee é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb é? Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá, nyɛ eedhaa-dhaŋak ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.
10 Etɛɛ náá, ye é kɔ ɛsu ɛ Zaŋ ɛ ekwyala nalɛɛ náá:
“Ɛsok nɛ wɔ nɛ tó, mɛ waalwom ngoola-ngoola yam,
nyɛ neekɛdii wɔ ze.”
11 «Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá: pɛ tɔ bot djas Zɛɛb nasa ɔ, ye tok nɛ mot dhaa Zaŋ Nduuel-bot. Tin, mot di mɔɔ dhyeeb tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɔ, é boo boo-mot nɛ nɛ.
12 Kɛkan membu mɛ Zaŋ Nduuel-bot nadi elyo bot tɔ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ, kɛyaka nɛ ɛlu ɛ mos, ɛni ɛ tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ nɛ lyel. Bot ɛ di nɛ mɛghaaz é di nɛ ghwyil ɛdɛk yɛ.
13 Kana nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb djas, zɛnɔɔ etsi ɛ Moiiz, mɛkpa mɛ Zɛɛb naagoolel kɛkum membu mɛ ɛkwyil ɛ Zaŋ.
14 Bi é kwyɛl ɛtiibal ɛnyɔɛpe ɔɔ, ye é Zaŋ é di Eli, ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb nalookɛkaa náá, nyɛ waabula ɔ.
15 Yɛ bɛ náá, bi é nɛ mɛlɔ ɔɔ, gwakeka yɛ ɛnyɔɛpe!
16 «Mɛ gek bot ɛ membu mak nɛ bɛzɛ? Bɛ é dáa zɛɛga bɔɔ dhyeeb mendiindil kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ bot djas di di ɛ, da bɛdhiiti é gheetsim kɔ bɛsɔ bɔɔ náá:
17 “Bis eebwom bin ngɔmbi, bi ààpabɔl. Bis eedjeeb bin mɛdjeeb mɛ ɛsyee, bi ààpadje!”
18 Etɛɛ náá, Zaŋ eezyɛ, nyɛ nabɛ é, nyɛ eetsi edee nɛ mɛnyok. Deenek, bot kake é náá: “Ye é embee esisim ɛ di sa nyɛ deenek!”
19 Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot eezyɛ. Nyɛ ɛpedɛ yɛ edee nɛ mɛnyok me vin, bi kake é náá: “Beeka nwyak é? Mɛsa mɛ é ɛdɛ edee nɛ dɛ mɛnyok mɛ vin, nyɛ be mɛsɔ é nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo dɔɔ nɛ bot ɛ di nɛ mbee tsik ɔ!” Tin, etsoŋ e Zɛɛb nadi enyen tɔ mɛsa mɛ.»

Eghaada di ebyen ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ

20 Tin, Yezu eezɛni nɛ mɛlyo mɛ ɛdul ɛ mɛlɔ mɛ bot ɛ eghaada ee nyɛ nasa bɛtɛ nɛ endem
e mɛbwala ɔ, etɛɛ náá, bot ɛ eghaada tak nabɛ é ààliig elyem bɔɔ. Nyɛ é boozɛlɛɛ náá:
21 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nɔ, dɛl ɛ Koodazin, kpaa-ghoŋ nɛ nɔ, dɛl ɛ Bhɛtsaida! Etɛɛ náá,
bɛtɛ nɛ endem e mɛbwala nasael pɛ yebɔ ɔ, yɛ ɛpedi é di náá, ye nasael é pɛ eghaada Tiid
nɛ Sidɔn ɔɔ, pe bot ɛ eghaada binɔk naaloobɔt kaad ɛpum, pe bɛ naazelɔɔba mɛsii, pe bɛ
naaloozeliig elyem bɔɔ.
22 Ɛtɛp tak é mɛ di elɛɛ nɛ nen náá, dwoo Zɛɛb aazɛpéɛ bot ɛ, yebɔ epéɛ é waadhaa yii bot
ɛ eghaada Tiid nɛ Sidɔn nɛ mɛlyel.
23 Yɛ kabɛ wɔy ɔɔ, dɛl ɛ Kapɛlnaum, wɔ gek é náá, wɔ é nɛ ghwyil ɛ byet tó pɛ tɔ gwoo? Wɔ
waasilaa kɛkum pɛ dɛl ɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ. Etɛɛ náá, endem e mɛbwala mɛ nasɛɛ penek ɛ,
ye ɛpedi é di náá, ye naasɛɛ é pɛ dɛl ɛ Sodɔm ɔɔ, pe dɛl ɛlenek dinaa tak dɔɔ nɛ mos.
24 Ɛtɛp tak é mɛ di elɛɛ bin náá, dwoo Zɛɛb aazɛpéɛ bot ɛ, epéɛ nyɛ aapéɛ bin ɛ, yɛ waadhaa
yii bot ɛ ghaada Sodɔm nɛ mɛlyel.»

«Dhaka pɛ daa lam, mɛ needjɛ bin ɛwala!»

25 Ɛ ghɛŋ tak, Yezu naazɛke náá: «Hyee Bhaaba, Ghɛŋ gwoo nɛ bɔs, mɛ ɛpeghaapɛɛ wɔ,
etɛɛ náá, esesɛɛ wɔ nasyel bɛtsoŋ ɛ bot nɛ bot ɛ di etselal ɔ, wɔ eelyaal yɛ nɛ bɔɔ dhyeeb.
26 Iyoo, Bhaaba, wɔ nakwyɛl é, ye sɛɛ deenek.
27 «Saag'am naadjɛ mɛ esonok djas. Ye tok nɛ mot di egu Mɔn Zɛɛb, yɛ di ààbɛ Sɛɛg nyɛ
ɛmet ɔ. Deenek, ye tok nɛ mot di egu Sɛɛg, yɛ di ààbɛ Mɔn nɛghu mot Mɔn aakwyɛl ɛlyaal
ɔɔ.
28 «Biyɔ, bot ɛ zewak étɛp ɛbɛp edil-dil mɛkɔm men ɔ, dhaka pɛ daa lam, mɛ needjɛ bin
ɛwala.
29 Bɛpka kɔm etɛp bam. Tin, betka náá, mɛ djɛ bin etsoŋ, etɛɛ náá, mam é mot mɛsila nɛ
ɛtela ɛ lyem. Tin, bi é waabela di ɛwala biyɔ bɛ ɛmet.
30 Kɔm mɛ di edjɛ bin é, yɛ ààdil, ɛbɛp ɛ lam mɛ di djóo bin náá, bi zɛbɛp ɛ, ye nɛ gwyaa.»

12

Mɛlyo dum nɛ tɛp dwoo saba

1 Dhiiti dwoo saba, Yezu nadi edhaa tɔ pyeeb kɔkɔ mbi bhek bhisa di edjóoaa ble ɛ. Tin,
wɔ gwaa, za zɛbe bɛdjekel bɛ, bɛ moo tin ebɔ́k mɛbhisa mɛ tak étɛp ɛdɛ.
2 Dáa eFalizyɛ nabee deenek ɛ, bɛ eezɛke nɛ Yezu náá: «Beea, bɛdjekel bɔ ɛpesa esesɛɛ
di náá, yɛ ààpadjɛaa bɛ ze dwoo saba ɛ!»
3 Yezu zokazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi nabɛ é ààlaa sa Dhavid nasa é sok bɛ nɛ bot ɛ nadi
egyee bɛ nɛ bɛ nɔɔ nagwak za ɛ?
4 Ye nabɛ é, bɛ nɛ bot ɛ lɔg'ɛ naani tɔ ndjaa Zɛɛb, bɔɔ zokakɛdɛ emapa ee nakaŋaa Zɛɛb
ye é. Dhi ye di náá, bɛ nabɛ é ààgoka nɛ ɛdɛ emapa e tak. Etɛɛ náá, etsi bina lɛɛ é náá, bot
ɛ di egoka nɛ ɛdɛ emapa e tak ɔ, ye é bɛghaa-Zɛɛb bɔɔ bɛ ɛmet.
5 Nɛghu bi nabɛ é ààlaa tɔ etsi ɛ Moiiz náá, bɛghaa-Zɛɛb nadi esa mɛsa tɔ Ndjaa-ebuwa
dwoo saba ɔ, bɛ nabɛ é ààdi eduwal etsi e saba, dhi bɔɔ, ààbela ndjɛ kɔ ɛsu ɛ tak é?
6 Tin, betka mɛ lɛɛ bin náá, wak, ye é nɛ sonok wat di edhaa Ndjaa-ebuwa nɛ mɛbɔk ɔ!
7 Bi é pe di egu ɛnyɔɛpe sa ɛsuk ɛ ekwyala bak: “Mɛ kwyɛl é enɛm esa, ààkabɛ ebuwa e
bɛtit*” di ekwyɛl ɛlɛɛ ɔ, pe bi ààpazyɛ zɛpit bot ɛ di ààgu tɛp ɔ gwyes.
8 Etɛɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é di kukuma dwoo saba.»

Mot na sɔɔbela mbɔ

9 Bhii tak, Yezu eezɛdus tin, nyɛ eezɛtó pɛ ndjaa mendjaala mɛ eYuda.
10 Tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda e tak, ye nabɛ é nɛ dhiiti mot ngɔt nadi nɛ sɔɔbela mbɔ
ɔ. Ɛkwosak ɛ eFalizyɛ nabɛ é, Yezu bela ndjɛ é mis mɔɔ. Ɛtɛp tak é bɛ nadji nyɛ náá: «Etsi
bina ɛpemyaal náá, mot tsikaa dwoo saba?»

---

* **12:7** Oze 6.6

11 Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ náá, mot ngɔt pak'en é nɛ sim bhata ngɔt ɔɔ,
nyɛ gwak náá, dwoo saba, sim bhata tak eekwyit tɔ guk na dim-dim ɔɔ, nyɛ aanàkwaatɔ́
kɛwyisal nyɛ tɔ guk tak é?
12 Dáa ye di náá, mot eedhaa bhata nɛ mɛtaŋ ɛ, tin, etsi lɛɛ é náá, mena saka bot enɛm
esa dwoo saba.»
13 Yezu é boozɛke nɛ mot nadi nɛ sɔɔbela mbɔ ɔ náá: «Sɛɛba mbɔ'ɔ.» Ɛ di tak wat, mbɔ
mot'enɔk eezɛbula ɛnyɔɛpe, dáa yak dhiiti mbɔ.
14 Bhii tak, eFalizyɛ é boozɛdus tin, tɔ́ yɔbɔ. Wɔ gwaa bɛ kɛsɛɛga é kwan, étɛp ɛdjek dáa
bɛ aadjɛ nyɛ epéɛ e ɛsyee ɛ.

Mot-mɛsa mɛ Zɛɛb nasɛ́ɛ ɔ

15 Dáa Yezu nagwak deenek ɛ, nyɛ eezɛdus tin, wɔ gwaa, zukamwaa nɛ mot zokadu
nyɛ. Wɔ gwaa, nyɛ zokazɛtsik membel djas.
16 Tin, nyɛ eezɛlyak bɛ ɛlyelɛpe náá, bɛ nàsa náá, bot gu mbi mot nyɛ nadi é.
17 Nyɛ nasa deenek é, etɛɛ náá, etɛp ee ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nalɛɛ é, ye neebela
ɛsuk. Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nalɛɛ é náá:
18 «Zɛɛb lɛɛ é náá: “Beea mot-mɛsa mam mɛ nasɛ́ɛ ɔ,
mot mɛ di ekwyɛl ɔ.
Lyem'am é tɔ mɛmyaala kɔ ɛsu ɛ lɛ.
Mɛ waawa Sisim'am tɔ lɛ.
Tin, nyɛy é aapagoola nɛ bot ɛ membyak djas,
epiki bam mɛ aadhis ɛ.
19 Nyɛ aanàkwaawaya nɛ bot.
Nyɛ aanàkwaabiyo nɛ mot.
Bi aanàkwaagwak gwood'ɛ é gba.
20 Nyɛ aanàkwaabwak-bwakak mɔɔ le ghwaazok di náá yɛ eezenyaabel ɛ.
Nyɛ aanàkwaadimal mɔɔ ngel lama di esaa náá, ye dim ɛ.
Nyɛ aasa deenek, kɛkum dwoo epiki bɛ aanyen é mis mɛ bot ɛ.
21 Tin, bot djas di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bɛ waawa ɛbwaalel ɛ lɔɔ kɔ lɛ†.”»

Yezu sɔ embee sisim nɛ ghwyil zɛ?

22 Wɔ gwaa bɛ zokazyɛ Yezu nɛ dhiiti mot, mot tak nadi é, bubu nɛ ɛbé ɛ edhim. Ye
é embee sisim ɛ nasa mot tak deenek. Tin, Yezu eezɛtsik mot tak, nyɛ moo tin elii nɛ
ɛnyaasok.
23 Mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi tin ɔ, naadyeebadjoka. Bɛ moo tin eke náá: «Wɔ ke é nwyak
tok Mɔn Dhavid é?»
24 Dáa eFalizyɛ nagwak bot binɔk elii ɛ, bɛ boozɛke náá: «Mot tak sɔ embee sisim é etɛɛ
náá, Bɛlzebul kukuma embee sisim ɛ, di edjɛ nyɛ kɔkɔ yak mbi mɛbwala mɛ nyɛ di esɔ
embee sisim nɛ yɛ ɛ.»
25 Ɛ di'enek, Yezu nadi egu egeka e elyem bɔɔ, nyɛ boozɛlɛɛ nɛ nɔɔ náá: «Ɛyoŋ ɛ di náá,
mɛsa mɛ bot ɛ tak ɛ mɛwɔ nɛ edho pak'ɔɔ, ɛsik ɛyoŋ ɛ tak é ɛbel nɛ ɛwaazel. Bot tɔ ghaada
wat nɛghu bot ɛ mɛbyel mɛ wat, ɛ di nɛ mɛwɔ nɛ etuub pak'ɔɔ ɔ, yenek mɛbyel nɛ yenek
ghaada aanàkwaapyet ɛnyɔɛpe.
26 Yɛ bɛ náá, Satan moo sɔ sa di náá, ye é yɛ Satan ɛ, bi ààbee náá, Satan kaduu tuub ɛ,
bɛ nɛ nyel'ɛ met e? Tin, ɛyoŋ ɛ lɛ aakapyet dáa?
27 «Yɛ bɛ náá, mam sɔ embee sisim ɛ nɛ ghwyil ɛ Bɛlzebul ɔɔ, ɛzɛ di edjɛ bot bin ghwyil
bɔɔ di esɔ embee sisim nɛ yɛ ɛ? Mɛ bee é náá, ye é bɔɔ bɛ nakuma tak ɛ aapalyaal bin náá,
bi tok nɛ gham.
28 Sa di tsɛɛtsɛ é náá: mɛ sɔ embee sisim é nɛ ghwyil ɛ Sisim ɛ Zɛɛb. Yenek djas kwyɛl ɛlɛɛ
é náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb moo é wak nɛ nena é di wat.

† **12:21** Eza 42.1-4

29 «Ye tok nɛ mot di nɛ ghwyil ɛni tɔ ndjaa mot mɛnyan, da ɛ́ nɔɔ esa e ndjaa mot tak,
nyɛ di ààkɔl nyɛ mɛmbɔ nɛ mɛko ɔɔ. Ye ɛ́ bhis ɛkɔl nyɛ ɛ, nyɛ aakabela ghwyil ɛnɔɔ esa e
ndjaŋ'ɛ djas, da nyɛ ɛ́ wyis tɔ́ nɛ yɛ.
30 Mot di ààdi pɛ yam kyee ɔ, ye lɛɛ ɛ́ náá, mot tak ɛ́ mot di ebhina mɛ ɔ. Tin, mot di
ààkwyee mɛ é ɛsɛɛg ɛ bot ɔ, nyɛ waaz ɛ́ waazak.
31 Ɛ̀tɛp tak ɛ́ mɛ di elɛɛ bin náá, mɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛpel mesyem mɛ bot djas, ye nakoozodi
ebyas nɛ embee esesɛɛ bɛ nasa Zɛɛb ɛ. Yɛ kabɛ náá, mot eebyasal Sisim na Dɛɛ ɔɔ, nyɛ
aanàkwaapelaa.
32 Mot ɛ́ lii ɛbiyoɛpe nɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɔɔ, mesyem mɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛpelaa. Tin, mot ɛ́
lii ɛbiyoɛpe nɛ Sisim na Dɛɛ ɔɔ, mesyem mɛ aanàkwaapelaa tɔ tsik mena dika mos'aak
nɛghu tsik ɛbhis.»

Le nɛ bhum

33 «Ɛ́tɛp wɔ neebela mbɛɛ bhum, ye goka ɛ́ le pookokan ɛdi sok mbɛɛ le. Etɛɛ náá, le ɛ́ di
nɛ ɛbɛ́ ɔɔ, bhum tak aabaazodi ɛ́ mɛbɛ́ nɛ mɛbɛ́, etɛɛ náá, le gwyakaa ɛ́ nɛ bhum di ekwyil
é tak ɛ.
34 Mbyak mɛgel! Bi aakwak ɛlii embɛɛ etɛp dáa, bela náá bi ɛ́ bɛmbee ɛ bot? Etɛɛ náá,
nuub dyeebawyisal ɛ́ etɛp ee zelwood tɔ lyem ɛ.
35 Mbɛɛ mot nɔɔ etɛtɛ etɛp ee nyɛ di lii ɛ́ tɔ ɛkwom ɛ mbɛɛ esesɛɛ bɛ. Tyɛ wat nɛ mbee
mot, nyɛ nɔɔ embee etɛp ee nyɛ di elii ɛ́, tɔ ɛkwom ɛ mbee esesɛɛ bɛ.
36 Betka mɛ lɛɛ bin, sa di tsɛɛtsɛ náá, dwoo Zɛɛb aazɛpɛ́ɛ bot ɛ, bot ɛ waatyaa sok bhwoob
bɛtetɛp ɛ́tɛp mɛlee mɛ bɛ nadi elee bot ɛ.
37 Etɛɛ náá, ye ɛ́ kɔ mɛkpa mɔ met ɛ wɔ aabela gham nɛghu ɛkwyɛ ndjɛ sɔs é mis mɛ
Zɛɛb.»

Ngwyeebel ndem mɛbwala

38 Ɛ̀ di'enek, bɛdhiiti bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ zokazɛdji Yezu náá: «Lyoel!
Bis kwyɛl ɛ́ náá, wɔ lyaal bis dhiiti ndem mɛbwala.»
39 Yezu ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ɛ́tɛp yé di náá, bot ɛ di ewaab mos dhiiti ndem
mɛbwala pɛ daa Zɛɛb ɔ, di di bɛmbee ɛ bot, bot ɛ di ààbɛ sosoob é mis mɛ Zɛɛb ɔ? Tin, Zɛɛb
aazolyaal bɛ ɛ́ ndem wat. Yɛ aadi ɛ́ kɔkɔ mbi ndem ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Yonas nabee ɛ.
40 Ye ɛ́ tyɛ wat nɛ dáa ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Yonas nakpaa emwos elɛl nɛ epum elɛl tɔ
mɔ boo su ɛ, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aabaasa ɛ́ emwos elɛl nɛ epum elɛl tɔ bɔs.
41 Dwoo Zɛɛb aazɛpɛ́ɛ bot ɛ, bot ɛ ghaada ɛ Niniv ɛ waazyɛ, zɛtyaa sok bhwoob bot ɛ di
mos'aak ɛ́tɛp ɛpit bɛ, deenek, bɛ neekwyesal ndjɛ sɔs. Etɛɛ náá, gwaka bɛ nagwak Yonas
ɛ́ ɛlyo bɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛ́, ye nabɛ ɛ́ bot ɛ Niniv naaliig elyem bɔɔ. Ye nyɔ ɛ́, bi gu náá, mot
di nenak wak'aak, nyɛ eedhaa Yonas.
42 Dwoo Zɛɛb aazɛpɛ́ɛ bot ɛ, mɛkoozi mɛ moma dɛl ɛ di pɛ kyɛ bɔs ɛ́ waazyɛ, zɛtyaa sok
bhwoob bot ɛ di mos'aak ɛ́tɛp ɛpit bɛ, deenek, bɛ neekwyesal bɛ ndjɛ sɔs. Etɛɛ náá, nyɛ
nadus ɛ́ pɛ mɛdhik mɛ ɛtseta, nyɛ ɛ́ boozɛgwak mbɛɛ mɛlyo mɛ etsoŋ e mɛkoozi Salomɔŋ.
Ye nyɔ ɛ́ bi gu náá, mot di nenak wak'aak, nyɛ eedhaa Salomɔŋ!»

Ɛ̀bula ɛ embee esisim

43 «Ɛ́ sok mbee sisim di ewyis tɔ nyel mot ɛ, nyɛ katɔ́ ɛ́ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii
ɛ, kɛsaa di nyɛ aakɛdi ɛ. Ɛ̀ di nyɛ aakadi ààbela di nyɛ aadi ɔ,
44 nyɛ kake ɛ́ náá: “Mɛ pookosik pɛ ndjaŋ'am, ndjaa mɛ nawyis tɔ tak sok ɛ.” Tin, sika
nyɛ aakasik ɛ, nyɛ aabela ndjaa tak toto, bɛ eezewaabal nɛ ɛkoobal yɛ.
45 Tin ɛ nyɛ aakatɔ́, kɛnɔɔ bɛdhiiti embee esisim bɛ na nyan-nyan bɛtɛn nɛ bɛbá di edhaa
nyɛ nɛ embee mɛsa ɔ. Tin, bɔɔ djas kabula ɛ́ tɔ ndjaa tak, da ɛ́ be di tin. Deenek, tsik yenɔk
mot eezepulel dhaa-dhaŋak yii nabɛ sok ɛ. Yɛ aadi ɛ́ deenek ɛ́tɛp bɛmbee ɛ bot di pak'ena
mos'aak.»

Bɔn nyɛɛg ɛ Yezu bɛ nɛ nyɛɛg

46 Yezu dinaa kuku ɛlii, wɔ gwaa bɔn nyɛɛg nɛ nyɛɛg zɛkum é di nyɛ nadi ɔ. Bɛ eezɛtyaa pɛ kel. Tin, bɛ nadi ekwyɛl ɛlii nɛ nɛ.
47 Dhiiti mot é boozɛlɛɛ Yezu náá: «Beea, nyoog nɛ bɛdhyeeb bɔ é pɛ kel, bɛ ɛpekwyɛl ɛlii nɛ nɔ.»
48 Yezu é boozɛbɔɔza nɛ mot'enɔk náá: «Nyaag'am é zɛ, da mɔn nyaag'am é kadi bɛ zɛ?»
49 Bhii tak, nyɛ eezɛlyo bɛdjekel bɛ nɛ djin. Nyɛy náá: «Beeka nyaag'am, nɛ bɔn nyaag'am di wak e.
50 Etɛɛ náá, ye é mot di esa ɛkwosak ɛ Saag'am di tɔ gwoo ɔ, di mɔn nyaag'am, kɛl'am nɛ nyaag'am.»

13

Kana sɔsel mɛbhek

1 Dwoo tak wat, Yezu nadus ɛ pɛ ndjaa nyɛ nadi é, nyɛ é boozɛtɔ́, kɛdisi pɛ ɛboŋ ɛ boo soob na djato-djato. Tin, nyɛ moo zɛlyo bot.
2 Wɔ gwaa, zukamwaa nɛ mot zokazɛmaala é di tak. Dáa nyɛ nabee náá, zukamwaa nɛ mot naazɛsɛɛga tin ɛ, nyɛ é boozɛni tɔ dhiiti elɛɛd, nɔɔ nyel, disi. Nyɛ eezɛpus elɛɛd tɔ dii, ɛdhuu ɛ bot eezɛlik pɛ kyiid é ngwoob dii.
3 Mɛlyo mɛ nyɛ nalelyo bɛ ɛ nadyeebabu é tɔ ekana. Tɔ ekana ee nyɛ nadi elyo bɛ nɛ yɛ ɛ, wat nabɛ é kɔ ɛsu ɛ sɔsel mɛbhek. Tin, nyɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Dhiiti dwoo mot ngɔt natɔ́ pɛ pyeeb kɛsɔs bhek.
4 Dáa nyɛ nakadi emwam bhek tak ɛ, kyee wat nakwyit é é gba. Wɔ gwaa enen zokazɛdɛ yɛ.
5 Yak kyee kakwyit é kɔ bat ɛkok. Tin, ààkobɔya deenek, mɛbhek eezɛkwyil, etɛɛ náá, di tak nadi é, nɛ ba bɔs.
6 Ɛ̀ di gwyes na ghɛ-ghɛ nakakas ɛ, wɔ gwaa mɛbhek djas zɛsyee, etɛɛ náá, ekaŋal e tak nabɛ é ààni tɔ bɔs ɛdimɛpe.
7 Yak pak mɛbhek nakakwyit é tɔ engwyinini. Wɔ gwaa, engwyinini binek zokawyee, kala kɔ mɛbhek ààbɛ nɛ dáa mɛbhek wyee ɛnyɔɛpe.
8 Tin, mɛbhek mɛ nakakwyit kɔ mbɛɛ bɔs ɛ, naakwyil ɛnyɔɛpe, wɔ gwaa ye kwyil bhum. Ɛ̀ kwos wat, bhum mɛkam-mɛlɛl, é yak mɛkam-mɛtɛn nɛ wat, é yak tak bhum dhet.»
9 Bhii tak, Yezu eezɛke náá: «Yɛ bɛ náá, bi é nɛ mɛlɔ mɛ ɛgwak ɔɔ, gwakeka ɛnyɔɛpe!»

Ɛ̀tɛp yé Yezu di elii nɛ bot tɔ ekana

10 Tin, bɛdjekel eezɛtiila pɛ pak Yezu nadi é, bɛ é boozɛdji nyɛ náá: «Ɛ́tɛp yé wɔ di elii nɛ nɔɔ tɔ ekana?»
11 Wɔ gwaa nyɛ zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ, bi eezedjɛaa etsoŋ ɛgu ɛsuk ɛ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ. Yɛ bɛ bɛsɔ bin ɔ, bɛ dinaa ààpaamɛt ɛsuk ɛ tak.
12 Etɛɛ náá, mot aadi nɛ ba bim sonok ɔ, bɛ waabil nyɛ dhiiti, étɛp ye neebu. Tin, mot aakadi toto ààbɛ nɛ sonok ɔ, bɛ waadɛk nyɛ dɔɔ nɛ eghutu-ghutu nyɛ lik nɛ yɛ ɛ.
13 Ɛ̀tɛp tak é mɛ di elii nɛ nɔɔ tɔ ekana. Etɛɛ náá, bɛ é nɛ ghwyil ɛgwyák nɛ mis, ààbee. Bɛ é nɛ ghwyil ɛgwak nɛ mɛlɔ, dhi bɛ di ààsiiza sa ye di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ.
14 Ye é deenek é, etɛp ee ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nalɛɛ é aabela ɛsuk. Nyɛ nabɛ é, nyɛ eeke náá:
“Bi é waagwak ɛnyɔɛpe, bi é aanàkwaagu ɛsuk ɛ tɛp tak.
Bi é waabee nɛ mis, bi aanàkwaasiiza ɛsuk ɛ tak.
15 Etɛɛ náá, bot ɛ mbyak'ak nɛ kalyel elyem dhaa nyel.
Bɛ nɛ kasa maa-ɛlɔ dhaa tyɛ.
Bɛ eezedipal mis mɔɔ étɛp bɛ é zɛkɛbee.
Bɛ eediyal mɛlɔ mɔɔ, ye nàgwak.
Bɛ eezelu ɛtselal ɛ lɔɔ náá, ye nàgwak sonok.
Tin, bɛ tok nɛ ghwyil ɛbula, dum koŋ nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, Zɛɛb neetsik bɛ*.”»

* **13:15** Eza 6.9-10

16 «Yɛ kabɛ biyɔ bɛ ɛmet ɔ, mɛnyɔ nɛ nen, etɛɛ náá, mis men ɛpebee, mɛlɔ men ɛpegwak!
17 Mɛ lɛɛ bin é etɛp ee tsɛɛtsɛ náá: Bɛtɛ nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, bot ɛ epiki naadyeebakwos ɛbee nɛ ɛgwak sa bi di ebee nɛ gwak mos'aak. Bɛ ààpabela bhwoob ɛbee nɛ gwak sa bi di ebee mos'aak.»

Yezu moo lɛɛ ɛsuk ɛ kana sɔsel mɛbhek

18 «Biyɔ, bot bak! Gwakeka ɛsuk ɛ kana sɔsel mɛbhek:
19 Bɔs é ngwoob gba di bhek nakwyit ɔ, ye kwyɛl ɛlyaal ɛ bot ɛ nadi egwak etɛp Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, bɛ kadi é, ààmɛt ɛsuk ɛ tak ɔ. Tin, Mbee Mot eetuula, nyɛ eezɛdɛk mɛbhek bɛaa tɔ elyem bɔɔ ɛ.
20 Bɛdhiiti bot kadi é dáa mɛbhek nakwyit kɔ bat ɛkok ɛ, é sok bɛ di egwak-gwakak mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ, bɛ nɛ dyeebamyaala tɔ elyem bɔɔ.
21 Tin, bɛ ààpakabet náá, mɛkpa mɛ tak pookoni bɛ tɔ ebhum elyem ɛnyɔɛpe. Bɛ kadi é, ààwa zii ɛbuɛpe tɔ ɛbaal ɛ mɛkpa mɛ tak. Tin, é ghɛŋ mezuk nɛ mɛbhowal aatuula bɛ kɔ ɛsu ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, ɛliig ɛ lɔɔ koŋ nɛ Zɛɛb ààbɔya.
22 Bɛdhiiti tɔ len gwak mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ dáa kyee mɛbhek nakwyit tɔ engwyinini ɛ. Bɛ nɛ gwak mɛkpa ɛ Zɛɛb, ye kabela ɛ náá, yɔbɔ elyem é tɔ ɛwyeeb ɛ esa e bɔs, mɛvu mɛ di ekɔɔ bot kɔ bɔs'ak ɛ, nɛ mbee esiiza tɔ elyem bɔɔ di enyal mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ. Tin, mɛbhek mɛ tak kadi é, ààwum.
23 Bɛdhiiti bot kadi é dáa mɛbhek nakwyit kɔ mbɛɛ bɔs ɛ. Bɛ ɛpegwak mɛkpa ɛ Zɛɛb, myaal yɛ nɛ lyem wat, bɛ kakɛ é dáa Zɛɛb kwyɛl ɛ. Tin, yɛ waawum ɛbuɛpe. Yak mɛkam-mɛlɛl, yak mɛkam-mɛtɛn nɛ ngɔt, yak dhet.»

Kana mbee bhek

24 Yezu zokabaalɛɛ bɛdhiiti kana sis: «Beeka dhiiti sonok di tyee Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ: Dhiiti mot ngɔt naabɛ mbɛɛ mɛbhek tɔ pyeeb'ɛ.
25 Yak pum, é sok bot ɛ dɛl djas nadi é gɔ́ ɛ, wɔ gwaa dhiiti mot mɛbhuka mɛ zokazɛbɛ nyɛ mbee bhek tɔ pyeeb, nyɛ eezɛnɔɔ nyel sik.
26 Dáa mɛbhek nakawyee ɛ, yɛ eezɛwum, mbee mɛbhek menek eebaazɛwyee yɛ.
27 Tin, bot ɛ mɛsa mɛ nakuma pyeeb tak é boozɛlɛɛ nɛ kukuma yɔbɔ náá: “Ghɛŋ, wɔ nabɛ tɔ pyeeb'ɔ é mbɛɛ mɛbhek, etsal é? Ha yak mbee bhek kadus paa?”
28 Nyɛ é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Ye é mot mɛbhuka é sa esesɛɛ binek.” Bhii tak, bot ɛ mɛsa é boozɛdji nyɛ náá: “Bis sa dáa, wɔ kwyɛl é, bis kɛdis embee mɛbhek menek é?”
29 Nyɛ eebaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Hoo! Ààbɛ! Etɛɛ náá, bi é kɛgu yɛ ɔɔ, bi é nɛ ghwyil ɛgu dɔɔ nɛ mbɛɛ mɛbhek lɔɔg wat nɛ yiizaag.
30 Deenek, betka náá, mɛbhek menek djas wyee lɔɔg wat, kɛkum dwoo yɛ aakabɛ náá, bi moo kɛdis ɛ. Tin, mɛ waalɛɛ nɛ bot aakɛdis ɔ náá, bɛ pookokan sok ɛdis ɛ mbee bhek, da bɛ é kɔl yɛ é di wat étɛp bɛ needik yɛ. Bhii tak ɛ bɛ aakasɛɛg mbɛɛ bhek, kwom kɔ taŋ'am.”»

Kana ba mɔɔ bhek na sikɛ-sikɛ bɛ di edjóo «mutaad ɛ»

31 Wɔ gwaa Yezu baazɛlɛɛ bɛ yak kana sis, nyɛy náá: «Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, ye é dáa bhek le di edjɛ bhum di edjóoaa mutaad ɛ† dhiiti mot nakɛbɛ pɛ tɔ pyeeb'ɛ ɛ.
32 Bhum mutaad é bhek na sikɛ-sikɛ dhaa mɛbhek djas di ebɛaa kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ nɛ mɛtɔɔl. Tin, é ghɛŋ yɛ di ekwyil ɛ, mɛbɔk mɛ di edhaa ele e bok djas nɛ mɛbɔk. Ye kadi é, ye moo le di náá, enen ɛpebatazɛlóo mɛk mɔɔ kɔ elɛɛ e tak.»

Kana leviid

33 Yezu zokabaazɛdjɛ bɛdhiiti kana. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, ye é dáa moma di enɔɔ ba mɔɔ deez pu leviid, sɛɛg nɛ bɛtɛ nɛ pu falin, étɛp nyɛ neesa tsim mapa nɛ yɛ ɛ. Mɔɔ ɛwala bhii tak, tsim'enek djas kadi é, yɛ eezeghamta.»

Etɛp ee Yezu nadi elelyo bot tɔ ekana ɛ

† **13:31** *bhek le di edjɛ bhum di edjóoaa mutaad ɛ* le mutaad é boo le di kwyil tɔ bɔk ɛ.

34 Mɛlyo mɛ Yezu nadyeebadjɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ nabe-bɛ ɛ́ tɔ ekana. Nyɛ nabɛ ɛ́ ààdjɛ
dhiiti mɛlyo, ààlɛɛ yɛ tɔ kana.
35 Nyɛ nasesa deenek ɛ́, etɛɛ náá, sa bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nalɛɛ ɛ́ neebela ɛsuk. Ye
nabɛ ɛ́ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naake náá: «Mɛ waalii nɛ nen tɔ ekana. Tin, mɛ waalɛɛ
bɛ esa ee nadi syela kana bɔs nakusel ɛ‡.»

Yezu eezɛlɛɛ ɛsuk ɛ kana mbee bhek

36 Bhii tak, Yezu zokazɛdus tɔ ɛdhuu ɛ bot, nyɛ eezɛsik, tɔ́ pɛ ndjaa. Tin, bɛdjekel ɛ́
boozɛzyɛ pɛ nyɛ nadi ɛ. Bhii tak, bɛ ɛ́ boozɛke nɛ nɛ náá: «Lɛɛa bis ɛsuk ɛ kana mbee bhek
tɔ pyeeb.»
37 Ɛ̄ di'enek, Yezu ɛ́ boozɛni elɛɛ bɛdjekel bɛ náá: «Ye ɛ́ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ di bɛ mbɛɛ
mɛbhek.
38 Pyeeb kwyɛl ɛlyaal ɛ́ mɛdhik djas di kɔ bɔs ɛ. Mbɛɛ mɛbhek kwyɛl ɛlyaal ɛ́ bot ɛ di ekɛ
dáa Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb di kwyɛl ɛ. Mbee bhek kalyaal ɛ́ bot ɛ Mbee Mot.
39 Mot mɛbhuka nazɛbɛ bhek ɔ, kabɛ ɛ́ Dim mot mɛkɔŋ. Dwoo ɛkɛbɔ́k bhum kabɛ ɛ́ ɛsi ɛ
bɔs, bot ɛ mɛsa kwyɛl ɛlyaal ɛ́ efofop.
40 Dáa ye di náá, embee mɛbhek ɛ́ waatsaalaa étɛp ɛkɛmwasaa tɔ du ɛ, yɛ aabaazodi ɛ́
deenek é ɛsi ɛ bɔs.
41 Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ́ waalwom efofop bɛ, nyɛ waadis tɔ Ɛyoŋ ɛ lɛ bot djas di ezɛm ɛmyaal
ɛ bɔn nyɛɛg bɔɔ ɔ, zɛnɔɔ bot ɛ mbee mɛsa.
42 Nyɛ waamwas bɛ tɔ boo du di egoo na kɔm-kɔm ɛ. Penek, bot ɛbuɛpe aadi ɛ́ tɔ mɛgwyɛ
nɛ ɛkwaal ɛ mɛtsok.
43 Tin, bot ɛ epiki ɛ́ waakas tɔ Ɛyoŋ ɛ Sɛɛg'ɔɔ dáa gwyes. Yɛ bɛ náá, bi ɛ́ nɛ mɛlɔ mɛ ɛgwak
ɔɔ, gwakeka ɛnyɔɛpe.»

Ɛkwom ɛ epata di syela ɛ nɛ esa e ghoŋ

44 «Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ́ dáa di ɛkwom ɛ epata di syela tɔ pyeeb ɛ. Dáa dhiiti mot nakabela
yɛ ɛ, nyɛ ɛ́ boobaazɛsyel yɛ é di sis tɔ pyeeb'enek. Ɛ̄ di'enek, nyɛ moo ɛ́ tɔ mɛmyaala, etɛɛ
náá, nyɛ nadi ekwyɛl ɛkɛbɔmsa esa bɛ djas étɛp nyɛ neezɛbɔm pyeeb tak.
45 «Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ baanɔŋel ɛ́, nɛ mot di esaa esa e ghoŋ étɛp nyɛ neebɔmsa ɔ. Nyɛ
dyeebasaŋ ɛ́ tɛtɛ esa e ghoŋ na nyenyɔ-nyɔ.
46 Yɛ kabɛ náá, nyɛ eebela yii na nyenyɔnyɔ dhaa bɛsɔ djas nɛ boo mɛtaŋ ɔɔ, nyɛ
kakɛbɔmsa ɛ́ esa bɛ djas étɛp nyɛ neezɛbɔm yii zaag na boo mɛtaŋ.»

Kana ɛwyet

47 «Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ, baanɔŋel ɛ́, nɛ ɛwyet bɛ di ela tɔ dii ɛ. Ɛwyet ɛ tak dyeebamɛt ɛ́
ekɔkɔ bɛsu djas.
48 Tin, yɛ bɛ náá, ɛwyet eezelwood ɔɔ, bɛlael ɛ mɛwyet kadul yɛ ɛ, zyɛ nɛ yɛ pɛ kyiid, da
bɛ ɛ́ nɔɔ mɛnyel disi étɛp ɛdis ɛ́ bɛsu ɛ́ bel é ɛwyet ɛ tak ɔ. Tin, bɛ kabɛk bɛ edi ɛ́ bɛkak. Bɛ
nɔɔ bɛtɛtɛ, wa tɔ mɛbɔɔl, yɛ kabɛ bɛ na sikɛ-sikɛ nɛ embee e tak ɔ, bɛ kamwas bɛ ɛ́ mwasak.
49 Ɛsi ɛ bɔs aadi ɛ́ deenek: Zɛɛb ɛ́ waadhis efofop bɛ zɛwa mbek pak mbee bot nɛ bot ɛ
epiki.
50 Etɛɛ náá, mbee bot ɛ́ waakɛlóoaa tɔ boo du na kɔm-kɔm. Tin, bot ɛbuɛpe waadje
mɛgwyɛ nɛ ɛkwaal ɛ mɛtsok.»

Mɛvu mɛ na bes nɛ yii na mwa

51 Yezu zokazɛdji bɛ náá: «Bi eemɛt ɛsuk ɛ etɛp binek é?» Bɔɔ náá: «Iyoo»
52 Yezu ɛ́ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Étɛp tak ɛ́ di náá: ghaa mɛkana mɛ etsi djas di ekwos ɛdi
djekel étɛp Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɔ, nyɛ ɛ́ dáa kuma mot di enɔɔ ɛkwom ɛ lɛ pɛ tɔ mɛvu mɛ na
mwa zɛnɔɔ yii na bes ɛ.»

Bot ɛ Nazalɛt ààmyaal Yezu

53 Bhii Yezu nasilal ɛlyo bot tɔ ekana binek ɛ, nyɛ ɛ́ boozɛnɔɔ nyel, tɔ́ yɛ.

‡ **13:35** Mɛd 78.2

54 Nyɛ natɔ́ é pɛ dɛl ɛ nyɛ nawyee kɔ tak ɛ. Nyɛ moo tin elyo bot tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Tin, bot ɛ nadi egwak nyɛ ɔ, naadyeebadjoka ɛbuɛpe, bɛ moo tin eke náá: «Nyɛ kɛbela yak kwaambi etsoŋ nɛ mbi yak endem e mɛbwala paa?
55 Mɔn'ak tok wak mɔn salpande? Ye tok Maali di wak nyɛɛg é? Zak bɛ nɛ Zozɛf, nɛ Simɔŋ, zɛnɔɔ Yudas tok bɛdhyeeb é?
56 Haa ye tok bɛkɛl mena nɛ bɛ nɔɔ di mɛlu djas é di wat'aak é? Ha nyɛ kɛbela yenek mɛbwala paa?»
57 Egeka binek djas é nasa náá, ɛmyaal nɛ ɛbwaalel ɛ bot binɔk djas dus kɔ Yezu. Ɛ̀ di'enek, Yezu é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb dyeebaduwalaa é, pɛ kyee sis, ààbɛ pɛ kɔ dɛl ɛ nyɛ nabyel kɔ tak ɛ, nɛghu tɔ ndjaŋ'ɛ nɛ tɔ bil'ɛ.»
58 Yezu nabɛ é ààsa bɛtɛ nɛ endem e mɛbwala tin, étɛp mɛlyel mɛ elyem bɔɔ.

14

Ɛ̀syee ɛ Zaŋ Nduuel-bot

1 Ɛ̀ ghɛŋ tak Elood mot nadi mɛkoozi kɔ Yeluzalɛm ɔ, zokagwak menduk ɛ Yezu.
2 Nyɛ é boozɛke nɛ bot ɛ mɛsa mɛ náá: «Ye é Zaŋ Nduuel-bot ɛ baagom é gomak é! Ɛ̀tɛp tak é nyɛ di nɛ ghwyil ɛsa bɛtɛ nɛ yenek endem e mɛbwala.»
3 Nɛ tsɛɛtsɛ, ye nabɛ é mɛkoozi Elood naalwom náá, bɛ mɛt Zaŋ, da bɛ é kɔl nyɛ nɛ eghwooz. Bhii tak, bɛ naakɛwa nyɛ é membok. Ye nabɛ é étɛp Elodiaad, mwaa tel Filip,
4 etɛɛ náá, Zaŋ naake nɛ Elood náá: «Dum nɛ etsi ɛ Moiiz, ye ààgoka náá, wɔy dɛk Elodiaad* mwaa tel'ɔ!»
5 Ɛ̀tɛp tak ɛ Elood nakadi esaa dáa nyɛ aasa étɛp nyɛ neegó Zaŋ. Nyɛ nadi ekaab ɛdhuu ɛ bot ɛ mbyak eYuda, etɛɛ náá, bɔɔ djas nakeke é náá, Zaŋ Nduuel-bot nabɛ é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.
6 Tinaak, é dwoo ɛbyoŋ ɛ Elood di eduwal ɛbyel ɛlɛɛ ɛ, ɛsyes ɛ Elodiaad naabɔl é mis mɛ bɛdjoŋ ɛ nadjóoaa é ɛbyoŋ ɔ. Elood naadyeebamyaala nɛ ko zɛŋ ɛsyes ɛ tak.
7 Tin, mɛkoozi Elood é booke nɛ ɛsyes ɛ mɔɔ moma yenɔk náá: «Myoŋ nɛ mɛsoŋ mam! Waaba esa ee lyem'ɔ kwyɛl ɛ djas, mɛ waadjɛ wɔ!»
8 Ɛ̀syes ɛlenɔk zokazɛwaab sa nyɛɛg nalɛɛ nyɛ ɛ. Nyɛy náá: «Mɛ kwyɛl é, wɔ djɛ mɛ nenak yak lo ɛ Zaŋ Nduuel-bot kɛla kɔ pɛt kongo na pyaaz!»
9 Wɔ gwaa, ye sa Mɛkoozi Elood nyel «wɔyɔŋ» nɛ ghoŋ. Tin, nyɛ nabɛ é ààkabɛ nɛ tyee nyɛ pɛɛ, etɛɛ náá, nyɛ naazetuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ é mis mɛ bɛdjoŋ. Nyɛ é boozɛlɛɛ nɛ bot bɛ náá, bɛ djɛ nyɛ sa nyɛ nawaab ɛ.
10 Tin, nyɛ eezɛlwom dhiiti mot étɛp nyɛ neekɛtsaal lo ɛ Zaŋ Nduuel-bot pɛ nyɛ nadi tɔ membok ɛ.
11 Wɔ gwaa, bɛ zokazyɛ nɛ lo ɛ Zaŋ kɔ pɛt kongo na pyaaz, bɛ eezɛdjɛ ɛsyes ɛ mɔɔ moma yenɔk. Tin, ɛsyes ɛ tak é boonɔɔ yɛ, kɛdjɛ nɛ nyɛɛg.
12 Tin, bɛdjekel ɛ Zaŋ é boozɛnɔɔ muu'ɛ, kɛdel. Bhii tak, bɛ é boozɛtɔ́ kɛbaŋa Yezu etɛp djas nadhaŋ ɛ.

Yezu naazɛdjɛ bot bɛmil ɛtɛn edee

13 Dáa Yezu nagwak etɛp binek djas ɛ, nyɛ é boodus tin, nyɛ eezɛni tɔ elɛɛd, tɔ́, kɛsaa di ɛwala pɛ bot aadi ààbee nyɛ ɛ. Ghuna ɛdhuu ɛ bot naagu ze nyɛ natɔ́ ɛ, wɔ gwaa, zukamwaa nɛ mot nadus pɛ mɛl mɛ nadi é engwoob tin ɔ, zɛdu nyɛ nɛ mɛko mbaka-mbaka nɛ dii.
14 Dáa Yezu nasul tɔ elɛɛd ɛ, nyɛ kabee é ɛdhuu ɛ bot binɔk, ye nabɛ ghoŋ naasa nyɛ ɛlyelɛpe. Nyɛ moo tin etsik bot mɛbé mɔɔ.

---

* **14:4** *Elodiaad* Tɔ etsi eYuda, mot nabɛ ààgoka nɛ ɛba mwaa mɔn nyɛɛg sonok mɔn nyɛɛg dinaa nɛ tsik.

15 Dáa bɛ nabee náá, dwoo moo é bikoko ɛ, bɛdjekel é boozɛtiila pɛ daa lɛ. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Dwoo eezeleega. Tɔ kakoŋ'ak, ye tok nɛ bɔɔ mɛl. Swaala bot bak étɛp bɛ neekɛsaa edee pɛ bɔɔ mɛl mɛ di é engwoob'aak.»
16 Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Yɛ ààgoka náá, bɛ swaalaa, djɛka bɛ edee biyɔ bɛ ɛmet!»
17 Tin, bɛ é boozɛke nɛ Yezu náá: «Zuka nɛ sa bis di nɛ yɛ wak ɛ, ye é etsim e emapa etɛn nɛ bɛsu ɛbá.»
18 Yezu é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Dhaka nɛ yɛ wak.»
19 Ɛ di'enek, nyɛ é boozɛke nɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi tin ɔ náá, bɛ disi mendiindil kɔ bɔɔ eka e na bes. Bhii tak, Yezu é boozɛnɔɔ emapa etɛn nɛ bɛsu ɛbá binek, nyɛ eezɛben mis pɛ ɛko, zɛghaapɛɛ Zɛɛb. Nyɛ eezɛpyak emapa, nɔɔ, djɛ bɛdjekel bɛ. Bɛdjekel é boozɛnɔɔ yɛ, kaa, djɛ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ.
20 Mot nɛ mot naadɛ, djil. Wɔ gwaa, bɛdjekel baabula nɛ mɛbhubhwak mɛ emapa nɛ bɛsu ɛ nalik ɛ, ye naalwoodal mɛbhwaa kam nɛ ebá.
21 Bot ɛ nadɛ emapa nɛ bɛsu binek ɔ, nabɛ é tyee botom bɛmil ɛtɛn, ààkalaa mɛtaŋ mɛ boa nɛ bɔɔ dhyeeb.

Yezu eezɛkɛ kɔ mɛdii

22 Batsa bhii tak, Yezu eezelwom bɛdjekel bɛ náá, bɛ ni tɔ elɛɛd, tsaal, tɔ́ pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato. Tin, nyɛ eezɛlik é ɛswaal ɛ zukamwaa nɛ bot binɔk pɛ mendjaa mɔɔ.
23 Bhii nyɛ nazeswaal bɛ ɛ, nyɛ é boo zɛbyet kɔ ɛtsok étɛp ɛkɛdjaala Zɛɛb. Dáa ye nabɛ náá, dwoo nabɛ é yɛ eezesila ɛ, nyɛ nakalik tin é nyɛ ɛmet.
24 Elɛɛd nabɛ é ye moo ɛtsetaɛpe nɛ ɛboŋ. Wɔ gwaa, boo ghuu zɛpupal kɔ dii, tin, bhuuge moo tin enyuŋa e elɛɛd, etɛɛ náá, pup nadi ebulal bɛ elɛɛd pɛ bhis.
25 Kuku pum, tɔ ghooghom, wɔ gwaa Yezu zɛsul kɔ dii, nyɛ moo tin edu bɛdjekel bɛ. Nyɛ nadi ekɛ é nɛ mɛko mɛ kɔ dii.
26 Dáa bɛdjekel bɛ nabee nyɛ ekɛ kɔ dii ɛ, bwoo naasa bɛ ɛlyelɛpe. Bɔɔ náá: «Nwyak é dim!» Bɛ moo tin etsim nɛ bɛbebwol.
27 Batsa deenek, Yezu eezɛdjóo bɛ. Nyɛy náá: «Nàbemka ba. Saka mɛghaaz. Ye é mam.»
28 Dáa nyɛ nabee deenek ɛ, Pyɛɛd é boozɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, yɛ bɛ náá, ye é tsɛɛtsɛ náá, ye é wɔy ɔɔ, kea náá, mɛ kɛ kɔ mɛdii, zyɛ pɛ wɔ di'enek.»
29 Yezu é boozɛke nɛ nɛ náá: «Dha!» Tin, Pyɛɛd é boozɛwyis tɔ elɛɛd, sul kɔ dii. Ɛ di'enek, Pyɛɛd moo kɛ kɔ dii nɛ mɛko mɛ, etɔ́ pɛ kyee Yezu nadi é.
30 Tinaak, dáa nyɛ nabee náá, ghuu naalyel pyep ɛ. Wɔ gwaa bwoo zɛsa nyɛ. Ɛ di tak wat, nyɛ moo ediida tɔ dii, nyɛ é boozɛtsim ɛlyelɛpe náá: «Ghɛŋ, tsika mɛ!»
31 Ɛ di tak wat, Yezu é boozɛsɛɛb mbɔ, wɔ gwaa, nyɛ zokamɛt Pyɛɛd, nyɛ é booke nɛ nɛ náá: «Étɛp yé wɔ be mɛso? Ɛmyaal ɛ lɔ ààdyeebabɔk.»
32 Bhii tak, bɔɔ djas bɛbá eezɛgo tɔ elɛɛd. Tin, ghuu yenek eezɛsila.
33 Tin, bɛdjekel ɛ nadi tɔ elɛɛd ɔ, zokazyɛ, zɛkwyit mɛboŋ si mɛko ɛ Yezu. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá, wɔ é Mɔn Zɛɛb!»

Tsik membel pɛ kyee dik Ghenezalɛt

34 Bhii bɛ nasɛɛ dii ɛ, bɛ é boozɛtɔ́ pɛ kyee dik Ghenezalɛt.
35 Dáa bɛ nakum é di'enek ɛ, wɔ gwaa, bot ɛ dɛl ɛ tak zokazɛgwyak Yezu. Tin, lɛŋ ɛ ɛkum ɛ Yezu zokadjala mɛl djas, wɔ gwaa, bɛ zokazyɛ nɛ membel djas bɛ nadi nɛ nɔɔ ɛ.
36 Bot ɛ tak é boozɛdjaala nɛ Yezu náá, nyɛ bet membel djas, bɔɔ bɛ ɛmet zokee-keeak ɛlɔ ɛ ndjookuwa yɛ. Tin, bot djas namɛt nyɛ ɔ nabɛ é bɛ naatsak.

15

Etsi ee bɛbhaab bina nalik ɛ

1 Dhiiti dwoo eFalizyɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi naadus pɛ Yeluzalɛm zɛboma nɛ Yezu, bɛ é boozɛdji nyɛ náá:

2 «Étɛp yé bɛdjekel bɔ di ààduwal etsi e bɛbhaab bina nalik ɛ? Etɛɛ náá, bɔɔ bɛ ààgwyii
mɛmbɔ, bɛ di náá, bɛ moo dɛ edee ɔ.»
3 Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di ààkɛ dáa etsi e Zɛɛb di lɛɛ ɛ? Bi kwyɛl ɛkɛ
é dáa etsi e mbyak'en di elɛɛ ɛ!
4 Etɛɛ náá, Zɛɛb ke é náá: “Dila soog nɛ nyoog. Mot ɛ di ekal sɛɛg nɛ nyɛɛg ɔɔ, nyɛ goka é
nɛ ɛsyee.”
5 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi lyo bot é náá, mot é nɛ ghwyil ɛlɛɛ nɛ sɛɛg nɛ nyɛɛg náá: “Esa ee mɛ
waakwyee bin nɛ ye ɛ, mɛ eenɔɔ kɛdjɛ étɛp ɛtuud ɛ Zɛɛb nɛ yɛ.”
6 Mot é ke deenek ɔɔ, nyɛ tok nɛ gwyes ɛkwyee sɛɛg nɛ nyɛɛg. Ɛ̄ di'enek, bot ɛbuɛpe ɛpesa
náá, mɛkpa ɛ Zɛɛb zɛhoola, étɛp ɛsa nɛ ɛduwal etsi bin biyɔ bɛ ɛmet.
7 Bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nabɛ é nɛ gham nɛ
nyɛ nɛ ke náá:
8 “Bot ɛ mbyak'ak duwal mɛ é duwela mɛkɔŋ,
elyem bɔɔ é pɛ kyee sis.
9 Zɛɛga mendjaala mɔɔ, ye é yii toto é mis mam,
etɛɛ náá, mɛlyo mɛ bɛ di elyo é mɛlyo mɛ epuud*.”»

Mɛlyo dum nɛ esa ee di epul mot ɛ

10 Wɔ gwaa Yezu zokazɛdjóo ɛdhuu ɛ bot, nyɛ é boozɛke nɛ bɔɔ djas náá: «Biyɔ djas,
gwakeka mɛ, da bi é mɛt sa mɛ di elii'aak:
11 Ye tok sa mot di ewa tɔ nuub'ɛ ɛ, di epul mot é mis ɛ Zɛɛb ɛ. Ye é sa wyis tɔ nuub ɛ di
epul mot tak é mis ɛ Zɛɛb.»
12 Tin, bɛdjekel é boozyɛ, zɛlɛɛ Yezu náá: «Wɔ nɛ gu náá, etɛp ee wɔ lii'enek eedyeebak-
paa eFalizyɛ tɔ elyem é?»
13 Nyɛ é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛbhek djas di náá, ye tok Saag'am di tɔ gwoo ɛ nabɛ
é, yɛ aadi é guaa.»
14 Yezu é boozɛke náá: «Betka bɛ. Yɛ é bɛ na edhim ɛ di edjɛɛd bɛsɔ bɔɔ bɛ na edhim. Tin,
ye nyɔ bi é gu náá: Yɛ bɛ náá, ye é mot edhim ɛ di edul sɔ mot edhim ze ɔɔ, ɛsik ɛ tak ɛ náá,
bɔɔ djas é waadjoola tɔ guk.»
15 Tin, Pyɛɛd é boozɛke náá: «Lɛɛa bis sa ekana binek di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ.»
16 Yezu é boozɛbɔɔza náá: «Dɔɔ nɛ biyɔ pe, bi tok nɛ etsoŋ ɛtiibal é?
17 Bi ààgu náá, esa djas mot di ewa tɔ nuub ɛ, dhaŋ é tɔ mɔ yɛ. Bhii tak, ye kakɛwyis é tɔ́
ɛbyeed é?»
18 Bhii tak, nyɛ eebaazɛke náá: «Sa di ewyis tɔ nuub mot ɛ ààpul edɛɛ e mot. Ye ɛ sa di
edus tɔ lyem ɛ di epul edɛɛ e mot.
19 Etɛɛ náá, embee egeka dus é tɔ lyem mot. Yɛ é esiiza ɛ di elwom bot náá, bɛ gó bot, bɛ
sa mɛzɔ, bɛ sa mɛpam, bɛ djii, nɛ ɛsu bɔn nyɛɛg bɔɔ etɛp nɛ mɛbhekel.
20 Yenek é esesɛɛ ee di epul ɛgwakel pak bot nɛ Zɛɛb ɛ. Yɛ kabɛ tɛp ɛdɛ edee ààgwyii
mɛmbɔ ɔ, yɛ ààpul mot é mis mɛ Zɛɛb.»

Ndjoŋ moma eedum koŋ nɛ Yezu

21 Yezu zokadus tin, tó pɛ kyee dik eghaada Tiid nɛ Sidɔn.
22 Dhiiti moma dɛl ɛ Kanan nadidi kɔ kyee dik ɛ tak ɔ, zokazyɛ pɛ daa lɛ, nyɛ moo tin
etsim náá: «Ghɛŋ, Mɔn Dhavid, geka mɛ ghoŋ, dhiiti kwaambi mbee sisim ɛpedhek mɔn
ɛsyes ɛ lam, nyɛ tok ɛnyɔɛpe!»
23 Tin, Yezu gwyem'enek, ààbis moma tak. Wɔ gwaa bɛdjekel bɛ zokazɛke nɛ Yezu náá:
«Sɔa nyɛ, étɛp nyɛ ɛpedu mena nɛ etsim lookɛbok mos.»
24 Ɛ̄ di'enek, Yezu é boozɛbɔɔza náá: «Mɛ nadhisaa é, kɔ ɛsu ɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl di bɛ
eezediib dáa bɔɔ ebhata ee di ààbɛ nɛ mbaalel ɔ.»

---

* **15:9** Eza 29.13

25 Tin, wɔ gwaa moma yenɔk zɛkwyit mɛboŋ si mɛko ɛ Yezu. Nyɛ ɛ́ boozɛke nɛ nɛ náá:
«Ghɛŋ, kwyeea mɛ!»
26 Yezu ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Yɛ àànyɔ náá, bɔn bɛbhyɛ djɛaa emapa di náá, ye ɛ́ yii
bɔn bot ɛ.»
27 Wɔ gwaa moma yenɔk baazɛpesal náá: «Wɔ ɛ́ nɛ gham, Ghɛŋ! Tin, bɛbhyɛ aazodedɛ
ɛ́ bɔɔ eghutu-ghutu emapa dyeebakwyit é mesa kukuma yɔɔ ɛ.»
28 Tin, Yezu eezɛke nɛ moma yenɔk náá: «Hee moma! Ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Zɛɛb nɛ bɔk.
Ɛtɛp tak ɛ Zɛɛb ɛ́ waadjɛ wɔ sa lyem'ɔ di ekwos ɛ.» Ɛ di tak wat, wɔ gwaa mɔn zokatsak.

Yezu eezɛtsik membel ɛbuɛpe

29 Bhii tak, Yezu eezɛdus tin, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ ɛboŋ ɛ boo soob na djato-djato Ghalile. Nyɛ
eezɛbyet kɔ mɔɔ ɛtsok, nɔɔ nyel, disi.
30 Bot mɛdhuu-mɛdhuu zokazyɛ nɛ bot ɛ edjam, bot ɛ edhim, eboka e bot, ebubu e bot,
nɛ bɛtɛ nɛ membel. Bɛ eezɛsil bɛ sok bhwoob'ɛ. Tin, Yezu zokazɛtsik bɛ.
31 Ɛdhuu ɛ bot naadyeebadjoka dáa bɛ nadi ebee ebubu moo lii ɛ, bot ɛ edjam nɛ eboka
moo kɛ ɛ, bot ɛ edhim moo nyaa sok ɛ. Bɛ moo tin eduwal Zɛɛb Yisalaɛl.

Yezu eezɛdjɛ bot bɛmil ɛna edee

32 Yezu eezɛdjóo bɛdjekel bɛ. Nyɛ ɛ́ booke nɛ nɔɔ náá: «“Ha” kpaa-ghoŋ nɛ ɛdhuu ɛ bot
bak e! Mena nɛ bɛ nɔɔ moo mos ɛ́ mɛlu mɛlɛl e di wat. Bɛ tokapɛ nɛ edee e dek. Mɛ tok nɛ
ghwyil ɛswaal bɛ pɛ mendjaa mɔɔ tɔ emɔ toto, bɛ waazuk, ze ɛ ze.»
33 Tin, bɛdjekel bɛ ɛ́ boozɛke nɛ nɛ náá: «Mena aabela edee ee ɛdhuu ɛ bot bak djas aadɛ,
djil nɛ yɛ ɛ paa? Menabɛl ɛ́ dika kuku kakoŋ'aak?»
34 Yezu eezɛdji bɛ náá: «Bi ɛ́ nɛ emapa edhen?» Bɛ ɛ́ boozɛbɔɔza náá: «Etɛn nɛ ebá nɛ ba
bɔɔ bɛsu.»
35 Nyɛ ɛ́ boozɛlɛɛ nɛ ɛdhuu ɛ bot náá, bɛ disi é bɔs.
36 Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ emapa etɛn nɛ ebá nɛ bɛsu binek zɛghaapɛɛ Zɛɛb. Bhii tak nyɛ
eezɛpyak yɛ ebil-ebil. Nyɛ eezɛnɔɔ yɛ náá, djɛ bɛdjekel bɛ, bɛ neekaa bot djas.
37 Mot nɛ mot naadɛ, djil. Bɛdjekel bula nɛ yii nabwak ɛ. Mɛbhubhwak naalwoodal
bɛbhwaŋ ɛtɛn nɛ ebá.
38 Bot ɛ nadɛ ɔ, naakum botom bɛmil ɛná (4 000), ààlaa-laŋak boa nɛ bɔɔ dhyeeb.
39 Bhii tak Yezu ɛ́ boozɛswaal bot ɛ tak bɛ sik pɛ mendjaa mɔɔ. Ɛ di'enek wat, nyɛ eezɛni
tɔ elɛɛd, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ zokazɛtɔ́ pɛ kyee dik Maghadan.

16

EFalizyɛ nɛ eSaduseɛ ɛpesaa dhiiti ndem mɛbwala aadus pɛ tɔ gwoo ɛ

1 EFalizyɛ nɛ eSaduseɛ naazyɛ pɛ dáa Yezu étɛp ɛsaŋ ɛ ɛlóo ɛ nyɛ pɛ ɛko, da ɛ́ bwood nyɛ
pɛ kiyɛ. Bɛ eezɛke nɛ nɛ náá, nyɛ lyaal bɛdhiiti ndem mɛbwala di edus pɛ tɔ gwoo ɛ.
2 Yezu ɛ́ boo kabulal bɛ dáak: «Dwoo ɛ́ sila ɔɔ, bi ke ɛ́: “Yɛ aadi ɛ́, mbɛɛ dwoo, etɛɛ náá,
gwoo moo ɛ́ tɔɔbelaa.”
3 Kɛɛŋ tɔ mɛlem, bi dyeebake ɛ́: “Bhi ɛ́ waanee mos, etɛɛ náá, gwoo ɛ́ tɔɔbelaa.” Bi nɛ gu
ɛbɛk embi e gwoo; ghuna bi ààgu ɛbɛk embi e endem di edhaa mɛlu mak ɛ.
4 Biyɔ, bot ɛ mɛlu mak, bi ɛ́ bɛmbee ɛ bot, bot ɛ di ààbɛ sosoob é mis mɛ Zɛɛb ɔ. Bi kasaŋ
ɛ́ endem e mɛbwala. Yɛ aanàkwaadjɛaa bin bhis yɛ Yonas nasael ɛ.» Bhii tak, nyɛ eezɛbet
bɛ, zɛtɔ́.

Leviid e eFalizyɛ nɛ eSaduseɛ

5 Ɛ di bɛdjekel nadhaa pɛ yii kyiid soob ɔ, bɛ eezɛdjisa ɛnɔŋ ɛ emapa.
6 Yezu ɛ́ boolɛɛ bɛ náá: «Dika nɛ etsoŋ, da bi ɛ́ kyee leviid e eFalizyɛ nɛ eSaduseɛ di nɛ yɛ
ɛ.»
7 Bɛdjekel moo tin é nyiiŋela pak'ɔɔ náá: «Nyɛ lii deenek ɛ́, etɛɛ náá, mena ààpanɔɔka
emapa.»

8 Yezu eezɛgu sa bɛ nadi enyiiŋela ɛ. Nyɛ é boozɛdji bɛ náá: «Étɛp yé bi di elii pak'en: Ye
é etɛɛ náá, mena tok nɛ mapa é? Dáa ɛbwaalel ɛ len nɛ Zɛɛb di batsa ɛ!
9 Bi dinaa ààpaamɛt ɛsuk, bi tok nɛ ghwyil ɛtaala emapa etɛn mɛ nakaa botom bɛmil
ɛtɛn yɛ ɛ, dɔɔ nɛ bɛtɛ nɛ mɛbhwaa bi nabula nɛ yɛ ɛ?
10 Bi tok nɛ ghwyil ɛtaala emapa etɛn nɛ ebá mɛ nakaa bot bɛmil ɛna yɛ ɛ, nɛ bɛtɛ nɛ
bɛbhwaŋ ɛ bi nabula nɛ ye é?
11 Etɛp yé bi di ààgu náá, mɛ bɛ é ààlii nɛ nen étɛp emapa é sok mɛ lii nɛ nen ɛ? Mɛ ke é
náá: “Kyeeka emapa eFalizyɛ nɛ eSaduseɛ”.»
12 Ɛ di tak, bɛdjekel eezɛgu náá, nyɛ nabɛ é ààke náá, bɛ kyee leviid di waaa tɔ emapa ɛ.
Ghuna ye nabɛ é mɛlyo mɛ eFalizyɛ nɛ eSaduseɛ.

Pyɛɛd eezɛlɛɛ náá, Yezu é Mɛsia

13 Yezu zɛkum ko bɔs ɛ Sezaad ɛ Filip. Nyɛ é boozɛdji bɛdjekel bɛ náá: «Bot ke dáa dum
nɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot?»
14 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bɛdhiiti ke é náá, wɔ é Zaŋ Nduuel-bot, bak náá, wɔ é Eli.
Bɛdhiiti kabaake é náá, wɔ é Zelemi nɛghu dhiiti ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.»
15 Yezu é boozɛdji bɛ náá: «Haa! Biyɔ, bi ke náá, mam é zɛ?»
16 Tin, Simɔŋ Pyɛɛd zɛbɔɔza náá: «Wɔ é Mɛsia, Mɔn Zɛɛb di nɛ tsik na kɔm-kɔm ɔ.»
17 Yezu é boozɛke nɛ nɛ náá: «Mɛnyɔ nɛ nɔ, Simɔŋ mɔn Zaŋ, etɛɛ náá, ye tok mot epuud
zetel wɔ yenek etsɛɛtsɛ, gua náá ye é Saag'am di tɔ gwoo ɔ.
18 Yɛ bɛ mam ɔ, mɛ ɛpelɛɛ wɔ, wɔy Pyɛɛd wɔ ɛkok, kɔ ɛkok ɛ tak é mɛ aakus di zɛɛga ndjaa
mendjaala mam. Ɛsyee aanàkwaakwak yɛ.
19 Mɛ waaboodjɛ wɔ bɛsap ɛ ndjaa Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ. Sa wɔ aalu kɔ bɔs ɛ, yɛ waaluel tɔ
gwoo. Sa wɔ aadjɛ ze kɔ bɔs ɛ, ze é waadjɛel tɔ gwoo.»
20 Bhii tak, Yezu eezɛlu bɛdjekel bɛ náá, sa bɛ ààlɛɛ mot náá, nyɛ é Mɛsia.

Yezu eezɛlɛɛ ɛsyee ɛ lɛ nɛ ɛgom ɛ lɛ

21 Ɛ di'enek, Yezu moo zɛlɛɛ nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Ye goka é náá, mɛ tɔ́ pɛ Yeluzalɛm, étɛp
mɛ neekɛzuk ɛbuɛpe é mɛmbɔ mɛ bɛpaa eYuda, bɛ nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ
mɛkana mɛ etsi. Bɛ waagó mɛ, bhii mɛlu mɛlɛl, mɛ waagom.»
22 Ɛ di'enek, Pyɛɛd eezɛdul nyɛ é ngwoob bɛ nɛ nɛ bɛbá, nyɛ moo djɛ nyɛ mɛbɛ: «Zɛɛb
baal wɔ, Ghɛŋ! Yenek aanàkwaakosael.»
23 Ɛ di'enek, Yezu eezɛbhɛm nyɛ. Nyɛ nɛ Pyɛɛd náá: «Dusa! Tɔ́a ɛtsetaɛpe nɛ nam, Satan!
Wɔ é ɛbɛk é ze yam, etɛɛ náá, esiiza bɔ tok dáa yii Zɛɛb, gua náá, yɔ esiiza é yii bot.»
24 Bhii tak, Yezu é boozɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Mot é ke náá, nyɛ aazyɛ bis nɛ nɛ ɔɔ, nyɛ
bet ɛsiiza etɛp nyel'ɛ, nyɛ bɛp mɛlaaba mɛ, da nyɛ é du mɛ.
25 Etɛɛ náá, mot di ekwyɛl ɛtsik ɛ nyel'ɔ ɔ, nyɛ é waasu nyel'ɛ. Ghuna mot aasu nyel'ɛ
étɛp'am ɔ, nyɛ waabela yɛ!
26 Duma yé mot aadi nɛ yɛ, nyɛ bela dik djas, da nyɛ é kasu ɛ tsik'ɛ ɔ? Ye é nɛ dhiiti sa
mot aadjɛ étɛp ɛbɔm ɛ tsik'ɛ? Mam ààbee!
27 Ye é deenek ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aazyɛ tɔ duma Sɛɛg, bɛ nɛ efofop bɛ. Ɛ di'enek é nyɛ
aadjɛ mot nɛ mot efute mɛsa mɛ tyee nyɛ nadi eke ɛ.
28 Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, bɛdhiiti bot ɛ di wak ɔ, bɛ aanàkwaagwyɛ ɛsok nɛ bɛ nɛ
bee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ezyɛ tɔ Mɛkoozi mɛ.»

17

Yezu eeswoola bhwoob

1 Mɛlu mɛtɛn nɛ wat bhii tak, Yezu naanɔɔ Pyɛɛd, Zak nɛ Zaŋ mɔn nyɛɛg ɛ Zak. Nyɛ
naazɛtó nɛ nɔɔ kɔ vyɛɛg-vyɛɛg ɛtsok é di tak bɛ nadi é bɔɔ bɛmet.
2 Ɛ di'enek, wɔ gwaa Yezu zɛswoola bhwoob é mis mɔɔ. Bhwoob'ɛ moo tin ɛkasɛpe dáa
gwyes, ekaad bɛ moo ɛkasɛpe dáa dwoo.

3 Ɛ di tak wat, bɛdjekel bɛ eezɛbee Moiiz nɛ Eli elɛɛ elɛŋ bɛ nɛ Yezu.
4 Wɔ gwaa Pyɛɛd zokazɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, ye goka é náá, mena di wak. Wɔ kwyɛl ɔɔ, mɛ é sum epɛt elɛl: wat yɔ, yak yɛ Moiiz, yak wat kadi é, yɛ Eli.»
5 Dáa nyɛ nadi nyɛ dinaa elii é, wɔ gwaa eguud na kas-kas zɛdipal bɛ. Bhii tak, gwood zokazɛgék náá: «Yenɔk é mɔn'am mɛ dyeebakwyɛl ɔ, ye é nyɛy é mɛ natɔ. Gwakeka nyɛ!»
6 Ɛ di bɛdjekel nagwak gwood'enek ɛ, bwoo naazɛsa bɛ ɛlyelɛpe, wɔ gwaa bɛ zɛkwyit mɛboŋ mɔɔ, bhwoob si.
7 Yezu naazɛtiila pɛ daa lɔɔ, nyɛ eezɛmɛt bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Wyɛlka. Nàdika nɛ bwoo.»
8 Tin, bɛ nakaben mis ɛ, bɛ nabɛ é ààkabee dhiiti mot bhii Yezu nyɛ ɛmet.
9 Dáa bɛ nadi ewyeed ɛtsok ɛ, Yezu naazɛke nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààlɛɛ mot esesɛɛ mɛbwala mɛ bi bee ɛ. Baalka yɛ kɛkum dwoo Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aagom bhis ɛsyee ɛ.»
10 Bhii tak, bɛdjekel naazɛdji Yezu náá: «Étɛp yé bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi dyeebake náá, Eli é kwaaleezyɛ ɛsok?»
11 Nyɛ naazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye é deenek. Eli é di egoka nɛ ɛzyɛ sok étɛp ɛzɛkoobal etɛp djas.
12 Gwakeka, mɛ lɛɛ bin é náá, Eli eezezyɛ, bot ààpagwyak nyɛ. Bɛ kasa nyɛ ɛ, dáa elyem bɔɔ di ekwyɛl ɛ. Ye é deenek ɛ, bɛ aatiig Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot.»
13 Ɛ di'enek, bɛdjekel naazɛgu náá, nyɛ nalii nɛ nɔɔ é dum nɛ Zaŋ Nduuel-bot.

Yezu eezɛtsik mɔn nadi nɛ ɛbé ɛ djem ɔ

14 Dáa bɛ nakum é di ɛdhuu ɛ bot nadi ɔ, wɔ gwaa mot ngɔt zokazyɛ é bhaaz ɛ Yezu, zɛkwyit mɛboŋ si mɛko mɛ.
15 Nyɛy náá: «Ghɛŋ, geka mɔn'am ghoŋ, nyɛ é nɛ ɛbé ɛ djem. Ɛ sok ye dyeebamɛt nyɛ é, ye nɛ lwak nyɛ, kɛghɛɛg nyɛ tɔ du, é dhiiti ɛwala, ye ghɛɛg nyɛ é tɔ dii.
16 Mɛ naazyɛ nɛ nɛ pɛ daa bɛdjekel bɔ, bɛ nabɛ é ààkwak ɛtsik nyɛ.»
17 Ɛ di'enek, Yezu naazɛkim ɛlyelɛpe, nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ bɛmbee ɛ bot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ! Membu medhen mɛ aabaadi di wat nɛ nen sama? Mɛ baamaad bin, kɛkum yaa ɛlu? Dhaka mɛ nɛ mɔn'enɔk wak.»
18 Tin, wɔ gwaa Yezu zɛbhɛm mbee sisim. Mbee sisim tak naazɛwyis tɔ mɔn'enɔk. Ɛ di'enek wat, mɔn'enɔk naazɛtsak.
19 Ɛ di'enek, bɛdjekel eezɛtiila é bhaaz ɛ Yezu nyɛy nyɛ ɛmet, bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Étɛp yé bisɔ nadi ààkwak ɛsɔ mbee sisim'enek?»
20 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Étɛp náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb nɛ tɔɔl. Mɛ lɛɛ bin ɛ etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Bi é pe di nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛbɔkɛpe dáa bhek le mutaad ɔɔ, pe bi é nɛ ghwyil ɛke nɛ ɛtsok ɛlak náá: “Dusa wak. Tɔ́ penek,” pe yɛ waadus. Tin, pe ye tok nɛ sa wat aadi nɛ ghwyil dhaa bin. [
21 Guka náá, ye é nɛ ghwyil mendjaala nɛ ɛtsi ɛ edee ɛ wɔ aadis mbi yenek embee esisim.]»

Yezu eebaalɛɛ náá, nyɛ waagwyɛ, da nyɛ é baagom

22 Dwoo wat, bɛdjekel eezɛdi é di wat pɛ Ghalile. Tin, Yezu eezɛlɛɛ bɛ náá: «Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é waakaaa é mɛmbɔ mɛ bot.
23 Bɛ waagó nyɛ, mɛlu mɛlɛl bhii tak, nyɛ waagom.» Tin, ghoŋ naazɛmɛt bɛdjekel dhaa nyel.

Lapo Ndjaa-ebuwa ɛ Zɛɛb

24 Ɛ ghɛŋ Yezu nɛ bɛdjekel bɛ nakum pɛ ghaada Kapɛlnaum ɛ, bɛnɔŋel ɛ epata e lapo Ndjaa-ebuwa zokazyɛ pɛ kyee Pyɛɛd nadi é. Bɛ é boozɛdji nyɛ náá: «Lyoel yen ààtuud lapo Ndjaa-ebuwa?»

25 Pyɛɛd ɛ naazɛbɔɔza náá: «Hee, nyɛ nɛ tuud.» Ɛ ghɛŋ Pyɛɛd nani tɔ ndjaŋ ɛ, Yezu nadi é mot mɛkɛn ɛlii. Nyɛy náá: «Wɔ gek dáa, Simɔŋ? Ɛzɛ di egoka nɛ ɛtuud lapo nɛghu bɛdhiiti etuud pɛ dáa bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak? Ye é bot ɛ dɛl “ohoo” nɛghu ye é bɛdjoŋ?»
26 Pyɛɛd é boozɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Ye é bɛdjoŋ.» Ɛ di'enek, Yezu eezɛpesal náá: «Wɔ bee ɔɔ, bot ɛ dɛl ààgoka nɛ ɛtuud lapo.
27 Ye é, etɛɛ náá, mena é zɛkɛdhusal bot binɔk. Ɛ di tak, Tóa pɛ boo soob na djato-djato. Lóoa ngwyep tɔ dii, nɔŋa su mɛkɛn wɔ aabela ɛ, da wɔ é dii nuub'ɛ, wɔ waabela pata aagoka nɛ ɛtuud ɛ lapo yam nɛ yɔ ɛ. Nɔŋa yɛ, da wɔ é tuud mena yenabɛl lapo.»

18

Ye é ɛzɛ di boo-mot tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ?

1 Ɛ ɛwala ɛlenek, bɛdjekel naazɛtiila é bhaaz ɛ Yezu, bɛ naazɛdji nyɛ náá: «Ye é ɛzɛ di boo-mot tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ?»
2 Ɛ di'enek, wɔ gwaa Yezu zɛdjóo mɔɔ dhyeeb, zɛtel nyɛ é mis mɔɔ.
3 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Bi é di ààswoola mɛfulu men, da bi é di dáa bɔɔ dhyeeb ɔɔ, bi aanàkwaani tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ.
4 Boo-mot tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɔ, ye é mot di esil nyel'ɛ, da nyɛ é di dáa mɔn'ak ɔ.
5 Mot é be ɛnyɔɛpe mɔɔ dhyeeb dáa mɔn'ak kɔ ɛsu ɛ din ɛ lam ɔɔ, nyɛ be é mam.»

Ɛdulaa mɛlɔ kɔ ɛsu ɛ ɛkwyesal ɛ bot tɔ mesyem

6 «Mot aakwyesal mɔn ngɔt tɔ sama bɔn zedum koŋ nɛ nam tɔ mesyem ɔɔ, ye goka é náá, bɛ tiŋal nyɛ boo ɛkok é tsuŋ. Bhii tak, da bɛ é lóo nyɛ tɔ boo dii mɛsɔn, da nyɛ é diida kɛkum pɛ si.
7 “Haa” kpaa-ghoŋ nɛ bot ɛ di kɔ bɔs ɔ, etɛɛ náá, mɛbɛk mɛ di ekwyesal bot tɔ mesyem ɔ nɛ bu! Ye tok nɛ ghwyil ɛdi ààbɛ. Tin, “haa” kpaa-ghoŋ nɛ mot aadi mɛbɛk menek ɔ.
8 Yɛ bɛ náá, ye é, mbɔ'ɔ, nɛghu ko'ɔ é di esa náá, wɔ gheekwye-kwyɛ tɔ mesyem ɔɔ, tsaala yɛ, da wɔ é mwas yɛ ɛtsetaɛpe nɛ nɔ. Ye goka é náá, wɔ ni tɔ mbɛɛ tsik nɛ tsaala mbɔ, nɛghu tsaala ko, ààbɛ náá, wɔ baal mɛmbɔ mɛmbá nɛ mɛko mɛmbá, bhii tak, wɔ kakɛmwasaa é tɔ du na kɔm-kɔm.
9 Yɛ bɛ náá, dis ɛ lɔ, di esa náá, wɔ kwyɛ, tɔ mesyem ɔɔ, piida yɛ, da wɔ é mwas yɛ ɛtsetaɛpe nɛ nɔ. Ye goka é náá, wɔ ni tɔ mbɛɛ tsik nɛ tiila dis, ààbɛ náá, wɔ baal mis mɛmbá mɔ, bhii tak, wɔ kakɛmwasaa é, tɔ du na kɔm-kɔm.»

Kana bhata nabelaaa bhii nyɛ nazediib ɛ

10 «Bi é koobaka! Sa mot ààbyasal mot ngɔt tɔ bɔn bak etɛɛ náá, efofop bɔɔ dyeebadi é, é di wat é mɛwala djas bɛ nɛ Saag'am di pɛ tɔ gwoo ɔ. [
11 Etɛɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot nazyɛ é zɛtsik bot ɛ nabɛ náá, bɛ eezediib ɔ.]
12 «Bi ke dáa? Pookogekeka náá, dhiiti mot ngɔt nabɛ é nɛ ebhata dhet (100). Tin, ngɔt zokazɛdiib, nyɛ aanàkwaalik ebhata mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛná nɛ etɛn nɛ ená (99) kɔ ɛtsok, étɛp nyɛ neekɛsaa ngɔt diib ɔ?
13 Mɛ lɛɛ bin é tsɛɛtsɛ náá, nyɛ bela nyɛ ɔɔ, nyɛ waadi tɔ mɛmyaala ɛbuɛpe étɛp bhata wat'enɔk, dhaa ebhata nadi ààdiib ɔ.
14 Ye é tyɛ wat nɛ Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ. Nyɛ ààkwyɛl náá, mot ngɔt tɔ bɔn bɛ djas wo ze.»

E sok mɔn nyoog di ekwyɛ ndjɛ sɔs ɛ

15 «Yɛ bɛ náá, mɔn nyoog eesa wɔ ɛbiyo ɔɔ, tó kɛbee nyɛ wɔy wɔ ɛmet. Da wɔ é kɛlyaal nyɛ ɛbiyo ɛ lɛ. Nyɛ gwak wɔ ɔɔ, tin, wɔ eekwak ɛbulal ɛ nyɛ é ze.
16 Yɛ kabɛ náá, nyɛ ààpagwak wɔ ɔɔ, djóoa dhiiti mot ngɔt nɛghu bot ɛbá. Dáa ekwyala di elyaal ɛ náá: “Etɛp djas koobelaa é é mis mɛ bɛtetɛp ɛbá nɛghu bɛlɛl*.”

---

* **18:16** Dɛt 9.15

17 Tin, nyɛ byen ɛgwak bɛ ɔɔ, tɔ́ nɛ nɛ sok bhwoob bot ɛ zɛɛga mendjaala. Nyɛ byen ɛgwak bot ɛ zɛɛga mendjaala ɔɔ, tin, bi kaabee nyɛ é dáa mot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, dáa bɛnɔŋel ɛ epata e lapo.
18 «Mɛ ɛpelɛɛ bin, ye é tsɛɛtsɛ náá, etɛp djas ee bi ààpɛɛ wak kɔ bɔs ɛ, Zɛɛb é waapɛɛ yɛ tɔ gwoo. Etɛp djas bi aamyaal wak kɔ bɔs ɛ, Zɛɛb é waamyaal yɛ tɔ gwoo.
19 «Mɛ kabaalɛɛ bin ɛ náá, wak kɔ ɛko ɛ bɔs, bot ɛbá é gwakel, da bɛ é waab sonok bɛ aakwyɛl ɛwaab tɔ mendjaala mɔɔ ɔɔ, Saag'am di pɛ tɔ gwoo ɔ waadjɛ bɛ sa bɛ waab ɛ.
20 Etɛɛ náá, bot ɛbá nɛghu bot ɛlɛl é sɛɛga kɔ ɛsu ɛ din ɛ lam ɔɔ, mɛ aadi é tin, pak'ɔɔ.»

Kana mot-mɛsa di epɛɛ ɛpel é mɔn nyɛɛg ɛ

21 Wɔ gwaa Pyɛɛd zokazyɛ pɛ pak Yezu nadi é. Tin, nyɛ boozɛdji nyɛ náá: «Ghɛŋ, mɛ goka é nɛ ɛpel mɔn nyaag'am esok edhen nyɛ sa mɛ ɛbiyo ɔɔ? Tyee esok etɛn nɛ ebá?»
22 Yezu naazɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ààbɛ, mɛ ààpalɛɛ nɛ nɔ náá, ye di esok etɛn nɛ ebá. Mɛ lɛɛ wɔ é, ye di esok mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛmbá (70), esok etɛn nɛ ebá.
23 «Étɛp tak é di náá, Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɔ nɔŋel ɛ, nɛ dhiiti mɛkoozi nadi ekwyɛl ɛkoobal etɛp bɛ nɛ bot ɛ mɛsa mɛ nakola epata bɛ ɔ.
24 Tin, é ghɛŋ nyɛ nakan ɛdjóo ngɔt-ngɔt ɛ, wɔ gwaa bɛ zokazyɛ nyɛ nɛ mot-mɛsa mɛ ngɔt nakola epata ɛbuɛpe ɔ.
25 Mot'enɔk nabɛ é, ààbɛ nɛ sa nyɛ aabulal epata e kukuma tak nɛ yɛ. Kukuma yɛ é boodjɛ ɛlee náá, nyɛy nɛ myɛl nɛ bɔn zɛnɔɔ esa bɛ djas bɔmsaa, etɛp epata e tak neebulal kola nyɛ nadi nɛ yɛ ɛ.
26 Tin, mot-mɛsa menɔk eezɛkwyit mɛboŋ si sok bhwoob kukuma yɛ tak. Nyɛy nɛ nɛ náá: “Sila lyem, da wɔ é gek mɛ ghoŋ. Mɛ waazɛbulal wɔ epata binek djas!”
27 Kukuma yɛ zokazɛgek nyɛ ghoŋ, nyɛ eezɛpel nyɛ nɛ epata ee nyɛ nakola ɛ djas. Bhii tak, nyɛ eezɛbet nyɛ, nyɛ tɔ́.
28 «Dáa mot-mɛsa menɔk nawyis tin ɛ, nyɛ eezɛboma nɛ dhiiti mɔn nyɛɛg nyɛy nakola nyɛ ba bɔɔ epata ɔ. Nyɛ eezɛvyɛk, mɛt nyɛ é tsuŋ “gbak”, nyɛ moo tin enyam nyɛ é tsuŋ ɛkɛɛ, nyɛ aagó nyɛ góak. Nyɛy nɛ nɛ náá: “Tuuda mɛ kola yam nenak!”
29 Mɔɔ sɔ zokazɛkwyit mɛboŋ si sok bhwoob'ɛ, nyɛ eedjaala nɛ nɛ náá: “Sila lyem, da wɔ é gek mɛ ghoŋ. Bwooda batsa mɛ waatuud kola yɔ!”
30 Wɔ gwaa nakuma epata zokapɛɛ. Tin, nyɛ é zokakɛkɔɔl mɔn nyɛɛg é mbok é bwood dwoo nyɛ aabulal epata bɛ ɛ.
31 «Dáa bɛdhiiti bot ɛ mɛsa nabee deenek ɛ, ye naakpaa bɛ tɔ elyem. Bɛ é boozɛtɔ́, kɛlɛɛ kukuma yɔɔ etɛp djas dhaŋ ɛ.
32 Tin, kukuma yɔɔ é boozɛbaadjóo mot-mɛsa menɔk, nyɛ é booke nɛ nɛ náá: “Wɔ é mot-mɛsa mɛ di náá, wɔ é nɛ mbee lyem! Mɛ bɛ mbembɛ é, mɛ eepel wɔ nɛ epata bam wɔ nakola ɛ, etɛɛ náá, wɔ bɛ é, wɔ eedjaala nɛ nam náá, mɛ bet wɔ.
33 Ye goka é náá, wɔ gek mɔɔ sɔ'ɔ ghoŋ dáa mɛ gek wɔ ghoŋ ɛ.”
34 Tin, ye nabɛ é, kukuma eezebiyo ɛlyelɛpe, nyɛ é boolwom náá, bɛ mɛt mot-mɛsa menɔk. Nyɛ kɛsa mɛsa mɛ bhel kɛkum dwoo nyɛ aaboobulal kola yenek djas ɛ.»
35 Yezu eebaazɛke náá: «Ye é deenek ɛ Saag'am di tɔ gwoo ɔ aasa nɛ nen, yɛ bɛ náá, mot nɛ mot ààpapel sɔ nɛ lyem wat ɔɔ.»

19

Mɛlyo ɛ Yezu dum nɛ tɛp ɛbel ɛ ɛba

1 Bhii Yezu nasilal ɛlyo bot pɛ kyee dik Ghalile ɛ, nyɛ naazɛtɔ́ pɛ kyee dik Yude, pɛ yii kyiid dii Yuldɛn.
2 Tin, zukamwaa nɛ mot baazɛdu nyɛ, Wɔ gwaa, nyɛ zokatsik bot ɛ mɛbé mɛ bɛ nazyɛ nɛ nɔɔ ɛ.
3 Tin, wɔ gwaa bɛdhiiti eFalizyɛ zokazyɛ, zɛlaab nyɛ nɛ dhiiti mɛdjin. Bɔɔ nɛ Yezu náá: «Etsi bina ɛpemyaal náá, mot pɛɛ myɛl kɔ ɛsu ɛ etɛp mbɛs é?»

4 Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi ààlaa sa di kwyala tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb é? “Ɛ ghɛŋ
Zɛɛb nakus bɔs ɛ, nyɛ nakus ɛ moma nɛ motom*.”
5 Nyɛ eebaazɛbil náá: “Ɛtɛp tak é ye di náá, motom é waalik sɛɛg nɛ nyɛɛg, étɛp nyɛ
neekɛsɛɛga bɛ nɛ myɛl. Tin, bɔɔ bɛbá aakadi é, bɛ moo mot ngɔt.
6 Ɛ di'enek, bɛ tokapɛ bot ɛbá, bɛ aakadi é, bɛ moo mot ngɔt. Sa mot ààbɛk sa di náá,
Zɛɛb eesɛɛg ɛ.”»
7 EFalizyɛ é boo baadji nyɛ náá: «Étɛp yé Moiiz nalɛɛ náá, yɛ bɛ náá, motom ɛpekwyɛl
ɛsɔ myɛl ɔɔ, nyɛ kwyal nyɛ mɛkana mɛ di lɛɛ mɛsɔ mɛ nyɛ pɛɛ nyɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ?»
8 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Moiiz namyaal náá, bi pɛɛ bɛl bin é, étɛp mɛlyel mɛ elyem
bin. Etɛɛ náá, é ɛkɛn ɛ bɔs, ye nabɛ é ààbɛ deenek.
9 Mɛ lɛɛ bin é náá, motom é pɛɛ myɛl, da nyɛ é baakɛba dhiiti moma sis, ààbɛ náá, myɛl
tak eesa ɛzɔ ɔɔ, tin, motom'enɔk eesa ɛzɔ.»
10 Tin, bɛdjekel eezɛke nɛ Yezu náá: «Yɛ bɛ náá, etɛp ɛba goka é nɛ ɛdi é deenek pak
moma nɛ motom ɔɔ, ye nyɔ é náá, mot di yɛ kɔ, ààba moma.»
11 Ɛ di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bot djas ààdyeebakwyɛl mbi mɛlyo mak. Tin, ye
é bot ɛ Zɛɛb yii nyɛy nyɛ ɛmet aadjɛ ghwyil ɔ aapaakwak yɛ.
12 Ye é nɛ bɛtɛ nɛ etɛp di elu náá, bot nàba ɛ. Ye é nɛ bot ɛ nabyel náá, bɛ tok nɛ ghwyil
ɛba yɔbɔ ɛ. Yɛ kabɛ bɛdhiiti bot ɔ, ye é bɛsɔ bɔɔ bot ɛ aapaasa náá, bɛ nàkwyɛl ɛba. Bɛdhiiti
aadi ààba é, étɛp Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Deenek yɛ bɛ náá, mot ɛpekwyɛl ɛmyaal mɛlyo mak ɔɔ, nyɛ
myaal.»

Yezu eezɛsɛɛ bɔɔ dhyeeb mɛtel

13 Dhiiti dwoo, bot naazɛzyɛ Yezu nɛ bɔɔ dhyeeb étɛp nyɛ needjaala bɛ Zɛɛb nɛ ɛkɛl ɛ bɛ
mɛmbɔ. Wɔ gwaa bɛdjekel bɛ zokazɛlu bot ɛ tak.
14 Dáa Yezu nabee deenek é, nyɛ é boozɛke nɛ bɛdjekel náá: «Betka bɔɔ dhyeeb, bɛ zyɛ
pɛ daa lam! Nàluka bɛ etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ goka nɛ bot ɛ di tyee bɔɔ ɔ.»
15 Tin, nyɛ é boozɛkɛl bɛ mɛmbɔ. Bhii nyɛ nakasilal ɛ, nyɛ boozɛnɔɔ nyel tó.

Mɔɔ ngbaaz na ekum

16 Dáa bɛ nadi gba-gba é goŋ ɛ, dhiiti mot zokazyɛ pɛ daa Yezu, mot tak nɛ Yezu náá:
«Lyoel! Mɛ goka é nɛ ɛsa yaa tɛtɛ sonok étɛp mɛ neebela tsik na kɔm-kɔm?»
17 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Étɛp yé wɔ di edji mɛ mɛdjin dum nɛ tɛtɛ etɛp? Ye é Zɛɛb
nyɛ ɛmet ɛ di tɛtɛ mot. Wɔ kwyɛl ɛni tɔ tsik na kɔm-kɔm ɔ, wɔ goka é wɔ looba nɛ sa mɛtiŋ
di elɛɛ ɛ.»
18 Mot'enɔk eezɛdji Yezu náá: «Yaa mɛtiŋ?» Yezu é boozɛlɛɛ nyɛ náá: «Sa wɔ ààgó mot.
Sa wɔ ààsa mɛzɔ. Sa wɔ ààdjii sa mot. Sa wɔ ààlɛɛ elɛŋ e etsal dum nɛ mot.
19 Duwala soog nɛ nyoog. Kwyɛla sɔ'ɔ mot dáa wɔ di ekwyɛl nyel'ɔ wɔ ɛmet ɛ.»
20 Ngbaaz'enɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛtiŋ menek djas mɛ nɛ duwal yɛ. Mɛ kabaasa
yé?»
21 Ɛ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ kwyɛl ɛdi tɔ epiki ɔɔ, tó kɛbɔmsa esa bɔ djas,
da wɔ é nɔɔ epata tak, djɛ bɛdjel ɛ bot. Tin, wɔ waabela mɛvu tɔ gwoo. Bhii tak, da wɔ é
zyɛ, zɛdu mɛ.»
22 Dáa ngbaaz'enɔk nagwak deenek ɛ, «kiyooo» nyɛ eeliigel, sik yɛ, etɛɛ náá, ye naatek
nyɛ nyel, étɛp ekum ee nyɛ nadi nɛ yɛ ɛbuɛpe ɛ.
23 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Mɛ lɛɛ bin é etɛp ee tsɛɛtsɛ náá: Ɛkɔɔla náá,
bot ɛ di nɛ mɛvu ɔ ni tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ!
24 Mɛ baalɛɛ bin ɛ náá, ɛkɔɔla náá, boo yaaga kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ dhaa tɔ
ba mɔɔ ɛlen ɛ dhɔɔ. Yɛ kabɛ bɛkum ɛ bot ɔ, ɛni ɛ lɔɔ tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb eebaadhaa-dhaŋak ɛni ɛ
yaaga tɔ ɛlen ɛ dhɔɔ nɛ mɛlyel.»

---

* **19:4** Mɛk 1.27; 5.2

25 Dáa bɛdjekel nagwak mɛkpa menek ɛ, bɛ naadyeebadjoka. Bhii tak, bɛ é boozɛdji
Yezu náá: «Yɛ bɛ deenek ɔɔ, ɛzɛ aabela tsik?»
26 Yezu zokabɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye é ɛpipɛpe é mis mɛ bot. Tin, mot ɛ dum koŋ nɛ Zɛɛb
ɔɔ, yɛ waasael.»
27 Wɔ gwaa, Pyɛɛd zɛke nɛ nɛ náá: «Gwaka! Bis eezekat mɛze mes nɛ etɛp bis djas étɛp
ɛdu ɛ wɔ. Yisɔ efute aakadi tin yé?»
28 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ: «Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, é ghɛŋ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot
aadi kɔ bóó mɛkoozi mɛ nɛ duma tɔ Ɛyoŋ ɛ na bes ɛ, biyɔ, bot kam nɛ bɛbá namyaal ɛdu
ɛ mɛ ɔ, bi aadi é, kɔ mɛbhóó mɛ mɛkoozi kam nɛ ebá, étɛp ɛpéɛ ɛ membyak kam nɛ ebá ɛ
Yisalaɛl.
29 Bot ɛ di ebet mendjaa mɔɔ, bɔn nyɛɛg bɔɔ, nɛ bɛkɛl bɔɔ, zɛnɔɔ bɛsɛɛg bɔɔ nɛ bɛnyɛɛg bɔɔ,
bɔn bɔɔ, zɛnɔɔ epyeeb bɔɔ étɛp'am ɔ, bɛ waabela bɛdhet nɛ bɛdhet kala kɔ yii. Bɛ waabela
tsik na kɔm-kɔm.
30 Tin, ye kabela é náá, bɛtɛ nɛ bot ɛ di mos é lɔɔg ɛsok ɔ, bɛ aakaswaala é bot ɛ ɛbhis. Bot
ɛ di mos pɛ lɔɔg ɛbhis ɔ, bɛ aaswaala é bot ɛ lɔɔg ɛsok.»

20

Kana bot ɛ mɛsa mɛ nalwomaa kɛsa mɛsa tɔ pyeeb vin ɔ

1 «Beeka dhiiti sa di enɔŋel nɛ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ: Dhiiti kukuma naazɛwyis tɔ ghooghom
mɛlem kɛsaa bot étɛp bɛ neekɛsa mɛsa tɔ pyeeb vin'ɛ.
2 Bɛ nɛ bɛ nɔɔ zokagwakel náá, efute bɔɔ aadi é, dáa bot di ezyɛ nɛ ɛfutaa sok ɛ, nɛghu
falanga wat tɔ ɛlu ɛ wat. Tin, nyɛ eezɛlwom bɛ, bɛ kɛsa mɛsa tɔ pyeeb'ɛ.»
3 «Nyɛ eebaazɛwyis é ɛwala etɛn nɛ ená yii mɛlem, wɔ gwaa nyɛ baazɛboma nɛ bɛdhiiti
bot metetel kɔ ɛbɛsɛɛ dɛl, bɔɔ tin, ààbɛ nɛ mɛsa.
4 Nyɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: “Biyɔ pe, tóka, kɛsaka mɛsa tɔ pyeeb vin'am, mɛ aadjɛ bin
efute dáa ye di egoka ɛ.”
5 Tin, bot binɔk é boozɛnɔɔ mɛnyel, tó.»
«Bhii tak, kukuma yenɔk naabaazyɛ kuku mwos dwoo dɔɔ nɛ é ɛwala elɛl yii bikoko.
Nyɛ nabaazolii é dáa nyɛ nazolii nɛ bot ɛsok ɛ.
6 Nyɛ eebaazɛwyis bikoko, dwoo eezesila. Tin, nyɛ é boo baazɛboma nɛ yak ɛdhuu ɛ bot.
Nyɛ eezɛdji bɛ náá: “Ɛtɛp yé bi di wak, kana mɛlem, kɛyaka nɛ yak ɛwala, ààsa sonok?”
7 Bot binɔk zokazɛbɔɔza nɛ nɛ: “Ye é, etɛɛ náá, bis tok nɛ mɛsa mɛ ɛsa.” Bhii tak, nyɛ é
booke nɛ nɔɔ náá: “Dɔɔ nɛ biyɔ pe, tóka, kɛsaka mɛsa tɔ pyeeb vin'am.”»
8 «Dáa dwoo nakabɛ, ye moo bikoko ɛ, kukuma é booke nɛ mot nadi kɔ elo e bot ɛ mɛsa
mɛ djas ɔ náá: “Djóoa bot ɛ mɛsa, da wɔ é djɛ mot nɛ mot efute bɛ. Wɔ kan é nɛ bot ɛ
nadjóoaa ɛbhis ɔ, da wɔ é kɛsilal nɛ bot é nakanaa ɛdjóoaa sok ɔ.”»
9 «Tin, bot ɛ nakan mɛsa bikoko ɔ, zokazyɛ, zɛbela yɔbɔ efute e pata wat.
10 Dáa bot ɛsok nakazyɛ yɔbɔ é, bɛ nagek tɔ elyem bɔɔ ɛ náá, bɛ waabela efute dhaa bot
ɛ nakan bikoko ɔ. Tin, bɛ nazokabaadjɛ bɛ é efute e pata wat.
11 Beea bɛ nabee deenek ɛ, bɛ é boozɛni é byak kukuma pyeeb.
12 Bɔɔ náá: “Bot ɛ kan mɛsa nenak bikoko ɔ, bɛ zosa é mɛsa é di ɛwala wat. Tin, wɔ kadjɛ
bɛ efute é tyee wat nɛ dáa wɔ djɛ bisɔ ɛ? Bot ɛ kan mɛsa tɔ mɛlem ɔ, si kas-kas gwyes nɛ
etuŋ, zɛnɔɔ mɛnyel na ‘wɔyɔŋ’ ghwyil djas eezesi.”»
13 «Tin, kukuma é boobɔɔza nɛ ngɔt pak'ɔɔ náá: “Mɔn nyaag'am, ye tok nɛ ɛbiyo mɛ sa
ɛ. Tin, mena bɛ ààgwakel náá, wɔ sa mɛsa ɛ étɛp wɔ neebela etuud e pata wat, di egoka
náá, ye djɛaa nɛ mot sa mɛsa mɛ dwoo wat ɔ, etsal é?
14 Nɔŋa pata yɔ, da wɔ é tó yɔ, etɛɛ náá, mɛ neebaadjɛ nwyak mot kalik'aak dáa mɛ djɛ
wɔy ɛ.
15 Mɛ tok nɛ ghwyil ɛbe esa bam dáa lyem'am di ekwyɛl ɛ? Ɛtɛp yé wɔ di ebyen náá, mɛ
sa enɛm esa?”»

16 Ɛ di'enek, Yezu ɛ́ bookabaazɛpesal náá: «Yɛ aadi ɛ́ deenek, bɛtɛ nɛ bot ɛ́ di bot ɛ mɛsik'aak, bɛ kaaswaalaaa ɛ́, bot ɛ ɛsok. Bot ɛ ɛsok'aak aaswaalaa ɛ́ bot ɛ mɛsik.»

Ye moo ɛ́ tyee esok elɛl ee Yezu di elɛɛ tɛp ɛsyee nɛ ɛgom ɛ lɛ ɛ

17 Dáa Yezu nadi etɔ́ pɛ Yeluzalɛm ɛ, nyɛ naazɛnɔɔ bɛdjekel kam nɛ bɛbá bɔɔ bɛ ɛmet. Tin, dáa bɛ nadi ekɛ ze ɛ ze ɛ, nyɛ ɛ́ boozɛlɛɛ bɛdjekel náá:

18 «Gwakeka, mena tɔ́ka wak ɛ́, pɛ Yeluzalɛm pɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aakɛkaaa é mɛmbɔ mɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi ɛ, étɛp bɛ needjɛ nyɛ epéɛ e ɛsyee.

19 Bhii tak, bɛ waaka nyɛ é mɛmbɔ mɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, étɛp bɛ needim nyɛ nɛ ɛduk nyɛ. Bɛ waanyuu nyɛ nɛ eghwyɛs bhii tak, da nyɛ ɛ́ kɛbemaa kɔ mɛlaaba. Tin, é mɛlu mɛlɛl bhii ɛsyee ɛ lɛ, nyɛ waagom.»

Ngwyeebel ɛ nyɛɛg ɛ Zak bɛ nɛ Zaŋ

20 Wɔ gwaa, mwaa Zɛbɛdɛ zokazyɛ nɛ bɔn bɛ bɛbá zɛbee Yezu. Dáa bɛ nakum é di Yezu nadi ɛ́, nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ sok bhwoob'ɛ étɛp nyɛ neewaab sonok pɛ daa lɛ.

21 Yezu ɛ́ booke nɛ nɛ náá: «Wɔ saa yé?» Moma tak ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Beea bɔn bam bɛbá bak. Mɛ kwyɛl ɛ́, wɔ kɛk mɛ náá, bɛ bela duma di náá, ngɔt di pɛ mbɔ eghɛŋ bɔ, nwyak ngɔt pɛ mbɔ ɛmyɛl ɛ lɔ, é sok waadi tɔ mɛkoozi mɔ ɛ.»

22 Tin, Yezu ɛ́ boozɛbɔɔza náá: «Bi ààgu sa bi di ewaab ɛ. Bi ɛ́ nɛ ghwyil ɛbɛp kɔm mezuk mɛ mam aabɛp ɛ?» Bɛ eezɛbɔɔza náá: «Hɛɛɛ! Bis ɛ́ nɛ ghwyil ɛbɛp.»

23 Yezu eezɛke nɛ bɔn bɛ bɛbá náá: «Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ! Bi ɛ́ waabɛp kɔm mezuk mam. Yɛ kabɛ dum nɛ tɛp ɛdi pɛ mbɔ eghɛŋ bam nɛghu pɛ mbɔ ɛmyɛl ɛ lam ɔ, mam tok nɛ ghwyil ɛdjɛ bin edi é tak. Etɛɛ náá, Saag'am ɛ di egu bot ɛ nyɛ aadjɛ edi binek ɔ.»

24 Dáa bak bɛdjekel kam nalik ɛ nagwak deenek ɛ, ye nabɛ ɛ́, ye naakpaa bɛ elyem nɛ sa Zak bɛ nɛ Zaŋ nasa ɛ.

25 Bhii tak, Yezu ɛ́ bookazɛdjóo bɔɔ djas, nyɛ ɛ́ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi kabɛ edjak náá, mɛsa mɛ ekukuma e bot ɛ bɔs ɛ́ ɛnyal bot ɛ́ di ezuk ɔ. Mɛsa mɛ bot ɛ di djóoaa eboo bot ɛ bɔs ɛ, ye ɛ́ ɛnyal bot ɛ di eduwal bɛ ɔ.

26 Ghuna, yɛ ààgoka nɛ ɛsɛ́ɛ deenek pak'en. Ye goka ɛ́ náá, ngɔt pak'en ɛ́ kwyɛl ɛdi kɔ elo bɛsɔ ɔɔ, nyɛ di mot-mɛsa mɛ bɛsɔ.

27 Ɛ di'enek, mot aakwyɛl ɛdi pɛ sok bɛsɔ ɔ, di kwom bɛsɔ djas.

28 Ɛtɛp tak ɛ́ di náá, ɛzyɛ ɛ́ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot nabɛ ɛ́ ààbɛ, etɛɛ náá, nyɛ eezɛliig bot, bot ɛ mɛsa mɛ. Nyɛ nazyɛ ɛ, étɛp ɛzɛdi mot-mɛsa mɛ bot, nɛ ɛzɛdjɛ bot tsik'ɛ nyɛ ɛmet tyee etuud étɛp ɛpɛk bɛtɛ nɛ bot.»

Yezu eetsik bot ɛ edhim bɛbá pɛ Yeliko

29 Bhii bɛ nawyis kɔ dɛl ɛ Yeliko ɛ, zukamwaa nɛ mot naazɛdu Yezu.

30 Tin, wɔ gwaa bot ɛ edhim bɛbá nadidi é ngwoob gba ɔ, zokagwak menduk náá, Yezu ɛpedhaa tin. Wɔ gwaa bɛ zɛbo etsim náá: «Ghɛŋ, Mɔn Dhavid! Geka bis ghoŋ!»

31 Ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi edu Yezu ɔ, moo tin ebhɛm bɛ étɛp bɛ needi gwyem. Wɔ gwaa bɛ zokabaaben ebhyeed bɔɔ ɛlyelɛpe náá: «Ghɛŋ, Mɔn Dhavid! Geka bis ghoŋ!»

32 Ɛ sok'enek, Yezu eezɛtyaa. Wɔ gwaa nyɛ zokadjóo bɛ. Nyɛ eezɛdji bɔɔ bɛbá náá: «Bi kwyɛl náá, mɛ sa bin yé?»

33 Bot binɔk ɛ́ boopesal náá: «Ghɛŋ, bis kwyɛl ɛ́ náá, bis nyaasok.»

34 Tin, Yezu zokazɛgek bɛ ghoŋ. Bhii tak, nyɛ eezɛkɛl bɛ mɛmbɔ kɔ mis. Ɛ di tak wat, mis mɔɔ eezebɛŋel, tin, bɛ eezɛdu nyɛ.

21

Yezu eezɛni tɔ Yeluzalɛm

1 Dáa bɛ nadi, bɛ moo ekunaa nɛ Yeluzalɛm ɛ, bɛ moo é ngwoob dɛl ɛ bɛ di djóo Bhɛtfaze, pɛ ɛtsok ɛ pyeeb oliv ɛ, Yezu eezɛlwom bɛdjekel bɛ bɛbá:

2 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Tóka kɔ dɛl ɛ di pɛ sok'enek. Tuula bi aatuula kɔ dɛl ɛ tak ɛ, bi é
waabela dhiiti mbi myɛl tit di edjóoaa an ɛ nɛ mɔɔ swooz tak kɔla é di wat. Tiika bɛ, da bi
é zyɛ mɛ nɛ nɔɔ wak.
3 Mot é dji bin náá: “Bi tó nɛ nɔɔ wo ɔɔ?” Lɛɛka nyɛ náá: “Ye é Ghɛŋ é di nɛ gwyes nɛ nɔɔ
ɔ.” Tin, bɛ waaleedjɛ bin bak.»
4 Esesɛɛ binek goka nɛ ɛsael, etɛɛ náá, etɛp ee di kwyala tɔ mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa ɛ
Zɛɛb ɛ neebela ɛsuk:
5 «Lɛɛka nɛ ɛsyes ɛ ghaada Siɔŋ náá:
“Beea, mɛkoozi mɔ ɛpezyɛ pɛ daa lɔ.
Nyɛ zyɛ é nɛ enɛm esa, nyɛ é ndiindil kɔ mɔɔ swooz an.
Nyɛ zyɛ é ààbɛ nɛ ɛbet, nyɛ é ndiindil kɔ mɔɔ swooz an*.”»
6 Bhii tak, bɛdjekel eezɛtó. Dáa bɛ nakakum é di tak ɛ, bɛ é boozɛsa tyee Yezu nalɛɛ bɛ ɛ.
7 Wɔ gwaa bɛ zɛsik nɛ myɛl an, nɛ swooz an tak Yezu nawaab ɛ. Bɛ moo tin ezɛkɛl bɛ
endjookuwa bɔɔ kɔ ekoŋ. Bhii tak, Yezu eezɛkalal kɔ tak, disi.
8 Ɛ̀ di tak wat, bot ɛbuɛpe naabaazɛdja yɔbɔ endjookuwa gba-gba, bɛdhiiti nadi etsaal
yɔbɔ é ebhuuz e le, étɛp ɛdja é gba.
9 Ngoŋ bot é nadi ekɛ pɛ sok ɔ, nɛ bot ɛ nakabɛ pɛ bhis ɔ, moo tin ekyeeb: «Hozanna nɛ
Mɔn Dhavid! Duu nɛ Zɛɛb! Zɛɛb goka é nɛ ɛsɛɛ mot di ezyɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ ɔ mbɛɛ mɛtel!
Hozanna nɛ Zɛɛb pɛ tɔ gwoo!»
10 Dáa Yezu nakani tɔ Yeluzalɛm ɛ, bot djas kɔ dɛl nabɛ é, bɛ moo «nyaa-nyaa», bɛ é
boozɛdji: «Yenɔk é nwyaa mot?»
11 Mɛdhuu mɛ bot nadi ebɔɔza náá: «Ye é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb, Yezu mɔn dɛl ɛ Nazalɛt
pɛ kyee dik Ghalile.»

Yezu tɔ kok Ndjaa-ebuwa

12 Bhii tak, Yezu naazɛni tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Deenek, nyɛ moo tin esɔ bot ɛ nadi
ebɔmsa esesɛɛ bɔɔ ɔ. Nyɛ baadi esɔ dɔɔ nɛ bot é nadi ebɔm-bɔmak nadi tin ɔ, nyɛ naawaaz
emesa ee bɛ nadi eswoola epata kɔ tak ɛ, nɛ mɛbhóó mɛ bot é nadi ebɔmsa mɛghum ɔ.
13 Bhii tak, Yezu eezɛbaakaada bɛ náá: Ye tok kwyala tɔ mɛkpa ɛ Zɛɛb náá: «Ndjaŋ'am
aadjóoaa é, “ndjaa mendjaala” Mɛ bee é ɛkɛɛ, biyɔ, bi eezeliig yɛ, ye moo é zɛɛga bot ɛ
ɛzɛm†.»
14 Ɛ̀ di tak wat, bot ɛ nadi nɛ edhim ɔ, nɛ bot ɛ nadi nɛ edjam ɔ, naazyɛ pɛ daa Yezu tɔ
kok Ndjaa-ebuwa, nyɛy zokatsik bɛ.
15 Tin, bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb nabɛ é ebee esesɛɛ binek djas Yezu
nasa ɛ. Bɛ naabee pe dáa bɔɔ dhyeeb nadi eduwal nyɛ nɛ etsim tɔ Ndjaa-ebuwa ɛ. Bɛ nadi
kyeeb é náá: «Duu nɛ Mɔn Dhavid!» Bɛ é boozɛkpaa elyem.
16 Bot binɔk é boozɛdji Yezu náá: «Wɔ ɛpegwak dáa bɔɔ dhyeeb di eke'enek é?» Yezu
eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ: «Iyoo! Mɛ ɛpegwak. Bi nabɛ é ààlaa tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb é di nakwyalaa
náá: “Tɔ enuub e bɔɔ dhyeeb nɛ bɔɔ etɔlɔɔ, wɔ eelyaal dáa bis di egoka nɛ ɛduwal wɔ ɛ‡?”»
17 Bhii tak, nyɛ zɛwyis, tó pɛ dɛl ɛ Bhetani pɛ bɛ nakɛdjaasi ɛ.

Yezu eezɛkal le fiigh di ààdjɛ bhum ɛ

18 Yak mɛlem, é ghɛŋ bɛ nadi esik pɛ boo dɛl ɛ, wɔ gwaa za zɛmɛt Yezu.
19 Nyɛ eezɛbee le fiigh é ngwoob gba. Tin, Yezu eezɛtiila si le tak étɛp nyɛ neebók. Dáa
nyɛ nakakum si le ɛ, nyɛ kabela eka nɛ eka, ààbɛ nɛ bhum. Ɛ̀ di'enek, Yezu é booke nɛ le
tak náá: «Kana dwoo pan mos'ak, wɔ aanàkwaakabaawum!» Ɛ̀ di tak wat, wɔ gwaa le
syee.
20 Dáa bɛdjekel nabee deenek ɛ, ye nabɛ é, bɛ naadyeebadjoka, bɛ é boozɛdji Yezu náá:
«Étɛp yé le fiigh zosyee é di wat deenek?»

---

* **21:5** Zal 9.9 † **21:13** Eza 56.7; Zel 7.11 ‡ **21:16** Mɛd 8.3

21 Yezu eezɛbɔɔza nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Mɛ lɛɛ bin ɛ́ etɛp e tsɛɛtsɛ náá: bi ɛ́ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, bi ɛ́ di ààsa mɛso ɔɔ, bi ɛ́ nɛ ghwyil ɛsa esa mɛbwala dhaa yii mɛ sa nɛ le fiigh'ak ɛ. Bi ɛ́ nɛ ghwyil ɛke nɛ ɛtsok ɛlak náá: “Ghɛɛa nyel tin, dusa, kɛghaaga tɔ boo dii,” yɛ ɛpesɛ́ɛ.
22 Bi ɛ́ dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, esesɛɛ djas bi aawaab tɔ mendjaala ɛ, Zɛɛb ɛ́ waadjɛ bin yɛ ɛ.»

Ɛzɛ nadjɛ Yezu eghɛŋ?

23 Bhii tak, Yezu eezɛni tɔ kok Ndjaa-ebuwa, nyɛ moo tin elyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb. Eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa ɛ eYuda zokazyɛ pɛ daa lɛ zɛdji nyɛ náá: «Kɔ eghɛŋ e zɛ wɔ di esa esesɛɛ binek? Ɛzɛ nadjɛ wɔ eghɛŋ e tak?»
24 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bwoodka, mɛ pookodji bin kiya wat. Bi ɛ́ bɔɔza mɛ ɔɔ, ye ɛ́ mɛ aakalɛɛ bin kɔ eghɛŋ e zɛ mɛ di esa esesɛɛ binek.
25 Ye ɛ́ ɛzɛ nadhis Zaŋ, nyɛ zɛduu bot Zɛɛb? Ye nabɛ ɛ́ Zɛɛb “ohoo”, ye nabɛ ɛ́ mot?» Ɛ̀ di'enek, bɛ moo tin esɔs pak'ɔɔ. Bɔɔ náá: «Mena aake nenak náá: “Ye ɛ́ Zɛɛb ɛ́ nadhis nyɛ” ɔɔ, nyɛ waadji mena náá: “Ɛ̀tɛp yé bi nadi ààmyaal Zaŋ?”
26 Mena aakake nenak náá: “Ye ɛ́ bot ɛ nadhis nyɛ” ɔɔ, ye goka ɛ́ náá, bis kaab ɛdhuu ɛ bot, etɛɛ náá, bɛ dyeebake ɛ́ náá, Zaŋ nabɛ ɛ́ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.»
27 Bɛ ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Bis ààgu.» Tin, Yezu ɛ́ boozɛbulal nɛ nɔɔ náá: «Dɔɔ nɛ mam pe, mɛ aanàkwaalɛɛ bin kɔ eghɛŋ e zɛ mɛ di esa esesɛɛ binek.»

Kana bɔn bá

28 Yezu eebaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Yak kwyɛl ɛlɛɛ bin yé? Motom ngɔt nabɛ ɛ́ nɛ bɔn bɛbá. Nyɛ eezɛke nɛ yii mɛgwyak náá: “Mɔn'am, dwoo ɛlak mos, tɔ́ kɛsa mɛsa tɔ pyeeb'am e vin.”
29 Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ sɛɛg: “Hoo, mɛ aanàkwaatɔ́.” Ba ɛwala eezɛdhaa bhii tak, mɔn'enɔk eezɛdjɛ lyem mɛbɛ, tin, nyɛ eezɛnɔɔ nyel, tɔ́ pɛ pyeeb vin sɛɛg nalwom nyɛ ɛ.
30 Wɔ gwaa sɛɛg'ɔɔ baazɛlwom mɔɔ dhyeeb. Mɔn tak eezɛmyaal: “Iyoo, mɛ waatɔ́.” Bhii tak, nyɛ kadi ɛ́, ààtɔ́.
31 Tin, tɔ bɔn binɔk bɛbá, ɛzɛ looba dum nɛ lwomel sɛɛg'ɔɔ?» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Ye ɛ́ mɔn mɛgwyak.» Tin, Yezu ɛ́ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ lɛɛ bin ɛ́ etɛp e tsɛɛtsɛ náá, bɛnɔŋel ɛ epata e lapo nɛ boa ɛ mɛzɔ ɛ́ waaleeni tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɛsok nɛ nen.
32 Etɛɛ náá, Zaŋ Nduuel-bot nazyɛ ɛ́ zɛlyaal bin ze epiki, bi nabɛ ɛ́ ààmyaal nyɛ. Tin, bɛnɔŋel ɛ epata e lapo nɛ boa ɛ mɛzɔ naamyaal nyɛ. Bela náá, dáa bi naabee yɛ ɛ, bi nabɛ ɛ́ ààliig elyem bin, bi ààpakomyaal-myaalak nyɛ.»

Kana bot ɛ mɛsa mɛ bɛ na embee elyem

33 «Gwakeka dhiiti kana. Mot ngɔt naabɛ pyeeb ele di edjɛ bhum bɛ di esa mɛnyok mɛ vin nɛ yɛ ɛ. Nyɛ eezɛpeeb pyeeb tak, pu guk tɔ ɛkok é di bɛ aadi esyaal mɛdii mɛ bhum tak ɔ, baasum ndjaa, étɛp bot aadi ebaal pyeeb ɔ. Ɛ̀ di tak, nyɛ eezɛdjɛ bot ɛ di egu mɛsa mɛ vin ɔ etɛp bɛ neesa mɛsa tɔ tak. Nyɛ eezɛnɔɔ nyel, tɔ́ mɛdjoŋ.
34 Tin, mbu epyeeb e tak di ewum ɛ, yɛ eezɛkum. Wɔ gwaa, nakuma pyeeb zokazɛlwom bot ɛ mɛsa mɛ pɛ daa bot ɛ nyɛ nalik bɛ nɛ pyeeb ɔ, étɛp bɛ needjɛ nyɛ yɛ pak vin bɛ bela ɛ.
35 Wɔ gwaa, bot ɛ nalik nɛ pyeeb ɔ, zokazɛmɛt bɛ. Bɛ eezɛduma ngɔt é nyel nɛ mɛbin, bɛ eenɔɔ nwyak gó nyɛ, zɛnɔɔ nwyak tak, bɛ eezɛwus nyɛ nɛ mɛkok, gó nyɛ.
36 Bhii tak, nakuma pyeeb ɛ́ boozɛkyeed bot ɛbuɛpe dhaa bot ɛ nyɛ nalwom sok ɔ, pɛ pyeeb tak, bɛ nabaazosa nɛ nɔɔ ɛ́ deenek.
37 Bhii tak, nyɛ ɛ́ boozɛlwom mɔn'ɛ met. Nyɛ nabɛ ɛ́ nɛ geka náá: “Bot binɔk ɛ́ waamyaal nyɛ nɛ ɛdjɛ nyɛ duu, etɛɛ náá, yɛ ɛ́ mɔn'ɛ met.”
38 Dáa bot ɛ nadi esa mɛsa tɔ pyeeb ɛ nabee mɔn'enɔk ɛ, bɔɔ náá: “Yawee! Beeka mot aalik nɛ mɛvu mak djas ɔ! Dhaka, mena góka nyɛ. Tin, mɛvu mak aakadi ɛ́, yenabɛlka.”
39 Wɔ gwaa, bɛ zɛmɛt nyɛ, mwas nyɛ bhii pyeeb vin, bɛ eezɛgó nyɛ.»

40 Yezu é boozɛdji bɛ náá: «É di'enek, é sok nakuma pyeeb aakazyɛ é, nyɛ goka nɛ ɛsa
bot binɔk dáa?»
41 Yala yɔbɔ kabɛ é náá: «Ye goka é nakuma pyeeb gó bot ɛ nadi esa mɛsa tɔ pyeeb'ɛ ɔ
ààgek bɛ ghoŋ. Bhii tak, da nyɛ é nɔɔ pyeeb, djɛ nɛ bot ɛ sis aazɛdjɛ nyɛ yɛ pak ɛkɛɛ ɔ.»
42 Ɛ di'enek, Yezu é booke nɛ nɔɔ náá: «Bi dinaa ààpaalaa mɛkpa mak tɔ ekwyala e Zɛɛb
é?
“Ɛkok ɛ bɛsumel mwas é,
ye moo é ɛkok ɛ di epyet ndjaŋ ɛ.
Ye é nɛ ghwyil ɛ Ghɛŋ.
Ye é tin ɛ boo mbyok étɛp'ena§!”»
43 Yezu eebaazɛkɛl náá: «Mɛ lɛɛ bin é náá, bi é waadɛkaa Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, étɛp ye needjɛaa nɛ
bot ɛ mbyak aadi edjɛ bhum ɔ. [
44 Mot aaduma kɔ ɛkok ɛ tak ɔ, nyɛ waabik. Yɛ kabɛ náá, ɛkok ɛ kakwyit kɔ mot ɔɔ, mot
tak ɛpetwaalel. Nyɛ moo eghutu-ghutu.]»
45 Gwaka bɛ nagwak kana tak ɛ, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ eFalizyɛ nabɛ é, bɛ eegu náá, Yezu
nalii é nɛ nɔɔ.
46 Bɛ é boozɛkan ɛsaa mɛpek étɛp bɛ neemɛt nyɛ. Bɛ nadi é nɛ bwoo ekaab mɛdhuu mɛ
bot ɛ nadi tin ɔ. Bot ɛ tak nake é náá, Yezu é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.

22

Kana ɛbyoŋ ɛ ɛba

1 Yezu eebaazɛkan ɛlii nɛ bot tɔ kana. Nyɛy náá:
2 «Beeka sa di enɔŋel nɛ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ: Dhiiti mɛkoozi naazɛdjóo ɛbyoŋ étɛp ɛba ɛ
mɔn.
3 Ye é nyɛ kazɛlwom bot ɛ mɛsa mɛ, bɛ kɛdjóo bot étɛp ɛdɛ edee ɛbyoŋ ɛ ɛba. Tin, bot ɛ
tak ààpakakwyɛl ɛzyɛ.
4 Bhii yenek, nyɛ eebaazɛlwom bɛdhiiti bot ɛ mɛsa mɛ é yak kɔkɔ nɛ bhaadal náá, bɛ
kɛlɛɛ bot náá: “Edee moo é ndjaaba. Mɛ eezegó engɔmbɛ nɛ etaa bam na mɛdɛl. Esa djas
moo é koobela. Dha dɛka ɛbyoŋ.”
5 Tin, bot ɛ nadjóoaa ɔ, ààkobis-bisak, mot nɛ mot naaghɛɛ yɛ nyel, tó mɛze mɛ. Nwyak
tó pɛ pyeeb'ɛ, nwyak tó pɛ nyɛ di ebɔmsa esa bɛ ɛ.
6 Bak bot zokazɛmɛt bot ɛ mɛsa mɛ kukuma yenɔk nalwom ɔ, duma bɛ é mɛnyel nɛ
mɛbin, bɛ é boozɛgó bɛ.
7 Mɛkoozi zokazɛkpaa lyem: nyɛ é bookazɛlwom esodja bɛ, bɛ gó bot ɛ nagó bot bɛ ɔ.
Bhii tak, da bɛ é dik eghaada bɔɔ.
8 Bhii tak, nyɛ eezɛlɛɛ bot ɛ mɛsa mɛ náá: “Edee e ɛbyoŋ ɛ ɛba moo é koobela. Bot ɛ
djóoaa bɛ zɛdɛ ɔ, ààkɔa nɛ ɛdɛ edee e tak.
9 Wyiska, da bi é tó kɔ eboo egba. Djóoka mot djas bi aaboma nɛ nɔɔ ɛ, bɛ zɛdɛ edee e
ɛbyoŋ ɛ ɛba.”
10 Bot ɛ mɛsa zokazɛtó egba nɛ egba, kɛdjóo bot djas bɛ aaboma nɛ nɔɔ ɔ, bɛmbee ɛ bot
nɛ bɛmbɛɛ bot. Tin, koo bɛ nakoobal étɛp ɛbyoŋ ɛ naalwood “kpep”.
11 «Tin, mɛkoozi eezɛni tɔ koo tak, étɛp nyɛ neekabee bot ɛ zyɛ zɛdɛ edee ɛbyoŋ ɔ. Ɛ
di'enek, nyɛ kabee kuku bot é dhiiti mot ààbɛ nɛ kaad di egoka nɛ ɛbɔtaa é mɛbyoŋ ɛ.
12 Nyɛ é boodji nyɛ náá: “Mɔɔ sɔ'am, wɔ ni wak dáa, wɔy ààbɛ nɛ kaad bot di egoka nɛ
ɛbɔt étɛp ɛ ɛbyoŋ ɛ?” Tin, mot'enɔk kadi é, ààbɔɔza kiya mɛkoozi menɔk.
13 Tinaak mɛkoozi eezɛlwom bot ɛ mɛsa mɛ náá: “Mɛtka mot'enɔk, da bi é kɔl nyɛ mɛko
nɛ mɛmbɔ. Bhii tak, da bi é mwas nyɛ pɛ kel, tɔ ghooghom. Penek aadi é mɛgwyɛ nɛ ɛkwaal
ɛ mɛtsok.”»
14 Yezu eebaazɛbil náá: «Ye é, etɛɛ náá, bot ɛbuɛpe é waadjóoaa. Tin, bot aasɛ́ɛaa ɔ
ààdyeebabu.»

---

§ **21:42** Mɛd 118.22-23

Efute e lapo nɛ mɛkoozi Sezaad

15 EFalizyɛ zokakɛboma étɛp ɛdjek dáa bɛ di egoka nɛ ɛsa, bɛ neekwyesal Yezu nɛ
mɛdjin étɛp nyɛ neebela ndjɛ kɔ mɛkpa mɛ ɛmet ɛ.
16 Bɛ é boozɛkyeed bɛdhiiti bɛdjekel bɔɔ, nɛ bot ɛ zɛɛga ɛ mɛkoozi Elood, bɛ zɛlɛɛ nɛ Yezu
náá: «Lyoel, bis nɛ gu náá, etɛp ee wɔ di elɛɛ ɛ, ye é etsɛɛtsɛ. Wɔ lyo bot é epiki dáa mot di
egoka nɛ ɛkɛ dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. Wɔ ààbem ba nɛ sa mot di egek tɔ lyem'ɛ ɛ, etɛɛ náá,
wɔy ààdyeebagwyák sa bot di esa étɛp bɛ neetela mɛnyel ɛ.
17 Lɛɛa bis, tɔ yɔ egeka dáa wɔ di ebee ɛ: etsi bina lɛɛ é náá, bot tuud lapo nɛ mɛkoozi
Sezaad, mena tuudka ohoo mena nàtuudka?»
18 Dáa Yezu nadi egu mbee mɛpek mɔɔ ɛ, nyɛ é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bot ɛ mɛdjhaaz
pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Ɛtɛp yé bi di ekwyɛl ɛwa mɛ tɔ mɛbhowal?
19 Pookolyaalka mɛ falanga wat bot di etuud lapo nɛ yɛ ɛ, étɛp mɛ neebee.» Wɔ gwaa,
bɛ zɛzyɛ nyɛ nɛ mɔɔ falanga wat.
20 Bhii tak, Yezu é boozɛdji bɛ náá: «Kɔ ghwooz'ak, ye lulaa ɛbhwoob ɛ zɛ? Ye é din ɛ zɛ
di kwyala kɔ tak?»
21 Bot binɔk eezɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Ye é yɛ Sezaad.» Tin, Yezu é boozɛke nɛ nɔɔ náá:
«Djɛka mɛkoozi Sezaad sa di náá ye é yɛ Sezaad ɛ, da bi é djɛ Zɛɛb sa di náá, ye é yɛ Zɛɛb ɛ.»
22 Gwaka bɛ nagwak eyala ɛ Yezu deenek ɛ, ye nabɛ é, bɛ naadyeebadjoka ɛlyelɛpe. Bhii
tak, bɛ boozɛnɔɔ mɛnyel, tó yɔbɔ.

Mɛdjin dum nɛ tɛp ɛgom bhis ɛsyee

23 Dwoo tak wat, bɛdhiiti eSaduseɛ zokazyɛ pɛ daa Yezu. ESaduseɛ é bot ɛ di ke náá, bot
aanàgom bhis ɛsyee ɔ. Bɛ eezɛdji kiya,
24 bɔɔ nɛ Yezu náá: «Lyoel, mɛkana ɛ Moiiz lɛɛ é náá: "Mot é gwyɛ ààlik mɔn ɔɔ, ye goka
é náá, dhyeeb mot lik ɔ, ba kus myɛl étɛp nyɛ neekwyiida tel gwyɛ ɔ*."
25 Bela tin, tɔ lɔɔg'es, ye nabɛ é nɛ bɔn botom ɛtɛn nɛ bɛbá. Mot mɛgwyak eezɛba, dáa
nyɛ kagwyɛ é, nyɛ kalik kus myɛl nadi ààbɛ nɛ mɔn ɔ nɛ dhyeeb.
26 Mot nabɔɔba nyɛ é kanɔɔ moma bhii koŋ'ɛ. Nyɛy eebaazɛkpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ, ààlik
mɔn. Tyee wat nɛ mot nabaazyɛ bhis yenɔk ɔ. Tin, bɔɔ djas bɛtɛn nɛ bɛbá kadi é, ààbya nɛ
moma yenɔk.
27 Bhis ɛsyee ɛ bɔɔ djas, moma eebaazɛkpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ.
28 Dwoo bot aagom bhis ɛsyee ɛ, moma yenɔk aakadi mwaa zɛ pak bɔɔ bɛtɛn nɛ bɛbá?
Etɛɛ náá, bɔɔ djas nabɛ é botom bɛ!»
29 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi é tɔ ɛdjak, etɛɛ náá, bi ààmɛt ɛnyɔɛpe sa di kwyala tɔ
mɛkana mɛ Zɛɛb ɛ. Bi ààgu ghwyil ɛ Zɛɛb!
30 Etɛɛ náá, é ghɛŋ bot aagom bhis ɛsyee ɛ, botom nɛ boa aanàkwaabaabael. Boa pe
aanàni mɛba, etɛɛ náá, bot djas aadi é, dáa efofop tɔ gwoo.
31 Dum nɛ tɛp ɛgom bhis ɛsyee, bi dinaa ààpaalaa sa Zɛɛb lɛɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ? Nyɛ naake
é:
32 "Ye é mam, Zɛɛb ɛ Abalaam, yɛ Izak, nɛ Zɛɛb ɛ Zakɔɔb†."» Yezu eebaazɛke náá: «Zɛɛb
tok Zɛɛb bot ɛ zegwyɛ ɔ. Nyɛ é Zɛɛb bot ɛ di nɛ tsik ɔ.»
33 Ye nabɛ é, mɛlyo mɛ tak naadyeebakwyɛsa tɔ elyem e mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi egwak
nyɛ ɔ.

Tsi di edhaa etsi djas ɛ

34 Dáa eFalizyɛ nagwak náá, Yezu naadiyal eSaduseɛ enuub ɛ, bɛ é boozɛsɛɛga.
35 Dhiiti lyoel etsi e Zɛɛb naazɛkwyɛl ɛbhoal Yezu. Nyɛy nɛ nɛ náá:
36 «Lyoel, yaa tsi di edhaa etsi djas?»
37 Yezu kabɔɔza nɛ nɛ náá: «"Wɔ goka é, wɔ kwyɛl Ghɛŋ Zɛɛb'ɔ, nɛ lyem'ɔ djas, nɛ sisim'ɔ
djas, nɛ ɛtselal ɛ lɔ djas‡."

---

* **22:24** Dɛt 25.5-6. † **22:32** Ɛwy 3.6 ‡ **22:37** Dɛt 6.5

38 Yenek ɛ́ di boo tsi. Ye ɛ́ tsi di dhaa etsi djas ɛ.
39 Gwaka tsi di ebɔɔba yii mɛkɛn ɛ: “Wɔ goka ɛ́, wɔ kwyɛl sɔ'ɔ mot dáa wɔ di ekwyɛl nyel'ɔ ɛmet ɛ§.”
40 Etsi ɛ Moiiz djas nɛ mɛlyo mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb pyet ɛ́ kɔ etsi binek ebá.»

Yezu Klisto ɛ́ mɔn zɛ?

41 Efalizyɛ nadi ɛ́, tɔ yɔbɔ zɛɛga. Yezu ɛ́ boozɛdji bɛ náá:
42 «Tɔ yebɔ egeka, Mɛsia ɛ́ zɛ?» Bɛ ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Nyɛ ɛ́ dha ɛ Dhavid.»
43 Ɛ̀ di'enek, Yezu ɛ́ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Ye nakosa dáa náá, Dhavid nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ djóo nyɛ “Ghɛŋ”? Etɛɛ náá, Dhavid naake náá:
44 “Ghɛŋ Zɛɛb nake nɛ Ghɛŋ'am ɛ náá:
Dha disi pɛ mbɔ eghɛŋ bam.
Mɛ waalwom bot ɛ mɛbhuka mɔ lwoma bhel náá,
bɛ zɛdhaa si mɛko mɔ*.”»
45 «Yɛ bɛ náá, Dhavid nyɛ ɛmet naadjóo nyɛ “Ghɛŋ” ɔɔ, é yaa tyɛ Mɛsia aakabaadi dha yɛ?»
46 Bɔɔ djas moo tin «kup», ààbɛ nɛ ɛkpa ɛlóo bhis étɛp djas Yezu nalii ɛ. Kana dwoo ɛlenek, bot nabɛ ɛ́ ààkadjheebal ɛdji nyɛ mɛdjin.

23

Yezu eezɛdul bot mɛlɔ dum nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ

1 Wɔ gwaa, Yezu zɛlii nɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi tin ɔ, dɔɔ nɛ bɛdjekel bɛ.
2 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Mɛsa mɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ zɛlyo bot dum nɛ dáa etsi ɛ Moiiz di egoka nɛ ɛkɛ ɛ.
3 Bi goka ɛ́ nɛ ɛlooba nɛ nɔɔ, da bi ɛ́ sa esesɛɛ bɛ aalwom bin ɛ, djas. Yɛ kabɛ mɛfulu mɔɔ ɔ, sa mot ààsa dáa bɔɔ. Etɛɛ náá, bɛ ààsa esesɛɛ ee bɛ di elyo bot ɛ.
4 Bɛ ɛpekaŋal mɛkɔm mɛ na dil-dil di ɛlyelɛpe é ɛbɛp ɛ, bɛ kakɛl ɛ́ kɔ mɛbyak mɛ bot. Ɛ̀ di'enek, bɛ kadi ɛ́, ààkwyɛl ɛkokee-keeak nɛ djin bɛ neekogek mɛdil mɛ mɛkɔm mɛ tak.
5 Bɛ sa esesɛɛ bɔɔ djas ɛ́, étɛp bɛ neetela mɛnyel. Deenek, yɛ kabɛ ekwyala ee mɛkpa mɛ Zɛɛb bɛ di ebɛk é ebhata-bhwoob bɔɔ nɛ é mɛmbɔ mɔɔ ɔ, bɛ sa epɛk e tak ɛ́ ɛbɔkɛpe. Yɔbɔ ekel ee di lataa kɔ ekaad ɛ, nɛ elɔbɔ bɔɔ nɛ dyeebadjaa dhaa tyɛ.
6 Tɔ mɛbyoŋ, bɛ dyeebakwyɛl ɛdisi ɛ́ kɔ mɛbhóó mɛ koobelaa étɛp bot ɛ duu ɛ. Yɛ kabɛ tó ndjaa mendjaala mɛ eYuda ɔ, bɛ dyeebakwyɛl ɛnɔŋ ɛ́ mɛbhóó mɛ pɛ sok é di bɛ aatela mɛnyel ɛ.
7 Bɛ dyeebakwyɛl ɛ́ bot swos bɛ nɛ duu kɔ mɛbɛsɛɛ é di bot di ɛbuɛpe ɔ. Bɛ kwyɛl ɛ́, bot djóo bɛ “Lyoel”.
8 «Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, nàkeka náá, bi djóoaa “Lyoel”, etɛɛ náá, biyɔ djas ɛ́ bɔn sɛɛg ngɔt. Bi ɛ́ nɛ lyoel ngɔt.
9 Sa mot ààdjóo mot kɔ bɔs'ak “Sɛɛg'es” etɛɛ náá, biyɔ djas ɛ́ bɔn sɛɛg ngɔt, Sɛɛg'en ngɔt di pɛ tɔ gwoo ɔ.
10 Nàkwyɛlka náá, bot djóo bin “Kukuma” etɛɛ náá, kukuma yen ɛ́ ngɔt, Mɛsia.
11 Mot ɛ́ kwyɛl ɛdi mot ɛsok ɛ lɔɔg ɔɔ, ye goka ɛ́ nyɛ di tyee mot-mɛsa mɛ bɔn nyɛɛg.
12 Mot di eben nyel tɔ bɛsɔ ɔ, nyɛ waasilaa. Mot di esil nyel tɔ bɛsɔ ɔ, nyɛ waabenaa.»

Yezu ɛpelyaal mɛkɔŋ mɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ

13 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Bi ɛpediyal bot ɛbɛ ɛ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo ɛ. Biyɔ bɛmet, bi aanàkwaani, tin, bi ààkwyɛl náá, bot ɛ di ekwos ɛni ɔ, bɛ ni tɔ Ɛyoŋ ɛ tak.
[

§ **22:39** Mɛs 19.18 * **22:44** Mɛd 110.1

14 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Bi ɛpedɛk bɛkus ɛ boa esa bɔɔ djas. Ɛ di tak wat, bi nɛ kwyɛl ɛdul ɛ mendjaala na "kpɔkɔlɔm" étɛp ɛtela mɛnyel tɔ bot. Ɛ tɛp tak é di náá, bi é waapéɛaa é epéɛ wat di na lyel-lyel, ààbɛ nɛ ghoŋ ɛ!]

15 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Bi é ɛpetó mɛdjoŋ é edi djas kɔ bɔs nɛ kɔ eboo mɛdhii mɛ mɛsɔn, étɛp ɛsaa mot ngɔt di emyaal ɛdjaala Zɛɛb eYuda ɔ. Tin mot é kadu bin ɔɔ, bi kaliig yii zaag mot ɛ mbi mot di egoka nɛ du na kɔm-kɔm ɛ, dhaa-dhaŋak biyɔ bɛmet.

16 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ bot ɛ edhim, biyɔ bot é di edjɛɛd bot ɔ. Bi dyeebalɛɛ é náá: "Mot é tuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ Ndjaa-ebuwa ɔɔ, yɛ aanàsa sonok. Nyɛ katuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ lɔɔd di tɔ Ndjaa-ebuwa ɔɔ, nyɛ goka é nɛ ɛsa sa nyɛ tuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ."

17 Bi é endjemet e bot, bot ɛ edhim! Ɛyé di dhaa mɛtaŋ tin, yɛ lɔɔd "ohoo" nɛghu Ndjaa-ebuwa di edjɛ lɔɔd edɛɛ ɛ?

18 «Bi baalɛɛ é náá: "Mot é tuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ mesa ebuwa ɔɔ, yɛ aanàsa sonok. Nyɛ katuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ buwa di kɔ mesa ebuwa tak ɔɔ, nyɛ goka é nɛ ɛsa sa nyɛ tuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ."

19 Biyɔ bot ɛ edhim! Ɛyé di dhaa mɛtaŋ tin, ɛsa e buwa "ohoo" nɛghu mesa ebuwa bɛ di eka gha kɔ tak ɛ?

20 Yɛ bɛ náá, mot eetuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ mesa ebuwa ɔɔ, nyɛ tuwal yɛ é kɔ mesa ebuwa dɔɔ nɛ kɔ esa e buwa ee di kaaa kɔ mesa ɛ.

21 Mot é di etuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ kɔ Ndjaa-ebuwa ɔɔ, nyɛ tuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ tak é dɔɔ nɛ kɔ din ɛ Zɛɛb mot di tɔ ndjaa tak ɔ.

22 Mot di etuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ, da nyɛ é nɔɔ gwoo dáa tyaasɛs ɔɔ, nyɛ tuwal yɛ é kɔ bóó mɛkoozi ɛ Zɛɛb nɛ din ɛ Zɛɛb, mot di kɔ tak ɔ.

23 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Bi dyeebakwyɛl é ɛtuud Zɛɛb nɛ endiyal kam e nadjeebe nɛ eka e na mbɛɛ mɛnuub zɛnɔɔ aghomkɔtɔ. Tin, bi kadjisa é etɛtɛ mɛlyo mɛ di nɛ boo mɛsuk tɔ etsi ɛ. Mɛlyo mɛ tak é: epiki, enɛm esa, nɛ ɛkɛ dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. Yenek djas é sa di egoka náá, bot du mɛlu djas nɛ zii, ààbet dhiiti sonok ɛ.

24 Biyɔ, bɛdjɛɛdel, bot ɛ edhim! Bi ɛpesyal mɛnyok men ekaab náá, ba mɔɔ kuŋ é zɛkɛdhaa tɔ tak, ghuna bi ɛpemin boo tu yaaga kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ!

25 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Bi gwyii é koŋ bɛɛlɛ nɛ koŋ saan, tin pɛ tɔ mɔ tak kadi é "tɔɔɔ" nɛ mendi mɛ embee mɛfulu men: esa e djii nɛ embee mɛkwosak men.

26 Biyɔ eFalizyɛ, bot ɛ edhim! Pookogwyiika sok tɔ mɔ bɛɛlɛ. Tin, pɛ koŋ tak ɛ waadjhaazal.

27 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Bi é dáa mɛvit nasumaa ɛnyɔɛpe da é lɔɔbaa ɛpyaab ɛ. Enɛm e tak nyen é pɛ kel é mis mɛ bot, ghuna tɔ tak, ye é ɛbyok ɛ egwyes ààbɛ nɛ tsik nɛ ebet esonok.

28 Ye é dáa biyɔ, bot ɛ di ebee bin ɔ, bɛ ke é náá, bi é bot ɛ epiki. Ghuna pɛ tɔ len, ye é "tɔɔɔ" nɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si nɛ embee esesɛɛ.

29 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Bi ɛpesum embɛɛ mɛvit étɛp bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb. Bi ɛpekoobal nɛ ɛsɔn ɛ mɛvit mɛ bot ɛ epiki.

30 Bi dyeebake é náá: "Mena ɛpedi é, dika é ghɛŋ bɛbhaab binaka ɔɔ, pe mena nabɛ é ààgwakel nɛ nɔɔ étɛp ɛgó ɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb."

31 Deenek, bi ɛpemyaal biyɔ bɛmet náá, bot ɛ nadi egó bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ nabɛ é bɛbhaab bin.

32 Ɛbɛsɛɛ'enek tsabidibila, belaka, duka ko bɛbhaab bin nalik bin yɛ ɛ. Silalka mɛsa mɛ bɛ nakan ɛ.

33 Bɛnyɔ, mbyak mɛgel! Bi aasa dáa étɛp bi needi ààkɛdyak tɔ du na kɔm-kɔm?
34 «Gwakeka mɛ ɛnyɔɛpe: mɛ waadhis bin bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, bɛtsoŋ ɛ bot, nɛ embɛɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi. Bi é waagó bɛdhiiti, bi é waabem bɛdhiiti tak é mɛlaaba. Bi é waabi bɛdhiiti nɛ eghwyɛs tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda men. Bi é waadu bɛ nɛ swaka eghaada nɛ eghaada étɛp bi neegó bɛ.
35 Tinaak, guka náá, ɛbiyo djas bot di esa kɔ bot ɛ epiki kana ɛsyee ɛ Abhɛl mot epiki, kɛyaka nɛ yɛ Zakali mɔn Balakyi bi nagó pak Di na Dɛɛ ɛ Ghɛŋ nɛ mesa-ebuwa ɔ, yɛ waabulelaa kɔ len.
36 Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, efute e embee esesɛɛ binek é waabulelaa kɔ bot ɛ di é dwoo mena dika mos'aak.»

Yezu eedje kɔ ɛsu ɛ ghaada Yeluzalɛm

37 «Yeluzalɛm! Yeluzalɛm wɔy mot di egó bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, wɔy mot di egó bot ɛ Zɛɛb di edhis ɔ, nɛ mɛkok. Ɛ sok edhen mɛ di ekwyɛl ɛsɛɛg bot ɛ di kɔ dɛl ɛ lɔ dáa nabwa-kuu di esɛɛg bɔn bɛ si mɛbhap mɛ ɛ, biyɔ ààkwyɛl!
38 Deenek guka náá, ndjaŋ'en é waalik wum!
39 Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá, bi aanàkabaabee mɛ, kana dwoo pan mos'ak, kɛyaka nɛ dwoo bi aake náá: “Mɛnyɔ nɛ mot aazyɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ ɔ!”»

24

Yezu eelii dum nɛ tɛp ɛwaaz ɛ Ndjaa-ebuwa

1 Dáa Yezu nadi ewyis tɔ Ndjaa-ebuwa é, bɛdjekel eezɛtiila pɛ daa lɛ étɛp bɛ neelyaal nyɛ zumal Ndjaa-ebuwa.
2 Tin, Yezu moo zɛlii nɛ nɔɔ, nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Bi ɛpebee esa djas di tin ɛ? Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, ɛkok wat aanàkwaalik yak kɔ yii. Djas é waawaazel.»

Mezuk nɛ mɛtiiga

3 Yezu eezɛdisi kɔ ɛtsok ɛ pyeeb oliv, bɛdjekel eezɛdu nyɛ é ngwoob. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Lɛɛa bis esesɛɛ binek sael den? Lyaala bis endem e bis aagu náá, wɔ moo é kɔ ɛbula nɛ náá, bɔs moo é kɔ ɛsi ɛ.»
4 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Dika nɛ etsoŋ, sa mot ààkɔɔ bin.
5 Etɛɛ náá, bɛtɛ nɛ bot é waazyɛ nɛ din ɛ lam. Bɛ waalɛɛ bin náá: “Ye é mam é di Mɛsia!” Bɛ waasa náá, bot ɛbuɛpe kat ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb.
6 Bi é waagwak bot elii etɛp e mɛɛb é ngwoob'en nɛ menduk mɛ mɛɛb mɛ di pɛ ɛtseta ɛ. Sa mot ààbem ba etɛɛ náá, ye goka é, esesɛɛ binek séɛ. Tin, guka náá, yenek tok mɛsi mɛ bɔs.
7 Dhiiti mbyak é waaghɛɛ, kɛlumela dɛɛb nɛ yak mbyak. Dhiiti ɛyoŋ é waakɛghɛɛ, kɛlumela dɛɛb nɛ yak ɛyoŋ. Ɛ bɛdhiiti edi, bɔs é waakuu, pwom edee é waani kɔ mɛl.
8 Mɛzel menek djas aadi é dáa endem e mɛkɛn ɛsuula ɛbyel ɛ mɔn.
9 Bot é waakɛpit bin, étɛp bi neezukaa. Tin bot é waagó bin. Membyak djas é waabhina bin kɔ ɛsu ɛ lam.
10 Ɛ sok'enek, bot ɛbuɛpe é waakat ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb. Bot é waapitel pak'ɔɔ. Bɛdhiiti é waabhina bɛsɔ bɔɔ.
11 Bɛtɛ nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ é waatuula, bɛ waakɔɔ bot ɛbuɛpe.
12 Dáa ye di náá, embee esa é waazɛdhaa tɔ elyem e bot ɛ, kwyɛl tɔ elyem e bot ɛbuɛpe waatyaala.
13 Tin, mot aakɛ nɛ ɛwa zii, kɛkum pɛ ɛsik ɔ, nyɛ waabela tsik.
14 Mbɛɛ Bhaadal dum nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb aadi é egoolel kɔ ɛko ɛ bɔs'ak djas, étɛp, bot djas di ààgu Zɛɛb ɔ neegwak yɛ. Bhii tak ɛ ɛsik ɛ bɔs aakakum.»

Boo mezuk

15 «Bi aabee mot na mbee mesyem mɛ na lyel-lyel dáa ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Daniel nalɛɛ ɛ, nyɛy ebe di tɔ Di na Dɛɛ. Ye goka é bot ɛ di egu ɛlaa mɛkana ɔ tiibal ɛnyɔɛpe!

16 Ɛtɛp tak ɛ́ di náá, bot aadi pɛ kyee dik Yude ɔ, kan ekaab, tɔ́ pɛ tɔ mɛtsok.
17 Mot aadi kɔ mii ndjaŋ'ɛ ɔ nàbaasul pɛ si zɛni tɔ ndjaa étɛp ɛkɛnɔɔ sonok.
18 Mot aadi tɔ pyeeb ɔ, nàbaasik pɛ dɛl, kɛnɔɔ ndjookuwa yɛ.
19 Haa kpaa-ghoŋ dwoo ɛlenek nɛ boa aadi nɛ mɛbum ɔ, zɛnɔɔ boa aadi nɛ bɔn edɛ mɛbel ɔ!
20 Djaalaka nɛ Zɛɛb étɛp, bi ɛ́ zɛkɛwyis ekaab é mbu bɛbhi, nɛghu é dwoo saba!
21 Etɛɛ náá, é ɛwala tak, mezuk ɛ́ waadhaa mezuk mɛ mena zebee, kana bɔs nakusel ɛ, kɛyaka nɛ dwoo pan mos'ak. Yɛ aanàkwaakabaabɛ nɛ mbi mezuk deenek.
22 Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛpedi ààbɛk bim mɛlu mɛ tak ɔɔ, pe ye tok nɛ mot aatsak. Ye nyɔ ɛ́, bi gu náá, Zɛɛb bɛk bim mɛlu mɛ mezuk menek ɛ́, kɔ ɛsu ɛ bot ɛ nyɛ nazɛsɛ́ɛ ɔ.
23 Dhiiti mot ɛ́ lɛɛ bin náá: “Beeka Mɛsia di wak e!” nɛghu bɛ lɛɛ náá: “Mɛsia ɛ́ poon!” ɔɔ, sa mot ààmyaal.
24 Etɛɛ náá, bɛmɛsia mɛ etsal nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ ɛ́ waatuula ɛbuɛpe. Bɛ waasa etɛp e mɛbwala nɛ bɛmɛvyɛkɛlɛ ɛbuɛpe étɛp bɛ neekɔɔ bot, dɔɔ nɛ bot ɛ Zɛɛb nazesɛ́ɛ ɔ.
25 Gwakeka, mɛ dul bin mɛlɔ ɛsok nɛ esesɛɛ binek kum tɔ len.
26 «Yɛ bɛ náá, bɛ lɛɛ bin ɛ́ náá: “Beeka, nyɛ ɛ́ pɛ tɔ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii!” ɛ, nàtɔ́ka. Nɛghu bɛ kalɛɛ bin ɛ́ náá: “Beeka, yɛ sɔwa ɛ́ wak!” Sa mot ààmyaal, nyɛ tok tin.
27 Dáa ngwyes di ekas tɔ gwoo, dus pɛ ɛdjem ɛ dwoo, kɛtɔ́ pɛ ɛbil ɛ dwoo ɛ, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aazyɛ ɛ́ deenek.
28 Enen ee di edɛ epuud ɔ dyeebasɛɛga ɛ́ é di muu tit di ɔ.»

Ɛbula ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot

29 «Ààbɔya batsa bhii ɛwala ɛ mezuk menek aadhaŋ ɛ, bi ɛ́ waabee náá, gwyes ɛ́ waagwyiid dhɔɔ, ngɔn aanàkabaakas, ekwyikwyen ɛ́ waadus tɔ gwoo, kwyit é bɔs, esa e mɛbwala djas di tɔ gwoo ɛ waadheegel.
30 Tin, ndem ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ́ waanyen tɔ gwoo. Membyak djas di kɔ bɔs ɛ, yɛ aadi ɛ́, tɔ etsim nɛ mɛgwyɛ. Tin, bɛ waabee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot esul tɔ eguud tɔ gwoo nɛ bɛtɛ nɛ mɛbwala nɛ duma.
31 Boo tɔŋ ɛ́ waalɔɔel. Tin, nyɛ waalwom efofop pɛ é edum e bɔs djas, bɛ neekɛsɛɛg bot djas Zɛɛb nazesɛ́ɛ ɔ, kan yak edum e bɔs, kɛyaka nɛ yak edum.»

Mɛlyo dum nɛ le fiigh

32 «Nɔɔka etsoŋ nɛ kana le fiigh: dáa mɛdii mɛ le fiigh aadi, ye moo byet tɔ elɛɛ e tak ɛ, eka moo baakwyil é tak ɛ, bi nɛ gu náá, mbɛɛ mbu eezekunaa.
33 Ye ɛ́ tyɛ wat nɛ biyɔ, é sok bi aabee endem binek moo nyen ɛ, guka náá, ɛbula ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot moo ɛ́, yɛ eezekɔ. Yɛ aasael ɛ́ deenek.
34 Mɛ lɛɛ bin ɛ́ etɛp e tsɛɛtsɛ náá, bot ɛ membu mak aanàkwaagwyɛ djas esonok bak ààsael.
35 Gwoo nɛ bɔs ɛ́ waadhaa, ye ɛ́ kabɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, yɛ aanàkwaadhaa.»

Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet ɛ́ di egu ɛwala ɛ mɛsik mɛ bɔs

36 «Yɛ kabɛ dum nɛ dwoo nɛ ɛwala ɛ esesɛɛ binek aasael ɛ, ye tok nɛ mot ngɔt di egu, ààkobɛ-bɛak efofop tɔ gwoo, dɔɔ nɛ Mɔn Zɛɛb pe ààgu dwoo tak. Ye ɛ́ Sɛɛg nyɛ ɛmet ɛ di gu.
37 Ɛbula ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aadi ɛ́, dáa sa nasɛ́ɛ é ghɛŋ Noe ɛ.
38 Etɛɛ náá, é ghɛŋ tak, ɛsok nɛ boo bhyoŋ nɛ zyɛ, bot nadi ɛ́, tɔ mɛmyaala, edɛ edee, edɛ bɛmɛnyok, eba boa, ekyeed mɛsyes mɔɔ é mɛba, kɛkum dwoo Noe nani tɔ mɛsuwa ɛ.
39 Bot nabɛ ɛ́ ààbis, kɛkum dwoo boo bhyoŋ nazɛsilal bɔɔ djas na “bhɛɛɛ” ɛ. Yɛ aabaadi ɛ́, deenek dwoo Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aabula ɛ.
40 Ɛ ghɛŋ tak ɛ́ di náá, bot ɛbá ɛ́ waadi tɔ pyeeb. Ngɔt ɛ́ waanɔŋaa, nwyak ngɔt ɛ́ waalik.
41 Boa ɛbá ɛ́ waadi edum bhum tɔ bwak wat. Ngɔt ɛ́ waanɔŋaa, nwyak ngɔt ɛ́ waalik.
42 «Dika nɛ etsoŋ! Bɛɛka mis etɛɛ náá, bi ààgu dwoo Ghɛŋ'en aaboozyɛ ɛ́.

43 Gwakeka sa mɛ di elɛɛ é, yɛ bɛ náá, nakuma ndjaŋ ɛpedi egu ɛwala ɛ pum mot djii aazyɛ zɛdjii tɔ ndjaŋ'ɛ ɔɔ, pe nyɛ aanàkwaadja gɔ́, étɛp nyɛ neelu mot djii yenɔk, nyɛ nàni tɔ ndjaŋ'ɛ.
44 Ye é mɛ di elɛɛ bin náá, bi bɛ é mis, nàpeebaka, etɛɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aatuula é é ɛwala bi aadi ààbwood nyɛ ɛ.»

Mot-mɛsa mɛ na sosoob nɛ etsoŋ

45 «Ɛzɛ di mot-mɛsa mɛ na sosoob nɛ etsoŋ? Ye é mot-mɛsa kukuma yɛ djɛ nyɛ mɛsa mɛ ɛbaal ɛ bɛsɔ nɛ ɛdjɛ bɛ edee bɔɔ é ɛwala bɛ di egoka nɛ ɛdɛ ɛ.
46 Mɛnyɔ nɛ mot-mɛsa menɔk, yɛ bɛ náá, kukuma yɛ aabula, nyɛ é zɛbela nyɛ, nyɛy esa mɛsa mɛ menek ɔ.
47 Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá: kukuma yenɔk é waadjɛ mot-mɛsa menɔk esa bɛ djas nyɛ baal.
48 Yɛ kabɛ náá, nyɛ é mbee mot-mɛsa di ààbɛ sosoob nɛ etsoŋ ɔɔ, nyɛ aake é náá: “Kukuma aanàkwaaleebula.”
49 Deenek, nyɛ aadi é, ezuk bɛsɔ di esa mɛsa bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ, nɛ ɛkɛdedɛ bɛ mɛnyok bɛ nɛ bot ɛ zegel mɛnyel mɔɔ tɔ mɛnyok ɔ.
50 Tin, kukuma yɛ aabula ɛ é dwoo nyɛ aadi ebwaal náá, nyɛ aanàkwaazyɛ ɛ.
51 Kukuma yenɔk é waasɔ mot-mɛsa menɔk. Da nyɛ é wa nyɛ é di mezuk, é di wat nɛ bot ɛ lwalɛŋ. Bhii tak nyɛ é wus nyɛ pɛ kel pɛ bot ɛ di edje mɛgwyɛ nɛ ɛkwaal ɛ mɛtsok di ɛ.»

25

Kana mɛsyes kam

1 «Ɛni tɔ Ɛyoŋ ɛ di tɔ gwoo é aadi é, dáa kana mɛsyes kam nanɔɔ elama bɔɔ, wyis, étɛp bɛ neekɛboma nɛ motom di ekwyɛl ɛba ɔ.
2 Bɛtɛn pak'ɔɔ nadi é, endjemet e mɛsyes. Bak bɛtɛn kadi é bɛtsoŋ ɛ bɔɔ boa.
3 Endjemet e mɛsyes menɔk nanɔɔ yɔbɔ elama é, àànɔɔ ba mul, nɛ gu yii di tɔ elama é waasi.
4 Yɛ kabɛ bot ɛ nadi bɛtsoŋ ɔ, bhii bɛ nanɔɔ elama ɛ, ye nabɛ é bɛ naatɔ́ nɛ yak bim bɛmul bɛ nakwom ɛ.
5 Tin, motom kadi é, ààleetuula. Gɔ́ naazɛsa bɔɔ mɛsyes menɔk, wɔ gwaa, bɔɔ djas zɛkpaa nɛ gɔ́ ndjaasi.
6 «É di'enek, wɔ gwaa, boo tuud zokazɛgék kuku ɛgha ɛ pum náá: “Beeka motom ɛba! Kɛbomaka nɛ nɛ.”
7 Tin mɛsyes kam menɔk é boozɛdjem, bɛ moo tin ekoobal elama bɔɔ.
8 Tin, mɛsyes mɛ nadi endjemet ɔ naazɛke nɛ bɛtsoŋ náá: “Bi é nɛ ghwyil ɛbɛk bis ba mul mɛ lama batsa, etɛɛ náá, elama bis ɛpedim.”
9 Mɛsyes mɛ nadi bɛtsoŋ ɔ é boobɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Hooo, ààbɛ! Etɛɛ náá, bim bis di nɛ yɛ ɛ, yɛ aanàkwaadjala menabɛlka djas. Ye nyɔ é, bi kɛbɔm yebɔ tɔ edjando.”
10 Tin, endjemet e bɔɔ mɛsyes menɔk eezɛtɔ́, kɛbɔm yɔbɔ bɛmul. Bhii koŋ'ɔɔ, motom ɛba eezɛkum, nyɛ zokanɔŋ é bɛtɛn ɛ nadi bɛtsoŋ ɔ. Nyɛ é boozɛni nɛ nɔɔ tɔ ndjaa nakoobelaa étɛp ɛba ɛ. Bhii tak, bɛ eezɛkɔɔl ɛbɛ ɛ ndjaa nɛ ɛngoŋ.
11 Bhii ba ɛwala kadhaŋ ɛ, bɛdhiiti bɔɔ mɛsyes menɔk eezɛbula, bɛ moo tin etsim náá: “Ghɛŋ, Ghɛŋ diia bis ɛbɛ ɛ ndjaa!”
12 Motom ɛba eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Mɛ lɛɛ bin nɛ tsɛɛtsɛ é náá, mɛ ààgu bin.”»
13 Bhii tak, Yezu eebaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Bɛɛka mis, nàdjaka egɔ́. Dika nɛ etsoŋ etɛɛ náá, bi ààgu dwoo nɛ ɛwala ɛ tak.»

Kana bot ɛ mɛsa bɛlɛl

14 «Yɛ aadi é, dáa dhiiti motom nadi ekwyɛl ɛtɔ́ mɛdjoŋ, nyɛ é boozɛdjóo bot ɛ mɛsa mɛ, da é lik bɛ nɛ esa.

15 Nyɛ é boozɛnɔɔ mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ɛtɛn, djɛ mot mɛkɛn. Mot nabɔɔba ɔ, nyɛ kadjɛ nyɛ
é mɛdhɛɛb mɛ elɔɔd ebá. Mot nazyɛ bhii mot bhɔɔba ɔ, nyɛ kadjɛ nyɛy é ɛdhɛɛb lɔɔd wat.
Nyɛ zokadjɛ mot nɛ mot ɛ sa di edjala nɛ ghwyil'ɛ ɛ, bhii tak nyɛ eezɛtɔ́ yɛ.
16 Mot-mɛsa nabela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ɛtɛn eezɛtɔ́, yɛ kɛliig mɛmbɔ nɛ lɔɔd'enek. Wɔ gwaa
nyɛ baazɛbela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ɛtɛn kɔ yii nyɛ nadjɛaa sok ɛ.
17 Ye é tyɛ wat nɛ mot nabela mɛdhɛɛb mɛmbá ɔ, nyɛ nabaasa yɛ é dáa mot ɛsok nasa ɛ.
Wɔ gwaa, nyɛ baabela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd membá kɔ yii nyɛ nalikaa nɛ yɛ ɛ.
18 Mot nabela ɛdhɛɛb ɛ lɔɔd wat ɔ, nyɛ naatɔ́ kɛpu bɔs, da é nɔɔ yɛ, syel yɛ pɛ si bɔs.
19 «Bɛtɛ nɛ mɛlu bhii tak, kukuma bot ɛ mɛsa menɔk eezɛbula. Bhii tak nyɛ moo zɛdji bɛ
dáa bɛ nadi ebe lɔɔd nyɛ nalik bɛ nɛ yɛ ɛ bhii koŋ'ɛ.
20 Mot-mɛsa na mɛdhɛɛb mɛtɛn é boozɛlyaal yɛ mɛdhɛɛb mɛtɛn mɛ nyɛ nabaabela ɛ.
Nyɛy nɛ kukuma yɛ náá: “Ghɛŋ, wɔ nadjɛ mɛ é mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd mɛtɛn. Beea dhiiti
mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd mɛtɛn mɛ mɛ baabela é.”
21 Kukuma yɛ é booke nɛ nɛ náá: “Ɛnyɔɛpe! Wɔ é mbɛɛ mot-mɛsa nɛ esosoob. Wɔ eesa
mbɛɛ mɛsa nɛ sa dem. Mɛ waadjɛ wɔ yii di bu ɛ. Dha myaala é di wat nɛ nam.”
22 Mot-mɛsa nabela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ebá ɔ, baazyɛ yɛ. Nyɛy náá: “Ghɛŋ, wɔ nadjɛ mɛ é
mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ebá. Mam eebaabela yak mɛdhɛɛb membá kɔ tak. Beea yɛ.”
23 Tin, kukuma yɛ eezɛke nɛ nɛ náá: “Ɛnyɔɛpe! Wɔ é mbɛɛ mot-mɛsa nɛ esosoob. Wɔ
eesa mbɛɛ mɛsa nɛ sa dem. Mɛ waadjɛ wɔ yii di bu ɛ. Dha myaala é di wat nɛ nam.”
24 «Bhii tak, mot nabela ɛdhɛɛb ɛ wat ɔ, nyɛ eezɛzyɛ é yɛ kɔkɔ. Nyɛ nɛ kukuma náá: “Ghɛŋ,
mɛ nɛ gu náá, wɔy nɛ goo lo dhaa nyel. Wɔ dyeebakɛnɔɔ edee é tɔ epyeeb ee wɔ di ààbɛ ɛ.
Wɔ dyeebakɛbɔ́k bhum é, tɔ pyeeb wɔ nadi ààbɛ ɛ.
25 Ɛ̀ tɛp tak é mɛ gwak bwoo. Mɛ é bookɛsyel lɔɔd'ɔ tɔ bɔs. Beea lɔɔd'ɔ, nɔŋa.”
26 Ɛ̀ di'enek, kukuma ye é boobɔɔza nɛ nɛ náá: “Mbee mot-mɛsa, tyaabel. Wɔ ke é náá,
wɔ nɛ gu náá, mam dyeebakɛnɔɔ esa e dɛk é tɔ pyeeb mɛ di ààmwam bhek ɛ. Mɛ kɛbɔ́k
bhum é tɔ pyeeb mɛ nadi ààbɛ ɛ.
27 Gwaka mɛ, wɔ di àànɔɔ lɔɔd'am, kɛwa tɔ eboo mendjaa mɛ bɛ di ebaal epata e bot ɛ,
étɛp yé? Wɔy ɛpedi é, di tsoŋ mot ɔɔ, pe bula mɛ bula ɛ, mɛ kazɛbela é dhiiti lɔɔd eezekala
kɔ yii mɛ nalik ɛ.
28 Dɛkeka nyɛ ɛdhɛɛb ɛ lɔɔd'enek, da bi é djɛ mot di nɛ mɛdhɛɛb kam ɔ.
29 Etɛɛ náá, mot aadi nɛ ba bim sonok ɔ, bɛ waabil nyɛ dhiiti, étɛp ye neebu. Tin, mot
aakadi toto ààbɛ nɛ sonok ɔ, bɛ waadɛk nyɛ dɔɔ nɛ eghutu-ghutu nyɛ lik nɛ yɛ ɛ.
30 Yɛ kabɛ mbee mot-mɛsa mak ɔ, zyeegalka nyɛ pɛ kel, tɔ ghooghom, tɔ di mɛgwyɛ nɛ
di ɛkwaal ɛ mɛtsok.”»

Dáa bot aapɛ́ɛaa é ɛsik ɛ bɔs ɛ

31 «É sok Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aazyɛ tɔ duma yɛ bɛ nɛ efofop bɛ djas ɛ, nyɛ waazɛdisi kɔ bóó
mɛkoozi mɛ.
32 Membyak djas di kɔ bɔs é waazɛsɛɛga sok bhwoob'ɛ, bhii tak nyɛ waawa membɛk
pak bot dáa mbaalel mɛsaa di ewa mbɛk pak ebhata nɛ etaŋ ɛ.
33 Nyɛ waanɛɛg ebhata pɛ mbɔ eghɛŋ, etaa pɛ mbɔ ɛmyɛl.
34 Tin, mɛkoozi waalɛɛ nɛ bot aadi pɛ mbɔ eghɛŋ ɔ náá: “Biyɔ, bot ɛ Saag'am zesɛɛ mɛtel
ɔ, dhaka pɛ kak. Dhanika tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb naloozekoobal bin yɛ é sok nyɛ nadi ekus bɔs ɛ.
35 Etɛɛ náá, za naasa mɛ, bi naadjɛ mɛ edee. Mɛ naagwak gwyes mɛdii, bi naadjɛ mɛ
mɛdii. Mɛ nadi é ndjoŋ, bi naamyaal mɛ tɔ mendjaa men dáa mɔn nyɛɛg'en.
36 Mɛ nadi é ben toto, bi naabet mɛ. Mɛ naabé, bi naagwom mɛ. Mɛ naani membok, bi
naazyɛ zɛbee mɛ.”
37 «Deenek bot ɛ nakɛ tɔ epiki ɔ aabɔɔza nɛ nɛ náá: “Ghɛŋ! Yaa dwoo bis nabee wɔ nɛ za,
da bis é djɛ wɔ edee? Yaa dwoo wɔ nadi nɛ gwyes mɛdii, da bis é djɛ wɔ mɛdii?
38 Yaa dwoo wɔ nadi ndjoŋ, da bis é djɛ wɔ di tɔ mendjaa mes? Yaa dwoo wɔ nadi ben
toto, da bis é bet wɔ?

39 Yaa dwoo wɔ nadi ebé, da bis é zyɛ, zɛgwyák wɔ? Yaa dwoo wɔ nadi é membok, da
bis é zyɛ zɛbee wɔ?"
40 Mɛkoozi kabɔɔza é náá: "Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, esonok djas bi di esa nɛ mot
mɛsik tɔ bɔɔ nyaag'am ɛ, bi sa mbɛɛ esa binek é nɛ nam."
41 «Bhii tak, kukuma é waake nɛ bot aadi pɛ mbɔ ɛmyɛl ɔ náá: "Duska mɛ é mis. Tóka
ɛtsetaɛpe nɛ nam, biyɔ, bot ɛ Zɛɛb zelek ɛbiyoɛpe ɔ. Tóka tɔ du di ààdim ɛ. Ye nakoobelaa
é, étɛp Dim mot mɛkɔŋ bɛ nɛ efofop bɛ!
42 Etɛɛ náá, mɛ nabɛ é nɛ za, bi nabɛ é ààdjɛ mɛ edee. Mɛ naagwak gwyes mɛdii, bi nabɛ
é ààdjɛ mɛ mɛdii.
43 Mɛ nadi é ndjoŋ, bi nabɛ é ààdjɛ mɛ di tɔ mendjaa men. Mɛ nadi é ben toto, bi nabɛ é
ààbet mɛ kaad. Mɛ nadi ebé, bi nabɛ é ààgwom mɛ. Mɛ naani mbok, bi nabɛ é ààzɛgwyak
mɛ."
44 «Wɔ gwaa, bɛ zɛbɔɔza náá: "Ghɛŋ, yaa dwoo bis nabee wɔ nɛ za, nɛ gwyes mɛdii, nɛ
nɛghu ndjoŋ? Yaa dwoo bis nabee wɔ ben toto, wɔy ebé, nɛghu wɔy é membok, da bis é
kadi ààkyee wɔ?"
45 Kukuma é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: "Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, esok djas bi nadi
ààsa esonok binek nɛ mot mɛsik tɔ bɔn nyaag'am ɛ, bi nadi ààsa yɛ ɛ nɛ nam."
46 Bɛ waatɔ́, kɛbee mɛsuk na kɔm-kɔm. Yɛ kabɛ bot ɛ epiki ɔ, bɛ waabela tsik na kɔm-
kɔm.»

26

Zɛɛga ekukuma egwakel étɛp ɛgɔ́ ɛ Yezu

1 Bhii Yezu nasilal mɛlyo mɛ djas ɛ, nyɛ naazɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá:
2 «Bi nɛ gu náá, ye kalik é mɛlu mɛmbá, etɛɛ náá, ɛbyoŋ ɛ Pak neesael. Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot
é waaseebaa, étɛp nyɛ neekɛbemaa kɔ mɛlaaba.»
3 Tin, eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛpaa ɛ eYuda naazɛsɛɛga tɔ ndjaa mɛkoozi Kayif, mot nadi
boo ghaa-Zɛɛb ɔ.
4 Wɔ gwaa, bɔɔ djas zokazɛgwakel náá, bɛ mɛt Yezu tɔ syaab, bhii tak, da bɛ é gó nyɛ.
5 Bɛ nadi eke é náá: «Sa mena ààmɛtka nyɛ dwoo ɛbyoŋ ɛ Pak, é kaab náá, bot é zɛkɛkpaa
elyem, da bɛ é sa ɛzɛm.»

Dhiiti moma eezɛso Yezu mɛnanas kɔ lo

6 Dáa Yezu nadi pɛ Bhetani tɔ ndjaŋ ɛ Simɔŋ mot na ɛbé ɛ zezam ɛ,
7 wɔ gwaa, dhiiti moma zɛni tɔ ndjaa tak zeza nɛ di Yezu nadi é. Nyɛ nadi é, nɛ bɛɛb
nasael nɛ ɛkok ɛ albat ɛ «tɔɔɔ» nɛ mɛnanas di nɛ boo mɛtaŋ ɛ. Moma tak zokazɛso mɛnanas
menek kɔ lo ɛ Yezu é sok bɛ nadi kɔ mesa ɛ.
8 Dáa bɛdjekel bɛ nabee deenek é, ye nabɛ é, ye nakpaa bɛ elyem. Bɔɔ náá: «Yak é yaa
kwaambi puluk?
9 Ɛnyɔ é náá, bɛ bɔmsa mɛnanas mɛ tak nɛ boo mɛtaŋ, da é nɔɔ epata e tak, djɛ nɛ bɛdjel
ɛ bot!»
10 Ye nabɛ é Yezu naagu sa bɛ nadi enyiŋela pak'ɔɔ ɛ. Nyɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Betka
moma yak gwyem. Ɛ̌tɛp yé bi di ezɛm nyɛ? Sa nyɛ sa kɔ ɛsu ɛ lam ɛ, ye é ɛnyɔɛpe.
11 Yɛ bɛ étɛp bɛdjel ɛ bot ɔ, bi nɛ bɛ nɔɔ é aapaazodi mɛlu djas ɛ é di wat. Yɛ kabɛ mam ɔ,
bi aanàdi sama nɛ nam mɛlu djas.
12 Moma yak so mɛ mɛnanas é nyel'am é, étɛp nyɛ neekan ɛkoobal nyel'am e dwoo
mɛdela mam.
13 Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, é edi djas Mbɛɛ Bhaadal aadi egoolaa kɔ bɔs ɛ, tseŋa
moma yak sa ɛ waakaadaaa mɛdhik nɛ mɛdhik. Tin, bot ɛ waataala enɛm esa nyɛ sa kɔ
ɛsu ɛ lam ɛ.»

Yudas eezɛka Yezu

14 Tinaak, djekel ngɔt tɔ bɛdjekel kam nɛ bɛbá ɛ Yezu, nadi edjóoaa Yudas Iskaliɔt ɛ,
zokazɛtó pɛ daa eboo bɛghaa-Zɛɛb.
15 Nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Mam é ka bin Yezu ɔɔ, bi kadjɛ mɛ yé é di tak?» Tin, wɔ gwaa, bot
ɛ tak zɛwyisal efalanga mɛkam-mɛlɛl e epata, nɔɔ, laa, bhii tak bɛ eezɛdjɛ nyɛ.
16 Kana tin, Yudas nabɛ é, nyɛ moo saa mɛpek étɛp nyɛ neeka bɛ Yezu.

Yezu eezɛdɛ ɛbyoŋ ɛ Pak bɛ nɛ bɛdjekel bɛ

17 Ɛ dwoo mɛkɛn mɛ ɛbyoŋ ɛ emapa ee di ààwaaa leviid ɛ, bɛdjekel ɛ Yezu zɛdji nyɛ náá:
«Wɔ kwyɛl náá, bis kɛkoobal wɔ di mena aadɛka edee e ɛbyoŋ ɛ Pak wo é?»
18 Tin, Yezu é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Tóka pɛ dɛl, pɛ daa dhiiti mot, da bi é lɛɛ nyɛ náá:
“Lyoel ke é náá: Ɛwala ɛ lam eezekum. Mam nɛ bɛdjekel bam aadɛ ɛbyoŋ ɛ Pak'ak ɛ pɛ tɔ
ndjaŋ'ɔ.”»
19 Tin, bɛdjekel é bookɛsa dáa Yezu nalɛɛ bɛ ɛ. Bɔɔ zokazɛkoobal nɛ ɛdjaab edee ɛbyoŋ
ɛ Pak.
20 Dáa dwoo nakabɛ, ye moo bikoko ɛ, Yezu eezɛdisi kɔ mesa bɛ nɛ bɛdjekel bɛ kam nɛ
bɛbá.
21 Dáa bɛ nadi kɔ mesa edɛ ɛ, Yezu é boozɛke náá: «Mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, ngɔt
pak'en é waaka mɛ.»
22 Bɛdjekel djas moo tin nɛ ghoŋ tɔ elyem, bhii tak, ngɔt-ngɔt moo tin ezɛdji nyɛ: «Ghɛŋ,
ye é mam é?»
23 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye é mot duu mbɔ tɔ saan wat bis nɛ nɛ ɔ aapaaka mɛ.
24 Ye é tsɛɛtsɛ, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é waagwyɛ dáa ekwyala di elɛɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ. Tinaak, boo
ghoŋ nɛ mot aakɛka nyɛ é mɛmbɔ mɛ mbee bot ɔ. Ye nabɛ ààgoka náá, mot'enɔk byel!»
25 Yudas, mot nadi ekɛka nyɛ gha ɔ é boodji náá: «Lyoel, ye kabɛ é mam é?» Yezu é
boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ye é wɔ ɛmet ɛ ke deenek».
26 Dáa bɛ nadi edɛ kɔ mesa ɛ, wɔ gwaa Yezu zɛnɔɔ mapa. Nyɛ eezɛghaapɛɛ Zɛɛb, bhii
tak, nyɛ eezɛpyak mapa tak, nɔɔ, djɛ bɛdjekel bɛ. Nyɛy náá: «Nɔɔka yɛ, da bi é dɛ, etɛɛ náá,
yak é nyel'am.»
27 Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ bɛɛlɛ nadi nɛ mɛnyok mɛ vin tɔ tak ɛ, nyɛ eezɛbaazɛghaapɛɛ Zɛɛb,
nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Nɔɔka yɛ, da bi é dɛ biyɔ djas,
28 etɛɛ náá, yak é ghiya yam. Yɛ é ghiya di edjɛ bot ze ɛni tɔ ɛbhɛŋ ɛ Zɛɛb ɛ, ghiya nasee
kɔ ɛsu ɛ bot ɛbuɛpe étɛp mesyem mɛ bot neepelel ɛ.
29 Mɛ lɛɛ bin é náá: kana dwoo pan mos'ak, mɛ aanàkabaadɛ mɛnyok mɛ vin, kɛkum
dwoo mɛ aakabaakɛdɛ mɛnyok mɛ na bes menabɛlka tɔ Ɛyoŋ ɛ Saag'am ɛ.»
30 Tin, wɔ gwaa bɛ zɛduwal Zɛɛb tɔ mɛdjeeb. Bhii tak, bɛ eezɛnɔɔ mɛnyel, tó pɛ ɛtsok ɛ
pyeeb oliv.

Yezu eezɛlɛɛ nɛ Pyɛɛd náá, nyɛ waaswonal nyɛ

31 Tin, Yezu zokake nɛ bɛdjekel bɛ náá: «É pum'ak mos, biyɔ djas é waadhuugal mɛ,
etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ náá: “Mɛ waagó mbaalel ebhata. Tin, ɛsaa djas é waawyɛɛza na
gwyiiŋ*.”»
32 Yezu eebaazɛbil ɛkpa náá: «Bhii ɛgom ɛ lam, mɛ waató, kɛbwood bin pɛ Ghalile.»
33 Pyɛɛd zokake nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ náá, bot djas é waakaab wɔ ɔɔ, mam aanàkwaakaab
wɔ.»
34 Tinaak, Yezu kabɔɔza nɛ nɛ é náá: «Gwaka, mɛ lɛɛ bin é etɛp e tsɛɛtsɛ náá, é pum'ak
mos, ɛsok nɛ kuu nɛ kɔk, yɛ aabela é, wɔ eezelɛɛ nɛ bot esok elɛl náá, wɔ ààgu mɛ.»
35 Pyɛɛd eezɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Mɛ tok nɛ ghwyil ɛke nɛ bot náá, mɛ ààgu wɔ, ye
nakoozobɛ ɛsyee, mɛ ɛpemyaal náá, menabɛl bɛbá gwyɛ.» Ɛ di'enek, ye nabɛ tin é,
bɛdjekel djas moo ɛkpa wat.

Yezu eekɛdjaala Zɛɛb pɛ Ghɛtɛsemani

---

* **26:31** Zal 13.7

36 Bhis yenek, Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ naazɛkum pɛ di di edjóoaa Ghɛtɛsemani ɛ. Ɛ di tak, nyɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Likeka wak. Mɛ pookotiila poon, kɛdjaala Zɛɛb.»
37 Tin, nyɛ kanɔŋ é Pyɛɛd, nɛ bɔn Zɛbɛdɛ bɛbá, tó nɛ nɔɔ. Ɛ di'enek, ye nabɛ é, keŋ nɛ ghoŋ moo sa nyɛ ɛbuɛpe tɔ lyem.
38 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Sisim'am é tɔ ghoŋ saa-saŋak náá mɛ gwyɛ. Likeka wak dika ndjem sama nɛ nam. Nàdjaka egó, djaalaka Zɛɛb.»
39 Bhii tak, nyɛ eezɛtiila batsa pɛ sok, zɛkwyit mɛboŋ bhwoob si na «ghɔkɔ», nyɛ moo tin edjaala nɛ Zɛɛb náá: «Saag'am, wɔ kwyɛl ɔɔ, wɔ é nɛ ghwyil ɛdis bɛɛlɛ mezuk mak sok bhwoob'am. Ye goka é djas sael tɔ ɛkwosak ɛ lɔ, ààkabɛ yam ɛkwosak.»
40 Bhii tak, nyɛ eezɛsik, tó pɛ nyɛ lik bɛdjekel bɛ bɛlɛl binɔk ɛ, nyɛ kazɛbela bɛ é é gó. Nyɛ é boozɛke nɛ Pyɛɛd náá: «Deenek, bi eedja gó! Bi ààpakodi-diak mis membek sama nɛ nam é ɛwala wat é?
41 Dika ndjem, djaalaka Zɛɛb, etɛɛ náá, bi é zɛkɛkwyɛ tɔ mɛbhowal. Sisim é ghiŋ, tin, epuud nɛ bu elɛtɛ.»
42 Yak kɔkɔ, nyɛ eebaazɛsik pɛ pak nyɛ nadi sok ɛ, nyɛ kadjaala é sok tak é dáak: «Saag'am, yɛ kosael náá, bɛɛlɛ mezuk mak dhaa mam ààdɛ yɛ ɔɔ, ye goka é náá, ɛkwosak ɛ lɔ sael.»
43 Yezu eebaazɛbula pɛ nyɛ nalik bɛdjekel bɛ ɛ, nyɛ kabaazobela bɛ é egó, etɛɛ náá, mis mɔɔ nadi é ɛdilɛpe.
44 Yak sok, Yezu eebaazɛlik bɛ, zɛbaasik, nyɛ eezɛtseta nɛ nɔɔ. Ye nabɛ é, ɛtó ɛ lɛ tyee esok elɛl nyɛ nadi etetó kɛdjaala dáa nyɛ nadjedjaala sok ɛ.
45 Tin, Yezu eezɛbula pɛ bɛdjekel bɛ nadi é, nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Bi dinaa é gó? Bi ɛpewala? Guka náá, ɛwala Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aaseebaa é mɛmbɔ mɛ bot ɛ mesyem ɛ eezedjala.
46 Wyɛlka, ghɛɛka mɛnyel, mena tóka, etɛɛ náá, mot ka mɛ é mɛmbɔ mɛ bot binɔk ɔ, moo é ɛkunaaɛpe nɛ nena.»

Yezu eezɛmɛtaa

47 Yezu dinaa ààpaakosilal ɛlii deenek, Yudas, ngɔt tɔ bɛdjekel bɛ eezɛtuula nɛ boo ɛdhuu ɛ bot nɛ epɛl nɛ ebhil e ele é mɛmbɔ. Eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa ɛ eYuda é nalwom bɛ.
48 Kabela tin é, Yudas, mot naka bɛ Yezu gha ɔ naazelyaal bɛ geka, bɛ aagwyak Yezu nɛ yɛ ɛ: «Mot mɛ aakɛbeedal ɔ, ye é nyɛy, mɛtka nyɛ.»
49 Batsa deenek, Yudas eezɛtuula, nyɛ eezɛtiila pɛ daa Yezu, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Mɛ eeswos wɔ, Lyoel!» Bhii tak, nyɛ eezɛbeedal nyɛ.
50 Ɛ di tak, Yezu é boozɛke nɛ nɛ náá: «Wɛn sɔ'am! Lela ɛsa sa wɔ zyɛ zɛsa ɛ.» Bhii tak, bot ɛ nazyɛ bɛ nɛ Yudas ɔ é boozɛmɛt Yezu.
51 Tin, wɔ gwaa, ngɔt pak bot ɛ nadi bɛ nɛ Yezu ɔ, zokawaal pɛl, tsaal dhiiti mot-mɛsa mɛ boo ghaa-Zɛɛb ɛlɔ.
52 Yezu eezɛke nɛ mot'enɔk náá: «Nɔŋa pɛl'ɔ, da wɔ é bulal tɔ pɛp, etɛɛ náá, bot ɛ di egó bɛsɔ bɔɔ bot nɛ epɛl ɔ, bɛ aabaazogwyɛ é nɛ pɛl.
53 Wɔ ààgu náá, mɛ é nɛ ghwyil ɛdjóo Saag'am, nyɛ zɛkwyee mɛ? Ɛ di tak wat, nyɛ é nɛ ghwyil ɛdhis mɛ ɛdhuu ɛ esodja efofop ɛbuɛpe kum-kumak mɛdhuu kam nɛ bɛbá.
54 Mɛ sa deenek ɔɔ, etɛp ee di tɔ ekwyala aakasael dáa? Etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ náá, ye goka é etɛp binek sael deenek.»
55 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ ɛdhuu ɛ bot náá: «Ye goka nɛ nen é náá, bi zyɛ nɛ epɛl nɛ ebhil e ele étɛp bi neezɛmɛt mɛ tyee náá, mɛ é mot ɛzɛm é? Dhi mɛlu djas mɛ di ndiindil tɔ kok Ndjaa-ebuwa é lelyo, biyɔ ààmɛt mɛ.
56 Esesɛɛ binek sael é, etɛɛ náá, etɛp ee nakwyalaa tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb dum nɛ nam é neebela ɛsuk.» Tinaak, bɛdjekel djas é boo zɛghuma nɛ ekaab tó yɔɔ.

Yezu sok bhwoob bot ɛ boo kwan eYuda

57 Bot ɛ namɛt Yezu ɔ eezɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ daa Kayif, mot nadi kɔ elo e bɛghaa-Zɛɛb ɔ, é di bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, nɛ bɛpaa ɛ eYuda nakɛsɛɛga ɛ.
58 Pyɛɛd nadi edu bɛ, nyɛy ɛtsetaɛpe nɛ nɔɔ, batakɛni tɔ ɛbɛsɛɛ ɛ ndjaŋ ɛ boo ghaa-Zɛɛb. Nyɛy zokani tɔ ɛbɛsɛɛ, nɔɔ nyel, disi bɛ nɛ bot ɛ di ebaal ndjaa tak ɔ, étɛp nyɛ neebee dáa tɛp tak aakɛ sik ɛ.
59 Eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛdhiiti bot ɛ boo kwan eYuda nadi esaa dhiiti esua-esua étɛp bɛ needjɛ Yezu epéɛ e ɛsyee.
60 Ye nakoozodi náá, bot ɛbuɛpe naazezyɛ zɛpit nyɛ nɛ etɛp esua-esua, tin, bɛ nakadi é, ààbela sonok. Ɛ̀ di tak, wɔ gwaa, bot ɛbá zokazyɛ zɛpit nyɛ.
61 Bɔɔ náá: «Mot tak naake náá: “Mɛ waabwak kok Ndjaa-ebuwa e Zɛɛb, da mɛ é sum yɛ tɔ mɛlu mɛlɛl.”»
62 Tin, boo ghaa-Zɛɛb eezɛwyɛl, zɛdji Yezu náá: «Tɔ mɛpita mɛ bot bak zɛpit wɔ'aak, wɔ ààkataŋal yɔ é?»
63 Yezu nabɛ é ààbɔɔza nyɛ. Boo ghaa-Zɛɛb baazɛdji nyɛ náá: «Tuwala myoŋ nɛ mɛsoŋ mɔ nɛ din ɛ Zɛɛb. Lɛɛa bis tsɛɛtsɛ tyee mwaado: Lɛɛa bis nɛghu wɔy é di Mɛsia Mɔn Zɛɛb!»
64 Tin, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Ye é wɔy, wɔ ɛmet é ke deenek! Mɛ lɛɛ bin é náá, kana ɛwala mena dika'aak, bi é waabee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ndiindil pɛ kyee mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb mɛbwala. Bi é waabee nyɛ ezyɛ kɔ eguud tɔ gwoo.»
65 Ɛ̀ di'enek, wɔ gwaa, boo ghaa-Zɛɛb zɛnyaa ekaad bɛ, nyɛ é boozɛke náá: «Nyɛ eelee Zɛɛb! Mena tokapɛ nɛ gwyes náá, mot zɛlɛɛ mena sa nyɛ di esa ɛ! Bi eegwak ebyas ee nyɛ byasal Zɛɛb ɛ.
66 Biyɔ kake dáa?» Bɔɔ djas eezɛbɔɔza náá: «Nyɛ é nɛ ndjɛ, nyɛ goka é nɛ ɛsyee.»
67 Bhii tak, bɛ eezɛsɛɛ nyɛ mɛtel é bhwoob, bɛ moo tu nyɛ nɛ ekutupo. Bɛdhiiti bot moo tin epak nyɛ mɛbhɛɛz.
68 Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Naŋa! Wɔy Mɛsia, yɛ é zɛmyak wɔ?»

Pyɛɛd eezɛkɛla Yezu

69 Pyɛɛd nadi é ndiindil pɛ kel tɔ ɛbɛsɛɛ. Dhiiti moma nadi esa mɛsa tɔ ndjaa boo ghaa-Zɛɛb ɔ, zɛtiila pɛ daa lɛ. Nyɛ é boozɛke nɛ nɛ náá: «Wɔy pe, wɔ nadi é, bi nɛ Yezu, mot Ghalile yenɔk.»
70 Wɔ gwaa, Pyɛɛd zɛswonal. Nyɛy náá: «Mɛ ààgu sa wɔ di kwyɛl ɛlii'enek.»
71 Bhii tak, Pyɛɛd eezɛswoola di tɔ peeb ɛbɛsɛɛ, tɔ́ kɛtyaa pɛ ɛniel. Tin, wɔ gwaa, dhiiti moma mɛsa baazɛgwyak nyɛ. Moma tak eezɛlɛɛ nɛ bot ɛ nadi tin ɔ náá: «Mot'ak nadi é, bɛ nɛ Yezu, mot Nazalɛt.»
72 Tin, wɔ gwaa, Pyɛɛd baazɛkɛla Yezu kɛla sis, nyɛ eetuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ nɛ din ɛ Zɛɛb náá: «Mɛ lɛɛ bin é tsɛɛtsɛ náá, mɛ ààgu mot'enɔk.»
73 Bhii tak, bot ɛ nadi é di'enek bɛ nɛ bɛ nɔɔ eezɛtiila pɛ Pyɛɛd nadi é, bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Ye é tsɛɛtsɛ! Wɔ é mot'ɔɔ, etɛɛ náá, ɛlii ɛ lɔ ɛpelyaal pɛ kyee dɛl wɔ dus ɛ.»
74 Ɛ̀ di'enek, Pyɛɛd eezɛben gwood, kɛla. Nyɛ é bookalal: «Zɛɛb Mɛkaake! Mam ààgu mot bi di eke'enɔk!» Batsa deenek, kuu ɛsok eezɛkɔk.
75 Tin, Pyɛɛd eezɛtaala sa Yezu nalɛɛ nyɛ ɛ: «Ɛsok nɛ kuu nɛ kɔk, yɛ aabela é, wɔ eezeswonal mɛ esok elɛl». Ɛ̀ di'enek, Pyɛɛd eezɛwyis, tɔ́, nyɛ moo tin edje ɛbuɛpe.

27

Bɛ eezɛtɔ́ nɛ Yezu sok bhwoob ɛ Pilat

1 Tɔ ghooghom mɛlem, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa ɛ eYuda zokazɛsɛɛga. Tɔ zɛɛga tak, bɛ nagwakel é náá, bɛ neegó Yezu.
2 Bɛ eezɛmɛt nyɛ, kɔl nyɛ mɛmbɔ, zɛnɔɔ nyɛ, tɔ́ nɛ nɛ pɛ daa Pilat mot nadi kukuma dɛl ɔ.

Ɛsyee ɛ Yudas

3 Dáa Yudas, mot naka nyɛ gha nagwak náá, Yezu eemɛtaa étɛp nyɛ neekɛgóaa ɛ, ye
nabɛ é, nyɛ naadyeebadjɛ lyem mɛbɛ. Tin, nyɛ é bookanɔɔ efalanga mɛkam-mɛlɛl e epata
ee eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa ɛ eYuda nadjɛ nyɛ ɛ, nyɛ eekɛbulal yɛ.
4 Nyɛ é boozɛlɛɛ nɔɔ náá: «Mɛ eekwyɛ ndjɛ! Mɛ eemyaal náá, mɛ eeka mot baa gwyes
nyɛ góaa!» Bot binɔk é boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Yenek ààkagwyák bisɔ, ye gwyák é wɔy.»
5 Wɔ gwaa Yudas zokanɔɔ epata binek, mwas tɔ Ndjaa-ebuwa. Bhii tak, nyɛ eezɛtɔ́,
kɛtiŋal kel é tsuŋ yeeda.
6 Bot ɛ nadi kɔ eboo bɛghaa-Zɛɛb ɔ é boozɛtek epata binek. Bɔɔ náá: «Etsi bina lɛɛ é náá,
mbi epata dáak ààgoka nɛ ɛbaakɛkwomaa tɔ di epata di ekwomaa tɔ Ndjaa-ebuwa ɛ. Etɛɛ
náá, yenek moo é epata e ghiya.»
7 Bhii bɛ nazegwakel ɛ, bɛ é boozɛnɔɔ epata binek, kɛbɔm pyeeb mɛel mɛbhe mɛ dyak.
Bɛ nabɔm yɛ é étɛp ye needi, di mɛvit mɛ bɛdjoŋ.
8 Ɛ̀tɛp tak ɛ, bɛ naget pyeeb tak «pyeeb ghiya», kɛkum dɔɔ nɛ dwoo pan mos'ak.
9 Djas yenek nasael é dáa ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Zelemi nalɛɛ é: «Bɛ eenɔɔ bɔɔ efalanga
mɛkam-mɛlɛl epata binek, mɛtaŋ mɛ bot ɛ Yisalaɛl nazetiŋal kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ.
10 Tin, bɛ é boozɛnɔɔ epata e tak, bɔm yɛ nɛ pyeeb ɛ mɛel mɛbhe mɛ dyak, dáa Ghɛŋ nalɛɛ
mɛ ɛ*.»

Yezu sok bhwoob ɛ Pilat

11 Yezu eezɛpɛ́ɛaa pɛ daa kukuma. Pilat eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ é mɛkoozi mɛ eYuda?»
Tin, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Wɔy, wɔ ɛmet eelɛɛ!»
12 Bhii tak, dáa eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa eYuda nakadi esu nyɛ zukamwaa nɛ etɛp ɛ,
nyɛ nabɛ é ààbɔɔza nɛ nɔɔ.
13 Pilat eezɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ ààgwak mɛpita mɛ bɛ di epit wɔ yenek é?»
14 Tinaak, Yezu kadi é ààbɔɔza bɛ ɛkpa wat. Kukuma naadyeebadjoka nɛ dáa Yezu nadi
gwyem, ààbɛɛ nuub ɛ.

Bɛ eezɛpɛ́ɛ Yezu epɛ́ɛ e ɛsyee

15 Esok djas yii eYuda nadi ebebɔl ɛbyoŋ ɛ Pak ɛ, ekukuma bɔɔ nabebɛ é nɛ mɛfulu mɛ
ɛpel ɛ mot membok ngɔt yii ɛdhuu ɛ bot aasɛ́ɛ ɛ, da nyɛ é wyiselaa é membok.
16 Ɛ̀ di tak, tɔ membok, ye nabɛ é nɛ dhiiti ngék mot membok. Din ɛ lɛ nabɛ é Yezu
Bhaalabas.
17 Pilat é boozɛdji ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ náá: «Bi kwyɛl náá, mɛ bet bin zɛ? Yezu
Bhaalabas “ooho” Yezu, mot di djóoaa Klisto ɔ?»
18 Tin, Pilat nadi egu náá, Yezu namɛtaa é, etɛɛ náá, bɛ nabɛ é nɛ mbee lyem nɛ nɛ.
19 Dáa Pilat nadi kɔ bóó epɛ́ɛ bɛ ɛ, myɛl zokadhis nyɛ bhaadal náá: «Sa wɔ ààsa mot epiki
yenɔk ɛbiyo, etɛɛ náá, mɛ eedyeebazuk é pum'ak mos tɔ dhyam kɔ ɛsu ɛ lɛ.»
20 Ɛ̀ di'enek, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa ɛ eYuda moo tin ebesal ɛdhuu ɛ bot, bɛ lɛɛ nɛ
Pilat náá, nyɛ wyisal bɛ Bhaalabas, da bɛ é gó Yezu.
21 Wɔ gwaa, kukuma Pilat baazɛdji bɛ náá: «Tɔ bot ɛbá bak, bi kwyɛl náá, mɛ bet bin
nwyaa?» Ɛdhuu ɛ bot binɔk kabulal é náá: «Bhaalabas.»
22 Pilat é boozɛbaadji bɛ náá: «Mɛ sa dáa nɛ Yezu di djóoaa Klisto ɛ?» Bɛ kabɔɔza nɛ nɛ
náá: «Bema nyɛ kɔ mɛlaaba!»
23 Pilat eebaadji bɛ náá: «Yaa etɛp e ɛbiyo nyɛ sa?» Wɔ gwaa, bɛ baazɛtsim ɛlyelɛpe:
«Bema nyɛ kɔ mɛlaaba!»
24 Dáa Pilat nabee náá, bot nadi enenal ɛ, nyɛ é boozɛnɔɔ mɛdii, gwyii mɛmbɔ mɛ é
mis ɛdhuu ɛ bot binɔk, nyɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Tɛp ɛsyee ɛ mot'ak ààkagwyák mɛ. Ye
kagwyák é biyɔ bɛ ɛmet!»
25 Ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ zokazɛbɔɔza náá: «Beta náá, esesɛɛ binek djas kwyɛ kɔ elo bis
nɛ kɔ elo e bɔn bis!»

---

* **27:10** Zal 11.12-13; Zel 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

26 Tin, Pilat é boozɛwyisal bɛ Bhaalabas, é di'enek nyɛ eezɛlwom bɛ, bɛ bi Yezu nɛ eghwyɛs, bhii tak, nyɛ eezɛdjɛ bɛ Yezu, étɛp bɛ neekɛbem nyɛ kɔ mɛlaaba.

Esodja ɛpeduk Yezu

27 Esodja ɛ Pilat zokatɔ́ nɛ Yezu tɔ ɛbɛsɛɛ pɛ daa kukuma, é di'enek, bɛ eezɛwa nyɛ kuku ɛbwak.
28 Bɛ eezɛsɔ nyɛ kaad nyɛ nabɔt ɛ, bhii tak bɛ eezɛbet nyɛ ndjookuwa na tɔɔbelaa.
29 Tin, bɛ eezɛnɔɔ lɛɛ le mɛgɔk, pyeed nyɛ kɔtɔ mɛkoozi nɛ yɛ. Wɔ gwaa, bɛ sɔm nyɛ yɛ ɛ é lo, bɛ eezɛsɛk nyɛ mɔɔ le ghwaazok é mbɔ eghɛŋ bɛ. Bhii tak, bɛ eezɛkwyit mɛboŋ sok bhwoob'ɛ, bɛ moo tin eduk nyɛ. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Bis eeswos wɔ, mɛkoozi mɛ eYuda!»
30 Bɛ moo tin esɛɛ nyɛ mɛtel é nyel. Bɛ eezɛdɛk mɔɔ le ghwaazok nyɛ nadi nɛ yɛ é mbɔ ɛ, bɛ eezɛmyak nyɛ nɛ yɛ é lo.
31 Bhii bɛ nasilal ɛduk nyɛ ɛlyelɛpe ɛ, bɛ é boozɛdis nyɛ ndjookuwa bɛ nazebet nyɛ é, bɛ eebaazɛbet nyɛ ekaad ee nyɛ nadi nɛ yɛ sok ɛ. Bhii tak bɛ eezɛtɔ́ nɛ nɛ étɛp nyɛ neekɛbemaa kɔ mɛlaaba.

Yezu eebemaa kɔ mɛlaaba

32 Ɛ́ ghɛŋ bɛ nadi ewyis kɔ dɛl ɛ, wɔ gwaa, bɛ zɛboma nɛ dhiiti mot dɛl Silɛn. Din ɛ mot tak nabɛ é Simɔŋ. Tin, esodja é boolwom nyɛ nɛ bhel náá: Nyɛ kwyee Yezu é ɛbɛp mɛlaaba.
33 Tin, bɛ eezɛkum é di bɛ nadi edjóo: Ghologhota ɛ. Din ɛ tak kwyɛl ɛlɛɛ: «Di Bhobho Lo».
34 Ɛ́ di'enek, bɛ é boozɛdjɛ Yezu mɛnyok puuza nɛ dhiiti sonok mɛnyan na gwyee-gwyee. Bhii nyɛ nabowal ɛ, nyɛ é boozɛpɛɛ ɛdɛ yɛ.
35 Bhii tak, bɛ eezɛbem nyɛ kɔ mɛlaaba. Bot ɛ nadi tin ɔ é boozɛkaa ekaad bɛ, bhii bɛ nasa ɛgwyeeg étɛp bɛ neesɛ́ɛ mot aanɔɔ ekaad e tak ɔ.
36 Bhii tak, bɛ eezɛdisi tin ebaal Yezu.
37 Bɛ nabɛ é, bɛ eekwyal kɔ lo'ɛ, kɔ ɛko ɛ mɛlaaba mɛsɔ mɛ nyɛ nagóaa étɛp tak ɛ. Ye nakwyalaa é náá: «NWYAK É YEZU, MƐKOOZI MƐ EYUDA.»
38 Bɛdhiiti bot ɛ ɛzɛm nɛ etuub bɛbá naabemaa é yɔbɔ mɛlaaba dwoo tak wat, ngɔt pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Yezu, nwyak tak pɛ mbɔ ɛmyɛl ɛ lɛ.
39 Bot ɛ nadi edhaa tin ɔ, bɛ nadi elee nyɛ, nɛ ɛsyaal elo.
40 Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Wɔy mot di ekwyɛl ɛwaaz kok Ndjaa-ebuwa, da bhii tak, wɔ é baawyɛl yɛ bhii mɛlu mɛlɛl ɔ, tsika nyel'ɔ wɔ ɛmet. Yɛ bɛ náá, wɔ é Mɔn Zɛɛb ɔɔ, sula kɔ mɛlaaba!»
41 Dɔɔ nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, zɛnɔɔ bɛpaa ɛ eYuda moo tin eduk nyɛ. Bɔɔ nɛ nɛ náá:
42 «Nyɛ ɛpetsik bot ɛ sis, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛtsik nyel'ɛ nyɛ ɛmet! Nɛ tsɛɛtsɛ náá, ye é nyɛy é di mɛkoozi mɛ Yisalaɛl é? Nyɛ pookokasul kɔ mɛlaaba étɛp mena needumka koŋ nɛ nɛ.
43 Nyɛ naadyeebadum koŋ'ɛ nɛ Zɛɛb, nyɛy batake náá: “Mɛ é Mɔn Zɛɛb”. Tin, yɛ bɛ náá, Zɛɛb nɛ kwyɛl nyɛ ɔɔ, nyɛ katsik nyɛ é di'enek nenak!»
44 Bot ɛ ɛzɛm ɛ nadi mbema é mengwoob ɛ Yezu ɔ, moo tin ebaalee nyɛ pe mɛkpa mɛ wat tyee bot ɛ ɛsok nadi elee nyɛ ɛ.

Ɛsyee ɛ Yezu

45 Dáa ye nakum kuku mwos ɛ, wɔ gwaa, ɛgwyitok zɛgwyiidela kɔ ɛko ɛ bɔs djas, mɛghomla menek naabɔya mɛwala mɛlɛl.
46 Tin, é ghɛŋ ye nadhaa mɛwala mɛlɛl bhii kuku mwos ɛ, wɔ gwaa, Yezu zɛbo boo tsim: *Eli*, *Eli*, *lema sabatani*? Ye kwyɛl ɛlɛɛ é náá: «Zɛɛb Saag'am, Zɛɛb Saag'am! Ɛ́tɛp yé wɔ bet mɛ mɛ ɛmet deenek?»
47 Bɛdhiiti bot pak bot ɛ nadi tin ɔ, zokagwak dáa Yezu natsim ɛ. Bɛ é boozɛke nɛ bɛsɔ bɔɔ náá: «Gwakeka! Nyɛ ɛpedjóo Eli!»
48 Tin, mot ngɔt pak'ɔɔ eezɛwyis kaab, kɛnɔɔ pes kaad, zɛkɔl é bil le ghwaazok, duu tɔ mɛnyok mɛ na bwaaz-bwaaz, nyɛ eesɛɛb Yezu yɛ ɛ, nyɛ needɛ.

49 Tin, wɔ gwaa, bɛdhiiti bot zokake náá: «Bwooda, mena pookobeeka nɛghu Eli é
waazyɛ, zɛdis nyɛ é mɛlaaba.»
50 Bhis yenek, wɔ gwaa, Yezu baazɛbo boo tsim, bhii tak nyɛ zɛsil eswos.
51 Ɛ di'enek wat, wɔ gwaa, boo lɛmbɛ nadi tɔ Di na Dɛɛ ɛ Zɛɛb ɛ zokazɛnyɛɛ kuku tak kan
pɛ ɛko kɛkum pɛ si. Bɔs dheegel, mɛkok bel,
52 mɛvit diiel. Wɔ gwaa, bot ɛbuɛpe nagwyɛ bɔɔ edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ zokagom.
53 Bɔɔ zokawyis tɔ mɛvit, bhis ɛgom ɛ Yezu, bɔɔ zokani tɔ Yeluzalɛm dɛl ɛ na dɛɛ, ye nabɛ
é bot ɛbuɛpe nabee bɛ.
54 Kukuma tɔ lɔɔg esodja nɛ esodja ee nadi tin ebaal Yezu ɔ naabee dáa bɔs nadheegel ɛ,
dɔɔ nɛ edjema djas nasael tin ɛ. Boo bwoo naazɛsa bɛ ɛlyelɛpe, bɛ é boozɛke náá: «Tsɛɛtsɛ,
nyɛ nabɛ é Mɔn Zɛɛb.»
55 Bɛtɛ nɛ boa nadi é tin, bɔɔ ebee ɛtsetaɛpe sa nasée ɛ. Boa tak nadidi é, bɛ nɛ Yezu, kana
pɛ Ghalile. Mɛsa mɔɔ nabɛ é ɛkwyee ɛ Yezu.
56 Pak boa ɛ tak, ye nabɛ é: Maali, moma dɛl Makdala, Maali nyɛɛg ɛ Zak bɛ nɛ Zozɛf,
zɛnɔɔ nyɛɛg bɔɔ Zɛbɛdɛ.

Muu ɛ Yezu eekɛwaaa tɔ ɛvit

57 Dáa ye nabɛ dwoo moo bikoko ɛ, dhiiti kuma mot dɛl Alimate zokazyɛ, din ɛ lɛ nabɛ
é Zozɛf. Nyɛ nabaabɛ é ngɔt tɔ bɛdjekel ɛ Yezu.
58 Wɔ gwaa, nyɛ zokatɔ́ pɛ daa kukuma Pilat, kɛwaab muu ɛ Yezu. Tin, Pilat é booke
náá, bɛ djɛ nyɛ muu ɛ Yezu.
59 Tin, Zozɛf é boozɛnɔɔ bes bheeza na puu, pil muu ɛ Yezu tɔ tak.
60 Wɔ gwaa, nyɛ zokanɔɔ muu tak, kɛwa yɛ tɔ ɛvit ɛ nyɛ nakpak tɔ bat ɛkok ɛ. Nyɛ é
zokabiŋal boo ɛkok ɛ bɛ nasa étɛp bɛ neediyal ɛvit ɛ tak nɛ yɛ ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ nyel,
sik, tɔ́ pɛ ndjaŋ'ɛ.
61 Tin, kabela é, Maali, moma dɛl Makdala nɛ nwyak Maali nadi ebee di bɛ nawa muu
ɛ Yezu ɔ.

Esodja ee nadi ebaal ɛvit ɔ

62 Ɛlu ɛwat bhii tak, ye nabɛ é dwoo saba. Eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ eFalizyɛ zokazɛtɔ́ kɛsɛɛga
pɛ daa Pilat.
63 Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, ye bɛ é bis eetaala náá, na ghaa mɛkɔŋ menɔk, é ghɛŋ nyɛ nadi,
nyɛ dinaa nɛ tsik ɛ, ye nabɛ é, nyɛ naalɛɛ náá: "Ɛ ghɛŋ mɛ aagwyɛ ɛ, mɛlu mɛlɛl bhii tak,
mɛ waagom."
64 Ye goka é, wɔ lwom bot náá, bɛ kɛbaal ɛvit mɛlu mɛlɛl, etɛɛ náá, bɛdjekel bɛ é nɛ ghwyil
ɛzɛdjii muu, tɔ́ nɛ yɛ, da bɛ é kake náá: "Nyɛ eegom!" Tin, mɛkɔŋ menek é waabaagék
dhaa-dhaŋak yii nabɛ sok ɛ.»
65 Pilat é booke nɛ nɔɔ náá: «Beeka esodja étɛp ɛkɛbaal é. Tɔ́ka, kɛbaal ɛvit dáa bi di
ekwyɛl ɛ.»
66 Bhii tak, bɛ eezɛtɔ́, kɛkoobal dáa bɛ aakɛbaal ɛvit ɛ. Bɛ é boopyet ɛkok é ɛbɛ ɛ ɛvit ɛ tak
ɛlyelɛpe. Esodja é tak eezɛnɔɔ mɛnyel, disi tin é ngwoob ɛvit.

28

Ɛgom ɛ Yezu Klisto

1 Dáa dwoo saba nadhaŋ ɛ, kɛŋ tɔ mɛlem mɛ dwoo mɛkɛn mɛ yenga, wɔ gwaa, Maali
moma dɛl Makdala, nɛ nwyak dhiiti Maali zɛtɔ́, kɛbee ɛvit.
2 Dáa bɛ katɔ́ é, bɛ kasɛka é, bɔs moo dheegel ɛlyelɛpe. Fofop ɛ Ghɛŋ ngɔt eedus pɛ tɔ
gwoo, sul é bɔs, nyɛ eezɛbiŋal boo ɛkok ɛ bɛ nadiyal ɛbɛ ɛ ɛvit nɛ yɛ ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ
nyel, disi kɔ ɛkok ɛ tak.
3 Nyɛ nadi é, ɛkasɛpe dáa ngwyes bhi, ekaad bɛ mɛpum dhaa nyel.

4 Tin, esodja ee nazɛbaal ɛvit ɔ, moo tin syeela nɛ bɛbebwol, bɛ moo tin «gbegbagba» epwak nɛ bwoo, saa dáa bɛ sa.
5 Ɛ di'enek, wɔ gwaa fofop zokake nɛ nɔɔ náá: «Nàdika nɛ bwoo, mɛ nɛ gu náá, bi saŋ é Yezu, mot nabemaa é mɛlaaba ɔ.
6 Nyɛ tokapɛ wak. Nyɛ eezegom dáa nyɛ nalɛɛ bin é ghɛŋ nyɛ nadi, nyɛ dinaa nɛ nen é di wat ɛ. Dha beeka di bɛ nakɛl muu'ɛ ɔ.
7 Lelka, tɔ́ka, kɛlɛɛ nɛ bɛdjekel bɛ náá: “Nyɛ eezegom! Nyɛ eetɔ́, kɛbwood bin pɛ Ghalile. Ye é penek ɛ bi aakɛboma nɛ nɛ.” Bhaadal mɛ kwyɛl mɛ neelɛɛ bin ɛ, ye é yenek.»
8 Ɛ di tak wat, boa binɔk eezɛwyis tɔ ɛvit, bɔɔ zɛsum kaab. Tɔ elyem bɔɔ, ye nabɛ é nɛ bwoo nɛ mɛmyaala ɛlyelɛpe. Bɔɔ zokasik kɛgoola lɛŋ pɛ daa bɛdjekel ɛ Yezu.
9 Ɛ di tak wat, Yezu zokazɛboma nɛ boa binɔk. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Mɛ eeswos bin!» Tin, boa binɔk eezɛtiila pɛ dáa Yezu, bɛ eezɛmɛt nyɛ é mɛko, bɛ moo tin nɛ ɛduwal nyɛ.
10 Yezu é booke nɛ nɔɔ náá: «Sa bi ààdi nɛ bwoo. Kɛlɛɛka nɛ bɔn nyaag'am náá, bɛ tɔ́ pɛ Ghalile. Ye é penek ɛ bɛ aakɛbee mɛ.»

Lɛŋ esodja ee nadi ebaal ɛvit ɔ

11 Boa binɔk dinaa é ze, bɛdhiiti bot tɔ esodja ee nanɛɛgaa étɛp ɛbaal ɛvit ɔ eezɛkum pɛ dɛl. Bɛ moo tin elɛɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb esesɛɛ ee nadhaa penek ɛ djas.
12 Bot ɛ nadi kɔ elo e bɛghaa-Zɛɛb ɔ, nɛ bɛpaa eYuda zokasɛɛga é kwan. Bhii bɛ nazegwakel ɛ, wɔ gwaa, bɛ djɛ esodja binɔk bɛtɛ nɛ epata.
13 Bɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi lɛɛ bot ɛ náá: “Bɛdjekel bɛ eezyɛ é pum, zɛdjii muu mot'ɔɔ, bisɔ é egɔ́.”
14 Tin, kukuma yen ɛ gwak ɔɔ, yɛ aanàkwaasa sonok, etɛɛ náá, bis é waagu dáa bis aasil nyɛ lyem ɛ. Bis é waasa náá, bi nàbela etɛp pɛ di mɛsa men.»
15 Esodja é tak é boonɔɔ epata é tak. Sika bɛ nakasik é, bɛ é bookɛsa dáa bɛ nalɛɛ bɛ náá, bɛ sa ɛ. Deenek, ye nabɛ é menduk mɛ etɛp binek naagék tɔ mɛlɔ mɛ eYuda djas, kɛkum dwoo pan mos'ak.

Yezu eezɛtel nyel nɛ bɛdjekel bɛ

16 Bɛdjekel bɛ kam nɛ ngɔt nalik ɔ, nadi etɔ́ pɛ ze Ghalile, pɛ kɔ ɛtsok ɛ Yezu nalyo bɛ ɛ.
17 Dáa bɛ nakum ɛ, bɛ eezɛbee nyɛ. Bhii tak bɛ moo tin eduwal nyɛ. Ye kabela tin é, bɛdhiiti nadi é, nɛ mɛso tɔ elyem bɔɔ.
18 Yezu é bootiila pɛ bɛ nadi é, nyɛ é booke nɛ nɔɔ náá: «Ye nabɛ é, Zɛɛb eedjɛ mɛ eghɛŋ nɛ mɛbwala mɛ djas pɛ tɔ gwoo nɛ kɔ bɔs.
19 Deenek, tɔ́ka pɛ daa bot ɛ membyak djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, da bi é kɛsa náá, bɔɔ djas liigel, da bɛ é di bɛdjekel bam. Duuka bɛ Zɛɛb nɛ din ɛ Sɛɛg, nɛ Mɔn, nɛ Sisim na Dɛɛ.
20 Lyoka bɛ, bɛ kɛlooba nɛ esesɛɛ djas mɛ nalyaal bin ɛ. Tin, bi é waabee náá, mena waadika lɔɔg wat mɛlu djas, kɛkum dwoo bɔs'ak aabookɛsi ɛ.»

Mbɛɛ Bhaadal ɛ Malak
Malak
Mɛkpa mɛ mɛkɛn

Beeka Mbɛɛ Bhaadal ɛ Yezu Klisto Malak nakaada tɔ mɛkana mɛ. Malak nabɛ é ngɔt tɔ eYuda nakan ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb bhii bɛ nagwak Mbɛɛ Bhaadal nɛ bɛdjekel ɛ Yezu ɛ. Nyɛ nakwyal mɛkana mɛ mbɛɛ etɛp bak é, é sok bot nadi, bɛ dinaa ààpaamyaal mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ.

Beeka Mbɛɛ Bhaadal Malak nakwyal étɛp bot ɛ namyaal Zɛɛb nadi ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Ye é Mbɛɛ Bhaadal na dhen. Nyɛy ààkaada etɛp ee edhɔma ɛ Yezu. Ye tok pe nɛ etɛp ee na djaa-djaa Yezu nadi elii nɛ bot ɛ tɔ tak. Tin, tɔ tak wɔ waabela bɛtɛ nɛ edi nyɛ nakaada bhoma Yezu bɛ nɛ bɛdhiiti bot, dáa nyɛ nadi etsik bot ɛ, nɛ elɛŋ bɛ nɛ bɛdhiiti bot. Ɛ bɛdhiiti edi e sis nyɛ ɛpekaada bɛdhiiti etɛp ee di ààdi tɔ bɛdhiiti bɛmɛkana mɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ.

Mbɛɛ Bhaadal Malak nakwyal ɛ zobaadu é ɛzel ɛ wat nɛ bɛmɛkana mɛ Mbɛɛ Bhaadal elɛl yii mɛkɛn. Tin, nyɛ nakaada yɛ ɛ dáa puugɛ. Kana mɛkpa mɛ mɛkɛn, nyɛ lyaal bot Yezu é dáa Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot, (1.1). Pɛ kyee mɛsik mɛ Mbɛɛ Bhaadal nyɛ kake é náá, Mɔn Zɛɛb eegwyɛ bema é Mɛlaaba (15.39).

Pɛ tɔ pak mɛkɛn mɛ mɛkana mɛ Malak (1.1—8.26), Yezu aakwyɛl náá, bot leegu zɛ nyɛ nadi. Nyɛ nadi etsik membel, esɔ mɛlyeeb tɔ bot, nyɛ nadi elii ɛ nɛ eghɛŋ. Bot nadi edji-dji náá: «Nwyak é nwyaa mot?» Tin, Yezu nadi eke nɛ bot é di egek náá, bɛ nɛ gu nyɛ ɔ náá: «Nàlɛɛka bot, sa mɛ di ɛ.»

Pɛ tɔ yak pes mɛkana kalik ɛ (8.27—16.20) lyaal é dáa Yezu di Mɔn Zɛɛb ɛ.

Bot ɛ mɛl mɛ Ɛyoŋ ɛ Lɔm nadu-duwal ekukuma bɔɔ é dáa bɛzɛɛb. Bot ɛ tak nadi esa bɛtɛ nɛ mɛvyɛkɛlɛ, bɛ nadi é bɛngék ɛ bot, etɛp djas bot nadi ezyɛ bɛ nɛ yɛ ɛ, bɛ nadi ekwak.

Ghuna Yezu nabɛ é Mɔn Zɛɛb, myaala nyɛ namyaal mot nɛ esesɛɛ bɛ djas, nɛ dáa nyɛ nalooba nɛ Zɛɛb ɛ. Ye naasa náá, nyɛ zuk da nyɛ é gwyɛ. Dɔɔ nɛ náá, bɛdjekel bɛ nabɛ é ààleenyɔ ɛgu yɛ. Ye nabɛ é, bɛ naadhuugal nyɛ, é sok ye nakeaa náá, nyɛ waagóaa ɛ. Tin, dhiiti kukuma esodja e Lɔm ɛ nake náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ, mot'ak nabɛ é Mɔn Zɛɛb», é sok nyɛ nabee dáa Yezu nasil eswos ɛ.

Ɛ sok Yezu di elii kɔ ɛsu ɛ lɛ met ɛ, nyɛ dyeebake ɛ náá, nyɛ é Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot. Ye kwyɛl ɛlyaal é mot Zɛɛb nadjɛ ghwyil djas ɔ, dɔɔ nɛ ghwyil ɛpéɛ ɛ bot, nɛ ɛpel ɛ mesyem. Mɛkpa mɛ tak baakwyɛl ɛlɛɛ é náá, tsɛɛtsɛ nyɛ nabɛ é mot. Ye lyaal é mot mɛbwala mɛ nyɛ nadi ɛ, nɛ lwomel nyɛ nazyɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.

Mbɛɛ Bhaadal Malak nakwyal ɛ, dji é kiya náá: «Yezu é zɛ?» Mot tok nɛ ghwyil ɛbɔɔza é di'enek. Mɛkana ɛ Malak lyaal é mɛze mɛ Yezu nadhaa e tak ɛ. Ye ɛpekwyee bot étɛp bɛ neegu batsa-batsa mot Yezu nadi ɛ.

Zaŋ Nduuel-bot

1 Ɛkɛn ɛ Mbɛɛ Bhaadal dum nɛ Yezu Klisto, Mɔn Zɛɛb*.
2 Dáa ekwyala di elɛɛ tɔ mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi náá:
«Mam Zɛɛb é waadhis ngoola-ngoola yam pɛ sok bhwoob'ɔ
étɛp nyɛ neekoobal wɔ mɛze.†
3 Ye é gwood mot di etuud kɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.
Nyɛ nakeke nɛ bot ɛ mbyak'ɛ é náá:
“Koobalka mɛze ɛ Ghɛŋ!
Tuuka nyɛ mɛze mɛ na looba-looba!‡”»

---

* **1:1** Mɔn Zɛɛb: tɔ bɛtɛ nɛ ekwyala nakwyalel sok ɛ, ekwyala bak tok tɔ bɛdhiiti tak. † **1:2** Mal 3.1 ‡ **1:3** Eza 40.3

4 Tin, Zaŋ Nduuel-bot eezɛzyɛ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, nyɛy etuud náá: «Liigka
elyem, da bi é kɛduwa Zɛɛb. Tin, Zɛɛb é waapel mesyem men.»
5 Tin, bot ɛ kyee dik Yude djas nɛ bot ɛ ghaada Yeluzalɛm lɔɔg wat, bɛ eezɛtɔ́ pɛ daa lɛ,
kɛvaa mesyem mɔɔ é mis mɛ bot, nɛ ɛduwa Zɛɛb tɔ dii Yuldɛn.
6 Kaad Zaŋ nadi ebɔt ɛ nasael é, nɛ mya mɛ boo yaaga kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.
Nyɛ nabɛ é nɛ bhɛtɛ ket é kuu. Nyɛ nadedɛ é etsemaaka nɛ ego.
7 Nyɛ nadi elyo mɛdhuu mɛ bot binɔk é náá: «Mot di ezyɛ bhii mam ɔ, nyɛ eedhaa mɛ nɛ
mɛbwala. Mam aanàkwaakobela-belak duu ɛmalal étɛp ɛkotii-tiiak ekel e ekoko bɛ.
8 Mam duu bin Zɛɛb é pɛ tɔ dii. Yɛ kabɛ nyɛy ɔ, nyɛ aaduu bin Zɛɛb é tɔ Sisim na Dɛɛ.»

Ɛduwa Zɛɛb, nɛ mɛbhowal ɛ Yezu

9 Tin, tɔ mɛlu menek, Yezu naazɛdus pɛ Nazalɛt, pɛ kyee dik Ghalile, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ dii
Yuldɛn, étɛp nyɛ neekɛduwa Zɛɛb pɛ daa Zaŋ.
10 Ɛ ghɛŋ nyɛ nadi ewyis tɔ dii é, wɔ gwaa, gwoo zɛbɛŋel. Sisim na Dɛɛ eezɛsul kɔ lɛ tyee
ɛghum.
11 Gwood wat zɛgék tɔ gwoo eke náá: «Wɔ é mɔn'am mɛ dyeebakwyɛl ɔ. Bum lyem'am
é nɛ mɛmyaala ɛbuɛpe kɔ ɛsu ɛ lɔ.»
12 Ɛ di tak wat, Sisim Zɛɛb eezɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.
13 Yezu naazɛsa tin pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, mɛlu mɛkam-mɛná. Satan
naawa nyɛ tɔ mɛbhowal. Nyɛ nadi é tɔ bɛtit ɛ dik. Efofop nadi ezɛkwyee nyɛ.

Yezu moo kan ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb

14 Ba mɛlu bhii tak, Zaŋ naazɛmɛtaa é mbok. Tin, ye nabɛ é, Yezu naazɛtɔ́ pɛ Ghalile
egoola Mbɛɛ Bhaadal Zɛɛb. Nyɛy náá:
15 «Ɛwala Zɛɛb nakɛk ɛ, yɛ eezekum! Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb moo é ɛkunaaɛpe. Liigka elyem,
myaalka Mbɛɛ Bhaadal Zɛɛb.»

Yezu eezɛdjóo bɛdjekel ɛná

16 Yezu nadi ekɛ mbaka-mbaka nɛ boo soob na djato-djato e Ghalile. Wɔ gwaa, nyɛ
zɛbee bɛlael ɛ mɛwyet bɛbá, Simɔŋ bɛ nɛ dhyeeb Andele ela mɛwyet tɔ dii.
17 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Duka mɛ, mɛ waasa náá, bi di bɛlael ɛ mɛwyet étɛp ɛmɛt ɛ
bot.»
18 Ɛ di'enek wat, bɛ eezɛdhuugal mɛwyet mɔɔ, étɛp ɛdu Yezu.
19 Bhii Yezu nakɛ ba «ziii» é, nyɛ eezɛboma nɛ Zak bɛ nɛ dhyeeb Zaŋ, bɔn Zɛbɛdɛ. Bɛ nadi
é, mendiindil tɔ elɛɛd bɔɔ sela é ɛboŋ, bɔɔ ekoobal mɛwyet mɔɔ.
20 Batsa deenek, Yezu eezɛdjóo bɛ, wɔ gwaa, bɛ zɛdhuugal sɛɛg'ɔɔ Zɛbɛdɛ nɛ bot ɛ mɛsa
mɛ tɔ elɛɛd, du nyɛ.

Yezu eelyo bot tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda

21 Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ eezɛni kɔ dɛl Kapɛlnaum dwoo saba§. Wɔ gwaa bɛ zɛni tɔ ndjaa
mendjaala mɛ eYuda. Nyɛ eezɛben gwood elyo mɛkpa ɛ Zɛɛb.
22 Bot ɛ nadi egwak nyɛ ɔ nadi edjoka kɔkɔ mbi yenek lyoa mɛkpa ɛ Zɛɛb. Etɛɛ náá, nyɛ
nalelyo é, nɛ eghɛŋ, ààkabɛ dáa bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi ɛ Moiiz di ezezyɛ nɛ ɛlelyaal bɛ
sok ɛ.
23 Ɛ di tak wat, tɔ bot ɛ nadi tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda ɔ, ye nabɛ é nɛ dhiiti mot
mbee sisim nadi dhedhek nyɛ ɔ. Wɔ gwaa, nyɛ zɛkyeeb náá:
24 «Haa! Mena é nɛ yaa tɛp, Yezu, mot Nazalɛt? “Iyeee!” Wɔ zyɛ é zɛtwak bis é? Mɛ nɛ gu
náá, wɔy é Mot na Dɛɛ Zɛɛb nadhis ɔ.»
25 Wɔ gwaa, Yezu zɛbhɛm nyɛ ɛlyelɛpe. Nyɛy náá: «Dia gwyem, wyisa tɔ nyel mot'ak!»
26 Mbee sisim zokazɛdheeg mot'enɔk ɛlyelɛpe. Bhii tak, nyɛ eezɛwyis tɔ lɛ nɛ boo tsim.

---

§ **1:21** Ye nabɛ é dwoo mɛwala mɛ eYuda.

27 Bot djas naadjoka ɛlyelɛpe, bhii tak bɛ moo djinel pak'ɔɔ: «Nwyak é nwyaa kwaambi kɔkɔ lyoel di elyo nɛ eghɛŋ djas'aak? Nyɛ é nɛ eghɛŋ nɛ ghwyil ɛbatake nɛ embee esisim náá, bɛ wyis, bɔɔ batagwak nyɛ, da é wyis!»
28 Ɛ̌ di tak wat, dék din ɛ lɛ zokakɛ kɔ kyee dik Ghalile djas.

Yezu eetsik tsi ɛ Simɔŋ yii moma

29 Wyisa Yezu nawyis tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda ɛ, bɛ eezɛtɔ́ pɛ ndjaŋ ɛ Simɔŋ nɛ Andele, bɛ nabɛ é, bɛ nɛ Zak zɛnɔɔ Zaŋ.
30 Bɛ kabela tin é, tsi ɛ Simɔŋ yii moma «kpop» nɛ mɛkosa ndjaasi. Kuma nyɛ nakum ɛ, bɛ eezɛlɛɛ nyɛ.
31 Yezu zɛtiila pɛ daa lɛ, bhii tak, nyɛ eezɛmalal kɔ lɛ. Nyɛ eezɛmɛt nyɛ é mbɔ, wyɛl nyɛ. Ɛ̌ di tak wat, mɛkosa eezɛsi tɔ lɛ. Tin, tsi ɛ Simɔŋ eezɛwyɛl, nyɛ moo zɛbe bɛ.

Yezu eetsik zukamwaa nɛ mot

32 Bikoko, dwoo eezɛsila, wɔ gwaa, bot ɛ dɛl zokazyɛ nɛ bot ɛ mɛbɛ́ membi nɛ membi, dɔɔ nɛ bot ɛ embee esisim nadi edhedhek ɔ.
33 Bot ɛ mɛl djas zokazɛmaala é ɛbɛ ɛ ndjaa nyɛ nadi é.
34 Tin, Yezu naazɛtsik bɛtɛ nɛ membel membi nɛ membi nazyɛ ɔ, nyɛ naabaasɔ embee esisim tɔ bɛdhiiti. Tin, nyɛ nabɛ é ààbet náá, embee esisim gheelii, etɛɛ náá, bɛ nadi egwyák nyɛ.

Yezu eezɛtɔ́ kɛgoola mɛkpa ɛ Zɛɛb kɔ kyee dik Ghalile

35 Tɔ ghooghom mɛlem mɛ yak ɛlu, Yezu eezɛkuud tɔ́ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, étɛp ɛkɛdjaala Zɛɛb.
36 Simɔŋ nɛ bot ɛ nadi bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ eezɛtɔ́ kɛsaa nyɛ.
37 Bhii bɛ nakabela nyɛ ɛ, bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Bot djas ɛpesaa wɔ.»
38 Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Djhokaka pɛ yii mɛl etɛɛ náá, ye goka é mɛ kɛgoola mɛkpa ɛ Zɛɛb penek etɛɛ náá, mɛ nazyɛ é étɛp tak.»
39 Bhii tak, Yezu zokakɛ kɔ kyee dik Ghalile djas, egoola mɛkpa ɛ Zɛɛb tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nɛ ɛsɔ embee esisim tɔ bot.

Yezu eetsik dhiiti mot nadi nɛ ɛbɛ́ ɛ zezam ɔ

40 Dhiiti mot nadi nɛ ɛbɛ́ ɛ zezam ɔ, zokazɛtiila pɛ daa lɛ, kwyit mɛboŋ si, zɛdjaala nɛ nɛ náá: «Mɛ nɛ gu náá, wɔ é nɛ ghwyil ɛtsik mɛ, lyem'ɔ é kwyɛl ɔɔ, étɛp mɛ neebula nyel dɛɛ.»
41 Wɔ gwaa, ghoŋ zɛmɛt Yezu ɛlyelɛpe. Nyɛ eezɛsɛɛb mbɔ, mɛt nyɛ, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Mɛ eekwyɛl! Tsaka.»
42 Ɛ̌ di tak wat, ɛbɛ́ ɛ zezam zokasi é nyel mot'enɔk, nyɛ moo dɛɛ.
43 Bhii tak, Yezu é boozɛswaal mot'enɔk é di tak wat. Tin, nyɛ é boozɛdul nyɛ mɛlɔ ɛlyelɛpe.
44 Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Gwaka mɛ ɛnyɔɛpe! Sa wɔ ààlɛɛ mot sa dhaa wak ɛ. Tɔ́ kɛlyaal nyel'ɔ pɛ daa bɛghaa-Zɛɛb, da wɔ é kɛdjɛ ebuwa e bɛtit dáa Moiiz nake ɛ, étɛp ɛlyaal nɛ bot náá, wɔ eetsak.»
45 Mot'enɔk eezɛtɔ́, nyɛ ààpakadi gwyem. Nyɛ moo lɛɛ nɛ bot egba nɛ egba sa dhaŋ ɛ. Kɔ ɛsu ɛ tak, ye nabɛ é, ye naalyel nɛ Yezu nyɛ tuula kɔ dɛl. Nyɛ nazokadi é pɛ tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ. Bot nadi edus pɛ ekyee sis, zyɛ pɛ daa lɛ.

2

Yezu eetsik dhiiti mot ɛbɛ́ nyel nazesɔɔb ɔ

1 Ba mɛlu bhii tak, Yezu eezɛbula pɛ Kapɛlnaum. Dáa bot nagwak náá, nyɛ é pɛ ndjaŋ ɛ,
2 wɔ gwaa zukamwaa nɛ mot zɛsɛɛga kɔ ɛbɛsɛɛ. Mɛbu mɛ bot saa-saŋak di ɛsɛɛ mɛtel. Bot kum-kumak pɛ ɛbɛ ɛ ndjaa. Tin, Yezu nabɛ é, elyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb.

3 Bɛdhiiti bot zokazyɛ nɛ mot ngɔt, nyɛ nabɛ ɛ́, nyɛ eezesɔɔb nɛ ɛbɛ́. Bot ɛná ɛ́ nabyaal
nyɛ kɔ mwaala.
4 Dáa ɛdhuu ɛ bot nadi ɛbuɛpe, ààbɛ nɛ ze ɛkpaa étɛp bɛ neekɛnɛɛg nyɛ si mɛko ɛ Yezu ɛ.
Wɔ gwaa, bot binɔk zokazɛtuu ɛlen kɔ mii ndjaa, bɛ eezɛsil mwaala mot ɛbɛ́ ɛ tak.
5 Dáa Yezu nabee ɛdum ɛ koŋ ɛ bot ɛ nazyɛ nɛ mbel tak ɔ, nyɛ ɛ́ boozɛke nɛ mot nazesɔɔb
ɔ náá: «Mɔn'am, mesyem mɔ eepelel.»
6 Bɛdhiiti bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi ɛ Moiiz nadi mendiindil tin ɔ, nabɛ ɛ́, bɛ moo nɛ bɛtɛ
nɛ esiiza tɔ elyem bɔɔ. Bɔɔ náá:
7 «Mot'ak lii deenek étɛp yé? Nyɛ ɛpebyasal Zɛɛb, etɛɛ náá, mot tok nɛ ghwyil ɛpel
mesyem mɛ sɔ mot, bhii Zɛɛb nyɛ ɛmet.»
8 Ɛ̀ di tak wat, Yezu naagu esiiza bɔɔ. Nyɛ ɛ́ booke náá: «Étɛp yé bi di nɛ mbi yenek
egeka?
9 Ɛ̀ye di elyel nɛ nen, ɛke ɛ́ nɛ mbel náá: “Mesyem mɔ eepelel”, “ooho” nɛghu ɛke ɛ́ náá:
“Wyɛla, ghɛɛa mwaala yɔ, da wɔ ɛ́ kɛ”?
10 Ye goka ɛ́ bi gu náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ́ nɛ ghwyil ɛpel mesyem mɛ bot ɛ bɔs.» Bhii tak,
nyɛ eezɛke nɛ mot nadi sɔɔba ɔ náá:
11 «Mɛ ke ɛ́ náá: Wyɛla, nɔŋa mwaala yɔ, da wɔ ɛ́ sik pɛ ndjaŋ'ɔ!»
12 Ɛ̀ di'enek wat, bot djas «dhuuu» nɛ mis é nyel'ɛ, mbel eezɛwyɛl, ghɛɛ mwaala yɛ, zɛnɔɔ
nyel tɔ́. Bot djas naadyeebadjoka. Bhii tak, bɛ moo duwal Zɛɛb é ɛkeke náá: «Mena dinaa
ààpaabee kɔkɔ yak sok!»

Yezu eetɔ Levi

13 Yezu eebaazɛsik mbaka-mbaka nɛ boo soob na djato-djato Ghalile. Bot mɛdhuu-
mɛdhuu nadi ezyɛ pɛ daa lɛ. Tin, nyɛy elelyo bɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.
14 Dáa nyɛ nadi edhaŋ ɛ, nyɛ ɛ́ boozɛbee Levi, mɔn Alfe, ndiindil é di mɛsa mɛ. Nyɛ nadi
ɛ́, nɔŋel epata e lapo. Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Dua mɛ!» Tin, «ngbat», Levi eezɛwyɛl, nyɛ
eezɛdu nyɛ.
15 Bhii tak, Yezu eezɛtɔ́, kɛdɛ edee pɛ ndjaŋ ɛ Levi. Ɛ̀ di tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ bɛtɛ nɛ bɛnɔŋel ɛ
epata e lapo, nɛ bot ɛ mesyem, etɛɛ náá, kwaambi bot binɔk nadi edudu nyɛ ɛbuɛpe. Dɔɔ
nɛ bɛdjekel ɛ Yezu pe nadi ɛ́ tin.
16 Bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi yii eFalizyɛ, nadi ebee dáa nyɛ nadi dɛ edee é di wat, bɛ nɛ
bot ɛ mesyem nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo ɛ. Bɛ ɛ́ boozɛdji bɛdjekel bɛ náá: «É tɛp yé nyɛ di
dɛ edee é di wat bɛ nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo nɛ bot ɛ di nɛ mbee mɛfulu ɔ?»
17 Yezu naagwak dáa bɛ nadi elii ɛ, nyɛ ɛ́ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Bot ɛ di mɛnyel ɛnyɔɛpe ɔ,
tok nɛ gwyes ngwomel bot étɛp nyɛ neegwom bɛ. Ye ɛ́ membel ɛ di nɛ gwyes mɛ gwoma
mɛ. Mɛ nabɛ ɛ́ ààzyɛ zɛsaa bot ɛ epiki. Mɛ nazyɛ ɛ́ zɛsaa bot ɛ di egu náá, bɛ ɛ́ bot ɛ mesyem
ɔ.»

Mɛlyo ɛ Yezu dum nɛ tɛp ɛtsi edee

18 Dhiiti dwoo, bɛdjekel ɛ Zaŋ, bɛ nɛ eFalizyɛ nadi etsi edee étɛp mendjaala. Tin, bot
naazɛdji Yezu náá: «Étɛp yé bɛdjekel ɛ Zaŋ nɛ yii eFalizyɛ di etsi edee, bɔ kadi ɛ́, ààtsi?»
19 Wɔ gwaa, Yezu zokabɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi nakobee sok paa náá, bɛsɔ ɛ mwaaz tsi edee
é dwoo ɛbá, dhi bɛ di lɔɔg wat nɛ mwaaz, mot paazyɛ, zɛba moma ɔ? Mam ààbee.
20 Ɛ̀wala ɛ tak ɛ́ waakum, é sok yɛ aadi náá, mwaaz mot zyɛ zɛsa ɛbá ɔ aadisaa tɔ lɔɔ ɔ. Ɛ̀
di tak ɛ́ bɛ aatsi edee.
21 «Ye tok nɛ mot aanyaa pes bes kaad étɛp ɛkoobal bet kaad nɛ yɛ. Wɔ sa deenek ɔɔ, é
sok wɔ aagwyii kaad tak ɛ, bes kaad ɛ waanyaa bet kaad, da ɛ́ bek ɛlen ɛ tak.
22 Ye tok nɛ mot aawa bes mɛnyok tɔ bhɛɛb na mwa, etɛɛ náá, yɛ wyil ɔɔ, mɛnyok ɛ́ nɛ
ghwyil ɛ́ ɛbo bhɛɛb, da mot ɛ́ su mɛnyok, su dɔɔ nɛ bhɛɛb. Aàbɛ! Yɛ ààgoka deenek etɛɛ
náá, mɛnyok mɛ na bes goka ɛ́ tɔ ebes e bhɛɛb.»

Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ́ kukuma dwoo saba

23 Dhiiti dwoo saba, Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ nadi edhaa tɔ pyeeb kɔkɔ mbi bhek bhusa di edjóoaa ble ɛ. Bɔɔ kuku kyeed, bɛdjekel bɛ nadi ebɔ́k mɛzɛm mɛ tak enyuŋal.
24 EFalizyɛ zɛke nɛ nɛ náá: «Beea etɛp ee bɛ di esa dwoo saba ɛ, yɛ ààpadjɛaa bɛ ze náá, bɛ sa deenek.»
25 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi dinaa ààpaalaa dáa Dhavid nasa é sok bɛ nɛ bot bɛ nadi tɔ mezuk, ààbɛ nɛ sa dek ɛ?
26 Bɛ naani tɔ ndjaa Zɛɛb, tó, kɛdɛ emapa ee nakaŋaa Zɛɛb yɛ ɛ. Ɛ ghɛŋ tak, ye é Abiyataad é nadi boo ghaa-Zɛɛb. Ye nakoozodi náá, etsi lɛɛ é náá, mot di egoka nɛ ɛdɛ emapa binek ɔ, ye é ghaa-Zɛɛb. Tin, mɛkoozi Dhavid naadɛ yɛ, bhii tak, nyɛ naanɔɔ yak kyee, djɛ bot ɛ nadi egyee nɛ nɛ ɔ.»
27 Yezu zokabaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Zɛɛb nasa dwoo saba é, étɛp bot, ààkabɛ náá, nyɛ nasa mot é étɛp saba.
28 Ɛtɛp tak é Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é di kukuma dwoo saba.»

3

Yezu eetsik mot na sɔɔbela mbɔ dwoo saba

1 Bhii tak, Yezu eebaazɛsik tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Tɔ tak, ye nadi é, nɛ dhiiti mot ngɔt nɛ mbɔ sɔɔbela.
2 Bot moo tinaak «dhuuu» nɛ mis é nyel ɛ Yezu egwyak nɛghu nyɛ waatsik nyɛ é dwoo saba, étɛp bɛ neepit nyɛ.
3 Yezu eezɛke nɛ mot na mbɔ sɔɔbela yenɔk náá: «Wyɛla, dha! Tyaŋa tetel kuku ɛbwak.»
4 Nyɛ eezɛdji ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ: «Tɔ etsi, ɛyé di egoka nɛ ɛsael dwoo saba, enɛm esa “ooho” embee esesɛɛ?» Tin, bot djas moo tinaak «mɔɔɔ», ààbɔɔza nyɛ.
5 Yezu eezɛbulal mis, gwyák bɛ nɛ ɛbuk tɔ lyem, nyel tyak nyɛ «wɔyɔŋ» nɛ mbi yenek mɛlyel mɛ elyem mɛ bot ɛ tak. Nyɛ eezɛke nɛ mot tak náá: «Sɛɛba mbɔ'ɔ.» Nyɛ eezɛsɛɛb mbɔ'ɛ, wɔ gwaa, mbɔ'ɛ tak zɛsekel bula ɛnyɔɛpe.
6 EFalizyɛ eezɛwyis tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Tin, bɛ eezɛsɛɛga nɛ bot ɛ zɛɛga mɛkoozi Elood. Bɛ nɛ bɛ nɔɔ é boozɛni é boob, étɛp ɛdjek dáa bɛ aasa étɛp bɛ neegó nyɛ ɛ.

Ɛdhuu ɛ bot eezɛdu Yezu

7 Yezu nɛ bɛdjekel bɛ eezɛtɔ́ mbaka-mbaka nɛ boo soob na djato-djato Ghalile. Wɔ gwaa, zukamwaa nɛ mot zɛdu nyɛ. Bot ɛ tak nadudus é pɛ kyee dik Yude nɛ pɛ Ghalile,
8 dɛl ɛ Yeluzalɛm, pɛ kyee dik Idhume, pɛ kyee dik yii kyiid dii Yuldɛn, zɛnɔɔ pɛ kyee dik Tiid nɛ Sidɔn. Bɛ nadi ezyɛ mɛdhuu-mɛdhuu etɛɛ náá, bɛ nabɛ é egwak menduk mɛ sa nyɛ nasa ɛ.
9-10 Dáa nyɛ naadi etsik membel ɛbuɛpe ɛ, bɛdhiiti nasuu é, bɛ ghaaga nyɛ é nyel, étɛp bɔɔ bɛmet neemɛt nyɛ nɛ mɛmbɔ mɔɔ, bɛ neetsak. Tin, Yezu é boolɛɛ nɛ bɛdjekel bɛ náá, bɛ nɔɔ nyɛ dhiiti elɛɛd étɛp nyɛ neeni tɔ tak, é kaab náá, bot ɛzɛkɛbila nyɛ é nyel.
11 Ɛ sok bot ɛ embee esisim nadi edhedhek ɔ, nadi ebee nyɛ ɛ, bɛ nadi ekwyit mɛboŋ si, si mɛko mɛ, é ɛtsim náá: «Wɔ é Mɔn Zɛɛb!»
12 Yezu é bozɛlyak bɛ ɛlyelɛpe náá, bɛ nàsa náá, bot gu mbi mot nyɛ nadi é.

Yezu eezɛsɛ́ɛ bot ɛ lwoma yɛ kam nɛ bɛbá

13 Bhii tak, Yezu eezɛbyet kɔ ɛtsok. Nyɛ eedjóo bot ɛ nyɛ nasɛ́ɛ ɔ, wɔ gwaa bot ɛ tak zokazyɛ pɛ nyɛ nadi é.
14 Bhii tak, nyɛ eezɛtɔ tɔ sama yɔɔ bot ɛ lwoma kam nɛ bɛbá yii nyɛ aadi egyee nɛ nɔɔ ɛ, étɛp nyɛ neekyeed bɛ, bɛ kɛlyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb,
15 dɔɔ nɛ ɛdjɛ bɛ eghɛŋ ɛsɔ embee esisim.
16 Beeka min mɛ bɛdjekel kam nɛ bɛbá tak e: Simɔŋ, mot Yezu naget Pyɛɛd ɔ,
17 Zak nɛ mɔn nyɛɛg Zaŋ, bɔɔ djas bɔn Zɛbɛdɛ. Yezu naget bɛ din ɛ «Bhoanɛlghɛs» ye kwyɛl ɛlɛɛ é: bot ɛ di dáa ndum bhi ɔ.

18 Andele, Filip, Bhaatelemi, Matye, Toma, Zak mɔn Alfe, Tade, Simɔŋ mot di tɔ ɛdhuu
ɛ eZɛlɔt ɔ,
19 zɛnɔɔ Yudas Iskaliɔt, mot naka Yezu gha ɔ.

Bot ɛ mɛbyel ɛ Yezu eetɔ́ kɛsaa Yezu

20 Bhii tak, Yezu eezɛsik pɛ ndjaa. Wɔ gwaa zukamwaa nɛ mot zɛlwood kɔ ɛbɛsɛɛ, ààbɛ
nɛ dáa bɛ nɛ bɛdjekel bɛ dɛ edee.
21 Dáa bot ɛ mɛbyel mɛ nagwak deenek ɛ, wɔ gwaa, bɛ ghɛɛ, tɔ́, kɛsaa nyɛ, bɛ neebula nɛ
nɛ etɛɛ náá, tɔ elo bɔɔ, bɛ nadi egek ɛ náá: «Yezu ɛpebɛ́ myan.»

Mɛbhekel mɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi

22 Bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nadus pɛ Yeluzalɛm ɔ, moo tin eke pak'ɔɔ náá: «Nwyak ɛ́
leega nɛ Bɛlzebul, kukuma embee esisim djas.» Bɔɔ náá: «Ye ɛ́ kukuma embee esisim ɛ
di edjɛ kɔkɔ yak mbi mɛbwala mɛ nyɛ di esɔ embee esisim nɛ yɛ ɛ.»
23 E di'enek, Yezu eezɛdjóo bɛ. Nyɛ eezɛlii nɛ nɔɔ tɔ kana. Nyɛy náá: «Satan ɛ́ nɛ ghwyil
ɛsɔ nyel'ɛ nyɛ ɛmet é?
24 Yɛ bɛ náá, mɛsa mɛ bot ɛ ɛyoŋ ɛ wat ɛ́ ɛwaya pak'ɔɔ ɔɔ, ɛyoŋ ɛ tak aanàkwaadi.
25 Baabela náá, bɔn bil wat ɛ di egena pak'ɔɔ ɔɔ, bil tak aanàkwaadi.
26 Ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, Satan ɛ́ twak nyel'ɛ nyɛ ɛmet ɔɔ, mɛbɛka'enek tɔ ɛyoŋ ɛ lɛ, tin, nyɛ
aanàkwaabaabɛ nɛ ghwyil, ɛsi ɛ lɛ'enek.
27 «Ye tok nɛ mot di nɛ ghwyil ɛni tɔ ndjaa mot mɛnyan, da ɛ́ nɔɔ esa bɛ, yɛ bɛ náá, nyɛ
dinaa ààpaamɛt nyɛ sok, da ɛ́ kɔl nyɛ mɛmbɔ nɛ mɛko ɔɔ. Tin ɛ, nyɛ aadjala nɛ ɛnɔɔ esa e
ndjaŋ'ɛ djas, da nyɛ ɛ́ wyis, tɔ́.
28 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ́ náá: Mesyem mɛ bot djas ɛ́ nɛ ghwyil ɛpelaa, ye
nakoozodi ebyas djas bɛ byasal Zɛɛb ɛ nɛ mesyem mɔɔ djas.
29 Yɛ kabɛ náá, mot eebyasal Sisim na Dɛɛ ɔɔ, nyɛ aanàkwaapelaa, etɛɛ náá, yenek ɛ́
syem na kɔm-kɔm.»
30 Yezu nalii nɛ nɔɔ deenek ɛ́, etɛɛ náá, bɛ nadi eke náá: «Ye ɛ́ mbee sisim ɛ di tɔ lɛ.»

Tɛtɛ bot ɛ mɛbyel ɛ Yezu

31 Nyɛɛg ɛ Yezu nɛ bɔn nyɛɛg eezɛkum, bɛ eezɛtyaa pɛ kel, ààni tɔ ndjaa. Bhii tak, bɛ
eezɛlwom mot, nyɛ kɛdjóo Yezu.
32 Etɛɛ náá, zukamwaa nɛ mot nadi ɛ́ mendiindil nyɛy kuku ɛbwak. Wɔ gwaa, bɛ zɛlɛɛ
nɛ nɛ náá: «Nyoog nɛ bɛdhyeeb bɔ, zɛnɔɔ bɛkɛl bɔ ɛ́ pɛ kel. Bɛ ɛpesaa wɔ.»
33 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Nyaag'am ɛ́ zɛ? Da bɔn nyaag'am ɛ́ kabɛ bɛzɛ?»
34 Wɔ gwaa nyɛ bulal mis, gwyák ɛdhuu ɛ bot binɔk djas. Nyɛ ɛ́ booke náá: «Beeka
nyaag'am nɛ bɔn nyɛɛg bam di wak e.
35 Etɛɛ náá, mot di esa ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ ɛ́ di mɔn nyaag'am, kɛl'am nɛ nyaag'am.»

4

Kana sɔsel mɛbhek

1 Bhii tak, wɔ gwaa Yezu baazɛni elyo bot mbaka-mbaka nɛ boo soob na djato-djato
Ghalile. Wɔ gwaa zukamwaa nɛ mot zɛsɛɛga tin, nyɛ ɛ́ boozɛni tɔ dhiiti elɛɛd. Nyɛ eezɛnɔɔ
nyel, disi. Elɛɛd nadi ɛ́ tɔ dii, bot kadi ɛ́ pɛ kyiid é ngwoob dii.
2 Nyɛ naalyo bɛ bɛtɛ nɛ mɛlyo tɔ ekana. Tɔ dhiiti kana, nyɛ naake nɛ nɔɔ náá:
3 «Gwakeka! Dhiiti dwoo mot ngɔt naatɔ́ pɛ pyeeb'ɛ, kɛsɔs bhek.
4 Dáa nyɛ nadi esɔs bhek ɛ, kyee bhek wat nakwyit ɛ́, é gba, wɔ gwaa, enen zokazyɛ,
zɛdɛ yɛ.
5 Yak kyee bhek kakwyit ɛ́, kɔ bat ɛkok. Aàkobɔya deenek, mɛbhek eezɛkwyil etɛɛ náá,
di tak nadi ɛ́, nɛ ba bim ebɔs.
6 Bhii tak, gwyes na “ghɛ-ghɛ” zɛkɛɛza kɔ mɛbhek menek, wɔ gwaa djas zɛsyee etɛɛ náá,
ekaŋal e tak nabɛ ɛ́ ààni tɔ bɔs ɛdimɛpe.

7 Dhiiti kyee bhek nakwyit é tɔ engwyinini. Engwyinini binek wyee, kala kɔ mbɛɛ
mɛbhek, ààbɛ nɛ dáa mɛbhek wyee ɛnyɔɛpe. Mɛbhek kadi é, ààwum.
8 Tin, dhiiti kyee bhek nakwyit kɔ mbɛɛ bɔs ɔ, naakwyil ɛnyɔɛpe, wɔ gwaa, ye kwyil
mɛzɛm. Ɛ́ kwos wat, bhum mɛkam-mɛlɛl, é yak kwos bhum mɛkam-mɛtɛn nɛ wat, é dhiiti
kwos bhum dhet.»
9 Bhii tak, Yezu zɛke nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ náá, bi é nɛ mɛlɔ mɛ ɛgwak ɔɔ, gwakeka ɛnyɔɛpe!»

Ɛ́tɛp yé Yezu di elyo tɔ ekana?

10 Ɛ́ sok bɛ nadi bɛ nɛ Yezu bɔɔ bɛ ɛmet ɛ, bot ɛ nadi egyee nɛ Yezu ɔ, zɛnɔɔ bɛdjekel bɛ
kam nɛ bɛbá, naazɛdji nyɛ ɛsuk ɛ ekana binek.
11 Wɔ gwaa, nyɛ zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ, bi eezedjɛaa etsoŋ ɛgu ɛ ɛsuk ɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.
Yɛ kabɛ bɛsɔ bin ɔ, bɛ gwak yɛ ɛ tɔ ekana.
12 Deenek,
“Bɛ é nɛ ghwyil ɛgwyák nɛ mis, ààbee.
Bɛ é nɛ ghwyil ɛgwak nɛ mɛlɔ, ààmɛt sa ye di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ,
é kaab náá, bɛ é zɛkɛbula dum koŋ nɛ Zɛɛb,
da bɛ é bela ɛpelak ɛ Zɛɛb!”»

Yezu moo lɛɛ ɛsuk ɛ kana tak

13 Bhii tak, nyɛ eebaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi ààtiibal ɛsuk ɛ kana yak ɛnyɔɛpe? “Aah” bi
aagwak ɛsuk ɛ bak bɛdhiiti ekana dáa? Gwakeka ɛsuk ɛ tak:
14 Sɔsel mɛbhek kɛsɔs é mɛkpa ɛ Zɛɛb.
15 Bɛdhiiti bot é dáa mɛbhek mɛ di é ngwoob egba é di mɛkpa ɛ Zɛɛb kwyit ɔ. Nɛ ɛgwak
ɛ bɛ zogwak ɛ, Satan eeleezyɛ, zɛnɔɔ bɛ mɛkpa mɛ tak tɔ ebhum elyem bɔɔ.
16 Tin, ye é nɛ kyee bot ɛ di dáa mɛbhek kwyit kɔ bat ɛkok ɔ. Dáa bɛ gwak mɛkpa ɛ Zɛɛb
ɛ, wɔ gwaa, bɛ myaal nɛ mɛmyaala djas.
17 Tin, bɛ ààbet náá, mɛkpa mɛ tak gheeni bɛ ɛnyɔɛpe tɔ ebhum elyem, bɛ ààwa zii
ɛbuɛpe. Tin, mezuk nɛ mɛtiiga é tuula bɛ kɔ ɛsu ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔɔ, ɛliig ɛ lɔɔ Zɛɛb koŋ
ààbɔya.
18 Bɛdhiiti tɔ lɔɔ gwak mɛkpa ɛ Zɛɛb é dáa kyee bhek nakwyit tɔ engwyinini ɛ. Ye é bot ɛ
di egwak mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ,
19 tin, esiiza esa e bɔs'ak, ɛwyeeb ɛ mɛvu, nɛ egwyes e esonok mbɛs é di enyal mɛkpa ɛ
Zɛɛb tɔ elyem bɔɔ. Tin, ye kadi é, ààdjɛ bhum.
20 Bɛdhiiti bot kadi é dáa mɛbhek mɛ kwyit kɔ mbɛɛ bɔs ɔ. Ye é bot ɛ di egwak mɛkpa ɛ
Zɛɛb, myaal yɛ nɛ lyem wat, da bɛ é kɛ dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. Tin, bɛ waadjɛ bhum ɛbuɛpe,
yak mɛkam-mɛlɛl, yak tak mɛkam-mɛtɛn nɛ wat, yak dhet.»

Kana lama

21 Wɔ gwaa, Yezu baazɛke nɛ nɔɔ náá: «Mot é nɛ ghwyil zyɛ nɛ lama, da nyɛ é butal si
bhwaa, nɛghu ɛnɔɔ yɛ, da é wa pɛ si goŋ e? Ye nɛɛgaa é pɛ kɔ tɛɛg, etsal é?
22 Ye tok nɛ sa ɛsɔ aadi àànyen é mwos dwoo. Esa e mɛsɔ djas aadi é, nyen é gwyɛ.
23 Bɛɛka mɛlɔ min, yɛ bɛ náá, bi é nɛ mɛlɔ mɛ ɛgwak ɔɔ, gwakeka ɛnyɔɛpe!»
24 Bhis yenek, Yezu baazɛke nɛ nɔɔ náá: «Dika nɛ etsoŋ dum nɛ étɛp djas mɛ di elɛɛ bin ɛ!
Dáa bi di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, é di tak wat, nyɛ waabil bin ɛgu. Nyɛ aalwoodal bhwaŋ'en
ɛ dáa bi di elwoodal bhwaa bɛsɔ bin ɛ. Tin, nyɛ waalwoodal bin yɛ ɛbuɛpe.
25 Etɛɛ náá, ye é mot aadi nɛ ba bim sonok ɔ, bɛ aabil nyɛ dhiiti. Yɛ kabɛ mot di ààbɛ nɛ
sonok ɔ, nyɛ aanàkwaabela sonok. Ba bim nyɛ aadi nɛ yɛ ɛ, yɛ waadɛkaa djas.»

Kana bhek di ekwyil nyɛ ɛmet ɛ

26 Wɔ gwaa, Yezu baazɛke náá: «Beeka sa di enɔŋel nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɛ: dhiiti mot
zokakɛmwam mɛbhek é bɔs.
27 Bhii tak, nyɛ eezɛsik. Nyɛ nakoozodja gɔ é pum, nɛghu nyɛ kadi é dwooz, mɛbhek
ɛpekwyil nɛ ɛwyee tɔ pyeeb. Nyɛy ààgu dáa di esɛɛ penek ɛ.

28 Kabela tin ɛ, mbɛɛ bɔs ɛ di esa náá, mɛbhek menek kwyil nɛ ɛwyee ɛnyɔɛpe. Kan ɛtuu
ɛ bɔs, zyɛ, kum le, bhii tak zɛdjɛ mɛzɛm mɛ na bes, batadjɛ bhum mɛbhisa.
29 Tin, é di yɛ aakabɛ náá, bhisa eezesɔk ɛ, nyɛ kazyɛ é nɛ ɛlando, zɛkan mɛsa mɛ ɛdis
bhisa tak.»

Kana mɔɔ bhek na sikɛ-sikɛ di edjóoaa mutaad ɛ

30 Wɔ gwaa, Yezu baazɛke náá: «Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb aakɔa nɛ yaa mbi sa? Tɔ yaa kana mena
aadjala nɛ ɛtel Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb?
31 Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb é dáa bhek le di edjɛ bhum di edjóoaa mutaad ɛ. Ɛ̱ sok bɛ di ebɛ yɛ tɔ bɔs
ɛ, nyɛ eedhaa mɛbhek djas kɔ bɔs nɛ mɛtɔɔl.
32 Tin, yɛ bɛ náá, nyɛ eebɛaa ɔɔ, nyɛ waakwyil, mɛwyee mɛ é dhaa ele ee di tɔ mɔɔ bok ɛ
djas. Nyɛ waakwyil boo elɛɛ djala náá, enen lóo mɛk mɔɔ kɔ ebhuuz e tak.»
33 Deenek, ye é tɔ kɔkɔ mbi ekana binek ɛ Yezu nadi lelyo bot. Nyɛ nalelɛɛ bɛ, yii
baadjala nɛ ɛmɛt ɛsuk ɛ tak ɛ.
34 Nyɛ nabɛ é ààlii nɛ bot, ààbɛ nɛ kana tɔ sa nyɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ. Yɛ kabɛ é sok nyɛ nadi
bɛ nɛ bɛdjekel bɛ, bɔɔ bɛ ɛmet ɛ, nyɛ nadi elɛɛ bɛ mɛsuk mɛ ekana binek djas.

Yezu eezɛlyak ghuu

35 Bikoko dwoo tak wat, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Djhooseɛka pɛ yii kyiid boo
soob na djato-djato.»
36 Bɛ eezɛlik ɛdhuu ɛ bot binɔk, bɛdjekel eezɛtɔ́ sama wat nɛ Yezu tɔ boo elɛɛd. Tin,
bɛdhiiti mɛlɛɛd nadi é, é ngwoob'ɔɔ.
37 Aàbɔya deenek, kasɛka é boo ghuu ɛlyelɛpe eezɛkan, ghulal tak eeghɛɛ ɛbhyeeb ɛ
mɛdii kɛɛza é elɛɛd, elɛɛd moo tin eni mɛdii, kɛsa yɛ aalwood-lwooda.
38 Yezu, pɛ ɛsik ɛ elɛɛd, nyɛ nadi é, é gɔ, lo kɔ boola. Bɛdjekel bɛ zokazɛdjem nyɛ nɛ etsim.
Bɔɔ náá: «Lyoel, mena é di esikaa. Yɛ ààgwyák wɔy é?»
39 Tin, Yezu eezɛdjem. Bhii tak, nyɛ eezɛlyak ghuu. Nyɛy nɛ dii náá: «Sila ghulal'ɔ. Dia
gwyem!» Ɛ̱ di'enek, ghuu eezɛsila, bhwak moo tin «kup».
40 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Étɛp yé bi di nɛ kɛŋ? Bi ààdum koŋ nɛ Zɛɛb
é?»
41 Ye nabɛ é, bwoo naasa bɛ ɛlyelɛpe, bɛ moo djinel pak'ɔɔ náá: «Nwyak é nwyaa
kwaambi mot di náá, dɔɔ nɛ ghuu nɛ boo soob na djato-djato ɛpegwak nyɛ'aak?»

5

Yezu eetsik dhiiti mot nadi nɛ mbee sisim ɔ

1 Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ eezɛsɛɛ pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato Ghalile tɔ́ pɛ kyee
dik Ghadasa.
2 Dáa nyɛ nadi esul tɔ elɛɛd ɛ, kasɛka é dhiiti mot edus tɔ mɛvit, ezyɛ esaa tyee nyɛ
aaboma nɛ nɛ. Embee esisim nadi edhek mot tak.
3 Mot tak nadidi é tɔ mɛvit. Nyɛ nabɛ é ààbɛ nɛ mot aakwak ɛmɛt nyɛ, étɛp bɛ neekɔl nyɛ
nɛ ekel e ghwooz.
4 Etɛɛ náá, sok, ye nabɛ é, nyɛ eewaaa mɛko é mbwak nɛ ɛkɔlaa nyɛ mɛmbɔ nɛ eghwooz,
nyɛy zokabwak mbwak, dɔɔ nɛ bwak eghwooz. Ye tok nɛ mot aakwak ɛmɛt nyɛ.
5 Mɛlu djas, mwos nɛ pum nyɛ nadidi é tɔ mɛvit nɛ kɔ mɛtsok, é tsitsim nɛ ɛbaal ɛ nyel'ɛ
nyɛ ɛmet nɛ mɛkok.
6 Ɛtsetaɛpe nyɛ nadi é, nyɛ eezɛbee Yezu, wɔ gwaa, nyɛ sum kaab, zɛghaaga si, si mɛko
mɛ mɛboŋ si.
7 Nyɛ eezɛtsim ɛlyelɛpe náá: «Mɛ sa wɔ yé, Yezu, Mɔn Zɛɛb Mɛkaake? Mɛ ɛpedjaala nɛ
nɔ nɛ din ɛ Zɛɛb, nàtwaka mɛ!»
8 Nyɛ nadi eke deenek é, etɛɛ náá, ye nabɛ é, Yezu naake náá: «Mbee sisim, wyisa tɔ
mot'ak!»

9 Wɔ gwaa, Yezu zokazɛdji nyɛ: «Din ɛ lɔ ɛ yé?» Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Din ɛ lam é
“Mɛkɔm-mɛkɔm” etɛɛ náá, bis nɛ bu.»
10 Tin, nyɛ eezɛdjaala nɛ Yezu ɛlyelɛpe náá: «Nàsɔ bis ɛtsetaɛpe nɛ kyee dik'ak!»
11 Ɛ di tak, ye nabɛ é nɛ boo ɛsaŋ ɛ bɛghwyee nadi egɔɔ kɔ mɛtsok menek ɛ.
12 Embee esisim eezɛdjaala nɛ Yezu, bɔɔ nɛ nɛ náá: «Kyeeda bis tɔ bɛghwyee bak. Lɛɛa
náá, bis ni tɔ mɛnyel mɔɔ!»
13 Yezu zokazɛmyaal bɛ yɛ ɛ. Tin, wɔ gwaa, bɛ zɛwyis tɔ mot'enɔk, ni tɔ ɛsaŋ ɛ bɛghwyee
binɔk. Bɛ nadi é, ɛbuɛpe tyee bɛghwyee bɛmil ɛbá. Bɔɔ djas zɛsul ɛtsok pɛ bɛ nadi é, nɛ
ekaab. Wɔ gwaa, bɛ zɛges, kɛghaaga tɔ dii. Bɔɔ djas si na «bhɛɛɛ».
14 Bot ɛ nadi ebee edjema binek djas ɔ, zokasik nɛ ekaab, kɛlɛɛ bot kɔ dɛl nɛ tɔ epyeeb.
Tin, wɔ gwaa, bɛtɛ nɛ bot zokazyɛ, zɛbee sa nasael ɛ.
15 Bɛ eezɛkum pɛ kyee Yezu nadi ɛ. Tin, bɔɔ zokazɛbee mot embee esisim mɛkɔm-
mɛkɔm nadi edhedhek ɔ, ndiindil nɛ ekaad é nyel. Nyɛ nabɛ é nyel ɛnyɔɛpe. Wɔ gwaa,
bwoo zɛmɛt bɔɔ djas.
16 Bot ɛ nabee edjema binek djas ɔ, moo tin ebaŋa bot dáa mot na embee esisim mɛkɔm-
mɛkɔm natsak ɛ, nɛ dáa bɛghwyee nakɛghaaga tɔ dii ɛ.
17 Ɛ́tɛp tak, bɛ é boozɛdjaala nɛ Yezu, bɔɔ nɛ nɛ náá: «Dusa kɔ kyee dik'es. Tóa pɛ kyee
sis.»
18 Ɛ ghɛŋ Yezu nadi eni tɔ boo elɛɛd ɛ, wɔ gwaa mot embee esisim nadi edhedhek ɔ zɛke
nɛ nɛ náá: «Mɛ kwyɛl ɛ, mɛ di sama wat nɛ nɔ.»
19 Tin, yɛ kabɛ Yezu ɔɔ, nyɛ nabɛ ààkwyɛl. Nyɛ é booke nɛ nɛ náá: «Sika pɛ ndjaŋ'ɔ, pɛ
daa bot bɔ, da wɔ é lɛɛ bɛ enɛm nɛ embɛɛ Ghɛŋ sa dum nɛ tsik'ɔ ɛ, nɛ dáa nyɛ gek wɔ ghoŋ
ɛ.»
20 Mot'enɔk eezɛtɔ́, nyɛ moo tin ekɛlɛɛ kɔ eghaada kam nadi pɛ kyee dik'enek ɛ, dáa Yezu
natsik nyɛ ɛ. Bot djas nadi egwak nyɛ ɔ naadyeebadjoka.

Ɛtsak ɛ mɔn Zayilus nɛ moma nadi nɛ ɛbé ɛ ghiya ɔ

21 Yezu eezɛbula pɛ yii kyiid dii tɔ elɛɛd, wɔ gwaa, zukamwaa nɛ mot baazɛsɛɛga é
ngwoob'ɛ. Tin, nyɛ nadi é, é ngwoob boo soob na djato-djato.
22 Ɛ di'enek, ye nabɛ é nɛ dhiiti kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda, din ɛ lɛ nabɛ é
Yayilus. Dáa nyɛ nabee Yezu ɛ, nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si, si mɛko mɛ
23 é djaala nɛ nɛ, é basal náá: «Mɔn ɛsyes ɛ lam ɛpebé ɛlyelɛpe. Mendjaala mam é náá,
wɔ zyɛ zɛkɛl mɛmbɔ kɔ lɛ étɛp nyɛ neetsak, da nyɛ é baadi nɛ tsik kɔ bɔs!»
24 Yezu eezɛtɔ́ bɛ nɛ nɛ, zukamwaa nɛ mot é du nyɛ, bak é tuma nyɛ é nyel nɛ ɛtiidal nyɛ.
25 Tɔ ɛdhuu ɛ bot binɔk, ye nabɛ é nɛ dhiiti moma ghiya nadi ekekɛk nyɛ é nyel boa, ààbɛ
nɛ ɛtsek ɔ, ɛbé ɛ tak naasa nɛ nɛ tyee membu kam nɛ ebá.
26 Ye nabela é, nyɛ naazekɛ nɛ ɛbé ɛ tak tɔ mendjaa mɛ mɛgwoma ɛbuɛpe, epata si nyɛ
«pum», nyɛy ààtsak. Yenek djas nakɛgheghɛɛ nyɛ ɛbé ɛ ghɛɛa.
27 Dáa moma yenɔk zɛgwak menduk ɛ Yezu ɛ, nyɛ eezɛni tɔ ɛdhuu ɛ bot binɔk, nyɛ moo
du Yezu bhii koŋ, nyɛ eezɛmɛt kyee ɛghɔ ɛ kaad ɛ Yezu wat
28 etɛɛ náá, nyɛ nabɛ é, nyɛ naake tɔ lyem'ɛ náá: «Mɛ zomɛt kaad'ɛ ɔɔ, mɛ ɛpetsak!»
29 Tin, mɛta nyɛ zomɛt ɛ, é di tak wat, nyɛ eezɛbee náá, nyɛ eetsak. Ghiya eezɛkat ɛkwyil
nyɛ. Nyɛ moo é nɛ nyel ɛnyɔɛpe.
30 Ɛ di'enek wat, Yezu zɛgu náá, dhiiti mɛbwala eewyis tɔ lɛ. Nyɛ eezɛliigel tɔ ɛdhuu ɛ
bot binɔk, wɔ gwaa, nyɛ dji bɛ náá: «Ɛzɛ mɛt mɛ é kaad?»
31 Bɛdjekel bɛ zokabɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ eebee yak kwaambi zukamwaa nɛ mot di
etiidal wɔ'aak, bɛdhiiti é tuma wɔ é nyel'aak, da wɔ é baadji náá: “Ɛzɛ mɛt mɛ é kaad?”»
32 Tin, Yezu eezɛliig mis, nyɛ moo gwyák é ngwoob'ɛ, étɛp nyɛ neebee mot sa deenek ɔ.
33 Moma tak «gbegbagba» nɛ bwoo, étɛp nyɛ nadi egu sa nyɛ nasa ɛ. Nyɛ eezɛkwyit
mɛboŋ si, si mɛko ɛ Yezu, nyɛ eezɛmyaal. Bhii tak, nyɛ eelɛɛ dáa ye nasael ɛ, djas.

34 Wɔ gwaa, Yezu zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ɛsyes ɛ lam, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Zɛɛb eetsik wɔ. Tɔ́a ɛnyɔɛpe, wɔ eezetsak.»
35 Tinaak, Yezu dinaa elii, bot eezɛdus pɛ ndjaŋ ɛ kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda, zɛlɛɛ Yayilus náá: «Ɛsyes ɛ lɔ eezepɛka, nàkabaadhek lyoel.»
36 Yezu nabɛ ààbis sa bɛ nadi elii ɛ. Nyɛ é boozɛke nɛ kukuma ndjaa mendjaala náá: «Nàbem ba. Duma koŋ nɛ Zɛɛb!»
37 Tin, nyɛ eezɛlu bot djas náá, bɛ nàdu nyɛ. Nyɛ natɔ́ é, bɛ nɛ Pyɛɛd, nɛ Zak bɛ nɛ mɔn nyɛɛg Zaŋ.
38 Bɛ eezɛkum pɛ daa kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda, bela tin bhwak metetel nɛ mɛgwyɛ, nɛ etaŋal nɛ etsim.
39 Nyɛ eezɛni tɔ ndjaa. Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Yak é yaa kwaambi ɛtap nɛ mɛgwyɛ? Mɔn ààpagwyɛ. Nyɛ é, é gɔ.»
40 Wɔ gwaa, bot gɔ nyɛ. Nyɛ eezɛwyisal bot djas pɛ kel. Nyɛ nakalik tɔ ndjaŋ é, bɛ nɛ sɛɛg, nɛ nyɛɛg mɔn, zɛnɔɔ bɛdjekel bɛ. Bɛ eezɛni tɔ dhɛŋ mɔn tak nadi ɛ.
41 Nyɛ eezɛmɛt nyɛ é mbɔ, nyɛ é booke nɛ nɛ náá: «*Talita kumi*!» Ye kwyɛl ɛlɛɛ é náá: «Mɔn moma! Mɛ lɛɛ wɔ é, wyɛla!»
42 E di tak wat, mɔn moma yenɔk eezɛwyɛl, nyɛ moo kɛ. Nyɛ nabɛ é nɛ membu tyee kam nɛ ebá. Tin, ye nabɛ é, bot naadyeebadjoka ɛlyelɛpe.
43 Yezu eezɛlyak bɛ náá, bɛ nàlɛɛ bot. Bhii tak nyɛ é boolwom bɛ náá, bɛ djɛ mɔn tak edee e dek.

6

Bot ɛ Nazalɛt ààmyaal Yezu

1 Yezu eezɛdus pɛ nyɛ nadi ɛ, nyɛ eezɛtɔ́ sama wat bɛ nɛ bɛdjekel bɛ pɛ Nazalɛt ghaada nyɛ nawyee kɔ tak ɛ.
2 Dwoo saba, nyɛ nadi elyo bot tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Zukamwaa nɛ mot nadi tin ɔ naadyeebadjoka ɛbuɛpe. Bɔɔ ekeke náá: «Yak é yaa kwaambi ɛlyo ɛ bot? Ɛzɛ djɛ nyɛ mbi yak etsoŋ nɛ endem e mɛbwala mɛ nyɛ di nɛ yɛ'aak?
3 Ye tok nyɛy di salpande, mɔn Maali, mɔn nyɛɛg ɛ Zak bɛ nɛ Yozɛs, nɛ Yudɛ, zɛnɔɔ Simɔŋ é? Bɛkɛl tok wak mena nɛ bɛ nɔɔ?» Yenek djas naasa náá, nyɛ di tyee boo ɛbɛk dum nɛ nɔɔ.
4 Wɔ gwaa, Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb dyeebaduwalaa é, pɛ kyee sis, ààbɛ pɛ kɔ dɛl ɛ nyɛ nabyel kɔ tak ɛ, nɛghu tɔ ndjaŋ'ɛ nɛ tɔ bil'ɛ.»
5 Tin, nyɛ nabɛ é ààsa dhiiti ndem mɛbwala, bhii nyɛ nazokɛl bɛdhiiti membel mɛmbɔ da bɛ é tsak ɛ.
6 Nyɛ nadi edjoka dáa bot ɛ dɛl ɛ lɛ nadi ààdum koŋ nɛ nɛ ɛ.

Lwomel bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá

Bhii tak, Yezu naazɛkɛ elyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb kɔ mɛl mɛ nadi é ngwoob dɛl ɛ lɛ ɛ.
7 Nyɛ eezɛdjóo bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá, nyɛ eezɛkyeed bɛ bɛbá-bɛbá. Wɔ gwaa, nyɛ zɛdjɛ bɛ eghɛŋ kɔ embee esisim.
8 Nyɛ eezɛdjɛ bɛ tsi náá: «Sa mot àànɔɔ sonok wat, nyɛ neetɔ́ nɛ yɛ mɛdjoŋ. Bi zotɔ́ é, nɛ sek. Sa mot àànɔɔ mapa, àànɔɔ ɛkoo, àànɔɔ-nɔŋak meea tɔ mengwyɛ men.
9 Bɔtka bɛmɛpapa. Sa mot àànɔɔ dhiiti kuwa étɛp ɛkɛswoola penek.»
10 Nyɛ eebaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi é kum dhiiti di ɔɔ, dika tɔ ndjaa bi aasulal ɛ. Dika é di'enek kɛkum dwoo bi aadus tin ɛ.
11 Bot ɛ dɛl ɛpɛɛ náá, bi nàsulal pɛ daa lɔɔ ɔ, nɛghu bɛ kapɛɛ ɛgwak bin ɔ, kpaaka yebɔ, da bi é kut bɛ piib di é mɛko min ɛ. Yɛ aadi é, tyee mwana étɛp embee esesɛɛ bɔɔ.»
12 Bɛdjekel eezɛtɔ́, kɛgoola nɛ bot djas náá, bɛ liig elyem.
13 Bɔɔ zokasɔ bɛtɛ nɛ embee esisim. Bɛtɛ nɛ membel naatsak, bhii bɛ nadi elɔɔb bɛ mul ɛ.

Ɛsyee ɛ Zaŋ Nduuel-bot

14 Ghuna ye nabɛ ɛ́, Mɛkoozi Elood naagwak menduk ɛ Yezu etɛɛ náá, dék'ɛ nabɛ ɛ́, yɛ eezedjala mɛl djas. Bɛdhiiti bot nadi ekeke ɛ́ náá: «Zaŋ Nduuel-bot naagwyɛ, gom. Ɛ̄tɛp tak ɛ́ nyɛ di esa bɛtɛ nɛ yenek endem e mɛbwala.»
15 Bak náá: «Ye ɛ́ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb, Eli!» Yak kyee bot náá: «Ye ɛ́ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb, dáa dhiiti ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb na mwa!»
16 Dáa Elood nagwak sa bot nadi elii-lii kɔ ɛsu ɛ Yezu ɛ, nyɛ ɛ́ boozɛke náá: «Yɛ bɛ Zaŋ ɔɔ, ye nabɛ ɛ́, mɛ naazelwom náá, nyɛ tsakaa, nyɛy ɛ́ baagom!»

17 Nɛ tsɛɛtsɛ ye nabɛ ɛ́, Elood naalwom náá, bɛ mɛt Zaŋ kɔl nyɛ é membok kɔ ɛsu ɛ Helodhiaad, mwaa tel, Filip, nyɛ nadɛk ɔ.
18 Etɛɛ náá, Zaŋ naake nɛ Elood náá: «Yɛ ààgoka náá, wɔ dɛk mwaa mɔn nyoog!»
19 Helodhiaad nadi ebhina Zaŋ ɛlyelɛpe. Nyɛ nadi esaa dáa nyɛ aasa étɛp nyɛ neego nyɛ. Tin, nyɛ nabɛ ɛ́, ààbela ghwyil ɛsa.
20 Elood nadi ekaab Zaŋ, etɛɛ náá, nyɛ nadi egu náá, Zaŋ nadi ɛ́ mot edɛɛ nɛ epiki. Nyɛ nabɛ ààkwyɛl náá, nyɛ góaa. Nyɛ nadi ekwe-kwyɛl ɛgwak mɛlyo mɛ ɛbuɛpe, ye nakoozodi náá, mɛlyo mɛ tak naadyeebadhedheeg nyɛ mɛsel ɛbuɛpe.

21 Tinaak, dwoo ɛbyoŋ ɛ Elood di eduwal dwoo ɛbyel ɛ lɛ ɛ, ye nabɛ nɛ Helodhiaad ɛ́ mbɛɛ ɛwala étɛp nyɛ neesa sa lyem'ɛ nadi ekwos ɛsa ɛ. Ye nabɛ ɛ́, Elood naadjóo bɛtɛ nɛ ekukuma di esa mɛsa bɛ nɛ nɔɔ ɔ, nɛ ekukuma e esodja bɛ, nɛ boo bɛtsoŋ ɛ bot ɛ kyee dik Ghalile, bɛ zɛdɛ pɛ daa lɛ.
22 Tin, ɛsyes ɛ Helodhiaad eezɛtuula kuku ɛbwak, tɔ koo ndjaa é di bot nadi edɛ ɔ. Bhii tak, nyɛ moo bɔl é mis ɛ Elood. Ye nabɛ ɛ́, Elood nɛ bɛdjoŋ bɛ naadyeebamyaala nɛ ko zɛŋ tak ɛbuɛpe. Tinaak, Mɛkoozi Elood ɛ́ boozɛke nɛ ɛsyes ɛ moma tak náá: «Waaba sa lyem'ɔ kwyɛl ɛ, mɛ waadjɛ wɔ.»
23 Nyɛ nake nɛ nɛ deenek ɛ, nɛ tsɛɛtsɛ nɛ lyem wat: «Mɛ eetuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mam! Sa wɔ waawaab ɛ, mɛ waadjɛ wɔ, ye nakoozodi pes ɛyoŋ ɛ lam.»
24 Ɛsyes ɛlenɔk eezɛwyis, kɛdji nyɛɛg: «Mɛ waab yé?» Wɔ gwaa, nyɛɛg zɛbɔɔza náá: «Waaba lo ɛ Zaŋ Nduuel-bot.»
25 Ɛsyes eezɛsik kaab pɛ daa Mɛkoozi Elood. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Mɛ kwyɛl ɛ́, wɔ djɛ mɛ nenak yak lo ɛ Zaŋ Nduuel-bot kɛla kɔ pɛt kongo na pyaaz!»
26 Wɔ gwaa, ye sa Mɛkoozi Elood nyel «wɔyɔŋ» nɛ ghoŋ. Tin nyɛ nabɛ ɛ́ ààbɛ nɛ dáa nyɛ pɛɛ, etɛɛ náá, nyɛ naazetuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ é mis mɛ bɛdjoŋ.
27 Tin, nyɛ eezɛlwom sodja di ebaal nyɛ ɔ, nyɛ tsaal lo ɛ Zaŋ Nduuel-bot, da nyɛ ɛ́ zyɛ nɛ yɛ. Ɛ̄ di'enek, sodja ɛ́ boozɛtɔ́ pɛ ndjaa membok, kɛtsaal lo ɛ Zaŋ Nduuel-bot.
28 Wɔ gwaa, nyɛ zyɛ nɛ lo tak kɔ pɛt kongo, nyɛ eezɛdjɛ ɛsyes ɛ moma yenɔk, ɛsyes ɛ tak ɛ́ boonɔɔ yɛ, kɛdjɛ nɛ nyɛɛg.
29 Dáa bɛdjekel ɛ Zaŋ nagwak deenek ɛ, bɛ ɛ́ boozɛnɔɔ muu'ɛ, kɛdel.

Yezu eezɛdjɛ botom bɛmil ɛtɛn edee

30 Bhis ɛbula ɛ lɔɔ, bot ɛ lwoma eezɛboma pɛ daa Yezu, bɛ moo baŋa nyɛ esesɛɛ ee bɛ nasa ɛ, nɛ mɛlyo mɛ bɛ nadi elyo ɛ djas.
31 Tinaak, bot ɛ nadi ezyɛ, nɛ bot ɛ nadi esik ɔ naadyeebabu, ààbɛ nɛ ɛwala di náá, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ dɛ edee. Yezu ɛ́ boozɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Djhooka, mena tɔ́ka pɛ kasak di etseta nɛ bot ɛ, étɛp mena neekɛwalaka batsa.»
32 Bɛ eezɛtɔ́ tɔ elɛɛd, bɔɔ bɛ ɛmet, pɛ bot di ààbɛ ɛ.
33 Ghuna bot ɛbuɛpe naabee ze bɛ nadi etɔ́ ɛ. Tin, pɛ bɛ nadi etɔ́ ɛ nadi eguaa, bhwak djas zɛsum kaab é ɛtɔ́ pɛ kyee Yezu nɛ bɛdjekel bɛ nadi etɔ́ ɛ, bɔɔ batakɛkum é di tak ɛsok nɛ Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ.

34 Dáa Yezu nasul tɔ elɛɛd ɛ, nyɛ naabee ɛdhuu ɛ bot binɔk, wɔ gwaa, ghoŋ zɛmɛt nyɛ ɛlyelɛpe, etɛɛ náá, bɛ nadi é, dáa mɛsaa mɛ ebhata di ààbɛ nɛ mbaalel ɛ. Tin, nyɛ moo zɛlyo bɛ kɔ ɛsu ɛ bɛtɛ nɛ esonok.
35 Dáa bɛ nabee náá, dwoo moo é bikoko ɛ, bɛdjekel bɛ é boozɛtiila pɛ daa lɛ. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Dwoo eezeleega, tɔ kakoŋ'ak, ye tok nɛ dɛl.
36 Swaala bot bak pɛ bɔɔ mɛl nɛ pɛ tɔ epɛt ee di é engwoob'aak, bɛ neekɛbɔm edee e dek!»
37 Tin, wɔ gwaa Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Djɛka bɛ edee biyɔ bɛ ɛmet!» Bhii tak bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Bis tok nɛ bɛtɛ nɛ epata ee bis aabɔm emapa aadjala nɛ dek bot bak djas ɛ*»
38 Nyɛ é boobaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi é nɛ emapa edhen? Pookokɛgwyákeka.» Bhii bɛ kakɛgwyák ɛ, bɛ é boozɛlɛɛ nyɛ náá: «Emapa etɛn nɛ bɛsu ɛbá.»
39 Tin, Yezu é boozɛlɛɛ bɛdjekel bɛ náá, bɛ dil bot djas mendiindil, mɛbwak nɛ mɛbwak kɔ ebes eka.
40 Wɔ gwaa, bot zɛdisi zɛɛga lɔɔg bot dhet, bak mɛkam-mɛtɛn.
41 Bhii tak, Yezu eezɛnɔɔ emapa nɛ bɛsu binek, nyɛ eezɛben mis pɛ ɛko, zɛghaapɛɛ Zɛɛb. Nyɛ eezɛpyak mapa, nɔɔ, djɛ bɛdjekel bɛ etɛɛ náá, bɛ needjɛ bot ɛ bɛ nanɛɛg mendiindil ɔ, dɔɔ nɛ bɛsu ɛbá bɛ nadi nɛ yɛ ɛ.
42 Mot nɛ mot naadɛ, djil.
43 Bɛdjekel bula nɛ mɛbhebhwak mɛ emapa nɛ bɛsu é nalik ɛ, sa yɛ aalwoodal mɛbhwaa kam nɛ ebá.
44 Tɔ bot ɛ nadɛ emapa ee nabilel'enek ɔ, botom nadi é, bɛmil ɛtɛn (5 000).

Yezu eezɛkɛ kɔ dii

45 Ààkobɔya bhii tak'enek, Yezu eezɛbesal bɛdjekel bɛ, bɛ ni tɔ elɛɛd, da bɛ é tsaal, tɔ́ pɛ yii kyiid boo soob, pɛ kyee ghaada Bhɛtsaida. Ɛ di tak wat, nyɛy nyɛ ɛmet eezɛswaal zukamwaa nɛ bot binɔk, bɛ sik pɛ yɔbɔ.
46 Bhii nyɛ nasilal ɛswaal bɛ ɛ, nyɛ eezɛbyet kɔ ɛtsok, kɛdjaala Zɛɛb.
47 Dáa ɛgwyitok nabɛ, ye moo gwyiidela ɛ, elɛɛd nabɛ é ye moo kuku dii. Tin, Yezu nalik ɛ nyɛ ɛmet pɛ kyiid.
48 Dáa nyɛ nabee náá, bɛdjekel bɛ nadi ezuk é ɛduk, etɛɛ náá, pup nadi bulal bɛ pɛ bhis ɛlyelɛpe ɛ. Tin, é pum dum nɛ mɛlem, nyɛ é boozɛdu bɛ é kɛ kɔ dii nɛ mɛko, ye nabɛ é, nyɛ naawaadhaa bɛ.
49 Dáa bɛ nabee nyɛ é kɛ kɔ dii ɛ, bɛdjekel nagu é náá, ye é dim. Bɛ moo tin é tsim.
50 Etɛɛ náá, dáa bɔɔ djas nabee nyɛ é, bɛbebwol naamɛt bɛ. Batsa deenek, nyɛ moo lii nɛ nɔɔ. Nyɛy náá: «Dika nɛ mɛghaaz. Ye é mam! Nàdika nɛ bwoo.»
51 Bhii tak, nyɛ eezɛni tɔ elɛɛd. Tin, pup eezɛtyaala. Bɔ djas naadyeebadjoka ɛlyelɛpe.
52 Ye nabɛ é, bɔɔ àànyɔ ɛmɛt ɛsuk ɛ mɛvyɛkɛlɛ mɛ nasael dum nɛ ɛbil ɛ emapa ɛ. Etɛɛ náá, bɛ nadi é, nɛ elyem e mɛso.

Ɛtsak ɛ bot ɛ mɛbé pɛ Ghenezalɛt

53 Bhii bɛ nasɛɛ dii ɛ, bɛ eezɛsel é ɛboŋ ɛ Ghenezalɛt.
54 Dáa bɛ nawyis tɔ elɛɛd ɛ, ààkobɔya deenek, bot eezɛgwyak Yezu.
55 Tin, bot eezɛtɔ́ kɔ mɛl djas, nɛ é di djas kɛnɔɔ membel. Bɛ nadidi ebe-bɛp bɛ é, kɔ emwaala, tɔ́ é di djas bot nagwak lɛŋ ɛkwyil ɛ lɛ ɔ.
56 Ɛ di djas bɛ nadi etɔ́ é, kɔ mɛl, kɔ eghaada nɛ epɛt, bɛ nadi ezyɛ nɛ membel é di bot djas di esɛɛga ɔ. Bɛ nadi edjedjaala nɛ nɛ náá, nyɛ bet bɛ, bɔɔ bɛ ɛmet zokee-keeak ɛlɔ ɛ ndjookuwa yɛ pɛ si. Tin, bot djas namɛt nyɛ ɔ, naatsak.

---

* **6:37** Pɛ tɔ mɛkana mɛ Biblia nakwyalaa tɔ tak sok ɛ, bɛ ke é 200 deniye. Ye kwyɛl ɛlyaal é efute mɛsa mɛ bɛngɔn ɛtɛn nɛ ebá.

7

Mɛlyo mɛ bɛbhaab nalik ɛ

1 Dhiiti dwoo eFalizyɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi naadus pɛ Yeluzalɛm, bɔɔ
zokazɛsɛɛga bɛ nɛ Yezu,
2 ye nabɛ ɛ́, bɛ naabee bɛdhiiti bɛdjekel ɛ Yezu nadi edɛ edee, ààgwyii mɛmbɔ dáa etsi
di elyaal ɛ.
3 Etɛɛ náá, eFalizyɛ nɛ bot ɛ mbyak eYuda djas nadi ebaal etsi e bɛbhaab bɔɔ nalik ɛ
ɛbuɛpe: bɛ ààdɛ edee, ààgwyii mɛmbɔ ɛnyɔɛpe.
4 Zɛnɔɔ náá, bɛ dus pɛ ndjando ɔɔ, bɛ aanàkwaadɛ edee, ààgwyia. Bɛ nadi eduwal bɛtɛ
nɛ bɛdhiiti etsi e mbyak'ɔɔ, dáa vaŋ mbi ɛgwyii ebɛɛlɛ, nɛ ba bɔɔ mɛbhe mɛ dyak, zɛnɔɔ
esaan.
5 Wɔ gwaa, eFalizyɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi zɛdji Yezu náá: «Étɛp yé bɛdjekel bɔ di
ààsa dáa etsi e bɛbhaab binaka nalik ɛ, di elɛɛ ɛ? Bɛ dɛ ààgwyii mɛmbɔ mɔɔ!»
6 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi ɛ́ bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Sa ngoolel-mɛkpa
ɛ Zɛɛb Ezayi nalɛɛ dum nɛ nen ɛ, nabɛ ɛ́ tsɛɛtsɛ. Gwakeka sa di kwyala ɛ:
“Zɛɛb ke ɛ́ náá, bot ɛ mbyak'ak duwal mɛ ɛ́ duwela mɛkɔŋ,
elyem bɔɔ ɛ́ pɛ kyee sis.
7 Zɛɛga mendjaala mɔɔ, ye ɛ́ yii toto é mis mam,
etɛɛ náá, mɛlyo mɛ bɛ di elyo ɛ́ mɛlyo mɛ epuud.”*»
8 Bhii tak, Yezu baazɛke náá: «Bi byen ɛ́ etsi e Zɛɛb, da bi ɛ́ kaduwal ɛ́, yii bot nalik bin yɛ
ɛ.
9 «Bi eezedhuugal etsi e Zɛɛb ɛlyelɛpe, étɛp ɛduwal etsi e mbyak'en!
10 Bela náá, ye nabɛ ɛ́ Moiiz eeke náá: “Dila soog nɛ nyoog” nyɛ nabaake pe ɛ́ náá: “Mot
di ekal sɛɛg nɛ nyɛɛg ɔ, goka ɛ́ nɛ góaa†”.
11 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi lɛɛ bot ɛ náá, mot ɛ́ nɛ ghwyil ɛke nɛ sɛɛg nɛ nyɛɛg náá: “Beea esa ee
mɛ aadjɛ wɔ ɛ. Mɛ eekwom yɛ, mɛ needjɛ Zɛɛb ebuwa. Yenek lɛɛ ɛ́ *Kɔbɔɔn*.”
12 Deenek, bi ààbet náá, nyɛ kwyee sɛɛg nɛ nyɛɛg.
13 Ye ɛ́ deenek ɛ bi di ehoola mɛkpa ɛ Zɛɛb étɛp ɛgoola etsi e mbyak'en. Zɛnɔɔ bɛtɛ nɛ
mbi kɔkɔ esonok ee di esael ɛ.»

Mɛlyo dum nɛ esa ee di edis mot edɛɛ ɛ

14 Wɔ gwaa Yezu baazɛdjóo ɛdhuu ɛ bot binɔk djas. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ djas,
gwakeka mɛ. Mɛtka sa mɛ di elii'aak:
15 Ye tok nɛ sa di ni tɔ nuub mot di nɛ ghwyil ɛ pul edɛɛ e mot. Ye ɛ́ sa di ewyis tɔ lɛ ɛ di
esa náá, mot nàdi dɛɛ.
16 [Gwakeka ɛnyɔɛpe, bi ɛ́ di nɛ mɛlɔ mɛ ɛgwak etɛp ɔɔ!]»
17 Dáa Yezu nadus tin ɛ, bɛ eezɛni tɔ ndjaa ɛtsetaɛpe nɛ ɛdhuu ɛ bot, bɛdjekel bɛ
zokazɛdji nyɛ sa ɛsuk ɛ kana yenek nadi ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ.
18 Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Dɔɔ nɛ biyɔ, bi tok nɛ etsoŋ ɛtiibal é? Bi ààgu náá, sa mot
di ewa tɔ nuubɛ ɛ́, yɛ aanàkwaapul edɛɛ e mot e?
19 Esesɛɛ binek ààni tɔ lyem; ye ni ɛ́ tɔ mɔ'ɛ. Bhii tak, nyɛ kakɛsaaz yɛ ɛ tɔ ɛbyeed.» Tɔ
mɛlyo menek Yezu nadi ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ́ náá, edee djas goka ɛ́ nɛ ɛdɛel.
20 Bhii tak, nyɛ eebaazɛke náá: «Ye ɛ́ sa di wyis tɔ mot ɛ di pul edɛɛ e mot tak.
21 Etɛɛ náá, mbee egeka dus ɛ́ tɔ lyem mot. Ye ɛ́ esiiza ɛ di lwom bot náá, bɛ sa ɛpam,
djii nɛ ɛgo ɛ bot,
22 ɛsa ɛ ɛzɔ, dɔɔb epata, mbee lyem, mɛkɔŋ, mɛba mbɛs, ɛwyeeb ɛ esa e baa, ebyas, ɛbet,
mɛlyet.
23 Esesɛɛ binek djas, egeka tak dus ɛ́ tɔ elyem e bot. Ye ɛ́ di esa náá, edɛɛ e mot pulel é
mis ɛ Zɛɛb.»

---

* **7:7** Eza 29.13 † **7:10** Ɛwy 20.12; Dɛt 5.16; Ɛwy 21.17; Msa 20.9

Ndjoŋ moma edum koŋ nɛ Yezu

24 Yezu zɛdus tin, tɔ pɛ kyee dik eghaada Tiid. Nyɛ eezɛni tɔ dhiiti ndjaa, nyɛ nabɛ é
ààkwyɛl náá, bot gu náá, nyɛ é tin. Ye nabɛ é ààdjala náá, mot dáa nyɛy di sɔ.
25 Tin, ye nabɛ é nɛ dhiiti moma, mbee sisim nadi edhek mɔn ɛsyes ɛ lɛ ɔ. Dáa nyɛ
nagwak menduk ɛ Yezu ɛ, nyɛ eezɛzyɛ kaab pɛ daa lɛ, nyɛ zokazɛkwyit mɛboŋ si, sok
bhwoob'ɛ.
26 Moma tak nabɛ ààbɛ moma mbyak eYuda. Nyɛ nabyel é pɛ dɛl ɛ Fenisi pɛ kyee dik
Siili. Nyɛ eezɛdjaala nɛ Yezu náá, nyɛ sɔ mbee sisim nadi tɔ nyel mɔn'ɛ ɔ.
27 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Beta, bɔn pookodɛ, djil. Etɛɛ náá, mapa bɔn goka é nɛ
ɛdɛ ɛ, yɛ àànyɔ, ye mwasaa, djɛaa bɔn bɛbhyɛ.»
28 Wɔ gwaa moma yenɔk baazɛpesal náá: «Ghɛŋ, wɔ é nɛ gham. Ye goka é wɔ gu náá,
bɔɔ bɛbhyɛ di si mesa ɔ, bɛ dɛ é bɔɔ eghutu-ghutu emapa ee bɔn di kwyital é ghɛŋ bɛ di edɛ
kɔ mesa ɛ.»
29 Tin, Yezu eezɛke nɛ moma yenɔk náá: «Wɔy, moma, dum nɛ yala yɔ, sika pɛ ndjaŋ'ɔ.
Mbee sisim tak eezewyis tɔ nyel ɛsyes ɛ lɔ.»
30 Wɔ gwaa, nyɛ zɛsik pɛ ndjaŋ'ɛ. Tin, nyɛ eekɛbela mɔn'ɛ ndjaasi kɔ goŋ, mbee sisim
eezewyis tɔ lɛ.

Ɛtsak ɛ bubu mot

31 Bhii tak, Yezu eezɛdus pɛ kyee dik Tiid, zɛdhaa tɔ́ pɛ boo ghaada Sidɔn, zɛtsaal yii
kyee bɔs mɛdhik mɛ eghaada kam, étɛp nyɛ neetɔ́ pɛ kyee boo soob na djato-djato Ghalile.
32 Wɔ gwaa, bɛ zɛzyɛ nyɛ nɛ mot na endiila e mɛlɔ, àànyɔ ɛgu ɛlii ɛnyɔɛpe. Bɛ eezɛdjaala
nɛ nɛ náá, nyɛ kɛl nyɛ mɛmbɔ, nyɛ neetsak.
33 Tin, wɔ gwaa, Yezu zɛnɔɔ mot tak, tiila nɛ nɛ ba ɛtsetaɛpe nɛ ɛdhuu ɛ bot. Bhii tak, nyɛ
eezɛwa mot tak bhin tɔ mɛlɔ. Nyɛ eezɛsɛɛ mɛtel, zɛmɛt nyɛ djem nɛ yɛ.
34 Bhii tak, nyɛ eezɛben mis pɛ ɛko, nyɛ eezɛso bhiyo. Nyɛy nɛ mot'enɔk náá: «*Effata*!»
Ye kwyɛl ɛlɛɛ náá: «Bɛŋela!»
35 Ɛ di'enek wat, mɛlɔ mɛ mot tak eezɛbɛŋel; djem pe eezɛtiŋel. Nyɛ moo elii ɛnyɔɛpe.
36 Yezu zɛlɛɛ nɛ bot binɔk djas náá, sa mot ààlɛɛ mot ngɔt sa sael wak ɛ, yenek
nadhedhɛɛg bot ɛ dhɛɛga. Lyaka nyɛ nadi é lelyak bot ɛ, nabebesal bot é beselak.
37 Bot naadyeebadjoka dhaa nyel. Bɔɔ náá: «Esa ee nyɛ di sa djas é ɛnyɔɛpe! Nyɛy
batabɛɛ mɛlɔ mɛ bɛ na endiila e mɛlɔ, ebubu batalii!»

8

Yezu eedjɛ bot bɛmil ɛná edee

1 Tɔ mɛlu menek, boo ɛdhuu ɛ bot naabaazɛsɛɛga é ngwoob ɛ Yezu. Dáa bɛ nadi ààdɛ ɛ,
nyɛ é boozɛdjóo bɛdjekel bɛ, nyɛy nɛ nɔɔ náá:
2 «"Ha" kpaa-ghoŋ nɛ bot bak! Bɛ moo mena nɛ bɛ nɔɔ mos é mɛlu mɛlɛl, bɛ tokapɛ nɛ
edee e dek.
3 Mɛ swaal bɛ pɛ mendjaa mɔɔ tɔ emɔ toto ɔɔ, bɛ waazuk é ze. Etɛɛ náá, mɛl mɛ bɛdhiiti
nɛ tseta.»
4 Bɛdjekel bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mena belaka edee ee bot bak djas aadɛ djil ɛ paa,
menabɛl é dika kuku kakoŋ'aak?»
5 Yezu eezɛdji bɛ náá: «Bi é nɛ emapa edhen?» Tin, bɛ eebaazɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Etɛn
nɛ ebá.»
6 Tin, nyɛ é boozɛlɛɛ nɛ ɛdhuu ɛ bot djas, bɛ disi é bɔs. Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ emapa etɛn
nɛ ebá binek, zɛghaapɛɛ Zɛɛb. Bhii tak, nyɛ eezɛpyak yɛ ebil-ebil, zɛkanɔɔ, djɛ bɛdjekel bɛ,
bɛ neekaa bot djas. Bɔɔ sa deenek.
7 Ye nabaadi é, nɛ ba bɔɔ bɛsu. Yezu eezɛnɔɔ yɛ, ghaapɛɛ Zɛɛb, bhii tak nyɛ eedjɛ bɛdjekel
bɛ, bɛ kaa.
8 Mot nɛ mot nabɛ é nyɛ naadɛ, djil, bɛdjekel bula nɛ mɛbhubhwak bɛbhwaŋ ɛtɛn nɛ
ebá.

9 Ɛ di tak, bot nadi é, tyee bot bɛmil ɛná (4 000). Bhii tak, Yezu zɛswaal bɛ, bɛ sik pɛ mɛl mɔɔ.
10 Ɛ di'enek wat, nyɛ eezɛni tɔ elɛɛd bɛ nɛ bɛdjekel bɛ, zɛtó pɛ kyee dik Dalmanuta.

EFalizyɛ eezɛwaab Yezu dhiiti ndem mɛbwala

11 Tin, eFalizyɛ eezɛkum pɛ Yezu nadi é, bɛ moo be mɛso, bɛ nɛ bɛ nɔɔ. Bɛ nadikwyɛl ɛlóo ɛ nyɛ pɛ ɛko, da é bwood nyɛ pɛ kiyɛ. Bɔɔ nɛ nɛ náá, nyɛ sa bɛdhiiti ndem mɛbwala mɛ di edus tɔ gwoo ɛ.
12 Tin, Yezu eezɛsyel nyel «wɔyɔŋ». Nyɛ é boozɛke náá: «É tɛp yé bot ɛ mɛlu mak di esaa endem e mɛbwala? Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: bi aanàkwaabee!»
13 Yezu zɛdus é di'enek, ni tɔ elɛɛd, sɛɛ dii, tó pɛ yii kyiid.

Leviid eFalizyɛ nɛ Elood

14 Ye nabɛ é, bɛdjekel eedjisa ɛnɔɔ emapa. Tin, tɔ elɛɛd bɛ nazodi é, nɛ mapa wat ɛ djin.
15 Yezu eezɛdul bɛ mɛlɔ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ bak! Bi é kobaka nɛ leviid eFalizyɛ nɛ leviid Elood*.»
16 Bɛdjekel moo tin elii pak'ɔɔ náá: «Nyɛ ke deenek é, etɛɛ náá, mena ààpazyɛka nɛ emapa!»
17 Dáa Yezu gwak deenek ɛ, nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Bi gwyɛ yé? Etɛɛ náá, bi tok nɛ emapa? Bi dinaa ààpaasiiza ɛnyɔɛpe? Bi tok nɛ etsoŋ é?
18 Bi é nɛ mis, bi ààbee? Bi é nɛ mɛlɔ, bi ààgwak é? Bi ààtaala?
19 Ɛ sok mɛ napyak emapa etɛn dwoo tak, da é djɛ bot bɛmil ɛtɛn, bɔɔ dɛ, djil ɛ, bɛbhwaŋ ɛdhen nabwak nɛ bɛtɛɛ nɛ ebil emapa tɔ tak?» Wɔ gwaa bɛ bɔɔza nɛ nɛ náá: «Kam nɛ ebá.»
20 Yezu eebaadji náá: «É dwoo mɛ nabaapyak emapa etɛn nɛ ebá, djɛ bot bɛmil ɛná ɛ, bɛbhwaŋ ɛdhen nabwak nɛ bɛtɛɛ nɛ ebil emapa tɔ tak?» Bɔɔ náá: «Ye nabwak é bɛbhwaŋ ɛtɛn nɛ ebá.»
21 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bhis yenek bi ààgu sa ye di kwyɛl ɛlɛɛ ɛ?»

Ɛtsak ɛ mot edhim pɛ Bhɛtsaida

22 Bɛ eezɛkum pɛ Bhɛtsaida. Tin, bɛ eezɛzyɛ Yezu nɛ mot edhim, bɔɔ náá, nyɛ mɛt nyɛ étɛp nyɛ neetsik nyɛ.
23 Yezu eezɛmɛt mot edhim binɔk é mbɔ, tó nɛ nɛ ba ɛtsetaɛpe nɛ dɛl. Nyɛ eezɛsɛɛ mɛtel, lɔɔb nyɛ yɛ é mis. Bhii tak, nyɛ eekɛl nyɛ mɛmbɔ, nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ ɛpebee sonok é?»
24 Mot edhim binɔk eezɛben mis pɛ ɛko. Nyɛy náá: «Mɛ ɛpebee bot! Mɛ bee bɛ é, dáa ele, bɛ ɛpekɛ!»
25 Yezu eebaazɛkɛl mɛmbɔ kɔ mis mɛ mot tak. Bhii tak, nyɛ moo zɛbee ɛnyɔɛpe, nyɛ eezɛtsak. Tin, nyɛ moo bee «popoopwon».
26 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ nɛ, nyɛ sik pɛ ndjaa, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Sa wɔ ààtuula kɔ dɛl.»

Pyɛɛd eezɛlɛɛ náá: Yezu é Mɛsia

27 Bhis'enek, Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ eezɛtó pɛ kyee mɛl mɛ di é ngwoob kyee dɛl Sezaade ɛ Filip ɛ. Ze ɛ ze dáa bɛ nadi kɛ é, nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Bot ke náá, mam é zɛ?»
28 Bɔɔ náá: «Bɛdhiiti ke é náá, wɔ é Zaŋ Nduuel-bot. Bak náá: Wɔ é Eli. Yɛ kabɛ yak pak bot ɔ, bɔɔ ke é náá, wɔ é ngɔt tɔ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.»
29 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi ke náá, mam é zɛ?» Pyɛɛd eezɛbɔɔza: «Wɔ é Mɛsia† ɛ Zɛɛb nadhis ɔ.»
30 Deenek Yezu eezɛdul bɛ mɛlɔ ɛlyelɛpe náá, sa bɛ ààlɛɛ bot.

Ɛkɛn ɛlɛɛ ɛ Yezu di elɛɛ bɛdjekel bɛ náá, nyɛ waagwyɛ, bhii tak da nyɛ é gom ɛ.

---

* **8:15** Leviid kwyɛl ɛlyaal é embee mɛlyo mɛ mɛkɔŋ mɛ eFalizyɛ nɛ Elood nadi elyo bot ɛ.

† **8:29** Ye é Klisto Zɛɛb nadhis ɔ, mot nazyɛ zɛtsik bot ɛ mbyak eYuda ɔ.

31 Bhis'enek nyɛ moo lyo bɛdjekel bɛ náá: «Ye goka é Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot zukaa ɛbuɛpe. Bɛpaa ɛ eYuda, nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi é waabhina nyɛ. Nyɛ waagóaa. Mɛlu mɛlɛl bhis ɛsyee ɛ lɛ, nyɛ waagom.»
32 Nyɛ nalelɛɛ bɛ etɛp binek djas é «mɛpyɛmɛ», ààsyel sonok wat. Dáa Pyɛɛd nagwak deenek ɛ, nyɛ eezɛdul nyɛ é ngwoob. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Nàke deenek.»
33 Bhii tak, Yezu zokazɛbulal mis, gwyák bɛdjekel bɛ. Tin, nyɛ eezɛbiyo, zɛke nɛ Pyɛɛd náá: «Satan, dusa é mis mam etɛɛ náá, egeka bɔ tok egeka e Zɛɛb. Ye é yii bot ɛ epuud!»

Dáa mot di egoka nɛ ɛsa étɛp nyɛ needu Yezu ɛ

34 Bhii tak, wɔ gwaa, Yezu zɛdjóo ɛdhuu ɛ bot, dɔɔ nɛ bɛdjekel bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ náá, mot ɛpekwyɛl ɛdu mɛ ɔɔ, nyɛ kat ɛkwyɛɛg ɛ nyel'ɛ, nyɛ bɛp mɛlaaba mɛ, da nyɛ é du mɛ.
35 Etɛɛ náá, mot é di esaa ɛtsik ɛ nyel'ɛ ɔɔ, nyɛ waasu yɛ. Yɛ kabɛ mot aamyaal ɛsu é tsik'ɛ kɔ ɛsu ɛ lam, nɛ kɔ ɛsu ɛ Mbɛɛ Bhaadal ɔɔ, nyɛ waabela tsik.
36 Ye é tɛtɛ ye, wɔ bela mɛvu mɛ bɔs'ak djas, da wɔ é su tsik na kɔm-kɔm?
37 Tɛtɛ yaa mbi sa mɛtaŋ etuud mot aadjɛ étɛp wɔ neebɔm tsik?
38 Mot é gwak sen nɛ nam, nɛghu nɛ mɛkpa mam, é mis mɛ bot ɛ mesyem nɛ bot ɛ di ààkaab Zɛɛb é mɛlu mɛ mena dika mos'aak ɔɔ, tin, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é waadi nɛ sen nɛ nɛ é ghɛŋ nyɛ aazyɛ zɛɛga nɛ efofop bɛ tɔ duma Sɛɛg ɛ.»

9

1 Wɔ gwaa Yezu baazɛke náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: Bɛdhiiti bot tɔ sama bi di'aak aanàkwaagwyɛ, bɔɔ ààbee dáa Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb aazyɛ nɛ eghɛŋ ɛ.»

Ɛswoola bhwoob ɛ Yezu

2 Bhii ye nadhaa tyee mɛlu mɛtɛn nɛ wat ɛ, Yezu eezɛnɔɔ Pyɛɛd, nɛ Zak zɛnɔɔ Zaŋ, nyɛ zokazɛbyet nɛ nɔɔ kɔ boo ɛtsok pɛ bɛ nadi bɔɔ bɛ ɛmet ɛ. Nyɛ zokazɛswoola bhwoob é mis mɔɔ.
3 Ekaad bɛ moo puu ɛkasɛpe, mbi mɛkas mɛ wat di ààbɛ nɛ mbi sonok gekaa nɛ yɛ pɛ kɔ bɔs ɛ.
4 Batsa deenek, bɛdjekel kasɛka é Eli bɛ nɛ Moiiz moo lɛɛ elɛŋ nɛ Yezu.
5 Wɔ gwaa, Pyɛɛd zɛke nɛ Yezu náá: «Lyoel, ɛnyɔ náá, mena dika wak. Djhoosumka epɛt elɛl: wat yɔ, yak yɛ Moiiz, dhiiti wat yɛ Eli.»
6 Nyɛ nadi é, ààgu sa nyɛ nadi elii é, etɛɛ náá, bɛbebwol naadyeebamɛt bɛ nɛ bɔn nyɛɛg ɛlyelɛpe.
7 Eguud zokazɛsul, wɔ gwaa, ye zɛkala kɔ lɔɔ, butal bɛ. Tɔ eguud binek, wɔ gwaa dhiiti gwood zɛgék, é ke náá: «Nwyak é mɔn'am mɛ dyeebakwyɛl ɔ. Bi é gwak nyɛ!»
8 Ɛ di'enek wat, bɛdjekel moo tin é gwyák é mengwoob mɔɔ, bɛ kadi é, ààkabaabee mot. Ye nazokalik é Yezu nyɛ ɛmet.

Kiya dum nɛ ɛbula ɛ Eli

9 Dáa bɛ nadi ewyeed ɛtsok ɛ, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Sa mot ààlɛɛ mot sa bi bee ɛ, kana dwoo ɛlak mos, kɛyaka nɛ dwoo Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aagom ɛ.»
10 Bɛ naamɛt mɛkpa menek djas, bɛ moo tin esɔs pak'ɔɔ náá: «Nyɛ kwyɛl ɛlɛɛ yé dum nɛ “ɛgom bhis ɛsyee”?»
11 Bhii tak, bɛ eezɛdji Yezu náá: «Étɛp yé bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi di elɛɛ náá: ye goka é Eli pookonyɛl ɛzyɛ ɛsok?»
12 Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Tsɛɛtsɛ, ye goka é náá, Eli pookozyɛ ɛsok étɛp nyɛ neezɛkoobal esesɛɛ djas. “Haa”, étɛp yé ekwyala ɛ Zɛɛb di baalɛɛ náá, ye goka, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot zukaa ɛlyelɛpe, náá nyɛ waabhinaa?
13 Yɛ bɛ mam ɔɔ, betka mɛ lɛɛ bin náá: Eli eezezyɛ, kabela é, bot eesa nyɛ dáa bɛ nakwos ɛ, dáa mɛkpa ɛ Zɛɛb di ekwyala, dum nɛ nɛ ɛ.»

Ɛtsak ɛ dhiiti mɔn, embee esisim nadi edhedhek ɔ

14 Dáa bɛ nakakum é di bɛdhiiti bɛdjekel nalik ɔ bɛ kabela é, zukamwaa nɛ mot, nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi kuku ɛbwak é suu mɛso.
15 Beea bot nabee Yezu ɛ, ye nabɛ é, bɛ naadyeebadjoka, bɛ eezɛsum ekaab, bɛ neekɛ swos nyɛ.
16 Yezu eezɛdji bɛdjekel bɛ náá: «Ye é mɛso mɛ yé bi di esuu, bi nɛ bɛ nɔɔ?»
17 Wɔ gwaa mot ngɔt tɔ ɛdhuu ɛ bot binɔk zɛke nɛ nɛ náá: «Lyoel, mɛ eezyɛ nɛ mɔn'am etɛɛ náá, mbee sisim ɛpedhek nyɛ, nyɛ ààlii.
18 Mbee sisim tak zoghɛɛ nyɛ é edi djas, ghɛɛg nyɛ é bɔs, mɛwyil é nuub, mɔn kwaal mɛtsok, mɔn nyel kaada dáa muu. Mɛ é booke nɛ bɛdjekel bɔ náá, bɛ sɔ mbee sisim tak. Bɛ ààpakwak yɛ.»
19 Tin, wɔ gwaa Yezu zɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi é bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ! Mena kalikeka é di wat mɛlu mɛdhen? Ye kabaalik mɛlu mɛdhen mɛ di egoka nɛ ɛmaad ɛ bin? Dhaaka mɛ nɛ mɔn'enɔk wak.»
20 Bhii tak, bɛ eezɛzyɛ nyɛ nɛ mɔn tak. Beea mbee sisim nabee Yezu ɛ, wɔ gwaa, nyɛ zɛdheeg mɔn'enɔk ɛlyelɛpe «buku-buku». Nyɛ eezɛghaaga si, nyɛ moo boola si, mɛdheed ewyis é nuub.
21 Tin, Yezu eezɛdji sɛɛg mɔn'enɔk náá: «Mɔn'ak moo nɛ ɛbil ɛbɛ́ ɛlak mos mɛlu mɛdhen?» Sɛɛg mɔn nɛ nɛ náá: «Kana edhɔma bɛ, kɛyaka nɛ dwoo pan mos'ak.
22 Ɛ̄ dhiiti tyɛ, mbee sisim ɛpezyeegal nyɛ tɔ du, yak tyɛ tɔ dii étɛp nyɛ neegwyɛ. "Yaayee!" Geka bis ghoŋ, tsika bis, wɔ di nɛ ghwyil ɛsa ɔ!»
23 Wɔ gwaa Yezu zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Étɛp yé wɔ ke náá: "Wɔ di nɛ ghwyil ɛsa ɔɔ." Ghuna ye é náá, mot ɛ dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, esa djas nyɛ aawaab ɛ, nyɛ waabela.»
24 Ɛ̄ di'enek wat, sɛɛg mɔn'enɔk eezɛtsim ɛlyelɛpe. Nyɛy náá: «Mɛ eedum koŋ. Kwyeea mɛ etɛɛ náá, mɛ neewa lyem tɔ ɛmyaal ɛnyɔɛpe!»
25 Dáa Yezu nabee ɛdhuu ɛ bot ezyɛ ekaab pɛ kyee bɛ nadi é, nyɛ eezɛbhɛm mbee sisim. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Wɔy sisim di ediyal bot mɛlɔ nɛ enuub ɔ, ye é mam ɛ di eke nɛ nɔ náá: Wyisa tɔ nyel mɔn'ak. Sa wɔ ààbaabula tɔ lɛ!»
26 Wɔ gwaa, mbee sisim zɛbo boo tsim, zɛdheeg mɔn'enɔk ɛlyelɛpe. Ɛ̄ di tak, mbee sisim tak eezɛwyis, mɔn tak moo tin dáa muu, sa náá, bot ɛ nadi tin ɔ, ke náá: «Nyɛ eegwyɛ!»
27 Tin, Yezu eezɛmɛt nyɛ é mbɔ, zɛwyɛl nyɛ, mɔn tak eezɛtyaa tetel.
28 Ɛ̄ sok Yezu nazɛni tɔ ndjaa bɛ nɛ bɛdjekel bɛ bɔɔ bɛ ɛmet ɛ, bɛdjekel eezɛdji nyɛ náá: «Étɛp yé bis di ààkwak ɛsɔ mbee sisim tak?»
29 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mbi esisim binek wyis é, ye é bɛ náá, wɔ nɛ djaala Zɛɛb ɛbuɛpe ɔ.»

Yezu eebaazɛlɛɛ ɛsyee nɛ ɛgom ɛ lɛ tyee lɛɛa esok ebá

30 Bɛ eezɛdus tin, wɔ gwaa, bɛ zɛtsaal kyee dik Ghalile djas. Yezu nabɛ ààkwyɛl náá, bot gu pɛ nyɛ nadi ɛ.
31 Etɛɛ náá, nyɛ nadi elyo bɛdjekel bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é waakaaa é mɛmbɔ mɛ bot ɛ mesyem. Bhii tak, bɛ waagó nyɛ. Mɛlu mɛlɛl bhii tak, nyɛ waagom.»
32 Tin, bɛdjekel nabɛ é, ààmɛt lo etɛp ee nyɛ nadi elɛɛ bɛ ɛ. Bɛ nadi é, nɛ bwoo ɛdji nyɛ etɛp binek djas.

Ɛzɛ di boo-mot?

33 Bɛ eezɛkum pɛ Kapɛlnaum. Dáa bɛ nadi tɔ ndjaŋ ɛ, Yezu eezɛdji bɛdjekel bɛ náá: «Mɛso mɛ yé bi di esuu ze ɛ ze?»
34 Bɔɔ djas «kup», ààlii, bela tin náá, ze ɛ ze bɛ nadi esuu mɛso dum nɛ etooba.
35 Tin, Yezu eezɛdisi, bhii tak, nyɛ eezɛdjóo bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Mot ɛ kwyɛl etooba ɔɔ, ye goka é nyɛ di mot ɛbhis tɔ bɛsɔ djas. Nyɛ di mot-mɛsa mɛ bɛsɔ djas.»

36 Bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ dhiiti mɔɔ dhyeeb, nɛɛg nyɛ kuku ɛbwak ɛ lɔɔ. Nyɛ eezɛbeedal
nyɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá:
37 «Mot aamyaal mɔɔ dhyeeb dáak kɔ ɛsu ɛ kwyɛl nyɛ di nɛ yɛ nɛ nam ɔɔ, ye ɛ́ mam mɛ
ɛmet ɛ nyɛ myaal. Mot aamyaal mɛ ɔɔ, nyɛ ààpamyaal mam mɛ ɛmet. Nyɛ myaal ɛ́ dɔɔ nɛ
mot nadhis mɛ ɔ.»

Mot di àdàbhina mena ɔ, nyɛ ɛ́ mot'ena

38 Zaŋ eezɛke nɛ Yezu náá: «Lyoel, bis eebee dhiiti mot esɔ embee esisim nɛ din ɛ lɔ. Bis
eekoolyak nyɛ, etɛɛ náá, nyɛ ààkɛ lɔɔg wat mena nɛ bɛ nɔɔ.»
39 Tin, Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààlyak nyɛ, etɛɛ náá, ye tok nɛ mot aasa endem
e mɛbwala nɛ din ɛ lam é di'enek wat, da nyɛ ɛ́ byak mɛ.
40 Etɛɛ náá, mot ɛ́ di ààbhina mena ɔɔ, nyɛ ɛ́ mot'ena.
41 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ́ náá: Nɛ mot aazodjɛ bin djɛak nɛghu bɛɛlɛ mɛdii mɛ wat
etɛɛ náá, bi ɛ́ bot ɛ Mɛsia ɔ, nyɛ waabela boo etuud.»

Bɛ na mbee mɛfulu eedulaa mɛlɔ

42 «Mot ɛ́ di tyee boo ɛbɛk étɛp ɛkɔa tɔ mesyem ngɔt tɔ bɔn di dum koŋ nɛ nam ɔ, ye goka
ɛ́ náá, bɛ tsel nyɛ boo ɛkok é tsuŋ, da bɛ ɛ́ lóo nyɛ tɔ dii mɛsɔn.
43 Yɛ bɛ náá, mbɔ'ɔ di esa náá, wɔ kwyit mɛlu djas tɔ mesyem ɔɔ, tsaala yɛ. Ɛnyɔ náá,
mot ni tɔ tsik na kɔm-kɔm nɛ mbɔ tsaala. Ɛbiyo kabɛ ɛ́ náá, wɔ di nɛ mɛmbɔ mɛmbá, da wɔ
ɛ́ su tsik, da wɔ ɛ́ tó, kɛdyak tɔ du na kɔm-kɔm. [
44 Pɛ tɔ di di náá, elum ààgwyɛ ɛ, é di di náá, ngel du ààdim ɛ.]
45 Yɛ bɛ náá, ko'ɔ di esa náá, wɔ gheekwye-kwyɛ mɛlu djas tɔ mesyem ɔɔ, ye goka ɛ́, wɔ
tsaal yɛ. Ɛnyɔ náá, mot ni tɔ tsik na kɔm-kɔm nɛ ko tsaala. Ɛbiyo kabɛ ɛ́ náá, wɔ di nɛ mɛko
mɛmbá, da wɔ ɛ́ su tsik, da wɔ ɛ́ tó, kɛdyak tɔ du na kɔm-kɔm. [
46 *]
47 Yɛ bɛ náá, dis ɛ lɔ ɛ́ di esa náá, wɔ gheekwye-kwyɛ mɛlu djas tɔ mesyem ɔɔ, ye goka ɛ́,
wɔ dis yɛ. Ɛnyɔ náá, mot ni tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb nɛ dis wat. Ɛbiyo kabɛ ɛ́ náá, wɔ di nɛ mis mɛmbá,
da wɔ ɛ́ su Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, da wɔ ɛ́ tó, kɛdyak tɔ du na kɔm-kɔm.
48 Pɛ tɔ di di náá, "elum ààgwyɛ ɛ́, é di di náá, ngel du ààdim ɛ."
49 Tin, yɛ aadi ɛ́, bot djas moo egwom zam du.
50 «Mɛsɔn ɛ́ mbɛɛ sonok. Yɛ bɛ náá, mɛsɔn moo ɛ́, ààkagwom ɔɔ, "haa" ye saaa dáa, étɛp
ye neebaagwom? Dika nɛ mɛsɔn tɔ len, da bi ɛ́ gwakel nɛ bot djas.»

10

Mɛlyo ɛ Yezu dum nɛ ɛbel ɛ ɛbá

1 Yezu eezɛtó pɛ kyee dik Yude, pɛ yii kyiid dii Yuldɛn. Wɔ gwaa, zukamwaa nɛ mot
baazɛsɛɛga tin, nyɛ moo baazɛlyo bɛ dáa nyɛ nazezyɛ nɛ ɛsesa sok ɛ.
2 Bɛdhiiti eFalizyɛ eezɛtiila pɛ daa lɛ, étɛp bɛ neelóo nyɛ pɛ ɛko, bwood nyɛ pɛ kyɛ. Bɛ
eezɛdji nyɛ náá: «Etsi bina ɛpemyaal náá, mot pɛɛ myɛl é?»
3 Yezu kabɔɔza nɛ nɔɔ tɔ kiya náá: «Moiiz nakodjɛ bin yaa tsi?»
4 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Moiiz nake ɛ́ náá, motom kwyal mɛkana mɛ di lyaal náá, nyɛ
eepɛɛ myɛl ɛ. Bhii tak, nyɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛpɛɛ myɛl.»
5 Deenek Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Moiiz nakwyal deenek ɛ́, étɛp'en etɛɛ náá, bi nɛ
dyeebalyel elyem.
6 Mena bee é ghɛŋ Zɛɛb nakus bɔs ɔ, "Nyɛ nasaa ɛ́ motom nɛ moma", ekwyala lɛɛ ɛ́
deenek.*
7 "Ɛtɛp tak ɛ́ di náá, motom ɛ́ waalik sɛɛg nɛ nyɛɛg, kɛsɛɛga nɛ myɛl.
8 Bhii tak, bɔɔ bɛbá kadi ɛ́, bɛ moo mot ngɔt." Tin, bɛ tokapɛ bot ɛbá; bɛ moo ɛ́ mot ngɔt.
9 Tin, sa mot ngɔt ààbo sa Zɛɛb sɛɛg ɛ.»

---

* **9:46** Pɛ tɔ di di náá, elum ààgwyɛ ɛ́, edi di náá, ngel du ààdim ɛ. * **10:6** Mɛk 1.27

10 Ɛ̌ sok bɛ nazɛni tɔ ndjaŋ ɛ, wɔ gwaa bɛdjekel baazɛdji Yezu mɛdjin dum nɛ tɛp tak.
11 Nyɛ ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mot ɛ́ pɛɛ myɛl, da nyɛ ɛ́ kɛba moma sis ɔɔ, nyɛ ɛ́ mot mɛzɔ etɛɛ náá, bɛ nɛ moma mɛgwyak dinaa mot ngɔt.
12 Tyee wat nɛ moma. Nyɛ byen ngom, da nyɛ ɛ́ myaal ɛtɔ́, kɛba motom sis ɔɔ, nyɛ sa ɛ́ ɛZɔ.»

Yezu eesɛɛ bɔɔ dhyeeb mɛtel

13 Bot zokazyɛ Yezu nɛ bɔɔ dhyeeb étɛp nyɛ neekɛl bɛ mɛmbɔ. Tin, bɛdjekel eezɛbhɛm bɛ.
14 Dáa Yezu nabee deenek ɛ, lyem naakpaa nyɛ. Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Betka bɔɔ dhyeeb zyɛ pɛ daa lam! Nàluka bɛ etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɛ́, étɛp bot ɛ di tyee bɔɔ ɔ.
15 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mot ɛ di ààmyaal Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb dáa mɔɔ dhyeeb ɔɔ, nyɛ aanàkwaani tɔ tak.»
16 Bhii tak, nyɛ eezɛghɛɛ mɔn ngɔt, nyɛ moo tin ekɛl mɛmbɔ kɔ bɔn binɔk, esɛɛ bɛ mɛtel.

Mot ekum

17 Yezu gba ɛ gba, nyɛy kuku kyeed, dhiiti mot zokazyɛ nɛ kaab, zɛkwyit mɛboŋ si, si mɛko mɛ. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Mbɛɛ lyoel, mɛ goka nɛ ɛsa dáa étɛp mɛ neebela tsik na kɔm-kɔm?»
18 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Étɛp yé wɔ di edjóo mɛ mbɛɛ lyoel? Ye tok nɛ mbɛɛ mot kɔ bɔs'ak bhii Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet.
19 Wɔ nɛ gu etsi djas: “Sa wɔ ààgó mot, sa wɔ ààsa mɛzɔ, sa wɔ ààdjii sa mot, sa wɔ ààlɛɛ elɛŋ e etsal dum nɛ mot, sa wɔ ààsa sa ɛbiyo nɛ mot, duwala soog nɛ nyoog[†].”»
20 Mot'enɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Lyoel, etsi binek djas mɛ nɛ duwal yɛ, kana edhɔma bam, kɛkum dwoo pan mos'ak.»
21 Yezu eezɛgwyák nyɛ nɛ lyem mɛkwyɛla. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Ye zokalik wɔ ɛ́, wɔ sa sa wat: Tóa, kɛbɔmsa esa bɔ djas, da wɔ ɛ́ nɔɔ epata e tak, djɛ bɛdjel ɛ bot, tin, wɔ waabela mɛvu tɔ gwoo, bhii tak da wɔ ɛ́ zɛdu mɛ.»
22 Dáa mot ekum'enɔk nagwak deenek ɛ, ye nabɛ ɛ́, mɛkpa menek naatek nyɛ nyel «wɔyɔŋ». Nyɛ eezɛsik nɛ ɛbuk etɛɛ náá, nyɛ nadi ɛ́, nɛ ekum ɛbuɛpe.
23 Bhii tak, Yezu eezɛliig mis tɔ ɛbwak, gwyák bɛdjekel bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Ɛkɔɔla nɛ bɛkum ɛ bot, bɛ ni tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb!»
24 Ye nabɛ ɛ́ mɛkpa menek naadyeebadhek bɛdjekel bɛ ebhum elyem, bhii tak Yezu eebaazɛke náá: «Bɔn bam, ɛni ɛ́ tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, tok ɛbɛɛ!
25 Ɛlyel náá, boo yaaga bal, nyɛ ni tɔ ba mɔɔ ɛlen ɛ dhɔɔ, baalyel dhaa-dhaŋak nɛ mot ekum, nyɛ ni tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.»
26 Bɛdjekel nadjodjoka yenek djas ɛ́ djoka. Tin, bɛ moo djinel pak'ɔɔ náá: «Yɛ bɛ deenek ɔɔ, ɛzɛ aabela tsik na kɔm-kɔm?»
27 Yezu zɛbulal mis, gwyák bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ bot ɔ, bɛ aanàkwaakwak. Ye ɛ́ Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet ɛ́ aapaakwak, etɛɛ náá, ye tok nɛ sa Zɛɛb aadi ààkwak.»
28 Wɔ gwaa, Pyɛɛd ke náá: «Gwyáka! Bis eezebet esa bis djas étɛp ɛdu ɛ wɔ.»
29 Yezu baazɛbɔɔza náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ́ náá: Mot ɛ́ bet sɛɛg nɛ nyɛɛg, nɛ mɔn nyɛɛg, zɛnɔɔ bɔn bɛ, nɛ bɛkɛl, zɛnɔɔ mendjaa mɛ, nɛ epyeeb bɛ étɛp'am, nɛ étɛp Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zɛɛb ɔɔ,
30 kana mos, nyɛ waabela mendjaa, bɛdhyeeb, bɛkɛl, bɛnyɛɛg, bɔn nɛ epyeeb bɛdhet nɛ bɛdhet kɔ bɔs. Ɛ̌ di tak wat, nyɛ waadɛ goo kɔ ɛsu ɛ lam. Tɔ tsik aazyɛ bhis yak ɛ, nyɛ waabela tsik na kɔm-kɔm.
31 Bela náá, bɛtɛ nɛ bot ɛ di mos é lɔɔg ɛsok ɔ, bɛ aakaswaala bot ɛ ɛbhis, bot ɛ di mos pɛ lɔɔg ɛbhis ɔ, bɛ aakaswaala ɛ́ bot ɛ lɔɔg ɛsok.»

Ye moo ɛ́ tyee esok elɛl Yezu di elɛɛ ɛsyee nɛ gom ɛ lɛ ɛ

† **10:19** Ɛwy 20.12-16; Dɛt 5.16-20

32 Bɛ nadi ɛ́ é ze, bɔɔ etɔ́ pɛ Yeluzalɛm. Yezu pɛ sok, bɛdjekel bɛ pɛ bhis nɛ bɛdhiiti bot
ɛ nadi edu nyɛ ɔ. Kɛŋ nabɛ ɛ́ ye moo sa bɛ. Wɔ gwaa Yezu baazɛsɛɛg bɛdjekel bɛ kam nɛ
bɛbá, nyɛ moo tin elɛɛ bɛ sa aasael dum nɛ nɛ ɛ.
33 Nyɛ eezɛlɛɛ bɛ náá: «Gwakeka! Mena ɛpetɔ́ka pɛ Yeluzalɛm pɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aakaaa
é mɛmbɔ mɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi ɛ. Bɛ waapit nyɛ, bhii tak, bɛ
waadjɛ nyɛ epɛ́ɛ e ɛsyee. Nyɛ waadjɛaa é mɛmbɔ mɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
34 Bot binɔk ɛ́ waaduk nyɛ, sɛɛ nyɛ mɛtel é mis, nyuu nyɛ nɛ eghwyɛs, gó nyɛ. Mɛlu mɛlɛl
bhis ɛsyee ɛ lɛ, nyɛ waagom.»

Ngwyeebel ɛ Zak nɛ Zaŋ

35 Wɔ gwaa Zak bɛ nɛ mɔn nyɛɛg Zaŋ, bɔn ɛ Zɛbɛdɛ, zokazɛtiila pɛ daa Yezu, bɔɔ nɛ nɛ
náá: «Lyoel, bis kwyɛl ɛ́ náá, wɔ sa sa bis aadji wɔ nenak'aak.»
36 Nyɛ eezɛdji bɛ: «Bi kwyɛl náá, mɛ sa bin yé?»
37 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bis kwyɛl ɛ́ náá, é sok wɔ aadi tɔ duma yɔ ɛ, wɔ djɛ bis duma
ɛ djɛ bis ghwyil ɛdisi, ngɔt pɛ mbɔ eghɛŋ bɔ, nwyak ngɔt pɛ mbɔ ɛmyɛl ɛ lɔ ɛ.»
38 Tin, Yezu zokazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi ààgu sa bi di ewaab ɛ. Bi ɛ́ nɛ ghwyil ɛkwak ɛdɛ
mɛdii mɛ mbi bɛɛlɛ mam aadɛ ɛ nɛghu bi ɛ́ nɛ ghwyil ɛduwa Zɛɛb kɔkɔ mbi mam aaduwaa
ɛ?»
39 Bɔɔ nɛ Yezu náá: «Bis ɛ́ waakwak ɛsa yɛ.» Bhii tak, Yezu zɛbaabɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye ɛ́
tsɛɛtsɛ náá, bi ɛ́ nɛ ghwyil ɛdɛ tɔ bɛɛlɛ mezuk mɛ mɛ aadɛ ɛ. Bi ɛ́ nɛ ghwyil ɛduwaa mezuk
dáa mam aaduwaa ɛ.
40 Yɛ kabɛ dum nɛ tɛp ɛdisi pɛ mbɔ eghɛŋ bam nɛghu pɛ mbɔ ɛmyɛl ɛ lam ɔ, ye tok mam
di nɛ ghwyil ɛdjɛ bin edi e tak, etɛɛ náá, edi binek aadjɛaa ɛ́, nɛ bot ɛ ye nazekoobela étɛp'ɔ
ɔ.»
41 Dáa bɛdjekel kam nalik ɛ, nagwak deenek ɛ, ye nabɛ ɛ́, ye naakpaa bɛ elyem dum nɛ
tɛp Zak bɛ nɛ Zaŋ nalii ɛ.
42 Tin, Yezu zokazɛdjóo bɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛlɛɛ bɛ náá: «Bi nɛ gu dáa bɔs'ak di ɛ: Ye ɛ́
bot ɛ di ebeeaa dáa ekukuma e membyak ɛ́ di ezuk bot bɔɔ. Eboo bot ɛ bɔs ɛpenyal bɛ nɛ
mɛko mɔɔ.
43 Yɛ ààgoka nɛ ɛsael deenek pak'en. Ye goka ɛ́ náá, mot di ekwyɛl ɛdi kɔ elo bɛsɔ pak'en
ɔ, mot tak paakodi mot-mɛsa mɛ bɛsɔ.
44 Mot aakwyɛl ɛdi pɛ sok bɛsɔ ɔ, di kwom bɛsɔ djas.
45 Ɛ̈tɛp tak ɛ́ di náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot nyɛy nyɛ ɛmet nabɛ ààzyɛ, etɛɛ náá, bot neezɛdi
bot ɛ mɛsa mɛ. Nyɛ nazyɛ ɛ́, zɛsa bot mɛsa, nɛ ɛzɛdjɛ tsik'ɛ tyee etuud étɛp bot ɛbuɛpe.»

Ɛ̈tsak ɛ mot edhim pɛ Yeliko

46 Bɛ eezɛkum pɛ dɛl ɛ Yeliko. Dáa Yezu nadi, nyɛ moo wyis bɛ nɛ bɛdjekel bɛ tin ɛ́,
zukamwaa nɛ mot nadi edu bɛ. Yɛ nabɛ ɛ́ nɛ dhiiti mot na edhim nɛ engwyeebel, din
ɛ lɛ nabɛ Balatime. Nyɛ nabɛ ɛ́ mɔn ɛ Time. Nyɛ nadidi ɛ́ ndiindil é ngwoob gba.
47 Dáa nyɛ nagwak náá, ye nabɛ ɛ́ Yezu, mot Nazalɛt ɛ, wɔ gwaa, nyɛ zɛtsim náá: «Yezu,
Mɔn ɛ Dhavid, geka mɛ ghoŋ!»
48 Bɛtɛ nɛ bot ɛ nadi tin ɔ moo tin ebiyo nɛ nɛ, ebhɛm nyɛ, étɛp nyɛ needi gwyem. Tin,
nyɛ eebaazɛloogal gwood ɛlyelɛpe: «Mɔn ɛ Dhavid, geka mɛ ghoŋ!»
49 Ɛ̈ sok'enek, Yezu eezɛtyaa. Nyɛy nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Djóoka mɛ nwyak.» Tin, bɛ
eezɛdjóo mot edhim binɔk. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Wyɛla, sa mɛghaaz. Nyɛ ɛ́ ɛpedjóo wɔ!»
50 Tin, «ngbat», Balatime eezɛwyɛl, mwas boo ndjookuwa yɛ, tɔ́ pɛ Yezu nadi ɛ́.
51 Deenek Yezu eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ kwyɛl náá, mɛ sa wɔ yé?» Mot edhim binɔk
eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Lyoel, mɛ kwyɛl ɛ́ náá, mis mam bɛŋel!»
52 Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Tɔ́a, ɛmyaal ɛ lɔ eetsik wɔ.» Ɛ̈ di'enek wat, mis mɛ eezɛbɛŋel.
Bhii tak, nyɛ moo du Yezu é gba.

11

Ɛniel ɛ Yezu tɔ Yeluzalɛm

1 Dáa bɛ nadi, bɛ moo kunaa nɛ Yeluzalɛm ɛ, ye nabɛ é, bɛ moo é ngwoob Bhɛtfaze nɛ
Bhetani, mbaka-mbaka nɛ ɛtsok ɛ pyeeb oliv. Tin, Yezu eezɛlwom bɛdjekel bɛ bɛbá.
2 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Tóka kɔ dɛl di pɛ sok'enek. Tuula bi aatuula kɔ dɛl ɛ, bi é waabee
mɔɔ swooz an tiŋela di náá, mot dinaa ààpaago kɔ lɛ ɔ. Tiika nyɛ, da bi é zyɛ mɛ nɛ nɛ wak.
3 Mot é dji bin náá: “Bi tó nɛ nɛ wo ɔɔ?” Lɛɛka nyɛ náá: “Ye é Ghɛŋ é di nɛ gwyes nɛ nɛ.
Nyɛ waabulal bin nwyak nenak.”»
4 Bhii tak, bɛ eezɛtó, bɛ kabela é, mɔɔ swooz an tiŋela é ɛbɛ ɛ ndjaa dhiiti mot. Wɔ gwaa,
bɛ zɛtii nyɛ, zɛsik nɛ nɛ pɛ Yezu nadi é.
5 Bɛdhiiti bot ɛ nadi tin ɔ eezɛdji bɛ étɛp yé bɛ di etii mɔɔ swooz an.
6 Wɔ gwaa, bɛ zɛbɔɔza nɛ nɔɔ dáa Yezu nalɛɛ nɛ nɔɔ ɛ. Tin, bɛ eezɛbet bɛ, bɛ eetii mɔɔ
swooz an tak.
7 Bhii tak, bɛ eezɛtó nɛ mɔɔ swooz an tak pɛ Yezu nadi é, wɔ gwaa bɛ zɛkɛl nyɛ
endjookuwa bɔɔ kɔ koŋ'ɛ, bhii tak Yezu eezɛkalal kɔ lɛ, disi.
8 Wɔ gwaa bot ɛbuɛpe zɛtó nɛ ɛdja endjookuwa bɔɔ gba ɛ gba, bɛdhiiti kadja yɔbɔ é,
ebhuuz e ele ee bɛ nadi etsaal tɔ epyeeb ɛ.
9 Ngoŋ bot ɛ nadi pɛ sok ɔ, nɛ bot ɛ nadi pɛ bhis ɔ, moo tin edjeeb: «Hozana! Zɛɛb sɛɛ mot
zyɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ ɔ mɛtel!
10 Zɛɛb goka é nɛ ɛsɛɛ mɛtel mɛ kɔ Ɛyoŋ ɛ di ezyɛ yenek, ɛyoŋ ɛ Dhavid sɛɛg'enaka!
Hozanna nɛ Zɛɛb tɔ gwoo.»
11 Yezu eezɛni tɔ Yeluzalɛm, nyɛ eezɛtó pɛ kok Ndjaa-ebuwa. Bhii nyɛ nakazɛgwyák é
ngwoob'ɛ ɛ, nyɛ eezɛbee esesɛɛ ee nadi esɛɛ tɔ tak ɛ djas, nyɛ eezɛnɔɔ nyel, bɛ nɛ bɛdjekel
bɛ kam nɛ bɛbá dhaa yɔbɔ, tó pɛ Bhetani, etɛɛ náá, ye nabɛ é dwoo eezesila.

Yezu eezɛlek le fiigh di ààdjɛ bhum ɛ

12 Yak mɛlem, é ghɛŋ bɛ nadi edus pɛ Bhetani ɛ, wɔ gwaa za zɛmɛt Yezu.
13 Bɛ dinaa ɛtsetaɛpe, wɔ gwaa, nyɛ zɛbee le fiigh nɛ bɛtɛ nɛ eka. Tin, Yezu eezɛtiila
si le tak nɛghu nyɛ waabela bhum, étɛp nyɛ neebɔ́k, dɛ. Dáa nyɛ nakakum si le ɛ, nyɛ
ààpakabela sonok. Nyɛ kabela é, eka nɛ eka, etɛɛ náá, yɛ mbu nyɛ di edjɛ bhum ɛ, nabɛ é,
ààdjala.
14 Tin, Yezu eezɛke nɛ le tak náá: «Kan dwoo pan mos'ak, ye tok nɛ mot aabaadɛ
bhum'ɔ!» Bɛdjekel bɛ nabɛ é egwak etɛp binek djas.

Yezu eezɛsɔ bot ɛ di bɔmsa esa pɛ tɔ Ndjaa-ebuwa ɔ

15 Bɛ eezɛkum pɛ Yeluzalɛm. Wɔ gwaa bɛ zɛni tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ eezɛni é sɔ bot
ɛ nadi ebɔmsa esa bɔɔ ɔ, nɛ bot ɛ nadi ebɔm-bɔmak ɔ nadi tin ɔ. Nyɛ eezɛwaaz emesa bɛ
nadi eswoola epata kɔ tak ɛ, nɛ mɛbhóó mɛ bot ɛ nadi ebɔmsa mɛghum ɔ.
16 Yezu nabɛ é ààbet náá, mot ngɔt dhaa nɛ sa wat tɔ kok Ndjaa-ebuwa.
17 Bhii tak, nyɛ moo lyo bɛ náá: «Tɔ mɛkpa mɛ Zɛɛb, ye tok kwyala náá: “Ndjaŋ'am
aadjóoaa é, ndjaa mendjaala mɛ eYuda, étɛp bot ɛ membyak djas é”? Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi
eezesa náá, ye di zɛɛga bot ɛ djii*.»
18 Tin, wɔ gwaa etɛp binek djas kum tɔ mɛlɔ mɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana
mɛ etsi. Bɛ moo tin esaa dáa bɛ aasa étɛp bɛ neegó nyɛ. Etɛɛ náá, bɛ nadi é, nɛ bwoo dáa
bɛ nadi ebee dáa ɛdhuu ɛ bot nadi eduwal mɛlyo mɛ ɛ.
19 Dáa dwoo nakabɛ yɛ eesila ɛ, wɔ gwaa bɛ nɛ bɛdjekel bɛ zokazɛwyis, tó.

Syeela le fiigh

20 Tɔ mɛlem kɛɛŋ dáa bɛ nakadhaa é ze'enek ɛ, bɛ kabela é, le fiigh eezesyee dɔɔ nɛ
ekaŋal.

---

* **11:17** Eza 56.7; Zel 7.11

21 Tin, Pyɛɛd eezɛtaala sa nasael koko é di'enek ɛ. Nyɛy nɛ Yezu náá: «Lyoel! Gwyáka le
fiigh wɔ nalek koko ɛ. Yɛ eezesyee!»
22 Yezu eezɛbɔɔza nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Mɛ lɛɛ bin é náá: Dumka koŋ nɛ Zɛɛb.
23 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: Mot é ke nɛ ɛtsok ɛlak: “Ghɛɛa nyel tin, dusa,
kɛghaaga tɔ dii mɛsɔn” ɔɔ, ye é bɛ náá, mot tak tok nɛ mɛso tɔ lyem ɔɔ, nyɛ dum koŋ nɛ
Zɛɛb ɔɔ, djas nyɛ aake ɛ, yɛ waasael étɛp'ɛ.
24 Ɛtɛp tak é mɛ di eke nɛ nen náá: Ɛ sok bi di edjaala étɛp ɛwaab sonok ɛ, dumka koŋ
náá, bi eezebela, tinaak é bi aabela sa bi waab ɛ.
25 Tin, bi é di tetel étɛp mendjaala ɔɔ, wɔ siiza náá, wɔ é nɛ tɛp nɛ mɔn nyoog ɔɔ, ye goka
é wɔ pel nyɛ etɛɛ náá, Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ neepel bin yebɔ ɛbiyo bi sa ɛ. [
26 Yɛ bɛ náá, bi ààpapel bɔn nyɛɛg bin ɔɔ, Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ, aanàkwaapel yebɔ
mesyem mɛ bi sa ɛ.]»

Eghɛŋ ɛ Yezu dus paa?

27 Bhii tak, bɛ eezɛbula pɛ Yeluzalɛm, dáa Yezu nadi edjaad tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɛ, wɔ
gwaa, bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, nɛ bɛpaa ɛ eYuda, zɛnɔɔ eboo bɛghaa-Zɛɛb, zokazyɛ pɛ
daa Yezu bɛghu.
28 Bɛ nazyɛ zɛdji Yezu é náá: «Kɔ eghɛŋ e zɛ wɔ di esa esesɛɛ binek? Ɛzɛ djɛ wɔ eghɛŋ ɛsa
deenek?»
29 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ pookodji bin kiya wat. Bi é bɔɔza mɛ ɔɔ, ye é mɛ kalɛɛ
bin kɔ eghɛŋ e zɛ mɛ di esa esesɛɛ bak.
30 Ye é ɛzɛ nadhis Zaŋ, nyɛ zɛduu bot Zɛɛb? Ye nabɛ é Zɛɛb “ohoo” ye nabɛ é mot? Bulalka
mɛ kiya yenek.»
31 Pak'ɔɔ bɛ moo tin esɔs. Bɔɔ náá: «Mena é keka nenak náá: “Ye é Zɛɛb” ɔɔ, nyɛ waadji
mena náá: “Ɛtɛp yé bi nadi ààmyaal Zaŋ?”
32 “Haa” mena keka nenak náá: “Ye é mot é nalwom nyɛ ɔɔ”?» Bɛ nake deenek é, etɛɛ
náá, bɛ nadi ekaab ɛdhuu ɛ bot, bela náá, bɔɔ djas nadi eke é náá, Zaŋ nabɛ é tɛtɛ ngoolel-
mɛkpa ɛ Zɛɛb.
33 Bɛ é boozɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Bis ààgu.» Tin, Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Dɔɔ nɛ
mam pe, mɛ aanàkwaalɛɛ bin kɔ eghɛŋ e zɛ mɛ di esa esesɛɛ bak.»

12

Kana bot ɛ mɛsa bɛ na embee elyem di ebaal pyeeb vin ɔ

1 Bhii tak, Yezu zɛlii nɛ nɔɔ tɔ kana náá: «Mot ngɔt naabɛ pyeeb vin*. Nyɛ zokapeeb
pyeeb tak, tin, wɔ gwaa nyɛ kpak tyee mɔɔ bwak tɔ ɛkok, edi bɛ aadi esesyaal mɛdii mɛ
bhum vin tak ɔ. Bhii tak, nyɛ eebaazɛsum ndjaa pɛ ɛko, étɛp bot aadi ebaal pyeeb ɔ. Bhii
tak nyɛ eezɛdjóo bot ɛ di egu mɛsa mɛ vin ɔ, da é djɛ bɛ mɛsa mɛ tak. Nyɛ eezɛnɔɔ nyel, tó
mɛdjoŋ.
2 Mbu epyeeb e tak di ewum ɛ, yɛ eezɛdjala. Wɔ gwaa, nakuma pyeeb zokazɛlwom mot
ngɔt di esa mɛsa pɛ daa lɛ ɔ, pɛ dáa bot ɛ nyɛ nalik nɛ pyeeb ɔ, étɛp bɛ needjɛ nyɛ yɛ pak
bhum vin bɛ nabela ɛ.
3 Wɔ gwaa, bot ɛ nalik nɛ pyeeb ɔ, zɛmɛt mot tak, duma nyɛ é nyel nɛ mɛbin. Bhii tak
swaal nyɛ mɛmbɔ toto.
4 Bhii mot sok, nakuma pyeeb eebaazɛlwom dhiiti mot di esa mɛsa pɛ daa lɛ ɔ náá, nyɛ
tó pɛ daa lɔɔ tɔ pyeeb, bɛ eezɛnyuu nyɛ é lo, nyek nyɛ ɛbuɛpe.
5 Yak kɔkɔ tyee esok elɛl. Nyɛ eebaazɛlwom nwyak mot, bɔɔ duma nyɛ é nyel nɛ mɛbin,
gó nyɛ. Bɛ nabaazosa nɛ bot ɛ nazyɛ ɛbhis ɔ deenek, bɛdhiiti biaa, bak góaa.
6 Nyɛ nabɛ é nɛ ɛtsak ɛ mɔn'ɛ nyɛ nadi ekwyɛl dhaa tyɛ ɔ nalik ɔ. Nyɛ eezɛlwom nyɛ pɛ
daa lɔɔ nɛ egeka náá: “Bɛ waadil nyɛ, etɛɛ náá, ye é mɔn'ɛ met.”

* **12:1** Pyeeb ele di djɛ bhum di saa nɛ yɛ mɛnyok mɛ vin ɛ.

7 Dáa bot é di esa mɛsa tɔ pyeeb'ɛ nabee mɔn'enɔk ɛ, bɔɔ náá: “Yawee! Beeka mot aalik
nɛ mɛvu mak djas ɔ! Djhookɛgóka nyɛ. Tin, mɛvu mak aadi é, yenabɛlka.”
8 Wɔ gwaa bɛ zɛmɛt nyɛ, gó nyɛ, mwas muu'ɛ bhii pyeeb vin.»
9 Yezu eezɛdji bɛ kiya náá: «É di'enek, nakuma pyeeb goka nɛ ɛsa ye? Nyɛ waazyɛ, da
nyɛ é gó bot ɛ nadi esa mɛsa tɔ pyeeb ɔ. Bhii tak, da nyɛ é nɔɔ pyeeb, djɛ nɛ bot ɛsis.
10 Bi nabɛ ààlaa mɛkpa mak tɔ ekwyala?
“Ɛkok ɛ bɛsumel mwas ɛ,
moo é ɛkok di epyet ndjaŋ ɛ.
11 Ye é nɛ ghwyil ɛ Ghɛŋ ɛ nyɛ moo deenek.
Ye tok tin mbyok é mis menaka†?”»
12 Tinaak, bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, nɛ bɛpaa ɛ eYuda, zɛnɔɔ eboo bɛghaa-Zɛɛb, nadi
esaa mɛpek étɛp bɛ neemɛt nyɛ. Tin, bɛ nadi ekaab é ɛdhuu ɛ bot, etɛɛ náá, bɛ nabɛ é, egu
náá, Yezu nalɛɛ kana tak é, kɔ ɛsu ɛ lɔɔ. Ɛ̌ di tak wat, bɛ eezɛbet Yezu, tó yɔbɔ.

Etuud e lapo nɛ mɛkoozi Sezaad

13 Bɛghaa-Zɛɛb zɛkyeed bɛdhiiti eFalizyɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ zɛɛga mɛkoozi Elood pɛ daa
Yezu tyee mɛbhowal, étɛp nyɛ neebela ndjɛ kɔ mɛkpa mɛ ɛmet.
14 Bɛ é boozɛke nɛ nɛ náá: «Lyoel, bis nɛ gu náá, etɛp ee wɔ di elɛɛ ɛ, ye é tsɛɛtsɛ. Wɔ
ààbem ba nɛ mot, etɛɛ náá, wɔy ààdyeebagwyák sa bot di esa ɛ. Wɔ lyo é sa Zɛɛb kwyɛl ɛ,
nɛ lyem epiki. Tɔ yɔ beea, ye goka é náá, bot tuud epata e lapo nɛ mɛkoozi Sezaad é? Bis
tuud “ohoo”, bis nàtuud?»
15 Dáa Yezu nadi egu mbee mɛfulu mɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si ɛ, nyɛ é boozɛbɔɔza
nɛ nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di ekwyɛl ɛwa mɛ tɔ mɛbhowal? Dhaka mɛ nɛ pata wat, étɛp mɛ
neebee.»
16 Bɛ eezɛzyɛ nyɛ nɛ pata wat. Yezu eezɛdji bɛ náá: «Kɔ syaa yak, ye é wak ɛbhwoob ɛ
zɛ? Ye é ekwyala e din ɛ zɛ ɛ di kɔ tak?» Bot binɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ye é yɛ mɛkoozi
Sezaad.»
17 Bhii tak, nyɛ eebaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Djɛka Sezaad sa di yɛ Sezaad ɛ, da bi é djɛ Zɛɛb
sa di yɛ Zɛɛb ɛ.» Gwaka bɛ nagwak deenek ɛ, bɛ eezɛdjoka nyɛ ɛlyelɛpe.

Kiya dum nɛ tɛp ɛgom bhis ɛsyee

18 ESaduseɛ, bot ɛ nadi eke náá, bhis ɛsyee, bot aanàkwaabaagom ɔ, bɛ eezɛzyɛ yɔbɔ pe,
pɛ daa Yezu, zɛdji nyɛ náá:
19 «Lyoel, mɛkana mɛ Moiiz lɛɛ é náá: “Yɛ bɛ náá, mɔn nyɛɛg dhiiti mot eegwyɛ, ààlik
mɔn ɔɔ, ye goka é náá, mɔn nyɛɛg lik ɔ, ba kus myɛl, étɛp nyɛ neekwyiida mɔn nyɛɛg gwyɛ
ààlik bɔn ɔ”.
20 Beea: Tin, yɛ bɛ náá, bɛ nadi é bɔn mɔ ngɔt bɛtɛn nɛ bɛbá ɔɔ. Mɔn mɛgwyak eezɛba,
da gwyɛ, ààlik mɔn.
21 Mot nabɔɔba mɔn mɛgwyak ɔ, kanɔɔ moma bhii koŋ'ɛ. Tin, nyɛ eebaakpaa nɛ
mɛsyee, gwyɛ, ààlik bɔn. Ye zokabaasael é tyɛ wat nɛ mot nabaazyɛ bhis yenɔk ɔ.
22 Tin, bɔɔ djas bɛtɛn nɛ bɛbá kadi é ààbya nɛ moma yenɔk. Bhii bɔɔ djas, moma
eebaazɛgwyɛ yɛ pe.
23 Ɛ̌ sok bot aagom bhis ɛsyee ɛ, moma yenɔk aakadi mwaa zɛ, tɔ bɔɔ bɛtɛn nɛ bɛbá?
Etɛɛ náá, bɔɔ djas nabɛ é botom bɛ.»
24 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi ààbee tin náá, bi eewo? Etɛɛ náá, bi ààsiiza ɛnyɔɛpe
sa di kwyala ɛ, baanɔɔ náá, bi ààgu ghwyil ɛ Zɛɛb.
25 Etɛɛ náá, é ghɛŋ bot aagom bhis ɛsyee ɛ, botom aanàkwaakabaaba boa, boa pe
ààkwaani mɛba, etɛɛ náá, bot djas aadi é, dáa efofop tɔ gwoo.
26 Dum nɛ tɛp ɛgom bhis ɛsyee, bi naalaa tɔ mɛkana mɛ Moiiz sa Zɛɛb nalɛɛ nyɛ dum nɛ
tɛp tak tɔ le nagel, ààdyak ɛ: “Ye é mam, Zɛɛb ɛ Abalaam, Zɛɛb ɛ Izak, nɛ Zɛɛb ɛ Zakɔɔb.”
27 Zɛɛb tok Zɛɛb bɛmyoŋ. Nyɛ é Zɛɛb bot ɛ di nɛ tsik ɔ. Bi ɛpedjak ɛbuɛpe.»

† **12:11** Mɛd 118.22-23

Boo tsi na dil-dil

28 Wɔ gwaa dhiiti ghaa mɛkana mɛ etsi ɛ Zɛɛb nadi egwak dáa Yezu nadi elii nɛ bot binɔk ɛ, zokazɛtiila pɛ daa Yezu, etɛɛ náá, nyɛ naabee náá, Yezu nabɛ é nɛ gham. Nyɛ é boozɛdji Yezu náá: «Tɔ etsi e Zɛɛb djas, yaa di dil dhaa bɛsɔ?»
29 Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Yii di dil tɔ bɛsɔ é: “Gwaka, Yisalaɛl, Ghɛŋ Zɛɛb'enaka,
ye tok nɛ dhiiti Zɛɛb bhis Ghɛŋ.
30 Da wɔ é kwyɛl Ghɛŋ Zɛɛb'ɔ, nɛ lyem'ɔ djas, nɛ sisim'ɔ djas, nɛ esiiza bɔ djas, nɛ ghwyil'ɔ djas.”
31 Beeka yii di du yɛ ɛ: “Kwyɛla sɔ'ɔ mot dáa wɔ di ekwyɛl nyel'ɔ met ɛ.” Ye tok nɛ dhiiti etsi di edhaa binɔk bɛbá nɛ mɛdil.»
32 Ghaa-mɛkana mɛ etsi ɛ Zɛɛb'enɔk eezɛke nɛ nɛ náá: «Tsɛɛtsɛ, lyoel! Wɔ é lɛɛ tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb é ngɔt. Dhiiti Zɛɛb tok bhii koŋ'ɛ.
33 Etɛɛ náá, ɛkwyɛl ɛ nyɛ nɛ lyem'ɔ djas, nɛ sisim'ɔ djas, nɛ ɛtselal ɛ lɔ djas, nɛ ghwyil'ɔ djas, nɛ ɛbaakwyɛl ɛ sɔ'ɔ mot, dáa wɔ kwyɛl nyel'ɔ met ɛ, yɛ eedhaa ebuwa e bɛtit, nɛ esa ee di kaŋaa Zɛɛb ɛ.»
34 Dáa Yezu nabee dáa mot'enɔk nabɔɔza nɛ etsoŋ djas ɛ, nyɛ é boozɛlɛɛ nɛ nɛ náá: «ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ààtseta nɛ nɔ.»
Bhii tak bot nadi é, bɛ moo kyee ɛdji ɛ nyɛ ekiya.

Klisto é mɔn zɛ?

35 Tin, Yezu ɛpelyo bot tɔ kok Ndjaa-ebuwa, nyɛ eezɛdji bot náá: «É tɛp yé bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi di eke náá, Mɛsia é dha ɛ Dhavid?
36 Ye nabɛ é, Dhavid nyɛ ɛmet nɛ ghwyil ɛ Sisim na Dɛɛ naake náá:
“Ghɛŋ Zɛɛb nake nɛ Ghɛŋ'am ɛ náá:
Dha disi pɛ mbɔ eghɛŋ bam,
kɛkum dwoo mɛ aalwom bot ɛ mɛbhuka mɔ,
Bɛ zɛdhaa si mɛko mɔ ɛ‡.”
37 Dhavid nyɛ ɛmet naadjóo nyɛ “Ghɛŋ”. E yaa tyɛ nyɛ aakabaadi dha'ɛ?»

Yezu eezɛdul bot mɛlɔ dum nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi

Zukamwaa nɛ mot nadi tin ɔ, nadi egwak Yezu nɛ mɛmyaala tɔ elyem.
38 Tɔ mɛlyo mɛ, nyɛ nakeke é náá: «Kyeeka bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, bot ɛ di ekwyɛl ɛkɛ tɔ bot nɛ eboo elɔbɔ na djaa-djaa é ɛlyaalaa mɛnyel, étɛp bɛ needuwalaa nɛ ɛswosaa é edi ee bot di esɛɛga ɛbuɛpe ɔ.
39 Bɛ é bot ɛ di saa mɛbhóó pɛ sok tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nɛ mɛbhoo mɛ bɛdhil ɛ bot tɔ edi e mɛbyoŋ ɔ.
40 Bot ɛ di edɛk bɛkus ɛ boa esa tɔ mendjaa nɛ mɛkɔŋ, ɛkwyɛl ɛ bɛ ɛdul ɛ mendjaala “kpɔkɔlɔm”. Epéɛ bɔɔ aadi é ɛlyelɛpe.»

Djel kus moma eezɛkaa Zɛɛb

41 Wɔ gwaa Yezu zɛdisi, ɛbɔɔl sok bhwoob'ɛ étɛp nyɛ neebee dáa ɛdhuu ɛ bot ɛ di zɛduwal Zɛɛb nɛ esa bɔɔ ɛ. Bɛtɛ nɛ bot ɛ ekum nadi ewa epata ɛbuɛpe.
42 Wɔ gwaa dhiiti djel kus moma zokazyɛ yɛ sok, zɛlóo yɛ tɔ ɛbɔɔl, nyɛ eezɛwa yɛ ba bɔɔ efalanga ebá.
43 Dáa Yezu nabee deenek ɛ, nyɛ é boozɛdjóo bɛdjekel bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: Djel kus moma yak eelóo tɔ ɛbɔɔl, dhaa yii bot djas lóo tɔ ɛbɔɔl ɛlak ɛ.
44 Etɛɛ náá, bot ɛ lóo wak djas'aak, lóo é eghutu-ghutu. Yɛ kabɛ djel kus moma yak ɔ, nyɛ djɛ ɛkwom ɛ lɛ djas.»

13

Mɛlyo dum nɛ ɛsi ɛ bɔs

‡ **12:36** Mɛd 110.1

1 Dáa Yezu nadi ewyis tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɛ, dhiiti djekel'ɛ ngɔt eezɛke nɛ nɛ náá: «Lyoel,
gwyáka kɔkɔ yak mbi zumal nɛ mbi yak mɛkok e!»
2 Yezu zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ eebee mbi eboo zumal mendjaa mak é? Tin, yɛ
aanàkwaaboolik ɛkok ɛ wat kɛla kɔ sɔ, etɛɛ náá, djas aadi é, bik, waazel, see é bɔs.»

Ɛkɛn ɛ mezuk

3 Yezu eezɛdisi kɔ ɛtsok ɛ pyeeb oliv, pyeeb tak nadi egwyakel é, nɛ kok Ndjaa-ebuwa.
Pyɛɛd nɛ Zak, bɛ nɛ Zaŋ, zɛnɔɔ Andele zokazɛdji nyɛ é ngwoob náá:
4 «Lɛɛa bis, esesɛɛ binek aasael den? Lyaala bis endem e mɛbwala mɛ bis aagwyak náá,
esesɛɛ binek moo kɔ nɛ ɛsɛ́ɛ ɛ.»
5 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Dika nɛ etsoŋ, sa mot ààkɔɔ bin.
6 Bɛtɛ nɛ bot é waazyɛ nɛ din ɛ lam. Bɛ aake é náá: “Ye é mam é di Mɛsia!” Bot ɛ tak é
waakwyital ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb yii bot ɛbuɛpe.
7 Ɛ̄ sok bi aadi, bi moo gwak mɛɛb nɛ menduk mɛ mɛɛb ɛ, sa mot ààbem ba, etɛɛ náá, ye
nyɔ é náá, esesɛɛ binek sael. Yenek djas ààlɛɛ náá, ye é ɛsi ɛ bɔs.
8 Yak mbyak é waakɛghɛɛ, zɛlumela dɛɛb nɛ sɔ, yak ɛyoŋ nɛ yak sɔ ɛyoŋ. Ye bɛdhiiti edi
kɔ bɔs é waadheegel, za waani kɔ mɛl. Yenek djas é ɛkɛn ɛ ɛsuula ɛbya.
9 Yɛ kabɛ biyɔ bɛ ɛmet ɔ, dika nɛ etsoŋ nɛ mɛnyel min. Bi é waakɛpitaa pɛ daa bɛtetɛp.
Bi é waabiaa nɛ eghwyɛs tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda. Bi é waakɛpitaa pɛ daa
ekukuma nɛ pɛ daa bɛmɛkoozi kɔ ɛsu ɛ din ɛ lam, étɛp bɛ neebela gham kɔ len.
10 Tin, ye goka é náá, Mbɛɛ Bhaadal pookogoolel sok kɔ bɔs djas nɛ tɔ membyak djas.
11 Ɛ̄ sok bɛ aadi etɔ́ nɛ nen, bɛ neekɛka bin ɛ, sa mot ààbem ba nɛ dáa bi aakɛtaŋal ɛ.
Liika dáa Sisim aadjɛɛd bin é di'enek wat ɛ. Etɛɛ náá, ye tok biyɔ aakabaalii tin. Ye é
Sisim na Dɛɛ paalii é di'en.
12 Bɔn mɔ ngɔt é waagónel, bɛsɛɛg gó bɔn bɔɔ. Bɔn ɛ waapit bɛbyael bɔɔ é ɛsaa náá, bɛ
djɛ bɛ mendjɛ étɛp bɛ neegóaa.
13 Bot djas é waabhina bin étɛp din ɛ lam. Ye é mot aamaad lyem kɛkum mɛsik ɔ, nyɛy
é aapaabela tsik.»

Boo mezuk

14 «Bi é waabee mot di edjóoaa “etɛp e ɛpes nɛ bwoo” ɔ. Bi é waabee nyɛ, nyɛ eezetyaa é
di nabɛ náá, nyɛ aanàkwaadi sok ɔ. Bot ɛ di egu ɛlaa mɛkana ɔ, goka é nɛ ɛgwak náá, bot
aadi pɛ kyee dik Yude ɔ, kaab, tɔ́ pɛ kɔ mɛtsok.
15 Mot é di kɔ mii ndjaŋ'ɛ é ɛwala ɛlenek ɔ, sa nyɛ ààsul, étɛp ɛkɛnɔɔ dhiiti sonok tɔ ndjaa.
16 Mot aadi pɛ pyeeb é ɛwala ɛlenek ɔ, sa nyɛ ààsik, kɛnɔɔ ndjookuwa pɛ ndjaŋ'ɛ.
17 Ha kpaa-ghoŋ nɛ boa aadi nɛ mɛbum ɔ, ha kpaa-ghoŋ nɛ boa aadi nɛ bɔn é mbel dwoo
tak ɔ!
18 Djaalaka Zɛɛb, etɛɛ náá, esonok binek nàkum é mbu kwol.
19 Etɛɛ náá, mɛlu menek aadi é, mɛlu mɛ mezuk, mezuk mɛ wat di náá, ye dinaa
ààpaakosɛɛ sok, kana dáa Zɛɛb nalookus bɔs'ak ɛ, kɛyaka nɛ dwoo pan mos'ak. Yɛ
aanàkwaadi pe nɛ dhiiti tak deenek.
20 Ghɛŋ ɛpedi ààsa náá, mɛlu mɛ tak nàdyeebabɔya ɔ, pe ye tok nɛ mot aatsak. Ye é kɔ
ɛsu ɛ bot ɛ nyɛ nazesɛ́ɛ ɔ, mɛlu mɛ tak di ba bim deenek.
21 Tin, mot é lɛɛ bin náá: “Mɛsia é wak” nɛghu nyɛ ke é náá: “Beeka nyɛ di poon'enek” ɔ,
sa mot ààmyaal nyɛ,
22 etɛɛ náá, bɛmɛsia mɛ etsal nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ é waatuula ɛbuɛpe.
Bɛ waasa bɛmɛvyɛkɛlɛ nɛ dhiiti endem mɛbwala, étɛp ɛkɔɔ bot ɛ Zɛɛb nazesɛ́ɛ ɔ.
23 Dika nɛ etsoŋ etɛɛ náá, mɛ eezedul bin mɛlɔ.»

Ɛzyɛ ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot

24 «Tin tɔ mɛlu menek, bhii mɛlu mɛ mezuk menek, gwyes é waagwyiid, dɔɔ nɛ ngɔn pe
moo ààkakas,

25 ekwyikwyen é waadus tɔ gwoo, bil,
esa e mɛnyan djas di tɔ gwoo ɛ, yɛ waapulel.
26 «É di'enek, bot é waabee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot etuula tɔ eguud nɛ ghwyil nɛ duma djas.
27 Tin é, nyɛ aakalwom efofop, bɛ neekɛsɛɛg bot ɛ Zɛɛb nazesée ɔ, pɛ tɔ etuma enáyii bɔs, kana pɛ yak edum e bɔs, kɛyaka nɛ pɛ yak edum.»
28 «Nɔɔka etsoŋ nɛ kana yak, dum nɛ le fiigh. Yɛ bɛ náá, elɛɛ bɛ moo zɛbula ebes ɔɔ, eka moo baakwyil e tak ɔɔ, guka náá, mbu gwyes moo kunaa.
29 Ye é tyɛ wat nɛ biyɔ pe, é sok bi aabee endem binek moo nyen ɛ, guka náá, ɛbula ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot moo zɛkunaa. Nyɛ moo é é ngwoob ɛbɛ ɛ ndjaa.
30 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: Bot ɛ kɔkɔ membu mak aanàkwaasi, esonok ee di elɛɛaa djas'aak, ààsael.
31 Gwoo nɛ bɔs é waadhaa, yɛ kabɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, yɛ aanàkwaadhaa.»

Zɛɛb nyɛ ɛmet é di egu dwoo ɛsi ɛ bɔs

32 «Dum nɛ dwoo, nɛ ɛwala ɛ esesɛɛ binek aasael ɛ, ye tok nɛ mot ngɔt di gu, efofop tɔ gwoo ààgu, dɔɔ nɛ Mɔn ààgu dwoo tak. Ye é Sɛɛg nyɛ ɛmet ɛ di egu.
33 Dika nɛ etsoŋ, nyanka mis. Djaalaka Zɛɛb etɛɛ náá, bi ààgu ɛlu nɛ ɛwala esonok binek aasael ɛ.
34 Yɛ aadi é, dáa mot di etó mɛdjoŋ, lik ndjaŋ'ɛ. Da nyɛ é lik bot ɛ mɛsa mɛ ebaal ndjaa. Tin, nyɛ eezɛkaa mot nɛ mot yɛ mɛsa mɛ nyɛ aasa bhii koŋ'ɛ ɛ. Bhii tak, nyɛ kalɛɛ sangili di é ɛbɛ ɛ ndjaŋ'ɛ ɔ náá, nyɛ lik ebaal.
35 Nyanka mis, etɛɛ náá, bi ààgu dwoo nakuma ndjaŋ aabula é, nɛghu nyɛ aabula é, bikoko, nɛghu yɛ aadi é, kuku pum, nɛghu yɛ aadi é é bɛkuu ɛ sok, nɛghu yɛ aadi é tɔ mɛlem.
36 Kyeeka, nyɛ é zɛkɛbela bin zaka, biyɔ egó.
37 Etɛp ee mɛ di elɛɛ bin'aak, mɛ lɛɛ yɛ ɛ, nɛ bot djas: “Bɛɛka mis.”»

14

Dáa bɛ namɛt Yezu nɛ ɛgó nyɛ ɛ

1 Mɛlu mɛmbá ɛsok nɛ ɛbyoŋ ɛ Pak nɛ yii bɛ nadi ededɛ emapa ààbɛ nɛ leviid ɛ kan, eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nadi esaa mɛpek étɛp bɛ neemɛt Yezu tyee syaab, étɛp bɛ neegó nyɛ.
2 Bɛ nadi eke é náá: «Yɛ ààgoka nɛ ɛsée é dwoo ɛ ɛbyoŋ, ekaab náá, yɛ é zɛkɛkus ɛghuub tɔ zukamwaa nɛ mot dwoo ɛbyoŋ.»

Dhiiti moma eezɛso mɛnanas kɔ lo ɛ Yezu

3 Dáa nyɛ nadi pɛ Bhetani tɔ ndjaŋ ɛ Simɔŋ na ɛbé ɛ zezam ɛ, tin bɔɔ kɔ mesa edɛ edee, wɔ gwaa, dhiiti moma zɛni tɔ ndjaa tak nɛ bɛɛb nasael nɛ ɛkok ɛ albat ɛ, «tɔɔɔ» nɛ mɛnanas na boo mɛtaŋ. Mɛnanas mɛ tak nasael é, nɛ mɛdii mɛ dhiiti le na mbɛɛ mɛnuub di djóoaa naad ɛ. Ye nabɛ é, ààpuuzaaa nɛ dhiiti sonok. Wɔ gwaa, moma tak zɛkɔ ɛlas ɛ tak, so kɔ lo ɛ Yezu.
4 Bɛdhiiti bot ɛ nadi bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ, naadyeebabyen sa tak. Bhii tak, bɛ moo nyiiŋela pak'ɔɔ: «Yak é yaa puluk mɛnanas?
5 Ye waagoka é náá, bɛ bɔmsa mɛnanas mɛ tak nɛ epata mɛkam-mɛtɛn nɛ wat*, da é nɔɔ epata e tak, djɛ bɛdjel ɛ bot!» Tin, bɛ moo byak moma yenɔk ɛbiyoɛpe.
6 Wɔ gwaa, Yezu zɛke náá: «Betka moma yak gwyem. Etɛp yé bi di ezɛm nyɛ? Sa nyɛ sa kɔ ɛsu ɛ lam ɛ, ye é ɛnyɔɛpe.
7 Etɛɛ náá, bi nɛ bɛdjel ɛ bot é waadi mɛlu djas é di wat. E sok djas bi aakwyɛl ɛlyaal bɛ ghwyikwyee ɛ, bi é nɛ ghwyil ɛsa. Yɛ kabɛ mam ɔ, bi aanàkwaakabaadi nɛ nam mɛlu djas é di wat.

* **14:5** Epata mɛkam-mɛtɛn nɛ wat lyaal ɛ, mɛtaŋ mɛ etuud ee mot di egoka nɛ ɛdjɛaa bhii mɛsa mɛ tu mbu ɛ

8 Moma yak eesa tseŋa nyɛ sa ɛ: nyɛ eelɔɔb mɛ mul é nyel, mam dinaa ààgwyɛ, ekoobal
ndela yam.
9 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: Kɔ edi djas Mbɛɛ Bhaadal aadi egoolaa kɔ bɔs ɛ, tɛp
moma yak é waakaadaaa mɛdhik nɛ mɛdhik. Tin, bot é waataala mɛnyɔ mɛ mɛsa mɛ.»

Yudas Iskaliɔt ɛpekwyɛl ɛzɛka Yezu gha

10 Yudas Iskaliɔt, ngɔt tɔ bɛdjekel kam nɛ bɛbá ɛ Yezu, naazɛtɔ́ pɛ daa eboo bɛghaa-Zɛɛb
étɛp nyɛ neekɛka Yezu.
11 Tin, ye nabɛ é eboo bɛghaa-Zɛɛb naadyeebamyaala é ghɛŋ bɛ nagwak lɛŋ tak ɛ. Wɔ
gwaa, bɛ zɛkɛk Yudas epata. Ɛ di'enek, Yudas kadi tin é, nyɛ moo saa mɛpek étɛp nyɛ
neeka bɛ Yezu.

Yezu eezɛdɛ ɛbyoŋ ɛ Pak bɛ nɛ bɛdjekel bɛ

12 Ɛ dwoo mɛkɛn mɛ ɛbyoŋ ɛ emapa ààbɛ nɛ leviid, dwoo tak é bɔn ɛ ebhata e Pak di
etsakaa, bɛdjekel ɛ Yezu zɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ kwyɛl náá, bis kɛkoobal wɔ di mena aadɛka
edee e ɛbyoŋ ɛ Pak wo é?»
13 Tin, Yezu é boozɛkyeed dhiiti bɛdjekel bɛ bɛbá pɛ sok. Nyɛ nɛ nɔɔ náá: «Tɔ́ka pɛ dɛl.
Bi é waaboma nɛ dhiiti mot ebɛp bhe mɛdii. Duka nyɛ.
14 Ɛ di nyɛ aadjɛl ɔ, lɛɛka nakuma ndjaa náá: “Lyoel ke é, bis dji náá, di bi ekoobal nyɛ
yɛ ɛ étɛp nyɛ neezɛdɛ ɛbyoŋ ɛ Pak, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ tɔ tak é wo é?”
15 Tin, nyɛ waalyaal bin pɛ ɛko ɛ ndjaa, boo koo koobela nɛ esa djas tɔ tak. Tin ɛ, bi aasa
esesɛɛ e ɛbyoŋ ɛ Pak.»
16 Bɛdjekel eezɛtɔ́ pɛ dɛl ɛ tak. Bɛ kabela djas ɛ dáa Yezu nalɛɛ bɛ ɛ. Bhii tak, bɛ eezɛkan
ɛkoobal ɛ ɛbyoŋ ɛ Pak.

Yezu eelɛɛ náá, Yudas é aapaaka nyɛ

17 Bikoko Yezu eezɛzyɛ, nyɛ katuula lɔɔg wat nɛ bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá.
18 Dáa bɛ nadi kɔ mesa edɛ ɛ, Yezu é boozɛke náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá,
ngɔt pak'en é waaka mɛ. Ye é mot bis nɛ nɛ di duu mbɔ tɔ saan wat ɔ.»
19 Bɛdjekel djas moo tin nɛ ghoŋ tɔ elyem, bhii tak, bɛ é boozɛdji nyɛ ngɔt-ngɔt náá: «Ye
é mam é?»
20 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye é mot ngɔt pak'en, tɔ biyɔ kam nɛ bɛbá. Ye é mot di
eduu mbɔ tɔ saan wat nɛ nam ɔ.
21 Ye é tsɛɛtsɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ waagwyɛ, dáa ekwyala di elɛɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ. Tinaak,
ha kpaa-ghoŋ nɛ mot aakɛka nyɛ é mɛmbɔ mɛ bɛmbee ɛ bot ɔ. Ye nabɛ ààgoka náá, mbi
mot deenek byel-byelak!»

Nyel nɛ ghiya ɛ Yezu: kɔminyɔŋ

22 Ɛ ghɛŋ bɛ nadi edɛ ɛ, wɔ gwaa Yezu zɛnɔɔ mapa, zɛghaapɛɛ Zɛɛb tɔ mendjaala. Bhii
tak, nyɛ eezɛpyak mapa, djɛ bɛdjekel bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Nɔɔka yɛ. Bi é dɛ etɛɛ náá, ye é
nyel'am.»
23 Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ bɛɛlɛ nadi nɛ vin tɔ tak ɛ, baaghaapɛɛ Zɛɛb. Nyɛ eezɛdjɛ bɛdjekel
bɛ, bɛ dɛ. Tin, bɔɔ djas eezɛdɛ.
24 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Yak é ghiya yam, ghiya ɛbhɛŋ aasee étɛp bot ɛbuɛpe ɛ.
25 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: Mɛ aanàkwaabaadɛ mɛdii mɛ bhum vin, kana
mos, kɛyaka nɛ dwoo mɛ aabaadɛ dɛa sis tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɛ.»
26 Bhii tak, bɔɔ zokazɛduwal Zɛɛb nɛ mɛdjeeb. Wɔ gwaa, bɛ zɛtɔ́ pɛ Ɛtsok ɛ pyeeb oliv.

Yezu eezɛlɛɛ nɛ Pyɛɛd náá, nyɛ waaswonal nyɛ

27 Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Biyɔ djas é waakaab mɛ mos, etɛɛ náá, tɔ mɛkana mɛ
Zɛɛb, ye kwyalaa ɛ náá: “Mɛ waamyak mbaalel etaa, ɛsaa djas é waawyɛɛza na gwyiiŋ[†].”»
28 Tin, Yezu baabil náá: «Bhii mɛ aagom ɛ, mɛ waatɔ́ kɛbwood bin pɛ sok, pɛ Ghalile.»

---

† **14:27** Zal 13.7

29 Pyɛɛd zokake nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ náá, bot djas é waakaab wɔ ɔ, mam aanàkwaakaab
wɔ.»
30 Wɔ gwaa Yezu zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: E pum'ak mos,
ɛsok nɛ bɛkuu nɛ kɔk esok ebá, yɛ aabela é, wɔ eezeswonal mɛ esok elɛl.»
31 Pyɛɛd eezɛben gwood, lɛɛ nɛ Yezu náá: «Mɛ tok nɛ ghwyil ɛke nɛ bot náá, mɛ ààgu wɔ.
Yɛ bɛ ɛsyee ɔɔ, mɛ ɛpemyaal náá, menabɛl bɛbá gwyɛ.» Tin, bɛdjekel djas nabɛ é ɛkpa ɛ
wat.

Yezu ɛpedjaala pɛ Ghetɛsemani

32 Bhii tak, bɛ eezɛkum pɛ dhiiti mɔɔ sum di, din ɛ di tak nabɛ é Ghetɛsemani. Dáa bɛ
nakum ɛ, Yezu é booke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Dika si wak. Mɛ pookotiila poon, kɛdjaala
Zɛɛb.»
33 Tin, nyɛ kanɔŋ é Pyɛɛd, nɛ Zak, zɛnɔɔ Zaŋ, tó nɛ nɔɔ. Ye nabɛ é, kɛŋ nɛ bwoo moo sa
nyɛ.
34 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Sisim'am é tɔ ghoŋ, kana nenak, kɛyaka nɛ ɛwala ɛsyee. Likeka
wak, nàdjaka gɔ, djaalaka Zɛɛb.»
35 Bhii tak, nyɛ eezɛtiila ba ɛtsetaɛpe pɛ sok, zɛduma mɛboŋ si, nyɛ moo djaala nɛ Zɛɛb
náá, Zɛɛb dis mezuk menek sok bhwoob'ɛ, nyɛ kwyɛl ɔɔ.
36 Nyɛ nadi eke é náá: «Bhaaba saag'am, mɛ nɛ gu náá, wɔ é nɛ ghwyil ɛsa esonok djas.
Disa pɛ sok bhwoob'am baka mezuk mak. Tin, ye goka é náá, ɛkwosak ɛ lɔ sael, ààkabɛ
ɛkwosak ɛ lam.»
37 Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ nyel, sik pɛ nyɛ nalik bɛdjekel bɛ ɛ. Nyɛ kazɛbela é, bɔɔ é egɔ.
Nyɛ é boozɛke nɛ Pyɛɛd náá: «Simɔŋ, wɔ eedja gɔ! Wɔ ààpakodi mis membek ɛwala ɛ wat
é?
38 Djemka, dika dwooz, djaalaka Zɛɛb, etɛɛ náá, bi é zɛkɛkwyɛ tɔ mɛbhowal. Sisim é nɛ
ghwyil ɛlooba, kabela é náá, epuud nɛ sa elɛtɛ.»
39 Nyɛ eebaasik pɛ kyee nyɛ nadi sok ɛ. Nyɛ eebaazɛdjaala dáa nyɛ nadjaala Zɛɛb sok ɛ.
40 Yezu eebaazɛbula pɛ nyɛ nalik bɛdjekel bɛ ɛ. Nyɛ kabaazobela bɛ é é egɔ, etɛɛ náá,
mis mɔɔ nadi é, ɛdilɛpe. Ɛ di'enek, bɛ moo «yooo», ààkabaabɔɔza nɛ Yezu.
41 Yezu baazɛbula yak kɔkɔ tyee esok elɛl, bɔɔ é gɔ. Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi dinaa
edja gɔ? Bi dinaa ewala? Yɛ eedjala! Ɛwala ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot moo zɛseebaa é mɛmbɔ mɛ
bot ɛ mesyem ɛ, yɛ eezedjala.
42 Wyɛlka, ghɛɛka mɛnyel. Mena tɔ́ka, etɛɛ náá, mot aaka mɛ ɔ moo zɛkunaa nɛ nena.»

Yezu eezɛmɛtaa

43 Ye nabela é, Yezu dinaa elii, é di tak wat, Yudas, ngɔt tɔ bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá
eezɛtuula nɛ ɛdhuu ɛ bot nɛ epɛl nɛ ebhil e ele é mɛmbɔ. Ye nabɛ é, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ
bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, zɛnɔɔ bɛpaa ɛ eYuda nalwom bɛ ɔ.
44 Kabela tin é náá, Yudas, mot naka bɛ Yezu ɔ, nabɛ é, nyɛ naalyaal bɛ geka bɛ
nawaagwyak Yezu nɛ yɛ ɛ. Nyɛ nabɛ é, nyɛ eezelɛɛ nɛ nɔɔ náá: «Bi zobee é, mot mɛ
aakɛbeedal ɔ, ye é nyɛy. Mɛtka nyɛ “gbak”, da bi é tó nɛ nɛ.»
45 Dáa Yudas nɛ bot bɛ natuula é, nyɛ eezɛtiila pɛ daa Yezu. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá:
«Lyoel!» Bhii tak, nyɛ eezɛbeedal nyɛ.
46 Bhii tak, bot ɛ nazyɛ bɛ nɛ Yudas ɔ, bɛ eezɛmɛt nyɛ.
47 Tin, mot ngɔt tɔ bot ɛ nadi é di tak ɔ, naazɛwaal pɛl tɔ pɛp, tsaal ɛlɔ ɛ mot nadi esesa
mɛsa pɛ daa boo ghaa-Zɛɛb ɔ.
48 Wɔ gwaa, Yezu zɛlii nɛ nɔɔ náá: «Mɛ kabɛ é mot ɛzɛm étɛp bi neezyɛ, zɛmɛt mɛ nɛ epɛl
nɛ ebhil e ele é?
49 Mɛ tok wak mɛlu djas tɔ len elyo tɔ kok Ndjaa-ebuwa, bi nadi ààmɛt mɛ étɛp yé? Sa bi
sa'aak, ye é etɛɛ náá, etɛp ee nakwyalaa tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb, dum nɛ nam ɛ neebela ɛsuk.»
50 Tin, bɛdjekel djas eezɛghuma nɛ ekaab «gbes», lik Yezu é mɛmbɔ mɛ bot binɔk.
51 Dhiiti ngbaaz ngɔt nadi edu bɛ pɛ bhis, zuka nɛ kaad nyɛ nabɛ nɛ yɛ é nyel ɛ, ye nabɛ
é kaad ɛsoa kɔ goŋ. Wɔ gwaa bot ɛ tak zɛsuu ɛmɛt mɔɔ ngbaaz tak,

52 nyɛ eezɛkaab, lik bɛ kaad tak é mɛmbɔ, nɔɔ nyel'ɛ, tɔ́ ben toto «syɛɛɛ».

Yezu sok bhwoob boo kwan eYuda

53 Bɛ eezɛtɔ́ nɛ Yezu pɛ kɔ ɛbɛsɛɛ ndjaa boo ghaa-Zɛɛb, pɛ di bhoma bot ɛ nadi kɔ elo e bɛghaa-Zɛɛb ɔ, nɛ bɛpaa ɛ eYuda, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi.
54 Pyɛɛd nadi edu-du nyɛ ɛtsetaɛpe, batakɛni tɔ ɛbɛsɛɛ ɛ boo ghaa-Zɛɛb. Nyɛ eezɛdisi egɔɔl du, bɛ nɛ bot ɛ nadi ebaal ndjaa tak ɔ.
55 Eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛdhiiti bot ɛ boo kwan eYuda nadi esaa embee etɛp di náá, ye é nɛ ghwyil ɛdjɛ Yezu ndjɛ ɛ, étɛp bɛ neegó nyɛ, bɛ kadi é, ààbela sonok.
56 Etɛɛ náá, bot ɛbuɛpe nadi ezezyɛ, zɛsu etɛp e mɛkɔŋ kɔ ɛsu ɛ lɛ. Saabɛgɔs kabɛ é náá, bɔɔ djas kadi é, ààbɛ lɛŋ wat.
57 Bɛdhiiti wyɛl, zokazyɛ, zɛsu nyɛ tɛp. Bɔɔ náá:
58 «Bis naagwak nyɛy eke náá: “Mɛ waabo kok Ndjaa-ebuwa bot nasum'aak. Bhii tak, mɛ kasum é, dhiiti ndjaa sis. Zumal tak aabɔya mɛlu mɛlɛl. Yiizaag aanàkabaadi zumal mɛmbɔ mɛ bot.”»
59 Ye kabela tin é, bɛtɛ nɛ bot é napookozyɛ sok, zɛpit nyɛ ɔ, nabɛ é ààbɛ nɛ taŋal wat.
60 Tin, boo ghaa-Zɛɛb eezɛwyɛl kuku ɛdhuu ɛ bot binɔk, zɛdji Yezu náá: «Tɔ mɛpita mɛ bot bak zepit wɔ ɛ, wɔ ààkataŋal yɔ é!»
61 Yezu zokadi é gwyem, ààlii.
Boo ghaa-Zɛɛb baazɛdji nyɛ náá: «Yɛ wɔy é di Mɛsia, Mɔn Zɛɛb sɛɛ mɛtel é?»
62 Tin, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Hɛɛɛ, ye é mam. Bi é waabee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ndiindil pɛ mbɔ eghɛŋ mɛbwala ɛ Zɛɛb, ezyɛ tɔ eguud tɔ gwoo.»
63 Tin, wɔ gwaa, boo ghaa-Zɛɛb zɛnyaa ekaad bɛ‡. Nyɛ eezɛke náá: «Dum nɛ yak, menaka é nɛ gwyes náá, bot zɛlɛɛ mena sa nyɛ di esa ɛ?
64 Bi eegwak dáa nyɛ di ebyasal Zɛɛb ɛ! Bi bee dáa?» Bɔɔ djas eezɛbɔɔza náá, nyɛ é nɛ ndjɛ, nyɛ goka é nɛ ɛsyee.
65 Bɛdhiiti bot moo tin esɛɛ Yezu mɛtel é nyel. Bɛ moo tin é zɛbutal nyɛ bhwoob, nɛ tu nyɛ nɛ ekuta. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Naŋa! Ɛzɛ sa wɔ deenek!» Tin, bɛbaalel ɛ Ndjaa-ebuwa, moo tin epak nyɛ mɛbhɛɛz.

Pyɛɛd eezɛkɛla Yezu

66 Ɛ ɛwala ɛ Pyɛɛd nadi pɛ si kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ, dhiiti moma nadi esa mɛsa tɔ ndjaŋ ɛ boo ghaa-Zɛɛb ɔ zɛzyɛ tin.
67 Dáa nyɛ nabee Pyɛɛd egɔɔl du é di tak ɛ, nyɛ eezɛgwyak Pyɛɛd. Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Dɔɔ nɛ wɔy pe, wɔ nagyegyee é, bi nɛ Yezu, mot Nazalɛt é?»
68 Wɔ gwaa Pyɛɛd zɛkɛla. Nyɛy náá: «Mɛ ààgu sa wɔ di elii'enek. Mɛ àànyɔ ɛgwak yɛ.» Bhii tak, Pyɛɛd eezɛswoola di, tɔ́ pɛ peeb ɛbɛsɛɛ, tɔ́, kɛtyaa pɛ ɛniel. [Tin, wɔ gwaa kuu zɛkɔk.]
69 Ɛ di'enek, moma tak eebaazɛbee nyɛ, nyɛ moo tin elɛɛ bot ɛ nadi tin ɔ, náá: «Mot tak é ngɔt tɔ bɛdjekel bɛ.»
70 Pyɛɛd eebaazɛkɛla nyɛ, kɛla sis. Bhii tak, dɔɔ nɛ bot ɛ nadi bɛ nɛ bɛ nɔɔ tin ɔ, baazɛke nɛ Pyɛɛd náá: «Ye é tsɛɛtsɛ! Wɔ é mot'ɔɔ etɛɛ náá, wɔ é mot kyee dik Ghalile.»
71 Ɛ di'enek, Pyɛɛd tɔ ɛkɛla tɛp. Wɔ gwaa, nyɛ moo tin etsaal tsuŋ é mis ɛ Zɛɛb: «Zɛɛb pɛ ɛko! Mɛ ààgu mot bi di eke nɛ nam'enɔk.»
72 Batsa deenek, kuu eebaakɔk tyee kɔka esok ebá. Tin, wɔ gwaa Pyɛɛd zɛtaala sa Yezu nalɛɛ nyɛ ɛ. «Ɛsok nɛ bɛkuu nɛ kɔk esok ebá, yɛ aakabela é, wɔ eezekɛla mɛ esok elɛl.» Bhii tak, Pyɛɛd eezɛkɛk nɛ ɛgwyɛ yenek.

15

Yezu sok bhwoob ɛ Pilat

‡ **14:63** Tɔ etsi e Moiiz, ye nabɛ é ààgoka náá boo ghaa-Zɛɛb nyaa ekaad é mis mɛ bot deenek.

1 Tɔ mɛlem kɛɛŋ, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa eYuda, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi,
naazɛboma étɛp ɛdjek tɛp tak. Ye nabɛ é boo kwan eYuda. Bhii bɛ namɛt Yezu ɛ, bɛ é boo
zɛkɔl nyɛ mɛmbɔ. Bhii tak, bɛ eezɛtó nɛ nɛ pɛ daa Kukuma Pilat.
2 Kuma bɛ nakum nɛ Yezu ɛ, wɔ gwaa, Kukuma Pilat zɛdji nyɛ náá: «Ye é wɔy é di
mɛkoozi mɛ eYuda?» Yezu zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Hɛɛɛ ye é dáa wɔy wɔ ɛmet ke'enek.»
3 Wɔ gwaa, eboo bɛghaa-Zɛɛb zɛsu nyɛ zukamwaa nɛ etɛp.
4 Tin, kukuma Pilat eebaazɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ ààkataŋal é? Gwaka etɛp djas ee di ekeaa
náá, ye é wɔy é di ekus ɛ.»
5 Yezu ààkobɔɔza nyɛ yenek. Wɔ gwaa, Pilat djoka nyɛ.

Bɛ eezɛpéɛ Yezu epéɛ e ɛsyee

6 Ɛ ghɛŋ mɛbyoŋ mɛ ePak djas, Pilat nabebɛ é nɛ mɛfulu mɛ ɛpel mot membok ngɔt, da
nyɛ é wyiselaa é membok. Ɛdhuu ɛ bot é naadi esɛ́ɛ, mot Pilat aawyisal é membok ɔ.
7 Ɛ ghɛŋ tak, é membok, ye nabɛ é nɛ dhiiti mot ndiila. Din ɛ lɛ nabɛ é Bhaalabas. Nyɛ
namɛtaa é lɔɔg wat, bɛ nɛ bot ɛ nabe boo dho nagó mot ɛ.
8 Tin, ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ, zokazɛbyet, tɔ́ pɛ daa mɛkoozi étɛp ɛkɛdji nyɛ náá, nyɛ sa,
dáa nyɛ bela nɛ ɛsesa sok ɛ, nyɛ bet mot membok ngɔt.
9 Dáa Kukuma Pilat nabee deenek ɛ, nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi kwyɛl é náá, mɛ
wyisal mɛkoozi mɛ eYuda é?»
10 Etɛɛ náá, Pilat nadi egu náá, Yezu nawaaa é membok ɛ étɛp mbee lyem eboo bɛghaa-
Zɛɛb.
11 Ɛ di'enek, eboo bɛghaa-Zɛɛb nabɛ é, bɛ moo besal ɛdhuu ɛ bot bɛ lɛɛ nɛ Pilat náá, ye
goka é, nyɛ wyisal bɛ Bhaalabas.
12 Pilat eebaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi kwyɛl náá, mɛ sa mot bi di edjóo mɛkoozi mɛ eYuda
ɔ, dáa?»
13 Ɛdhuu ɛ bot eebaazɛtsim: «Bemka nyɛ é mɛlaaba!»
14 Pilat eezɛdji bɛ náá: «Yaa esesɛɛ ɛbiyo nyɛ sa?» Wɔ gwaa, bɛ baazɛtsim ɛlyelɛpe:
«Bemka nyɛ é mɛlaaba!»
15 Dáa ye nabɛ náá, Pilat nadi ekwyɛl ɛdjɛ bɛ sa elyem bɔɔ nadi ekwyɛl ɛ, nyɛ é boowyisal
bɛ Bhaalabas. Tin, bhii nyɛ nalwom náá, Yezu nyuŋaa nɛ eghwyɛs ɛ, nyɛ é boodjɛ bɛ nya,
étɛp bɛ neekɛbem nyɛ é mɛlaaba.

Yezu eezɛbetaa kɔtɔ mɛgɔk

16 Esodja zokazɛtó nɛ Yezu kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ bil ɛ kukuma Pilat. Bhii tak, bɛ eezɛdjóo ɛdhuu ɛ
esodja djas, zɛsɛɛg bɛ.
17 Bɛ eezɛbet Yezu ndjookuwa na tɔɔbelaa. Bɛ eezɛpyeed nyɛ kel mɛgɔk, sɔm nyɛ yɛ ɛ é
lo dáa kɔtɔ mɛkoozi.
18 Bɛ moo tin eswos nyɛ mɛswosel mɛ mɛduka: «Mɛ eeswos wɔ, mɛkoozi mɛ eYuda!»
19 Bhii tak, bɛ moo nyuu nyɛ é lo nɛ le ghwaazok, esɛɛ nyɛ mɛtel é mis, ekwyit mɛboŋ
nɛ ɛmalal sok bhwoob'ɛ.
20 Bhii bɛ nazeduk nyɛ deenek ɛ, bɔɔ zokazɛdis nyɛ ndjookuwa na tɔɔbelaa bɛ nabet nyɛ
ɛ, bɛ eezɛbulal nyɛ ndjookuwa nyɛ nadi nɛ yɛ sok ɛ. Bhii tak, bɛ eezɛwyis nɛ nɛ, étɛp bɛ
neekɛbem nyɛ é mɛlaaba.

Yezu eebemaa é mɛlaaba

21 Wɔ gwaa, bɛ zɛdjɛ dhiiti mot nadi edus yɛ pɛ pyeeb ɔ, nyɛ kwyee Yezu é ɛbɛp ɛ mɛlaaba
nyɛ aakɛbemaa é tak ɛ, nɛ bhel. Din ɛ mot tak nabɛ é Simɔŋ, mot dɛl ɛ di djóoaa Silɛn ɛ.
Nyɛ nabɛ é sɛɛg ɛ Alɛkzandɛlɛ nɛ Lufus.
22 Tin, bɛ eezɛtó nɛ Yezu pɛ dhiiti di bɛ nadi edjóo Ghologhota ɛ. Din ɛ tak kwyɛl ɛlɛɛ «Di
Bhoobo Lo».
23 Tin, bɛ eezɛkwyɛl ɛdjɛ Yezu mɛnyok puuza nɛ dhiiti ngwyɛl bɛ di djóo miid ɛ, Yezu
eezɛpɛɛ ɛdɛ.

24 Bhii tak, bɛ eezɛbem nyɛ é mɛlaaba*. Bot ɛ nadi tin ɔ, zokazɛkaa ekaad bɛ, bhii bɛ
nazesa ɛgwyeeg étɛp bɛ neesée mot aanɔɔ kaad tak ɔ.
25 Bɛ nabem nyɛ é mɛlaaba é, é ɛwala etɛn nɛ ená yii mɛlem.
26 Ekwyala ee nadi elɛɛ ɛsuk ɛ bɛ nabem nyɛ é mɛlaaba ɛ, nakwyɛl ɛlɛɛ náá: «NYɛ É
MƐKOOZI MƐ EYUDA.»
27 Bɛ nabem nyɛ é mɛlaaba é, nɛ bot ɛ djii bɛbá: ngɔt pɛ mbɔ e ghɛŋ; nwyak ngɔt pɛ mbɔ
ɛmyɛl. [
28 Deenek é esesɛɛ djas nadi kwyala ɛ, nabela ɛsuk: «Bɛ nabee nyɛ é tyɛ ngɔt nɛ bɛmbee
e bot†».]
29 Bot ɛ nadi edhaa tin ɔ, nadi egɔ nyɛ, bɔɔ esesyaal elo, edji náá: «Hee! Wɔy mot di náá,
wɔ é nɛ ghwyil ɛwaaz kok Ndjaa-ebuwa, da wɔ é baasum tɔ mɛlu mɛlɛl ɔ,
30 tsika nyel'ɔ wɔy wɔ ɛmet. Sula kɔ mɛlaaba mɛ wɔ di bema kɔ tak'enek!»
31 Tyɛ wat nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi moo tin ekwyii nyɛ náá:
«Nyɛ ɛpetsik bot, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛtsik nyel'ɛ nyɛ ɛmet!
32 Mɛsia, mɛkoozi mɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl, kasul kɔ mɛlaaba bɛ bem wɔ é tak ɛ, étɛp bis
neebee, bhii tak, da bis é dum koŋ nɛ nɔ!» Dɔɔ nɛ bot ɛ nabemaa bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ, nabaadi
é, elee nyɛ.

Ɛsyee ɛ Yezu

33 Dáa ye nadhaa mɛwala mɛlɛl bhii kuku mwos ɛ, wɔ gwaa, ɛgwyitok zɛgwyiidela kɔ
ɛko ɛ bɔs djas, ɛgwyitok ɛlenek naabɔya, kɛkum ɛwala elɛl yii bikoko.
34 Tin, é ɛwala ɛ tak wat, wɔ gwaa Yezu zɛbo tsim: *Eloyi, Eloyi, lama sabatani*? Ye kwyɛl
ɛlɛɛ é náá: «Zɛɛb saag'am, Zɛɛb Saag'am! Ɛtɛp yé wɔ bet mɛ mam mɛ ɛmet deenek?»
35 Dhiiti mot tɔ bot ɛ nadi tin ɔ, zokagwak dáa Yezu nalii ɛ. Nyɛy nɛ bɛsɔ náá: «Gwakeka!
Nyɛ ɛpedjóo Eli!»
36 Mot ngɔt pak'ɔɔ eezɛwyis kaab, kɛnɔɔ pes kaad, kɔl e le ghwaazok, duu yɛ tɔ mɛnyok
mɛ na bwaaz-bwaaz. Bhii tak, nyɛ eezɛsɛɛb Yezu yɛ ɛ, nyɛ needɛ. Wɔ gwaa nyɛ baake nɛ
nɔɔ náá: «Betka, djhooka beeka nɛghu Eli é waazyɛ, zɛdis nyɛ é mɛlaaba!»
37 Tin, bhii Yezu bo boo tsim ɛ, nyɛ naazɛsil eswos.
38 Ɛ di'enek wat, wɔ gwaa boo lɛmbɛ na pip-pip nadi tɔ Di na Dɛɛ, di ebɛk dhɛŋ nɛ koo
tɔ Ndjaa-ebuwa ɔ, zokanyɛɛ kuku tak, kan pɛ ɛko, kɛkum pɛ si.
39 Dáa mot di kɔ lo esodja nadi pɛ sok bhwoob ɛ Yezu, nabee dáa Yezu nasil eswos
deenek ɛ, nyɛ eezɛke náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ, mot'ak nabɛ é Mɔn ɛ Zɛɛb.»
40 Ye nabaabɛ pe é, nɛ boa nadi ebee etɛp binek ɛtsetaɛpe ɔ. Boa ɛ tak nabɛ é: Maali,
moma dɛl ɛ Makdala, nɛ Maali, nyɛɛg ɛ Zak yii mɔɔ dhyeeb bɛ nɛ Yosɛs, zɛnɔɔ Salome.
41 Ye nabɛ é, boa nadi egyee e lɔɔg ɛ Yezu ɔ, ye é bɔɔ é nadi edjedjaabal Yezu é ghɛŋ bɛ
nadi pɛ kyee dik Ghalile ɔ, zɛnɔɔ bɛdhiiti bɛtɛ nɛ boa natɔ́ pɛ Yeluzalɛm bɛ nɛ bɛ nɔɔ lɔɔg
wat étɛp bɛ neekwyi-kwyee nyɛ nɛ mɛsa ɔ.

Muu ɛ Yezu eekɛwaaa tɔ ɛvit

42 Dáa ye nabɛ náá, dwoo moo é bikoko ɛ, ye nagoka é náá, mot nɛ mot kɛ ɛkoobal yɛ
esesɛɛ etɛɛ náá, mɛlem mɛ nadi du dwoo tak ɛ, nabɛ é mɛlem mɛ dwoo saba.
43 Tin, wɔ gwaa dhiiti mot, din ɛ lɛ nabɛ é Zozɛf, nyɛ nadi é mot dɛl Alimate. Nyɛ nadi
é, ngɔt tɔ bɛdhil ɛ bot ɛ boo kwan eYuda. Yɛ mɛfulu nabɛ é ààdjala nɛ yii bɛsɔ. Nyɛ nabɛ é
nɛ ɛbwaalel ɛ ɛbee ɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Wɔ gwaa nyɛ zɛtɔ́, kɛwaab muu ɛ Yezu pɛ daa Kukuma
Pilat.
44 Tin, Pilat eezɛdjoka dáa Yezu naleegwyɛ kaab deenek ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛdjóo mot
nadi kɔ elo e esodja bɛ ɔ, nyɛ é boozɛdji nyɛ náá: «Yezu eeloogwyɛ mos é?»
45 Bhii nyɛ nagwak bɔɔza mot nadi kɔ elo e esodja náá, bɛ nalɛɛ nyɛ tsɛɛtsɛ náá, ye nabɛ
é Yezu naazegwyɛ é, nyɛ é boozɛdjɛ Zozɛf mot Alimate muu ɛ Yezu.

---

* **15:24** Mɛlaaba é ebhil e ele ebá syaza Yezu nabemaa kɔ tak ɛ, ee esodja e Lɔm nadi gó bot nɛ yɛ ɛ. † **15:28** Eza 53.12

46 Bhis Zozɛf nakabɔm bheeza na puu ɛ, nyɛ ɛ́ boozɛsil muu ɛ Yezu é mɛlaaba. Bhii tak, nyɛ eezɛpil muu'ɛ tɔ bheeza tak. Tin, nyɛ eezɛnɔɔ yɛ, kɛwa tɔ ɛvit ɛ bɛ nabwak tɔ ɛkok ɛ. Bhii tak, bɛ ɛ́ boozɛdiyal ɛbɛ ɛ ɛvit ɛ tak nɛ boo ɛkok ɛ bɛ nakpak étɛp tak ɛ.
47 Ghuna Maali, moma dɛl ɛ Makdala, nɛ Maali, nyɛɛg ɛ Yosɛs, nadi ebee di bɛ nawa muu ɛ Yezu ɛ.

16

Yezu eegom bhis ɛsyee

1 Dáa dwoo saba nadhaŋ ɛ, wɔ gwaa Maali, moma dɛl ɛ Makdala, nɛ Maali, nyɛɛg ɛ Zak, zɛnɔɔ Salome zɛtɔ́, kɛbɔm bɛmul ɛ na mbɛɛ mɛnuub étɛp bɛ neekɛlɔɔb yɛ é muu ɛ Yezu.
2 Tɔ ghooghom mɛlem dwoo mɛkɛn mɛ yenga, bɛ eezɛghɛɛ mɛnyel, zɛtɔ́ pɛ mɛvit.
3 Bɛ moo tin elii pak'ɔɔ: «Bɛ zɛ aakobiŋal mena ɛkok ɛ bɛ diyal ɛvit nɛ yɛ ɛ nenak é?»
4 Dáa bɛ kaben mis, gwyák pɛ sok ɛ, bɛ kabee ɛ́, boo ɛkok ɛ bɛ nadiyal ɛvit nɛ yɛ ɛ, yɛ eezebiŋelaa, ye moo é ngwoob ɛvit.
5 Wɔ gwaa bɛ zɛni tɔ ɛvit, bɛ kabee ɛ́, dhiiti mɔɔ ngbaaz ndiindil pɛ mbɔ eghɛŋ nɛ kaad na puu é nyel. Ɛ̀ di tak wat, bwoo eezɛmɛt bɛ.
6 Mɔɔ ngbaaz tak ɛ́ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààbem ba! Bi saŋ ɛ́ Yezu, mot Nazalɛt, nabemaa é mɛlaaba ɔ. Nyɛ eezegom! Nyɛ tokapɛ wak. Beeka di bɛ nakɛl nyɛ ɔ.
7 Tɔ́ka, kɛlɛɛ nɛ bɛdjekel bɛ nɛ Pyɛɛd náá: “Nyɛ eetɔ́, kɛbwood bin pɛ Ghalile. Ye ɛ́ penek ɛ bi aakɛboma nɛ nɛ dáa nyɛ nalɛɛ bin ɛ.”»
8 Bhii tak, bɛ eezɛwyis tɔ ɛvit, zɛsum kaab é gbakeba etɛɛ náá, bɛbebwol naasa bɛ. Wyisa bɛ nawyis tin ɛ, kaab wat, ààlɛɛ bot étɛp bwoo bɛ nadi nɛ yɛ ɛ.*

Yezu eezɛtel nyel nɛ Maali, moma dɛl ɛ Makdala

9 [Yezu eezegom tɔ mɛlem mɛ ɛlu ɛkɛn e yenga, nyɛ nakan ɛlyaal nyel'ɛ ɛ́ nɛ Maali, moma dɛl ɛ Makdala, moma nyɛ nasɔ embee esisim etɛn nɛ ebá tɔ lɛ ɔ.
10 Wɔ gwaa Maali tak kɛlɛɛ etɛp e tak nɛ bot ɛ nadi bɛ nɛ Yezu ɔ. Bɛ nadi ɛ́, tɔ ghoŋ nɛ mɛgwyɛ.
11 Tin, dáa bɛ nadi egwak dáa Maali nadi eke náá: «Yezu ɛ́ nɛ tsik! Mɛ eebee nyɛ!» Bɔɔ djas nabɛ ɛ́ ààmyaal nyɛ.

Yezu eezɛtel bɛdjekel bɛ nyel mbi tela sis

12 Bhis yenek, bot ɛbá nadi esik, tɔ́ pɛ dɛl ɛ lɔɔ. Wɔ gwaa, Yezu zɛboma nɛ nɔɔ é ze, nyɛ zokazɛtel nyel mbi tela sis.
13 Bɛdjekel binɔk bɛbá zokabula, zɛlɛɛ bɛsɔ bɔɔ. Bɔɔ ààmyaal bɛ yenek.

Yezu eezɛtel nyel nɛ bɛdjekel bɛ kam nɛ ngɔt nalik ɔ

14 Bhii tak, wɔ gwaa nyɛ zɛtel nyel nɛ bɛdjekel kam nɛ ngɔt nalik ɛ, é sok bɛ nadi kɔ mesa edɛ edee ɛ. Tin, nyɛ eezɛdul bɛ mɛlɔ náá: Bɛ ààdum koŋ nɛ Zɛɛb. Dɔɔ nɛ ɛlyel ɛ lo bɛ di nɛ yɛ ɛ, ààmyaal sa bot ɛ nabee nyɛ, nyɛ eezegom ɔ nalɛɛ ɛ.
15 Bhii tak nyɛ eezɛlɛɛ nɛ nɔɔ náá: «Tɔ́ka kɔ bɔs djas, kɛgoolaka bot ɛ membyak djas Mbɛɛ Bhaadal.
16 Mot ɛ́ dum koŋ nɛ Zɛɛb, da nyɛ ɛ́ duwa Zɛɛb ɔɔ, mot tak ɛ́ waabela tsik. Mot ɛ́ pɛɛ ɛmyaal ɔɔ, nyɛ waabela ndjɛ tɔ epɛ́ɛ.
17 Beeka endem e mɛbwala aalyaal náá, bak ɛ́ bot ɛ di edum koŋ nɛ nam ɔ: Nɛ din ɛ lam, bɛ waasɔ embee esisim. Bɛ waalii elii na bes.
18 Bɛ waamɛt bɛnyɔ nɛ mɛmbɔ. Nɛghu bɛ dɛ mɛdii mɛ dho ɔɔ, yɛ aanàkwaasa bɛ sonok. Bɛ waakɛl mɛmbɔ mɔɔ kɔ bot ɛ mɛbɛ́, bot ɛ mɛbɛ́ tsak.»

Yezu eezɛsik pɛ daa Zɛɛb

* **16:8** Malak nasik nɛ Mbɛɛ Bhaadal yɛ ɛ́ wak. Ekwyala ee kalik'aak tok tɔ bɛmɛkana bɛ na mwa djas.

19 Bhii Ghɛŋ Yezu nazelii nɛ nɔɔ deenek ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛbyet tɔ gwoo. Penek, nyɛ ɛ́
ndiindil pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb.
20 Bhii tak, bɛdjekel naazɛtɔ́ mɛdhik djas, kɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Ghɛŋ nadi ɛ́ nɛ nɔɔ
sama wat, ekwyi-kwyee bɛ tɔ mɛsa. Endem e mɛbwala menek ɛ́ nadi elyaal bot nɛ tsɛɛtsɛ
ńáá, Zɛɛb ɛ́ nadhis bɛ.]

Mbɛɛ Bhaadal ɛ Luk
Luk
Mɛkpa mɛ mɛkɛn

Tyɛ wat nɛ Matye, Luk baazodu tɔ ekwyala bɛ ɛ, ɛzel ɛ wat nɛ Malak.

Zaŋ Nduuel-bot nazyɛ é zɛkoobal Yezu ze. Zaŋ eeduu Yezu Zɛɛb. Bhii tak, Satan naawa Yezu é mɛbhowal. Yezu nadi é mot kyee dik Ghalile, pɛ nyɛ nakan ɛlyo nɛ ɛtsik ɛ membel ɛ.

Yɛ ɛpekaada dáa Yezu nazɛdus Ghalile tó pɛ ghaada Yeluzalɛm ɛ. Yɛ ɛpekaada dɔɔ nɛ etɛp djas Yezu nasa dwoo nyɛ nagom ɛ, nɛ dáa nyɛ nabyet tó tɔ gwoo ɛ. Zɛbela náá, Luk naabaabil bɛdhiiti etɛp ee Malak nadi ààkwyal ɛ.

Luk nakan ɛkaada ɛ dáa nyɛ nasa zii é ɛsɛɛga, étɛp ɛgu ɛnyɔɛpe etɛp djas Yezu nasa é nɛ etɛp ee nyɛ nalii ɛ. Tin, nyɛ naakaada bɛtɛ nɛ etɛp dum nɛ ɛbyel ɛ Zaŋ Nduuel-bot, zɛnɔɔ yɛ Yezu. Nyɛ nakaada é dáa fofop ɛ Ghɛŋ nalyaal Zakali nɛ Maali nyel ɛ, dáa ye nadhaa é sok Elisabɛt nɛ Maali nabya ɛ, dáa Maali, Zakali zɛnɔɔ Simeyɔŋ naduwal Zɛɛb nɛ djeeb ɛ, dáa Yezu nalik tɔ Ndjaa-ebuwa nyɛ dinaa dhɔma ɛ (1—3).

Ye baakaada é, ɛtó ɛ Yezu pɛ Yeluzalɛm. Tɔ ɛlaŋel ɛlak, Luk nakaada kana dhiiti mot na mbɛɛ lyem dɛl ɛ Samali, kana mot ekum, kana mɔn nawo ɔ. Zɛnɔɔ bɛdhiiti etɛp, tyee yɛ Maat nɛ Maali, bot ɛ namyaal náá, Yezu sulal pɛ daa lɔɔ ɔ (10.35—15.32).

Tɔ etɛp bak djas, Luk nadi ekwyɛl ɛlyaal ɛ ghwyil nɛ mɛbwala ɛ Yezu. Nyɛ baalyaal ɛ náá, Yezu nadus é pɛ daa Zɛɛb, nɛ tsɛɛtsɛ náá, nyɛ é mot mbyak Yisalaɛl, nyɛ nazyɛ é étɛp bot ɛ membyak djas. Nyɛ baakwyɛl ɛlyaal ɛ, dáa Zɛɛb di ekwyɛl bot ɛ di ebeeaa é mis toto ɔ. Ye é mot dáa Elisabɛt, mot nadi kwyiid moma ɔ, bɛbaalel ɛ etaa, nɛ bɛdhiiti bot ɛ lɔɔg tak.

Luk nakwyɛl ɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ daa bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Kɔ ɛsu ɛ tak ɛ di náá, tɔ bɛmɛkana mɛná mɛ Mbɛɛ Bhaadal di ekwyala ɛ, yɛ Luk nɛ kɔa nɛ bɛlaŋel ɛ membyak djas. Nyɛ nakwyal deenek é, étɛp bɛ neegu ɛsuk ɛ duma ɛ Yezu, bɛ neemyaal náá, nyɛ é Mɛtsik-bot étɛp bot ɛ bɔs djas.

Mɛkana mɛ tak kaada ɛ etɛp bak:

Ɛlaŋel 1.1-4: Ɛsuk ɛ ekwyala bak
Mɛlaŋel 1.5—2.52: Ɛbyel ɛ Zaŋ Nduuel-bot nɛ yɛ Yezu, zɛnɔɔ edhɔma bɔɔ
Ɛlaŋel 3.1-20: Mɛsa ɛ Zaŋ Nduuel-bot
Mɛlaŋel 3.21—4.13: Ɛduwa Yezu naduwa Zɛɛb ɛ, nɛ mɛbhowal mɛ
Mɛlaŋel 4.14—9.50: Mɛsa ɛ Yezu pɛ Ghalile
Mɛlaŋel 9.51—19.27: Yezu eedus pɛ Ghalile tó pɛ Yeluzalɛm
Mɛlaŋel 19.28—23.56: Yenga mɛsik ɛ Yezu pɛ Yeluzalɛm, mezuk mɛ nɛ ɛsyee ɛ lɛ
Ɛlaŋel 24.1-53: Yezu eegom, nyɛ eelyaal nyel nɛ bot, nyɛ eebyet tɔ gwoo.

Luk ɛpelyaal ɛsuk ɛ ekwyala bɛ

1 Boo-mot Teofil, dáa ye nabɛ náá, bot ɛbuɛpe naakwyɛl ɛkaada tɔ mɛkana etɛp ee
nadhaa pak'ena ɛ,
2 nɛ dáa bot ɛ nabee nɛ mis mɔɔ met tyee etɛp bak djas nadi esael nakaadaa bis é mɛkɛn
ɛ. Bot ɛ tak nabɛ é, bɛ moo bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb.
3 Bhii mɛ nazedu etɛp tak kɛkum pɛ mɛsuk mɛ tak ɛ, mɛ é booke náá, ye goka é náá,
mam pe, mɛ kaada wɔ etɛp bak djas tɔ ekwyala, wɔy kukuma Teofil.
4 Mɛ sa deenek é, étɛp wɔ neegu etsɛɛtsɛ e mɛlyo mɛ wɔ nabela ɛ.

Fofop ngɔt ɛpelɛɛ bhaadal dum nɛ ɛbyel ɛ Zaŋ Nduuel-bot

5 Ɛ ghɛŋ Elood nadi mɛkoozi kɔ Yude ɛ, ye nabɛ ɛ́ nɛ dhiiti ghaa-Zɛɛb, din ɛ lɛ nabɛ ɛ́
Zakali. Nyɛ nadi ɛ́ ngɔt tɔ sama ɛdhuu ɛ bɛghaa-Zɛɛb nadi tɔ lɔɔg ɛ Abiya ɔ. Myɛl nabɛ ɛ́
dha ɛ boo ghaa-Zɛɛb Alɔn. Din ɛ lɛ nabɛ ɛ́ Elizabɛt.
6 Bɔɔ djas bɛbá nadi ɛ́ bot ɛ epiki é mis ɛ Zɛɛb. Bɛ nadi eduwal nɛ ɛkɛ tyee etsi nɛ mɛtiŋ
ɛ Ghɛŋ di elɛɛ ɛ ɛnyɔɛpe.
7 Saabɛgɔs kabɛ ɛ́ náá, bɛ nabɛ ɛ́ ààbɛ nɛ mɔn. Elizabɛt nabɛ ɛ́ kwyiid moma, nyɛ nabɛ ɛ́
ààbɛ nɛ ghwyil ɛbya etɛɛ náá, bɔɔ djas nabɛ ɛ́, bɛ moo bɛtɔa-bot.
8 Dhiiti dwoo, Zakali nadi esa mɛsa mɛ yii ghaa-Zɛɛb tɔ Ndjaa-ebuwa, etɛɛ náá, ye nabɛ
ɛ́ yɔbɔ lɔɔg ɛ nadi tɔ mɛsa é dwoo tak.
9 Bɛ eezɛsa dhiiti ɛgwyeeg tɔ ɛzel ɛ lɔɔ, dáa eboo bɛghaa-Zɛɛb nadi ezezyɛ nɛ ɛsa sok ɛ
étɛp bɛ neesɛ́ɛ mot aani, tó kɛdik bɛmul na mbɛɛ mɛnuub tɔ Di na Dɛɛ ɛ Ghɛŋ ɛ. Zakali ɛ́
nasɛ́ɛaa dwoo tak étɛp ɛkɛdik mɛnanas.
10 Ɛdhuu ɛ bot djas naleelik ɛ pɛ kel edjaala é ɛwala ɛ mɛnanas na mbɛɛ mɛnuub nadi
edikaa tɔ Di na Dɛɛ ɛ.
11 Tin, dhiiti fofop ngɔt ɛ Ghɛŋ zokazɛtuula Zakali «zaka». Fofop tak eezɛtyaa tetel pɛ
mbɔ eghɛŋ mesa ebuwa di edikaa bɛmɛnanas ɛ.
12 Dáa Zakali nabee nyɛ ɛ́, ye nabɛ ɛ́ bwoo nɛ bɛbebwol naamɛt nyɛ ɛlyelɛpe.
13 Ɛ di'enek, fofop eezɛke nɛ nɛ náá: «Nàdi nɛ bwoo Zakali, etɛɛ náá, Zɛɛb eegwak
mendjaala mɔ! Elizabɛt mwalɔ ɛ́ waabela ɛbum. Nyɛ waabya wɔ mɔn mɔɔ motom. Wɔ
aaget mɔn tak ɛ Zaŋ.
14 Wɔ aadi ɛ́ tɔ boo mɛmyaala. Tin, bot ɛbuɛpe ɛ́ waamyaala dum nɛ ɛbyel ɛ lɛ.
15 Etɛɛ náá, nyɛ aadi ɛ́ boo-mot é mis ɛ Ghɛŋ. Nyɛ aanàdɛ mɛnyok mɛ vin, ààdɛ dɔɔ nɛ
kwaambi bɛdhiiti mɛnyok mɛ di edjɛ elangi ɛ. Sisim na Dɛɛ ɛ́ waalwood tɔ lɛ nyɛ dinaa tɔ
mɔ nyɛɛg.
16 Nyɛ waasa náá, bɔn Yisalaɛl ɛbuɛpe bula zɛdum koŋ nɛ Ghɛŋ Zɛɛb'ɔɔ.
17 Tin, nyɛ waakɛ sok bhwoob ɛ Ghɛŋ nɛ sisim nɛ eghɛŋ ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli, étɛp
nyɛ neebulal ɛgwakel pak bɛsɛɛg nɛ bɔn bɔɔ. Nɛ ɛbaasa náá, bot ɛ di elyel elo ɔ swoola
mɛfulu étɛp bɛ needi bot ɛ etsoŋ nɛ epiki.»
18 Tin, Zakali eezɛke nɛ fofop náá: «Mam aagu náá, etɛp ee wɔ di elɛɛ ɛ, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ dáa?
Etɛɛ náá, mɛ moo ɛ́ tɔa-mot. Mwalam pe moo ɛ́ yɛ sil-moma.»
19 Ɛ di'enek, fofop ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Din ɛ lam ɛ́ Ghabhiliɛl. Ye ɛ́ mam ɛ́ dyeebadi
sok bhwoob ɛ Zɛɛb étɛp elwomel bɛ. Nyɛ lwom mɛ ɛ, mɛ zɛlii nɛ nɔ, mɛ zɛlɛɛ wɔ mbɛɛ
bhaadal'enek.
20 Deenek, wɔ ààpamyaal etɛp ee mɛ lɛɛ wɔ ɛ, sonok bɛ náá, etɛp tak ɛ waasɛ́ɛ ɛ́ ɛwala ɛ
Zɛɛb zekoobal ɛ. Ɛtɛp tak ɛ́ di náá, wɔ aadi ɛ́ bubu. Wɔ aanàkwaabaalii, kana dwoo mos
kɛkum dwoo esesɛ́ɛ binek djas aasael ɛ.»
21 Ɛ di'enek, bot ɛ nazyɛ mendjaala ɔ nadi ebwood Zakali, bɔɔ edjoka dáa nyɛ nadi
ebɔya tɔ sum Di na Dɛɛ ɛ Zɛɛb.
22 Tin, dáa nyɛ nakawyis ɛ, nyɛ nabɛ ɛ́, nyɛ moo ààkabɛ nɛ tyee nyɛ kalii nɛ nɔɔ. Tin, bot
eezɛgek náá, nyɛ eebee dhiiti djema mɛbwala penek tɔ sum Di na Dɛɛ ɛ Zɛɛb. Ɛ di'enek,
nyɛ nakalii-lii nɛ nɔɔ ɛ nɛ egeka dáa bubu, étɛp nyɛ nabɛ ɛ́, nyɛ moo bubu.
23 Tin, dáa Zakali nasilal bim mɛlu mɛ nyɛ nagoka nɛ ɛsa mɛsa mɛ tɔ Ndjaa-ebuwa ɛ
Zɛɛb ɛ, nyɛ eezɛsik pɛ dɛl ɛ lɛ.
24 Ba mɛlu bhii tak, Elizabɛt myɛl eezɛbela ɛbum. Wɔ gwaa, nyɛ zokazɛsɔwa nɛ ɛbum ɛ
tak tyee bɛngɔn ɛtɛn. Nyɛ nadi ekeke ɛ́ náá:
25 «Beea sa Ghɛŋ sa dum nɛ nam ɛ, nyɛ eemyaal ɛdis ɛ mɛ tɔ esa ee nadi edjɛ mɛ sen é
mis mɛ bot ɛ.»

Fofop ngɔt ɛpelɛɛ bhaadal náá, Yezu ɛ́ waabyel

26 Bhii bɛngɔn ɛtɛn nɛ wat yii ɛbum ɛ Elisabɛt, Zɛɛb eebaazɛdhis fofop Ghabhiliɛl pɛ dɛl
ɛ Nazalɛt, pɛ kyee dik Ghalile.

27 Nyɛ nadhis fofop tak é pɛ daa məɔ moma ngɔt di ààgu botom ɔ, din ɛ lɛ nabɛ é Maali.
Nyɛ nadi é, ghɔɔd motom ngɔt nɛ din ɛ Zozɛf. Zozɛf nabɛ é dha ɛ Mɛkoozi Dhavid.
28 Fofop eezɛtuula nyɛ, swos nyɛ, nyɛy náá: «Dia tɔ mɛmyaala, wɔ eeboma nɛ mbɛɛ
bhwoob ɛ Zɛɛb. Ghɛŋ é nɛ nɔ lɔɔg.»
29 Maali moo tinaak «yooo», edjoka nɛ mbi yenek mɛkpa. Nyɛ é boozɛdji ɛsuk ɛ yenek
mɛswosel.
30 Fofop é bookake nɛ nɛ náá: «Maali, nàbem ba, etɛɛ náá, wɔ eeboma nɛ mbɛɛ bhwoob
ɛ Zɛɛb.
31 Wɔ waabela ɛbum. Wɔ waabya mɔn mɔɔ motom. Din ɛ wɔ aaget nyɛ ɛ, yɛ aadi é Yezu.
32 Nyɛ aaboodi é boo-mot, bɛ aadjóo nyɛ Mɔn Zɛɛb-Mɛkaake. Ghɛŋ Zɛɛb é waanɛɛg nyɛ
mɛkoozi dáa Dhavid bhaab'ɛ nadi é.
33 Deenek, nyɛ aadi é mɛkoozi kɔ mbyak Yisalaɛl kɔm-kɔm. Ɛyoŋ ɛ lɛ aadi é ààbɛ nɛ ɛsik.»
34 Maali eezɛke nɛ fofop náá: «Yiizaag aasael dáa? Mam é di ààgu botom'aak?»
35 Fofop eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Sisim na Dɛɛ é waazyɛ kɔ lɔ. Ghwyil ɛ Zɛɛb-Mɛkaake é
waabutal wɔ. Ɛtɛp tak ɛ mɔn na dɛɛ wɔ waabya ɔ, nyɛ aadjóoaa é Mɔn Zɛɛb.
36 Dɔɔ nɛ Elizabɛt mɔn nyoog é waabya ngbɛ mɔn motom, ye nakoozobɛ náá, nyɛ é sil-
moma. Nyɛy mot bɛ nadi ekeke náá, nyɛ é kwyiid ɔ, ɛbum ɛ lɛ moo mos é nɛ bɛngɔn ɛtɛn
nɛ wat.
37 Etɛɛ náá, ye tok nɛ sa Zɛɛb aadi ààkwak.»
38 Tin, Maali zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mam é mot-mɛsa ɛ Ghɛŋ. Ye sael nɛ nam dáa mɛkpa
mɔ di eke náá, ye sael ɛ.» Bhii tak, fofop eezɛtɔ́ yɛ.

Maali eetɔ́ kɛbee Elizabɛt

39 Aàbɔya tɔ mɛlu menek deenek, Maali eezɛghɛɛ, tɔ́ kaab pɛ dɛl ɛ mɛtsok nadi pɛ kyee
dik Yude ɛ.
40 Nyɛ eezɛni tɔ ndjaŋ ɛ Zakali, bhii tak nyɛ eezɛswos Elizabɛt.
41 Dáa Elizabɛt nazogwak-gwakak mɛswosel ɛ Maali ɛ, é di tak wat wɔ gwaa, mɔn zɛkuu
nyɛ tɔ mɔ. Tin, wɔ gwaa Sisim na Dɛɛ zɛlwood tɔ lɛ.
42 Nyɛ eezɛtsim ɛlyelɛpe náá: «Zɛɛb eesɛɛ wɔ mɛtel dhaa boa djas kɔ bɔs'ak! Deenek,
esɛɛa mɛtel menek é dɔɔ nɛ kɔ mɔn wɔ aabya ɔ.
43 Mam é yam nwyaa dhiiti vaŋ moma, etɛɛ náá, nyɛɛg ɛ Ghɛŋ'am zyɛ pɛ daa lam?
44 Etɛɛ náá, ye bɛ é, wɔ eebee náá, é sok mɛ gwak mɛswosel mɔ ɛ, ye bɛ é, mɔn eekuu mɛ
tɔ mɔ nɛ mɛmyaala.
45 Mɛnyɔ nɛ nɔ, etɛɛ náá, wɔ eemyaal náá, Ghɛŋ é waasa sa nyɛ lɛɛ wɔ ɛ!»

Djeeb ɛ Maali

46 Ɛ di'enek, Maali eezɛke náá:
«Mɛ ɛpeduwal Ghɛŋ nɛ lyem'am djas.
47 Sisim'am é pɛ tɔ boo mɛmyaala kɔ ɛsu ɛ Zɛɛb mɛtsik-bot mam.
48 Etɛɛ náá, nyɛ eeliig mis mɛ, gwyák mot-mɛsa mɛ, mam ààkobɛ yam mot ɛtela ɛ nyel.
Nɛ tsɛɛtsɛ, kana dwoo ɛlak mos, membu nɛ mesee, bot aakadjóo mɛ é “moma Zɛɛb nazesɛɛ
mɛtel ɔ”.
49 Etɛɛ náá, Zɛɛb Mɛkaake eesa eboo esonok tɔ lam. Nyɛ é Zɛɛb na Dɛɛ.
50 Nyɛ nɛ bu enɛm esa, mɛlu nɛ mɛwala djas dum nɛ bot ɛ di eduwal mɛtiŋ mɛ ɔ.
51 Nyɛ eesa mɛsa mɛ mɛbwala nɛ eghɛŋ bɛ. Nyɛ eetwak bot ɛ di nɛ mɛbet tɔ elyem ɔ.
52 Nyɛ eedis bɛmɛkoozi kɔ mɛbhóó mɛ mɛkoozi mɔɔ.
Bhii tak, nyɛ eedjɛ bot ɛ di ààbɛ nɛ ɛbet ɔ, mɛbhóó mɛ mɛkoozi.
53 Nyɛ eedjɛ mbɛɛ edee nɛ bot ɛ nadi nɛ za ɔ.
Nyɛ eeswaal bɛkum ɛ bot mɛmbɔ mɛ toto.
54 Nyɛ nazyɛ é zɛkwyee Yisalaɛl, mot-mɛsa mɛ.
Nyɛ ààdjisa ɛlyaal enɛm nɛ embɛɛ bɛ
55 nɛ Abalaam bɛ nɛ bɛdha bɛ, kɔm-kɔm sii nɛ kɔm, dáa nyɛ nakɛk bɛbhaab binaka ɛ.»

56 Tin, Maali eezɛdi pɛ daa Elizabɛt tyee bɛngɔn ɛlɛl, bhii tak, nyɛ eezɛsik pɛ dɛl ɛ lɛ.

Ɛbyel ɛ Zaŋ Nduuel-bot

57 Ɛwala nabɛ náá, Elizabɛt é waabya ɛ, yɛ eezɛkum. Wɔ gwaa, nyɛ zɛbya mɔn motom.
58 Bɛsɔ bot ɛ nadi nɛ mendjaa ɛkunaaɛpe nɛ nɛ ɔ, nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ zokazɛgwak náá,
Ghɛŋ nabɛ é, nyɛ naagek nyɛ ghoŋ. Bɛ nɛ bɛ nɔɔ moo tin tɔ mɛmyaala bɔɔ djas.
59 Dáa mɔn nabɛ, nyɛ moo nɛ mɛlu mɛtɛn nɛ elɛl bhis ɛbyel ɛ lɛ ɛ, wɔ gwaa, bɛ zɛtɔ́ étɛp
ɛkɛniigal nyɛ beka. Bɛ nakwyɛl ɛget nyɛ ɛ nɛ din ɛ sɛɛg Zakali.
60 Tin, nyɛɛg é boopɛɛ, nyɛ é boozɛke náá: «Ààbɛ! Din ɛ lɛ aadi é Zaŋ.»
61 Ɛ̀ di'enek, wɔ gwaa bɛ zɛke nɛ nɛ náá: «Deenek, ye tok nɛ mot ngɔt tɔ bot bɔ nadi nɛ
din ɛ Zaŋ!»
62 Tin, tɔ ɛgek ɛ dáa ebubu di elii ɛ, bɛ eezɛdji sɛɛg mɔn, din ɛ nyɛ nakwyɛl ɛget mɔn'ɛ ɛ.
63 Wɔ gwaa Zakali zokazɛwaab náá, bɛ zyɛ nyɛ nɛ mɔɔ pɛt ɛbaya bɛ di ezezyɛ nɛ ɛkwyal
kɔ tak ɛ. Ɛ̀ di tak, wɔ gwaa, nyɛ zokakwyal náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ, din ɛ lɛ é Zaŋ.» Tin, bɔɔ djas
naazɛdjoka ɛbuɛpe.
64 Ɛ̀ di tak wat, wɔ gwaa, Zakali zɛbaakan ɛlii ɛnyɔɛpe. Nyɛ moo tin etsim ɛlyelɛpe
eduwal Zɛɛb.
65 Ɛ̀ di'enek, bot djas nadi bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɛ, bɛ nadi é bɛ moo nɛ bwoo, pɛ kɔ mɛl mɛ nadi tɔ
mɛtsok mɛ kyee dik Yude ɛ. Tin, bot nazokakekaada ɛ tɛp'enek.
66 Bot djas nadi egwak dáa tɛp tak nasael ɛ, bɛ moo tin esiiza tɔ bhum elyem bɔɔ, edji
náá: «Mɔn tak aadi zɛ?» Ye nabɛ é tsɛɛtsɛ náá, ghwyil ɛ Ghɛŋ nadi é tɔ lɛ.

Djeeb ɛ Zakali

67 Zakali, sɛɛg mɔn nabɛ é, nyɛ eelwood nɛ Sisim na Dɛɛ. Wɔ gwaa, nyɛ zokani egoola
mɛkpa mɛ Zɛɛb tɔ Sisim. Nyɛ nadi ekeke é náá:
68 «Mena goka é nɛ ɛsɛɛ Ghɛŋ Zɛɛb bot ɛ Yisalaɛl mɛtel.
Etɛɛ náá, nyɛ eezɛkwyee bot ɛ mbyak'ɛ, nyɛ eepɛk bɛ.
69 Nyɛ eewyisal mena ghɛŋ mot, mɛtsik-bot,
pɛ tɔ bɛdha ɛ mɛkoozi Dhavid mot-mɛsa mɛ.
70 Ye é etɛp ee nyɛ naloozelɛɛ tɔ enuub e bɛngoolel ɛ mɛkpa mɛ na edɛɛ ɛ.
71 Nyɛ naakɛk mena tsik di epɛk mena é mɛmbɔ mɛ bot ɛ mɛbhuka mena ɛ,
dɔɔ nɛ si mɛko mɛ bot ɛ di esa mena ɛbiyo ɔ.
72 Nyɛ naagék ghoŋ nɛ bɛbhaab benaka.
Nyɛ nabɛ é ààdjisa ɛbhɛŋ ɛ lɛ na dɛɛ nyɛ nalik ɛ.
73 Nɛ tsɛɛtsɛ ye nabɛ é, Zɛɛb eetuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ é mis mɛ bhaab'ena Abalaam náá,
74 nyɛ waazɛpɛk mena é mɛmbɔ mɛ bot ɛ mɛbhuka mena.
Ɛ̀tɛp mena neesaka mɛsa mɛ, ààbɛ nɛ bwoo tɔ ebhum elyem bena.
75 Etɛɛ náá, mena needika dɛɛ nɛ piki
é mis mɛ, é mɛlu mɛ tsik'ena djas.
76 Deenek, wɔy mɔn'am, wɔ aadi é, ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb-Mɛkaake.
Etɛɛ náá, wɔy é kwaakɛ sok bhwoob ɛ Ghɛŋ étɛp wɔ neekoobal mɛze mɛ.
77 Etɛp wɔ neelɛɛ bot bɛ náá, nyɛ ɛpezyɛ zɛtsik bɛ,
da pel mesyem mɔɔ.
78 Tsɛɛtsɛ, Zɛɛb'enabɛlka nɛ bu enɛm esa, nɛ kwyɛl.
Dusa tɔ gwoo, nyɛ eewyisal kɔ lena gwyɛ tyee wat nɛ mɛkas mɛ gwyes di edjem tɔ mɛlem
ɛ.
79 Etɛɛ náá, nyɛ neewyisal bot ɛ di tɔ ghooghom, nɛ tɔ piyo ɛsyee ɔ, tɔ gwyɛ.
Nyɛ needjɛɛd mɛko mɛ kyeed mena pɛ ze egwyem.»
80 Dáa mɔn nadi ewyee ɛ, sisim yɛ nabaadi ewyee ɛbuɛpe. Nyɛ nadidi é, tɔ kyee dik
bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, kɛkum dwoo nyɛ nazɛlyaal bot ɛ Yisalaɛl nyel ɛ.

2

Ɛbyel ɛ Yezu

1 Ɛ ghɛŋ tak, wɔ gwaa, Sezaad Oghust zokazɛlwom bot, bɛ kwyal min mɛ mɛtaŋ mɛ bot
ɛ bɔs djas.
2 Ɛkɛn ɛ ɛlɛɛga nɛ ɛkwyal ɛ min mɛ bot nasael ɛ́ é ghɛŋ Kilinus nadi kukuma dik Siili ɛ.
3 Bot djas nadi etɔ́ kɛkwyekwyalaa min ɛ mot nɛ mot pɛ dɛl ɛ lɛ.
4 Zozɛf zokadus pɛ kyee dik Ghalile, pɛ ghaada Nazalɛt, nyɛ neezɛtɔ́ pɛ kyee dik Yude,
pɛ dɛl ɛ Bheteleɛm, etɛɛ náá, nyɛ nabɛ ɛ́ dha ɛ Dhavid.
5 Nyɛ ɛ́ bootɔ́ pɛ ɛlɛɛga nɛ ekwyala e min bɛ nɛ ghɔɔd'ɛ Maali. Maali nadi ɛ́ nɛ ɛbum.
6 Dáa bɛ nakadi tin ɛ, wɔ gwaa, ɛwala ɛ nabɛ náá, Maali ɛ́ waasyas ɛ zokazɛkum.
7 Nyɛ ɛ́ boozɛbya mɔn mɛgwyak mɛ. Tin, nyɛ ɛ́ boozɛbet nyɛ ɛghɔɔd, pil nyɛ tɔ bhelangiti,
bhii tak nyɛ eezɛkɛl nyɛ kɔ mɔɔ tɛɛg bɛ nadi ekekɛl edee e ebhata ɛ, etɛɛ náá, bɛ nabɛ ɛ́
ààbela di tɔ ndjaa bɛdjoŋ.

Fofop ngɔt eelyaal bɛbaalel ɛ ebhata nyel

8 Ɛ kyee dik tak wat, ye nabɛ ɛ́ nɛ bɛbaalel ɛ ebhata, bɛ nadi ɛ́ tɔ bal ebaal ɛsaŋ ɛ ebhata
bɔɔ é pum.
9 Wɔ gwaa, fofop ɛ Ghɛŋ zɛtuula bɛ. Mɛkas ɛ Ghɛŋ naazɛkaal bɛ «bwyeee». Wɔ gwaa,
bwoo zɛsa bɛ ɛbuɛpe.
10 Tinaak, fofop eezɛlɛɛ bɛ náá: «Nàbemka ba, etɛɛ náá, mɛ zyɛ ɛ́, zɛgoola bin mbɛɛ
bhaadal, yii bot djas aamyaala nɛ yɛ ɛ.
11 Ɛ pum'ak mos, kɔ dɛl ɛ Dhavid, mɛtsik-bot eezebyel étɛp'en. Ye ɛ́ Mɛsia, Ghɛŋ.
12 Beeka geka bi aagwyak nyɛ nɛ yɛ ɛ: bi ɛ́ waabela mɔn tɔlɔɔ wola tɔ bhelangiti, ndjaasi
kɔ mɔɔ tɛɛg bɛ di ekɛl edee e ebhata ɛ.»
13 Ɛ di'enek wat, wɔ gwaa, bɛtɛ nɛ efofop zokadus tɔ gwoo, zɛsɛɛga nɛ fofop nadi tinaak
sok ɔ, bɛ moo tin eduwal Zɛɛb, bɔɔ náá:
14 «Duu nɛ Zɛɛb pɛ ɛko tɔ gwoo,
tin, egwyem kɔ bɔs dum nɛ bot ɛ nyɛ di ekwyɛl ɔ!»

Bɛbaalel ɛ ebhata eetɔ́ pɛ dɛl ɛ Bheteleɛm

15 Dáa efofop nalik bɛ, sik pɛ tɔ gwoo ɛ, bɛbaalel ɛ mɛsaa mɛ ebhata zokazɛke pak'ɔɔ
náá: «Djhootɔ́ka pɛ Bheteleɛm. Ye goka ɛ́ náá, mena beeka sa tuula penek ɛ, sa Ghɛŋ lyaal
menaka ɛ.»
16 Bɛ eezɛghɛɛ mɛnyel tɔ́, tin, bɛ eezɛbela Maali bɛ nɛ Zozɛf, dɔɔ nɛ mɔn tɔlɔɔ ndjaasi kɔ
mɔɔ tɛɛg bɛ nadi ekekɛl edee e ebhata ɛ.
17 Dáa bɛ nakabee nyɛ ɛ́, wɔ gwaa, bɛ zɛlɛɛ etɛp ee fofop'enɔk nalɛɛ bɛ dum nɛ mɔn tak
ɛ.
18 Ɛ ghɛŋ bot djas nadi egwak mbi etɛp ee bɛbaalel ɛ mɛsaa mɛ ebhata binek nadi elɛɛ
ɛ, bot djas naadyeebadjoka.
19 Yɛ kabɛ Maali ɔ, nyɛ nazobaal etɛp binek djas ɛ́ tɔ bum lyem'ɛ. Tin, nyɛ moo esiiza
ɛbuɛpe.
20 Bhii tak, bɛbaalel ɛ mɛsaa mɛ ebhata ɛ́ boozɛsik. Bɛ nadi eduwal Zɛɛb, étɛp endem ee
bɛ nazebee ɛ, nɛ yii bɛ nazegwak ɛ, nɛ etɛp ee efofop nalɛɛ, nabatasael ɛ.

Mɔn eegetaa din ɛ: Yezu

21 Bhii mɛlu mɛtɛn nɛ elɛl mɔn nabyel ɛ, wɔ gwaa, bɛ zɛtɔ́, kɛniigal nyɛ beka, tin, bɛ
eezɛget nyɛ din ɛ Yezu, din ɛ fofop nalɛɛ bɛ, ɛsok nɛ nyɛɛg nɛ bela ɛbum ɛ.

Zozɛf bɛ nɛ Maali eezyɛ nɛ Yezu pɛ Ndjaa-ebuwa

22 Tin, ɛwala ɛ nabɛ náá, Zozɛf bɛ nɛ Maali kɛsa mɛzel mɛ etsi ɛ Moiiz nadi elɛɛ étɛp
ɛbyel ɛ mɔn ɛ, yɛ eezɛdjala. Wɔ gwaa, bɛ zɛtɔ́ nɛ mɔn pɛ kok Ndjaa-ebuwa Yeluzalɛm étɛp
ɛkɛlyaal Ghɛŋ mɔn.

23 Etɛɛ náá, tɔ etsi ɛ Ghɛŋ, ye nabɛ é, yɛ eekwyalaa náá: «Mɔn motom, yii mɛgwyak
aabyel ɔ, nyɛ aadi é ngbɛ Ghɛŋ.»
24 Bɛ nabaadi é, edjɛ dɔɔ nɛ dhiiti buwa yii etsi e tak wat di edji ɛ. Ye nabɛ é: «Mɛpepak
mɛmbá, nɛghu bɔɔ mɛgum mɛmbá.»
25 Pɛ Yeluzalɛm, ye nadi é, nɛ dhiiti mot, din ɛ lɛ nabɛ é Simɛyɔŋ. Nyɛ nadi é, mot epiki,
eduwal Zɛɛb. Nyɛ nadi ebwood mot aazɛtsik Yisalaɛl ɔ. Sisim na Dɛɛ nadi é nɛ nɛ lɔɔg.
26 Sisim na Dɛɛ naaloolɛɛ nyɛ náá, ɛsok nɛ nyɛ nɛ gwyɛ, nyɛ waabee Mɛsia Ghɛŋ aadhis
ɔ.
27 Wɔ gwaa, Sisim na Dɛɛ zɛdul Simeyɔŋ, nyɛ tó pɛ kok Ndjaa-ebuwa. Bɛbyael ɛ Yezu
naazyɛ nɛ mɔn'ɔɔ étɛp ɛzɛsa nyɛ dáa mɛkpa mɛ etsi di elɛɛ ɛ.
28 Simeyɔŋ é boobɛp mɔn tɔ mɛmbɔ mɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛghaapɛɛ Zɛɛb. Nyɛy náá:
29 «Nenak, Ghɛŋ, beta kwom'ɔ nyɛ gwyɛ tɔ egwyem, tyee wɔ nalɛɛ nyɛ ɛ.
30 Etɛɛ náá, mis mam eezebee tsik wɔ nadhis bis yɛ ɛ,
31 tsik wɔ nazekoobal étɛp membyak djas ɛ.
32 Ye é ngel aasa náá, membyak mesis gu wɔ ɛ.
Ye é duu bot ɛ mbyak'ɔ, Yisalaɛl.»

Mɛkpa ɛ Zɛɛb yii Simeyɔŋ nalɛɛ ɛ

33 Sɛɛg nɛ nyɛɛg ɛ Yezu nabɛ é, edjoka dáa Simeyɔŋ nadi elii dum nɛ mɔn'ɔɔ ɛ.
34 Simɛyɔŋ é boozɛsɛɛ bɛ mɛtel, nyɛ nɛ Maali nyɛɛg náá: «Zɛɛb dhis mɔn'ak ɛ, étɛp
ɛkwyesal bot ɛbuɛpe nɛ ɛwyɛl bot ɛbuɛpe pɛ kɔ Yisalaɛl. Nyɛ aadi é, ndem ngɔt ɛ Zɛɛb.
Bot ɛbuɛpe é waasyaala bhyeed kɔ lo'ɛ.
35 Tin, nyɛ waalyaal popoopwon egeka ee di esyela tɔ ebhum elyem e bot ɛbuɛpe ɛ. Yɛ
kabɛ wɔy Maali ɔ, mezuk ɛ waatuu wɔ lyem dáa pɛl, kɛtuula pɛ yii kyee.»

An ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb

36 Ye nabaabɛ é nɛ dhiiti ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb. Din ɛ lɛ nabɛ é An. Nyɛ nabɛ é ɛsyes
ɛ Fanuɛl, mot mbyak ɛ Asɛɛd. Nyɛ nabɛ é, nyɛ eezedyeebageeb. Nyɛ nabɛ é, nyɛ naadi
membu metɛn nɛ ebá, bɛ nɛ ngom naba nyɛ, nyɛ dinaa ààgu botom ɔ.
37 Bhis ɛsyee ɛ ngom, nyɛ nabɛ é ààkabaató ɛba, kɛkum membu mɛkam-mɛtɛn nɛ elɛl
nɛ membu mená (84). Nyɛ nabɛ é ààdus tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ nadidi é, esa mɛsa mɛ
Zɛɛb mwos nɛ pum, nɛ ɛtsi ɛ edee tɔ mendjaala.
38 Wɔ gwaa, nyɛ zɛtuula dwoo tak wat, nyɛ moo tin eduwal Zɛɛb, bhii tak nyɛ moo elii
nɛ bot ɛ nadi ebwood náá, Yeluzalɛm zɛpɛkel é ban ɔ, dum nɛ mɔn tɔlɔɔ.

Ɛsik ɛ Yezu pɛ dɛl ɛ Nazalɛt

39 Dáa sɛɛg nɛ nyɛɛg ɛ Yezu nasilal ɛsa esesɛɛ djas etsi ɛ Ghɛŋ nadi elɛɛ ɛ, bɛ eezɛsik nɛ nɛ
pɛ kyee dik Ghalile pɛ dɛl ɛ lɔɔ Nazalɛt.
40 Tin, ye nabɛ é mɔn eewyee nɛ ɛbɛɛ ɛ mis, Zɛɛb naawa tɔ lɛ etsoŋ nɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ.

Yezu tɔ kok Ndjaa-ebuwa, nyɛy nɛ membu kam nɛ ebá

41 Membu djas bɛbyael ɛ Yezu nabɛ é, etetó pɛ Yeluzalɛm étɛp ɛkɛbɔl ɛbyoŋ ɛ Pak.
42 Dáa Yezu nabɛ nyɛ moo nɛ membu kam nɛ ebá ɛ, bɛ é boozɛtó nɛ nɛ, dáa ye nadi ezezyɛ
nɛ ɛsesɛɛ tɔ mɛfulu mɔɔ ɛ.
43 Dáa ɛbyoŋ nasi ɛ, bɛ eezɛsik. Ghuna mɔn'ɔɔ Yezu naalik pɛ Yeluzalɛm, tinaak, bɛbyael
ɛ Yezu ààgu.
44 Bɔɔ nadi egek ɛ náá, nyɛ é bɛ nɛ bɛdhiiti bot tɔ zukamwaa nɛ bot ɛ nadi ekɛ lɔɔg wat
bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ. Tin, bɔɔ zokakɛ muu dwoo. Wɔ gwaa, bɛ zɛkan ɛsaŋ ɛ nyɛ pak bɔn nyɛɛg
bɔɔ, nɛ bɛsɔ bɔɔ bot ɛ nadi é ɛbyoŋ bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ.
45 Bɔɔ ààbela nyɛ ɛ yenek. Bɛ é boozɛsik pɛ Yeluzalɛm esaa nyɛ.
46 Tin, kuma ye nakum mɛlu mɛlɛl bɔɔ esaa nyɛ ɛ, wɔ gwaa, bɛ zɛbela nyɛ tɔ kok Ndjaa-
ebuwa. Nyɛ nadi é, ndiindil, bɛlyoel eewa nyɛ kuku ɛbwak, nyɛy egwak bɛ, nɛ ɛbaadji bɛ
ekiya.

47 Bot djas nadi egwak nyɛ ɔ, bɛ nadi edjoka ɛbuɛpe nɛ kwaambi etsoŋ nyɛ nadi nɛ yɛ ɛ,
nɛ dáa nyɛ nadi ebɔɔza ekiya bɔɔ ɛ.
48 Dáa sɛɛg nɛ nyɛɛg nabee nyɛ ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛdjoka ɛbuɛpe. Nyɛɛg é boozɛke nɛ nɛ náá:
«Mɔn'am, étɛp yé wɔ sa bis deenek? Bhum elyem e bis nɛ soog di é pɛ ɛko. Bis eesaa wɔ,
saa saa.»
49 Nyɛ é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi saa mɛ étɛp yé? Bi ààgu náá, mɛ é tɔ ndjaa saag'am,
étɛp ɛsa mɛsa mɛ?»
50 Kabela náá, bɛ nabɛ é ààmɛt ɛsuk ɛ sa nyɛ nadi elii ɛ.
51 Bhii tak, bɛ eezɛsik nɛ nɛ pɛ Nazalɛt. Nyɛ nadi elooba nɛ nyɛɛg nɛ sɛɛg. Tin, nyɛɛg
zokabaal etɛp binek djas tɔ lyem'ɛ.
52 Yezu moo tin ewyee nɛ tyɛ, nɛ etsoŋ, nɛ enɛm nɛ embɛɛ é mis mɛ Zɛɛb nɛ é mis mɛ bot.

3

Mɛlyo ɛ Zaŋ Nduuel-bot

1 Ye nabɛ é, é sok Sezaad Tibɛɛd nadi, nyɛ moo nɛ membu kam nɛ etɛn kɔ bóó ekukuma
dik'ɛ ɛ, Pɔɔs Pilat nadi é kukuma Yude, Elood kadi é ekɔk kɔ Ghalile. Yɛ kabɛ mɔn nyɛɛg
Filip ɔ, nyɛ nadi é kukuma kyee dik Ituud, nɛ Talakonitid. Lizanyas nakabɛ yɛ ɛ kukuma
kyee dik Abilɛn.
2 Ɛ ghɛŋ Anas nɛ Kayif nadi eboo bɛghaa-Zɛɛb ɛ, ye nabɛ é Zɛɛb naalii nɛ Zaŋ mɔn Zakali
pɛ tɔ bal.
3 Zaŋ zokazyɛ kɔ mɛl mɛ nadi pɛ kyee dik wat nɛ dii Yuldɛn ɛ. Nyɛ natutuud é náá:
«Liigka elyem, da bi é kɛduwa Zɛɛb. Tin, Zɛɛb é waapel mesyem men.»
4 Ɛ di'enek, etɛp ee nadi kwyala tɔ Mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi ɛ, ye naabela
ɛsuk. Ye nabɛ é náá:
«Mot ngɔt ɛpetuud tɔ bal:
“Koobalka ze ɛ Ghɛŋ,
da bi é tuu nyɛ mɛze mɛ na looba-looba!
5 Edi e na sɛbɛtɛɛ di pak mɛtsok
djas ɛ, yɛ waabimelaa.
Mɛtsok nɛ eghooda djas é waasilaa.
Memboŋ djas di é ze ɛ, yɛ waasekaa.
Mɛze mɛ di, yɛ eezepulel ɛ, yɛ waakoobelaa.
6 Tin, bot djas é waabee tsik Zɛɛb aadjɛ ɛ.”» *
7 Mɛdhuu mɛ bot nadi ezyɛ pɛ daa Zaŋ etɛɛ náá, Zaŋ neezɛduu bɛ Zɛɛb. Zaŋ zokake nɛ
nɔɔ náá: «Biyɔ mɛgel mak, ɛzɛ lyo bin náá, bi kaab ɛbuk ɛ Zɛɛb di ekunaa yenek?
8 Lyaalka nɛ esesɛɛ bin náá, ye é tsɛɛtsɛ náá, bi eezeswoola etsik bin, da bi é bet ɛke biyɔ
nɛ biyɔ náá: “Dhiiti sonok aanàkwaasa mena, etɛɛ náá, Abalaam é bhaab'enaka.” Betka
mɛ lɛɛ bin náá, Zɛɛb é nɛ ghwyil ɛsa náá, mɛkok mak liiza, ye di bɛdha ɛ Abalaam.
9 Ye goka é bi é gu náá, zoŋ moo é nɛɛga é ɛbok ɛ le, étɛp ye neetsaal ekaŋal e tak. Ele
djas aadi ààdjɛ bhum ɛ, goka é nɛ ɛtsaalaa. Bhii tak, yɛ waakɛdikaa tɔ du.»
10 Wɔ gwaa bot moo tin edji nyɛ náá: «Bis goka nɛ ɛsa dáa?»
11 Nyɛ é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mot di nɛ ekuwa ebá ɔ, goka é nɛ ɛgwyena wat, djɛ mot
di ààbɛ nɛ yɛ ɔ. Bela náá, mot di nɛ edee e dek ɔ, nyɛ kaa nɛ bot é di ààbɛ nɛ yɛ ɔ.»
12 Bɛnɔŋel ɛ epata e lapo zokabaazyɛ yɔbɔ zɛduwa Zɛɛb. Wɔ gwaa bɛ dji Zaŋ Nduuel-bot
náá: «Lyoel, bis goka nɛ ɛsa dáa?»
13 Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Nàwaabka bot epata e lapo dhaa yii kukuma di elɛɛ náá,
bi goka nɛ ɛwaab ɛ.»

---

* **3:6** Eza 40.3-5

14 Esodja zokabaadji yɔbɔ náá: «Yɛ kabɛ bis ɔ, bis goka nɛ ɛsa dáa?» Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààbaanɔɔ sa mot nɛ bhel, sa mot ààsu mot tɛp. Bi goka ɛ́ nɛ ɛdɛ ɛ efute e mɛsa min.»
15 Bot djas nadi ebwood nɛ ɛbwaalel djas. Bot djas nagek ɛ́ náá, Zaŋ nabɛ ɛ́ Mɛsia.
16 Nyɛ eezɛke nɛ bɔɔ djas náá: «Mam duu bin Zɛɛb ɛ́ tɔ mɛdii. Yɛ kabɛ mot di ezyɛ bhis'am ɔ, nyɛ eedhaa mɛ nɛ mɛbwala nɛ ghwyil. Mam aanàkwaakobela-belak duu† ɛmalal étɛp ɛkotii-tiiak ekel e ekoko bɛ. Nyɛy aaduu bin Zɛɛb ɛ́ tɔ ghwyil Sisim na Dɛɛ nɛ tɔ du.
17 Tɔ mɛmbɔ mɛ, nyɛ eemɛt zyaagal étɛp nyɛ neewa mbɛk pak mbee bhum nɛ mbɛɛ bhum. Tin, da nyɛ ɛ́ wa mbɛɛ bhum kɔ taa. Yɛ kabɛ embee bhum ɔ, nyɛ kakɛmwas yɛ ɛ tɔ du na kɔm-kɔm.»
18 Zaŋ naalelɛɛ bot Mbɛɛ Bhaadal nɛ bɛtɛ nɛ dhiiti bɛmɛlyo. Nyɛ nadi elyo bɛ nɛ ɛdjɛ bɛ ghwyil.
19 Wɔ gwaa, Zaŋ zokazɛdul mɛkoozi Elood mɛlɔ kɔ ɛsu ɛ Helodhiaad mwaa mɔn nyɛɛg nyɛ nadɛk ɔ, dɔɔ nɛ étɛp embee esesɛɛ nyɛ nadi esa ɛ djas.
20 Tin, Elood naabaazɛsa dhiiti mbee tɛp: nyɛ naawa Zaŋ é mbok.

Ɛduwa Zɛɛb ɛ Yezu

21 Bhii bot djas nazeduwa Zɛɛb ɛ, Yezu pe naazɛduwa Zɛɛb. Nyɛ nadi edjaala, wɔ gwaa gwoo zɛbɛŋel.
22 Bhii tak, Sisim na Dɛɛ eezɛsul kɔ lɛ tyee ɛghum. Wɔ gwaa, dhiiti gwood zokazɛgék tɔ gwoo náá: «Wɔ ɛ́ mɔn'am mɛ dyeebakwyɛl ɔ. Mɛ eedyeebamyaala nɛ nɔ ɛbuɛpe.»

Dhaad mɛbyel ɛ Yezu

23 Yezu nabɛ ɛ́, nyɛ moo nɛ membu tyee mɛkam-mɛlɛl é sok nyɛ nakan mɛsa mɛ ɛ, nɛ dáa bot nadi eke náá, nyɛ ɛ́ mɔn Zozɛf ɛ. Zozɛf nadi ɛ́ mɔn Eli.
24 Eli ɛ́ mɔn Mattat, Mattat nakadi ɛ́ mɔn Levi. Levi nabɛ ɛ́ mɔn Mɛlki, Mɛlki nakadi ɛ́ mɔn Zanayi, Zanayi nabɛ ɛ́ mɔn Zozɛf.
25 Zozɛf nakadi ɛ́ mɔn Mattatya, Mattatya nabɛ ɛ́ mɔn Amɔs. Amɔs ɛ́ mɔn Nawum. Sɛɛg ɛ Nahum nabɛ ɛ́ Esli, Esli ɛ́ mɔn Naghayi.
26 Naghayi nabɛ ɛ́ mɔn Maat. Mot nabya Maat ɔ nabɛ ɛ́ Matatyas. Matatyas nabɛ ɛ́ mɔn Semeyi. Mot nabya Semeyi ɔ, nabɛ ɛ́ Yosɛk. Yosɛk nabɛ ɛ́ mɔn Yoda.
27 Yoda nakadi ɛ́ mɔn Yoanan. Sɛɛg ɛ Yoanan nabɛ ɛ́ Lesa. Lesa nadi ɛ́ mɔn Zolobabɛl, Zolobabɛl nakadi ɛ́ mɔn Salatyɛl, Salatyɛl nabɛ ɛ́ mɔn Neeli.
28 Neeli nakadi ɛ́ mɔn Mɛlki, Mɛlki nadi ɛ́ mɔn Adhi, Adhi nakadi ɛ́ mɔn Kosam, Kosam nadi ɛ́ mɔn Elmadham. Elmadham nakadi ɛ́ mɔn Eed.
29 Mot nabya Eed ɔ, nabɛ ɛ́ Zosue, Zosue nabɛ ɛ́ mɔn Eliezɛɛd, Eliezɛɛd kadi ɛ́ mɔn Yolim, Yolim nabɛ ɛ́ mɔn Matat. Matat kadi ɛ́ mɔn Levi.
30 Levi nabɛ ɛ́ mɔn Simeyɔŋ, Simeyɔŋ kadi ɛ́ mɔn Yuda. Yuda nabɛ ɛ́ mɔn Zozɛf, Zozɛf kadi ɛ́ mɔn Yonam, Yonam nabɛ ɛ́ mɔn Eliakim.
31 Eliakim nakadi ɛ́ mɔn Melea, Melea nabɛ ɛ́ mɔn Mena, Mena nakadi ɛ́ mɔn Matata. Sɛɛg ɛ Matata nabɛ ɛ́ Natan, Natan kadi ɛ́ mɔn Dhavid.
32 Dhavid nabɛ ɛ́ mɔn Yese, Yese kadi ɛ́ mɔn Obɛɛd. Obɛɛd nabɛ ɛ́ mɔn Bhooz, Bhooz kadi ɛ́ mɔn Sala. Sala nabɛ ɛ́ mɔn Naasɔn.
33 Naasɔn kadi ɛ́ mɔn Aminadaab, Aminadaab nabɛ ɛ́ mɔn Almin, Almin kadi ɛ́ mɔn Aalni. Aalni nabɛ ɛ́ mɔn Ɛslɔn, Ɛslɔn kadi ɛ́ mɔn Pelɛɛz, Pelɛɛz nabɛ ɛ́ mɔn Yuda.
34 Yuda nabɛ ɛ́ mɔn Zakɔɔb, Zakɔɔb nakadi ɛ́ mɔn Izak. Izak nabɛ ɛ́ mɔn Abalaam. Sɛɛg ɛ Abalaam nabɛ ɛ́ Teela, Teela nabɛ ɛ́ mɔn Nakɔɔd.
35 Nakɔɔd nabɛ ɛ́ mɔn Seluug, Seluug nabɛ ɛ́ mɔn Lewu, Lewu kadi ɛ́ mɔn Pelɛɛg. Pelɛɛg nabɛ ɛ́ mɔn Ebɛɛd, Ebɛɛb nabɛ ɛ́ mɔn Sala.
36 Sala nabɛ ɛ́ mɔn Kenan, Kenan nabɛ ɛ́ mɔn Alpaksaad, Alpaksaad ɛ́ mɔn Sɛm, Sɛm ɛ́ mɔn Noe, Noe ɛ́ mɔn Lemɛk.

† **3:16** Bhis ɛtii ɛ ekel mɛpapa, tin mot-mɛsa mɛ nadi ààduwalaa ɔ nyɛ moo tin egwyii nyɛ mɛko.

37 Lemɛk nabɛ ɛ́ mɔn Matusalɛm, Matusalɛm nabɛ ɛ́ mɔn Enɔk. Enɔk ɛ́ mɔn Yelɛɛd, Yelɛɛd
nabɛ ɛ́ mɔn Malaleɛl. Malaleɛl nabɛ ɛ́ mɔn Kenan.
38 Tin, Kenan nabɛ ɛ́ mɔn Enɔs, Enɔs nakadi ɛ́ mɔn Sɛt. Sɛt kadi ɛ́ mɔn Adam, Adam ɛ́
mɔn Zɛɛb.

4

Satan eewa Yezu tɔ mɛbhowal

1 Dáa Yezu nabula pɛ dii Yuldɛn ɛ, ye nabɛ ɛ́ Sisim na Dɛɛ moo tɔ lɛ na «tɔɔɔ», Sisim zɛdul
nyɛ tɔ bal,
2 ɛ́ di Dim mot mɛkɔŋ nakɛwa nyɛ tɔ mɛbhowal ɔ. Ye nabɛ ɛ́, nyɛ naasa mɛlu mɛkam-
mɛná ààdɛ edee. Bhii tak za zokazɛsa nyɛ.
3 Dim mot mɛkɔŋ eezɛke nɛ nɛ náá: «Nɛghu wɔ ɛ́ Mɔn Zɛɛb ɔɔ, kea nɛ ɛkok ɛlak náá, ye
liigel, da yɛ ɛ́ di mapa.»
4 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ekwyala ɛ Zɛɛb lɛɛ náá: “Tsik mot tok nɛ mapa toto*.”»
5 Bhii tak, dim mot mɛkɔŋ eezɛbyet nɛ nɛ kɔ dwol, wɔ gwaa nyɛ lyaal nyɛ tɔ ɛwala ɛwat
mɛyoŋ mɛ di kɔ bɔs ɛ, djas.
6 Satan nɛ nɛ náá: «Gwyáka, mɛ waadjɛ wɔ eghɛŋ nɛ mɛkas mɛ di tɔ mɛyoŋ mak ɛ djas.
Etɛɛ náá, ye naazedjɛaa mɛ. Mɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛdjɛ nɛ mot mɛ aakwos ɛdjɛ ɔ.
7 Yɛ bɛ náá, wɔ eemyaal ɛkwyit mɛboŋ mɔ si mɛko mam ɔ, mɛ waadjɛ wɔ djas.»
8 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ekwyala lɛɛ ɛ́ náá: “Ye ɛ́ Ghɛŋ, Zɛɛb'ɔ ɛ́ wɔ di egoka nɛ ɛduwal.
Wɔ zosa ɛ mɛsa mɛ nyɛy nyɛ ɛmet†.”»
9 Bhii tak, Dim mot mɛkɔŋ eebaazɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ Yeluzalɛm, zɛgel nyɛ kɔ ɛko ɛ kok Ndjaa-
ebuwa. Nyɛy nɛ Yezu náá: «Yɛ bɛ náá, wɔ ɛ́ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Zɛɛb ɔɔ, tsela, da wɔ ɛ́ kɛduma pɛ
si.
10 Deenek, etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ ɛ náá: “Zɛɛb ɛ́ waalɛɛ nɛ efofop bɛ náá, bɛ baal wɔ‡.”
11 Tin, baabela náá: “Bɛ waabɛp wɔ kɔ mɛmbɔ mɔɔ, ɛ́ kaab náá, ko'ɔ ɛzɛkɛbema ɛbɛk.”»
12 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ekwyala baalɛɛ ɛ́ náá: “Sa wɔ ààwa Ghɛŋ, Zɛɛb'ɔ tɔ
mɛbhowal§.”»
13 Bhii nyɛ nazewa Yezu tɔ mɛbhowal dáa nyɛ nakwyɛl ɛ, Dim mot mɛkɔŋ eezɛbet nyɛ,
nyɛ tɔ́ ɛtsetaɛpe, kɛkum ɛ́ dhiiti ɛwala aanyɔ nɛ nɛ ɛ.

Yezu eekan mɛsa mɛ pɛ Ghalile

14 Yezu eezɛsik pɛ Ghalile, ghwyil Sisim na Dɛɛ tɔ lɛ «tɔɔɔ». Duma yɛ zokakɛ kɔ mɛl mɛ
nadi mbaka-mbaka nɛ tin ɛ djas.
15 Tin, Yezu moo tin elyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda. Bot ɛ
nadi egwak nyɛ ɔ, naadyeebaduduwal nyɛ.

Bot ɛ Nazalɛt eeswonal Yezu

16 Dhiiti dwoo Yezu zɛtɔ́ pɛ Nazalɛt, ɛ́ di nyɛ nawyelaa ɔ. E dwoo saba, nyɛ eezɛni tɔ
ndjaa mendjaala mɛ eYuda dáa nyɛ natawa nɛ ɛsesa ɛ. Nyɛ ɛ́ boowyɛl ɛ́ mis mɛ bot étɛp
ɛlaŋ ɛ ekwyala ɛ Zɛɛb.
17 Bhii tak náá, bɛ eezɛdjɛ nyɛ mbwoob mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa Ezayi, nyɛ eezɛwyiiz
mɛkana mɛ tak. Nyɛ kabela ɛ́ di nakwyalaa náá:
18 «Sisim ɛ Ghɛŋ ɛ́ nɛ nam
etɛɛ náá, nyɛ naadjɛ mɛ ebotan, étɛp mɛ neezɛtuud bɛdjel ɛ bot mbɛɛ bhaadal.
Nyɛ naadhis mɛ, mɛ zɛlɛɛ bot ɛ membok náá, bɛ moo ɛ́ tiia.
Mɛ zɛlɛɛ bɛ na edhim náá, bɛ moo zɛnyaa sok.
Mɛ zɛlɛɛ bot ɛ́ di nyalaa ɔ, bɛ neepɛka.
19 Mɛ zɛtuud náá, mena moo ɛ́, ɛ́ mɛwala mɛ Ghɛŋ di zɛtsik bot bɛ ɛ*.»

---

* **4:4** Dɛt 8.3 † **4:8** Dɛt 6.13 ‡ **4:10** Mɛd 91.11-12 § **4:12** Dɛt 6.16 * **4:19** Eza 61.1-2

20 Bhii tak, Yezu eezɛwol mɛkana, zɛdjɛ nɛ mot nakwokwom mbwoob mɛkana mɛ tak ɔ, nyɛ eezɛnɔɔ nyel, disi. Bot djas nadi tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda ɔ, moo tin «dhuuu», nɛ mis é nyel'ɛ.
21 Ɛ di'enek, nyɛ boozɛlɛɛ bɛ náá: «Mos ekwyala ee bi zegwak ɛ, eedjala.»
22 Bɔɔ djas nadi etaŋal étɛp'ɛ, bɛ nadi edjoka mbɛɛ etɛp ee nyɛ nadi elɛɛ bɛ ɛ. Bɛ zokazɛdji náá: «Ye tok mɔn Zozɛf'aak é?»
23 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Tsɛɛtsɛ náá, bi é waadjɛ kana yak: “Ngwomel bot, tsika nyel'ɔ wɔy wɔ é ɛmet.” Bi é waabaake nɛ nam náá: “Bis eegwak menduk mɛ mɛsa mɛ wɔ nasa pɛ dɛl ɛ Kapɛlnaum ɛ. Baasa esa e tak wak kɔ ghaada yɔ met!”»
24 Bhii tak nyɛ eezɛbaabil náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin é náá, ye tok nɛ dhiiti ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ààmyaalaa kɔ dɛl ɛ lɛ met.
25 Tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Ɛ ghɛŋ ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli, ye nabɛ é nɛ bɛtɛ nɛ bɛkus ɛ boa tɔ Yisalaɛl, é sok ye nasa membu melɛl nɛ pes, bhi àànee ɛ, é sok boo pwom nasa kɔ dɛl djas ɛ.
26 Zɛbela náá, Zɛɛb nabɛ é ààkyeed Eli pɛ daa kus moma dik'ena. Nyɛ nazokyeed nyɛ é pɛ daa dhiiti kus moma, nadidi pɛ dɛl ɛ Salepta ɔ, pɛ kyee dik Sidɔn.
27 Ye nabaabɛ pe é, nɛ bot ɛ nadi nɛ ɛbé ɛ zezam ɔ, ɛbuɛpe tɔ Yisalaɛl é ghɛŋ ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eliize. Zɛbela náá, ye nabɛ ààbɛ nɛ mot ngɔt tɔ sama yɔɔ natsak, bhis Naaman, mot kyee dik Siili nyɛ ɛmet.»
28 Tin, wɔ gwaa ɛbuk zɛmɛt bɔɔ djas tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda, bhii bɛ nazegwak deenek ɛ.
29 Wɔ gwaa bɛ zɛwyɛl, bhii tak bɛ eezɛwyis tó nɛ Yezu edi sis ààbɛ kɔ dɛl, pɛ kɔ nges boo ɛtsok ɛ Nazalɛt nasumaa kɔ tak ɛ, étɛp bɛ neekɛ zyeegal nyɛ, nyɛ neeges tɔ toŋ.
30 Tin, Yezu zokazɛsyela tɔ lɔɔ, nɔɔ nyel'ɛ, tó yɛ.

Mot mbee sisim nadi edhek ɔ

31 Dhiiti dwoo, Yezu naató pɛ Kapɛlnaum, dɛl ɛ Ghalile. Nyɛy é lelyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb, dwoo saba.
32 Bot naadyeebadjodjoka dáa nyɛ nadi elelyo ɛ, etɛɛ náá, nyɛ nalelyo é nɛ eghɛŋ.
33 Tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda nadi é nɛ dhiiti mot nadi nɛ mbee sisim nadi edhedhek ɔ. Mot'enɔk moo zɛtsim ɛlyelɛpe.
34 Nyɛy náá: «Haa! Mena é nɛ yaa tɛp, Yezu, mot Nazalɛt? Wɔ zyɛ, zɛtwak bis é? Mɛ nɛ gu náá: Wɔy é mot na dɛɛ Zɛɛb nadhis ɔ.»
35 Yezu eezɛbhɛm nyɛ ɛlyelɛpe. Nyɛy náá: «Dia gwyem, wyisa tɔ nyel mot'ak!» Mbee sisim zɛghɛɛg mot'enɔk si é mis mɛ bot. Bhii tak, nyɛ eezɛwyis tɔ lɛ, ààzuk nyɛ é dhiiti di.
36 Bot djas naadjoka ɛlyelɛpe, bɛ moo tin elelii pak'ɔɔ náá: «Yak é yaa kɔkɔ lii nɛ nwyak mot? Nyɛ é nɛ eghɛŋ nɛ ghwyil ɛbatake nɛ embee esisim náá, bɛ wyis, bɔɔ é batawyis.»
37 Wɔ gwaa, dék din ɛ lɛ zɛdjala kɔ kyee dik'enek djas.

Yezu ɛpetsik bɛtɛ nɛ membel

38 Yezu eezɛwyis tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda, tó pɛ daa Simɔŋ. Ghuna tsi ɛ Simɔŋ yii moma nadi é nɛ mɛkosa ɛkpaŋɛpe. Bɛ eezɛke nɛ Yezu náá, nyɛ sa sonok étɛp'ɛ.
39 Nyɛ eezɛmalal é ngwoob'ɛ, tinaak nyɛ zɛbhɛm mɛkosa, nyɛ wyis. Wɔ gwaa, mɛkosa zɛwyis tɔ lɛ. E di tak wat, moma yenɔk eezɛwyɛl, nyɛ moo ebe bɛ.
40 Kasɛka é, é ɛbil ɛ dwoo ɛ, bot ɛ nadi nɛ membel membi-membi ɔ, naazyɛ nɛ nɔɔ pɛ daa Yezu, nyɛ é bookɛl mɛmbɔ kɔ lɔɔ. Bhii tak náá, bɛ eezɛtsak.
41 Embee esisim nadi ewyis tɔ bɛtɛ nɛ membel, bɔɔ é tsitsim náá: «Wɔ é Mɔn ɛ Zɛɛb!» Yezu é boozɛlyak bɛ náá, bɛ diyal enuub etɛɛ náá, bɛ nadi egu náá, nyɛy é di Mɛsia.

Yezu ɛpelɛɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda

42 Dáa mɛlem nalem ɛ, Yezu eezɛdus tɔ ghaada tɔ́ pɛ kyee di ààbɛ nɛ bot ɛ. Tin, zukamwaa nɛ mot moo zɛsaa nyɛ, wɔ gwaa, bɛ zokazɛbela nyɛ. Ɛkwosak ɛ lɔɔ nabɛ ɛ́, bɛ nɛ bɛ nɔɔ di é di wat, nyɛ nàkabaalik bɛ.
43 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Ye goka ɛ́ náá, mɛ tɔ́, kɛgoola mbɛɛ bhaadal dum nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb pɛ bɛdhiiti eghaada esis, etɛɛ náá, mɛ nadhisaa ɛ́, étɛp tak.»
44 Tin, nyɛ nadi egoola mɛkpa ɛ Zɛɛb tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda kyee dik Yude.

5

Yezu eedjɔ́o bɛdjekel yii mɛkɛn

1 Dhiiti dwoo Yezu nadi ɛ́, é ngwoob boo soob na djato-djato Ghɛnɛɛzalɛt. Tin, bot ɛbuɛpe eezɛsaala nyɛ é nyel pɛ kyee nyɛ nadi ɛ́, étɛp bɛ neezɛgwak mɛkpa ɛ Zɛɛb.
2 Nyɛ eezɛbee é ɛboŋ ɛ dii, mɛlɛɛd mɛmbá ye zesɛɛ, bɛlael ɛ mɛwyet naasɛɛ étɛp ɛgwyii mɛwyet mɔɔ.
3 Nyɛ eezɛni tɔ elɛɛd wat. Yiizaag nabɛ ɛ́ yɛ ɛ́ Simɔŋ. Nyɛ ɛ́ booke nɛ nɔɔ náá, bɛ waatiila batsa nɛ ɛboŋ. Bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ nyel, disi. Tin, nyɛ moo zɛlyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb.
4 Dáa Yezu nasilal ɛlii ɛ, nyɛ ɛ́ booke nɛ Simɔŋ náá: «Tiila kuku dii, bhii tak, da bi ɛ́ la mɛwyet men.»
5 Simɔŋ ɛ́ boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, bis eegɔɔl tu pum'ak djas mos, ààbela sonok. Tin, dum nɛ mɛkpa mɔ, mɛ ɛpela mɛwyet.»
6 Dáa bɛ kala mɛwyet ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛmɛt bɛsu ɛbuɛpe, mɛwyet mɔɔ moo saa ye neekɛk.
7 Bɛ ɛ́ boozɛdjóo bɛsɔ bɔɔ nadi tɔ dhiiti elɛɛd ɔ, bɛ zɛkwyee bɛ. Bɛ ɛ́ boozyɛ. Bɔɔ bela bɛsu, bhii tak, wɔ gwaa bɛ zokazɛlwoodal mɛlɛɛd mɛmbá mɔɔ, mɛlɛɛd ɛkɛɛ saa diida.
8 Dáa Simɔŋ Pyɛɛd nabee deenek ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛkwyit mɛboŋ si mɛko ɛ Yezu. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, tóa yɔ ɛtsetaɛpe nɛ nam, etɛɛ náá, mɛ ɛ́ mot mesyem.»
9 Etɛɛ náá, ɛkɛɛd naadyeebasa nyɛ nɛ bot ɛ nadi tin bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ sama, dum nɛ yenek mbi bɛtɛ nɛ bɛsu ɛ bɛ nagó ɛ.
10 Ɛkɛɛd ɛ tak baazɛmɛt dɔɔ nɛ Zak nɛ Zaŋ bɔɔ Zɛbɛdɛ bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadi ɔ. Ɛ di'enek Yezu ɛ́ booke nɛ Simɔŋ náá: «Nàbem ba, etɛɛ náá, kana dwoo pan mos'ak, wɔy aakadi ɛ́ lael mɛwyet étɛp ɛmet bot.»
11 Bhii bɛ nasel mɛlɛɛd é ɛboŋ ɛ, bɛ eezɛdhuugal esesɛɛ bɔɔ djas, bɛ eezɛdu Yezu.

Yezu eetsik dhiiti mot nadi nɛ ɛbɛ́ ɛ zezam ɔ

12 Yezu nadi ɛ́, kɔ dhiiti dɛl, wɔ gwaa dhiiti mot nadi nɛ ɛbɛ́ ɛ zezam ɔ, zɛtiila pɛ daa lɛ, kwyit mɛboŋ, bhwoob si, zɛdjaala nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, lyem'ɔ ɛ́ kwyɛl ɔɔ, wɔ ɛ́ nɛ ghwyil ɛtsik mɛ, da nyel'am ɛ́ bula dɛɛ.»
13 Yezu eezɛsɛɛb mbɔ, mɛt nyɛ. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Mɛ eekwyɛl! Tsaka.» Ɛ di tak wat, zezam zokasi é nyel mot'enɔk.
14 Tin, nyɛ ɛ́ boozɛdul nyɛ mɛlɔ ɛlyelɛpe náá: «Sa wɔ ààlɛɛ mot sa dhaa wak ɛ. Tɔ́a kɛlyaal nyel pɛ daa ghaa-Zɛɛb, da wɔ ɛ́ kɛdjɛ ebuwa e bɛtit dáa Moiiz nake ɛ́. Etɛp náá, bɛ neetaŋal é di yen dum nɛ tsik wɔ zetsak ɛ.»
15 Tin, dék'ɛ, nabaazɛkala dhaa tyɛ kɔ mɛl djas, bot ɛbuɛpe nadi ezyɛ, zɛgwak mɛlyo mɛ Zɛɛb nɛ zɛsaa tsik pɛ daa lɛ.
16 Yezu nabɛ ɛ́ é ɛtetɔ́ tɔ bal é edi di ààbɛ nɛ bot ɔ, étɛp nyɛ neekɛdjaala.

Yezu eetsik dhiiti boka mot

17 Dhiiti dwoo Yezu nadi elyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb, eFalizyɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nadus mɛl nɛ mɛl pɛ kyee dik Ghalile, nɛ Yude, zɛnɔɔ ghaada Yeluzalɛm ɔ nadi ɛ́ tin mendiindil é gwoob Yezu. Tin, ghwyil ɛ Ghɛŋ Zɛɛb nadi ɛ́ tɔ Yezu étɛp nyɛ neetsik bot ɛ mɛbɛ́.
18 Wɔ gwaa, bɛdhiiti bot zokazyɛ nɛ mot zesɔɔb nɛ ɛbɛ́ ɔ, byaala kɔ mwaala. Bɛ nadi esaa dáa bɛ aaniigal nyɛ tɔ ndjaa étɛp ɛkɛnɛɛg nyɛ si mɛko ɛ Yezu.

19 Dáa bɛ nadi ààbɛ nɛ dáa bɛ sa ɛ, wɔ gwaa, bot binɔk zokazɛbyet kɔ mii ndjaa, tuu ɛlen
tɔ ɛbo, bɛ eezɛsil mbel'enɔk kɔ mwaala yɛ, kuku ɛbwak, zeza nɛ di Yezu nadi ɔ.
20 Dáa Yezu nabee ɛdum ɛ koŋ ɛ bot ɛ nazyɛ nɛ mbel tak ɔ, nyɛ é boozɛke nɛ mbel náá:
«Mɔɔ sɔ'am, mesyem mɔ eepelel.»
21 Bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ moo tin nɛ bɛtɛ nɛ esiiza tɔ elyem. Bɔɔ náá:
«Yenɔk ɛzɛ di ebyasal Zɛɛb deenek? Nwyak mot di nɛ ghwyil ɛpel mesyem mɛ sɔ mot,
bhis Zɛɛb nyɛ ɛmet?»
22 Dáa Yezu naagu esiiza bɔɔ ɛ, nyɛ é booke náá: «Étɛp ye bi di nɛ mbi yenek egeka?
23 Ɛyé di ààdyeebalyel nɛ nen, ɛke é náá: “Mesyem mɔ eepelel” ooho, nɛghu ɛke é náá:
“Wyɛla, da wɔ é kɛ”?
24 Ye goka é, bi gu náá: Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é nɛ ghwyil ɛpel mesyem mɛ bot kɔ bɔs.» Bhii
tak, nyɛ eezɛke nɛ sɔɔbela mot'enɔk náá: «Mɛ ke é náá, wyɛla, nɔŋa mwaala yɔ, da wɔ é sik
pɛ ndjaŋ'ɔ!»
25 Ɛ̌ di'enek wat, bot djas «dhuuu», nɛ mis é nyel mbel, wɔ gwaa, nyɛ zɛwyɛl, ghɛɛ
mwaala nyɛ nagheghɛɛaa nɛ yɛ ɛ, zɛnɔɔ nyel, tó pɛ ndjaŋ'ɛ, nyɛy é duwal Zɛɛb.
26 Bot djas naadyeebadjoka, bhii tak bɛ moo duwal Zɛɛb é ɛkeke náá: «Bis dinaa
ààpaabee kɔkɔ yak sok!»

Yezu eedjʊ́o Levi

27 Bhii tak Yezu zokazɛwyis, wɔ gwaa, nyɛ bee dhiiti nɔŋel epata e lapo, din ɛ lɛ nabɛ é
Levi, ndiindil é di mɛsa mɛ. Yezu eezɛke nɛ nɛ ɛ náá: «Dua mɛ!»
28 Ngbat, Levi eezɛwyɛl, nyɛ eezɛlik esesɛɛ bɛ djas, du nyɛ.
29 Bhii tak, Levi eezɛsa ɛbyoŋ tɔ ndjaŋ'ɛ. Bɛtɛ nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo, nɛ bɛdhiiti bot
ɛbuɛpe nadi é, lɔɔg wat bɛ nɛ bɛ nɔɔ kɔ mesa.
30 ĖFalizyɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nadi bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɛ nadi elii ɛbiyoɛpe nɛ sa tak
ɛlyelɛpe. Bɛ é boozɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Étɛp ye bi di edɛ é di wat bi nɛ bɛnɔŋel ɛ epata
e lapo nɛ bot ɛ di nɛ mbee dék ɔ?»
31 Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bot ɛ di mɛnyel ɛnyɔɛpe ɔ, tok nɛ gwyes ngwomel mot
étɛp nyɛ neegwom bɛ. Ye é membel ɛ di nɛ gwyes mɛgwoma mɛ.
32 Mɛ nabɛ é ààzyɛ, zɛsaa bot ɛ epiki. Mɛ nazyɛ é, zɛsaa bot ɛ di gu náá, bɛ é bot ɛ mesyem
ɔ, étɛp bɛ neeswoola mɛfulu mɔɔ.»

Mɛlyo ɛ Yezu dum nɛ tɛp ɛtsi ɛ edee

33 EFalizyɛ zokazɛdji Yezu náá: «Bɛdjekel ɛ Zaŋ Nduuel-bot nɛ bɛdjekel bis nɛ tsi edee
étɛp mendjaala esok nɛ esok. Ɛ̌tɛp yé bɔ bɛdjekel di ààtsi edee étɛp mendjaala?»
34 Wɔ gwaa, Yezu zokabɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi nakobee sok paa náá, bɛsɔ ɛ mwaaz tsi edee
dwoo ɛba, dhi bɛ di lɔɔg wat nɛ mwaaz, mot paazyɛ zɛba moma ɔ? Mɛ ààbee deenek.
35 Tin, ɛwala ɛ tak é waakum, sɔ'ɔɔ mot zyɛ zɛsa ɛba ɔ, nyɛ waadisaa tɔ lɔɔ. Ɛ̌ di tak é bɛ
aatsi edee.»
36 Yezu eebaazɛbɔɔza bɛ tɔ kana náá: «Ye tok nɛ mot aanyaa kaad na bes étɛp ɛkoobal
bet kaad nɛ yɛ. Yɛ sael deenek ɔɔ, pes bes kaad é waanyaa bet kaad, tin, pes bes kaad tok
nɛ ghwyil ɛlataa é bet kaad.
37 Ye tok nɛ mot aawa bes mɛnyok tɔ ebhɛɛb na mwa etɛɛ náá, yɛ wyil ɔ, mɛnyok é nɛ
ghwyil ɛbo ebhɛɛb. Mɛnyok waasee é bɔs tin, bhɛɛb waapulel.
38 Ɛnyɔ náá, mɛnyok mɛ bes waaa tɔ ebhɛɛb na bes!
39 Ye tok nɛ mot aakwyɛl ɛdɛ mɛnyok mɛ bes, bhis nyɛ eezedɛ mɛnyok mɛ na mwa ɔ. Ye
dyeebakeaa ɛ náá: “Mɛnyok mɛ na mwa nɛ nyɔ.”»

6

Yezu é kukuma dwoo saba

1 Dhiiti dwoo saba Yezu nadi edhaa tɔ pyeeb mɛbhek mɛ di edjóoaa ble ɛ. Bɛdjekel bɛ
nadi ebɔ́k mɛbhek nɛ ɛdjas yɛ tɔ mɛmbɔ mɔɔ, bhii tak, bɛ eezɛdɛ bhum tak.
2 Bɛdhiiti eFalizyɛ é boozɛke nɛ Yezu náá: «Étɛp yé bi di esa sa etsi di elyak dwoo saba
ɛ?»
3 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi dinaa ààpaalaa dáa Dhavid nasa é sok za nasa bɛ nɛ
bot bɛ ɛ?
4 Bɛ naani tɔ Ndjaa Zɛɛb, nyɛy zokanɔɔ emapa ee nakaŋaa Zɛɛb ɛ, dɛ, nɔɔ yak pak, djɛ
bot ɛ nadi egyee bɛ nɛ nɛ ɔ. Dhi bɔɔ eezogu ɛnyɔɛpe náá, etsi lɛɛ náá, bot di egoka nɛ ɛdɛ
emapa binek é, yɛ é bɔɔ bɛmet bɛghaa-Zɛɛb.»
5 Yezu zokabaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é di kukuma dwoo saba.»

Yezu eetsik mot na sɔɔbela mbɔ dwoo saba

6 Dhiiti dwoo saba, Yezu eezɛni tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda, nyɛ moo tin elyo bot
mɛkpa ɛ Zɛɛb. Tɔ tak nadi é nɛ dhiiti mot ngɔt nɛ mbɔ eghɛŋ sɔɔbela.
7 EFalizyɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi moo tinaak «dhuuu» nɛ mis é nyel ɛ Yezu é gwyák
nɛghu nyɛ waatsik nyɛ dwoo saba, étɛp ɛbela lo mɛsɔ mɛ bɛ aapit nyɛ.
8 Tin, Yezu nadi egu egeka e ebhum e elyem bɔɔ. Nyɛ eezɛke nɛ mot na sɔɔbela mbɔ
náá: «Wyɛla! Tyaŋa tetel tin kuku ɛbwak.» Wɔ gwaa, mot'enɔk eezɛwyɛl, nyɛ eezɛtyaa
tetel.
9 Nyɛ eezɛdji ɛdhuu ɛ bot é nadi tin ɔ náá: «Tɔ etsi, ɛyé di egoka nɛ ɛsael dwoo saba,
enɛm esa “ohoo” embee esesɛɛ? Ɛtsik ɛ mot “ohoo”, nɛghu ɛbet náá, nyɛ gwyɛ?»
10 Yezu eebulal mis gwyák bɛ, bhii tak nyɛ eezɛke nɛ mot tak náá: «Sɛɛba mbɔ'ɔ.» Nyɛ
eezɛsɛɛb mbɔ'ɛ, yɛ eezɛsekel, bula ɛnyɔɛpe.
11 Wɔ gwaa bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nɛ eFalizyɛ zokazɛkpaa lyem ɛlyelɛpe, bɛ moo
tinaak esɔs pak'ɔɔ, edjek tyee bɛ aasa kɔ ɛsu ɛ Yezu ɛ.

Yezu ɛpesɛ́ɛ bot ɛ lwoma yɛ kam nɛ bɛbá

12 Ɛ ghɛŋ tak, Yezu naazɛbyet kɔ ɛtsok étɛp ɛkɛdjaala Zɛɛb. Nyɛ naadjaala Zɛɛb tu pum
tak djas.
13 Dáa mɛlem nakalem ɛ, nyɛ eezɛdjóo bɛdjekel bɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛsɛ́ɛ tɔ sama yɔɔ bot
kam nɛ bɛbá, nyɛ nadjóo bɛ «bot ɛ lwoma».
14 Min mɔɔ nabɛ é: Simɔŋ Yezu naget Pyɛɛd ɔ, zɛnɔɔ mɔn nyɛɛg Andele, Zak nɛ Zaŋ, Filip,
Bhaatelemi,
15 Matye, Toma, Zak mɔɔ Alfe, zɛnɔɔ Simɔŋ, mot di tɔ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi djóoaa eZɛlɔt
ɔ*,
16 zɛnɔɔ, Yuda mɔɔ Zak, bɛ nɛ Yudas Iskaliɔt, mot aaka nyɛ ɔ.

Yezu ɛpelyo nɛ ɛtsik bot

17 Yezu eezɛwyeed ɛtsok bɛ nɛ bɛ nɔɔ. Nyɛ eezɛtyaa é di na sɛbɛtɛɛ, é di bɛdhiiti bɛdjekel
ɛbuɛpe nadi ɔ. Ɛ di tak, ye nabaabɛ é nɛ zukamwaa nɛ mot. Bot ɛ tak naadudus é pɛ kyee
dik Yude nɛ Yeluzalɛm, kɔ eghaada di é ngwoob boo dii mɛsɔn ɛ, pɛ Tiid nɛ Sidɔn.
18 Bɛ nazyɛzɛgwak embɛɛ mɛlyo mɛ Zɛɛb, dɔɔ nɛ zɛsaa tsik. Bot ɛ embee esisim nadi
edhedhek ɔ, nabɛ é, bɛ naabela yɔbɔ tsik.
19 Bot nadi esuu é, bɛ mɛt nyɛ bɔɔ bɛ ɛmet, etɛɛ náá, dhiiti kwaambi mɛbwala nadi ewyis
tɔ lɛ, é tse-tsik bɔɔ djas.

Mɛmyaala nɛ ghoŋ

20 Yezu eezɛgwyák bɛdjekel bɛ, nyɛy nɛ nɔɔ náá:
«Mɛnyɔ nɛ biyɔ, bɛdjel ɛ bot
etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb é yibɔ.
21 Mɛnyɔ nɛ biyɔ, bot ɛ di nɛ za nenak ɔ,

---

* **6:15** Simɔŋ nabɛ é mot di tɔ ɛdhuu ɛ bot é nadi djóoaa eZɛlɔt ɔ. Bɛ nasesa mɛsa mɔɔ tɔ syaab étɛp ɛbyen náá, ekwyil
e bot ɛzɛkɛwa bɛ é bhel.

etɛɛ náá, bi é waadɛ, djil.
Mɛnyɔ nɛ biyɔ, bot ɛ di edje nenak ɔ,
etɛɛ náá, bi ɛ waagɔ.»
22 «Mɛnyɔ nɛ biyɔ, bot ɛ di ebhina bin ɔ,
bɛ sɔ bin ɔ,
bɛ lee bin,
nɛ ɛsaab ɛ dék ɛ len, kɔ ɛsu ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɔ.
23 E dwoo tak, myaalka, da bi é bɔl zɛŋ, etɛɛ náá, boo etuud bin é nɛɛga pɛ tɔ gwoo. Bɛbhaab
bɔɔ nasesa é deenek nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.»
24 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ, bɛkuma ɛ bot
etɛɛ náá, bi nazebela yebɔ enɛm nɛ embɛɛ.
25 Kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ, bot ɛ zedɛ, djil nenak ɔ,
etɛɛ náá, bi aadi é nɛ za.
Haa kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ, bot ɛ di egɔ nenak ɔ,
etɛɛ náá, bi aadi é dje.»
26 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ, yɛ bɛ náá, bot djas ɛpeduwal bin ɔ. Ye é deenek ɛ, bɛbhaab bɔɔ nadi eduwal bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ.»

Ɛkwyɛl ɛ bot ɛ di bhina bin ɔ

27 Yɛ bɛ biyɔ, bot ɛ di egwak mɛ ɔ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Kwyɛlka bot ɛ mɛbhuka men. Saka enɛm esa nɛ bot é di ebhina bin ɔ.
28 Sɛɛka bot ɛ di ekal bin ɔ, mɛtel. Da bi é baadjaala Zɛɛb étɛp bot é di esa bin ɛbiyo ɔ.
29 Yɛ bɛ, mot é nyuu wɔ bɛɛz é ɛmuk ɔɔ, baadjɛ yak kyee ɛmuk. Mot é nɔɔ wɔ ndjookuwa ɔɔ, beta nyɛ baanɔɔ kuwa yɔ.
30 Gwyena nɛ mot nɛ mot di ewaab wɔ sonok ɔ. Yɛ bɛ mot eenɔɔ seeyɔ ɔɔ, sa wɔ ààkabaadu.
31 Saka nɛ bot tyee bi di ekwyɛl náá, bɛ sa nɛ nen ɛ.
32 Yɛ bɛ náá, biyɔ zokwyɛl é bot ɛ di ekwyɛl bin ɔɔ, étɛp yé bi di ebun náá, bi djɛaa bhɔɔ? Dɔɔ nɛ bot ɛ mesyem zobaakwyɛl é, bot ɛ di ekwyɛl bɛ ɔ.
33 Yɛ bɛ náá, biyɔ zosa enɛm esa ɛ, nɛ bot ɛ di esa bin enɛm esa ɔɔ, étɛp yé bi di ebun náá, bi djɛaa bhɔɔ? Dɔɔ nɛ bot ɛ mesyem baasaa deenek.
34 Yɛ bɛ náá, bi ekola bot esonok ɛ é bwaal náá, bɛ neebaadjɛ bin yɔbɔ ɔɔ, étɛp yé bi di ebun náá, bi djɛaa bhɔɔ? Dɔɔ nɛ bot ɛ mesyem baadjɛel pak'ɔɔ ɛ fulu ɛkola, etɛɛ náá, bɛ neebulela yɛ.
35 Yɛ bɛ biyɔ ɔ, ye goka é, bi kwyɛl bot ɛ mɛbhuka men. Saka bɛ enɛm esa. Gwyenaka nɛ bot esa bin, ààbwaal náá, bɛ waabaabulal bin yɛ. Deenek Zɛɛb é waadjɛ bin boo etuud. Bhii tak, bi é waadjóoaa bɔn Zɛɛb-Mɛkaake, etɛɛ náá, nyɛ é Zɛɛb mɛnyɔ nɛ bot ɛ lwalɛŋ, zɛɛg nɛ bɛmbee ɛ bot.
36 Gekeka bot ghoŋ, dáa Sɛɛg'en di egek bin ghoŋ ɛ.

Nàpɛ́ɛka bot

37 «Sa bi ààdidi é pɛ́ɛ bot, deenek Zɛɛb aanàkwaapɛ́ɛ bin. Sa bi ààdidi é kwyesal bot ndjɛ sɔs, deenek Zɛɛb aanàkwaakwyesal bin ndjɛ sɔs. Pelka bot ɛbiyo ɛ bɛ di esa bin ɛ, deenek Zɛɛb é waapel bin.
38 Gwyenaka nɛ bot. Deenek Zɛɛb é waadjɛ bin ɛbuɛpe, lwoodal. Zɛɛb é waaso tɔ boo bhwaŋ'en bɛtɛ nɛ bhum, nyɔmelaa, dital-dital, “tɔɔɔ” see. Hɛɛɛ! Zɛɛb bee é dáa bi di elwoodal bhwaa bɛsɔ bin ɛ. Ye é deenek ɛ nyɛ aalwoodal yebɔ bhwaa.»
39 Tin, Yezu eebaazɛlii nɛ nɔɔ pɛ tɔ kana náá: «Mot edhim tok nɛ ghwyil ɛdul sɔ mot edhim étɛp ɛlyaal é nyɛ ze, deenek tɛ? Bɛ é sa deenek ɔɔ, bɔɔ djas bɛbá é waakɛdjoola tɔ guk.
40 Ye tok nɛ djekel di nɛ ghwyil ɛdhaa sɛɛg mot di elyaal nyɛ mɛsa ɔ. Tin, yɛ bɛ náá, djekel di edjek mɛsa ɔɔ, nyɛ eezedjek ɛnyɔɛpe ɔ, nyɛ aakaswaala é, nyɛ moo dáa sɛɛg mɛsa mɛ.

41 Ɛtɛp yé wɔ gwyák kwyɛɛzyoŋ di tɔ dis ɛ sɔ mot, wɔ kadi é, ààbee pɛk le di tɔ dis ɛ lɔ ɛ?
42 Wɔ naakwaake nɛ sɔ mot náá: “Mɔɔ sɔ'am, beta, mɛ dis mɔɔ kwyɛɛzyoŋ tɔ dis ɛ lɔ,” dhi wɔy di ààbee pɛk le di tɔ yɔ dis ɛ! Wɔy mot mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si, pookodis sok pɛk le tɔ dis ɛ lɔ! Bhii tak é wɔ aanyaa sok, étɛp wɔ needis kwyɛɛzyoŋ di tɔ dis ɛ mɔɔ sɔ ɛ.

Le nɛ ebhum bɛ

43 «Mbɛɛ le ààbya mbee bhum. Tyee wat nɛ mbee le, yɛ aanàkwaabya mbɛɛ bhum.
44 Le djas gwyakaa é, nɛ ebhum nyɛ di edjɛ ɛ. Bhum efiigh ààbɔ́kaa kɔ le mɛgɔk. Baadi náá, bhum di saaa mɛnyok mɛ vin nɛ ye é, yɛ ààbɔ́kaa tɔ engwyinini.
45 Mbɛɛ mot dyeebawyisal é embɛɛ etɛp di edus tɔ di ɛkwom ɛ di tɔ lyemɛ ɛ, kadi é náá, mbee mot dyeebawyisal é embee etɛp mɛbiyo mɛ di tɔ mbee lyemɛ ɛ. Ɛtɛɛ náá, mɛkpa mɛ mot dyeebawyisal tɔ nuubɛ ɛ, ye é mɛkpa mɛ zelwood tɔ lyemɛ ɛ.»

Kana mendjaa membá

46 «Étɛp yé bi di edjóo mɛ “Ghɛŋ, Ghɛŋ”, da bi kadi é, ààsa dáa mɛ ke ɛ?
47 Mɛ paalyaal bin mbi mot zyɛ pɛ daa lam é gwak mɛkpa mam, da nyɛ é kɛ tyee tak ɔ, di egoka nɛ ɛdi ɛ:
48 Nyɛ é dáa mot nadi eesum ndjaa, nyɛ é zɛben epap e tak, zɛpu bɔs ɛdimɛpe, tuula kɔ bat ɛkok ɔ. Nyɛ nakawyɛl epap é kɔ tak, tyee bhyoŋ nakatuula ɛ, ɛbhyeeb ɛ mɛdii mɛ tak naanyuŋa é ndjaŋ'enek, ààbik, etɛɛ náá, ndjaa naasumel ɛ ɛnyɔɛpe.
49 Deenek, mot maa-ɛlɔ di gwak mɛkpa mam, nyɛ kadi é, ààkɛ tyee tak ɔ, nyɛ é dáa mot nasum ndjaŋ'ɛ kɔ bɔs, ààpu ɛdimɛpe, ààbɛ ghus epap. Tyee bhyoŋ nakatuula ɛ, ndjaŋ'enek eezɛbik é di tak wat é “syɛɛɛ”.»

7

Yezu eetsik mot-mɛsa mɛ boo kukuma esodja eLɔm

1 Bhii Yezu nasilal ɛlii nɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ nazemaala tin ɔ, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ Kapɛlnaum.
2 Tin, dhiiti boo kukuma tɔ lɔɔg esodja eLɔm nadi é, nɛ dhiiti mot-mɛsa mɛ ngɔt nyɛ nadi ekwyɛl ɛbuɛpe ɔ. Mot-mɛsa mɛ tak nadi ebé ɛkpaŋɛpe, é siila nɛ ɛsyee.
3 Dáa boo kukuma esodja tak nagwak menduk ɛ Yezu ɛ, nyɛ é boolwom bɛdhiiti bɛpaa ɛ eYuda, bɛ zɛdjóo Yezu étɛp nyɛ neezɛtsik nyɛ.
4 Bɛ eezɛkum pɛ dáa Yezu. Bɛ moo tin edjaala nɛ nɛ ɛlyelɛpe. Bɔɔ náá: «Mot tak goka é náá, wɔ kwyee nyɛ.
5 Nyɛ nɛ kwyɛl bot ɛ mbyak'enaka. Yɛ nyɛy é nasum ndjaa mendjaala mɛ eYuda yenaka.»
6 Tin, Yezu eezɛghɛɛ nyel, tó bɛ nɛ bɛ nɔɔ. Bɛ dinaa ààpaakotseta nɛ ndjaa deenek e, kukuma esodja eezɛlwom bɛsɔ bɛ, bɛ lɛɛ nyɛ náá: «Ghɛŋ, nàdhek nyel'ɔ gwyes. Mam tok mbɛɛ mot étɛp wɔ neeni tɔ ndjaŋ'am.
7 Ɛtɛp tak é mam nakuma nyel, di ààzyɛ zɛlii nɛ nɔ. Deenek, “iyeee!” Lóoa ɛkpa wat etɛɛ náá, mot-mɛsa mam neetsak.
8 Di mɛ di'aak, mɛ é nɛ ekukuma bam mɛ di gwak esesɛɛ mɛ aasa é nɛ nɔ ɔ. Pɛ si mɛko mam, mɛ é nɛ esodja. Mɛ ke nɛ ngɔt náá: “Tɔ́ak” ɔɔ, nyɛ ɛpetó. Mɛ ke nɛ nwyak náá: “Bulak” ɔɔ, nyɛ ɛpebula. Tin, mɛ ke nɛ mot-mɛsa mam: “Sa dáak” ɔɔ, nyɛ ɛpesa.»
9 Dáa Yezu nagwak ɛbɔɔza kukuma yenɔk ɛ, ye nabɛ é, nyɛ naadyeebakwyɛl nyɛ. Nyɛ é boo liig mis, nyɛy nɛ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi egyee nɛ nɛ nɔɔ náá: «Mɛ lɛɛ náá, mɛ dinaa ààpaabee kwaambi yak ɛbwaalel nɛ Zɛɛb sok, ye nakoozobɛ kɔ dɛl ɛ Yisalaɛl.»
10 Bot ɛ nalwomaa ɔ, eezɛsik yɔbɔ pɛ dáa kukuma esodja, bɛ kakɛbela mot-mɛsa nadi bé ɔ, nyɛ eezetsak.

Yezu eezɛgomal muu mɔn kus moma

11 Bhii tak, Yezu eezɛtɔ́ pɛ dɛl ɛ di djóoa Nayin ɛ, bɛdjekel bɛ nɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi
egyee nɛ nɛ ɔ.
12 Dáa nyɛ nadi, nyɛ moo é ngwoob ɛniel ɛ dɛl ɛ tak ɛ, bot ɛ dɛl nadi ezyɛ nɛ muu mot pɛ
mɛvit étɛp ɛkɛdel nyɛ. Ye nabɛ é ɛtsak ɛ mɔn dhiiti kus moma. Bot ɛ dɛl ɛ tak ɛbuɛpe nadi
é, é ngwoob'ɛ.
13 Dáa Ghɛŋ nabee kus moma yenɔk ɛ, ghoŋ naasa nyɛ ɛbuɛpe étɛp'ɛ. Nyɛ é booke náá:
«Nàdje!»
14 Nyɛ eezɛtiila, wɔ gwaa nyɛ mɛt kɛs*, bot ɛ nadi ebɛp kɛs ɔ, eezɛtyaa. Yezu zɛke náá:
«Mɔɔ ngbaaz, mɛ lɛɛ náá: Wyɛla!»
15 Mot nagwyɛ ɔ eezɛgom, di ndiindil, nyɛ moo tinaak elii. Yezu eezɛbulal nyɛ é mɛmbɔ
mɛ nyɛɛg.
16 Bot ɛ nadi tin ɔ, naadjoka ɛbuɛpe. Bɛ é boozɛduwal Zɛɛb é ke náá: «Boo ngoolel-mɛkpa
ɛ Zɛɛb eetuula pak'enaka. Deenek, Zɛɛb eezɛkwyee bot ɛ mbyak'ɛ!»
17 Bot ɛ kyee dik Yude nɛ mɛl mɛ mengwoob nɛ mengwoob nabɛ é, bɛ naagwak menduk
mɛ sa Yezu nasa ɛ.

Engoola-ngoola ee Zaŋ Nduuel-bot nalwom ɔ

18 Bɛdjekel ɛ Zaŋ eezɛkaada Zaŋ etɛp binek djas. Zaŋ eezɛdjóo bɛdjekel ɛbá pak'ɔɔ.
19 Nyɛ eezɛlwom bɛ pɛ dáa Yezu, étɛp ɛdji Ghɛŋ náá: «Ye é wɔy ɛ di Mɛsia nabɛ náá, nyɛ
ɛpezyɛ ɔ,† "ohoo" nɛghu ye baabwoodaa dhiiti baadi ezyɛ ɔ?»
20 Dáa bɛ nakum pɛ Yezu nadi ɛ, bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Zaŋ Nduuel-bot lwom bis é, bis
zɛdji wɔ náá: "Ye é wɔy ɛ di Mɛsia nabɛ náá, nyɛ ɛpezyɛ é, 'ohoo' nɛghu ye baabwoodaa
dhiiti baadi ezyɛ ɔ?"»
21 Ɛ́ ɛwala ɛ tak wat, Yezu zokazɛtsik bɛtɛ nɛ membel, bot ɛ nadi nɛ edjam ɔ, nɛ bot ɛ
embee esisim nadi edhedhek ɔ, dɔɔ nɛ ɛbé ɛ mis mɛ bot ɛ edhim.
22 Bhii tak Yezu eezɛbɔɔza nɛ engoola-ngoola ɛ Zaŋ náá: «Kɛbaaŋaka nɛ Zaŋ esesɛɛ bi
bee ɛ, nɛ yii bi gwak ɛ. Bot ɛ edhim moo nyaasok, bot ɛ di nɛ edjam ɔ moo kɛ ɛnyɔɛpe, bot
ɛ nadi nɛ ɛbé ɛ zezam ɔ, bɛ eezetsak. Bɛ na endiila e mɛlɔ, moo gwak. Bot ɛ zegwyɛ ɔ, bɛ
eezegom. Mbɛɛ Bhaadal ɛpegoolel, kɛkum pɛ daa bɛdjel ɛ bot.
23 Mɛnyɔ nɛ mot aadi ààdis ɛbwaalel ɛ lɛ kɔ lam ɔ!»
24 Bhis engoola-ngoola ɛ Zaŋ nasik ɛ, Yezu moo tin elii nɛ zukamwaa nɛ mot nadi tin ɔ
kɔ ɛsu ɛ Zaŋ. Nyɛ nalɛɛ nɛ nɔɔ náá: «Bi nakɛbee yé pɛ tɔ bal? Mɔɔ le ghwaazok é dheegel
nɛ pup é? Aàbɛ!
25 Haa ɛyé bi naakɛbee tɔ bal? Mot ngɔt nɛ vaŋ mbi bhet é? Bi nɛ gu náá, bot ɛ dyeebabɔt
evaŋ e ekaad ɔ, nɛ bot ɛ di edi tɔ ekum ɔ, dyeebadi é tɔ eboo mendjaa mɛ bɛmɛkoozi.
26 Ha bi nakɛbee yé? Bi nakɛbee é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb é? Nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin náá, yii
bi nakɛbee ɛ, nyɛy eedhaa-dhaŋaak ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.
27 Etɛɛ náá, Zaŋ é mot ekwyala nalɛɛ náá:
"Ɛsok nɛ wɔ nɛ tɔ́, mɛ waalwom ngoola-ngoola yam,
étɛp nyɛ neekɛkoobal wɔ mɛze‡."»
28 Yezu eebaabil náá: «Mɛ lɛɛ bin ɛ etsɛɛtsɛ náá: Pɛ tɔ bot ɛ di kɔ bɔs'ak ɔ djas, ye tok nɛ
mot dhaa Zaŋ Nduuel-bot. Tin, ye guaa náá, tɔ bot djas di tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɔ, mot di mɔɔ
dhyeeb ɔ di boo-mot nɛ nɛ.
29 «Bot ɛ mbyak Yisalaɛl djas nɛ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo naagwak nyɛ, bɔɔ myaal náá, Zɛɛb
é mot epiki. Bhii tak, bɔɔ batazɛduwa Zɛɛb pɛ daa Zaŋ.
30 Tin, eFalizyɛ nɛ bɛlyoel ɛ etsi ɛ Zɛɛb naabyen ɛkwosak ɛ Zɛɛb étɛp'ɔɔ, bɛ naapɛɛ náá,
Zaŋ duu bɛ Zɛɛb.»
31 Yezu eebaazɛke náá: «Mɛ gek bot ɛ mɛlu mak nɛ bɛzɛ? Bɛ baakɔa nɛ zɛ é?

---

* **7:14** Ye nabɛ é, é lyaal náá, Yezu nadi é kɔ etsi, etɛɛ náá, tɔ etsi eYuda, ghaa-Zɛɛb nabɛ ààtitila nɛ muu mot, ààkomɛt
nyɛ mɛ tak. † **7:19** Dɛt 18.19 ‡ **7:27** Mal 3.1

32 Bɛ é dáa zɛɛga bɔɔ dhyeeb mendiindil kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ bot djas di edi ɛ. Tin, ngɔt katsim é, lɛɛ nɛ bɔɔ bɛsɔ bɛ náá: “Bis eebwom bin ngɔmbi, bi ààpabɔl. Bis eedjeeb bin mɛdjeeb mɛ ɛsyee, bi ààpadje!”
33 Etɛɛ náá, Zaŋ Nduuel-bot eezyɛ. Nyɛ nabɛ ààdɛ mapa, ààdɛ mɛnyok, bi kake ɛ náá: “Ye é ɛlyeeb ɛ di esa nyɛ deenek!”
34 Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot eezyɛ. Nyɛ ɛpedɛ yɛ edee nɛ mɛnyok, bi kake ɛ náá: “Beeka nwyak é, mɛsa mɛ é, yɛ é ɛdɛ edee nɛ mɛnyok. Nyɛ é mɔɔ sɔ bɛnɔŋel ɛ epata e lapo, nɛ bot ɛ di nɛ mbee tsik ɔ!”
35 Tin, bot djas di myaal etsoŋ e Zɛɛb ɔ, bɛ ɛpegu náá, ye é epiki.»

Yezu tɔ ndjaŋ ɛ Simɔŋ, mot Falizyɛ

36 Dhiiti mot Falizyɛ zokazɛdjóo Yezu, nyɛ zɛdɛ edee bɛ nɛ. Wɔ gwaa, Yezu zɛtɔ́ pɛ daa lɛ, nyɛ eezɛnɔɔ di kɔ mesa.
37 Pɛ kɔ dɛl ɛ tak ye nabɛ é nɛ dhiiti moma nadi nɛ mbee dék ɔ. Dáa nyɛ nagwak náá, Yezu nadi é, kɔ mesa pɛ daa mot Falizyɛ ɛ, nyɛ eezɛzyɛ nɛ bɛɛb nasael nɛ ɛkok ɛ albat ɛ «tɔɔɔ» nɛ mɛnanas.
38 Nyɛ eezɛtyaa bhii koŋ ɛ Yezu, é dje si mɛko mɛ. Nyɛ moo tin ebel mɛko ɛ Yezu nɛ miŋal mɛ. Tin, nyɛ moo suŋal yɛ nɛ bhoo lo'ɛ, dɔɔ nɛ ɛboma nuub'ɛ é mɛko ɛ Yezu. Bhii tak nyɛ eezɛso mɛnanas kɔ mɛko mɛ tak.
39 Ɛ ghɛŋ mot Falizyɛ nadjóo Yezu náá, nyɛ zɛdɛ pɛ daa lɛ ɛ, nabee deenek ɛ, nyɛ moo tin elii tɔ lyem'ɛ náá: «Mot tak ɛpedi é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔɔ, pe nyɛ eegu mbi moma mɛt nyɛ'aak. Pe nyɛ eegu náá, nyɛ é moma na mbee dék!»
40 Yezu eezɛke nɛ mot Falizyɛ yenɔk náá: «Simɔŋ, mɛ é nɛ sa wat mɛ di kwyɛl ɛlɛɛ wɔ.» Simɔŋ eezɛke nɛ nɛ náá: «Bela, liia lyoel.»
41 Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Mot ngɔt naakola bot ɛbá epata. Ngɔt nakola é, epata bɛmil ɛtɛn, dhiiti tak epata bɛmil mɛkam-mɛtɛn.
42 Dáa bɔɔ djas nadi ààbɛ nɛ ghwyil ɛbulal epata tak ɛ, nakuma epata é boopel kola bɔɔ djas bɛbá. Pɛ tɔ bot ɛbá binɔk ɛzɛ aakwyɛl mot'enɔk dhaa tyɛ?»
43 Simɔŋ eezɛbɔɔza náá: «Yɛ bɛ mam ɔ, mɛ gek é náá, yɛ aadi é, mot nakola epata ɛbuɛpe ɔ.» Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Simɔŋ, wɔ é nɛ gham.»
44 Bhii tak nyɛ eezɛliig mis, gwyák moma tak. Nyɛy nɛ Simɔŋ náá: «Wɔ eebee moma yak é? Mɛ eeni tɔ ndjaŋ'ɔ, wɔ ààpadjɛ mɛ mɛdii mɛ ɛgwyii ɛ mɛko. Gwyáka! Nyɛ eegwyii mɛ mɛko nɛ miŋal mɛ, bhii tak nyɛ eesuŋal yɛ nɛ bhoo'ɛ.
45 Wɔ ààpaboma nuub'ɔ é mɛmuk mam. Yɛ kabɛ nyɛy ɔ, dáa mɛ looni wak mos ɛ, nyɛ ààpakat ɛboma nuub'ɛ é mɛko mam.
46 Wɔ ààpalɔɔb mɛ mul kɔ lo. Yɛ kabɛ nyɛy ɔ, nyɛ eelɔɔb mɛ mɛnanas é mɛko!
47 Ɛtɛp tak é mɛ di lɛɛ wɔ náá: Bɛtɛ nɛ mesyem mɛ eepelel! Ɛtɛp tak é nyɛ lyaal boo kwyɛl deenek. Mot pelaa ba bim ɔ, zobaalyaal é ba bim kwyɛl.»
48 Yezu é boozɛke nɛ moma tak náá: «Mesyem mɔ, eepelel.»
49 Bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadi kɔ mesa ɔ moo tin elii pak'ɔɔ náá: «Nwyak é nwyaa kwaambi mot di nɛ ghwyil ɛpel mesyem mɛ bot'aak?»
50 Tin, Yezu eezɛke nɛ moma yenɔk náá: «Ɛmyaal ɛ lɔ eetsik wɔ. Tɔ́a tɔ egwyem.»

8

Boa nadi egyee bɛ nɛ Yezu ɔ

1 Bhii tak, Yezu eezɛtɔ́ kɛgoola bot Mbɛɛ Bhaadal Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb pɛ tɔ eghaada nɛ kɔ bɔɔ mɛl, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá,
2 zɛnɔɔ bɛdhiiti boa nyɛ nawyisal embee esisim tɔ lɔɔ ɔ, nɛ bot nyɛ natsik bɛ ɔ. Ye nabɛ é Maali di djóoaa Maali mot dɛl ɛ Makdala ɔ, mot esisim etɛn nɛ ebá nasɔaa tɔ lɛ ɔ,
3 Zan, mwaa Kuuza, ngɔt tɔ lɔɔg ekukuma di sa mɛsa tɔ ndjaa mɛkoozi Elood ɔ, Suuzan, nɛ bɛtɛ nɛ bɛdhiiti boa nadi ekwyee Yezu nɛ bɛdjekel bɛ nɛ esa e bɔɔ met.

Kana sɔsel mɛbhek

4 Zukamwaa nɛ mot nadus mɛl nɛ mɛl ɔ, naazɛsaala é bhaaz ɛ Yezu. Wɔ gwaa Yezu
zɛkan kana yak:
5 «Dhiiti mot ngɔt zokazɛtɔ́, kɛmwam mɛbhek tɔ pyeeb'ɛ. Tyee nyɛ nadi emwam ɛ, dhiiti
kyee bhek eezɛkwyit é ze. Haa kpaa-ghoŋ nɛ bhek'enek, bhii tak, enen ɛ zɛdɛ yɛ.
6 Dhiiti kyee bhek kakwyit ɛ́, kɔ bɔs di nɛ bat mɛkok ɛ. Tyee bhek'enek nakwyit ɛ, ye ɛ́
boozɛsyee, etɛɛ náá, é di tak, bɔs nadi ɛ́ ghas.
7 Dhiiti yak kyee bhek kazɛkwyit ɛ́ tɔ engwyinini. Bhek tak eezɛkwyil lɔɔg wat nɛ
engwyinini. Dikel engwyinini e tak eeboozɛgó yɛ.
8 Ghuna dhiiti kyee bhek naazɛkwyit é mbɛɛ bɔs. Tyee yɛ nawyee ɛ, bhek nɛ bhek
naadjɛ bhum bɛdhet ɛbuɛpe.» Bhii Yezu nasilal kana yenek ɛ, nyɛ eezɛke náá: «Gwakeka
ɛnyɔɛpe, bi ɛ́ di nɛ mɛlɔ étɛp ɛgwak ɔɔ.»

Ɛtɛp yé Yezu dyeebalii tɔ ekana

9 Bɛdjekel ɛ Yezu zokazɛdji nyɛ ɛsuk ɛ kana tak.
10 Wɔ gwaa nyɛ zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ, bi eezedjɛaa etsoŋ e ɛgu ɛsuk ɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.
Yɛ bɛ bɛsɔ bin ɔ, bɛ gwak yɛ ɛ tɔ ekana. Deenek,
“Bɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛgwyák nɛ mis,
ààbee.
Bɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛgwak nɛ mɛlɔ,
ààpiibal sa di kwyɛl ɛlɛɛ ɛ.”»

Yezu ɛpelyaal ɛsuk ɛ kana mot see

11 «Gwakeka ɛsuk ɛ kana tak: Bhek ɛ́ mɛkpa ɛ Zɛɛb.
12 Mɛbhek mɛ nakwyit é ngwoob gba ɛ, ye ɛ́ dáa bot ɛ di egwak mɛkpa ɛ Zɛɛb, da Dim
Mot Mɛkɔŋ ɛ́ zɛdis bɛ yɛ tɔ ebhum e elyem ɔ, étɛp ɛkaab náá, bɛ ɛ́ zɛkɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, da
bɛ ɛ́ tsak.
13 Mɛbhek nakwyit kɔ bɔs di nɛ bat ɛkok ɛ́ dáa bot ɛ di egwak mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, bɛ dja yɛ
ɛ nɛ mɛmyaala. Ghuna bɛ ààbet náá, ye tyaa “zik”. Bɛ dyeebamyaal yɛ ɛ, é ba mɔɔ ɛwala
batsa, kasɛka ɛ́, é di mɛbhowal aakatuula ɔ, bɛ eekat ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb.
14 Bhek nakwyit tɔ engwyinini ɛ, ye ɛ́ dáa mbi bot ɛ di egwak mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, bhii tak,
bɛ kawak ɛ́ tete ze kɔ ɛsu ɛ embee esiiza, nɛ ekum e bɔs'ak, nɛ mɛnyɔ mɛ tsik bɔs'ak. Bɛ
tok nɛ ghwyil ɛdjɛ tɛtɛ ebhum.
15 Bhek kwyit kɔ mbɛɛ bɔs kwyɛl ɛlyaal ɛ, bot ɛ di egwak mɛkpa ɛ Zɛɛb, da bɛ ɛ́ wa lyem
é ɛbaal ɛ yɛ, da bɛ ɛ́ kɛ mbɛɛ kyeed, bɛ aadjɛ mbɛɛ ebhum ɛ.»

Kana lama

16 «Mot ɛ́ nɛ ghwyil ɛtuub lama, da nyɛ ɛ́ butal yɛ nɛ mɔɔ bhe, nɛghu ɛnɔɔ yɛ, da wa pɛ si
goŋ é? Ye nɛɛgaa ɛ́, pɛ kɔ tɛɛg etɛɛ náá, bot ɛ di ni tɔ ndjaŋ ɔ, needi tɔ gwyɛ.
17 Esa ee di tɔ sɔ ɛ djas aadi ɛ́, wyis é gwyɛ mwos dwoo. Esa e mɛsɔ djas aadi ɛ́, nyen é
gwyɛ.
18 Dika nɛ etsoŋ dum nɛ etɛp djas bi di egwak ɛ! Etɛɛ náá, mot aadi nɛ ba bim sonok ɔ,
bɛ waabil nyɛ dhiiti. Tin, mot kwaadi ààbɛ nɛ sonok ɔ, bɛ aadis nyɛ ba bim djas nyɛ di nɛ
yɛ ɛ.»

Nyɛɛg ɛ Yezu nɛ bɔn nyɛɛg

19 Nyɛɛg ɛ Yezu nɛ bɔn nyɛɛg zokazyɛ, zɛbela Yezu. Bɛ eezɛtyaa pɛ kel etɛɛ náá, ze ɛdhaa
étɛp bɛ neekɛboma nɛ Yezu nadi ɛ́, ɛkɔɔlaɛpe étɛp mɛbu mɛ bot.
20 Deenek, bɛ eezɛlɛɛ Yezu náá: «Nyoog nɛ bɔn nyoog ɛ́ metetel pɛ kel, bɛ ɛpekwyɛl ɛboma
nɛ nɔ.»
21 Wɔ gwaa Yezu zɛbɔɔza nɛ bot djas náá: «Nyaag'am nɛ mɔn nyaag'am ɛ́ bot ɛ di egwak
mɛkpa ɛ Zɛɛb, da looba nɛ yɛ ɔ.»

Yezu eelyak boo ghuu

22 Dhiiti dwoo, Yezu eezɛni tɔ boo elɛɛd bɛ nɛ bɛdjekel bɛ. Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ
náá: «Djhooseɛka, tó pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato.» Bhii tak bɛ eezɛtó.
23 Dáa bɛ nadi ekɛ tɔ elɛɛd ɛ, gɔ eezɛbe Yezu. Kasɛka é, boo ghuu ɛlyelɛpe eezɛkan ɛpupal
kɔ dii. Mɛpupal mɛ ghuu tak eeghɛɛ ɛbhyeeb ɛ mɛdii kɛɛza é elɛɛd, elɛɛd moo tin eni mɛdii.
Mɛdii mɛ tak ɛkɛɛ sa yɛ aalwoodal-lwoodelak elɛɛd, bɛ moo tin pak tsik nɛ ɛsyee.
24 Bɛdjekel ɛ Yezu eezɛtiila pɛ daa lɛ, bɛ eezɛdjem nyɛ nɛ etsim: «Ghɛŋ, Ghɛŋ, mena é di
esik'aak!» Tin, Yezu eezɛdjem. Bhii tak, nyɛ eezɛbhɛm ghuu nɛ ɛbhyeeb. Ɛ̀ di'enek, ghuu
eezɛsila, bhwak moo tin «kup».
25 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Ɛmyaal ɛ len é wo?»
Ye nabɛ é boo bwoo naamɛt bɛ, bɛ naadyeebadjoka dhaa nyel. Bɛ moo tin edjinel pak'ɔɔ
náá: «Nwyak é nwyaa kwaa mbi mot di náá, dɔɔ nɛ ghuu nɛ mɛdii ɛpegwak nyɛ?»

Yezu eetsik dhiiti mot nadi nɛ embee esisim ɔ

26 Yezu nɛ bɛdjekel bɛ eezɛkum pɛ kyee dik Ghadasa di di egwyákel nɛ kyee dik Ghalile
ɛ.
27 Dáa Yezu nadi esul tɔ elɛɛd ɛ, dhiiti mot dɛl tak zokazyɛ, zɛboma nɛ nɛ. Mot tak nabɛ é
nɛ embee esisim nadi dhedhek nyɛ ɛ. Nyɛ nabɛ é ààbɛ nɛ ekaad é nyel, ààkadidi tɔ ndjaa.
Nyɛ nakadidi é tɔ mɛvit.
28 Dáa nyɛ nabee Yezu ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛbo tsim. Nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si mɛko mɛ. Nyɛ
eezɛbo tsim, nyɛy nɛ nɛ, náá: «Mena é nɛ yaa tɛp, Yezu, Mɔn Zɛɛb-Mɛkaake? Mɛ ɛpedjaala
nɛ nɔ, nàtwak mɛ!»
29 Yezu eezɛke nɛ mbee sisim náá, nyɛ wyis tɔ lɛ, etɛɛ náá, ye nabɛ é, mbee sisim tak
eezeloobe di tɔ lɛ. Nyɛ nadi é kɔɔla mɛmbɔ nɛ mɛko nɛ eghwooz étɛp nyɛ neemɛtaa é di
wat. Mot tak nabebwak yɛ ɛ bwakak. Da mbee sisim tak é kazyeegal nyɛ, kyeed nyɛ tɔ
bal.
30 Yezu zokazɛdji nyɛ náá: «Din ɛ lɔ é ɛyé?» Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Yam din é "Mɛkɔm-
mɛkɔm"», etɛɛ náá, bɛtɛ nɛ embee sisim naani tɔ lɛ.
31 Tin, embee esisim nadi edjaala nɛ Yezu náá, nyɛ nàkyeed bɛ tɔ guk di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ*.
32 Ɛ̀ di tak, ye nabɛ é nɛ boo ɛsaŋ ɛ bɛghwyee nadi é ɛgɔɔ kɔ mɛtsok menek ɔ. Embee
esisim eezɛdjaala nɛ Yezu, náá, nyɛ kyeed bɛ tɔ mɛnyel mɛ bɛghwyee binɔk. Yezu
zokamyaal bɛ.
33 Tin, wɔ gwaa embee esisim zɛwyis tɔ mot'enɔk, ni tɔ ɛsaŋ ɛ bɛghwyee binɔk. Bɔɔ djas
eezɛsul nɛ ekaab pɛ bɛ nadi kɔ ɛkalel ɛtsok ɛ. Wɔ gwaa bɛ zɛges, kɛghaaga tɔ dii, diida. Bɔɔ
djas si na «bhɛɛɛ».
34 Dáa bot ɛ nadi ebaal mɛsaa mɛ bɛghwyee binɔk nabee edjema binek djas ɛ, bɛ é
boozɛtsema nɛ ekaab, sik, kɛlɛɛ bot kɔ eghaada nɛ kɔ bɔɔ mɛl.
35 Bot zokawyis tó kɛbee sa nasɛ́ɛ ɛ. Bɛ eezɛkum pɛ kyee Yezu nadi é. Tin, bɛ eezɛbee
mot na embee esisim mɛkɔm-mɛkɔm nawyis tɔ lɛ ɔ, ndiindil é ngwoob ɛ Yezu, nyɛy nɛ
ekaad é nyel. Nyɛy nyel ɛnyɔɛpe. Wɔ gwaa, bwoo zɛmɛt bɔɔ djas.
36 Bot ɛ nabee edjema binek djas ɔ, moo tin ebaŋa dáa mot na embee esisim mɛkɔm-
mɛkɔm natsak ɛ.
37 Tin, bot ɛ kyee dik'enek djas zokazɛdjaala nɛ Yezu náá, nyɛ dus kɔ kyee dik'ɔɔ, etɛɛ
náá, ye naadyeebakpaa bɛ boo ɛkɛɛd.
Bhii tak, Yezu eezɛni tɔ elɛɛd, nɔɔ nyel'ɛ, sik.
38 Mot na embee esisim nawyis tɔ lɛ ɔ booke nɛ nɛ náá: «Mɛ kwyɛl é, mena gyeeka lɔɔg
wat.» Yezu é boozɛswaal nyɛ. Nyɛ é booke nɛ nɛ náá:
39 «Sika pɛ ndjaŋ'ɔ, da wɔ é kɛlɛɛ enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb sa wɔ ɛ.» Mot'enɔk eezɛtó, nyɛ moo
tin ekɛtuud kɔ ghaada djas dáa Yezu natsik nyɛ é.

Tsik ɛ mɔn Zayilus nɛ moma nadi nɛ ɛbé ɛ ghiya ɔ

* **8:31** *guk di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ* Ye é boo guk edi bot ɛ nazegwyɛ ɛ di ɛ

40 Dáa Yezu nabula pɛ yak kyiid dii ɛ, wɔ gwaa zukamwaa nɛ mot baazɛboma nɛ nɛ, etɛɛ náá, bɛ nadi ebwood nyɛ.
41 Dhiiti mot, din ɛ lɛ nabɛ é Zayilus. Nyɛ nadi é, kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si mɛko ɛ Yezu, é djaala nɛ nɛ, nyɛ zyɛ pɛ ndjaŋ'ɛ,
42 etɛɛ náá, nyɛ nabɛ é nɛ sim ɛsyes ɛ lɛ ngɔt, mɔn membu kam nɛ ebá nadi ebé ɛkpaŋɛpe pak tsik nɛ ɛsyee.
Dáa Yezu nadi etɔ́ ɛ, zukamwaa nɛ mot nadi edu nyɛ, bak eghuŋa nyɛ é nyel, bak tak etiidal nyɛ.
43 Ghuna tɔ ɛdhuu ɛ bot binɔk, ye nabɛ é nɛ dhiiti moma, ghiya nadi ekekɛk nyɛ é nyel boa, ààbɛ nɛ ɛtsek ɔ. Ɛbé ɛ tak naasa nɛ nɛ tyee membu kam nɛ ebá. Nyɛ naasilal epata bɛ djas tɔ mendjaa mɛ mɛgwoma ɛbuɛpe, ɛbé ààsi. Ye nabɛ ààbɛ nɛ mot nakwak ɛgwom ɛbé ɛ tak.
44 Nyɛ eezɛdu Yezu bhii koŋ, zyɛ, zɛmɛt kyee ɛghɔ ɛ kaad'ɛ wat. Mɛta nyɛ nazomɛt ɛ, é di tak wat, ghiya eezɛtsek.
45 Yezu eezɛdji náá: «Ɛzɛ mɛt mɛ?» Wɔ gwaa bot djas kɛla, Pyɛɛd eezɛke náá: «Ghɛŋ, beea kwaambi zukamwaa nɛ mot di etiidal wɔ ekyee djas'aak.»
46 Deenek, Yezu eezɛke náá: «Tsɛɛtsɛ mot eekwyɛt mɛ, etɛɛ náá, mɛ eegwyak náá, dhiiti pes mɛbwala eewyis tɔ lam.»
47 Dáa moma tak nagu náá, nyɛ eepanaa ɛ, moma tak eezɛtiila, nyɛ moo pwak nɛ bwoo. Bhii tak, nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si, si mɛko ɛ Yezu. Nyɛ eezɛmyam é mis mɛ bot djas, tin, nyɛ moo elɛɛ nɛ bot djas étɛp yé nyɛ namɛt kaad ɛ Yezu ɛ, nɛ dáa nyɛ nakatsak é di tak wat ɛ.
48 Wɔ gwaa Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Ɛsyes ɛ lam, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Zɛɛb eetsik wɔ. Tóa tɔ egwyem.»
49 Tinaak, Yezu dinaa elii, ngoola-ngoola ngɔt eezɛdus pɛ ndjaŋ ɛ kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda, zɛlɛɛ nyɛ náá: «Ɛsyes ɛ lɔ eezepɛka. Nàkabaadhek lyoel.»
50 Yezu nabɛ ààbis sa bɛ nadi elii ɛ. Nyɛ é boozɛke nɛ Zayilus náá: «Nàbem ba. Duma koŋ nɛ Zɛɛb, nyɛ waatsak!»
51 Dáa nyɛ nakum pɛ ndjaŋ ɛ, nyɛ eezɛlu bot djas náá, bɛ nàni tɔ ndjaa. Nyɛ nazomyaal é, bɛdjekel bɛ, Pyɛɛd, Zaŋ nɛ Zak, zɛnɔɔ sɛɛg nɛ nyɛɛg mɔn.
52 Bot djas, metetel nɛ mɛgwyɛ, nɛ etaŋal nɛ etsim. Ɛ di'enek Yezu é booke nɛ nɔɔ náá: «Nàdjeka. Mɔn ààpagwyɛ. Nyɛ é é gɔ́.»
53 Wɔ gwaa bot gɔ nyɛ etɛɛ náá, bɛ nadi egu náá, mɔn naazegwyɛ.
54 Nyɛ eezɛmɛt mɔn é mbɔ, nyɛ eezɛben gwood. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Mɔn'am, wyɛla!»
55 Ɛ di tak wat, mɔn'enɔk eezɛgom, nyɛ eezɛwyɛl. Bhii tak, nyɛ é boolwom bɛ náá, bɛ djɛ mɔn tak edee e dek.
56 Tin, ye nabɛ é, sɛɛg nɛ nyɛɛg naadyeebadjoka ɛlyelɛpe. Yezu eezɛlyak bɛ náá, bɛ nàlɛɛ bot sa nasael ɛ.

9

Lwomel bɛdjekel kam nɛ bɛbá

1 Yezu eezɛsɛɛg bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá, nyɛ eezɛdjɛ bɛ ghwyil nɛ eghɛŋ ɛsɔ embee esisim nɛ ɛtsik ɛ bot ɛ mɛbé.
2 Bhii tak nyɛ eezɛlwom bɛ, bɛ kɛgoola Mbɛɛ Bhaadal Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, nɛ ɛtsik ɛ membel.
3 Nyɛ eezɛdjɛ bɛ etsi náá: «Sa mot àànɔɔ sonok wat, nyɛ neetó nɛ yɛ mɛdjoŋ. Sa mot àànɔɔ sek, àànɔɔ ɛkoo, àànɔɔ mapa, kɛyaka nɛ epata tɔ mengwyɛ men. Sa mot ààdi nɛ ekuwa ebá.
4 Tɔ edi djas bot aamyaal náá, bi sulal ɛ, dika tɔ ndjaa tak, kɛkum dwoo bi aadus tin ɛ.
5 Mɛl djas bot aapɛɛ náá, bi nàsulal pɛ daa lɔɔ ɔ, kpaaka yibɔ, da bi é kut bɛ piib mɛko men. Yɛ aadi é, tyee mwana étɛp embee esesɛɛ bɔɔ.»

6 Bɛdjekel eezɛtɔ́ pɛ mɛl djas, kɛlɛɛ bot Mbɛɛ Bhaadal, nɛ ɛtsik ɛ bɛtɛ nɛ membel é edi djas.

Kɛŋ ɛ Elood

7 Tin, Elood mot nadi mɛkoozi kɔ kyee dik Ghalile ɔ, naagwak menduk mɛ etɛp binek djas. Nyɛ nabɛ é ààkagu sa nyɛ gek ɛ, etɛɛ náá, bɛdhiiti bot nadyeebake náá: «Zaŋ Nduuel-bot nagwyɛ ɔ, naazegom.»
8 Bak náá: «Ye é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb, Eli, eebaatuula!» Yak kyee bot náá: «Ye é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb na mwa, eezegom!»
9 Elood é boozɛke náá: «Ye nabɛ é mam ɛmet naazelwom náá, bɛ tsak Zaŋ Nduuel-bot. Ha yenɔk é nwyaa mot? Mot mɛ di egwak bot é lii etɛp bak ko ɛsu ɛ lɛ'aak é zɛ?» Nyɛ nadi esaa nyɛ neebee Yezu.

Yezu eedjɛ edee nɛ botom bɛmil ɛtɛn

10 Bot ɛ lwoma zokazɛbula pɛ daa Yezu, bɛ moo tin é baŋa nyɛ esesɛɛ ee bɛ nasa ɛ. Yezu é boozɛdul bɛdjekel bɛ, tɔ́ nɛ nɔɔ é ngwoob dhiiti ghaada di edjóoaa Bhɛtsaida ɛ.
11 Ghuna bot ɛbuɛpe naagu ze bɛ nadi tɔ́ ɛ, bɛ ɛ boozɛdu bɛ. Yezu zokazɛboma nɛ nɔɔ. Bhii tak, nyɛ moo tin é lyo bɛ dum nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, nɛ ɛtsik ɛ bot ɛ nadi kwos mɛtsika ɔ.
12 Dáa dwoo nabɛ ye moo sila ɛ, bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá é boozɛtiila pɛ daa lɛ. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Swaala bot bak, bɛ tɔ́ pɛ kɔ mɛl nɛ pɛ tɔ epɛt eedi pak nɛ wak ɛ, etɛɛ náá, penek bɛ waakɛ bela di ndjɔk nɛ edee e dek, etɛɛ náá, menaka wak é tɔ bal.»
13 Ɛ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Djɛka bɛ edee biyɔ bɛ ɛmet!» Bɛ eezɛbaake nɛ Yezu náá: «Bis zokalik é, nɛ emapa etɛn, zɛnɔɔ bɛsu ɛbá. Wɔ kwyɛl bilak é náá, bis kɛɛbɔm edee ee bot bak djas ee?»
14 Ɛ di'enek, mɛtaŋ mɛ bot naakum tyee botom bɛmil ɛtɛn. Tin, Yezu é boozɛlɛɛ bɛdjekel bɛ náá: «Dhilka bot djas mendiindil, zɛɛga bot mɛkam-mɛtɛɛ-tɛn e di wat.»
15 Bɛdjekel é boozɛsa dáa Yezu nake ɛ. Bɛ eezɛdil bɛ si.
16 Bhii tak, Yezu zɛnɔɔ emapa etɛn nɛ bɛsu ɛbá binek, nyɛ eezɛben mis pɛ ɛko, zɛghaapɛɛ Zɛɛb étɛp edee binek. Nyɛ eezɛpyak mapa, nɔɔ, djɛ bɛdjekel bɛ, bɛ kaa bot djas.
17 Mot nɛ mot naadɛ, djil. Bɛdjekel zokabula nɛ mɛbhwaa kam nɛ ebá yii mɛbhubhwak.

Pyɛɛd eelɛɛ náá, Yezu é Mɛsia

18 Dhiiti dwoo, dáa Yezu nadi é djaala nɛ Zɛɛb e dhiiti sum di ɛ, bɛdjekel nadi é, bɛ nɛ nɛ. Nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Mɛdhuu mɛ bot ke náá, mam é zɛ?»
19 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bak ke é náá, wɔ é Zaŋ Nduuel-bot. Bɛdhiiti náá, wɔ é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli. Bɛdhiiti pe ka baake ɛ náá: Wɔ é ngɔt tɔ bɛngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ee na mwa zegom ɔ.»
20 Yezu eezɛdji bɛ náá: «Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi ke náá, mam é zɛ?» Pyɛɛd eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ é Mɛsia Zɛɛb nadhis ɔ.»
21 Yezu eezɛdul bɛ mɛlɔ ɛlyelɛpe, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá, sa bɛ ààlɛɛ bot.

Ɛkɛnɛlɛŋ ɛ Yezu nalɛɛ étɛp ɛsyee nɛ ɛgom ɛ lɛ ɛ

22 Bhii tak nyɛ eebaazɛbil náá: «Ye goka é Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot zukaa ɛbuɛpe. Bɛpaa, nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi é waabhina nyɛ. Nyɛ waagóaa. Mɛlu mɛlɛl bhis ɛsyee ɛ lɛ, nyɛ waagom.»
23 Bhii tak, Yezu eezɛlii nɛ bɔɔ djas náá: «Yɛ bɛ náá, mot ngɔt ɛpekwyɛl ɛdu ɛ mɛ ɔ, nyɛ bet ɛkwyɛɛg ɛ nyel'ɛ, da nyɛ é bɛp mɛlaaba mɛ mɛlu djas, da nyɛ é du mɛ.
24 Etɛɛ náá, mot di ekwyɛl ɛtsik nyel'ɛ ɔɔ, nyɛ aanàkwaabela tsik, mot é myaal ɛsu ɛ tsik nyel'ɛ étɛp'am ɔɔ, nyɛ waabela tsik.
25 Mot ɛbela mɛvu mɛ bɔs djas, da nyɛ é gel nyel'ɛ ɛmet ɔɔ, nɛghu ɛpul ɛ nyel ɔɔ, ye é tɛtɛ yé nyɛ sa?
26 Mot aagwak sen étɛp'am nɛ étɛp mɛkpa mam ɔ, tin, mam Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é waagwak sen étɛp'ɛ dwoo mɛ aazyɛ tɔ duma yam ɛ, nɛ tɔ duma Saag'am nɛ efofop na dɛɛ ɛ.

27 Mɛ lɛɛ bin nɛ tsɛɛtsɛ náá: Tɔ sama bot ɛ di wak'aak, bɛdhiiti aanàkwaagwyɛ, bɔɔ ààbee Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.»

Bhwoob ɛ Yezu eeswoola

28 Ye naasa tyee yenga wat bhii nyɛ naalii deenek ɛ, Yezu zɛnɔɔ Pyɛɛd, nɛ Zaŋ, zɛnɔɔ Zak, nyɛ eezɛbyet kɔ dhiiti ɛtsok étɛp ɛdjaala nɛ Zɛɛb.
29 Esok Yezu nadi edjaala ɛ, bhwoob'ɛ zokaaaswoola; ekaad bɛ moo puu, ɛkasɛpe dáa ngwyes bhi.
30 Kasɛka tin é, bot ɛbá é bhaaz'ɛ, bɔɔ elɛɛ elɛŋ nɛ Yezu. Ye nabɛ é Moiiz bɛ nɛ Eli.
31 Bɛ eezɛtuula kuku mɛkas ɛ Zɛɛb. Bɛ nɛ Yezu nadi elii dum nɛ tyee nyɛ aasilal lwomel'ɛ ɛ, nɛ dáa nyɛ aakɛgwyɛ pɛ Yeluzalɛm ɛ.
32 Tinaak, Pyɛɛd nɛ bot ɛ lɔɔg'ɛ eezɛduma tɔ gɔ́, «syaaz». Dáa bɛ nakadjem ɛ, bɛ eezɛbee mɛkas ɛ Yezu nɛ bot ɛbá bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadi ɔ.
33 Ɛ̀ di nabɛ náá, bot binɔk moo é lik Yezu ɔ, Pyɛɛd eezɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, ye goka é náá, mena di wak. Djhoosumka epɛt elɛl: Wat yɔ, dhiiti yii Moiiz, dhiiti kadi é yii Eli.» Tinaak, nyɛ nadi é, ààgu sa nyɛ nadi eke ɛ.
34 Ɛ̀ di nyɛ nadi elii deenek ɔ, eguud eezɛsul, zɛbutal bɛ. Bɛdjekel é boozɛgwak bwoo é ɛbee dáa eguud di ebutal bɛ ɛ.
35 Tɔ eguud binek, gwood zokagék náá: «Nwyak é Mɔn'am mɛ nazetɔ ɔ. Gwakeka nyɛ.»
36 Bhii gwood nazegék ɛ, ye nakalik é, Yezu nyɛ ɛmet. Bɛdjekel é boozɛsyel tɛp tak, é ghɛŋ tak, bɛ nabɛ é ààbaŋa bot etɛp ee bɛ nabee ɛ.

Yezu eetsik dhiiti mɔɔ dhyeeb embee esisim nadi dhek ɔ

37 Ɛ̀ yak ɛlu Yezu bɛ nɛ bɛdjekel ɛlɛl binɔk moo é sul ɛtsok ɛlenek, wɔ gwaa zukamwaa nɛ mot zɛboma nɛ nɛ.
38 Tɔ ɛdhuu ɛ bot binɔk, mot ngɔt moo tin etsim: «Lyoel, mɛ ɛpedjaala nɛ nɔ, kɛla mis kɔ mɔn'am. Ye é sim mɔn'am!
39 Etɛɛ náá, mbee sisim é mɛt nyɛ ɔ, é di tak wat nyɛ ɛpekyeeb, bhii tak, ye é kadheeg nyɛ ɛlyelɛpe, é di'enek mɛwyil moo tin ewyis é nuub mɔn. Mbee sisim tak ɛpezuk nyɛ ɛlyelɛpe, ɛdus ɛ lɛ tin nɛ lyel.
40 Ye bɛ é, mɛ eedjala nɛ bɛdjekel bɔ náá, bɛ sɔ mbee sisim tak. Bɛ ààpakwak yɛ.»
41 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Embee bot, bot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ! Mɛlu mɛdhen kalik nɛ nam é ɛdi tɔ len? Baabela náá, mɛlu mɛdhen mɛ di egoka nɛ ɛmaad bin? Dha mɛ nɛ mɔn'ɔ wak.»
42 Dáa mɔɔ tak nazokunaa nɛ Yezu ɛ, wɔ gwaa mbee sisim zɛghɛɛg nyɛ si. Bhii tak ye moo zɛdheeg mɔn'enɔk ɛlyelɛpe na «buku-kuku». Tin, Yezu eezɛbhɛm mbee sisim tak, mɔn eezɛtsak. Bhii tak Yezu eezɛbulal nyɛ é mɛmbɔ mɛ sɛɛg.
43 Ye nabɛ é bot naadyeebadjoka mɛbwala mɛ Zɛɛb tin.

Yezu eebaalɛɛ ɛsyee nɛ ɛgom ɛ lɛ

Dáa ye bɛ náá, mot nɛ mot nabɛ é, nyɛ dinaa edjoka nɛ ɛsɔs etɛp djas Yezu nadi esa ɛ, Yezu é boolɛɛ nɛ bɛdjekel bɛ náá:
44 «Bɛɛka mɛlɔ men ɛnyɔɛpe étɛp bi neebaal sa mɛ aalɛɛ bin ɛ: Ye kalik é batsa Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot neekaaa é mɛmbɔ mɛ bot.»
45 Ɛ̀ di'enek, bɛdjekel nabɛ é, ààmɛt lo tɛp nyɛ nalɛɛ bɛ ɛ, etɛɛ náá, ɛsuk ɛ tak nadi bɛ é syela étɛp bɛ needi ààmɛt yɛ. Bɛ nadi é nɛ bwoo ɛdji ɛ Yezu tɛp'enek.

Ye é ɛzɛ di boo-mot?

46 Bɛdjekel moo tin ebe mɛso pak'ɔɔ étɛp bɛ neegu tɔ sama yɔɔ, ɛzɛ di boo-mot.
47 Yezu eezɛgu sa nadi edhaa pak'ɔɔ ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛnɔɔ mɔɔ dhyeeb, nɛɛg nyɛ é ngwoob'ɛ.
48 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Mot é myaal mɔn'ak kɔ ɛsu ɛ kwyɛl nyɛ di nɛ yɛ nɛ nam ɔ, nyɛ myaal é mam. Tin bela náá, mot é myaal mɛ ɔ, nyɛ myaal é, mot nadhis mɛ ɔ. Etɛɛ náá, mot di mɔɔ dhyeeb pak biyɔ djas ɔ, ye é nyɛy ɛ di boo mot.»

Mot di ààbhina mena ɔ, nyɛ ɛ́ mot'ena

49 Zaŋ eezɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, bis eebee dhiiti mot esɔ embee esisim nɛ din ɛ lɔ. Bis
eelyak nyɛ, etɛɛ náá, nyɛ ààkɛ lɔɔg wat mena nɛ bɛ nɔɔ.»
50 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààlyak nyɛ, etɛɛ náá, mot di ààbhina bin ɔ,
yenɔk ɛ́ mot'en.»

Bot ɛ dɛl Samali eepɛɛ náá, Yezu sulal kɔ dɛl ɛ lɔɔ

51 Dáa ɛlu ɛ nabɛ náá, nyɛ neebyet tɔ gwoo ɛ, nadi yɛ eezekunaa ɛ, Yezu ɛ́ boozɛke nɛ
lyemɛ wat náá: Nyɛ ɛpetɔ́ pɛ Yeluzalɛm.
52 Nyɛ ɛ́ bookyeed engoola-ngoola mɛbhaadal pɛ sok. Engoola-ngoola eezɛtɔ́, bɛ eezɛni
tɔ dhiiti dɛl pɛ kyee dik Samali étɛp bɛ neekoobal nyɛ di, nɛ esesɛɛ djas.
53 Tin, bot ɛ dɛl zokabyen náá, nyɛ nàsulal kɔ dɛl ɛ tak, etɛɛ náá, nyɛ nadi etɔ́ pɛ kyee dik
Yeluzalɛm.
54 Dáa Zak nɛ Zaŋ bɛdjekel bɛ nagwak deenek ɛ, bɛ ɛ́ boozɛke náá: «Ghɛŋ, wɔ ɛpekwyɛl
náá, bis djóo du, dus tɔ gwoo étɛp ye neezɛdik bɛ?»
55 Yezu eezɛliig mis, bhɛm bɛ. Bhii tak, nyɛ moo edul bɛ mɛlɔ.
56 Bɛ eezɛtɔ́ pɛ dhiiti dɛl.

Bot ɛ di ekwyɛl ɛdu ɛ Yezu ɔ

57 Yezu bɛ nɛ bot ɛ nadi egyee nɛ nɛ ɔ gba-gba kuku kyeed, wɔ gwaa dhiiti mot zokake
nɛ nɛ náá: «Mɛ ɛpekwyɛl ɛdu ɛ wɔ é di djas wɔ aatɔ́ ɛ.»
58 Yezu zokazɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bɛbhɛk ɛ́ nɛ eku, enen ɛ́ nɛ mɛk. Kabela náá, Sɛɛŋɛlɛ
Mɔn Mot tok nɛ di nyɛ di edjaasi nɛ ɛwala ɛ.»
59 Nyɛ eezɛke nɛ nwyak dhiiti mot náá: «Dua mɛ.» Mot'enɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ,
pookobet mɛ, mɛ pookokɛdel sok saag'am.»
60 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Beta bot ɛ zegwyɛ ɔ bɛ del myoŋ mɔɔ. Yɛ bɛ wɔy ɔ, tɔ́a,
kɛlyaal bot Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.»
61 Nwyak dhiiti mot eebaake yɛ náá: «Ghɛŋ, mɛ waadu wɔ. Pookobet náá, mɛ kɛ
ɛmwana nɛ bot ɛ mɛbyel mam.»
62 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mot zemɛt awata, da nyɛ baake náá, nyɛ bulal mis, gwyák
pɛ bhis ɔ, yenɔk tak ààpakɔa nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.»

10

Lwomel bɛdjekel mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛmbá nɛ ebá

1 Bhii tak Ghɛŋ eebaazɛsɛ́ɛ bɛdjekel mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛmbá nɛ ebá. Nyɛ
eezɛlwom bɛ bɛbá-bɛbá pɛ tɔ eghaada nɛ kɔ mɛl mɛ Yezu nabɛ náá, nyɛ aadhaŋ ɛ.
2 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Pyeeb nɛ bɔk. Bot ɛ mɛsa ààbu. Ye goka ɛ́ bi djaala náá, nakuma
pyeeb nyɛ dhis bɛdhiiti bot ɛ mɛsa étɛp bɛ needis edee tɔ pyeeb.
3 Tɔ́ka! Mɛ kyeed bin tin ɛ́, dáa bɔɔ ebhata tɔ eben.
4 Sa mot àànɔɔ ngwyɛ epata, àànɔɔ ɛkoo, àànɔɔ-nɔŋak dɔɔ nɛ mɛpapa. Sa mot ààbe tyɛ
étɛp mɛswosel e ze.
5 Pɛ tɔ mendjaa mɛ bi aani ɛ, keka sok náá: “Betka náá, egwyem di tɔ ndjaŋ'ak!”
6 Ɛ di'enek, mot di nɛ egwyem ɔ di tin ɔ, egwyem bin ɛ́ waakala kɔ lɛ. Yɛ kabɛ náá, mot
egwyem tok tin ɔ, egwyem bin ɛ́ waabula pɛ daa len.
7 Sulalka tɔ ndjaa mot egwyem é tak. Bi ɛ́ djɛaa mɛdii nɛ edee ɔɔ, da bi ɛ́ dɛ yɛ, etɛɛ náá,
mot-mɛsa goka ɛ́ nɛ ɛbela etuud e mɛsa mɛ. Sa mot ààkɛ mendjaa nɛ mendjaa.
8 Bi ɛ́ ni kɔ dɛl, da bɛ ɛ́ myaal bin ɔ, dɛka edee bɛ aadjɛ bin ɛ.
9 Tsikeka bot ɛ mɛbɛ́ di kɔ dɛl ɛ tak ɔ, da bi ɛ́ lɛɛ bot ɛ dɛl náá: “Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb eezekunaa nɛ
nen.”
10 Pɛ kɔ bɛdhiiti mɛl mɛ bi aani, da bot ɛ́ mɛl mɛ tak ɛpɛɛ náá, bi nàsulal pɛ daa lɔɔ ɛ, tɔ́ka
kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ dɛl, da bi ɛ́ lɛɛ nɛ nɔɔ náá:

11 “Bis ɛpekut piib mɛko mes. Ye é piib dɛl ɛ len zenaata bis é mɛko ɛ. Ye goka é náá, bi
gu náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb moo é ɛkunaaɛpe nɛ nen.”
12 Mɛ lɛɛ bin ɛ tsɛɛtsɛ náá: Dwoo Zɛɛb aazɛpéɛ bot ɛ, bot ɛ dɛl ɛlak é waapéɛaa é ɛlyelɛpe
dhaa bot ɛ dɛl ɛ Sodɔm.»

Eghaada eedi byen ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ

13 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nɔ, ghaada Koodazin! Haa kpaa-ghoŋ nɛ nɔ, ghaada Bhɛtsaida!
Etɛɛ náá, endem e mɛbwala mɛ nasael pɛ yebɔ ɛpedi náá, ye nasael é pɛ ghaada Tiid
nɛ pɛ Sidɔn ɔ, pe bot ɛ mɛl menɔk eeloobɔt kaad ɛpum, pe bɛ naazelɔɔba mɛsii, pe bɛ
naaloozeliig elyem bɔɔ.
14 Ɛtɛp tak é mɛ di elɛɛ bin náá, dwoo bot aadi péɛaa é, yebɔ mɛpéɛa waadhaa yii Tiid nɛ
Sidɔn nɛ mɛlyel.
15 Kapɛlnaum! Yɛ kabɛ wɔy ɔ, egeka bɔ é náá, wɔ é nɛ ghwyil ɛbyet, tó pɛ ɛko? Wɔ waasila
pɛ si, batakɛkum dɛl ɛ myoŋ mɛ bot.»
16 Nyɛ eebaazɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Mot aagwak bin ɔ, nyɛ eegwak mɛ. Mot ɛ byen
bin ɔ, nyɛ byen é mam. Tin, mot ɛ byen mɛ ɔ, nyɛ eebyen mot nadhis mɛ ɔ.»

Ɛbula ɛ bɛdjekel mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛmbá nɛ ebá

17 Bɛdjekel mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛmbá nɛ ebá nalwomaa ɔ, bɛ eezɛbula nɛ
mɛmyaala djas. Bɔɔ nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, dɔɔ nɛ embee esisim ɛpegwak bis esok bis di
elii nɛ nɔɔ é ghwyil din ɛ lɔ ɛ!»
18 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ di é, ebee Satan eedus pɛ ɛko sila pɛ kɔ bɔs tyee
ngwyes bhi.
19 Gwakeka: Mɛ eedjɛ bin eghɛŋ ɛkɛ kɔ bɛnyɔ, ebaalwɔl, dɔɔ nɛ ɛkɛ kɔ ghwyil mot
mɛbhuka men. Ye tok nɛ sa yɛ aasa bin.
20 Tin, nàmyaalaka, etɛɛ náá: Embee esisim ɛpegwak bin. Bi goka nɛ ɛmyaala é, yɛ bɛ
náá, min men é kwyalaa tɔ gwoo ɔ.»

Yezu eemyaala

21 Ɛ ghɛŋ tak, Yezu naazɛbela boo mɛmyaala Sisim na Dɛɛ nadjɛ nyɛ é. Nyɛ eezɛtsim:
«Hee Saag'am, Ghɛŋ gwoo nɛ bɔs. Mɛ eeghaapɛɛ wɔ, étɛp náá, wɔ eelyaal bɔɔ dhyeeb
esesɛɛ ee di esyela é mis mɛ bɛtsoŋ ɛ bot nɛ bot ɛ mɛtselal ɛ. Nɛ tsɛɛtsɛ, Saag'am, wɔ nɛ
kwyɛl náá, eesael deenek.
22 «Saag'am naadjɛ mɛ esonok djas. Ye tok nɛ mot di egu Mɔn, yɛ di ààbɛ Sɛɛg ɔ. Tin, mot
aanàkwaagu náá, Sɛɛg ɛzɛ, yɛ di ààbɛ Mɔn ɔ, nɛ bot ɛ Mɔn aakwyɛl ɛlyaal bɛ nwyak ɔ.»
23 Bhii tak Yezu eezɛliig mis, gwyák bɛdjekel, nyɛy nɛ nɔɔ, bɔɔ bɛmet náá: «Mɛnyɔ nɛ
biyɔ, etɛɛ náá, bi ɛpebee sa bi di ebee'enek!
24 Etɛɛ náá, mɛ lɛɛ bin é tsɛɛtsɛ náá, bɛtɛ nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ bɛmɛkoozi ɛbuɛpe
nadi é, nɛ gwyes ɛbee esa ee bi di ebee'aak. Saabɛgɔs nɛ nɔɔ é náá, bɛ nabɛ é ààbee. Bɛ nadi
é nɛ gwyes ɛgwak sa bi di egwak mos'ak, saabɛgɔs nɛ nɔɔ é náá, bɛ nabɛ ààgwak.»

Kana mot Samali na mbɛɛ lyem

25 Dhiiti lyoel etsi e Zɛɛb naazɛwyɛl, lii, étɛp ɛbhowal ɛ Yezu. Nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Lyoel,
mɛ sa dáa étɛp mɛ neebela tsik na kɔm-kɔm?»
26 Yezu kabɔɔza nɛ nɛ náá: «Haa, yé nakwyalel tɔ mɛkana mɛ etsi bina? Wɔ gwak dáa tɔ
tak?»
27 Mot'enɔk zɛbɔɔza náá: «“Wɔ goka é wɔ kwyɛl Ghɛŋ, Zɛɛb'ɔ nɛ lyem'ɔ djas, nɛ sisim'ɔ
djas, nɛ ghwyil'ɔ djas, nɛ ɛtselal ɛ lɔ djas.” Zɛnɔɔ náá: “Wɔ goka é wɔ kwyɛl sɔɔ mot dáa wɔ
di ekwyɛl nyel'ɔ met ɛ*.”»
28 Yezu é bookake nɛ nɛ náá: «Wɔ é bɔɔza ɛnyɔɛpe. Sa deenek, wɔ neebela tsik na kɔm-
kɔm.»

---

* **10:27** Dɛt 6.5; Msa 19.18

29 Ghuna ghaa mɛkana mɛ etsi ɛ Zɛɛb nakwyɛl é, nyɛ neebela gham. Nyɛ é boodji Yezu
náá: «Sɔ'am mot ɛzɛ?»
30 Yezu kadjɛ nyɛ kana é náá: «Dhiiti motom nadi edus pɛ Yeluzalɛm, eesul pɛ Yeliko.
Wɔ gwaa bot ɛ djii zɛmɛt nyɛ, duma nyɛ é nyel nɛ mɛbin, bɔɔ zɛdɛk nyɛ esa bɛ djas. Bɛ
eezɛkaab, lik nyɛ ekɔɔ nɛ ɛsyee.
31 Dhiiti ghaa-Zɛɛb nadi edhaa é ze'enek tyee zɛm-dhyee. Ɛ ghɛŋ nyɛ nabee mot'enɔk
ɛ, nyɛ eezɛgwoob, tɔ́ yɛ.
32 Tyee wat nɛ dhiiti Lɛvit† eezɛkwyil é di'enek, bee mot mɛpyoŋ, gwoob nyɛ, tɔ́ yɛ.
33 Tin, dhiiti mot dɛl ɛ Samali nadi etɔ́ yɛ mɛdjoŋ ɔ nazɛkum é ngwoob mot mɛpyoŋ
menɔk. Dáa nyɛ nakabee nyɛ é, wɔ gwaa ghoŋ zɛmɛt nyɛ ɛlyelɛpe.
34 Nyɛ eebaazɛtiila é bhaaz'ɛ, zɛso nyɛ mɛnyok nɛ mul tɔ mɛpyoŋ, zɛdjɛl nyɛ yɛ é. Bhii
tak, nyɛ eezɛkɛl nyɛ kɔ yaaga yɛ, tɔ́ nɛ nɛ pɛ ndjaa bɛdjoŋ. Tin, nyɛ eezɛgwom nyɛ ɛnyɔɛpe.
35 Yii myɛn, mot dɛl ɛ Samali yenɔk eezɛwyisal ghwooz epata mɛdil ebá, zokadjɛ
nakuma ndjaa bɛdjoŋ. Nyɛy nɛ nɛ náá: “Gwoma motom'ak. Epata djas ee wɔ aadi
ebaawyisal étɛp'ɛ ɛ, mɛ waaboobulal wɔ yɛ é, dwoo mɛ aabula ɛ.”»
36 Yezu eebaazɛdji náá: «Tɔ bɔɔ bɛlɛl, ɛzɛ kɔa nɛ ɛdi é mɔɔ sɔ mot bot ɛ djii namɛt ɔ?»
37 Ghaa etsi zokabɔɔza náá: «Yɛ é mot nagek nyɛ ghoŋ ɔ.» Yezu é booke nɛ nɛ náá: «Tɔ́a,
da wɔ é sa deenek.»

Yezu pɛ daa Maat nɛ Maali

38 Dáa Yezu nadi é ze, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ ɛ, wɔ gwaa bɛ zokazɛni tɔ dhiiti dɛl. Tɔ dɛl ɛ tak
ye nabɛ é nɛ dhiiti moma din ɛ lɛ nabɛ é Maat. Nyɛ eezɛsulal pɛ daa lɛ.
39 Nyɛ nabɛ é nɛ dhyeeb, din ɛ lɛ nabɛ é Maali. Maali tak nadi é si mɛko ɛ Ghɛŋ Yezu é
gwak mɛlyo mɛ.
40 Ye kabela é náá, Maat nadi eghuula étɛp ɛdjaab ɛ edee e bɛdjoŋ. Maat é boozyɛ zɛke
nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, wɔ ààbee dáa dhyeeb'am dhuugal mɛ nɛ bɛtɛ nɛ yak mɛsa mam mɛ
ɛmet'aak é? Lɛɛa nyɛ náá, nyɛ kwyee mɛ.»
41 Ghɛŋ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Maat, Maat, wɔ ɛpebem ba é etɛp e gwyes, lyem'ɔ ɛpesɔs
etɛp ɛbuɛpe yii toto.
42 Ye é nɛ sonok wat di nɛ boo mɛtaŋ. Maali sɛ́ɛ sa di nɛ boo mɛtaŋ ɛ. Yiizaag é di náá,
mot tok nɛ ghwyil ɛ dɛk nyɛ yɛ é.»

11

Yezu ɛpelyaal bɛdjekel bɛ, dáa bɛ di egoka nɛ ɛdjaala Zɛɛb ɛ

1 Dhiiti dwoo, Yezu nadi edjaala é dhiiti di. Dáa nyɛ nasilal ɛ, djekelɛ ngɔt eezɛke nyɛ
náá: «Ghɛŋ, lyaala bis ɛdjaala Zɛɛb, dáa Zaŋ nalyaal bɛdjekel bɛ ɛ.»
2 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi é di edjaala ɔ, keka náá:
“Zɛɛb Sɛɛg'es,
din ɛ lɔ di Dɛɛ ye guaa.
Ɛyoŋ ɛ lɔ zyɛ.
3 Djɛ bis ɛlu nɛ ɛlu edee di egoka nɛ nes ɛ.
4 Pela bis mesyem mes
etɛɛ náá, bisɔ ɛpepel bot ɛ nasa bis mɛbiyo ɔ.
Sa wɔ ààbet bis tɔ mɛbhowal.”»
5 Yezu eezɛbaake nɛ nɔɔ náá: «Djhoopookogek tyee náá: mot ngɔt pak'en é nɛ sɔ, nyɛ
eezɛtɔ́ pɛ daa lɛ kuku pum. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: “Sɔ'am, djema! Kola mɛ emapa elɛl,
6 etɛɛ náá, dhiiti sɔ'am ngɔt nadi é mɛndjoŋ ɔ, aloo nɛ tuula nenak pɛ daa lam. Mɛ tok
nɛ edee mɛ djɛ nyɛ.”

† **10:32** *Lɛvit* ELɛvit ɛ bot ɛ di sa mɛsa tɔ kok ndjaa-ebuwa ɔ.

7 Djhoopookogekeka náá: Sɔ'ɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ tɔ ndjaŋ'ɛ náá: “Beta mɛ gwyem! Ɛbɛ ɛ ndjaa moo é kɔɔla nɛ ɛngoŋ. Bis nɛ bɔn moo é ‘kpop’ mendjaa me si. Mɛ aanàkwaawyɛl, zɛdjɛ wɔ emapa é tak!”
8 Mɛ lɛɛ bin ɛ tsɛɛtsɛ náá, yɛ bɛ náá, nyɛ di ààwyɛl zɛdjɛ nyɛ é, kɔ ɛsu ɛ ɛsɔ ɛ bɛ nɛ nɛ ɔ, nyɛ waabatawyɛl, zɛdjɛ nyɛ sa nyɛ saŋ é, etɛɛ náá, sɔ ɛpenaada ɛwaab, ààbɛ nɛ sen.
9 Yɛ bɛ mam ɔ, mɛ kalɛɛ bin ɛ náá: Waabka, bi ɛ waadjɛaa. Saaka, bi ɛ waabela. Diigka é ɛbɛ ɛ ndjaa, bɛ waadii bin ye é.
10 Ye é deenek, mot aawaab ɔ, nyɛ waadjɛaa. Mot aasaŋ ɔ, nyɛ waabela. Bɛ dii ndjaŋ é, nɛ mot diig ɔ.
11 «Yɛ bɛ náá, dhiiti mot pak'en é sɛɛg mɔn ɔ, mɔn é waab su ɔɔ, nyɛ nɛ ghwyil ɛdjɛ mɔn nyɔ é di tak é?
12 Yɛ kabɛ náá, mɔn waab é ɛke ɔɔ, nyɛ é nɛ ghwyil ɛdjɛ nyɛ baalɔɔl é di tak é? Yɛ aanàkwaasael.
13 Kwyii biyɔ, bɛmbee ɛ bot bi di ɛ, bi nɛ gu ɛdjɛ embɛɛ esonok nɛ bɔn bin, gwyasa nɛ Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ, nyɛ waadjɛ Sisim na Dɛɛ nɛ mot aawaab ɔ.»

Yezu eezɛbɔɔza dum nɛ tɛp nyɛ natilaa gwyes ɛ

14 Dhiiti dwoo, Yezu nadi esɔ mbee sisim nanɛɛg dhiiti mot bubu ɛ. Wɔ gwaa mbee sisim zokawyis tɔ mot'enɔk, bubu mot'enɔk moo tin é lii. Tin, ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ moo tin é djoka.
15 Ɛ̈ di'enek, bot ɛ nadi tin ɔ moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Ye é Bɛlzebul, kukuma embee esisim, ɛ di edjɛ kɔkɔ yak mbi mɛbwala mɛ nyɛ di esɔ embee esisim nɛ ye é!»
16 Bɛdhiiti nadi ekwyɛl ɛlóo ɛ nyɛ pɛ ɛko, da é bwood nyɛ pɛ kyɛ. Bɛ é boolɛɛ nɛ nɛ náá: «Sa bis dhiiti ɛtseŋa mɛbwala di elyaal náá, Zɛɛb é nadhis wɔ ɛ!»
17 Tin, Yezu nabɛ é, eegu egeka e elyem bɔɔ. Nyɛ é booke nɛ nɔɔ náá: «Ɛyoŋ ɛ di náá, mɛsa mɛ bot ɛ tak ɛwaya pak'ɔɔ ɛ, ɛyoŋ ɛ tak aanàkwaadi. Bɔn bil wat tak ɛ waagonel pak'ɔɔ.
18 Yɛ bɛ náá, Satan é di etwak nyel'ɛ nyɛ met ɔɔ, ɛyoŋ ɛ lɛ aapyet dáa? Etɛɛ náá, bi ke é náá, mɛ twak embee esisim ɛ nɛ ghwyil ɛ Bɛlzebul djɛ mɛ ɛ.
19 Yɛ bɛ náá, mɛ sɔ embee esisim é nɛ ghwyil ɛ Bɛlzebul ɔɔ, haa yebɔ bot aasɔ embee esisim nɛ yaa ghwyil? Ɛ̈tɛp tak é di náá, bot bin bɔɔ bɛmet aadi é bɛtetɛp bin.
20 Nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Ye é nɛ ghwyil ɛ Zɛɛb ɛ mɛ di esɔ embee esisim. Ye kwyɛl ɛlyaal é náá: Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb eezekum tɔ len.
21 «Yɛ bɛ náá, mot ghwyil di nɛ mɛkoo mɛ dɛɛb ɛ di ebaal ndjaŋ'ɛ ɔɔ, esa bɛ é waabaalaa ɛnyɔɛpe.
22 Yɛ kabɛ náá, dhiiti mot di dhaa nyɛ nɛ ghwyil eezyɛ ɔɔ, nyɛ kwak ɛbhaad nyɛ si ɔ, bhii tak, nyɛ kadɛk nyɛ mɛkoo mɛ dɛɛb mɛ nyɛ nadi ebe-bwaal ɛ. Tin, nyɛ kanɔɔ esa bɛ djas é kaa.
23 «Mot ɛ di ààdi bis nɛ nɛ ɔ, nyɛ é mot mɛbhuka mam. Zɛnɔɔ náá, mot di ààkwyee mɛ nɛ ɛsɛɛg ɔ, waaz ɛ waaz'aak.»

Ɛ̈bula ɛ mbee sisim

24 «É sok mbee sisim di ewyis tɔ nyel mot ɛ, ye dyeebawyis é tó, tɔ di di ààbɛ nɛ mɛdii ɔ, é kɛsaa di yɛ aakɛwala ɔ. Yɛ di ààbela di ɔɔ, yɛ kake é náá: “Mɛ pookosik pɛ ndjaŋ'am, ndjaa mɛ nawyis tɔ tak ɛ.”
25 Tin, sika yɛ aakasik ɛ, ye kabela ndjaa tak é, toto, waabela, koobela.
26 Ɛ̈ di'enek, ye kató, kɛnɔɔ bɛdhiiti embee esisim etɛn nɛ ebá di edhaa yɛ nɛ embee mɛsa ɔ. Tin, bɔɔ djas kazɛni é tɔ ndjaa bɛ bela di ɛdisi ɔ. Ɛ̈ di'enek, tsik mot'enɔk kazɛpulel dhaa-dhaŋak tyee nabɛ sok ɛ.»

Tɛtɛ ekum

27 Dáa Yezu nadi elii deenek ɛ, dhiiti moma zokazɛben gwood tɔ ɛdhuu ɛ bot, nyɛy nɛ nɛ náá: «Mɛnyɔ nɛ moma nabɛp ɛbum ɛ lɔ ɔ! Mɛnyɔ nɛ mɛbel mɛ wɔ nadɛɛ!»

28 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛnyɔ nɛ nen, bot ɛ di egwak mɛkpa ɛ Zɛɛb, da bi ɛ́ kɛ dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ.»

Ngwyeebel dhiiti tseŋa mɛbwala

29 Dáa mɛdhuu mɛ bot nadi esaala é ngwoob ɛ Yezu ɛ, nyɛ moo tin é ke náá: «Bot ɛ di kɔ bɔs'ak mos'aak àànyɔ bot. Bɛ ɛpewaab dhiiti tseŋa mɛbwala mɛ Zɛɛb. Bɛ aanàkwaakobee dhiiti wat, yɛ di ààbɛ yii nabɛ ye ɛ́ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Yonas ɔ.
30 Deenek, tyee wat Yonas nadi tseŋa é mis mɛ bot ɛ ghaada Niniv ɛ, deenek ɛ́ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aadi tseŋa étɛp bot ɛ di kɔ bɔs'ak mos'ak.
31 Ɛ́ dwoo Zɛɛb aazɛpɛ́ɛ bot ɛ, moma di mɛkoozi kɔ mɛl mɛ di pɛ kyɛ bɔs ɛ, waatyaa sok bhwoob bot ɛ mɛlu mak. Tin, nyɛ waakwyesal bɛ ndjɛ sɔs, etɛɛ náá, nyɛ naadus pɛ mɛsik mɛ bɔs, étɛp ɛzɛgwak mɛkpa mɛ etsoŋ ɛ Salomɔŋ. Ghuna yii di wak ɛ eedhaa-dhaŋak yɛ Salomɔŋ.
32 Ɛ́ dwoo Zɛɛb aazɛpɛ́ɛ bot ɛ, bot ɛ dɛl ɛ Niniv waatyaa sok bhwoob bot ɛ mɛlu mak. Tin, bɛ waazɛkwyesal bɛ ndjɛ sɔs, etɛɛ náá, bot ɛ ghaada Niniv naazeliig elyem bɔɔ, bhii bɛ nazegwak mɛlyo ɛ Yonas ɛ. Ghuna yii di wak ɛ dhaa-dhaŋak yɛ Yonas!»

Mis mɔ ɛ́ lambi nyel'ɔ

33 «Mot aanàkwaatuub lama, da nyɛ ɛ́ butal yɛ si bhwaa. Yɛ ààsaaa deenek. Ye goka nɛ ɛkɛlaa ɛ́, pɛ kɔ tɛɛg, etɛɛ náá, bot djas aadi eni tɔ ndjaŋ ɔ needi tɔ gwyɛ tak.
34 Mis mɔ ɛ́ lambi nyel'ɔ. Mis mɔ ɛ́ di enyaasok ɛnyɔɛpe ɔɔ, gua náá, nyel'ɔ djas ɛ́ tɔ selele. Yɛ kabɛ náá, mis mɔ àànyaasok ɔɔ, nyel'ɔ djas ɛ́ tɔ ghooghom.
35 Deenek ɛ́, mɛ di elɛɛ wɔ náá, wɔ di tsoŋ mot étɛp ɛbaal eselele di tɔ lɔ ɛ, é kaab náá, eselele bin ɛzɛkɛliiza ghooghom.
36 Yɛ bɛ náá, nyel'ɔ djas ɛ́ tɔ selele, ààbɛ nɛ kyee nyel wat di tɔ ghooghom ɔɔ, nyel'ɔ djas aadi ɛ́, tɔ gwyɛ, dáa lambi di edjɛ wɔ gwyɛ nɛ mɛkas mɛ ɛ.»

Yezu eedul eFalizyɛ bɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi mɛlɔ

37 Dáa Yezu nasilal ɛlii ɛ, dhiiti Falizyɛ zokadjóo nyɛ, nyɛ zɛdɛ pɛ ndjaŋ'ɛ. Yezu zokani tɔ ndjaa mot tak, nɔɔ nyel, disi kɔ mesa.
38 Falizyɛ yenɔk zokadjoka dáa nyɛ nabee náá, Yezu nabɛ ààgwyii mɛmbɔ ɛsok nɛ nyɛ nɛ dɛ edee ɛ.
39 Tin, Ghɛŋ ɛ́ booke nɛ Falizyɛ yenɔk náá: «Beeka dáa biyɔ eFalizyɛ di ɛ: Bi dyeebagwyii ɛ́ ekoŋ e ebɛɛlɛ nɛ ekoŋ e esaan. Yɛ kabɛ tɔ tak ɔ, bi nɛ bu ɛkwosak ɛ djii nɛ embee elyem dhaa nyel.
40 Bi ààtselal, ye tok Zɛɛb mot nasa pɛ kel ɔ naba ààsa tɔ tak é?
41 Djɛka bɛdjel ɛ bot esa eedi tɔ ebɛɛlɛ ɛ, nɛ yii di tɔ esaan bin ɛ. Deenek ɛ́ esonok djas aadi, dɛɛ étɛp'en.
42 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ, eFalizyɛ etɛɛ náá, bi ɛpetuud Zɛɛb nɛ endiyal kam e nadjeebe nɛ aghomkɔtɔ, zɛnɔɔ mɛwyee mɛ di ebɛaa tɔ bok ɛ. Da bi ɛ́ kapeeba ɛ́ epiki nɛ kwyɛl ɛ Zɛɛb. Ghuna, sa bɛ di egoka nɛ ɛwa lyem é tak ɛ́, yɛ ɛ́ yenek, ààpeeba bɛdhiiti kalik ɛ.
43 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ, eFalizyɛ etɛɛ náá, bi kwyɛl ɛ́, mɛbhóó mɛ pɛ sok étɛp ɛtela mɛnyel tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda, bi nɛ kwyɛl bi swosaa nɛ duu kɔ mɛbɛsɛɛ.
44 Haa kpaa-ghoŋ nɛ biyɔ, etɛɛ náá, bi ɛ́ dáa mɛvit mɛ di ye moo ààkanyen ɛ. Mɛvit mɛ bot di kɛ kɔ tak ààgu ɛ!»
45 Mot ngɔt tɔ bɛlyoel ɛ etsi e Zɛɛb zokazɛdji nyɛ náá: «Lyoel, dáa wɔ di elii deenek'enek, wɔ lee tin ɛ́ dɔɔ nɛ bisɔ!»
46 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Kpaa-ghoŋ dɔɔ nɛ biyɔ, bɛlyoel ɛ etsi e Zɛɛb! Bi ɛpekɛl kɔ ekoŋ e bot mɛkɔm mɛ na dil-dil, da bi kadi ɛ́, ààkosɛɛb-sɛɛbak djin wat étɛp ɛkwyee bɛ é ɛbɛp dil-dil mɛkɔm mɛ tak.
47 Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, etɛɛ náá, bi ɛpesum mɛvit mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb bɛbhaab bin nagó ɛ!

48 Deenek, bi kwyɛl ɛlyaal ɛ náá, bi eemyaal embee esesɛɛ bɛbhaab bin, etɛɛ náá, bɛ naagó bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, ye é biyɔ ɛ kadi esum mɛvit mɔɔ!
49 Kɔ ɛsu ɛ tak ɛ Zɛɛb tɔ etsoŋ bɛ, nake náá: “Mɛ waakyeed bɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ bot ɛ lwoma, bɛ waagó bɛdhiiti, da bɛ é wa bɛdhiiti tɔ tsik mezuk.”
50 Kana ɛkus ɛ bɔs, bɛtɛ nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naadyeebagóaa, étɛp tak é di náá, esesɛɛ binek djas kwyɛ kɔ elo e kɔkɔ bot ɛ di kɔ bɔs dwoo mos'ak.
51 Kana dwoo ɛsyee ɛ Abhɛl, kɛyaka nɛ yɛ Zakali, mot nagóaa pak mesa ebuwa, bɛ di eka ebuwa ɔ, nɛ Di na Dɛɛ ɛ Ghɛŋ, nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin é náá, esesɛɛ binek djas kwyɛ kɔ elo e kɔkɔ bot ɛ di kɔ bɔs dwoo mos'ak.
52 «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nen, biyɔ, bɛlyoel ɛ etsi e Zɛɛb, etɛɛ náá, bi eezediyal ze di etɔ́ nɛ bot pɛ daa Zɛɛb ɛ. Biyɔ bɛmet bi ààpakɛ é ze tak. Tin, bi ɛpela bot ɛ di ekwyɛl ɛdhaa é ze tak ɔ, ze.»
53 Dáa Yezu nawyis tɔ ndjaŋ'enek ɛ, eFalizyɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi moo tin nɛ mɛbhuk tɔ elyem. Bhii tak bɛ moo tin edji nyɛ bɛtɛ nɛ ekiya dum nɛ bɛtɛ nɛ etɛp.
54 Ɛ di'enek, bɛ nadi elóo nyɛ pɛ ɛko, da bwood nyɛ pɛ kyɛ étɛp bɛ neebela mɛkpa mɛ bɛ aapit nyɛ nɛ ye ɛ.

12

Yezu ɛpedul bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si mɛlɔ

1 Ɛ ghɛŋ tak, bot eezɛsɛɛga é di tak. Mɛbu mɛ bot sa náá, bɛdhiiti nyalel pak'ɔɔ. Tin, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Ɛsok nɛ esonok djas, ye goka é náá, bi kyee leviid eFalizyɛ. Ye kwyɛl ɛlyaal é, mɛfulu mɔɔ yii mɛdjhaaz pɛ ɛko bhimis pɛ si.
2 Esesɛɛ djas di esyela ɛ, yɛ waawyis é gwyɛ, etɛp ee nadi tɔ sɔ ɛ, yɛ waaguaa nɛ bot djas.
3 Ɛtɛp tak é di náá, etɛp djas bi aadi elii tɔ ghooghom ɛ, yɛ aadi egék é gwyɛ mwos dwoo. Sa bi nanyiiŋelaa tɔ ɛlɔ pɛ tɔ dhɛŋ ɛ, yɛ aadi é moo tuuda kɔ emii e mendjaa.»

Sa mot di egoka nɛ ɛkyee ɛ

4 «Biyɔ bɛsɔ bam, mɛ lɛɛ bin é náá, nàkaabka bot ɛ di egó tsik epuud ɔ, bhii tak, bɛ kadi é ààsa dhiiti sonok.
5 Mɛ paakolyaal bin sa bot di egoka nɛ ɛkaab dhaa nyel ɛ. Bi goka nɛ kaab é Zɛɛb, mot di náá, bhis ɛsyee, nyɛ é nɛ ghwyil ɛkɛmwas bin tɔ du na kɔm-kɔm ɔ. Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, ye é nyɛy ɛ bi di egoka nɛ ɛkaab!
6 Bot djas nɛ gu náá, bɔɔ enen etɛn dyeebabɔmsaa é nɛ epata ebá. Kabela náá, ye tok nɛ sa Zɛɛb aadjisa é mis mɛ.
7 Deenek, bhoo elo bin é elaŋa, sa mot ààdi nɛ bwoo, etɛɛ náá, é mis ɛ Zɛɛb, bi é nɛ boo mɛtaŋ, dhaa enen!»

Ɛlyaal ɛ bot ɛzɛ di Yezu, nɛghu ɛbyen ɛ nyɛ

8 «Mɛ lɛɛ bin é náá, mot aamyam popoopwon é mis mɛ bot djas náá, nyɛ é djekel'am ɔ, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot pe é waamyam nyɛ é mis mɛ efofop ɛ Zɛɛb.
9 Tin, Mot ɛ kɛla popoopwon é mis mɛ bot djas náá, nyɛ tok djekel'am ɔɔ, mam pe, mɛ waakɛla nyɛ é mis mɛ efofop ɛ Zɛɛb.
10 Yɛ bɛ náá, dhiiti mot eelóo mbee ɛkpa nɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɔɔ, mot tak é nɛ ghwyil ɛbela ɛpelak. Yɛ kabɛ náá, mot eebyasal Sisim na Dɛɛ ɔɔ, yenɔk aanàkwaabela ɛpelak.
11 «É sok bɛ aató nɛ nen sok bhwoob bɛtetɛp, tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nɛ pɛ daa ekukuma nɛ bɛmɛkoozi ɛ, sa mot ààbem ba dum nɛ dáa bi aataŋal nɛ mɛkpa mɛ bi aalóo ɛ.
12 Etɛɛ náá, é di'enek wat Sisim na Dɛɛ waalyo bin dáa bi di egoka nɛ ɛtaŋal ɛ.»

Kana kum mot di àdbɛ nɛ lyem ɛ

13 Mot ngɔt tɔ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ zokazɛke nɛ Yezu náá: «Lyoel! Lɛɛa nɛ mɔn nyaag'am náá, bis kaa esa ee sɛɛg'es nalik ɛ.»

14 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɔɔ sɔ'am, ɛzɛ nɛɛg mɛ tetɛp dum nɛ etɛp bin, dɔɔ nɛ étɛp ɛkaa esa ee sɛɛg'en nalik bin nɛ yɛ ɛ?»
15 Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi é kobaka nɛ dɔɔ mɛvu, etɛɛ náá, tsik mot tok étɛp mɛvu. Ye nakoozobɛ náá, nyɛ é kum mot.»
16 Tin, nyɛ é boozɛlɛɛ bɛ kana yak: «Dhiiti kum mot nadi é nɛ mɛdhik mɛ nadi sa náá, nyɛ gó bhek ɛbuɛpe ɛ.
17 Nyɛ moo tin é siiza. Nyɛy náá: "Mɛ sa dáa etɛɛ náá, mɛ tok nɛ bɛtɛ nɛ e di étɛp mɛ neekwom edee mɛ gó tɔ pyeeb'am ɛ?"
18 Bhii tak nyɛ eezɛke náá: "Beea dáa mɛ aasa ɛ: mɛ waawaaz etaa bam, da mɛ é lóo bɛ na bɔk-bɔk. Tin, da mɛ é wa edee bam nɛ mɛvu mam djas."
19 Bhii tak mɛ ka ke nɛ nyel'am ɛ náá: "Mɔɔ sɔam, e di deenek, wɔ moo é nɛ mɛvu ɛbuɛpe, yii aadjala étɛp membu ɛbuɛpe ɛ. Wɔ é nɛ ghwyil ɛka wala. Dɛa edee nɛ mɛdii. Dia tɔ mɛ myaala."
20 Tin, Zɛɛb zokazɛke nɛ nɛ: "Wɔy mot di ààbɛ nɛ lyem'aak! E pum'ak mos mɛ ɛpenɔɔ tsikɔ. Deenek, esesɛɛ ee wɔ kwom ɛ, ɛzɛ aabe yɛ?"»
21 Yezu eebaazɛke náá: «Yɛ aadi é, deenek dum nɛ bot ɛ di saa mɛvu mɛ mɛnyel mɔɔ ɛmet. Da é mis mɛ Zɛɛb bɛ é kadi ɛ, ààbɛ bɛkuma ɛ bot.»

Ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb

22 Yezu zɛke bhii tak nɛ bɛdjekel náá: «Étɛp tak é mɛ di ke náá: Nàbemka ba étɛp edee bi di nɛ gwyes tak étɛp tsiken ɛ, nɛ étɛp eduuba ekaad ee bi di egoka nɛ ɛbɔt ɛ.
23 Etɛɛ náá, tsik eedhaa edee nɛ mɛnyok. Nyel eedhaa ekaad nɛ boo mɛtaŋ.
24 Beeka enen ee di djóoaa kɔlbo enek: Bɛ ààbɛ epyeeb, ààbɔ́k edee ee di wum tɔ epyeeb ɛ. Bɛ tok nɛ edi ɛkwom edee tɔ bhwaa nɛ kɔ etaa. Dhi tin, Zɛɛb é dee bɛ! Biyɔ, bi dhaa enen nɛ boo mɛtaŋ.
25 Ɛzɛ pak'en di nɛ ghwyil ɛbil ba mɛlu kɔ mɛlu mɛ tsik'ɛ nɛ esiiza bɛ?
26 «Yɛ bɛ náá, bi tok nɛ ghwyil ɛkwak ɛsa ba sa dem ɔ, étɛp yé bi di bem ba kɔ ɛsu ɛ yii ka likenek?
27 Pookogwyákeka dáa mɛzɛm di wyee tɔ mɛdhik ɛ: Bɛ ààsa mɛsa. Bɛ ààlat ekaad. Tin, ye goka é, mɛ lɛɛ bin náá, ye nakoobɛ Salomɔŋ nɛ bɛtɛ nɛ duu, nyɛ nabɛ é ààbɛ nɛ mbɛɛ kaad nanyɔ dhaa wat tɔ kɔkɔ mɛzɛm menek.
28 Kwyii Zɛɛb di e bet eka e mɛdhik, da djɛmɛn ye é nɔŋaa, dikaa tɔ du, gwyaasa nɛ biyɔ! Zɛɛb tok nɛ ghwyil ɛsa deenek dum nɛ nen e? Dáa bi di náá, bi tok nɛ boo ɛmyaal nɛ nɛ ɛ!
29 Nà dhekeka mɛnyel min étɛp ɛsesaa edee nɛ mɛdii mɛ bi aadɛ ɛ.
30 Ye é bot ɛ bɔs'ak ɛ di pɛɛ Zɛɛb ɔ, di nɛ egwyes e esaala binek. Guka náá, Sɛɛg'en nɛ gu egwyes bin.
31 Pookosaaka ɛsok Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Bhii tak, nyɛ waadjɛ bin yii ka lik ɛ.»

Ɛkwom ɛ ekum tɔ gwoo

32 «Mɔɔ ɛsaa é Zɛɛb, nàbem ba, etɛɛ náá, Sɛɛg'en kwyɛl é, nyɛ needjɛ bin Ɛyoŋ ɛ lɛ.
33 Bɔmsaka ekum bin. Sa bi aabela ɛ, bi kaa-kaŋ é nɛ bɛdjel ɛ bot. Saka mengwyɛ mɛ epata ee di yɛ ààgwyɛ é. Kwomka ekum bin pɛ dáa Zɛɛb. Penek, bot ɛ djii aanàkwaani, kɛdjii yɛ. Bɛsɛs aanàkwaagɔɔ yɛ.
34 Bi sa deenek etɛɛ náá, e di mot di kwom esa bɛ ɛ, lyemɛ di é tak.»

Kana étɛp mɛnyan mɛ mis

35 «Dika nɛ ekaad e mɛsa min, nɛ elambi etuuba.
36 Dika dáa bot ɛ mɛsa di bwood kukuma yɔbɔ ɔ, etɛɛ náá, esok nyɛ aabula kɛbeeb moma ɛ, nyɛ diig ɛbɛ ɛ ndjaŋ ɔ, bɛ neeleedii.
37 Mɛnyɔ nɛ bot ɛ mɛsa aadi é nyan ɛ mis ɔ, é ghɛŋ kukuma yɔbɔ aatuula ɛ. Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: kukuma nyɛ ɛmet é waabɔt ekaad e mɛsa mɛ, da bhii tak nyɛ é dil bɛ kɔ mesa, da nyɛ é djɛ bɛ edee.

38 Nyɛ é bula kuku ɛgha ɛ pum ɔ, nɛghu kabɛ pum eezeliig ɔ, da nyɛ é bela bɛ e mis
membek ɔ, mɛnyɔ nɛ nɔɔ ɛbuɛpe!
39 «Gwakeka sa mɛ di lɛɛ ɛ: Yɛ bɛ náá, nakuma ndjaŋ ɛpedi é di é gu ɛwala ɛ pum mot djii
aazyɛ, zɛdjii tɔ ndjaŋ'ɛ ɔ, pe nyɛ aanàkwaabet nyɛ, nyɛ zɛni tɔ ndjaŋ'ɛ.
40 Biyɔ pe nyanka mis, etɛɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aatuula e ɛwala bi aadi ààbwood nyɛ
é.»

Mot-mɛsa di sosoob ɔ

41 Tin, Pyɛɛd eezɛdji nyɛ náá: «Ghɛŋ, wɔ lɛɛ kana yak é, étɛp bisɔ bɛ ɛmet “ohoo” étɛp bot
djas?»
42 Wɔ gwaa Ghɛŋ zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Nwyak mot-mɛsa di sosoob nɛ etsoŋ ee? Beea
kukuma ngɔt zokazɛlɛɛ mot-mɛsa mɛ náá, nyɛ baal ndjaŋ'ɛ. Bhii tak, da nyɛ é djɛ bɛdhiiti
bot ɛ mɛsa yɔbɔ edee e tɛtɛ ɛwala.
43 Mɛnyɔ nɛ mot-mɛsa menɔk, kukuma ye é bula zɛbela nyɛ, nyɛy é sa mɛsa mɛ tak ɔ.
44 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ, náá: Kukuma ɛ waadjɛ mot-mɛsa menɔk esa bɛ djas,
nyɛ baal.
45 Mot-mɛsa menɔk ɛ ka ke náá: “Kukuma aanàkwaaleebula.” Bhii tak nyɛ moo duma
botom nɛ boa ɛ di sa mɛsa tin ɔ nɛ mɛbin e mɛnyel. Di nyɛ di dɛ edee nɛ kuka yɛ mɛnyok.
46 Tin, kukuma yɛ aabula é, e dwoo nɛ ɛwala mot-mɛsa menɔk aadi pel náá, nyɛ
aanàkwaazyɛ dwoo tak ɛ. Nyɛ waasɔ mot-mɛsa menɔk, da nyɛ é lyaal nyɛ kyet dáa bot
ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ.
47 «Mot-mɛsa mɛ di gu sa lyem kukuma yɛ di kwyɛl ɔ, da nyɛ é kadi é, ààsa ɔ, nyɛ waabiaa
nɛ ghwyɛs ɛbuɛpe.
48 Yɛ kabɛ náá, mot di ààgu ɛkwosak ɛ kukuma yɛ di sa esonok binek ɔ, yɛ mɛbin aadi
é, ba bim eghwyɛs. Mot ɛ djɛaa bɛtɛ nɛ esa ɔ, pɛ dáa mot tak yɛ aabaawaabaa é ɛbuɛpe; pɛ
dáa mot bɛ aakwom daa lɛ ɛbuɛpe ɔ, pɛ daa lɛ, bɛ aabaazowaab ɛ ɛbuɛpe kɛdhaa dhaŋaa
bim bɛ nakwom ɛ.»

Yezu, mɛbɛka mɛ bot

49 «Mɛ nazyɛ, zɛtuub du kɔ bɔs. Mɛ kwyɛl é náá, pe du tak kaa di moo tuuba!
50 Ye goka é náá, mɛ duwa kɔkɔ mbi ɛduwa Zɛɛb sis. Mɛ ɛpebwood ɛduwa Zɛɛb tak nɛ
lyem pɛ ɛko, lyem'am é pɛ ɛko kɛkum dwoo ɛduwa Zɛɛb ɛlenek aazyɛ é.
51 «Bi gek é náá, mɛ nazyɛ kɔ bɔs é, étɛp egwyem nɛ ɛgwakel tɔ bot e? Aàbɛ! Mɛ lɛɛ bin ɛ
náá: mɛ nazyɛ, zɛbɛk nɛ wa ɛghuub pak bot.
52 Kana dwoo pan mos'ak, bot ɛtɛn di tɔ mɛbyel mɛ wat ɔ, waabɛka. Bot ɛlɛl waapek bot
ɛbá. Bot ɛbá waawaya nɛ bak bɛlɛl.
53 Sɛɛg ɛ waabhina mɔn'ɛ; mɔn bhina sɛɛg. Nyɛɛg bhina mɔn'ɛ mɔɔ moma; mɔn mɔɔ
moma bhina nyɛɛg. Bhɛɛbel moma bhina nakɔla; nakɔla bhina bhɛɛbel moma.»

Ɛgu ɛlaŋ ɛ endem tɔ gwoo

54 Yezu nadi baake nɛ mɛdhuu mɛ bot náá: «Esok bi di baabee eguud é kɛghɛɛ pɛ ɛbil ɛ
dwoo ɛ, e di tak wat, bi dyeebake ɛ náá: “Bhi ɛ waanee.” Ye é waabataswaala ɛ nee.
55 Yɛ ka bɛ, esok bi bee pup ɛpekɛ ghɛɛ pɛ kyɛ bɔs ɛ, bi dyeebake ɛ náá: “Gwyes ɛ waakas
mos ɛbuɛpe.” Yɛ aabataswaala deenek.
56 Bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si, bi é nɛ ghwyil ɛsiiza ɛnyɔɛpe endem di kɔ bɔs ɛ,
nɛ ekyee e bɔs nɛ gwoo. Ha, étɛp yé bi di ààgu sa ɛwala mena dik'ak, di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ?»

Ɛgwakel bi nɛ mɔɔ nyoog

57 «Étɛp yé biyɔ bɛ ɛmet di ààgu ɛpéɛ náá: “Yak é mbɛɛ sonok”?
58 Yɛ bɛ náá, wɔ ɛpekɛ taŋal bi nɛ mot ɔ, bi nɛ mot tak é di ɛdjaad ze wat ɔ, étɛp ɛtó pɛ
baakɛ péɛ bin ɔ, sa mɛghaaz bi gwakel e di bi dinaa e ze'enek ɛsok. Deenek wɔ waalu
náá, mot bi nɛ nɛ di nɛ tɛp ɔ nàdul wɔ sok bhwoob bɛtetɛp. Bhii tak bɛtetɛp eezɛdjɛ wɔ e
mɛmbɔ mɛ esodja, da wɔ é mɛtaa e mbok.

59 Mɛ lɛɛ wɔ náá, wɔ aanàkwaawyis tin, ààtuud sa mot wɔ nabe ɛ, dɔɔ nɛ bɛna-tseetsa.»

13

Pak ɛliig ɛ elyem nɛ ɛsyee: Sɛɛka

1 Eghɛŋ tak, bɛdhiiti bot zokazyɛ, zɛlɛɛ Yezu dáa mɛkoozi Pilat nagó bot ɛ Ghalile esok
bɛ nadi djɛ Zɛɛb ebuwa e bɛtit ɛ.
2 Yezu é boobɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi gek bilak é náá, bot ɛ Ghalile binɔk góaa deenek é, etɛɛ
náá, bɛ nadi é bot ɛ mesyem, dhaa bot ɛ Ghalile djas e? Aàbɛ!
3 Betka, mɛ lɛɛ bin náá: Bi ɛ di ààliig elyem ɔ, biyɔ djas pe ɛ waagwyɛ dáa bot binɔk.
4 Tin, bot kam nɛ etɛn nɛ bɛlɛl vyɛɛgvyɛɛg ndjaa Silowe nagó, esok ye nabik ɛ, bi ke bilak
ɛ náá: Bɛ nadi egu ɛsuk ɛ tɛp dhaa bot ɛ Yeluzalɛm e? Aàbɛ!
5 Betka, mɛ lɛɛ bin náá: Bi ɛ di ààliig elyem ɔ, biyɔ djas pe ɛ waagwyɛ dáa bot binɔk.»

Kana le fiigh di àdwum ɛ

6 Bhii tak Yezu eezɛlii nɛ nɔɔ tɔ kana náá: «Mot ngɔt nadi é, nɛ le fiigh tɔ pyeeb vin yɛ,
nyɛ zokazɛsaa ɛbɔ́k ɛ bhum, nyɛ kadi é, ààbela sonok.
7 Nyɛ eezɛke nɛ mot di baal pyeeb vin tak ɔ: “Beea, e moo mos é, membu melɛl mɛ di
zyɛ, zɛsaa ɛbɔ́k ɛ bhum le fiigh'ak. Mɛ ààbela. Tsaala yɛ, etɛɛ náá, yɛ ààgoka nɛ ɛnɔɔ yenek
boo di tin gwyes.”
8 Tin, mot di baal pyeeb vin tak e zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: “Ghɛŋ, pookobaabet nyɛ mbu yak.
Mɛ waapu guk e mengwoob. Bhii tak da mɛ é wa eka nɛ ezeeza, ye needjɛ nyɛ ghwyil
ɛsam.
9 Deenek ye é nɛ ghwyil ɛwum e mbu di zyɛ yenek. Nyɛ di, ààka wum ɔ, da wɔ é ka tsaal
yɛ.”»

Yezu eetsik dhiiti moma na djam é dwoo saba

10 Dhiiti dwoo saba, Yezu nadi lyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda.
11 Dhiiti mbel moma nadi é, tɔ ndjaa tak. Kana membu kam nɛ etɛn nɛ elɛl ye nabɛ é
dhiiti mbee sisim naazenyak nyɛ koŋ. Nyɛ nabɛ é ààbɛ nɛ ghwyil ɛsek ɛ koŋɛ.
12 Dáa Yezu nabee moma tak ɛ, nyɛ eezɛdjóo nyɛ. Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ é
pɛkel tɔ ɛbɛ́ ɛ lɔ.»
13 Nyɛ eezɛkɛl mɛmbɔ kɔ lɛ, e di tak wat koŋ eezɛsekel nyɛ. Moma tak moo tin é duwal
Zɛɛb.
14 Tin, ye nabɛ é kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda naadyeebakpaa lyem dum nɛ
dáa Yezu natsik mot dwoo saba ɛ. Kukuma tak é booke nɛ ɛdhuu ɛ bot náá: «Bot é nɛ mɛlu
mɛtɛn nɛ wat bot di sa mɛsa ɛ. Dhaaka zɛtsikaa é, e mɛlu menek, ààkabɛ dwoo saba.»
15 Ghɛŋ zokazɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bi é bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si. Dwoo saba
mot nɛ mot aadi etii ngɔmbɛ nɛghu an yɛ étɛp ɛkɛdjɛ bɛ edee nɛ mɛdii, etsal é?
16 Moma yak é ngɔt tɔ bɛdha ɛ Abalaam. Tin, kabela náá, Satan naazelookɔl nyɛ. Nyɛ
moo mos é nɛ membu kam nɛ etɛn nɛ elɛl (18). Yɛ ààgoka náá, nyɛ tsikaa e dwoo saba?»
17 Bɔɔza Yezu nabɔɔza deenek ɛ, ye nasa mot ɛ nadi bhina nyɛ ɔ, boo sen. Yɛ kabɛ
mɛdhuu mɛ bot djas nadi tinaak ɔ, bɔɔ bɛ naadyeebamyaala nɛ esesɛɛ e duu djas nasɛɛ
tin ɛ.

Kana mɔɔ bhek di eedjóoaa «mutaad» ɛ

18 Yezu eebaazɛke náá: «Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ko kɔa nɛ yak mbi sa? Mɛ goka nɛ ɛgek yɛ nɛ yaa
sonok?
19 Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb é dáa bhek na sikɛ-sikɛ di ee djóoaa mutaad ɛ. Ɛ sok mot di nɔɔ yɛ kɛbɛ yɛ
tɔ bok ɛ, tin, bhek ɛpekwyil, wyee zyɛ boo le, enen lóo mɛk mɔɔ kɔ elɛɛ e tak.»

Kana met di waaa tɔ etsim e mapa ɛ

20 Yezu zokabaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ koogek bin Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb nɛ yak sonok?

21 Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb nɔŋel é nɛ met moma di wa tɔ boo ɛdham ɛ tsim nyɛ di pul étɛp nyɛ neesa mapa nɛ yɛ. Ba ɛwala bhii tak, tsim'enek djas aadi é, eezeghamta.»

Ɛbɛ ɛ ndjaa na maad-maad

22 Yezu nadi é dhaa eghaada nɛ kɔ mɛl é lyo bot mɛkpa ɛ Zɛɛb, nyɛ eetó pɛ Yeluzalɛm.
23 Dhiiti mot eezɛdji nyɛ náá: «Ghɛŋ, Zɛɛb aazo tsik é ba bim bot ee?» Yezu zɛbɔɔza náá:
24 «Lyelka ghwyil étɛp bi neeni tɔ ɛbɛ ɛ ndjaa na maad-maad, etɛɛ náá, mɛ lɛɛ bin é tsɛɛtsɛ náá, bot ɛbuɛpe ɛ waagek ɛni penek, bɛ aanàkwaakwak ɛni.
25 Esok kukuma ndjaa aawyɛl ɛ, nyɛ waakɔl ɛbɛ ɛ ndjaa nɛ ɛngoŋ. Tin, biyɔ, bi ɛ waalik pɛ kel. Bhii tak, bi ɛ waazuk e diig ɛbɛ ɛ ndjaa, é ke náá: “Ghɛŋ! Diia bis ndjaa!” Nyɛ ka bɔɔza nɛ nen ɛ náá: “Mɛ ààgu, pɛ bi dus ɛ!”
26 Deenek bi aaka bɔɔza nɛ nɛ náá: “Mena naadɛka edee nɛ mɛdii e di wat. Wɔ nadi lyo mɛkpa ɛ Zɛɛb e egba e ghaada yis.”
27 Nyɛ aabaazoke nɛ nɔɔ náá: “Mɛ ààgu pɛ bi dus ɛ. Duska e mis mam, biyɔ djas, bot ɛ di sa embee esa ɔ.”
28 Ye é deenek ɛ bi aadje mɛgwyɛ, nɛ ɛkwaal ɛ mɛtsok, etɛɛ náá, bi ɛ waabee Abalaam, Izak, Zakɔɔb, zɛnɔɔ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb penek tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi aadi é mwasaa pɛ kel.
29 Bot ɛ waadus pɛ ɛdjem ɛ dwoo nɛ pɛ ɛbil ɛ dwoo, bɛdhiiti dus pɛ kyɛ bɔs nɛ ɛko ɛ bɔs. Bɛ waazɛdisi kɔ mesa wat tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.
30 Tin, guka náá, bɛtɛ nɛ bot ɛ di mos pɛ lɔɔg ɛbhis ɔ, bɛ aaswaala bot ɛ lɔɔg ɛsok, bot ɛ di mos e lɔɔg ɛsok ɔ bɛ aakaswaala bot ɛbhis.»

Yezu nɛ Yeluzalɛm

31 Edi tak wat, bɛdhiiti eFalizyɛ eezɛzyɛ, zɛlɛɛ nyɛ náá: «Dusa kɔ dɛl ɛ les. Tóa pɛ kyee sis, etɛɛ náá, mɛkoozi Elood ɛpesaa nyɛ neezuk wɔ.»
32 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Tóka, kɛlɛɛ bɛbhɛk binɔk náá: “Mɛ ɛpesɔ mɛlyeeb, mɛ ɛpetsik membel dwoo mos nɛ djɛmɛn. Bɛɛgɛl é mɛ aasilal mɛsa mam.”
33 Ye goka é náá, mɛ kɛmos, djɛmɛn nɛ bɛɛgɛl, etɛɛ náá, yɛ àànyɔ náá, ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb gwyɛ ɛtsetaɛpe nɛ ghaada Yeluzalɛm.
34 «Yeluzalɛm! Yeluzalɛm! Wɔy mot di gó bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, wɔy mot di gó bot ɛ Zɛɛb di dhis wɔ bak, nɛ mɛkok ɔ. E sok edhen mɛ di kwyɛl ɛsɛɛg bot ɛ di kɔ dɛl ɛ lɔ dáa nabwa-kuu di sɛɛg bɔɔ bɛ si mɛbhap mɛ ɛ, biyɔ ààkwyɛl!
35 Deenek, gua náá, ndjaŋ'en ɛ waalik wum! Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Bi aanàkabaabee mɛ, kana dwoo pan mos'ak, kɛyaka nɛ dwoo bi aake ɛ náá: “Zɛɛb sɛɛ mɛtel mɛ kɔ mot aazyɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ ɔ!”»

14

Yezu eetsik mot ɛbé é dwoo saba

1 Dhiiti dwoo saba Yezu zokazɛtó pɛ dáa dhiiti kukuma eFalizyɛ ngɔt étɛp ɛkɛdɛ. Bot ɛ nadi é di tak moo tin «dhuuu» nɛ mis é nyel ɛ Yezu.
2 Dhiiti mot eezɛtyaa tetel sok bhwoob'ɛ, mot tak nabɛ é, nyɛ eezebeyal nyel nɛ ɛbé.
3 Ɛ di'enek, Yezu zɛke nɛ bɛlyoel ɛ etsi e Zɛɛb nɛ eFalizyɛ náá: «Etsi bina nɛdjɛ mena ze étɛp ɛtsik ɛ bot dwoo saba?»
4 Bɛ moo tin «gwyem», ààbɔɔza. Bhii tak, Yezu eezɛmɛt mot ɛbé ɛlenɔk, nyɛ eezɛtsik nyɛ, bhii tak, nyɛ eezɛswaal nyɛ.
5 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ náá, ngɔt pak'en é nɛ mɔn'ɛ, nɛghu ngɔmbɛ yɛ ges ɛ tɔ guk ɔ, nyɛ aanàkwaaleekɛ wyisal nyɛ kaab, ye nàkwyii zo di dwoo saba?»
6 Bɛ nabɛ é, ààbɛ nɛ ɛkpa ɛbɔɔza nɛ nɛ kiya tak.

Yezu ɛpelyo bot e di ee bɛ di egoka nɛ ɛdi ɛ

7 Yezu eezɛbee dáa bot ɛ nadjóoaa ɔ, nadi esaa é, ɛdisi kɔ mɛbhóó mɛ di pɛ sok ɛ. Deenek
nyɛ é boozɛlɛɛ kana yak étɛp bot djas:
8 «Mot ɛ djóo wɔ e ɛbyoŋ ɛ ɛbá ɔ, sa wɔ ààsuu ɛdi kɔ mɛbhóó mɛ di pɛ sok ɛ, e kaab náá:
nɛghu ye nabɛ é, bɛ eedjóo dhiiti dhil mot, dhaa wɔy ɔ.
9 E kaab náá, mot djóo biyɔ bɛbá ɔ, ɛzɛkɛke nɛ nɔ náá: “Djɛa nyɛ di'ak.” Tin, sen-ɛ-sen,
wɔ moo tin é sik, kɛsaa ɛkɛdisi kɔ boo ɛbhis.
10 E nyɔ é náá, wɔ é djóoaa e ɛbyoŋ ɔ, wɔ goka é nɛ ɛdi é, kɔ boo di pɛ bhis ɛ, etɛɛ náá, esok
nakuma ɛbyoŋ aatuula ɛ, nyɛ waake nɛ nɔ náá: “Sɔam, wyɛla, dha zɛdisi kɔ boo di pɛ sok
ɛ.” Deenek ɛ waabela duu e mis mɛ bot ɛ bi nɛ bɛ nɔɔ aadi kɔ mesa ɔ.
11 Mot ɛ di ekwyɛl ɛghɛɛ nyel nɛ ɛbet ɔɔ, nyɛ waasilaa, mot ɛ di esil nyel, nyɛ é di ààbɛ nɛ
ɛbet ɔɔ, nyɛ waabenaa.»
12 Tin, Yezu eezɛke nɛ mot nadjóo nyɛ ɔ náá: «Wɔ é di edjɛ bot edee é mwos, nɛghu yii
bikoko ɔ, sa wɔ ààdjóo bɔɔ bɛsɔ bɔ, bɔn nyoog, bot ɛ mɛbyel mɔ, bɛkuma ɛ bot bi nɛ bɛ nɔɔ
di di e di wat ɔ, e kaab náá, bɛ ɛzɛkɛdjóo wɔ dhiiti dwoo. Tin, e kaab bɛ ɛzɛkɛbhulal yii
wɔy nanyɛl ɛdjóo bɛ sok ɛ.
13 E nyɔ é, wɔ djóo ɛbyoŋ ɔ, wɔ goka nɛ ɛdjóo é, bɛdjel ɛ bot, bɛna-etiyoŋ, eboka, nɛ bɛ na
edhim.
14 Mɛnyɔ nɛ nɔ e di'enek, etɛɛ náá, bɛ tok nɛ ghwyil ɛbulal wɔ yɛ ɛ. Zɛɛb é waabulal wɔ
yɛ é ghɛŋ bot ɛ epiki aagom tɔ ɛsyee ɛ.»

Kana boo ɛbyoŋ

15 Bhis bɛ nazegwak etɛp binek djas ɛ, mot ngɔt pak bot ɛ nadi é dɛ bɛ nɛ Yezu kɔ mesa
ɔ zokake náá: «Mɛnyɔ nɛ mot aadɛ edee tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɔ!»
16 Yezu eezɛlɛɛ nyɛ kana yak: «Dhiiti mot naazɛdjóo ɛbyoŋ. Nyɛ eezɛdjóo bot ɛbuɛpe.
17 Esok ɛwala ɛdɛ edee nadjala ɛ, nyɛ eezɛlwom mot-mɛsa mɛ, nyɛ kɛ ɛdjóo bot, mot-
mɛsa eezɛke nɛ nɔɔ náá: “Dha dɛka, etɛɛ náá, edee eezebee.”
18 «Tin, é ɛwala nakoobela étɛp dek ɛ, bot ɛ nadjóoaa ɔ, moo tin, mot nɛ mot é djɛ yɛ
gham ɛpeeba. Mot ɛsok eezɛke nɛ mot-mɛsa náá: “Mɛ eebɔm pyeeb na bes. E goka, mɛ tɔ́,
kɛ ɛbee yɛ. Pela mɛ, mɔn nyɛɛg.”
19 Nwyak mot náá: “Ye nabɛ é, mɛ eebɔm engɔmbɛ kam: Edjas e tɛn, nɛ eswooz e tɛn.
Mɛ pookokɛgwyaala mɛghwyil mɔɔ. Pela mɛ, mɔn nyɛɛg.”
20 Nwyak tak zɛzyɛ yɛ. Nyɛy náá: “Mɛ aloo nɛ beeb ghɔɔdam. Ɛtɛp tak é di náá, mɛ tok
nɛ ghwyil ɛtɔ́.”
21 Mot mɛsa menɔk eezɛsik pɛ dáa kukuma yɛ, kɛlɛɛ nyɛ dáa bot binɔk djas lɛɛ ɛ.
Nakuma ndjaŋ eezɛkpaa lyem ɛlyelɛpe. Nyɛ é booke nɛ mot-mɛsa mɛ náá: “Lela, Tɔ́a
kɔ mɛbɛsɛɛ mɛ dɛl nɛ kɔ egba. Tɔ́a, kɛdjóo bɛdjel ɛ bot, eboka e bot, bɛ na edjam, nɛ bɛ na
edhim. Dha mɛ nɛ nɔɔ wak.”
22 Bhii tak, mot-mɛsa eezɛlɛɛ nɛ kukuma yɛ náá: “Ghɛŋ, sa wɔ lwom náá, mɛ sa ɛ,
eezesael. Ka bela ɛ náá, e di dinaa tak tɔ ndjaa.”
23 Tin, kukuma eezɛke nɛ mot-mɛsa mɛ náá: “Tɔ́a egba nɛ egba, nɛ kɔ bɔɔ mɛl pɛ ze
epyeeb. Mot nɛ mot wɔ aaboma nɛ nɛ ɔ, besela nyɛ, nyɛ zyɛ. Etɛɛ náá, mɛ kwyɛl é, ndjaŋ'am
lwood.”
24 Nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin ɛ náá: “Tɔ bot djas mɛ nadjóo sok ɔ, e tok nɛ mot aadɛ edee e
ɛbyoŋ ɛ lam!”»

Sa mot di egoka nɛ ɛsa, étɛp nyɛ needi djekel ɛ Yezu ɛ

25 Zukamwaa nɛ mot nadi ekɛ lɔɔg wat bɛ nɛ Yezu. Yezu zokazɛliig mis. Bhii tak, nyɛ
eezɛke nɛ nɔɔ náá:
26 «Mot ɛ kwyɛl ɛdu mɛ ɔ, ye goka é nyɛ byen sɛɛg nɛ nyɛɛg, myɛl nɛ bɔn, bɔn nyɛɛg nɛ
bɛkɛl. Nyɛ goka é nɛ ɛbyen-byenaa tsik'ɛ ɛmet. Yɛ di ààdi deenek ɔ, nyɛ aanàkwaakwak
ɛdi djekelam.

27 Mot ɛ di ààbɛp mɛlaaba mɛ, da bhii tak nyɛ ɛ́ du mɛ ɔ, yenɔk tok nɛ ghwyil ɛdi djekelam.
28 Mot ngɔt pak'en ɛ kwyɛl ɛsum boo ndjaa na vyɛɛgvyɛɛg ɔ, ye goka ɛ́ nyɛ pookodisi, étɛp ɛval nɛghu mɛtaŋ mɛ nyɛ goka nɛ ɛwyisal étɛp ɛsum ndjaa tak ɛ, waadjala.
29 E kaab náá, nyɛ ɛ́ zɛkɛkan mɛsa, da nyɛ ɛ́ sik e ze. Tin, ekpaa-goŋ ɛ bee deenek ɔ, bɛ ɛzɛkɛgɔ nyɛ.
30 Bot neekeke náá: “Mot tak eekan ɛsum ndjaa ɛnyɔɛpe. Nyɛ ààpakakwak ɛsilal zumal.”
31 «Ye ɛ́ tyee wat nɛ dhiiti mɛkoozi di kwyɛl ɛkɛ lumela dɛɛb, bɛ nɛ nwyak dhiiti mɛkoozi ɔ. Ye goka ɛ́ nyɛ pookodisi sok étɛp ɛdjek nɛghu, nɛ esodja bɛmil kam, nyɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛkwak ɛlumela dɛɛb nɛ sɔ mot zekɛ ghɛɛ nɛ esodja bɛmil mɛkam-mɛmbá ɔ.
32 Yɛ bɛ náá, nyɛ aanàkwaakwak ɔ, nyɛ waakyeed engoola-ngoola nɛ mɛbhaadal pɛ daa sɔ mɛkoozi, nyɛ dinaa ɛtsetaɛpe étɛp ɛdji nyɛ sa nyɛ di kwyɛl ɛ, etɛɛ náá, egwyem needi pak'ɔɔ ɛ.»
33 Deenek bhii tak Yezu eebaazɛbil ɛkpa náá: «E tok nɛ mot ngɔt pak'en aakwak ɛdi djekelam, nyɛ di ààbet esa bɛ djas ɔ.»

Mɛsɔn mɛ di ààval sonok ɛ

34 «Mɛsɔn ɛ́ mbɛɛ sonok. Yɛ bɛ náá, mɛsɔn moo ɛ́, ààkagwom ɔ, ye saa dáa étɛp ye neebaabula ɛgwomɛpe?
35 Yɛ aanàka baako val sonok, ye nàkwyii bɛ étɛp ɛkoobal ɛ bɔs nɛghu étɛp ɛmwas kɔ ɛkwyiid. Yenek kagoka ɛ́ nɛ ɛmwasaa-mwasak pɛ kel. Gwakeka nɛghu bi ɛ́ nɛ mɛlɔ mɛ ɛgwak ɔ.»

15

Kana bhata nawo ɔ, da nyɛ ɛ́ baazɛbela ɔ

1 Bɛnɔŋel ɛ epata e lapo, bɛ nɛ bot ɛ mbee dék naazɛsesɛɛga e bhaaz ɛ Yezu étɛp ɛzɛ gwak nyɛ.
2 EFalizyɛ bɛ nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi ɛ Zɛɛb nadi é so-sɔs pak'ɔɔ. Bɔɔ náá: «Ɛzaaba ɛ mot'ak ɛ́ dɔɔ nɛ embee bot. Nyɛ ɛpedɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ e di wat.»
3 Deenek, Yezu ɛ́ boolɛɛ bɛ kana yak náá:
4 «Dhiiti motom pak'en ɛ di nɛ ebhata dhet ɔ, ngɔt ɛ wo ɔ, nyɛy kum ebhata ka bet dhiiti ebhata mɛkam-mɛtɛn nɛ ená nɛ ebhata etɛn nɛ ená lik ɔ, tɔ bal, kɛsaa yii wo ɔ saŋa, kɛbatabela nyɛ.
5 Yɛ bɛ, nyɛ eebela nyɛ ɔ, nyɛ waamyaala, da nyɛ ɛ́ ka kɛl nyɛ ɛ́, kɔ mɛbyak mɛ,
6 bula pɛ dɛl, djóo bɛsɔ nɛ bɔn nyɛɛg, zɛlɛɛ bɛ náá: “Mɛ eebatabela bhata yam nawo ɔ. Dhaaka mena myaalaka.”
7 Ye ɛ́ tyɛ wat nɛ biyɔ pe. Mɛ lɛɛ bin náá: Yɛ waadi nɛ boo mɛmyaala tɔ gwoo étɛp mot mesyem ngɔt naliig elyem ɔ, dhaa bot mɛkam-mɛtɛn nɛ ená nɛ bot ɛtɛn nɛ ená epiki, di ààbɛ nɛ gwyes ɛliig elyem bɔɔ.»

Kana pata nadiib ɛ, da ɛ́ bɛ ɛ́ baazɛbela ye ɛ́

8 «Nɛghu, yɛ bɛ náá, dhiiti moma naadi nɛ epata kam yii ghwooz na boo mɛtaŋ, yɛ bɛ náá, wat eediib ɔ, nyɛ waatɔ́, kɛtuub lambi, da nyɛ ɛ́ kɛwaabal ndjaŋ'ɛ, bhii tak da nyɛ ɛ́ saa tityok-tityok nɛ lyem wat, batakɛ bela yɛ.
9 Yɛ bɛ nyɛ eebela yɛ ɔ, nyɛ waadjóo bɛsɔ boa nɛ bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ di di ɛlɛt mendjaa wat ɔ náá: “Mɛ eebatabela pata yam nadiib ɛ, dhaaka zɛmyaala nɛ nam sama.”
10 Ye ɛ́ tyɛ wat nɛ biyɔ pe. Mɛ lɛɛ bin náá: Efofop ɛ Zɛɛb ɛ waadi tɔ mɛmyaala étɛp mot mesyem ngɔt aaliig lyem ɔ.»

Kana mɔɔ motom nawo ɔ, da nyɛ ɛ́ baazɛbela ɔ

11 Yɛ Yezu ka baazɛke náá: «Dhiiti motom nadi ɛ́ nɛ bɔɔ botom ɛbá.

12 Yɛ é dhyeeb tak kazyɛ, ke nɛ sɛɛg náá: “Saag'am, djɛ mɛ yam ɛkɛɛ lyak di náá, mɛ waaboobela é, nɛ djheed.” E di tak é, sɛɛg'ɔɔ nazɛkaa ekum bɛ, pak bɔɔ bɛbá.
13 Ye zɛkpaa ba mɛlu bhii tak, ye é dhyeeb ka zɛnɔɔ yɛ kyee náá, bɔmsa yɛ, nɔɔ epata e tak, tó nɛ yɛ pɛ dhiiti dik ɛtsetaɛpe. Penek, wɔ gwaa nyɛ kɛbɔya tɔ mɛdjemel, zɛsaab elyak bɛ.
14 Bhis nyɛ nakazesaab esa bɛ djas ɛ, boo pwom naazɛtuula pɛ dik tak. Nyɛ nakadi é, nyɛ moo tɔ edjel.
15 Nyɛ é boozɛtó, kɛni mɛsa pɛ dáa dhiiti mot dik tak. Mot'enɔk é bookyeed nyɛ kɛbaal engulu tɔ pyeeb ɛ.
16 Nyɛ nadi é, nɛ gwyes ɛdɛ bhum le kalubye* engulu nadi é dedɛ ɛ, ye naka saa é, nɛ nyɛ ààbɛ nɛ mot djɛ nyɛ yɛ ɛ.
17 E di'enek, nyɛ moo tin “ziibilii” é siiza étɛp nyel'ɛ. Nyɛy náá: “Bot ɛ di sa mɛsa pɛ daa saag'am ɔ, djas ɛ lɔɔ ɛpedɛ edee kat, dhi mam eegwyɛ nɛ za wak.
18 Mɛ paakosik pɛ daa saag'am, kɛlɛɛ nyɛ náá: Saag'am ee! Mɛ naasa mesyem sok bhwoob ɛ Zɛɛb, baasa nɛ nɔ.
19 Mɛ ààpakabaagoka náá, mɛ djóoaa mɔn'ɔ. Nɔɔŋa mɛ tyee wat dáa bot ɛ mɛsa mɔ.”
20 Nyɛ eezɛsik pɛ daa sɛɛg.
«Dáa nyɛ nadi, nyɛ dinaa ba ɛtsetaɛpe nɛ ndjaŋ ɛ, sɛɛg eezɛbee mɔn, nyɛ é boo gek nyɛ ghoŋ. Sɛɛg eezɛtó kaab, kɛbhoma nɛ nɛ, nyɛ eezɛbeedal nyɛ.
21 Mɔn eezɛke nɛ sɛɛg náá: “Saag'am, mɛ nasa mesyem sok bhwoob ɛ Zɛɛb, baasa nɛ nɔ. Mɛ ààbaagoka náá, mɛ djóoaa mɔn'ɔ.”
22 Wɔ gwaa sɛɛg zɛke nɛ bot ɛ mɛsa mɛ náá: “Lelka ɛzyɛ mɛ nɛ kaad na nyenyɔ-nyɔ. Betka nyɛ yɛ ɛ. Sɔmka nyɛ ghwooz e djin. Betka nyɛ mɛpapa.
23 Kɛ mɛtka mɔɔ ngɔmbɛ mena nawyel ɔ, da bi é gó nyɛ, mena neesaka ɛbyoŋ,
24 etɛɛ náá, mɔn'am nadi é, nyɛ eezegwyɛ; nyɛ eegom. Nyɛ nadi é, nyɛ eewo; nyɛ eebatabelaa.” Mbɛɛ ɛbyoŋ é boozɛkan.
25 «Esok tak, mɔn mɛgwyak mɛ nadi é, pɛ epyeeb. Dáa nyɛ ka bula ɛ, nyɛ moo kunaa nɛ ndjaŋ ɛ, nyɛ ka gwak é dhok ɛ tap, kul nɛ ghom, nɛ mɛbɔl.
26 Nyɛ eezɛdjóo dhiiti kwom, zɛdji nyɛ náá: “Yenek é yaa?”
27 Ye é kwomenɔk ka bɔɔza nɛ nɛ náá: “Boo-mot, dhyeebɔ eebula. E di tak ɛ, soog é boogó mɔɔ ngɔmbɛ mena nawyelka ɔ, etɛɛ náá, mɔn eebula nyel ɛnyɔɛpe.”
28 Mɔn mɛgwyak é boobela ɛbuk, nyɛ eezɛbyen ɛni-niaa tɔ ndjaa. Ye é sɛɛg kawyis kɛdjaala nɛ nɛ étɛp nyɛ neeni tɔ ndjaa.
29 Wɔ gwaa mɔn zɛbɔɔza nɛ sɛɛg náá: “Gwaka, mɛ moo é nɛ zukamwaa nɛ membu mɛ di sa wɔ mɛsa tyee kwom ɛ. Mɛ ààbyen dhiiti lwomelɔ wat. Wɔ bee ɔ, wɔ dinaa ààpaakodjɛ mɛ djɛak ba mɔɔ ngɔmbɛ étɛp mɛ neesa ɛbyoŋ, bis nɛ bɛsɔ bam.
30 Beea, e di mɔn'ɔ nwyak ka bula ɔ, nyɛy mot naasaab elyak bɔ djas nɛ boa mɛzɔ ɔ, étɛp'ɛ, wɔ eebatalwom náá, bɛ gó nyɛ mɔɔ ngɔmbɛ mena nawyel ɔ.”
31 Ye é sɛɛg ka lɛɛ nyɛ náá: “Mɔn'am ee! Menabɛl é di mɛlu djas. Mɛ bee é náá, esa ee mɛ di nɛ yɛ djas ɛ, ye é yɔ.
32 Mena goka é nɛ ɛsa tɛtɛ ɛbyoŋ, da mena é myaala, etɛɛ náá, dhyeebɔ nwyak nadi é, nyɛ eezegwyɛ; nyɛ eegom. Nyɛ nadi é, nyɛ eewo ze; mos nyɛ eebelaa.”»

16

Kana ndɔmbɛ na mɛtselal

1 Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Dhiiti kum mot nadi é, nɛ ndɔmbɛ. Bot eezɛlɛɛ kum mot'enɔk náá, ndɔmbɛ yɛ ɛpesaab nyɛ esa.

* **15:16** kalubye: le dhaa tyee ebha.

2 Kukuma yɛ eezɛdjóo nyɛ, bhii tak nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: “Mɛ ɛpedyeebagwak embee
menduk dum nɛ din ɛ lɔ. Pokobaŋa mɛ dáa wɔ di baal esa bam ɛ, etɛɛ náá, wɔ aanàkabaadi
ndɔmbɛ yam.”
3 Ndɔmbɛ eezɛke tɔ lyemɛ met náá: “Mɛ sa dáa, dáa di náá, kukuma yam moo zɛɛdɛk
ɛbaalel ɛ esa bɛ e mɛmbɔ mam'aak. Mam é di ààbɛ nɛ ghwyil mɛsa mɛ epyeeb bak. Ebeeak
nɛ sa mam sen.
4 Mɛ nɛ gu dáa mɛ aasa étɛp bot neemyaal mɛ tɔ mendjaa mɔɔ bhis kukuma yam aadis
mɛ e mɛsa ɛ.”
5 Tin, nyɛy zokazɛdjóo mot nɛ mot nadi kola kukuma yɛ sonok ɔ. Nyɛ eezɛke nɛ mot
ɛsok náá: “Wɔ ɔ nɛ kola kukuma yam edhen?”
6 Nyɛ eezɛbɔɔza náá: “Etondo bɛmul mɛ bhum oliv dhet.” Ndɔmbɛ zɛke nɛ mot'enɔk
náá: “Lela ɛdisi, ba mɛkana mɔ, kwyala tɔ tak mɛkam-mɛtɛn.”
7 Bhis yenɔk nyɛ eebaake nɛ nyaa tak náá: “Ha wɔy, wɔ é nɛ kola kukuma yam edhen?”
Mot tak eezɛbɔɔza náá: “Eghuudɛ mɛbhisa dhet”. Ndɔmbɛ zɛke nɛ mot'enɔk náá: “Lela
ɛdisi, ba mɛkana mɔ. Kwyala mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛlɛl.”
8 Tin, kukuma zokazɛduwal mbee ndɔmbɛ yenɔk dum nɛ mɛsa mɛ etsoŋ nyɛ sa nɛ bot
étɛp nyɛ needi ààbyenaa bhis nyɛ aasɔaa é mɛsa ɛ. Etɛɛ náá, bot ɛ bɔs'ak nɛ gu ɛkwyeel
pak'ɔɔ dhaa dhaŋaa bot ɛ di kɛ tɔ gwyɛ ɔ.»
9 Yezu eebaazɛbil náá: «Deenek mam lɛɛ bin ɛ náá: Beyaka ɛsɔ nɛ mɛvu mɛ di kɔɔ bot kɔ
bɔs'ak ɛ. Etɛɛ náá, e di mɛvu menek aadi náá, ye tokapɛ ɔ, Zɛɛb ɛ waamyaal náá, bi di tɔ
ndjaŋ'ɛ di na kɔm-kɔm.
10 Mot di sosoob tɔ esa ee dem ɔ, mot tak ɛ waadi pe sosoob tɔ eboo esa. Mot aadi ààdi
sosoob tɔ esa ee dem ɔ, nyɛ aanàkwaadi sosoob tɔ eboo esonok.
11 Yɛ bɛ náá, bi nabɛ ààgu ɛdi sosoob ɔ nɛ dáa bi nadi é be mɛvu mɛ mɛkɔŋ di kɔ bɔs'ak
ɔ, ɛzɛ aadi nɛ ɛbwaalel nɛ nen, da bɛ é djɛ bin tɛtɛ mɛvu?
12 Yɛ bɛ náá, bi nabɛ ààgu ɛdi sosoob dum nɛ esa e bɔɔ bɛsɔ bin ɔ, ɛzɛ aadjɛ bin embɛɛ
esa ee nazekoobela bin ye é?
13 «E tok nɛ mot-mɛsa ngɔt aasa mɛsa mɛ ekukuma ebá. Deenek nyɛ waabhina ngɔt da
nyɛ é kwyɛl nwyak; nɛghu nyɛ waakɛ kwyɛl ɛsa mɛsa mɛ ngɔt, da nyɛ é byen yii nwyak
mot. Bi tok nɛ ghwyil ɛsa e di wat mɛsa mɛ Zɛɛb nɛ mɛsa mɛ epata.»

Bɛdhiiti etɛp ee Yezu nadi lii ɛ

14 EFalizyɛ naagwak etɛp ee Yezu nadi lii ɛ djas. Bɛ é boozɛni egɔ nyɛ etɛɛ náá, elyem
bɔɔ naadyeebakwyɛl epata dhaa nyel.
15 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi é bot ɛ di tela mɛnyel e mis mɛ bot náá, bi é bot ɛ epiki.
Guka náá, Zɛɛb nɛ gu ebhum elyem bin. Etɛɛ náá, esa ee bot di bee náá, ye é eboo esonok
ɛ, Zɛɛb bee ɛ náá, ye é etɛp e gwyes e mis mɛ.
16 «Ɛwala ɛ etsi ɛ Moiiz nɛ ekwyala e bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nabɔya, kɛsik é ghɛŋ ɛ Zaŋ
nduuel-bot. Kana membu mɛ tak, Mbɛɛ Bhaadal Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɛpelɛɛel, mot nɛ mot goka é
nyɛ sa yɛ mɛghaaz étɛp ɛbela di tɔ tak.
17 Ye nakoozobɛ náá, gwoo nɛ bɔs é nɛ ghwyil ɛsi yɔbɔ, ààbɛ nɛ tɛp. Yɛ kabɛ mɛkpa mɛ
etsi ɔ, yɛ aanàkwaakodisaa-disak ba mɔɔ ɛkyɛ wat tɔ tak.
18 «Motom djas aabyen myɛl, da nyɛ é kɛba dhiiti moma sis ɔ, motom tak sa é ɛzɔ. Tin,
motom aaba moma nazepɛɛaa e ɛbá ɔ, sa pe é, ɛzɔ.»

Kana djel mot Lazaad, bɛ nɛ mot ekum

19 «Ye nabɛ é nɛ dhiiti mot ekum. Mot ekum tak nabe-bɔt é mbɛɛ ekaad bɛna-eboo-
mɛtaŋ. Nyɛ nadidi ɛ tɔ mbɛɛ wolo ndjaa nɛ tɔ mɛvu. Nyɛ de-dɛ é mbɛɛ edee bɛkuma ɛ bot
nɛ boo mɛtaŋ dáa bot ɛ di tɔ mɛbyoŋ ɛ mɛlu djas.
20 Sok ɛniel ɛ ndjaŋ'ɛ, ye nabɛ é nɛ dhiiti djel mot nadi é dje-dja si tin ɔ. Din ɛ mot tak
nabɛ é Lazaad. Nyɛ nabɛ é nɛ mɛpyoŋ “kpeeeŋ” e nyel djas.

21 Djel mot'enɔk nabɛ é nɛ gwyes ɛ dedɛ bɔɔ eghutu-ghutu edee nadi é kwyit e mesa mot
ekum enɔk. Tin, bela náá, bɛbhyɛ nadi ezyɛ, zɛwyiiz mɛpyoŋ mɛ.
22 Tin, djel mot eezɛkpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ. Efofop zokazɛnɔɔ nyɛ, kɛnɛɛg nyɛ é bhaaz ɛ
Abalaam. Mot ekum zokabaazɛgwyɛ yɛ, nyɛ zokadelaa.
23 Nyɛ nadi ezuk ɛbuɛpe kɔ dɛl ɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ. Nyɛ é boo zɛben mis, nyɛ kabee nɛ
ɛtseta é, Abalaam zɛnɔɔ Lazaad e bhaaz'ɛ.
24 Bhii tak nyɛ eezɛbootsim: “Tata Abalaam! Geka mɛ ghoŋ. Lwoma Lazaad nyɛ duu
djin tɔ mɛdii, bhii tak da nyɛ é zɛtɔlal mɛ ɛtó ɛ tak kɔ djem. Etɛɛ náá, mɛ ɛpezuk ɛbuɛpe nɛ
mɛgoo mɛ du'ak.”
25 Tin, Abalaam eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: “Mɔn'am, taala náá, wɔ naabela bɛtɛ nɛ ekum
esok wɔ nabɛ, wɔ dinaa nɛ tsik ɛ. Yɛ kabɛ Lazaad ɔ, nyɛ nabɛ é mot mezuk. E di nyɛ di
wak'ak, nyɛ ɛpebela yɛ mɛnyɔ. Yɛ kabɛ wɔy ɔ, wɔ moo é tɔ mezuk.
26 Baabela náá, ye é nɛ boo guk na diidim pak'enaka. Deenek bot aakwyɛl ɛtsel, étɛp
ɛzyɛ penek ɔ, nyɛ aanàkwak ɛtsaal dwoob. Baabela náá, bot aadi ee kwyɛl ɛdhaa, tó pɛ
yii kyee ɔ, aanàkwaakwak pe.”
27 Mot ekum zokazɛke náá: “Tata, mɛ waab nɛ nɔ náá, wɔ kyeed Lazaad tɔ ndjaa
saag'am,
28 penek, mɛ é nɛ bɛdhyeeb ɛtɛn. Nyɛ kɛ ɛdul bɛ mɛlɔ e kaab náá, bɛ ɛzɛkɛzyɛ pɛ yak di
mezuk.”
29 Abalaam eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: “Bɔɔ penek, bɛ é nɛ etsi ɛ Moiiz nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ
Zɛɛb étɛp ɛdul ɛ bɛ mɛlɔ. Bɛ gwak mɛlyo mɔɔ.”
30 Mot ekum zɛke náá: “Tata Abalaam, yenek djas aanàkwaadjala! E nyɔ é náá, mot
dus tɔ bot ɛ nazegwyɛ ɔ, da nyɛ é kɛlii nɛ nɔ ɔɔ, tin é bɛ aaswoola mɛfulu mɔɔ nɛ tsɛɛtsɛ.”
31 Deenek Abalaam eebaazɛke nɛ nɛ náá: “Bɛ é di ààkwyɛl ɛgwak Moiiz nɛ bɛngoolel ɛ
mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, bɛ aanàkwaakomyaal mot ye nàkoo zo di mot dus tɔ bot ɛ nazegwyɛ ɔ.”»

17

Mesyem nɛ ɛpelak

1 Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá, yɛ waadi nɛ mɛbɛk mɛ di náá, mot
aanàkwaagwoob ɛ, mɛbɛk mɛ tak ɛ waasa náá, bot sa mesyem. Tin, saabɛgɔs é náá, ha
kpaa-ghoŋ nɛ mot aaka mɛbɛk menek ɔ.
2 Nɛ mbi mot deenek ye goka é náá, bɛ tsel nyɛ boo ɛkok e tsuŋ, da bɛ é lóo nyɛ tɔ boo dii
mɛsɔn. Yɛ àànyɔ náá, nyɛ kwyesal ngɔt tɔ bɔɔ di dum koŋ nɛ nam ɔ tɔ mesyem.
3 Nyanka mis.
«Mɔn nyoog ɛ syem nɛ nɔ ɔɔ, djóoa nyɛ, da wɔ é dul nyɛ mɛlɔ nɛ lyem wat. Tin, nyɛ liig
lyem ɔɔ, pela nyɛ.
4 Nyɛ sa wɔ é embee esa dwoo wat esok etɛn nɛ ebá, nyɛ bubula esok djas, étɛp ɛzɛke nɛ
nɔ náá: “Pela mɛ! Mɛ eegu ɛbiyo ɛ lam” ɔɔ, da wɔ é pel nyɛ.»

Ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb

5 Bot ɛ lwoma eezɛke nɛ Ghɛŋ náá: «Bila bis ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.»
6 Deenek, Ghɛŋ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi é pe di é di, é dum ɛ koŋ nɛ nam ɛbuɛpe dáa
mɔɔ ndu le mutaad ɔ, pe bi ɛ waake nɛ ɛtsok ɛlak náá: “Disa ekaŋal bɔ wak. Tɔ́a, kɛbɛ
nyel'ɔ tɔ dii mɛsɔn”, nyɛ waasa sa ɛkwosak ɛ lɔ kwyɛl ɛ.»

Sa mot-mɛsa di egoka nɛ ɛsa ɛ

7 «Djhooka, pookogek dáa: Wɔ di nɛ mot-mɛsa mɛ di bɛ wɔ epyeeb nɛghu ɛbaal ɛ wɔ ɛsaa
ɛ etaŋ ɔ, esok wɔ di é bee mot tak é bula pɛ ndjaa bhis mɛsa ɛ, wɔ nɛ ke nɛ nɛ náá: “Lela
ɛzyɛ zɛdi kɔ mesa wɔ needɛ ee”? Aàbɛ!

8 Mɛ bee ɛ́ náá, nyɛ waake nɛ nɛ náá: “Djaaba mɛ edee, bhii tak da wɔ ɛ́ kɛgwyia, da wɔ ɛ́ swoola ekaad. Bhii tak da wɔ ɛ́ zɛlaa mɛ edee, mɛ needɛ. Bhis mam aasilal ɛdɛ edee nɛ mɛdii ɛ, wɔy ɛ́ nɛ ghwyil ɛka dɛ yɔ.”
9 Nyɛ tok nɛ tɛp ɛghaapɛɛ mot-mɛsa mɛ etɛɛ náá, nyɛ eesa mɛsa mɛ kukuma yɛ lwom nyɛ ɛ́. Ye tok deenek ee?
10 Ye ɛ́ tyee wat nɛ biyɔ pe. Esok bi aadi náá, bi eezesa mɛsa mɛ bi lwomaa náá, bi sa ɛ, keka náá: “Bis tok vaŋ bot ɛ mɛsa. Bis zo sa ɛ́, yii lwoma náá, bis sa ɛ.”»

Yezu eetsik bot ɛ ɛbɛ́ ɛ zezam kam

11 Dáa Yezu nadi etɔ́ pɛ Yeluzalɛm ɛ, nyɛ nadhaŋ ɛ mbaka-mbaka é kpal pak kyee dɛl ɛ Samali nɛ Ghalile.
12 Dáa nyɛ natuula kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ dɛl ɛ, wɔ gwaa bot ɛ ɛbɛ́ ɛ zezam kam zokazɛboma nɛ nɛ. Bɛ eezɛtyaa tetel ba ɛtsetaɛpe nɛ nɛ.
13 Bɛ moo tin é tsim náá: «Hyee Yezu, Ghɛŋ! Geka bis ghoŋ!»
14 Dáa Yezu nabee bɛ ɛ, nyɛ ɛ́ booke nɛ nɔɔ náá: «Tɔ́ka kɛlyaal mɛnyel men pɛ daa bɛghaa-Zɛɛb.» Dáa bɛ nadi bɛ dinaa etɔ́-tɔ́ak ɛ, bɛ naazɛtsak.
15 Mot ngɔt pak'ɔɔ zokabula pɛ bhis, é ɛduwal ɛ Zɛɛb nɛ etsim.
16 Nyɛ eezɛduma sok bhwoob ɛ Yezu mɛboŋ si, nyɛ eezɛghaapɛɛ Yezu. Ye kabela ɛ́ náá, mot tak nabɛ ɛ́ mot dɛl Samali.
17 Yezu eezɛke náá: «Bɔɔ bot kam djas eetsak, etsal é? Haa bak bot bɛtɛn nɛ bɛná moo wo?
18 Ye tok nɛ mot ngɔt pak'ɔɔ taala ɛbula étɛp ɛzɛghaapɛɛ Zɛɛb, yɛ di ààbɛ ndjoŋ'ak nyɛ ɛmet ɔɔ?»
19 Bhii tak Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Wyɛla, da wɔ ɛ́ nɔɔ nyel'ɔ tɔ́. Ɛmyaal ɛ lɔ eetsik wɔ!»

Ɛtuula ɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb

20 EFalizyɛ zokazɛdji Yezu náá: «Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb aazyɛ den?» Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb aanàkwaazyɛ, mis mɛ bot djas é bee.
21 Bot ɛ waake nɛ nen náá: “Beeka, ye ɛ́ wak,” nɛghu “Beeka yɛ di poon'enek!” E nyɔ ɛ́, bi gu náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɛ́ e di bi di'enek.»
22 Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ bɛdjekel náá: «Ɛwala ɛpezyɛ, ɛwala bi aadi nɛ gwyes ɛbee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot, ye nàkoo zo bɛ beeaa ba dwoo wat ɛ. E ɛwala tak bi aanàkwaabee nyɛ.
23 Bɛ waalɛɛ bin náá: “Nyɛ ɛ́ wak,” nɛghu náá, “Nyɛ ɛ́ poon.” Deenek, sa mot ààtɔ́. Sa mot ààdu nɛ kaab.
24 Dáa ngwyes bhi di kas tɔ gwoo ɛ, djɛ gwyɛ tɔ gwoo djas ɛ, yɛ aadi ɛ́ deenek e dwoo Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot.
25 Ɛsok nɛ etɛp binek nɛ sɛɛ, ye goka ɛ́ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot pookozuk ɛbuɛpe, da bot ɛ́ di kɔ bɔs'ak mos'aak ɛ pookoswonal nyɛ.
26 Dáa ye nasael é ghɛŋ ɛ Noe ɛ, yɛ aabaazosael deenek e dwoo Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot.
27 Eghɛŋ tak bot nadi edɛ edee nɛ dɛ mɛnyok. Bɛ nadi eba mɛba nɛ ɛkɛdjɛ bɔɔ bɔɔ é mɛba, kɛyaka nɛ dwoo Noe nani tɔ boo elɛɛd ɛ. Bhii tak, boo bhyoŋ nazyɛ, wɔ gwaa ye zɛdesal bɔɔ djas, bɔɔ djas gwyɛ.
28 Yɛ aadi ɛ́, tyee é ghɛŋ ɛ Lɔt. Eghɛŋ tak, bot nadi edɛ edee nɛ dɛ mɛnyok. Bɛ nadi ebɔmsa esa bɔɔ nɛ bɔm yii bɛsɔ bɔɔ. Bɛ nadi ebɛ epyeeb nɛ ɛsum ɛ mendjaa.
29 Tin, dwoo Lɔt nadus kɔ dɛl ɛ Sodɔm ɛ, ye nabɛ ɛ́ Zɛɛb naakwyital bhi ma du, nɛ pup na góo-góo kɔ dɛl, bot djas zokagwyɛ.
30 Yɛ aabaazosael ɛ deenek é dwoo Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aalyaal nyel e mis mɛ bot ɛ.
31 «E dwoo tak, mot aadi e di di pɛ ko tɔ ndjaŋ'ɛ, da nyɛ ɛ́ ka lik ɛsa bɛ pɛ si tɔ ndjaŋ ɔ, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛbaasul étɛp ɛzɛnɔɔ esa ee nyɛ lik pɛ si ɛ. Tyee wat nɛ mot aadi tɔ pyeeb ɔ: Nyɛ aanàkwaabaabela ghwyil ɛsik pɛ ndjaŋ'ɛ.
32 Taalaka sa nasɛɛ nɛ mwaa Lɔt ɛ!
33 Mot aasuu ɛkwyɛɛg ɛ tsik'ɛ ɔ, nyɛ waasu tsik'ɛ. Mot aakwyɛl ɛsu tsik'ɛ ɔ, waabaal tsik'ɛ.

34 Mɛ lɛɛ bin é tsɛɛtsɛ náá, e pum tak, bot ɛbá waadjaasi goŋ wat. Ngɔt ɛ waanɔŋaa; nwyak ngɔt likaa.
35 Boa ɛbá aadi é, é dum tɔ bwak wat. Ngɔt ɛ waanɔŋaa; nwyak ngɔt likaa. [
36 Bot ɛbá ɛ waadi tɔ pyeeb. Ngɔt ɛ waanɔŋaa; nwyak ngɔt likaa.]»
37 Bɛdjekel bɛ zokazɛdji nyɛ náá: «Ghɛŋ, etɛp binek djas aasael pɛ yaa sum di?» Wɔ gwaa nyɛ zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Esok bi aadi é bee mɛbɛk é kii tɔ gwoo ɛ, keka náá, muu tit é tin.»

18

Kana kus moma nɛ tetɛp

1 Bhii tak Yezu eebaazɛlii nɛ nɔɔ tɔ kana yak étɛp nyɛ neelyo bɛ náá, bɛ goka é náá, bɛ gheedjaala mɛlu djas, ààbula bhis.
2 Nyɛ eezɛke náá: «Pɛ kɔ dhiiti ghaada wat, ye nabɛ é nɛ dhiiti tetɛp ngɔt nadi náá, etɛp e Zɛɛb, ààgwyak nyɛy ɔ. Nyɛ nabɛ é ààkobem ba nɛ mot.
3 Kɔ dɛl ɛ tak, ye nabɛ é nɛ dhiiti kus moma nadi é pyap ɛzyɛ pɛ dáa tetɛp tak é zɛkeke nɛ nɛ náá: “Péɛa mɛ tɛp bis di nɛ yɛ bis nɛ bot bak'aak,” etɛɛ náá, nyɛ nadi é gu náá, nyɛ é nɛ gham.
4 E mɛkɛn, tetɛp nadi byen. Deenek nyɛ eezɛke tɔ lyemɛ náá: “Yɛ ko bɛ náá, mɛ ààkaab Zɛɛb ɔ, baadi náá, mam ààbis bot ɔ,
5 dáa ye di náá, kus moma yak ɛpemyel mɛ ɛ, ye goka é mɛ péɛ tɛp'ɛ étɛp nyɛ neekat ɛpyap wak.”»
6 Bhii tak Ghɛŋ eezɛbaabil náá: «Gwakeka dáa mbee tetɛp tak nalii é.
7 Tin, Zɛɛb tok nɛ ghwyil ɛkwyee bot ɛ nyɛ nazesée ɔ, bot ɛ tak ɛ di ewaab esonok pɛ daa lɛ mwos nɛ pum ɔ. Nyɛ aanàkwaakwyee bɛ?
8 Mɛ lɛɛ bin ɛ tsɛɛtsɛ náá: Nyɛ waalel ɛkwyee bin kaab dum nɛ ghamen. Tin, esok Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aazyɛ é, nyɛ waazɛbela bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ kɔ bɔs'ak ee?»

Kana Falizyɛ bɛ nɛ nɔŋɛl epata e lapo

9 Yezu eebaazɛlɛɛ kana kɔ ɛsu ɛ bot ɛ di bun náá, bɛ é bot ɛ epiki, da bɛ é kadyamal é bɔn nyɛɛg bɔɔ ɔ. Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá:
10 «Bot ɛbá naazɛbyet pɛ kok Ndjaa-ebuwa kɛdjaala; ngɔt nadi é Falizyɛ, dhiiti kadi é nɔŋɛl epata e lapo.
11 Falizyɛ eezɛtyaa e yɛ di, nyɛ moo djaala náá: “Hee, Zɛɛb! Mɛ eeduwal wɔ, etɛɛ náá, mɛ tok dáa bɛdhiiti bot: bɛ é bot ɛ djii, embee bot, bot ɛ mɛzɔ. Mɛ ɛpeduwal wɔ, etɛɛ náá, mɛ tok dáa nɔŋɛl epata e lapo di'ak.
12 Mam tsi edee é, esok ebá tɔ yenga wat. Mɛ nɛ djɛ wɔ endiyal kam bam.”
13 Nɔŋɛl epata e lapo natyaa ye é ba ɛtsetaɛpe. Nyɛy ààben mis pɛ ɛko. Nyɛ eekɛl mɛmbɔ kɔ lo. Nyɛy náá: “Iyeee, Zɛɛb, wɔy ààkogek mɛ ghoŋ e? Mam mot mesyem.”»
14 Yezu é boozɛke náá: «Nɔŋɛl epata e lapo naka sik é, Zɛɛb eezɛpel mesyem mɛ, ààbɛ Falizyɛ. Ɛtɛp tak é di náá, mot ɛ ghɛɛ nyel ɔ, Zɛɛb ɛ waasiil nyɛ. Mot ɛ siila ɔ, Zɛɛb é bin nyɛ.»

Yezu ɛpesɛɛ bɔɔ dhyeeb mɛtel

15 Bot naazyɛ nɛ bɔɔ tɔlɔɔ bɔɔ pɛ dáa Yezu étɛp nyɛ neekɛl mɛmbɔ kɔ lɔɔ. Tyee bɛdjekel nakabee deenek ɛ, bɛ naazɛbhɛm bɛ.
16 Tin, Yezu eezɛke náá, bɔɔ tɔlɔɔ tiila pɛ nyɛ nadi é: «Betka bɔɔ dhyeeb bɛ zyɛ pɛ daa lam. Sa bi ààlu bɛ, etɛɛ náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb é yii bot ɛ di dáa bɔɔ dhyeeb ɔ.
17 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mot ɛ di ààmyaal Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb dáa mɔɔ dhyeeb ɔ, nyɛ aanàkwaani tɔ tak.»

Mot ekum

18 Dhiiti kukuma eYuda ngɔt zokazɛdji Yezu náá: «Mbɛɛ lyoel, mɛ goka nɛ ɛsa dáa étɛp
mɛ neebela tsik na kɔm-kɔm?»
19 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Étɛp yé wɔ di djóo mɛ mbɛɛ lyoel? Ye tok nɛ mbɛɛ mot kɔ
bɔs'ak bhis Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet.
20 Wɔ nɛ gu etsi djas: “Sa wɔ ààsa mɛzɔ. Sa wɔ ààgó mot. Sa wɔ ààdjii sa mot. Sa wɔ
ààlɛɛ elɛŋ e etsal dum nɛ sɔ mot. Duwala soog nɛ nyoog*.”»
21 Mot'enɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Etsi binek djas mɛ nɛ duwal yɛ, kana edhɔma bam,
kɛkum dwoo pan mos'ak.»
22 Bhis Yezu nagwak nyɛ é, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «E zokalik é wɔ sa sa wat: kɛbɔmsa esa
bɔ djas, da wɔ é nɔɔ epata e tak, djɛ bɛdjel ɛ bot. Tin, wɔ waabela mɛvu tɔ gwoo, bhii tak
da wɔ é zɛdu mɛ.»
23 Dáa mot mɛvu menɔk nagwak deenek ɛ, ye nabɛ é mɛkpa menek naatek nyɛ nyel na
wɔyɔŋ, etɛɛ náá, nyɛ nadi é, nɛ mɛvu ɛbuɛpe.
24 Dáa Yezu nabee náá, lyem mot mɛvu menɔk nabɛ é, ye naakpaŋ ɛ, nyɛ é boozɛke náá:
«E kɔɔla nɛ bot ɛ di nɛ ekum ɔ, bɛ ni tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb!
25 Ɛlyel náá, boo yaaga kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ dhaa tɔ ba mɔɔ ɛlen ɛ dhɔɔ,
baadhaa-dhaŋa mɛlyel nɛ mot mɛvu étɛp nyɛ neeni tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.»
26 Bot ɛ nadi gwak nyɛ moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Yɛ bɛ deenek ɔ, ɛzɛ aabela tsik?»
27 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Sa di náá, bot aanàkwak ɛ, Zɛɛb aanàkwaakat yɛ.»
28 Wɔ gwaa Pyɛɛd ke náá: «Gwyáka, bis eezebet djas étɛp ɛdu ɛ wɔ.»
29 Yezu é boolɛɛ bɛ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mot ɛ bet ndjaŋ'ɛ, nɛghu
myɛl, nɛghu bɔn nyɛɛg, nɛghu sɛɛg, nɛ nyɛɛg, nyɛ baabet bɔɔ bɛ étɛp ɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɔ,
30 nyɛ waabela bɛtɛ nɛ bot binɔk é mɛwala mak. Dɔɔ nɛ tɔ tsik aazyɛ bhis'aak, nyɛ
waabela tsik na kɔm-kɔm.»

Moo é tyee esok elɛl, Yezu di lɛɛ ɛsyee nɛ gom ɛ lɛ ɛ

31 Dhiiti dwoo, Yezu zokanɔɔ bɛdjekel kam nɛ bɛbá, e bhaaz'ɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá:
«Gwakeka! Mena moo tó pɛ Yeluzalɛm. Penek ɛ yɛ aadjala djas bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb
nazekwyal dum nɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ.
32 Nyɛ waaseebaa é mɛmbɔ mɛ bot ɛ di ààbɛ bot é mbyak eYuda ɔ. Bot binɔk aadek nyɛ,
lee nyɛ, nɛ ɛsɛɛ é nyɛ mɛtel.
33 Bɛ waanyuu nyɛ nɛ eghwyɛs. Bhii tak, bɛ waagó nyɛ. Mɛlu mɛlɛl bhii tak, nyɛ
waagom.»
34 Ghuna bɛdjekel kadi é, ààgu sa wat tɔ etɛp ee nyɛ nadi é ke ɛ. Ye nadi nɛ nɔɔ syela. Bɛ
nadi é, ààgu sa Yezu nalii ɛ.

Yezu eetsik mot edhim pɛ Yeliko

35 Dáa Yezu nabɛ náá, bɛ moo kunaa nɛ Yeliko ɛ, ghuna dhiiti mot na edhim nadi é,
ndiindil e ngwoob gba. Nyɛ nadi é, mot engwyeebel.
36 Nyɛ eezɛgwak ɛtap ɛ zukamwaa nɛ mot eezyɛ pɛ kyee nyɛ nadi é, wɔ gwaa nyɛ zɛdji
sa nadi dhaŋ ɛ.
37 Bɛ zɛlɛɛ nyɛ náá: «Ye é Yezu, mot Nazalɛt, ɛ di dhaa tin.»
38 Wɔ gwaa nyɛ zɛtsim náá: «Yezu, Mɔɔ Dhavid, geka mɛ ghoŋ!»
39 Bɛtɛɛ nɛ bot ɛ nadi kɛpɛ sok ɔ moo tin é bhɛm nyɛ, nɛ é lyak nyɛ, étɛp nyɛ needi gwyem.
Tin, nyɛ eebaazɛloogal gwood ɛlyelɛpe: «Mɔɔ Dhavid, geka mɛ ghoŋ!»
40 Yezu eezɛtyaa. Bhii tak, nyɛ eezɛlwom náá, bɛ zyɛ nɛ nɛ daa lɛ. Dáa mot edhim binɔk
natiila pɛ Yezu nadi é, Yezu eezɛdji nyɛ náá:
41 «Wɔ kwyɛl náá, mɛ sa wɔ yé?» Mot edhim binɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, mɛ kwyɛl
ɛ náá, mis mam baabɛŋel!»
42 Yezu zɛke nɛ nɛ náá: «Beea, ɛmyaal ɛ lɔ eetsik wɔ.»

---

* **18:20** Ɛwy 20.12-16; Dɛt 5.16-20

43 E di'enek wat, mis mɛ eezɛbɛŋel. Bhii tak, nyɛ moo du Yezu é duwal Zɛɛb. Dáa ɛdhuu
ɛ bot ɛ nadi tinaak ɔ djas nabee deenek ɛ, bɔɔ djas naduwal Zɛɛb.

19

Yezu bɛ nɛ Zasye

1 Bhis nyɛ natuula kɔ dɛl ɛ Yeliko, Yezu eezɛkpaa tɔ́ pɛ yii kyee dɛl.
2 Kɔ dɛl ɛ tak, ye nabɛ é nɛ dhiiti mot, din ɛ lɛ nabɛ é Zasye. Nyɛ nadi é, kukuma bɛnɔŋel
ɛ epata ee elapo, nyɛ nadi é, mot ekum.
3 Nyɛ nadi esuu ɛbee Yezu, saabɛgɔs kabɛ é náá, nyɛ nadi é ɛwulalɛpe. Nyɛ nabɛ é ààbɛ
nɛ tyee nyɛ bee Yezu, etɛɛ náá, bot nadi é ɛbuɛpe.
4 Tin, nyɛ é boozɛwyis kaab tɔ pɛ sok kɛgo kɔ mɔɔ le sikomood, etɛɛ náá, Yezu ɛ dhaa tin
ɔɔ, nyɛ neebee nyɛ.
5 Dáa Yezu nakum é di'enek ɛ, nyɛ zɛben mis pɛ ɛko, nyɛ é boolɛɛ nɛ Zasye náá: «Lela
ɛsul Zasye, etɛɛ náá, ye goka é náá, mos, mɛ sulal tɔ ndjaŋ'ɔ.»
6 Tin, wɔ gwaa Zasye zɛsul kɔ le kaab ɛ kaab. Bhii tak, nyɛ eekɛdisi bɛ nɛ Yezu tɔ ndjaŋ'ɛ
nɛ mɛmyaala ɛbuɛpe tɔ lyem.
7 Dáa bot nabee deenek ɛ, bot naadyeebalii ɛbiyoɛpe kɔ ɛsu ɛ Yezu étɛp tak. Bɛ nadi
ekeke ɛ náá: «Mot tak eetó, kɛdi tɔ ndjaa mot na mbee dék!»
8 Zasye eezɛwyɛl sok bhwoob ɛ Yezu, nyɛ eezɛke, nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, gwaka. Mɛ waakaa
mɛvu mam ekyee ebá. Kyee wat mɛ waadjɛ bɛdjel ɛ bot, yɛ bɛ náá, mɛ naanɔɔ epata e
mot, dhaa yii mɛ nawaagoka nɛ ɛnɔŋ ɛ, mɛ waabulal nyɛ mɛtaŋ mɛ mɛnɔŋ é esok ená.»
9 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Dwoo pan mos'ak, tsik eeni tɔ ndjaŋ'ak, etɛɛ náá, wɔy pe é
dha ɛ Abalaam.
10 Etɛɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot nazyɛ é, zɛsaa nɛ tsik bot djas nazewo ze ɔ.»

Kana mɛdhɛɛb mɛ lɔaad

11 Yezu eebaazɛlɛɛ dhiiti kana dum nɛ bot ɛ nadi é gwak nyɛ ɔ. Nyɛ nadi é, nyɛ
eezekunaa nɛ Yeluzalɛm. Bot nadi é gek é náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb eezekɔ nɛ ɛtuula.
12 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mot ngɔt nabyel du wat nɛ bɛkuma ɛ bot ɔ zokazɛtó
mɛdjoŋ pɛ dhiiti dɛl ɛtsetaɛpe nɛ dɛl ɛ lɛ étɛp nyɛ neekɛ djɛaa boo mɛkoozi. Bhii tak nyɛ
zɛbula pɛ dɛl ɛ lɛ.
13 Ɛsok nɛ nyɛ nɛ tó, nyɛ eezɛdjóo bot ɛ mɛsa mɛ kam, lik bɛ mot nɛ mot ɛdhɛɛb ɛ lɔɔd wat
nadi nɛ boo mɛtaŋ ɛ. Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: “Likeka é liig mɛmbɔ nɛ epata bak,
kɛkum dwoo mɛ aaboo bul ɛ.”
14 Tin, kaa bela náá, bot ɛ dɛl ɛ lɛ nadi bhina nyɛ. Wɔ gwaa bɛ zɛlwom bot nyɛy ààgu,
étɛp bot ɛ tak neekɛ lɛɛ náá: “Bis ààpakwyɛl náá, mot'enɔk di mɛkoozi mis.”
15 Saabɛgɔs nɛ nɔɔ, ye naka swaala náá, bɛ naabatadjɛ nyɛ boo mɛkoozi. Bhii tak nyɛ
eezɛsik pɛ dɛl ɛ lɛ. Dáa nyɛ nakakum ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛdjóo bot ɛ mɛsa mɛ nyɛ nadjɛ bɛ
epata ɔ, étɛp nyɛ needji bɛ bim epata ee nakala kɔ yii nyɛ nalik bɛ nɛ yɛ étɛp ɛliig ɛ mɛmbɔ
ɛ.
16 Mot ɛsok eezɛzyɛ, nyɛy nɛ nɛ náá: “Kukuma, mɛ eebela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd kam kɔ yii
wɔ nalik mɛ nɛ ye é.”
17 Mɛkoozi eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: “Ɛnyɔɛpe! Wɔ é mbɛɛ mot-mɛsa. Dáa ye di náá, wɔ kɛ
tɔ etsoŋ dum nɛ bɔɔ esonok ɛ, mɛ eedil wɔ kɔ bóó mɛkoozi mɛ lɛt eghaada kam.”
18 Mot nadi du bhis koŋ mot ɛsok ɔ eezɛzyɛ yɛ. Nyɛ eezɛke nɛ kukuma yɛ náá: “Kukuma,
mɛ eebela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd mɛtɛn kɔ yii wɔ nalik mɛ nɛ yɛ ɛ.”
19 Mɛkoozi eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: “Ɛnyɔɛpe wɔy, mɛ eedil wɔ kɔ bóó mɛkoozi mɛ lɛt
eghaada etɛn.”
20 Nwyak dhiiti mot-mɛsa eezɛzyɛ. Nyɛ eezɛke nɛ kukuma yɛ náá: “Kukuma, beea
ɛdhɛɛb ɛ lɔɔd wɔ nalik mɛ nɛ yɛ ɛ. Mɛ ààpabe. Mɛ kwom ye é syela tɔ pes kaad.

21 Etɛɛ náá, mɛ di é, nɛ bwoo nɛ nɔ. Wɔy é mot ngɔt di náá, wɔ é nɛ biyo dhaa tyɛ. Wɔ
nɛ dyeebanɔɔ dɔɔ nɛ sa di náá, wɔ ààpakwom ɛ. Wɔ nɛ tó tɔ epyeeb e baa, kɛnɔɔ edee bɔɔ,
ààbɛ náá, wɔy é nabɛ yɛ.”
22 Ɛ̀ di'enek, kukuma yɛ boobɔɔza nɛ nɛ náá: “Mbee mot-mɛsa, beta náá, mɛ pɛ́ɛ wɔ nɛ
mɛkpa mɔ ɛmet. Wɔ nadi egu náá, mam dyeebabɔ́k esa ee dɛk é tɔ epyeeb mɛ di ààbɛ ɛ.
23 Ha wɔ di àànɔɔ epata bam, kɛwa tɔ eboo mendjaa mɛ di ebaal epata ee bot ɛ, étɛp yé?
Pe bula mɛ bula ɛ, mɛ eezɛbelaa, mɛ zɛbela bɛdhiiti epata eezekala kɔ yii mɛ nalik ɛ.”
24 Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ bot ɛ nadi tin ɔ náá: “Dɛkeka nyɛ ɛdhɛɛb ɛ lɔɔd ee nyɛ di nɛ yɛ
enek, da bi é djɛ mot bela kam kɔ yii mɛ nadjɛ nyɛ é.”
25 Bot ɛ tak eezɛbɔɔza nɛ kukuma tak náá: “Kukuma, nyɛy moo é nɛ mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd
kam!”
26 Kukuma eebaazɛbɔɔza náá: “Mɛ lɛɛ bin ɛ náá, ye é pɛ dáa bot djas aadi nɛ batsa ɔ bɛ
aabil étɛp ye neebu. Tin, mot aakadi toto ààbɛ nɛ sonok ɔ, bɛ waadɛk nyɛ dɔɔ nɛ eghutu-
ghutu nyɛ lik nɛ yɛ ɛ.
27 Yɛ kabɛ bot ɛ di bhina mɛ ɔ, bot ɛ nadi ààkwyɛl náá, mɛ di mɛkoozi ɔ, dhaaka nɛ nɔɔ
wak, da bi é tsak bɛ e mis mam.”»

Yezu eetɔ́ pɛ Yeluzalɛm

28 Bhis bɛ nalii deenek ɛ, Yezu eezɛbyet tɔ́ pɛ Yeluzalɛm. Nyɛy pɛ sok lɔɔg mɛdhuu mɛ
bot.
29 Dáa bɛ nadi, bɛ moo é kunaa nɛ mɛl mɛ Bhɛtfaze nɛ Bhetani ɛ, e ngwoob Ɛtsok ɛ pyeeb
oliv. Tin, Yezu eezɛlwom bɛdjekel bɛ bɛbá.
30 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Tɔ́ka kɔ dɛl ɛ di pɛ sok enek. Tuula bi aatuula kɔ dɛl ɛ, bi é waabee
mɔɔ swooz an tiŋela, nyɛ nabɛ é, nyɛ di náá, mot dinaa ààpaago kɔ lɛ ɔ. Tiika nyɛ, da bi é
zyɛ mɛ nɛ nɛ wak.
31 Mot é dji bin náá: “Bi tii nyɛ étɛp yé ɔ?” Lɛɛka nyɛ náá: “Ye é Ghɛŋ é di nɛ gwyes tak.”»
32 Bhii tak, bot ɛ nalwomaa ɔ eezɛtɔ́, bɛ kakɛbela esonok djas é dáa Yezu nazolɛɛ bɛ ɛ.
33 Dáa bɛ nakadi etii mɔɔ swooz an tak ɛ, bɛ nakuma tak eezɛdji bɛ náá: «Bi tii mɔɔ
swooz an étɛp yé?»
34 Wɔ gwaa bɛ zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye é ghɛŋ é di nɛ gwyes tak.»
35 Bɛ eezɛtii mɔɔ swooz an tak. Tin, bɛ eezɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ daa Yezu. Bhii tak bɛ eezɛdja
endjookuwa bɔɔ kɔ koŋ mɔɔ swooz an tak. Tin, bɛ eezɛgel Yezu kɔ lɛ.
36 Dáa bɛ nadi bɔɔ ekɛ, bɛ moo tin edja endjookuwa bɔɔ gba ɛ gba.
37 Dáa bɛ nadi, bɛ moo kunaa nɛ Yeluzalɛm ɛ, bɛ nadhaŋ é pɛ ze di esul Ɛtsok ɛ pyeeb
oliv ɛ, mɛdhuu mɛ bɛdjekel moo tin eduwal Zɛɛb ɛlyelɛpe dum nɛ endem e mɛbwala mɛ
bɛ nadi ebee ɛ.
38 Bɛ nakeke é náá: «Zɛɛb sɛɛ Mɛkoozi mɛ di ezyɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ ɔ mɛtel. Egwyem tɔ gwoo
dɔɔ nɛ duma nɛ Zɛɛb!»
39 Bɛdhiiti eFalizyɛ nadi tɔ mɛdhuu mɛ bot binɔk ɔ zokake nɛ Yezu náá: «Lyoel, lyaka
bɛdjekel bɔ náá, bɛ di gwyem.»
40 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Beeka, mɛ lɛɛ bin náá, bɔɔ bɛ diyal enuub bɔɔ di gwyem
ɔ, mɛkok ɛ waatsim e diɔɔ.»

Yezu ɛpedje kɔ ɛsu ɛ dɛl ɛ Yeluzalɛm

41 Dáa Yezu nakum e bhaaz ghaada ɛ, beea nyɛ nabee Yeluzalɛm ɛ, Yezu zokadje kɔ ɛsu
ɛ dɛl ɛ tak.
42 Nyɛy náá: «Yɛ pe bɛ é di náá, dɔɔ nɛ wɔy pe ɛpegu dwoo ɛlak mos dáa ye di egoka nɛ
ɛsaa étɛp ɛbela egwyem ɔ. Saabɛgɔs nɛ ye kasa étɛp náá, nenak e moo é syela e mis mɔɔ.
43 Etɛɛ náá, mɛlu mɛ bot ɛ di bhina wɔ ɔ, aasum boo peeb étɛp ɛzɛlumela nɛ nɔ ɛpezyɛ.
Bɛ waakaal wɔ kuku ɛbwak. Bhii tak, bɛ é kɛmaadɔ tɔ dhiiti tuma.
44 Bɛ waasii wɔ, bi nɛ bot bɔ. Bɛ aanàkwaalik wɔ ɛkok ɛwat kɛla kɔ sɔ, etɛɛ náá, wɔ nabɛ
é ààsiiza ɛwala Zɛɛb nazɛkwyee wɔ ɛ.»

Yezu eesɔ bot ɛ di bɔmsa esa pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɔ

45 Wɔ gwaa Yezu zɛni tɔ kok Ndjaa-ebuwa, nyɛ eezɛni é sɔ bot ɛ nadi bɔmsa esa bɔɔ tɔ tak ɔ.
46 Nyɛy nɛ bot ɛ tak náá: «Pɛ tɔ ekwyala Zɛɛb lɛɛ ɛ náá: “Ndjaŋ'am aadjóoaa é ndjaa mendjaala mɛ eYuda.” Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi zeliig yɛ, ye di zɛɛga bot ɛ djii*.»
47 Mɛlu djas Yezu nadi lelyo bot tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Tin, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, zɛnɔɔ bɛdhil ɛ bot ɛ dɛl nadi esaa dáa bɛ sa étɛp bɛ neegó Yezu.
48 Deenek bɛ nabɛ é ààgu dáa bɛ nawaa di ye goka nɛ ɛsa ɛ. Etɛɛ náá, bot djas nadi kwyɛl ɛgwak mɛlyo mɛ ɛbuɛpe.

20

Ghwyil mɛbwala ɛ Yezu dus wo?

1 Dhiiti dwoo, Yezu nadi djɛ bot mɛlyo tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ nadi lɛɛ bɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zɛɛb. Eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, zɛnɔɔ bɛpaa ɛ eYuda, zokazɛtuula é di'enek.
2 Bɛ eezɛdji Yezu náá: «Kɔ eghɛŋ zɛ wɔ di esa etɛp binek? Ɛzɛ djɛ wɔ ghwyil ɛsa deenek?»
3 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ pookodji bin kiya wat. Bi ɛ bɔɔza mɛ ɔ, ye é mɛ ka lɛɛ bin étɛp yé mɛ di nɛ ghwyil ɛsa esesɛɛ bak.
4 Ɛzɛ nadhis Zaŋ, nyɛ zɛduu bot Zɛɛb? Ye nabɛ é Zɛɛb ohoo ye nabɛ é mot?»
5 Ɛ̈ di'enek, bɛ moo tin é, é sɔs pak'ɔɔ. Bɔɔ náá: «Mena ɛ ke nenak náá: “Ye é Zɛɛb” ɔ, nyɛ é waadji mena náá: “Ɛ̈tɛp yé bi nadi ààmyaal Zaŋ?”
6 Mena ɛ ka keka náá: “Ye é bot ɛ nadhis nyɔ” ɔ, mɛdhuu mɛ bot bak djas é waasaa ɛgó mena nɛ mɛkok. Etɛɛ náá, bɔɔ djas nɛ myaal náá, Zaŋ nabɛ é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.»
7 Bɛ é boozɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Bisɔ ààgu mot nalwom nyɛ náá, nyɛ zɛduu bot Zɛɛb ɔ.»
8 Tin, Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Dɔɔ nɛ mam pe mam aanàkwaalɛɛ bin kɔ eghɛŋ e zɛ mɛ di esa esesɛɛ bak ɔ.»

Kana bot ɛ mɛsa bɛ na mbee elyem di ebaal pyeeb vin ɔ

9 Bhii tak, Yezu zɛlii nɛ ɛdhuu ɛ bot binɔk tɔ kana náá: «Dhiiti mot ngɔt naabɛ pyeeb ekel e di djɛ bhum vin ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛkola yɛ nɛ bot ɛ di gu mɛsa mɛ vin ɔ étɛp bɛ neesa mɛsa tɔ tak. Nyɛ eezɛnɔɔ nyel, tɔ́ mɛdjoŋ, kɛbɔya pɛ dhiiti dɛl.
10 Tin, yɛ wum ɔ, da nyɛ é lwom dhiiti mot-mɛsa mɛ étɛp bɛ djɛ nyɛ yɛ bim tɔ yii bɛ aabela ɛ. Mbu epyeeb e tak di wum ɛ, eezɛkum. Wɔ gwaa nakuma pyeeb zokazɛlwom mot ngɔt di sa mɛsa daa lɛ ɔ pɛ dáa bot ɛ nyɛ nalik nɛ pyeebɛ ɔ, étɛp bɛ needjɛ nyɛ yɛ pak vin bɛ bela ɛ. Ɛ̈ di'enek, wɔ gwaa bot ɛ nalik nɛ pyeeb ɔ mɛt mot tak, duma nyɛ e nyel nɛ mɛbin, bhii tak swaal nyɛ mɛmbɔ toto.
11 Bhis mot sok, nakuma pyeeb baazɛlwom dhiiti mot di esa mɛsa pɛ daa lɛ ɔ, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ daa lɔɔ tɔ pyeeb, bɛ eezɛnyuu nyɛ, zɛnyek nyɛ ɛbiyoɛpe.
12 Yak kɔkɔ tyee esok elɛl, nakuma pyeeb eebaazɛlwom nwyak mot, bɔɔ duma nyɛ e nyel nɛ mɛbin, wus nyɛ pɛ kel.
13 Nakuma pyeeb eezɛdji náá: “Mɛ sa dáa? Mɛ aaka kyeed é, sim mɔn'am ngɔt mɛ dyeebakwyɛl ɔ. Tin, mɛ bee ɛ náá, bɛ waakaab nyɛ.”
14 Dáa bot ɛ di sa mɛsa tɔ pyeebɛ nabee mɔn'enɔk ɛ, bɔɔ náá: “Yawee! Beeka mot aalik nɛ mɛvu mak djas ɔ! Dhaaka, mena góka nyɛ. Tin, mɛvu mak aadi é, yenabɛlka.”
15 Wɔ gwaa bɛ zɛmɛt nyɛ, mwas nyɛ bhis pyeeb vin, gó nyɛ.»
Tin, Yezu eezɛdji bɛ náá: «É di'enek, nakuma pyeeb goka nɛ ɛsa yé? Nyɛ eebil náá:
16 Nyɛ waazyɛ, da nyɛ é gó bot ɛ nadi sa mɛsa tɔ pyeebɛ ɔ. Bhii tak da nyɛ é nɔɔ pyeeb, djɛ nɛ bot ɛsis.» Bhis bot nagwak deenek ɛ, bɛ é boozɛke náá: «Ààbɛ! Yenek aanàkwaasael.»
17 Bhii tak Yezu eezɛliig mis, gwyák bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Mɛkpa mɛ di kwyala tɔ mɛkana'aak kwyɛl ɛlɛɛ yé

* **19:46** Eza 56.7; Zel 7.11

“Ɛkok ee bɛzumel mwas ɛ,
moo é ɛkok di epyet ndjaŋ ɛ*”?
18 Mot aaduma kɔ ɛkok ɛ tak ɔ, nyɛ waabik ekyes ekyes. Yɛ kabɛ náá, ɛkok ɛ ka kwyit kɔ mot ɔ, yenɔk mot aatwaalel é twaalela.»

Etuud e lapo nɛ Sezaad

19 Tin, bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb nadi esaa mɛpek étɛp bɛ neemɛt Yezu e di tak wat. Etɛɛ náá, bɛ nabɛ é, é gu náá, Yezu nalɛɛ kana tak é, kɔ ɛsu ɛ lɔɔ. Tin, bɛ nadi kaab é ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ.
20 Bɛ moo tin ebɔŋal Yezu. Ë di'enek, wɔ gwaa, bɛ zɛdhis bɛdhiiti bot ɛ nadi sa mɛpek náá, bɛ é bɛdhil ɛ bot ɔ. Bot ɛ tak nazyɛ é étɛp ɛzɛ lóo Yezu pɛ ɛko, da é bwood nyɛ pɛ kyɛ nɛ dhiiti vaŋ kiya, étɛp bɛ neebela lo mɛsɔ mɛ di kwyesal nyɛ ndjɛ sɔs e mis mɛ kukuma dɛl ɔ.
21 Bɛ é boozɛke nɛ nɛ náá: «Lyoel, bis nɛ gu náá, etɛp ee wɔ di lɛɛ ɛ, ye é tsɛɛtsɛ. Wɔy ààpéɛ tɛp mot djhak. Wɔy lyo ɛ, sa Zɛɛb kwyɛl ɛ, nɛ lyem epiki.
22 Tinaak, lɛɛa bis, etsi lɛɛ é náá, epata e lapo tuudaa é nɛ Sezaad ee?»
23 Tin, Yezu eezɛgu mɛpek mɔɔ. Bhii tak nyɛ é booke nɛ nɔɔ náá:
24 «Dhaaka mɛ nɛ falanga wat, étɛp mɛ neebee. Bɛ eezɛzyɛ nyɛ nɛ falanga wat. Yezu eezɛdji bɛ náá: bhwoob di sɔna kɔ falanga yak ɛ wak bhwoob zɛ? Ye é ekwyala din ɛ ɛzɛ di kɔ tak?» Bot binɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ye é bhwoob nɛ din ɛ Sezaad.»
25 Bhii tak, Yezu eebaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Djɛka Sezaad sa di yɛ Sezaad ɛ; da bi é djɛ Zɛɛb sa di yɛ Zɛɛb ɛ.»
26 Kɔkɔ ɛyala ɛ Yezu nayala ɛ, nabɛ é, ye naalyel nɛ nɔɔ náá, bɛ bela mɛsŏ mɛ nyɛ aabela ndjɛ e tak ɛ. Etɛɛ náá, gwaka bɛ nagwak deenek ɛ, ye nabɛ é bɛ nadiaa djoka nyɛ ɛlyelɛpe, tin, bɛ eezɛdi gwyem.

Kiya dum nɛ tɛp ɛgom bhis ɛsyee

27 Bɛdhiiti bot tɔ lɔɔg eSaduseɛ zokazyɛ pɛ dáa Yezu zɛdji nyɛ dhiiti kiya. ESaduseɛ, bot ɛ nadi eke náá, bhis ɛsyee, mot aanàkwaabaagom ɔ,
28 bɔɔ nɛ Yezu náá: «Lyoel, mɛkana mɛ Moiiz lɛɛ náá: “Yɛ bɛ náá, mɔn nyɛɛg dhiiti mot ɛ gwyɛ, ààlik mɔn ɔ, ye goka é náá, mɔn nyɛɛg lik ɔ, ba kus myɛl étɛp nyɛ neekwyiida mɔn nyɛɛg gwyɛ ààlik bɔn ɔ.”
29 Ghuna tɔ mɔ bot binɔk, bɛ nabɛ é bɛtɛn nɛ bɛbá. Mɔn mɛgwyak zɛba, nyɛ eezɛkpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ, nyɛ ààpakalik mɔn.
30 Mot nabɔɔba mɔn mɛgwyak ɔ, nyɛ eeba kus.
31 Tin, nyɛ eebaakpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ, ààlik bɔn. Bhii tak, nwyak tak eebaazɛnɔɔ moma tak, ye zokabaasael é tyee wat nɛ bot ɛ naba moma tak sok ɔ, zɛnɔɔ zwaabel lɔɔg. Ë di'enek, bɔɔ djas bɛtɛn nɛ bɛbá kadi é, ààbya nɛ moma yenɔk.
32 Bhis bɔɔ djas, moma eezɛbaagwyɛ yɛ pe.
33 Esok bot aagom bhis ɛsyee ɛ, moma yenɔk aakadi mwaa zɛ tɔ bɔɔ bɛtɛn nɛ bɛbá? Etɛɛ náá, bɔɔ djas nabɛ é botom bɛ.»
34 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛba é, étɛp botom nɛ boa di kɔ bɔs'ak mos'aak.
35 Tin, guka náá: Botom nɛ boa aabela mbyok ɛgom bhis ɛsyee, da bɛ é kɛdi pɛ kyee dik na bes ɔ, bɛ aakadi é, botom nɛ boa di ààbael ɔ.
36 Bɛ aanàkwaakabaagwyɛ, bɛ aakadi é dáa efofop. Bɛ é bɔɔ Zɛɛb, etɛɛ náá, bɛ eezedhaa ɛsyee, kɛbela tsik.
37 Moiiz naalɛɛ popoopwon náá: Bot ɛ nazegwyɛ ɔ waagom. Nyɛ nalɛɛ deenek é tɔ ekwyala ee di kaada tɛp ɛkpak nadi é gel ààdyak ɛ. Nyɛ nadjóo Ghɛŋ é: “Zɛɛb ɛ Abalaam, yɛ Izak, nɛ yɛ Zakɔɔb.”»
38 Yezu naabil náá: «Zɛɛb tok Zɛɛb bot ɛ zegwyɛ ɔ. Nyɛ é Zɛɛb bot ɛ di nɛ tsik ɔ, etɛɛ náá, ye é, étɛp'ɛ ɛ, bot djas di nɛ tsik.»

---

* **20:17** Mɛd 118.22

39 Wɔ gwaa bɛdhiiti bɛghaa mɛkana mɛ etsi nadi tin ɔ zokake nɛ Yezu náá: «Lyoel, wɔ
eedyeebalii ɛnyɔɛpe.»
40 Deenek, bɛ nabɛ é ààbɛ nɛ ghwyil ɛdji nyɛ bɛdhiiti mɛkiya.

Mɛsia nɛ Dhavid

41 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Dum nɛ yé bot di ke náá, Mɛsia é dha ɛ Dhavid?
42 Etɛɛ náá, ye é Dhavid nyɛ ɛmet ɛ nalɛɛ tɔ Mɛkana mɛ Mɛdjeeb náá:
“Ghɛŋ Zɛɛb nake nɛ Ghɛŋ'am ɛ náá:
Dha disi pɛ mbɔ eghɛŋ bam.
43 Mɛ waanɛɛg bot ɛ mɛbhuka mɔ
bɛ di esa ee mɛbɔ mɔ aanyal ɛ†.”
44 Yɛ bɛ náá, Dhavid nyɛ ɛmet naadjóo nyɛ “Ghɛŋ” ɔ, ha e yaa tyɛ Mɛsia aakabaadi dha ɛ
Dhavid?»

Yezu eedul bot mɛlɔ dum nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi

45 Dáa zukamwaa nɛ mot nadi tin ɛ nadi é gwak nyɛ é, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá:
46 «Kyeeka bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, bot ɛ di kwyɛl ɛ kɛ tɔ bot nɛ ewolo ekaad naboo
mɛtaŋ é ɛlyaala mɛnyel étɛp bɛ needuwalaa nɛ swosaa é edi ee bot di sɛɛga ɛbuɛpe ɔ. Bɛ
dyeebakwyɛl ɛdi é kɔ mɛbhóó mɛ di pɛ ɛsok ɛ tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nɛ tɔ e
di e mɛbyoŋ.
47 Bɔɔ dyeebadi é dɛk bɛkus ɛ boa esa tɔ mendjaa mɔɔ. Tɔ mɛkɔŋ mɔɔ, bɛ nɛ kwyɛl ɛdul
ɛ mendjaala na kpɔkɔlɔm. Epéɛ bɔɔ aadi é, ɛlyelɛpe.»

21

Falanga djel kus moma nadjɛ ɛ

1 Yezu zokazɛben lo, nyɛ moo tin é bee dáa bɛkum ɛ bot nadi ezɛduwal Zɛɛb nɛ epata tɔ
ɛbɔɔl ɛ, nanɛɛga kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ kok Ndjaa-ebuwa étɛp tak ɛ.
2 Nyɛ eezɛbee dhiiti djel kus moma eezyɛ, zɛlóo yɛ tɔ ɛbɔɔl. Tin, nyɛ eezɛwa yɛ bɔɔ
efalanga ebá, ààkokoka-koka nɛ pata mot bɔm sonok wat ɛ.
3 Dáa Yezu nabee deenek ɛ, nyɛ é booke náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Djel
kus moma yak eelóo tɔ ɛbɔɔl dhaa yii bot djas lóo tɔ ɛbɔɔl ɛlak ɛ.
4 Etɛɛ náá, bot ɛ djɛ wak djas'aak, djɛ é eghutu-ghutu. Yɛ kabɛ djel kus moma ɔɔ, nyɛ djɛ
ɛkwom ɛ lɛ djas.»

Yezu eelɛɛ náá, Ndjaa-ebuwa é waawaazel

5 Bɛdhiiti bot nadi esɔs dum nɛ zumal kok Ndjaa-ebuwa, dáa ye nasumel nɛ mbɛɛ
mɛkok ɛ, zɛnɔɔ esa e bot nakadjɛ Zɛɛb ɛ. Tin, Yezu eezɛke náá:
6 «Dwoo ɛpezyɛ, dwoo yɛ aabɛ náá, yɛ ààka baalik é di'ak ɛkok ɛwat kɛla kɔ sɔ ɛkok tɔ
ndjaa bi di bee'enek; etɛɛ náá, djas aadi é, bik, waazel, see e bɔs.»

Ghoŋ nɛ tsik mezuk

7 Bɛdjekel bɛ eezɛdji Yezu náá: «Lyoel! Lɛɛa bis, esesɛɛ binek ɛ aasael den. Lyaala bis
endem e bis aagwyak náá, esesɛɛ binek moo kɔ nɛ ɛsɛɛ ɛ.»
8 Nyɛ eezɛbɔɔza náá: «Tselalka, nàbetka náá, bɛ kɔɔ bin etɛɛ náá, bot ɛbuɛpe waazezyɛ
nɛ din ɛ lam. Mot nɛ mot ɛ waalɛɛ náá: “Ye é mam ɛ di Mɛsia.” Bɛ aake náá: “Ɛlu ɛ tak
eezedjala.” Sa bi ààdu bɛ.
9 Esok bi aadi bi moo gwak lɛŋ mɛɛb, nɛ ɛbyen nɛ lek ekukuma ɛ napwakeka, ye goka é
yenek ko sɛɛ ɛsok, guka náá, yenek aanàkwaaleedi ɛsi ɛ bɔs.»
10 Yezu baazɛke náá: «Mbyak ngɔt ɛ waalumela dɛɛb nɛ dhiiti dhaad mbyak. Ɛyoŋ ɛwat
ɛ waalumela dɛɛb nɛ dhiiti ɛyoŋ.
11 Bɔs ɛ waaboo dheegel ɛlyelɛpe. Edi-nɛ-edi, pwom nɛ gum, bot djas ɛ waagwak bwoo
e di baabee edjema nɛ epela tɔ gwoo ɔ.

† **20:43** Mɛd 110.1

12 «Ɛsok nɛ esesɛɛ binek nɛ sael, bi ɛ waakɛ mɛtaa, bi ɛ waakɛ waaa tɔ tsik mezuk, bi ɛ
waakɛkaaa étɛp bɛ neekɛ péɛ bin tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda, bi ɛ waakɛ mɛtaa
e membok, bi ɛ waakɛ péɛaa dáa bɛmɛkoozi nɛ ekukuma kɔ ɛsu ɛ lam.
13 Yenek djas aasael étɛp bi neebela ze ɛkɛlɛɛ bot sa bi di gu dum nɛ nam ɛ.
14 Tin, guka náá, bi di nɛ lyem wat, sa mot aabem ba nɛ dáa bi aakɛtaŋal ɛ.
15 Mam mɛ ɛmet, mɛ waadjɛ bin mɛkpa nɛ etsoŋ. Tin, bot ɛ bi aadi nɛ tɛp nɛ nɔɔ
aanàkwaakwak ɛkwyesal ɛ bin, nɛ dupal mɛkpa min.
16 Bot aaka bin ɔ yɛ aadi é, bɛsɛɛg bin, nɛ bɛnyɛɛg bin, zɛnɔɔ bɔn nyɛɛg bin, nɛ bɛsɔ bin
dɔɔ nɛ bot ɛ mɛbyel min. Bɛtɛɛ nɛ bot pak'en ɛ waadiyalaa e membok mɛ na kɔm-kɔm.
17 «Bot djas ɛ waabhina bin kɔ ɛsu ɛ lam.
18 Tin, yɛ aanàkwaadi nɛ ko bhoo wat e elo bin aako diib.
19 Go pyetka pɛ yebɔ kyee ɛlyelɛpe, etɛɛ náá, deenek é bi aatsik mɛnyel min.»

Yezu eelɛɛ náá, Yeluzalɛm ɛ waawaazel

20 «Esok bi aabee náá, mɛdhuu mɛ esodja eezɛkaal Yeluzalɛm. Tin, bi é nɛ ghwyil ɛka gu
náá: Ye ka lik é batsa Yeluzalɛm neewaazel!
21 Ɛ̀ di'enek, bot aadi pɛ kyee dik Yude ɔ, goka é, nɛ kaab tɔ́ tɔ mɛtsok. Bot aadi kɔ ghaada
Yeluzalɛm ɔ, goka é nɛ ɛdus tin, tɔ́ ɛtsetaɛpe. Bot aadi pɛ tɔ epɛt e ɛwala ɛlenek ɔ, ààgoka
nɛ sik, tɔ́ pɛ tɔ ghaada.
22 Etɛɛ náá, yɛ aadi é, dwoo Zɛɛb aazɛpéɛ bot ɛ, ye é dwoo ekwyala djas aabela mɛsuk
mɛ tak.
23 Ha kpaa-ghoŋ dwoo tak nɛ boa aadi nɛ mɛbum ɔ, nɛ bot aadi nɛ bɔn e mɛbel ɔ. Etɛɛ
náá, boo mezuk ɛ waadi dwoo tak kɔ bɔs. Bot ɛbuɛpe waagu ɛbuk ɛ Zɛɛb kɔ ghaada tak.
24 Bot ɛ tak ɛ waagóaa nɛ epɛl. Bɛdhiiti ɛ naamɛtaa, tɔ́aa nɛ nɔɔ tyee ekwom kɔ mɛl djas.
Tin, Yeluzalɛm ɛ waazɛnyalaa nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Bɛ waasa deenek,
kɛkum dwoo Zɛɛb nadjɛ bɛ é aaboo si ɛ.»

Ɛ̀zyɛ é Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot

25 «Bot ɛ waabee edjema nɛ epela tɔ gwyes, tɔ ngɔn, tɔ ekwyikwyen. Pɛ si, membyak
djas ɛ waadi nɛ boo ba nɛ kɛŋ, di bɛ aagwak ghuu nɛ ɛbee boo mɛbhyeeb tɔ boo dii mɛsɔn
ɔ.
26 Dwoo nɛ ngɔn nɛ ekwyikwyen ɛ waadheegel nɛ ghwyil ɛ Zɛɛb. Bhii tak, bɛtɛ nɛ bot ɛ
waagwyɛ nɛ bwoo esiiza e etɛp aaboo tuula kɔ bɔs djas ɛ.
27 Ɛ̀ di'enek, bɛ waabee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é zyɛ tɔ eguud. Nyɛ waazyɛ nɛ ghwyil nɛ mɛkas
mɛ djas.
28 Dwoo etɛp binek ɛ aakan ɛ, tyaaka, pyetka pɛ yebɔ kyee, etɛɛ náá, Zɛɛb moo zɛpɛk bin
e ekwom.»

Kana le fiigh

29 Bhii tak Yezu eezɛlɛɛ bɛ kana yak: «Pokobeeka mbek le fiigh nɛ bɛdhiiti ele djas.
30 Ɛ̀ sok bi di bee náá, eka e bes moo kan ɛkwyil e tak ɛ, guka náá, mbu ele di wum ɛ
moo eezekunaa.
31 Tyɛ wat nɛ biyɔ pe, esok bi aabee endem binek moo nyen ɛ, guka náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb
moo é ye zekunaa.
32 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Bot ɛ kɔkɔ membu mak aanàkwaasi, esonok ee mɛ
di elɛɛ djas ɛ, ààsael.»
33 Yezu naake náá: «Gwoo nɛ bɔs ɛ waasi, ghuna yam mɛkpa aanàkwaasi.»

Ɛ̀tɛp yé bot di egoka nɛ ɛnyan ɛ mis

34 «Bi é gheedi nɛ etsoŋ, sa bi ààpul ebhum e elyem bin gwyes, nɛ dek mɛnyok e mɛbyoŋ,
dɔɔ nɛ étɛp ɛwyiib esa e bɔs'ak. Deenek, dwoo Zɛɛb aazyɛ zɛpéɛ bot ɛ, yɛ aatuula bin é zaka.
35 Yɛ aazyɛ dáa ɛwyet. Yɛ deenek é yɛ aatuula bot ɛ bɔs djas zaka.

36 Nyanka mis. Gheedjaalaka Zɛɛb mɛlu djas. Deenek ɛ́ bi aabela ghwyil ɛmaad ɛ lyem
dum nɛ etɛp ee di zyɛ yenek. Da bi ɛ́ tyaa tetel sok bhwoob Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot.»
37 E mwos Yezu nadi elelyo bot pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa, é pum nyɛ katetɔ́, kɛdja si ɛ kɔ
ɛtsok ɛ pyeeb oliv.
38 Tin, tɔ bɛmɛlem djas bot ɛ dɛl ka zyɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa, zɛgwak nyɛ é lelyo mɛlyo
mɛ Zɛɛb.

22

Ekukuma é boob étɛp ɛ Yezu

1 Ɛbyoŋ ɛ emapa di ààbɛ nɛ leviid, di djóoaa Pak ɛ, nabɛ ɛ́ eezekunaa.
2 Eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nadi esaa mɛpek étɛp bɛ neemɛt Yezu
etɛɛ náá, bɛ neegó nyɛ. Tin, bɛ nadi ekaab zukamwaa nɛ mot nadi tin ɔ.

Yudas moo ɛ́ tsat nyɛ aaka Yezu é mɛmbɔ mɛ ekukuma

3 Tin, Satan eezɛni tɔ bum lyem ɛ Yudas Iskaliɔt nadi ngɔt tɔ bɛdjekel ɛ Yezu ɔ.
4 Yudas nazɛtɔ́ pɛ dáa eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bot ɛ di kɔ elo e bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa
ɔ, étɛp nyɛ neekɛka bɛ Yezu.
5 Tin, bot ɛ di kɔ elo e bɛghaa-Zɛɛb ɔ naadyeebamyaala. Wɔ gwaa bɛ zɛkɛk Yudas epata.
6 Yudas eezɛmyaal, nyɛ moo tin é saa mɛpek mɛ nyɛ kabɛ Yezu gha tɔ syaab e kaab náá,
mɛdhuu mɛ bot ɛzɛgu.

Yezu eelwom bɛ koobal ɛbyoŋ ɛ Pak

7 E dwoo ɛbyoŋ ɛ emapa di ààbɛ nɛ leviid ɛ, dwoo bɔɔ ebhata e Pak di tsakaa ɛ, eezɛkum.
8 Yezu eezɛkyeed Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ pɛ sok. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Tɔ́ka, kɛkoobalka mena
edee e ɛbyoŋ ɛ Pak.»
9 Tin, bɛ eezɛdji Yezu náá: «Wɔ kwyɛl náá, bis kɛkoobal wɔ di mena aadɛka edee e ɛbyoŋ
ɛ Pak wo?»
10 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Gwakeka, esok bi aakum kɔ dɛl ɛ, bi ɛ waaboma nɛ dhiiti
mot nɛ bhe mɛdii kɔ lo. Duka nyɛ.
11 E di nyɛ aadjɛl ɔ, lɛɛka nakuma ndjaa náá: “Lyoel ke ɛ́, bis dji wɔ náá, ndjaa nyɛ aadɛ
ɛbyoŋ ɛ Pak tɔ tak bɛ nɛ bɛdjekel bɛ ɛ, wo ee?”
12 Tin, nyɛ waalyaal bin pɛ ɛko ɛ ndjaa boo dhɛŋ koobela nɛ esa djas tɔ tak. Tin ɛ́ bi aasa
esesɛɛ e ɛbyoŋ ɛ Pak.»
13 Bɛdjekel eezɛtɔ́ pɛ dɛl ɛ tak. Bɛ ka bela djas ɛ dáa Yezu nalɛɛ bɛ ɛ. Bhii tak, bɛ eezɛni é
ɛkoobal ɛbyoŋ ɛ Pak.

Nyel nɛ ghiya ɛ Yezu: kɔminyɔŋ

14 Dáa ɛwala tak nakadjala ɛ, Yezu eezɛdi kɔ mesa bɛ nɛ bot ɛ lwoma.
15 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ bɛ ɛ́ mɛ eedyeebakwyɛl náá, mena dɛka ɛbyoŋ ɛ Pak'ak é
di wat, ɛsok nɛ náá, mɛ zuk!
16 Etɛɛ náá, ye goka ɛ́ mɛ lɛɛ bin náá, mɛ aanàkabaadɛ ɛbyoŋ ɛlak, kana mos, kɛyaka nɛ
dwoo ɛsuk ɛ tak aabela lo tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɛ. Tin, mɛ waabaadɛ.»
17 Nyɛ eezɛnɔɔ bɛɛlɛ nadi nɛ vin tɔ tak ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛghaapɛɛ Zɛɛb, nyɛ eezɛke nɛ
nɔɔ náá: «Nɔɔka bɛɛlɛ vin'ak. Kaaka yɛ pak'en, da bi ɛ́ dɛ,
18 etɛɛ náá, egoka ɛ́, mɛ lɛɛ bin, náá, kana mos, kɛyaka nɛ dwoo Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb aazyɛ ɛ, mɛ
aanàkabaadɛ mɛnyok mɛ vin.»
19 Bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ mapa, baazɛghaapɛɛ Zɛɛb tɔ mendjaala, bhii tak, nyɛ eezɛpyak
yɛ, nɔɔ yɛ, djɛ bɛdjekel bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Yak ɛ́ nyel'am zekaaa kɔ ɛsu ɛ len ɛ,
gheesesaka deenek étɛp bi neetetaala mɛ.»
20 Nyɛ eebaazɛdjɛ bɛ bɛɛlɛ tak wat bhis dek. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Bɛɛlɛ yak ɛ bɛɛlɛ ɛbhɛŋ ɛ
na bes nɛ Zɛɛb, ɛbhɛŋ ɛ kwyalel nɛ ghiya yam see kɔ ɛsu ɛ len ɛ.
21 Tin, guka náá, mot aaka mɛ ɛ wak, bis nɛ nɛ ɛ́ kɔ mesa yak!

22 Ye é tsɛɛtsɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ waagwyɛ, dáa Zɛɛb nazekoobalɛ ɛ. Tinaak, ha
kpaa-ghoŋ nɛ mot aakɛka nyɛ ɔ!»
23 Tin, bɛdjekel moo tin é djinel pak'ɔɔ náá, nwyak mot pak'ɔɔ aakɛka Yezu.

Ye é ɛzɛ di boo-mot?

24 Bɛdjekel ɛ Yezu moo tin é be mɛso pak'ɔɔ, etɛɛ náá, bɛ nadi kwyɛl ɛgu náá, ɛzɛ di dhil
mot pak'ɔɔ.
25 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak di ààkwyɛl Zɛɛb ɔ djas ɛpekɛ tyee
wakoko kɔ lɔɔ. Bot ɛ di nyal bɛ ɔ djóoaa é, bot ɛ enɛm esa.
26 Tin, yebɔ yɛ ààgoka nɛ ɛdi é deenek. Etɛɛ náá, pɛ yibɔ, mot di boo-mot ɔ, goka nɛ di tɔ
bɛsɔ é, dáa mɔɔ dhyeeb. Deenek, mot ɛ kwyɛl ɛdi dhil mot ɔ, goka é nɛ di mot-mɛsa mɛ bɔɔ
bɛsɔ.
27 Etɛɛ náá, ɛzɛ di boo-mot? Ye é mot di kɔ mesa ɔ, ohoo mot di be bɛsɔ ɔ? Ye é mot di kɔ
mesa ɔ, etsal e? Beeka mam é tɔ len tyee mot di sa bin mɛsa ɔ!
28 Bi é bot ɛ nadi mɛlu djas e ngwoobam tɔ mbee mɛbhowal ɔ.
29 Tyɛ wat nɛ dáa Saag'am nadjɛ mɛ Ɛyoŋ ɛ lɛ ɛ, tyɛ tak wat mɛ ɛpedjɛ bin Ɛyoŋ ɛ tak.
30 Bi ɛ waadɛ edee nɛ mɛdii kɔ mesa yam, tɔ Ɛyoŋ ɛ lam. Bi ɛ waadi kɔ mɛbhóó mɛ
mɛkoozi mam étɛp bi neepéɛ membyak kam nɛ ebá Yisalaɛl.»

Yezu eelɛɛ Pyɛɛd náá, nyɛ waaswonal nyɛ

31 Yezu eezɛke náá: «Simɔŋ, Simɔŋ, gwaka! Satan bɛ é, nyɛ eebela ze étɛp ɛsyaal ɛ wɔ
dáa bhum di syaalaa tɔ zyaagal étɛp ɛdis ezeeza ɛ.
32 Tin, ye bɛ é, mɛ eedjaala étɛp'ɔ, e kaab náá, ɛdum ɛ wɔ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɛzɛkɛwyii.
Tin, bula wɔ aabula daa lam ɛ, djɛaa bɔn nyoog ghwyil.»
33 Pyɛɛd eezɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, e di mɛ di'ak, mɛ eezemyaal ɛtó membok, nɛghu
ɛsyee menabɛl.»
34 Wɔ gwaa Yezu zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Beta mɛ lɛɛ wɔ, Pyɛɛd, sa di tsɛɛtsɛ ɛ: E pum'ak mos,
ɛsok nɛ bɛkuu nɛ kɔk esok ebá, yɛ aabela wóó zeswonal mɛ esok elɛl.»

Ngwyɛ epata, kpa, nɛ pɛl

35 Bhii tak Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Esok mɛ nalwom bin bi kɛ ɛsa mɛsa, toto ààbɛ nɛ
ekpa, àànɔɔ ngwyɛ epata, àànɔɔ ekoko, ye nabɛ é sa wat nasu bin e?» Bɔɔ náá: «Ààbɛ. Bis
nabɛ é ààsu sa wat.»
36 Deenek nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Nenak e tokapɛ deenek, ye moo é náá, ye goka é náá,
mot di nɛ ngwyɛ epata bɛ ɔ, nɔɔ yɛ. Tyɛ wat nɛ mot di nɛ kpa ɔ, nɔɔ kpaɛ, dɔɔ nɛ mot di
ààbɛ nɛ pɛl ɔ, goka é nɛ ɛbɔmsa ndjookuwa yɛ étɛp ɛkɛbɔm pɛl.
37 Etɛɛ náá, nɛ tsɛɛtsɛ betka mɛ lɛɛ bin náá, ye goka é náá, etɛp ee ekwyala nalɛɛ kɔ ɛsu ɛ
lam náá: “Nyɛ nalaŋaa tɔ lɔɔg bot ɛ na mbee mɛsa.” Nɛ tsɛɛtsɛ etɛp ee naliiel kɔ ɛsu ɛ lam
ɛ, goka é yɛ sɛɛ.»
38 Bhii tak bɛdjekel eezɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, beea! Bis é nɛ epɛl ebá.» Yezu eezɛke nɛ
nɔɔ náá: «Yenek, eedjala.»

Yezu ɛpedjaala pɛ kɔ ɛtsok ɛ pyeeb ele e Oliv

39 Yezu eezɛwyis. Nyɛ eezɛtó pɛ kɔ Ɛtsok ɛ pyeeb oliv, dáa nyɛ nabela nɛ ɛsesa sok ɛ.
Bɛdjekel bɛ zokadu nyɛ.
40 Bhis bɛ nakum e di tak ɛ, Yezu ɛ boo ke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Djaalaka Zɛɛb étɛp bi
ɛzɛkɛkwyɛ e mɛbhowal.»
41 Bhii tak nyɛ eezɛtiila ba zii tyee wusa pwak, nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si, nyɛ moo djaala.
42 Nyɛ nadi é keke tɔ mendjaala mɛ náá: «Saag'am, wɔ kwyɛl ɔ, wɔ é nɛ ghwyil ɛdis bɛɛlɛ
mezuk mak sok bhwoob'am. Ye nàkoo zo di, ye goka é náá, ɛkwosak ɛ lɔ sael, ààkabɛ
yam.» [
43 Tin, wɔ gwaa fofop ngɔt zokadus tɔ gwoo, zɛdjɛ nyɛ mɛghaaz mɛ ɛmaad.

44 Yezu tɔ bɛbebwol nɛ bwoo, nyɛ eebaazɛnenal nyel tɔ mendjaala. Ediidyok moo tin é
pak nyɛ e nyel, é see e bɔs dáa mɛtɔ mɛ ghiya.]
45 Bhis nyɛ nazedjaala ɛ, nyɛ eezɛwyɛl, sik pɛ kyee bɛdjekel bɛ nadi ɛ́. Nyɛ ka kɛbela bɛ
bɔɔ djas mendjaa mɛ si é egɔ́ nɛ kwyɛsa ghoŋ nazekwyɛsa bɛ tɔ elyem ɛ.
46 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di edja gɔ́? Wyɛlka, da bi é djaala étɛp ɛkaab náá,
bi ɛzɛkɛkwyee e mɛbhowal.»

Yezu eemɛtaa

47 Ye nabelaa ɛ́ Yezu dinaa elii, tin, Yudas, ngɔt tɔ bɛdjekel bɛ, eezɛtuula nɛ ɛdhuu ɛ bot.
Bhii tak, Yudas eezɛtiila pɛ dáa Yezu étɛp nyɛ neebeedal nyɛ.
48 Tinaak Yezu zokaaake nɛ nɛ náá: «Yudas, ye é nɛ mɛbeedela menek ɛ wɔ dika Sɛɛŋɛlɛ
Mɔn Mot e?»
49 Dáa bot ɛ nadi gyee nɛ Yezu ɔ nabee sa nadi kwyɛl ɛsael é di'enek ɛ, bɛ é boozɛdji nyɛ
náá: «Ghɛŋ, wɔ ɛpekwyɛl náá, bis lum bɛ nɛ epɛl e?»
50 Ngɔt pak'ɔɔ zokakwyal mot-mɛsa mɛ boo ghaa-Zɛɛb, zɛtsaal nyɛ ɛlɔ pɛ kyee mbɔ e
ghɛŋ.
51 Tin, Yezu é booke nɛ nɔɔ náá: «Betka, eedjala.» Bhii tak Yezu eezɛmɛt ɛlɔ mot tak, pyoŋ
tak eezɛgel.
52 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa zɛnɔɔ
bɛpaa ɛ eYuda zyɛ, zɛmɛt nyɛ ɔ. Nyɛ náá: «Bi zyɛ nɛ epɛl nɛ eghwyɛs é, e kɛ é náá, bi zɛmɛt
é mot djii?
53 Bi ɛ bee ɔ, mɛlu djas, mɛ nadi é, nɛ nen tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Bi nabɛ é ààsaa náá, bi
mɛt mɛ. Ghuna yak ɛwala é yibɔ, yii ghwyil ɛ ɛgwyitok.»

Pyɛɛd eeswonal Yezu

54 Dáa bɛ namɛt Yezu ɛ, bɛ eezɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ ndjaŋ ɛ boo ghaa-Zɛɛb. Kaa bela tin, Pyɛɛd é
du bɛ pɛ bhis koŋ, ba ɛtsetaɛpe nɛ nɔɔ.
55 Ye nabɛ é bɛ naapaada du kuku ɛbɛsɛɛ peeb. Tin, Pyɛɛd zokazɛdisi é gɔɔl du bɛ nɛ bot
ɛ nadi tin ɔ.
56 Dhiiti moma nadi é sa mɛsa tɔ ndjaa boo ghaa-Zɛɛb ɔ zokazɛbee nyɛ ndiindil egɔɔl
du. Moma tak zɛgwyák nyɛ «kpɛɛɛ», nyɛy nɛ nɛ náá: «Mot tak pe nadi ɛ́, bɛ nɛ Yezu!»
57 Wɔ gwaa; Pyɛɛd zɛswonal, nyɛ náá: «Mam ààgu nyɛ.»
58 Ba mɔɔ ɛwala bhii tak, dhiiti mot-mɛsa eebaazɛgwyak nyɛ. Mot tak nɛ Pyɛɛd náá:
«Dɔɔ nɛ wɔy pe, wɔ é mot'ɔɔ.» Tin, Pyɛɛd eezɛbɔɔza nɛ mot tak náá: «Ààbɛ. Ye tok mam.»
59 Tyee ba ɛwala wat bhii tak, dhiiti baazɛke nɛ ghwyil djas náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá, mot
tak nadi ɛ́, bɛ nɛ nɛ, etɛɛ náá, nyɛ ɛ́ mot kyee dik Ghalile.»
60 Tin, Pyɛɛd eezɛbaabɔɔza náá: «Mɛ ààgu sa wɔ di kwyɛl ɛlii enek.» Ɛ̀ di'enek, Pyɛɛd
dinaa é lii deenek, kuu eezɛkɔk.
61 Ghɛŋ zokaliig mis, gwyák Pyɛɛd bhii tak mis mɔɔ eezɛboma. Ɛ̀ di'enek, Pyɛɛd
eezɛtaala sa Ghɛŋ nalɛɛ nyɛ ɛ́: «Ɛsok nɛ kuu nɛ kɔk mos, yɛ aabela ɛ wɔ eezeswonal mɛ
esok elɛl.»
62 Tin, Pyɛɛd eezɛwyis, tɔ́, nyɛ moo tin é djii ɛbuɛpe.

Yezu eeleeaa nɛ ɛbiaa

63 Bot ɛ nadi baal Yezu ɔ moo tin é duk nyɛ. Bhii tak bɛ eezɛnyuu nyɛ nɛ eghwyɛs.
64 Bɛ eezɛbutalɛ kaad kɔ mis. Bhii tak, bɛ moo dji nyɛ náá: «Naŋa! Ɛzɛ nyuu wɔ?»
65 Tin, bɛ naalee nyɛ ɛbuɛpe.

Yezu sok bhwoob boo zɛɛga ekukuma eYuda

66 Tɔ mɛlem kɛɛŋ, bɛpaa ɛ eYuda, bɛ nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ
etsi eezɛsɛɛga. Bɛ eezɛtel Yezu kuku boo kwan ekukuma eYuda, e di etɛp dii péɛaa wɔ.
67 Tin, bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Yɛ bɛ náá, wɔ ɛ́ Mɛsia ɔ, lɛɛa bis!» Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá:
«Mɛ lɛɛ bin náá, mɛ ɛ́ Mɛsia ɔ, bi aanàkwaamyaal mɛ.

68 Mɛ ko dji bin kiya ɔ, bi aanàkwaabɔɔza mɛ. Bi nakoodi ààmyaal, mɛ ɛpelɛɛ bin náá,
69 kan e dwoo ɛlak mos, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aadi ɛ́ ndiindil, tɔ di dék ɛ Zɛɛb na ghaa Ghwyil.»
70 E tyɛ enek, bɔɔ djas zɛdji Yezu náá: «Wɔ ɛ́ Mɔn Zɛɛb e?» Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye ɛ́ dáa bi zo ke enek. Ye ɛ́ mam.»
71 Bɛ kaa tsim ɛ náá: «Mena tokapɛ nɛ gwyes nɛ mot aapit nyɛ ɔ. Nɛ tsɛɛtsɛ menabɛl bɛ ɛmet eegwak mɛkpa mɛ nuubɛ.»

23

Yezu sok bhwoob ɛ Pilat

1 Bot ɛ sɛɛga djas eezɛwyɛl, bhii tak beezɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ dáa kukuma Pilat.
2 Tin, bɛ moo tinaak ɛ́ su nyɛ etɛp. Bɔɔ náá: «Bis bela mot tak ɛ́, ɛ́ besal bot ɛ mbyak es bɛ kus ɛghuub. Nyɛ ɛpelu bot náá, bɛ nàdjɛ epata e lapo nɛ Sezaad. Nyɛ ke ɛ́ náá, ye ɛ́ nyɛy ɛ di Mɛsia, e kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́: “mɛkoozi”.»
3 Kukuma Pilat eezɛdji nyɛ náá: «Wɔy ɛ́ di mɛkoozi mɛ eYuda?» Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ye ɛ́ dáa wɔy wɔ ɛmet ke enek.»
4 Bhii tak Mɛkoozi Pilat eeke nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ ɛdhuu ɛ bot nadi tin ɔ náá: «Mam ààpabee tɛp mɛ di egoka nɛ ɛkwyesal mot tak ndjɛ sɔs nɛ ye ɛ́.»
5 Tin, bɛ eebaazɛben gwood, tsim ɛlyelɛpe náá: «Nyɛ ɛpebesal bot, bɛ kus ɛghuub nɛ kɔkɔ mbi mɛlyo mɛ. Nyɛ nakan nɛ ye ɛ́, pɛ kyee dik Ghalile. Nyɛ eezɛtuula nɛ yɛ kɔ Yude. Ye ɛ́ nyɛ moo nɛ yɛ mos wak'ak.»

Yezu sok bhwoob ɛ mɛkoozi Elood

6 Dáa mɛkoozi Pilat nagwak mɛkpa menek ɛ, nyɛ ɛ́ boodji náá: «Mot tak ɛ́ mot Ghalile?»
7 Tin, bɛ eezɛlɛɛ nyɛ náá, Yezu nadus ɛ́ pɛ kyee dik Elood, nadi kɔk kɔ tak ɛ. Deenek nyɛ eezɛkyeed nyɛ pɛ dáa Elood. Zɛ bela náá, ye nabɛ ɛ́ mɛkoozi Elood naazyɛ, zɛkwyɛɛg ba mɛlu tin tɔ Yeluzalɛm.
8 Mɛkoozi Elood naadyeebamyaala ɛbuɛpe dáa nyɛ nabee Yezu ɛ. Etɛɛ náá, ye nabɛ ɛ́, nyɛ naadyeebagwak menduk ɛ Yezu. Nyɛ nadi esaa ɛboma nɛ nɛ. Nyɛ nadi suu ɛ́ náá, Yezu sa dhiiti ndem mɛbwala e mis mɛ, nyɛ neebee.
9 Tin, nyɛ eezɛdji Yezu bɛtɛ nɛ mɛdjin, Yezu kadi ɛ́, «gwyem» ààbɔɔza.
10 Eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nadi ɛ́, tin, bɛ nadi ɛ́ su etɛp e mɛpita ɛbuɛpe kɔ lo ɛ Yezu.
11 Mɛkoozi Elood bɛ nɛ esodja bɛ zokaduk nyɛ, gɔ nyɛ. Bɛ nabee nyɛ ɛ́ tyee ba vaŋ put mot deenek. Bhii tak bɛ eezɛbet nyɛ mbɛɛ wolo kaad, bhii tak bɛ eezɛswaal nyɛ pɛ dáa kukuma Pilat.
12 Mɛkoozi Elood bɛ nɛ kukuma Pilat nabɛ sok ɛ́, ààgwakel. Dwoo ɛ tak ɛ́ bɛ nakan ɛgwakel pak'ɔɔ.

Bɛ eezɛpɛ́ɛ Yezu epɛ́ɛ e ɛsyee

13 Kukuma Pilat eezɛboma e boob bɛ nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ ekukuma eYuda, zɛnɔɔ bɛdhiiti bot ɛ dɛl,
14 nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi zyɛ mɛ nɛ mot tak ɛ́, etɛɛ náá, nyɛ ɛpebesal bot bɛ kus ɛghuub. Deenek ye bɛ ɛ́ mɛ eedji yɛ taŋal e mis min wak, ka bela náá, mam ààpabee embee etɛp ee bi zɛpit nyɛ étɛp tak ɛ.
15 Mɛkoozi Elood nabɛ ɛ́ ààbela nyɛ nɛ ndjɛ sɔs étɛp tak ɛ́ nyɛ naswaal nyɛ wak. Deenek mot tak ààpasa dhiiti tɛp mena di egoka nɛ ɛgó ɛ nyɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.
16 Ɛtɛp tak ɛ́ di náá, mɛ waalwom náá, bɛ nyuu nyɛ nɛ mɛka. Bhii tak da mɛ ɛ́ bet nyɛ.» [
17 Eghɛŋ mɛbyoŋ mɛ ePak djas, mɛkoozi Pilat nabɛ ɛ́ nɛ ɛzel ɛ wyisal mot membok ngɔt.]
18 Wɔ gwaa bɔɔ djas zokazɛtsim náá: «Góa nyɛ, da wɔ ɛ́ bet bis Bhaalabas.»
19 Zɛ bela náá, Bhaalabas naamɛtaa ɛ́, étɛp nyɛ nagó mot esok bot ɛ mbyak'ɛ nabe boo dho nɛ eLɔm ɛ.

20 Dáa Pilat nakwyɛl ɛbet ɛ Yezu ɛ, nyɛ eebaazɛdji ɛdhuu ɛ bot.
21 Deenek bot djas zɛtsim ɛlyelɛpe náá: «Bema nyɛ e mɛlaaba! Bema nyɛ e mɛlaaba!»
22 Pilat zokazɛbaadji bɛ tyee djia esok elɛl, nyɛ náá: «Mot tak sa yaa ɛbiyo ee? Mɛ ààpabee ghamen bi di é ke náá, nyɛ góaa ɛ. Ɛ̈tɛp tak é mɛ ke náá, bɛ nyuu nyɛ nɛ eghwyɛs, da bɛ é bet nyɛ.»
23 Ghuna bot nadi ebesal nɛ etsim ɛlyelɛpe náá, nyɛ bemaa e mɛlaaba. Etsim bɔɔ naadhaa Pilat.
24 Deenek Pilat zokazɛtsaal tɛp dhen náá, ye kaa sael dáa ɛdhuu ɛ bot kwyɛl ɛ.
25 Tin, kukuma Pilat eezɛwyisal mot bɔɔ nadi kwyɛl náá, nyɛ wyisal ɔ. Mot tak namɛtaa é, etɛɛ náá, nyɛ naabe boo dho, mot zokagwyɛ e dho tak.

Yezu eebemaa é mɛlaaba

26 Dáa bɛ nadi tó nɛ Yezu ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛboma nɛ Simɔŋ mot dɛl ɛ Silɛn. Nyɛ nadi é dus ye ɛ pɛ pyeeb. Esodja zokamɛt nyɛ, zɛdjɛ nyɛ mɛlaaba nyɛ kwyee Yezu e ɛbɛp ɛ yɛ pɛ bhis koŋ ɛ Yezu.
27 Zukamwaa nɛ mot mɛdhuu-mɛdhuu nadi edu bɛ, zɛnɔɔ boa é dje mɛgwyɛ nɛ etaŋal kɔ ɛsu ɛ lɛ.
28 Tin, Yezu zokazɛliig mis, gwyák bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Boa ɛ Yeluzalɛm, nàdjeka kɔ ɛsu ɛ lam! Bi goka nɛ ɛdje ɛ étɛp'en nɛ étɛp bɔɔ bin!
29 Dáa di náá, ɛwala mot aake náá: “Mɛnyɔ nɛ boa di náá, bɛ aanàkwaabya ɔ, nɛ bɛkwyiid ɛ boa, zɛnɔɔ boa di ààgu dáa mɔn di djɛaa ɛbel ɛ!” moo é, yɛ eezekunaa, nɛ tsɛɛtsɛ.
30 Ɛ̈ di'enek, bot ɛ waake nɛ mɛtsok náá: “Dha dumaka kɔ les!” Nɛ eghooda náá: “Dha syelka bis!”
31 Etɛɛ náá, kwyii le bes saaa deenek, gwyaaza nɛ syeela le? Bɛ aakasa dáa nɛ yɛ?»
32 Esodja baazɛtó nɛ botom ɛbá, bɛmbee ɛ bot, bɛ neegó bɛ, bɛ nɛ Yezu lɔɔg wat.
33 Eghɛŋ bɛ nakum e di bɛ di djóo «Bhobho Lo» ɛ, esodja zokazɛbem Yezu e mɛlaaba, nɛ bɛmbee ɛ bot ɛbá, nwyak pɛ mbɔ e ghɛŋ, dhiiti pɛ mbɔ ɛmyɛl.
34 Yezu é boozɛke náá: «Pela bɛ, Saag'am, etɛɛ náá, bɛ ààgu sa bɛ di sa ɛ.» Bɛ eezɛkaa ekaad bɛ, bhis bɛ nazesa ɛgwyeeg ɛ.
35 Mɛdhuu mɛ bot nadi é, tin é bee. Ekukuma e eYuda moo é gɔ nɛ duk é nyɛ. Bɔɔ náá: «Nyɛ naatsik bot ɛsis. Nyɛ kaa tsik nyel'ɛ ɛmet, yɛ bɛ náá, nyɛ é Mɛsia Zɛɛb natɔ ɔ!»
36 Dɔɔ nɛ esodja pe nadi egɔ nɛ ɛduk ɛ nyɛ. Bɛ zokazɛtiila, wɔ gwaa bɛ djɛ nyɛ mɛnyok mɛ na bwaaz-bwaaz.
37 Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ náá, wɔ é mɛkoozi mɛ eYuda ɔ, tsika nyel'ɔ wɔy wɔ ɛmet!»
38 Pɛ ɛko ɛ mɛlaaba ɛ Yezu, ye nabɛ é, bɛ naabɛk mɔɔ pes le kwyala kɔ tak náá: «MƐKOOZI MƐ EYUDA É NWYAK.»
39 Tɔ bɛmbee ɛ bot ɛbá nabemaa e mɛlaaba ɔ, ngɔt naabyasal Yezu. Nyɛy nɛ nɛ ɛ náá: «Wɔ paalɛɛ náá, wɔ é Mɛsia. Deenek, tsika nyel'ɔ tɔ ɛsyee, da wɔ é baatsik bisɔ.»
40 Tinaak dhiiti mbee mot naadjɛ sɔ mɛbɛ. Nyɛy náá: «Wɔ ààkaab Zɛɛb e, é di wɔ di ezuk dáa nyɛy'aak?
41 Yenabɛl mezuk e goka, etɛɛ náá, mena gwyɛ é, étɛp embee esesɛɛ bena. Ghuna mot tak nabɛ é ààsa ɛbiyo.»
42 Bhii tak, nyɛ eebaazeke náá: «Yezu, sa wɔ ààdjisa mɛ, dwoo wɔ aaboozyɛ dáa mɛkoozi tɔ Ɛ̈yoŋ ɛ lɔ ɛ.»
43 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mos wɔ aadi é nɛ nam tɔ dɛl ɛ mɛmyaala.»

Ɛ̈syee ɛ Yezu

44 Dáa dwoo nadi e moo kuku mwos ɛ, wɔ gwaa ɛgwyitok zɛgwyiidela kɔ dik djas, kɛkum dwoo e leega.

45 Ka sɛka é, boo kaad na pip-pip di é bɛk Dhɛŋ na Dɛɛ nɛ boo koo, tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɔ eezɛnyɛɛ kuku tak.
46 Yezu zokazɛtsim ɛlyelɛpe, nyɛ náá: «Saag'am, mɛ eenɔɔ sisimam, wa tɔ mɛmbɔ mɔ.» Bhis nyɛ nalii mɛkpa menek ɛ, nyɛ eezɛsil eswos.
47 Dáa kukuma lɔɔg esodja nabee etɛp binek ɛ, nyɛ naaduwal Zɛɛb. Nyɛy náá: «Mɛ bee é náá, mot tak nabɛ é ààgu tɛp.»
48 Mɛdhuu mɛ bot ɛ nazyɛ, zɛbee etɛp ee nadi sɛɛ e di tak ɔ, naabee esesɛɛ binek djas. Bhii tak bɛ eezɛsik, mɛmbɔ kɔ elo, nɛ ghoŋ tɔ elyem bɔɔ.
49 Bɛsɔ ɛ Yezu djas nɛ boa nadus bɛ nɛ bɛ nɔɔ pɛ kyee dik Ghalile ɔ, nadi é, ba ɛtsetaɛpe é bee esa ee nadi sɛɛ ɛ djas.

Muu ɛ Yezu eedelaa

50-51 Ye nabɛ é nɛ dhiiti mot, din ɛ lɛ Zozɛf. Nyɛ nadi é, mot dɛl ɛ Alimate dhiiti ghaada eYuda. Nyɛ nabɛ é tɛtɛ mot, epiki. Nyɛ nadi ebwood náá, Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb zyɛ, ye nàkwyii zo di náá, nyɛ nabɛ é mot ngɔt tɔ bot boob ekukuma e eYuda. Nyɛ nabɛ é ààmyaal egeka bɔɔ, nɛ ɛsesel bɔɔ.
52 Nyɛ é boozɛtɔ́ pɛ dáa Pilat kɛwaab muu ɛ Yezu.
53 Bhii tak, Zozɛf zokasil muu ɛ Yezu e mɛlaaba, zɛwol nyɛ tɔ bheeza na puu, zɛnɛɛg nyɛ tɔ ɛvit ɛ bes, yii nakpakaa tɔ gho ɛkok ɛ.
54 Ye nabɛ é dwoo ɛkoobal esonok étɛp dwoo saba. Tin, nabɛ é saba moo aakan.
55 Boa nadus bɛ nɛ Yezu pɛ kyee dik Ghalile ɔ eezɛtɔ́ lɔɔg wat bɛ nɛ Zozɛf. Bɔɔ zokabee ɛvit ɛ Yezu nɛ dáa bɛ nanɛɛg muuɛ tɔ tak ɛ.
56 Bhii tak bɛ eezɛsik pɛ ghaada kɛkoobal bɛmul, nɛ bɛmɛnanas étɛp ɛkɛ lɔɔb muu ɛ Yezu. Dwoo saba bɛ eezɛwala dáa etsi di é lɛɛ.

24

Ɛgomel ɛ Yezu

1 Kɛɛŋ tɔ mɛlem mɛ yenga boa zɛtɔ́ pɛ ɛvit. Bɛ natɔ́ ɛ nɛ bɛmul nɛ bɛmɛnanas bɛ nasa ɛ.
2 Bɛ ka bee tin é, ɛkok ɛ nadiila ɛvit nɛ yɛ ɛ moo é mbiŋela ɛtsetaɛpe nɛ ɛvit.
3 Dáa bɛ ka ni tɔ ɛvit ɛ, bɛ nabɛ é ààkabela muu ɛ Ghɛŋ Yezu.
4 Esiiza bɔɔ nadi é ye moo mbɛs. Ɛ di'enek, botom bɛbá eezɛtuula bɛ, nɛ ekaad e na kas-kas.
5 Boa é boosil mis pɛ si nɛ bwoo. Botom binɔk eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di saa tɔ myoŋ mot di náá, nyɛ é nɛ tsik ɔ?
6 Nyɛ tokapɛ wak; nyɛ eezegom. Siizaka sa nyɛ nalɛɛ bin esok bi nɛ nɔɔ nadi pɛ Ghalile ɛ:
7 “Ye goka é náá, bot ɛ mesyem mɛt Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot, bem nyɛ e mɛlaaba. Bhis mɛlu mɛlɛl, ye goka é náá, nyɛ gom.”»
8 Tin, bɛ eetaala sa Yezu nalii nɛ nɔɔ ɛ.
9 Bhii tak bɛ eezɛdus pɛ mɛvit, sik pɛ dɛl, kɛbaŋa bɛdjekel kam nɛ ngɔt nalik ɔ zɛnɔɔ bak bɛdhiiti bɛdjekel.
10 Bot ɛ tak nabɛ é Maali moma dɛl ɛ Makdala, Zan zɛnɔɔ Maali, nyɛɛg ɛ Zak. Bɛdhiiti boa nadi bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ, nabaazo zɛlɛɛ bot ɛ lwoma etɛp binek ɛ tyɛ wat nɛ bot ɛ nazɛlɛɛ sok ɔ.
11 Deenek, bɛ nabɛ é ààdyeebamyaal tɛp tak, bɔɔ nadi gek é náá, etɛp ee boa binɔk nadi lɛɛ bɛ ɛ, nabɛ é etsal.
12 Tin, Pyɛɛd zokazɛwyɛl «piya», sum kaab, tɔ́ pɛ ɛvit. Kuma nyɛ nakum e di tak ɛ, nyɛ eezɛmalal, gwyák tɔ ɛvit, ààbee muu. Nyɛ nazobee ɛ ekaad e na puu bɛ napil nyɛ tɔ tak ɛ. Bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ nyel, sik pɛ ndjaa é djoka kɔkɔ mbi sa nyɛ bee ɛ.

Yezu eetel nyel nɛ bɛdhiiti bɛdjekel ɛbá pɛ ze dɛl ɛ Emayus

13 E dwoo tak wat, bɛdjekel nadi etɔ́ pɛ dɛl ɛ Emayus, dɛl ɛ tak na tseta nɛ Yeluzalɛm
tyee ba mɛwala mɛmbá goŋ mɛko.
14 Bot ɛ tak nadi sɔs etɛp djas ee nadhaŋ ɛ.
15 Dáa bɛ nadi kuku kyeed é ɛtaŋal nɛ ɛsɔs ɛ, wɔ gwaa, Yezu nyɛ ɛmet zokazɛtiila pɛ yɔɔ,
nyɛ eezɛni e lɔɔg'ɔɔ. Bɛ moo tin é kɛsama wat.
16 Bɛ nadi bee nyɛ. Tin, ye nabɛ é nɛ sa wat nadipal bɛ mis étɛp bɛ needi ààgwyak nyɛ é.
17 Ɛ di'enek, Yezu eezɛdji bɛ náá: «Ɛyé bi di sɔs biyɔ, é kɛgba-a-gba?» Ɛ di'enek, bɛ
eezɛtyaa, mɛnyel e teka nɛ eghoŋ tɔ elyem.
18 Ngɔt pak'ɔɔ, mot nadi djóoaa Keleopat ɔ zokazɛke nɛ nɛ náá: «Pɛ kɔ dɛl ɛ Yeluzalɛm
djas, mot di ààgu etɛp ee sɛɛ penek tɔ tsil mɛlu mak é wɔy wɔ ɛmet!»
19 Yezu eezɛdji bɛ náá: «Ha yé sɛɛ penek?» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Sa nasɛɛ dum nɛ
Yezu mot dɛl ɛ Nazalɛt ɛ! Nyɛ nabɛ é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ngɔt nɛ mɛbwala ɛbuɛpe. Nyɛ
naalyaal yɛ tɔ kɔkɔ mɛsa mɛ, nɛ etɛp ee nyɛ nadi lelii é mis ɛ Zɛɛb nɛ e mis mɛ bot djas ɛ.
20 Bot ɛ di kɔ elo eboo bɛghaa-Zɛɛb bina ɔ, nɛ ekukuma bina naaka nyɛ étɛp bɛ neepéɛ
Yezu epéɛ e ɛsyee, da bhii tak, nyɛ é kɛ ɛbemaa ɛ, é mɛlaaba.
21 Bis nadi é, nɛ ɛbwaalel náá, nyɛ nabɛ é mot nawaazɛpɛk Yisalaɛl e bhel ɔ. Saabɛgɔs é
náá, ye moo mos é mɛlu mɛlɛl etɛp binek djas nazesɛɛ.
22 Bɛdhiiti boa tɔ ɛdhuu ɛlis eediaadjoka bis. Ye é tsɛɛtsɛ náá, ye bɛ é bɛ eetɔ́ pɛ ɛvit tɔ
ghooghom mɛlem.
23 Deenek, bɛ bɛ ààbee muuɛ. Bhii tak bɛ eezɛlɛɛ bis náá, ye bɛ é, Zɛɛb eebɛɛ bɛ mis mɛ
bee efofop. Efofop e tak lɛɛ bɛ náá, Yezu é nɛ tsik!
24 Bɛdhiiti pak'es zokatɔ́ pɛ ɛvit, bɛ ka bela esonok é dáa boa binɔk nazolɛɛ. Tin, Yezu
nɛ Yezu nyɛ ɛmet é di náá, bɛ nabɛ é ààbela nyɛ.»
25 Bhis yenek Yezu eebɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi tok nɛ etsoŋ, etɛɛ náá, ɛlyel ɛ bin nɛ ɛmyaal
etɛp djas ee bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nakwyal ɛ!
26 Ye nabɛ é ààgoka náá, Mɛsia zuk. Bhii tak é nyɛ aaka ni tɔ duma yɛ?»
27 Bhii tak nyɛ moo tin é lɛɛ bɛ etɛp ee nalɛɛel dum nɛ nɛ tɔ ekwyala ɛ djas. Nyɛ nakan
é, tɔ etsi ɛ Moiiz, zɛnɔɔ yii ekwyala mɛ bɛdhiiti bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.
28 Dáa bɛ nabɛ, bɛ moo kunaa nɛ dɛl ɛ bɛ nadi é tɔ́ ɛ, Yezu eezɛsa tyee náá, nyɛ nadi dhaa
yɛ.
29 Tin, bɛ eezɛbee nyɛ. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Pokosulal menabɛlka wak, etɛɛ náá, dwoo
eezesila. Ɛgwyitok moo aagwyiidela.» Tin, nyɛ eezɛmyaal ɛsulal e di wat bɛ nɛ bɛ nɔɔ.
30 Deenek, bɛ eezɛdisi e mesa bɛ nɛ bɛ nɔɔ, bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ tsim mapa, nyɛ
eezɛghaapɛɛ Zɛɛb, nyɛ eezɛpyak, nɔɔ yɛ djɛ bɛ.
31 Ɛ di'enek, mis mɔɔ eezɛbɛŋel, bhii tak bɛ eezɛgwyak nyɛ. Tin, wɔ gwaa nyɛ zɛdiib bɛ
e mis.
32 Bɛ moo tin é sɔs pak'ɔɔ náá: «Elyem bɛ mena ààdi dak esok nyɛ di é lii nɛ nena gba-gba
ɛ, esok nyɛ di kaada mena sa ekwyala nadi é lɛɛ ɛ?»
33 Ɛ di'enek wat, wɔ gwaa bɛ zɛwyɛl «ngbat». Bɛ eezɛsik pɛ Yeluzalɛm, bɛ eezɛbela
bɛdjekel kam nɛ ngɔt e di wat bɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ lɔɔg'ɔɔ.
34 Bɔɔ é keke náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá: Ghɛŋ eegom tɔ ɛsyee! Simɔŋ bɛ é, nyɛ eebee nyɛ!»
35 Tin, bɔɔ bɛ ɛmet eezɛni é baŋa bɛ dáa ye nadhaa nɛ nɔɔ pɛ bɛ nadus ɛ, nɛ dáa bɛ
nakagwyák Yezu esok nyɛ napyak mapa ɛ.

Yezu eelyaal bɛdjekel bɛ geka, bɛ neegu náá, nyɛ é nɛ tsik

36 Dwoo tak wat, bikoko, dáa bɛdjekel nadi bɛ dinaa é sɔs pak'ɔɔ ɛ, Yezu nyɛ ɛmet
eezɛtuula tɔ lɔɔ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Zɛɛb djɛ bin egwyem!»
37 Bɛdjekel djas moo pwak, bɛ moo é nɛ bwoo. Nɛ tsɛɛtsɛ, bɛ nagu ɛ náá, bɛ eebee dim,
ghuna ye é Yezu.
38 Yezu ka ke nɛ nɔɔ ɛ náá: «Étɛp yé bi di pwak? Ɛtɛp yé bi di nɛ mɛso?

39 Gwyákeka meez mam, nɛ mɛko mam. Nɛ tsɛɛtsɛ ye ɛ́ mam. Bwooka mɛ, da bi ɛ́ gwyák
mɛ. Dim tok nɛ epuud nɛ egwyes dáa mam, dáa bi di bee'aak.»
40 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ deenek. Bhii tak, nyɛ eezɛlyaal bɛ mɛmbɔ nɛ mɛko mɛ.
41 Dáa bɛ nadi bɛ dinaa àànyɔ ɛmyaal náá, Yezu eegom ɛ, tin, Yezu eezɛdji bɛ náá: «Bi ɛ́
nɛ edee e dek wak ee?»
42 Tin, bɛ eezɛdjɛ nyɛ pes su ndika.
43 Wɔ gwaa Yezu zɛnɔɔ yɛ náá, dɛ e mis mɔɔ.
44 Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «É sok mɛ nadi menabɛlka dinaa é di wat ɛ, mɛ nabɛ
ɛ́, mɛ naalɛɛ bin náá: “Etɛp ee di kwyala kɔ ɛsu ɛ lam tɔ etsi ɛ Moiiz, nɛ tɔ Mɛkana mɛ
bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ tɔ bɛmɛkana mɛ Mɛdjeeb ɛ waasael djas.”»
45 Yezu ɛ́ boozɛdjɛ bɛ etsoŋ étɛp bɛ neegwak sa nakwyalaa ɛ.
46 Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Beeka sa ze kwyalel ɛ́: Ye goka ɛ́ Mɛsia zuk, da nyɛ ɛ́ gom bhis mɛlu
mɛlɛl.
47 Ye goka ɛ́ náá, bi tuud bot nɛ din ɛ lɛ pɛ dáa bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ djas,
kan pɛ Yeluzalɛm náá, bot liig elyem. Tin, Zɛɛb ɛ waapel mesyem mɔɔ.
48 Biyɔ ɛ kwaa di bɛtyaasɛs esee ee bi zebee ɛ djas.
49 Bhii tak, mam ɛmet ɛ waadhis sa Saag'am nakɛk ɛ. Yɛ kabɛ biyɔ bɛ ɛmet ɔ, dika tɔ
ghaada, étɛp ɛbwood náá, Zɛɛb djɛ bin ghwyil aadus tɔ gwoo ɛ.»

Yezu eebyet tɔ gwoo

50 Bhii tak, Yezu ɛ zɛwyis, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ, kɔ ghaada, nyɛ eezɛtɔ́ e ngwoob dɛl ɛ
Bhetani. Ɛ di'enek, nyɛ ɛ́ boo bin mɛmbɔ pɛ ɛko, zɛsɛɛ bɛ mɛtel.
51 Esok nyɛ nadi é sɛɛ bɛ mɛtel ɛ, nyɛ eezɛbɛka nɛ nɔɔ, byet tɔ gwoo.
52 Ɛ di'enek, bɛdjekel ɛ́ booduwal nyɛ, bula, zyɛ pɛ Yeluzalɛm tɔ boo mɛmyaala.
53 Bɛ naaka didi ɛ́ tɔ kok Ndjaa-ebuwa mɛlu djas, étɛp ɛduwal ɛ Zɛɛb.

Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zaŋ
Zaŋ
Mɛkɛn

Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zaŋ nakwyalaa ɛ étɛp ezɛɛga ekeletyɛ nadidi pɛ kyee bɔs Siili nɛ ghuu pɛ kyee dik Azi Minɛl, dɔɔ nɛ kyee bɔs di djóoaa mos Tudky ɛ.

Mɛkana mak ɛ koobela mɛtsek-mɛtsek. Etɛp nɛ mɛpka mɛ di kwyala tɔ tak ɛ tok tyee wat nɛ bɛdhiiti mɛkana mɛ embɛɛ mɛbhaadal. Nyɛ ɛpedjɛ bɛtɛ nɛ duu tɔ ɛtiibal etɛp di sela tɔ mɛpka nɛ mɛsa mɛ Yezu nadi sa ɛ.

Ɛtsek ɛ mɛkɛn mɛ mɛkana mɛ tak ɛ, ɛlaŋel ɛ wat kɛyaka nɛ ɛlanelɛ kam nɛ ebá (1-12) ye kaada ɛ eboo endem mɛtɛn nɛ ebá yii Yezu nasa ɛ. Bɛ djóo yɛ «endem» ɛ, etɛɛ náá, ye ɛpelyaal náá, Yezu ɛ mɔɔ Zɛɛb. Ekwyala e ɛtsek ɛ tak kaada ɛ bhoma ɛ Yezu bɛ nɛ bɛdhiiti bot, tyee: dhiiti kukuma ghaa-Zɛɛb eYuda, ɛlaŋel ɛ elɛl (3); nɛ yii moma dɛl ɛ Samali, ɛlaŋel ɛ ená (4); dɔɔ nɛ bot ɛ mɛbɛ, ɛlaŋel ɛ etɛn zɛnɔɔ ɛlaŋel ɛ etɛn nɛ ená (5-9). Tɔ mɛlyo mɛ, Yezu lyaal nyel ɛ dáa mapa di djɛ tsik ɛ (6.35). Yezu lyaal nyel ɛ dáa mbaalel ɛsaa ebhata di tó nɛ bot bɛ pɛ kyee di di kunaa nɛ Zɛɛb Sɛɛg ɛ (10.11). Yezu baalyaal nyel ɛ dáa gwyɛ ngel di kas kɔ bot ɛ bɔs djas ɛ (8.12). Yezu ɛ ɛpetel nɛ bot djas náá, nyɛ é tak.

Ɛtsek ɛ ebá e mɛkana, ɛlaŋel kam nɛ elɛl kɛyaka nɛ ɛlaŋel mɛkam-mɛmbá nɛ wat (13-21). Ye kwyala ɛ etɛp ɛwala ɛ Yezu aadus kɔ bɔs, byet pɛ ɛko pɛ daa Sɛɛg ɛ. Yezu eelii nɛ bɛdjekel bɛ. Nyɛ nadi djɛ bɛ mɛlyo etɛp ɛwala ɛ nyɛ aadi ààbɛ e di wat bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɛ. Ɛlaŋel ɛ kam nɛ elɛl kɛyaka nɛ ɛlaŋel kam nɛ etɛn nɛ wat (13-16). Bhii tak Yezu eezɛdjaala nɛ Sɛɛg kɔ ɛsu ɛ bɛdjekel bɛ. Ɛlaŋel ɛ kam nɛ etɛn nɛ ebá (17).

E mɛsik mɛ mɛkana, ekwyala lyaal ɛ etɛp ee nasɛɛ é ghɛŋ ɛsyee ɛ Yezu ɛ. Nɛ bɛtɛ nɛ etɛp ee di nɔŋel nɛ yii bɔɔ Matie, Malak nɛ Luk nakwyal ɛ. Ɛlaŋel ɛ kam nɛ etɛn nɛ elɛl nɛ ɛlaŋel ɛ kam nɛ etɛn nɛ ená (18-19).

Yezu naatel bɛdjekel bɛ nyel nyɛy nɛ tsik, dwoo ɛbyoŋ ɛ eYuda di djóoaa Pak ɛ. Ɛlaŋel mɛkam-mɛmbá nɛ mɛkam-mɛmbá nɛ wat (20-21). Mot nakwyal Mbɛɛ Bhaadal yak ɔ ke ɛ náá: nyɛ nakwyal mɛkana mɛ ɛ, etɛp bot ɛ nadi ààbee Yezu ɔ needum koŋ nɛ nɛ pe. Ɛlaŋel mɛkam-mɛmbá, kana ze mɛkam-mɛmbá nɛ etɛn nɛ ená kɛkum ze mɛkam-mɛlɛl nɛ wat (20.29-31).

Mbɛɛ bhaadal ɛ Zaŋ dyeebalyaal «eYuda» ɛ dáa dhiiti mbi zɛɛga. Zɛɛga tak lyaal ɛ bot ɛ mɛbhuka ɛ Yezu. Deenek, daŋ-daŋ ɛ, ekukuma eYuda nabɛ ààdi é kwyɛl nyɛ. Bela náá, Yezu nyɛ ɛmet nadi é mot dhaad mbyak eYuda, dɔɔ nɛ bɛdjekel bɛ yii mɛkɛn pe. E sok Zaŋ di lii kɔ ɛsu ɛ eYuda ɛ, nyɛ ààlii dum nɛ bot ɛ dɛl djas, din ɛ tak gwyák ɛ, bot ɛ mɛbhuka ɛ Yezu Klisto.

Mbɛɛ bhaadal ɛ Zaŋ ààkaada ɛbyel ɛ Yezu nɛ ɛkɛn ɛ mɛsa mɛ tɔ bot. Tin, e mɛkɛn mɛ mɛkana, nyɛ lɛɛ bot ɛ náá, Yezu Klisto ɛ «Mɛkpa mɛ Zɛɛb» nalookan ɛdi e di wat bɛ nɛ Zɛɛb ɛ. Ɛlaŋel wat, ze mɛken kɛsik nɛ yii kam nɛ etɛn nɛ elɛl (1.1-18). Yezu, «Mɛkpa ɛ Zɛɛb» nazyɛɛ zɛdi e di wat bɛ nɛ bot. Deenek bɛ é nɛ ghwyil ɛ di bɔɔ Zɛɛb. Tɔ mɛlu mɛ nyɛ nadi bɛ nɛ bɛdjekel bɛ ɛ, nyɛ nadi é nɛ boo ɛgwakel bɛ nɛ Sɛɛg. Nyɛ é «mot Sɛɛg nadhis kɔ ɛko ɛ bɔs» ɔ. Bot djas aadi é saa Zɛɛb nɛ lyem kwyɛl ɔ, bɛ nɛ ghwyil ɛ gu nyɛ kɔ lo ɛ Yezu.

Tsik, Gwyɛ, Ɛtsak Sɛɛŋɛlɛ mɔn

1 «Tɔɔɔ» e mɛkɛn mɛ esonok djas, Mɛkpa nabɛ ɛ e moo tak. Ye nabɛ ɛ bɛ nɛ Zɛɛb, Ye nabɛ ɛ Zɛɛb.

2 Ye é tsɛɛtsɛ náá, e mɛkɛn «tɔɔɔ», Mɛkpa nadi é, é di wat bɛ nɛ Zɛɛb.

3 Esonok djas di kɔ bɔs ɛ, nakusel ɛ nɛ Mɛkpa. Ye tok nɛ sa wat kɔ bɔs'ak Mɛkpa nadi ààkus.

4 Tsik nadus ɛ pɛ tɔ lɛ. Deenek, tsik tak naasa náá, bot djas nyen popoopwon tɔ gwyɛ.

5 Gwyes ɛpekas, djɛ boo gwyɛ e di mɛghomla nadi ɛ́. Tin, mɛghomla kadi ɛ́ ààkwak
ɛsaab yɛ.
6 Ye nabɛ ɛ nɛ dhiiti mot Zɛɛb nadhis ɔ. Din ɛ mot tak nabɛ ɛ Zaŋ.
7 Nyɛ nazyɛ ɛ́ tyee tyaasɛs etɛp ɛzɛlyo bot dum nɛ gwyɛ. Etɛɛ náá, bot djas needum koŋ
nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lɛ.
8 Zaŋ nyɛy nyɛ ɛmet nabɛ ààbɛ gwyɛ tak. Deenek, nyɛ nazyɛ ɛ́ tyee tyaasɛs etɛp ɛzɛlyo
bot dum nɛ gwyɛ tak.
9 Mɛkpa mɛ tak nabɛ ɛ sim gwyɛ na tsɛɛtsɛ. Ye nabɛ ɛ tɛtɛ gwyɛ di djɛ bot djas eselele ɛ.
Ye nazyɛ kɔ bɔs ɛ, ye neezɛdjɛ bot gwyɛ.
10 Deenek, Mɛkpa naazyɛ pɛ kɔ bɔs, ye ɛ́ nyɛy ɛ nakus bɔs. Tin, bot ɛ bɔs'ak ààpakamyaal
nyɛ.
11 Mɛkpa naazyɛ tɔ bot ɛ mbyak'ɛ. Ye ka bela náá, bot ɛ mbyak'ɛ naabyen ɛmyaal ɛ nyɛ.
12 Ɛ̄ di'enek, bot djas aamyaal nyɛ ɔ, bot aadum koŋ nɛ nɛ ɔ, Mɛkpa aadjɛ bɛ ghwyil ɛdi
ɛ bɔɔ Zɛɛb.
13 Deenek, bot ɛ tak waabyel. Bɛ aanàkwaabyel byela ghiya. Aàbɛ byela di dus tɔ gwyes
epuud ɛ. Aàkobaabɛ bɛa byela nɛ ɛkwosak ɛ mot. Ye ɛ́ ɛbyel ɛ byelaa nɛ ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɛ.
14 Mɛkpa nadi e moo mot. Mot tak naazɛbe di tɔ lena. Mena naabeeka mɛkas mɛ, ye ɛ́
mɛkas mɛ sɛɛŋelɛ sim Mɔn di bela nɛ Sɛɛg ɛ. Lwoodela nɛ enɛm nɛ embɛɛ ɛ Zɛɛb nɛ etsɛɛtsɛ.
15 Zaŋ naakan ɛdi ɛ́ tyee tyaasɛs etɛp ɛlyo bot dum nɛ nɛ. Nyɛ nadi e tuud náá: «Ye ɛ́
kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ mɛ nadi keke náá: “Mot di zyɛ bhis mam ɔ, nyɛ eedhaa mɛ. Etɛɛ náá, ɛsok nɛ
mam nɛ byel, nyɛ nadi ɛ́ tak.”»
16 Nɛ tsɛɛtsɛ náá, mena naabelaka bɛtɛ nɛ ekum bɛ. Nyɛ naakɛl kɔ lena enɛm nɛ embɛɛ
bɛ yak kɔ yii.
17 Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb naadjɛ mena etsi nɛ Moiiz. Deenek, Zɛɛb ka baadhis mena enɛm
nɛ embɛɛ nɛ etsɛɛtsɛ nɛ Yezu Klisto.
18 Ye tok nɛ mot ngɔt nabee Zɛɛb sok. Sɛɛŋɛlɛ sim mɔn'ɛ ɛmet, nyɛy mot di Zɛɛb ɔ, nyɛ diɛ
e di wat bɛ nɛ Sɛɛg. Ye ɛ́ Mɔn ɛ di lyaal bot Sɛɛg.

Lɛŋ dum nɛ étɛp ɛ Zaŋ Nduuel-bot

19 EYuda e ghaada Yeluzalɛm naalwom bɛdhiiti bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛdhiiti bot ɛ di sa mɛsa
tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Bot ɛ tak ɛ nakɛ ɛ dji Zaŋ Nduuel-bot náá: «Wɔy ɛ yɔ zɛ ee?»
20 Nyɛ naazɛlɛɛ bɛ nɛ etsɛɛtsɛ náá: «Ààbɛ, mam tok Mɛsia.»
21 Bhii tak, bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Bha wɔy ɛ́ zɛ? Wɔ ɛ́ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli?» Nyɛ
eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ààbɛ! Mɛ ɛ tok Eli.» Bɛ eebaazɛdji nyɛ náá: «Ye ɛ́ wɔy ɛ di ngoolel-
mɛkpa ɛ Zɛɛb di bwoodaa ɛ?» Nyɛ eebaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ààbɛ.»
22 Ɛ̄ di'enek, bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Ah wɔy ɛ́ zɛ? Etɛɛ náá, bis ɛ sikɔ ɔ, bis neekɛlɛɛ bot ɛ
dhis bis ɔ. Wɔy nakuma nyel ke náá, wɔ ɛ́ zɛ?»
23 Nyɛ eezɛbɔɔza náá: «Mɛ ɛ́ gwood mot di tuud pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ náá:
“Koobalka mɛze ɛ Ghɛŋ, ye di looba-looba*!”»
Dáa ye di kwyala tɔ mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi ɛ.
24 Tin, bot ɛ nalwomaa pɛ daa Zaŋ ɔ, nabɛ ɛ bot ɛ ɛdhuu ɛ eFalizyɛ.
25 Deenek, bɛ eebaazɛdji nyɛ náá: «Etɛp yé wɔ di duu bot Zɛɛb, yɛ bɛ náá, wɔy tok Mɛsia,
ààbɛ Eli, ààbaabɛ dhiiti ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ?»
26 Zaŋ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mam duu bin Zɛɛb ɛ, pɛ tɔ mɛdii. Tin, tɔ ɛdhuu ɛ len, ye ɛ́
nɛ mot ngɔt bi di ààgu ɔ.
27 Mot di zyɛ bhis'am ɔ, nyɛ eedhaa mɛ nɛ mɛbwala. Mam aanàkwaakobela-belak duu
ɛmalal étɛp ɛkotii-tiiak ekel e ekoko bɛ.»
28 Etɛp bak djas sɛɛ tin ɛ, pɛ ghaada Bhetani, pɛ yii kiid dii Yuldɛn. Ye ɛ́ pɛ kyee Zaŋ
Nduuel-bot nadi duu bot Zɛɛb ɛ.

---

* **1:23** Eza 40.3

29 Tɔ yak mɛlem, Zaŋ ka bee ɛ Yezu é zyɛ pɛ daa lɛ. Tin, Zaŋ eezɛke náá: «Beeka mɔɔ
bhata Zɛɛb e. Ye é nyɛy ɛ di dis mesyem mɛ bot ɛ bɔs djas.
30 Ye é dum nɛ nɛ mɛ nalɛɛ náá: “Mot di zyɛ bhis koŋamɔ ɔ, nyɛ eedhaa mɛ. Etɛɛ náá,
ɛsok nɛ mam nɛ zyɛ, nyɛ nadi é tak.”
31 Mam nabɛ ààdi é gu náá, nyɛ Mɛsia. Tin, mam nazyɛ, zɛduu bot Zɛɛb tɔ mɛdii é. Etɛp
mɛ neelyaal bot ɛ Yisalaɛl nya.»
32 Zaŋ boo zɛkaada sa nyɛ nabee ɛ. Nyɛy náá: «Mɛ eebee Sisim Zɛɛb é dus tɔ gwoo sul
pɛ si dáa ɛghum, bhii tak Sisim tak eezɛtyaa kɔ lɛ.
33 Kɛkum dwoo ɛlak mos, mam nabɛ ààdi gu náá, nyɛ é Mɛsia. Ɛ di'enek, ye é mot ɛ
nadhis mɛ náá, mɛ zɛduu bot Zɛɛb tɔ mɛdii ɔ nalii nɛ nam. Nyɛ nake nɛ nam ɛ náá: “wɔ
waabee Sisim é dus tɔ gwoo sul zɛdi kɔ mot. Bhii tak Sisim tak ɛ zɛtyaa kɔ lɛ. Ye é nyɛy é
aapaduu bot Zɛɛb nɛ Sisim na Dɛɛ.”
34 Mam eebee yɛ nɛ mis mam met. Etɛp tak ɛ mɛ di baŋa bin ye é. Ye é mot tak, nyɛ é
Mɔn Zɛɛb.»

Bɛdjekel ɛ Yezu naleekan ɛsɛ́ɛ sok ɔ

35 Yak ɛlu bhii tak, Zaŋ dinaa é di'enek wat, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ bɛbá.
36 Dáa nyɛ nabee Yezu é dhaŋ ɛ, nyɛ eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Beeka mot di mɔɔ bhata
ɛ Zɛɛb ɔ!»
37 Bɛdjekel bɛ bɛbá eezɛgwak deenek, wɔ gwaa bɛ zɛdu Yezu.
38 Wɔ gwaa Yezu zɛliig mis, gwyák pɛ bhis, dáa nyɛ nabee náá bɛdjekel binɔk nadi du
nyɛ é, nyɛ é booke nɛ nɔɔ náá: «Bi saa yé?» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Labhi! Wɔ dyeebadi
paa?» Labhi kwyɛl ɛlɛɛ ɛ: Lyoel.
39 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Dhaaka etɛp bi neezɛbee.» Bhii tak bɛ eezɛdu nyɛ, bɛ
eezɛtɔ́, kɛbee sum di Yezu nadidi ɔ. Tin, bot binɔk zokaadi bɛ nɛ Yezu e di wat dwoo tak.
Ye nabɛ é dwoo eezeleega moo tyee ɛwala ená.
40 Andele, dhyeeb ɛ Simɔŋ Pyɛɛd, nabɛ ɛ mot ngɔt pak bɛdjekel ɛbá binɔk nagwak lii ɛ
Zaŋ, da bhii tak bɛ é du Yezu ɛ.
41 Andele nakɛleeboma é nɛ tel Simɔŋ. Nyɛ é boolɛɛ nyɛ náá: «Bis eebela Mɛsia!» Nyɛ
nadi eke deenek ɛ etɛɛ náá, din ɛ Mɛsia kwyɛl ɛlɛɛ: Klisto.
42 Bhii tak nyɛ eezɛdul nyɛ pɛ dáa Yezu. Dáa Yezu nabee nyɛ, nyɛ é booke nɛ nɛ náá: «Wɔ
ɛ Simɔŋ, mɔɔ Zaŋ. Wɔ aakadjóoaa ɛ Kefas.» E kwyɛl ɛlɛɛ é: Pyɛɛd.
43 E yak dhiiti dwoo, Yezu nadi kwyɛl ɛtɔ́ pɛ kyee dik Ghalile. Tin, nyɛ eezɛboma nɛ
dhiiti mot di djóoaa Filip ɛ. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Dua mɛ!»
44 Filip nadi é, mot Bhɛtsaida, ghaada ɛ Andele bɛ nɛ Pyɛɛd.
45 Filip eezɛkaada etɛp binek nɛ mɔɔ sɔ Natanaɛl. Nyɛy nɛ nɛ náá: «Bis eebela mot Moiiz
nakwyal dum nɛ nɛ tɔ mɛkana mɛ etsi ɔ. Ye é mot bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nabaalii kɔ
ɛsu ɛ lɛ ɔ. Yezu mot dɛl ɛ Nazalɛt, mɔɔ Zozɛf.»
46 Natanaɛl eezɛke nɛ nɛ náá: «Tɛtɛ sonok ɛ nɛ ghwyil ɛ tuula pɛ Nazalɛt e?» Filip é
boobɔɔza nɛ nɛ náá: «Dha, wɔ neezɛbee.»
47 Dáa Yezu nakabee Natanaɛl é zyɛ pɛ daa lɛ ɛ, nyɛ é booke nɛ nɛ náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ beeka
mot dɛl Yisalaɛl di ààgu mɛkɔŋ ɔ.»
48 Natanaɛl eezɛdji náá: «Wɔ gu mɛ dáa?» Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ɛsok nɛ náá,
Filip djóo wɔ, e bɛ é, mɛ zebee wɔ. Wɔ di é, pɛ si le di djɛ bhum fiigh ɛ.»
49 Natanaɛl eezɛbɔɔza, nyɛy nɛ nɛ náá: «Labhi! Wɔ é Mɔn Zɛɛb! Wɔ é mɛkoozi mɛ
Yisalaɛl!»
50 Yezu eebaazɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ dum koŋ nɛ nam é, etɛɛ náá, mɛ eelɛɛ wɔ náá: “Mɛ
bɛ é, mɛ eebee wɔ é ghɛŋ wɔ di si le fiigh ɛ.” Wɔ waabee esonok dhaa yii wɔ di ebee'aak.»
51 Yezu eebaazɛlɛɛ nyɛ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá: bi ɛ waabee
gwoo diia, efofop e Zɛɛb é byet nɛ sul kɔ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot.»

2

Mɛvyɛkɛlɛ mɛ Yezu nasa e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ

1 Mɛlu mɛlɛl bhii tak, ye nabɛ ɛ nɛ ɛbá pɛ dɛl ɛ Kanan, pɛ kyee dik Ghalile. Nyɛɛg ɛ Yezu
nadi é tin.
2 Ye nabɛ ɛ Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ naadjóoaa pɛ ɛbá ɛ tak.
3 Dáa mɛnyok nabɛ náá, ye naawyii ɛ, nyɛɛg ɛ Yezu é booke nɛ Yezu náá: «Bɛ tokapɛ nɛ
mɛnyok.»
4 Tin, Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nyɛɛg náá: «Wɛɛ moma, yenabɛl mɛsɔ ɛ ye e tɛp'ak? Ɛwala ɛ
lam dinaa ààpaakum.»
5 Deenek nyɛɛg eezɛke nɛ bot ɛ mɛsa náá: «Saka sa djas nyɛ aalɛɛ bin náá, bi sa ɛ.»
6 Ghuna e di'enek, ye nabɛ ɛ nɛ mɛbhe mɛ mɛkok etɛn nɛ wat. Mɛbhe mɛ tak nadi tin ɛ
ɛtɛɛ náá, eYuda neesa mɛzel mɛ ɛdis edhuuda nɛ yɛ dáa etsi ɛ Moiiz nalɛɛ bɛ ɛ. Mɛbhe mɛ
tak ɛ nɛ ghwyil ɛnɔɔ bhɛɛb mɛdii mɛkam-mɛtɛn nɛ elɛl nɛghu dhet nɛ mɛkam-mɛmbá etɛɛ
náá, ye neelwood.
7 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Lwoodalka mɛbhe menek nɛ mɛdii.» Wɔ gwaa bɛ
zɛlwoodal, kum pɛ ka.
8 Bhii tak Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Daaka yɛ batsa, da bi ɛkɛdjɛ mot di lii etɛp e ɛbyoŋ ɔ,
étɛp nyɛ neebowal.» Bɛ eezɛtɔ́ nɛ yɛ daa mot tak.
9 Dáa mot tak nabowal mɛdii mɛ zeliigel moo mɛnyok ɛ, nyɛ nadi é ààgu pɛ mɛnyok mɛ
tak nadus ɛ. Etɛɛ náá, ye nazobɛ ɛ bot ɛ mɛsa mɛ nalwoodal mɛbhe ɔ bɔɔ bɛ ɛmet ɛ nadi
gu pɛ kyee ye nadus ɛ. Mot'enɔk é boodjóo motom nadi é ba ɔ.
10 Nyɛ é booke nɛ nɛ náá: «E mɛbyoŋ, bot djas dyeebadjɛ sok ɛ, tɛtɛ mɛnyok na
nyeenyɔnyɔ. Da bhii tak, yii di ààdyeebanyɔ ɛ, ka djɛaa ɛ bhis bot ɛ di, bɛ moo tɔ elangi ɔ.
Ghuna wɔ bɛ ɛ wɔ eekwom mbɛɛ mɛnyok étɛp ye needɛaa nenak ɛbhis.»
11 Yenek nabɛ ɛ ndem mɛbwala yii ɛsok Yezu nasa pɛ dɛl ɛ Kanan pɛ kyee dik Ghalile.
Deenek ɛ Yezu nalyaal duma nyɛ nadi nɛ ye é. E di'enek, ye nabɛ ɛ, bɛdjekel bɛ nadum
koŋɔ ɔ nɛ nɛ.
12 Bhis yenek, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ ghaada Kapɛlnaum bɛ nɛ nyɛɛg, nɛ mɔn nyɛɛg zɛnɔɔ bɛdjekel
bɛ. Bɛ naadhaa ba bim mɛlu penek.

Yezu eezɛsɔ bot ɛ di bɔmsa esa pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɔ

13 Ɛbyoŋ ɛ Pak eYuda nabɛ é ye moo kunaa, Yezu eezɛtɔ́ pɛ Yeluzalɛm.
14 Nyɛ kazɛbela tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɛ, bot ɛ nadi bɔmsa engɔmbɛ, etaa, nɛ mɛghum, dɔɔ
nɛ bot ɛ nadi swoola epata ɔ mendiindil kɔ emesa bɔɔ.
15 Tin, Yezu eezɛlóo ghwyɛs nɛ ekel, nyɛ é boo zɛsɔ bɔɔ djas tɔ kok Ndjaa-ebuwa, dɔɔ nɛ
etaa nɛ engɔmbɛ bɔɔ. Nyɛ eezɛmwas epata nɛ ɛwaaz emesa e bot ɛ nadi swoola epata ɔ.
16 Nyɛ eezɛke nɛ bot ɛ nadi bɔmsa mɛghum ɔ náá: «Diska esa bak wak! Nà liigka ndjaa
Saag'am náá, ye didi zɛɛga bot ɛ di bɔmsa esa ɔ.»
17 Tin, bɛdjekel bɛ eetaala náá, ekwyala lɛɛ náá: «Mɛkwyɛla mɛ mɛ di nɛ yɛ dum nɛ
ndjaŋ'ɔ ɛ, ɛpegoo mɛ tɔ lyem dáa du*.»
18 E kukuma eYuda eezɛke nɛ nɛ náá: «Yaa kɔkɔ ndem mɛbwala wɔ aatel bis, étɛp bis
neemyaal náá, wɔ ɛ nɛ ghwyil ɛsa dáa wɔ di esa'aak?»
19 Tin, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Bwakeka Ndjaa-ebuwa yak, bhii tak, tɔ mɛlu mɛlɛl, mɛ
waabaawyɛl yɛ.»
20 Tin, eYuda eezɛswonal, bɔɔ nɛ nɛ náá: «Daawee? Sonok étɛp ɛsum ɛ Ndjaa-ebuwa yak,
ye nabɛ é, ye naabɔya membu mɛkam-mɛná nɛ etɛn nɛ wat. Wɔy lɛɛ náá, wɔ ɛ nɛ ghwyil
ɛsum yɛ tɔ mɛlu mɛlɛl!»
21 Ghuna Ndjaa-ebuwa Yezu nadi lii ɛ, nabɛ é nyel'ɛ met.

---

* **2:17** *Mɛkwyɛla mɛ mɛ di nɛ yɛ dum nɛ ndjaŋ'ɔ ɛ, ɛpegoo mɛ tɔ lyem dáa du.* Mɛd 69.10

22 Bhis ɛgom Yezu, bɛdjekel bɛ naazɛtaala sa nyɛ nake ɛ. Ɛ di'enek, bɛ naazɛmyaal e
etɛp ee nadi kwyala tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb ɛ, nɛ etɛp ee Yezu nadi lɛɛ bɛ ɛ.

Yezu nɛ gu ebhum elyem e bot

23 E sok Yezu nadi, nyɛ dinaa pɛ Yeluzalɛm ɛ, e ɛbyoŋ ɛ Pak, bot ɛbuɛpe naadyeebadum
koŋ nɛ din ɛ lɛ. Etɛɛ náá, bɛ nadi bebee endem e mɛbwala mɛ nyɛ nadi sesa ɛ.
24 Tin, Yezu nabɛ ààbɛ nɛ ɛbwaalel nɛ nɔɔ. Etɛɛ náá, nyɛ nadi gu bɔɔ djas.
25 Bela náá, nyɛ nabɛ ààbɛ nɛ gwyes náá, mot zɛlɛɛ nyɛ sa bot binɔk di ɛ, etɛɛ náá, nyɛ
nadi gu sa nadi tɔ lyem mot nɛ mot ɛ.

3

Ɛmɔ ɛ Yezu bɛ nɛ Nikodɛm

1 Tɔ sama eFalizyɛ, ye nabɛ é nɛ dhiiti mot, din ɛ lɛ nabɛ é Nikodhɛm. Nyɛ nadi é, ngɔt pɛ
tɔ ekukuma eYuda.
2 Wɔ gwaa nyɛ zokazɛzyɛ pɛ daa Yezu e pum. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Labhi, bis nɛ gu
náá, Zɛɛb ɛ nadhis wɔ pɛ daa les etɛp wɔ neezɛlyo bis. Etɛɛ náá, mot tok nɛ ghwyil ɛsa
endem e mɛbwala mɛ wɔ di sa yenek, yɛ di ààbɛ náá, Zɛɛb ɛ nɛ nɛ sama ɔ.»
3 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ wɔ ɛ náá: Mot ɛ di ààbyel byela na
bes ɔ aanàkwaabee Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.»
4 Nikodhɛm eezɛke nɛ nɛ náá: «Mot waabaabyel-byelak na bes dáa, mot moo yɛ paa-
mot? Nyɛ é nɛ ghwyil é baani tɔ mɔ nyɛɛg, da nyɛ é baabyel byela sis e?»
5 Yezu eezɛbɔɔza náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ wɔ ɛ náá: mot ɛ di ààbyel nɛ mɛdii nɛ
Sisim na Dɛɛ byela sis ɔ, nyɛ aanàkwaabee Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.
6 Mot ɛ byel, byela tɔ epuud ɔ, nyɛ é mot epuud. Mot ɛ byel, byela tɔ Sisim na Dɛɛ ɔ, nyɛ
é mot sisim.
7 Nà djoka, etɛɛ náá, mɛ eeke nɛ nɔ náá, “Bi goka nɛ ɛbyel ɛ, byela na bes.”
8 Pup kɛe ze nyɛ di kwyɛl ɛ. Tin, wɔy ɛpegwak ghuula tak. Deenek, kabela ɛ náá, wɔ
ààgu pɛ ye dus ɛ, nɛ pɛ ye di tó ɛ. Ye dyeebadi ɛ, tyee wat nɛ bot ɛ zebyel tɔ Sisim ɛ Zɛɛb.»
9 Nikodhɛm eezɛke nɛ nɛ náá: «Yenek aasael dáa?»
10 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔy é boo lyoel kɔ Yisalaɛl. Wɔ ààgu etɛp binek e?
11 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ wɔ ɛ náá, bis dyeebalɛɛ ɛ etɛp ee bis di gu ɛ. Bis baŋa bot ɛ
etɛp ee bis nabee nɛ mis mis ɛ. Tin, biyɔ, bi ààmyaal etɛp ee bis di lɛɛ bin ɛ.
12 Bi ɛ di ààmyaal mɛ, esok mɛ di lyo bin etɛp e bɔs ɛ. Ha bi aamyaal dáa, yɛ bɛ náá, mɛ
moo lɛɛ bin etɛp ee di tɔ gwoo ɛ?
13 Ye tok nɛ mot aabyet ni tɔ gwoo yɛ di ààbɛ mot nadus tɔ gwoo ɔ. Mot tak ɛ, Sɛɛŋɛlɛ
Mɔn Mot.
14 Deenek ɛ di náá, dáa Moiiz nadi nyɛ dinaa tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, nyɛ
naatsel nyɔ e le*. Tin, nyɛ eezɛben yɛ pɛ ɛko. Tyɛ wat, ye goka é náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot
tselaa e le.
15 Etɛɛ náá, deenek ɛ, mot kwaadum koŋ nɛ nɛ ɔ, nyɛ aabela tsik na kɔm-kɔm.
16 «Zɛɛb naadyeebakwyɛl bot kɔ bɔs. Ye é nyɛ nadhis sɛŋɛlɛ mɔn'ɛ met. Etɛɛ náá, mot
kwaadum koŋ nɛ nɛ ɔ needi ààgwyɛ. Nyɛ goka nyɛ bela tsik na kɔm-kɔm.
17 Etɛɛ náá, Zɛɛb nabɛ ààdhis Mɔn'ɛ kɔ bɔs étɛp ɛpéɛ ɛ bot. Nyɛ nadhis Mɔn'ɛ étɛp bot ɛ
bɔs neebela tsik kɔ ɛsu ɛ lɛ.
18 Mot aadum koŋ nɛ nɛ ɔ, yenɔk mot aanàkwaakwyeselaa ndjɛ sɔs. Tin, mot aadi
ààdum koŋ nɛ nɛ ɔ, yenɔk eezelookwyeselaa ndjɛ sɔs. Nyɛ aapɛɛaa, etɛɛ náá, nyɛ nabɛ
é, nyɛ eepɛɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Mɔn Zɛɛb.
19 «Beeka dáa Zɛɛb aapéɛ bot ɛ. Mɛkas naazyɛ kɔ bɔs. Tin, bot ɛ bɔs kakwyɛl yɔbɔ ɛbuɛpe
ɛ ghooghom dhaa mɛkas. Etɛɛ náá, bɛ nadi é bot ɛ embee mɛsa.

---

* **3:14** *nyɔ e le* Ɛla 21.9Nyɔ tak nalulaa ɛ nɛ ghwooz.

20 Bot djas di sa embee mɛsa ɔ, bɛ ààkwyɛl mɛkas. Deenek, mot tak ààkwyɛl ɛtɔ́ pɛ gwyɛ
di ɛ. Etɛɛ náá nyɛ ɛpekaab náá, embee etɛp bɛ ɛzɛkɛnyen na “ngbɛlɛlɛ” emis mɛ bot.
21 Tin, mot di ekɛ dáa etsɛɛtsɛ di lɛɛ ɛ, nyɛ ɛpetiila tɔ ngel gwyɛ. Etɛɛ náá, mɛsa mɛ nyɛ di
sa sama nɛ Zɛɛb ɛ neenyen popoopwon emis mɛ bot djas.»

Zaŋ nduuel-bot tyaasɛs kɔ esu ɛ Yezu

22 Bhii tak, Yezu eezɛtɔ́ pɛ kyee dik Yude bɛ nɛ bɛdjekel bɛ. Bɛ eezɛbe di penek. Tin, nyɛ
nadi eduu bot Zɛɛb.
23 Ɛ ghɛŋ tak, pɛ dɛl ɛ Enɔn e ngwoob dɛl Salim, Zaŋ nabaadi pe ɛ, eduu bot Zɛɛb penek
etɛɛ náá, pɛ kyee dik tak nabɛ ɛ́ nɛ mɛdhii ɛbuɛpe. Tin, bot ɛbuɛpe nadi ezyɛ, zɛduwa Zɛɛb.
24 Etɛp binek djas nasɛɛ, Zaŋ dinaa ààkɔɔla e mbok.
25 Tin, bɛdhiiti bɛdjekel ɛ Zaŋ nadi é be mɛso bɛ nɛ dhiiti mot dhaad mbyak eYuda. Mot
tak nadi lii ɛ dum nɛ dáa mot di egoka nɛ ɛsa étɛp nyɛ needis edhuud da bula dɛɛ e mis ɛ
Zɛɛb.
26 Wɔ gwaa bɛ zokazyɛ pɛ daa Zaŋ, bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Labhi, é sok mena nadika pɛ yii
kyiid dii yuldɛn ɛ, ye nabɛ ɛ́, wɔ naalii nɛ nɛ nes kɔ ɛsu ɛ mot ngɔt. Beea! Mot tak ɛpeduu
bot Zɛɛb, deenek bot djas ka tɔ́ ɛ penek pɛ daa lɛ.»
27 Zaŋ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Dhiiti mot tok nɛ ghwyil ɛbela duu sis, bhis yii Zɛɛb zedjɛ
nyɛ ɛ́.
28 Biyɔ bɛ ɛmet nadi ɛ́ tak, esok mɛ nalɛɛ náá: “Mɛ tok Mɛsia ɛ. Mam ɛ mot Zɛɛb nanyɛl
ɛdhis ɛsok nɛ nɛ ɔ.”
29 Mot di nakuma moma ba ɔ, yɛ ngom. Tin, mɔɔ sɔ motom ba moma ɔ di é di'enek é
gwak gwoodɛ ɔ. Nyɛ ɛ́ tɔ mɛmyaala ɛbuɛpe dáa nyɛ gwak gwood motom ba ɔ. Tyɛ wat
mɛmyaala menek ɛ mɛ mɛmyaala mam. Mɛmyaala mɛ tak eebela ɛsuk.
30 Ye goka ɛ́ náá, duma ɛ Yezu byet ɛbyet nɛ ɛbyet, da yam ɛ sila.
31 «Mot dus pɛ ɛko ɔ, nyɛ eedhaa bot djas. Mot di kɔ bɔs ɛ mot bɔs, nyɛ lii ɛ, etɛp e bɔs.
Deenek ɛ, di náá, mot dus pɛ ɛko ɔ, nyɛ eedha bot djas.
32 Nyɛ nɛ dyeebalɛɛ bot esesɛɛ ee nyɛ di bee ɛ, yii nyɛ di gwak ɛ. Tin, bot ààkwyɛl ɛmyaal
etɛp ee nyɛ di lii nɛ nɔɔ ɛ.
33 Mot di myaal etɛp ee nyɛ di lɛɛ ɛ, baamyaal ɛ náá, yɛ nɛ tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb lɛɛ ɛ etsɛɛtsɛ.
34 Etɛɛ náá, mot Zɛɛb lwom ɔ, dyeebalii ɛ etɛp e Zɛɛb. Etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ nyɛ ghwyil
Sisim na Dɛɛ djas.
35 «Sɛɛg nɛ kwyɛl Mɔn. Ɛtɛp tak ɛ nyɛ nadjɛ nyɛ eghɛŋ nɛ ghwyil kɔ esonok djas.
36 Mot ɛ dum koŋ nɛ Mɔn ɔ, yenɔk ɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, mot di ààdum koŋ
Mɔn ɔ, yenɔk aanàkwaabela tsik na kɔm-kɔm. Deenek, ɛbuk ɛ Zɛɛb ɛ pɛ kɔ lɛ.»

4

Bhoma ɛ Yezu bɛ nɛ moma Samali

1-2 Bot ɛbuɛpe nadi esaa náá, Yezu duu bɛ Zɛɛb. Tin, Yezu nyɛ ɛmet nabɛ ààdi duu bot
ɛ tak Zɛɛb. Ye nabɛ ɛ́ bɛdjekel bɛ ɛ́ nadi duu bot Zɛɛb. Eghɛŋ sama bot ɛ eFalizyɛ nagwak
náá, Yezu nadi duu bot ɛbuɛpe dhaa Zaŋ ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛsa mbee lyem.
3 Eghɛŋ Yezu nagwak bot é lii deenek ɛ, nyɛ naazɛdus pɛ kyee dik Yude, nyɛ ɛ́ zokazɛsik
pɛ kyee dik Ghalile.
4 Ɛ di'enek, ye nazogoka ɛ nyɛ dhaa pɛ ze kyee dik Samali.
5 Nyɛ eezɛkum e ngwoob dhiiti ghaada nadi djóoaa Siikaad pɛ kyee dik tak ɛ. Ghaada
tak nabɛ ɛ́ e ngwoob pyeeb ɛ Zakɔɔb nadjɛ mɔn Zozɛf ɛ.
6 E di tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ guk mɛdii ɛ Zakɔɔb. Dáa nabela náá, Yezu nabɛ ɛ́ nyɛ eezewak nɛ
kyeed ɛ. Ɛ di'enek, nyɛ eezɛnɔɔ nyel disi e ngwoob guk mɛdii. Ye nabɛ ɛ́ dwoo moo tyee
kuku gwoo.
7-8 Bɛdjekel eezɛtɔ́ pɛ dɛl kɛsaa edee. Bhii tak, dhiiti moma Samali eezɛzyɛ zɛdaa mɛdii.
Wɔ gwaa Yezu zokazɛwaab mɛdii nɛ nɛ. Nyɛy náá: «Djɛ mɛ mɛdii mɛ dek.»

9 Moma tak eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá, «Wɔy ɛ mot dhaad mbyak eYuda. Ekan dáa, étɛp wɔ
neewaab mɛdii nɛ mam moma dhaad mbyak Samali?» Tinaak, nyɛ nake deenek ɛ etɛɛ
náá, bot ɛ mbyak eYuda ààgwakel nɛ bot ɛ mbyak Samali.
10 Ɛ̀ di'enek, Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ ɛpedi é di gu sa Zɛɛb aadjɛ wɔ ɛ. Wɔ ɛ
pe baadi gu mot di ke nɛ nɔ náá: "Djɛ mɛ mɛdii, mɛ dek" ɔ. Pe wɔy ɛ waab mɛdii nɛ nɛ. Ɛ̀
di'enek, nyɛ waadjɛ wɔ mɛdii mɛ di djɛ tsik ɛ.»
11 Moma yenɔk eezɛke: «Ghɛŋ! Wɔ tok nɛ sanoŋ ee wɔ aadaa mɛdii nɛ yɛ. Guk nɛ dim.
Ha wɔ aabela mɛdii mɛ di djɛ tsik wo?
12 «Wɔ kwyɛl ɛlɛɛ náá, wɔ é boo-mot, dhaa bhaabes Zakɔɔb mot nadjɛ bis guk mɛdii mɛ
tak ɔ? Tin, ye nabɛ é, nyɛ eedɛ mɛdii mɛ tak nyɛy nyɛ ɛmet, zɛnɔɔ bɔɔ bɛ, nɛ mɛsaa mɛ bɛtit
ɛ nyɛ nadi wyel ɛ?»
13 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bot djas aadɛ mɛdii mak ɔ, bɛ waabaabela gwyes ɛdɛ
mɛdii.
14 Tin, mot aadɛ mɛdii mɛ mɛ aadjɛ nyɛ ɔ, mot tak aanàkwaabaagwak gwyes mɛdii. Etɛɛ
náá, mɛdii mɛ mam aadjɛ nyɛ é waaliigel tɔ lɛ sɔɔgɔ mɛdii na kɔm-kɔm ee di ààgel ɛ.»
15 Moma yenɔk eezɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, djɛ mɛ mɛdii mɛ tak. Djɛ mɛ étɛp mɛ needi
ààbaagwak gwyes mɛdii, mɛ needi ààbaazezyɛ zɛdaa mɛdii wak.»
16 Yezu eeke nɛ moma tak náá: «Tɔ́a, kɛdjóo ngom'ɔ, da bi ɛ bula wak.»
17 Tin, moma yenɔk eezɛbɔɔza náá: «Mɛ tok nɛ ngom.» Ɛ̀ di'enek, Yezu é bookazɛke nɛ
nɛ náá: «Wɔ ɛ nɛ gham nɛ ɛke ɛ náá, wɔ tok nɛ ngom.
18 Etɛɛ náá, wɔ naaba botom ɛtɛn. Motom wɔ di nɛ nɛ yenɔk tok ngomɔ. Ɛ̀ di'enek, wɔ
bɛɛ wɔ eelɛɛ sa di náá, ye é tsɛɛtsɛ ɛ.»
19 Moma yenɔk eezɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, mɛ bee ɛkɛ ɛ náá, wɔ ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.
20 Bɛbhaab bis, bot ɛ Samali naduwal Zɛɛb ɛ kɔ ɛtsok ɛ ɛlak. Yɛ kabɛ biyɔ eYuda ɔ, bi ke
ɛ náá: "Di di egoka nɛ ɛdjaalaa Zɛɛb ɛ pɛ Yeluzalɛm."»
21 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɛɛ moma, myaala sa mɛ di elɛɛ'aak. Ɛwala ɛpezyɛ, ɛwala
di náá, bot aanàbaakɛduwal Zɛɛb Sɛɛg pɛ kɔ ɛtsok ɛ ɛlak nɛghu pɛ Yeluzalɛm.
22 Biyɔ bot ɛ Samali, bi dyeebaduwal ɛ Zɛɛb bi di ààgu ɛ. Yɛ kabɛ bisɔ eYuda ɔ, bis duwal
ɛ Zɛɛb bis di gu ɛ. Etɛɛ náá, tsik ɛ étɛp bisɔ eYuda.
23 Tin, guka náá, ɛwala ɛpezyɛ, ɛwala ɛ tak eezekum, ɛwala bɛtɛtɛ bɛduwalel aaduwal
Sɛɛg pɛ tɔ sisim nɛ tɔ etsɛɛtsɛ ɛ. Etɛɛ náá, binɔk ɛ bɛtɛtɛ bɛduwalel ɛ Zɛɛb di kwyɛl ɔ.
24 Ɛ̀tɛɛ náá, Zɛɛb ɛ sisim. Ɛ̀tɛp tak ɛ di ɛnyɔ náá, bot ɛ di duwal nyɛ ɔ, duwal nyɛ pɛ tɔ
sisim nɛ tɔ etsɛɛtsɛ.»
25 Moma eebaazɛke nɛ Yezu náá: «Mɛ nɛ gu náá, Mɛsia di djóoaa "Klisto" ɔ waazyɛ. E
sok nyɛ aazyɛ é, nyɛ waazɛlɛɛ bis esa binek djas».
26 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Mam, mot di elii nɛ nɔ'aak, ye é mam ɛ di Mɛsia.»
27 Ɛ̀ di'enek, bɛdjekel bɛ eezɛtuula. Bɛ moo tin é djoka etɛɛ náá, bɛ naazɛbela Yezu é lii
nɛ moma tak. Tin, mot ngɔt pak'ɔɔ nabɛ ààdji náá: «Wɔ saa ye?» Nɛghu: «Kɔ ɛsu ɛ ye wɔ
di é lii bi nɛ moma yak?»
28 Bhii tak, moma tak zɛlik bhe ɛdaa mɛdii mɛ, nyɛ eezɛnɔɔ nyel'ɛ sik pɛ ghaada. Nyɛ
moo tin é ke nɛ bot náá:
29 «Dha beeka dhiiti mot eelɛɛ mɛ etɛp ee mɛ nadi esa djas ɛ. Mɛ bee ɛ náá, mot tak ɛ di
Mɛsia!»
30 Bot ɛ ghaada tak eezɛghɛɛ, tɔ́ kɛbee Yezu pɛ nyɛ nadi é.
31 Ɛ̀ di'enek, bɛdjekel bɛ eezɛbesal nyɛ náá, nyɛ dɛ edee. Bɔɔ náá: «Labhi, dɛa edee!»
32 Tin, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ ɛpedɛ mbi edee ee di náá, bi ààgu ɛ.»
33 Tin, bɛdjekel moo tin é djinel pak'ɔɔ náá: «Dhiiti mot bɛ é nyɛ eezyɛ nyɛ nɛ edee bhis
koŋ'ena?»
34 Ɛ̀ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Edee bam ɛ ɛsa ɛ mɛsa mɛ Zɛɛb. Nyɛ é nadhis
mɛ náá, mɛ sa mɛsa mɛ kɛkum ɛsik ɛ tak.

35 Biyɔ bɛ ɛmet bi nɛ dyeebakan kana yak: “Ye ka lik ɛ bɛngɔn ɛná, étɛp ɛkɛ dis edee ee ze kwak tɔ epyeeb ɛ.” Mam ka lɛɛ bin ɛ náá: benka mis min, da bi ɛ gwyák mɛbhek min, yɛ eezesɔk, etɛɛ náá, ye neekɛdisaa tɔ epyeeb.
36 Mot di sa mɛsa mɛ ɛdis edee tɔ pyeeb ɔ, nɛ bela yɛ etuud djala nɛ mɛsa mɛ nyɛ sa ɛ. Nyɛ ɛpesɛɛg mɛbhek. Mɛbhek mɛ tak ɛ, bot djas aabela tsik na kɔm-kɔm ɔ. Deenek etɛɛ náá, mot di bɛ bhek ɔ nɛ mot di dis edee tɔ pyeeb ɔ neemyaala bɔɔ djas.
37 Ɛ di'enek, kana di ke náá: “Dhiiti mot ɛpebɛ bhek; nwyak tak ɛzɛ bɔ́k bhum tak ɛ.” Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ.
38 Etɛɛ náá, mɛ eelwom bin, bi tɔ́ kɛ ɛdis mɛbhek, tɔ e di di náá, bi nabɛ ààbɛ mɛbhek mɛ tak ɛ. Bɛdhiiti bot ɛ nazesa mɛsa. Biyɔ ka bɛ ɛ́ bot ɛ zyɛ zɛdɛ edee mɛsa mɛ mezuk mɔɔ ɛ.»
39 Bɛtɛɛ nɛ bot ɛ Samali yii dɛl ɛlenek naadyeebadum koŋ nɛ Yezu ɛbuɛpe. Bɛ namyaal nyɛ ɛ́ kɔ ɛsu etɛp moma yenɔk nalɛɛ bɛ ɛ. Eghɛŋ nyɛ nadi eke náá: «Dha beeka dhiiti motom eelɛɛ mɛ etɛp ee mɛ di sa djas ɛ.»
40 Bhii tak, dáa bot ɛ Samali nazɛbela Yezu tin ɛ, bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Nàkabaadhaa. Zoka di wak.» Tin, Nyɛ eezɛdja mɛlu mɛmbá bɛ nɛ bɛ nɔɔ.
41 Tin, bɛtɛ nɛ bot naazɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛbuɛpe, kɔ ɛsu ɛ mɛkpa mɛ.
42 Tin, bɛ ɛ́ boozɛke nɛ moma yenɔk náá: «E di mena kadi wak nenak'aak, bis ààpadum koŋ nɛ nɛ etɛɛ náá, wɔ nalɛɛ bis. Bis ka myaal ɛ, etɛɛ náá, bis eegwak bisɔ bɛ ɛmet. Bis eegu náá, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, nyɛ ɛ́ mɛtsik-bot, kɔ bɔs.»

Yezu eezɛtsik mɔɔ dhiiti boo kukuma esodja pɛ Kana.

43 Bhis mɛlu mɛmbá menek, Yezu eezɛdus kɔ dɛl ɛ tak, nyɛ eezɛsik pɛ kyee dik Ghalile.
44 Nyɛ nadi esa deenek ɛ́, etɛɛ náá, nyɛy nyɛ ɛmet naalɛɛ náá: «Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ààduwalaa kɔ dɛl ɛ nyɛ nabyel ɛ.»
45 Dáa nyɛ nakum pɛ Ghalile, bot ɛ kyee dik tak naabe nyɛ ɛnyɔɛpe. Bɛ naabee sa nyɛ nasa tɔ ɛbyoŋ pɛ Yeluzalɛm ɛ. Etɛp tak ɛ, bɛ nadi myaala nɛ Yezu ɛbuɛpe.
46 Bhii tak Nyɛ eezɛsik pɛ ghaada Kana pɛ kyee dik Ghalile. Kana ɛ ghaada nyɛ naliig mɛdii moo mɛnyok ɛ. Pɛ ghaada Kapɛlnaum, ye nabɛ ɛ́ nɛ dhiiti boo kukuma esodja ɛ mɛkoozi. Mɔn'ɛ nadi bɛ́.
47 Nyɛ nagwak náá, ye nabɛ ɛ́ Yezu eezedus pɛ kyee dik Yude tɔ́ pɛ Ghalile. Nyɛ eezɛtɔ́ pɛ daa lɛ. Nyɛ eezɛdjaala nɛ nɛ náá: «Geka mɛ ghoŋ! Dha! Mɔn'am ɛpebɛ́ ɛkpaŋɛpe. Nyɛ moo ɛ́ pak ɛsyee nɛ tsik. Dha tsik nyɛ.»
48 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bi ɛ di ààbee endem e mɛbwala nɛ mɛvyɛkɛlɛ ɔ, bi aanàkwaadum koŋ nɛ nam.»
49 Kukuma tak eezɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, lela ɛzyɛ pɛ daa lam étɛp mɔn'am ɛzɛkɛgwyɛ.»
50 Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Sika pɛ ndjaŋ'ɔ. Mɔn'ɔ eetsak.» Tin, mot'enɔk eezɛmyaal sa Yezu nalɛɛ nyɛ ɛ́. Nyɛ eezɛtɔ́.
51 Dáa nyɛ nadi, nyɛ dinaa e ze ɛ, wɔ gwaa bot ɛ mɛsa mɛ zɛboma nɛ nɛ, bɛ eezɛlɛɛ nyɛ náá: «Mɔn'ɔ ɛ nyel ɛnyɔɛpe nɛ tsik.»
52 Tin, nyɛ eezɛdji bot ɛ mɛsa mɛ náá: «Nyɛ tsak e yaa ɛwala?» Bɛ eezɛbɔɔza náá: «Koko e ɛwala ɛsok bhis ɛwala ɛ dwoo di tyaa tɔ gwoo ɛ, mɛkosa nasi nyɛ.»
53 Tin, kukuma tak eezɛgwyak náá, ye nabɛ ɛ́ e ɛwala Yezu nake nɛ nɛ náá: «Mɔn'ɔ ɛ nɛ tsik» ɛ. Tin, nyɛ eezɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, bɛ nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ djas.
54 Yenek nabɛ ɛ́ ndem mɛbwala yii esok ebá Yezu nasa bhis nyɛ nadus pɛ Yude tɔ́ pɛ kyee dik Ghalile ɛ.

5

Yezu eetsik dhiiti mot ɛbɛ́ ɛ nyel nazesɔab ɔ tɔ tok ɛgwyia Betɛsdha

1 Bhii tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ dhiiti ɛbyoŋ ɛ eYuda. Tin, Yezu ɛ́ boobyet tɔ́ pɛ Yeluzalɛm.
2 Pɛ Yeluzalɛm, e ngwoob ɛbɛɛ nadi djóoaa «ɛniel bhata» ɛ, ye nabɛ ɛ́ nɛ dhiiti boo tok ɛgwyia nadi djóoaa tɔ lii ebhele, Betɛsdha ɛ. E di tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ bɔɔ mɛbhaaz mɛtɛn.

3-4 Tɔ mɛbhaaz mɛ tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ bɛtɛ nɛ membel mendjaamesi. Bot ɛ mɛbɛ́ mɛ tak
nabɛ ɛ́, bot ɛ edhim, bɛ na edjam, bot ɛ mɛnyel nazesɔɔb bɛ ɔ*.
5 Ɛ di'enek, ye nabɛ ɛ́ nɛ dhiiti mot nazebɔya nɛ ɛbɛ́ ɛ nyel nazesɔab ɔ membu mɛkam-
mɛlɛl nɛ membu mɛtɛn nɛ elɛl.
6 Dáa Yezu nabee nyɛ ndjaasi ɛ, nɛ dáa nyɛ nagu náá, nyɛ eeloozebɔya nɛ ɛbɛ́ ɛ tak ɛ.
Nyɛ ɛ́ boozɛdji nyɛ náá: «Wɔ ɛpekwyɛl ɛtsak e?»
7 Tin, mot ɛbɛ́ ɛlɛnɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, mɛ tok nɛ mot ghɛɛg mɛ tɔ boo tok
ɛgwyia bhis mɛdii aadheegel ɛ. E sok djas mɛ di saa náá, mɛ tó kɛghaaga ɛ, ye dyeebabela
ɛ mot sis eezeghaaga ɛsok nɛ nam.»
8 Ɛ di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Wyɛla, nɔŋa mwaala yɔ, da wɔ ɛ kɛ.»
9 Ɛ di'enek, mot yenɔk eezɛtsak. Nyɛ eezɛghɛɛ mwaala yɛ, nyɛ moo kɛ.
Tin, etɛp binek nasɛɛ ɛ dwoo saba.
10 Bhii tak, ekukuma eYuda eezɛke nɛ mot natsikaa ɔ náá: «Wɔ aagoka nɛ ɛghɛɛ mwaala
yɔ mos. Etɛɛ náá, mos ɛ dwoo saba.»
11 Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mot tsik mɛ ɔ lɛɛ nɛ nam ɛ náá: “Ghɛɛa mwaala yɔ, da wɔ
ɛ kɛ!”»
12 Bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Yenɔk ɛ nyɔaa mot lɛɛ wɔ náá: “Ghɛɛa mwaala yɔ, da wɔ ɛ kɛ”?»
13 Tin, mot natsikaa ɔ nabɛ ààgwyak mot natsik nyɛ ɛ́. Etɛɛ náá, ye nabɛ ɛ́, Yezu
naazesyela tɔ ɛdhuu nadi é di'enek ɔ.
14 Ba mɛwala bhii tak, Yezu eezɛboma nɛ nɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá:
«Beea! Wɔ eezetsak. Sa wɔ ààbaasa mesyem e kaab náá, dhiiti mbee sonok ɛzɛkɛbaabela
wɔ.»
15 Tin, mot yenɔk eezɛtó, wɔ gwaa nyɛ kɛlɛɛ nɛ eYuda náá, ye ɛ́ Yezu ɛ natsik nyɛ.
16 Etɛp tak ɛ, eYuda nadi esaa dáa bɛ sa etɛp bɛ neetiig Yezu. Bɛ nakwyɛl ɛsa deenek ɛ
etɛɛ náá, Yezu natsik mot yenɔk ɛ dwoo saba.
17 Deenek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛlu djas, Saag'am ɛpesa mɛsa, dɔɔ nɛ mam pe,
mɛ ɛpesa mɛsa.»
18 Kɔ ɛsu ɛ etɛp binek, ekukuma eYuda nadi esaa dáa sa étɛp bɛ neegó nyɛ. Bɛ nadi sa
deenek ɛ etɛɛ náá, Yezu nabɛ ɛ́ ààdi nɛ duu nɛ dwoo saba. Nyɛ baadi ke ɛ náá, Zɛɛb ɛ Sɛɛgɛ
met. Nyɛ nabaakeke ɛ náá, nyɛ tyɛ wat nɛ Zɛɛb.

Zɛɛb eedjɛ Mɔn eghɛŋ bɛ

19 Yezu eezɛlii nɛ nɔɔ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin ɛ etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Mɔn tok nɛ
ghwyil ɛsa dhiiti sonok nɛ ɛkwosak ɛ lɛ. Nyɛ dyeebabee ɛ mɛsa mɛ Sɛɛg di zyɛ nɛ sa sok ɛ.
Tin, nyɛ zokasaa deenek. Sa Sɛɛg di sa ɛ, Mɔn pe nɛ sa yɛ.
20 Bela náá, Sɛɛg nɛ kwyɛl Mɔn. Tin, nyɛ ɛ́ boo di eelyaal nyɛ esesɛɛ djas nyɛ di sa ɛ. Tin,
nyɛ waalyaal nyɛ eboo esonok dhaa yii bi di bee'aak, etɛɛ náá, bi needjoka ɛbuɛpe.
21 Etɛɛ náá, Sɛɛg nɛ gomal bot tɔ ɛsyee, da djɛ bɛ tsik na kɔm-kɔm. Deenek ɛ di náá, Mɔn'ɛ
pe nɛ djɛ tsik nɛ mot nyɛ aakwyɛl ɔ.
22 Sɛɛg ààpɛ́ɛ bot, etɛp nyɛ naadjɛ Mɔn eghɛŋ e ɛpɛ́ɛ ɛ bot.
23 Ye nagoka ɛ deenek, bot djas needuwal Mɔn, dáa Mɔn di duwal Sɛɛg ɛ. Etɛɛ náá,
Saag'am ɛ nadhis mam mɔn'ɛ. Mot di ààduwal mɔn'ɛ ɔ, nyɛ ààduwal Sɛɛg.
24 «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Mot di gwak mɛlyo mam, da nyɛ ɛ́
dum koŋ nɛ mot nadhis mɛ ɔ, nyɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, yenɔk aanàkwaapɛ́ɛaa,
deenek, nyɛ eezedus tɔ ɛsyee, ni pɛ tɔ tsik.
25 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, ɛwala ɛpezyɛ, ɛwala ɛ tak eezekum: ɛwala bot ɛ
nazegwyɛ ɔ aagwak gwood ɛ Mɔn Zɛɛb. Tin, bot djas aagwak gwood tak ɔ bɛ waabela
tsik.

---

* **5:3-4** Tɔ dhiiti ekwyala, ye ɛ́ nɛ mɛkpa mak: Bɛ nadi bwood ɛ, mɛdii dheegel. Etɛɛ náá, ye nabebɛɛ nɛ fofop ɛ Ghɛŋ
ngɔt nadidi sul tin «gbɔŋ» étɛp ɛzɛdhedheeg mɛdii. Tin, mot ɛbɛ́ aaleeghaaga tɔ tok ɛsok nɛ bɛsɔ mɛdii dinaa é dheegel
ɔ. Mot tak ɛpetsak, ye nakoozodi yak kwaambi ɛbɛ́.

26 Yɛ waasɛɛ etɛɛ náá, tyee wat nɛ dáa Sɛɛg di nɛ tsik ɛ, deenek, Zɛɛb eedjɛ mam mɔn pe
ghwyil ɛ djɛ tsik.
27 Deenek, Zɛɛb naadjɛ nyɛ eghɛŋ ɛpéɛ ɛ bot, etɛɛ náá, nyɛ é Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot.
28 Sa mot ààdjoka. Etɛɛ náá, ɛwala bot ɛ nazegwyɛ ɔ ɛpezyɛ, ɛwala di náá, bɛ aagwak
gwood ɛ.
29 Bhii tak bɛ waawyis tɔ mɛvit mɔɔ. Bot ɛ nasa enɛm esa ɔ, bɛ waagom tɔ ɛsyee etɛp ɛdi
tɔ tsik. Tin, bot nɛ sa embee mɛsa ɔ waagom etɛp bɛ neezɛkwyeselaa ndjɛ sɔs.
30 «Mam tok nɛ ghwyil ɛsa esonok dáa lyem'am di kwos ɛ. Mɛ pɛ́ɛ ɛ, dáa Saag'am di lɛɛ
náá, mɛ pɛ́ɛ ɛ. Ɛ̀ di'enek, epɛ́ɛ ɛ mɛ aapɛ́ɛ bot ɛ, yɛ waadiɛ, tɔ epiki, etɛɛ náá, mam ààsaa
ɛkwosak ɛ lam. Mɛ saa ɛ ɛkwosak ɛ mot nalwom mɛ ɔ.
31 «Mɛ lɛɛ bin sa mɛ di gu kɔ ɛsu ɛ lam ɔ, bot aanàkwaamyaal sa mɛ aalɛɛ ɛ.
32 Ye é dhiiti mot ɛ di lɛɛ bot etɛp ee mɛ di sa ɛ. Tin, mɛ nɛ gu náá, etɛp ee nyɛ di lɛɛ bot
kɔ ɛsu ɛ lam ɛ tsɛɛtsɛ.
33 Ye nabɛ é, bi naalwom bɛngoolel ɛ mɛkpa men pɛ daa Zaŋ. Tin nyɛ naalɛɛ bin etɛp ee
etsɛɛtsɛ dum nɛ nam.
34 Yɛ bɛ mam ɔ, mɛ tok nɛ gwyes náá, mot lɛɛ bot sa mɛ di é, nɛ esa ee mɛ di sa ɛ. Tin, mɛ
lii etɛp bak ɛ, étɛp bi neetsak.
35 Zaŋ nabɛ é dáa lambi di tuubel, da ye é wa bot djas tɔ eselele gwyɛ ɛ. Deenek bi nabɛ
é bi eemyaala ba ɛwala wat tɔ eselele gwyɛ yɛ.
36 «Guka náá, mam ɛ nɛ boo lɛŋ e ɛkaada dhaa Zaŋ. Etɛɛ náá, mɛsa mɛ Saag'am djɛ mɛ
náá mɛ sa ɛ, ye é mɛsa mɛ tak ɛ di lyaal bot, mot mɛ di ɛ. Ye é di lyaal bot náá, Saag'am ɛ
nadhis mɛ.
37 Deenek, Saag'am, mot nalwom mɛ ɔ, nyɛy nyɛ ɛmet di kɛm nɛ ɛlyaal ɛ bot kɔkɔ
mbi mot mɛ di ɛ. Bi dinaa ààpaakogwak-gwakak gwood'ɛ. Bi dinaa ààpaakobee-beeak
bhwoob'ɛ.
38 Bi ààgwak mɛkpa mɛ, étɛp tak ɛ bi di ààdum koŋ nɛ mot nyɛ nadhis ɔ.
39 «Bi ɛpewa lyem tɔ ɛdjek ɛ mɛkana mɛ Zɛɛb. Bi bwaal ɛ náá, tɔ ɛwa ɛ zii e mɛdjek mɛ
bi di djek ɛ, bi ɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, guka náá, ekwyala binek ɛ di lii nɛ ɛlɛɛ nɛ
bot, mot mɛ di ɛ, nɛ mɛsa mam.
40 Sonok náá, etɛp binek djas nabɛ é tsɛɛtsɛ. Bi kadi ɛ, ààkwyɛl ɛzyɛ pɛ daa lam, etɛp bi
neebela tsik!
41 «Mam aanàsaa náá, bot djɛ mɛ duu.
42 Tin, mɛ nɛ gu náá, kwyɛl Zɛɛb tok tɔ elyem bin.
43 Saag'am ɛ nalwom mɛ, etɛp mɛ zɛsa mɛsa mɛ nɛ eghɛŋ bɛ. Bi kadi ɛ, ààmyaal mɛ. Tin,
dhiiti mot ɛ zyɛ nɛ ghwyil ɛ met ɔ, bi ɛ waamyaal nyɛ.
44 Biyɔ di náá, mot nɛ mot saŋ é yɛ duu nyɛ ɛmet yenek. Bi ààsaa duu di dus pɛ daa Zɛɛb
nyɛy nyɛ ɛmet ɛ. Bi aakwak ɛdum koŋ nɛ nam dáa?
45 «Sa mot ààgek náá, mam ɛ waakɛpit bin pɛ dáa Saag'am. Mot aakɛpit bin ɔ, yɛ aadi é
Moiiz, mot bi nawa ɛbwaalel ɛlen kɔ lɛ ɔ.
46 Ɛ̀ di'enek, guka náá, bi ɛpedi é, di myaal Moiiz ɔ, pe bi myaal mɛ etɛɛ náá, Moiiz
nakwyal ɛ kɔ ɛsu ɛ lam.
47 Tin, bi ɛ di ààmyaal sa Moiiz nakwyal ɔ, ha bi aamyaal mɛlyo mam dáa?»

6

Yezu eezɛdjɛ botom bɛmil ɛtɛn edee

1 Bhii tak, Yezu eezɛtɔ́ pɛ yii kyeed boo soob na djato-djato kyee dik Ghalile. Boo soob
tak baadjóoaa ɛ Tibeliaad.
2 Wɔ gwaa zukamwaa nɛ mot zɛdu nyɛ, etɛɛ náá, bɛ nadi ebee endem e mɛbwala mɛ
nyɛ nadi é sa nɛ ɛtsik ɛ membel ɛ.
3 Tin, Yezu eezɛbyet kɔ ɛtsok. Bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ nyel disi bɛ nɛ bɛdjekel bɛ.
4 Eghɛŋ tak, ye nabɛ é dwoo Pak, ɛbyoŋ ɛ eYuda.

5 Dáa Yezu naben mis bee náá, bot mɛdhuu mɛdhuu nadi zyɛ pɛ pak nyɛ nadi ɛ́. Nyɛ ɛ́
boozɛke nɛ Filip náá: «Mena kɛbɔm emapa etɛp bot bak needɛ ɛ paa?»
6 Nyɛ nake nɛ Filip deenek ɛ́, etɛp nyɛ neebee dáa nyɛ aasa ɛ. Etɛɛ náá, nyɛy nyɛ ɛmet
nadi gu dáa nyɛ aasa étɛp bɛ needɛ ɛ.
7 Filip eezɛbɔɔza náá: «Nɛ edeniye bɛdhet ɛbá bis tok nɛ ghwyil ɛbɔm emapa aadjala nɛ
dek bot bak djas ɛ*.»
8 Mot ngɔt tɔ bɛdjekel bɛ, yɛ din ɛ nabɛɛ Andele. Nyɛ nadi ɛ́ dhyeeb ɛ Simɔŋ Pyɛɛd, nyɛy
zokazɛke nɛ Yezu náá:
9 «Tɔ sama bot ɛ di wak'ak, ye ɛ́ nɛ mɔɔ ngbaaz ngɔt di nɛ emapa etɛn†, zɛnɔɔ bɔɔ bɛsu ɛ
ɛbá. Yenek aakosa yé nɛ zukamwaa nɛ mot ɛ di wak'ak?»
10 Tin, Yezu eezɛke náá: «Dhilka bɛ si mendiindil.» E di tak, ye nabɛɛ, nɛ mɛso-mɛgwyii,
ɛbuɛpe ee bot aadi kɔ tak ɛ. Tin, bɛ eezɛnɔɔ mɛnyel, disi. Bot ɛ nadi tin ɔ nabɛɛ tyee botom
bɛmil ɛtɛn.
11 Bhii tak, wɔ gwaa Yezu zɛnɔɔ mapa, ghaapɛɛ Zɛɛb. Nyɛ eezɛnɔɔ djɛ bɛ, bɛ kaa bot
binɔk ye ɛ́. Bhii tak nyɛ eebaazɛnɔɔ bɛsu, nyɛ eebaadjɛ bɛ, bɛ kaa bot binɔk ye ɛ́. Bot djas
naadɛ dáa elyem bɔɔ kwyɛl ɛ.
12 Dáa bot nadɛ djil ɛ, nyɛ ɛ́ booke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Bulaka nɛ epes ee lik ɛ, e kaab
náá, ye ɛ́ zɛkɛpulel.»
13 Tin, bɛdjekel eezɛni é tek ebhil e tak. Wɔ gwaa bɛ zokazɛlwoodal mɛbhwaa kam nɛ
ebá nɛ mɛbhubhwak mɛ emapa etɛn nɛ bɛsu ɛbá bot nakat ɛdɛ ɛ.
14 Dáa bot nabee endem e mɛbwala mɛ Yezu nasa ɛ. Wɔ gwaa bɛ zɛke náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ,
nwyak ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb nakɛkaa náá, nyɛ waazyɛ kɔ bɔs'ak ɔ.»
15 Tin, Yezu naazɛgu náá, bɛ nadi suu ɛzɛmɛt nyɛ nɛ ghwyil, étɛp ɛdil ɛ nyɛ kɔ boo
mɛkoozi nɛ bhel ɛ. Nyɛ ɛ́ boo zɛkaab byet kɔ ɛtsok, nyɛy nyɛ ɛmet.

Yezu eezɛkɛ kɔ boo soob

16 Dáa dwoo nabɛ é moo sila ɛ, bɛdjekel bɛ eezɛwyeed tɔ́ pɛ ɛboŋ ɛ boo soob na djato-
djato.
17 Bhii tak bɛ eezɛni tɔ boo elɛɛd. Tin, bɛ moo tsaal dii tɔ́ pɛ yii kyiid pɛ kyee Kapɛlnaum.
Ye nabɛɛ, ɛgwyitok eezegwyiidela. Yezu nadi ɛ́, nyɛ dinaa ààzɛbela bɛ.
18 Tin, boo ghuu moo tin é pupal, bhuungee moo tin é ghɛɛ mɛdii ɛlyelɛpe.
19 Bhis bɛ naduk tyee enɛŋ etɛn ɛ, bɛ ka bee ɛ Yezu é kɛkɔ dii. Nyɛy é zyɛ pɛ kyee bɛ nadi
tɔ elɛɛd ɛ. Ye nabɛɛ bwoo nɛ bɛbebwol naamɛt bɔɔ djas.
20 Tin, Yezu ɛ́ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Ye ɛ́ mam, nàbemka ba!»
21 Bɛ nadi kwyɛl ɛniigal nyɛ tɔ boo elɛɛd tak. Edi tak wat, elɛɛd eezɛkum e ɛboŋ ɛ bɛ nadi
kwyɛl ɛsɛɛ ɛ.
22 Ɛdhuu ɛ bot ɛ nalik pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato ɔ. Yak dwoo bhii tak, bɛ
eezɛbee náá, ye nazokalik e ɛboŋ ɛ elɛɛd wat. Bɛ nadi gu náá, Yezu nabɛɛ ààtɔ́ tɔ elɛɛd
wat bɛ nɛ bɛdjekel bɛ. Bɛ natɔ́ ɛ bɔɔ bɛ ɛmet.
23 Bɛdhiiti elɛɛd nadi dus pɛ ghaada Tibeliaad. Yɛ eezɛkum pɛ pak bɛ nadi dɛ emapa
bhis mendjaala mɛ Ghɛŋ naghaapɛɛ Zɛɛb ɛ.
24 Eghɛŋ mɛdhuu mɛ bot binɔk nabee náá, Yezu nɛ bɛdjekel bɛ nabɛɛ ààbɛ tin ɛ. Bɛ ɛ́
boozɛni tɔ mɛlɛɛd kɛsaa Yezu bɔɔ bɛ ɛmet pɛ kyee dik Kapɛlnaum.

Yezu ɛ mapa tsik

25 Bɛ naazɛboma nɛ Yezu pɛ nyɛ nadi pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato ɛ. Bɛ eezɛdji
nyɛ náá: «Labhi, wɔ ka leezyɛ kak é yaa ɛwala?»

---

* **6:7** *deniye* nabɛɛ epata ee bot ɛ kyee dik Ghalile nadi bela e mɛsa mɛ mwos wat ɛ. † **6:9** Tsim tak saaa ɛ́, nɛ dhiiti kwaambi bhek ààbɛ yii bɛ di sa tɛtɛ emapa boo mɛtaŋ nɛ ye ɛ́.

26 Tin, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Bi ààsaa mɛ etɛɛ náá, bi naabee endem e mɛbwala mam. Bi saa mɛ ɛ, etɛɛ náá, ye nabɛɛ bi naadɛ emapa, bi naadjil ɛnyɔɛpe.
27 Nà saka mɛsa étɛp ɛsaŋ ɛ edee ee di náá, yɛ waapulel ɛ. Saka mɛsa étɛp ɛbela edee di bɔya ɛ. Edee di djɛ tsik na kɔm-kɔm ɛ, edee ee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aadjɛ bin ɛ. Etɛɛ náá, Zɛɛb Sɛɛg nyɛy nyɛ ɛmet naadjɛ nyɛ ze ɛsa mɛsa mɛ nyɛ di sa yenek.»
28 Bɛ eezɛke nɛ Yezu náá: «Bis goka nɛ ɛsa dáa étɛp bis neesa etɛp Zɛɛb di kwyɛl ɛ?»
29 Tin, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Sa Zɛɛb di kwyɛl ɛ, ye é náá, bi dum koŋ nɛ mot nyɛ nadhis ɔ.»
30 Bot binɔk eezɛke nɛ Yezu náá: «Lyaala bis dhiiti ndem mɛbwala. Tin, bis ɛ waadum koŋ nɛ nɔ. Yaa embɛɛ mɛsa mɛ yé wɔ di sa?
31 Bɛbhaab binaka naadɛ emapa ee nadus tɔ gwoo ɛ. Bɔɔ tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ dáa nakwyalel náá: “Zɛɛb naadjɛ bɛ emapa ee nadus tɔ gwoo ɛ‡.”»
32 Yezu eezɛbɔɔza náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Ye tok Moiiz nadjɛ bin mapa nadus pɛ tɔ gwoo ɛ. Ye é Saag'am ɛ di djɛ bin tɛtɛ mapa di dus pɛ tɔ gwoo ɛ.
33 Etɛɛ náá, mapa Zɛɛb di djɛ bot ɛ, ye é mapa di dus pɛ ɛko ɛ. Ye é di djɛ tsik nɛ bot ɛ bɔs djas.»
34 Tin, bɛ é boozɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, gheedjedjɛ bis mapa tak mɛlu djas!»
35 Yezu eezɛbaake nɛ nɔɔ náá: «Ye é mam ɛ di mapa di djɛ tsik ɛ. Mot aazyɛ pɛ daa lam ɔ, nyɛ aanàkwaabaagwak za. Deenek, mot aadum koŋ nɛ nam ɔ, nyɛ aanàkwaabaagwak gwyes mɛdii.
36 Tin, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, bi eebee mɛ, saabɛgɔs kabɛ é náá, bi ààdum koŋ nɛ nam.
37 Bot djas ee Saag'am di djɛ mɛ ɔ, bɛ waazyɛ pɛ daa lam. Deenek, mam, mɛ àànakwaasɔ mot aazyɛ pɛ daa lam ɔ.
38 Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ nabɛɛ ààdus pɛ tɔ gwoo, sul kɔ bɔs étɛp ɛsa ɛkwosak ɛ lam. Tsɛɛtsɛ, mɛ nadus pɛ ɛko sul kɔ bɔs ɛ, étɛp ɛsa ɛkwosak ɛ Saag'am mot nadhis mɛ ɔ.
39 Tinaak, ɛkwosak ɛ mot nadhis mɛ ɔ náá: sa mɛ ààdiibal mot ngɔt, pak bot ɛ nyɛ nadjɛ mɛ ɔ. Ɛkwosak ɛ lɛ ɛ náá, mɛ gomal bot bhis ɛsyee e dwoo mɛsik.
40 Etɛɛ náá, ɛkwosak ɛ Saag'am ɛ náá, mot nɛ mot aabee Mɔn ɔ, da bhii tak nyɛ é dum koŋ nɛ nɛ ɔ. Mot tak ɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, mɛ waagomal nyɛ bhis ɛsyee ɛ lɛ e dwoo mɛsik.»
41 Tin, eYuda moo enyiiŋla pak'ɔɔ dum nɛ nɛ. Etɛɛ náá, nyɛ naake náá: «Mapa nadus pɛ ɛko, sul kɔ bɔs ɛ, ye é mam.»
42 Tin, bɛ eebaazɛbil náá: «Mot'ak tok Yezu mɔn Zozɛf mot mena di eguka sɛɛg nɛ nyɛɛg ɔ? Kɔ ɛsu ɛ ye nyɛ di ke nenak náá: mɛ nadus ɛ pɛ ɛko, sul kɔ bɔs?»
43 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Nà nyiiŋlaka pak'en!
44 Etɛɛ náá, mot tok nɛ ghwyil ɛzyɛ pɛ daa lam. Mot zyɛ pɛ daa lam ɛ, yɛ bɛ náá, mot nalwom mɛ ɔ, eedhis nyɛ pɛ daa lam ɔ. Mɛ waagomal nyɛ bis ɛsyee ɛ lɛ e dwoo mɛsik.
45 Tɔ mɛkana mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, ekwyala lɛɛ náá: “Zɛɛb ɛ waalyo bot ɛ bɔs djas§.” Tinaak bot aagwak Sɛɛg, da bɛ é myaal mɛlyo mɛ ɔ, bɛ é waazyɛ pɛ daa lam.
46 Ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, ye tok nɛ dhiiti mot zebee Sɛɛg. Mot zebee Sɛɛg ɔ, ye é mot nadus pɛ daa Zɛɛb ɔ. Ye é, nyɛ é zebee Sɛɛg.
47 «Mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá: mot ɛ dum koŋ nɛ nam ɔ, nyɛ waabela tsik na kɔm-kɔm.
48 Ye é mam ɛ di mapa tsik.
49 Bɛ sɛɛg bin naadɛ mapa nadus tɔ gwoo ɛ bɔɔ tɔ bal. Saabɛgɔs é náá, bɛ naagwyɛ.
50 Tin, mot aadɛ mapa dus pɛ tɔ gwoo sul kɔ bɔs ɔ, mot tak aanàkwaagwyɛ.

---

‡ **6:31** Ɛwy 16.4,15; Mɛd 78.24Zɛɛb naadjɛ bot ɛ Yisalaɛl emapa ee nadus tɔ gwoo ɛ étɛp bɛ needɛ. § **6:45** *Zɛɛb ɛ waalyo bot ɛ bɔs djas.* Eza 54.13

51 Ye ɛ́ mam ɛ di mapa di djɛ tsik nɛ bot ɛ. Mapa tak nadus pɛ tɔ gwoo, sul kɔ bɔs. Mot ɛ dɛ mapa tak ɔ, nyɛ ɛpebela tsik na kɔm-kɔm. Tinaak, mapa mɛ aadjɛ ɛ, ye ɛ́ epuud e nyel'am. Mɛ waadjɛ epuud e nyel'am étɛp ɛtsik ɛ bot ɛ bɔs.»
52 Dáa bɛ nagwak deenek ɛ, eYuda eezɛbe mɛso pak'ɔɔ ɛlyelɛpe. Bɛ nadi keke ɛ náá: «Mot tak aasa dáa, étɛp nyɛ needjɛ mena nyel'ɛ, mena needɛka?»
53 Yezu eezɛbɔɔza náá: «Gwakeka ɛnyɔɛpe sa mɛ di lɛɛ bin'aak. Bi ɛ di ààdɛ epuud e nyel nɛ ghiya ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɔ, bi tok nɛ tsik tɔ len.
54 Mot aadɛ epuud e nyel nɛ ghiya yam ɔ, mot tak ɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, mɛ waagomal nyɛ bhis ɛsyee ɛ lɛ e dwoo mɛsik.
55 Etɛɛ náá, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, epuud e nyel ɛ mbɛɛ edee, da ghiya yam kadi ɛ, mbɛɛ mɛnyok.
56 Mot ɛ dɛ epuud e nyel'am, nɛ ghiya yam ɔ, bis nɛ yenɔk aakadi ɛ́, mot ngɔt. Nyɛy tɔ lam, mam tɔ lɛ.
57 Mɛ ɛ nɛ tsik ɛ kɔ ɛsu ɛ Saag'am mot nadhis mɛ ɔ. Nyɛ ɛ́ di nɛ tsik. Tyɛ wat, mot aadɛ mɛ ɔ, aadi nɛ tsik kɔ ɛsu ɛ lam.
58 Beeka mapa dus pɛ ɛko, sul kɔ bɔs ɛ. Nyɛ tok dáa mapa nakwyit tɔ gwoo bɛsɛɛg bin nadɛ ɛ. Etɛɛ náá, bhis bɛ nadɛ ye ɛ́, bɛ naagwyɛ. Yɛ kabɛ yak mapa yam ɔ, mot ɛ dɛ yɛ ɔ, nyɛ ɛpebela tsik na kɔm-kɔm.»
59 Étɛp binek djas naliiel ɛ, tɔ mɛlyo mɛ Yezu nalyo bot tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda pɛ Kapɛlnaum ɛ.

Bɛtɛɛ nɛ bɛdjekel nazɛkaab Yezu

60 Bhis bɛtɛ nɛ bɛdjekel nazegwak etɛp ee Yezu nadi lii ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛke náá: «Mɛlyo mɛ nɛ lyel. Nyɔaa mot aakwaagwak yɛ?»
61 Dáa Yezu nyɛ ɛmet nagu náá, bɛdjekel bɛ nadi lii ɛbiyoɛpe dum nɛ mɛlyo mɛ nyɛ nalyo ɛ. Nyɛ ɛ́ boodji bɛ náá: «Ha etɛp ye, mɛlyo mam di kpaa bin tɔ lyem?
62 Bha bi ɛ bee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é byet tɔ gwoo pɛ kyee nyɛ nadi sok ɛ, bi aasa dáa?
63 Ye ɛ́ Sisim Zɛɛb ɛ di djɛ tsik. Epuud e mot ààval dhiiti sonok. Etɛp ee mɛ di lɛɛ bin ɛ, ye ɛ́ etɛp e Sisim. Ye ɛ́ etɛp di djɛ bot tsik ɛ.
64 Tin, pak'en, ye ɛ́ nɛ bɛdhiiti bot ɛ di ààdum koŋ nɛ nam ɔ.»
Yezu nake deenek ɛ etɛɛ náá, nyɛ nadi gu bot aaboodi ààdum koŋ nɛ nɛ ɔ. Nyɛ nabaadigu mot aakɛka nyɛ gha ɔ.
65 Nyɛ eebaazɛbil ɛkpa náá: «Etɛp tak ɛ mɛ di lɛɛ bin náá: “Mot tok nɛ ghwyil ɛzyɛ pɛ daa lam, Saag'am ààmyaal náá, nyɛ zyɛ.”»
66 Kana dwoo tak, bɛtɛ nɛ bɛdjekel zokazɛdus yɔ bɔ. Bɛ eezɛkat ɛgyee nɛ Yezu lɔɔg.
67 Tin, Yezu ɛ́ booke nɛ bɛdjekel bɛ kam nɛ bɛbá náá: «Biyɔ, bi ààkwyɛl ɛkaab ɛ mɛ?»
68 Ɛ di'enek, Simɔŋ Pyɛɛd eezɛbɔɔza náá: «Ghɛŋ, bis aatɔ́ paa? Wɔy ɛ di nɛ mɛkpa mɛ di djɛ tsik na kɔm-kɔm ɛ.
69 Bisɔ, bis eedum koŋ nɛ nɔ. Tin, bis nɛ gu náá, wɔy ɛ di Mot na Dɛɛ Zɛɛb nadhis ɔ.»
70 Ɛ di'enek, wɔ gwaa Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye ɛ́ mam ɛ nasɛ́ɛ bin, biyɔ bot ɛ lɔɔg kam nɛ bɛbá. Deenek, mot ngɔt tɔ sama yen ɛ nɛ ɛlyeeb.»
71 Nyɛ nalii deenek ɛ nɛ Yudas, mɔɔ Simɔŋ Iskaliɔt. Etɛɛ náá, nyɛy ɛ kwaakɛka nyɛ gha. Ye nakozodi náá, nyɛ nadi ɛ́ ngɔt tɔ sama bɛdjekel kam nɛ bɛbá.

7

Bɔn nyɛɛg ɛ Yezu eebyen ɛ dum ɛbkoŋ nɛ Zɛɛb

1 Bhii tak, Yezu eezɛdjaad tɔ kyee dik Ghalile. Nyɛ nabɛɛ ààkwyɛl ɛgyee pɛ kyee dik Yude. Etɛɛ náá, bot ɛ eYuda nadi kwyɛl ɛgó ɛ nyɛ.
2 Ghuna mɛlu mɛ ɛbyoŋ ɛ eYuda nadi djóoaa ɛbyoŋ ɛ epɛt* ɛ, nabɛɛ yɛ eezekunaa.

* **7:2** *ɛbyoŋ ɛ epɛt* Ye ɛ́ ɛbyoŋ ɛ eYuda nadi dedɛ si epɛt ee bɛ nadi su-sum nɛ elɛɛ ele ɛ.

3 Tin, bɔn nyɛɛg ɛ Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Dusa wak, da wɔ ɛ tó pɛ kyee dik Yude etɛɛ
náá, bɛdjekel bɔ neebee mɛsa mɛ wɔ di sa ɛ.
4 Mot ɛ kwyɛl ɛgunel ɔ, nyɛ aanàkwaasa mɛsa mɛ sɔ. Dáa di náá, wɔ ɛpesa eboo étɛp ɛ,
wɔ goka é wɔ lyaal nyel e mis mɛ bot ɛ bɔs.»
5 Bɛ nadi lii deenek ɛ etɛɛ náá, dɔɔ nɛ bɔn nyɛɛg nabɛɛ ààdi dum koŋ nɛ nɛ.
6 Yezu eebɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Yam ɛwala dinaa ààpaadjala, yebɔ ɛ dinaa, mɛlu djas ɛ, mbɛɛ
mɛwala etɛp'en.
7 Biyɔ, bot ɛ bɔs'ak tok nɛ ghwyil ɛbhina bin. Yɛ kabɛ mam ɔ, bot ɛpebhinaa mɛ. Etɛɛ
náá, mɛ ɛpelɛɛ bot náá, mɛsa mɛ bɛ di sa ɛ, yɛ àànyɔ.
8 Biyɔ, bi ɛ nɛ ghwyil ɛtó kɛbɔl ɛbyoŋ. Yɛ kabɛ mam ɔ, e ɛwala ɛlak, mam aanàkwaató.
Etɛɛ náá, tɛtɛ ɛwala mɛ di egoka nɛ ɛtó ɛ dinaa ààpaakum.»
9 Bhis nyɛ nazelii nɛ nɔɔ deenek ɛ, nyɛ eezɛlik yɛ pɛ Ghalile.
10 Tin, dáa nabela náá, bɔn nyɛɛg nabɛɛ, bɛ eezetó pɛ ɛbyoŋ ɛ. Wɔ gwaa Yezu zɛtó yɛ pe
pɛ ɛbyoŋ ɛ tak tyee syaab, bot ààgu.

Yezu pɛ Yeluzalɛm

11 Tin, tɔ ɛbyoŋ, eYuda moo tin é saa nyɛ. Bɔɔ náá: «Nyɛ é wo?»
12 Tɔ mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi tin ɔ, ye nabɛɛ nɛ bot ɛ nadi lii kɔ ɛsu ɛ lɛ ɔ. Bak bot náá: «Nyɛ
é mbɛɛ mot.» Bɛdhiiti náá: «Nyɛ é ɛpeful bot elo nɛ mɛlyo mɛ.»
13 Ye tok nɛ mot nadi lii kɔ ɛsu ɛ lɛ emis mɛ bot. Etɛɛ náá, bɛ nadi kaab ekukuma eYuda.
14 Dáa ɛbyoŋ nabɛ e moo kuku tak ɛ, Yezu eezɛtó tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Ɛ̀ di'enek, nyɛ
moo tin é lyo bot.
15 Tin, eYuda moo é djoka. Bɔɔ náá: «Nyɛ gu ekwyala e Zɛɛb dáa, nyɛy ààbɛ náá, nyɛ
nakɛ djek mɛdjek?»
16 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «E tok mam nakus mɛlyo mɛ mɛ di elyo'aak. Ye é mot
nadhis mɛ ɔ di nakuma tak.
17 Mot di nɛ lyem ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb ɛ waagu nɛghu náá, mɛlyo mam ɛ yii Zɛɛb ɔ. Nyɛ
waabaagu nɛghu mɛlyo mɛ tak dus ɛ pɛ daa lam.
18 Mot di elii dum nɛ nyel'ɛ ɛmet ɔɔ, nyɛ saŋ é duu étɛp nyel'ɛ ɛmet. Tin, mot di esaa duu
mot nadhis nyɛ ɔ, yenɔk lɛɛ etɛp e tsɛɛtsɛ. Yenɔk mot tok nɛ etsal tɔ lɛ.
19 Moiiz nabɛɛ ààdjɛ bin etsi? Tin, e tok nɛ mot ngɔt pak'en di kɛdaa etsi e tak di lɛɛ ɛ.
Ɛ̀tɛp ye bi di kwyɛl ɛgó ɛ mɛ?»
20 Mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi tin ɔ zokazɛbɔɔza náá: «Wɔ ɛ nɛ ɛlyeeb tɔ lɔ! Ɛ̀zɛ di saŋ ɛgó ɛ
wɔ?»
21 Ɛ̀ di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ eesa ndem mɛbwala mɛ ngɔt wak, bi nabɛɛ
biyɔ djas naadjoka.
22 Moiiz naadjɛ bin ze ɛniigal bɔɔ bin beka. Nɛ tsɛɛtsɛ, ye tok náá, Moiiz ɛ nakus beka
tak. Ye nadus ɛ pɛ daa bɛbhaab bin. Dɔɔ nɛ dwoo saba bi ɛpemyaal ɛniigal bɔɔ bin beka.
23 Bi sa deenek ɛ, etɛɛ náá, etsi e Moiiz ɛzɛkɛkataa ɛduwalaa. Dwoo saba bi ɛpeniigal
bɔɔ bin beka. Ha etɛp ye bi di biyo nɛ nam etɛɛ náá, mɛ eetsik mot e dwoo saba?
24 Nà mwaa péɛka etɛp dáa biyɔ di bee nɛ mis ɛ. Péɛka dáa di egoka tɔ epiki ɛ.»

Ye é tsɛɛtsɛ náá, Yezu ɛ Mɛsia?

25 Bɛdhiiti bot pak bot ɛ ghaada ɛ Yeluzalɛm moo tin é ke náá: «Mot tak tok mot
ekukuma bis di saŋ ɛgó ɛ nyɛ ɔ?
26 Beeka nyɛ ɛpelii e mis mɛ bot djas, ààbɛ nɛ mot lyak nyɛ. E kwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, ekukuma
bina eemyaal náá, ye é tsɛɛtsɛ náá, nyɛ é Mɛsia?
27 Zo bela náá, nwyak mot tak bis nɛ gu pɛ nyɛ dus ɛ. Yɛ kabɛ Mɛsia ɔ, mot aanàkwaagu
pɛ pak nyɛ waadus ɛ.»
28 Ɛ̀ di'enek, dáa Yezu nadi é lyo bot tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɛ, nyɛ naazɛbɛn gwood, ke
náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ bi nɛ gu mɛ, bi nɛ baagu pɛ kyee mɛ nadus ɛ. Deenek guka náá, mɛ nabɛ

ààzyɛ nɛ ɛkwosak ɛ lam met. Tin, mot nadhis mɛ ɔ, ye goka é náá bi myaal nyɛ. Etɛɛ náá, nyɛ é mot etsɛɛtsɛ. Saabɛgɔs kabɛ é, bi ààgu nyɛ.
29 Mɛ nɛ gu nyɛ, etɛɛ náá, mɛ nadus ɛ pɛ daa lɛ. Nyɛ é nadhis mɛ.»
30 Tin, bot moo saa mɛpek mɛ ɛmɛt ɛ Yezu. E sok yenek, e tok nɛ mot nàwaamɛt nyɛ. Etɛɛ náá, ɛwala ɛ nakoobelaa étɛp ɛmɛt ɛ nyɛ nabɛɛ, e dinaa ààkum.
31 Bot ɛbuɛpe tɔ mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi tin ɔ, naadyeebadum koŋ nɛ nɛ. Bɔɔ náá: «E ghɛŋ Mɛsia aazyɛ é, nyɛ waasa eboo endem mɛbwala dhaa mot tak e?»
32 Wɔ gwaa eFalizyɛ zokagwak dáa bot nadi é lii deenek pak'ɔɔ, dum nɛ Yezu ɛ. Tin, eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ eFalizyɛ eezɛkyeed esodja di baal kok Ndjaa-ebuwa ɛ, bɛ zɛmɛt nyɛ.
33 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ dinaa wak menabɛlka ba bim bɔɔ mɛlu, bhii tak, da mɛ ɛ sik pɛ daa mot nadhis mɛ ɔ.
34 Bi ɛ waasaa mɛ, ka bela náá, bi aanàkwaabela mɛ. Etɛɛ náá, bi tok nɛ ghwyil ɛzyɛ pɛ pak mɛ aadi é.»
35 Ɛ di'enek, eYuda moo tin é djinel pak'ɔɔ náá: «Nyɛ aatɔ́ paa? Pɛ di di náá, mena aanàkwaabela nyɛ é? Nyɛ aatɔ́ ɛ pɛ daa eYuda ee di, e di wat nɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk e? Ɛtɛp ɛ baakɛlyo bot ɛ yiizaag dhaad mbyak e?
36 Ɛsuk ɛ mɛkpa nyɛ di ke náá: “Bi ɛ waasaa mɛ, ka bela náá, bi aanàkwaabela mɛ.” Nyɛ naabaake náá: “Bi tok nɛ ghwyil ɛtɔ́ pɛ kyee mɛ di tɔ́ ɛ.” Ye kwyɛl ɛlɛɛ ye?»
37 Dwoo mɛsik mɛ ɛbyoŋ, dwoo nabɛ nɛ boo mɛtaŋ ɛ, Yezu tetel, wɔ gwaa nyɛ zokabaazɛben gwood, e ke náá: «Mot ɛ di nɛ gwyes mɛdii ɔ, nyɛ zyɛ pɛ daa lam, nyɛ neezɛdɛ mɛdii.
38 Mot ɛ dum koŋ nɛ nam ɔ, “etok mɛdii mɛ di djɛ tsik ɛ waawo tɔ lɛ”, dáa ekwyala di lɛɛ ɛ†.»
39 Yezu nadi eke deenek ɛ, étɛp Sisim ɛ Zɛɛb. Bot ɛ di dum koŋ nɛ Yezu ɔ waabela Sisim tak. Tin, ye nabɛɛ Sisim na Dɛɛ dinaa ààzyɛ. Etɛɛ náá, Yezu nabɛɛ, nyɛ dinaa ààpaasik tɔ gwoo étɛp ɛbela duu ɛ Zɛɛb Sɛɛg.

Ɛdhuu ɛ bot zyaala kɔ ɛsu ɛ Yezu

40 Dáa mɛdhuu mɛ bot nadi gwak etɛp binek ɛ, bɛ é boozɛke náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá, mot tak ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb!»
41 Bak bot náá: «Ye é Mɛsia.» Bɛdhiiti kake ɛ tyee sis náá: «Mɛsia tok nɛ ghwyil ɛdus pɛ kyee dik Ghalile!
42 Tinaak, mena dyeebalaaka tɔ ekwyala e mɛkana mɛ Zɛɛb náá: “Mɛsia dus ɛ tɔ bɔɔ bɛdha ɛ mɛkoozi Dhavid. Mɛsia aadus ɛ pɛ Bheteleɛm, dɛl ɛ Dhavid.‡”»
43 Tin, kɔ ɛsu ɛ lɛ, ye nabɛɛ zyaala naani tɔ bot ɛbuɛpe.
44 Bɛdhiiti bot, pak bot ɛ nadhisaa ɛ, nadi kwyɛl ɛ náá, bɛ mɛt nyɛ. Tin, ye tok nɛ mot namɛt nyɛ.
45 Ɛ di'enek, bot ɛ di baal kok Ndjaa-ebuwa ɔ eezɛnɔɔ mɛnyel sik pɛ daa eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ eFalizyɛ nadi é. Dáa bɛ nakakum ɛ, ekukuma eezɛdji bɛbaalel náá: «Bi di ààzyɛ nɛ nɛ étɛp ye?»
46 Bɛbaalel binɔk eezɛbɔɔza náá: «Bis dinaa ààpaabee mot di elii dáa mot yenɔk!»
47 EFalizyɛ eezɛbɔɔza nɛ bot binɔk náá: «Bis bee ɛ náá, biyɔ pe, bi eezemyaal mɛkɔŋ mɛ!
48 Ye é nɛ dhiiti kukuma, nɛghu dhiiti Falizyɛ, di dum koŋ nɛ nɛ?
49 Etɛɛ náá, mɛdhuu mɛ bot ɛ di ààduwal etsi ɛ Moiiz ɔ, ye é bot ɛ zelekaa ɛbiyoɛpe ɔ!»
50 Tin, din ɛ ngɔt tɔ lɔɔg'ɔ nabɛɛ Nikodhɛm. Ye é Nikodhɛm tak ɛ nazyɛ sok wat tɔ ghooghom zɛmɔ nɛ Yezu. Nyɛ nadi é ngɔt tɔ sama eFalizyɛ. Nyɛ eezɛke nɛ bɛsɔ náá:
51 «Etsi bina lɛɛ náá, mot ɛ nɛ ghwyil ɛmɛtaa, bot dinaa ààgwak taŋalɛ, bi dinaa ààgu mbee mɛsa mɛ mot tak sa ɛ?»

† **7:38** *etok mɛdii mɛ di djɛ tsik ɛ waawo tɔ lɛ* Ɛze 47.1; Zal 14.8 ‡ **7:42** *Mɛsia dus ɛ tɔ bɔɔ bɛdha ɛ mɛkoozi Dhavid. Mɛsia aadus ɛ pɛ Bheteleɛm, dɛl ɛ Dhavid.* Sm2 7.12; Mis 5.1; Mat 2.5

52 Tin, bot ɛ sama yɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Wɔy pe, wɔ ɛ mot Ghalile? Laŋa ekwyala ɛnyɔɛpe. Wɔ aabee náá, ekwyala lɛɛ náá: Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb tok nɛ ghwyil ɛtuula dus pɛ Ghalile.»
[
53 Bhii tak, mot nɛ mot eezɛsik pɛ ndjaŋ'ɛ.

8

Moma mɛzɔ

1 Yezu eezɛtó pɛ ɛtsok pyeeb oliv*.
2 Kɛɛŋ tɔ mɛlem, nyɛ eebaazɛsik pɛ kok Ndjaa-ebuwa. Tin, bot ɛbuɛpe eezɛzyɛ pɛ daa lɛ. Nyɛ eezɛnɔɔ nyel disi, nyɛ moo tin é lyo bot.
3 Ɛ̀ di'enek, bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, nɛ eFalizyɛ eezɛzyɛ nyɛ nɛ dhiiti moma ngɔt nabelaa é sa ɛzɔ ɔ. Bɛ eezɛnɛɛg nyɛ kuku ɛbwak,
4 bɛ eezɛke nɛ Yezu náá: «Lyoel, bis mɛt moma yak ɛ, nyɛy é sa ɛzɔ.
5 Tɔ etsi ɛ Moiiz ye lɛɛ náá, ye goka é náá, moma yak góaa nɛ mɛkok†. Yɛ kabɛ wɔy ɔ, wɔ ke náá, bɛ sa moma yak dáa?»
6 Bɛ nadi eke deenek ɛ, étɛp ɛlóo ɛ nyɛ pɛ ɛko, da bwood nyɛ pɛ kyɛ. Etɛɛ náá, bhii tak bɛ neekɛpit nyɛ. Ɛ̀ di'enek, Yezu eezɛsil mis si, nyɛ moo é kwyal e bɔs nɛ djin.
7 Dáa bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, nɛ eFalizyɛ nadi belal nyɛ nɛ mɛdjin ɛ, nyɛ é boo bin lo, gwyák bɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Pak biyɔ djas di tin yenek, mot di náá, nyɛ dinaa ààpaasa mesyem ɔ, kan ɛ wus moma yak ɛkok ɛsok!»
8 Bhii tak nyɛ eebaazɛmalal, tin nyɛ eebaakan ɛkwyal e bɔs.
9 Dáa bɛ nagwak deenek ɛ, tin, «kili», mot nɛ mot naazɛliig mis sik: kan nɛ bɛpaa, zɛnɔɔ mengbaaz nɛ bɔɔ dhyeeb. Bhii tak, Yezu nazokalik ɛ bɔɔ bɛbá, bɛ nɛ moma nadi tetel sok bhwoob'ɛ ɔ.
10 Dáa Yezu nakaben lo bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ moma tak náá: «Wɛɛ moma, bot ɛ zɛpit wɔ moo wo e? Ye tok nɛ mot baadi e djɛ wɔ ndjɛ?»
11 Moma tak eezɛbɔɔza náá: «Ààbɛ, Ghɛŋ! Mot ààpakwyesal mɛ ndjɛ sɔs.» Deenek Yezu é boozɛke nɛ nɛ náá: «Dɔɔ nɛ mam pe, mɛ ààpatil wɔ ebhete. Tóa yɔ, sa wɔ ààbaasa mesyem.»]

Yezu ɛ gwyɛ ngel bot ɛ bɔs djas

12 Bhii tak, Yezu eebaazɛlii nɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ nadi tin ɔ náá: «Ye é mam ɛ di gwyɛ ngel di kas kɔ bot ɛ bɔs djas. Mot aadu mɛ ɔ, nyɛ aanàkwaabaakɛ tɔ ghooghom. Nyɛ waabela gwyɛ ngel di djɛ tsik ɛ.»
13 EFalizyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ lɛɛ etɛp e nyel'ɔ wɔy wɔ ɛmet ɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, etɛp wɔ di lɛɛ ɛ, tok nɛ ghwyil ɛmyaalaa.»
14 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Yɛ kobɛ náá, mɛ ɛpelɛɛ etɛp e nyel'am mam ɛmet ɔ, etɛp mɛ di lɛɛ ɛ, ye é tsɛɛtsɛ. Etɛɛ náá, mɛ nɛ gu pɛ pak mɛ dus ɛ, nɛ pɛ pak mɛ di tó ɛ. Deenek, biyɔ, bi ààgu pɛ pak mɛ nadus ɛ, nɛ pɛ pak mɛ di tó ɛ.
15 Bi péɛ mɛ ɛ nɛ etsoŋ ee bi di péɛ bot ɛ bɔs ɛ. Mam ààpéɛ bot.
16 Guka náá, mam ɛ péɛ bot ɔ, epéɛ bam aadi é, tɛtɛ mɛpéɛa. Etɛɛ náá, tɔ epéɛ bam, mɛ tok mam mɛ ɛmet. Mɛ péɛ bot ɛ, bis nɛ Saag'am, mot nadhis mɛ ɔ.
17 Tɔ etsi bin, ye é kwyala náá, bot ɛbá ɛ di kaada tɛp tyee wat ɔ, tɛp tak ɛ tsɛɛtsɛ‡.
18 Ye é mam nakuma nyel ɛ di lɛɛ bin etɛp bam. Dɔɔ nɛ Saag'am, mot nadhis mɛ ɔ, ɛpebaalyaal etɛp bam.»
19 Tin, wɔ gwaa eFalizyɛ zɛdji nyɛ náá: «Soog ɛ wo?» Yezu eezɛbɔɔza náá: «Bi ààgu mɛ. Bi ààbaagu pe Saag'am. Bi ɛpedi é di, é gu mɛ ɔ, pe bi nɛ gu pe Saag'am.»

---

* **8:1** *pyeeb oliv* Ye é pyeeb ele di djɛ bhum di djóoaa «oliv» ɛ. † **8:5** *Tɔ etsi ɛ Moiiz ye lɛɛ náá, ye goka é náá, moma yak góaa nɛ mɛkok* Msa 20.10; Dɛt 22.22-24 ‡ **8:17** *Tɔ etsi bin, ye é kwyala náá, bot ɛbá ɛ di kaada tɛp tyee wat ɔ, tɛp tak ɛ tsɛɛtsɛ* Dɛt 17.6; 19.15; Ɛla 35.30

20 Yezu nadi é djɛ bot mɛlyo deenek ɛ, nyɛy tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ nadi é e ngwoob ɛbɔɔl ɛ bot nawewa epata ee bɛ nadii zyɛ, zɛpɛk Zɛɛb nɛ ye é. Tin, Yezu nabɛ ààmɛtaa etɛɛ náá, ɛwala nabɛ náá, nyɛ naamɛtaa ɛ, nabɛɛ ye dinaa ààkum.

Yezu eelɛɛ bot náá, nyɛ waasik pɛ daa Sɛɛg

21 Yezu eebaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ waatɔ́, bi ɛ waasaa mɛ. Tin, bi ɛ waagwyɛ tɔ esyem bin. Bi aanàkum pɛ pak mɛ aatɔ́ ɛ.»
22 Tin, eYuda eezɛdjinel pak'ɔɔ náá: «Nyɛ aatɔ́ bilak ɛ, kɛyeeda, etɛɛ náá, nyɛ ke ɛ náá: “Bi tok nɛ ghwyil ɛtɔ́ pɛ pak mam aatɔ́ ɛ”.»
23 Ɛ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Biyɔ, bi ɛ bot ɛ si; mam ɛ mot pɛ ɛko. Bi ɛ bot ɛ bɔs'ak, mam tok mot bɔs'ak.
24 Etɛp tak ɛ mɛ ke nɛ nen náá, bi aagwyɛ tɔ mesyem min. Tsɛɛtsɛ bi aagwyɛ tɔ mesyem min, bi ɛ di ààmyaal náá: “Ye é mam ɛ di mot mɛ di lɛɛ náá, ye é mam ɔ.”»
25 EFalizyɛ zokabaazɛdji Yezu náá: «Wɔy é yɔ zɛ?» Yezu eezɛbɔɔza náá: «Mɛ ɛ mot mɛ nanyɛl ɛlɛɛ bin e mɛkɛn mɛ mɛlyo mam ɛ.
26 Mɛ bɛ é mɛ eekoolii bɛtɛ nɛ etɛp kɔ ɛsu ɛ lin, nɛ yii ɛpéɛ bin. Deenek, mot nalwom mɛ ɔ lɛɛ etɛp ee tsɛɛtsɛ, etɛp ee mɛ nadjek dáa lɛ ɛ, mɛ ɛpegoola yɛ nɛ bot kɔ bɔs.»
27 Eghɛŋ nyɛ nadi lii deenek ɛ, bot nabɛɛ ààsiiza náá, nyɛ nadi lii ɛ, dum nɛ Sɛɛg.
28 Ɛ di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Esok bi aakan ɛben Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ɛ, é di'enek bi ɛ waagwyak náá, etɛp mɛ nalɛɛ é ye é tsɛɛtsɛ. Bi ɛ waagu náá, mam ɛ di mot mɛ di lɛɛ náá, “ye é mam” ɔ. Bi ɛ waagu náá, mam ààsa esonok nɛ ɛkwosak ɛ lyem'am. Mɛ lɛɛ ɛ etɛp ee Saag'am nalyo mɛ ɛ.
29 Mot nalwom mɛ ɔ, nyɛ é lɔɔg wat bis nɛ nɛ. Nyɛ ààpabet mɛ mam ɛmet, etɛɛ náá, mɛ dyeebasa é, esa ee lyem'ɛ di ekwyɛl ɛ.»
30 Dáa Yezu nadi lii deenek ɛ, bot ɛbuɛpe naadum koŋ nɛ nɛ.

Tɛtɛ bɔɔ Abalaam

31 Tin, Yezu eezɛke nɛ eYuda nadum koŋ nɛ nɛ ɔ náá: «Bi ɛ kɛ tɔ esosoob dáa mɛkpa mam di kwyɛl ɔ, bi ɛ bɛdjekel bam nɛ tsɛɛtsɛ.
32 Etɛp tak ɛ di náá, bi ɛ waagu etsɛɛtsɛ, bhii tak, etsɛɛtsɛ waapɛk bin tɔ ekwom.»
33 Bɛ eezɛbɔɔza náá: «Bis ɛ bɔɔ bɛdha ɛ Abalaam, bis dinaa ààpaakodi ekwom e mot dhiiti dwoo. Etɛp ye wɔ di ke náá: “Bi ɛ waapɛkaa tɔ ekwom”?»
34 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá, «Nɛ tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin ɛ náá: bot djas di sa mesyem ɔ, bɛ é ekwom e mesyem.
35 Deenek, ye é tsɛɛtsɛ náá, mɔn ɛ di mot mɛbyel na kɔm-kɔm, ààkabɛ kwom. Mot di kwom ɔ, tok nɛ ghwyil ɛ liiza mot mɛbyel na tsɛɛtsɛ.
36 Ɛ di'enek, yɛ bɛ náá, mɔn eepɛk wɔ tɔ ekwom ɔ, wɔ moo é pɛka nɛ tsɛɛtsɛ.
37 Mɛ nɛ gu náá, bi ɛ bɔɔ bɛdha ɛ Abalaam. Ha etɛp ye bi di saŋ ɛgó ɛ mɛ? Ye é etɛɛ náá, bi ààmyaal etɛp ee mɛ di lɛɛ bin ɛ.
38 Mam lɛɛ bin ɛ etɛp ee mɛ nabee pɛ daa Saag'am ɛ. Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi sa ɛ etɛp sɛɛg'en nalyaal bin ɛ.»
39 Wɔ gwaa bɛ baazɛbɔɔza nɛ Yezu: «Yisɔ sɛɛg ɛ Abalaam.» Deenek, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi ɛpedi é bɔɔ ɛ Abalaam e tsɛɛtsɛ ɔ, pe bi sa étɛp ɛ dáa nyɛy.
40 Mɛ eelɛɛ bin etsɛɛtsɛ ee Zɛɛb nalyaal mɛ ɛ. Tin, bi kakwyɛl ɛ ɛgó ɛ mɛ. Abalaam nabɛɛ ààsa deenek.
41 Biyɔ, bi sa ɛ mɛsa mɛ wat bi nɛ sɛɛg'en.» Bɛ eezɛbaayala nɛ Yezu náá: «Bis tok bɔɔ mbel, bis ɛ bɔɔ du etɛɛ náá, Sɛɛg'es ɛ Zɛɛb nyɛ ɛmet.»
42 Yezu eebaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Zɛɛb ɛpedi Sɛɛg'en ɔ, pe bi ɛpekwyɛl mɛ. Etɛɛ náá, Zɛɛb ɛ nadhis mɛ. Mɛ di wak ɛ e di ɛ Zɛɛb. Mɛ nabɛɛ ààzyɛ kɔ ɛkwosak ɛ lam. Ye é Zɛɛb ɛ nadhis mɛ.
43 Etɛp ye bi di ààgwak etɛp ee mɛ di lɛɛ bin ɛ? Ye é, etɛɛ náá, bi tok nɛ ghwyil ɛgwak etɛp bam.

44 Deenek sɛɛg'en ɛ Dim mot mɛkɔŋ. Tin, bi dyeebasa ɛ, mɛsa mɛ sɛɛg'en di kwyɛl ɛ. Nyɛ nadi ɛ́, mot ɛgó ɛ bot, kana bɔs nanyɛlaa ɛ. Nyɛ dinaa ààpaakokɛ tɔ etsɛɛtsɛ etɛɛ náá, etsɛɛtsɛ tok tɔ lɛ. E sok nyɛ di, nyɛ moo lɛɛ elɛŋ etsal ɛ, nyɛ lɛɛ ye ɛ́ nɛ lyem wat. Etɛɛ náá, nyɛ ɛ́ mot etsal, nyɛ ɛ́ sɛɛg mɛkɔŋ.
45 Tin, yɛ kabɛ mam ɔ, mɛ dyeebalɛɛ etɛp ee di tsɛɛtsɛ ɛ. Ɛ̀tɛp tak ɛ bi di ààmyaal mɛ.
46 Tɔ lɔɔg'en, ɛzɛ aaben djin náá, mɛ eesa mesyem? Ha yɛ kabɛ náá, mɛ eelɛɛ etɛp ee di náá, ye ɛ́ etsɛɛtsɛ ɔ, étɛp ye bi di ààmyaal mɛ?
47 Mot di mot Zɛɛb ɔ nɛ gwak mɛkpa ɛ Zɛɛb. Tin, dáa bi di ààgwak mɛkpa mam ɛ, ye lyaal ɛ náá, bi tok bot ɛ nadus pɛ dáa Zɛɛb ɔ.»

Ɛ́sok nɛ Abalaam di, Yezu nadi ɛ́ tak

48 Tinaak eYuda zokazɛke nɛ Yezu náá: «Bis ɛ nɛ gham nɛ ɛke ɛ náá, wɔ ɛ mot Samali, wɔ ɛ nɛ ɛlyeeb tɔ lɔ.»
49 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ààbɛ! Mɛ tok nɛ ɛlyeeb. Mɛ kwyɛl ɛ ɛdjɛ duu nɛ ɛdil ɛ Saag'am. Ka bela náá, biyɔ, bi ààkwyɛl ɛdil mɛ nɛ ɛdjɛ mɛ duu.
50 Mam ààsaa duu kɔ ɛsu ɛ lam met. Etɛɛ náá, ye ɛ́ nɛ mot ngɔt di saa duu'am. Nyɛ ɛ́ di pɛ́ɛ bot tɔ epiki.
51 Tsɛɛtsɛ mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ ɛ́ náá: mot di ekɛ dáa mɛkpa mam di elɛɛ ɔ, nyɛ aanàkwaagwyɛ.»
52 EYuda eebaazɛke nɛ nɛ náá: «Tin, bis eemyaal tsɛɛtsɛ náá, ye ɛ́ mbee sisim ɛ́ di dhek wɔ! Etɛɛ náá, Abalaam naazegwyɛ. Bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naabaazegwyɛ yɔbɔ pe. Bɔɔ djas naazegwyɛ, wɔ kabaake ɛ́ náá: “Mot di ekɛ dáa mɛkpa mam di elɛɛ ɔ, nyɛ aanàkwaagwyɛ.”
53 Abalaam, sɛɛg'es, naazegwyɛ. Wɔ kwyɛl ɛlɛɛ náá, wɔ ɛ́ boo-mot nɛ nɛ? Bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naabaazegwyɛ yɔbɔ. Wɔ gek náá, wɔ ɛ́ zɛ?»
54 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ náá, mɛ duwal nyel'am mam ɛmet ɔ, yenek duu tak ààval sonok wat. Mot di djɛ mɛ duu ɔ, ye ɛ́ Saag'am. Bi dyeebake kɔ ɛsu ɛ lɛ náá: “Nyɛ ɛ́ Zɛɛbes”.
55 Ghuna bi ààgu nyɛ. Tin, bela náá, mam nɛ gu nyɛ. Mɛ ɛ́ pe ke náá: “Mɛ ààgu nyɛ” ɔɔ, pe mɛ ɛ́ mot etsal dáa biyɔ. Tin, ye tok deenek, etɛɛ náá, mam nɛ gu nyɛ, etɛp tak ɛ mɛ di ekɛ dáa mɛkpa mɛ di lyo ɛ.
56 Abalaam sɛɛg'en naamyaala, etɛɛ náá, nyɛ nadi bwood dwoo ɛzyɛ ɛ lam. Nyɛ naabee, bhii tak, lyemɛ naadyeebamyaala ɛbuɛpe.»
57 Tin, eYuda eebaazɛke nɛ Yezu náá: «Wɔ dinaa ààpaakokum-kumak membu mɛkam-mɛtɛn. Wɔ lɛɛ ɛ náá, wɔ naabee Abalaam e?»
58 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «“Iyoo” mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá, ɛsok nɛ Abalaam nɛ byel, mɛ ɛ tak.»
59 Ɛ̀ di'enek, bɛ ɛ́ boozɛtek mɛkok etɛp ɛwus ɛ Yezu. Nyɛ eezɛsɔwa, bhii tak nyɛ eezɛwyis tɔ kok Ndjaa-ebuwa tyee syaab.

9

Yezu eezɛtsik dhiiti mot edhim

1 Dáa nyɛ nadi tɔ́ gba-gba ɛ, Yezu eezɛbee mot ngɔt nadi nɛ ɛbɛ́ ɛ edhim kana dwoo mɛbyel mɛ ɔ.
2 Wɔ gwaa bɛdjekel bɛ zokazɛdji nyɛ náá: «Labhi, ha étɛp ye mot tak nabyel nɛ ɛbɛ́ ɛ edhim? Ye ɛ́ étɛp mesyem mɛ met ohoo etɛɛ náá, sɛɛg nɛ nyɛɛg naasyem?»
3 Yezu eezɛbɔɔza náá: «E tok tɛp mesyem mɛ sɛɛg nɛ nyɛɛg, nɛghu yii bot bɛ. Nyɛ bɛ́ edhim ɛ, etɛɛ náá, mɛsa mɛ mɛbwala mɛ Zɛɛb neewyis kel kɔ ɛsu ɛ lɛ.
4 E sok di náá, ye dinaa e mwos dwoo ɛ, ye goka ɛ́ mena saka mɛsa mɛ mot nadhis mɛ ɔ. Pum moo ɛ́ ɛkunaaɛpe, esok yɛ aadi náá, mot aanàkwaabaakwak ɛsa mɛsa ɛ.
5 E sok mɛ di, mɛ dinaa kɔ bɔs'ak ɛ, mɛ ɛ mot di djɛ gwyɛ kɔ bɔs ɔ.»

6 Bhis nyɛ nazelii deenek ɛ, Yezu eezɛsɛɛ mɛtel e bɔs. Bhii tak nyɛ eezɛpul bɔs nɛ yɛ, nɔɔ
bhɔtɔ tak, zɛlɔɔb emis mɛ mot edhim yenɔk.
7 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Tɔ́a kɛgwyii mis pɛ tok mɛdii Silowe.» Ɛkpa ɛ Silowe
kwyɛl ɛlɛɛ ɛ «Mot lwoma». Tin, mot edhim yenɔk eezɛnɔɔ nyel, tɔ́, kɛgwyii mis. Dáa nyɛ
nasilal ɛ, nyɛ eezɛsik. Dáa nyɛ nabula ɛ, ye nabɛɛ, nyɛ moo tin é bee ɛnyɔɛpe.
8 Bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadidi é lɛt mendjaa wat sok ɔ, nɛ bot ɛ nadi ebee dáa nyɛ nadi sok é
bɔɔ esa nɛ bot ɛ. Bot ɛ tak zɛni é zɛdjinel pak'ɔɔ náá: «Ye tok mot nadidi ndiindil é ngwoob
gba ebɔɔ esa nɛ bot'aak e?»
9 Tin, bak bot náá: «Hɛɛɛ ye é nyɛy.» Yak kyee bot náá: «Ààbɛ! Ye tok nyɛy. Bɛ nɔŋel é
nɔŋela.» Tin, mot'enɔk eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Ye é mam.»
10 Tin, bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Ha mis mɔ ka bɛŋel dáa?»
11 Mot'enɔk eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mot di djóoaa Yezu nɔk é sɛɛ mɛtel é bɔs. Bhii tak nyɛ
eezɛnɔɔ bhɔtɔ tak, lɔɔb mɛ yɛ é mis. Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ nam náá: "Tɔ́a, kɛgwyii mis pɛ
tɔ tok mɛdii Silowe." Ɛ̀ di'enek, mɛ eezɛtɔ́ kɛgwyii mis. Tin, mɛ moo bee ɛnyɔɛpe!»
12 Bɛ eebaazɛdji nyɛ náá: «Mot tak moo wo?» Tin, nyɛ eezɛbɔɔza náá: «Mam ààgu.»

EFalizyɛ eedji mot edhim natsak ɔ mɛdjin

13 Tin, bɛ eezɛzyɛ nɛ mot nadi sok nɛ ɛbé ɛ edhim ɔ, pɛ daa eFalizyɛ.
14 Yezu nasa bhɔtɔ, tsik nyɛ nɛ ye é dwoo saba.
15 Etɛp tak é eFalizyɛ pɛ yɔbɔ kyee nabaadji nyɛ dum nɛ sa nasɛɛ etɛp mis mɛ neebɛŋel
ɛ. Deenek, nyɛ é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Nyɛ eelɔɔb mɛ ebhɔtɔ é mis. Bhii tak, mɛ eetɔ́,
kɛgwyii mis. Tin, mɛ moo nenak é, é bee ɛnyɔɛpe.»
16 Bɛdhiiti bot pak eFalizyɛ moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Mot sa kwaambi etɛp dáak ɔ tok
lwomaa ɛ Zɛɛb. Etɛɛ náá, nyɛ ààduwal etsi Zɛɛb dum nɛ dwoo saba.» Yak kyee bot pak'ɔɔ
náá: «Mot mesyem tok nɛ ghwyil ɛsa endem e mɛbwala mak.» Tin, eFalizyɛ moo tin é, bɛ
eezesyaala pak'ɔɔ dum nɛ tɛp tak.
17 Wɔ gwaa eFalizyɛ tak baazɛdji mot edhim natsak ɔ náá: «Mba wɔy wɔ ɛmet, wɔ ke
dáa dum nɛ mot bɛ é mis mɔ ɔ?» Ɛ̀ di'enek, nyɛ eezɛbɔɔza náá: «Nyɛ é ngoolel-mɛkpa ɛ
Zɛɛb.»
18 Bela tin náá, ekukuma eYuda nabɛɛ ààkwyɛl ɛmyaal náá, nyɛ nadi sok é, nɛ edhim,
mos nyɛ moo nyaa-sok. Etɛp tak é bɛ nabaadal sɛɛg nɛ nyɛɛg mot tak náá, bɛ zyɛ.
19 Etɛɛ náá, bɛ neezɛdji bɛ. Tin, bɛ eezɛdji bɛ náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá, nwyak é mɔn'en e?
Ye é tsɛɛtsɛ náá, nyɛ nadi sok é, nyɛ byel ɛ nɛ ɛbɛɛ edhim e? Ye sa dáa, etɛɛ náá, nenak, mis
mɛ nyaa-sok?»
20 Sɛɛg nɛ nyɛɛg eezɛbɔɔza náá: «Bis eegwyak náá, ye é mɔn'es. Nyɛ nabyel é nɛ ɛbé ɛ
edhim.
21 Nenak nyɛ moo bee ɛnyɔɛpe. Tin, dáa nyɛ tsak ɛ, mot tsik nyɛ ɔ di náá, bis ààgu yisɔ.
Djika nyɛy nyɛ ɛmet. Etɛɛ náá, nyɛ moo é nɛ membu di náá, nyɛ é nɛ ghwyil ɛlɛɛ bin nyɛ
ɛmet dáa e sael ɛ!»
22 Sɛɛg nɛ nyɛɛg nalii deenek é, etɛɛ náá, bɛ nadi kaab ekukuma eYuda. Etɛɛ náá, bɛ nadi
egu náá, mot aake náá, Yezu é Mɛsia ɔ, mot tak ɛ waasɔaa tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda.
23 Ye é, étɛp tak ɛ sɛɛg nɛ nyɛɛg nake náá: «Nyɛ moo é nɛ membu di náá, nyɛ é nɛ ghwyil
ɛlɛɛ bin nyɛ ɛmet dáa e sael. Djika nyɛ, nyɛy nyɛ ɛmet!»
24 Wɔ gwaa eFalizyɛ zokabaadjóo mot edhim natsak ɔ, djóoa sis. Bɛ eebaazɛke nɛ nɛ
náá: «Lɛɛa bis nɛ tsɛɛtsɛ emis ɛ Zɛɛb, etɛɛ náá, bis nɛ gu náá, mot yenɔk ɛ mot mesyem.»
25 Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mam ààgu yam, nɛghu nyɛ é mot mesyem ɔ. Mam gu ɛ sa
wat náá: Mɛ nadi é nɛ edhim. Nenak, mɛ moo bee ɛnyɔɛpe.»
26 EFalizyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Nyɛ sa wɔ ye? Nyɛ tsik mis mɔ dáa?»
27 Mot yenɔk eebaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ eezelɛɛ bin, bi ààkwyɛl ɛgwak. Etɛp ye bi
di kwyɛl náá, mɛ baabasal bin yɛ esok ebá? Mɛ bee ɛ náá, bi ɛpekwyɛl náá, bi di bɛdjekel
bɛ!»

28 Tin, bɛ eezɛlee nyɛ, bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Ye é wɔy ɛ di djekel mot tak, etɛɛ náá, bisɔ ɛ bɛdjekel ɛ Moiiz.
29 Bisɔ nɛ gu náá, Zɛɛb naalii nɛ Moiiz. Yɛ kabɛ nyɛy ɔ, bis ààgu nyɛ, ààbaagu pe pɛ kyee nyɛ nadus ɛ!»
30 Mot edhim natsikaa ɔ, zokabaake nɛ nɔɔ náá: «Beeka, sa mɛ di djoka ye é yenek: Bi ààbaagu pɛ kyee nyɛ nadus ɛ, dhi biyɔ é bee náá, nyɛ é tsik mɛ. Ye é mɛ di bee ɛnyɔɛpe'aak.
31 Bela náá, mena nɛ guka náá, Zɛɛb ààgwak bot ɛ mesyem. Nyɛ dyeebagwak ɛ bot ɛ di duwal nyɛ nɛ ɛsa ɛkwosak ɛ lɛ ɔ.
32 Kana bɔs nalookusel, mena dinaa ààpaagwak sok náá, dhiiti mot ɛpetsik mis mɛ mot nabyel nɛ ɛbé ɛ edhim ɔ.
33 Mot'ak ɛpedi é ààdus pɛ daa Zɛɛb ɔɔ, pe nyɛ aanàkwaasa etɛp e mɛbwala mɛ nyɛ di esa'aak.»
34 EFalizyɛ eezɛke nɛ mot yenɔk náá: «Kana dwoo mɛbyel mɔ, kɛyaka nɛ dwoo pan mos'ak, wɔ ɛ “tɔp” tɔ mesyem. Da mbi mot dáa wɔy ɛ zɛlyo bis e?» Bhis nyɛ nake deenek ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛsɔ nyɛ tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda.

Edhim e sisim

35 Dáa Yezu nagwak náá, eFalizyɛ naasɔ mot yenɔk tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda ɛ, nyɛ é boo zɛboma nɛ nɛ. Nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ nɛ ɛdum koŋ nɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot e?»
36 Tin, mot yenɔk eezɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Lɛɛa mɛ, Ghɛŋ, ye é ɛzɛ, étɛp mɛ needum koŋ nɛ nɛ.»
37 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá, «Wɔ ɛpebee nyɛ, etɛɛ náá, nyɛy ɛ di sok bhwoob'ɔ, nyɛ é di lii nɛ nɔ nenak'aak.»
38 Tin, mot yenɔk eezɛbɔɔza náá: «Ghɛŋ, mɛ eedum koŋ nɛ nɔ!» Bhii tak, nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si sok bhwoob ɛ Yezu, étɛp ɛduwal nyɛ.
39 Yezu eezɛbil ɛkpa náá: «Mɛ nazyɛ kɔ bɔs'ak ɛ, etɛɛ náá, bot neezɛpéɛaa. Etɛɛ náá, mis mɛ bot ɛ edhim neebɛŋel. Etɛɛ náá, bot ɛ nadi nyaa sok ɔ, neebela edhim.»
40 Bɛdhiiti eFalizyɛ nadi e bhaaz'ɛ ɔ, naagwak dáa nyɛ nalii deenek ɛ. Wɔ gwaa bɛ zɛdji nyɛ náá: «Bot ɛ edhim tak ɛ dɔɔ nɛ bisɔ e?»
41 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi ɛpedi é bot ɛ edhim ɔ, pe bi ààpasa mesyem. Dáa bi di ke náá: “Bis ɛpebee” ɛ, étɛp tak ɛ bi di tɔ ndjɛ sɔs dáa bot ɛ mesyem.»

10

Kana mbɛɛ mbaalel mɛsaa mɛ ebhata

1 Yezu eezɛke náá: «Mɛ lɛɛ bin ɛ etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Mot ɛ di ààni tɔ beeba ebhata pɛ ɛniel ɔ, nyɛ tsel peeb tselak e dhiiti di ɔ, yenɔk mot ɛ mot djii. Nyɛ é mot ebhooba.
2 Deenek, mot di ni pɛ ɛbɛ ɛ beeba ebhata ɔ, nyɛy ɛ di mbaalel ebhata.
3 Ɛ di'enek, mot di baal beeba ebhata ɛ waadi nyɛ ɛbɛ ɛ beeba. Tin, ebhata ɛ waagwak gwoodɛ, bhii tak nyɛ ka djóo bɛ, ngɔɔngɔt nɛ min mɔɔ. Bhii tak nyɛ é wyisal bɛ pɛ kel.
4 Bhis nyɛ aazewyisal bɔɔ djas pɛ kel ɛ, nyɛ kakɛ é pɛ sok. Ebhata é du nyɛ pɛ bhis, etɛɛ náá, bɛ nɛ gu gwoodɛ.
5 Tin, ebhata tok nɛ ghwyil ɛdu ndjoŋ mot. Deenek, yɛ bɛ náá, bɛ ààgu mot tak ɔ, bɛ waakaab nyɛ, tó ɛtsetaɛpe, etɛɛ náá, bɛ ààgu gwoodɛ.»
6 E sok Yezu zɛlɛɛ bɛ kana ɛ, bot ɛ nadi gwak nyɛ ɔ, nabɛɛ àànyɔ ɛmɛt ɛsuk ɛ kana tak.

Yezu mbɛɛ mbaalel ɛsaa ɛ ebhata

7 Yezu eebaazɛke náá: «Mɛ lɛɛ bin ɛ etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Ye é mam ɛ di ɛbɛ ɛ ɛniel beeba ebhata.
8 Bot djas nazyɛ ɛsok nɛ nam ɔ, nabɛɛ bot ɛ djii, bot ɛ ɛzɛm. Deenek, ebhata nabɛɛ ààgwak bɛ.
9 Ye é mam ɛ di ɛbɛ ɛ ndjaa. Mot aadhaa pɛ daa lam etɛp nyɛ neeni ɔ, nyɛ waabela tsik. Nyɛ é nɛ ghwyil ɛni nɛ ɛwyis dáa nyɛ kwyɛl ɛ. Nyɛ waabela edee e dek.

10 Etɛɛ náá, mot djii zyɛ é étɛp ɛzɛ djii, nɛ zɛgó, nɛ saab. Mam nazyɛ etɛɛ náá, bot neebela
tsik, bɛ neebela esa djas di egoka nɛ nɔɔ étɛp bɛ needi tɔ mbɛɛ tsik ɛ.
11 «Ye é mam ɛ di mbɛɛ mbaalel ebhata. Mbɛɛ mbaalel ka nyel'ɛ gha kɔ esu ɛ ebhata bɛ.
12 Mot nɔŋaa e mɛsa mɛ ɛbaal ɛ ebhata, étɛp nyɛ neetuudaa nɛ epata ɔ. Ye tok nyɛy di
mbaalel ebhata. Ɛtɛɛ náá, ebhata tok yɛ. Nyɛ bee ben é zyɛ ɔ, nyɛ é nɛ ghwyil ɛdhuugal
ɛsaa ɛ ebhata da nyɛ kpaa nɛ ekaab. Ɛ̀ di'enek, ben ɛ waaghaaga ɛsaa ebhata binɔk e nyel,
nɔɔ bɛ, dɛ bɛ nɛ ɛtwak ɛ bɛ.
13 Beeka, ye sɛɛ deenek ɛ, etɛɛ náá, mot tak sa mɛsa ɛ, etɛp nyɛ neetuudaa. Nyɛ ààbem
ba nɛ tɛp ebhata.
14 «Ye é mam ɛ di mbɛɛ mbaalel ebhata. Etɛɛ náá, mɛ nɛ gu ebhata bam; ebhata bam pe
nɛ gu ɛ mɛ.
15 Tyee wat nɛ dáa Saag'am di gu mɛ ɛ; mam pe nɛ gu Saag'am. Deenek ɛ mɛ di gwyena
tsik'am kɔ ɛsu ɛ ebhata bam.
16 Mɛ ɛ nɛ bɛdhiiti ebhata di náá, bɛ dinaa ààpaani tɔ beeba ɛ. Ye goka é náá, mɛ kɛ ɛnɔɔ
bɛ, etɛp ɛdjɛɛd ɛ bɛ. Bɛ é waagwak gwoodam. Bhii tak bɛ waazyɛ bɔɔ bɛ ɛmet zɛsɛɛga nɛ
bɔɔ bɛ sɔ bɔɔ, si mɛko mɛ mbaalel ngɔt.
17 «Saag'am dyeebakwyɛl mɛ ɛ etɛɛ náá, mɛ waagel nyel'am, bhii tak da mɛ ɛ baabulal
yɛ.
18 Mot tok nɛ ghwyil ɛnɔɔ tsik'am. Ye é mam mɛ ɛmet ɛ di gwyena yɛ nɛ ɛkwosak ɛ
lyem'am. Mɛ ɛ nɛ ghwyil ɛdjɛ yɛ. Mɛ ɛ nɛ ghwyil ɛ ɛbaanɔɔ. Ye é nɛ eghɛŋ ɛ saag'am ɛ
mɛ nasa deenek.»
19 Mɛkpa menek naabaazɛwa mɛbɛka ɛlyelɛpe pak eYuda.
20 Kyee wat eYuda náá: «Mot tak ɛ nɛ ɛlyeeb tɔ lɛ! Nyɛ é mot mɛlyet! Ɛ̀tɛp ye bi di gwak
etɛp bɛ?»
21 Yak kyee náá: «Mot di nɛ ɛlyeeb tɔ lɛ ɔ, tok nɛ ghwyil ɛlii dáa nyɛ di lii'aak. Ɛlyeeb ɛ nɛ
ghwyil ɛtsik mot edhim nyɛ nyaa sok e?»

EYuda eeswonal Yezu

22 Ye nabɛɛ, e mbu kwol, pɛ Yeluzalɛm bɛ nadi ebɔl ɛbyoŋ ɛ bɛ nadi taala dwoo Ndjaa-
ebuwa nadiiaa ɛ.
23 Yezu nadi duula si bhaaz mɛ kok Ndjaa-ebuwa nagetaa din ɛ «bhaaz ɛ Salomɔŋ» ɛ.
24 Tin, wɔ gwaa eYuda zɛsɛɛga e ngwoobɛ, bɛ é boozɛdji nyɛ náá: «Wɔ kwyɛl ɛ náá, bis
di ebhwood kɛkum yaa ɛwala? Nɛghu wɔ ɛ Mɛsia ɔ, lɛɛa bis ɛnyɔɛpe, etɛp bis neegwak.»
25 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ nabɛɛ, mɛ eezelɛɛ bin, bi ààkwyɛl ɛdum ɛ koŋ nɛ nam.
Sonok esa e mɛbwala mɛ mɛ di sa nɛ din ɛ Saag'am ɛ ye ɛpetaŋal mɛ.
26 Tin, bi di ààdum koŋ nɛ nam ɛ etɛɛ náá, bi tok tɔ ɛsaa ɛ ebhata bam.
27 Ɛsaa ɛ ebhta bam nɛ gwak gwoodam; mɛ nɛ gu bɛ. Etɛp tak ɛ bɛ di du mɛ.
28 Mɛ ɛpedjɛ bɛ tsik na kɔm-kɔm, bɛ aanàkwaadiib dhiiti dwoo. Mot tok nɛ ghwyil dɛk
mɛ ba.
29 Sa Saag'am nadjɛ mɛ ɛ, eedhaa esonok djas. Etɛp tak ɛ di náá, dhiiti mot tok nɛ ghwyil
ɛdɛk sa tak tɔ mbɔ Saag'am.
30 Mam nɛ Saag'am, bis ɛ mot ngɔt.»
31 Tin, wɔ gwaa eYuda baazɛtek mɛkok étɛp bɛ neegó nyɛ nɛ yɛ.
32 Ɛ̀ di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ eedyeebazelyaal bin embɛɛ mɛsa mɛ Saag'am.
Tɔ mɛsa menek djas, kɔ esu ɛ yaa mɛsa mɛ mɛ sa etɛp mɛ goka nɛ ɛgóaa nɛ mɛkok?»
33 Tin, eYuda eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bis ààsaŋ ɛgó ɛ wɔ nɛ mɛkok etɛp mbɛɛ mɛsa. Bis
aasaŋ ɛgo ɛ wɔ etɛɛ náá, wɔ ɛpebyasal Zɛɛb! Dhi wɔy di mot, wɔ kwyɛl ɛlyaal bot ɛ náá, wɔ
ɛ Zɛɛb!»
34 Ɛ̀ di'enek, Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Tɔ etsi bin, ekwyala ke ɛ náá: "Mɛ ke ɛ náá,
bi ɛ bɛzɛɛb*."

---

* **10:34** Mɛd 81.6

35 Mena nɛ guka náá, mena tokeka nɛ ghwyil ɛdis sa zeekwyalaa ɛ. Deenek, Zɛɛb djóo
bot ɛ di gwak mɛkpa mɛ nɛ bot ɛ di myaal yɛ ɔ, “bɛzɛɛb”.
36 Yɛ kabɛ mam ɔ, Saag'am naazetɔ́ mɛ, bhii tak Nyɛ eezɛlwom mɛ kɔ bɔs. Etɛp ye bi di
ke náá, mɛ eelee Zɛɛb, etɛɛ náá, mɛ eelɛɛ náá: “Mɛ ɛ Mɔn Zɛɛb” e?
37 Yɛ bɛ náá, mɛsa mɛ mɛ di sa ɛ, tok mɛsa mɛ Saag'am ɔ. Ye ɛ́ deenek ɛ bi aadi ààdum
koŋ nɛ nam.
38 Yɛ kozobɛ náá, bi ààdum koŋ nɛ nam ɔ. Dumka koŋ dum nɛ endem e mɛbwala mɛ
mɛ di sa ɛ. Ɛ́tɛp bi neegu gua wat náá: Saag'am ɛ tɔ lam; deenek mam ɛ tɔ lɛ.»
39 Tin, bɛ nabaadiɛ, é saa dáa bɛ mɛt nyɛ. Nyɛ naadus bɛ e mɛmbɔ.
40 Bhii tak Yezu eebaazɛtɔ́ pɛ yii kyiid dii Yuldɛn, e di Zaŋ Nduuel-bot nadi é duu bot
Zɛɛb sok ɔ. Nyɛ eekɛdi ba mɛlu penek.
41 Tin, wɔ gwaa mɛdhuu mɛ bot zokazyɛ pɛ nyɛ nadi ɛ́. Bot ɛ tak eezɛke nɛ nɛ náá: «Zaŋ
nabɛɛ ààsa dhiiti ndem mɛbwala mɛ wat. Beeka náá, etɛp djas nyɛ di lɛɛ dum nɛ mot tak
ɛ djas ɛ tsɛɛtsɛ.»
42 Ɛ́ di'enek, bot ɛbuɛpe naazɛdum koŋ nɛ Yezu.

11

Ɛsyee ɛ Lazaad

1 Dhiiti mot ngɔt din ɛ lɛ nabɛɛ Lazaad, zokazɛbɛ. Nyɛ nadidi ɛ kɔ ghaada di djóoaa
Bhetani ɛ, dɛl ɛ Maali bɛ nɛ mɔn nyɛɛg Maat.
2 Maali ɛ moma naso ɛlas mɛnanas kɔ mɛko ɛ Ghɛŋ Yezu ɔ, da bhii tak nyɛ ɛ́ zɛsuŋal nɛ
bhooɛ ɔ. Ye ɛ́ dhem, Lazaad ɛ nadi bɛ.
3 Boa binɔk bɛbá ɛ, zokazɛlwom mot, nyɛ lɛɛ nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, sɔɔ wɔ di kwyɛl ɔ
ɛpebɛ.»
4 Dáa Yezu nagwak bhaadal tak ɛ, nyɛ ɛ́ booke náá: «Lazaad ɛpebɛ. Ɛbɛ́ ɛ tak tok etɛp nyɛ
neegwyɛ. Deenek ɛ, etɛɛ náá, dék ɛ Zɛɛb neenyen emis mɛ bot. Deenek ɛ etɛɛ náá, Mɔn
Zɛɛb neebaabela dék é mis mɛ bot, dum nɛ tɛp tak.»
5 Bela tin náá, Yezu naadyeebakwyɛl Maali, nɛ Maat zɛnɔɔ dhemɔɔ Lazaad.
6 Ghuna dáa nyɛ nagwak bhaadal náá Lazaad ɛpebɛ́ ɛ, nyɛ naabaadjaasi mɛlu mɛmbá
bhii tak kɔ dɛl ɛ nyɛ nadi ɛ́, nyɛy ààtɔ́.
7 Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ bɛdjekel bɛ náá: «Djhooka sikeka pɛ kyee dik Yude.»
8 Tin, bɛdjekel eezɛke nɛ nɛ náá: «Labhi, bɛ aalóo nɛ saŋ ɛgó ɛ wɔ nɛ mɛkok penek koko-
ɛ-koko. Mos wɔ baakwyɛl ɛ, ɛtɔ́ penek e?»
9 Ɛ́ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mwos wat ɛ mɛwala kam nɛ ebá. Mot ɛ kɛ tɔ
gwyɛ mwos ɔ, nyɛ aanàkwaabema ɛbɛk. Etɛɛ náá, nyɛ ɛpebee gwyɛ ɛnyɔɛpe.
10 Tin, mot ɛ kɛepum ɔ, nyɛ waabema ɛbɛk. Etɛɛ náá, nyɛ tok nɛ sa aasa náá, nyɛ bee ze
ɛnyɔɛpe.»
11 Bhis Yezu nake deenek ɛ, nyɛ ɛ́ boo baakɛl náá: «Mɔɔ sɔ yena Lazaad eedhaa gɔ́. Mɛ
ɛpetɔ́, kɛdjem nyɛ.»
12 Bɛdjekel eezɛbɔɔza náá: «Ghɛŋ, yɛ bɛ náá, nyɛ eedja gɔ́ ɔ, nyɛ waatsak.»
13 Yezu nadi lii deenek ɛ, étɛp ɛsyee ɛ Lazaad. Bɛdjekel bɛ nagu ɛ náá, nyɛ nadi lii ɛ, dum
nɛ tɛtɛ gɔ.
14 Tin, Yezu ɛ́ boozɛlɛɛ bɛ mɛpyɛmɛ ààsyeeba náá: «Lazaad eegwyɛ.
15 Mɛ ɛpemyaala etɛɛ náá, mɛ bɛɛ ààdi penek. Yɛ waasa náá, bi dum koŋ nɛ nam. Tin,
djhokaka pɛ kyee nyɛ di ɛ.»
16 Tin, Toma nagetaa din ɛ «Ɛwas» ɔ, eezɛke nɛ bak bɛdhiiti bɛdjekel náá: «Djhootɔ́ka, yɛ
bɛ ɛsyee ɔ, bɛ gó menabɛlka djas.»

Maat eemyaal náá Yezu ɛ Mɛsia

17 Dáa Yezu nakum ɛ, Nyɛ eegwak náá, Lazaad moo nɛ ɛdiyo mos ɛ mɛlu mɛná.
18 Tinaak, nɛŋ pak dɛl Bhetani nɛ Yeluzalɛm nabɛɛ tyee ekilomɛtɛlɛ elɛl.

19 Ɛ di'enek, bɛtɛ nɛ eYuda nabɛɛ, bɛ eezyɛ pɛ daa Maali nɛ Maat étɛp ɛzɛdjɛ bɛ ghwyil kɔ ɛsyee ɛ dhem'ɔɔ.
20 Dáa Maat nagwak náá, Yezu eetuula ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛtɔ́, kɛboma nɛ nɛ. Tin, Maali eezɛlik yɛ ndiidil pɛ ndjaa.
21 Maat eezɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, wɔ ɛpedi wak ɔ, pe dhem'am ààpagwyɛ.
22 Deenek, mɛ nɛ gu náá, dɔɔ nɛ nenak, esonok djas waawaab nɛ Zɛɛb ɛ, nyɛ waadjɛ wɔ.»
23 Tin, Yezu zɛbɔɔza náá: «Dhemɔ ɛ waagom tɔ ɛsyee.»
24 Maat eezɛbɔɔza náá: «Mɛ nɛ gu náá, nyɛ waagom tɔ ɛsyee e dwoo mɛsik, esok bot djas aazɛgom tɔ ɛsyee ɛ.»
25 Yezu zokabaazɛbɔɔza náá: «Ye é mam ɛ di ɛgomel ɛ bot ɛ nagwyɛ ɔ. Mam ɛ di tsik. Mot ɛ dum koŋ nɛ nam ɔ, nyɛ waabela tsik, ye nàkozodi náá, nyɛ naazegwyɛ.
26 Tin, mot di nɛ tsik, e dum koŋ nɛ nam ɔ, nyɛ aanàkwaagwyɛ. Wɔ eemyaal e?»
27 Maat eezɛmyaal náá: «Iyoo Ghɛŋ. Mɛ nɛ gu náá, wɔ ɛ Mɛsia, Mɔn Zɛɛb. Wɔ ɛ di mot Zɛɛb nakɛk náá, nyɛ ɛpezyɛ kɔ bɔs ɔ.»

Ɛgom ɛ Lazaad

28 Bhis mɛkpa menek, Maat eezɛsik pɛ ndjaa kɛdjóo mɔn nyɛɛg Maali. Tin, nyɛ eezɛnyeŋal nyɛ tɔ ɛlɔ náá: «Lyoel eetuula, nyɛ ke ɛ náá, wɔ kɛboma nɛ nɛ.»
29 Dáa Maali nagwak deenek ɛ, nyɛ eezɛwyɛl «ngbat», nɔɔ nyel, tɔ́ pɛ pak Yezu nadi é.
30 Ghuna Yezu nabɛɛ, nyɛ dinaa ààkotuula-tuula kɔ dɛl ɛ tak. Nyɛ nabɛɛ nyɛ dinaa e di bɛ nɛ Maat naboma ɔ.
31 EYuda naazɛmɔ nɛ Maali tɔ ndjaa étɛp ɛdjɛ nyɛ ghwyil kɔ ɛsyee. Dáa bɛ nabee nyɛ nawyɛl deenek «ngbat», wyis pɛ kel ɛ, bɛ eezɛdu nyɛ. Etɛɛ náá, bɛ nagek ɛ náá, nyɛ natɔ́ ɛ pɛ ɛvit kɛdje.
32 Bhii tak, Maali zɛkum pɛ Yezu nadi é. Dáa nyɛ nabee nyɛ é, nyɛ eezɛghaaga si mɛko mɛ. Nyɛy nɛ Yezu náá: «Ghɛŋ, wɔ ɛpedi wak ɔ, pe dhemam ààpagwyɛ.»
33 Yezu nabee nyɛ, bɛ nɛ bot ɛ nadu nyɛ edje. Tin, ye naazɛsa nyɛ ghoŋ dhaa nyel.
34 Ɛ di'enek, nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Bi kɛnɛɛg muu ɛ paa?» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, dha, wɔ neezɛbee.»
35 Tin, Yezu eezɛdje.
36 Deenek, eYuda eezɛke náá: «Beeka dáa nyɛ nadi kwyɛl nyɛ ɛ!»
37 Tin, bɛdhiiti bot pak eYuda binɔk moo tin é ke náá: «Nyɛy mot di ebɛɛ bot ɛ edhim mis ɔ, nyɛ bɛ é ààkwak ɛlu náá, Lazaad nàgwyɛ?»
38 Yɛ eezɛbaasa Yezu boo ghoŋ tɔ lyem, bhii tak nyɛ eezɛtɔ́ pɛ ɛvit. Ye nabɛɛ tɔ gho ɛkok kpaka. Ɛvit ɛ tak nadidi aalaa ɛ nɛ boo ɛkok na bɔk-bɔk.
39 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Diska ɛkok!» Wɔ gwaa Maat, kɛl mot nagwyɛ ɔ, zɛpesal náá: «Ghɛŋ, nyɛ moo mos ɛ nɛ mɛlu mɛná bhis nyɛ nazedelaa ɛ. Nyɛ é nɛ ghwyil ɛka nuub ɛlyelɛpe.»
40 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛ bɛ é ààlɛɛ wɔ náá, wɔ dum koŋ nɛ nam ɔ, wɔ waabee duma ɛ Zɛɛb e?»
41 Bhii tak, bɛ eezɛdis ɛkok nadi é ɛbɛ ɛ ɛvit ɛ. Ɛ di'enek, Yezu eezɛben mis pɛ ɛko, wɔ gwaa nyɛ ke náá: «Saag'am, ghaapɛɛ etɛɛ náá, wɔ eegwak mɛ.
42 Mɛ nɛ gu náá, wɔ eeloozyɛ nɛ ɛgwak ɛ mɛ, Tinaak, mɛ lii deenek ɛ, etɛɛ náá, mɛdhuu mɛ bot ɛ di wak'ak neemyaal náá, wɔy ɛ nadhis mɛ.»
43 Dáa nyɛ nazɛke deenek ɛ, wɔ gwaa Yezu zɛbam ɛlyelɛpe náá: «Lazaad, wyisa!»
44 Tin, mot nagwyɛ ɔ eezɛwyis tɔ ɛvit. Nyɛ eezɛwyis nɛ mɛmbɔ nɛ mɛko ewola nɛ epes ekaad nyɛ napilaa tɔ tak ɛ. Dɔɔ nɛ bhoob dipela nɛ epes ekaad e tak. Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Tiika nyɛ epes ekaad binek e nyel nyɛ neekɛ ɛnyɔɛpe. Da bi ɛ bet nyɛ, nyɛ tɔ́.»

Boob kɔ ɛsu ɛ Yezu

45 EYuda ɛbuɛpe tɔ sama bot ɛ nazyɛ, zɛmɔ nɛ Maali tɔ ɛsyee ɔ nabee edjema mɛbwala mɛ Yezu nasa ɛ. Wɔ gwaa bɛ zokazɛdum koŋ nɛ nɛ.

46 Tinaak, bɛdhiiti bot tɔ sama eYuda tak eezɛtɔ́, pɛ daa eFalizyɛ. Bɛ eekɛlɛɛ bɛ etɛp djas
ee nasael ɛ.
47 Tin, wɔ gwaa eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ eFalizyɛ zokazɛsɛɛga tɔ boo kwan eYuda. Bɔɔ náá:
«Mena saka dáa? Mot tak dinaa, esa bɛtɛ nɛ eboo endem e mɛbwala yenek!
48 Mena betka nyɛ, nyɛ gheesa endem e mɛbwala menek ɔ, bot djas ɛ waadum koŋ nɛ
nɛ. Tin, ekukuma eLɔm waazɛwaaz Ndjaa-ebuwa lena nɛ dhaad mbyak yena.»
49 Mot ngɔt pak'ɔɔ, din ɛ lɛ nabɛɛ Kayif. Nyɛ nabɛɛ boo ghaa-Zɛɛb e mbu tak. Nyɛ eezɛke
nɛ nɔɔ náá: «Bi ààtiibal ɛnyɔɛpe!
50 Bi ààgu sa di nyɔ nɛ nena ɛ? Ye goka ɛ́ mot ngɔt gwyɛ étɛp bot ɛ mbyak yena. Deenek
ɛ di náá, bot ɛ mbyak yena djas aanàkwaawyɛɛza.»
51 Ghuna nyɛ nabɛɛ ààdi é ke deenek nɛ ɛtselal ɛ lɛ ɛmet. Ye nabela ɛ náá, nyɛy ɛ nadi
boo ghaa-Zɛɛb e mbu tak. Nyɛ nadi lɛɛ etɛp binek nɛ ghwyil ɛ Zɛɛb náá, Yezu ɛ waagwyɛ
kɔ ɛsu ɛ bot ɛ mbyak eYuda.
52 Tin suk ɛsyee ɛ Yezu tak nabɛɛ ààbɛ étɛp eYuda bɔɔ bɛ met. Ye nabɛɛ dɔɔ nɛ étɛp ɛsɛɛg
e nyel wat bɔɔ Zɛɛb djas zewyɛɛza «lapa-lapa» kɔ bɔs ɔ.
53 Kana dwoo tak, ekukuma eYuda naamyam ɛgɔ́ ɛ Yezu.
54 Etɛp tak ɛ Yezu nakat ɛduula emis eYuda. Tin, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ dhiiti dɛl e ngwoob bal.
Din ɛ dɛl ɛ tak nabɛɛ Efalayim. Penek ɛ nyɛ nakɛkwɛɛg ba mɛlu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ.
55 Ye nabɛɛ, ɛbyoŋ ɛ eYuda di djóoaa «Pak» eezekunaa. Bot ɛbuɛpe nadi dus pɛ mɛl mɔɔ,
tɔ pɛ ghaada Yeluzalɛm. Bɛ natɔ́ ɛ étɛp bɛ neekɛdis edhuud ɛsok nɛ dwoo ɛbyoŋ kum. Bɛ
neezɛsa edjema etsi nadi lɛɛ étɛp mot needi dɛɛ ɛ.
56 Ɛ di'enek, bɛ moo tin é saa Yezu, ààbee nyɛ. Bɛ moo tin tɔ kok Ndjaa-ebuwa é djinela
pak'ɔɔ náá: «Bi ke ɛ náá, nyɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛzyɛ e ɛbyoŋ ɛlak mos e?»
57 Ka bela náá, eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ eFalizyɛ naazedjɛ ɛlee náá, mot ɛ bee Yezu ɔ, da
nyɛ ɛ́ zɛlɛɛ bɛ. Etɛɛ náá, bɛ nadi saŋ ɛmɛt ɛ nyɛ.

12

Maali eezɛso Yezu mɛnanas e mɛko

1 Mɛlu mɛtɛn nɛ wat ɛsok nɛ dwoo ɛbyoŋ ɛ Pak kum, Yezu eezɛtɔ́ pɛ Bhetani, dɛl ɛ Lazaad
mot nagwyɛ da nyɛ ɛ́ gomal nyɛ ɔ.
2 Tin, bɛ eezɛdjaab edee etɛɛ Yezu. Maat ɛ nadi sa mɛsa mɛ ɛkɛka edee. Tɔ bot ɛ nadi kɔ
mesa nɛ Yezu ɔ, ye nabɛɛ nɛ Lazaad.
3 Wɔ gwaa Maali zokanɔɔ pes litɛlɛ mɛnanas na boo mɛtaŋ nadi djóoaa naad* ɛ. Nyɛ
eezɛkɔ ɛlas ɛ tak, so kɔ mɛko ɛ Yezu. Bhii tak nyɛ moo suŋal yɛ nɛ bhoo lo'ɛ. Tin, mɛnuub
mɛ mɛnanas menek zokadjala ndjaa djas.
4 Mot ngɔt tɔ bɛdjekel ɛ Yezu, Yudas Iskaliɔt, mot aakɛka Yezu ɔ, eezɛke náá:
5 «Étɛp ye mena di ààbɔmsa mɛnanas mɛ tak ɛ nɛ boo mɛtaŋ†? Da nɔɔ epata mɛkam-
mɛtɛn nɛ wat tak, djɛ nɛ bɛdjel ɛ bot.»
6 Nyɛ nabɛɛ ààke deenek, etɛɛ náá, nyɛ nadi gek bɛdjel ɛ bot ghoŋ. Nyɛ nadi eke deenek
ɛ, etɛɛ náá, nyɛ nadi ɛ́ mot djii. Nyɛy ɛ nadi mɛt kola epata. Nyɛ nadi djii epata ee bot nadi
wa tɔ tak ɛ.
7 Tin, Yezu ɛ́ boobɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Betka moma yak gwyem, etɛɛ náá, nyɛ nakwom
mɛnanas menek ɛ étɛp dwoo mɛdela mam.
8 Etɛɛ náá, bi nɛ bɛdjel ɛ bot ɛ waadi e di wat mɛlu djas. Yɛ kabɛ mam ɔ, bi
aanàkwaabaadi nɛ nam mɛlu djas.»

---

* **12:3** *naad* Mɛnanas mɛ tak nasael ɛ, nɛ mɛdii mɛ dhiiti le na mbɛɛ mɛnuub di djóoaa «naad» ɛ, ààpuuzaa nɛ dhiiti sonok. † **12:5** *Etɛp ye mena di ààbɔmsa mɛnanas mɛ tak ɛ nɛ boo mɛtaŋ?* Mɛtaŋ mɛ bɛ di tuud mot sa mɛsa di djala nɛ mɛsa mɛ mbu wat ɛ.

9 Bɛtɛɛ nɛ mɛdhuu mɛ eYuda zokazɛgwak náá, Yezu nadi é pɛ Bhetani. Bɛ naazɛtɔ́, bɛ nabɛɛ ààtɔ́ étɛp ɛkɛboma nɛ Yezu nyɛy nyɛ ɛmet. Bɛ nabaatɔ́ ɛ, étɛp ɛkɛbee Lazaad, mot Yezu nagomal ɔ.
10 Tin, eboo bɛghaa-Zɛɛb zokabaagwakel náá, ye goka é bɛ gó dɔɔ nɛ Lazaad.
11 Etɛɛ náá, ye é kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ eYuda ɛbuɛpe nadi dus tɔ ɛdhuu ɛ lɔɔ étɛp ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu.

Yezu eeni tɔ ghaada Yeluzalɛm dáa mɛkoozi

12 Tɔ yii mɛlem, zukamwaa nɛ mot nazyɛ étɛp ɛbyoŋ ɛ Pak ɔ zokagwak náá, Yezu nadi zyɛ pɛ Yeluzalɛm.
13 Wɔ gwaa bɔɔ djas zokawyis nɛ mɛmbɔ mɛ mɛbhi e mɛmbɔ. Bɛ eezɛdus kɔ ghaada‡, étɛp ɛkɛboma nɛ Yezu. Bɛ nadi tsim náá: «Duu nɛ Zɛɛb! Zɛɛb goka é nɛ ɛsɛɛ mot di zyɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ ɔ mɛtel. Zɛɛb sɛɛ mbɛɛ mɛtel pɛ kɔ Mɛkoozi mɛ Yisalaɛl!»
14 Tin, Yezu eezɛbela mɔɔ swooz an. Nyɛ eezɛdisi kɔ lɛ dáa ekwyala e mɛkana mɛ Zɛɛb di elɛɛ ɛ:
15 «Nàbem ba, wɔy, ɛsyees ɛ ghaada Siɔŋ!
Beea, mɛkoozi mɔ ɛpezyɛ,
ndiindil kɔ mɔɔ swooz an§.»
16 Ɛ di'enek, bɛdjekel bɛ nabɛ é àànyɔ ɛtiibal etɛp binek. Ɛ sok Zɛɛb aaniigal Yezu tɔ dék ɛ, tin bɛ waazɛtaala náá, ekwyala naazelɛɛ etɛp binek kɔ ɛsu ɛ lɛ. Tin, bɛ naasa esa ee nagoka nɛ ɛsael dum nɛ nɛ ɛ.
17 Bot ɛ nadi lɔɔg wat bɛ nɛ Yezu esok nyɛ nadjóo Lazaad wyis tɔ ɛvit, da nyɛ é gomal nyɛ ɔ. Bot ɛ tak moo tin é lɛɛ bot esesɛɛ djas nadhaŋ ɛ.
18 Etɛp tak ɛ mɛdhuu mɛ bot nazyɛ, zɛboma nɛ nɛ. Bot naagwak náá, nyɛ naasa ndem e mɛbwala menek.
19 Tin, eFalizyɛ moo sɔs pak'ɔɔ náá: «Bot eebee náá, bot tokapɛ nɛ ghwyil ɛbaasa dhiiti sonok e. Etɛɛ náá, bot djas moo é bhis koŋɛ!»

Bot ɛ dhaad mbyak eGhɛlɛk ɛpesaa ɛgu ɛ Yezu

20 Bɛdhiiti bot ɛ mbyak eGhɛlɛk, nadi é tɔ sama bot ɛ nazyɛ pɛ Yeluzalɛm zɛduwal Zɛɛb tɔ ɛbyoŋ ɔ.
21 Tin, bɛ eezɛtiila pɛ daa Filip mot dɛl Bhɛtsaida pɛ kyee dik Ghalile. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, bis ɛpekwyɛl ɛbee Yezu.»
22 Tin, Filip eekɛlɛɛ Andele, bhii tak bɔɔ djas bɛbá eezɛtɔ́, kɛlɛɛ Yezu.
23 Ɛ di'enek, Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ɛwala ɛ Zɛɛb aadjɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot duu ɛ, eezedjala.
24 Mɛ lɛɛ bin ɛ etɛp e tsɛɛtsɛ, ndu bhisa dyeebadi wat ɛ, ye dinaa ààbɛaa. Yɛ bɛ náá yɛ eewaaa tɔ bɔs tyee mot di delaa ɛ, yɛ waawyis, da djɛ bhum ɛbuɛpe.
25 Mot di kwyɛl tsik'ɛ ɔ, nyɛ waasu yɛ. Tin, mot ɛ kwyɛl Zɛɛb dhaa dáa nyɛ di kwyɛl tsik'ɛ kɔ bɔs'ak ɔ, mot yenɔk ɛ waabaal tsik'ɛ. Nyɛ waadi e di wat bɛ nɛ Zɛɛb kɔm-kɔm.
26 Mot ɛ di kwyɛl ɛsa mɛsa mam ɔ, ye goka é náá, mot tak du mɛ. Deenek ɛ di náá, mot-mɛsa mam aadi é, e di mɛ di ɔ. Deenek ɛ Saag'am aadjɛ duu nɛ mot di sa mɛsa mam ɔ.»

Yezu eelii dum nɛ ɛsyee ɛlɛ

27 «É di mena kadi wak nenak'aak, lo'am moo é zɛm-zɛm nɛ bɛtɛ nɛ esiiza ɛbuɛpe. Ye goka é mɛ ke dáa? Mɛ ke náá: “Saag'am, pɛka mɛ e sa di kwyɛl ɛzyɛ mɛ e nyel e ɛwala ɛlak nenak”? Tin, ye é, étɛp sa di kwyɛl ɛ sael mɛ e nyel e ɛwala ɛ ɛlak ɛ mɛ nazyɛ.
28 Saag'am, djɛa din ɛ lɔ duu!» Ɛ di'enek, wɔ gwaa gwood wat zɛbam tɔ gwoo náá: «Mɛ naaloozedjɛ yɛ duu. Mɛ ɛpebaadjɛ yɛ duu djɛa sis.»

---

‡ **12:13** *mɛmbɔ mɛ mɛbhi e mɛmbɔ. Bɛ eezɛdus kɔ ghaada* Tɔ mɛfulu mɛ eYuda, ɛkɛ ghaala nɛ mɛmbɔ mɛ mɛbhi e mɛmbɔ kwyɛl ɛlyaal ɛ mɛmyaala. § **12:15** Zal 9.9

29 Ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin, nakwak gwood tak ɔ, moo tin é ke náá: «Ye é ndum bhi!» Bak
bot náá: «Ye é dhiiti fofop ngɔt ɛlii nɛ Yezu!»
30 Ɛ̀ di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Gwood yenek ààpagék étɛp'am. Gwood tak gék ɛ
étɛp'en.
31 Mena mooka é é ɛwala bot ɛ bɔs'ak aapéɛaa ɛ. Deenek, mɛkoozi mɛ bot ɛ bɔs'ak moo
zɛsɔaa.
32 Tin, esok mam aadus kɔ bɔs, benaa ɛ, mɛ waadul bot ɛ bɔs djas pɛ daa lam.»
33 Tɔ mɛkpa menek, Yezu nadi lɛɛ ɛ kɔkɔ ɛsyee nabɛ náá, nyɛ waagwyɛ é.
34 Tin, mɛdhuu mɛ bot binɔk eezɛke nɛ nɛ náá: «Bis djek tɔ mɛkana mɛ etsi bis ɛ náá,
Mɛsia aadi é nɛ tsik na kɔm-kɔm. Ha étɛp ye wɔ ke náá, "Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot aadus kɔ bɔs, da
nyɛ é benaa pɛ ɛko"? Yenɔk "Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot" é zɛ?»
35 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Gwyɛ ngel dinaa pak'en, étɛp ba mɔɔ ɛwala batsa. Kɛka
e di bi dinaa tɔ gwyɛ ngel yenek, e kaab náá, ɛgwyitok ɛzɛkɛbela bin zaka. Etɛɛ náá, mot
di kɛ tɔ ɛgwyitok ɔ, ààgu ze nyɛ di tɔ́ ɛ.
36 Dumka koŋ nɛ gwyɛ ngel esok bi dinaa bi nɛ bɛ nɔɔ e di wat yenek. Etɛɛ náá, bi needi
bɔɔ gwyɛ ngel.»

EYuda nabɛ ààdum koŋ nɛ Yezu

Bhis nyɛ nalii nɛ nɔɔ deenek ɛ, Yezu eezɛnɔɔ nyel, tɔ́, kɛsɔwa ɛtsetaɛpe nɛ nɔɔ.
37 Bela náá, ye é tsɛɛtsɛ náá, nyɛ naasa bɛtɛ nɛ endem e mɛbwala emis mɔɔ, bɛ nabɛɛ
ààdum koŋ nɛ nɛ.
38 Deenek ɛ, etɛp e ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nalɛɛ ɛ, neebela ɛsuk. Nyɛ nake ɛ náá:
«Ghɛŋ, ɛzɛ myaal bhaadal yena?
Ghɛŋ lyaal zɛ ghwyilɛ*?»
39 Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi naalɛɛ ɛ etɛp ee bot bak aadi ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ:
40 «Zɛɛb naadjɛ bɛ mis mɛ edhim.
Nyɛ naadiyal etsoŋ bɔɔ, etɛɛ náá, mis mɔɔ needi àànyaa sok.
Náá, etsoŋ bɔɔ aanàkwaadjɛ ghwyil ɛmɛt etɛp djas mɛ nasa nɛ nɔɔ ɛ.
Bɛ é nɛ ghwyil ɛliig mis gwyák Zɛɛb
bula pɛ daa lam étɛp mɛ neetsik bɛ†.»
41 Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nake deenek ɛ, etɛɛ náá, nyɛ nabɛɛ, nyɛ eebee dék ɛ Yezu.
Ɛ̀tɛp tak ɛ nyɛ nadi é lii kɔ ɛsu ɛ Mɛsia.
42 Ghuna tɔ sama ekukuma eYuda, bɛtɛ nɛ bɛdhiiti nadi edum koŋ nɛ Yezu. Tin, dáa bɛ
nadi é kaab náá, eFalizyɛ é zɛkɛsɔ bɛ tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda ɛ. Bɛ nabɛɛ ààdi
lyaal ɛmyaal ɛ lɔɔ popoopwon.
43 Deenek etɛɛ náá, bɛ naadyeebadje náá, bot duwal bɛ ɛbuɛpe, dhaa dhaŋa duu Zɛɛb
di djɛ bot ɛ.

Ɛpéɛ ɛ bot kɔ mɛkpa ɛ Yezu

44 Yezu eezɛben gwood, é ke náá: «Mot ɛ dum koŋ nɛ nam ɔ, nyɛ ààpadum koŋ nɛ nam,
mam mɛ ɛmet. Nyɛ baadum koŋ ɛ nɛ mot lwom mɛ ɔ.
45 Mot ɛ bee mɛ ɔ, nyɛ eebee mot lwom mɛ ɔ.
46 Mam zyɛ kɔ bɔs ɛ dáa gwyɛ ngel. Deenek etɛɛ náá, mot aadum koŋ nɛ nam ɔ needi
ààdi tɔ ghooghom.
47 «Mot di gwak mɛlyo mam. Da nyɛ é di, ààkɛ dáa mɛkpa mɛ tak di kwos ɛ, ye tok mam
di kwyesal nyɛ ndjɛ sɔs. Etɛɛ náá, mɛ nazyɛ, zɛtsik bot ɛ bɔs. Mɛ nabɛɛ ààzyɛ, zɛpéɛ bot ɛ
bɔs'ak.
48 Mot ɛ byen ɛmyaal ɛ mɛ ɔ, nyɛ é pɛɛ ɛmyaal mɛkpa mam ɔ, nyɛ eebela lo mɛsɔ mɛ nyɛ
aapéɛaa dum nɛ tak ɛ. Ye é mɛlyo mɛ mɛ di lyo ɛ, paakwyesal nyɛ ndjɛ sɔs e dwoo Zɛɛb
aapéɛ bot ɛ bɔs ɛ.

---

* **12:38** Eza 53.1 † **12:40** Eza 6.9-10

49 Ɛ di'enek, mɛ aanàkwaalii kɔ ɛkwosak ɛ lam. Etɛɛ náá, Saag'am mot nadhis mɛ ɔ, nabɛɛ, nyɛ eedjɛ mɛ ɛlee dum nɛ mɛkpa mɛ mɛ di egoka nɛ lɛɛ ɛ, nɛ etɛp mɛ goka nɛ ɛlyo ɛ.
50 Deenek ɛ mɛ di nɛ gu náá, mɛtiŋ mɛ nyɛ di djɛ bot ɛ, djɛ ɛ tsik na kɔm-kɔm. Etɛp tak ɛ di náá, etɛp ee mɛ di lɛɛ bin ɛ, mɛ dyeebalɛɛ dáa Saag'am nalwom mɛ lɛɛ ɛ.»

13

Yezu eegwyii mɛko mɛ Bɛdjekel bɛ

1 Ye nabɛɛ e ges ɛbyoŋ ɛ Pak. Yezu nadi gu náá, ɛwala ɛ lɛ nabɛɛ, eezekum. Ɛwala nyɛ aadus kɔ bɔs, tó pɛ daa Sɛɛg tɔ gwoo ɛ. Nyɛ naadyeebakwyɛl bɔɔ bɛsɔ bɛ di kɔ bɔs ɛ. Nyɛ naakwyɛl bɛ kɛkum mɛsik.
2 Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ nadi dɛ edee bikoko. Ye nabɛɛ, Dim mot mɛkɔŋ eezewa tɔ lyem ɛ Yudas Iskaliɔt, mɔɔ Simɔŋ, gwyes ɛkɛ seeb ɛ Yezu.
3 Tin, Yezu nadi gu náá, Zɛɛb ɛ nadhis nyɛ. Nyɛ nawaabaazosik ɛ pɛ daa lɛ. Yezu nɛ gu deenek ɛnyɔɛpe. Nyɛ nɛ baagu náá, Sɛɛg naadjɛ nyɛ eghɛŋ kɔ esa e bɔs djas.
4 Bɔɔ é dɛ kɔ mesa, wɔ gwaa Yezu zɛwyɛl «ngbat». Nyɛ eezɛdis kuwa é nyel. Bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ pes kaad pil e kuu dáa dhut.
5 Bhii tak nyɛ eezɛso mɛdii tɔ kongo (silba). Tin, nyɛ eezɛni, e ɛgwyii ɛ bɛdjekel bɛ mɛko. Nyɛ eezɛnɔɔ pes kaad nyɛ napil e kuu dáa dhut ɛ, nyɛ moo tin é suŋal bɛ mɛko nɛ yɛ.
6 Dáa nyɛ nakum pɛ dáa Simɔŋ di baadjóoaa Pyɛɛd ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, wɔ kwyɛl ɛ, wɔ neegwyii mɛ mɛko?»
7 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Sa mɛ di sa nenak'aak, wɔ aanàkwaalee nyɔ ɛmɛt ɛsuk ɛ tak. Wɔ aaboomɛt ɛsuk ɛ tak ɛ ɛbhis.»
8 Tin, Pyɛɛd eezɛbɔɔza náá: «Ààbɛ, wɔy tok nɛ ghwyil ɛgwyii mɛ mɛko!» Ɛ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛ di ààgwyii wɔ mɛko ɔ, wɔ tok mot'am.»
9 Tin, Simɔŋ Pyɛɛd eezɛke nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ deenek ɔ, Ghɛŋ, nàgwyii mɛ mɛko nɛ mɛko. Zo ka gwyii mɛ dɔɔ nɛ mɛmbɔ nɛ lo!»
10 Yezu eebaazɛbɔɔza náá: «Mot di náá, nyɛ eezegwyia ɔ, nyɛ tokapɛ nɛ gwyes ɛgwyia, bhis nyɛ gwyiiaa mɛko ɛ. Biyɔ, mɛnyel min djas moo é dɛɛ. Tin, ye é nɛ mot ngɔt tɔ len di ààbɛ dɛɛ.»
11 Yezu nadi gu, mot waakɛka nyɛ ɔ. Ɛtɛp tak ɛ nyɛ nake náá: «Etok biyɔ djas di dɛɛ.»
12 Bhis nyɛ nazesilal ɛ gwyii ɛ bɛ mɛko ɛ, Yezu eezɛnɔɔ kuwa yɛ sɔm e nyel. Nyɛ eebula zɛdisi e ngwoob mesa. Tin, nyɛ eezɛbaake nɛ nɔɔ náá: «Bi eemɛt ɛsuk ɛ sa mɛ sa bin ɛ?
13 Bi dyeebadjóo mɛ “Lyoel” nɛ “Ghɛŋ”. Bi ɛ nɛ gham etɛɛ náá, mɛ ɛ yɛ.
14 Yɛ bɛ náá, mam Ghɛŋ, Lyoel'en, mɛ eegwyii bin mɛko ɔ, ye goka é náá, bi gwyii mɛko mɛ bɛsɔ bin pak'en.
15 Mɛ lyaal bin tin ɛ, dáa bi di egoka nɛ ɛbe bɔn nyɛɛg bin pak'en ɛ.
16 Mɛ eelɛɛ bin étɛp e tsɛɛtsɛ náá, etok nɛ mot-mɛsa ngɔt di dhaa kukuma yɛ. Zɛbaanɔɔ náá, etok nɛ ngoola-ngoola di dhaa mot nalwom nyɛ ɔ.
17 Tin nenak yak, bi eezegu deenek, bi aadi tɔ mɛmyaala ɛ bi ɛ di sa dáa mɛ lyaal bin ɛ.
18 «Mɛ ààlii deenek nɛ biyɔ djas. Mɛ lii ɛ nɛ bot ɛ mɛ zesée ɔ. Tin, ye goka é náá, mɛkpa mɛ Zɛɛb di lɛɛ náá: “Mot bis nɛ nɛ nadi pyaala epes e tsim ɔ, nyɛ eeliig mɛ ɛkoŋ ɛ wak” neebela ɛsuk.
19 Ɛsok nɛ etɛp bak nɛ sael, mɛ eezepoonyɛl ɛlɛɛ bin. Etɛɛ náá, esok esesɛɛ tak aazɛsael ɛ, bi neemyaal náá: “Mɛ ɛ mɛsia.”
20 Mɛ lɛɛ bin étɛp e tsɛɛtsɛ náá, mot aamyaal mot mam dhis ɔ, myaal ɛ dɔɔ nɛ nam. Tin, mot aamyaal mɛ ɔ, myaal ɛ mot dhis mɛ ɔ.»

Yezu eelɛɛ náá, Yudas ɛ waakɛka nyɛ gha

21 Bhis Yezu nazelii deenek ɛ, ye nabɛɛ, ghoŋ naazemɛt nyɛ ɛbuɛpe. Nyɛ é booke náá: «Mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá, mot ngɔt pak'en ɛ waakɛka mɛ gha.»

13:18 Mɛd 41.10.

22 Bɛdjekel moo tin «ziibilii» é gwyakel pak'ɔɔ, ààgu mot nyɛ nadi eke deenek kɔ ɛsu ɛ lɛ ɔ.
23 Ngɔt tɔ bɛdjekel, mot Yezu nadi é kwyɛl ɛbuɛpe ɔ, nadisi ɛ, e ngwoob ɛ Yezu.
24 Simɔŋ Pyɛɛd eezɛtut nyɛ dis, étɛp nyɛ needji Yezu mot nyɛ nadi é lii deenek kɔ ɛsu ɛ lɛ ɔ.
25 Tin, djekel yenɔk é zɛsil lo, kɛl kɔ bet ɛ Yezu. Bhii tak nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Ghɛŋ, mot tak é zɛ?»
26 Ɛ̄ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛ ɛpeduu pes mapa tɔ saan. Mot mɛ aadjɛ nyɛ pes mapa tak ɔ, mot tak ɛ nɔk.» Bhii tak Yezu eezɛnɔɔ pes mapa, duu tɔ saan, nyɛ eezɛnɔɔ yɛ, djɛ Yudas Iskaliɔt, mɔɔ Simɔŋ.
27 Dáa Yudas nanɔɔ pes mapa tak, dɛ ɛ, e di tak wat, Satan eezɛni tɔ lɛ. Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Sa wɔ di kwyɛl ɛsa ɛ, lela ɛsa yɛ!»
28 Tɔ sama bot nadi kɔ mɛsa ɛ, mot ngɔt pak'ɔɔ nabɛɛ ààmɛt ɛsuk ɛ etɛp é nyɛ nadi lii deenek ɛ.
29 Dáa nabela náá, Yudas ɛ nadi é mɛt kola epata ɛ. Bɛsɔ nagu ɛ náá, Yezu naalwom nyɛ, nyɛ kɛɛbɔm dhiiti esa ee bɛ nadi nɛ gwyes tak etɛp ɛbyoŋ ɛ. Nɛghu bɛ kɛɛdjɛ dhiiti esonoŋ nɛ bɛdjel ɛ bot.
30 Tin, Yudas eezɛnɔɔ pes mapa yenek zɛwyɛl «ngbat», nyɛ eezɛwyis tɔ́. Ye nabɛɛ ɛgwyitok eezegwyiidela.

Yezu eedjɛ bɛdjekel bɛ ɛtiŋ ɛ na bes

31 Bhis Yudas nakawyis ɛ, Yezu eezɛke náá: «É di mena kadi wak nenak'aak, dék ɛ Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot eezenyen. Tin, dɔɔ nɛ dék ɛ Zɛɛb eenyen tɔ lɛ.
32 [Yɛ bɛ náá, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot eedual Zɛɛb ɔ,] ye ka lik ɛ batsa, Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛ waalyaal e mis mɛ bot duu Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot di nɛ ye é.
33 Bɔɔ bam, mɛ ka lik nɛ nen mos ɛ ba bɔɔ mɛlu batsa. Bi ɛ waasaa mɛ. Dáa mɛ nalɛɛ nɛ eYuda ɛ, ye é mɛ baadi elɛɛ nɛ nen'aak. Bi tok nɛ ghwyil ɛzyɛ pɛ pak mɛ di tɔ́ ɛ.
34 «Ye é mɛ di djɛ bin ɛtiŋ ɛ na bes náá: Kwyɛlaka pak'en. Ye goka bi kwyɛla pak'en dáa mɛ nakwyɛl bin ɛ.
35 Bi ɛ kwyɛla pak'en ɔ. Deenek ɛ, bot aagu náá, bi ɛ bɛdjekel bam.»

Yezu eelɛɛ náá, Pyɛɛd ɛ waaswonal nyɛ

36 Simɔŋ Pyɛɛd zokazɛdji Yezu náá: «Ghɛŋ, wɔ tɔ́ paa?» Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Nenak yak, wɔ tok nɛ ghwyil ɛdu mɛ pɛ pak mɛ di tɔ́ ɛ. Deenek, wɔ waaboodu mɛ.»
37 Tin, Pyɛɛd eezɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, étɛp yé mɛ di ààgoka nɛ ɛdu ɛ wɔ nenak? Ɛ̄ di mɛ di'ak, mɛ eezemyam ɛdjɛ tsik'am é di yɔ!»
38 Yezu eezɛdji nɛ náá: «Wɔ eezemyam ɛdjɛ tsikɔ kɔ ɛsu ɛ lam e? Tin, beta mɛ lɛɛ wɔ tsɛɛtsɛ náá, ɛsok nɛ bɛkuu nɛ kɔk, yɛ aaka bela, wɔ eezeswonal mɛ tyee esok elɛl.»

14

Yezu ɛ ze di dul bot pɛ daa Sɛɛg ɛ

1 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààbem ba. Dumka koŋ nɛ Zɛɛb, da bi ɛ baadum koŋ nɛ nam.
2 Mɛdhɛŋ nɛ bu tɔ ndjaa Saag'am. Ye é pe diɛ, ààbɛ tak ɔ, pe mɛ eelɛɛ bin. Ɛ̄tɛp tak ɛ mɛ di tɔ́ étɛp ɛkɛkoobal bin di ee bi aakɛdi ɛ.
3 Bhis ɛtɔ́ ɛ lam kɛkoobal bin e di ɛ, mɛ aakazyɛ zɛsaa bin étɛp bi needi e ngwoobam. Bi needi e di mam aadi ɔ.
4 Bi nɛ gu ze di dul bot pɛ pak mɛ di ɛ.»
5 Tin, Toma eezɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, bis ààgu pɛ pak wɔ di tɔ́ ɛ. Bis aagu ze dáa?»
6 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ye é mam ɛ di ze. Mɛ ɛ etsɛɛtsɛ, nɛ tsik. Mot tok nɛ ghwyil ɛtɔ́ pɛ dáa Saag'am, nyɛ di ààdhaa pɛ daa lam ɔ.

7 Dáa ye di náá, bi nɛ gu mɛ ɛ, bi nɛ baagu pe Saag'am. Deenek, di mena kadi nenak'aak,
bi nɛ gu nyɛ etɛɛ náá, bi eebee nyɛ.»
8 Tin, Filip eezɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ! Lyaala bis Soog. Tin, elyem ɛ waasila bis.»
9 Ɛ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Mena eezebɔya mɛlu ɛbuɛpe e di wat, wɔ dinaa
ààpaagu mɛ, Filip? Mot zebee mɛ ɔ, nyɛ eezebee Saag'am. Ɛ̀tɛp ye wɔ di baake náá:
“Lyaala bis Soog”?
10 Wɔ ààmyaal náá, mɛ ɛ́ pɛ tɔ Saag'am, dáa Saag'am baadi tɔ lam ɛ? Etɛp ee mɛ di elɛɛ
nɛ biyɔ djas'aak, yɛ ààdus pɛ daa lam. Ye ɛ́ Saag'am, mot di tɔ lam ɔ, di sa náá, esesɛɛ binek
djas sael.
11 Myaalka mɛ esok mɛ di ke náá, mɛ ɛ́ tɔ Saag'am, Saag'am ɛ́ pɛ tɔ lam pe. Yɛ bɛ náá, bi
ààmyaal ɔɔ, zomyaalka, etɛɛ náá, bi ɛpebee endem e mɛbwala mam.
12 «Mɛ lɛɛ bin ɛ, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, mot ɛ dum koŋɛ nɛ nam ɔ, nyɛ waasa endem e mɛbwala.
Nyɛ waasa eboo endem e mɛbwala etɛɛ náá, mɛ ɛpetɔ́ pɛ daa Saag'am.
13 Tin, mɛ waasa esa ee djas bi aawaab nɛ din ɛ lam ɛ. Ɛ̀tɛp náá, Mɔn neelyaal bot duu
ɛ Sɛɛg.
14 Bi ɛ waab sonok nɛ din ɛ lam ɔ, mɛ waasa sa tak.»

Yezu eekɛk bot Sisim na Dɛɛ

15 «Yɛ bɛ náá, bi nɛ kwyɛl mɛ ɔ, kɛka dáa mɛtiŋ mam di lyaal ɛ.
16 Mɛ waawaab nɛ Saag'am nyɛ dhis bin dhiiti mot étɛp nyɛ neezɛkɛm bin. Etɛɛ náá,
nyɛ needi sama wat nɛ nen kɔm-kɔm.
17 Mot tak ɛ Sisim etsɛɛtsɛ. Tinaak, bot ɛ bɔs'ak aanàkwaabela Sisim tak. Etɛɛ náá, bɛ
tok nɛ ghwyil ɛbee nyɛ, bɛ tok nɛ ghwyil ɛgwyak nyɛ. Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi ɛ́ waagwyak nyɛ
etɛɛ náá, nyɛ ɛ́ nɛ nen sama. Nyɛ ɛ́ tɔ len.
18 «Mam aanàkwaalik bin biyɔ bɛ ɛmet tyee bɔɔ nyel. Mɛ waabula pɛ daa len.
19 Ye ka lik ɛ batsa etɛɛ náá, bot ɛ bɔs'ak needi ààbaabee mɛ. Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi ɛ
waabebee mɛ. Etɛɛ náá, mɛ ɛ nɛ tsik, dɔɔ nɛ biyɔ pe, bi ɛ waadi nɛ tsik.
20 Dwoo tak bi ɛ waasiiza ɛnyɔɛpe náá, bis nɛ Saag'am ɛ mot ngɔt. Dáa biyɔ baadi mot
ngɔt nɛ nam ɛ, mam ɛ mot ngɔt nɛ nen.
21 «Mot di emɛt mɛtiŋ mam, da nyɛ ɛ́ kɛ dáa ɛkwosak ɛ tak di elɛɛ ɛ, mot di ekwyɛl mam
ɛ nɔk. Saag'am aakwyɛl nyɛ. Mam pe, mɛ waakwyɛl nyɛ. Mɛ waalyaal nyɛ nyel'am.»
22 Yudas, ààkabɛ Yudas Iskaliɔt, zokazɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, étɛp ye wɔ aalyaal bisɔ
nyel'ɔ, da wɔ ɛ kaadi, ààlyaal bot ɛ bɔs di ààmyaal wɔ ɛ?»
23 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mot di kwyɛl mɛ ɔ, nyɛ waakɛ dáa mɛ di lɛɛ ɛ. Tin,
Saag'am ɛ waakwyɛl nyɛ. Bis nɛ Saag'am ɛ waazyɛ pɛ daa lɛ, bis aadi nɛ nɛ ɛ sama.
24 Mot di ààkwyɛl mɛ ɔ, nyɛ ààkɛ dáa mɛkpa mam di lɛɛ ɛ. Bela náá, etɛp ee mɛ di lii nɛ
nen ɛ ààdus pɛ daa lam. Ye dus ɛ pɛ dáa Saag'am, mot nadhis mɛ ɔ.
25 Mɛ bɛ ɛ́, mɛ eelɛɛ bin etɛp binek, esok mena dika e di wat ɛ.
26 Mot-Mɛghɛm aazyɛ. Ye ɛ́ nyɛ ɛ́ di Sisim na Dɛɛ ee Saag'am aadhis nɛ din ɛ lam ɛ, étɛp
nyɛ neelyaal bin esonok djas. Nyɛ waasa náá, bi siiza etɛp djas mɛ nadi lelɛɛ bin ɛ.
27 «Mɛ lik bin ɛ, egwyem. Ye ɛ́ egwyem bam ɛ mɛ di edjɛ bin. Mam ààpadjɛ bin yɛ dáa
bot ɛ bɔs'ak di djɛ ɛ. Sa mot ààbem ba. Sa mot ààdi nɛ bwoo.
28 Bi eegwak dáa mɛ ke náá: “Mɛ ɛpetɔ́, mɛ waabula pak'en”. Bi ɛ kwyɛl mɛ ɔ, bi ɛ waadi
tɔ mɛmyaala étɛp mɛ ke náá, mɛ ɛpetɔ́ pɛ daa Saag'am ɛ. Etɛɛ náá, Saag'am eedhaa mɛ
boo dhaŋa.
29 Mɛ eezelɛɛ bin ye ɛ́ nenak, ɛsok nɛ esesɛɛ bak djas nɛ sael. E sok esonok binek djas
aazyɛ, bi ɛ waadum koŋ nɛ nam.
30 Mɛ aanàkwaabaalii ɛbuɛpe nɛ nen etɛɛ náá, mbee mɛkoozi mɛ bɔs'ak moo aazyɛ. Nyɛ
tok nɛ ghwyil ɛsa mɛ dhiiti sonok.
31 Tin, ye goka ɛ́ náá, bot ɛ bɔs'ak gu náá, mɛ nɛ kwyɛl Saag'am. Deenek, mɛ sa mɛsa
mam ɛ, dáa Saag'am nalwom mɛ náá, mɛ sa ɛ. Wyɛlka. Djhooduska wak.»

15

Yezu ɛ tɛtɛ le vin

1 «Ye é mam ɛ di tɛtɛ le vin. Saag'am ɛ nakuma pyeeb tak.
2 Nyɛ waatsaal elɛɛ djas di dus e kuuam di ààdjɛ bhum ɛ. Tinaak, elɛɛ di djɛ bhum ɛ, nyɛ
ka koobal ye é koobela, etɛɛ náá, ye needjɛ bɛtɛ nɛ bhum.
3 Bi moo mos ɛ bot ɛ na dɛɛ dáa le zekoobela ɛ dum nɛ mɛlyo mɛ mɛ djɛ bin ɛ.
4 Dika mot ngɔt nɛ nam, dáa mɛ di mot ngɔt bis nɛ Saag'am ɛ. Lɛɛ le tok nɛ ghwyil ɛbya
bhum, ye é di àànaata e kuu le ɔ. Tyee wat nɛ nen, bi tok nɛ ghwyil ɛbya bhum, bi ɛ di,
ààdi nɛ nam sama wat ɔ.
5 «Ye é mam ɛ di le vin, biyɔ ɛ elɛɛ. Mot ɛ di tɔ lam ɔ, mot ɛdi nɛ nam sama wat ɔ. Nyɛ
waabya bɛtɛ nɛ bhum, etɛɛ náá, ye tok nɛ sa bi aasa, mam ààbɛ tak.
6 Mot ɛ di ààdi tɔ lam ɔ, nyɛ waamwasaa pɛ kel dáa esɔsela elɛɛ e le. Dáa yɛ aadɛ náá, bɛ
eezesɔs ɛ, nyɛ waatekaa da sɛɛga nɛ bɛdhiiti esɔsela elɛɛ e le da bɛ kɛdikaa tɔ du.
7 Bi ɛ be di tɔ lam ɔ, da mɛkpa mam ɛ di tɔ len ɔ. Waabka esesɛɛ djas bi aadi nɛ gwyes
tak ɛ, deenek bi ɛ waabela yɛ.
8 Eghɛŋ bi aadjɛ bɛtɛ nɛ bhum ɛ, yɛ waalyaal nɛ bot náá, bi ɛ bɛdjekel bam. Deenek ɛ, bi
ɛ waadjɛ Saag'am boo duu.
9 Mɛ nɛ kwyɛl bin dáa Saag'am di kwyɛl mɛ ɛ. Dika tɔ kwyɛlam.
10 Bi ɛ duwal mɛtiŋ mam ɔ. Bi ɛ waadi tɔ kwyɛlam, dáa mam naduwal mɛtiŋ mɛ
Saag'am ɛ, mɛ é boodi tɔ kwyɛlɛ ɛ.
11 «Mɛ lɛɛ bin etɛp binek ɛ, etɛɛ náá, mɛmyaala mam needi mɛmyaala men. Da
mɛmyaala men ɛ di yii tsɛɛtsɛ nɛ lyem wat.
12 Beeka yam ɛtiŋ e: Gheekwyi-kwyɛlaka pak'en. Kwyɛlaka pak'en dáa mɛ é boozyɛ nɛ
ɛkwyɛl bin ɛ.
13 Mɛkwyɛla mɛ na bɔk-bɔk mot di egoka nɛ ɛlyaal ɛ, ye é ɛdjɛ nyel'ɛ met étɛp bɛsɔ.
14 Bi ɛ di sa etɛp ee mɛ di kwyɛl náá bi sa ɛ, deenek ɛ bi ɛ waadi bɛsɔ bam.
15 Tin, mɛ aanàkwaabaadjóo bin bot ɛ mɛsa, etɛɛ náá, mot-mɛsa ààgu sa kukuma yɛ di
sa ɛ. Mɛ djóo bin ɛ bɛsɔ bam, etɛɛ náá, mɛ eezelyo bin esa ee Saag'am nalyo mɛ ɛ djas.
16 Ye tok biyɔ natɔ́ mɛ. Ye é mam ɛ natɔ́ bin. Mɛ eedjɛ bin lwomel bi tɔ́, bi kɛɛdjɛ bhum.
Bi kɛɛdjɛ bhum aadi bɛtɛ nɛ mɛlu ɛ. Deenek ɛ Saag'am ɛ waadjɛ bin esonok djas bi aawaab
pɛ daa lɛ nɛ din ɛ lam ɛ.
17 Mɛ djɛ bin mɛtiŋ menek ɛ, etɛɛ náá, bi gheekwyi-kwyɛla pak'en.»

Bot ɛ bɔs'ak ɛpebhina Yezu nɛ bɛdjekel bɛ

18 «Yɛ bɛ náá, bot ɛ bɔs'ak ɛpebhina bin ɔɔ, guka náá, bɛ naaloozebhina mɛ ɛsok nɛ biyɔ.
19 Bi ɛpedi bot ɛ bɔs'ak ɔ, pe bot ɛ bɔs'ak ɛpekwyɛl bin, dáa bot bɔɔ. Tin, ye nabɛɛ, mam
eesɛ́ɛ bin, mɛ eebɛk bin nɛ bot ɛ bɔs'ak. Deenek bi tokapɛ bot ɛ bɔs'ak. Etɛp tak ɛ, bot ɛ
bɔs'ak di bhina bin.
20 Gheetaalaka sa mɛ nalɛɛ bin ɛ: “Mot-mɛsa tok nɛ ghwyil ɛdhaa kukuma yɛ.” Etɛɛ náá,
yɛ bɛ náá, bot naatiigal mɛ ɔɔ, guka náá, bɛ waatiigal bin pe. Yɛ bɛ náá, bɛ naawa elyem
tɔ mɛlyo mam ɔ, bɛ waabaawa elyem tɔ mɛlyo min pe.
21 Tinaak, bɛ aasa bin etɛp binek djas ɛ étɛp'am, etɛɛ náá, bɛ aagu mot nadhis mɛ ɔ.
22 Mɛ ɛpedi ààzyɛ, étɛp ɛzɛlii nɛ nɔɔ etɛp bak ɔ, pe bɛ tok kwyɛ ndjɛ sɔs. Tin, dáa bɛ di
náá, bɛ naazegwak mɛ ɛ, e tokapɛ nɛ mot aapel mesyem mɔɔ.
23 «Mot di bhina mɛ ɔ, nyɛ eebaabhina dɔɔ nɛ Saag'am.
24 Ye é pe diɛ náá, mɛ nabɛɛ ààsa endem e mɛbwala di náá, dhiiti mot dinaa ààpaakosa
sok é mis mɔɔ ɛ, e di'enek, pe bɛ tok nɛ mesyem. Tin, e dwoo pan mos'ak, bɛ eezebee
endem e mɛbwala mɛ mɛ nasa ɛ, bhii tak bɛ é kadi ebhina bis nɛ Saag'am.
25 Tin, etɛp binek sael ɛ etɛɛ náá, esa ee di kwyala tɔ mɛkana mɛ etsi ɛ, neebela ɛsuk ɛ
tak. Ye é kwyala náá: “Bɛ eebhina mɛ, ààbɛ nɛ lo tɛp*.”

---

* **15:25** Mɛd 35.19; 69.5

26 «Mot-mɛghɛm ɛ ɛpezyɛ. Ye ɛ́ Sisim etsɛɛtsɛ Saag'am aadhis ɛ. Sisim tak aadus ɛ pɛ daa
Saag'am, mɛ waadis bin ye ɛ́. Nyɛ waalyaal bin etsɛɛtsɛ dum nɛ mbi mot mɛ di ɛ.
27 Tin, dɔɔ nɛ biyɔ pe, bi ɛ waalɛɛ bot esa ee bi di gu kɔ ɛsu ɛ lam ɛ. Etɛɛ náá, mena ɛ́
boolɔɔd nɛ ɛgyee sama wat, kana mɛkɛn mɛ mɛsa mam.»

16

1 «Mɛ lɛɛ bin etɛp bak djas ɛ, etɛɛ náá, bi needi ààkat ɛdum ɛ koŋen nɛ nam.
2 Bi ɛ waasɔaa tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda. Deenek, ɛwala waazyɛ. Ɛwala di
náá bot aadi gó bin ɛ, bɛ waake náá, yɛ deenek ɛ bɛ di sa mɛsa mɛ Zɛɛb.
3 Bɛ aasa deenek ɛ, etɛɛ náá, bɛ nabɛɛ ààgu Saag'am, ààgu dɔɔ nɛ nam.
4 Tin, mɛ lɛɛ bin etɛp binek ɛ, etɛɛ náá, esok ɛwala ɛ tak aakum ɛ, bi neegheesisiiza náá,
ye nabɛɛ mɛ eezeloolɛɛ bin.»

Mɛsa mɛ Sisim na Dɛɛ

«Mɛ nadi ààlee lɛɛ bin ye ɛsok ɛ, etɛɛ náá, mena nadika ɛ mena dinaa e di wat.
5 Nenak, mɛ moo tɔ́ pɛ daa mot nadhis mɛ ɔ. Tin, ye tok nɛ mot pak'en aabaadji mɛ náá:
“Wɔ tɔ́ paa”?
6 Deenek, elyem bin eelwood nɛ ghoŋ, kɔ ɛsu ɛ etɛp mɛ di lɛɛ bin'aak.
7 Ghuna mɛ lɛɛ bin ɛ tsɛɛtsɛ náá, kɔ ɛsu ɛ len, ɛnyɔ ɛ náá, mɛ tɔ́. Etɛɛ náá, mɛ ɛ di ààtɔ́
ɔ, Mot-Mɛghɛmen di egoka nɛ ɛzyɛ ɔ, nyɛ aanàkwaabaazyɛ pɛ daa len. Tin, mɛ tɔ́ ɔ, mɛ
ɛpedhis bin nwyak.
8 Tin, esok nyɛ aazyɛ ɛ́, nyɛ waalyaal bot ɛ di kɔ bɔs'ak ɔ, ɛdjak ɛ lɔɔ kɔ ɛsu ɛ mesyem mɔɔ.
Nyɛ waalyaal bot ɛ di kɔ bɔs'ak ɔ, ɛdjak ɛ lɔɔ kɔ ɛsu ɛ epiki e Zɛɛb, zɛnɔɔ dáa Zɛɛb aapɛ́ɛ bɛ
ɛ.
9 Mesyem mɛ bot ɛ bɔs ɛ náá, bot ɛpebyen ɛdum koŋ nɛ nam.
10 Yɛ bɛ dum nɛ epiki ɛ Zɛɛb ɔ, bot ɛ tɔ ɛdjak, etɛɛ náá, mɛ ɛpetɔ́ pɛ daa Saag'am. Tin, bi
aanàkabaabee mɛ.
11 Yɛ kabɛ dum nɛ daa Zɛɛb aapɛ́ɛ ɔ, bot ɛ tɔ ɛdjak, etɛɛ náá, Zɛɛb eezepɛ́ɛ mɛkoozi mɛ bot
ɛ bɔs'ak.
12 «Mɛ dinaa nɛ bɛtɛ nɛ etɛp ee mɛ aalɛɛ bin, saabɛgɔs ɛ́ náá, bi tok nɛ ghwyil ɛtiibal yɛ
nenak.
13 E sok Sisim etsɛɛtsɛ aazyɛ ɛ́, nyɛ waadjɛɛd bin tɔ etsɛɛtsɛ djas. Nyɛ aanàkwaalii nɛ nen
kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛmet. Nyɛ aalɛɛ bin ɛ etɛp ee nyɛ nagwak ɛ. Nyɛ waalɛɛ bin etɛp ee di zyɛ pɛ sok
ɛ.
14 Nyɛ waaduwal mɛ etɛɛ náá, nyɛ waabela etɛp ee mɛ di nɛ ye ɛ́ djas. Bhii tak, nyɛ ka
zyɛ, zɛbaŋa bin ye ɛ́.
15 Etɛp e Saag'am djas ɛ etɛp bam. Kɔ ɛsu ɛ tak ɛ, mɛ di ke náá, Sisim na tsɛɛtsɛ waanɔɔ
mɛkpa mam da nyɛ ɛ́ eezɛgoola bin ye ɛ́.»

Ghoŋ bɛdjekel waaliiza mɛmyaala

16 «Ye ka lik ɛ ba ɛwala, bi aanàbaabee mɛ. Tin, ba ɛwala batsa bhii tak, bi ɛ waabaabee
mɛ.»
17 Bɛdhiiti bot tɔ sama bɛdjekel, bɛ zokazɛdjinel pak'ɔɔ náá: «Nyɛ dyeebakwyɛl ɛlɛɛ
yé, esok nyɛ di ke náá: “Ye ka lik ɛ ba ɛwala, bi aanàbaabee mɛ. Bhis ba ɛwala, bi ɛ
waabaabee mɛ”. Dɔɔ nɛ esok nyɛ di ke náá: “Mɛ ɛpetɔ́ pɛ daa Saag'am”?
18 “Ba ɛwala batsa” nyɛ di lɛɛ wak ɛ, ye kwyɛl ɛlyaal yé? Mena ààmɛtka ɛsuk ɛ sa nyɛ di
lɛɛ mena ɛ.»
19 Tinaak, Yezu eezɛgu náá, bɛ naadi kwyɛl ɛdji nyɛ bɛdhiiti etɛp. Wɔ gwak nyɛ zɛke nɛ
nɔɔ náá: «Mɛ eelɛɛ bin náá: “Ye ka lik ɛ ba bim ɛwala, bi aanàbaabee mɛ.” Ye ɛ́ dum nɛ tak
ɛ bi di djinel pak'en e?
20 Mɛ lɛɛ bin ɛ etɛp e tsɛɛtsɛ náá, bi ɛ waadje mɛgwyɛ, bi waadi tɔ́ mezuk. Ɛ di'enek, bot
ɛ bɔs'ak aadi ɛ́, tɔ mɛmyaala ɛbuɛpe. Bi aadi ɛ́, tɔ ghoŋ. Tin, ghoŋen ɛ waaliiza mɛmyaala.

21 «Esok moma di kɛbya ɛ, nyɛ bya tɔ mezuk nɛ mɛkpa. Etɛɛ náá, ɛwala ɛ mezuk mɛ
dyeebadi é, eezedjala. Tin, ye é kabɛ náá, mɔn eebyel ɔ, nyɛ eedjisa mezuk menek. Nyɛ
moo tɔ mɛmyaala etɛɛ náá, dhiiti mot na bes eezyɛ kɔ bɔs'ak.
22 Tyee wat nɛ nen, é di mena mooka nenak'aak, bi é tɔ ghoŋ nɛ mezuk. Tin, mɛ
waabaaboma nɛ nen. Tin, elyem bin aadi é, tɔ mɛmyaala. Ɛ di'enek, e tokapɛ nɛ mot
aadis mɛmyaala menek tɔ elyem bin.
23 «Esok yɛ aadɛ náá, ɛlu ɛ tak eekum ɛ, bi aanàkwaabaadji mam kiya dum nɛ dhiiti tɛp.
Mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Saag'am ɛ waadjɛ bin esesɛɛ djas bi aawaab nɛ din ɛ lam ɛ.
24 Kɛ yaka nɛ dwoo pan mos'ak, bi dinaa ààpaawaab sonok nɛ din ɛ lam. Tin, waabka,
bi ɛ waadjɛaa. Deenek mɛmyaala min ɛ waadi tɛtɛ mɛmyaala nɛ lyem wat.»

Yezu ɛ Ghɛŋ kɔ esa e bɔs'ak

25 «Mɛ lɛɛ bin etɛp bak djas ɛ, tɔ ekana. Ɛwala mɛ aadi ààka baalii nɛ nen tɔ ekana ɛpezyɛ.
Tin e di mɛ aazɛlɛɛ bin etɛp mɛpyɛmɛ dum nɛ Saag'am.
26 Dwoo tak, bi ɛ waab esonok nɛ Saag'am nɛ din ɛ lam. Tin, mɛ ààpalɛɛ bin náá, mɛ
waadjaala nɛ Saag'am kɔ ɛsu ɛ len.
27 Mɛ aanàdjaala nɛ Saag'am étɛp'en, etɛɛ náá, nyɛ ɛmet nɛ kwyɛl bin. Nyɛ kwyɛl bin ɛ,
etɛɛ náá, bi nɛ kwyɛl mɛ. Ye é, etɛɛ náá, bi nɛ myaal náá, mɛ nadus ɛ pɛ daa Zɛɛb.
28 Mɛ nadus ɛ pɛ daa Saag'am, bhii tak mɛ eezɛzyɛ kɔ bɔs'ak. Nenak, mɛ moo zɛdus kɔ
bɔs'ak, étɛp ɛsik pɛ daa Saag'am.»
29 Tin, wɔ gwaa bɛdjekel bɛ zɛke nɛ nɛ náá: «Beea! Nenak wɔ moo lii mɛpyɛmɛ, ààbɛ tɔ
ekana.
30 Deenek, ye di mena kadi wak nenak'aak, bis nɛ gu náá, wɔ nɛ gu djas. Tin, wɔ tok nɛ
gwyes ɛbwood náá, bis dji wɔ dhiiti tɛp. Ɛtɛp tak ɛ bis di myaal náá, wɔ nadus é pɛ daa
Zɛɛb.»
31 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «É di'enek, bi moo myaal e?
32 Deenek, beeka ɛwala ɛpezyɛ, ɛwala ɛ tak eezezyɛ. Ewala ɛ biyɔ djas aawyɛɛza na
“gwyeeŋ” ɛ, mot nɛ mot ɛ waasik pɛ daa lɛ. Bi ɛ waalik mɛ mam mɛ ɛmet ɛ. “Aàbɛ”, e tok
tsɛɛtsɛ náá, mɛ ààlik ɛ mam mɛ ɛmet etɛɛ náá, bis nɛ Saag'am é aapaadi.
33 Mɛ lɛɛ bin etɛp bak djas ɛ, étɛp bi needi tɔ egwyem. Tin, bi ɛ di tɔ ɛgwakel nɛ nam
pak'en ɔ, bi ɛ waazukaa nɛ ɛtiigaa kɔ bɔs'ak. Tin, saka mɛghaaz, etɛɛ náá, mɛ naazekwak
etɛp e bɔs'ak djas.»

17

Yezu eedjaala Zɛɛb étɛp bɛdjekel bɛ

1 Bhis nyɛ zelii deenek ɛ, Yezu eezɛben mis pɛ ɛko, nyɛ eezɛke náá: «Saag'am, ɛwala ɛ tak
eezedjala. Djɛa Mɔn'ɔ duu etɛɛ náá, Mɔn'ɔ needjɛ wɔ duu.
2 Wɔy naadjɛ nyɛ eghɛŋ kɔ bot ɛ bɔs djas étɛp nyɛ needjɛ bot ɛ wɔ nadjɛ nyɛ ɔ, tsik na
kɔm-kɔm.
3 Tsik na kɔm-kɔm ɛ náá, bot gu wɔ, wɔy Zɛɛb etsɛɛtsɛ, Zɛɛb ngɔt, dɔɔ nɛ ɛgu ɛ Yezu Klisto,
mot wɔ nadhis ɔ.
4 Mɛ eelyaal duma yɔ kɔ bɔs. Mɛ eesa mɛsa mɛ wɔ nalwom mɛ náá, mɛ zɛsa ɛ.
5 Nenak, Saag'am, djɛ mɛ sok bhwoob'ɔ duma mɛ nadi nɛ yɛ esok mɛ nadi e ngwoobɔ ɛ,
ɛsok nɛ bɔs nɛ kusel.
6 «Mɛ eelyaal wɔ nɛ bot ɛ wɔ nasɛɛ tɔ sama bot bɔs, da wɔ é djɛ mɛ bak ɔ. Bɛ nabɛɛ bot bɔ,
wɔ naadjɛ mɛ bak. Tin, ye nabɛɛ bot ɛ tak eegwak mɛkpa mɔ.
7 Nenak bɛ eezegu náá, esonok djas wɔ nadjɛ mɛ ɛ nadus ɛ pɛ daa lɔ.
8 Etɛɛ náá, mɛ eezelɛɛ mɛkpa mɛ wɔ nadjɛ mɛ ɛ. Tin, bɛ naamyaal yɛ, bɛ eegu náá, tsɛɛtsɛ
mɛ nadus ɛ pɛ daa lɔ. Tin, bɛ eemyaal náá, wɔy ɛ nadhis mɛ.
9 «Mɛ djaala nɛ nɔ ɛ, kɔ ɛsu ɛ lɔɔ. Mɛ ààdjaala nɛ nɔ kɔ ɛsu ɛ bot ɛ bɔs'ak. Ye é, étɛp bot ɛ
wɔ nadjɛ mɛ ɛ, etɛɛ náá, bɛ é bɔ.

10 Tin, bot djas mɛ di nɛ nɔ ɔɔ, bɛ ɛ́ bɔ. Deenek bot bɔ djas ɛ bot bam. Tin, bɛ naadjɛ mɛ duu.
11 «Mɛ tokapɛ kɔ bɔs. Tin, yɛ kabɛ bɔɔ ɔ, bɛ ɛ́ kɔ bɔs. Yɛ bɛ mam ɔ, mɛ ɛpetɔ́ pɛ daa lɔ. Saag'am na Dɛɛ, baala bɛ tɔ ghwyil din ɛ lɔ, ghwyil mɛbwala mɛ wɔ nadjɛ mɛ ɛ, etɛɛ náá, bɛ needi mot ngɔt dáa wɔy nɛ mam di mot ngɔt ɛ.
12 E sok bis nɛ bɛ nɔɔ nadi, bis dinaa e di wat ɛ, mɛ nadi baal bɛ nɛ ghwyil mɛbwala mɛ din ɛ lɔ. Ghwyil mɛbwala mɛ wɔ nadjɛ mɛ ɛ. Mɛ nabebaal bɛ ɛ́ nɛ yɛ. Ye tok nɛ mot ngɔt diib tɔ lɔɔ, bhis mot nabɛ náá, nyɛ waadiib, etɛɛ náá, ekwyala e mɛkana mɛ Zɛɛb, neebela ɛsuk ɛ.
13 «Deenek, nenak mɛ moo zyɛ pɛ daa lɔ. Mɛ lii etɛp bak ɛ esok mɛ di, mɛ dinaa kɔ bɔs ɛ. Etɛɛ náá, bɔɔ bɛ ɛmet needi nɛ mɛmyaala mam, da bɛ ɛ́ di nɛ mɛmyaala yii tsɛɛtsɛ nɛ lyem wat.
14 Mɛ naadjɛ bɛ mɛkpa mɔ. Tin, bot ɛ bɔs ɛpebhina bɛ. Etɛɛ náá, bɛdjekel bam tok bot ɛ bɔs'ak, dáa mam di ààdi mot bɔs'ak ɛ.
15 Mɛ ààpawaab náá, wɔ dis bɛ kɔ bɔs'ak. Tin, mɛ kwyɛl ɛ, wɔ baal bɛ nɛ Mbee mot.
16 Bɛ tok bot ɛ bɔs'ak, dáa mam pe di ààdi mot bɔs'ak ɛ.
17 Lyaala bɛ etsɛɛtsɛ, bɛ needi bot bɔ nɛ lyem wat. Mɛkpa mɔ ɛ di etsɛɛtsɛ.
18 Mɛ eelwom bɛ pɛ kɔ bɔs, dáa wɔy nalwom mɛ kɔ bɔs ɛ.
19 Mɛ eedjɛ wɔ tsik'am djas kɔ ɛsu ɛ lɔɔ. Etɛɛ náá, bɔɔ pe bɛ needi bot bɔ na dɛɛ nɛ tsɛɛtsɛ.
20 «Mendjaala mam tok étɛp bɔɔ bɛ ɛmet. Mɛ djaala ɛ dɔɔ nɛ étɛp bot ɛ aadi gwak mɛlyo mɔ ɔ, da bɛ ɛ́ dum koŋ nɛ nam ɔ.
21 Mendjaala mam ɛ náá, bɔɔ djas di mot ngɔt. Saag'am, bɛ di mot ngɔt nɛ nena dáa wɔ di pɛ tɔ lam, mam tɔ lɔ ɛ. Bɛ di mot ngɔt etɛɛ náá, bot ɛ bɔs neemyaal náá, ye ɛ́ wɔy ɛ nadhis mɛ.
22 «Mɛ eedjɛ bɛ duu wɔ nadjɛ mɛ ɛ, etɛɛ náá, bɛ needi mot ngɔt dáa mena di mot ngɔt ɛ.
23 Mɛ eebe di tɔ lɔɔ, wɔy tɔ lam. Deenek ɛ bɛ aakwak ɛdi ɛnyɔɛpe mot ngɔt. Ye ɛ́ deenek ɛ, bot ɛ bɔs'ak aagu náá, wɔy ɛ nadhis mɛ. Wɔ nɛ kwyɛl bɛ dáa wɔ di kwyɛl mɛ ɛ.
24 «Saag'am, wɔ naadjɛ mɛ bak. Ɛkwosak ɛ lam ɛ náá, bɛ di bis nɛ nɔɔ e di mɛ aadi ɛ́, etɛp bɛ neebee duu'am. Ye ɛ́ duu wɔ nadjɛ mɛ ɛ. Etɛɛ náá, wɔ nakwyɛl mɛ ɛ ɛsok nɛ bɔs nɛ kusel.
25 Saag'am, wɔ mot epiki. Bot ɛ bɔs'ak nabɛɛ ààgu wɔ, ye ɛ́ kabɛ mam ɔ, mam naagu wɔ. Deenek, bɛdjekel bam bak eegu náá, ye ɛ́ wɔy ɛ nadhis mɛ.
26 Mɛ naazelyaal bɛ din ɛ lɔ. Tin, mɛ waabaalyaal bɛ yɛ, etɛɛ náá, bɛ neekwyɛla pak'ɔɔ dáa wɔ di kwyɛl mɛ ɛ. Deenek, da mam ɛ di tɔ elyem bɔɔ.»

18

Esodja eezɛmɛt Yezu

1 Bhis nyɛ nazelii deenek ɛ, Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ eezɛtɔ́ pe yii kyiid dii Sedelɔn. E di tak ye naabɛɛ nɛ dhiiti bok. Wɔ gwaa nyɛ zɛni tɔ tak, bɛ nɛ bɛdjekel bɛ.
2 Tin, Yudas, mot naka nyɛ ɔ, nadi egu di tak etɛɛ náá, Yezu bɛ nɛ bɛdjekel bɛ nadi ezezyɛ sok zɛsɛɛga é di tak.
3 Deenek, Yudas zokazɛtɔ́ pɛ bok tak, bɛ nɛ ɛdhuu ɛ esodja. Tɔ sama esodja tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa, ee eboo bɛghaa-Zɛɛb nalwom ɔ, zɛnɔɔ bot ɛdhuu ɛ eFalizyɛ. Bot binɔk djas nadi ɛ́ nɛ mɛkɔɔ, nɛ etwol nɛ elambi e mɛmbɔ.
4 Tin, dáa Yezu nadi gu sa nadi kwyɛl ɛsɛɛ dum nɛ nɛ ɛ, wɔ gwaa nyɛ zɛtiila pɛ kyee bɛ nadi ɛ́. Tin, nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Bi saa zɛ?»
5 Ɛ di'enek, wɔ gwaa bɛ zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Yezu mot Nazalɛt.» Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Ye ɛ́ mam.»
Yudas mot naka bɛ nwyak ɔ nadi ɛ́ tin, bɛ nɛ bɛ nɔɔ.
6 Dáa Yezu nake nɛ nɔɔ náá: «Ye ɛ́ mam» ɛ, wɔ gwaa bɛ bula pɛ bhis, zɛghaaga si.
7 Wɔ gwaa Yezu baadji bɛ yak sok náá: «Bi saa zɛ e?» Bɛ eebaazɛbɔɔza náá: «Yezu mot Nazalɛt.»

8 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Ye bɛ é mɛ eezelɛɛ bin náá, ye é mam. Yɛ bɛ náá, bi saŋ ɛ
mam ɔ, betka bot ɛsis bɛ tó yɔbɔ.»
9 Nyɛ nake deenek ɛ, etɛɛ náá, etɛp ee nyɛ nalɛɛ náá: «Saag'am, mɛ ààpadiibal mot ngɔt
tɔ bot ɛ wɔ nadjɛ mɛ ɔ» neebela mɛsuk.
10 Simɔŋ Pyɛɛd nabɛɛ nɛ pɛl. Tin, nyɛ eezɛwaal yɛ tɔ pɛp, nyɛ eezɛkwyal mot-mɛsa mɛ
boo ghaa-Zɛɛb. Wɔ gwaa nyɛ zɛtsaal nyɛ ɛlɔ pɛ kyee mbɔ e ghɛŋ. Din ɛ mot-mɛsa mɛ tak
nabɛɛ Malkus.
11 Ɛ di'enek, Yezu eezɛke nɛ Pyɛɛd náá: «Bulela pɛlɔ tɔ pɛp! Wɔ ke ɛ náá, mɛ aanàkwaadɛ
bɛɛlɛ mezuk mɛ Saag'am zedjɛ mɛ ɛ?»
12 Deenek, ɛdhuu ɛ esodja nɛ mot nadi kɔ elo bɔɔ ɔ, zɛnɔɔ bɛbaalel ɛ e kukuma eYuda,
zokazɛmɛt Yezu. Bɛ eezɛkɔl nyɛ mɛmbɔ nɛ ekel.

Esodja eezɛtó nɛ Yezu pɛ daa Han

13 Bhii tak bɛ eezɛtó nɛ nɛ sok pɛ daa Han. Anas nabɛɛ sɛɛg ɛ mwaa Kayif, mot nadi boo
ghaa-Zɛɛb e mbu tak ɔ.
14 Ghuna, Kayif nadjɛ mɛlyo menek nɛ ekukuma eYuda, náá: «Ɛ nyɔ náá, mot ngɔt gwyɛ
kɔ ɛsu ɛ bot djas.»

Pyɛɛd eezɛswonal Yezu

15 Simɔŋ Pyɛɛd bɛ nɛ dhiiti djekel nadi du Yezu pɛ bhis. Tin, dhiiti djekel'enɔk nadi
gunel nɛ boo ghaa-Zɛɛb. Deenek, ye naasa náá, nyɛ ni tɔ kok ndjaŋ ɛ boo ghaa-Zɛɛb lɔɔg
wat bɛ nɛ Yezu.
16 Tin, Pyɛɛd zokazɛlik pɛ kel, e ngwoob ɛniel. Tin, wɔ gwaa dhiiti djekel nadi gunel nɛ
boo ghaa-Zɛɛb ɔ zɛwyis, tó, kɛlii nɛ moma mɛsa nadi baal ɛniel ɔ. Bhii tak, bɛ eezɛniigal
nyɛ.
17 Moma nadi baal ɛniel tak eezɛke nɛ Pyɛɛd náá: «Dɔɔ nɛ wɔy pe, wɔ nadi é ngɔt tɔ sama
bɛdjekel ɛ mot yenɔk e?» Wɔ gwaa Pyɛɛd zɛswonal. Nyɛy náá: «Ààbɛ! Mɛ ààgunel nɛ nɛ.»
18 Dáa ɛgwyiyo nadi pupal ɛbuɛpe ɛ. Wɔ gwaa bot ɛ mɛsa nɛ bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa
zokazɛpaada du. Bɛ moo tin é gɔɔl bɔɔ djas. Dɔɔ nɛ Pyɛɛd pe nadi é tin, bɛ nɛ bɛ nɔɔ é gɔɔl
du.

Boo ghaa-Zɛɛb eezɛdji Yezu mɛdjin

19 Tin, boo ghaa-Zɛɛb eezɛdji Yezu mɛdjin dum nɛ bɛdjekel bɛ nɛ dum nɛ mɛlyo mɛ nyɛ
di lyo ɛ.
20 Ɛ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mam nalelyo ɛ, popoopwon emis mɛ bot djas,
ààbɛ tɔ syaab. Mɛ nalelyo ɛ, tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda nɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa,
e di e eYuda djas nadidi é sesɛɛga ɔ. Ye tok nɛ tɛp mɛ nalii tɔ syaab.
21 Etɛp yé wɔ di dji mɛ yenek mɛdjin? Djia bot ɛ nadi gwak mɛ ɔ etɛp ee mɛ nadi lelɛɛ bɛ
ɛ. Bɔɔ, bɛ nɛ gu ɛnyɔɛpe sa mɛ nadi é lɛɛ bɛ ɛ.»
22 Dáa Yezu nabɔɔza deenek ɛ, wɔ gwaa mot ngɔt tɔ bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa nadi
tin ɔ zokazɛnyuu nyɛ bɛɛz. Nyɛy nɛ Yezu náá: «Bɛ lii nɛ boo ghaa-Zɛɛb ɛ deenek e?»
23 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ náá, mɛ eelii ɛbiyoɛpe ɔ, lyaala mɛ tɛp ɛbiyo ɛ tak.
Yɛ kabɛ náá, mɛ eelii etsɛɛtsɛ ɔ, ha wɔ ka myak mɛ etɛp yé?»
24 Tin, Anas eezɛkyeed Yezu pɛ dáa Kayif boo ghaa-Zɛɛb, mɛmbɔ ekɔla.

Pyɛɛd eebaazɛswonal Yezu swonela sis

25 Ɛ ɛwala ɛlenek djas Simɔŋ Pyɛɛd nadi é tin tɔ ɛbɛsɛɛ ɛ kok ndjaŋ ɛ boo ghaa-Zɛɛb é
gɔɔl du. Wɔ gwaa bɛ zɛdji nyɛ náá: «Dɔɔ nɛ wɔy pe, wɔ tok ngɔt tɔ bɛdjekel ɛ mot tak e?» Ɛ
di'enek, Pyɛɛd zɛswonal, nyɛy náá: «Ààbɛ! Mam ààgyee bis nɛ nɛ.»
26 Tin, mot ngɔt tɔ sama bot ɛ mɛsa ɛ boo ghaa-Zɛɛb, mot nadi byel nɛ mot Pyɛɛd natsaal
ɛlɔ ɛ. Nyɛ eezɛke nɛ Pyɛɛd náá: «Wɔ ke é náá, mɛ bɛ é ààbee wɔ mbembɛ tɔ bok é?»
27 Tin, Pyɛɛd eebaazɛswonal nyɛ swonela sis. Deenek, e di tak wat kuu eezɛkɔk.

Pilat kukuma dik ɛpedji Yezu mɛdjin

28 Tin, bɛ eezɛdus nɛ Yezu pɛ daa Kayif, tó nɛ nɛ pɛ ndjaŋ ɛ dhiiti kukuma eLɔm. Ye nabɛɛ tɔ mɛlem kɛɛŋ. Tin, ekukuma eYuda nabɛɛ ààni yɔbɔ pɛ daa kukuma eLɔm. Bɛ nasa deenek ɛ étɛp bɛ nadi kaab náá, bɛ ɛzɛkɛpul etsi bɔɔ. Ɛ́tɛp bɛ needɛ edee e ɛbyoŋ ɛ Pak.
29 Ɛ́tɛp tak ɛ, Pilat nazɛboma nɛ nɔɔ pɛ kel. Tin, nyɛ é boozɛdji bɛ náá: «Lo mɛsɔ̌ mɛ bi zɛpit mot tak ɛ yé?»
30 Tin, bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Nyɛ é pe di ɛ, ààdi mbee mot ɔ, pe bis ààpazyɛ nɛ nɛ pɛ daa lɔ.»
31 Tin, wɔ gwaa Pilat zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ deenek ɔ, nɔɔka nyɛ, da bi ɛ kɛpɛ́ɛ nyɛ dáa etsi bin di lɛɛ ɛ.» Ɛ́ di'enek, eYuda eezɛbɔɔza náá: «Bisɔ eYuda, bis tok nɛ eghɛŋ ɛdjɛ mot epɛ́ɛ e ɛsyee.»
32 Ye nasɛɛ deenek ɛ etɛɛ náá, mɛkpa mɛ Yezu nalɛɛ dum nɛ kɔkɔ mbi ɛsyee ɛ nyɛ aagwyɛ é, neebela ɛsuk.
33 Tin, Pilat eezɛni tɔ ndjaŋ ɛ, bhii tak, nyɛ eezɛdjóo Yezu. Nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ ɛ mɛkoozi mɛ eYuda?»
34 Deenek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ye é esiiza bɔ met ɛ di ke náá, wɔ dji mɛ deenek ohoo? Wɔ dji deenek ɛ, etɛɛ náá, bot ɛ sis ɛlɛɛ wɔ deenek kɔ ɛsu ɛ lam?»
35 Tin, Pilat eezɛbɔɔza náá: «Wɔ bee mɛ mot dhaad mbyak eYuda? Bot ɛ dhaad mbyak ɔ nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb ɛ zɛpit wɔ pɛ daa lam. Wɔ sa yé?»
36 Ɛ́ di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ɛyoŋ ɛ lam tok yii bɔs'ak. Ɛyɔŋ ɛ lam ɛpedi é di yii bɔs'ak ɔ, pe bot ɛ di baal mɛ ɔ eelumla dɛɛb nɛ nen. E kaab náá, eYuda ɛzɛkɛmɛt mɛ, kɛka mɛ e mɛmbɔ mɛ ekukuma bɔɔ. Ààbɛ! Ye tok deenek, ɛyoŋ ɛ lam tok ɛyoŋ ɛ bɔs'ak.»
37 Tin, Pilat eebaazɛdji nyɛ náá: «Deenek, ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, wɔ é mɛkoozi?» Ɛ́ di'enek, Yezu eebaazɛbɔɔza náá: «Wɔy wɔ ɛmet eeke náá, mɛ ɛ mɛkoozi. Mɛ eezebyel, tin, mɛ nazyɛ kɔ bɔs ɛ etɛp mɛ neezɛbaŋa bot sa etsɛɛtsɛ di ɛ. Mot di myaal etsɛɛtsɛ ɔ, nɛ gwak etɛp ee mɛ di lii ɛ.»
38 Ɛ́ di'enek Pilat eezɛdji náá: «Etsɛɛtsɛ kwyɛl ɛlɛɛ yé?»

Yezu eepɛ́ɛaa epɛ́ɛ ɛsyee

Bhis nyɛ nadji nyɛ deenek ɛ, Pilat eebaazɛsik, kɛboma nɛ eYuda pɛ kel. Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mam ààbee lo mɛsɔ̌ mɛ mɛ di egoka nɛ ɛpɛ́ɛ mot tak epɛ́ɛ e ɛsyee dum nɛ tak ɛ.»
39 Tin, dáa bi di náá: «Bi nɛ gu dáa mena di zyɛka nɛ ɛsesa sok. E mɛbyoŋ mɛ ePak djas ɛ, mɛ nɛ dyeebapel bin mot membok ngɔt. Bi kwyɛl ɛ náá, mɛ pel mɛkoozi mɛ eYuda?»
40 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ Pilat nɛ etsim náá: «Oo! Ààbɛ nyɛy! Bis kwyɛl ɛ náá, wɔ wyisal Bhaalabas!» Ghuna Bhaalabas nabɛɛ mot ɛzɛm nɛ ebhooba.

19

1 Deenek, Pilat eezɛlwom náá, bɛ nɔɔ Yezu. Da bɛ é nyuu nyɛ nɛ eghwyɛs.
2 Tin, wɔ gwaa esodja zokazɛsa kɔtɔ nɛ kel mɛgɔk, sɔm Yezu ye é e lo. Bɛ eezɛbet nyɛ ndjookuwa na tɔɔbelaa.
3 Bɛ moo tin é tiila sok bhwoob'ɛ. Bɛ ka tin ɛ, é swos nyɛ mɛswosel mɛ mɛduka náá: «Mɛ eeswos wɔ, mɛkoozi mɛ eYuda!» Nɛ ɛpak nyɛ mɛbhɛɛz.
4 Tin, Pilat eebaazɛwyis pɛ kel wyisa sis. Nyɛ eezɛke nɛ edhuu ɛ bot náá: «Gwakeka, mɛ ɛpezyɛ nɛ nɛ wak étɛp bi neegu náá, mɛ ààpabela lo mɛsɔ mɛ di egoka nɛ ɛdjɛ mot tak epɛ́ɛ e ɛsyee dum nɛ tak ɛ.»
5 Tin, Yezu eezɛwyis, nyɛ eebɔt kɔtɔ mɛgɔk nɛ ndjookuwa na tɔɔbelaa e nyel. Tin, Pilat eezɛke náá: «Beeka mot tak e!»
6 Tin, eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa nabee nyɛ é. Wɔ gwaa bɛ zɛtsim náá: «Bemka nyɛ e mɛlaaba! Bemka nyɛ e mɛlaaba!» Ɛ́ di'enek, Pilat eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Kɛ bemka nyɛ e mɛlaaba, biyɔ bɛ ɛmet. Etɛɛ náá, tɔ yam beea, mam ààbee lo mɛsɔ mɛ di egoka nɛ ɛdjɛ mot tak epɛ́ɛ e ɛsyee dum nɛ tak ɛ.»

7 Ɛ di'enek, eYuda eezɛke nɛ nɛ náá: «Bis ɛ nɛ etsi, dum nɛ etsi tak, nyɛ goka é nɛ ɛsyee. Etɛɛ náá, nyɛ ke ɛ náá, nyɛ ɛ Mɔn Zɛɛb.»
8 Dáa Pilat nagwak elii bot binɔk ɛ, bwoo nabaazɛsa nyɛ ɛbuɛpe.
9 Nyɛ eezɛsik tɔ ndjaa, bhii tak, nyɛ eezɛdji Yezu náá: «Wɔ dus paa?» Tin, Yezu nabɛɛ, ààbɔɔza nɛ nɛ.
10 Pilat eezɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ ààkwyɛl ɛbɔɔza e mɛdjin mam e? Wɔ ààgu náá, mɛ ɛ nɛ ghwyil ɛbet wɔ, dɔɔ nɛ ghwyil ɛlwom náá, bɛ bem wɔ e mɛlaaba?»
11 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ tok nɛ dhiiti ghwyil wat kɔ lam, bhis yii Zɛɛb nadjɛ wɔ ɛ. Ɛtɛp tak ɛ di náá, mot zɛseeb mɛ e mɛmbɔ mɔ ɛ, nyɛ é nɛ boo ndjɛ dhaa dhaŋa yɔ.»
12 Ɛ di'enek, Pilat nabɛɛ, nyɛ moo saa mɛpek etɛɛ nyɛ bet Yezu. Tin, eYuda eebaazɛni é tsim náá: «Wɔ ɛbet mot yenɔk ɔ, wɔ tok sɔ ɛ Sezaad boo mɛkoozi. Etɛɛ náá, mot ɛ ke wak náá, nyɛ mɛkoozi ɔ, yenɔk ɛ mot mɛbhuka mɛ Sezaad!»
13 Dáa Pilat nagwak mɛkpa menek ɛ, nyɛ é boozɛwyisal Yezu pɛ kel. Bhii tak nyɛ eezɛdisi kɔ boo bɛtetɛp e di bɛ nadi é djóo tɔ lii ebhele: «Ghabata» ɛ. Yɛ ɛ di ɛbɛsɛɛ di náá, mɛkok ɛ djaa si é bɔs ɔ.
14 Ye nabɛɛ e ges dwoo saba ɛbyoŋ ɛ Pak, ye moo tɔ tyee ɛwala kuku mwos. Tin, Pilat eezɛke nɛ eYuda náá: «Beeka mɛkoozi min e!»
15 Ɛ di'enek bɔɔ djas eezɛtsim ɛlyelɛpe náá: «Góa nyɛ! Góa nyɛ! Bema nyɛ e mɛlaaba!» Pilat eezɛdji bɛ náá: «Bi kwyɛl ɛ náá, mɛ bem mɛkoozi min e mɛlaaba?» Eboo bɛghaa-Zɛɛb eezɛbɔɔza náá: «Bis tok nɛ dhiiti mɛkoozi bhis mɛkoozi Sezaad!»
16 Tin, Pilat eezɛka bɛ Yezu étɛp bɛ neekɛbem nyɛ e mɛlaaba.

Yezu eebemaa e mɛlaaba

Bɛ eezɛtó nɛ Yezu.
17 Tin, Yezu nyɛ ɛmet eezɛbɛp mɛlaaba mɛ étɛp ɛwyis kɔ dɛl. Da nyɛ ɛ tó pɛ dhiiti di bɛ nadi djóo tɔ lii ebhele «Ghologhota» ɛ. Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ: «Di Bhobho Lo».
18 E di tak ɛ esodja nabem Yezu e mɛlaaba. E ɛwala ɛ tak wat, bɛ zokabaabem bɛdhiiti bot ɛbá e mɛlaaba, nwyak pɛ yak kyee, nwyaa ngɔt pɛ yii kyee. Yezu nadi é, kuku tak.
19 Tin, Pilat zokalwom náá, bɛ nɔɔ mɔɔ pɛt ɛbaya, da bɛ é tsel kɔ mɛlaaba mɛ tak. Kɔ mɔɔ pɛt ɛbaya ɛ tak bɛ nakwyal ɛ náá: «YEZU, MOT NAZALƐT, MƐKOOZI MƐ EYUDA.»
20 Bɛtɛɛ nɛ eYuda naalaa ekwyala e tak etɛɛ náá, di bɛ nabem Yezu e mɛlaaba ɔ, nabɛɛ, e ngwoob dɛl. Deenek, ekwyala e tak nabɛɛ tɔ lii ebhele, nɛ tɔ lii eLɔm, dɔɔ nɛ tɔ lii eGhɛlɛk.
21 Tin, wɔ gwaa eboo bɛghaa-Zɛɛb zokazɛke nɛ Pilat náá: «Ye bɛ ààgoka náá, wɔ kwyal náá: “Mɛkoozi mɛ eYuda.” Tin, wɔ goka nɛ ɛkwyal ɛ náá: “Mot tak ke é náá: Mɛ ɛ mɛkoozi mɛ eYuda.”»
22 Pilat eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Sa mɛ zeekwyal ɛ, ye lik ɛ kwyala.»
23 Dáa esodja nasilal ɛbem Yezu e mɛlaaba ɛ, bɛ eezɛnɔɔ ekaad bɛ, wɔ gwaa bɛ zɛkaa yɛ ekyee ená, mot nɛ mot nɛ yɛ kyee. Bɛ zokabaazɛnɔɔ lɔbɔ yɛ nadi lata nɛ kel wat kana pɛ si kɛkum pɛ ɛko ɛ.
24 Tin, esodja moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Sa mena àànyaaka lɔbɔ yak. Deenek djhooka sa ka ɛgwyeeg étɛp mena neeguka mot aanɔɔ yɛ ɔ.» Ye é deenek ɛ, mɛkpa mɛ Zɛɛb di lɛɛ náá:
«Bɛ naakaa ekaad bam.
Bɛ naasa ɛgwyeeg étɛp ɛnɔɔ kaadam*»
naabela ɛsuk. Beeka dáa esodja nasa enek.
25 Nyɛɛg ɛ Yezu nabɛɛ tin titel, e ngwoob mɛlaaba, bɛ é mɔn nyɛɛg, zɛnɔɔ Maali mwaa Keleopas, dɔɔ nɛ Maali, moma dɛl ɛ Makdala.
26 Yezu eezɛbee nyɛɛg, tin, djekel nyɛ nadyeebakwyɛl ɔ e ngwoobɛ. Nyɛ é boozɛke nɛ nyɛɛg náá: «Nyaag'am, beea mɔn'ɔ.»
27 Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ djekel tak náá: «Beea nyoog e». Tin, kana ɛwala ɛlenek, djekel yenɔk eezɛnɔɔ nyɛ, tó, kɛdi e di wat bɛ nɛ nɛ.

* **19:24** Mɛd 22.19

Ɛsyee ɛ Yezu

28 Bhis etɛp binek, dáa Yezu nadi é gu náá, etɛp djas nabɛɛ, ye naazesael ɛ. Nyɛ eezɛke,
etɛɛ náá, esesɛɛ ee nadi ekwyala ɛ djas neebela mɛsuk. Ye na bɛ é yɛ eekwyalaa náá: «Mɛ
ɛ nɛ gwyes mɛdii†.»
29 E di tak, ye nabɛɛ nɛ bhe nɛ mɛnyok mɛ na bwaaz-bwaaz tɔ tak «tɔɔɔ». Tin, wɔ
gwaa esodja zokaduu pes mɛnyuku tɔ mɛnyok mɛ tak, bɛ eezɛkɔl e lɛɛ mɔɔ le. Bhii tak
bɛ eezɛsɛɛb yɛ pɛ pak nuub ɛ Yezu.
30 Yezu eezɛdɛ mɛnyok mɛ na bwaaz-bwaaz menek, bhii tak nyɛ zɛke náá: «Djas
eedjala!» Ɛ di'enek, nyɛ eezɛsil lo si. Bhii tak, nyɛ eezɛsil eswos.

Esodja eelum Yezu e ebhaaz nɛ ɛkɔɔ

31 Ye nabɛɛ, e ges dwoo saba. Ekukuma eYuda nabɛ ààkwyɛl náá, emuu di kɔ mɛlaaba
e dwoo saba. Bela náá, ye nabɛɛ boo saba. Tin, bɛ é boozɛke nɛ Pilat náá, nyɛ lwom bot,
bɛ kɛɛbwak mɛko mɛ bot ɛ nadi e mɛlaaba ɔ, da bɛ é dis emuu bɔɔ.
32 Tin, esodja naazɛzyɛ zɛbwak bɛ mɛko mɛ bot ɛbá nabemaa e mɛlaaba lɔɔg wat nɛ
Yezu ɔ.
33 Dáa bɛ nakazyɛ étɛp ɛzɛbwak yɛ Yezu ɛ, bɛ ka bee ɛ, nyɛ eezegwyɛ. Ɛtɛp tak ɛ bɛ nadi
ààbwak nyɛ mɛko.
34 Tin, wɔ gwaa sodja ngɔt zokazɛlum nyɛ nɛ ɛkɔɔ e bhaaz. Wɔ gwaa, ghiya nɛ mɛdii
zokazɛwyis e sum di tak.
35 Mot nabee nɛ mis mɛ dáa étɛp bak djas nadi sɛɛ ɛ di kaada etɛp bak. Etɛp ee nyɛ di lɛɛ
wak ɛ, ye é etɛp etsɛɛtsɛ. Nyɛ nɛ gu náá, nyɛ lɛɛ ɛ etɛp etsɛɛtsɛ. Nyɛ lɛɛ bin ɛ, etɛɛ náá, biyɔ
pe, bi neemyaal.
36 Etɛp bak djas nasael ɛ, etɛɛ náá, sa nakwyalaa tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb náá: «Nyɛ
aanàkwaabwakaa gwyes wat ɛ‡» neebela ɛsuk.
37 E dhiiti di, mɛkana mɛ Zɛɛb baalɛɛ ɛ náá: «Bɛ waabee mot bɛ lum nyɛ e bhaaz ɔ§.»

Muu ɛ Yezu eekɛnɛɛgaa tɔ ɛvit

38 Bhii tak, Zozɛf mot dɛl Alimate eezɛwaab nɛ Pilat náá, nyɛ djɛ nyɛ ze étɛp ɛnɔɔ muu ɛ
Yezu nyɛ neekɛdel. Zozɛf nabɛɛ djekel ɛ Yezu tɔ syaab, etɛɛ náá, nyɛ nadi kaab ekukuma
eYuda. Pilat zokamyaal, bhii tak, nyɛ eezɛtó, kɛnɔɔ muu ɛ Yezu.
39 Nikodhɛm, mot nató kɛboma nɛ Yezu dhiiti dwoo e pum ɔ, zokazyɛ. Nyɛ nazyɛ ɛ nɛ
epuuza bɛmɛnanas ekilo mɛkam-mɛlɛl yii nasael nɛ miid nɛ aloe* ɛ.
40 Tin, bɔɔ bɛbá eezɛnɔɔ muu ɛ Yezu. Wɔ gwaa bɛ zɛpil yɛ tɔ epes bheeza, nɛ ɛsoso
mɛnanas menek e tak. EYuda dyeebazezyɛ nɛ ɛsesa deenek, esok bɛ di ɛkɛdel mot ɛ.
41 E ngwoob di bɛ nawa Yezu e mɛlaaba ɛ, ye nabɛɛ nɛ bok wat tin. Tɔ bok tak, ye nabɛɛ
nɛ ɛvit ɛ na bes† nadi náá, bɛ dinaa ààpaawa mot tɔ tak sok ɛ.
42 Dáa nadi náá, ye nabɛɛ e ges dwoo saba eYuda ɛ, nɛ dáa ye nabela náá, ɛvit nadi é
ɛkunaaɛpe ɛ. Etɛɛ tak ɛ, bɛ zokanɛɛg muu ɛ Yezu tɔ tak.

20

Ɛvit toto

1 Kɛɛŋ tɔ ghooghom mɛlem mɛ dwoo yenga, Maali moma dɛl Makdala eezɛtó pɛ ɛvit.
Nyɛ kabee ɛ, ɛvit moo mbek, boo ɛkok ɛ nadi eyalaa ɛvit nɛ yɛ ɔ, moo mbiŋela e ngwoob ɛ
ɛvit.
2 Nyɛ eezɛsum kaab, tó, kɛlɛɛ Simɔŋ Pyɛɛd nɛ dhiiti djekel ɛ Yezu nadi kwyɛl ɛbuɛpe ɔ.
Tin, nyɛ eezɛlɛɛ bɛ náá: «Bɛ eedis muu ɛ Ghɛŋ tɔ ɛvit ɛ lɛ. Bis ààgu pɛ kyee bɛ kɛnɛɛg nyɛ
é.»

---

† **19:28** Mɛd 69.21 ‡ **19:36** Ɛwy 12.46; Ɛla 9.12; Mɛd 34.21 § **19:37** Zal 12.10 * **19:39** *nasael nɛ miid nɛ aloe* Yɛ ɛ bɛmul na mbɛɛ mɛnuub nasael nɛ epɛk nɛ eka e le ɛ. EYuda nadi sɔ yɛ tɔ epes e kaad, da bɛ é del bɛmuu nɛ yɛ. † **19:41** *ɛvit ɛ na bes* eYuda nabobwak mɛvit mɔɔ ɛ tɔ mɛkok dáa bɔɔ mendjaa.

3 Tin, Pyɛɛd bɛ nɛ dhiiti djekel eezɛnɔɔ mɛnyel tó pɛ ɛvit ɛ tak.
4 Bɔɔ djas bɛbá eezɛsum kaab. Dáa bɛ nadi kaab ɛ, dhiiti djekel yenɔk naadhaa Pyɛɛd nɛ kaab, nyɛ eezɛkum pɛ ɛvit ɛsok.
5 Tin, nyɛ eezɛmalal gwyák tɔ ɛvit, nyɛ kabee ɛ bɔɔ epes e kaad bɛ nadjɛl Yezu nyel nɛ ye é, nɛɛga si. Nyɛ kadi ɛ, ààni tó ɛvit.
6 Simɔŋ Pyɛɛd mot nadi du nyɛ pɛ bhis'ɔ eebaazɛkum yɛ. Wɔ gwaa nyɛ zɛni tɔ ɛvit, nyɛ kabee ɛ bɔɔ epes e kaad bɛ nadjɛl nyɛ nyel nɛ ye é, nɛɛga si.
7 Dɔɔ nɛ bhɛɛ bɛ nabutal lo ɛ Yezu nɛ ye é. Bhɛɛ tak nabɛɛ ààdi e di wat nɛ bɔɔ epes e kaad bɛ nadjɛl nyɛ nyel nɛ ye é. Bhɛɛ nadi é, pila e dhiiti di.
8 Tin, djekel naleedum ɛsok ɔ, zokazɛni tɔ ɛvit. Dáa nyɛ nabee deenek ɛ, nyɛ eezɛdum koŋ nɛ Yezu.
9 Tin, kɛkum ɛwala ɛlenek, bɛdjekel ɛ tak nabɛɛ bɛ dinaa ààmɛt ɛsuk ɛ ekwyala e Zɛɛb di ke náá, Yezu nawaadiɛ gom tɔ ɛsyee ɛ.
10 Bhii tak, bɛdjekel binɔk bɛbá eezɛsik, tó pɛ ndjaŋ ɔɔ.

Yezu eezɛlyaal Maali moma Makdala nyel

11 Maali nadi é tetel pɛ kel e ngwoob ɛvit, nyɛy é dje. Dáa nyɛ nadi é dje ɛ, wɔ gwaa nyɛ malal gwyák tɔ ɛvit.
12 Nyɛ kabee ɛ, efofop ebá nɛ ekaad e na puu e mɛnyel, bɔɔ mendiindil e di bɛ nanɛɛg muu ɛ Yezu ɔ. Ngɔt pɛ kyee bɛ nanɛɛg lo ɛ Yezu ɛ, nwyak ngɔt pɛ kyee mɛko.
13 Ɛ̀ di'enek, efofop eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ dje yé?» Nyɛ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bɛ eedis Ghɛŋ'am. Mɛ ààgu pɛ bɛ kɛnɛɛg nyɛ é.»
14 Dáa nyɛ nalii deenek ɛ, nyɛ eezɛliig mis, nyɛ eebee Yezu tinaak tetel. Tin, Maali nabɛɛ ààgu náá, ye nabɛɛ Yezu.
15 Wɔ gwaa Yezu zɛdji náá: «Wɛɛ moma, wɔ dje yé? Wɔ saa zɛ?» Nyɛ nagu ɛ náá, ye nabɛɛ mot-mɛsa mɛ bok. Ɛ̀tɛp tak ɛ nyɛ nabɔɔza nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ náá, wɔy ɛ dis nyɛ ɔ, lɛɛa mɛ pɛ wɔ kɛnɛɛg nyɛ é, mɛ neetó, kɛnɔɔ nyɛ.»
16 Tin, Yezu eezɛke nɛ nɛ: «Maali!» Nyɛ eezɛliigel, gwyák pɛ Yezu nadi é. Bhii tak, nyɛ eezɛlii nɛ nɛ tɔ dhaad lii ebhele náá: «Rabhuni!» Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ: «Lyoel».
17 Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Nà mɛt mɛ etɛɛ náá, mɛ dinaa paa byet pɛ daa Saag'am. Deenek, Tɔ́a, kɛlɛɛ nɛ bɔn nyɛɛg bam náá, mɛ ɛpebyet pɛ daa Saag'am, baadi pe Sɛɛg'en ɔ; pɛ daa Zɛɛbam, baadi pe Zɛɛben ɔ.»
18 Ɛ̀ di'enek, Maali moma dɛl Makdala eezɛsik, tó pɛ bɛdjekel nadi é. Nyɛ eekɛlɛɛ bɛ náá: «Mɛ eebee Ghɛŋ!» Bhii tak, nyɛ moo elɛɛ bɛ etɛp ee nyɛ nalɛɛ nyɛ é.

Yezu eezɛtel bɛdjekel bɛ nyel

19 Ye nazobɛ ɛ dwoo yenga tak wat bikoko, bɛdjekel nadi é bɔɔ djas e di wat tɔ dhiiti ndjaa. Ye nabɛɛ, bɛ eekɔɔl ɛbɛ ɛ ndjaa ghiŋ, etɛɛ náá, bɛ di kaab ekukuma eYuda. Yezu zɛzyɛ, nyɛ eezɛtyaa tetel kuku ɛbwak ɛ lɔɔ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Egwyem di nɛ nen!»
20 Tin, dáa nyɛ nasilal ɛke nɛ nɔɔ deenek ɛ, nyɛ moo tin é lyaal bɛ ebam e mɛmbɔ mɛ nɛ yii bhaaz'ɛ. Ɛ̀ di'enek, elyem bɛdjekel nalwood nɛ mɛmyaala dáa bɛ nabee Ghɛŋ ɛ.
21 Yezu eebaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Egwyem di nɛ nen! Dáa Saag'am nalwom mɛ ɛ, mam pe mɛ eelwom bin.»
22 Bhis mɛkpa menek, Yezu eezɛwuubal kɔ lɔɔ, nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Nɔɔka Sisim na Dɛɛ!
23 Bot ɛ bi aapel mesyem mɔɔ ɛ, mesyem mɔɔ waapelel. Bot ɛ bi aapɛɛ ɛpel ɛ mesyem mɔɔ ɛ, mesyem mɔɔ aanàkwaapelel.»

Yezu eezɛtel Toma nyel

24 Ghuna ngɔt tɔ bɛdjekel kam nɛ bɛbá, Toma mot nagetaa din ɛ «Ɛwas» ɔ, nabɛ ààdi tak é ghɛŋ Yezu nazyɛ é.
25 Tin, bɛdhiiti bɛdjekel zokazɛlɛɛ nyɛ náá: «Bis eebee Ghɛŋ!» Wɔ gwaa Toma zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ ɛ di ààbee ebam mɛpyoŋ mɛ epɔndi tɔ mɛmbɔ mɛ ɔ. Mɛ di ààwa djin tɔ

ebam mɛpyoŋ mɛ tak ɔ. Mɛ di ààwa mbɔ tɔ bam bɛ natuu nyɛ ɛkɔɔ é ebhaaz ɔ. Yɛ di ààbɛ deenek ɔɔ, mɛ tok nɛ ghwyil ɛmyaal.»

26 Yenga wat bhii tak, bɛdjekel nabaadiɛ zɛɛga e di wat tɔ ndjaa. Toma nadi é tin, bɛ nɛ bɛ nɔɔ. Mɛbɛ mɛ ndjaa nadi ekɔɔla ghiŋ. Tin, Yezu eezɛzyɛ, nyɛ eezɛtyaa tetel kuku ɛbwak ɛ lɔɔ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Egwyem di nɛ nen!»

27 Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ Toma náá: «Wa djinɔ wak, da wɔ ɛ bee mɛmbɔ mam. Sɛɛba mbɔ ɔ, da wɔ ɛ zɛwa tɔ ebhaaz bam. Kata ɛswonal, da wɔ ɛ dum koŋ nɛ Zɛɛb!»

28 Tin, Toma eezɛbɔɔza náá: «Ghɛŋ'am, Zɛɛbam.»

29 E di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ dum koŋɔ nɛ nam ɛ, etɛɛ náá, wɔ eebee mɛ? Ɛnyɔ nɛ bot ɛ di dum koŋɔɔ nɛ nam, bɔɔ ààbee mɛ!»

Mɛsɔ mɛ mɛkana mak nakwyalaa ɛ

30 Yezu naasa dhiiti bɛtɛ nɛ endem e mɛbwala e mis mɛ bɛdjekel bɛ. Endem e mɛbwala ngɔt di náá, etok kwyala, tɔ mɛkana mak ɛ.

31 Yak tak nakwyalaa ɛ, étɛp bi neemyaal náá, Yezu ɛ Mɛsia Mɔn Zɛɛb. Tin, bi ɛ dum koŋ nɛ nɛ deenek ɔ, bi ɛ waabela tsik na kɔm-kɔm nɛ din ɛ lɛ.

21

Yezu eezɛlyaal nyel nɛ bɛdjekel bɛ dii Tibeliad

1 Bhis ba mɛlu, Yezu baazɛtel nyel tela sis nɛ bɛdjekel bɛ e ɛboŋ ɛ dii Tibeliaad. Beeka dáa ye nadhaŋ ɛ.

2 Simɔŋ Pyɛɛd, nɛ Toma nadi djóoaa «Ɛwas» ɔ, zɛnɔɔ Natanaɛl mot ghaada Kana, pɛ kyee dik Ghalile. Baazɛnɔɔ bɔn ɛ Zɛbɛdɛ bɛbá, nɛ bɛdhiiti bɛdjekel bɛbá, bɛ nadi é sama wat.

3 Simɔŋ Pyɛɛd eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mɛ ɛpetó kɛlóo ngwyep.» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá, «Djhookaka.»

Tin, bɛ eezɛwyis, zɛni tɔ boo elɛɛd. Deenek, e pum yenek djas bɛ nabɛɛ ààkobela sonok.

4 E mɛlem kɛɛŋ, Yezu eezɛtyaa e ngwoob dii tak. Tin, bɛdjekel naabee nyɛ, ààgu náá, ye é Yezu.

5 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Ehe biyɔ mengbaaz, bi tok nɛ ba bɛsu?» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ohoo, bis tok nɛ yɛ hoo.»

6 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Laka ɛwyet pɛ kyee mbɔ eghɛŋ e boo elɛɛd bin, bi ɛ waabela.» Tin, bɛ eezɛlaa é yenek, wɔ gwaa bɛ zɛbela bɛtɛ nɛ bɛsu. Mɛbu mɛ tak ààdjala nɛ dáa bɛ aakwak ɛghɛɛ yɛ.

7 Djekel Yezu nadi é kwyɛl ɛbuɛpe ɔ, zokake nɛ Pyɛɛd náá: «Ye é Ghɛŋ!»

Dáa Simɔŋ Pyɛɛd nagwak mɛkpa mɛ náá: «Ye é Ghɛŋ!» Nyɛ eezɛkɔl ndjookuwa yɛ e kuu, etɛɛ náá, ye nabɛ é, nyɛ naadis ndjookuwa étɛp ɛla ɛwyet. Bhii tak nyɛ eezɛghaaga tɔ dii.

8 Bɛdhiiti bɛdjekel eezɛbula tɔ boo elɛɛd bɔɔ é dul ɛwyet «tɔɔɔ» nɛ bɛsu tɔ tak. Bɛ nabɛɛ ààdyeebatseta nɛ ɛboŋ bɛ nadi é tyee emɛtɛlɛ bɛdhet ebá nɛ ɛboŋ.

9 Dáa bɛ nazesɛɛ nɛ elɛɛd e bɔs ɛ, bɛ ka sɛka ɛ du nɛ su kɔ tak, zɛnɔɔ mapa.

10 Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Dhaaka nɛ bɛdhiiti bɛsu ɛ bi gó ɛ.»

11 Tin, Simɔŋ Pyɛɛd eezɛgo tɔ elɛɛd. Nyɛ eezɛdul ɛwyet ɛ nazelwood nɛ bɛsu ɛ, pɛ kyiid. Deenek, tɔ ɛwyet, ye nabɛɛ nɛ eboo bɛsu dhet nɛ mɛkam-mɛtɛn nɛ elɛl. Tin, nɛ eboo bɛsu binek, ɛwyet nabɛɛ àànyɛɛ.

12 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ bɛdjekel náá: «Dha dɛka!» Tin, tɔ bɛdjekel, ye nabɛ ààbɛ nɛ mot ngɔt nabɛɛ nuubɛ, dji náá: «Wɔ é zɛ?» Etɛɛ náá, bɔɔ djas nadi gu náá, ye nabɛɛ Ghɛŋ.

13 Yezu eezɛtiila. Wɔ gwaa nyɛ zɛnɔɔ mapa, kaa bɛ ye é. Bhii tak nyɛ eebaazɛnɔɔ su, kaa bɛ ye é.

14 Yenek tak nabɛɛ tyee esok elɛl ee nyɛ nalyaal bɛdjekel bɛ nyel, bhis Zɛɛb nagomal tɔ esyee nyɛ é.

Yezu eezɛbulal ɛgwakel ɛ bɛ nɛ Pyɛɛd

15 Bhis bɛ nasilal ɛdɛ edee ɛ, Yezu eezɛke nɛ Simɔŋ Pyɛɛd náá: «Simɔŋ mɔɔ Zaŋ, wɔ nɛ
kwyɛl mɛ dhaa bak bot e?» Simɔŋ eezɛbɔɔza náá: «Hɛɛɛ, Ghɛŋ, wɔy wɔ ɛmet nɛ gu náá, mɛ
nɛ kwyɛl wɔ.» Tin, Yezu eezɛlɛɛ nɛ nɛ náá: «Wyeela bɔɔ ebhata bam.»
16 Nyɛ eebaazɛdji djia sis tyee esok ebá: «Simɔŋ, mɔɔ Zaŋ, wɔ nɛ kwyɛl mɛ?» Tin, Pyɛɛd
eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Hɛɛɛ, Ghɛŋ, wɔ nɛ gu djas. Wɔ nɛ gu náá, mɛ nɛ kwyɛl wɔ!» Yezu
eebaazɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Baala etaabam.»
17 Nyɛ eebaazɛdji djia sis tyee esok elɛl náá: «Simɔŋ, mɔɔ Zaŋ, wɔ nɛ kwyɛl mɛ?» Tin,
lyem nabɛɛ, ye kpaa Simɔŋ nɛ dáa nyɛ nabaadji mɛdjin mɛ tak djia sis náá: «Simɔŋ, mɔɔ
Zaŋ, wɔ nɛ kwyɛl mɛ?» Tin, Pyɛɛd eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, wɔ nɛ gu djas, wɔ nɛ gu náá,
mɛ nɛ kwyɛl wɔ!» Yezu eebaazɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wyeela etaabam.
18 Mɛ lɛɛ wɔ yɛ tsɛɛtsɛ: Eghɛŋ wɔ nadi, wɔ dinaa ngbaaz ɛ, wɔ nakokɔl bhɛtɛ yɔ e kuu ɛ
wɔy wɔ ɛmet. Wɔ natetó ɛ pɛ lyemɔ nadi kwos ɛtó ɛ. Tin, eghɛŋ yɛ ààkabɛ náá, wɔ eezegeeb
ɛ, wɔ aazokasesɛɛb ɛ mɛmbɔ, da mot sis ɛ kɔl wɔ bhɛtɛ. Da nyɛ é tó nɛ nɔ pɛ lyemɔ aadi
ààkwos ɛtó ɛ.»
19 Nɛ mɛkpa menek, Yezu nadi é lyaal ɛ dáa ɛsyee ɛ Pyɛɛd aadi é, dáa ɛsyee ɛ lɛ aadjɛ
Zɛɛb duu ɛ. Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Dua mɛ!»

Yezu bɛ nɛ djekel nyɛ nadii kwyɛl ɛbuɛpe ɔ

20 Pyɛɛd eezɛliig mis, nyɛ eezɛbee djekel ɛ Yezu nadi é kwyɛl ɛbuɛpe ɔ. Djekel tak ɛ mot
namalal pɛ daa Yezu esok bɛ nadi é ɛdɛ edee ɛ. Da nyɛ zɛdji Yezu náá: «Ghɛŋ, ɛzɛ aakɛka
wɔ gha?»
21 Tin, beea Pyɛɛd nabee nyɛ é, nyɛ eezɛdji Yezu náá: «Ha nyɛy, Ghɛŋ, ɛyé aasa nyɛy?»
22 Yezu eezɛbɔɔza náá: «Mɛ kwyɛl náá, nyɛ di nɛ tsik kɛyaka nɛ dwoo mɛ waabula ɔ, ye
gwyák wɔ wo? Wɔy, dua mɛ!»
23 Tin, lɛŋ tak eezɛkɛ pak bot ɛ nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ náá, djekel yenɔk
aanàkwaagwyɛ. Ghuna Yezu nabɛɛ ààke nɛ Pyɛɛd náá: «Nyɛ aanàkwaagwyɛ.» Nyɛy nake
ɛ náá: «Mɛ kwyɛl náá, nyɛ di nɛ tsik, kɛyaka nɛ dwoo mɛ waabula ɛ, ye gwyák wɔ wo?»
24 Ye é djekel tak nyɛ ɛmet ɛ di kaada etɛp ee nyɛ bee ɛ. Nyɛ é boo wa yɛ tɔ ekwyala.
Deenek, mena nɛ guka náá, etɛp ee nyɛ di lɛɛ ɛ, ye é tsɛɛtsɛ.

Lii mɛsik

25 Yezu naabaasa bɛdhiiti bɛtɛ nɛ esonok. Ye é pe bɛ ɛ, bɛ kwyal djas tɔ bɛmɛkana ɔ. Mɛ
bee é náá, pe bɔs djas aanàkwaakodjala-djalak étɛp ɛnɛɛg ɛ bɛmɛkana mɛ tak.

Mɛsa mɛ Bot ɛ Lwoma
Mɛsa
Mɛkɛn mɛ ekwyala

Mɛkana mɛ mɛsa mɛ bot ɛ lwoma ɛ bhɔɔba Mbɛɛ Bhaadal ɛ Luk nakwyal ɛ. Nyɛ kaada ɛ dáa bot ɛ lwoma, bot ɛ Yezu nalwom ɔ nagoola bhaadal. Bɛ nakan ɛgoola ye é pɛ Yeluzalɛm, bhii tak pɛ kɔ epes e mɛdhik mɛ nadi mbaka-mbaka nɛ tin ɛ, bhii tak pɛ kɔ mɛdhik mɛ di é ngwoob ɛ ngwoob boo dii mɛsɔn Meditelane ɛ. Deenek, bɛ naasa **lwomel** Yezu nalwom náá, bɛ sa ɛ (Luk 24.47-48, bot ɛ lwoma 1.8).

Ɛ̄ mɛkɛn mɛ mɛkana mɛ bot ɛ lwoma, Yezu eebyet tɔ gwoo pɛ dáa Zɛɛb (1.9). Nenak nyɛ tokapɛ e di wat bɛ nɛ bɛ nɔɔ dáa nyɛ nadidi sok ɛ, e di'enek, nyɛ eedhis bɛdjekel bɛ Sisim na Dɛɛ, nadus pɛ dáa Zɛɛb ɛ (ɛlaŋel ɛ ebá). Sisim tak ɛ di djɛ bɛ ghwyil ɛ kɛgoola embɛɛ esa e Zɛɛb sa ɛ. Mɛkɛn nɛ mɛsik mɛ mɛkana mɛ bot ɛ lwoma, Sisim na Dɛɛ ɛpedul bɛdhiiti bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ pɛ dáa Yezu.

Kɛkum pɛ ɛlaŋel ɛ kam nɛ ebá, **mot-lwoma Pyɛɛd** di mot ghoŋ tɔ etɛp ee di kaadaa tɔ mɛkana mɛ bot ɛ lwoma ɛ.

Bɛdjekel ɛ Yezu ɛ eYuda, bɛ é kuku ɛtó pɛ kok Ndjaa-ebuwa Yeluzalɛm, tin, bɛ nadi lii kɔ ɛsu ɛ lyoel'ɔ (ghɛŋ'ɔ). Deenek, tyee wat nɛ Yezu, bɛ nabɛ ààdi é gwakel nɛ bɛghaa-Zɛɛb (ɛlaŋel ɛ elɛl kɛkum yii etɛn).

Bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ eezɛtó kɔ mɛl mɛ kyee dik Yude djas, pɛ Samali nɛ pɛ mɛdhik mɛ sis. Bɛ nadi goola Mbɛɛ Bhaadal pɛ dáa bot ɛ membyak me sis ɛlaŋel ɛ etɛn nɛ elɛl kɛkum ɛlaŋel ɛ kam nɛ ebá (8—12). Yenek ɛ dhiiti sa na bes. Eghɛŋ tak, eYuda bɔɔ ɛmet ɛ nazodi é gu Zɛɛb ngɔt tak. Bɛ nadi gek náá, bot ɛ bɛdhiiti bɛzɛɛb ɛ sis tok nɛ ghwyil ɛ gu nyɛ. Tinaak, Yezu Klisto ɛpesa náá, bot djas di nɛ ɛgwakel nɛ Zɛɛb. Bɛzɛɛga ekeletyɛ, nɛghu bɛzɛɛga mendjaala ɛ pe byel. Ye ɛpebilel ɛbilel nɛ ɛbilel. Bot ɛ di tɔ tak ɔ bot ɛ mbyak eYuda nɛ bot ɛ membyak me sis.

Kana pɛ pak ɛlaŋel ɛ kam nɛ elɛl, **mot-lwoma Pɔl** ɛ ka zɛdu bhis ɛ Pyɛɛd tɔ ekwyala e mɛkana mɛ bot ɛ lwoma. Yezu Klisto ɛ nadjóo Pɔl (ɛlaŋel ɛ etɛn nɛ ená). Bot ɛ zɛɛga mendjaala Antyɔs pɛ kyee dik Siili zo ka zɛsɛɛ nyɛ nɛ bɛdhiiti bot nakwaa di gyee nɛ nɛ ɔ, étɛp bɛ neekɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Yezu Klisto ɛtsetaɛpe pɛ mɛdhik mɛ sis. E ɛkɛn é ɛlaŋel ɛ kam nɛ elɛl, kɛkum ɛlaŋel ɛ mɛkam-mɛmbá nɛ etɛn nɛ elɛl, liial ɛ mɛdjoŋ mɛ lwomelɛ. Ye kaada ɛ dhaa Mbɛɛ Bhaadal eezedjala mbaka-mbaka nɛ Meditelane kɛkum pɛ ghaada Lɔm nadi boo ghaada ekukuma kyee dik tak ɛ.

Mbɛɛ Bhaadal ɛ Yezu Klisto Luk nakwyal ɛ ɛpeliial ghɛŋ Yezu nadi kɔ bɔs ɛ. Dum nɛ mɛkana mɛ mɛsa mɛ bot ɛ lwoma, ye é ɛkɛn ɛ étɛp ee **ɛwala ɛ bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala**. Ye é ɛwala ɛ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ di ekeletyɛ ɔ ɛpegoola mɛlu djas nɛ é e di djas Mbɛɛ Bhaadal ɛ Yezu. Bɛ goola ye é pɛ dáa bot ɛ membyak djas nɛ pɛ dáa bot ɛ bɛzɛɛb djas, pɛ dáa eboo bot, nɛ pɛ dáa bɔɔ dhyeeb, pɛ dáa bɛkum ɛ bot nɛ pɛ dáa bɛdjel.

Yezu eekɛk bot ɛ lwoma Sisim na Dɛɛ

1 Wɛn sɔ'am Teofil, tɔ mɛkana mam yii ɛsok, mɛ naakaada etɛp ee Yezu nasa ɛ, nɛ mɛlyo
mɛ nyɛ nalyo djas e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ,
2 zɛkum dwoo Zɛɛb naben nyɛ tó tɔ gwoo ɛ. Ɛsok nɛ nyɛ nabyet tó tɔ gwoo, ye nabɛɛ nyɛ
eelik bot ɛ lwoma mɛlyo nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ.
3 Etɛɛ náá, bhis ɛsyee ɛ lɛ, nyɛ nadidi ɛ é lelyaal bɛ nyel, étɛp bɛ neemyaal náá, nɛ tsɛɛtsɛ
nyɛ é nɛ tsik. Mɛlu mɛkam-mɛná, nyɛ nadi é lelyaal bɛ nyel, nyɛ nadi é lii nɛ nɔɔ kɔ ɛsu ɛ
Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.
4 Dhiiti dwoo nyɛ nadi é dɛ edee lɔɔg wat bɛ nɛ bɛ nɔɔ, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Sa mot
ààtseta nɛ ghaada Yeluzalɛm. Bwoodka sa Saag'am nakɛk ɛ, sa mɛ nalɛɛ bin ɛ.

5 Etɛɛ náá, Zaŋ Nduuel-bot naduu bot Zɛɛb é tɔ mɛdii, gɔs ɛ náá, tɔ kil mɛlu mɛ di zyɛ
yenek, biyɔ aaduwa Zɛɛb ɛ tɔ Sisim na Dɛɛ.»

Zɛɛb eezɛben Yezu tó tɔ gwoo

6 Deenek, bot ɛ nasɛɛga e di wat bɛ nɛ Yezu ɔ ɛ boozɛdji nyɛ náá: «Ghɛŋ, ye é ɛwala ɛlak
é wɔ aagomal ɛyoŋ ɛ Yisalaɛl ee?»
7 Yezu eezɛbɔɔza náá: «Dum nɛ tɛp ɛwala nɛ dwoo ɛlenek ààgwyák biyɔ, etɛɛ náá,
Saag'am ɛ nazekoobal yenek nɛ ghwyil ɛ.
8 Yɛ kabɛ biyɔ, bi é waabela boo ghwyil esok Sisim na Dɛɛ aasul kɔ lin ɛ bi aadi é
bɛtyaasɛs bam pɛ Yeluzalɛm, pɛ kyee dik Yude nɛ Samali kɛkum pɛ mɛsik mɛ bɔs.»
9 Bhis Yezu nake deenek ɛ, nyɛ eezɛbyet tó tɔ gwoo, bɔɔ djas é bee, wɔ gwaa eguud
zokazɛdipal nyɛ é mis mɔɔ.
10 Dáa bɛ nadi gwyák tó gwoo esok Yezu nadi é byet ɛ, e di tak bot ɛbá nɛ ekaad ee na
puu eezɛtuula bɛ,
11 bɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bot ɛ Ghalile, étɛp yé bi di gwyɛ é gwyák tɔ gwoo? Yezu yenɔk
mot Zɛɛb zedis nyɛ pak'en bin nyɛ tó tɔ gwoo ɔ, nyɛ aabaazobula ɛ dhatyee bi bee nyɛ é
byet enek.»

Mot nagila Yudas ɔ

12 Bot ɛ lwoma eezɛsik pɛ Yeluzalɛm, dusa pɛ ɛtsok ɛ pyeeb Oliv. Ɛtsok ɛ tak natseta nɛ
ghaada é tyee pes ɛwala ɛwat é kyeed mɛko.
13 Dáa bɛ nakum pɛ Yeluzalɛm ɛ, bɛ eezɛni tɔ dhiiti dhɛŋ nadi pɛ ɛko é, ye nabɛɛ e di
bɛ nadi zyezyɛ nɛ ɛsɛɛga sok ɛ. Ye nabɛɛ Pyɛɛd, Zaŋ, Zak, Andele, Filip nɛ Toma, zɛnɔɔ
Bhaatelemi, nɛ Matye, Zak mɔɔ Alfe, Simɔŋ mot di tɔ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi djóoaa eZɛlɔt ɔ,
zɛnɔɔ Yudas, mɔɔ Zak.
14 Bɔɔ djas, bɛ nabɛ ɛ nɛ mɛfulu mɛ ɛsesɛɛga é zɛɛga mendjaala bɛ nɛ boa, nɛ Maali nyɛɛg
ɛ Yezu, zɛnɔɔ bɔn nyɛɛg ɛ Yezu esok nɛ esok.
15 Dwoo wat wɔ gwaa bot ɛ nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ zokazɛsɛɛga e di wat, mɛtaŋ mɛ bot
ɛ tak nabɛ tyee bot dhet nɛ mɛkam-mɛmbá. Wɔ gwaa Pyɛɛd zɛtiaa tetel kuku ɛbwak ɛ lɔɔ,
nyɛ eezɛke náá:
16 «Bɔn ɛ nyɛɛg bam, ye bɛ é yɛ eegoka náá, sa Sisim na Dɛɛ naloolɛɛ tɔ ekwyala e Zɛɛb ɛ
sɛɛ. Pɛ tɔ nuub ɛ Dhavid, nyɛ naaloolii dum nɛ Yudas náá. Ye é Yudas ɛ nadul bot ɛ nazɛmɛt
Yezu ɔ.
17 Nyɛ nadi é ngɔt tɔ lɔɔg'es bot ɛ lwoma, nyɛ nabɛ ɛ nyɛ eebela yɛ kyee ɛkɛɛ tɔ lwomel
bis nalwomaa ɛ.
18 Deenek, nɛ epata ee bɛ nadjɛ nyɛ étɛp nyɛ nazekɛ seeb Yezu ɛ, nyɛ naabɔm pyeeb.
Nyɛ nabɛɛ nyɛ eeduma si nɛ ɛghet é bɔs, mɔ tii nyɛ, mendja djas pɛ kel.
19 Bot ɛ Yeluzalɛm djas naagwak tɛp tak, e di tak ɛ bɛ naget pyeeb tak tɔ lii'ɔɔ ɛ
“Akɛldama”. Ye kwyɛl ɛlɛɛ é “pyeeb ghiya”.»
20 «Tinaak, beeka sa di kwyala tɔ mɛkana mɛ mɛdjeeb ɛ:
“Ndjaŋ'ɛ goka nɛ ɛlik é wum;
sa dhiiti mot ààlik tɔ tak.”
Ye nabaakwyalel é náá:
“Da dhiiti mot ɛ zɛdjila nyɛ tɔ mɛsa mɛ.*”
21 «É goka nɛ ɛnɔŋaa ɛ, mot ngɔt tɔ sama bot ɛ nadi é gyee mena nɛ bɛ nɔɔ esok mena
nadi é kɛka mɛlu djas mena nɛ Ghɛŋ Yezu ɛ:
22 kɛkan dwoo Zaŋ naduu nyɛ Zɛɛb ɛ, kɛyaka nɛ dwoo Zɛɛb nadis nyɛ pak'enaka é. Mot
tak aakadi é tiaa-sɛs mena bɛ nɔɔ, étɛp kɛbaŋa nɛ bot náá, Yezu naazegom bhis ɛsyee ɛ lɛ.»
23 Tin, bɛ eezɛlyaal bɛ bot ɛbá: Ye nabɛɛ Zozɛf. Dhiiti din ɛ lɛ nabɛɛ Bhaalsabhas, nyɛ
nabaadi é djóoaa é Justus. Zɛ nɔɔ Mathias.

---

* **1:20** Mɛd 69.26; 109.8

24 Bhii tak bot ɛ nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ zokazɛsɛɛga, bɛ moo tin é djaala náá: «Ghɛŋ,
wɔy mot di é gu ebhum elyem e bot ɔ. Lyaala bis mot wɔ tɔ́ tɔ sama bot ɛbá bak ɔ,
25 étɛp nyɛ needi ngɔt tɔ sama bot ɛ lwoma, e di mɛsa ɛ Yudas mot lik bhis tɔ́ e di di
egoka nɛ nɛ ɔ.»
26 Tin, wɔ gwaa bɛ zɛsa dhiiti ɛgwyeeg, ɛgwyeeg ɛ tak ka sɛɛ é Mathias. Mathias ɛ
boozɛni tɔ sama bot ɛ lwoma kam nɛ ngɔt.

2

Ɛzyɛ Sisim na Dɛɛ

1 Dáa dwoo Pɔtekɔt nakakum é, bot ɛ nadi é dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ nadi é é zɛɛga sum wat.
2 Ka sɛɛka tɔ gwoo ɛ, dhiiti mɛwuŋal dáa ghuu na lyelyel eezɛlwoodal ndjaa djas bɛ nadi
tɔ tak ɛ.
3 Tin, bɛ eezɛbee esonok eezɛtyaa kɔ elo bɔɔ tyee mengel me du. Bhii tak wɔ gwaa ngel
tak zokazɛbɛka bɔɔ epes-epes, kyee waa-wat eekɛtyaa kɔ lo mot ngɔɔngɔt.
4 Bɔɔ djas naalwood nɛ Sisim na Dɛɛ. Bhii tak bɛ moo tin é lii membyak mesis. Dáa
Sisim ɛ nadi é djɛ bɛ ghwyil ɛlii ɛ.
5 Tin, é ghɛŋ tak, bot ɛ mbyak eYuda nambɛɛ elyem di kɔ mɛl djas di kɔ bɔs ɔ nadi é tin
kɔ ghaada Yeluzalɛm.
6 Dáa bɛ nagwak ɛtap ɛlenek ɛ, bɔɔ djas zokasum ekaab zɛsɛɛga e di wat. Bɛ moo tin
é djoka ɛbuɛpe etɛɛ náá, mot nɛ mot nadi gwak bot ɛ nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ é lii tɔ
membyak mɔɔ met.
7 Bɛ naadyeebadjoka ɛbuɛpe, bɔɔ náá: «Bot ɛ di lii'aak tok bot ɛ dɛl ɛ Ghalile?
8 Ye sa dáa náá, mot nɛ mot pak'ena gwak sa bɛ di é lii ɛ tɔ dhaad mbyak'ɛ?
9 Pak'ena wak ye é nɛ bot ɛ dus pɛ dɛl ɛ Paltɛs, dɛl ɛ Medɛs, zɛnɔɔ dɛl ɛ Elam. Bɛdhiiti bot
dus ɛ pɛ Meezopotami pɛ kyee dik Yude, pɛ dɛl ɛ Kapadɔs, nɛ Pɔŋ pɛ kyee dik Azia,
10 pɛ Filji, nɛ pɛ Panfili zɛnɔɔ pɛ Ezиptɛ nɛ é ngwoob ghaada Sylɛn pɛ Libi. Ye nabɛ ɛ nɛ
bot ɛ nadus pɛ dɛl ɛ Lɔm ɔ.
11 Bɛdhiiti nabɛɛ bot ɛ mbyak eYuda, bak bɛdhiiti nabɛɛ bot ɛ nazemyaal ɛdjaala Zɛɛb
eYuda ɔ, bɛdhiiti tak nabɛ ɛ bot ɛ ghola Klɛt, nɛ bot ɛ dik Alaabi. Bisɔ djas é pe gwak pɛ tɔ
membyak mis dáa bɛ di lɛɛ embɛɛ nɛ eboo esesɛɛ Zɛɛb di sa ɛ!»
12 Bɔɔ djas naadiaadjoka dhaa tyɛ, bɛ moo tin «yoo» ààbɛ nɛ dáa bɛ sa, bɛ moo tin é
djinel pak'ɔɔ náá: «Yak tak kwyɛl ɛlɛɛ yé?»
13 Tin, bɛdhiiti bot nadi é gɔ bɛ, bɔɔ náá: «Elangi e mɛnyok ɛ di sa bɛ!»

Pyɛɛd eezɛlii nɛ mɛdhuu mɛ bot

14 Tin Pyɛɛd eezɛtyaa tetel bɛ nɛ bak bɛdjekel kam nɛ ngɔt, nyɛ moo tin é tuud nɛ
mɛdhuu mɛ bot ɛlyelɛpe náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg bam eYuda, zɛnɔɔ biyɔ bot ɛ di dwoo'lak mos
kɔ Yeluzalɛm ɔ, egoka bi mɛt ɛsuk ɛ sa di é sɛɛ ɛ. Gwakeka ɛnyɔɛpe sa mɛ di kwyɛl ɛlɛɛ bin
ɛ.
15 Bot bak tok tɔ elangi e mɛnyok dáa bi di gek tɔ elyem bin ɛ, etɛɛ náá, mena dinaaka
é é ɛwala etɛn nɛ ená yii mɛlem.
16 Ɛ di'enek guka náá sa ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Joɛl nalɛɛ ɛ moo zɛsael. Nyɛ nabɛɛ nyɛ
eeke náá:
17 “Zɛɛb naake náá: Tɔ mɛlu mɛ ɛsik,
mɛ waadjɛ bot djas Sisim yam.
Bɔn bin, bɔn botom nɛ bɔn boa
bɛ aadi é é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb,
mengbaaz ɛ waakan ɛbee etɛp tyee tɔ mɛdhyam
tin bɛtɔa-bot ɛ waadjem mɛdhyam.
18 Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ tɔ mɛlu menek,
mɛ waadjɛ Sisim yam nɛ bot ɛ mɛsa mam yii botom nɛ yii boa,

bɛ waalii dáa bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.
19 Mɛ waasa esa e mɛbwala pɛ ɛko tɔ gwoo,
nɛ endem pɛ si kɔ bɔs: ghiya, du, eguud nɛ eguluk.
20 Gwyes ɛ waaghomela,
ngɔn ɛ waate zooŋ dáa ghiya,
ɛsok nɛ, dwoo ɛ Ghɛŋ zyɛ, boo dwoo duma.
21 Tin mot nɛ mot aadjaala nɛ din ɛ Ghɛŋ ɔ waatsak*."
22 «Bot ɛ dhaad mbyak Yisalaɛl, gwakeka sa mɛ di elii'aak: Zɛɛb naalyaal bin eghɛŋ dum nɛ mbi mot Yezu mot Nazalɛt, etɛɛ náá, nyɛ naalyaal ghwyil nɛ eghɛŋ bɛ tɔ eboo endem nɛ esesɛɛ é mɛbwala membi nɛ membi, nyɛ nasa ɛ, biyɔ bɛ ɛmet ne gu yɛ.
23 Bi nabɛɛ bii seeb mot tak é mɛmbɔ mɛ bot ɛ di ààgu Zɛɛb ɔ. Bɛ naagó nyɛ mbema é mɛlaaba, etɛp binek djas nasɛɛ dáa Zɛɛb naloozekɛk nɛ ɛlɛɛ ɛ.
24 Tin Zɛɛb nagomal nyɛ bhis ɛsyee, nyɛ naapɛk nyɛ tɔ mezuk mɛ ɛsyee, etɛɛ náá, ye nabɛ ààdjala náá, ɛsyee di nɛ eghɛŋ kɔ lɛ.
25 Beeka dáa mɛkoozi Dhavid naake kɔ ɛsu ɛ lɛ:
"Mɛ nadi é bebee Ghɛŋ sok bhwoob'am,
nyɛ é ngwoobam é kaab náá, mɛ zɛkɛpwak nɛ bwoo.
26 E tɛp tak di náá, lyem'am é tɔ boo duu,
mɛkpa mɛnuubam eelwood nɛ boo mɛmyaala,
nyel'am ɛ tɔ boo ɛbwaalel.
27 Etɛɛ náá, Ghɛŋ, wɔ tok nɛ ghwyil ɛlik mɛ kɔ dɛl ɛ bot ɛ zegwyɛ ɔ,
wɔ tok nɛ ghwyil ɛbet náá, mam mot edɛɛ ɛ Zɛɛb mɛ syep tɔ ɛvit.
28 Wɔ eelyaal mɛ ze di dul bot pɛ tsik ɛ,
wɔ é pe djɛ mɛ mɛmyaala é mis mɔ†."»
29 «Bɔn ɛ nyɛɛg bam, betka mɛ lɛɛ bin popoopwon dum nɛ bhaab'ena Dhavid, nyɛ naagwyɛ, bhii tak nyɛ naadelaa. Ɛvit ɛ lɛ ɛ tak dɔɔ nɛ dwoo pan mos'ak, wak ɛkunaaɛpe.
30 Dáa nyɛ nadi náá nyɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ, nɛ dáa Zɛɛb nakɛk nɛ tuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ náá, ngɔt tɔ bɛdha bɛ é waadjila kɔ boo mɛkoozi mɛ ɛ.
31 Dhavid nabɛɛ, nyɛ eegu sa nawaasael ɛ. Tin, ye nabɛɛ nyɛ eelɛɛ bot dum nɛ ɛgom ɛ Mɛsia bis ɛsyee, étɛp tak é nyɛ nake náá:
"Nyɛ nabɛ ààdhuugela tɔ dɛl ɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ,
tin, muuɛ nabɛɛ, ààsyep tɔ ɛvit."
32 Zɛɛb eegomal Yezu mɛ di lii kɔ ɛsu ɛ lɛ'aak bis ɛsyee. Bisɔ djas ɛ bɛtyaasɛs étɛp tak.
33 Nyɛ naadjɛa boo duu pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Ghɛŋ, nyɛ naabela Sisim na Dɛɛ Zɛɛb nakɛk ɛ. Bhii tak nyɛ eelwoodal bis nɛ yɛ: yenek ɛ etɛp ee bi di bee nɛ ɛgwak, mos enek.
34 Bela náá, Dhavid nyɛ ɛmet nabɛ aabyet tɔ gwoo, tin, ye nabɛɛ nyɛ eeke náá:
"Ghɛŋ Zɛɛb naake nɛ Ghɛŋ'am náá:
Dha disi pɛ mbɔ eghɛŋ bam.
35 Mɛ waalwom bot ɛ mɛbhuka mɔ lwoma bhel náá,
bɛ zɛɛ dhaa si mɛko mɔ‡."»
36 «É goka é náá, bot ɛ mbyak Yisalaɛl djas gu ɛnyɔɛpe náá: Yezu bi nabem nyɛ é mɛlaaba ɔ, ye é nyɛy ɛ, Zɛɛb sa nɛ nɛ mos Ghɛŋ nɛ Mɛsia!»

Bot bɛmil ɛlɛl ee ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb

37 Bot ɛ nadi e di tak ɔ naadyeebadjoka mbi yenek kɔkɔ mɛkpa. Bɛ boozɛdji Pyɛɛd bɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ lwoma náá: «Mɔn nyɛɛg, bis goka nɛ ɛsa dáa?»
38 Pyɛɛd zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mot nɛ mot tɔ len, liigka elyem, da bi ɛ duwa Zɛɛb nɛ din ɛ Yezu Klisto etɛɛ náá, mesyem min neepelaa. Bhii tak bi ɛ waabela ekɛk ɛ Zɛɛb, Sisim na Dɛɛ.

---

* **2:21** Zol 3.1-5 † **2:28** Mɛd 16.8-11 ‡ **2:35** Mɛd 110.1

39 Tin, Zɛɛb nakɛk etɛp bak ɛ́ kɔ ɛsu ɛ len, nɛ bɔɔ bin, zɛnɔɔ bot ɛ dii kɔ mɛl mɛ dii ɛtsetaɛpe
ɛ, bot djas Ghɛŋ Zɛɛb'ena aadjóo ɔ.»
40 Pyɛɛd naalii nɛ nɔɔ bɛtɛ nɛ etɛp, étɛp bɛ neemyaal nɛ étɛp ɛdjɛ bɛ ghwyil. Nyɛ nadi é
ke nɛ nɔɔ ɛ náá: «Myaalka tsik étɛp bi ɛmet needi ààkyee é laab bot ɛ di mos'aak, bɛ eezewo
ze!»
41 Ye nabɛɛ, bot ɛbuɛpe tɔ sama yɔɔ naamyaal mɛlyo ɛ Pyɛɛd, wɔ gwaa bɛ zokaduwa
Zɛɛb. Dwoo tak, bot ɛkɛsa yɛ aasa bɛmil ɛlɛl naabaazɛbilel kɔ sama bot ɛ nazedum koŋ nɛ
Zɛɛb sok ɔ.

Tsik bot zɛɛga mendjaala

42 Bɔɔ djas naadiaawazii tɔ ɛgwak ɛ mɛlyo mɛ bot ɛ lwoma nadi lyo bɛ ɛ. Bɛ nadi ɛ́ tɔ boo
mɛgwakel pak'ɔɔ, bɛ nadi é dɛ edee ɛ́ e di wat, nɛ ɛdjaala Zɛɛb.
43 Mot nɛ mot nabɛ é kaab Zɛɛb ɛlyelɛpe. Tin dum nɛ bot ɛ lwoma, Zɛɛb nadi sa bɛtɛ nɛ
endem e mɛbwala.
44 Bot ɛ nadi é dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ nadi ɛ́ lyem wat tɔ mɛgwakel. Bɛ nadi é kekaa pak'ɔɔ
esa djas bɛ nadi nɛ ye ɛ́.
45 Bɛ nadi bebɔmsa esa nɛ ekum bɔɔ. Bhii tak, epata ee bɛ aabela ɛ, bɛ ka kaa ye ɛ́ pak'ɔɔ,
é ɛbee ɛkwosak ɛ mot nɛ mot.
46 Mɛlu djas, nɛ bɛ nadi esɛɛga tɔ kok Ndjaa-ebuwa e Zɛɛb ɛ. Bɛ nadi é dedɛ edee bɔɔ ɛ e
di wat tɔ mendjaa mɔɔ, tin bɛ nadi é dɛ ɛ́ nɛ boo mɛmyaala tɔ elyem, ààbɛ nɛ lyem ɛbet.
47 Bɛ nadi é duwal Zɛɛb tɔ mɛdjeeb, tin, bot nadi kwyɛl bɛ ɛbuɛpe. Tin mɛlu djas, Ghɛŋ
nadi bil tɔ ɛdhuu ɛ lɔɔ, bot ɛ nyɛ nadi é tsikɔ ɔ.

3

Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ eetsik boka mot

1 Dhiiti dwoo, Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ zokazɛbyet pɛ kok Ndjaa-ebuwa étɛp ɛkɛdjaala, ye nabɛɛ
é ɛwala elɛl yii bikoko.
2 Ɛ ngwoob ɛniel ɛ di djóoaa «ɛbɛ ɛ ndjaa na nyɔɔnyɔ ɛ», e di tak ye nabɛɛ nɛ dhiiti mot
boka kana edhɔma bɛ. Mɛlu djas bot nadi eghɛɛ nyɛ, zɛmak nyɛ tin, étɛp nyɛ neezɛwaab
epata pɛ dáa bot ɛ nadi é zyɛ pɛ kok Ndjaa-ebuwa.
3 Dáa nyɛ nabee Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ é kwyɛl ɛni tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɛ, nyɛ eezɛwaab bɛ
epata.
4 Ɛ di'enek, Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ zɛgwyák nyɛ «kpɛɛɛ», bhii tak Pyɛɛd eezɛke nɛ nɛ náá:
«Gwyáka bis.»
5 Tin mot'enɔk eezɛgwyák bɛ «kpɛɛɛ», etɛɛ náá, tɔ lyemɛ, nyɛ nadi é gek ɛ náá, bɛ waadjɛ
nyɛ sonok.
6 Ɛ di'enek, Pyɛɛd ɛ booke nɛ nɛ náá: «Mɛ tok nɛ epata, ààkobɛ nɛ lɔaad, sa mɛ di nɛ ye ɛ́,
mɛ pe djɛ wɔ: nɛ din ɛ Yezu Klisto mot Nazalɛt, wyɛla da wɔ ɛ́ kɛ!»
7 Bhii tak nyɛ eezɛmet nyɛ pɛ mbɔ e ghɛŋ, nyɛ eezɛkyee nyɛ é ɛwyɛl. E di tak wat, mɛko
nɛ mɛtii mɛ mɛko mɛ mot'enɔk eezɛlyel.
8 Vasaka, e di tak wat, nyɛ eezɛtyaa tetel, nyɛ moo tin é kɛɛnek, bhii tak nyɛ eezɛni lɔɔg
wat bɛ nɛ bot ɛ lwoma pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa, nyɛy é kɛnɛ mɛko mɛ, é tsel nɛ ɛduwal ɛ
Zɛɛb.
9 Bot djas nadi tin ɔ naabee nyɛ é kɛnɛ ɛduwal ɛ Zɛɛb tɔ mɛdjeeb.
10 Dáa bɛ nagwyák náá, ye nabɛɛ mot nadyeebadidi ndiindel é «ɛbɛ ɛ ndjaa na nyɔɔnyɔ»
yii kok Ndjaa-ebuwa étɛp ɛwaab epata ɔ, tin bɔɔ djas naabela bɛbebwol nɛ ɛdjoka ɛbuɛpe
dum nɛ sa nasɛɛ nɛ boka mot'enɔk ɛ.

Pyɛɛd eezɛlii nɛ mɛdhuu mɛ bot tɔ kok Ndjaa-ebuwa

11 Dáa mot'enɔk nanaata Pyɛɛd nɛ Zaŋ ɛ, bot djas tɔ ɛdjoka bɛ nadi é djoka ɛ. Wɔ gwaa
bɛ zokazyɛ kaab pɛ pak bɛ nadi ɛ, ye nabɛɛ di mɛbhaaz mɛ nadi é djóoaa «mɛbhaaz ɛ
Salomɔŋ» ɛ.

12 Dáa Pyɛɛd nabee deenek ɛ, nyɛ é booke nɛ ɛdu é bot binɔk náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg bam bot
ɛ Yisalaɛl, étɛp yé bi di djoka tsik mot tak tsak ɛ deenek? Ɛ̀ tɛp yé bi di gwyák tyee náá,
bis tsik mot tak é nɛ ghwyiles met nɛghu etɛɛ náá, bis ɛpesa zii étɛp ɛdu ɛ Zɛɛb? Ye tok
deenek!
13 Ye é Zɛɛb ɛ Abalaam, Zɛɛb ɛ Izak nɛ Zakɔɔb, Zɛɛb bɛbhaab binaka eelyaal duu mot-
mɛsa mɛ, Yezu. Biyɔ bɛ ɛmet bi naseeb nyɛ é mɛmbɔ mɛ ekukuma, nɛ swonal nyɛ é mis
mɛ Pilat, ka bela náá, Pilat naakwyɛl ɛbet nyɛ.
14 Biyɔ bi naabyen mot na dɛɛ, na epiki, biyɔ nakwyɛl ɛ náá, Pilat bet mot di é gó bot ɔ.
15 Deenek, bi naagó mot di nakuma tsik ɔ. Tin, bhis etɛp binek djas, Zɛɛb naagomal nyɛ
tɔ ɛsyee, bis é bɛtyaasɛs étɛp tak.
16 Ye é kɔ ɛsu ɛ mɛbwala mɛ din ɛ Yezu, dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ nɛ ɛ bulal ghwyil mot bi di
bee nɛ ɛgu'aak. Ye é ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu ɛ sa náá, nyɛ bela tsik nyel djas bi di é bee'enek.
17 «Bela náá, bɔn nyɛɛg bam, mɛ nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, biyɔ nɛ ekukuma bin nasa deenek
é, etɛɛ náá, bi ɛ tɔ boo ɛdjak dum nɛ Yezu.
18 Ye é deenek ɛ Zɛɛb kwyɛl ɛlyaal ɛsuk ɛ etɛp ee nyɛ naloolɛɛ tɔ enuub e bɛngoolel ɛ
mɛkpa ɛ Zɛɛb djas ɛ. Nyɛ nabɛɛ nyɛ eelɛɛ náá, Mɛsia mɛ é waazuk.
19 Swoolaka mɛfulu min, da bi ɛ dum koŋ nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, nyɛ needis mesyem min.
20 Deenek bhii tak, Ghɛŋ ɛ waazɛdjɛ bin ɛwala ɛ bi aawala ɛ. Tin, bi ɛ waabee Mɛsia nyɛ
naloozetɔ́ kɔ ɛsu ɛ len ɛ: Yezu.
21 Nenak yak, é gokaa náá, Yezu pookodi pɛ ɛko kɛkum mɛlu mɛ yɛ aadi náá, esonok
djas ɛ waabula bes dáa Zɛɛb naloozelɛɛ tɔ enuub e bɛngoolel ɛ mɛkpa mɛ ɛ.
22 Ye nabɛɛ Moiiz naake náá: “Ghɛŋ Zɛɛben waadhis bin ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb dáa
mam. Nyɛ aadi é mot dhaad mbyak en, da bi é gwak etɛp ee nyɛ aalɛɛ bin ɛ djas.
23 Mot djas aadi ààgwak etɛp ee ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb tak ɔ, nyɛ waasɔaa tɔ sama bot ɛ
mbyak, bhii tak nyɛ waagóaa*.”
24 «Tɔ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb djas, kana Samyɛl, kɛyaka nɛ bot ɛ nakazyɛ bhis koŋɛ ɔ,
ye nabɛɛ bɛ naalii nɛ nen dum nɛ mɛlu mak.
25 Etɛp ee Zɛɛb nakɛk bin tɔ nuub bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ nabɛɛ yibɔ. Bi é nɛ yebɔ
di tɔ ɛbhɛŋ ɛ Zɛɛb nakwyala bɛ nɛ bɛbhaab bin. Nyɛ naake nɛ Abalaam náá: “Mɛ waasɛɛ
mɛbyel djas kɔ bɔs djas mɛtel kɔ lo ɛ bɛdha bɔ.”
26 Ɛ̀ tɛp tak ɛ di náá, Zɛɛb napoo lee ɛdhis mot-mɛsa mɛ sok ɛ kɔ ɛsu ɛ len, nyɛ napoo lee
dhis nyɛ étɛp nyɛ neezɛsɛɛ bin mɛtel, nɛ ɛsa náá, mot neeliig koŋ nɛ embee mɛfulu mɛ.»

4

Pyɛɛd nɛ Zaŋ sok bhwoob bot ɛ boo kwan eYuda

1 Bela tin náá, Pyɛɛd nɛ Zaŋ nadi é lii nɛ zukamwaa nɛ mot nadi tin ɔ. Wɔ gwaa bɛghaa-
Zɛɛb, ekukuma bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa, zɛnɔɔ bot ɛ ɛdhuu ɛ eSaduseɛ zokazyɛ pɛ
kyee bɛ nadi é.
2 Elyem naadyeebakpaa bɛ etɛɛ náá, bɛ nàbɛ àákwyɛl náá, Pyɛɛd nɛ Zaŋ Bot ɛ Lwoma
bɛbá gheelelyo bot tɔ mɛlyo mɔɔ náá, Yezu Klisto mot nagwyɛ ɔ eezegom. Bɛ nadi sa
deenek ɛ etɛɛ náá, bɛ nadi eke ɛ náá, bot ɛ zegwyɛ ɔ nɛ ghwyil ɛgom bhis ɛsyee.
3 Tin bɛ boo zɛmet Pyɛɛd nɛ Zaŋ zɛwa bɛ embok. Wɔ gwaa bɛ zokazɛdjɛk bɛ tin kɛkum
mɛlem etɛɛ náá, bɛ namet bɛ é bikoko.
4 Bela náá, bɛtɛ nɛ bot ɛ nagwak mɛkpa mɛ bot ɛ lwoma ɔ, ye nabɛɛ bɛ eedum koŋ nɛ nɛ.
Mɛtaŋ mɛ bot ɛ tak nabilel, kum tyee bot bɛmil ɛtɛn.
5 Yii myɛn tak, ekukuma eYuda, bɛpaa, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, zokazɛsɛɛga pɛ
dɛl ɛ Yeluzalɛm.
6 Bot ɛ nadi tɔ zɛɛga tak ɔ nabɛ ɛ Andele, Anas boo ghaa-Zɛɛb, Kayif, Zaŋ, Alɛkzandɛlɛ
zɛnɔɔ bot ɛ mɛbyel ɛ boo ghaa-Zɛɛb djas.

---

* **3:23** Dɛt 18.15,18,19

7 Bɛ eezɛtel bɛ metetel sok bhwoob'ɔ, tin, bɛ eezɛdji bɛ náá: «Bi sa esesɛɛ bak nɛ yaa mɛbwala, nɛ din ɛ zɛ?»
8 Tin, Pyɛɛd eezelwood nɛ Sisim na Dɛɛ, nyɛ booke nɛ nɔɔ náá: «Ekukuma e dhaad mbyak nɛ bɛpaa eYuda:
9 Bɛ dji bis mɛdjin mak mos ɛ, étɛp enɛm esa ee bis sa nɛ boka mot ɛ. Bɛ dji bis ɛ náá, mot'ak tsak dáa?
10 Ɛnyɔɛpe, ye goka é bi gu náá, biyɔ djas, dɔɔ nɛ bot ɛ Yisalaɛl, yɛ bɛ náá, mot'ak eetyaa tetel nɛ nyel ɛnyɔɛpe é mis men ɔ, ye é nɛ ghwyil din ɛ Yezu Klisto mot Nazalɛt, mot bi nabem é mɛlaaba, da Zɛɛb ɛ gomal nyɛ bhis ɛsyee ɔ.
11 Yezu mot Ekwyala e Zɛɛb di lɛɛ tsɛɛtsɛ náá:
"Ɛkok ee bɛzumel mwas ɛ,
moo é ɛkok di epyet ndjaŋ ɛ*."»
12 «Tsik belaa é, tɔ din ɛ Yezu Klisto nyɛ ɛmet. Dhiiti mot Zɛɛb nadhis kɔ bɔs'ak náá, nyɛ neetsik mena ɔ, tok.»
13 Dáa bɛ nabee eghɛŋ ɛ Pyɛɛd nɛ Zaŋ ɛ, bot ɛ zɛɛga boo kwan eYuda naadjoka. Bɛ naadjoka etɛɛ náá, ye bɛ é bɛ eesiiza náá, bɛ nabɛɛ mbi vaŋ bot ɛ nadi ààtɔ́ mɛdjek ɔ. Bɛ nadi gu náá, bɛ nadi gyee sama wat nɛ Yezu.
14 Tin, bɛ nadi é bee mot natsak ɛ tetel é ngwoob ɔ, bɛ nàbɛ ààkabɛ nɛ ɛkpa ɛ ɛyala.
15 Bɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá, bɛ wyis tɔ ndjaa epéɛ. Bɛ moo tin é sɔs pak'ɔɔ.
16 Bɛ nadi keke ɛ náá: «Mena aasaka nɛ bot bak dáa? Etɛɛ náá, bot dɛl ɛ Yeluzalɛm djas nɛ gu pupwoopwon náá, ndem mɛbwala mak sael ɛ nɛ nɔɔ, mena tok nɛ ghwyil ɛswonal.
17 Tin, yɛ ààgoka náá, menduk mɛ tɛp'ak gek tɔ mɛlɔ mɛ bot bak djas. Mena ɛ waalyak bɛ nɛ mɛbhɛma náá, bɛ nàbaalii nɛ bot kɔ ɛsu ɛ din ɛ Yezu.»
18 Bɛ eezɛdjóo bɛ, bhii tak bɛ eezɛlyak bɛ ɛlyelɛpe náá, bɛ nàbaalii nɛghu ɛlyo ɛ bot nɛ din ɛ Yezu.
19 Tin, Pyɛɛd nɛ Zaŋ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Pɛɛka biyɔ bɛ ɛmet nɛghu ye é ɛnyɔɛpe é mis mɛ Zɛɛb náá, bɛ looba nɛ nen nɛghu bɛ looba nɛ Zɛɛb.
20 Yɛka bɛ bisɔ ɔ, bis tok nɛ ghwyil ɛ byen ɛlii dum nɛ sa bis nabee nɛ mis nɛ ɛgwak nɛ mɛlɔ ɛ.»
21 Bot ɛ boo kwan eebaazɛbhɛm bɛ, bhii tak bɛ eezɛbet bɛ. Bɛ nàbaabɛ nɛ tyɛ bɛ aazuk bɛ, etɛɛ náá, ɛdhuu ɛ bot djas nadi duwal Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ etɛp ee nasael ɛ.
22 Mot natsak nɛ mɛbwala ɛ Zɛɛb ɔ nabɛ ɛ nɛ membu mɛkam-mɛná kɛdhaa.

Mendjaala mɛ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ

23 Dáa bɛ nabet bɛ é, Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ eezɛtɔ́ pɛ pak ɛdhuu ɛ bɛsɔ bɔɔ nadi ɛ. Bɛ moo tin é baŋa bɛ etɛp djas eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛpaa eYuda nalɛɛ ɛ.
24 Bhis bɛ nazegwak etɛp binek djas ɛ, bɔɔ djas eezɛgwakel, tin, bɛ eezɛdjaala Zɛɛb náá: «Zɛɛb Mɛkaake, ye é wɔy ɛ nakus gwoo nɛ bɔs, nɛ boo dii mɛsɔn zɛnɔɔ esonok djas di tɔ tak ɛ.
25 Ye é wɔy ɛ di náá, nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ wɔ naasa náá, Dhavid bhaabes mot-mɛsa mɔ naake náá:
"Bhwak ɛ pe kuu, ye é étɛp ye?
Bot ɛ membyak ɛpedi bhoob yii toto.
26 Bɛmɛkoozi mɛ bɔs eezekomsa étɛp ɛkɛ lumla dɛɛb,
eboo ekukuma eezesɛɛga.
Bɛ sɛɛga ɛ bɛ neekɛ lumla dɛɛb nɛ Ghɛŋ nɛ mɛkoozi mɛ nyɛ nadjɛ ebotan ɔ†."
27 Ye é tsɛɛtsɛ náá, Elood nɛ Pɔɔs Pilat eezesɛɛga kɔ dɛl ɛ ɛlak bɛ nɛ ekukuma e membyak mesis, zɛnɔɔ bot ɛ Yisalaɛl bɛ neegena nɛ mot-mɛsa mɔ na Dɛɛ Yezu, mot wɔ nazedjɛ ebotan ɔ.
28 Tin, bee sa esonok djas wɔ naloogek nɛ ɛkwosak ɛ lɔ ɛ.

---

* **4:11** Mɛd 118.22 † **4:26** Mɛd 2.1-2

29 Ɛ di'enek, Ghɛŋ, bɛɛa mis kɔ mɛbhɛma mɔɔ, tin da wɔ é djɛ bot ɛ mɛsa mɔ ze ɛgoola
mɛkpa mɔ, nɛ boo ɛbwaalel.
30 Sɛɛba mbɔ ɔ, etɛɛ náá, bot neetsak, endem e mɛbwala neesɛɛ nɛ din ɛ mot-mɛsa mɔ na
Dɛɛ Yezu.»
31 Dáa bɛ nasilal ɛdjaala ɛ, di bɛ nasɛɛga ɔ zokazɛkuu, wɔ gwaa Sisim na Dɛɛ zokalwood
tɔ lɔɔ. Bhii tak bɛ eezɛni é goola mɛkpa mɛ Zɛɛb nɛ ɛbwaalel djas.

Bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ pe kaa esa bɔɔ pak ɔ

32 Ɛdhuu ɛ bot djas nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, nadi é tɔ ɛgwakel ɛnyɔɛpe, tɔ elyem nɛ esisim.
Ɛ tok nɛ mot ngɔt pak'ɔɔ nadi é ke náá, esa bɛ ɛ yii nyɛy nyɛ ɛmet. Esa ee bɛ nadi nɛ ye é
nabɛ ɛ yii bɔɔ djas.
33 Ye é nɛ boo mɛbwala ɛ bot ɛ lwoma nadi é lɛɛ bot dáa Ghɛŋ Yezu nagom, tin, Zɛɛb
nadjɛ bɔɔ djas bɛtɛ nɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ.
34 Ye tok nɛ mot ngɔt pak'ɔɔ, nasu sa mot di egoka nɛ ɛdi nɛ yɛ étɛp tsik'ɛ ɛ. Deenek, bot
ɛ nadi nɛ epyeeb nɛghu mendjaŋ ɔ nadi bɔmsa yɛ,
35 bhii tak da bɛ é zyɛ nɛ epata ee bɛ bela ɛ, zɛdjɛ bot ɛ lwoma. Bhii tak, bɛ ka kaa epata
e tak ɛ nɛ mot nɛ mot é ɛbee ɛkwosak ɛ mot di nɛ ye é.
36 Djhoogek nyɛ nɛ Zozɛf mot di Lɛvit ɔ‡ mot ghola Siipɛlɛ, mot bot ɛ lwoma naget din ɛ
Bhaalnabhas ɔ. Din ɛ tak kwyɛl ɛlɛɛ ɛ: «Mot di djɛ ghwyil nɛ mɛghaaz ɔ».
37 Nyɛ naabɔmsa pyeebɛ, bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ epata, zɛdjɛ bot ɛ lwoma.

5

Ananias bɛ nɛ Safiida

1 Tin, dhiiti motom din ɛ lɛ nabɛ ɛ Ananias, din ɛ myɛl nabɛɛ Safiida, naazɛgwakel étɛp
ɛbɔmsa bɛɛdok nadi yɔ bɔ ɛ.
2 Nyɛ eezɛnɔɔ kyee pata wat syel, yak kyee nyɛ boo kɛdjɛ bot ɛ lwoma. Myɛl nadi é gu.
3 Tin, Pyɛɛd eezɛkɛ nɛ nɛ náá: «Ananias étɛp ye Satan zeni wɔ tɔ lyem deenek? Wóó kɔɔ
Sisim na Dɛɛ, wóó syel kyee pata wat ee wɔ bɔmsa bɛɛdokɔ étɛp'ɔ met.
4 Ɛsok nɛ wɔ nɛ bɔmsa yɛ, ye nadi é yɔ. Bhii wɔ kazebɔmsa yɛ ɛ, epata bɛ é yɔ, etsal e? Ha
étɛp ye wɔ sa mbi yenek esesɛɛ? Wɔ ààpakɔɔ bot, wɔ kɔɔ é Zɛɛb.»
5 Gwaka nyɛ nagwak mɛkpa menek ɛ, Ananias eezɛduma si é bɔs, nyɛ eezɛgwyɛ. Tin
bwoo naazɛmɛt bot djas nagwak menduk mɛ tɛp tak ɔ ɛbuɛpe.
6 Mengbaaz ɛ boo zɛpil muuɛ tɔ bheeza, bhii tak bɛ eezɛtɔ́ nɛ muuɛ kɛdel.
7 Ba mɛwala mɛlɛl nadhaa bhii tak, mwaa Ananias zɛkum, ààgu sa sɛɛ sok ɛ.
8 Pyɛɛd eezɛdji nyɛ náá: «Lɛɛa mɛ, ye bɛ é bii bɔmsa bɛɛdoken nɛ mɛtaŋ mak ɔ?» Nyɛ
eezɛbɔɔza: «Hɛɛɛ yɛ nɛ mɛtaŋ menek ɛ bis bɔmsa yɛ.»
9 Ɛ di'enek, Pyɛɛd ɛ boo ke náá: «Bi sa dáa étɛp bi neegwakel étɛp ɛbowal Sisim ɛ Ghɛŋ?
Gwyáka, bot ɛ kɛdel ngomɔ ɔ moo é é ɛbɛ ɛ ndjaa, bɛ waabaabɛp muuɔ tó nɛ yɛ.»
10 E di tak wat, nyɛ zɛghaaga si, si mɛko mɛ bot ɛ lwoma, nyɛ eezɛgwyɛ. Mengbaaz mɛ
nadus ndela ɔ eezɛkum, bɛ ka bela nyɛ é muu. Tin, bɛ eezɛghɛɛ nyɛ, bɛ eezɛtɔ́ kɛdel nyɛ é
ngwoob di bɛ nadel ngom ɔ.
11 Bot ɛ zɛɛga mendjaala djas nɛ bot ɛ nagwak menduk mɛ tak ɔ, naabela boo bwoo.

Bɛtɛɛ nɛ endem e mɛbwala

12 Bɛtɛɛ nɛ endem e mɛbwala nadi sɛɛ tɔ mɛdhuu mɛ bot dum nɛ bot ɛ lwoma. Bot djas
nadi dum koŋ nɛ Ghɛŋ ɔ zokasɛɛga pɛ tɔ bhaaz ɛ Salomɔŋ di tɔ ɛbɛsɛɛ Ndjaa-ebuwa ɛ.
13 Bot ɛbuɛpe nàbɛ ààkadjheebal ɛkɛ é lɔɔg'ɔ, ye nakoozodi náá, bot nadi kwyɛl bɛ
ɛbuɛpe.
14 Botom nɛ boa aluu naaluu nadi dum koŋ nɛ Ghɛŋ ɔ naazɛni tɔ lɔɔg'ɔ ɛbuɛpe.

‡ **4:36** Bot ɛ di sa mɛsa tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɔ.

15 Tin bot zokakɛghɛɛ membel zɛnenɛɛg bɛ é ngwoob egba, kɔ emwaala nɛ kɔ bhum. Bɛ
nasa deenek ɛ etɛɛ náá, esok Pyɛɛd aadhaŋ ɛ, sisim yɛ neegheebutal bɛ.
16 Bɛdhiiti mɛdhuu mɛ bot naazɛdus pɛ mɛl mɛ nadi é mengwoob mɛ Yeluzalɛm ɛ. Bɔɔ
zokazyɛ nɛ membel nɛ bot ɛ embee esisim nadi dhedhek ɔ. Bɔɔ djas zokatsak.

Bot ɛ lwoma eetiigaa

17 Dáa bɛ nabee edjema binek ɛ, boo ghaa-Zɛɛb nɛ bot ɛ lɔɔg'ɛ, bot ɛ tak nabɛ ɛ bot ɛ zɛɛga
eSaduseɛ, wɔ gwaa bɛ zokazɛkpaa elyem ɛbuɛpe dum nɛ bot ɛ lwoma binɔk. Bɛ boozɛke
náá: «Egoka ɛ, mena lyak ka tɛp'ak.»
18 Bɛ eezɛmɛt bot ɛ lwoma, bhii tak bɛ eezɛkɔɔl bɛ é membok.
19 Tin, é pum, wɔ gwaa fofop ɛ Ghɛŋ zokazɛdii ɛbɛ ɛ ndjaa membok, bhii tak nyɛ
eezɛwyisal bot ɛ lwoma, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá:
20 «Tɔ́ka pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa, lɛɛka bot etɛp djas di dum nɛ tsik na bes ɛ.»
21 Bot ɛ lwoma eezɛgwak fofop tak. Tɔ ghooghom mɛlem bɛ eezɛtɔ́ pɛ kok Ndjaa-ebuwa,
tin, bɛ zɛni é lyo bot mɛlyo mɔɔ.

Boo ghaa-Zɛɛb, nɛ bot ɛ lɔɔg'ɛ ɛ boo zɛsɛɛg bɛpaa ɛ dhaad mbyak eYuda étɛp bɛ neeboma
é boo kwan. Ɛ̀ di'enek, bɛ zɛlwom bɛbaalel bɛ kɛ ɛnɔɔ bot ɛ lwoma pɛ ndjaa membok.
22 Tin dáa bɛbaalel tak nakakum ɛ, bɛ ààpakabela bɛ tɔ dhɛŋ tak. Ɛ̀ di'enek, bɛ eezɛsik
pɛ boo kwan, bee kɛlɛɛ bɛ náá:
23 «Bis bela ɛ ndjaa membok ndiila ɛnyɔɛpe, bɛbaalel tin, é e di bɔɔ, é mɛbɛ ɛ ndjaa. Tin,
kadi ɛ, bis ààpabee mot tin tɔ tak.»
24 Dáa bɛ nagwak deenek ɛ, kukuma bɛbaalel ɛ kok ndjaa-ebuwa nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb
ɔ naadhaa bɛ ghwyil, bɛ moo tin é sɔs dum nɛ sa sɛɛ nɛ bot ɛ lwoma ɛ.
25 Ɛ̀ di'enek, dhiiti mot eezɛtuula, nyɛ eezɛlɛɛ bɛ náá: «Gwakeka! Bot ɛ bi nakɔɔl é
membok ɛ pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa é lyo bot mɛlyo mɔɔ.»
26 Bhii tak, kukuma bɛbaalel eezɛtɔ́ bɛ nɛ bot, étɛp bɛ neekɛnɔɔ bot ɛ lwoma bula nɛ nɔɔ.
Tin bɛ nalii nɛ nɔɔ mɛdjɛmɛdjɛ ààbɛ nɛ bel é kaab naabot dɛl ɛzɛkɛwus bɛ nɛ mɛkok.
27 Bhis bɛ naka bula nɛ nɔɔ ɛ, bɛ eezɛpɛɛ bɛ sok bhwoob boo kwan eYuda. Tin, boo
ghaa-Zɛɛb moo tin é til bɛ nɛ ɛdjɛ bɛ tɛp.
28 Nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bis di ɛ bis eezelu bin ɛlyelɛpe náá, bi nàbaalyo bot dum nɛ
din ɛ mot'enɔk. Ghuna bhis batasa náá mɛlyo men kɛdjala kɔ ghaada Yeluzalɛm djas. Bi
kwyɛl ɛ ɛsaa náá, embee ebaka ɛsyee ɛ mot tak kwyɛ kɔ elo bis?»
29 Pyɛɛd bɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ lwoma ɛ zɛbɔɔza náá: «Egokaa nɛ ɛgwakaa zɛ, bot ohoo Zɛɛb?
30 Zɛɛb bɛbhaab binaka eegomal Yezu bi nagó nyɛ bema kɔ mɛlaaba ɔ.
31 Zɛɛb eetel nyɛ tetel pɛ mbɔ eghɛŋ bɛ, nyɛ eedjɛ nyɛ dék étɛp mɛkoozi nɛ Tsika-bot.
Nyɛ nasa deenek ɛ, étɛp ɛdjɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl ɛpɛɛd étɛp bɛ neeswoola mɛfulu mɔɔ, bɛ
neebela ɛpelak ɛ mesyem mɔɔ.
32 Bis é bɛtyaasɛs etɛp binek djas. Bisɔ nɛ Sisim na Dɛɛ Zɛɛb nadjɛ bot ɛ di gwak nyɛ ɔ.»
33 Wɔ gwaa ɛbuk baazɛsa bot ɛ boo kwan eYuda ɛbuɛpe bhis bɛ nazegwak mɛkpa
menek ɛ. Tin, gwyes ɛgó ɛ bot ɛ lwoma nasa bɛ.
34 Bela náá, tɔ ɛdhuu ɛ lɔɔ ye nabɛɛ nɛ dhiiti Falizyɛ din ɛ lɛ nabɛɛ Ghamalyɛl, nyɛ nadi é
ghaa mɛkana mɛ etsi ɛ Moiiz, bot nadi duwal nyɛ ɛbuɛpe. Wɔ gwaa nyɛ zɛwyɛl tyaa tetel
kuku ɛbwak ɛ zɛɛga bot ɛ boo kwan, nyɛ eezɛke náá bɛ wyisal bot ɛ lwoma pɛ kel ba mɔɔ
pes ɛwala.
35 Bhii tak nyɛ eezɛke nɛ bot ɛ kwan náá: «Bot ɛ Yisalaɛl, bi é kobaka nɛ sa bi aasa nɛ bot
bak ɛ.
36 Ye dinaa ààpaakobɔya, wak koko ɛ koko ye nabɛ ɛ Tedas natuula náá, nyɛy ɛ yɛ kuma
mot. Ye nabɛɛ botom tyee mɛtaŋ bɛdhet ɛ nànaadu nyɛ. Bela naanyɛ naagóaa, bhii tak,
bot ɛ nadu nyɛ ɔ naawyɛɛza bɔɔ djas, tin zɛɛga tak naazɛgwyɛ.

37 Bhis nyɛy, esok ɛlɛɛga ɛ mɛtaŋ mɛ bot, Yudas mot Ghalile naazɛsɛɛg zukaa mwaa nɛ
mot naadu nyɛ. Tin, nyɛ naabaagóaa yɛ pe, é di'enek bot djas nadu nyɛ ɔ naazɛwyɛɛza
gwyiiŋ.
38 Nenak mɛ ka lɛɛ bin ɛ náá, sa mot ààka baabis bɛ. Betka bɛ, bɛ tɔ́, etɛɛ náá, yɛ bɛ náá,
ɛsuk ɛ egwyes bɔɔ nɛghu mɛsa mɔɔ dus ɛ nɛ bɔɔ bɛ ɛmet ɔ, yɛ waasi.
39 Nɛghu Zɛɛb ɛ di ɛsuk ɛ tak nɛ tsɛɛtsɛ ɔ, bi tok nɛ ghwyil ɛ lyak yɛ. Nà gheeg ka mɛnyel
étɛp ɛbowal ɛ Zɛɛb.» Tin, bot boo kwan eezɛmyaal etɛp ee Ghamalyɛl nalɛɛ ɛ.
40 Tin, bɛ boo zɛbaazɛdjóo bot ɛ lwoma, bɛ eezɛnyuu bɛ nɛ eghwyɛs. Bhii tak bɛ eezɛlyak
bɛ náá bɛ nàbaalyo bot dum nɛ din ɛ Yezu, tin bɛ eezɛbet bɛ.
41 Bot ɛ lwoma eezɛdus e di kwan é yenek, nɛ mɛmyaala etɛɛ náá, Zɛɛb eebee náá, bɛ é
bot di egoka nɛ zukaa kɔ ɛsu ɛ din ɛ Yezu ɛ.
42 Tin mɛlu djas tɔ kok Ndjaa-ebuwa nɛ mendjaa nɛ mendjaa, bot ɛ lwoma nadi tɔ́ nɛ ɛ
goola Mbɛɛ bhaadal ɛ Yezu Mɛsia.

6

Bot ɛtɛn nɛ bɛbá eesɛɛa étɛp ɛkwyee ɛ bot ɛ lwoma

1 Eghɛŋ tak, bela náá, mɛtaŋ mɛ bɛdjekel nabɛɛ yɛ eebaazebilel ɛbuɛpe. Eyuda ee di lii,
lii eGhɛlɛk ɔ nabɛɛ be taŋal dum nɛ bot ɛ nadi elii ebhele ɔ. Bɛ nadi eke ɛ náá, yɔ bɔ bɛkus
ɛ boa nàbɛ ààdi kwyɛɛgaa mɛlu djas é ghɛŋ bɛ nadi kekaa edee ɛ.
2 Bot ɛ lwoma kam nɛ bɛbá boo zɛsɛɛg bɛdjekel djas, bɛ é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Yɛ ààgoka
náá, bis bet ɛgoola mɛkpa mɛ Zɛɛb, étɛp ɛkɛ kaa edee.
3 Deenek, bɔn nyɛɛg, sɛɛka pak'en bot ɛtɛn nɛ bɛbá di sosoob nɛ epiki ɛ, bot ɛ di, “tɔɔɔ”
ne Sisim na Dɛɛ nɛ etsoŋ ɔ. Da mena ɛ djɛ bɛ mɛsa mɛ tak.
4 Tinaak, bis ɔ aakadi é é sa mɛsa mɛ mendjaala nɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal.»
5 Bot ɛ zɛɛga djas naamyaal egeka e tak. Ɛ̀ di'enek, bɛ é boo zɛsɛɛ Etiɛn mot nadi nɛ boo
ɛdum koŋ ɛbuɛpe nɛ Zɛɛb zɛnɔɔ Sisim na Dɛɛ ɔ. Ye nabɛ nɛ Filip, Polokɔɔd nɛ Nikanɔɔd,
Timɔn, Palmenas, nɛ Nikolas mot dɛl ɛ Antiɔs, mot namyaal ɛdjaala Zɛɛb eYuda ɔ.
6 Bhii tak bɛ eezɛlyaal bɛ nɛ bot ɛ lwoma, tin bɛ eezɛdjaala Zɛɛb nɛ ɛkɛl ɛ bɛ mɛbɔ.
7 Tin, mɛkpa mɛ Zɛɛb nadi goolel ɛbuɛpe. Mɛtaŋ mɛ bɛdjekel nadi bilel, ɛbilel nɛ ɛbilel
pɛ Yeluzalɛm. Deenek, bɛtɛ nɛ bɛghaa-Zɛɛb nadi dum ekoŋ nɛ Yezu.

Etiɛn eemɛtaa

8 Etiɛn tɔɔ nɛ ghwyil enɛm nɛ embɛɛ é Zɛɛb, nɛ mɛbwala, nyɛ naadi esa bɛtɛ nɛ endem e
mɛbwala ɛbuɛpe tɔ bot ɛ mbyak.
9 Tin bɛdhiiti bot ɛ ndjaa mendjaala mɛ eYuda zokazɛbyen lek'ɛ. Bot ɛ tak nabɛ é kyee
wat bot mɔɔ ndjaa mendjaala nadi djóoaa «ekwom pɛka» ye nabɛɛ eYuda e kyee dik Silɛn
nɛ Alɛkzandili, yak kyee eYuda kyee dik Silisi nɛ pɛ pes dik kyee Azia. Bɛ moo tin é suu
mɛso nɛ Etiɛn.
10 Tin bɛ nàbaakwak nyɛ, etɛɛ náá, nyɛ naleliiɛ nɛ etsoŋ ee Sisim na Dɛɛ nadi é djɛ nyɛ
ɛ́.
11 Tin, wɔ gwaa bɛ zɛdjɛ bot epata étɛp bɛ neeke náá: «Bis eegwak nyɛ é lóo mɛkpa mɛ
mɛlee dum nɛ Moiiz nɛ Zɛɛb!»
12 Tin bɛ eezɛni é besal mɛdhuu mɛ bot, bɛpaa nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi. Ɛ̀ di'enek
bɛ eezɛmɛt Etiɛn, bhii tak bɛ eezɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ zɛɛga boo kwan eYuda.
13 Wɔ gwaa bɛ zokabaazyɛ nɛ etiaa-sɛs e etsal binɔk. Bɛ eezɛke náá: «Mot'ak ààkat ɛnyek
ɛ kok Ndjaa-ebuwa na dɛɛ yena, dɔɔ nɛ etsi ɛ Moiiz!
14 Bis eegwak nyɛ é ke náá, Yezu mot Nazalɛt tak ɛ waabwak kok Ndjaa-ebuwa, da nyɛ
ɛ́ swoola etsi ɛ Moiiz nalik mena ye ɛ́.»
15 Bot djas nadi mendiindil tɔ ndjaa e di kwan ɔ moo tin dhuu nɛ mis é nyel ɛ Etiɛn, tin
bɛ eezɛbee náá, bhwoob'ɛ nabɛ ɛ moo tyɛ wat nɛ yii fofop.

7

Ɛlii ɛ Etiɛn

1 Boo ghaa-Zɛɛb eezɛdji nyɛ náá: «Ɛtɛp ee bɛ di lii kɔ ɛsu ɛ lɔ'aak é tsɛɛtsɛ?»
2 Etiɛn eezɛbɔɔza náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg bam nɛ bɛsɛɛg bam, gwakeka mɛ! Zɛɛb duu naatel bhaab'enaka Abalaam nyel esok nyɛ nadi pɛ kyee dik Meezopotami ɛ, ɛsok nɛ nyɛ kɛ é di pɛ dɛl ɛ Alan.
3 Ɛ̀ di'enek, nyɛ naake nɛ nɛ náá: “Dusa kyee dik'ɔ, beta bot ɛ mɛbyel mɔ, da wɔ é tɔ pɛ kyee dik mɛ aalyaal wɔ ɛ.”
4 Tin Abalaam ɛ boozɛdus kɔ kyee dik eKaldeɛ, nyɛ eezɛtɔ́ kɛdi pɛ kyee dɛl ɛ Alan. Tinaak, bhis ɛsyee ɛ sɛɛg, Zɛɛb eezɛdis nyɛ kɔ kyee dɛl ɛ Alan tɔ́ nɛ nɛ pɛ bi kadi mos'aak.
5 Bela náá, Zɛɛb nàbɛ ààdjɛ nyɛ pes bɔs, ààkobɛ mɔɔ pes ɛbɔ ɛ bɛɛdok wat. Tin bela náá, Zɛɛb naazekɛk náá, nyɛ waadjɛ nyɛ kyee dik, bɛdha bɛ é waalik nɛ yɛ bhis koŋɛ. Bela náá, é ghɛŋ tak nabɛɛ Abalaam di náá, ààkobɛ bɛa nɛ mɔn.
6 Beeka etɛp ee Zɛɛb nalɛɛ ɛ: “Bɛdha bɔ aadi é kɔ mɛdhik mɛ mɛdjoŋ, e di bɛ aadi ekwom ɔ, e di bɛ aatiiga membu bɛdhet-ɛná ɛ.
7 Tin, mɛ waapéɛ mɛdhik mɛ bɛ aadi é ekwom é tak ɛ. Bhii tak, bɛ waadus e di'enek, bɛ waakɛ sɛɛga é mendjaala é di'ak.”
8 Deenek, Zɛɛb naagwakel nɛ Abalaam étɛp ɛkwyal ɛbhɛŋ, ndem tak ɛ beka. Ye é kɔ lo mɛsɔ mɛ tak ɛ Abalaam naniigal Izak mɔn'ɛ beka é ɛlu ɛ etɛn nɛ elɛl bhis mɛbyel mɛ, tyɛ wat nɛ dáa Izak naniigal Zakɔɔb mɔn'ɛ beka ɛ, Zakɔɔb zokaniigal bɔɔ bɛ bot ɛ di bɛsɛɛg ɛ bɛbhaab membyak kam nɛ ebá Yisalaɛl ɔ beka.
9 «Bɛbhaab ɛ tak nadi é nɛ mɛbhuka nɛ Zozɛf. Tin, bɛ é boo zɛbɔmsa nyɛ étɛp nyɛ needi kwom pɛ Eziptɛ. Tin pe, Zɛɛb nabɛɛ nɛ nɛ lɔɔg.
10 Nyɛ nadi pɛk nyɛ tɔ mezuk mɛ djas, nyɛ naadjɛ Jozɛf etsoŋ, nyɛ naasa náá, nyɛ djɛ djɔŋ é mis mɛ Falaɔn, mɛkoozi mɛ Eziptɛ. Nyɛ naazɛdjɛ Zozɛf boo ekukuma kɔ kyee dik Eziptɛ, nɛ tɔ ndjaa mɛkoozi mɛ djas.
11 Wɔ gwaa pwom zɛni kɔ kyee dik Eziptɛ djas nɛ Kanan: ye nabɛɛ boo mezuk. Tin bɛbhaab binaka nabaabɛ nɛ edee e dek.
12 Dáa Zakɔɔb nagwak náá, edee nabɛ ɛ pɛ Eziptɛ ɛ, nyɛ boolwom bɛbhaab bina é kɔkɔ ɛsok.
13 Dáa bɛ nabaatɔ́ Tɔ́a tyee Tɔ́a esok ebá ɛ, Zozɛf ɛ boo tel bɔn nyɛɛg nyel. Ɛ̀ di'enek ɛ mɛkoozi mɛ dik Eziptɛ nazɛgu bot ɛ mɛbyel Zozɛf.
14 Tin, Zozɛf eezɛlwom bot bɛ kɛ ɛnɔɔ Zakɔɔb sɛɛg, zɛnɔɔ bot ɛ mɛbyel mɛ djas. Ye na bɛ bot mɛkam-mɛtɛn nɛ ebá nɛ bot ɛtɛn.
15 Tin, Zakɔɔb ɛ boozɛtɔ́ pɛ Eziptɛ pɛ paa nyɛ nakɛ gwyɛ é, zɛnɔɔ bɛdhiiti bɛbhaab bena.
16 Bɛ naanɔɔ myoŋ mɛ bot bɔɔ, tɔ́ nɛ yɛ pɛ dɛl ɛ Sisɛm. Bɛ boo kɛdel bɛ tɔ ɛvit ɛ Abalaam nabɔm nɛ epata é mɛmbɔ mɛ bɔɔ Amɔɔd pɛ Sisɛm ɛ.
17 «Dáa ye nabɛ náá, ɛwala ɛ Zɛɛb nadi kwyɛl ɛsa sa nyɛ nakɛk Abalaam ɛ, ye nabɛ é Zɛɛb eebil mɛtaŋ mɛ bot, bot bina moo ɛbuɛpe kɔ Eziptɛ.
18 Tin, dhiiti mɛkoozi mɛsis nàdi ààgu Zozɛf ɔ eezɛnɔɔ boo mɛkoozi kɔ Eziptɛ.
19 Mɛkoozi mɛ tak naakɔɔ bot ɛ mbyak ená. Nyɛ naazuk bɛbhaab bina é ɛlwom bɛ nɛ bhel náá, bɛ bet bɔɔ etɔlɔɔ étɛp bɛ neegwyɛ.
20 Eghɛŋ tak ɛ Moiiz nabyel, nyɛ nadi é nɛm mɔɔ motom Zɛɛb nakwyɛl ɔ. Nyɛ naabaalaa bɛngɔn ɛlɛl tɔ ndjaa sɛɛg.
21 E sok nyɛ naalikaa ɛ, ye nabɛ ɛ ɛsyes ɛ mɛkoozi mɛ dik Eziptɛ naatek nyɛ, nyɛ é boo zɛwyel nyɛ dáa mɔn'ɛ met.
22 Tin, Moiiz nadjek ɛgu nɛ etsoŋ e bɔs bot ɛ Eziptɛ, ye naasa náá, nyɛ di mot mbyok dum nɛ elii bɛ nɛ esesɛɛ bɛ.
23 Dáa nyɛ nadi nyɛ moo nɛ membu mɛkam-mɛná ɛ, Moiiz ɛ boozɛke náá, é gokaa ɛ náá, pookotɔ́ kɛbee bɔn nyɛɛg bot dhaad mbyak Yisalaɛl.

24 Tin wɔ gwaa nyɛ zɛbee dhiiti mot kyee dik Eziptɛ é zuk ngɔt tɔ lɔɔ. Nyɛ é zɛkɛm mot
nadi zukaa wɔ, é ghɛm tak, nyɛ eezɛgó mot dɛl ɛ Eziptɛ tak.
25 Nyɛ nadi é gek náá, bɔn nyɛɛg bot ɛ Yisalaɛl nadi gu náá, ye nabɛ ɛ dum nɛ nɛ ɛ, Zɛɛb
naawaaa pɛk bɛ ekwom. Tin, kaa bela ɛ náá, bɛ nàbaagu.
26 Yii myɛn tak, nyɛ eezɛbaatɔ́ pɛ dáa lɔɔ, nyɛ ka bela ɛ bot ɛ Yisalaɛl bɛbá é duu pak'ɔɔ,
nyɛ é boo zɛsuu ɛbee bɛ, nyɛ neebulal ɛgwakel pak ɔ. Nyɛy náá: “Bɛwɛn, bi ɛ bɔn nyɛɛg,
étɛp ye bi di genel pak'en?”
27 Tin, mot nadi zuk mɔɔ sɔ eezɛlɔɔ Moiiz mbee mɛkpa, nyɛy náá: “Ɛzɛ djɛ wɔ boo
ekukuma wɔ ne di tetɛp kɔ les?
28 Wɔ kwyɛl ɛ wɔ neegó mɛ dáa wɔ nagó mot Eziptɛ koko ɛ?”
29 Dáa Moiiz nagwak mɛkpa menek ɛ, nyɛ boo zɛkaab kɛdi pɛ kyee dik Madian. Penek
ɛ nyɛ naabya bɔɔ ba.
30 «Membu mɛkam-mɛná bhii tak, pɛ tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ é ngwoob ɛtsok
ɛ Sinayi, fofop ngɔt zokatuula Moiiz pɛ tɔ ngel du tɔ ɛkpak.
31 Nyɛ naadjoka é ɛbee mbi yenek mɛvyɛkɛlɛ mɛ nyɛ natelaa ɛ. Tin, esok nyɛ nadi sa
étɛp nyɛ neebee ɛnyɔɛpe é ngwoob ɛ, wɔ gwaa nyɛ zokazɛgwak gwood ɛ ghɛŋ é ke náá:
32 “Ye é mam Zɛɛb bɛbhaab bɔ, Zɛɛb ɛ Abalaam, Zɛɛb ɛ Izak nɛ Zakɔɔb.” Gbegbaagba nɛ
bwoo, nyɛ nàbɛ ààkadjheebal ɛgwyák pɛ yiizaag.
33 Tin, Ghɛŋ eezɛke nɛ nɛ náá: “Disa mɛpapa mɔ, etɛɛ náá, di wɔ di'aak é di na Dɛɛ.
34 Mee bee dáa bɛ di zuk bot ɛ mbyak'am pɛ kyee dik Eziptɛ ɛ, mɛ eegwak etsim bɔɔ, é
di'enek ɛ mɛ zyɛ zɛpɛk bɛ. Deenek, Tɔ́a, mɛ kwyɛl ɛ mɛ lwom wɔ pɛ dik Eziptɛ*.”
35 «Ye é Moiiz tak ɛ bot ɛ Yisalaɛl nabyen, é lóo mɛkpa náá: “Ɛzɛ djɛ wɔ boo ekukuma, nɛ
wɔ di tetɛp kɔ les?” Zɛɛb eedhis nyɛ tyee kukuma nɛ pɛkel-bot, Zɛɛb dum nɛ fofop nalyaal
nyɛ nyel tɔ gel ɛkpak.
36 Ye é Moiiz ɛ nawyisal bɔɔ Yisalaɛl kɔ dik Eziptɛ, nɛ endem e mɛbwala mɛ nyɛ nadi
sa kɔ dik tak ɛ, pɛ boo Dii Mɛsɔn na Tɔɔbelaa, nɛ tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ tɔ
membu mɛkam-mɛná.
37 Ye é Moiiz tak ɛ nabaake nɛ bɔɔ Yisalaɛl náá, “Zɛɛb ɛ waadhis bin ngoolel-mɛkpa mɛ
dáa mam, nyɛ aadi é mot dhaad mbyak en.†”
38 Baabela náá, é sok bɔn Yisalaɛl nadi esɛɛga tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, ye é
nyɛy é nadi tyaa pak bɛbhaab binaka nɛ fofop nadi elii nɛ nɛ pɛ kɔ ɛtsok ɛ Sinayi ɛ. Nyɛ
naabela mɛkpa mɛ tsik ɛ Zɛɛb, étɛp nyɛ neezɛgoola mena ye ɛ.
39 Tin, ye ka bela náá bɛbhaab bina nàbaagwak nyɛ. Bɛ naabyen nyɛ, dáa bɛ ka kwyɛl
ɛ ɛsik pɛ Eziptɛ ɛ.
40 Bɛ naalɛɛ nɛ Alɔn náá: “Sa bis bɛzɛɛb di kɛsok bhwoob'es ɛ, etɛɛ náá, bis ààgu sa sɛɛ
nɛ Moiiz mot wyisal bis tɔ Eziptɛ ɔ.”
41 Tin, wɔ gwaa bɛ zɛlul mɔɔ ngom ngɔmbɛ e di zɛɛb, bhii tak bɛ eezɛgó zɛɛb tak buwa.
Tin, bɛ eezɛbɔl ɛbyoŋ nɛ mɛmyaala ɛbuɛpe dum nɛ sa bɛ nalul bɔɔ bɛ ɛmet é.
42 Ɛ̀ di'enek, Zɛɛb eezɛliig bɛ koŋ, nyɛ eezɛbet bɛ bɛ duwal ekwyikwyen tɔ gwoo. Etɛp
tak sael ɛ dáa di kwyala tɔ mɛkana mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb náá:
“Bot ɛ dhaad mbyak eYuda,
ye é mam ɛ bi nadjɛ ebuwa é bɛtit nɛ bɛdhiiti mbi ebuwa,
é membu mɛkam-mɛná mena nadika tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.
43 Aàbɛ! Gunaa, bi naabɛp pɛt ɛ zɛɛb Molok,
nɛ ekpaka-kpaka kwyikwyen zɛɛben Lefan!
Bɛzɛɛb binɔk, bi nakpak bɛ étɛp bi needuwal bɛ.
Ɛ̀ tɛp tak ɛ di náá, Mɛ waakyeed bin dhaa ghaada Bhabhilɔn‡.”

---

* **7:34** Ɛwy 3.1-10 † **7:37** Mɛd 18.15-18 ‡ **7:43** Amɔ 5.25-27

44 «Pɛ tɔ bal, bɛbhaab binaka nadi é nɛ pɛt na Dɛɛ ɛ Zɛɛb bɛ nawa ɛbup ɛ mɛkana di lii
etɛp ee ɛbhɛŋ ɛ. Ye nasael ɛ dáa Zɛɛb nɛ lɛɛ Moiiz ɛ, etɛɛ náá, nyɛ naake nɛ Moiiz náá, nyɛ
zoo sum ɛ ɛzel wat nɛ yii nyɛ nabee ɛ.
45 Deenek ɛ pɛt na Dɛɛ ɛ Zɛɛb tak nalik nɛ bɛbhaab bina nɛ bot naka du yɔbɔ bhis ɔ. Ye
nabɛ ɛ Zozuwe dulel lɔɔg'ɔ bɛ nɛ bot bɛ naadɛk mɛdhik mɛ bot ɛ membyak me Zɛɛb nadi
é sɔ bɛkum ɛ tak kɔ ɛsu ɛ lɔ. Pɛt na Dɛɛ ɛ Zɛɛb tak nadi kɛkum esok Dhavid nadi mɛkoozi ɛ.
46 Tin, Dhavid naabela mbɛɛ bhwoob emis ɛ Zɛɛb. Nyɛ é boo zɛwaab náá, Zɛɛb gek nyɛ
goŋ étɛp nyɛ neesum ndjaa Zɛɛb bɛdha ɛ Zakɔɔb.
47 Tin, Salomɔŋ naka sum nyɛ ndjaa.
48 Bela náá, Zɛɛb Mɛkaake ààdi tɔ mendjaa me Zumal bot. Dáa ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb
nalɛɛ náá:
49 “Ɛko ɛ, boo mɛkoozi mɛ, Ghɛŋ lɛɛ ɛ deenek,
bɔs ɛ, di mɛbɔ mɛ di nyal ɔ.
Ye é yaa kwaambi ndjaa biyɔ aakosum mɛ ye é?
Ɛ yaa di mɛ aakwak ɛ di?
50 Ye tok mam nasa yɛ nɛ mɛbɔ mam met e§?”
51 «Biyɔ bot ɛ maa-ɛlɔ, bot ɛ di náá, elyem nɛ mɛlɔ men eezɛdiyalel dum nɛ ndjóoel ɛ Zɛɛb
di djóo bin ɛ. Bi ɛ nɛ maa-ɛlɔ dum nɛ Sisim na Dɛɛ! Bi ɛ dáa bɛbhaab bin!
52 Baa bɛngoolel ɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb bɛbhaab bin nadi ààtiigal? Bɛ naagó bot ɛ nazyɛ nɛ
bhaadal náá, Mot Epiki ngɔt ɛpezyɛ ɛ. Ye é nyɛy ɛ bi naka nyɛ, nɛ ɛgó ɛ nyɛ.
53 Biyɔ bot ɛ efofop nadjɛ etsi ɛ Zɛɛb ɔ, bi nàbaaduwal yɛ!»

Ɛsyee ɛ Etiɛn

54 Dáa bot ɛ boo kwan eYuda nagwak deenek ɛ, bɛ naazɛkpaa lyem, nɛ ɛkwaal ɛ mɛtsok
kɔ lo ɛ Etiɛn.
55 Tin, nyɛy «tɔɔɔ» nɛ Sisim na Dɛɛ tɔ lɛ, nyɛ eezɛben mis pɛ ɛko, gwyák tɔ gwoo. Ɛ di'enek
nyɛ eezɛbee mɛkas ɛ Zɛɛb, zɛnɔɔ Yezu Klisto tetel pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb.
56 Tin, Etiɛn eeke náá: «Mɛ ɛpebee gwoo mbek, Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot tetel pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ
Zɛɛb.»
57 Bɛ eezɛtsim ɛlyelɛpe, bhii tak bɛ eezɛdiyal mɛlɔ, bɔ djas eewyis kaab, zɛduma nyɛ é
nyel.
58 Bɛ eezɛtó nɛ nɛ pɛ bhis dɛl, tin, bɛ moo zɛbyaal nyɛ nɛ mɛkok étɛp bɛ neegó nyɛ. Wɔ
gwaa bɛtyaasɛs zokadjɛ ekaad bɔɔ nɛ dhiiti mɔɔ ngbaaz din ɛ lɛ nabɛ é Sɔl, nyɛ baal bɛ yɛ.
59 E sok bɛ nadi é wus nyɛ nɛ mɛkok ɛ, Etiɛn nadi ye é é djaala náá: «Ghɛŋ Yezu, nɔŋa
sisim yam!»
60 Bhii tak, nyɛ eezɛkwyɛ mɛboŋ si, nyɛ eezɛtsim ɛlyelɛpe náá: «Ghɛŋ, nàkɛla syem'ak
kɔ lɔɔ!» Bhis nyɛ nake deenek ɛ, nyɛ eezɛsil eswos.

8

1 Sɔl naamyaal ɛsyee ɛ Etiɛn.

Sɔl eezuk bot ɛ zɛɛga mendjaala

Ɛ dwoo tak wat ɛ mezuk mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala Yeluzalɛm nakan. Bot djas nadi dum
koŋ nɛ Zɛɛb ɔ naazɛwyɛɛza tó pɛ kyee dik Yude, nɛ pɛ Samali. Tin bot ɛ lwoma ɛ nazokalik.
2 Bɛsosoob é boonɔɔ muu ɛ Etiɛn kɛdel, wɔ gwaa bɛ zɛdje nyɛ ɛbuɛpe.
3 Sɔl nadi sa mɛghaaz étɛp ɛkɛ waaz ezɛɛga mendjaala. Bhii tak, nyɛ nadi tó mendjaa
nɛ mendja kɛmɛt botom nɛ boa nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, é kokɔɔl bɛ é mbok.

Filip ɛpegoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ mɛl mɛ Samali

4 Bot ɛ nawyɛɛza ɔ djas, nadi kɛmɛl ɛ mɛl kɛgoola Mbɛɛ Bhaadal.
5 Filip eezɛtó pɛ boo dɛl ɛ Samali, tin, nyɛ eezɛni é lyo bot ɛ dɛl dum nɛ Mɛsia.

§ **7:50** Eza 66.1-2.

6 Bot ɛ dɛl djas nadi gwak etɛp ee Filip nalɛɛ bɛ é nɛ lyem wat, tɔ mɛdjek nɛ ɛ bee ɛ endem
e mɛbwala nyɛ di sa ɛ.
7 Deenek, embee esisim nadi wyis tɔ membel é ɛbo ɛ boo etsim. Tin, dɔɔ nɛ bɛtɛ nɛ bot
ɛ nazesɔɔb ɔ nɛ bot edjam nadi tsak.
8 Deenek, bot naadyeebamyaala ɛbuɛpe kɔ dɛl ɛ tak.
9 Dhiiti mot din ɛ lɛ nabɛ Simɔŋ, nyɛ naaloobe di sok kɔ dɛl ɛ tak. Nyɛ nasa mɛvyɛkɛlɛ
bot ɛ del Samali nadi djodjoka ɛ. Nyɛ nadi kwyɛl ɛlyaal ɛ naanye é yɛ ngek mot.
10 Tin, mengbaaz djas nɛ eboo bot, nadi duwal nyɛ ɛbuɛpe. Bɛ nadi eke ɛ náá: «Mot'ak ɛ
nɛ mɛbwala ɛ Zɛɛb, yii di djóoaa “boo mɛbwala ɛ”.»
11 Bɛ nadi gwak nyɛ ɛbuɛpe, etɛɛ náá, nyɛ eeloozyɛ nɛ sa náá, bot gheedjoka mɛsa mɛ
mɛvyɛkɛlɛ mɛ.
12 Tin, dáa bɛ namyaal Mbɛɛ Bhaadal Filip nadi lɛɛ bɛ dum nɛ ɛyoŋ ɛ Zɛɛb nɛ dum nɛ
Yezu Klisto ɛ. Tin, bɛ naazɛduwa Zɛɛb botom nɛ boa.
13 Dɔɔ nɛ Simɔŋ nyɛy ɛmet naadum koŋ nɛ Zɛɛb. Nyɛy pe zokaduwa Zɛɛb, nyɛ nadi é
ngwoob ɛ Filip, nyɛ nabɛɛ é djodjoka ɛbuɛpe esok nyɛ nadi é bee endem e mɛbwala mɛ
nadi é sael ɛ.
14 Dáa bot ɛ lwoma nakum pɛ Yeluzalɛm ɛ, bɛ eezɛgwak náá, bot ɛ Samali naazemyaal
mɛkpa mɛ Zɛɛb, é di'enek bɛ é boozɛkyeed bɛ Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ.
15 Dáa bɛ nakakum pɛ Samali ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛdjaala bot ɛ nazedum koŋ Zɛɛb ɔ Zɛɛb,
étɛp bɛ neebela Sisim na Dɛɛ.
16 Bɛ nadjaala deenek ɛ etɛɛ náá, Sisim na Dɛɛ nabɛ ɛ, nyɛ dinaa ko sul-sulak kɔ mot
ngɔt. Bɛ zo duwa Zɛɛb ɛ tɔ mɛdii nɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu.
17 Tin, Pyɛɛd bɛ Zaŋ eezɛkɛl bɛ mɛmbɔ, bɛ eezɛbela Sisim na Dɛɛ.
18 Dáa Simɔŋ nabee náá, bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ naadjɛaa Sisim na Dɛɛ esok bot ɛ
lwoma nakɛl bɛ mɛmbɔ ɛ, nyɛ eezɛdjɛ Pyɛɛd nɛ Zaŋ epata.
19 Nyɛy náá: «Djɛka dɔɔ nɛ mam pe mɛbwala mɛ tak, etɛɛ náá, bot ɛ mɛ aagheekɛl mɛmbɔ
kɔ lɔɔ ɔ neebela Sisim na Dɛɛ.»
20 Tin, Pyɛɛd eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Beta náá, wɔy nɛ epata bɔ bi pulel, etɛɛ náá, wɔ gek
ɛ náá, ɛkɛɛ ɛ Zɛɛb bɔmaa ɛ nɛ epata!
21 Wɔ tok nɛ ɛkɛɛ waako bela belaa di tɔ tɛp'ak, etɛɛ náá lyemɔ tok piki é mis mɛ Zɛɛb.
22 Deenek swoola embee esiiza bɔ, da wɔ é djaala Ghɛŋ, nɛghu nyɛ é nɛ ghwyil ɛpel wɔ
étɛp mbi esiiza bɔ binek.
23 Etɛɛ náá, mɛ eebee náá, lyemɔ ɛ “tɔɔɔ” nɛ embee esesɛɛ, e di'enek, wɔ moo é kwom
mesyem.»
24 Tin, Simɔŋ eezɛke nɛ Pyɛɛd bɛ Zaŋ náá: «Biyɔ bɛ ɛmet djaalaka Ghɛŋ étɛp'am, etɛɛ
náá, sa bi ke ɛ needi ààsael nɛ nam.»
25 Bhis bɛ nazebaŋa bot etɛp binek dum nɛ Yezu, é ɛlyo ɛ bot nɛ mɛkpa ɛ Ghɛŋ ɛ, tin bot
ɛ lwoma binɔk bɛbá eezɛsik pɛ Yeluzalɛm. Ze ɛ ze bɛ nadi goola Mbɛɛ Bhaadal pɛ kɔ bɛtɛ
nɛ mɛl mɛ Samali.

Filip eeboma nɛ dhiiti boo kukuma dik Etsopi

26 Dhiiti fofop ɛ Ghɛŋ eezɛke nɛ Filip náá: «Wyɛla da wɔ é tó pɛ kyɛ bɔs, pɛ ze di dus pɛ
Yeluzalɛm é tó pɛ dɛl ɛ Ghaaza ɛ, ze di dhaa tɔ bal.»
27 E di tak wat, Filip eezɛghɛɛ nyel tó. Tin, é ze, dhiiti mot eezɛtuula, mot tak nabɛ mot di
ààbɛ nɛ ghwyil ɛbá ɔ, yii dik Etsopi. Nyɛ nabɛ ɛ boo kukuma, mɛsa mɛ nabɛɛ, ɛbaal epata
nɛ esa djas ɛ Kandase, moma di mɛkoozi mɛ Etsopi ɔ. Nyɛ nazyɛ pɛ Yeluzalɛm ɛ zɛduwal
Zɛɛb.
28 Tin, nyɛ nadi sik pɛ dɛl ɛ lɛ. Nyɛ nadi é ndiindel kɔ mbem mɛ yaaga di dul ɛ, nyɛ nadi
laa mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi.
29 Tin, Sisim na Dɛɛ eezɛke nɛ Filip náá: «Tóa pɛ paa mbem diak.»

30 Tin, Filip eezɛtɔ́ kaab pɛ mot tak nadi ɛ, nyɛ ka gwak ɛ mot'enɔk é laa mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi. Filip eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ nɛ gu sa mɛkpa mɛ wɔ di laŋ'enek di kwyɛl ɛlɛɛ?»
31 Mot'enɔk eezɛbɔɔza náá: «Mɛ aagu yɛ dáa, mot ɛ di ààlyaal mɛ ɔ?» Tin, neezɛdjóo Filip nyɛ zɛdisi é ngwoobɛ kɔ mbem.
32 Pes di Ekwyala e Zɛɛb nyɛ nadi elaŋ ɛ na bɛ é yak:
«Nyɛ nadi é dáa mɔɔ taa di tɔ́aa nɛ nɛ kɛtsakaa ɛ,
dáa mɔɔ bhata di ààtsim sok bhwoob bot ɛ di tsik nyɛ mya ɔ.
Nyɛy nuub mɛdiba.
33 Nyɛ naadhuselaa, ààbɛ nɛ mot kɛm nyɛ.
Ɛzɛ aakwak ɛlii nɛ bɛdha bɛ?
Etɛɛ náá, bɛ naatsaal mɛlu mɛ tsik'ɛ kɔ bɔs*.»
34 Tin, kukuma yenɔk ɛ boozɛke nɛ Filip náá: «Mɛ pe djaala nɛ nɔ, lɛɛa mɛ, kɔ ɛsu ɛzɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb di lii deenek? Nyɛ lii ɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ met hooo kɔ ɛsu ɛ mot sis?»
35 Ɛ di'enek, Filip eekan ɛlii nɛ nɛ dum nɛ pes mɛkpa mɛ Ekwyala e Zɛɛb nyɛ laŋ ɛ, nyɛ moo tin é lɛɛ nyɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Yezu.
36 Bɛ eezɛgoola tɔ́, ze bɛ nadi é tɔ́ yɔbɔ ɛ, wɔ gwaa bɛkum é dhiiti di nadi nɛ dii ɛ. Kukuma yenɔk eezɛke náá: «Beea mɛdii, ɛyé di lu náá, mɛ duwa Zɛɛb?» [
37 Filip eezɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ myaal nɛ lyemɔ djas ɔ, wɔ é nɛ ghwyil ɛ duwa Zɛɛb.» Tin, mot'enɔk eezɛbɔɔza náá: «Mee myaal náá, Yezu ɛ Mɔn Zɛɛb.»]
38 Tin, nyɛ eezɛke náá, yaaga tyaa, bhii tak, bɛ nɛ Filip eezɛsul tɔ dii, wɔ gwaa nyɛ zɛduu nyɛ Zɛɛb.
39 Dáa bɛ naka sɛɛ tɔ dii é, Sisim ɛ Ghɛŋ eezɛdis Filip é mis mɛ kukuma tak, nyɛ moo tin, ààkabee Filip. Ɛ di'enek nyɛ eezɛkpaa tɔ́ yɛ pɛ paa nyɛ nadi é tɔ́ ɛ, nɛ boo mɛmyaala.
40 Filip ka kɛtuula ye é pɛ dɛl ɛ di djóoaa Azɔt ɔ, nyɛ moo tin é tɔ́ kɛgoola Mbɛɛ Bhaadal, mɛl nɛ mɛl djas. Nyɛ nadi dhaŋ ɛ kɛkum pɛ ghaada Seezale.

9

Ɛliig ɛ lyem ɛ Sɔl

1 Eghɛŋ tak, mɛsa ɛ Sɔl nabɛ ɛ ɛtiig nɛ ɛwun ɛ ɛgó ɛ bɛdjekel ɛ Ghɛŋ. Wɔ gwaa nyɛ zɛtɔ́ kɛbee boo ghaa-Zɛɛb,
2 bhii tak nyɛ eezɛwaab mɛkana mɛ di edjɛ nyɛ ze, nyɛ neekɛbee mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda di pɛ ghaada Dhamas ɛ. Nyɛ nasa deenek ɛ nɛghu nyɛ waabela boa nɛ botom ɛ di du Ze ɛ Ghɛŋ étɛp nyɛ neemɛt bɛ, da nyɛ é sik nɛ nɔɔ pɛ Yeluzalɛm.
3 Dáa nyɛ nadi nyɛ dinaa é ze é ɛtɔ́ ɛ, nyɛ nadi é nyɛ moo kunaa nɛ ghaada ɛ, kasɛka ɛ, dhiiti ngel eezɛdus tɔ gwoo, yee zɛkaal nyɛ.
4 Wɔ gwaa nyɛ zɛduma si, bhii tak nyɛ eezɛgwak gwood wat é ke nɛ nɛ náá: «Sɔl, Sɔl, étɛp ye wɔ di tiig mɛ?»
5 Nyɛ eezɛdji náá: «Wɔy é zɛ, Ghɛŋ?» Tin gwood yenek eezɛbɔɔza náá: «Ye é mam Yezu wɔ di tiig ɔ.
6 Deenek, wyɛla, da wɔ é ni tɔ ghaada, tin bɛ waalɛɛ wɔ sa wɔ di egoka nɛ ɛsa ɛ.»
7 Bot ɛ nadi kɛsama wat nɛ Sɔl ɔ zokazɛtyaa, ààlóo ɛkpa ɛ wat. Bɛ nadi gwak gwood, tin ààbee mot.
8 Tin Sɔl eewyɛl, nyɛ eezɛbɛɛ mis, ka bela ɛ náá, nyɛ ààkabee. Bɛ eezɛmɛt nyɛ é mbɔ tɔ́ nɛ nɛ pɛ Dhamas.
9 Mɛlu mɛlɛl naadhaa nyɛ, nyɛ ààkabee, tin nyɛ nadi é ààdɛ edee nɛ mɛdii.
10 Pɛ kɔ ghaada Dhamas, ye nabɛ ɛ nɛ dhiiti djekel ngɔt din ɛ lɛ nabɛɛ Ananias. Ghɛŋ zokazɛtuula nyɛ tɔ sisim, nyɛy nɛ nɛ náá: «Ananias!» Nyɛ eezɛbɔɔza náá: «Beea mɛ Ghɛŋ.»

* **8:33** Eza 53.7-8

11 Ghɛŋ eezɛke nɛ nɛ náá: «Tóa nenak yak pɛ gba di djóoaa “piki ɛ”. Pɛ tɔ ndjaŋ ɛ Yudas, djia dhiiti mot dɛl ɛ Talase, din ɛ lɛ ɛ Sɔl. E di mena di nenak'aak nyɛ é pe djaala Zɛɛb.
12 Tin, tɔ dyam'ɛ nyɛ eebee dhiiti mot ngɔt din ɛ lɛ ɛ Ananias é ni tɔ ndjaa étɛp ɛkɛl nyɛ mɛmbɔ, mis mɛ neebɛŋel-bɛŋela sis.»
13 Ananias eezɛbɔɔza náá: «Ghɛŋ, bot ɛbuɛpe eedyeebalii nɛ nam kɔ ɛsu ɛ mot'ak, dum nɛ bɛtɛ nɛ embee etɛp é nyɛ di sa, nɛ Bot bɔ na Dɛɛ pɛ Yeluzalɛm ɛ.
14 Deenek, nyɛ zyɛ wak é nɛ eghɛŋ boo ghaa-Zɛɛb nadjɛ nyɛ é étɛp ɛmɛt bot djas di edjaala nɛ din ɛ lɔ ɛ.»
15 Tin, Ghɛŋ ɛ booke nɛ nɛ náá: «Tóa, etɛɛ náá, mɛ eetó mot tak étɛp nyɛ neetó kɛgoola din ɛ lam pɛ daa bot ɛ membyak mesis nɛ bɛmɛkoozi mɔɔ, zɛnɔɔ bot ɛ mbyak Yisalaɛl.
16 Mam mɛ ɛmet mɛ waalyaal nyɛ mezuk djas nyɛ aazuk kɔ ɛsu ɛ din ɛ lam ɛ.»
17 Tin, Ananias eezɛtó. Nyɛ eezɛni tɔ ndjaa tak, bhii tak nyɛ eezɛkɛl Sɔl mɛmbɔ, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Sɔl, mɔɔ nyaag'am, Ghɛŋ Yezu mot tel wɔ nyel é gba pɛ ze wɔ di zyɛ é, lwom mɛ, étɛp wɔ neebaazɛbee beea sis da wɔ lwoodel nɛ Sisim na Dɛɛ.»
18 E di tak wat, dhiiti mbi esonok tyee epapa eezɛkwyit é mis mɛ Sɔl, tin, nyɛ moo tin ɛ é baazɛnyaasok. Nyɛ eezɛwyɛl é yenek, nyɛ eezɛduwa Zɛɛb.
19 Bhii tak nyɛ eezɛdɛ edee, nyɛ eezɛbela ghwyil.

Sɔl ɛpegoola mɛkpa ɛ Zɛɛb pɛ Dhamas

Sɔl zokazɛkpaa ba mɛlu e di wat bɛ nɛ bɛdjekel ɛ nadi pɛ Dhamas ɔ.
20 Aàkobɔya deenek, nyɛ moo tin é goola mɛkpa ɛ Zɛɛb pɛ tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda náá, Yezu ɛ Mɔn Zɛɛb.
21 Bot ɛ nadi gwak nyɛ ɔ djas nadi djoka, tin, bɛ é boo di é dji náá: «Ye tok mot'ak nadi tiig ɛlyelɛpe bot ɛ nadi tuwal din ɛ Yezu ɔ pɛ Yeluzalɛm e? Wɔ ke ɛ náá, nyɛ aazyɛ wak ɛ étɛp ɛzɛmet bɛ nyɛ neesik nɛ nɔɔ pɛ dáa boo bɛghaa-Zɛɛb.»
22 Tin, mɛlu djas, ɛgu ɛ Sɔl nadi é ghɛɛ nɛ ghɛɛ tɔ mbi mɛlyo mɛ nyɛ nadi lyo ɛ. Eyuda ee nadidi pɛ Dhamas ɔ, nabɛ ààkabaabɛ nɛ ɛkpa ɛ bulal nyɛ esok nɛ nadi é pɛs mɛsuk mɛ di lyaal náá, Yezu ɛ Mɛsia ɛ.
23 Ba mɛlu bhii tak, wɔ gwaa eYuda djas zokagwakel étɛp bɛ neegó Sɔl.
24 Tin, Sɔl eezɛgu boob'ɔ. Bɛ nadi ebaal ɛbɛ ɛ ɛniel ɛ ghaada mwos nɛ pum, étɛp bɛ neegó nyɛ.
25 Tin, é pum, wɔ gwaa bɛdjekel bɛ zokanɔɔ nyɛ, tó nɛ nɛ, étɛp ɛkwyɛɛg nyɛ pɛ yii kyee peeb ghaada tɔ djhan.

Sɔl pɛ Yeluzalɛm

26 Dáa nyɛ na kum pɛ Yeluzalɛm ɛ, wɔ gwaa Sɔl zokazɛgek ɛsɛɛga bɛ nɛ bɛdjekel. Bɔɔ djas nadi é nɛ bwoo, etɛɛ náá, bɛ nàbaadi myaal ɛnyɔɛpe náá, nyɛ nadi é djekel nɛ tsɛɛtsɛ.
27 Tin, Bhaalnabhas ɛ boozɛnɔɔ nyɛ, tó nɛ nɛ pɛ dáa bot ɛ lwoma. Nyɛ eezɛbaŋa bɛ dáa Sɔl naboma nɛ Ghɛŋ é ze ɛ, nɛ dáa Ghɛŋ nalii nɛ nɛ ɛ. Nyɛ eebaazɛlɛɛ bɛ mbi mɛghaaz mɛ Sɔl nadi lyo bot nɛ din ɛ Yezu pɛ Dhamas ɛ.
28 Kana ɛwala ɛlenek, Sɔl ɛ boo zɛdi bɛ nɛ bɛ nɔɔ. Nyɛ nadi ekɛpɛ tɔ Yeluzalɛm djas, é goola Mbɛɛ Bhaadal nɛ ɛbwaalel djas nɛ din ɛ Ghɛŋ.
29 Nyɛ nadi é lii nɛ eYuda e di lii, lii Ghɛlɛk ɔ, nyɛ nadi suu mɛso bɛ nɛ bɛ nɔɔ, ghuna bɔɔ nadi esaa ɛgó ɛ nyɛ.
30 Dáa bɔn nyɛɛg nagwak náá, bɛ nadi kwyɛl ɛgó nyɛ é, bɛ eezɛtó nɛ Sɔl pɛ ghaada Seezale, étɛp bɛ neekɛkyeed nyɛ pɛ ghaada Talase.
31 Zɛɛga bot ɛ mendjaala nadi é tɔ egwyem kɔ kyee dik Yude, Ghalile nɛ Samali djas. Bɛ nadi é bɛ eezelyel tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, bɛ nadi é tɔ tsik ɛgwak ɛ Ghɛŋ. Zɛɛga bot ɛ mendjaala nadi é bɔk ɛbɔk nɛ ɛbɔk, etɛɛ náá, Sisim na Dɛɛ nadi kwyee bɛ.

Tsik ɛ Enee

32 Pyɛɛd mot nadi kɔ kyee dik tak djas ɔ zokazɛtɔ́ dhiiti dwoo pɛ dáa bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, nadidi pɛ dɛl ɛ Lidha ɛ.
33 Wɔ gwaa nyɛ zɛbela dhiiti motom din ɛ́ ɛ lɛ nabɛɛ Enee. Nyɛ nabɛ ɛ nyɛ eesa membu mɛtɛn nɛ elɛl ndjaasi, etɛɛ náá, ye nabɛ ɛ nyɛ eezesɔɔb.
34 Pyɛɛd eezɛke nɛ nɛ náá: «Enee, Yezu Klisto eetsik wɔ! Wyɛla da wɔ ɛ́ koobal goŋɔ.» Ka sɛka ɛ, Enee eezɛwyɛl.
35 Bot ɛ ghaada Lidha djas nɛ bot ɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ Saalɔn naabee nyɛ, wɔ gwaa bɛ zokaliig elyem du Ghɛŋ.

Dɔlkas eegomelaa

36 Pɛ kɔ dɛl ɛ Jafa ye na bɛ ɛ́ nɛ dhiiti moma nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, din ɛ lɛ nabɛɛ «Tabita» din ɛ tak kwyɛl ɛlɛɛ ɛ «Dɔlkas», ɛsuk ɛ tak lɛɛ «kwyee». Mɛlu djas mɛsa mɛ nabɛɛ, ɛsa enɛm é sa, nɛ ɛkwyee ɛ bɛdjel ɛ bot.
37 Eghɛŋ tak wɔ gwaa nyɛ zɛbɛ, bhii tak, nyɛ eezɛgwyɛ. Bhis bɛ nagwyii muu ɛ, wɔ gwaa bɛ kɛnɛɛg yɛ tɔ dɛŋ, pɛ ɛko tɔ ndjaa.
38 Bɛdjekel ɛ nadi pɛ Jafa ɔ naagwak náá, Pyɛɛd nadi ɛ́ pɛ Lidha, ye nadi ɛ́ ɛkunaaɛpe nɛ Jafa. Bɛ eezɛkyeed bot ɛbá nɛ bhaadal yak: «Bis eedjaala nɛ nɔ, lela ɛzyɛ kaab pɛ yesɔ.»
39 E di tak wat Pyɛɛd eezɛghɛɛ nyel tɔ́ bɛ nɛ bɛ nɔɔ. Dáa bɛ nakum ɛ, bɛ eezɛdul nyɛ tɔ dɛŋ, pɛ ɛko tɔ ndjaa. Bɛ kus ɛ boa djas eezɛtiila pɛ dáa lɛ nɛ mɛgwyɛ, bɛ moo tin é liial nyɛ ekuwa nɛ endjookuwa ee Tabita nalat esok nyɛ nadi nyɛ dinaa nɛ tsik ɛ.
40 Pyɛɛd eezɛwyisal bot djas pɛ kel, e di'enek, nyɛ eezɛkwyit mɛboŋ si é djaala. Bhii tak, nyɛ eezɛliigel pɛ muu nadi ɛ, nyɛ eezɛke náá: «Tabita wyɛla!» Nyɛ eezɛbɛɛ mis, tin, dáa nyɛ na bee Pyɛɛd ɛ nyɛ eezɛnɔɔ nyel disi.
41 Pyɛɛd eezɛmɛt nyɛ é mbɔ étɛp ɛkyee nyɛ, nyɛ neewyɛl. Bhii tak, nyɛ eezɛdjóo bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ nɛ bɛkus ɛ boa, nyɛ eezɛtel bɛ nyaa nyɛy nɛ tsik.
42 Wɔ gwaa bot ɛ ghaada Jafa djas zokagwak menduk mɛ tak, tin, bot ɛbuɛpe naazɛdum koŋ nɛ Ghɛŋ.
43 Pyɛɛd zokadi kɔ Jafa bɛtɛ nɛ mɛlu pɛ dáa dhiiti mot nadi sa mɛsa mɛ ekwood é bɛtit ɔ. Din ɛ mot tak nabɛ ɛ Simɔŋ.

10

Pyɛɛd eedjóoaa pɛ dáa Kɔɔdnɛy

1 Pɛ ghaada Seezale, ye nabɛ ɛ nɛ dhiiti mot din ɛ lɛ nabɛ ɛ Kɔɔdnɛy, nyɛ nadi ɛ́ kukuma tɔ lɔɔg esodja bot ɛ Lɔm di djóoaa: «Mwaka esodja Itali».
2 Mot tak nabɛ ɛ sosoob dɔɔ nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ djas. Nyɛ nadi zezyɛ zɛɛga mendjaala bot nadi duwal Zɛɛb é tak ɛ. Nyɛ nadi kwyi-kwyee bɛdjel ɛ bot yii bot ɛ mbyak eYuda nɛ lyem wat, nyɛ naadjedjaala Zɛɛb é mɛwala djas.
3 Bhis kuku dwoo é ɛwala ɛ elɛl, wɔ gwaa nyɛ zokazɛbee tɔ sisim. Nyɛ naabee popoopwon fofop ɛ Zɛɛb ngɔt é zɛni pɛ dáa lɛ, nyɛy nɛ nɛ náá: «Kɔɔdnɛy!»
4 Nyɛ eezɛgwyák fofop nɛ lyem bwoo, bhii tak nyɛ eeke nɛ nɛ náá: «Ɛyé Ghɛŋ?» Fofop eezɛbɔɔza nɛ ɛ náá: «Zɛɛb eegwak mendjaala mɔ, nɛ ghwyiikwyee wɔ di kwyee bɛdjel ɛ bot ɛ, nyɛ ààpadjisa wɔ.
5 Tinaak, kyeeda bot pɛ Jafa bɛ neekɛ djóo dhiiti mot nɛ din ɛ Simɔŋ, mot nagetaa Pyɛɛd ɔ.
6 Nyɛ di ɛ pɛ dáa dhiiti mot di sa mɛsa mɛ ekwood bɛtit ɛ, din ɛ lɛ Simɔŋ, ndjaŋ'ɛ é ɛboŋ ɛ boo dii mɛsɔn.»
7 Dáa fofop nadi é lii nɛ nɛ ɛ natɔ́ ɛ, Kɔɔdnɛy eezɛdjóo bot ɛ mɛsa mɛ bɛbá, nɛ ngɔt pak esodja eedii sa mɛsa pɛ daa lɛ ɔ, mot nadi sosoob ɔ.
8 Nyɛ eezɛbaŋa bɛ etɛp ee nadhaŋ ɛ djas, bhii tak nyɛ eezɛlwom bɛ pɛ Jafa.
9 Djɛmɛn tak, bɔɔ é ze, bɛ moo kunaa nɛ Jafa. Pyɛɛd eezɛbyet kɔ ɛko ɛ ndjaa, kuku mwos kɛdjaala Zɛɛb.

10 Tin, za eezɛsa nyɛ. Dáa bɛ nadi é djaab nyɛ edee ɛ, nyɛ eezɛdjem dyam.
11 Nyɛ eezɛbee gwoo é bɛŋel, dhiiti sonok é sul: siaa tak dáa boo poba mɛta é mɛghɔ mɛ tak ená, esul é bɔs.
12 Tɔ tak ye nabɛɛ nɛ bɛtit é di kɛkɔ mɛko mɛná ɔ, bɛtit ɛ di nɛ epapa ɔ, nɛ membi me enen djas.
13 Dhiiti gwood é zɛke nɛ nɛ náá: «Wyɛla, Pyɛɛd, góa da wɔ é dɛ!»
14 Tin, Pyɛɛd eezɛbɔɔza náá: «Ohoo ààbɛ! Ghɛŋ, etɛɛ náá, mɛ dinaa ààpaakodɛ sok esa e tsi nɛ esee mendi.»
15 Gwood'enek eebaazɛgek, é ke náá: «Nàbeea sa mendi sa Zɛɛb ke náá ye é dɛɛ ɛ.»
16 Ye sɛɛ deenek tyee esok elɛl, bhii tak, siaa tak eezɛbyet tɔ gwoo.
17 Tin, Pyɛɛd moo zɛdji sa dyam tak nadi kwyɛl ɛlɛɛ ɛ. Ghuna, é ɛwala ɛ tak ɛ, bot ɛ Kɔɔdnɛy nalwom ɔ nadi dji bot étɛp ɛ gu ndjaa Simɔŋ nadi tɔ tak ɛ. Ye ka bela ɛ bɛ moo é ɛniel ɛ peeb.
18 Bɛ eezɛdjóo, bhii tak bɛ eezɛdji náá: «Simɔŋ, mot nagetaa Pyɛɛd ɔ diɛ wak ee?»
19 Ye na bela Pyɛɛd dinaa kuku esiiza dum nɛ dyam nyɛ nadjem ɛ. Ɛ̀ di'enek Sisim na Dɛɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Gwaka, bot ɛlɛl ɛpesaa wɔ.
20 Wyɛla, sula da wɔ é tɔ́ bi nɛ bɛ nɔɔ sama ààbis sonok, etɛɛ náá, mam ɛ lwom bɛ.»
21 Pyɛɛd eezɛsul pɛ bot ɛ tak nadi ɛ, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Mot bi di saŋ ɔ ye é mam. Bi zyɛ étɛp ye?»
22 Bɛ eezɛbɔɔza náá: «Ye é Kɔɔdnɛy, kukuma tɔ lɔɔg esodja eLɔm ɛ lwom bis. Nyɛ é mot epiki, nyɛ nɛ duwal Zɛɛb zɛbela náá, eYuda djas nɛ kwyɛl nyɛ. Fofop ɛ Zɛɛb ngɔt lwom nyɛ é, nyɛ lɛɛ wɔ náá, “wɔ tɔ́ pɛ dáa lɛ étɛp wɔ neekɛ lɛɛ nyɛ lɛŋ wɔ di nɛ ye é.”»
23 Tin, Pyɛɛd eezɛniigal bɛ tɔ ndjaa, bhii tak nyɛ eezɛdjɛ bɛ e di é mendjɛk.
Tɔ mɛlem, bɛ eezɛtó bɛ bɛ nɔɔ, bɛdhiiti bot ɛ Jafa zokakɛkyeed bɛ.
24 Bhis ɛlu ɛ tak, bɛ eezɛkum pɛ Seezale. Kɔɔdnɛy nadi bwood nyɛ bɛ nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ djas, nɛ bɛsɔ bɛ nyɛ nadjóo ɔ.
25 Dáa Pyɛɛd nadi nyɛ moo kwyɛl ɛ ni ɛ, Kɔɔdnɛy eezɛboma nɛ nɛ. Tin, nyɛ eezɛmalal si, étɛp nyɛ neeswos nyɛ nɛ duu.
26 Tin, Pyɛɛd eezɛwyɛl nyɛ, bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Wyɛla, etɛɛ náá, mam pe mɛ ɛ mot dáa wɔy.»
27 Tin, bɔɔ kuku elɛŋ bɛ nɛ Kɔɔdnɛy, nyɛ eezɛni pɛ tɔ ndjaa, e di zukamwaa nɛ mot nazesɛɛga ɔ.
28 Ɛ̀ di'enek, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi nɛ gu náá, mot dhaad mbyak eYuda ààgoka nɛ ɛbeya ɛsɔ, nɛghu, ɛtó tɔ mendjaa mɛ bot ɛ membyak mesis. Deenek, Zɛɛb eelyo mɛ náá, yɛ ààgoka náá, mɛ bee mot dáa mot mendi, nɛghu dáa mot di ààgoka nɛ Tɔ́a pɛ dáa lɛ ɔ.
29 Ɛ̀ tɛp tak ɛ di náá, dáa bi djóo mɛ ɛ, mɛ é boozyɛ ààbyen. Mɛ kwyɛl ɛ mɛ gu tɛp bi djóo mɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.»
30 Kɔɔdnɛy eezɛbɔɔza náá: «E moo mos ɛ nɛ mɛlu mɛlɛl, é ɛwala ɛ ɛlak wat, é mɛwala mɛlɛl bii kuku dwoo, mɛ nadi é djaala Zɛɛb pɛ ndjaŋ'am. Ka sɛka e di tak wat ɛ, dhiiti mot nɛ ekaad é na kas-kas eezɛtuula sok bhwoob'am.
31 Tin, nyɛ eezɛke nɛ nam náá: “Kɔɔdnɛy, Zɛɛb eegwak mendjaala mɔ, nyɛ eesiiza ghwyiikwyee yɔ dum nɛ bɛdjel ɛ bot.
32 Kyeeda bot pɛ Jafa, étɛp bɛ neekɛdjóo Simɔŋ Pyɛɛd. Nyɛ di ɛ pɛ dáa dhiiti mot din ɛ lɛ Simɔŋ, nyɛ sa ɛ mɛsa mɛ ekwood bɛtit, ndjaŋ'ɛ é ɛboŋ ɛ boo dii mɛsɔn.”
33 E di tak wat ɛ mɛ lwom bot bɛ kɛ ɛsaa wɔ, tin, wóó myaal ɛzyɛ. Nenak, bisɔ djas bis ɛ wak é mis mɛ Zɛɛb, étɛp bis neegwak etɛp ee Ghɛŋ lwom wɔ, wɔ zyɛ zɛlɛɛ bis ɛ.»

Lɛŋ ɛ Pyɛɛd pɛ dáa Kɔɔdnɛy

34 Pyɛɛd eezɛkan ɛlii nyɛy náá: «Nenak mɛ eezegu nɛ tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb kwyɛɛg bot djas é tyɛ wat.

35 Deenek, nyɛ kwyɛl ɛ bot djas, ye nakozo zo bɛ bot ɛ membyak me sis, zuka nɛ tak ɛ
náá, mot di é duwal nyɛ, nɛ ɛkɛ tɔ epiki.
36 Tin, Zɛɛb naakyeed bhaadal lɛ pɛ dáa bot ɛ mbyak Yisalaɛl. Mbɛɛ Bhaadal tak ɛ
egwyem nɛ Yezu Klisto mot di Ghɛŋ bot djas ɔ.
37 Bi nɛ gu sa napoo dhaa sok pɛ Ghalile ɛ, bhii tak pɛ kɔ Yude djas, Zaŋ natuud náá,
“duwaka Zɛɛb”.
38 Bi nɛ gu dáa nyɛ naasɛ́ɛ Yezu mot Nazalɛt nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ ɛ. Bi nɛ baagu dáa
Yezu nadi kɛkɔ bɔs é ɛsa enɛm esa, nɛ ɛtsik ɛ bot djas ɛ nadi si bhel ɛ dim mot mɛkɔŋ ɔ. Etɛɛ
náá, Zɛɛb nadi gyee nɛ nɛ lɔɔg wat.
39 Tin, bis ɛ bɛtyaasɛs etɛp ee nyɛ nasa pɛ kyee dik eYuda nɛ pɛ Yeluzalɛm ɛ. Bɛ nagó
bema kɔ mɛlaaba.
40 Deenek, Zɛɛb eebulal nyɛ tsik é ɛlu ɛ elɛl bhis ɛsyee. Nyee djɛ nyɛ ghwyil ɛlyaal nyel,
41 ààkabɛ nɛ bot djas, nyɛ nazo lyaal é nɛ bisɔ bot ɛ Zɛɛb naloozesɛɛ bis, bis di bɛtyaasɛs
ɔ. Bis naadɛ edee nɛ mɛdii e di wat, bhis Zɛɛb nagomal nyɛ bhis ɛsyee ɛ.
42 Nyɛ lwom bis ɛ, bis goola Mbɛɛ Bhaadal pɛ dáa bot ɛ membyak, nɛ ɛlyaal náá, ye é
nyɛy ɛ di mot Zɛɛb nasɛɛ étɛp nyɛ neepéɛ, bot ɛ di nɛ tsik nɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ.
43 Bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb djas naalii kɔ ɛsu ɛ lɛ, bɔɔ náá, mot aadum koŋ nɛ nɛ ɔ
waabela ɛpelak ɛ mesyem mɛ, nɛ ghwyil din ɛ lɛ.»

Bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, eebela Sisim na Dɛɛ

44 Bela tin Pyɛɛd dinaa é lii, Sisim na Dɛɛ eezɛsul kɔ bot ɛ nadi gwak etɛp ee nyɛ nadi lii
ɛ djas.
45 Bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ yii dhaad mbyak eYuda nazyɛ bɛ nɛ Pyɛɛd ɔ, naadiaadjoka
ɛbuɛpe. Etɛɛ náá, bɛ nabee náá, Sisim na Dɛɛ Zɛɛb nadjɛ ɛ naasul dɔɔ nɛ kɔ bot ɛ di ààbɛ
bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
46 Etɛɛ náá, bɛ nadi gwak bɛ é lii membyak mesis, nɛ ɛduwal ɛ mɛnyɔ ɛ Zɛɛb. Tin, Pyɛɛd
ɛ boozɛke náá:
47 «Mena ɛ nɛ ghwyil lu bot bak nenak náá, bɛ naduwa Zɛɛb tɔ mɛdii, dáa bɛ di náá, bee
bela Sisim na Dɛɛ dáa menabɛlka ɛ?»
48 Tin, wɔ gwaa nyɛ zɛlwom náá, bɛ duu bɛ Zɛɛb nɛ din ɛ Yezu Klisto. Bhii tak bɛ eezɛke
nɛ nɛ náá, nyɛ kwyɛɛg ba mɛlu bɛ nɛ bɛ nɔɔ.

11

Taŋal ɛ Pyɛɛd sok bhwoob bot zɛɛga mendjaala pɛ Yeluzalɛm

1 Bot ɛ lwoma nɛ bɔn nyɛɛg bɔɔ nadi pɛ Yude ɔ naazɛgwak náá, bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak
eYuda ɔ naamyaal pe mɛkpa mɛ Zɛɛb.
2 Dáa Pyɛɛd nasik pɛ Yeluzalɛm ɛ, eYuda ee nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ moo tin é byak nyɛ.
3 Bɔɔ náá: «Wɔ eeni tɔ ndjaa ezibo, wɔ eekɛdɛ edee bi nɛ bɛ nɔɔ!»
4 Tin, Pyɛɛd ɛ boo zɛbaŋa bɛ mɛdjɛmɛdjɛ etɛp ee nadhaŋ ɛ djas. Nyɛ nalɛɛ é náá:
5 «Mɛ di ɛ pɛ tɔ ghaada Jafa, mɛ nadi é djaala, e di tak mɛ eezɛdjem dhyam. Mɛ bee ɛ
dhiiti sonok é sul pɛ kyee mɛ nadi ɛ. Ye nabɛ sonok é nɔŋel nɛ boo poba, mɛta é mɛghɔ mɛ
tak ená, é dus tɔ gwoo sul é bɔs é bhaasam.
6 Mɛ eezɛgwyák tɔ tak “piii”, mɛ kabee ɛ, bɛtit di kɛ nɛ mɛko mɛná ɔ, bɛtit ɛ dik, nɛ bɛtit
ɛ di nɛ epapa ɔ, zɛnɔɔ enen.
7 Wɔ gwaa mɛ zɛgwak gwood wat é ke nɛ nam náá: “Wyɛla, Pyɛɛd, góa da wɔ é dɛ!”
8 Tin, mɛ eezɛbɔɔza náá: “Ohoo ààbɛ! Ghɛŋ, etɛɛ náá, mɛ dinaa ààpaakodɛ sok sa etsi
eYuda di lu ɛ, dɔɔ nɛ esee mendi dinaa ààpaakɛ tɔ nuub'am.”
9 Tinaak, gwood'enek eebaazɛgek, é ke tɔ gwoo náá: “Nàbeea sa mendi sa Zɛɛb ke náá,
ye tok nɛ mendi ɛ.”
10 Ye sɛɛ deenek tyee esok elɛl, bhii tak siaa tak eezɛbyet tɔ gwoo.

11 Tin, é ɛwala tak wat, wɔ gwaa bot ɛlɛl zokazɛkum pɛ ndjaa mɛ nadi ɛ. Bɛ nadus ɛ pɛ
ghaada Seezale, bɛ nadi esaa pɛ mɛ nadi e di ɛ.
12 Sisim na Dɛɛ eezɛke nɛ nam náá, mɛ tɔ́ bis nɛ nɔɔ ààbem ba. Deenek, bɔn nyɛɛg bam
bɛtɛn nɛ wat mɛ zyɛ nɛ nɔɔ wak'ak ɛ kɛkyeed mɛ pɛ Seezale. Bisɔ djas bis bɛ é bis eeni tɔ
ndjaŋ ɛ Kɔɔdnɛy.
13 Kɔɔdnɛy eezɛkaada bis dáa nyɛ nabee fofop eetyaa tetel tɔ ndjaŋ'ɛ, é lɛɛ nɛ nɛ náá:
“Kyeeda bot pɛ Jafa, étɛp bɛ kɛ ɛdjóo Simɔŋ Pyɛɛd.
14 Mot tak ɛ waalɛɛ wɔ mɛpka mɛ di náá, wɔy nɛ bot ɛ mɛbyel mɔ djas ɛ waabela tsik nɛ
ye é.”
15 Tin, dáa mɛ nadi mɛ moo kan ɛlii ɛ, wɔ gwaa Sisim na Dɛɛ zɛsul kɔ lɔɔ, dáa ye nasul
kɔɔ les é mɛkɛn ɛ.
16 Tin, mɛ eezɛtaala sa Ghɛŋ nalɛɛ é: “Zaŋ naduu bot Zɛɛb ɛ tɔ mɛdii, yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi
aaduwaa Zɛɛb ɛ tɔ Sisim na Dɛɛ.”
17 Deenek ɛ Zɛɛb nadjɛ bɛ mbi ɛkɛɛ ɛ tak wat nyɛ nadjɛka mena, é ghɛŋ mena namyaalka
Ghɛŋ Yezu Klisto ɛ. Mam nadi zɛ, étɛp mɛ neebe mɛso nɛ Zɛɛb?»
18 Bhis bɛ nagwak etɛp binek djas ɛ, elyem bɔɔ djas eezɛsila, bɛ moo tin é duwal Zɛɛb é
ɛke náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb eebaadjɛ pe bot ɛ dii ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, ghwyil ɛ
swoola mɛfulu mɔɔ, nɛ yii ɛbela tɛtɛ tsik.»

Zɛɛga mendjaala bot ɛ ghaada ɛ Antiɔs

19 Tsik mezuk nasɛɛ é ghɛŋ Etiɛn nagóaa ɛ naasa náá, bot ɛ nadi dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ
wyɛɛza. Bɛ naatɔ́ batakɛkum pɛ kyee dik Fenisi, pɛ ghola Siipɛlɛ, nɛ pɛ boo ghaada Antiɔs.
Bela náá, bɛ nazo gegoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛ pɛ dáa bot ɛ mbyak eYuda.
20 Bela tin náá, bɛdhiiti bot ɛ nadi é dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ yii Siipɛlɛ nɛ Silɛn ɔ naatɔ́ pɛ
Antiɔs. Bɛ naalii nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, é goola bɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Ghɛŋ
Yezu.
21 Ghwyil ɛ Ghɛŋ nadi é nɛ nɔɔ lɔɔg wat, é sa náá, zukamwaa nɛ mot naaswoola mɛfulu
mɔɔ nɛ ɛdum nɛ Ghɛŋ.
22 Ye nabɛ ɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala Yeluzalɛm naagwak menduk me tak. Bɛ é boozɛlwom
Bhaalnabhas pɛ Antiɔs.
23 Dáa nyɛ nakum ɛ, tin, nyɛ eezɛbee dáa Zɛɛb nazesɛɛ bot ɛ di é dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ mɛtel
ɛ, nyɛ eezɛmyaala. Bhii tak, nyɛ eezɛdjɛ bɛ mɛghaaz mɛ ɛwa lyem étɛp bɛ neewa zii ɛdu ɛ
Ghɛŋ tɔ esosoob.
24 Bhalnabas nadi é mbɛɛ mot. Sisim na Dɛɛ nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb «tɔɔɔ» tɔ lɛ. Tin, wɔ
gwaa zukamwaa nɛ mot zokamyaal ɛdu ɛ Ghɛŋ.
25 Bhii tak Bhalnabas eezɛtɔ́ pɛ dɛl ɛ Talase kɛsaa Sɔl.
26 Bhis nyɛ nakabela nyɛ é, nyɛ é bootɔ́ nɛ nɛ pɛ Antiɔs. Tin, bɔɔ bɛbá naazɛdhaa tu mbu
tɔ zɛɛga mendjaala mɛ tak, e di'enek, bɛ naalyo bot ɛbuɛpe dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
Ye é kɔ ghaada Antiɔs ɛ bot ɛ lwoma nakan ɛdjóoaa sok «eKeletyɛ».
27 Eghɛŋ tak, ye nabɛ ɛ, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naazɛdus pɛ Yeluzalɛm tɔ́ pɛ Antiɔs.
28 Dhiiti pak'ɔɔ, din ɛ lɛ nabɛ ɛ Aghabis, Sisim na Dɛɛ é pem nyɛ, nyɛ eezɛni é lɛɛ náá,
boo za moo aatuula kɔ bɔs djas. Bela náá, mbi za tak naasɛɛ esok Kolood nadi mɛkoozi
mɛ Lɔm ɛ.
29 Tin, bɛdjekel eezɛgwakel náá, mot nɛ mot ɛ waadjɛ yɛ ba bim nyɛ aabela ɛ, étɛp ɛkyee
bɔn nyɛɛg bɔɔ nadi pɛ Yude ɔ.
30 Bɛ nasaa ɛ deenek, wɔ gwaa bɛ zokakyeed esa binek pɛ dáa bɛpaa ɛ eYuda, é mɛmbɔ
ɛ Bhaalnabhas bɛ nɛ Sɔl.

12

Zak eegóaa, Pyɛɛd eekɔɔlaa é mbok

1 Eghɛŋ tak, mɛkoozi Elood Aghilipa moo tin é tiigal bɛdhiiti bot ɛ zɛɛga mendjaala.

2 Nyɛy zokalwom bɛ gó Zak mɔn nyɛɛg ɛ Zaŋ nɛ pɛl.
3 Deenek, dáa nyɛ nabee náá, eYuda naakwyɛl ye é, nyɛ eezɛlwom bɛ mɛt Pyɛɛd é ghɛŋ ɛbyoŋ ɛ emapa ee di ààwaaa leviid ɛ.
4 Elood eezɛlwom náá, bɛ mɛt nyɛ, da bɛ kɔɔl nyɛ é membok. Tin, nyɛ é boodjɛ mɛsa mɛ ɛbaal ɛ nyɛ nɛ mɛdhuu mɛná esodja, é ɛdhuu ɛ wat, ye nabɛ ɛ nɛ esodja ená. Nyɛ nadi é gek ɛ náá, nyɛ neepéɛ nyɛ emis mɛ bot bhis ɛbyoŋ ɛ Pak.
5 Tin, Pyɛɛd nadi é kɔɔla tɔ ndjaa membok, deenek bot ɛ zɛɛga mendjaala nadi wa zii tɔ ɛdjaala ɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛlyelɛpe.

Pyɛɛd eewyiselaa é membok

6 Bela náá, dáa Elood nadi kwyɛl ɛpɛɛ nyɛ é mis mɛ bot ɛ, é pum Pyɛɛd nadi egɔ pak esodja ebá. Nyɛ nabɛɛ kɔla nɛ ekel e ghwooz ebá. Bɛbaalel ɛ ndjaa membok nadi é tin é sum e di bɔɔ, é ɛbɛɛ ndjaa membok.
7 Kasɛka ɛ dhiiti fofop ɛ Ghɛŋ ngɔt eezɛtuula tin, tɔ dɛŋ moo tin «buweee» nɛ mɛkas. Tin, fofop eezɛkwyɛt nyɛ é bhaaz, nyɛ eezɛdjem nyɛ, nyɛy nɛ nɛ náá: «Lela ɛ djem, wyɛla!» Tin, wɔ gwaa ekel eghwooz nyɛ nakɔlaa nɛ yɛ é mɛmbɔ ɛ zokakwyit.
8 Tin, fofop eezɛke nɛ nɛ náá: «Bɔta bhɛtɛ yɔ, da wɔ é kɔl ekel e mɛpapa mɔ.» Pyɛɛd eezɛgwak nyɛ, bhii tak fofop eebaazɛbil náá: «Bɔta ndjookuwa yɔ da wɔ é du mɛ.»
9 Wɔ gwaa Pyɛɛd zɛwyis tɔ membok, nyɛ moo tin é du fofop. Nyɛ nàbɛ ààgek náá, etɛp ee fofop nadi sa ɛ nabɛɛ etɛp é tsɛɛtsɛ. Nyɛ nagu ɛ náá, nyɛ tɔ dyam.
10 Bɛ eezɛdhaa sum di bɛbaalel yii mɛkɛn, bhii tak yii bhɔɔba, bɛ eezɛkum pɛ ɛbɛɛ membok nasael nɛ ghwooz ɛ. Ɛbé ɛ tak tuula ɛ kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ dɛl. Ɛbɛ ɛ tak zokazɛdiiel nyɛ ɛmet é mis mɔɔ. Bɛ eezɛwyis, tin, bɛ eezɛtiila é gba, e di tak wat kasɛka ɛ fofop eezɛdiib nyɛ é mis.
11 Tin, Pyɛɛd eezɛsiiza sa nasɛɛ ɛ ɛnyɔɛpe, nyɛ é boozɛke náá: «Wak nenak mɛ moo bee náá, ye é tsɛɛtsɛ. Ghɛŋ eedhis fofopɛ, nyɛ eepɛk mɛ é ghwyil ɛ Elood, nɛ mezuk mɛ bot ɛ mbyak eYuda di kwyɛl náá, mɛ bee ɛ.»
12 Dáa nyɛ nazegwyak di nyɛ nadi ɛ, nyɛ é boozɛtɔ́ pɛ ndjaŋ ɛ Maali, nyɛɛg ɛ Zaŋ mot tak nagetaa ɛ «Malak» ɔ. Tin, bɛtɛ nɛ bot naasɛɛga étɛp ɛdjaala Zɛɛb.
13 Pyɛɛd eezɛdiig é ɛbɛ ɛ ndjaa, tin, moma mɛsa ngɔt eezɛzyɛ, étɛp nyɛ neezɛdii ndjaa. Din ɛ moma tak nabɛ ɛ Lood.
14 Nyɛ eezɛgwyak gwood ɛ Pyɛɛd, nyɛ moo tin tɔ mɛmyaala. Ye waagoka náá, nyɛ kaa dii ndjaa, nyɛy ka sik ɛ kaab kɛlɛɛ bot tɔ ndjaa náá, Pyɛɛd ɛ pɛ kel.
15 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔɔ pe lyet!» Tin, nyɛ eezɛbasal náá, ye é tsɛɛtsɛ. Ɛ di'enek bɛ eezɛke náá: «Ye ɛ fofop'ɛ.»
16 Tinaak, Pyɛɛd kuku ɛdiig ɛ yenek, dáa bɛ nakazɛdii ndjaŋ ɛ, bɛ eezɛbee nyɛ, bɛ naadiaadjoka ɛbuɛpe.
17 Nyɛ eezɛlyak bɛ nɛ mbɔ náá, bɛ di gwyem. Bhii tak, nyɛ eezɛni é lɛɛ bɛ dáa Ghɛŋ nawyisal nyɛ é membok ɛ. Nyee baazɛke náá: «Lɛɛka Zak nɛ bɛdhiiti bɔn nyɛɛg bina sa dhaŋ ɛ.» Bhii tak nyɛ eezɛwyis tó pɛ kyee sis.
18 Dáa mɛlem nakalem ɛ, esodja moo tin zɛɛzɛm pak'ɔɔ. Bɛ nadi é djinel pɛ pak Pyɛɛd natɔ́ ɛ.
19 Elood eezɛlwom bot náá, bɛ kɛnɔɔ nyɛ, tin, bɛ ààpakabela nyɛ. Bɛ eezɛdji bɛbaalel ɛ ndjaa membok, tin, nyɛ boodjɛ bɛ ɛlee náá, bɛ gó bɛ. Bhii tak, Elood eezɛtɔ́ pɛ kyee dik Yude, pɛ Seezale penek nyɛ naasa ba bim mɛlu.

Ɛsyee ɛ Elood

20 Elood naadyeebakpaa lyem nɛ bot Tiid nɛ Sidɔn. Tin, bot ɛ tak ɛ boo zɛgwakel náá, bɛ tɔ́ pɛ dáa lɛ. Ye nabɛ ɛ bee gwakel nɛ Balastus. Nyɛ nadi é kukuma di é sa mɛsa tɔ ndjaŋ mɛkoozi ɔ. Tin, bɛ eezɛtɔ́ kɛlɛɛ nɛ Elood náá, ɛgwakel bula bɛ nɛ bot ɛ eghaada e tak etɛɛ náá, edee ee bot binɔk nadi dedɛ ɛ nadudus ɛ pɛ mɛl ɛ Elood.

21 Dáa ye nakum dwoo tak ɛ, Elood eezɛbɔt kaad mɛkoozi mɛ, nyɛ eezɛdisi kɔ boo
mɛkoozi mɛ. Tin, nyɛ eezɛni é lii nɛ nɔɔ é mis mɛ mɛdhuu mɛ bot.
22 Mɛdhuu mɛ bot binɔk eezɛtsim náá, «Yɛ zɛɛb ɛ di lii, ààkabɛ mot!»
23 Tin, e di tak wat, wɔ gwaa fofop ngɔt ɛ Ghɛŋ zokazɛdjɛ Elood baka, etɛɛ náá, nyɛ
naakwyɛl ɛnɔɔ duu di ye é Zɛɛb ɛ. Elum zokazɛdɛ nyɛ nyel, nyɛy batagwyɛ.
24 Ghuna, mɛkpa ɛ Zɛɛb nadi é goola, ɛgoolel nɛ ɛgoolel.
25 Yɛ kabɛ Bhaalnabhas bɛ nɛ Sɔl ɔ, bhis bɛ nasilal lwomelɔ pɛ Yeluzalɛm ɛ, bɛ eezɛsik,
tin, bɛ ka tɔ́ ɛ nɛ Zaŋ mot nagetaa din ɛ Malak ɔ.

13

Bhalnabas bɛ nɛ Sɔl eezɛsɛaa étɛp bɛ neetɔ́ lwomel

1 Pɛ tɔ zɛɛga mendjaala Antiɔs ye nabɛ é nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, nɛ bɛlyoel, ye nabɛ
é: Bhaalnabhas, Simɛyɔŋ mot nagetaa nɛ din ɛ na «dhɔɔ mot» ɔ, Lusius mot dɛl ɛ Silɛn,
Manaɛn sɔ ɛ Elood kana edhɔma, zɛnɔɔ Sɔl. Eghɛŋ tak, Elood ɛ nadi kɔk kɔ Ghalile.
2 Dhiiti dwoo, é ghɛŋ bɛ nadi tɔ mendjaala nɛ tɔ ɛtsi edee étɛp mendjaala ɛ, Sisim na Dɛɛ
eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Séɛka mɛ Bhaalnabhas bɛ nɛ Sɔl, étɛp bɛ neekɛsa mɛsa mɛ mɛ nadjóo
bɛ étɛp tak ɛ.»
3 Ɛ di'enek, bhis bɛ nazedjaala nɛ ɛtsi edee étɛp mendjaala ɛ, bɛ eezɛkɛl bɛ mɛmbɔ, bhii
tak bɛ eezɛbet bɛ, bɛ tɔ́.

Bhalnabas bɛ nɛ Sɔl pɛ ghola Siipɛlɛ

4 Dáa Sisim na Dɛɛ nalwom bɛ ɛ, bɛ eezɛtɔ́ pɛ ɛboŋ Seleesi, pɛ bɛ nazɛni tɔ boo elɛɛd étɛp
bɛ neetɔ́ pɛ ghola Siipɛlɛ.
5 Dáa bɛ na kum pɛ dɛl ɛ Salamin ɛ, bɛ eezɛni é goola mɛkpa ɛ Zɛɛb tɔ mendjaa mɛ
mendjaala mɛ eYuda. Bɛ nadi é bɛ nɛ Zaŋ Malak étɛp nyɛ neegheekwyi-kwyee bɛ.
6 Bɛ naazɛkɛ kɔ pes ghola tak djas kɛkum pɛ dɛl ɛ Pafɔs. Penek bɛ eezɛboma nɛ dhiiti
mot mɛsimba mɛ ɛlyeeb, din ɛ lɛ ɛ Baad-Yezu, mot dhaad mbyak eYuda nadi eke náá, nyɛ
é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ.
7 Nyɛ nadidi é pɛ dáa kukuma dɛl, din ɛ lɛ ɛ Seedgyus Polus, nyɛ nadi é mot ɛtselal. Wɔ
gwaa mot tak zɛdjóo Bhaalnabhas bɛ nɛ Sɔl, etɛɛ náá, nyɛ nadi kwyɛl ɛgwak mɛkpa ɛ Zɛɛb.
8 Tin, tɔ dhaad mbyak eghɛlɛk, Elimas kwyɛl ɛ lɛ ɛ: «Mot mɛsimba mɛ ɛlyeeb». Nyɛ
eezɛni é suu mɛso nɛ nɔɔ, nyɛ moo tin é saa náá, kukuma nàdum koŋ nɛ Zɛɛb.
9 Tin, Sɔl mot nabaadi é djóoaa Pɔl ɔ, moo tin «tɔɔɔ» nɛ Sisim na Dɛɛ, nyɛ eezɛgwyák nyɛ
«kpɛɛɛ».
10 Bhii tak, nyɛ eezɛke náá: «Mot mɛkɔŋ nɛ embee esa, mɔɔ dim mot mɛkɔŋ, mot byen
embɛɛ esesɛɛ! Wɔ aanàkwaaboo kat ɛlet ɛ mɛze ɛ Ghɛŋ e!
11 Nenak, gwaka: Ghɛŋ ɛ waadjɛ wɔ baka, wɔ waabɛ edhim, wɔ aanàkabaabee mɛkas
mɛ gwyes é ba bim mɛlu.»
E di tak wat, mis ɛ Elimas eezɛdipel, nyɛ moo tin tɔ ghooghom: Nyee moo tin bako-
bako é liigel é gwyák é mengwoob djas, nyɛ nadi esaa mot, étɛp nyɛ neemɛt nyɛ é mbɔ,
étɛp ɛ lyaal ɛ nyɛ ze.
12 Dáa kukuma nabee sa nadhaŋ ɛ, nyɛ eezɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, etɛɛ náá, ye nabɛɛ mɛlyo
naadyeebakwyɛsa nyɛ tɔ lyem ɛbuɛpe.

Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas pɛ Pisidi kɔ ghaada Antiɔs

13 Pɔl bɛ nɛ bot ɛ sama yɛ eezɛni tɔ boo elɛɛd pɛ Pafɔs, bhii tak bɛ eezɛtɔ́ pɛ Panfili kɔ
ghaada Pɛɛdje. Ɛ di'enek, Zaŋ Malak ɛ boo zɛlik bɛ, sik pɛ Yeluzalɛm.
14 Bɛ eezɛdus Pɛɛdje, goola tɔ́ pɛ Pisidi kɔ ghaada Antiɔs. Dwoo saba, bɛ naazɛni tɔ ndjaa
mendjaala mɛ eYuda, bɛ eezɛnɔɔ mɛnyel disi.

15 Bhis bɛ laa tɔ mɛkana mɛ etsi nɛ yii bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ, ekukuma e ndjaa
mendjaala mɛ eYuda é boolwom bot bɛ, bɛ lɛɛ nɛ nɔɔ náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg, bi ɛ di nɛ etɛp ɛlii
nɛ bot ɛ zɛɛga étɛp ye needjɛ bɛ mɛghaaz nɛ zii ɔ, bi ɛ nɛ ghwyil ɛ lii nenak.»
16 Tin, wɔ gwaa Pɔl zɛwyɛl, nyɛ eezɛsa dhiiti tseŋa nɛ mbɔ bɛ di gwyem, nyɛ eezɛke náá:
«Biyɔ bot ɛ Yisalaɛl, nɛ biyɔ bot ɛ zyɛ é mendjaala mena zɛdjaalaka Zɛɛb'ak gwakeka mɛ!
17 Zɛɛb bot ɛ mbyak Yisalaɛl naatɔ́ bɛbhaab bena. Nyɛ naasa náá, mɛtaŋ mɛ bot byet
esok bɛ nadi é mɛdjoŋ pɛ Eziptɛ ɛ. Bhii tak, nyɛ naazɛwyisal bɛ kɔ kyee dik tak nɛ ghwyil
mɛbwala.
18 Nyɛ naadiaamaad ebus bɔɔ membu mɛkam-mɛná bɔɔ tɔ bal.
19 Bhii tak, nyɛ eezɛsilal bot ɛ membyak mɛtɛn nɛ ebá pɛ kyee dik Kana “bɛɛɛ”. Nyɛ
eezɛnɔɔ mɛdhik mɛ tak djɛ nɛ bot ɛ mbyak'ɛ bɛ di bɛkum ɛ tak.
20 Deenek ye naasa tyee membu bɛdhet-ɛná nɛ membu mɛkam-mɛtɛn (450).
«Bhii tak nyɛ eezɛdjɛ bɛbhaab bina bɛtetɛp kɛkum é ghɛŋ membu ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ
Zɛɛb Samyɛl.
21 Bhii tak, bɛ eezɛwaab náá, Zɛɛb djɛ bɛ mɛkoozi. Tin, nyɛ é boozɛdjɛ bɛ Sɔl mɔɔ Kis mot
dhaad mbyak'ɛ Bɛɛzamɛ. Sɔl tak naadi kukuma yɔɔ membu mɛkam-mɛná.
22 Bhis nyɛ naka zɛbyen Sɔl ɛ, Zɛɛb é boozɛdjɛ bɛ Dhavid, nyɛ di mɛkoozi mɔɔ. Nyɛ nabɛɛ
nyɛ eeke kɔ ɛsu ɛ lɛ náá: “Mee bela Dhavid mɔɔ Yese, mot tak ɛ mot lyem'am kwyɛl ɔ. Nyɛ
waasa esa ee lyem'am di kwyɛl ɛ djas*.”
23 Ngɔt tɔ bɛdha ɛ Dhavid nabɛ Yezu, mot Zɛɛb nanɛɛg nyɛ dáa mɛtsik-bot étɛp dhaad
mbyak Yisalaɛl, dáa nyɛ nakɛk ɛ.
24 Ɛsok nɛ Yezu nɛ zyɛ, ye nabɛɛ Zaŋ naagoola mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ membyak djas yii
Yisalaɛl, etɛɛ náá, bɛ neeliig elyem bɔɔ da bɛ duwa Zɛɛb.
25 Eghɛŋ Zaŋ nadi nyɛ moo pɛ ɛsik ɛ mɛsa mɛ ɛ, ye nabɛ ɛ nyɛ naake náá: “Bi gek náá,
mam é zɛ? Mam tok mot bi di bwood ɔ. Tin, gwakeka: Nyɛ ɛpezyɛ bhis koŋam, bela tin
náá, mɛ tok nɛ ghwyil ɛ bela duu ɛtii-tiiak ekel é ekoko é mɛko mɛ.†”
26 «Mɔn nyɛɛg, biyɔ bɛdha ɛ Abalaam, nɛ biyɔ bot ɛ zyɛ wak étɛp ɛ zɛdjaala Zɛɛb ɔ: Ye é
kɔ ɛsu ɛlenaka ɛ bhaadal étɛp tsik enek nadi esaa.
27 Nɛ tsɛɛtsɛ, bot ɛ dɛl ɛ Yeluzalɛm nɛ ekukuma bɔɔ nabaa gu mbi mot Yezu nadi ɛ. Bela
náá, bɛ àànyɔ ɛgwak mɛkpa ɛ Zɛɛb di laŋaa dwoo esaba djas ɛ. Tin, bɛ naadjɛ Yezu epɛ́ɛ é
ɛsyee, etɛɛ náá, mɛkpa menek neebela mɛsuk.
28 Baabela náá, bɛ nàbɛ ààbela mɛsɔ mɛ nyɛ pɛɛaa epɛ́ɛ é ɛsyee tɛp tak ɛ, bɛ naake nɛ
Pilat náá, nyɛ gó nyɛ.
29 Bhis bɛ nazesa etɛp djas ekwyala ɛ Zɛɛb nalɛɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ, bɛ eezɛsil nyɛ kɔ mɛlaaba,
bhii tak, bee kɛnɛɛg nyɛ tɔ ɛvit.
30 Wɔ gwaa Zɛɛb zɛgomal nyɛ.»
31 Mɛlu ɛbuɛpe Yezu nadi elyaal bot ɛ nadi egyee nɛ nɛ ɔ nyel, dusa pɛ Ghalile ɛtɔ́ pɛ
Yeluzalɛm. Bot ɛ tak moo mos ɛ bɛtyaasɛs é mis mɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl.
32 Bisɔ bɛ ɛmet, bis ɛpezɛgoola bin Mbɛɛ Bhaadal. Mbɛɛ Bhaadal tak ɛ sa Zɛɛb nakɛk
bɛbhaab binaka ɛ.
33 Nyɛ nasa deenek ɛ kɔ ɛsu ɛ lena bɛdha bɔɔ, nyɛ naagomal Yezu bhis ɛsyee. Ekwyala
lɛɛ ɛ tɔ mɛkana mɛ Mɛdjeeb ɛlaŋel ebá ɛ náá:
«Ye é wɔy ɛ di mɔn'am,
kana dwoo pan mos'ak mɛ Soog.»
34 Zɛɛb nabɛɛ ɛ nyɛ eelɛɛ náá, nyɛ waagomal nyɛ bhis ɛsyee, étɛp nyɛ needi ààsik kɛbɔ.
Nyɛ nake ɛ náá:
«Mɛ waasɛɛ bin tɛtɛ mɛtel mɛ edɛɛ,
yii etsɛɛtsɛ mɛ nakɛk Dhavid ɛ.»
35 «É tɛp tak ɛ nyɛ di baalɛɛ tɔ dhiiti ekwyala náá:

* **13:22** Sm1 8.5,19; 10.21; 13.14; 16.12 † **13:25** Mat 3.11; Mak 1.7; Luk 3.16

“Wɔ aanàkwaabet náá mot'ɔ na Dɛɛ kɛsyep tɔ ɛvit‡.”
36 Eghɛŋ ɛ Dhavid, ye nabɛɛ nyɛ naasa etɛp ee Zɛɛb nadi kwyɛl ɛ. Bhis nyɛ naka gwyɛ, nyɛ nakɛ delaa ɛ é ngwoob bɛbhaab bɛ, ye nabɛ ɛ nyɛ naabɔ.
37 Ghuna, mot Zɛɛb nagomal ɔ nàbɛ ààbɔ.
38-39 Bɔn nyɛɛg, egoka ɛ bi gu náá: ye é kɔ ɛsu ɛ Yezu ɛ nalɛɛaa ɛpelak ɛ mesyem min. Ye é kɔ ɛsu ɛ lɛ di náá, bot djas aadum koŋ nɛ nɛ ɔ waapɛkel tɔ bhel mesyem djas. Mɛpɛkel mɛ tak tok nɛ ghwyil ɛ bɛlel tɔ ɛduwal etsi ɛ Moiiz.
40 Bɛɛka mis, etɛɛ náá, etɛp ee bɛngoolel ɛ mɛpka ɛ Zɛɛb nakwyal ɛ needi ààsael nɛ biyɔ bɛ ɛmet.
41 “Beeka biyɔ bot ɛ ɛbet!
Djokaka, da bi ɛ dus mɛ emis,
etɛɛ náá, e mɛlu mɛ tsiken, mɛ waasa dhiiti dem di náá, mot ɛ kaada bin yɛ ɔ, bi aanàkwaamyaal ɛ§!”»
42 Dáa Pyɛɛd bɛ nɛ Bhalnabas nawyis tɔ ndjaa mendjaala ɛ, bɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá, bɛ baabula yii saba poon étɛp bɛ neebaazɛlyo bɛ mɛkpa mɛ tak wat.
43 Bhis zɛɛga tak, bɛtɛ nɛ eYuda nɛ bot ɛ nazemyaal ɛdjaala Zɛɛb eYuda ɔ zokazɛdu Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas. Bɛ nadi lii nɛ nɔɔ, nɛ ɛdjɛ bɛ mɛghaaz mɛ ɛdi bɛsosoob si esɛɛa mɛtel ɛ Zɛɛb.
44 Dáa ye nakum yak dwoo saba ɛ, wɔ gwaa bot tyee, yɛ aasa-saa bot ɛ dɛl djas zɛsɛɛga, étɛp bɛ neezɛgwak mɛkpa ɛ Ghɛŋ.
45 Dáa eYuda nabee mɛdhuu mɛ bot binɔk ɛ, ye nakpaa bɛ elyem. Bɛ moo tin é let etɛp ee Pɔl nadi lii ɛ, tin, bɛ eezɛlee nyɛ.
46 Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas eezɛlɛɛ bɛ nɛ lyem wat náá: «Ye bɛ é yɛ eegoka náá, mɛkpa ɛ Zɛɛb pookoko goolaa sok pɛ dáa len. Dáa di náá, bi ɛpebyen ye é, nɛ dáa bi di bee náá, tsik na kɔm-kɔm tok dhiiti vaŋ sonok é mis min ɛ, hakiba, bis ka tó pɛ dáa bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
47 Beeka dáa Ghɛŋ nake nɛ nes ɛ,
“Mee nɛɛg wɔ dáa ngel étɛp membyak djas,
étɛp wɔ neetó bɛ nɛ tsik kɛkum pɛ edum e bɔs*!” »
48 Dáa bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ nagwak deenek ɛ, bɛ naamyaala. Bhii tak bɛ moo tin é duwal mɛkpa ɛ Ghɛŋ. Tin, bot djas nazesɛɛaa étɛp bɛ neebela tsik na kɔm-kɔm ɔ eezɛliig elyem bɛ moo du Zɛɛb.
49 Mɛkpa ɛ Ghɛŋ nadi goola ɛgoolel nɛ ɛgoolel kɔ kyee dik'enek djas.
50 Tin, eYuda eezɛbesal bɛdhil ɛ boa di bɛkum ɔ nadi duwal Zɛɛb ɔ, nɛ bɛdhil ɛ botom ɛ ghaada, étɛp bɛ neewa Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas tɔ tsik mezuk. Bhii tak, bɛ eezɛsɔ bɛ kɔ kyee dik'ɔɔ ɔ.
51 Bot ɛbá binɔk ɛ boo zɛkut epiib é mɛko mɔɔ étɛp ɛdul ɛ bɛ mɛlɔ, bhii tak bɛ eezɛtó pɛ dɛl ɛ Ikoniɔm.
52 Yɛ kabɛ bɛdjekel pɛ bɛ nadi pɛ Antiɔs ɔ, bɛ nadi é tɔ boo mɛmyaala nɛ Sisim na Dɛɛ tɔ lɔɔ na «tɔɔɔ».

14

Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas pɛ dɛl ɛ Ikoniɔm

1 Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas naabaazɛni tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda, tin, mɛlyo mɛ bɛ nadi lyo bot ɛ naasa náá, bɛtɛ nɛ bot ɛ mbyak eYuda nɛ bot ɛ nadi ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, dum koŋ nɛ Zɛɛb.
2 Tin, bot ɛ mbyak eYuda nabyen ɛdu ɛ Zɛɛb ɔ zokaful bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ elo, étɛp bɛ neebhina bɔn nyɛɛg bɔɔ.

‡ **13:35** Mɛd 2.7; Eza 55.3; Mɛd 16.10 § **13:41** Hab 1.5 * **13:47** Eza 49.6

3 Deenek, Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas naadi mɛlu ɛbuɛpe pɛ dɛl ɛ Ikoniɔm. Bɛ nadi elii-lii ɛ nɛ eghɛŋ djas, zɛnɔɔ ɛbwaalel nɛ Ghɛŋ. Ghɛŋ nadi djɛ bɛ ghwyil ɛsa endem e mɛbwala, deenek, étɛp ɛlyaal etsɛɛtsɛ etɛp ee bɛ nadi lyo bɛ dum nɛ mbɛɛ lyem enɛm esa e Zɛɛb ɛ.
4 Tin, bot ɛ dɛl zokazɛbɛka: ɛdhuu ɛ wat kyee bot nadi du eYuda ɔ, yak ɛdhuu kabɛ ɛ bot ɛ nadi du bot ɛ lwoma ɔ.
5 Bot ɛ mbyak eYuda, nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, nɛ bɛ mɛkoozi mɔɔ nadi gwakel étɛp bɛ neezuk Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas da bɛ ɛ́ gó bɛ nɛ mɛkok.
6 Dáa bot ɛbá tak nagwak ɛ, wɔ gwaa, bɛ zɛkaab tɔ́ pɛ mɛl mɛ Listɛ nɛ Dɛlɛɛb, eghaada é kyee dik Likaoni, nɛ mɛl mɛ di é mengwoob ɛ.
7 Kɔ mɛl mɛ tak, bɛ eezɛni é baagoola Mbɛɛ Bhaadal.

Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas pɛ kɔ ghaada Listɛ

8 Pɛ kɔ ghaada Listɛ, ye nabɛ nɛ dhiiti mot nadi ààbɛ nɛ ghwyil ɛ tyaa tetel ɔ, etɛɛ náá, mɛko mɛ nadi esɔɔbela. Nyɛ nadi ɛ́ boka kana edhɔma bɛ, nyɛ nabɛɛ ààbɛ nɛ ghwyil ɛkɛ.
9 Nyɛ nadi gwak etɛp ee Pɔl nadi lii ɛ. Tin Pɔl eezɛgwyák nyɛ «piii», nyɛ eezɛbee náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb ɛ waasa náá, mot tak bela tsik.
10 Nyɛ eezɛben gwood, zɛke nɛ nɛ náá: «Wyɛla, tyaŋa tetel nɛ mɛko mɔ met!» Vasaka mot'enɔk eezɛtyaa tetel, nɛ mɛko mɛ, nyɛ moo tin é kɛ.
11 Dáa mɛdhuu mɛ bot nabee sa Pɔl nasa ɛ, bɛ eezɛtsim tɔ dhaad mbyak ɔ, din ɛ lii tak ɛ Likoniɛ, bɔɔ náá: «Bɛzɛɛb eenɔɔ mɛnyel mɛ bot, tin, bee sul pɛ pak mena dika ɛ!»
12 Wɔ gwaa bɛ zɛget Bhaalnabhas din ɛ «Zees», bɛ ka get Pɔl ɛ «Hɛɛdmɛs», etɛɛ náá, Pɔl nadi ɛ́ ngoola-ngoola.
13 Ndjaa zɛɛb ɛ Zees nadi é ɛniel ɛ dɛl. Wɔ gwaa ghaa-zɛɛb ɛ Zees zokazyɛ nɛ engɔmbɛ ee bɛ nazekomsa nɛ epyeeda e mɛzɛm mɛ ele bɛ napyeed ɛ, é ɛbɛɛ ndjaa zɛɛb tak. Bɛ nasa deenek ɛ étɛp bɛ needjɛ Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas ebuwa.
14 Tin, dáa bot ɛ lwoma binɔk bɛbá nagwak menduk mɛ tak ɛ, bɛ eezɛnyaa ekaad bɔɔ. Bhii tak, bɛ eezɛlel ɛni tɔ ɛdhuu ɛ bot é tuud náá:
15 «Bɛwɛn, bi sa deenek étɛp ye? Bis ɛ bot, dáa biyɔ. Bis zɛgoola bin ɛ Mbɛɛ Bhaadal, bis ke nɛ nen ɛ naabi bet ɛduwal ekpaka-kpaka nɛ elula-lula ye tok dhiiti vaŋ sonok. Duka Zɛɛb di nɛ tsik ɔ, mot nakus gwoo nɛ bɔs, boo dii mɛsɔn nɛ esa ee di tɔ tak ɛ djas.
16 Ɛ membu me nadhaŋ'enek, ye nabɛ nyɛ nabet náá, membyak nɛ membyak sa esa ee elyem bɔɔ di kwyɛl ɛ.
17 Bela náá, nyɛ nadi é nye-nyen tɔ bot nɛ enɛm esa nyɛ di sa ɛ. Nyɛy tɔ gwoo, nyɛ ɛpedis bin bɛbhi, étɛp ye neesa náá, bhek nɛ bhek kwyil é yɛ mbu, nyɛ pe djɛ bin edee, nɛ ɛlwoodal elyem bin nɛ mɛmyaala.»
18 Bɛ nagu zo lii deenek, ye nabɛ ɛ ɛlyelɛpe nɛ bot ɛ lwoma bɛ lyak ɛdhuu bot binɔk bɛ nàdjɛ bɛ buwa.
19 Bhii tak, eYuda eezɛzyɛ pɛ Antiɔs é Pisidi nɛ pɛ Ikoniɔm, tin, elii bɛ nalii nɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ naasa náá, bɛ kwyɛl bɛ. Wɔ gwaa Pɔl zɛwusaa nɛ mɛkok étɛp nyɛ neegóaa, bhii tak bɛ eezɛwyisal nyɛ kɔ dɛl, bɛ nadi gek ɛ náá, nyɛ eezegwyɛ.
20 Tin, dáa bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ nazɛsɛɛga é ngwoob'ɛ, nyɛ eezɛwyɛl, bhii tak nyɛ eezɛsik tɔ ghaada. Djɛmɛn tak, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ dɛl di djóoaa Dɛlɛɛb bɛ nɛ Bhaalnabhas.

Ɛsík ɛ Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas pɛ Antiɔs yii Siili

21 Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas nadi goola Mbɛɛ Bhaadal pɛ kɔ dɛl ɛ Dɛlɛɛb. Tin, bɛ naabela bɛdjekel ɛbuɛpe. Bhii tak, bɛ eezɛsik pɛ Listɛ, pɛ Ikoniɔm pɛ Antiɔs kyee Pisidi.
22 Bɛ nadi djɛ ghwyil nɛ bot ɛ namyaal ɛ du Zɛɛb ɔ, bɛ nadi djɛ bɛ mɛghaaz mɛ ɛwa zii tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, bɛ nadi eke ɛ náá: «Mena goka ka ɛ nɛ kpaa tɔ boo tsik mezuk étɛp mena neenika tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.»
23 Pɛ tɔ mendjaa mɛ mendjaala djas, bɛ nadi sɛɛ bɛpaa. Deenek bhis mendjaala nɛ ɛtsi edee étɛp mendjaala, bɛ nadi djɛ bɛ ebotan e Ghɛŋ bɛ nadum koŋ nɛ nɛ ɔ.

24 Bɛ eezɛdhaa Pisidi kɛkum pɛ kyee dik Panfili.
25 Bɛ naagoola Mɛkpa mɛ Zɛɛb pɛ ghaada Pɛɛdje, bhii tak, bɛ eezɛtɔ́ pɛ ghaada Atali.
26 Dusa tin, bɛ eezɛnɔɔ mɛsuwa tɔ́ pɛ Antiɔs pɛ kyee Siili, ghaada bɛ nadjɛ bɛ ebotan ɛ Zɛɛb étɛp lwomel bɛ nagoka nɛ sa ɛ.
27 Dáa bɛ nakakum pɛ Antiɔs ɛ, bɛ é boo zɛsɛɛg bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ tak djas. Ɛ di'enek, bɛ boo zɛbaŋa bɛ esesɛɛ djas Zɛɛb nasa nɛ nɔɔ ɛ, nɛ dáa Zɛɛb nadjɛ pe bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ ghwyil ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ.
28 Deenek, Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas naadi ba mɛlu ɛbuɛpe bɛ nɛ bɛdjekel ɛ dɛl ɛ Antiɔs.

15

Bɛpaa e zɛɛga bot ɛ mendjaala eezɛboma pɛ ghaada Yeluzalɛm

1 Bɛdhiiti bot naazɛdus pɛ kyee dik Yude, tɔ́ pɛ Antiɔs, tin, bɛ moo tin é lyo bɔn nyɛɛg náá: «Bi ɛ di ààsa beka, dáa etsi ɛ Moiiz di lɛɛ, bi aanàkwaabela tsik*.»
2 Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas zokazɛbela boo zyaala dum nɛ tɛp tak, bɛ é boo zɛgwakel náá, Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas, nɛ bɛdhiiti bot ɛ dɛl ɛ Antiɔs, waatɔ́ pɛ Yeluzalɛm étɛp ɛkɛkoobal etɛp é tak bɛ nɛ bot ɛ lwoma nɛ bɛpaa.
3 Wɔ gwaa bot ɛ zɛɛga mendjaala mɔɔ zɛdjɛ bɛ esa djas nadi egoka étɛp ɛtɔ́ mɛdjoŋ nɛ yɛ ɛ, bɛ eezɛghɛɛ tɔ́, bɛ eezɛdhaa kyee dik Fenisi nɛ Samali, bɔɔ é baŋa bot dáa bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ nazeliig elyem, du Ghɛŋ ɛ. Bhaadal tak nadyeebadjɛ boo mɛmyaala nɛ bɔn nyɛɛg djas.
4 Dáa bɛ nakakum pɛ Yeluzalɛm ɛ, bɛ eezɛsulal pɛ dáa bot ɛ zɛɛga mendjaala, bot ɛ lwoma nɛ bɛpaa naazɛswos bɛ nɛ mɛ myaala. Bɛ é boo zɛbaŋa bɛ etɛp ee Zɛɛb nadi sesa nɛ bot dum nɛ nɔɔ ɛ.
5 Tin, bɛdhiiti bot tɔ sama ɛdhuu eFalizyɛ nazedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ ɛ boozɛwyɛl, bɛ eezɛke náá: «Egoka náá, bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda nadum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, niigelaa beka. Bhii tak, da bi é lɛɛ bɛ náá, bɛ duwal etsi ɛ Moiiz.»
6 Tin, bot ɛ lwoma nɛ bɛpaa zokazɛsɛɛga étɛp ɛdjek tɛp tak.
7 Bhis bɛ nazesɔs tɛp tak ɛbuɛpe ɛ, Pyɛɛd é zɛnɔɔ lii nyɛy náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg, bi nɛ gu náá, Zɛɛb naalootɔ́ mɛ pak'en étɛp mɛ neegoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ dáa bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ bɛ neegwak, bhii tak da bɛ é dum koŋ nɛ Zɛɛb.
8 Deenek, Zɛɛb mot di gu elyem ee bot ɔ eelyaal náá, nyɛ eemyaal bɛ, nyɛ eedjɛ bɛ Sisim na Dɛɛ dáa menabɛlka.
9 Nyɛ nabɛ ààwa mbɛk pak mena nɛ nɔɔ: dáa di náá, bɛ eezedum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, nyɛ eezegwyii elyem bɔɔ.
10 Ha étɛp ye nenak bi di é be mɛso nɛ Zɛɛb? Tin, bi ɛpeɛwaab waaba bhel nɛ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ náá, bɛ bɛp kɔm na dil-dil di náá, ye nakoozobɛ bisɔ, nɛghu bɛbhaab bin nabɛ ààbɛ nɛ ghwyil ɛbɛp-bɛpak!
11 Ye goka é mena myaalka náá, mena belaka tsik ɛ kɔ ɛsu ɛ mbɛɛ lyem ɛ Ghɛŋ Yezu, tyee wat nɛ nɔɔ.»
12 Tin, bot ɛ zɛɛga djas moo tin kup, bhii tak bɛ moo tin é gwak Bhaalnabhas bɛ nɛ Pɔl nadi baŋa bɛ endem nɛ etɛp ee mɛbwala ɛ Zɛɛb nasa nɛ nɔɔ esok bɛ nadi pɛ dáa bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
13 Dáa bɛ nasilal ɛ lii ɛ, Zak eezɛwyɛl, bhii tak nyɛ eezɛke náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg, gwakeka mɛ!
14 Simɛyɔŋ eebaŋa mena dáa Zɛɛb nalookan ɛkwyee bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda é mɛkɛn ɛ, étɛp nyɛ neesɛɛ tɔ lɔɔ dhaad mbyak aadi ye é.
15 Deenek, etɛp ee bɛngoolel ɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb djas ɛpenɔŋel nɛ yak, etɛɛ náá, Ekwyala lɛɛ ɛ náá:
16 “Ghɛŋ lɛɛ náá, bhis yenek, mɛ waabula,
étɛp ɛ baazɛsum ndjaŋ ɛ Dhavid nazebik ɛ,

* **15:1** Msa 12.3

mɛ waawyɛl embikela epap é tak, mɛ waabulal yɛ piki.
17 Tin, bot ɛ membyak djas ɛ waasaa Ghɛŋ,
nɛ tsɛɛtsɛ, bot ɛ membyak djas mɛ nadjóo náá, bɛ di bam ɔ,
sa Ghɛŋ nalɛɛ é yenek,
18 nyɛy mot naloozɛlɛɛ bot egeka bɛ ɔ†." »
19 Wɔ gwaa Zak baazɛbil náá, mɛ bee ɛ náá: «Mena tok ka nɛ ghwyil ɛ saa etɛp nɛ bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ, di liig elyem du Zɛɛb ɔ.
20 Deenek, djhookwyalka bɛmɛkana étɛp ɛlɛɛ bɛ náá, bɛ nàdɛ bɛtit tsakaa étɛp ɛdjɛ bɛzɛɛb ɛ bot di kpak nɛ ɛluel é ebuwa. Bɛ kyee mɛzɔ, bɛ nàdɛ bɛtit góaa nɛ bhiyo, bɛ nàdɛ ghiya.
21 Etɛɛ náá, kana é ghɛŋ bɛbhaab bot ɛpelyo bot etsi ɛ Moiiz pɛ kɔ eghaada nɛ eghaada, yɛ ɛpelaŋaa tɔ mendjaa mɛ mendjaala é mɛlu mɛ saba djas.»

Mɛkana mɛ nakyeedaa pɛ daa bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb, di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ

22 Tin, bot ɛ lwoma, nɛ bɛpaa, zɛnɔɔ bot ɛ zɛɛga mendjaala zokagwakel náá, bɛ sɛɛ bɛdhiiti bot pak ɔ, bɛ neelwom bɛ pɛ Antiɔs lɔɔg wat nɛ Pɔl nɛ Bhaalnabhas. Tin, wɔ gwaa bɛ zokazɛsɛɛ, Yude dhiiti din ɛ lɛ nabaadi pe é Balsabas, zɛnɔɔ Silas. Bot ɛbá tak nabɛɛ tɔ sama bot ɛ nadi é kɔ elo ee bot ɛ zɛɛga ɔ.
23 Bɛɛ booke nɛ nɔɔ náá, bɛ tó nɛ mɛkana di lɛɛ náá:
«Bot ɛ lwoma, nɛ bɛpaa, bɔn nyɛɛg bin eeswos bɔn nyɛɛg bɔɔ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ di kɔ ghaada Antiɔs, pɛ kyee dik Siili, dɔɔ nɛ pɛ Silisi ɛ.
24 Bis eegwak náá, bɛdhiiti bot ɛ dus pɛ dɛl ɛ les eezɛm bin nɛ ɛpul ɛ bin esiiza nɛ etɛp ee bɛ di lɛɛ ɛ. Bisɔ ààpalwom bɛ, bɛ zɛɛ lii nɛ nen dum nɛ etɛp binek.
25 E tɛp tak bisɔ djas gwakel náá, bis sɛɛ bot ɛ bis aadhis ɔ. Bot ɛ tak neezɛkyeed Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas bɛsɔ bena.
26 Bot ɛ nawaagel mɛnyel kɔ ɛsu ɛ din ɛ Ghɛŋ'ena Yezu Klisto ɔ.
27 Bis eedhis bin Yude bɛ nɛ Silas bɛ neezɛlɛɛ bin nɛ enuub bɔɔ ɛmet, etɛp é bis kwyal wak ɛ.
28 Ye é náá, bisɔ nɛ Sisim na Dɛɛ nabɛ ɛ bis eegwakel náá, bis aanàbaabil bin dhiiti kɔm na dil-dil bhis mɛsa mak di nɛ eboo mɛgham ɛ:
29 nàdɛka bɛtit ɛ tsakaa étɛp ɛdjɛ bɛzɛɛb ɛ bot zekpak nɛ ɛlul ɛ ebuwa, nàdɛka ghiya, ààdɛ epuud é tit góaa nɛ bhiyɔ ɔ, sa bi ààsa mɛzɔ. Bi ɛ sa deenek ɔ, yɛ aadi é ɛnyɔɛpe. Dika ɛnyɔɛpe!»
30 Deenek, bɛ eezɛbet bot ɛ bɛ nalwom ɔ, bot ɛ tak eezɛtó pɛ Antiɔs. Tin, bɛ eezɛsɛɛg bot ɛ zɛɛga mendjaala. Bhii tak, bɛ eezɛdjɛ bɛmɛkana.
31 Wɔ gwaa bɛ zɛlaa yɛ, mɛkana mɛ tak naadjɛ bɛ ghwyil bɛ moo tin nɛ mɛmyaala.
32 Dáa Yude bɛ nɛ Silas nadi bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb bɔɔ bɛ ɛmet ɛ, bɛ naazɛlii nɛ bɔn nyɛɛg bɔ ɛbuɛpe étɛp ɛdjɛ bɛ ghwyil nɛ mɛghaaz tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
33 Bhis bɛ nadhaa ba bim mɛwala e di tak ɛ, bɔn nyɛɛg bɔɔ eezɛmwana nɛ nɔɔ bɛ sik tɔ egwyem pɛ dáa bot ɛ nalwom bɛ ɔ. [
34 Tin, Silas ɛ booke yɛ náá, nyɛ lik tinaak.]
35 Bela tin náá, Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas eezɛlik pɛ Antiɔs. Bɛ nɛ bɛdhiiti bot, bɛ nadi é lyo bot nɛ ɛgoola mɛkpa ɛ Ghɛŋ.

Pɔl bɛ nɛ Bhalnabas eebɛka

36 Ba mɛwala bhii tak, Pɔl eezɛke nɛ Bhaalnabhas náá: «Djhoosik kɛgwyák bɔn nyɛɛg bina pɛ kɔ eghaada djas mena nagoola mɛkpa ɛ Ghɛŋ ɛ, mena neekɛbee dáa bɛ di penek ɛ.»
37 Bhaalnabhas nakwyɛl ɛ, bɛ tó lɔɔg wat bɛ nɛ Zaŋ mot nagetaa din ɛ Malak ɔ.
38 Tin, Pɔl nàbɛ ààkwyɛl geka tak, etɛɛ náá, ye nabɛɛ nyɛ naabet bɛ esok bɛ nadi pɛ kyee dik Panfili ɛ, nyɛ naka bɛ ààtó bɛ nɛ nɔɔ pɛ ze lwomel.

† **15:18** Amɔ 9.11-12

39 Ɛ̀ di'enek, ye nabɛ ɛ bɛ naabela boo zyaala, batasa náá, bɛ bɛka. Tin, Bhaalnabhas
eezɛnɔɔ Malak, bɛ eezɛni tɔ mɛsuwa, tɔ́ bɛ nɛ nɛ pɛ ghola Siipɛlɛ,
40 Pɔl eezɛnɔɔ yɛ Silas tɔ́ nɛ nɛ, bhis bɔn nyɛɛg bɔɔ nazewa bɛ é mɛmbɔ ɛ Ghɛŋ tɔ
mendjaala ɛ.
41 Pɔl eezɛkpaa kɔ mɛl mɛ Siili nɛ Silisi é ɛdjɛ mɛghaaz nɛ ghwyil ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb
tɔ ezɛɛga mendjaala.

16

Timote eedjaad bɛ nɛ Pɔl nɛ Silas

1 Pɔl eezɛkum pɛ dɛl ɛ Dɛlɛɛb, nɛ pɛ ghaada Listɛ. Tin ye nabɛ ɛ nɛ dhiiti mot nadi é dum
koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, din ɛ lɛ nabɛ ɛ Timote, nyɛ nabɛ ɛ mɔɔ dhiiti moma eYuda nadi dum koŋ nɛ
Zɛɛb ɔ, sɛɛg nabɛ ɛ mot dhaad mbyak eGhɛlɛk.
2 Bɔn nyɛɛg nadi e di pɛ Listɛ nɛ pɛ Ikoniɔm ɔ nadi é nɛ mbɛɛ taŋal dum nɛ Timote.
3 Pɔl eezɛsɛɛ nyɛ étɛp nyɛ neegyee nɛ nɛ. Tin, nyɛ eezɛniigal nyɛ beka, étɛp bot ɛ mbyak
eYuda ee nadi kɔ kyee mɛdhik menek ɛ. Nyɛ nasa deenek ɛ etɛɛ náá, bot djas nadi gu náá,
sɛɛg nadi é mot dhaad mbyak eGhɛlɛk.
4 Pɛ kɔ eghaada ee bɛ nadi é dhaŋ ɛ, bɛ nadi baŋa bot ɛ di du Zɛɛb ɔ etɛp é bɛ nɛ bot ɛ
lwoma nɛ bɛpaa nakɛ lii pɛ Yeluzalɛm ɛ, da bɛ é baalɛɛ bɛ náá, bɛ kɛdeenek.
5 Bot ɛ zɛɛga mendjaala nadi bela ghwyil tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, mɛtaŋ mɛ bot nadi bilel
ɛbilel nɛ ɛbilel.

Dyam ɛ Pɔl pɛ ghaada Toloas

6 Sisim na Dɛɛ eezɛlu bɛ náá, bɛ nàkɛgoola mɛkpa ɛ Zɛɛb pɛ kyee dik Azia, bɛ eezɛdhaa
kyee dik Fliji nɛ Ghalati.
7 Dáa bɛ nakum é ngwoob pes dik Misi ɛ, bɛ eezɛbela ɛkwosak ɛ ɛtɔ́ pɛ pes dik Bhitini.
Tin, Sisim ɛ Yezu naazɛlyak bɛ.
8 Bɛ eezɛkpaa pɛ Misi, zɛtɔ́ pɛ ɛboŋ ɛ Toloas.
9 Ɛ́ pum, wɔ gwaa Pɔl zɛdjem dyam. Nyɛ eezɛbee dhiiti mot kyee dik Masedwan, tetel
é djaala nɛ nɛ náá: «Dhaŋa pɛ kyee dik Masedwan, da zɛkyee bis!»
10 Aàbɔya bhis dyam enek, bis eezɛsaŋ ɛtɔ́ pɛ kyee dik Masedwan, etɛɛ náá, bis nabɛ ɛ
bis eebee tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb nabɛɛ nyɛ eedjóo bis náá, bis kɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ dáa
bot ɛ kyee dik tak.

Lydi eedum koŋ nɛ Zɛɛb kɔ ghaada Filip

11 Bis eezɛdus pɛ boo ghaada Toloas tɔ elɛɛd tɔ́ pɛ ghola ɛ Somatalas bhii tak, é yak ɛlu
pɛ ghaada ɛ Neapolis.
12 Bhis tin, bis eezɛtɔ́ pɛ Filip, ghaada mɛkɛn pes dik Masedwan, ghaada eLɔm nasum
ɛ, bis naadhaa mɛlu ɛbuɛpe kɔ ghaada tak.
13 Ɛ́ dwoo saba, bis eezɛwyis kɔ ghaada tɔ́ pɛ ɛboŋ, pɛ bis nadi gek náá, bis ɛ nɛ ghwyil
ɛ bela sum di mendjaala eYuda. Bis eezɛnɔɔ mɛnyel disi, bhii tak bis moo lii nɛ boa ɛ
nasɛɛga tin ɔ.
14 Tɔ boa ɛ tak, din ɛ ngɔt nadi é Lydi, nyɛ nadus ɛ pɛ ghaada Tyatiid nyɛ nadi ebomsa
etina ekaad é bɛ na nyɔɔnyɔ, na mɛdii mɛ na tɔɔbelaa, nyɛ nadi kwyɛl Zɛɛb ɛbuɛpe. Nyɛ
nadi gwak, Ghɛŋ naabɛɛ nyɛ mɛlɔ étɛp nyɛ neegwak nɛ ɛmɛt mɛkpa mɛ Pɔl nadi lii ɛ
ɛnyɔɛpe.
15 Wɔ gwaa nyɛ zɛduwa Zɛɛb bɛ nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ, bhii tak nyɛ eezɛdjóo bis pɛ dáa lɛ
nyɛy náá: «Bi ɛ myaal nɛ tsɛɛtsɛ náá, mɛ eemyaal Ghɛŋ ɔ, da dika pɛ daa lam.» Nyɛ eezɛsa
náá, bis myaal.

Pɔl bɛ nɛ Silas tɔ ndjaa membok pɛ Filip

16 Dhiiti dwoo, dáa bis nadi tɔ́ pɛ sum di mendjaala mɛ tak ɛ, wɔ gwaa dhiiti kwom
moma mɛsa zokazyɛ zɛboma nɛ nes. Pɛ tɔ lɛ, ye nabɛ ɛ nɛ sisim bhɔm nadi sa náá, nyɛ

gheenaa bot eghaa etɛp e di zyɛ pɛ sok ɛ. Nyɛ nadi bela bɛkum bɛ bɛtɛ nɛ epata tɔ ɛnaŋ ɛ eghaa bɛ.
17 Tin, nyɛ eezɛni é du bisaa bɔɔ Pɔl, nyɛy é tsim náá: «Bot bak ɛ bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb Mɛkaake! Bɛ tɔ́ kɛlɛɛ bot ze di djɛ tsik ɛ!»
18 Nyɛ naasesa deenek mɛlu ɛbuɛpe. Bhii tak, ye nabɛ ɛ Pɔl naazɛbiyo. Wɔ gwaa nyɛ zɛliig mis, nyɛy nɛ mbee sisim náá: «Nɛ din ɛ Yezu Klisto mɛ lɛɛ wɔ, wyisa tɔ lɛ!» Tin, e di tak wat sisim eezɛwyis.
19 Dáa bɛkum bɛ nabee náá, ɛbwaalel ɛ ɛbela epata bɔɔ kɔ ɛsu ɛ lɛ eedus ɛ, bɛ boozɛmɛt Pɔl bɛ nɛ Silas tɔ́ nɛ nɔɔ kɔ ɛbɛsɛɛ ɛ bot djas kɔ boo ghaada, sok bhwoob ekukuma e ghaada tak.
20 Bɛ eezɛtɔ́ nɛ nɔɔ pɛ dáa bɛtetɛp eLɔm, bɔɔ nɛ nɔɔ náá: «Bot bak ɛ pe kus ɛzɛm kɔ ghaada yena. Bɛ é bot ɛ mbyak eYuda,
21 bɛ ɛpelyo bot mɛzel mɛ di náá menabɛl eLɔm tok ka nɛ ghwyil ɛdu nɛ ɛsa ɛ ye é.»
22 Tin, dɔɔ nɛ mɛdhuu mɛ bot zokazɛbyen bɛ. Bɛtetɛp ɛ boozɛke náá, bɛ sɔ Pɔl nɛ Silas ekaad é nyel, bɛ eezɛlwom náá, bɛ nyuu bɛ nɛ eghwyɛs.
23 Bhis bɛ nasilal ɛnyuu bɛ nɛ eghwyɛs esok nɛ esok ɛ, bɛ boo zɛkɔɔl bɛ tɔ membok, bɛ eezɛlɛɛ nɛ baalel ndjaa membok mɛ tak náá, bɛ baal bɛ ɛnyɔɛpe
24 Dáa mbaalel tak nagwak dáa bɛtetɛp nalii ɛ, bɛbaalel ɛ ndjaa membok ɛ boo kɛwa bɛ tɔ dhiiti dɛŋ pɛ ɛsik tɔ membok bhii tak bɛ eezɛwa bɛ mɛko tɔ embwak.
25 Ye moo tiila nɛ kuku pum, Pɔl bɛ nɛ Silas nadi é djaala nɛ ɛduwal Zɛɛb dum nɛ mbɛɛ esesɛɛ bɛ, tin, bɛdhiiti bot ɛ membok nadi gwak bɛ.
26 Ɛ di'enek wat, wɔ gwaa bɔs zɛkuu ɛlyelɛpe, epap é ndjaa membok kuu. Mɛbɛ mɛ ndjaa membok djas zokabɛŋel, e di tak wat, eghwooz e bot ɛ membok nakɔl bɛ nɛ ye é zokatiiel.
27 Mbaalel ndjaa membok eezɛdjem é yenek, dáa nyɛ nabee náá, ɛbɛ ɛ ndjaa membok nadi é mbek ɛ, nyɛ boo waal pɛlɛ étɛp nyɛ neegó nyel. Nyɛ nasa deenek ɛ etɛɛ náá, tɔ egeka bɛ, nyɛ nadi eke ɛ náá, bot ɛ membok eezekaab.
28 Tin, Pɔl eezɛtsim nɛ ghwyilɛ djas náá: «Nà zuka nyel'ɔ, bisɔ djas ɛ wak!»
29 Tin, mbaalel ndjaa membok eezɛwaab náá, bɛ tuub twol. Bhii tak, nyɛ eezɛwyis kaab ni tɔ dhɛŋ tak nyɛy é gbakeba nɛ bwoo, nyɛ zɛduma mɛboŋ si mɛko ɛ Pɔl nɛ Silas.
30 Tin, nyɛ eezɛwyisal bɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Bot, mɛ goka nɛ sa dáa étɛp mɛ neebela tsik?»
31 Bɛ eezɛbɔɔza náá: «Duma koŋ nɛ Ghɛŋ Yezu, tin, wɔ waabela tsik wɔy nɛ bot ɛ mɛbyel mɔ.»
32 Ɛ di'enek, bɛ é boo zɛgoola nyɛy nɛ bot ɛ ndjaŋ'ɛ Mɛkpa ɛ Ghɛŋ.
33 Ɛ ɛwala ɛ tak wat, mbaalel ndjaa membok eezɛtɔ́ nɛ nɔɔ é pum kɛgwyii nɛ gwom bɛ mɛpyoŋ. E di tak wat nyɛ eezɛduwa Zɛɛb bɛ nɛ bot ɛ ndjaŋ'ɛ djas.
34 Nyɛ eezɛbyet nɛ Pɔl bɛ nɛ Silas pɛ ndjaŋ'ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛdjɛ bɛ edee e dek. Mot tak nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ djas nadi é tɔ mɛmyaala etɛɛ náá, bɛ naadum koŋ nɛ Zɛɛb.
35 Dáa mɛlem nakalem ɛ, bɛtetɛp eLɔm eezɛlwom bot, étɛp ɛkɛlɛɛ nɛ mbaalel ndjaa membok náá: «Betka bot binɔk.»
36 Mbaalel ndjaa membok eezɛlɛɛ Pɔl náá: «Bɛtetɛp eedhis bhaadal náá, bi wyiselaa. Deenek bi ɛ nɛ ghwyil ɛ ka wyis da bi ɛ tɔ́ tɔ egwyem.»
37 Pɔl eezɛbɔɔza nɛ bot ɛ nalwomaa ɛ náá: «Bee lwom náá, bis nyuŋaa nɛ eghwyɛs é mis mɛ bot djas, di bis di bot ɛ dɛl eLɔm. Bhii tak, bee kɔɔl bis é membok, bisɔ ààpéɛaa dáa ye di egoka nɛ ɛsael ɛ. Deenek, sa bɛ di kwyɛl ɛsa nenak ɛ ɛwyisal ɛ bis tyee syaab e! Ha bɛ deenek e! Ye goka é bɛ zɛɛ wyisal bis bɔɔ bɛ ɛmet.»
38 Bot binɔk eezɛsik kɛlɛɛ etɛp binek dáa bɛtetɛp e dhaad mbyak eLɔm. Dáa bɛ nagwak náá, bɛ é bot ɛ dɛl eLɔm ɛ, ye nabɛɛ bwoo naasa bɛ.
39 Tin, bɛ boo zɛwaab ɛpelak pɛ dáa lɔɔ, bhii tak bɛ eezɛwyisal bɛ é mbok, bɛ eezɛdjaala nɛ nɔɔ náá, bɛ dus kɔ ghaada.

40 Dáa bɛ nawyis é membok ɛ, bɛ eezɛtɔ́ pɛ dáa Lydi. Bhis bɛ nazɛboma nɛ bɔn nyɛɛg
bɔɔ, nɛ ɛdjɛ bɛ mɛghaaz nɛ ghwyil tɔ ɛdu ɛ Zɛɛb ɛ, bɛ eezɛnɔɔ mɛnyel tɔ́.

17

Pɔl bɛ nɛ Silas pɛ ghaada Tesalonik

1 Bɛ eezɛdhaa pɛ eghaada Anfipolis nɛ Apoloni, tin, bɛ eezɛkum pɛ ghaada Tesalonik
pɛ eYuda nadi nɛ ndjaa mendjaala ɛ.
2 Dáa nyɛ nabela nɛ sesa sok tɔ mɛfulu mɛ ɛ, Pɔl zɛtɔ́ é esaba é lɛl tɔ mendjaa mɛ
mendjaala mɛ eYuda, bɛ nadi lii dum nɛ Ekwyala e Zɛɛb, bɛ nɛ bot ɛ nadi tin ɔ.
3 Nyɛ nadi lyo nɛ ɛlyaal bɛ ze di lɛɛ náá, ye nabɛ ɛ náá, Mɛsia ɛ waazukaa, nɛ náá, nyɛ
waagom bis ɛsyee. Nyɛ nadi eke nɛ nɔɔ ɛ náá: «Ye é Yezu mɛ di lii nɛ nen kɔ ɛsu ɛ lɛ'aak ɛ
di Mɛsia.»
4 Bɛdhiiti bot tɔ sama bot ɛ nadi tin ɛ naamyaal etɛp é tak, bɛ ɛ boozɛdu Pɔl nɛ Silas.
Dɔɔ nɛ bɛtɛ nɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk é nadi duwal Zɛɛb ɔ naazɛsɛɛga nɛ nɔɔ, zɛnɔɔ bɛtɛ nɛ
bɛdhiiti bɛdhil ɛ boa.
5 Tin, eYuda naazɛkpaa lyem, wɔ gwaa bɛ zɛsɛɛg bɛdhiiti ewo é mengbaaz bɛ nabela é
gba ɛ, bɛ boo zɛkus ɛghuub tɔ ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ. Wɔ gwaa bɛ zɛkus ɛzɛm kɔ ghaada
bɛ eezɛtɔ́ pɛ ndjaŋ ɛ Zasɔn kɛsaa bɛ étɛp bɛ neemɛt Pɔl nɛ Silas bɛ neezyɛ nɛ nɔɔ é mis mɛ
mɛdhuu mɛ bot.
6 Dáa bɛ nadi ààbela bɛ ɛ, bɛ ɛ boozɛmɛt Zasɔn bɛ nɛ bɛdhiiti bɔn nyɛɛg, tɔ́ nɛ nɔɔ pɛ dáa
ekukuma é ghaada. Bɛ moo tin é tsim náá: «Bot bak ɛ pe zɛm dik djas, deenek, nenak bee
kɛzyɛ nɛ yɛ wak!
7 Zasɔn eemyaal náá, bot ɛ tak sulal pɛ dáa lɛ! Bot ɛ tak djas ààsa dáa etsi ɛ kukuma di
lɛɛ ɛ, etɛɛ náá, bɛ ke ɛ náá, ye é nɛ dhiiti mɛkoozi mɛsis, din ɛ lɛ Yezu.»
8 Etɛp binek naadjɛ ekukuma nɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ ghaada bwoo.
9 Bot ɛ tak naasa náá, Zasɔn bɛ nɛ bɔn nyɛɛg zɛdjɛ boo etuud dáa ekukuma étɛp bɛ
neebetaa.

Pɔl bɛ nɛ Silas pɛ dɛl ɛ Bheede

10 Dáa ɛgwyitok nagwyiidela ekeletyɛ é bookyeed Pɔl bɛ nɛ Silas bɛ tɔ́ pɛ dɛl ɛ Bheede.
Dáa bɛ nakum ɛ, bɛ eezɛtɔ́ pɛ ndjaa mendjaala mɛ eYuda.
11 Beezaag nàbɛ ààbɛ nɛ embee elyem dáa bot ɛ Tesalonik. Bɛ naagwak mɛkpa ɛ Zɛɛb
nɛ mbɛɛ lyem. Mɛlu djas bɛ nadi sɛɛga étɛp ɛdjek mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ ɛfial ɛ etsɛɛtsɛ é etɛp ee
Pɔl nadi lii ɛ.
12 Ye é kɔ ɛsu ɛ tak ɛ bɛtɛ nɛ bot pak ɔ nabɛɛ bɛ moo dum koŋ nɛ Zɛɛb, dɔɔ nɛ tɔ sama bot
ɛ mbyak eGhɛlɛk, bɛdhil ɛ boa nɛ botom ɛbuɛpe namyaal ɛ du ɛ Zɛɛb.
13 Dáa bɛdhiiti eYuda é dɛl Tesalonik nagwak náá, Pɔl nabaadi goola mɛkpa ɛ Zɛɛb pɛ
Bheede ɛ, bɛ eezɛzyɛ zɛkus ɛghuub, nɛ ɛzɛm tɔ mɛdhuu mɛ bot.
14 Bɔn nyɛɛg eezɛkyeed Pɔl kaab ɛ kaab pɛ ze boo dii mɛsɔn. Tin, Silas bɛ nɛ Timote
eezɛlik pɛ Bheede.
15 Bot ɛ nakɛ kyeed Pɔl ɔ zokatɔ́ nɛ nɛ kɛkum pɛ ghaada Atɛn. Bhii tak, bɛ eezɛlee sik
yɔbɔ pɛ Bheede nɛ bɛbhaadal ɛ Pɔl nakyeed Silas bɛ nɛ Timote ɛ, nyɛ nake nɛ nɔɔ ɛ náá, bɛ
lel ɛkɛ baakɛ boma nɛ nɔɔ.
16 Dáa Pɔl nadi bwood bɛ pɛ Atɛn ɛ, wɔ gwaa goŋ zɛmɛt nyɛ ɛlyelɛpe dáa nyɛ naabee dɛl
«tɔɔɔ» nɛ bɛzɛɛb ɛ elula-lula ɛ.
17 Nyɛ moo tin é lii tɔ ndjaa mendjaala bɛ nɛ eYuda nɛ bot ɛ nadi duwal Zɛɛb ɔ, dɔɔ nɛ kɔ
ɛbɛsɛɛ, e di bot djas di di. Mɛlu djas nyɛ nadi é lii nɛ bot ɛ nyɛ nadi boma nɛ nɛ ɔ.
18 Bɛdhiiti bɛlyoel ɛ nadi djóoaa «bot ɛ Epikyiid ɔ» nɛ bot nadi é djóoaa «bot ɛ Zenɔŋ* ɔ»
zokazɛlii nɛ nɛ. Bɛdhiiti eezɛdji nyɛ náá: «Mot ɛtap ɛlak kwyɛlɛlɛɛ ye?» Bɛdhiiti náá, «Ye di

* **17:18** *Zenɔŋ* Bot ɛ tak nabaadi é djóoaa pe ɛ bɛɛstoyik etɛɛ náá, bɛ nadi du ɛ esiiza nɛ egeka e dhiiti mot din ɛ lɛ ɛ
Zenɔŋ.

ɛkɛɛ náá, nyɛ ɛpelyo bot bɛzɛɛb sis.» Bɛ nake deenek ɛ etɛɛ náá, bɛ nàdi gwak Pɔl é goola mɛkpa mɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ Yezu nɛ étɛp ɛgom ɛ lɛ ɛ bis ɛsyee.
19 Bɛ eezɛnɔɔ nyɛ, tó nɛ nɛ pɛ sum di zɛɛga bɛ di edjóo «Ɛlopaaj» ɛ. Tin, bɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Bis ɛ nɛ ghwyil ɛgu mɛlyo mɛ na bes wɔ di ke ɛ.
20 Wɔ ɔ pe lyaal bis etɛp ee na bes, bis kwyɛl ɛ náá, bis gu mɛsuk mɛ tak.»
21 Ye goka é wɔ é gu náá, bot ɛ ghaada Atɛn djas nɛ bɛdjoŋ ɛ nadidi bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɔ naadhaa mɛwala mɔɔ ɛ é sɔs nɛ ɛgwak etɛp é na bes é tak.
22 Ɛ di'enek, Pɔl tetel kuku ɛbwak ɛ zɛɛga pɛ «Ɛlopaaj», nyɛ eezɛke náá: «Bot ɛ ghaada Atɛn, mɛ eebee náá, bi nɛ dyeebaduwal bɛzɛɛb ɛbuɛpe embii djas.
23 Deenek, esok mɛ di kɛkɔ ghaada yen ɛ, mɛ di ɛ é bee mesa ɛ bɛzɛɛb ɛ elula-lula bi di duwal ɛ, mɛ eebee dɔɔ nɛ mɔɔ di na dɛɛ wat é tak kwyala náá: “Ye é yii mɔɔ zɛɛb ngɔt bot di ààgu ɛ.” Ɛ di'enek, ye é yii bi di duwal ààgu ɛ, mɛ zyɛ zɛlyaal bin nwyak.
24 Zɛɛb mot nakus bɔs nɛ esesɛɛ ɛ djas ɛ, Ghɛŋ gwoo nɛ bɔs. Nyɛy ààdi tɔ mendjaa mɛ bot dii sum nɛ mɛmbɔ mɔɔ ɛ.
25 Nyɛ tok pe nɛ gwyes náá, bɛ kyee nyɛ nɛghu bɛ djɛ nyɛ yak sonok, etɛɛ náá, nyɛy ɛ di djɛ bot djas tsik, eswos nɛ esonok djas ka lik ɛ.
26 Kɛ kan nɛ mot ngɔt, nyɛ naasa membyak djas, bhii tak nyɛ eezɛdjɛ mot nɛ mot yɛ di kɔ bɔs. Nyɛ naakoobal kɔ ɛsu ɛ lɔɔ membu nɛ mɛsik nɛ mɛtsek mɛ mɛdhik mɛ bɛ nagoka nɛ ɛdi kɔ tak ɛ.
27 Nyɛ nasa deenek ɛ, étɛp bɛ neesaa nyɛ ye nakozo zo lyel, nɛghu bɛ nɛ ghwyil ɛ batabela nyɛ. Nɛ tsɛɛtsɛ, Zɛɛb ààtseta nɛ mot ngɔɔngɔt pak'ena,
28 etɛɛ náá:
“Ye é kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ mena dika nɛ tsik,
mena di kuuka, mena dika.”
Ye é etɛp ee bɛdhiiti bɛsaŋel ɛ esesa bin nazolɛɛ ɛ:
“Menaka é bɔn bɛ pe[†].”
29 Dáa ye di náá, menaka é bɔn bɛ ɛ, mena tokeka nɛ ghwyil ɛgek náá, Zɛɛb é dáa sonok lulaa nɛ lɔaad, nɛ ghwooz di saaa epata nɛ ye é, nɛghu nɛ ɛkok ɛ mot di sa nɛ egeka nɛ etsoŋ bɛ ɛ.
30 Ghuna, Zɛɛb ààka bis etɛp ee nasɛɛ sok nɛ bot nadi tɔ ɛdjak ɔ, deenek nenak nyɛ ɛpedjóo bot djas pɛ e di é bɛ di ɛ, bɛ swoola mɛfulu mɔɔ.
31 Etɛɛ náá, nyɛ naazekoobal ɛlu ɛ nyɛ aazɛpéɛ bot ɛ bɔs djas, epéɛ é epiki ɛ, nɛ mot nyɛ nazesɛɛ ɛ. Nyee djɛ bot djas ndem, esok nyɛ nagomal nyɛ pak myoŋ ɛ!»
32 Dáa bɛ nagwak Pɔl é lii dum nɛ ɛgom bhis ɛsyee ɛ, bɛdhiiti eezɛduk nyɛ, bak tak eezɛke náá: «Bis ɛ waaka boo gwak wɔ kɔ ɛsu ɛ tak dhiiti dwoo.»
33 Ɛ di'enek ɛ Pɔl nazɛlik bɛ.
34 Ye ka belaa tin ɛ náá, bɛdhiiti bot naazɛni zɛɛga yɔɔ, bɔɔ dum koŋ nɛ Zɛɛb. Tɔ sama bot ɛ tak, ye nabɛ ɛ, Denis mot zɛɛga boo kwan nadi pɛ Ɛlopaaj ɔ, dhiiti moma din ɛ lɛ é Damalis, nɛ bak bɛdhiiti bot.

18

Pɔl pɛ ghaada Koolɛt

1 Bhis yenek, Pɔl eezɛtó pɛ ghaada Atɛn bhii tak nyɛ eezɛtó pɛ ghaada Koolɛt.
2 Wɔ gwaa, nyɛ zɛboma nɛ dhiiti mot dhaad mbyak eYuda, din ɛ mot tak nabɛɛ Akilas, nyɛ nabyel ɛ pɛ kyee dik Pɔŋ. Nyɛ nabɛ ɛ nyɛ dinaa ààbɔya nɛ dus ɛ pɛ kyee dik Itali bɛ nɛ myɛl, Pilisil, etɛɛ náá, Kolod mɛkoozi mɛ Lɔm naalɛɛ nɛ bot ɛ mbyak eYuda djas náá, bɛ dus kɔ ghaada Lɔm. Tin, Pɔl zokató kɛboma nɛ nɔɔ.
3 Dáa nyɛ nadi mot-mɛsa mɛ wat bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɛ, mɛsa mɔɔ nadi é ɛsa epɛt nɛ eket e bɛtit. Nyɛ eezɛsulal pɛ dáa lɔɔ, étɛp nyɛ neesa mɛsa.

† **17:28** Pɔl baŋa wak ɛ etɛp ee bɛsaŋel ɛ esesa ɛbá é dhaad mbyak eGhɛlɛk nadi djóoaa «Ɛpimeniid nɛ Alatɔs» ɔ.

4 Ɛ emwoos mɛ esaba djas, Pɔl nadi elii tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda, nyɛ nadi elyo
bot, é sa náá, bot ɛ mbyak eYuda nɛ eGhɛlɛk myaal.
5 Dáa Silas bɛ nɛ Timote nadus pɛ dik Masedwan ɛ, tin, Pɔl eezɛdjɛ lyemɛ djas é lyo bot
mɛkpa mɛ Zɛɛb. Nyɛ naalyaal eYuda náá, Yezu ɛ Mɛsia.
6 Tin, wɔ gwaa eYuda zɛbe mɛso nɛ ɛlee ɛ nyɛ. Ɛ di'enek, nyɛ eezɛkut bɛ piib ekaad bɛ
bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi ɛ diib ɔ, mɛbɛ mɛ tak ɛ kɔ elo bin met. Yenek ààkagwyák
mam. Ɛ ɛwala ɛ ɛlak, mɛ aakatɔ́ ɛ pɛ dáa bot ɛ membyak mesis.»
7 Nyɛ eezɛdus tin, tɔ́ pɛ daa dhiiti mot din ɛ lɛ nabɛ é Titus Yustus, mot tak nadi eduwal
Zɛɛb, ndjaŋ'ɛ nadi é ngwoob ndjaa mendjaala mɛ eYuda.
8 Kilipus kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda zokamyaal Ghɛŋ, bɛ nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ
djas. Wɔ gwaa bɛtɛ nɛ bot ɛ ghaada Kolɛt nadi é gwak Pɔl ɔ zokazɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, bhii
tak, bɔɔ kɛduwa Zɛɛb.
9 Ɛ dhiiti pum, Pɔl zokazɛdjem dhyam, tɔ dhyam tak, Ghɛŋ naalɛɛ nyɛ náá: «Nabem ba,
gheelii, sa wɔ ààdiyal nuub,
10 etɛɛ náá, mɛ ɛ nɛ nɔ sama, mot tok nɛ ghwyil ɛzuk wɔ, etɛɛ náá, bot ɛbuɛpe tɔ ghaada
yak ɛ bot bam.»
11 Pɔl zokazɛdi kɔ Kolɛt tyee mbu wat nɛ pes, nyɛ nadii lyo bot djas mɛkpa mɛ Zɛɛb.
12 Ɛ membu mɛ Ghaliɔn nadi kukuma dik Akayi ɛ, eYuda zokazɛgwakel kɔ ɛsu ɛ Pɔl étɛp
ɛlu mɛsa ɛ mɛ. Wɔ gwaa bɛ zɛtɔ́ nɛ nɛ sok bhwoob kukuma tak,
13 bɔɔ náá: «Mot tak ɛpeful bot lo náá, bɛ duwal Zɛɛb dhiiti mbi duuela sis ààbɛ dáa etsi
bi nadi lyo ɔ!»
14 Dáa Pɔl nawaadi é kwyɛl ɛlii ɛ, Ghaliɔn eezɛbɔɔza nɛ eYuda náá: «Yɛ bɛ náá, nyɛ gó ɛ
mot ɔ, nɛghu nyɛ sa eboo embee étɛp ɔ, ye é mɛ ka nɔɔ nyel disi étɛp mɛ neegwak bin, biyɔ
eYuda.
15 Dáa di náá, ye é ɛsuu ɛ mɛso dum nɛ mɛkpa nɛ min, zɛnɔɔ etsi bin met ɛ, yenek gwyák
ɛ biyɔ bɛ ɛmet. Mee pɛɛ ɛdi tetɛp mbi etɛp deenek!»
16 Tin, nyɛ é boozɛswaal bɛ sok bhwoob zɛɛga bɛtetɛp.
17 Tin, wɔ gwaa bɔɔ djas zɛmɛt Sɔstɛn mot nadi kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda ɔ
zɛduma nyɛ é nyel é mis mɛ bot ɛ zɛɛga bɛtetɛp. Ɛ di'enek, Ghaliɔn na bɛ ààkobis yɛ.

Pɔl eezɛsik pɛ Antiɔs pɛ dik Siili

18 Pɔl eebaazɛdhaa ba bim mɛlu ɛbuɛpe pɛ dɛl ɛ Kolɛt. Tin, nyɛ zɛlik bɔn nyɛɛg, nyɛ eeni
tɔ boo elɛɛd tɔ́ pɛ dik Siili bɛ nɛ Pilisil nɛ Akilas. Ye nabɛ ɛ, nyɛ eezewaadal lo ɛboŋ esok
nyɛ nɛ nadi pɛ dɛl ɛ saakele ɛ, etɛɛ náá, ye nabɛ ɛ nyɛ eesa ekɛk nɛ Zɛɛb.
19 Wɔ gwaa, bɛ zɛkum pɛ ghaada Efɛɛz. Tin, nyɛ eezɛlik Pilisil bɛ nɛ Akilas. Bhii tak nyɛ
eezɛtɔ́ pɛ ndjaa mendjaala mɛ eYuda, tin nyɛ eezɛmɔ bɛ nɛ eYuda.
20 Bɛ eezɛke nɛ nɛ náá, nyɛ di bɛ nɛ bɛ nɔɔ ba mɛlu, tin, nyɛ na bɛ ààkwyɛl.
21 Nyɛ eezɛlik, bɛ nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Zɛɛb ɛ kwyɛl ɔ, mɛ waaboo baazyɛ pɛ daa len.» Tin,
nyɛ eezɛdus pɛ Efɛɛz tɔ mɛsuwa.
22 Bhis nyɛ nadus pɛ ghaada Seezale ɛ, nyɛ eezɛtɔ́ sok pɛ Yeluzalɛm étɛp nyɛ neekɛ swos
bot ɛ zɛɛga mendjaala. Bhii tak, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ ghaada Antiɔs.
23 Nyɛ eezɛkwyɛɛg ba mɛlu penek, bhii tak nyɛ eezɛsik. Nyɛ eezɛdhaa, pɛ mɛdhik mɛ
Ghalati, bhii tak pɛ Filiji é ɛdje-djɛ bɛdjekel djas mɛghaaz tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.

Apolos pɛ eghaada Efɛɛz nɛ pɛ Kolɛt

24 Eghɛŋ tak, dhiiti mot dhaad mbyak eYuda din ɛ lɛ nabɛɛ Apolɔs, nyɛ nabyel é pɛ
ghaada Alɛkzandili, naazɛkum pɛ ghaada Efɛɛz. Nyɛ nadi é tsoŋ mot tɔ lii, nyɛ nadi é
gu Ekwyala e Zɛɛb ɛnyɔɛpe.
25 Nyɛ naadiaadjek ɛkɛ tɔ mɛkpa mɛ Ghɛŋ, tin, nyɛy é wa zii ɛbuɛpe. Nyɛ nadi goola, nɛ
ɛlyo ɛ bot nɛ lyem wat etɛp e di dum nɛ Yezu ɛ. Ye ka bela ɛ náá, nyɛ nazodi é gu ɛ ɛduwa
ɛ Zɛɛb ɛ Zaŋ.

26 Nyɛ eezɛni é lii nɛ bot nɛ ɛbwaalel djas tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Bhis bɛ nasilal ɛgwak etɛp ee nyɛ nadi é lii ɛ, Pilisil bɛ nɛ Akilas eezɛnɔɔ nyɛ, tó nɛ nɛ lɔɔg wat, étɛp bɛ neekɛ pɛs ɛgu ɛ lɛ dum nɛ mɛze ɛ Zɛɛb ɛnyɔɛpe.
27 Bhii tak, Apolɔs eezɛgwak gwyes é ɛtó pɛ dik Akayi. Bɔn nyɛɛg zokadjɛ nyɛ ghwyil nɛ mɛghaaz, tin, bɛ eezɛkwyal bɛdjekel ɛ nadi pɛ kyee dik tak ɔ mɛkana, étɛp bɛ neemyaal náá, nyɛ sulal daa lɔ nɛ mbɛɛ lyem. Dáa nyɛ nakakum é, nyɛ nadyeebakwyee bot ɛ nadum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, nɛ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb.
28 Etɛɛ náá, é mis mɛ bot djas, nyɛ nadi é lyaal popoopwon náá, eYuda eezewo ze. Nyɛ nadi lyaal bɛ tɔ Ekwyala e Zɛɛb náá, Yezu ɛ Mɛsia.

19

Pɔl pɛ ghaada Efɛɛz

1 Dáa Apolɔs nadi pɛ Kolɛt ɛ, Pɔl nadi dhaa pɛ mɛl ɛ mɛtsok pɛ kyee dik Azia, bhii tak, nyɛ eezɛkum pɛ ghaada Efɛɛz. Nyɛ eezɛbela ba bim bɛdjekel tin,
2 nyɛ eezɛdji bɛ náá: «Ye nabɛɛ bi naabela Sisim na Dɛɛ esok bi nadum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ?» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bis dinaa ààpakogwak-gwakak bot é lii-liak dum nɛ Sisim na Dɛɛ.»
3 Tin, Pɔl eezɛdji bɛ náá: «Bi duwa Zɛɛb yaa kwaambi ɛduwa?» Bɛ eezɛbɔɔza náá: «Ɛduwa Zɛɛb ɛ Zaŋ.»
4 Pɔl eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Zaŋ naduu ɛ bot ɛ namyaal ɛswoola mɛfulu ɔ. Nyɛ nadi eke nɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl náá, bɛ dum koŋ nɛ mot di zyɛ bhis nyɛy ɔ, mot tak nabɛ ɛ Yezu.»
5 Bhis bɛ nazegwak etɛp binek djas ɛ, bɛ eezɛduwa Zɛɛb nɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu.
6 Bhii tak, Pɔl eezɛkɛl bɛ mɛmbɔ tin, bɛ eezɛbela Sisim na Dɛɛ. Bɛ moo tin elii tɔ elii membyak mesis nɛ ɛgoola bɛbhaadal ɛ Zɛɛb djɛ bɛ ɛ.
7 Bot ɛ tak nadi é bot kam nɛ bɛbá.
8 E bɛngɔn ɛlɛl, Pɔl nadi etó pɛ ndjaa mendjaala mɛ eYuda, tin, nyɛ naalelii nɛ ɛbwaalel djas. Nyɛ nalelii nɛ nɔɔ é dum ɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, nyɛ nadi sa náá, bot ɛ nadi gwak nyɛ ɔ myaal nyɛ.
9 Deenek, bɛdhiiti bɛtɛ nɛ bot nadiaa sa maa-ɛlɔ, bɔɔ byen ɛmyaal, bɛ moo tin é sa abhusu dum nɛ mɛze ɛ Ghɛŋ é mis mɛ mɛdhuu mɛ bot. Deenek, Pɔl eezɛdus tin lik bɛ. Nyɛ eezɛtó bɛ nɛ bɛdjekel bɛ, tin, nyɛ nadi lyo bɛ mɛlu djas tɔ ndjaa mɛlyo ɛ dhiiti mot din ɛ lɛ ɛ Tilanus.
10 Deenek, ye naabɔya membu membá, ye nasa náá, bot ɛ mbyak eYuda nɛ bot ɛ membyak mesis nadi pɛ kyee dik Azia ɔ djas, gwak mɛkpa ɛ Ghɛŋ.

Bɔɔ Seeva

11 Zɛɛb nadi sa eboo endem e mɛbwala nɛ Pɔl.
12 Etɛp tak ɛ bot nadi tó pɛ dáa bot ɛ mɛbé nɛ epes e kaad, nɛ ekaad ee Pɔl namɛt ɛ, nɛghu yii nakee-kea é nyel'ɛ ɛ. Deenek, bɛ nadi bela tsik, embee esisim nadi wyis tɔ lɔɔ ɔ.
13 Bɛdhiiti eYuda ee nadi é kɛmɛl ɛ mɛl kɛsɔ embee esisim tɔ bot ɛ mɛbé ɔ, nagek ɛsa yɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu. Deenek, bɛ nakeke nɛ embee esisim náá: «Mɛ lɛɛ bin ɛ náá, bi wyis nɛ din ɛ Yezu Pɔl di goola mɛkpa mɛ ɔ.»
14 Ye é deenek ɛ bɔɔ tɛn nɛ bɛbá boo ghaa-Zɛɛb nadi djóoaa Seeva nadi é sa.
15 Tin, dhiiti dwoo, wɔ gwaa mbee sisim zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ nɛ gu Yezu, mɛ nɛ baagu pe Pɔl. Yɛ kabɛ biyɔ, biyɔ é bɛzɛ?»
16 E di'enek, wɔ gwaa mot nadi nɛ mbee sisim ɔ zɛghɛɛ bɛ, dáa nyɛ nadi nɛ ghwyil dhaa bɛ é, wɔ gwaa nyɛ zɛduma bɛ é mɛnyel nɛ mɛbin nɛ ebhooba djas. Bɛ nadus tɔ ndjaŋ'ɛ tin ɛ nɛ ekaab bin toto, nɛ mɛpyoŋ é mɛnyel kpeŋ.
17 Bot ɛ dɛl ɛ Efɛɛz, bot ɛ mbyak eYuda nɛ bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ, zokagwak tɛp tak, wɔ gwaa boo bwoo zɛmɛt bɛ. Tin, bɛ naazɛbela boo duu dum nɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu.
18 Bɛtɛ nɛ bot tɔ sama bot ɛ namyaal Zɛɛb ɔ nadi ezyɛ zɛvaa é mis mɛ bot djas embee esesɛɛ bɛ nadi sa ɛ.

19 Bɛtɛɛ nɛ bot tɔ sama bot ɛ nadi sa etɛp ee mɛvyɛkɛlɛ mɛ mɛsimba ɔ, zokazyɛ nɛ bɛmɛkana mɛ tak, zɛdik yɛ emis mɛ bot djas. Dáa bɛ nalaa mɛtaŋ mɛ bɛmɛkana mɛ tak ɛ, ye naasa tyee bɛmil mɛkam-mɛtɛn mɛtaŋ mɛ eghwooz ee di saaa epata* nɛ ye é.
20 Ye é deenek ɛ ye nadi náá, dum nɛ ghwyil ɛ Ghɛŋ, Mbɛɛ Bhaadal nadi goolel, kaab nɛ mɛbwala.

Ɛghuub pɛ ghaada Efɛɛz

21 Bhis etɛp binek, Pɔl eezɛmyaal ɛtsaal kyee dik Masedwan nɛ Ghɛlɛs é ɛtɔ́ pɛ Yeluzalɛm, dáa Sisim nalɛɛ nyɛ é. Nyɛy náá: «Bhii mɛ aakum ɛ, egoka ɛ mɛ dhaa kɛbee dɛl ɛ eLɔm.»
22 Tin, nyɛ eezɛkyeed bot ɛ nadi kwyi-kwyee nyɛ ɔ bɛbá pɛ Masedwan, ye nabɛɛ Timote bɛ nɛ Edast. Tin, nyɛy zokazɛlik ba mɛlu pɛ kyee dik Azia.
23 Eghɛŋ tak, ye nabɛ ɛ boo ɛghuub naazɛni kɔ ghaada Efɛɛz dum nɛ ɛdu ɛ mɛze ɛ Ghɛŋ.
24 Wɔ gwaa dhiiti mot ɛswom din ɛ lɛ nabɛ ɛ Demetyus, nyɛ nadi é lulel mɛvunga. Nyɛ nadi é lul esonok nɛ mbi eghwooz djas ee di saaa epata nɛ ye é, yii mɔɔ ndjaa zɛɛb Aletemis, etɛɛ náá, ye nadi djɛ bɛswom ɛ bot bɛtɛ nɛ epata.
25 Nyɛ é boo zɛsɛɛg bot ɛ tak, nɛ bot ɛ mɛsa mɔɔ nadi nɔŋel nɛ mɛsa mɛ tak ɛ, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bɛwɛn, bi nɛ gu náá, ye é mɛsa mak ɛ di djɛka mena ekum.
26 Deenek, bi ɛpegwak nɛghu ɛbee sa di sɛɛ: Pɔl tak lɛɛ bot ɛ náá, bɛzɛɛb ɛ bot di kpak nɛ mɛmbɔ ɛ, tok bɛtɛtɛ bɛzɛɛb. Nyee batasa náá, ye nasik nɛ bot ɛbuɛpe e di wak kɔ Efɛɛz ɔ yɛ dɔɔ nɛ bot ɛ mɛl mɛ di pɛ kyee dik Azia djas ɔ myaal etɛp bɛ.
27 Etɛp binek ɛ sa náá, mɛsa mena gwyɛ, deenek, mɛsa mena waabyenaa e di tak, bot ɛ waabhina ndjaa zɛɛb moma Aletemis. Tin, bot waadis duu boo zɛɛb Aletemis nyɛy nyɛ ɛmet. Bela náá, zɛɛb moma yak ɛpeduwala kɔ kyee dik Azia djas nɛ kɔ ɛko ɛ bɔs djas.»
28 Dáa bɔt ɛ nazyɛ tin ɔ nagwak deenek ɛ, bɛ boozɛkpaa elyem ɛbuɛpe, bɛ moo tin é tsim náá: «Aletemis yii bot ɛ Efɛɛz nɛ bɔk!»
29 Tin, ɛzɛm eeni kɔ ghaada djas. Wɔ gwaa bɛ zɛmɛt Ghayus bɛ nɛ Aalistaalak bot ba dɛl ɛ Masedwan ɛ nadi djee bɛ nɛ Pɔl é mɛdjoŋ ɔ. Tin, zukamwaa nɛ mot'enɔk eezɛtɔ́ nɛ nɔɔ kaab pɛ ɛbwak ɛ boo zɛɛga.
30 Ɛ́ di'enek, Pɔl nadi kwyɛl ɛni nyɛ neekɛ lyaal nyel pɛ zukamwaa nɛ mot nasɛɛga ɛ. Tin, bɛdjekel eezɛlu nyɛ.
31 Bɛdhiiti ekukuma e kyee dik Azia nadi bɛsɔ bɛ ɔ zokadhis nyɛ menduk mɛ tak wat náá, nyɛ nàtɔ́ pɛ ɛbwak ɛ boo zɛɛga tak.
32 Ɛ́ di'enek tɔ mɛdhuu mɛ bot binɔk, ye nabɛ é nɛ boo zyaala. Bɛdhiiti nadi tsim sa sis, bak tak yɔbɔ sa sis, bak bɛdhiiti bot pak ɔ nabaa di é gu mɛsɔ mɛ tɛp bɛ nasɛɛga kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.
33 Wɔ gwaa bɛdhiiti eYuda tɔ mɛdhuu mɛ bot binɔk zokazɛbesal dhiiti mot din ɛ lɛ nabɛ ɛ Alɛkzandɛlɛ pɛ sok. Tin, bɛ eezɛbaŋa nyɛ lo tɛp, é di'enek Alɛkzandɛlɛ eezɛben mbɔ étɛp nyɛ neelii, nyɛ neelɛɛ lo mɛsɔ.
34 Tin, dáa bot nagwyák náá, nyɛ nadi é mot dhaad mbyak eYuda ɛ, bɔɔ djas ɛ boo zɛbo boo tsim wat, ye naabɔya tyee mɛwala mɛmbá bɔɔ é tsim náá: «Bɔk-bɔk ɛ di Aletemis bot ɛ dɛl ɛ Efɛɛz!»
35 Tin, dhiiti kukuma ngɔt e ghaada eezɛsil bɛ elyem nyɛy náá: «Bot ɛ dɛl ɛ Efɛɛz, bot djas nɛgu náá, ghaada di ebaal ndjaa boo zɛɛb moma Aletemis, dɔɔ nɛ sa nakpakaa nɛ ɛkok yii di nɔŋel nɛ ɛbhwoob ɛ lɛ nadus tɔ gwoo ɛ.
36 Ye tok nɛ mot aaswonal yɛ. Deenek bi goka é nɛ ɛsil elyem, nàsaka etɛp dáa bot ɛ di ààdi nɛ esiiza.
37 Bi zyɛ wak ɛ nɛ bot ɛ wat di náá, bɛ ààpadjii esa ee di tɔ mendjaa me zɛɛb, baabela náá, bɛ ààpalee Zɛɛb'ena yii moma.

---

* **19:19** *bɛmil mɛkam-mɛtɛn mɛtaŋ mɛ eghwooz ee di saaa epata* Ye nabɛɛ mɛtaŋ mɛ efute ee mot di egoka nɛ ɛbela bhis mɛsa membu kam nɛ etɛn ɛ.

38 Yɛ bɛ náá, Demetyus bɛ nɛ sama bɛswom ɛ bot ɛ nɛ tɛp bɛ di egoka nɛ ɛpit mot'ak kɔ
ɛsu ɛ tak ɔ, ye é nɛ mendjaa mɛ etɛp di péɛaa ɛ nɛ bɛtetɛp ɛ tak. Ye é penek ɛ bɛ di egoka nɛ
ɛkɛpit.
39 Tin, yɛ bɛ náá, bi dinaa nɛ dhiiti tɛp bi di baakwyɛl ɛ lii ɔ mena waaka liika pɛ zɛɛga
di egoka nɛ ɛliiaa etɛp ee di dum nɛ etsi bina ɛ.
40 Etɛɛ náá, mena nɛ ghwyil ɛdjóoaa bot ɛ di kus ɛghuub ɔ dum nɛ sa sɛɛ mos ɛ. Bela
náá, mena tok ka nɛ mɛgham mɛ mena aadjɛka é mbi yak zɛɛga, bɛ ko dji ɛsuk ɛ tak ɔ, ye
tok nɛ mot aabaŋa bot ɛnyɔɛpe lo tɛp aani bot tɔ elyem ɛnyɔɛpe ɛ.»
41 Bhis nyɛ nalii deenek ɛ, wɔ gwaa, nyɛ zɛswaal zukamwaa nɛ mot nadi tin ɔ.

20

Goŋ mɛdjoŋ ɛ Pɔl pɛ mɛdhik mɛ Masedwan nɛ Ghɛlɛs

1 Dáa ɛghuub nasi ɛ, Pɔl eezɛsɛɛg bɛdjekel, nyɛ eezɛni é ɛdjɛ bɛ mɛghaaz mɛ ɛwa zii tɔ
ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb. Bhii tak nyɛ eezɛmwana nɛ nɔɔ, deenek, nyɛ eezɛnɔɔ nyel tɔ́ pɛ dik
Masedwan.
2 Nyɛ eezɛkpaa kɔ pes dik tak, tin, nyɛ eebaazɛdjɛ bɔn nyɛɛg di penek ɔ ghwyil ɛ wa zii
tɔ ɛdu ɛ Zɛɛb. Bhii tak, nyɛ eezɛtɔ́ pɛ kyee dik Ghɛlɛs
3 pɛ nyɛ nasa bɛngɔn ɛlɛl ɛ. Nyɛ nawaakwyɛl ɛtɔ́ pɛ dik Siili tɔ mɛsuwa, dáa nyɛ naka
gwak náá, eYuda ɛ é boob kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ. Nyɛ é boozɛke náá, egoka nyɛ sik pɛ ze Masedwan.
4 Tin, Sopatɛɛd, mɔɔ Pyiidus mot dɛl ɛ Bheede, zokatɔ́ sama wat nɛ nɛ, zɛnɔɔ Aalistaalak
nɛ Sɛkundus mot ghaada Tesalonik, Ghayus mot dɛl ɛ Dɛlɛɛb, nɛ Timote, nɛ Tsisik zɛnɔɔ
Tolofim mot kyee dik Azia.
5 Bɔɔ djas nalee tɔ ɛsok, wɔ gwaa bɛ kɛbwood bis pɛ ghaada Toloas.
6 Yɛka bɛ bis ɔ, bis nadus pɛ ghaada Filip tɔ mɛsuwa ɛ bhis ɛbyoŋ ɛ emapa ee di ààwaaa
leviid. Tin, mɛlu mɛtɛn bhii tak, bis ɛ boo kɛboma nɛ nɔɔ pɛ Toloas, é di'enek bis naadi
yenga wat.

Mɛdjoŋ mɛ mɛsik ɛ Pɔl pɛ ghaada Toloas

7 Ɛ ɛlu ɛ etɛn nɛ wat é yenga, bis naazɛboma étɛp bis needɛ edee ɛ Ghɛŋ. Tin, Pɔl eezɛni
elii nɛ bot ɛ zɛɛga dáa ye nadi náá, nyɛ nadi kwyɛl nyɛ aadhaa djɛmɛn tak ɛ, nyɛ é boozɛdul
ɛlii kɛkum kuku ɛgha ɛ pum.
8 Pɛ tɔ dhɛŋ bis nasɛɛga tɔ tak pɛ kyes pɛ ɛko, ye nabɛ ɛ nɛ elambi ɛbuɛpe.
9 Dhiiti mɔɔ ngbaaz nɛ din ɛ Etik nadi é ndiindel kɔ ka fenɛtɛlɛ. Wɔ gwaa nyɛ zɛni é gɔ
syaaz esok Pɔl nadi é lii ɛ, gɔ nyɛ nadja ɛ naasa náá, nyɛ batadus pɛ vyɛɛgvyɛɛg di nɛ nadi
kɔ ges ɛ duma si. Wɔ gwaa bɛ zokazɛghɛɛ nyɛ, nyɛ nadi é nyɛ eezegwyɛ.
10 Tin, Pɔl eezɛsul, nyɛ eezɛmalal kɔ lɛ, bhii tak nyɛ eezɛbɛp nyɛ kɔ mɛmbɔ mɛ, nyɛy náá:
«Na bemka kɛŋ: nyɛ nɛ tsik!»
11 Bhii tak nyɛ eezɛbaabyet, nyɛ eezɛnɔɔ mapa, pyak yɛ, tin nyɛ eezɛnɔɔ dɛ. Bhis nyɛ
naka baalii ɛbuɛpe, kɛkum ɛlyamela ɛ mɛlem ɛ, nyɛ boozɛkpaa nɛ ze tɔ́.
12 Tin bɛ eezɛtɔ́ nɛ mɔɔ ngbaazenɔk nyɛy nyel ɛnyɔɛpe nyɛ nɛ tsik. Ye nabɛɛ ye nadjɛ bot
djas boo mɛghaaz mɛ ɛdu ɛ Zɛɛb.

Mɛdjoŋ dusa pɛ Toloas tɔ́ pɛ Milɛ

13 Bis eetɔ́ ɛsok étɛp ɛkɛni tɔ mɛsuwa mɛ natɔ́ pɛ Asɔs pɛ kyee bis nawaakɛnɔɔ Pɔl ɛ, etɛɛ
náá, nyɛy nakwyɛl ɛtɔ́ ɔ nɛ mɛ mɛko.
14 Dáa nyɛ naka boma nɛ nes pɛ Asɔs ɛ, bis eezɛnɔɔ nyɛ tɔ mɛsuwa étɛp bis neetɔ́ pɛ dɛl
ɛ Mitilɛn.
15 Dusa bis nadus tin ɛ, bis eezɛsik, tin, djɛmɛn tak bis eezɛkum pɛ Siyo. Bhis djɛmɛn
tak bis eekum pɛ Samɔs, tin, emyɛn tak bis eezɛkum pɛ Milɛ.
16 Pɔl nabɛ ààkwyɛl ɛtyaa pɛ Efɛɛz é kaab nyɛ zɛkɛbɔya kɔ kyee dik Azia, nyɛ nadi tɔ́
kaab ɛkaab é suu náá, dwoo Pɔtekɔt neekɛbela nyɛ, nyɛy pɛ Yeluzalɛm.

Pɔl eezɛmwana nɛ bɛpaa ɛ Efɛɛz

17 Pɛ Pɔl nadi pɛ Milɛ ɛ, nyɛ eezɛkyeed mot nɛ bhaadal pɛ Efɛɛz, bɛ kɛ ɛdjóo bɛpaa ɛ zɛɛga
mendjaala.
18 Dáa bɛ nakakum pɛ dáa lɛ ɛ, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi nɛ gu mɛfulu mɛ mɛ nadi é
gyee nɛ yɛ pak'en kana dwoo mɛ nakum pɛ kyee dik Azia ɛ.
19 Mɛ naasa mɛsa ɛ Ghɛŋ ààbɛ nɛ ɛbet, tɔ ghoŋ nɛ mezuk dum nɛ bhoob mbee lyem bot
ɛ mbyak eYuda nadi nɛ yɛ nɛ nam ɛ.
20 Bi nɛ gu náá, etok nɛ dhiiti mbɛɛ tɛp mɛ nasyel ɛlɛɛ bin. Mɛ naazegoola nɛ ɛlyo ɛ bin
dum nɛ etɛp djas é mɛbɛsɛɛ nɛ tɔ mendjaa men.
21 Mɛ naadul bot ɛ mbyak eYuda nɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk mɛlɔ náá, bɛ liig elyem du Zɛɛb
da bɛ é dum koŋ nɛ Ghɛŋ'ena Yezu.
22 E di mena kadika wak nenak'aak, mɛ moo tɔ́ pɛ Yeluzalɛm, dáa Sisim na Dɛɛ lwom
mɛ nɛ bhel náá, mɛ sa ɛ, tin, mɛ ààku sa di bwood mɛ pɛ sok ɛ.
23 Sa mɛ di gu ɛ náá, kɔ eghaada djas, Sisim na Dɛɛ nadi lɛɛ mɛ náá, membok nɛ mezuk
ɛpebwood mɛ.
24 Bela náá, tsik'am met tok nɛ boo mɛtaŋ é mis mam. Yii di nɛ boo mɛtaŋ ɛ, ɛtɔ́ kɛkum
pɛ ɛsik ɛ lwomel, nɛ ɛsilal ɛ bim mɛsa mɛ Ghɛŋ Yezu nadjɛ mɛ ɛ: Ɛgoola ɛ Mbɛɛ Bhaadal yii
enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb.
25 «Mee dhaa tɔ sama yen é ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, tin, mɛ nɛ gu naaetok nɛ
mot aakabaabee mɛ tɔ sama yin.
26 Ɛ tɛp tak ɛ mɛ di lɛɛ nɛ nen mos náá, mɛ esosoob: mot ngɔt pak'en ɛ ka wo ze ɔ, yenek
ààkagwyák mɛ.
27 Etɛɛ náá, mɛ eezɛlyaal bin egeka ɛ Zɛɛb djas ààsyel sa wat.
28 Bi é konyan mis kɔ biyɔ bɛ ɛmet, nɛ kɔ ɛsaa ɛ Sisim na Dɛɛ djɛ bin bi baal ɛ. Bi ɛ ko baal
zɛɛga mendjaala Zɛɛb nabɔm nɛ ghiya mɔn'ɛ met ɛ.
29 Mɛ nɛ gu náá, bhis mɛ aatɔ́ ɛ bot ɛ di nɔŋel nɛ eben ɔ waazɛni pak'en, tin, bɛ
aanàkwaagek ɛsaa ghoŋ.
30 Tin, dɔɔ nɛ tɔ sama yin, bot ɛ waani é lɛɛ elɛŋ é etsal étɛp bɛdhiiti bot ɛ di dum koŋ nɛ
Zɛɛb ɔ ne du bɛ.
31 Bɛɛka mis, da bi ɛ taala náá, tɔ membu melɛl mwos nɛ pum, mɛ nabɛ ààkat ɛdul ɛ bin
mɛlɔ, ye nakoozodi nɛ miŋal é mis.
32 «Nenak mɛ ɛpedjɛ bin é mɛmbɔ mɛ Zɛɛb, nɛ bhaadal mbɛɛ bhwoob'ɛ. Nyɛ é nɛ ghwyil
ɛ sa náá, bi wyee tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nɛ ɛdjɛ bin esesɛɛ djas nyɛ nakwom étɛp bot bɛ ɛ.
33 Mɛ nabɛ ààsaa epata, ààbɛ elɔaad, ààbɛ ekaad e bot.
34 Biyɔ bɛ ɛmet nɛ gu náá, mɛ nadi sa mɛsa nɛ mɛ mbɔ mam met étɛp mɛ neebela esee
bis nɛ bot ɛ di gyee nɛ nam aadi nɛ gwyes tak ɛ.
35 Mɛ nabɛ ɛ mɛ eelyaal bin naaegoka bi sa mɛsa étɛp bi neekwyee bɛdjel ɛ bot. Bi
baataala etɛp ee Ghɛŋ Yezu nyɛy ɛmet nake náá: “Ɛgwyena nɛ mot eedhaa ɛdjɛaa sonok
nɛ mɛnyɔ!” »
36 Bhis yenek, Pɔl eezɛkwyit mɛboŋ si bɛ nɛ bɛ nɔɔ, bɛ eezɛni é djaala.
37 Bɔɔ djas moo tin é dji, bhii tak, bɛ eezɛbeedal nyɛ tɔ mɛmbɔ mɔɔ bɛ neemwana nɛ nɛ.
38 Bɛ nadi é nɛ boo goŋ tɔ elyem etɛɛ náá, Pɔl naake náá, bɛ aanàka baaboma. Bhii tak
bɛ eezɛtɔ́ kɛmwana nɛ nɛ pɛ mɛsuwa.

21

Pɔl eetɔ́ pɛ Yeluzalɛm

1 Bhis bis nɛ bɛ nɔɔ nabɛka ɛ, bis eezɛni tɔ mɛsuwa tɔ́ pɛ ghola Kɔɔs. Djɛmɛn tak, bis
eezɛkum pɛ ghola Lood, dusa bis nadus tin ɛ bis eezɛtɔ́ pɛ ɛboŋ Patala.
2 Dáa bis nabela mɛsuwa é tsaal tɔ pɛ Fenisi ɛ, bis eezɛni tɔ mɛsuwa mɛ tak, bis eezɛtɔ́.

3 Dáa bis nadi, bis moo pɛ kyee kyɛ bɔs é ngwoob ghola Siipɛlɛ ɛ, bis eezɛdhaa pɛ paa kyɛ ghola tak étɛp bis neetɔ́ pɛ dik Siili, bis eezɛtɔ́ pɛ ghaada Tiid pɛ kyee bɛ nadi kɛkɛɛ esa ee nadi tɔ mɛsuwa ɛ.
4 Bis eezɛboma nɛ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, bis eezɛdhaa yenga wat tin bis nɛ bɛ nɔɔ. Dáa ye nabɛ náá, Sisim na Dɛɛ naazedul bɛ mɛlɔ ɛ, bɛ é́ boo zɛlu Pɔl náá, nyɛ na tɔ́ pɛ Yeluzalɛm.
5 Tin, dáa yenga tak nadhaŋ ɛ, bis eezɛnɔɔ mɛnyel dhaa. Wɔ gwaa bɛ zɛmwana nɛ nes pɛ esik ɛ dɛl, bɔɔ nɛ bɛl bɔɔ, zɛnɔɔ bɔɔ bɔɔ. Tin, bis eezɛkwyit mɛboŋ si é ɛboŋ ɛ boo dii mɛsɔn, bis moo tin é djaala Zɛɛb.
6 Deenek, dáa bis nɛ bɛ nɔɔ nasilal ɛmwana ɛ, bis eezɛni tɔ mɛsuwa, e di'enek, bɛ eezɛsik pɛ mendjaa mɔɔ.
7 Bis nasilal goŋ mɛdjoŋ mes ɛ, kɔ boo dii mɛsɔn bhis bis nadusa pɛ Tiid tɔ́ pɛ ɛboŋ Potolemayis ɛ. Bhis bis nasilal ɛswos bɔn nyɛɛg bis di kɔ ghaada tak ɛ, bis eezɛkwyɛɛg ɛlu ɛ wat bis nɛ nɔɔ.
8 Djɛmɛn tak bis eezɛsik, bis eezɛtɔ́ pɛ ghaada Seezale. Ɛ̌ di'enek, bis eezɛsulal pɛ ndjaŋ ɛ Filip, lyoel mɛkpa mɛ Zɛɛb e di bis nadjaa si ɔ. Nyɛ nabɛ ɛ ngɔt tɔ bot ɛ tɛn nɛ bɛbá bɛ nasɛɛ pɛ Yeluzalɛm ɔ.
9 Nyɛ nabɛɛ nɛ esyes e bɔɔ boa ɛná, bɛ nadi gegoola mɛbhaadal mɛ Zɛɛb nadi djɛ bɛ ɛ.
10 Bis nabɛ bis moo nɛ bɛtɛ nɛ mɛlu tin, é ghɛŋ dhiiti ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ din ɛ Aghabis nazɛdus pɛ Yude, zyɛ.
11 Nyɛ eezɛzyɛ pɛ dáa les, nyɛ eezɛnɔɔ bhɛtɛ ɛ Pɔl, kɔl mɛko mɛ nɛ mɛmbɔ mɛ, bhii tak, nyɛy náá: «Beeka sa Sisim na Dɛɛ lɛɛ ɛ: Nakuma bhɛtɛ yak ɛ waakɔlaa nɛ ekel dáak nɛ eYuda, pɛ Yeluzalɛm, bhii tak, nyɛ waakaa é mɛmbɔ mɛ bot ɛ membyak mesis.»
12 Bhis bis nagwak etɛp binek ɛ, wɔ gwaa bisɔ djas nɛ bɔn nyɛɛg bis é dɛl ɛ Seezale zokazɛdjaala nɛ Pɔl náá, nyɛ na tɔ́ pɛ Yeluzalɛm.
13 Tin, nyɛ eezɛbɔɔza náá: «É tɛp ye bi di edji nɛ ɛsa náá, bi djɛ mɛ lyem bwoo? Mam eezemyaal nɛ lyem'am, ye nakoozobɛ ɛkɔlaa nɛ ekel, nɛghu ye kabɛ ɛsyee pɛ Yeluzalɛm kɔ ɛsu ɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu.»
14 Dáa bis nadi ààkwak ɛlu ɛ nyɛ ɛ, bis nabɛ ààbaanenal nyel, bis é́ booke náá: «Ɛkwosak ɛ Ghɛŋ sael!»
15 Dáa bis naka dhaa ba mɛlu é di'enek ɛ, bis eezɛkaŋal esa, bhii tak, bis eezɛtɔ́ pɛ Yeluzalɛm.
16 Bɛdjekel ɛ nadi pɛ Seezale ɛ zokakɛkyeed bis, bɔɔ kɛkyeed bis pɛ ndjaa dhiiti mot bis nawaasulal pɛ dáa lɛ ɔ. Din ɛ mot tak nabɛɛ Mɛnasɔn, mot Siipɛlɛ, nyɛ nadi é́ tɔ sama bɛdjekel ɛ mɛkɛn.

Pɔl eetɔ́ kɛkwyak Zak

17 Dáa bis nakum pɛ Yeluzalɛm ɛ, bɔn nyɛɛg bis zokazɛboma nɛ nes nɛ mɛmyaala djas.
18 Ɛ̌ djɛmɛn tak, bis nɛ Pɔl eezɛtɔ́ pɛ dáa Zak, pɛ paa bɛpaa ɛ zɛɛga mendjaala nasɛɛga ɛ.
19 Tin, Pɔl eezɛswos bɛ, bhii tak, nyɛ eezɛni é baŋa bɛ etɛp é Zɛɛb nasa pɛ dáa bot ɛ membyak mesis ɛ waa-wat.
20 Bhis bɛ nazegwak nyɛ é́, bɛ eezɛduwal Zɛɛb. Ɛ̌ di'enek, bɛ eezɛke nɛ Pɔl náá: «Mɔn ɛ nyɛɛg wɔ eebee dáa eYuda bɛmil nɛ bɛmil moo mos é dum koŋ nɛ Zɛɛb, elyem bɔɔ djas nɛ dyeebakwyɛsa tɔ etsi.
21 Ghuna, beeka sa bis nalɛɛ bɛ kɔ ɛsu ɛ lɔ ɛ: wɔ pe lyo bot ɛ mbyak eYuda djas ee di di e di wat bɛ nɛ bot ɛ membyak mesis ɔ náá, é nyɔ ɛ bɛ byen etsi ɛ Moiiz. Wɔ nɛ lɛɛ bɛ náá, bɛ kat ɛniigal bɔn bɔɔ beka, dɔɔ nɛ ɛkat ɛ du ɛ mɛzel mɛ eYuda.
22 Bis sa dáa? Bɛ waagu nɛ tsɛɛtsɛ náá, wɔ eezekum.
23 Deenek, sa sa bis lɛɛ wɔ ɛ. Menaka wak é́ nɛ botom bɛná zesilal ɛ sa ekɛk nɛ Zɛɛb ɔ.

24 Nɔŋa bɛ, da bi ɛ kɛgwyia edhuud bɛ nɛ bɛ nɔɔ, bhii tak da wɔ é kɛdjɛ bɛ efute ee di
egoka ɛ, étɛp bɛ neetsik bɛ lo. Deenek, bot djas neegu náá, etɛp ee bot nadi lɛɛ dum nɛ nɛ
ɛ nabɛɛ etɛp ee mɛkɔŋ, deenek dɔɔ nɛ wɔy pe wɔ nɛ duwal etsi ɛ Moiiz.
25 Yɛ kabɛ bot ɛ membyak mesis di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, tɔ mɛkana mɛ bis nakwyala ɛ,
ye nabɛ ɛ bis naalɛɛ bɛ egeka bis djas. Ye nabɛɛ náá: bɛ ààgoka nɛ ɛdɛ bɛtit ɛ kaa bɛzɛɛb
ɛ elula-lula nɛ ekpaka-kpaka buwa ɛ, nɛ ghiya nɛ epuud e bɛtit ɛ góaa nɛ bhiyo ɛ, zɛnɔɔ
náá, sa bi ààsa mɛzɔ.»
26 Tin, Pɔl eezɛtɔ́ bɛ nɛ bot ɛna binɔk, tɔ yak dwoo tak, bee tɔ́ kɛsa mɛzel ɛsɛla etsi. Bhii
tak bɛ eezɛtɔ́ pɛ kok Ndjaa-ebuwa etɛp ɛkɛlɛɛ dwoo mɛzel ɛsɛla etsi aasi ɛ, yɛ dwoo tak ɛ
bɛ di egoka nɛ gó ebuwa kɔ ɛsu ɛ ngɔt-ngɔt pak'ɔɔ ɛ.

Pɔl eezɛmɛtaa pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa

27 Ye nabɛ ɛ mɛlu mɛtɛn nɛ ebá moo kɔ nɛ kum, wɔ gwaa eYuda e kyee dik Azia zokazyɛ
zɛbee Pɔl pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Wɔ gwaa bɛ zɛful ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ elo. Bhii tak,
bɛ eezɛmɛt Pɔl,
28 bɔɔ é tsim náá: «Bot ɛ Yisalaɛl, dhaaka zɛkwyee bis! Beeka mot di lyo bot djas é
e di djas mbee mɛlyo dum nɛ Yisalaɛl, nɛ etsi ɛ Moiiz, zɛnɔɔ dum nɛ kok Ndjaa-ebuwa
ɔ. Deenek, nyɛ eezebataniigal bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ tɔ Di na Dɛɛ. Tin, nyɛ
eezesaab Di na Dɛɛ tak!»
29 Bɛ nalii deenek ɛ etɛɛ náá, ye nabɛɛ bɛ naabee Tolofim mot dɛl Efɛɛz bɛ Pɔl pɛ tɔ
ghaada. Bɛ nagu ɛ náá, Pɔl naaniigal nyɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa.
30 Ɛghuub ɛ tak eezɛdjala kɔ ghaada djas, bhwak moo tin metetel nɛ ekaab, e di djas é tɔ́
pɛ Pɔl nadi ɛ. Bɛ eezɛmɛt Pɔl, bɛ eezɛwyisal nyɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa, bhii tak bɛ eezɛdiyal
mɛbɛ mɛ kok Ndjaa-ebuwa.
31 Dáa bɛ nadi é kwyɛl ɛgó Pɔl ɛ, ye nabɛ menduk mɛ ɛzɛm ɛ nadi sɛɛ pɛ Yeluzalɛm ɛ
naagek pɛ dáa komanda mwaka esodja eLɔm.
32 E di tak wat, nyɛ eezɛnɔɔ bɛdhiiti ekukuma lɔɔg esodja, nɛ bɛdhiiti esodja é pɛ si, bɛ
eezɛwyis kaab tɔ́ pɛ kyee ɛdhuu ɛ bot nadi ɛ. Dáa bɛ nabee komanda esodja nɛ bɛdhiiti
esodja ɛ, bɛ é boo zɛkat ɛ bi ɛ Pɔl.
33 Tin, komanda esodja eezɛtiila pɛ dáa lɛ, nyɛ zɛlwom náá, bɛ mɛt nyɛ, nyɛ eezɛlwom
náá, bɛ kɔl nyɛ nɛ ekel é ghwooz ebá. Bhii tak, nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Wɔy ɛzɛ, wɔ sa ye?»
34 Tin, pɛ tɔ ɛdu ɛ bot, bɛdhiiti bot nadi tsim ɛ sa sis, bak tak dhiiti tɛp sis. Tin, ye nabɛ
yee lyel náá, komanda mɛt sa wat tɔ ɛzɛm ɛ tak. Nyɛ é booke náá, bɛ tɔ́ nɛ Pɔl pɛ mbwak.
35 Dáa Pɔl nakum kɔ ɛgoel ɛ ndjaŋ ɛ, esodja ee naghwyil eezɛghɛɛ nyɛ é ɛkaab ɛlyel ɛ
kuukuu mɛdhuu mɛ bot,
36 etɛɛ náá, bot djas nadi du nyɛ bɔɔ é tsitsim náá: «Góa nyɛ!»

Pɔl eezɛtaŋal yɛ taŋal

37 Eghɛŋ bɛ nadi kwyɛl ɛniigal Pɔl tɔ mbwak ɛ, nyɛ zɛke nɛ komanda náá: «Mɛ ɛ nɛ ghwyil
ɛ lii e?» Tin, komanda esodja eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ nɛ gu ɛlii dhaad mbyak eGhɛlɛk e?
38 Deenek wɔ tok mot dik Eziptɛ nazɛkus ɛghuub wak kpaambel da nyɛ zɛtɔ́ nɛ bot ɛ di
gu ɛlumela dɛɛb ɔ bɛmil ɛna tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ ɔ?»
39 Tin, Pɔl eezɛbɔɔza náá: «Mam ɛ mot dhaad mbyak eYuda, mɛ nabyel ɛ pɛ ghaada
Talase pɛ kyee dik Silisi ndiel kɔ dhiiti boo ghaada di nɛ boo ngek ɛ. Me mɛt wɔ ɛboŋ,
beta náá, mɛ lii nɛ bot bak.»
40 E di'enek, komanda eezɛdjɛ nyɛ ze ɛlii. Tin, Pɔl eezɛtyaa tetel kɔ ɛbyetel, nyɛ eezɛpyap
ɛdhuu ɛ bot binɔk mbɔ bɛ di gwyem étɛp bɛ neegwak nyɛ. Bɔɔ djas eezɛdi gwyem, tin nyɛ
moo lii nɛ nɔɔ tɔ lii ebhele.

22

1 «Bɔn ɛ nyɛɛg bam nɛ bɛsɛɛg bam, gwak ka sa mɛ di lɛɛ bin nenak dum nɛ yam taŋal ɛ.»

2 Dáa bɛ nadi gwak nyɛ nadi é lii tɔ lii ebhele ɛ, bɛ eebaazɛdi gwyem ɛnyɔɛpe, tin, Pɔl
eezɛke náá:
3 «Mɛ ɛ mot dhaad mbyak eYuda, mɛ nabyel ɛ pɛ Talase pɛ kyee dik Silisi, deenek mɛ
nawyilaa ɛ wak kɔ Yeluzalɛm. Deenek, lyoel yam nabɛ Ghamalyɛl, nyɛy ɛ nalyaal mɛ náá,
mɛ tiibal ɛnyɔɛpe etsi bɛbhaab benaka. Mɛ nabɛ é mɛ naakwyɛl mɛsa mɛ Zɛɛb dhaa nyel
dáa biyɔ djas di ekwyɛl mos'aak.
4 Mɛ naawa bot ɛ nadi é du mɛze ɛ Ghɛŋ ɔ tɔ tsik mezuk batakɛ gó bɛ góa. Mee mɛt boa
nɛ botom wa bɛ é membok.
5 Boo ghaa-zɛɛb nɛ bot ɛ kwan bɛpaa ɛ nɛ ghwyil ɛ di bɛtyaasɛs náá, etɛp ee mɛ di lɛɛ
ɛ tsɛɛtsɛ. Ye nabɛ ɛ bɛ naadjɛ mɛ mɛkana mɛ ɛtó pɛ dáa bɔn nyɛɛg bam yii dɛl ɛ Dhamas,
deenek mɛ naatɔ́ pɛ ghaada tak. Mɛ nadi kwyɛl kɛɛmɛt bot ɛ tak, étɛp mɛ neetɔ́ nɛ nɔɔ pɛ
Yeluzalɛm, bɛ neekɛ waaa é mezuk.»

Pɔl ɛ pe baŋa dáa nyɛ naliig lyem ɛ

6 «Mɛ nadi é gba-gba mɛ moo kunaa nɛ dɛl ɛ Dhamas, ye nabɛ ɛ ye moo kunaa nɛ kuku
mwos. Mɛ ka sɛka tin ɛ, boo ngel é dus tɔ gwoo, mɛkas mɛ tak eezɛkaal mɛ.
7 Tin, mɛ eezɛduma si, e di tak mɛ ka gwak ɛ dhiiti gwood é ke nɛ nam náá: “Sɔl, Sɔl,
étɛp ye wɔ di tiig mɛ?”
8 Tin, mɛ eezɛdji náá: “Wɔy é zɛ, Ghɛŋ?” Gwood'enek eezɛbɔɔza náá: “Ye é mam Yezu
mot Nazalɛt, wɔ di tiig ɛ.”
9 Bot ɛ nadi gyee nɛ nam ɔ naabee ngel, saabɛgɔs kabɛ é náá, bɛ na bɛ ààgwak gwood
mot nadi lii nɛ nam ɔ.
10 Tin, mɛ eezɛdji náá: “Mɛ goka nɛ sa dáa, Ghɛŋ?” E di'enek, Ghɛŋ eezɛke nɛ nam náá:
“Wyɛla, Tóa pɛ ghaada Dhamas. Ye é penek ɛ bɛ aalɛɛ wɔ esa ee Zɛɛb ke náá, wɔ sa ɛ.”
11 Dáa ye nabɛ náá, mɛkas mɛ ngel tak naadipal mɛ mis ɛ, bot ɛ nadi gyee nɛ nam ɔ ɛ
boo zɛmɛt mɛ é mbɔ, bɛ é boozɛtó nɛ nam pɛ ghaada Dhamas.
12 «Kɔ dɛl ɛ tak ye nabɛ ɛ nɛ dhiiti mot din ɛ lɛ nabɛɛ Ananias, mot epiki nɛ esosoob tɔ
etsi bena. Bot ɛ dhaad mbyak eYuda é Dhamas djas nadi duwal nyɛ ɛbuɛpe.
13 Nyɛ eezɛboma nɛ nam, nyɛ eezɛtyaa é ngwoobam, nyɛ eezɛke nɛ nam náá: “Sɔl, mɔɔ
nyaag'am, mis mɔ bɛŋel!” E di tak wat, mis mam eezɛbula é bee ɛnyɔɛpe, bhii tak mɛ
eezɛbee nyɛ.
14 Deenek nyɛ eezɛbaakɛl náá: “Zɛɛb bɛbhaab binaka naazesɛɛ wɔ étɛp wɔ neegu
ɛkwosak ɛ lɛ, wɔ neebee sim Mot Epiki da wɔ é gwak gwoodɛ met,
15 etɛɛ náá, wɔ needi tyaasɛsɛ, étɛp wɔ neegoola nɛ bot djas sa wɔ bee ɛ nɛ yii wɔ gwak
ɛ.
16 Tin, nenak wɔ ka baabwood ye? Wyɛla, kɛduwa Zɛɛb nɛ ɛgwyii ɛ mesyem mɔ, é ɛdjóo
ɛ din ɛ lɛ.”»

Pɔl ɛ pe baŋa dáa nyɛ nalwomaa pɛ dáa bot ɛ membyak me sis ɛ

17 «Mee zɛsik pɛ Yeluzalɛm. Dáa mɛ nadi é djaala Zɛɛb pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɛ, wɔ gwaa
mɛ zɛbee tyee tɔ dhyam.
18 Tin, mɛ eezɛbee Ghɛŋ, nyɛy nɛ nam náá: “Lela ɛdus kɔ Yeluzalɛm, etɛɛ náá, bot ɛ dɛl
ɛ tak aanàkwaamyaal etɛp ee waalɛɛ bɛ kɔ ɛsu ɛ lam ɛ.”
19 Mɛ eezɛbɔɔza náá: “Ghɛŋ, bɛ nɛgu náá, mɛ nadi tetɔ́ tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ
eYuda étɛp ɛkɛmɛt bot, wa bɛ embok nɛ ɛbi ɛ bot ɛ nadi dum koŋ nɛ nɔɔ.
20 Tin, é ghɛŋ bɛ nagó Etiɛn tyaasɛsɔ ɛ, mam pe mɛ nadi é e di tak. Mɛ naakɛm bot ɛ nagó
nyɔ ɔ, mɛ naabaal ekaad bɔɔ.”
21 Tin, Ghɛŋ eezɛke nɛ nam náá: “Tóa, etɛɛ náá, mɛ waakyeed wɔ ɛtsetaɛpe, pɛ daa bot
ɛ membyak mesis!”»

Pɔl bɛ nɛ komanda eLɔm

22 Ɛdhuu ɛ bot binɔk zokagwak Pɔl kɛkum e di'enek. Bhii tak, bɔɔ djas eezɛni é tsim náá:
«Nyɛ góa, mbi mot dáak ààgoka nɛ di nɛ tsik kɔ bɔs'ak!»

23 Bɛ nadi tsim, nɛ ɛnyaŋ ɛ ekaad bɔɔ, é ghɛɛ piib wus pɛ ɛko.
24 Tin, komanda eLɔm eezɛlwom náá, bɛ niigal Pɔl tɔ ɛbɛsɛɛ ndjaa esodja, da bɛ é nyuu nyɛ nɛ eghwyɛs étɛp nyɛ neetaŋal nɛ bhel. Nyɛ nasa deenek ɛ étɛp bɛ neegu lo mɛsɔ mɛ mɛdhuu mɛ bot nadi tsim deenek kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ.
25 Tin, dáa bɛ nakɔl nyɛ étɛp bɛ neenyuu nyɛ é, Pɔl eeke nɛ dhiiti kukuma tɔ lɔɔg esodja ee nadi tin ɔ náá: «Bi ɛ nɛ gham ɛbi ɛ mot dik eLɔm di náá, nyɛ dinaa ààpaapɛɛaa ɛ, dáa mɛtiŋ mɛ eLɔm di lɛɛ ɛ?»
26 Dáa kukuma esodja tak nagwak mɛkpa menek ɛ, nyɛ é bootɔ́ kɛdul komanda mɛlɔ: «Nyee zɛke nɛ nɛ náá, wɔ kwyɛl ɛsa ye? Mot'ak ɛ mɔɔ dik eLɔm!»
27 Tin, komanda eezɛzyɛ pɛ paa Pɔl nadi ɛ, nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Lɛɛa mɛ, ye é tsɛɛtsɛ náá, wɔ é mɔɔ dɛl ɛ eLɔm?» Pɔl eezɛmyaal náá: «Iyoo».
28 Tin, komanda esodja eezɛke náá: «Mam naadjɛ boo mɛtaŋ mɛ epata étɛp mɛ needi mɔɔ dɛl ɛ eLɔm.» Pɔl eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Yam ɛ yii mbyela mɔ.»
29 Ɛ di tak wat bot ɛ nadi ekwyɛl ɛbi nyɛ étɛp bɛ neebesal nyɛ, nyɛ lii nɛ bhel eezɛbula pɛ bhis ɛtsetaɛpe nɛ nɛ. Tin, komanda esodja naazɛgwak bwoo dáa nyɛ nagu náá, Pɔl nabɛ é mɔn ɛ dɛl ɛ eLɔm, bela náá, nyɛ naazelwom náá, nyɛ kɔlaa nɛ eghwooz ɛ.

Pɔl sok bhwoob boo zɛɛga ekukuma eYuda

30 Komanda esodja nadi kwyɛl ɛgu ɛnyɔɛpe lo mɛsɔ mɛ eYuda nadi pit Pɔl ɛ. Ɛ tɛp tak ɛ di náá, é djɛmɛn yii ɛlu ɛ tak, nyɛ eezɛlwom náá, bɛ tii nyɛ ekel eghwooz nyɛ nakɔlaa nɛ ye é. Nyɛ eezɛdjóo eboo bɛghaa-Zɛɛb, zɛnɔɔ bot ɛ boo kwan bɛtetɛp eYuda. Bhii tak, nyɛ eezɛzyɛ nɛ Pɔl, tin, nyɛ eezɛpɛɛaa é mis mɔɔ.

23

1 Pɔl eezɛgwyák bot ɛ zɛɛga boo kwan eYuda «kpɛɛɛ», nyɛ eezɛke náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg yɛ nɛ lyem'am selele ɛ mɛ sa mɛsa mɛ Zɛɛb kɛkum dwoo pan mos'ak.»
2 Dhiiti boo ghaa-Zɛɛb Ananias eezɛlwom bot ɛ nadi e ngwoob ɛ Pɔl ɔ náá, bɛ nyuu nyɛ e nuub.
3 Tin, Pɔl eezɛke nɛ nɛ náá: «Ye é Zɛɛb é aapaamyak wɔ, biyɔ epap ee zelɔɔbaa ɛpyaab ɔ, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si! Wɔ di tin ɛ étɛp wɔ neepɛɛ mɛ dum nɛ etsi ɛ Moiiz, bela náá, wɔy ààduwal etsi tak, etɛɛ náá, wɔ eelwom náá bɛ myak mɛ!»
4 Bot ɛ nadi é ngwoob ɛ Pɔl ɔ é zɛke nɛ nɛ náá: «Wɔ lee ɛ boo ghaa-Zɛɛb ɛ!»
5 Pɔl eezɛbɔɔza náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg, mɛ bɛ ààgu náá, ye bɛ é boo ghaa-zɛɛb. Etɛɛ náá, Ekwyala lɛɛ ɛ náá: “Sa wɔ aalii ɛbyɔɛɛpe nɛ dhiiti kukuma bot ɛ mbyak en*!”»
6 Pɔl nadi é gu náá, tɔ zɛɛga boo kwan eYuda tak, ye nabɛɛ, kyee wat eSaduseɛ yak kyee eFalizyɛ. Etɛp tak ɛ nyɛ natsim ɛlyelɛpe kuku ɛbwak ɛ lɔ náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg, mɛ ɛ Falizyɛ, mot nabya mɛ ɔ nyɛ Falizyɛ. Mɛ ɛ nɛ ɛbwaalel náá, Zɛɛb ɛ waagomal bot bhis ɛsyee, etɛp tak bi di pɛɛ mɛ.»
7 Dáa nyɛ nazosilal ɛ lii deenek ɛ, eFalizyɛ bɛ nɛ eSaduseɛ «tombooo» nɛ ɛwɔ pak'ɔɔ, tin, zɛɛga eebɛka.
8 Deenek, bɛ nadi suu mɛso ɛ etɛɛ náá, eSaduseɛ ke ɛ náá, ɛgom bis ɛsyee tok, efofop tok, sisim tok. Yɛ kabɛ eFalizyɛ ɔ, bɔɔ nɛ myaal yɔbɔ náá, esonok binek djas tsɛɛtsɛ.
9 Bot djas moo tin é tsim ɛlyelɛpe, tin, bɛdhiiti bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, bot ɛ nadi bot ɛ sama eFalizyɛ ɔ e zɛwyɛl, bɛ eezɛbyen lek tak ɛlyelɛpe, bɔɔ náá: «Bis ààpabee dhiiti tɛp ɛbiyo tɔ mot'ak. Dhiiti sisim nɛghu dhiiti fofop eelii bilaa nɛ nɛ!»
10 Dáa ye nadi náá, ɛwɔ nadi bɔk, ɛbɔk nɛ ɛbɔk daa tye é, wɔ gwaa komanda zɛbela bwoo é kaab náá, bɛ zɛɛgɛ duma Pɔl ɛ nyel da gó nyɛ. Tin, nyɛ é boolwom esodja bɛ náá, bɛ sul pɛ zɛɛga kwan, bɛ neekɛpɛk Pɔl é mɛmbɔ mɔɔ, bhii tak da bɛ é sik nɛ nɛ pɛ ɛbɛsɛɛ esodja.
11 E yak pum bhii tak, Ghɛŋ eezɛlyaal Pɔl nyel, nyɛy nɛ nɛ náá: «Dia nɛ mɛghaaz! Wɔ eedi tyaasɛs'am wak, kɔ ghaada Yeluzalɛm, deenek, egoka wɔ tó kɛsa yɛ pɛ ghaada Lɔm.»

---

* **23:5** Mɛd 22.27

Boob kɔ ɛsu ɛ Pɔl

12 Dáa mɛlem nakalem ɛ, dhiiti ba bim eYuda eezɛgwakel e boob, bɛ eezɛtuwal myoŋ
nɛ mɛsoŋ mɔɔ náá, bɛ aanàkwaadɛ edee nɛ mɛdii ɛsok nɛ bɛ nɛ pookogó Pɔl.
13 Bot ɛ nagwakel é boob tak ɔ naadhaa bot mɛkam-mɛná.
14 Bɛ eezɛtɔ́ kɛbee eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛpaa, tin, bɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bisɔ, bis
eegwakel nɛ ɛtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mis nɛ tsɛɛtsɛ náá, bis aanàkwaadɛ edee bis dinaa
ààgó Pɔl.
15 Deenek, biyɔ, sama wat nɛ bot ɛ zɛɛga boo kwan eYuda, kɛwaab ka nenak nɛ
komanda náá, nyɛ zyɛ bin nɛ Pɔl, kɔɔ ka nyɛ náá, bi ɛpekwyɛl ɛdjek tɛpɛ ɛnyɔɛpe. Yɛka
bɛ bisɔ ɔ, bis aadi é, é bwood nyɛ étɛp bis neegó nyɛ, ɛsok nɛ nyɛ nɛ kum wak.»
16 Tin, dhiiti mɔɔ kɛl ɛ Pɔl, zokagwak dáa bɛ nadi é lii e boob ɛ. Nyɛ eezɛtɔ́ pɛ ɛbɛsɛɛ
esodja, bɛ eezɛniigal nyɛ, etɛp ɛkɛlɛɛ Pɔl etɛp ee bot binɔk nadi lii dum nɛ nɛ ɛ.
17 Tin, Pɔl eezɛdjóo dhiiti kukuma tɔ lɔɔg esodja, nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Tóa nɛ mɔɔ
ngbaaz'ak pɛ dáa komanda, etɛɛ náá, nyɛ é nɛ tɛp nyɛ aalɛɛ nyɛ.»
18 Kukuma esodja eezɛnɔɔ nyɛ, nyɛ eetɔ́ nɛ nɛ dáa komanda, nyɛy nɛ nɛ náá: «Mot
membok Pɔl bɛ é nyɛ eedjóo mɛ, nyɛ eezɛke nɛ nam náá, mɛ zyɛ wɔ nɛ mɔɔ ngbaaz'ak.
Nyɛ é nɛ tɛp ɛlɛɛ wɔ.»
19 Kukuma esodja eezɛmɛt mɔɔ ngbaaz tak é mbɔ, nyɛ eezɛdul nyɛ e ngwoob bɔɔ bɛbá.
Tin, nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ kwyɛl ɛlɛɛ mɛ ye?»
20 Nyɛ eezɛbɔɔza náá: «eYuda eegwakel náá, bɛ ɛpezɛwaab náá, djɛmɛn, Pɔl tɔ́ sok
bhwoob boo kwan eYuda. Bɛ aakɔɔ ɛ náá, bot ɛ tak ɛpekwyɛl ɛdjek tɛpɛ ɛnyɔɛpe.
21 E di'enek, sa wɔ ààmyaal bɛ, etɛɛ náá, bot dhaa bot mɛkam-mɛná pak'ɔɔ waalaab nyɛ.
Bɛ sa deenek ɛ etɛɛ náá, bɛ eezegwakel nɛ ɛtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɔɔ náá, bɛ aanàkwaadɛ
edee nɛ mɛdii ɛsok nɛ bɛ nɛ gó nyɛ. Bɛ eezekoobal etyɛ bɛ zokabwood ɛ wɔ myaal.»
22 Bhis komanda nalɛɛ nɛ mɔɔ ngbaaz tak náá, sa nyɛ ààlɛɛ bot etɛp ee nyɛ baŋa nyɛ é,
nyɛ eezɛswaal nyɛ.

Pɔl eetseedaa pɛ dáa mɛkoozi dik Feliksɛ

23 Bhii tak komanda eezɛdjóo bɛdhiiti ekukuma esodja bɛ bɛbá, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá:
«Sɛɛgka esodja bɛdhet ɛbá dɔɔ nɛ esodja ee di kɛkɔ eyaaga ɛ mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-
mɛmbá, zɛnɔɔ bot bɛdhet ɛbá nɛ mɛkɔɔ mɔɔ, koobalka étɛp ɛtɔ́ pɛ ghaada Seezale é ɛwala
ɛ elɛl bhis ɛgwyiidela ɛgwyitok.
24 Dáa bi ɛ baakoobal dɔɔ nɛ eyaaga, étɛp bi neebɛp Pɔl tɔ́ nɛ nɛ, nyel ɛnyɔɛpe pɛ dáa
mɛkoozi dik Feliksɛ.»
25 Bhii tak nyɛ eezɛkwyal mɛkana náá:
26 «Mam Kolood Lyzias ɛpeswos, wɔy dhaandiŋaa Feliksɛ mɛkoozi mɛ dik.
27 Ye bɛ é eYuda eemɛt mot mɛ dhis bin nwyak'enok, tin, bɛ di kwyɛl ɛgó ɛ nyɛ. Dáa mɛ
nagwak náá, nyɛ nadi é mot eLɔm ɛ, bis nɛ esodja bam ɛ boo kɛlyak, bis eezɛpɛk nyɛ e
mɛbɔ mɔɔ.
28 Dáa mɛ nadi kwyɛl ɛgu lo mɛsɔ mɛ eYuda nadi pit nyɛ dum nɛ tak ɛ, mɛ naazɛtɔ́ nɛ nɛ
sok bhwoob zɛɛga boo kwan eYuda.
29 Mɛ eezɛgu náá, bɛ nadi pit nyɛ kɔ ɛsu ɛ etɛp e di dum nɛ etsi bɔɔ ɛ, bela náá, bɛ na bɛ
ààbɛ nɛ tɛtɛ tɛp nyɛ nadi goka nɛ ɛgóaa nɛghu ɛ mɛtaa e mbok kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.
30 Bhii tak bɛ naazɛlɛɛ mɛ náá, eYuda nadi gwakel etɛp ɛgó ɛ nyɛ, deenek mɛ booke e di
tak wat náá, mɛ dhis bin nwyak. Tin, mɛ é boolɛɛ nɛ bot ɛ zɛpit nyɛ ɔ náá, bɛ zɛpit nyɛ pɛ
dáa ɛ lɔ.»
31 Esodja eezɛsa dáa komanda yɔɔ nalɛɛ bɛ ɛ. Bɛ eezɛnɔɔ Pɔl tɔ́ nɛ nɛ pum ɛ pum kɛkum
pɛ ghaada Antipatilis.
32 E yak mɛlem, esodja ee natɔ́ nɛ mɛko ɔ eezɛbula yɔbɔ pɛ ɛbɛsɛɛ esodja, tin, bɛ eezɛbet
bot ɛ nadi kɔ eyaaga ɔ bɛ goola mɛdjoŋ mɔɔ nɛ Pɔl.

33 Dáa bɛ nakum pɛ Seezale ɛ, esodja ee nazyɛ kɔ eyaaga ɔ boodjɛ kukuma dik mɛkana
mɛ komanda nadhis ɛ, bhii tak bɛ eezɛlyaal ɛ Pɔl.
34 Kukuma dik eezɛlaa mɛkana, bhii tak nyɛ eezɛdji Pɔl, mot kyee dik nyɛ nadi ɛ. Bhis
nyɛ nagwak náá, nyɛ é mot kyee dik Silisi ɛ,
35 nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá: «Mɛ aadji wɔ mɛdjin ɛ, esok bot ɛ zɛpit wɔ aakum ɛ.» Nyɛ
eezɛlwom náá, bɛ baal Pɔl pɛ tɔ ndjaa mɛkoozi ɛ Elood.

24

Mɛpita mɛ bɛ zɛpit Pɔl ɛ

1 Mɛlu mɛtɛn bhii tak, boo ghaa-Zɛɛb Ananias eezɛkum pɛ ghaada Sezaade bɛ nɛ
bɛdhiiti bɛpaa, zɛnɔɔ mot ghɛm taŋal nɛ din ɛ Tɛɛltulus. Bɛ naazɛzyɛ pɛ daa kukuma dik
etɛp bɛ neezɛlɛɛ nyɛ mɛsɔ mɛ mɛpita mɛ bɛ napit Pɔl ɛ.
2 Bɛ naazɛdjóo Pɔl, tin, Tɛɛltulus naazɛpit nyɛ, nyɛ náá: «Dhaandiŋaa Feliksɛ, kɔ ɛsu ɛ lɔ ɛ
bis di wak mos tɔ egwyem e étɛp djas. Ye é dum nɛ esosoobɔ nɛ dáa wɔ di péɛ étɛp ɛ bis di
bee ɛswoola tɔ dhaad mbyak is.
3 Bis eeghaapɛɛ wɔ dum nɛ embɛɛ esesɛɛ djas bis di bela e mɛwala djas nɛ e di djas ɛ.
4 Deenek mɛ ààpakwyɛl ɛdulal wɔ tɛp ɛdjaŋɛpe, etɛp tak ɛ mɛ kwyɛl náá, wɔ di nɛ mbɛɛ
lyem e ɛgwak bis ba mɔɔ pes ɛwala.
5 Bis eebee náá, mot'ak ɛ mbee mot dhaa nyel: dáa di náá, nyɛ é kukuma zɛɛga
eNazaleyɛ é, nyɛ ɛpekus ɛghuub tɔ bot ɛ mbyak eYuda djas kɔ bɔs.
6-7 Nyɛ nabɛɛ nyɛ eekwyɛl ɛtukusa edɛɛ e Ndjaa-ebuwa. Tin, bis ɛ boo mɛt nyɛ.
8 Wɔ dji nyɛ ɔ, wɔ ɛ nɛ ghwyil ɛgu wɔy ɛmet etsɛɛtsɛ e étɛp ee bis zɛpit nyɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.»
9 Tin, ekukuma eYuda naazɛkɛm taŋal tak, bɔɔ náá, étɛp ee nyɛ lii ɛ ye é tsɛɛtsɛ.

Pɔl eezɛdjɛ yɛ taŋal sok bhwoob ɛ Feliksɛ kukuma dik

10 Kukuma Feliksɛ naazɛsa dhiiti tseŋa ɛlɛɛ nɛ Pɔl náá, nyɛ lii, é di'enek Pɔl ɛ booke náá:
«Mɛ nɛ gu náá, wɔ moo mos ɛ nɛ membu ɛbuɛpe ee wɔ di sa mɛsa mɛ epiki kɔ kyee bɔs'es
ɛ. Etɛp tak ɛ mɛ di nɛ ɛbwaalel ɛ ɛtaŋal e mis mɔ.
11 Wɔ ɛ nɛ ghwyil ɛ saa ɛgu wɔy wɔ ɛmet, mɛ moo mos ɛ nɛ mɛlu kam nɛ ebá ee mɛ natɔ́
pɛ ghaada Yeluzalɛm etɛp ɛkɛduwal Zɛɛb.
12 Ye tok nɛ mot zɛbela mɛ pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa é waya bis nɛ dhiiti mot, nɛghu é
ful ɛdhuu ɛ bot elo, ààbaabɛ-bɛak tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda nɛghu é dhiiti di sis kɔ
ghaada.
13 Bot bak tok nɛ ghwyil ɛ lyaal wɔ ɛnyɔɛpe etɛp ee bɛ zɛpit mɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ nenak.
14 Bela náá, sa mɛ di myam e mis mɔ ɛ náá, mɛ eemyaal ɛdu ɛ mɛze ɛ Ghɛŋ, bɔɔ di ke náá,
ye é zɛɛga bot ɛ di djaala mbee bɛzɛɛb ɔ. Deenek, mam duwal ɛ Zɛɛb bɛbhaab benaka. Tin,
mɛ nɛ ɛmyaal nɛ etɛp ee di kwyala tɔ bɛmɛkana mɛ etsi nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ.
15 Mɛ nɛ ɛbwaalel ɛ tak nɛ Zɛɛb, ɛbwaalel ɛ tak wat ɛ bɛ baazo di nɛ yɛ, ye é náá, ye nakozo
zo di bot ɛ mbee mɛfulu, nɛghu bot ɛ epiki, bɛ waagom bis ɛsyee.
16 Ɛ́ tɛp tak mɛ di sa mɛghaaz mɛ ɛnɛɛg lyem'am sɛŋ mɛlu djas e mis mɛ Zɛɛb nɛ e mis
mɛ bot.
17 Bhis mɛ nadi ààbɛ kɔ dɛl membu ɛbuɛpe ɛ, mɛ eebula pɛ Yeluzalɛm étɛp ɛ zɛkwyee
bot ɛ mbyak'am, nɛ zɛdjɛ Zɛɛb ebuwa.
18 Mɛ nabɛɛ mɛ eezesa ɛbyoŋ ɛ ɛdis edhuud bam, bhii tak ɛ bɛ nazɛbela mɛ tɔ kok Ndjaa-
ebuwa ɛ. Ɛdhuu ɛ bot nàbɛ ààdi tin, ààkobɛ-bɛak nɛ ɛzɛm.
19 Tin, bɛdhiiti eYuda e kyee dik Azia nadi é tin. Deenek, tɛp ɛ pe dye é di ɔ, pe ye é bɔɔ
waazyɛ zɛpit mɛ pɛ daa lɔ.
20 Yɛ di ààbɛ deenek ɔ, bot bak kaa zyɛ zɛlɛɛ mɛ embee esesɛɛ mɛ sa ɛ. Nɛghu náá, esok
mɛ kɛtaŋal sok bhwoob zɛɛga boo kwan eYuda ɛ ye bɛ mɛ eekwyɛ ndjɛ sɔs é mis mɔɔ.
21 Nɛghu yɛ kɔ ɛsu ɛ mɛ ke sok bhwoob zɛɛga boo kwan eYuda náá, “mɛ eemyaal náá,
bot ɛ waagom bis ɛsyee, bɛ zɛpɛɛa mos e mis mɔ!”»

22 Feliksɛ mot nadi gu ɛnyɔɛpe etɛp djas e zɛɛga bot ɛ di du mɛze ɛ Ghɛŋ ɔ eezɛswaal tɛp tak, etɛɛ ye neeliiaa dhiiti dwoo, nyɛy nɛ bot ɛ napit Pɔl ɔ náá: «Mɛ aapɛɛ tɛpen ɛ esok komanda esodja Lyzias aazyɛ é.»
23 Nyɛ naazɛlwom dhiiti kukuma tɔ lɔɔg esodja náá, nyɛ baal Pɔl e di nyɛ nanɛɛgaa ɛ, nyɛ eezɛke náá, bɛ djɛ nyɛ ba ɛpɛɛd etɛp bɛsɔ bɛ neegheezyɛ zɛkwe-kwee nyɛ.

Taŋal ɛ Pɔl sok bhwoob ɛ Feliksɛ bɛ nɛ Dulusil

24 Ba mɛlu bhii tak, Feliksɛ naazɛzyɛ bɛ nɛ myɛl Dulusil nadi moma dhaad mbyak eYuda ɔ. Nyɛ naazɛlwom náá, bɛ kɛ ɛnɔɔ Pɔl, bhii tak nyɛ eezɛgwak sa Pɔl nadi lii dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu Klisto ɛ.
25 E sok Pɔl nakan ɛlii dum nɛ tɛtɛ lek epiki e tsik ɛ, nɛ ɛgu ɛdil ɛ lyem, zɛnɔɔ epéɛ e Zɛɛb di zyɛ pɛ sok yenek. Tin, Feliksɛ moo tin é «nya-nyaa», nyɛ é boozɛke náá: «Yɛ eedjala, wɔ é nɛ ghwyil ɛkatɔ́, esok mɛ aabela ba mɔɔ ɛpɛɛd ɛ ɛwala ɛ, mɛ waadjóo wɔ.»
26 Nyɛ nadi ebwaal ɛ náá, Pɔl é waadjɛ nyɛ epata, étɛp tak ɛ nyɛ nadi edjóo nyɛ ngwyis, bɛ zɛmɔ bɛ nɛ nɛ.
27 Membu membá naazɛdhaa deenek, tin, Pɔlsius Fɛstus naazɛgila Feliksɛ kɔ boo ekukuma dik. Dáa yenɔk tak nadi esaa náá, eYuda kwyɛl nyɛ é, nyɛ naazɛbet Pɔl kɔɔla e mbok.

25

Taŋal ɛ Pɔl sok bhwoob kukuma Fɛstus

1 Mɛlu mɛlɛl bhis nyɛ nakum pɛ kyee dik tak ɛ, Fɛstus naazɛdus pɛ ghaada Seezale tó pɛ ghaada Yeluzalɛm.
2 Penek ɛ, eboo bɛghaa ɛ Zɛɛb nɛ bɛdhil ɛ bot eYuda nakɛpit Pɔl pɛ daa lɛ ɛ. Bɛ naazɛdjaala nɛ nɛ náá,
3 nyɛ myaal ɛswaal bɛ Pɔl pɛ Yeluzalɛm. Bɛ nake deenek ɛ etɛɛ náá, ye nabɛɛ bɛ naazedi boob kɔ ɛsu ɛ lɛ, tin, bɛ nadi kwyɛl ɛgó nyɛ e ze.
4 Tin, Fɛstus naazɛbɔɔza náá, Pɔl ɛ e membok pɛ Seezale, ye ka lik ɛ batsa nyɛy ɛmet neesik pɛ ghaada tak.
5 Bhii tak nyɛ naabaazɛke náá: «Egoka ɛ náá, ekukuma bin zyɛ bis nɛ bɛ nɔɔ pɛ Seezale, bɛ zɛpit mot tak, yɛ bɛ náá, nyɛ eesa etɛp ɛbiyo ɔ.»
6 Fɛstus zokazɛdjaasi, tin bɛ nɛ bɛ nɔɔ tyee mɛlu mɛtɛn nɛ elɛl nɛghu kam, bhii tak nyɛ naazɛsik pɛ Seezale. E dwoo nabɔɔba ɛ, nyɛ naazɛdisi pɛ sum di bɛ di pɛɛ bot ɛ, nyɛ naazɛlwom náá, bɛ kɛnɔɔ Pɔl.
7 Dáa nyɛ nakakum ɛ, eYuda nadus pɛ Yeluzalɛm ɔ naazɛwa nyɛ kuku ɛbwak. Wɔ gwaa bɛ zokazɛsu nyɛ bɛtɛ nɛ embee etɛp mɛpita mɛ bɔɔ bɛmet di ààbɛ nɛ ghwyil ɛlyaal mɛsɔ mɛ tak ɛ.
8 Tin, Pɔl naazɛtaŋal yɛ, nyɛy náá: «Mɛ ààpasa pɔtɔ dum nɛ etsi eYuda, ààkobɛ dum nɛ Ndjaa-ebuwa, ààkobɛ bɛa dum nɛ Sezaad mɛkoozi mɛ Lɔm.»
9 Fɛstus mot nadi kwyɛl ɛsa náá, eYuda neekwyɛl nyɛ ɔ, ɛ boozɛdji Pɔl náá: «Wɔ ɛpɛkwyɛl ɛtó pɛ Yeluzalɛm etɛp wɔ neekɛpéɛaa e mis mam dum nɛ tɛp'ak e?»
10 Pɔl naazɛbɔɔza náá: «Mɛ ɛ tetel sok bhwoob di epéɛ e Sezaad, deenek, ye é wak ɛ mɛ di egoka nɛ ɛpéɛaa. Ye tok nɛ mbee sa mɛ sa eYuda dáa wɔy wɔ ɛmet di gu yenek.
11 Nɛghu mɛ ɛ nɛ ndjɛ ɔ, yɛ bɛ mɛ eesa sa mɛ di egoka nɛ ɛgóaa kɔ ɛsu ɛ tak ɔ, mɛ ààpabyen ɛsyee. Deenek, yɛ kabɛ náá, étɛp e mɛpita mɛ bot bak pit mɛ ye tok tsɛɛtsɛ ɔ, mot tok nɛ ghwyil ɛ seeb mɛ e mɛmbɔ mɔɔ. Ye é mɛ di lii nɛ Sezaad mɛkoozi mɛ Lɔm mot di egoka nɛ ɛpéɛ mɛ dum nɛ sa mɛ sa ɛ.»
12 Deenek, dáa Fɛstus nasilal ɛlii bɛ nɛ bɛtsoŋ ɛ bot bɛ ɛ, nyɛ naazɛbɔɔza náá: «Dáa wɔ tuwal din ɛ boo mɛkoozi ɛ, wɔ aakakɛtaŋal ɛ sok bhwoob ɛ.»

Taŋal ɛ Pɔl sok bhwoob mɛkoozi Aghilipa nɛ Beedenis

13 Ba mɛlu bhii tak, mɛkoozi Aghilipa bɛ nɛ Bheelenis kɛl naazɛkum pɛ Seezale etɛp
ɛkɛswos Fɛstus.
14 Dáa nyɛ nadi nɛ bɛtɛ nɛ mɛlu tin ɛ, Fɛstus naazɛlii nɛ mɛkoozi étɛp ɛ Pɔl náá: «Wak, ye
é nɛ dhiiti mot Feliksɛ nalik e mbok ɔ.
15 Eghɛŋ mɛ natɔ́ pɛ Yeluzalɛm ɛ, ekukuma e bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa eYuda naazɛpit nyɛ.
Bɛ naazɛke nɛ nam náá, mɛ djɛ nyɛ ndjɛ sɔs.
16 Mɛ ɛ boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá, eLɔm tok nɛ mɛfulu mɛ ɛka mot e mɛmbɔ mɛ bot ɛ zɛpit
nyɛ ɔ, bɛtetɛp dinaa ààgwak yɛ taŋal.
17 Bɛ zyɛ wak pɛ Sezaale ɛ bis nɛ bɛ nɔɔ. Mɛ bɛ é ààka baakwyɛl bɔya-bɔya, mɛ eenɔɔ di
é sum di bot di pɛɛaa ɔ. Tin, djɛmɛn tak, mɛ eezɛlwom náá, bɛ zyɛ nɛ mot tak.
18 Bot ɛ nadi é pit nyɛ ɔ eezɛzyɛ, e dieneek, bɛ ààpatuwal dhiiti mbee tɛp nyɛ sa ɛ. Tin,
mɛ naasaa sa mɛ sa.
19 Bɛ nɛ bɛ nɔɔ nazosuu ɛ mɛso dum nɛ Zɛɛbɔ met, dɔɔ nɛ kɔ ɛsu ɛ dhiiti mot din ɛ lɛ ɛ
Yezu. Mot nazegwyɛ, da Pɔl ɛ di é ke náá, nyɛ é nɛ tsik ɛ.
20 Yɛka bɛ mam ɔ, mɛ bɛ ààbee tyee mɛ lii mbi yenek tɛp ɛ. Etɛp tak ɛ mɛ dji Pɔl náá, nyɛ
kwyɛl ɔ, nyɛ tɔ́ pɛ Yeluzalɛm, etɛp nyɛ neekɛpéɛaa dum nɛ tɛp tak.
21 Tin, Pɔl eebyen, nyɛ booke náá, nyɛ di e mbok kɛkum dwoo boo mɛkoozi mɛ dik eLɔm
nyɛ ɛmet péɛ tɛp tak ɛ. Mɛ é boozɛlwom náá, nyɛ nɛɛga e mbok, kɛkum dwoo mɛ aakyeed
nyɛ pɛ dáa Sezaad mɛkoozi mɛ dik ɛ.»
22 Aghilipa eezɛke nɛ Fɛstus náá: «Mɛ kwyɛl ɛ mɛ gwak mot'ak mam ɛmet nɛ mɛlɔ mam.»
Fɛstus eezɛbɔɔza náá: «Wɔ waagwak nyɛ djɛmɛn.»
23 E yak mɛlem mɛ tak e, Aghilipa bɛ nɛ Bheelenis naazɛtuula nɛ zukamwaa mot nɛ boo
duu djas bɛ nɛ ekomanda esodja nɛ bɛdhil ɛ bot ɛ ghaada. Wɔ gwaa bɛ zɛni tɔ boo wal bɛ
nadi zyɛ nɛ pepéɛ ɛ bot. Fɛstus naazɛke náá, bɛ zyɛ nɛ Pɔl, tin, bɛ naazyɛ nɛ nɛ.
24 Ɛ di'enek, Fɛstus naazɛke náá: «Mɛkoozi Aghilipa nɛ biyɔ bot ɛ di wak'ak, bi ɛpebee
mot'ak e. Bot ɛ dhaad mbyak eYuda djas eezyɛ zɛpit nyɛ pɛ daa lam, kana pɛ Yeluzalɛm
zɛkum wak, etsim bɔɔ ɛ náá, nyɛ ààkagoka nɛ tsik.
25 Yɛka bɛ mam ɔ, mɛ bee ɛ náá, nyɛ ààpasa dhiiti tɛp di egoka náá, nyɛ góaa etɛp tak ɛ.
Bela náá, nyɛy nakuma nyel bɛ é nyɛ eelɛɛ náá, bɛ tɔ́ nɛ nɛ sok bhwoob ɛ boo mɛkoozi mɛ
dik eLɔm, mɛ eemyaal ɛkyeed ɛ nyɛ nwyak.
26 Tinaak, mɛ tok nɛ tɛtɛ mɛsɔ mɛ mɛ aakwyal mɛkana kyeed daa boo mɛkoozi dum nɛ
tɛpɛ. Etɛp tak ɛ mɛ sa náá, nyɛ taŋal e mis men, deenek, e mis mɔ, wɔy mɛkoozi Aghilipa.
Etɛɛ náá, bhis mɛdjin mɛ bi aadji nyɛ é, mɛ neebela sa mɛ waakwyal tɔ mɛkana ɛ.
27 Etɛɛ náá, ɛkyeed ɛ mot membok pɛ dɛl ɛ Lɔm ààbɛ nɛ lo mɛsɔ mɛ nyɛ mɛtaa etɛp tak
ɛpepip mam e mis.»

26

Pɔl eetaŋal yɛ taŋal sok bhwoob ɛ Mɛkoozi Aghilipa

1 Mɛkoozi Aghilipa eezɛke nɛ Pɔl náá: «Bɛ eedjɛ wɔ ze wɔ taŋal.» Tin, Pɔl naazɛghɛɛ mbɔ
etɛp nyɛ neelii. Wɔ gwaa nyɛ zɛkan ɛzɛtaŋal náá:
2 «Mɛkoozi Aghilipa, mɛ ɛ nɛ mɛmyaala tɔ lyem'am mos etɛɛ náá, wɔ eedjɛ mɛ ze ɛtaŋal
e mis mɔ kɔ ɛsu ɛ étɛp ee eYuda zɛpit mɛ ɛ.
3 Ɛbaanyɔ etɛɛ náá, wɔ nɛ gu ɛnyɔɛpe etsi eYuda djas, nɛ étɛp ee bɛ dyeebadi nɛ zyaala
dum nɛ tak ɛ. Mɛ eemɛt wɔ ɛboŋ, gwaka mɛ ɛnyɔɛpe.
4 «EYuda djas nɛ gu mbi mot mɛ nadi sok ɛ, kana ɛwyɛl ɛ engbaaz bam. Bɛ nɛ gu dáa mɛ
nadi sok nɛ bot ɛ mbyak'am ɛ nɛ pɛ Yeluzalɛm.
5 Bɛ eelookan ɛgu ɛ mɛ, tin, bɛ é nɛ ghwyil ɛ di etyaasɛs bam bɛ kwyɛl ɔ! Etɛɛ náá, mɛ
nadi é tɔ sama eFalizyɛ, bot ɛ nadi baal etsi e Zɛɛb'ena nɛ ghwyil ɛlyelɛpe dhaa bot djas ɔ.
6 Nenak yak ɛ, mɛ kadi wak é péɛaa, etɛɛ náá, mɛ ɛ nɛ ɛbwaalel dum nɛ ekɛk ɛ Zɛɛb nakɛk
bɛbhaab binaka ɛ.

7 Ye é dum nɛ ɛbwaalel ɛ ekɛk ɛlenek ɛ, membyak kam nɛ bɛbá bi nadi tɔ ɛduwal ɛ Zɛɛb nɛ ghwyil nɛ lyem wat mwos nɛ pum. Deenek, mɛkoozi mam! Ye é dum nɛ ɛbwaalel ɛlenek ɛ eYuda zɛpit mɛ!
8 Etɛp ye biyɔ eYuda di bee náá, ye tok nɛ ghwyil ɛsɛɛ náá, Zɛɛb bulal bot ɛ zeegwyɛ ɔ tɔ tsik?
9 «Mam mɛ ɛmet nadi gek ɛ náá, egoka mɛ sa mɛghaaz étɛp ɛ lu ɛ bot náá, bɛ byen ɛdu ɛ din ɛ Yezu mot Nazalɛt.
10 Mɛ naasa yɛ pɛ Yeluzalɛm. Ye nabɛɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb naadjɛ mɛ boo ekukuma. Mɛ naawa bɛtɛ nɛ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ e membok. E sok bɛ nadi djɛ bɛ epéɛ e ɛsyee, mɛ nadi myaal yɛ.
11 Esok nɛ esok, bis nadi tɔ́ mendjaa nɛ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda, mɛ nadi ewa bot é feŋ, mɛ nadi elwom bot nɛ bhel náá, bɛ lee Zɛɛb etɛp ɛbela mɛsɔ mɛ ɛpit ɛ bɛ. Ɛbuk ɛ lam e tɛpɔ naasa náá, mɛ gheewa bɛ tɔ tsik mezuk tɔ eghaada bot ɛ membyak mɛ sis.

Pɔl eezɛbaŋa bot dáa nyɛ naswoola mɛfulu mɛ, dum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ

12 «Ye é deenek ɛ mɛ natɔ́ pɛ ghaada Dhamas nɛ ekukuma nɛ lwomel eboo bɛghaa-Zɛɛb. Etɛp ɛkɛsa sa bɛ nalwom mɛ ɛ.
13 Mɛ nadi é ze ɛ ze, e kuku mwos, mɛkoozi Aghilipa, wɔ gwaa mɛ zɛbee mɛkas ee dus tɔ gwoo, mɛkas mɛ tak dhaa mɛkas mɛ gwyes, ye nadi kas e ngwoobam nɛ bot ɛ nadi tɔ́ mɛdjoŋ bisaa bɛ nɔ ɔɔ.
14 E di'enek, bisɔ djas zokaduma si, tin, mɛ eezɛgwak gwood wat é lii nɛ nam tɔ dhiiti lii bot ɛ ebhele náá: “Sɔl, Sɔl, etɛp ye wɔ di tiig mɛ? Wɔ sa ɛlyel ɛ lo ɛ gwyes, dáa tit di boola nɛ ghwyɛs kukuma yɛ.”
15 Mɛ eezɛdji náá: “Wɔy ɛzɛ Ghɛŋ?” Tin, Ghɛŋ eezɛbɔɔza nɛ nam náá: “Ye é mam Yezu mot wɔ di tiig ɔ.
16 Deenek, wyɛla, tyaŋa tetel, mɛ lyaal wɔ nyel ɛ, etɛɛ náá, mɛ eetɔ́ wɔ, wɔ di mot-mɛsa mam. Wɔ aakadi é tyaasɛsam etɛp wɔ neekɛlɛɛ bot dáa wɔ bee mɛ mos ɛ, nɛ ɛkɛgoola sa mɛ aabaalyaal wɔ ɛ.
17 Mɛ waatsik wɔ e mɛmbɔ mɛ bot ɛ mbyak eYuda nɛ bɛdhiiti membyak mesis pɛ paa mɛ aalwom wɔ ɛ.
18 Mɛ aakyeed wɔ ɛ etɛɛ náá, wɔ neekɛbɛɛ bɛ mis, etɛp wɔ neekɛdis bɛ tɔ ghooghom zyɛ nɛ nɔɔ tɔ gwyɛ. Mɛ waapɛk bɛ si eghɛŋ ɛ Satan mot mɛkɔŋ, zyɛ nɛ nɔɔ pɛ daa Zɛɛb. Bɛ dum koŋ nɛ nam ɔɔ, bɛ waabela ɛpelak ɛ mesyem mɔɔ nɛ di tɔ sama bot ɛ di bɛ moo é bot ɛ Zɛɛb ɔ.”»

Pɔl ɛpelii dum nɛ mɛsa mɛ

19 «Deenek mɛkoozi Aghilipa, mɛ nabɛ ààbyen ɛlooba nɛ sa mɛ nabee nɛ ɛgwak tɔ djema mɛbwala mɛ nadus tɔ gwoo ɛ.
20 Tin, mɛ naakan ɛgoola yɛ nɛ bot ɛ Dhamas nɛ bot Yeluzalɛm, zɛnɔɔ bot ɛ kyee dik Yude djas nɛ bot ɛ bɛdhiiti membyak. Mɛ eelɛɛ nɛ nɔɔ náá, bɛ liig elyem bɔɔ, da bɛ é dum koŋ nɛ Zɛɛb, nɛ ɛlyaal tɔ mɛsa mɔɔ náá, ye é tsɛɛtsɛ náá, bɛ eezeswoola mɛfulu.
21 Ye é kɔ ɛsu ɛ tɛp'enek ɛ eYuda mɛt mɛ esok mɛ di tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɛ, ye bɛ é bɛ eewaagó mɛ.
22 Tin, ye bɛ é Zɛɛb eebaal mɛ kɛkum dwoo mos, etɛp tak ɛ mɛ bɛ aadi mos etɛp mɛ neetaŋal yam e mis mɛ bot djas, nɛ bɔɔ dhyeeb nɛ eboo bot. Ye tok nɛ dhiiti sonok mɛ bɛ aadi lɛɛ bhis yii Moiiz nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nalɛɛ náá, yɛ waasɛɛ ɛ.
23 Ye é náá, Mɛsia ɛ waazuk, nyɛ aadi é mot mɛkɛn e ɛgom bhis ɛsyee. Deenek nyɛ waagoola bhaadal gwyɛ tsik nɛ bot ɛ mbyak ená, dɔɔ nɛ bot ɛ membyak mesis.»

Pɔl eelii é saa náá, Aghilipa dum koŋ nɛ Zɛɛb

24 Tin, Pɔl kuku taŋalɛ, Fɛstus eezɛtsim náá: «Wɔ ɛpelyet, Pɔl! Dáa di náá, wɔ naadyeebatɔ́ mɛdjek ɛ, wɔ moo lyet!»

25 Pɔl eezɛbɔɔza náá: «Mɛ ààlyet, dhaandiŋaa. Ɛtɛp ee mɛ di lii ɛ, ye é tsɛɛtsɛ, mɛ ààbɛ myam.
26 Mɛkoozi Aghilipa nɛ gu étɛp ee mɛ di lii ɛ, deenek mɛ ɛ nɛ ghwyil lii nɛ ɛbwaalel e mis mɛ. Mɛ nɛ gu náá, ye tok nɛ sa nyɛ di ààgu, etɛɛ náá, ye nasɛɛ ɛ tɔ sɔ, tɔ dhiiti tuma.
27 Mɛkoozi Aghilipa, wɔ nɛ myaal sa bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nalɛɛ ɛ? Mɛ nɛ gu náá, wɔ nɛ myaal yɛ!»
28 Aghilipa eezɛke nɛ Pɔl náá: «Wɔ gek ɛ náá, wɔ ɛ nɛ ghwyil ɛ sa náá, mɛ di Keletyɛ e mɔɔ ɛwala batsa dáa ke?»
29 Pɔl eezɛbɔɔza náá: «Ye nakozo zo di mɔɔ ɛwala batsa nɛghu bɛtɛ nɛ mɛwala, mɛ ɛpedjaala nɛ Zɛɛb náá, wɔy nɛ bot ɛ djas di gwak mɛ mos'aak, bi di dáa mɛ di'aak, tin, ààbɛ kɔla nɛ eghwooz bak!»
30 Mɛkoozi, kukuma dik nɛ kɛl Bheelenis, zɛnɔɔ bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadi é zokazɛwyɛl.
31 Bɛ eezɛdus tin, bɛ moo tin é sɔs pak'ɔɔ náá: «Mot'ak ààpasa dhiiti tɛp nyɛ di egoka nɛ ɛgóaa, nɛghu ɛkɔɔla e mbok kɔ ɛsu ɛ tak.»
32 Tin, Aghilipa eezɛke nɛ Fɛstus náá: «Mot'ak ɛpedi é di ààdjóo Sezaad boo mɛkoozi náá, nyɛ zɛpéɛ tɛpɛ ɔ, pe nyɛ eebetaa.»

27

Pɔl eekyeedaa pɛ Lɔm

1 Dáa bɛ nake náá, bis moo tó pɛ dik Itali pɛ tɔ mɛsuwa ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛnɔɔ Pɔl nɛ bɛdhiiti bot ɛ membok djɛ bɛ e mɛmbɔ mɛ dhiiti kukuma esodja. Din ɛ kukuma tak nabɛ ɛ Zilius. Nyɛ nadi é boo kukuma mwaka esodja e bot ɛ ghaada eLɔm nadi djóoaa: «Mwaka ɛ boo mɛkoozi».
2 Bis eezɛni tɔ mɛsuwa nadus pɛ ɛboŋ ɛ Adalamit é tó pɛ kyee mɛboŋ mɛ kyee dik Azia. Tin, bis eezɛni tɔ mɛsuwa tó. Aalistaalak, mot kyee dik Masedwan pɛ ghaada Tesalonik nadi é bis nɛ bɛ nɔɔ.
3 E yak mɛlem, bis eezɛkum pɛ Sidɔn. Zilius nadi é nɛ lyem ghwyiikwee nɛ Pɔl. Nyɛ é boozɛdjɛ Pɔl ze nyɛ kɛbee bɛsɔ nɛghu bɛ waakwyee nyɛ nɛ esa ee nyɛ aadi nɛ gwyee tak ɛ.
4 Dáa bis nadus tin ɛ, bis eezɛtó mbaka-mbaka pɛ kyee ghola Siipɛlɛ. Ye nabɛɛ, etɛɛ náá, pup nadi bulal bis pɛ bhis.
5 Bis eezɛtsaal boo dii mɛsɔn e ngwoob Silisi nɛ Panfili, tin, bis eezɛkum pɛ ghaada Miila pɛ tɔ dik Lisi.
6 Tin, kukuma tak eezɛbee dhiiti mɛsuwa mɛ bot ɛ ghaada Alɛkzandili é tó pɛ kyee dik Itali. Nyɛ eezɛniigal bis tɔ tak.
7 Tɔ bɛtɛ nɛ mɛlu, bis nadi kɛ é tetyok-tetyok. Ye é tɔ boo mezuk ɛ bis nadhaa e ngwoob ghaada Siniid. Dáa pup nadi sa náá, bis nató ɛnyɔɛpe pɛ ze tak ɛ, bis ɛ boo zɛdhaa sok mbaka-mbaka nɛ dhiiti di di djóoaa ze Salmɔne. Di tak nadi é pɛ tɔ ghola Kelɛt, pɛ kyee nadi ààbɛ nɛ pup ɛbuɛpe ɛ.
8 Mbaka-mbaka penek, ɛkɛ ɛ mɛzuwa mis naadyeebalyel. Tin, wɔ gwaa bis zɛkum e dhiiti di bɛ nadi djóo, «Mbɛɛ Ɛboŋ» ɛ, e ngwoob ghaada Lase.
9 E mɛdjoŋ mɛ tak, ye nabɛ ɛ bis eezedyeebakwyɛɛg bɛtɛ nɛ mɛlu. Tin, ɛkɛ ɛ mɛsuwa nabɛ ɛ ye moo ɛbiyoɛpe, etɛɛ náá, dwoo eYuda dyeebatsi edee* ɛ nabɛɛ eezedhaa. Ɛtɛp tak ɛ Pɔl nadul bot ɛ di é be mɛsuwa ɔ mɛlɔ náá:
10 «Bɛwɛn bam, mɛ bee ɛ náá, mɛdjoŋ mak ɛ waakɔɔla. Mɛsuwa nɛ esa ee di tɔ tak ɛ waapulel, dɔɔ nɛ menabɛlka, mena ɛ nɛ ghwyil ɛ gwyɛka.»
11 Tin, kukuma esodja nakadi é egwak mɛkpa mɛ mbeel nɛ nakuma mɛsuwa ɛ, dhaa yii Pɔl nadi lɛɛ ɛ.
12 Ɛboŋ ɛ tak nabɛɛ àànyɔ nɛ ɛsel etɛp ɛnɛɛg mɛsuwa tin e mbu kwol. Ɛtɛp tak ɛ bɛtɛ nɛ bot nadi tɔ mɛsuwa ɔ nazɛke náá, bɛ dus tin. Bɛ nadi kwyɛl ɛsa mɛghaaz etɛp bɛ neekum

* **27:9** *dwoo eYuda dyeebatsi edee* Kana e mɛlu menek, ye nabɛɛ mɛlu mɛ ghuu nadidi ɛlyelɛpe pɛ kyee dik yenek.

pɛ dɛl ɛ Feniksɛ. Ye nabɛɛ dhiiti ɛboŋ ɛ ghola Kelɛt. Yiizaag ɛboŋ tuula ɛ kɔ boo dii mɛsɔn pɛ ɛsila ɛ dwoo pɛ kyɛ bɔs dɔɔ nɛ pɛ ɛsila ɛ dwoo pɛ ɛko bɔs. Etɛɛ náá, ye nabɛɛ mbɛɛ di ɛkɛ kwyɛɛg mbu kwol.

Boo ghuu kɔ boo dii mɛsɔn

13 Bhii tak, ba mɔɔ pup di dus pɛ kyɛ bɔs eezɛkan ɛ pupal. Bɛ eezɛghɛɛ ghwooz na dil-dil di pyet náá, mɛsuwa nàwo ɛ, bɛ eezɛtó mbaka-mbaka nɛ ghola Kelɛt.
14 Tin, ààkobɔya deenek, boo ghuu di djóoaa «pup di pupal é dus pɛ ɛdjem ɛ dwoo pɛ ɛko ɛ bɔs» nadi sul é dus pɛ kɔ mɛtsok mɛ ghola Kelɛt.
15 Mɛsuwa nadi wo, ye nabɛ ààbɛ nɛ tyee bis pyet yɛ, etɛɛ náá, ghuu nadi é ɛlyelɛpe. Tin, bis eezɛbet náá bis wo dáa pup nadi dul bis ɛ.
16 Deenek, bis naazɛdhaa pɛ bhis dhiiti mɔɔ ghola di djóoaa Koda ɛ. Ghola tak naala bis pup ghuu. Tin, tɔ mezuk djas ɛ, bis nakwak ɛdul ɛ mɔɔ elɛɛd di lwol bot ɛ.
17 Tin, bot ɛ di sa mɛsa tɔ mɛsuwa ɔ eezɛben mɔɔ elɛɛd e tak. Bhii tak bɛ eezɛkɔl ekel pɛ ɛsik ɛ boo mɛsuwa, etɛp ɛpyet ɛ yɛ. Bela náá, bɛ nadi kaab ɛkɛ ghaaga kɔ ɛbyok ɛ bɛsyɛ di e mengwoob pɛ kyee dik Libi ɛ. Tin, bɛ eezɛlóo dhiiti sonok di sa náá, boo mɛsuwa nàwo ɛlyelɛpe tɔ dii ɛ. Bhii tak bɛ eezɛbet náá, pup wo nɛ nɔɔ.
18 Ghuu nadi tó nɛ ɛdheeg bis ɛlyelɛpe. Ye naasa náá, e ɛlu ɛ nazyɛ bhii tak ɛ, bɛ zɛkan ɛmwas dhiiti esa bɔɔ tɔ boo dii mɛsɔn. Bɛ nasa deenek ɛ etɛp náá, boo mɛsuwa neegwyaa.
19 E ɛlu ɛ elɛl, bɛ naazɛmwas nɛ mɛmbɔ mɔɔ met dhiiti eghwooz di sa náá, mɛsuwa kɛ é pɛ tɔ dii.
20 Tin, mɛlu naadhaa ɛbuɛpe bis ààkobee-beeak gwyes nɛ ekwyikwyen. Boo ghuu tak nazodi ɛ ɛlyelɛpe. Ye nabɛɛ bisɔ djas naazɛdis lyem tɔ ɛbwaal ɛ náá, bis ɛ waatsak.
21 Bot ɛ nadi tɔ mɛsuwa ɔ naasa bɛtɛ nɛ mɛlu ààdɛ edee. Tin, Pɔl eezɛtyaa tetel sok bhwoob'ɔɔ, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Bɛwɛn, pe ye bɛ é bi naagwak mɛ, pe bi ààpadus pɛ ghola Kelɛt. Pe mena eesa náá, yak puluk nɛ sɛɛbok esa nàsɛɛ mena.
22 Nenak mɛ lɛɛ bin ɛ náá, nàbemka ba, etɛɛ náá, mot ngɔt pak'en aanàkwaagwyɛ. Ye é boo mɛsuwa ɛ aapazopulel.
23 Mɛ ke deenek ɛ etɛɛ náá, e pum'ak mos, Zɛɛbam nɛ yii mɛ di sa mɛsa mɛ ɔ bɛ é nyɛ eedhis fofopɛ ngɔt pɛ daa lam.
24 Nyɛ lɛɛ mɛ náá: “Nàbem ba, Pɔl! Ye goka é náá, wɔ kɛ ɛtaŋal sok bhwoob ɛ Seezaad mɛkoozi mɛ dik eLɔm. Tin, Zɛɛb tɔ mɛkwyɛla mɛ nyɛ di nɛ yɛ nɛ nɔ ɛpetsik wɔ, dɔɔ nɛ bot ɛ wɔ di tɔ dii bi nɛ bɛ nɔɔ ɛ djas.”
25 Waka zii bɛ wɛn, etɛɛ náá, mɛ dum koŋ ɛ nɛ Zɛɛb. Yɛ aasael dáa nyɛ lɛɛ mɛ ɛ.
26 Ye ka lik ɛ batsa, mɛsuwa neebel mena e ngwoob dhiiti ghola.»

Boo ghuu naazyeegal boo mɛsuwa pɛ dhiiti ghola

27 Ye nabɛ ɛ e pum, ɛlu ɛ kam nɛ ená ee pup nadi wo nɛ nes kɔ boo dii mɛsɔ mɛ Meditelene ɛ. Ye moo tyee kuku pum, mot di be mɛsuwa ɔ zɛbee tyee náá, bis nadi tiila nɛ bɔs.
28 Bɛ eezɛlóo ghwooz bɛ di gek mɛdim mɛ dii nɛ ye é. Bɛ eezɛbee náá, dii dinaa ɛdimɛpe. Mɛdim mɛ tak nabɛɛ tyee emɛtɛlɛ mɛkam-mɛlɛl nɛ etɛn nɛ ebá. Tin, bɛ eezɛbaatiila, bhii tak bɛ eebaazɛlóo ghwooz tak tɔ dii, bɛ eezɛbee náá, mɛdim mɛ tak nabɛɛ ye moo tyee emɛtɛlɛ mɛkam-mɛmbá nɛ etɛn nɛ elɛl (37).
29 Bot ɛ di sa mɛsa tɔ mɛsuwa ɔ nadi kaab náá, mɛsuwa mis ɛ zɛgɛ tuma e mɛkok. Etɛp tak bɛ eezɛsil eghwooz ená na dil-dil pɛ bhis mɛsuwa. Eghwooz tak ɛ nasa náá, mɛsuwa nàwo. Bhis bɛ nasa deenek ɛ, bɛ eezɛbwood náá, mɛlem lem.
30 Ɛ di'enek, bot ɛ di be mɛsuwa ɔ nadi esaa dáa bɛ dus tɔ mɛsuwa kaab. Bɛ eezɛsil mɔɔ elɛɛd tɔ boo dii mɛsɔn. Bɛ nadi esaa eseege ɛkɛkɔl bɛdhiiti eghwooz pɛ lo boo mɛsuwa.
31 Tin, Pɔl eezɛke nɛ kukuma nɛ esodja bɛ náá: «Bot ɛ di be mɛsuwa ɔ di ààdi tɔ tak ɔ, bi aanàkwaatsak.»
32 Ɛ di'enek, esodja eezɛtsaal ekel e mɔɔ elɛɛd. Bhii tak bɛ eezɛbet e wo.

33 Ɛsok nɛ mɛlem lem, Pɔl eezɛdjóo bɔɔ djas etɛp bɛ neezɛdɛ edee, nyɛy náá: «Beeka, ye
moo mos ɛ mɛlu kam nɛ ená, bi di bwood nɛ ebwoo tɔ elyem ɛ. Deenek, bi ààpaboma
mbɔ nɛ nuub.
34 Mɛ ke nɛ nen ɛ bi dɛ edee, etɛp bi neebela ghwyil etɛp bi neetsak. Ye tok nɛ mot ngɔt
pak'en aadiibal diibela ɛku ɛ bhoo lo'ɛ wat.»
35 Dáa nyɛ nasilal ɛ lii ɛ, Pɔl eezɛnɔɔ mapa, ghaapɛɛ Zɛɛb. Bhii tak nyɛ eepyak yɛ, wɔ
gwaa nyɛ zɛnɔɔ yɛ dɛ.
36 Tin, ye zɛdjɛ bɔɔ djas mɛghaaz. Ɛ di'enek, bɔɔ djas eezɛdɛ pe.
37 Pɛ tɔ mɛsuwa, bis nadi é bot bɛdhet ɛbá nɛ bot mɛkam-mɛtɛn nɛ ebá nɛ bot ɛtɛn nɛ
wat.
38 Dáa mot nɛ mot nadɛ djil ɛ, bɛ eezɛmwas bhobhwak mɛ mɛbhisa nɛ edee tɔ dii etɛp
mɛsuwa neegwyaa.

Ɛdiida ɛ mɛsuwa

39 Dáa mɛlem nakalem ɛ, bot ɛ di sa mɛsa tɔ mɛsuwa ɔ naazɛbee bɔs, bɛ kadi é ààgwyak
sum di tak. E di tak, bɛ eezɛbee dhiiti mbɛɛ di nadi nɛ bɛsyɛ etɛp mɛsuwa neebel é tak.
Tin, bɛ eezɛpem mɛsuwa mbaka-mbaka nɛ di tak.
40 Tin, bɛ eezɛtii eghwooz, bet yɛ tɔ dii. Deenek, bɛ eebaazɛtii ekel e wul di pem mɛsuwa
tɔ dii ɛ. Tin, bɛ eezɛben boo lɛmbɛ pɛ lo mɛsuwa, etɛɛ náá, pup neepem yɛ kyeed kɔ bɛsyɛ.
41 Ɛ di'enek, mɛsuwa naazɛtuma kɔ ɛbyok ɛ bɛsyɛ. Dáa lo mɛsuwa nabel tin tɔ bɛsye é,
ye nabɛɛ ààkabɛ nɛ ghwyil ɛtiila. Tin, boo ghulal bhunge naazɛbwak bin mɛsuwa.
42 Esodja naawaakwyɛl ɛgó bot ɛ membok, etɛɛ náá, bɛ needi ààkaab tó nɛ mɛ gɔk.
43 Tin, kukuma esodja nadi kwyɛl ɛtsik ɛ Pɔl ɛ, naazɛlu esodja náá, bɛ nàsa sa bɛ nagek
ɛ. Nyɛ eezɛke nɛ bot ɛ nadi gu mɛgɔk ɔ, bɛ di bot ɛ ɛsok e ɛghaaga tɔ dii etɛp bɛ neekɛsɛɛ pɛ
kyiid.
44 Bhii tak, bɛdhiiti bot ɛ nalik ɔ, naazɛdu bɛ, bɔɔ etselela kɔ ebhil e mɛbaya nɛ e mɛsuwa.
Deenek, ye naasa náá, bɔɔ djas kɛsɛɛ mot ààgwyɛ.

28

Pɔl pɛ kɔ ghola Malt

1 Dáa bis natsak ɛ, bis eezɛgwak náá, din ɛ ghola tak nabɛ ɛ Maltɛ.
2 Bot ɛ dhaad mbyak di kɔ ghola tak ɔ naabe bis ɛnyɔɛpe. Dáa bhi nadi é moo neeɛ,
ɛgwyiyoo nadi sa. Bot ɛ dɛl ɛ tak naazɛtuub boo du bisɔ djas neesulal é ngwoob tak etɛɛ
ɛgwyiyoo neetyaala.
3 Pɔl eetó kɛtek boo mbwoob egeta étɛp ɛ zɛwa tɔ du. Tin, wɔ gwaa ɛgel zɛwyis tɔ tak
ekaab mɛgoo mɛ du, nyɛ eezɛkwaal Pɔl, naata nyɛ e mbɔ.
4 Dáa bot ɛ ghola nabee ɛgel tsela e mbɔ Pɔl ɛ, bɛ moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Ɣe é tsɛɛtsɛ,
mot'ak nɛ gó bot. Yɛ ko bɛ náá, ɛsyee eekat nyɛ tɔ boo dii mɛsɔn ɔ, enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb
ààpakwyɛl náá, mot'ak di nɛ tsik.»
5 Tin, Pɔl eezɛkut mbɔ, nyɔ tak eekwyit tɔ du, nyɛy ààgwak sonok.
6 Bot ɛ tak nadi bwood náá, bɛ bee nyel ɛ Pɔl é beal, nɛghu náá, ɛsyee bela nyɛ zaka. Tin,
bhis bɛ nabwood ɛbuɛpe ɛ, bɛ eezɛbee náá, sonok nabɛ ààsa nyɛ. Bɛ eezɛswoola esiiza bɔɔ,
bɛ moo ke pak'ɔɔ náá, nyɛ é kɔkɔ mbi dhiiti zɛɛb.
7 E ngwoob di tak, ye nabɛɛ nɛ bɛɛdok ɛ kukuma ghola tak. Din ɛ lɛ nabɛɛ Pibilius.
Kukuma tak naamyaal nɛ lyem wat náá, bis sulal pɛ daa lɛ. Tin, nyɛ naadjɛk bis tɔ ndjaŋ'ɛ
é di mɛlu mɛlɛl.
8 Sɛɛg ɛ Pibilius nadi é ndjaasi, nyɛ nadi é nɛ mɛkosa nɛ mɛlaa. Pɔl eezɛtó kɛbee nyɛ, nyɛ
boo djaala Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lɛ, bhii tak nyɛ eezɛkɛl nyɛ mɛmbɔ, wɔ gwaa nyɛ zɛtsik nyɛ.
9 Bhii tak, bɛdhiiti bot ɛ mɛbɛ nadi kɔ ghola ɔ zokabaazyɛ yɔbɔ, Zɛɛb zokazɛtsik bɛ.
10 Bɛ naazɛdjɛ bis boo duu. Tin, é ghɛŋ bis nadi bis moo ni tɔ mɛsuwa etɛp bis neetó ɛ,
wɔ gwaa bɛ zɛdjɛ bis esesɛɛ djas nagoka náá bis di nɛ yɛ etɛp mɛdjoŋ mɛ bis nadi tó ɛ.

Pɔl eedus pɛ ghola Malt etɛp ɛtɔ́ pɛ ghaada Lɔm

11 Bhis bɛngɔn ɛlɛl, bis eezɛtɔ́, tɔ dhiiti mɛsuwa mɛ nadus pɛ ghaada Alɛkzandili ɛ. Pɛ
lo mɛsuwa mɛ tak, ye nabɛɛ nɛ kpaka dhiiti ndem bɛzɛɛb di djóoaa «Mɛwas» ɛ. Ye nadi ɛ́
mɛsuwa mɛ nadhaa mbu kwol e ɛboŋ ɛ ghola Malt ɛ.
12 Bis eezɛsel e ɛboŋ ɛ ghaada Silakuz, bis eezɛdhaa mɛlu mɛlɛl tin.
13 Dusa bis nadus tin ɛ, bis eezɛdhaa mbaka-mbaka nɛ ghola tak étɛp ɛkɛtyaal dii,
kɛtuula pɛ ghaada Liidjiyo. E yak mɛlem, pup di dus pɛ kyɛ bɔs ɛ eezɛkan ɛpupal. Mɛlu
mɛmbá bhii tak, bis eezɛtuula pɛ ghaada Puzɔlɛs.
14 Pɛ kɔ ghaada tak, bis naazɛbela bɔn nyɛɛg bis. Bɛ nadi kwyɛl náá, bis nɛ bɛ nɔɔ dhaa
yenga wat tin. Ye ɛ́ deenek ɛ bis nakɛkum pɛ Lɔm.
15 Bɔn nyɛɛg bis e ghaada Lɔm naagwak menduk mis. Wɔ gwaa bɛ zokazyɛ zɛboma nɛ
nes. Kɛkum pɛ ndjando Apiyus nɛ pɛ di di djóoaa «Mendjaa mɛ Mɛdjoŋ». Dáa Pɔl nabee
bɛ ɛ, nyɛ eezɛghaapɛɛ Zɛɛb, tin, nyɛ eezɛbela mɛghaaz.
16 Bis naazɛkum pɛ ghaada Lɔm. Tin bɛ naazɛdjɛ Pɔl ze ɛkɛdjaasi pɛ ndjaŋ'ɛ, bɛ nɛ sodja
ngɔt nadi baal nyɛ ɔ.

Pɔl ɛpegoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ daa eYuda nadidi pɛ Lɔm ɛ

17 Mɛlu mɛlɛl bhii tak, Pɔl eezɛdjóo ekukuma eYuda nadi kɔ ghaada Lɔm ɛ pɛ dáa lɛ. Dáa
bɛ nakasɛɛga ɛ, nyɛ boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Bɔn ɛ nyɛɛg, ye nakwyiizobɛ náá, mɛ ààpasa étɛp
ɛbiyo nɛ bot ɛ mbyak ená, ààkobɛ pe dum nɛ etsi bɛbhaab benaka. Ye nabɛ ɛ mɛ eemɛtaa
pɛ Yeluzalɛm, djɛaa e mɛmbɔ mɛ eLɔm.
18 Bhis ekukuma eLɔm nalɛɛ náá, mɛ taŋal ɛ, bɛ naagwak mɛ ɛnyɔɛpe. Tin, bɛ naakwyɛl
ɛbet ɛ mɛ, etɛɛ náá, bɛ nabɛ ààbee lo mɛsɔ mɛ bɛ nawaadjɛ mɛ epéɛ ɛsyee kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.
19 Tin, eYuda naabyen, mɛ ɛ boo zɛwaab nɛ bhel náá mɛ zɛtaŋal sok bhwoob ɛ Sezaad
boo mɛkoozi mɛ dik eLɔm. Deenek, mɛ nabɛ ààbɛ nɛ ghwyil ɛ zyɛ wak zɛɛpit dhaad
mbyak'am.
20 Etɛp tak ɛ, mɛ kwyɛl ɛ bee bin etɛp mɛ neelii nɛ nen. Yɛ tsɛɛtsɛ náá, mɛ kɔɔlaa nɛ
eghwooz bak ɛ kɔ ɛsu ɛ mot ee bot ɛ Yisalaɛl di nɛ ɛbwaalel nɛ nɛ ɔ.»
21 Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bis ààpabela mɛkana mɛ dus pɛ Yude dum nɛ tɛpɔ ɛ. Ye tok
nɛ dhiiti mɔn nyɛɛg'es dus penek etɛp nyɛ neezɛbaŋa bis dhiiti tɛp. Nɛghu ɛlɛɛ bis embee
etɛp dum nɛ nɔ.
22 Tin, bis ɛpekwyɛl náá, wɔ pookolɛɛ bis wɔy wɔ ɛmet yɔ esiiza. Etɛɛ náá, bis nɛ gu náá,
pɛ kɔ e di djas, bot ààkwyɛl bot ɛ di du sama bot ɛ wɔ di du yenek.»
23 Bɛ eezɛgwakel nɛ Pɔl, etɛp bɛ neebaaboma e dhiiti dwoo. Dáa dwoo tak nakakum
ɛ, bɛ eezɛzyɛ bɔɔ ɛbuɛpe, bɛ eezɛbela nyɛ pɛ nyɛ nasulal ɛ. Pɔl eezɛni é lii, kana mɛlem
kɛkum bikoko. Nyɛ nadi lyo bɛ ɛ́ dum nɛ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Nyɛ nadi sa zii tɔ ɛlɛɛ bɛ náá, Yezu
ɛ Mɛsia etɛp bɛ needum koŋ nɛ Zɛɛb. Nyɛ nanenɔɔ etɛp e tak ɛ, tɔ mɛkana mɛ etsi ɛ Moiiz
nɛ tɔ bɛmɛkana mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb.
24 Bɛdhiiti bot naamyaal étɛp ee nyɛ nadi lɛɛ bɛ ɛ. Tin, bɛdhiiti naabyen ɛmyaal yɔbɔ.
25 Dáa, bɛ nabɛka bɔɔ ààgwakel pak'ɔɔ ɛ, Pɔl ɛ booke nɛ nɔɔ náá: «Sisim na Dɛɛ nadi ɛ́ nɛ
gham, é ghɛŋ nyɛ nadi lii nɛ bɛbhaab bin tɔ nuub ɛ ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi ɛ!
26 Nyɛ nadi eke ɛ náá:
“Tɔ́a kɛlɛɛ nɛ bot ɛ mbyak'ak náá:
Bi ɛpegwak ɛnyɔɛpe, tin, bi ààmɛt mɛsuk mɛ tak;
Bi ɛpegwyák ɛnyɔɛpe, tin, bi ààbee.
27 Etɛɛ náá, bot bak nɛ ka dyeebalyel elyem dhaa tyɛ.
Bɛ eezediyal mɛlɔ mɔɔ.
Bɛ eezediyal mis mɔɔ.
Bɛ sa deenek ɛ, e kaab náá, mis mɔɔ ɛ zɛɛgɛ bee,
mɛlɔ mɔɔ nàgwak,
ɛtselal ɛ lɔɔ nàtiibal.

Tin, e di'enek, Zɛɛb ke ɛ náá,
bɛ aanàkwaabula pɛ daa lam etɛp mɛ neetsik bɛ*.”»
28 Pɔl eebaazɛbil náá: «Guka náá, Zɛɛb eedhis bhaadal tsik pɛ dáa bot ɛ di ààdi bot ɛ
mbyak eYuda ɔ. Bɔɔ, bɛ waagwak yɛ.»
[
29 †]
30 Pɔl eezɛdi membu membá tin tɔ ndjaa bɛ nanɛɛg nyɛ tɔ tak ɛ. Nyɛy é mɔ nɛ bot djas
nadi zyɛ zɛbee nyɛ ɔ.
31 Nyɛ nadi lɛɛ bot náá, Zɛɛb ɛ waakɔk kɔ Ɛyoŋ ɛ lɛ nɛ ɛlyo ɛ bot dum nɛ Yezu Klisto nɛ
boo ɛbwaalel, nyɛy ààluaa.

* **28:27** Eza 6.9-10 † **28:29** Dáa Pɔl nake deenek ɛ, eYuda binɔk eezɛtɔ́, bɛ moo tin é suu mɛso pak'ɔɔ.

Mɛkana ɛ Pɔl
Bot ɛ ghaada Lɔm
Ɛniel

Ɛsuk étɛp mɛkana mak nakwyalaa ɛ

Mɛkana mak é mɛkana ɛ Pɔl nakwyal nɛ bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb pɛ kɔ ghaada Lɔm. Ye nabɛ é, nyɛ dinaa ààkum penek, ye é dhiiti mot ɛ nagoola bɛ Mbɛɛ Bhaadal nɛ ɛduwa bɛ Zɛɛb. Pɔl nakwyal bɛmɛkana mak ɛ, étɛp bɛ neegu nyɛ. Dum nɛ tɛp tak ɛ nyɛ di eke nɛ nɔɔ náá, é ghɛŋ nyɛ aadi tó pɛ kyee dik Ɛspanyɛ ɛ, nyɛ dhaa pɛ yɔbɔ étɛp nyɛ needjɛ bɛ mɛghaaz tɔ mɛsa ɛ Klisto. Nyɛ naabaawaab nɛ nɔɔ náá, bɛ djaala étɛp nyɛ neebela ghwyil ɛtó mɛdjoŋ.

Tɔ mɛkana mak, Pɔl naalyaal bɛ náá, ɛdum ɛ koŋ nɛ Klisto é mbɛɛ sonok. Nyɛ nake é náá, ye é bot ɛ bɔs djas é nasa mesyem, étɛp tak ɛ bɛ di ààbela duma ɛ Zɛɛb. Tin, nenak, bɛ é nɛ ghwyil ɛbula tɔ ɛgwakel nɛ nɛ tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto. Zɛɛb naasɛ́ɛ Pɔl étɛp nyɛ needi mot-lwoma étɛp ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Pɔl naake náá, mbɛɛ mɛkpa menek é mɛbwala ɛ Zɛɛb étɛp bot djas di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, é di'enek, mot tok nɛ ghwyil ɛke náá, nwyak mot ɛ mot mbyak eYuda nɛghu nwyak mot tok mot mbyak eYuda. Etɛɛ náá, pɛ daa Zɛɛb, bot djas di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ é djala, ye tok nɛ mot di edhaa mɔn sɔ. Nyɛ naazedjɛ bɛ di epiki dáa ekwyala di elɛɛ ɛ. Deenek, ekwyala lɛɛ é náá: «Mot di piki ɔ, tsik'ɛ aadi é tsik ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb.» (1.17) Pɔl naabaake náá, bɔɔ djas, bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, goka é nɛ ɛdi tɔ ɛgwakel, sa mot ààbhina sɔ mot, sa nyɛ ààkwyesal sɔ mot djɛ sɔs, sa nyɛ ààpɛ́ɛ sɔ mot, ye nakoobɛ náá, mɛfulu mɔɔ tok djala.

Mɛkana mak, mɛkana mɛ Pɔl nakwyal nɛ bot ɛ ghaada Lɔm é naadyeebabu enɛm esa, kana dwoo ɛlenek, ekeletyɛ naamyaal yɛ ɛnyɔɛpe.

Mɛtsek mɛ mɛkana tak ɛ:

1 Pɔl naagoola Mbɛɛ Bhaadal. (1.1-17)
2 Ye é bot ɛ bɔs djas é nasyem. (1.18—3.20)
3 Dáa Zɛɛb nadjɛ bot ɛ bɔs di epiki ɛ. (3.21—4.25)
4 Bot ɛ Zɛɛb é waabela tsik na bes. (5.1—8.39)
5 Zɛɛb eebet bot ɛ mbyak Yisalaɛl, tin, ye é étɛp ba mɔn ɛwala, (9.1—11.36)
6 Tsik na bes tɔ mɛkwyɛla, (12.1—15.13)
7 Sa Pɔl namyam ɛsa ɛ, nɛ mɛswosel. (15.14—16.27)

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, mot-mɛsa ɛ Yezu Klisto. Zɛɛb é nadjóo mɛ, nyɛ é nasɛ́ɛ mɛ étɛp mɛ needi mot-lwoma, mɛ neegoola bin Mbɛɛ Bhaadal yɛ.

2 Zɛɛb naalookɛk Mbɛɛ Bhaadal tak nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa mɛ tɔ eKwyala bɛ na dɛɛ.

3 Mbɛɛ Bhaadal tak lii é kɔ ɛsu ɛ mɔn'ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka. Zya nyɛ nazyɛ kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, nyɛ nabyel é tɔ lɔɔg mɛbyel ɛ bɛdha ɛ mɛkoozi Dhavid.

4 Nɛ mɛbwala mɛ Sisim na Dɛɛ, Zɛɛb naasɛ́ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka étɛp nyɛ needi mɔn ɛ Zɛɛb, é sok nyɛ nagomal nyɛ pak myoŋ ɛ.

5 Nyɛ é nasa náá, mɛ bela enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb ee mɛ di mos mot-lwoma. Etɛɛ náá, bot djas e membyak mesis needum koŋ nɛ Zɛɛb, nɛ ɛlooba nɛ nɛ étɛp duu ɛ Klisto.

6 Biyɔ pe é tɔ lɔɔg bot ɛ tak. Biyɔ, bot ɛ Zɛɛb nasɛ́ɛ étɛp bi needi bot ɛ Yezu Klisto ɔ.

7 Mɛ kwyal mɛkana mak é étɛp biyɔ djas, bot ɛ di pɛ ghaada Lɔm ɔ, biyɔ bot ɛ Zɛɛb di ekwyɛl ɔ, biyɔ bot ɛ Zɛɛb nazesɛ́ɛ étɛp bi needi bot ɛ na dɛɛ ɔ. Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'ena nɛ Ghɛŋ Yezu Klisto djɛ bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem.

1:2 Eza 52.7; 61.1. **1:4** Mat 1.1.

Pɔl ɛpekwyɛl ɛtɔ́ kɛbee bot ɛ ezɛɛga mendjaala ghaada Lɔm

8 Mɛ pookokan sok ɛ ɛbulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb'am nɛ din ɛ Yezu Klisto kɔ ɛsu ɛ len. Etɛɛ náá, bhwak djas ɛpelii ɛnyɔɛpe kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb.
9 Zɛɛb nɛ gu náá, sa mɛ di elɛɛ é, ye é etɛp etsɛɛtsɛ, nyɛy mot mɛ di esa mɛsa mɛ yii ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal kɔ ɛsu ɛ mɔn'ɛ nɛ lyem wat ɔ. Nyɛ nɛ gu náá mɛ nɛ ɛdjaala étɛp'en ngwyis.
10 Ɛ̌ mɛwala djas mɛ di edjaala é, mɛ nɛ ɛwaab nɛ Zɛɛb náá, nyɛ djɛ mɛ ze ɛzyɛ pɛ yebɔ yɛ bɛ náá, ye é ɛkwosak ɛ lɛ ɔɔ.
11 Deenek, mɛ é nɛ gwyes dhaa tyɛ náá, mena bomaka, étɛp bi neebela ɛkɛɛ e enɛm nɛ embɛɛ, ɛkɛɛ ɛ Sisim na Dɛɛ, étɛp bi neebela mɛghaaz.
12 Tin, baabela náá, mɛ kwyɛl é mɛ di é di wat nɛ nen étɛp bot needjɛelka mɛghaaz tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛlenaka nɛ Zɛɛb ee mena dika nɛ yɛ sama ɛ.
13 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ kwyɛl é bi gu náá, mɛ nɛ ɛdyeebagek ɛzyɛ pɛ yibɔ. Tin, mɛ dinaa ààpaabela ze ɛzyɛ penek dɔɔ nɛ dwoo pan mos'ak. Mɛ kwyɛl é náá, mɛsa mam baaloo pɛ yebɔ pe, dáa ye naloo pɛ kyee bot ɛ membyak mesis ɛ.
14 Ye goka é mɛ tɔ́ pɛ daa bot djas, bot ɛ mbyak eGhɛlɛk nɛ bot ɛ di ààbɛ tɔ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk ɔ, pɛ daa bot ɛ di egu mɛkana ɔ, nɛ bot ɛ di ààgu mɛkana ɔ.
15 Ɛ̌tɛp tak ɛ, mɛ di nɛ gwyes dhaa tyɛ étɛp ɛzɛgoola bin Mbɛɛ Bhaadal, biyɔ bot ɛ di kɔ ghaada Lɔm ɔ.

Mɛbwala mɛ Mbɛɛ Bhaadal

16 Mɛ tok nɛ syen nɛ Mbɛɛ Bhaadal, etɛɛ náá, ye é mɛbwala mɛ Zɛɛb dyeebasa étɛp ɛtsik ɛ bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Bot ɛ nyɛ aalel ɛtsik sok ɔ aadi é bot ɛ mbyak eYuda, zɛnɔɔ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
17 Tin, Mbɛɛ Bhaadal lyaal é dhatyee Zɛɛb di enɛɛg mot piki é mis mɛ ɛ. Ye é kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, kana mɛkɛn kɛkum pɛ ɛsik dhatyee ekwyala di elɛɛ: «Mot epiki aadi nɛ tsik é tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb.»

Bot ɛ bɔs djas é nɛ ndjɛ sok bhwoob ɛ Zɛɛb

18 Tin, pɛ tɔ gwoo, Zɛɛb ɛpelyaal ɛbuk ɛ lɛ kɔ bot djas di ààduwal nyɛ ɔ, bot ɛ di ààkɛ tɔ epiki ɔ. Etɛɛ náá, embee mɛsa mɔɔ ɛpelu bot náá, bɛ nàgu etsɛɛtsɛ dum nɛ Zɛɛb.
19 Bela náá, sa di egoka náá, bot gu dum nɛ Zɛɛb ɛ, ye é popoopwon é mis mɔɔ. Zɛɛb nyɛ é met naatel bɛ yɛ popoopwon.
20 Mɛbwala ɛ Zɛɛb nɛ konyel Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet, ye é esa ee di náá, bot tok nɛ ghwyil ɛbee ɛ. Tin, kana dwoo Zɛɛb nakus bhwak ɛ, kɛyaka nɛ dwoo pan mos'ak, tsoŋ mot é nɛ ghwyil ɛgu yɛ é ghɛŋ nyɛ di ebee esa ee Zɛɛb di sa ɛ. Ɛ̌ di'enek, bot ɛ bɔs tok nɛ dhiiti mɛgham aasa náá, bɛ nàgu Zɛɛb,
21 etɛɛ náá, bɛ naagu Zɛɛb. Tin, bɛ ààpaduwal nyɛ, bɛ ààpabee nyɛ dáa Zɛɛb, bɛ ààpabulal nɛ Zɛɛb. Bela náá, egeka bɔɔ moo é yii ewo, epila elyem bɔɔ eezedipal bɛ mis.
22 Deenek, bɛ dyeebaghɛɛ mɛnyel náá, bɛ é bɛtsoŋ ɛ bot, ghuna bɛ é ɛpelyet,
23 Tin, é di di egoka náá, bɛ duwal duma Zɛɛb mot di náá, nyɛ aanàboogwyɛ ɔ, bɔɔ duwal é bɛnaghisɛ di ekpaka tyee bot, tyee enen, tyee bɛtit ɛ di nɛ mɛko mɛná ɛ, nɛ bɛdhiiti nakpakaa tyee edjaadla-djaadla ɛ.
24 Dum nɛ tɛp tak é, Zɛɛb zebet bɛ tɔ embee esesɛɛ e mɛkwosak mɛ elyem bɔɔ. Deenek, bɛ kadi é é sa esa e syen di eghwyalal mɛnyel mɔɔ met ɛ.
25 Ɛ̌ di'enek, bɛ ɛpebet etɛp etsɛɛtsɛ e Zɛɛb étɛp ɛdu étɛp etsal. Tin bɛ kaduwal é esa e Zɛɛb nakus ɛ, ààduwal kusel tak nyɛ ɛmet, mot di egoka nɛ ɛduwalaa kɔm-kɔm sii nɛ kɔm ɔ! Amɛn.
26 Dum nɛ tɛp tak ɛ, Zɛɛb zebet bɛ tɔ mbee mɛzɔ di eghwyalal mɛnyel mɔɔ ɛ. Tin, bowa ààkadi ɛbá nɛ botom, bɛ kadi ɛbá é pak'ɔɔ boa nɛ boa.
27 Tyee wat nɛ bowa, botom pe ààkadi ɛbá nɛ bowa. Bɛ kadi mɛba é pak'ɔɔ botom nɛ botom. Ye é deenek ɛ bɛ di ebela efute embee esesɛɛ di esa náá, bɛ wo ze ɛ.

28 Dáa ye dinaa bɛ eebyen ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, Zɛɛb eezelum bɛ koŋ tɔ esiiza bɔɔ yii
ewo, tin, bɛ ɛpesa esa di ààgoka nɛ ɛsael ɛ.
29 Deenek, bɛ moo é nɛ bɛtɛ nɛ membi mɛ mɛsa mɛ di ààbɛ tɔ epiki ɛ, mesyem, mbee
dɔɔb, ɛgó ɛ bot, mɛwɔ, mbee mɛpek, bɛ é nɛ zok, nɛ ɛsu ɛ etɛp nɛ min mɛ bɛsɔ bɔɔ,
30 bɛ é bot ɛ mɛbhekel, bɛ é bot ɛ mɛbhuka ɛ Zɛɛb, bɛ ààkaab bot, bɛ é bot ɛ ɛbet, bot ɛ
ɛghɛɛa nyel. Bɛ é nɛ mɛghaaz étɛp ɛsaa embee esesɛɛ, bɛ ààkaab bɛsɛɛg bɔɔ nɛ bɛnyɛɛg bɔɔ
31 bɛ ààtselal, bɛ ààsa sa bɛ di elɛɛ ɛ, bɛ nɛ lyel elyem, ààbɛ nɛ ghoŋ nɛ bɛsɔ bɔɔ.
32 Tin, bɛ nɛ gu epéɛ e Zɛɛb ɛnyɔɛpe. Bot ɛ di ekɛ deenek ɔ, bɛ goka é nɛ ɛsyee. E di'enek,
bɛ ààzosik é ɛsa esɛsɛɛ binek nɛ esɛsɛɛ binek, bɛ ɛpebaabesal bɛdhiiti bot náá, bɛ sa embee
mɛsa menek.

2

Epéɛ e Zɛɛb

1 Wɔy, ye nakoozodi náá wɔ é ɛzɛ, wɔy mot di epéɛ bɛsɔ bɔ ɔ, gua náá, wɔ aanàbela
ɛpelak. Etɛɛ náá, wɔ di epéɛ bɛsɔ bɔ, da wɔ é baadi ekɛ dáa bɔɔ ɔ, tin wɔy ɛmet ɛpewa
nyel'ɔ é feŋ.
2 Mena nɛ guka náá, epéɛ e Zɛɛb é tsɛɛtsɛ dum nɛ mbi bot ɛ di esa esesɛɛ binek ɔ.
3 Wɔy mot di epéɛ bot ɛ di esa mbee esesɛɛ binek, da wɔ é baadi esa esesɛɛ tak, wɔ gek é
náá, wɔ aadi é kiid tɔ epéɛ e Zɛɛb e?
4 Wɔ ɛpekwyɛl ɛbyasal boo enɛm esa e Zɛɛb, nɛ ɛdil ɛ lyem'ɛ nɛ mbɛɛ lyem'ɛ? Wɔ ààgu
náá, boo enɛm esa e Zɛɛb é kwaasa náá, wɔ swoola tsik e?
5 Tin, wɔ ɛpesa maa-ɛlɔ, wɔ ààkwyɛl ɛswoola lyem. Ye é étɛp tak ɛ wɔ di esɛɛg boo ɛbuk
ɛ Zɛɛb kɔ nyel'ɔ endita-endita dwoo Zɛɛb aatel boo ɛbuk ɛ lɛ tɔ epéɛ bɛ e piki ɛ.
6 Nyɛ waadjɛ mot nɛ mot efute mɛsa mɛ nyɛ nadi esa ɛ.
7 Ɛ di'enek, nyɛ aadjɛ tsik na kɔm-kɔm é nɛ bot ɛ di wa zii tɔ ɛsa enɛm esa, nɛ ɛsaŋ ɛ duma,
duu nɛ tsik na kɔm-kɔm.
8 Tin, nyɛ aatel ɛbuk nɛ ɛbiyo ɛ lɛ é nɛ bot ɛ di ààlooba nɛ nɛ ɔ, bot ɛ di ààkwyɛl ɛlooba nɛ
etsɛɛtsɛ da looba nɛ etɛp di ààbɛ tɔ epiki ɛ.
9 Bot djas di esa ɛbiyo ɔ, bɛ waabee mezuk nɛ ghoŋ, yɛ aakan é nɛ bot ɛ mbyak eYuda,
zɛnɔɔ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk.
10 Ɛ di'enek, Zɛɛb é waadjɛ duma, duu, egwyem nɛ bot djas di esa sa mɛnyɔ ɛ, yɛ aakan
ɛ nɛ bot ɛ mbyak eYuda, zɛnɔɔ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk,
11 etɛɛ náá, Zɛɛb ààwa mbɛk pak bot.
12 Bot ɛ di esyem ààgu etsi ɛ Moiiz ɔ, bɛ waagwyɛ pe ɛ ààbɛ nɛ etsi. Tin, bot ɛ di esyem,
bɔɔ é gu etsi ɛ Moiiz ɔ, bɛ waapéɛaa ɛ dum nɛ etsi tak.
13 Etɛɛ náá, bot ɛ di bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb ɔ, ye tok bot ɛ di náá, bɔɔ zosik ɛ é ɛgwak
etsi ɛ Moiiz. Tin, bot ɛ di bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb ɔ, ye é bot ɛ di ewa etsi tak tɔ mɛsa ɔ.
14 Eghɛŋ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda, bot ɛ di ààgu etsi ɛ Moiiz di elooba nɛ etsi bɔɔ
bɛ ɛmet ɛ, ye é ɛkɛɛ, etsi tak é nɛ nɔɔ é baala tɔ elyem, ye nakoozodi náá, bɛ tok nɛ yɛ.
15 Tin, bɛ lyaal deenek é sa etsi di elyo náá, mot sa ɛ, ye é kwyala tɔ elyem e bɔɔ. Egeka
e lyem bɔɔ ɛpelyaal yɛ, deenek, esiiza bɔɔ nɛ pit bɛ é dhiiti mɛwala, da baakɛm bɛ tɔ yak
mɛwala.
16 Etɛp binek djas aanyen é dwoo Zɛɛb aapéɛ esa ee djas di syela tɔ tsik mot nɛ mot é ze
ɛ Yezu Klisto ɛ, ye é sa Mbɛɛ Bhaadal mɛ di egoola ɛ di elɛɛ ɛ.

Eyuda nɛ etsi

17 Wɔ mot di nɛ din ɛmot mbyak eYuda ɔ, ɛbwaalel ɛ lɔ é pɛ tɔ etsi, kɔ ɛsu ɛ Zɛɛb'ɔ ɛ wɔ di
eben nyel,
18 wɔ nɛ gu ɛkwosak ɛ lɛ, etsi naalyo dáa wɔ di egoka nɛ ɛwa mbɛk pak mɛnyɔ nɛ ɛbiyo
ɛ.

2:1 Mat 7.1; Luk 6.37.

19 Wɔ bee é náá, wɔy é djɛɛdel bot ɛ edhim, wɔy é gwyɛ bot ɛ di tɔ ghooghom ɔ,
20 wɔy é lyoel bot ɛ di ààgu mɛdjek ɔ, lyoel bɔn dhyeeb, etɛɛ náá wɔy eezemyaal nɛ lyem wat náá, etsi ɛpesa náá, wɔ di mot ɛgu ɛ etɛp, mot ɛgu ɛ etsɛɛtsɛ.
21 Tin, wɔy, mot di elyo bɛsɔ bɔ ɔ, étɛp yé wɔ di ààlyo nyel'ɔ met? Wɔy, mot di egoola bɛsɔ bɔ Mbɛɛ Bhaadal náá, bɛ nàdjii ɔ, étɛp yé wɔ di edjii?
22 Wɔy, mot di elu bot náá, bɛ nàsa ɛzɔ ɔ, étɛp yé wɔy di esa yɛ? Wɔy, mot di ebyen bɛnaghisɛ ɔ, étɛp yé wɔ di ekɛdjii esa ee di tɔ mendjaa mɛ bɛzɛɛb bɔɔ ɛ?
23 Wɔ nɛ sa ɛghɛɛa nyel kɔ ɛsu ɛ etsi, tin, wɔ kadi é ààdjɛ Zɛɛb duu é sok wɔ di esa sa etsi di ebyen ɛ!
24 Tin, ekwyala lɛɛ é náá: «Dum nɛ etɛp bi di esa é, bɛdhiiti membyak ɛpenyek Zɛɛb.»
25 Ɛni é beka val ɛ, yɛ bɛ náá, wɔ ɛpelooba nɛ etsi ɔɔ. Tin, wɔ kadi ààlooba nɛ etsi ɔɔ, ye é ɛkɛɛ wɔ ààpani beka.
26 Tin, mot di ààni beka ɔ, nyɛ looba nɛ mɛtiŋ mɛ etsi ɔɔ, Zɛɛb aanàkwaabee nyɛ tyee mot zeni beka ɔ?
27 Tin, mot di náá, nyɛ di ààpabɛɛ pyoŋ beka é nyel'ɛ ɔ, nyɛ looba nɛ etsi ɔɔ, nyɛ waapéɛ wɔ, wɔy mot di ààlooba nɛ etsi ɔ, ye nakozoodi náá, wɔ nɛ gu mɛkana mɛ etsi nɛ náá, wɔ naaniigelaa beka.
28 Ɛ di'enek, tɛtɛ mot mbyak Yuda tok mot di ediig bet é mis mɛ bot náá, nyɛ é Yuda, nɛ náá nyɛ é nɛ bam pyoŋ beka é nyel.
29 Tin, tɛtɛ mot mbyak eYuda é mot di ààdiig bet é mis mɛ bot ɔ, ye é mot naniigelaa beka tɔ lyem'ɛ ɔ, beka tak é yii Sisim e Zɛɛb, ààbɛ yii etsi. Tɛtɛ mot mbyak e Yuda bela duu é nɛ Zɛɛb, ààkabɛ nɛ bot ɛ bɔs.

3

1 Ɛdi ɛ mot mbyak eYuda kwyɛl ɛlɛɛ wɔ eedhaa bot djas e? Ɛni ɛ beka é nɛ dhiiti sonok ee mot di ebela kɔ ɛsu ɛ tak e?
2 Tsɛɛtsɛ, ye é nɛ boo mɛtaŋ tɔ bɛtɛ nɛ esonok. Yii mɛkɛn é náá, Zɛɛb naleekan ɛdjɛ mɛpka mɛ é nɛ bot ɛ mbyak eYuda.
3 Ye é tsɛɛtsɛ náá, bɛdhiiti bot pak'ɔɔ nabɛ é ààdi sosoob nɛ Zɛɛb. Tin, ye kakwyɛl ɛlɛɛ é náá, Zɛɛb waakat ɛdi é sosoob etɛɛ náá, bɛ tok esosoob e?
4 Aàbɛ deenek! Ye é koobɛ náá, bot ɛ bɔs djas é bot ɛ etsal ɔɔ, ye goka é, ye nyen popoopwon náá, Zɛɛb é mot etsɛɛtsɛ. Ye é tsɛɛtsɛ, ekwyala lɛɛ é náá:
«Ye goka é náá,
bot gu epiki bɔ, tɔ mɛkpa mɔ,
tin, mot ɛpit wɔ ɔɔ,
wɔ péɛaa ɔɔ,
wɔ goka é nɛ ɛdi nɛ gham.»
5 Tin, yɛ bɛ náá, embee mɛsa mɛ mena di esa é, ye ɛpesa náá, epiki e Zɛɛb nyen popoopwon é mwos dwoo ɔɔ, «haa» mena aakabaake dáa, Zɛɛb é ɛbiyoɛpe etɛɛ náá, nyɛ eewa mena é feŋ e? Mɛ kalii wak é dáa bot djas di elii ɛ.
6 Yɛ aanàkwaasael deenek! Etɛɛ náá, yɛ pe di é di deenek ɔɔ, pe Zɛɛb aakasa dáa étɛp ɛpéɛ bot ɛ bɔs?
7 Yɛ bɛ náá, etsal bam ɛpesa náá, etsɛɛtsɛ e Zɛɛb nyen popoopwon étɛp ɛlyaal duma yɛ ɔɔ. «Haa!» Étɛp yé mɛ baadi epéɛaa dáa mot mesyem?
8 Bɛdhiiti bot ke é náá, bis ɛpelyo bot embee mɛlyo náá: «Djhoosaka ɛbiyo etɛɛ náá, enɛm esa neenyen.» Mbi binɔk bot goka é nɛ ɛwaa é feŋ.

Ye tok nɛ mot epiki é mis mɛ Zɛɛb

3:4 Mɛd 116.11; Mɛd 51.6.

9 Ye ɛ́ dáa? Ye kabɛ ɛ́ náá, menabɛlka bot ɛ mbyak eYuda eedhaa bot ɛ membyak mɛsis
e? Aàbɛ! Mɛ naazeloolyaal náá, bot djas, ye nakoozodi bot ɛ mbyak eYuda nɛghu bot ɛ
membyak mɛsis, djas ɛ lɔɔ ɛ́ si bhel mesyem.
10 Ɛ di'enek, ekwyala lɛɛ ɛ́ náá:
«Ye tok nɛ mot di piki, ààkobɛ-bɛak mot ngɔt,
11 ye tok nɛ mot di etselal,
ye tok nɛ mot di esaa Zɛɛb.
12 Deenek, bɛ tokapɛ é tɛtɛ ze,
bɔɔ djas eezewo.
Ye tok nɛ mot di esa enɛm esa
ààkobɛ-bɛak mot ngɔt.
13 Eghenjel-ghenjel bɔɔ moo ɛ́ dáa ɛvit ɛ di náá, ye ɛ́ mbek ɛ,
edjem bɔɔ kagu ɛ́ mɛkɔŋ,
sa di ewyis kɔ ekwood enuub bɔɔ moo ɛ́ dáa nea ɛgel,
14 enuub bɔɔ moo ɛ́ “tɔɔɔ” nɛ ɛkɛlok, nɛ mɛkpa mɛ bhula ndela mɛkpa.
15 Bɛ nɛ kwyɛs ɛ mɛko étɛp ɛgó ɛ bot.
16 Ɛ edi djas bɛ di edhaŋ ɛ, ye ɛ́ puluk, tin bɛ ɛpewa bot tɔ tsik mezuk,
17 bɛ ààkwyɛl ɛdi tɔ ɛgwakel nɛ bɔn nyɛɛg bɔɔ.
18 Bɛ ààkaab Zɛɛb*.»
19 Bis nɛ gu náá, esa djas Etsi di elii ɛ́, ye lii ɛ́ nɛ bot ɛ di si etsi ɔ. Etɛɛ náá, bot needi ààbɛɛ
nuub étɛp ɛtaŋal. Deenek, étɛp bot ɛ bɔs djas needi nɛ ndjɛ é mis mɛ Zɛɛb.
20 Etɛɛ náá, ye tok nɛ mot aadi piki é mis mɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛlooba nɛ etsi, bela náá, etsi
lyaal ɛ́ mesyem mɛ mot di esa ɛ.

Dáa Zɛɛb sa náá mot di piki ɛ

21 Nenak yak, Zɛɛb eezetel mena dáa nyɛ di esa náá, mena di bot ɛ epiki é mis mɛ ààbɛ
náá, ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ etsi ɛ. Bɛmɛkana mɛ etsi dɔɔ nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naazeloolɛɛ yɛ.
22 Zɛɛb ke náá, mot ɛ́ piki ɛ, kɔ ɛsu ɛ ɛdum koŋ ɛ lɛ nɛ Yezu Klisto. Tin, nyɛ sa yɛ ɛ́ nɛ bot
djas di edum koŋ nɛ Klisto ɔ, etɛɛ náá, ye tok nɛ mbɛk pak bot,
23 tin, bot djas naazesyem, duma ɛ Zɛɛb tokapɛ tɔ lɔɔ.
24 Tin, Zɛɛb tɔ enɛm nɛ embɛɛ bɛ, nyɛ eesa náá mot di piki é mis mɛ kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto
mot di epɛk bot tɔ mesyem ààbɛ nɛ efute ɔ.
25 Nyɛy ɛ́ mot Zɛɛb nasée étɛp ɛka nyɛ buwa etɛɛ náá, ghiya yɛ needis bot ɛ di edum koŋ
nɛ Zɛɛb ɔ tɔ mesyem. Nyɛ nasa deenek ɛ́ étɛp ɛlyaal epiki bɛ, etɛɛ náá, é ghɛŋ sok nyɛ nabɛ
ɛ́ ààdi ewa bot ɛ nadi esa mesyem ɔ é feŋ.
26 Zɛɛb naakwyɛl ɛlyaal epiki bɛ tɔ mɛlu mɛ mena dika mos'aak kɔ ɛsu ɛmaad ɛ lyem'ɛ.
Etɛɛ náá, nyɛ ɛ́ mot epiki, ye ɛ́ étɛp tak ɛ nyɛ di esa náá, mot di edum koŋ nɛ Yezu ɔ, di mot
epiki.
27 Ɛ di'enek, bot ɛ waabaadi nɛ gham ɛghɛɛ nyel e? Aàbɛ, «haa!» Ɛtɛp yé? Ye ɛ́ etɛɛ náá,
sa di wak ɛ, ye tokapɛ ɛlooba nɛ etsi, ye ɛ́ é ze ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
28 Mena ɛ́ nɛ ghwyil ɛke náá, Zɛɛb bee mot piki ɛ́ kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb, ààkabɛ
etɛɛ náá, nyɛ ɛpelooba nɛ etsi djas.
29 Deenek, Zɛɛb ɛ́ yii bot ɛ mbyak eYuda bɔɔ bɛmet e? Nyɛ tok nɛ ghwyil ɛbaadi Zɛɛb bot
ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ? Tsɛɛtsɛ, nyɛy pe ɛ́ Zɛɛb bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ,
30 etɛɛ náá, Zɛɛb ɛ́ ngɔt. Zɛɛb aasa náá, bot ɛ mbyak eYuda di bot ɛ epiki kɔ ɛsu ɛ ɛdum
ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Ye ɛ́ nyɛy ɛ́ waabaasa náá, bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ pe bɛ di bot ɛ
epiki kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.

---

* **3:18** Ɛtɛp mɛlaŋel 10-12: Mɛd 14.1-3; 53.2-4; Ye nɔŋel ɛ́ tɔ mɛkana mɛ namwa tɔ lii eGheɛlɛk. Ɛtɛp ɛlaŋel ɛ 13: Mɛd 5.10. Ye nɔŋel ɛ́ tɔ mɛkana mɛ namwa tɔ lii eGheɛlɛk. Mɛd 140.4. Ɛtɛp ɛlaŋel 14: Mɛd 10.7 Ye nɔŋel ɛ́ tɔ mɛkana mɛ namwa tɔ lii eGheɛlɛk. Ɛtɛp ɛlaŋel 15-17: Eza 59.7-8. Ɛtɛp ɛlaŋel 18: Mɛd 36.2.

31 Ye kakwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, etsi ààkaval e? Yɛ aanàkwaasael deenek, ye ɛ náá, bis ɛpedjɛ etsi boo mɛtaŋ.

4

Geka ɛ Abalaam

1 Bot aake tin dáa étɛp Abalaam mot di bhaab'enaka kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ? Nyɛ nabela yé dum nɛ etɛp binek?
2 Ye ɛ pe di náá, Abalaam nadjɛaa di epiki é mis mɛ Zɛɛb ɛ kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɛ ɔɔ, pe nyɛ ɛ nɛ ghwyil ɛdi nɛ ɛghɛɛa nyel. Tin, ye nabɛ ɛ ààdi nɛ sa nawaasa náá, nyɛ di nɛ ɛghɛɛa nyel é mis mɛ Zɛɛb.
3 Deenek, ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Abalaam naadum koŋ nɛ Zɛɛb, tin, Zɛɛb naadjɛ nyɛ di epiki kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb.»
4 Mot di esa mɛsa ɔ, nyɛ goka ɛ nɛ ɛdjɛaa efute. Efute tak tok náá, ye djɛaa nyɛ ɛ yii toto, ye ɛ sa nyɛ di egoka nɛ ɛbela ɛ.
5 Mot ɛ di ààsa mɛsa mɛ etsi di elɛɛ ɔɔ, nyɛ dum koŋ nɛ Zɛɛb mot di epel bot ɛ mesyem ɔɔ, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb aasa náá, nyɛ djɛaa di epiki.
6 Mɛmyaala nɛ mot Zɛɛb di edjɛ nyɛ di epiki, ààbee-beak mɛsa mɛ ɔ. Ye ɛ deenek ɛ, Dhavid di eke náá,
7 «Mɛmyaala nɛ bot ɛ di náá, Zɛɛb eepel ɛdjak ɛ lɔɔ,
bot ɛ di náá, Zɛɛb eedis mesyem mɔɔ!
8 Mɛmyaala nɛ mot di náá, Ghɛŋ ààbis mesyem mɛ!»
9 Tin, mɛmyaala menek ɛ étɛp bot ɛ zeni beka «hooo» dɔɔ nɛ bot ɛ di náá, bɛ dinaa ààpaani beka ɔ? Bot aalóo nɛ ɛke wak mbembɛ náá: «Zɛɛb nadjɛ Abalaam di epiki ɛ, kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb.»
10 Etɛp binek nasael é yaa ɛwala? Ye nasael ɛ ɛsok nɛ Abalaam nɛ ɛni beka «hooo» ye nasael ɛ bhii tak? Aàbɛ, ye nabɛ ɛ ààsael bhii tak, ye nasael ɛ ɛsok nɛ nyɛ nɛ ni beka.
11 Bhis Abalaam nadjɛaa di epiki ɛ, nyɛ nakaseaa beka ɛ tyee geka di elyaal tseŋa e piki ɛ. Nyɛ nabela tseŋa tak ɛ kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb é sok nyɛ nabɛ nyɛ dinaa ààni beka ɛ. Ye ɛ deenek ɛ, Abalaam mot nadi nyɛ moo sɛɛg bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, etɛɛ náá, Zɛɛb needjɛ bɛ di epiki ye nakoozodi náá, bɛ ààpani beka.
12 Deenek, nyɛ pe ɛ sɛɛg bot ɛ zeni beka ɔ. Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ, ye tok bot ɛ zosik é ɛni ɛ beka ɔ. Tin, ye ɛ bot ɛ di ekɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ sɛɛg'enaka Abalaam nadi nɛ yɛ nɛ Zɛɛb, ɛsok nɛ nyɛ nɛ ni beka ɔ.

Ekɛk e Zɛɛb belaa ɛ tɔ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb

13 Zɛɛb naakɛk Abalaam nɛ bɛdha bɛ náá, nyɛ waadjɛ bɛ bhwak, ye needi yɔbɔ. Tin, ekɛk binek nabɛ ɛ ààsael etɛɛ náá Abalaam nadi elooba nɛ etsi. Ye nabɛ ɛ etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ nyɛ di epiki kɔ ɛsu ɛ ɛdum koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb.
14 Ye ɛ pe di náá, esa ee Zɛɛb nakɛk ɛ, nyɛ nazokɛk yɛ ɛ nɛ bot ɛ di elooba nɛ etsi ɔɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb moo ɛ ààkabɛ dhiiti vaŋ sonok, tin, ekɛk e Zɛɛb aadi ɛ yii toto.
15 Deenek, etsi ɛ di esa náá, ɛbuk ɛ Zɛɛb di kɔ bot. Tin, é di di ààbɛ nɛ tsi ɔ, ye tok nɛ tɛp ɛbyen ɛlooba nɛ tsi.
16 Ye ɛ deenek, ekɛk nadjɛaa ɛ kɔ ɛsu ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, étɛp ye needi ɛkɛɛ nazedjɛaa mena nɛ Zɛɛb ɛ. Yɛ aadi ɛ deenek, nɛ bɛdha ɛ Abalaam djas, ààzobɛ-bɛak bot ɛ di elooba nɛ etsi ɔ, ye ɛ dɔɔ nɛ bot ɛ di ekɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ Abalaam nɛ Zɛɛb ɔ. Abalaam ɛ sɛɛg menabɛlka djas.
17 Tin, ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Mɛ eesa náá, wɔ di bhaab bɛtɛ nɛ membyak.» Nyɛ ɛ sɛɛg'enaka sok bhwoob ɛ Zɛɛb mot nyɛ nadum koŋ nɛ nɛ ɔ. Ye ɛ Zɛɛb mot di egomal bot ɛ zegwyɛ ɔ, mot di kusel esa ee di ààdi sok ɛ.

4:8 Mɛd 32.1-2.

18 Abalaam nabɛ é ààwa ɛbwaalel ɛ lɛ é nyel'ɛ met, nyɛ nawa ɛbwaalel é tɔ ghwyil ɛ Zɛɛb.
Ɛtɛp tak ɛ, nyɛ nadi nyɛ moo «Bhaab bɛtɛ nɛ membyak». Ye nasael é dáa Zɛɛb naloolɛɛ nyɛ
é: «Ye é deenek ɛ, mɛtaŋ mɛ bɛdha bɔ aadi.»
19 Eghɛŋ tak, Abalaam nabɛ é nyɛ moo nɛ membu ɛkɛɛ sa yɛ aasa membu dhet (100).
Nyɛ nabɛ é, nyɛ moo kunaa nɛ ɛsyee. Eghɛŋ nyɛ nadi ebee náá, Saala myɛl nabɛ é kwyiid
ɛ, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nabɛ é ààbula bhis.
20 Tin, nyɛ nabɛ é ààkat ɛwa ɛbwaalel ɛ lɛ nɛ Zɛɛb, nyɛ nabɛ é ààdi esa mɛso nɛ ekɛk e
Zɛɛb. Tin, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb naadyeebadjedjɛ nyɛ mɛghaaz, nyɛ nadi ebulal bhɔɔ nɛ
Zɛɛb.
21 Nyɛ nadi é nɛ boo ɛbwaalel náá, sa Zɛɛb nakɛk ɛ, nyɛ é nɛ ghwyil ɛsa yɛ.
22 Dum nɛ tɛp tak ɛ, ye di ekeaa nɛ Abalaam kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb náá: «Zɛɛb
naadjɛ nyɛ di epiki.»
23 Mɛkpa mɛ di kwyala náá: «Zɛɛb naadjɛ nyɛ di epiki ɛ» ye nabɛ é ààkwyalaa kɔ ɛsu
Abalaam nyɛ ɛmet.
24 Tin, ye nabaakwyaalaa pe é étɛp menabɛlka bot ɛ Zɛɛb zedjɛ di epiki ɔ, menabɛlka
bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb, mot nagomal Ghɛŋ'enaka Yezu pak myoŋ ɔ.
25 Nyɛ naka Yezu é ɛsyee é étɛp ɛdjak ɛ lena. Nyɛ naagomal nyɛ pak myoŋ, étɛp ɛdjɛ
mena di epiki é mis mɛ.

5

Ɛdi ɛ tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb

1 Dáa ye di náá, Zɛɛb eedjɛ mena di epiki é mis mɛ kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ ɛ lena nɛ nɛ ɛ, ye é
mena dika mos tɔ ɛgwakel nɛ nɛ kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto'aak.
2 Ye é kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu ɛ mena belaka ze ɛbela enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb ee mena
dika mos ghiŋ tɔ tak'ak. Ye é étɛp tak ɛ mena dika tɔ mɛmyaala mɛ ɛbwaalel ɛdi ɛ tɔ duma
ɛ Zɛɛb.
3 Ɛbaanyɔ náá, mena baamyaalaka esok mena dika tɔ mezuk ɛ. Etɛɛ náá, mena nɛ guka
náá, mezuk nɛ sa náá mena dika nɛ zii.
4 Zii nɛ sa náá mena dika nɛ ghwyil ɛpyet tɔ mɛbhowal, da ghwyil ɛpyet tɔ mɛbhowal
ɛsa náá mena dika nɛ ɛbwaalel.
5 Bela náá, ɛbwaalel ɛlenek ààkɔɔ mena. Etɛɛ náá, é ze ɛ Sisim na Dɛɛ ee Zɛɛb nadjɛ
mena ɛ, nyɛ eesa náá, mena dika nɛ kwyɛl nɛ nɛ tɔ ebhum elyem bena.
6 Tin, é ghɛŋ mena nadika mena dinaa ààbɛ nɛ ghwyil ɛ, é di'enek ɛ, Klisto nagwyɛ étɛp
bot ɛ mesyem é ɛwala Zɛɛb nalɛɛ ɛ.
7 Tin, ɛlyel náá, mot myaal ɛsyee étɛp sɔ mot, ye nakoozodi náá, sɔ tak é mot epiki.
Deenek, mot ɛ nɛ ghwyil ɛbela mɛghaaz mɛ ɛgwyɛ étɛp mot di esa enɛm esa ɔ.
8 Tin, Zɛɛb naatel dáa nyɛ di ekwyɛl mena ɛ: Klisto nagwyɛ kɔ ɛsu ɛ lena ɛ, é ghɛŋ mena
nadika mena dinaa bot ɛ mesyem ɛ.
9 Dáa ye di náá, ye é kɔ ɛsu buwa nyel'ɛ ɛ, mena moo nenak ɛ bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb,
ye é étɛp tak ɛ di náá, nyɛ aabaatsik mena si ɛbuk ɛ lɛ.
10 Ɛ ghɛŋ mena nadika mena dinaaka bot ɛ mɛbhuka ɛ Zɛɛb ɛ, nyɛ naabulal ɛgwakel nɛ
nena dum nɛ ɛsyee ɛ mɔn'ɛ. Nenak, dáa ye di náá, mɔn'ɛ é nɛ tsik ɛ, nɛ náá, nyɛ eebulal
ɛgwakel nɛ nena ɛ, nyɛ waatsik mena.
11 Ye tok yenek nɛ yenek, mena ɛpebaamyaalaka nɛ Zɛɛb dhaa nyel, nyɛy é mot nanɛɛg
mena tɔ ɛgwakel nɛ nɛ kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto ɔ.

Adam nɛ Yezu Klisto

12 Dáa ye di náá syem nani kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, kɔ ɛsu ɛ mot ngɔt, Adam, da syem ɛzɛdjóo ɛsyee
kɔ bɔs ɛ, deenek ɛ ɛsyee nakazɛbela bot djas, etɛɛ náá, bot djas naasyem.

4:18 Mɛk 15.5.

13 Ɛsɔk nɛ Zɛɛb nɛ djɛ etsi nɛ Moiiz, syem nadi ɛ́ ye moo kɔ bɔs. Tin, dáa etsi nadi ye
dinaa ààbɛ tak ɛ, Zɛɛb nabɛ ɛ́ ààdi ebee mesyem mɛ bot ɛ bɔs.
14 Bela náá, kana é ghɛŋ Adam kɛkum é ghɛŋ ɛ Moiiz, ɛsyee nabɛ ɛ́ nɛ ghwyil kɔ bot djas
dɔɔ nɛ bot ɛ nadi ààsyem dáa Adam mot nadi ààlooba nɛ sa Zɛɛb nalɛɛ nyɛ ɛ.
Adam nabɛ ɛ́ mbaŋa-mbaŋa mot nadi egoka nɛ ɛzyɛ ɔ.
15 Tin, ɛdjak ɛ Adam tok nɛ ghwyil ɛdi tyee wat nɛ ɛkɛɛ enɛm nɛ embɛɛ ee Zɛɛb zedjɛ mot,
mot ààsa mɛsa ɛ. Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, zukamwaa nɛ bot naagwyɛ kɔ ɛsu ɛ ɛdjak ɛ mot ngɔt.
Tin, enɛm nɛ embɛɛ ee Zɛɛb nadjɛ mena kɔ lo ɛ Yezu Klisto ɛ naatsik bot ɛbuɛpe tɔ ɛdjak ɛ
lɔɔ.
16 Deenek, ɛkɛɛ ɛ Zɛɛb di edjɛ ɛ, ye tok tyee wat nɛ syem mot ngɔt nasa ɛ. Syem ɛ Adam
naasa náá, Zɛɛb kwyesal bot ɛ bɔs ndjɛ sɔs. Tin, ɛkɛɛ Zɛɛb nadjɛ bot, bot ààsa mɛsa ɛ, ye
naasa náá, nyɛ nàkwyesal bɛ ndjɛ sɔs, ye nakoozodi náá bɛ ɛ́ nɛ bɛtɛ nɛ mesyem.
17 Yɛ bɛ náá, syem mot ngɔt naasa náá, ɛsyee di nɛ ghwyil kɔ bot ɛ bɔs ɔɔ, tin, kɔ ɛsu ɛ
tsik mot ngɔt Yezu Klisto, bot eebela enɛm nɛ embɛɛ ɛbuɛpe nɛ ɛkɛɛ epiki di esa náá, bot
di sama nɛ Yezu Klisto ɛ.
18 Nenak, syem e mot ngɔt Adam, eesa náá, bot djas kwyeselaa ndjɛ sɔs, ye ɛ́ tyee wat,
nɛ mɛsa mɛ epiki mɛ mot ngɔt Yezu Klisto nasa náá bot ɛ bɔs djas di bot ɛ epiki nɛ ɛdjɛ bɛ
tsik ɛ.
19 Dáa mot ngɔt nadi ààlooba ɛ́, ye naasa náá, bɛtɛ nɛ bot ni tɔ mesyem, deenek, ɛlooba
ɛ mot ngɔt nalooba ɛ́, yɛ eesa náá, bɛtɛ nɛ bot di bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb.
20 Eghɛŋ etsi natuula ɛ́, mesyem naabaazɛbu. Tin, edi mesyem di ebu ɛ́, enɛm nɛ embɛɛ
e Zɛɛb ɛpebu dhaa tyɛ.
21 Tin, dáa mesyem natel ghwyil'ɛ tɔ ɛsyee ɛ, ye ɛ́ deenek ɛ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb di etel
ghwyil'ɛ tɔ epiki, étɛp ɛdjɛ mena tsik na kɔm-kɔm kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka.

6

Ɛdi dáa mot zegwyɛ ɔ sok bhwoob mesyem, ɛbela tsik dum nɛ Klisto

1 Ɛ di'enek, bot aakake tin dáa? Ye goka ɛ́ bot gyee tɔ mesyem etɛɛ náá enɛm nɛ embɛɛ
e Zɛɛb neebu dhaa tyɛ?
2 Yɛ aanàkwaasael deenek, menabɛlka bot ɛ di náá, mena naazeduska tɔ tsik mesyem
ɔ, «haaa» étɛp yé mena di baakwyɛlka ɛsik tɔ tsik mesyem?
3 Bi ààgu náá, é ghɛŋ mena naduwaka Zɛɛb ɛ, menabɛlka djas nabɛ ɛ́, mena mooka mot
ngɔt nɛ Yezu Klisto? Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́ náá, mena naazegwyɛka sama nɛ nɛ.
4 Dum nɛ ɛduwa Zɛɛb'enek, mena naagwyɛ, delaa sama nɛ Klisto. Etɛɛ náá, tyee wat nɛ
dáa duma Sɛɛg nasa náá, Klisto gom pak myoŋ ɛ, deenek ɛ, menabɛlka pe aabaakɛ tɔ tsik
na bes.
5 Tin, yɛ bɛ náá, mena nadika ɛ́ mot ngɔt nɛ nɛ tɔ kɔkɔ mbi ɛsyee ɛ lɛ ɔɔ, mena aabaadika
ɛ́ mot ngɔt nɛ nɛ tɔ mbi ɛgom ɛ lɛ pak myoŋ.
6 Bot goka ɛ́ nɛ ɛgu ɛnyɔɛpe náá, mena tokapɛ mbi bot ɛ mena nadika kpaambel ɔ. Mena
naazegwyɛka, mbema é mɛlaaba sama nɛ Klisto. Etɛɛ náá, tsik epuud mena nadika nɛ yɛ
ɛ neegwyɛ. Tin, mena needi ààbaadika ekwom mesyem.
7 Etɛɛ náá, mot nagwyɛ sama nɛ Klisto ɔ, nyɛ moo ɛ́ nyɛ eezedjɛaa di epiki, nyɛ
naazepɛkaa tɔ mesyem.
8 Yɛ bɛ náá, mena eezegwyɛka sama nɛ Klisto ɔɔ, tin, mena ɛ́ nɛ ghwyil ɛdi nɛ ɛbwaalel
náá, mena waadika pe nɛ tsik sama nɛ nɛ.
9 Mena nɛ guka ɛnyɔɛpe náá, Klisto naazegomlaa pak myoŋ, nyɛ tok nɛ ghwyil
ɛbaagwyɛ. Tin, ɛsyee tokapɛ nɛ ghwyil kɔ lɛ.
10 Klisto nagwyɛ ɛ́ gwyɛa sok wat étɛp ɛsaab ghwyil mɛbwala mɛ mesyem mɛ bot ɛ bɔs.
Tin, nenak yak nyɛ moo ɛ́ nɛ tsik kɔ ɛsu ɛ Zɛɛb.
11 Ye ɛ́ tyee wat nɛ biyɔ, beeka náá, sok bhwoob mesyem, bi ɛ́ dáa bot ɛ zegwyɛ ɔ. Ɛ
di'enek, guka náá, bi ɛ́ nɛ tsik é mis mɛ Zɛɛb, kɔ ɛsu ɛgwakel nɛ Yezu Klisto.

12 Sa mesyem ààbela ghwyil kɔ mɛnyel men di náá, yɛ aaboodi é gwyɛ ɛ, sa bi ààlooba nɛ egwyes e epuud bin.
13 Sa bi ààbaawa ekyes mɛnyel men tɔ mesyem, etɛɛ náá, yɛ ɛzɛkɛwa bin tɔ ɛbiyo. Tin, djɛka Zɛɛb mɛnyel men djɛa wat dáa bot ɛ zegom pak myoŋ étɛp ɛbula tɔ tsik ɛ. Bi goka é nɛ ɛdjɛ mɛnyel men djas tɔ mɛsa mɛ étɛp ɛsa mɛsa mɛ piki.
14 Ɛ̀ di'enek, mesyem aanàbaadi nɛ ghwyil kɔ len, etɛɛ náá, bi tokapɛ si bhel etsi, bi moo é tɔ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb.

Ɛ̀sa mɛsa mɛ epiki

15 Ye é yé? Ye é náá, mena é nɛ ghwyil ɛ saka mesyem etɛɛ náá mena tokapɛ si bhel etsi, mena mooka é tɔ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb é? Yɛ aanàkwaasael deenek!
16 Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, bi é djɛ mɛnyel men nɛ mot náá, nyɛ kɔk kɔ len ɔɔ, bi aakadi é ekwom mot bi di elooba nɛ nɛ ɔ. Yɛ bɛ náá, syem é di ekɔk kɔ len ɔɔ, yɛ waadul bin tɔ ɛsyee. Yɛ kabɛ náá, Zɛɛb é di kɔk kɔ len ɔɔ, nyɛ waadjɛ bin tsik epiki.
17 Djhoobulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, biyɔ bot ɛ nadi kpaambel bɛkwom ɛ mesyem ɔ, bi moo mos é elooba nɛ lyem wat nɛ mɛlyo mɛ nadjɛaa bin ɛ.
18 Bi tokapɛ bɛkwom ɛ mesyem, bi moo é bot ɛ di esa mɛsa mɛ di náá, ye é yii epiki ɛ.
19 Mɛ kalii wak é dáa bot djas di elii é, etɛɛ náá, bi ààdyeebanyɔ ɛmɛt mɛsuk mɛ etɛp. Eghɛŋ sok, bi nabɛ é bi naawa elyem bin «dɔkɔ» tɔ ekwom e mɛsa mɛ edhuud nɛ yii ɛbiyo di edis ɛgwakel pak biyɔ nɛ Zɛɛb. Ye é dáa mos, bi goka é nɛ ɛwa elyem bin djas «dɔkɔ» tɔ ekwom e mɛsa mɛ epiki, étɛp bi needi tɔ tsik na dɛɛ.
20 Eghɛŋ bi nadi ekwom e mesyem ɛ, ɛsa mɛsa mɛ epiki nabɛ é ààdi edjoak bin.
21 Tin, bi nakabela yé, é sok bi nadi esa ee esa di edjɛ bin syen mos'aak? Esa binek dul bot ɛ tɔ ɛsyee!
22 Nenak yak, bi moo é pɛka si bhel mesyem, bi moo é tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb. Tin, sa bi bela é, ye é tsik na dɛɛ, étɛp ɛbela tsik na kɔm-kɔm bhii tak.
23 Etɛɛ náá, efute mesyem ɛ ye é ɛsyee. Tin, ɛkɛɛ yii toto Zɛɛb di edjɛ ɛ, ye é tsik na kɔm-kɔm tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka.

7

Mɛpɛka si bhel etsi

1 Bɔn nyɛɛg, bi nɛ gu ɛnyɔɛpe sa mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ bin ɛ, etɛɛ náá bi nɛ gu etsi. Bi nɛ gu náá, etsi bela ghwyil kɔ mot ɛ, é sok di náá mot dinaa nɛ tsik ɛ.
2 Djhoopokonɔɔka geka moma ɛbá: etsi ɛbá ke é náá, moma di bhaada nɛ ngom ɛ, é sok ngom di náá, nyɛ dinaa nɛ tsik ɛ. Tin, yɛ kabɛ náá, ngom eegwyɛ ɔɔ, nyɛ tokapɛ si bhel etsi ɛbá.
3 Nyɛ bela dhiiti motom sis ngom dinaa nɛ tsik'ɔɔ, nyɛ aakadjóoaa é moma mɛzɔ. Tin, ngom ɛgwyɛ ɔɔ, nyɛ moo é pɛka si bhel etsi ɛbá. Deenek, nyɛ é nɛ ghwyil ɛdi mwa dhiiti mot ààbɛ náá, nyɛ sa é ɛzɔ.
4 Ye é tyee wat nɛ biyɔ bɔn nyɛɛg bam, dum nɛ etsi, bi moo é bi eezegwyɛ etɛɛ náá, bi é mot ngɔt nɛ nyel ɛ Klisto. Ɛ̀ di'enek, bi moo é bot ɛ mot sis, mot nazegom pak myoŋ étɛp mena neesaka enɛm esa é mis mɛ Zɛɛb ɛ.
5 Etɛɛ náá, é ghɛŋ mena nadika mena dinaa ekɛka tɔ ekwosak epuud ɛ, etsi naasa náá, embee mɛkwosak mɛ esyem wyis kel. Mɛkwosak mɛ esyem tak nadi esa mɛsa tɔ mɛnyel mena. Etɛɛ náá, yɛ neewa mena tɔ tsik ɛsyee.
6 Nenak mena moo é pɛka si bhel etsi, etɛɛ náá, mena naazegwyɛka kɔ ɛsu ɛ sa nadi eke náá, mena dika ekwom ɛ. Menaka é nɛ ghwyil ɛkabaasa mɛsa mɛ Zɛɛb tyee sis, nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ, ààkabaabɛ dáa ye nadi esesaa é ghɛŋ sok tɔ bɛmɛkana mɛ etsi di náá, yɛ eezehola ɛ.

Etsi nɛ mesyem

7 Ɛ̀ di'enek, bot aakake tin dáa? Etsi ɛ esyem e? Yɛ aanàkwaasael deenek! Etɛɛ náá, ye
é dum nɛ etsi ɛ mɛ di egu sa di syem ɛ. Deenek, ye é pe di é di náá tsi nabɛ é ààlɛɛ náá: «Sa
wɔ ààwyeeb sonok», pe mɛ nabɛ é ààgu syem di edjóoaa ɛwyeeb ɛ.
8 Tin, mesyem pyet é kɔ mɛtiŋ, étɛp ɛsa náá mɛ di nɛ membi mɛ embee mɛkwosak djas.
Etɛɛ náá, etsi é pe di ààbɛ ɔɔ, pe syem é sa wat di náá ye eezegwyɛ.
9 Eghɛŋ na mwa, é sok etsi nadi ààbɛ é, mɛ nadi é nɛ tsik. Dáa mɛtiŋ nakazyɛ é, syem
eebela di.
10 Mam eezegwyɛ: Mɛtiŋ sa nabɛ náá, bot aatsak nɛ ye é, ye nakadul mam é pɛ ze ɛsyee.
11 Etɛɛ náá, mesyem eebela ze ɛkɔɔ é mɛ. Nyɛ kɔɔ mɛ dum nɛ mɛtiŋ. Kɔ ɛsu ɛ mɛtiŋ mɛ
tak ɛ mɛ zegwyɛ mos'aak.
12 Deenek, etsi é dɛɛ, tin mɛtiŋ, ye é piki, ye é dɛɛ, nɛ nyɔ.
13 Mɛtiŋ, sa nadi náá ye é mbɛɛ sonok ɛ, ye moo nɛ nam mos é ɛsyee? Yɛ aanàkwaasael
deenek! Ye é mesyem é nakus tɛp tak. Syem eelyaal nɛ tsɛɛtsɛ sa nyɛ di é. Mesyem pyet é
kɔ sa di ɛnyɔɛpe ɛ étɛp ye neegó mɛ. Ye é deenek ɛ mɛtiŋ nasa náá, mena guka náá, esyem
é mbee sonok dhaa tyɛ.

Mot ɛ si bhel mesyem

14 Mena nɛ guka náá, etsi é etɛp Sisim. Tin, mam é mot epuud, mɛ naazebɔmsaa tyee
kwom mesyem.
15 Mɛ ààgu sa mɛ di sa é, etɛɛ náá, mɛ ààsa sa lyem'am di ekwos ɛ. Tin, mɛ sa é, sa mɛ di
ebhina ɛ.
16 Nɛ tsɛɛtsɛ yɛ bɛ náá, mɛ sa é sa di náá lyem'am ààkwyɛl ɔɔ, mɛ eemyaal etsi, tin, mɛ
nɛ gu náá, etsi nɛ nyɔ.
17 Nenak, ye tok mam di esa deenek, ye é syem di tɔ lam é di esa deenek.
18 Etɛɛ náá, mɛ nɛ gu náá, ye tok nɛ sa mɛnyɔ di tɔ lam, mɛ lii deenek é dum nɛ epuud
bam. Nɛ tsɛɛtsɛ, ɛkwosak ɛsa sa di enyɔ é tɔ lam, tin, mɛ ààbela ghwyil ɛsa yɛ.
19 Etɛɛ náá, mɛ ààsa enɛm esa ee mɛ di ekwyɛl ɛsa ɛ, tin, mɛ sa é etɛp ɛbiyo ee mɛ di
ààkwyɛl ɛsa ɛ.
20 Yɛ bɛ náá, mɛ sa é, sa lyem'am di ààkwyɛl ɔɔ, ye tok mam di esa deenek. Ye é syem di
tɔ lam é di esa deenek.
21 Tin, mam mot di ekwyɛl ɛsa enɛm esa ɔ, mɛ nɛ dyeebabee ghwyil syem'ak tɔ lam, é
ghɛŋ mɛ di ekwyɛl ɛsa enɛm esa ɛ, mɛ zobela ghwyil ɛsa embee mɛsa.
22 Bela náá, tɔ bum lyem'am, mɛ nɛ dyeebamyaala nɛ etsi e Zɛɛb.
23 Ɛ̀ di'enek, mɛ ɛpebee náá, pɛ tɔ nyel'am, ye é nɛ dhiiti etsi sis di tɔ zyaala nɛ etsi esiiza
bam di ekwyɛl ɛ. Tsi tak di esa náá, mɛ di kwom etsi esyem di tɔ lam ɛ.
24 «Haa» kpaa-ghoŋ nɛ nam! Ɛzɛ aapɛk mɛ nɛ nyel'ak di edul mɛ pɛ ze ɛsyee ɛ?
25 Djhoobulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka!
Deenek, mɛ é tɔ mɛsa mɛ etsi e Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ esiiza mam. Tin, tɔ egwyes epuud, mɛ é
kwom etsi mesyem.

8

Tsik nɛ sisim Zɛɛb

1 Ɛ̀tɛp tak ɛ di náá, bot ɛ di mos sama nɛ Yezu Klisto ɔ, tokapɛ nɛ ndjɛ sɔs.
2 Etɛɛ náá, dum nɛ Yezu Klisto, tsi Sisim di edjɛ tsik ɛ naazepɛk mɛ tɔ ekwom e tsi
mesyem nɛ ɛsyee.
3 Zɛɛb naasa esa ee di náá etsi ɛ Moiiz nabɛ é ààbɛ nɛ ghwyil ɛsa ɛ, etɛɛ náá, epuud nɛ
sa elɛtɛ. Nyɛ naadhis mɔn'ɛ nɛ nyel epuud dáa menabɛlka bot ɛ mesyem, etɛɛ náá, nyɛ
neepɛk mena tɔ mesyem. Ye é deenek ɛ, Zɛɛb nawa é feŋ mesyem nadi tɔ mɛnyel mɛ bot
ɛ.
4 Zɛɛb sa deenek é etɛɛ náá, mena needika nɛ ghwyil ɛkɛ dáa e etsi di elɛɛ ɛ. Deenek,
mena aanàkabaakɛ tɔ tsik epuud, tin, mena aakakɛ é nɛ ghwyil ɛ Sisim.

5 Deenek, bot ɛ di ekɛ tɔ ghwyil epuud ɔ, bɛ sa ɛ́ mɛkwosak mɛ epuud. Tin, bot ɛ di ekɛ tɔ ghwyil Sisim ɔ, bɛ sa ɛ́ mɛkwosak mɛ Sisim.
6 Mot ɛ di ekɛ si ghwyil epuud ɔɔ, ye dul nyɛ ɛ́ é ze ɛsyee. Tin, mot ɛ di ekɛ si ghwyil Sisim ɔɔ, ye djɛ nyɛ ɛ́ tsik nɛ egwyem.
7 Etɛɛ náá, bot ɛ di ekɛ si ghwyil ekwosak epuud ɔ, bɛ ɛ́ bot ɛ mɛbhuka ɛ Zɛɛb, bɛ ààlooba nɛ etsi e Zɛɛb, bɛ tok nɛ ghwyil ɛlooba nɛ etsi é tak.
8 Bot ɛ di ekɛ si ghwyil epuud ɔ, Zɛɛb tok nɛ ghwyil ɛmyaala nɛ nɔɔ.
9 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi ààkɛ si ghwyil epuud, bi kɛ ɛ́ si ghwyil Sisim, etɛɛ náá, Sisim Zɛɛb eebe di tɔ len. Tin, mot di ààbɛ nɛ Sisim ɛ Klisto ɔ, nyɛ tok ngbɛ Klisto.
10 Ye nakoozodi náá klisto ɛ́ tɔ len, mɛnyel men aaboodi ɛ́ gwyɛ kɔ ɛsu ɛ mesyem. Tin, Sisim ɛ́ di djɛ bin tsik, etɛɛ náá, Zɛɛb naazesa náá, bi djɛaa di epiki é mis mɛ.
11 Yɛ bɛ náá Sisim mot nagomal Yezu pak myoŋ ɛ́ tɔ len ɔɔ, tin, Zɛɛb mot nagomal Klisto pak myoŋ ɔ, nyɛ aabaadjɛ tsik é mɛnyel men nazegwyɛ ɛ, kɔ ɛsu ɛ Sisim'ɛ zebe di tɔ len ɛ.
12 Ɛ di'enek, bɔn nyɛɛg, yɛ bɛ náá, bis ɛ́ nɛ kola yibɔ, ye tok kola epuud etɛɛ náá, bis neekɛ tɔ ɛkwosak epuud.
13 Etɛɛ náá, bi ɛ́ di tɔ mɛkwosak epuud ɔɔ, bi ɛ́ waagwyɛ. Tin, dum nɛ ghwyil ee Sisim di edjɛ bin ɛ, bi ɛ́ waakwak embee mɛfulu di tɔ mɛnyel men ɛ, bi aadi ɛ́ nɛ tsik.
14 Bot djas di edjɛɛdel nɛ Sisim Zɛɛb ɔ, bɛ ɛ́ bɔn ɛ Zɛɛb.
15 Etɛɛ náá, Sisim bi bela ɛ́, ye tok Sisim di ewa bin tɔ ekwom nɛ ɛbaadjɛ bin bwoo. Deenek, Sisim bi nabela ɛ́ nasa náá, bi di bɛtɛtɛ bɔn Zɛɛb, ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ Sisim yenek ɛ́ mena di eben gwood étɛp ɛtsim: «Abha!» Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́, «Saag'am!»
16 Sisim Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛpelyaal nɛ tsɛɛtsɛ nɛ sisim yenaka náá, mena moo ɛ́ bɛtɛtɛ bɔn ɛ Zɛɛb.
17 Deenek, dáa ye di náá, menaka ɛ́ bɔn bɛ ɛ, mena pe ɛ́ bɔn ɛ lyak! Nɛ tsɛɛtsɛ menaka ɛ́ bɔn ɛ lyak ɛ Zɛɛb, menaka ɛ́ bɔn ɛ lyak sama nɛ Klisto. Etɛɛ náá, mena zukeka sama nɛ nɛ ɔɔ, mena aabaadika ɛ́ sama nɛ nɛ tɔ duma yɛ.

Duma di ezyɛ ɛ

18 Mɛ bee ɛ́ ɛkɛ ɛ mezuk mɛ mena di ezukeka mos'aak, ye aanàdi tyee wat nɛ duma Zɛɛb aalyaal mena djɛmɛn ɛ.
19 Bhwak djas ɛ́ lyem pɛ ɛko é bhwood ɛwala ee Zɛɛb aalyaal duma bɔn bɛ ɛ.
20 Etɛɛ náá, bhwak djas naazeni si bhel mɛze mɛ di ààval sonok ɛ. Aàbɛ náá, ye nakwyɛl ɛdi deenek ɛ́ nɛ ɛkwosak ɛ lɛ met. Ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ mot nawa nyɛ si bhel'ɛ ɔ. Bela náá, ye dinaa nɛ ɛbwaalel.
21 Etɛɛ náá, esa ee Zɛɛb nakus djas ɛ waapɛkel si bhel mɛbwala mɛ nazesaab yɛ nɛ ɛwa yɛ tɔ ekwom ɛ. Tin, bhwak djas aabela di tɔ duma mɛpɛka sama wat nɛ bɔn ɛ Zɛɛb.
22 Mena ɛpeguka náá, dɔɔ nɛ dwoo pan mos'ak, bhwak djas ɛpesim, nɛ ɛzuk dáa moma di egwak ɛbɛl ɛ.
23 Ye tok bhwak nɛ bhwak di ezuk. Ye ɛ́ dɔɔ nɛ menabɛlka, bot ɛ nazebela Sisim dáa ɛkɛɛ mɛkɛn tɔ mɛkɛɛ mɛ Zɛɛb nakɛk ɛ, mena ɛpebaasimka tɔ elyem bena. Deenek, menaka ɛ́ tɔ bhwood náá, Zɛɛb sa náá, mena dika bɛtɛtɛ bɔn bɛ, da nyɛ ɛ́ pɛk mɛnyel mena.
24 Etɛɛ náá, mena naazebelaka tsik, ye ɛ́ tsik tak ɛ́ di edjɛ mena ɛbwaalel. Yɛ bɛ náá, bot ɛ ɛpebee sa dinaa bot ɛ nɛ ɛbwaalel nɛ yɛ ɔɔ, yenek tokapɛ ɛbwaalel. Ye ɛ́ ɛzɛ baadi nɛ ɛbwaalel nɛ sa nyɛ di ebee ɛ?
25 Tin, ye ɛ́ bɛ náá, menaka ɛ́ nɛ ɛbwaalel nɛ sa dinaa mena ààbeeka ɔɔ, mena waawaka zii é bhwood.
26 Ye ɛ́ tyee wat nɛ Sisim. Sisim ɛpebaakwyee mena, etɛɛ náá, menaka ɛ́ nɛ elɛtɛ. Mena ààguka ɛdjaala dáa mena di egoka ɛ. Tin, Sisim nyɛ ɛ́ met ɛpedjaala Zɛɛb étɛp'ena etɔɔla nɛ mɛkpa mɛ di náá, mot tok nɛ ghwyil ɛlii ɛ.
27 Tin, Zɛɛb mot di ebee tɔ ebhum elyem e bot ɔ nɛ gu sa Sisim di ekwyɛl ɛwaab ɛ. Etɛɛ náá, Sisim ɛpedjaala Zɛɛb étɛp bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, dáa nyɛy Zɛɛb di ekwyɛl ɛ.

28 Mena nɛ baaguka náá, esonok djas é ɛnyɔɛpe étɛp bot ɛ di ekwyɛl Zɛɛb ɔ, bot ɛ nyɛ
nadjóo tɔ ɛkwosak ɛ lɛ ɔ.
29 Etɛɛ náá, Zɛɛb naazegu bɛ, nyɛ naabaazesa náá, bɛ nɔŋel nɛ mɔn'ɛ, etɛɛ náá, mɔn'ɛ tak
needi mɔn mɛdjɔak mɛ bɛtɛ nɛ bɔn nyɛɛg.
30 Bot ɛ di náá, Zɛɛb naazesɛ́ɛ bɛ ɔ, nyɛ naadjóo bɛ. Bot ɛ nyɛ nazedjóo ɔ, nyɛ naazedjɛ
bɛ di epiki é mis mɛ, nɛ ɛbaasa náá, bɛ bela di tɔ duma yɛ.

Mɛbɔk mɛ kwyɛl ɛ Zɛɛb

31 Mena aakabaake dáa? Yɛ bɛ náá, Zɛɛb é pɛ yenabɛl kyee ɔɔ, ɛzɛ aabaadi nɛ ghwyil
ɛkwak mena?
32 Nyɛy mot di náá nyɛ nabɛ é ààsa náá mɔn'ɛ Yezu di ngbɛ met ɔ, nyɛ naaka nyɛ buwa kɔ
ɛsu ɛ menabɛlka djas.
«Haa» dum nɛ mɔn'ɛ, nyɛ aadi ààdjɛ mena esonok djas tɔ enɛm nɛ embɛɛ bɛ dáa?
33 Ɛzɛ aapit bot ɛ Zɛɛb nazesɛ́ɛ ɔ? Mot tok, etɛɛ náá, ye é Zɛɛb ɛ di eke nɛ bot ɛ nyɛ nasɛ́ɛ ɔ
náá, bɛ é bot ɛ epiki.
34 Ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛwa bɛ é feŋ? Mot tok, etɛɛ náá, Yezu Klisto é mot nagwyɛ da gom bhis
ɛsyee ɔ. Nyɛ é pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb, nyɛ ɛpedjaala kɔ ɛsu ɛ lena.
35 Ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛbɛk mena nɛ kwyɛl ɛ Klisto?
Ye é nɛ ghwyil ɛdi mezuk e, ghoŋ e, mɛtiiga, za, eduuba e, etɛp di nɛ ghwyil ɛgó bot ɛ,
nɛghu ɛsyee?
36 Ekwyala lɛɛ é náá:
«Ye é kɔ ɛsu ɛ lɔ ɛ, mena di é mɛwala djas seeba e ɛsyee,
bɛ kabee mena é tyee Etaa bɛ di edul étɛp kɛtsakaa ɛ.»
37 Tin, mena naazekwakeka etɛp binek djas boo kwaka, kɔ ɛsu ɛ mot nazekwyɛl mena ɔ.
38 Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ nɛ guka náá, dhiiti sonok tok nɛ ghwyil ɛdis kwyɛl Zɛɛb di nɛ yɛ nɛ nena
ɛ:
Ye nakoozodi ɛsyee nɛghu tsik,
ye nakoozodi efofop, ye nakoozodi bɛdhiiti ekukuma, nɛghu membi mɛ mɛbwala mɛ di
pɛ tɔ gwoo ɔ,
ye nakoozodi etɛp e mos nɛghu etɛp e djɛmɛn,
39 ye nakoozodi esa e mɛbwala mɛ di tɔ gwoo nɛghu pɛ si bɔs ɛ,
ààkobɛ-bɛak sa wat nakusaa-kusak ɛ,
ye tok nɛ sa wat di nɛ ghwyil ɛ wa ndje tɔ kwyɛl di pak bis nɛ Zɛɛb ɛ.
Zɛɛb naalyaal mena kwyɛl tak kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka.

9

Zɛɛb nasɛ́ɛ ɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl

1 Sa mɛ aalɛɛ é, ye é etsɛɛtsɛ, mɛ ààlɛɛ etsal, etɛɛ náá, mɛ é mot ɛ Klisto, Sisim na Dɛɛ
ɛpelyaal tɔ esiiza bam náá, mɛ lɛɛ é sa di tsɛɛtsɛ ɛ.
2 Lyem'am é nɛ boo ghoŋ dhaa tyɛ, nɛ pel wat di náá yɛ ààsi ɛ.
3 Nɛ tsɛɛtsɛ, ɛkwosak ɛ lam é náá, mam ɛmet bela ekɛlok ɛ Zɛɛb, mɛ neebɛka nɛ Klisto
étɛp mɛ neesa sa di enyɔ dum nɛ bɔn nyɛɛg bam, bot ɛ mbyak'am.
4 Bɔn nyɛɛg bam tak é, bot ɛ mbyak Yisalaɛl. Zɛɛb naasa náá, bɛ di bɔn bɛ, nyɛ naalyaal
bɛ duma yɛ. Nyɛ naasa ɛbhɛŋ nɛ nɔɔ, nyɛ naadjɛ bɛ Etsi. Nyɛ naalyaal bɛ dáa bɛ di egoka
nɛ ɛduwal nyɛ ɛ, nyɛ naadjɛ bɛ ekɛk.
5 Bɛ nadi é bɔn bɛdha ɛ bɛbhaab Zɛɛb naloozesɛ́ɛ ɔ. Dɔɔ nɛ Klisto pe, tyee mot, nyɛ nabyel
é tɔ lɔɔg bɛdha bɛbhaab bot ɛ mbyak binɔk. Nyɛy mot di Zɛɛb kɔ esonok djas ɔ, beta náá,
duu di nɛ nɛ kɔm-kɔm. Amɛn.
6 Yɛ ààkwyɛl ɛlɛɛ náá, mɛkpa mɛ Zɛɛb ààkaval. Etɛɛ náá, ye tok bot di kɔ kyee dik Yisalaɛl
djas ɔ, di bɔn bɛdha bhaab mot nadi edjóoaa Yisalaɛl ɔ.

7 Deenek, bɔn Abalaam djas tok bɔn nadus tɔ mɔ'ɛ ɔ, etɛɛ náá, Zɛɛb nalɛɛ nɛ Abalaam ɛ
náá: «Ye é dum nɛ Izak ɛ, wɔ aabela bɛdha mɛ nakɛk wɔ ɛ.»
8 Ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, ye tok bɔn di ebyel dáa bot di ezyɛ nɛ ɛbyel ɔ di bɔn ɛ Zɛɛb, ye é bɔn
nabyel dáa Zɛɛb nakɛk ɔ di ebeea dáa bɛtɛtɛ bɛdha.
9 Etɛɛ náá, mɛkpa mɛ ekɛk e Zɛɛb nalɛɛ é náá: «É ɛwala bot di'ak, é mbu di ezyɛ yenek,
mɛ aabula wak, mɛ aabela é, Saala eezebya mɔn motom.»
10 Yɛ ààpasik tin, dhjoobaataalaka nɛ Lebeka, mɛwas mɛ nabɛ é bɔn sɛɛg ngɔt, sɛɛg'ɔɔ
tak nabɛ é Izak bhaab'enaka.
11 Ye nabɛ é mɛwas ɛ Lebeka bɛbá binɔk dinaa ààbyel, bɛ nabɛ é bɛ dinaa ààsa enɛm
esa, ààsa ɛbiyo é ghɛŋ Zɛɛb nalii nɛ Lebeka ɛ, etɛɛ náá, ekɛk bɛ needi kɔm-kɔm.
12 Ekɛk e tak sɛɛ é tɔ ɛkwosak ɛ lɛ, nɛ ndjóoel nyɛ di edjóo bot ɛ, ààbɛ kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɛ
bot di esa ɛ. Tin, nyɛ nake nɛ Lebeka é náá: «Mɔn mɛgwyak mɔ aadi é mot-mɛsa mɛ mɔn
aabɔɔba nyɛ ɔ.»
13 Dáa, ekwyala di elɛɛ é náá:
«Mɛ eetɔ́ Zakɔɔb, mɛ eebet Ezau.»
14 Ɛ di'enek, mena aakake tin dáa? Zɛɛb tok piki? Yɛ aanàkwaasael deenek!
15 Tin, nyɛ eezɛke nɛ Moiiz náá: «Mɛ waagek ghoŋ nɛ mot lyem'am aakwyɛl náá, mɛ
gek nyɛ ghoŋ ɔ, nɛghu ɛkwyɛɛg mot di náá lyem'am aakwyɛl náá, mɛ kwyɛɛg ɔ.»
16 Deenek, ye tok ɛkwosak ɛ mot, ààkobɛ-bɛak nɛ ghwyil mot, ye é nɛ ɛkwosak ɛ boo
lyem ghoŋ Zɛɛb nyɛy ɛmet.
17 Zɛɛb nalɛɛ nɛ mɛkoozi mɛ dik Eziptɛ tɔ ekwyala ɛ náá: «Mɛ nasa náá, wɔ di mɛkoozi ɛ,
etɛɛ náá, dum nɛ nɔ, mɛ neelyaal mɛbwala mam, étɛp din ɛ lam neegek kɔ ɛko ɛ bɔs djas.»
18 Deenek, Zɛɛb nɛ gek ghoŋ nɛ mot lyem'ɛ di kwyɛl náá nyɛ gek nyɛ ghoŋ ɔ, é sok nyɛ
di ekwyɛl ɛ, nyɛ nɛ sa náá mot lyel lyem.

Zɛɛb sɛ́ɛ bot ɛ nɛ lyem'ɛ met

19 Wɔ é nɛ ghwyil ɛke nɛ nam náá: «Étɛp yé, Zɛɛb di ebaadul mena mɛlɔ? Deenek, ɛzɛ
aakoodi nɛ ghwyil ɛmaad lyem sok ɛkwosak ɛlɛ?»
20 Wɔy, wɔy é yɔ zɛ, wɔy mot epuud, étɛp wɔ neesuu mɛso nɛ Zɛɛb? Bhe dyak nɛdji mot
namɛ yɛ ɔ ɛ náá: «Étɛp yé wɔ mɛ mɛ dáak e?»
21 Mot di emɛ mɛbhe mɛ dyak ɔ, nyɛ é nɛ ghwyil ɛmɛ sa nyɛ di ekwyɛl ɛ nɛ pɔtɔ dyak.
Deenek, nɛ pɔtɔ dyak tak wat, nyɛ é nɛ ghwyil ɛmɛ mɛbhe mɛ dyak e ghoŋ nɛghu mɛbhe
dyak ee bot di ebe mɛlu mɛ djas ɛ.
22 Tin, dáa Zɛɛb nadi ekwyɛl é ɛlyaal ɛbuk ɛ lɛ, nɛ mɛbwala mɛ. Bela náá, nyɛ
naadyeebamaad lyem kɔ ɛsu ɛ bot ɛ nadi egoka nɛ ɛbuk ɛ lɛ, bot ɛ nadi egoka nɛ ɛsyee
ɔ.
23 Tin, nyɛ nabaakwyɛl ɛ lyaal ɛ dáa mɛkas mɛ di eval ɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ. Bot ɛ nyɛ di nɛ
boo lyem ghoŋ nɛ nɔɔ ɔ, bot ɛ nyɛ naloozesɛ́ɛ étɛp bɛ neebela di tɔ mɛkas mɛ ɔ.
24 Bot ɛ tak é menabɛlka, menabɛlka bot ɛ nyɛ nadjóo ɔ, ààkabɛ tɔ sama eYuda nɛ eYuda,
ye é, dɔɔ nɛ tɔ sama bot ɛ membyak mesis.
25 Ye é dáa nyɛ nalɛɛ tɔ mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa Oze ɛ:
«Bot ɛ nabɛ náá, bɛ tok bot mbyak'am ɔ,
mɛ aakadjóo bɛ ɛ, bot ɛ mbyak'am,
bot ɛ mbyak mɛ nadi ààkwyɛl ɔ,
mɛ aakadjóo bɛ ɛ, bot ɛ mɛ di ekwyɛl ɔ.
26 Tin, edi bɛ nake nɛ nɔɔ náá: “Bi tok bot ɛ mbyak'am ɔ”,
bɛ aakadjóoaa ɛ bɔn ɛ Zɛɛb di nɛ tsik ɔ.»

9:7 Mɛk 21.12. **9:9** Mɛk 18.10,14. **9:12** Mɛk 25.23. **9:13** Mɛk 25.23; Mal 1.2-3. **9:15** Ɛwy 33.19. **9:17** Ɛwy 9.16. **9:20** Eza 29.16. **9:21** Zel 18.6. **9:25** Oze 2.25. **9:26** Oze 2.1.

27 Deenek, ngoolel-mɛkpa Izayi pɛ yɛ kyee, nyɛ nadi etuud dum nɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl
ɛ náá: «Ye nakoozodi náá, bot ɛ mbyak Yisalaɛl nadi é ɛbuɛpe dáa bɛsyɛ engwoob boo dii
mɛsɔn ɔ, ye é ba bim bot pak bot aalik ɔ é kwaabela tsik,
28 etɛɛ náá, sa Ghɛŋ nake náá, nyɛ aasa ɛ, nyɛ waasa yɛ djas ghal-ghal kɔ ɛko ɛ bɔs.»
29 Ye é dáa Ezayi nazeloolɛɛ ɛ:
«Ye é pe di é ààdi náá, Ghɛŋ Sabhaɔt* nabɛ é ààlik mena ba bɛdha ɔɔ,
pe bot moo é dáa ghaada Sodɔm,
Pe bot ɛ tyee wat nɛ ghaada Ghomɔɔd.»

Zɛɛb waasa náá, bot djas di edum koŋ nɛ Yezu Klisto ɔ di bot ɛ epiki

30 Mena aakeka dáa? Bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ nabɛ é ààdi esaa náá, bɛ di bot
ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb. Tin, Zɛɛb naabee bɛ dáa bot ɛ epiki kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb.
31 Bela náá, bot ɛ mbyak Yisalaɛl, bot ɛ nadi esaa náá bɛ di bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb dáa
Etsi di elɛɛ ɛ, bɛ nabɛ é ààbela yɛ.
32 Bɛ nadi ààbela yɛ étɛp yé? Etɛɛ náá, bɛ nabɛ é ààdi esaa náá, bɛ di bot ɛ epiki é mis
mɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛdum koŋ ɛ lɔɔ nɛ nɛ. Bɛ nadi egek ɛ náá, bɛ aadi é epiki bot dum nɛ mɛsa
mɔɔ. Bɛ eekɔa é ɛkok ɛ di esa náá, bot bema ɛbɛk ɛ.
33 Ekwyala lɛɛ ɛ náá:
«Beeka, mɛ eewa tɔ ghaada Siyɔn,
ɛkok ɛ di esa náá, bot bema ɛbɛk ɛ,
bat ɛkok di ekwyesal bot ɛ.
Tin, mot di edum koŋ nɛ ɛkok ɛ tak ɔ,
nyɛ aanàkwaadhuselaa.»

10

1 Bɔn nyɛɛg bam, ɛkwosak ɛ lyem'am nɛ mendjaala mam pɛ daa Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ bot ɛ
mbyak eYuda é náá, bɛ bela tsik.
2 Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ é nɛ ghwyil ɛdi tyaa-sɛs edi yɔɔ náá, bɛ nɛ sa zii tɔ ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb. Tin,
zii ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb tak nɛ bu ɛdjak tɔ tak.
3 Ɛ̀ di'enek, bɛ nabɛ é àànyɔ ɛtiibal dáa Zɛɛb di esa náá, mot di mot epiki é mis mɛ ɛ.
Tin, bɛ naasa yɔbɔ mɛpek mɛ ɛdi epiki e bot nɛ mɛghwyil mɔɔ met. Ɛ̀ di'enek, bɛ nabɛ é
ààlooba nɛ dáa Zɛɛb di esa étɛp mot needi mot epiki ɛ.
4 Etɛɛ náá, ɛtuula ɛ Klisto nabɛ é ɛsik ɛ Etsi ɛ Moiiz, étɛp bot djas di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ
needjɛaa di epiki é mis mɛ Zɛɛb.

Tsik é yii bot djas di edum koŋ nɛ Ghɛŋ ɔ

5 Beeka sa Moiiz nakwyal dum nɛ dáa mot di egoka nɛ ɛsa étɛp nyɛ needi mot epiki
dum nɛ etsi ɛ: «Mot di ekɛ dáa mɛtiŋ mɛ etsi di elɛɛ ɔ, nyɛ aadi nɛ tsik kɔ ɛsu ɛ tak.»
6 Tin, gwakeka dáa ye di ekeaa, étɛp mot needjɛaa di epiki kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb
ɛ: «Sa wɔ ààke tɔ lyem'ɔ náá: Ɛzɛ aabyet tɔ gwoo?» Ye kwyɛl é, ɛsil Klisto kɔ ɛko ɛ bɔs.
7 Sa wɔ ààke-keak tɔ lyem'ɔ náá: «Ɛzɛ ààsul tɔ guk di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ?» Ye kwyɛl ɛlɛɛ é,
ɛkɛwyisal Klisto pak myoŋ.
8 Ye lɛɛ yé? Ye lɛɛ é náá: «Mɛkpa mɛ Zɛɛb é eezekunaa nɛ nɔ, ye é pɛ tɔ nuub'ɔ, nɛ tɔ
lyem'ɔ.» Mɛkpa mɛ tak é bhaadal ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ee bis di egoola ɛ.
9 Deenek yɛ bɛ náá, pɛ tɔ nuub'ɔ wɔ eemyaal é mis mɛ bot djas náá, Yezu é Ghɛŋ ɔɔ, yɛ
bɛ náá, wɔ eemyaal nɛ lyem'ɔ wat náá, Zɛɛb naagomal nyɛ pak myoŋ ɔɔ, wɔ aabela tsik.
10 Etɛɛ náá, bot dum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ tɔ lyem. Tin, Zɛɛb djɛ mot di epiki ɛ, nyɛ di edum koŋ
nɛ nɛ ɔ. Ye é nɛ nuub ɛ mot di emyaal ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb, da Zɛɛb é ɛtsik nyɛ.
11 Ekwyala lɛɛ é náá: «Mot aadum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ aanàkwadhuselaa.»

9:28 Eza 10.22-23. * **9:29** *Ghɛŋ Sabhaɔt* ye kwyɛl ɛlɛɛ é, Zɛɛb bɛghɛl. **9:29** Eza 1.9; Mɛk 19.23-28. **9:33** Eza 28.16.
10:5 Msa 18.5. **10:7** Luk 8.31. **10:8** Dɛt 9.4; 30.12-14. **10:11** Eza 28.16.

12 Ɛ di'enek, ye tok nɛ mbɛk pak bot ɛ mbyak eYuda nɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk. Etɛɛ náá,
bɔɔ djas djóo é Ghɛŋ ngɔt, nyɛ sa enɛm esa bɛ é nɛ bot djas di edjóo nyɛ ɔ.
13 Tin, ekwyala lɛɛ é náá: «Mot di edjóo din ɛ Ghɛŋ ɔ aabela tsik.»
14 «Haa» bɛ aakodjóo nyɛ dáa, yɛ bɛ náá, bɛ ààpadum koŋ nɛ nɛ ɔɔ? «Haa» bɛ aadum koŋ
nɛ nɛ dáa, yɛ bɛ náá, bɛ ààpagwak bot é lii dum nɛ ɔɔ? «Haa» bɛ aagwak bot é lii dum nɛ
nɛ dáa, yɛ bɛ náá, ye tok nɛ bot ɛ di elii dum nɛ nɛ ɔɔ?
15 Tin, bɛ aakogoola yɛ dáa? Yɛ bɛ náá ye tok nɛ mot lwomaa étɛp tak ɔɔ. Ye é dáa
ekwyala di elɛɛ náá: «Enɛm, nɛ mɛbɔ mɛ bot ɛ di egoola embɛɛ mɛbhaadal ɔ!»
16 Tin, bot djas nabɛ é ààlooba nɛ Mbɛɛ Bhaadal. Ngoolel-mɛkpa Ezayi naake náá:
«Ghɛŋ, ɛzɛ myaal Mbɛɛ Bhaadal bis goola ɛ?»
17 É di'enek, guka náá, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb dus é tɔ ɛgwak Mbɛɛ Bhaadal nagoolaa ɛ. Tin,
Mbɛɛ Bhaadal tak é mɛkpa ɛ Klisto.
18 Ɛ di'enek, mɛ é tin edji náá, eYuda nabɛ é ààgwak bhaadal tak e? Tin, yɛ bɛ é, bɛ
naagwak ɔɔ! Ekwyala lɛɛ é náá:
«Tuud bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naagek kɔ ɛko ɛ bɔs djas,
mɛkpa mɔɔ naadjala kɔ ɛko ɛ bɔs djas.»
19 Mɛ ɛpebaadji náá, bot ɛ mbyak Yisalaɛl nabɛ é àànyɔ ɛmɛt lo mɛsɔ mɛ tak e? Tin,
pookogwakeka dáa Moiiz nayala ɛ:
«Zɛɛb ke é, mɛ aasa náá, bi di nɛ mbee lyem nɛ bot ɛ di ààkodi bot ɛ tɛtɛ mbyak ɔ,
mɛ waabesal bin náá, bi di nɛ ɛbuk nɛ bot ɛ mbyak di ààbɛ nɛ mɛtselal ɔ.»
20 Ezayi naabalazɛke náá:
«Zɛɛb ke é náá: Bot ɛ nadi ààsaa mɛ ɔ naabela mɛ,
mɛ naatel nyel'am nɛ bot ɛ nadi ààwaab dhiiti sonok nɛ nam ɔ.»
21 Tin, kɔ ɛsu ɛ bot ɛ Yisalaɛl, Zɛɛb naabaake náá:
«Mɛlu djas, mɛ naabɛɛ mɛmbɔ mam nɛ bot ɛ mbyak di ààlooba nɛ nam ɔ,
bot ɛ mengat.»

11

Zɛɛb ààpaliig bot ɛ mbyak Yisalaɛl koŋ

1 Deenek, mɛ dji é náá: Zɛɛb eebyen bot bɛ? Yɛ aanàkwaasael deenek! Etɛɛ náá, mam
ɛmet é mot mbyak Yisalaɛl, dha ɛ Abalaam, mɛ é ngɔt tɔ bot ɛ mbyak Bɛɛzamɛ.
2 Zɛɛb ààpabyen bot bɛ nyɛ naloozesée ɔ. Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe sa ekwyala di elɛɛ ɛ, e di
ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli di emwana nɛ Zɛɛb dum nɛ mɛfulu mɛ bɔn ɛ Yisalaɛl ɛ:
3 «Ghɛŋ, bɛ naagó bɛngoolel ɛ mɛkpa mɔ, bɛ naabwak emesa ebuwa bɔ, mɛ kalik é mam
ɛmet. Tin, bɛ ɛpesaŋ ɛgó ɛ mɛ.»
4 Tin, Zɛɛb nakayala nyɛ dáa? «Mɛ dinaa nɛ bot bɛmil ɛtɛn nɛ ebá mɛ baal ɔ di náá, bɛ
dinaa ààpakwyit mɛboŋ mɔɔ si sok bhwoob zɛɛb di edjóoaa Bhal ɛ.»
5 Ye é tyee wat, nɛ é mɛwala mɛ bot di'ak. Ye é nɛ ba bim bwak tɔ bot Zɛɛb nasée tɔ enɛm
nɛ embɛɛ bɛ.
6 Nyɛ nasée bɛ é tɔ enɛm nɛ embɛɛ, ààbɛ kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɔɔ. Ye é pe di ààdi deenek ɔɔ, pe
enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb tokapɛ enɛm nɛ embɛɛ.
7 Bot aakake tin dáa? Bot ɛ Yisalaɛl ààpabela sa bɛ nadi esaŋ ɛ. Tin, bot ɛ Zɛɛb nasée ɔ,
bɛ naabela sa bɛ nadi esaŋ ɛ. Yɛ kabɛ bɛdhiiti bot ɛ Yisalaɛl ɔɔ, bɛ nabɛ é ààbɛ nɛ ghwyil
ɛmɛt etɛp binek.
8 Ye é dáa ekwyala di elɛɛ ɛ: «Zɛɛb naasa náá, esisim bɔɔ di ààmɛt etɛp tak, nyɛ naadipal
mis mɔɔ, étɛp bɛ needi ààbee, diyal mɛlɔ mɔɔ dɔɔ nɛ dwoo pan mos'ak, étɛp bɛ needi
ààgwak.»
9 Tin, mɛkoozi Dhavid naabaake náá:
«Mɛbyoŋ mɔɔ di nɛ nɔɔ laab,

10:13 Zol 3.5. **10:15** Eza 52.7. **10:16** Eza 53.1. **10:21** Mɛd 19.5; Dɛt 32.2. **11:1** Fil 3.5. **11:4** Bm1 19.18.

ye di nɛ nɔɔ ɛwyet,
ye di nɛ nɔɔ di nɔɔ ɛbɛk aakwyesal bɛ ɛ,
da bɛ ɛ́ bela feŋ bɛ di egoka nɛ yɛ ɛ.
10 Beta náá, mis mɔɔ ghomela,
bɛ di ààkanyaa sok,
bɛ gheedi nɛ ekoŋ nyaka.»
11 Deenek, mɛ ɛpedji náá: Eghɛŋ eYuda nabema ɛbɛk ɛ́, bɛ nakadi ɛ́ tɔ ndjɛ kɔm-kɔm e?
Yɛ aanàkwaasael deenek! Tin, kɔ ɛsu ɛdjak ɛ lɔɔ, tsik naadjɛaa bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak
eYuda ɔ etɛɛ náá, ye neekpaa bot ɛ mbyak eYuda lyem.
12 Tin, yɛ bɛ náá, ɛdjak ɛ eYuda naasa náá, bot ɛ bɔs bela mɛvu mɛ Sisim ɔɔ, yɛ bɛ náá
ndjɛ yɔɔ naasa náá bot ɛ membyak mesis bela mɛvu ɔɔ, «haa» mɛvu mɛ bot ɛ bɔs aakadi
dáa, yɛ di náá, bɛtɛ nɛ bot ɛ mbyak eYuda eebulal elyem nɛ Zɛɛb étɛp tsik'ɔɔ ɛ?

Tsik bot di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ

13 Mɛ kalii wak nenak ɛ́ nɛ biyɔ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ: Mɛ ɛ́ mot lwoma étɛp
bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Dáa ye di deenek ɛ, mam, mɛ ɛpemyaala nɛ mɛsa mam.
14 Mɛ sa deenek ɛ́, étɛp ye neekpaa bɔn nyɛɛg bam bot ɛ mbyak eYuda lyem. Ye ɛ́ etɛɛ
náá, ba bim bot pak'ɔɔ neetsak.
15 Etɛɛ náá, é ghɛŋ Zɛɛb nalum bot ɛ mbyak eYuda koŋ ɛ, ye naasa náá, bot ɛ bɔs bulal
ɛgwakel nɛ Zɛɛb. «Haa» yɛ aakadi dáa, é ghɛŋ Zɛɛb aasa náá, ɛgwakel bula bula sis nɛ bot
ɛ mbyak eYuda ɛ? Nɛ tsɛɛtsɛ, yɛ aadi ɛ́ dáa bot aadus tɔ ɛsyee bula tɔ tsik ɛ!
16 Yɛ bɛ náá, tom mapa eedjɛaa nɛ Zɛɛb ɔɔ, ye lɛɛ ɛ́ náá, djas ɛ́ tak moo ɛ́ dɛɛ. Yɛ bɛ náá,
ekaŋal e le ɛ́ dɛɛ ɔɔ, deenek, elɛɛ e le tak pe ɛ́ dɛɛ.
17 Bot ɛ Yisalaɛl ɛ́ dáa le oliv ee Zɛɛb natsaal bɛdhiiti elɛɛ ɛ. Tin, wɔ mot di ààbɛ mot
mbyak eYuda ɔ, wɔ ɛ́ dáa lɛɛ le oliv dik, wɔ eezɛbotelaa pak elɛɛ e le tak. Nenak, biyɔ djas
lɔɔg bi ɛ́ nɛ ghwyil dɛ mbɛɛ mɛdii mɛ le yenek di edus tɔ ekaŋal ɛ.
18 Ɛ́tɛp tak ɛ di náá, sa wɔ ààbyasal elɛɛ natsaalaa ɛ. «Haa» ye ɛ́ yaa ɛbet wɔ aakosa? Ye
tok wɔy di edjɛ ekaŋal ghwyil, ye ɛ́ ekaŋal ɛ di edjɛ wɔ ghwyil.
19 Deenek, wɔ ɛ́ nɛ ghwyil ɛke náá: «Elɛɛ bak natsaalaa ɛ́ étɛp mɛ neebomelaa é di yɔɔ.»
20 Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ. Elɛɛ binek natsaalaa ɛ́ etɛɛ náá, ye nabɛ ɛ́ ààbɛ nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Wɔy
botelaa é di'enek ɛ kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ zɛɛb. Tin, sa wɔ ààsa ɛbet, kaaba Zɛɛb.
21 Tin, tyee wat nɛ dáa Zɛɛb naatsaal elɛɛ e le nabɛaa ɛ, wɔ koobaka é kaab náá, nyɛ
ɛzɛkɛbaasa nɛ nɔ deenek.
22 Beea dáa Zɛɛb di elyaal é ɛwala wat, enɛm esa bɛ nɛ ɛlyel ɛ mɛtiŋ mɛ: Nyɛ nɛ byo nɛ
bot ɛ di esa mesyem ɔ. Nyɛ nɛ tel wɔ enɛm esa bɛ. Tin, wɔ goka ɛ́ nɛ ɛwa ɛbwaalel tɔ enɛm
esa bɛ, yɛ di ààbɛ deenek ɔɔ, wɔ aatsaalaa dáa lɛɛ le.
23 Bot ɛ mbyak eYuda ɛbulal ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb ɔɔ, Zɛɛb ɛ́ nɛ ghwyil ɛbaabomal bɛ
bomela sis é di bɛ nadi sok ɔ.
24 Wɔ ɛ́ tɛtɛ lɛɛ le oliv dik ee Zɛɛb natsaal da botal ɛ. Aàbɛ tyee le oliv nabɛaa bɛak ɛ. Yɛ
kabɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bɛ ɛ́ dáa etɛtɛ elɛɛ le oliv nabɛaa bɛak ɛ. Zɛɛb ɛ́ nɛ ghwyil ɛbomal
bɛ bomela sis é di bɛ nadi sok ɔ.

Tsik mɛsik e bot ɛ mbyak Yisalaɛl

25 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ ɛpekwyɛl náá, bi gu etɛp e Zɛɛb di syela ɛ, deenek ɛ bi aagu náá,
bi tok bɛtsoŋ ɛ bot. Mɛlyel mɛ lyem mɛ bɛdhiiti bot tɔ sama bot ɛ Yisalaɛl aabɔya kɛkum
ɛlu ɛ bot ɛ membyak mesis djas aabela tsik ɛ.
26 Ye ɛ́ deenek ɛ bot ɛ Yisalaɛl djas aabela tsik, dáa ekwyala di elɛɛ ɛ:
«Mot aazɛpɛk bot ɔ aadus ɛ pɛ Siyɔn,
nyɛ aadis esa di ààduwal Zɛɛb tɔ sama bɛdha ɛ Zakɔɔb.
27 Yenek ɛ́ ɛbhɛŋ ɛ lam mɛ aasa nɛ nɔɔ,
é ghɛŋ mɛ aadis mesyem mɔɔ ɛ.»

11:10 Dɛt 29.3; Eza 6.10; 29.10. **11:27** Eza 59.20-21; 27.9.

28 Yɛ bɛ náá, nɛ tsɛɛtsɛ bɛ eebyen Mbɛɛ Bhaadal ɔɔ, bɛ é bot ɛ mɛbhuka ɛ Zɛɛb étɛp enɛm
bin. Tin, yɛ kabɛ dum nɛ dáa Zɛɛb séɛ ɔɔ, Zɛɛb nɛ kwyɛl bɛ kɔ ɛsu ɛ bɛpaa bɔɔ.
29 Etɛɛ náá, Zɛɛb ààdɛk ɛkɛɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ, nyɛ ààswoola esiiza bɛ dum nɛ bot ɛ nyɛ
nazedjóo ɔ.
30 Eghɛŋ sok, bi naabyen ɛlooba nɛ Zɛɛb, nenak yak, bi eezegu boo lyem ghoŋ ɛ Zɛɛb,
etɛɛ náá, bot ɛ mbyak eYuda naabyen ɛlooba nɛ Zɛɛb.
31 Tyee wat nɛ bɔɔ pe, nenak bɛ eebyen ɛlooba etɛɛ náá, boo lyem ghoŋ ɛ Zɛɛb needi nɛ
nen. Deenek, etɛɛ náá, bɔɔ pe neebela boo lyem ghoŋ tak nenak*.
32 Etɛɛ náá, Zɛɛb eezesa náá, bot djas byen ɛlooba étɛp nyɛ neelyaal bot djas boo lyem
ghoŋ'ɛ.

Boo duu ɛ Zɛɛb

33 Ekum e Zɛɛb nɛ bɔk! Nyɛ nɛ bu etsoŋ, nyɛ nɛ bu ɛgu! Ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛpɛs epéɛ bɛ?
Ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛpiibal mɛze mɛ?
34 Dáa ekwyala di elɛɛ ɛ:
«Ɛzɛ di egu esiiza e Ghɛŋ?
Ɛzɛ aakodi lyoel yɛ?
35 Ɛzɛ nakonyɛl ɛdjɛ nyɛ sonok sok?
Etɛɛ náá, mot tak neebela efute bhii tak?»
36 Etɛɛ náá, esonok djas dus pɛ daa lɛ, ye é kɔ ɛsu ɛ lɛ esonok djas di kɔ bɔs, esonok é étɛp
ɛsa ɛkwosak ɛ lɛ. Duu di nɛ nɛ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm! Amɛn.

12

Tsik na bes sama nɛ Klisto

1 Deenek, bɔn nyɛɛg, dáa ye di náá, Zɛɛb eezelyaal boo lyem ghoŋ'ɛ nɛ nena ɛ, mɛ ɛpedjɛ
bin mɛghaaz náá, bi ka mɛnyel men dáa buwa di nɛ tsik ɛ, buwa na dɛɛ Zɛɛb di emyaala
nɛ yɛ ɛ. Deenek, ye é nɛ nen ɛ tɛtɛ mendjaala dáa ekwyala di elɛɛ ɛ.
2 Sa bi ààbaŋa mɛfulu mɛ bot ɛ bɔs'ak. Tin, betka náá, Zɛɛb nyɛ ɛmet swoola esiiza bin.
Ɛ̀ di'enek ɛ bi aagu ɛkwosak ɛ Zɛɛb: Ye é sa di enyɔ ɛ, sa nyɛ di emyaala nɛ yɛ ɛ, sa di ààbɛ
nɛ ɛtɔn ɛ.
3 Kɔ ɛsu ɛ enɛm nɛ embɛɛ ee Zɛɛb nadjɛ mɛ ɛ, mɛ lɛɛ nɛ nen é náá: Sa bi ààdi nɛ ɛghɛɛa
nyel kɛdhaa. Ye goka é náá, mot nɛ mot gu mbi mot nyɛ di é, dum nɛ yɛ ɛkɛɛ ɛdum ɛ koŋ
nɛ Zɛɛb nyɛ bela ɛ.
4 Dáa ye di náá, nyel wat mena dika nɛ yɛ nɛ bu ekyes ɛ, kyes nɛ kyes é nɛ mɛsa mɛ ye
di esa ɛ.
5 Ye nakoozodi náá, bot é ɛbuɛpe, bot moo é nyel ngɔt tɔ ɛgwakel nɛ Klisto. Deenek, bot
é tɔ ɛgwakel pak'ena dáa esum e nyel mot ngɔt.
6 Deenek, menaka é nɛ mɛkɛɛ membi-membi ee Zɛɛb nadjɛ mot nɛ mot dum nɛ enɛm
nɛ embɛɛ bɛ ɛ. Mot ngɔt tɔ len ɛbela ɛkɛɛ ɛgoola bhaadal dus pɛ daa Zɛɛb ɔɔ, nyɛ goka é nɛ
ɛsa yɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
7 Tin, ye é bɛ náá, mot ngɔt é nɛ ɛkɛɛ ɛsa mɛsa ɔɔ, nyɛ sa yɛ. Ye é bɛ náá, mot ngɔt é nɛ ɛkɛɛ
ɛlyo ɔɔ, nyɛ lyo yɛ.
8 Ye é bɛ náá, mot ɛ nɛ ɛkɛɛ ɛdjɛ bɛsɔ mɛghaaz ɔɔ, nyɛ goka é nɛ ɛsa yɛ. Yɛ bɛ náá, mot é
nɛ ɛkɛɛ ɛgwyena ɔɔ, nyɛ goka é nɛ sa yɛ nɛ mbɛɛ lyem. Yɛ bɛ náá, mot é nɛ ɛkɛɛ ɛdjɛɛd bɛsɔ
bot ɔɔ, nyɛ goka é nɛ ɛsa yɛ nɛ zii. Yɛ bɛ náá, mot é nɛ ɛkɛɛ ɛkwyee bɛdjel ɛ bot ɔɔ, nyɛ goka
é nɛ ɛsa yɛ tɔ mɛmyaala.
9 Beta náá, kwyɛl bi di nɛ yɛ ɛ, di ààbɛ nɛ mɛdhyaaz pɛ ɛko bhimis pɛ si. Byenka ɛsa
ɛbiyo, dika tɔ enɛm esa.
10 Kwyɛlaka pak'en nɛ lyem wat dáa bɔn nyɛɛg tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, kaabelka pak'en.

---

* **11:31** *nenak* tɔ bɛdhiiti bɛmɛkana, bɛ ààpake «nenak». **11:33** Eza 55.8; Mɛd 139.6,17-18. **11:35** Eza 40.13; Zel 23.18; Zɔb 15.8; 41.3. **12:8** 1Kl 12.4-12.

11 Tin, dika bot ɛ ɛsa mɛsa ɛ Ghɛŋ «waŋa-waŋa» nɛ bham djas, ààkabɛ tɔ elɛtɛ. Waka zii
tɔ ɛsa mɛsa ɛ Ghɛŋ.
12 Dika nɛ mɛmyaala kɔ ɛsu ɛ ɛbwaalel ɛ len. Dika nɛ ɛmaad ɛ lyem tɔ mezuk. Ɛ di'enek,
bi goka é nɛ ɛwa zii tɔ mendjaala.
13 Tin, kwyeeka bɔn nyɛɛg bin bot ɛ na dɛɛ di tɔ pwom ɔ. Beka bot djas di esulal pɛ yebɔ
ɛ ɛnyɔɛpe.
14 Deenek, djaalaka náá, Zɛɛb sa enɛm esa nɛ bot ɛ di etiig bin ɔ. Djaalaka náá, Zɛɛb sɛɛ
bɛ mɛtel, ààbɛ náá, nyɛ wa bɛ tɔ mbee baka.
15 Myaalaka sama nɛ bot ɛ di tɔ mɛmyaala ɔ, djeka sama nɛ bot ɛ di edje ɔ.
16 Dika tɔ ɛgwakel pak'en. Tin, sa bi ààdi bot ɛ ɛghɛɛaa nyel, dika bot ɛ mɛsila. Tin, sa
biyɔ ààbee náá, biyɔ bɛmet é zoodi bɛtsoŋ ɛ bot.
17 Sa bi ààbulal ɛbiyo mot sa wɔ ɛ nɛ ɛbiyo. Waka lyem tɔ ɛsa enɛm esa é mis mɛ bot
djas.
18 Yɛ bɛ náá ye dus é nɛ nen ɔɔ, bi é di nɛ ghwyil ɔɔ, saka náá, bi di tɔ ɛgwakel nɛ bot djas.
19 Bɔn nyɛɛg bam, pak'en sa bi ààbulal ɛbiyo nɛ ɛbiyo. Tin, betka náá, Zɛɛb nyɛy ɛmet
wa mot di esa ɛbiyo ɔ é feŋ, etɛɛ náá, Ghɛŋ lɛɛ tɔ ekwyala é náá: «Ye é mam é di egoka nɛ
ɛbulal ɛbiyo bɛ sa bin ɛ, mam é di edjɛ mot nɛ mot yɛ efute.»
20 Tin, ekwyala baalɛɛ é náá: «Ye é bɛ náá mot mɛbhuka mɔ é nɛ za, nɛghu nɛ gwyes
mɛdii ɔɔ, djɛa nyɛ. Etɛɛ náá, wɔ di esa deenek ɔɔ, ye é dhatyee náá, wɔ ɛpekɛl nyɛ da kɔ lo.»
21 Deenek, sa wɔ ààbet náá, ɛbiyo kwak wɔ. Tin, ye goka é náá, enɛm esa bɔ bela eghɛŋ
kɔ ɛbiyo.

13

Ɛlooba nɛ eKukuma

1 Mot nɛ mot goka é nɛ ɛlooba nɛ eKukuma di edjɛɛd bot kɔ bɔs ɔ. Etɛɛ náá, ghwyil
ekukuma djas dus é pɛ daa Zɛɛb. Tin, bot ɛ di ekukuma ɔ, ye é Zɛɛb ɛ nadjɛ bɛ boo e
kukuma.
2 Ɛtɛp tak ɛ di náá, mot ɛbyen ɛlooba nɛ kukuma ɔɔ, nyɛ eebyen ɛlooba nɛ lwomel Zɛɛb
nadjɛ ɛ. Tin, bot ɛ di ebyen ɛlooba ɔɔ, bɛ ɛpedul epéɛ kɔ lɔɔ.
3 Bot ɛ di esa enɛm esa ɔɔ, bɛ tok nɛ ghwyil gwak bwoo nɛ ekukuma. Tin, ye é bot ɛ di
esa embee mɛsa ɔ, di egoka nɛ ɛdi nɛ bwoo nɛ ekukuma. Wɔ kwyɛl ɛdi ààbɛ nɛ bwoo nɛ
eKukuma ɔɔ, wɔ goka é nɛ ɛsa enɛm esa, bɛ waamyaala nɛ nɔ.
4 Etɛɛ náá, ekukuma sa mɛsa mɛ Zɛɛb é étɛp ɛkwyee wɔ. Tin, yɛ bɛ náá, wɔ eesa ɛbiyo
ɔɔ, bema ba nɛ nɔɔ etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ bɛ ghwyil ɛwa bot di esa ɛbiyo ɛ é feŋ. Ɛ sok bɛ di
esa deenek ɛ, bɛ sa é mɛsa ɛ Zɛɛb, étɛp ɛlyaal ɛbiyo ɛ Zɛɛb nɛ bot ɛ di esa embee mɛsa ɔ.
5 Dum nɛ tɛp tak é di egoka náá, bot looba nɛ ekukuma, ààzobɛ-bɛak étɛp ɛkaab ɛ feŋ.
Tin, loobaka nɛ nɔɔ etɛɛ náá, bi nɛ gu tɔ ebhum elyem bin náá, ye é sa di ɛnyɔɛpe ɛ.
6 Kɔ ɛsu ɛ tak é bi di etuud membi mɛ lapo djas. Etɛɛ náá, bot ɛ di enɔɔ epata e lapo tak
ɔ sa é mɛsa Zɛɛb dum nɛ mɛsa tak.
7 Tuudka mot nɛ mot sa di egoka nɛ ɛtuudaa ɛ: Ye é bɛ náá, ye é etuud epata e lapo ɔɔ,
tuudka epata e lapo. Yɛ kabɛ dhiiti mbi etuud sis ɔɔ, tuudka yɛ, yɛ bɛ ɛlooba ɔɔ, loobaka.
Yɛ kabɛ tɛp ɛdjɛ duu ɔɔ, djɛka duu nɛ mot di egoka nɛ duu ɔ.

Kwyɛl nɛ sɔ'ɔ mot

8 Nàdi nɛ kola sɔ'ɔ mot, ye di ààbɛ kola kwyɛl bi di egoka nɛ ɛdi nɛ yɛ pak'en ɛ, etɛɛ náá,
mot di ekwyɛl bɛsɔ ɔ looba é nɛ etsi djas.
9 Ɛ di'enek, etsi lɛɛ é náá:
Sa wɔ ààsa mɛzɔ,
sa wɔ ààgó mot,
sa wɔ ààdjii sa mot,

12:14 Mat 5.44; Luk 6.28. **12:16** Eza 5.21. **12:20** Dɛt 32.35; Eka 25.21-22.

sa wɔ ààwyeeb sa mot.
Mɛtiŋ menek djas dus ɛ́ tɔ ɛkpa wat di eke náá, kwyɛla sɔ'ɔ mot dáa wɔ di ekwyɛl nyel'ɔ ɛmet ɛ.
10 Mot di ekwyɛl mɔn sɔ mot ɔ, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛsa nyɛ sa ɛbiyo. Tin, wɔ kwyɛl sɔ'ɔ mot ɔɔ, wɔ eelooba nɛ etsi djas.

Ɛ̀di ɛ ndjem étɛp ɛzyɛ ɛ Klisto

11 Saka deenek etɛɛ náá, bi nɛ gu mɛwala mena kadika mos'aak: Ye ɛ́ ɛwala mena di egoka nɛ ɛdjem é egɔ ɛ. Etɛɛ náá, tsik moo ɛ́ ɛkunaaɛpe nɛ nena dhaa-dhaŋak é ghɛŋ mena nadumka koŋ nɛ Yezu Klisto ɛ.
12 Deenek, pum moo ɛ́ ɛtsetaɛpe, mɛlem moo aalem. Djhookatka embee mɛsa mɛ di esael tɔ ghooghom ɛ, deenek, djhoonɔɔka bɛghɛl di ebeaa e mwos ɛ.
13 Djhookɛka tɔ epiki, dáa bot ɛ di ekɛ tɔ gwyɛ ɔ. Sa mena ààdika bot ɛ elangi, bot ɛ mɛzɔ. Sa mena ààdika bot ɛ di enɔɔ mɛzɔ tyee mɛsa ɔ. Sa mena ààdika bot ɛ mɛwɔ, bot ɛ di ewyeeb esa e bot ɔ.
14 Tin, dika nɛ mɛfulu ɛ Ghɛŋ Yezu Klisto. Sa bi ààbet náá, embee mɛkwosak pus bin é ze ɛbiyo.

14

Sa wɔ ààpɛ́ɛ mɔn ɛ nyoog

1 Beka mot di ààlyel tɔ ɛmyaal ɛ lɛ ɛnyɔɛpe ɔ, sa bi ààlii ɛbiyoɛpe dum nɛ mɛkpa mɛ.
2 Ye ɛ́ nɛ ghwyil ɛdi náá, mot ɛpemyaal ɛdɛ membi mɛ edee djas. Tin, mot di ààlyel ɛnyɔɛpe tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ zodɛ yɛ ɛ́ mɛwyee.
3 Ɛ́ di'enek, mot di edɛ membi mɛ edee djas ɔ, sa nyɛ ààbyasal mot di etsi bɛdhiiti membi mɛ edee ɔ. Mot di etsi bɛdhiiti membi mɛ edee ɔ, sa nyɛ ààbyasal mot di edɛ membi mɛ edee djas ɔ, etɛɛ náá Zɛɛb eemyaal nyɛ.
4 Wɔy ɛ́ yɔ zɛ étɛp ɛpɛ́ɛ mot-mɛsa mɛ mot sis? Nyɛ sa mɛsa mɛ ɛnyɔɛpe nɛghu ààsa ɛnyɔɛpe ɔɔ, ye gwyák ɛ́ kukuma yɛ. Tin, nyɛ aapyet tɔ ɛsa mɛsa mɛ, etɛɛ náá, Ghɛŋ ɛ́ nɛ ghwyil sa náá, nyɛ pyet.
5 Mot ɛ́ nɛ ghwyil bee náá, yak ɛlu eedhaa yak. Tin, dhiiti mot kabee ɛ́ náá, mɛlu djas ɛ́ djala. Mot nɛ mot goka ɛ́ ɛdi nɛ ɛmyaal tɔ sa nyɛ di egek ɛ.
6 Mot di ewa mbɛk pak mɛlu ɔ, nyɛ sa yɛ ɛ́ étɛp ɛduwal ɛ Ghɛŋ, mot di edɛ membi mɛ edee djas ɔ, nyɛ sa deenek ɛ́ étɛp ɛduwal ɛ Ghɛŋ, etɛɛ náá, nyɛ nɛ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ edee. Mot di etsi bɛdhiiti membi mɛ edee ɔ, nyɛ sa deenek ɛ́ étɛp ɛduwal ɛ Ghɛŋ, nyɛy pe baabulal ɛ́ bhɔɔ nɛ Zɛɛb.
7 Ye tok nɛ mot pak'ena di nɛ tsik kɔ ɛsu ɛ lɛ met. Ye tok pe nɛ mot di egwyɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ met.
8 Yɛ bɛ náá, mena ɛ́ nɛ tsik'ɔɔ, ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ, yɛ bɛ náá, mena eegwyɛ ɔɔ, ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ. Ɛ́ di'enek, ye nakoozodi náá, mena ɛ́ nɛ tsik, nɛghu mena eegwyɛ, menaka ɛ́ bot ɛ Ghɛŋ.
9 Etɛɛ náá, Klisto naagwyɛ gom étɛp ɛ di ɛ́ Ghɛŋ e bot ɛ nazegwyɛ ɔ, nɛ bot ɛ di nɛ tsik ɔ.
10 Wɔy, étɛp yé wɔ di epɛ́ɛ mɔn nyoog? Nɛ wɔy pe, étɛp yé wɔ di ebyasal mɔn nyoog? Bela náá, menabɛlka djas ɛ́ waadika tɔ epɛ́ɛ e Zɛɛb.
11 Ekwyala lɛɛ ɛ́ náá:
«Mam Ghɛŋ, mot di nɛ tsik ɔ, mɛ eemyaal nɛ tsɛɛtsɛ:
Bot djas ɛ́ waakwyit mɛboŋ sok bhwoob'am,
bot djas ɛ́ waaduwal duma ɛ Zɛɛb.»
12 Deenek, mot nɛ mot ɛ́ waataŋal dum nɛ yɛ mɛsa é mis mɛ Zɛɛb.

Sa wɔ àákwyesal mɔn nyoog tɔ mɛbhowal

14:1 1Kl 8.7-13; 10.23-33. **14:5** Gha 4.10; Kol 2.16. **14:11** Eza 45.23.

13 Djhookatka ɛwa epéɛ pak'enaka. Sa bi ààdi nɛ mɛfulu mɛ di epus bɔn nyɛɛg bin, bot
ɛ di ààlyel tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ náá, bɛ bema ɛbɛk nɛghu ɛpus bɛ tɔ ɛbiyo.
14 Kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ Yezu, mɛ nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, ye tok nɛ dhiiti sonok di nɛ edhuud. Tin,
mot é bee náá, yak sonok é nɛ edhuud ɔɔ, yɛ aakadi é nɛ edhuud étɛp'ɛ.
15 Wɔ djɛ mɔn nyoog tuŋ kɔ ɛsu ɛ edee ɔɔ, gua náá, wɔ ààkakɛ tɔ kwyɛl. Deenek, sa wɔ
ààgel tsik mɔn nyoog mot Klisto nagwyɛ étɛp'ɛ ɔ, kɔ ɛsu ɛ ba moo tɛp edee.
16 Yɛ ààgoka náá, sa di enyɔ nɛ biyɔ ɛ, kadi sa di edjɛ bin ze ɛlii ɛbiyoɛpe nɛ bɛdhiiti bot.
17 Ɛ́tɛp tak ɛ di náá, ɛdi si ekukuma e Zɛɛb, ye tok étɛp edee nɛghu étɛp bɛdhiiti esa e
dek. Tin, ye é epiki, egwyem, nɛ mɛmyaala ee Sisim na Dɛɛ di edjɛ ɛ.
18 Mot di esa mɛsa mɛ Klisto deenek ɔ, nyɛ é mbɛɛ mot é mis mɛ Zɛɛb, bot é waadjɛ nyɛ
gham.
19 Djhoosaaka sa di egoka nɛ egwyem ɛ, nɛ sa di egoka nɛ ɛkwyee mena náá, mena tóka
sok tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ.
20 Sa wɔ ààpul mɛsa mɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ edee. Nɛ tsɛɛtsɛ, bot ɛ nɛ ghwyil ɛdɛ membi mɛ
edee djas. Tin yɛ àànyɔ náá, bot dɛ sa di nɛ ghwyil ɛpus mɔn nyɛɛg'ena tɔ ɛdjak ɛ.
21 Sa di ɛnyɔɛpe ɛ, ye é ɛtsi ɛ tit, ɛtsi ɛ mɛnyok, ye é ɛbyen ɛ sa djas di nɛ ghwyil ɛpus mɔn
nyoog ɛdjak ɛ.
22 Ɛmyaal wɔ di nɛ yɛ dum nɛ tɛp edee ɛ, diaa nɛ yɛ étɛp wɔy ɛmet é mis mɛ Zɛɛb.
Mɛmyaala nɛ mot di ààdjɛ lyem'ɛ mɛbɛ nɛ sa nyɛ zesée ɛ.
23 Tin, mot é di nɛ mbee esiiza é sok nyɛ di edɛ edee ɔɔ, Zɛɛb aawa nyɛ é feŋ. Etɛɛ náá,
ɛmyaal ɛ lɛ é zyaala nɛ sa nyɛ sa ɛ. Tin, sa djas di zyaala nɛ ɛmyaal ɛ, ye é syem.

15

Sa wɔ ààsaa náá lyem'ɔ di nɛ mɛmyaala, saŋa náá sɔ'ɔ mot di nɛ mɛmyaala tɔ lyem

1 Menabɛlka bot ɛ di elyel tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, mena goka é nɛ ɛdjɛ mɛghaaz ɛ nɛ bot
ɛ di náá bɛ dinaa ààpaalyel tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Sa mena ààsaaka esa ee elyem bina
di emyaala nɛ yɛ ɛ.
2 Ye goka é náá, mot nɛ mot sa sa di náá, mɔn sɔ aamyaala nɛ yɛ ɛ, étɛp nyɛ needi ɛnyɔɛpe,
ye neekwyee nyɛ é ɛtɔ́ sok tɔ ɛdum ɛkoŋ nɛ Zɛɛb.
3 Tin, Klisto nabɛ é ààsaa sa lyem'ɛ aamyaala nɛ yɛ ɛ. Tin, dáa ekwyala di elɛɛ: «Mɛlee
mɛ bɛ nadi elee wɔ é, yɛ eezii kɔ lo'am.»
4 Tin, sa djas nakwyalaa tɔ mɛkana mɛ na dɛɛ na mwa ɛ, ye nabɛ é étɛp ye neelyo mena,
etɛɛ náá, ye é kɔ ɛsu ɛ zii nɛ mɛghaaz ee ekwyala di edjɛ mena ɛ, mena aabelaka ɛbwaalel.
5 Beta náá, Zɛɛb mot di edjɛ bot zii nɛ mɛghaaz ɔ sa náá, bi di tɔ ɛgwakel pak'en dáa
Yezu Klisto.
6 Etɛɛ náá, biyɔ djas tɔ ɛgwakel, dhatyee mot ngɔt bi aaduwal Zɛɛb, Sɛɛg ɛ Ghɛŋ'enaka
Yezu Klisto.

Mbɛɛ Bhaadal étɛp bot ɛ membyak djas

7 Tin, beelka pak'en, dáa Klisto di ebe bin étɛp duma Zɛɛb ɛ.
8 Tin, mɛ lɛɛ bin ɛ tsɛɛtsɛ náá, Klisto moo é mot-mɛsa mɛ bot ɛ mbyak eYuda étɛp ɛlyaal
ekɛk ɛ Zɛɛb nakɛk nɛ bɛbhaab'ɔɔ ɛ, nɛ baalyaal náá, Zɛɛb é sosoob.
9 Nyɛ nabaazyɛ é etɛɛ náá bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ needuwal Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ boo
lyem ghoŋ'ɛ, dáa ekwyala di elɛɛ ɛ:
«Dum nɛ tɛp tak ɛ, mɛ aaduwal wɔ tɔ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ,
nɛ ɛduwal din ɛ lɔ.»
10 Ekwyala na dɛɛ ɛpebaalɛɛ náá:
«Myaalaka sama nɛ bot ɛ mbyak ɛ Zɛɛb.»
11 Tin, ekwyala ɛpebaalɛɛ náá:
«Bot djas di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, duwalka Ghɛŋ,

14:14 Mak 7.19. **15:3** Mɛd 69.10.

biyɔ bot djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, tiika mɛdjeeb di eduwal Zɛɛb ɛ.»
12 Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi ɛpelɛɛ náá:
«Dha Yese ngɔt ɛ aabyel,
nyɛ aazyɛ étɛp ɛdi kukuma bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ,
bot ɛ tak ɛ waawa ɛbwaalel ɛ lɔɔ ɛ́ nɛ nɛ.»
13 Beta náá, Zɛɛb mot di ɛsuk ɛbwaalel ɔ, lwoodal bin nɛ mɛmyaala nɛ tɛtɛ egwyem kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ nɛ. Etɛɛ náá, bi needi nɛ ɛbwaalel nɛ nɛ ɛbuɛpe nɛ ghwyil ɛ Sisim na Dɛɛ.

Pɔl ɛ́ nɛ gham ɛkwyal mɛkana dáa nyɛ kwyal ɛ

14 Bɔn nyɛɛg bam, mam ɛ met ɛpemyaal ɛnyɔɛpe náá, bi ɛ́ lwoodela nɛ mbɛɛ mɛsa, lwoodela nɛ ghwyil ɛgu sa di egoka náá, bi lyoel pak'en ɛ.
15 Deenek, nɛ mɛghaaz djas, mɛ naazekwyal bin tɔ bɛtɛ nɛ mɛ ze mɛ mɛkana mam, étɛp bi neetaala nɛ sa bi nazedjek ɛ. Mɛ nakwyal deenek ɛ kɔ ɛsu ɛ enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb nadjɛ mɛ ɛ,
16 étɛp ɛdi ɛ mot-mɛsa ɛ Yezu Klisto dum nɛ bot di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Deenek, mɛ sa ɛ́ mɛsa mɛ mɛbwala tɔ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zɛɛb, etɛɛ náá, bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ needi tyee buwa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ, da bɛ ɛ́ beeaa piki é mis mɛ Zɛɛb e ze ɛ Sisim na Dɛɛ.
17 Tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto, mɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛdi tɔ mɛmyaala nɛ Zɛɛb dum nɛ mɛsa mam.
18 Etɛɛ náá, yɛ bɛ mɛ eelii dum nɛ dhiiti tɛp ɔ, ye ɛ́ aazodi ɛ́ sa Klisto nasa dum nɛ nam étɛp ɛdul ɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ looba nɛ Zɛɛb. Nyɛ nasa yɛ ɛ, nɛ ghwyil mɛkpa nɛ mɛsa,
19 nɛ ghwyil endem mɛ bwala nɛ mɛvyɛkɛlɛ, nɛ ghwyil Sisim ɛ Zɛɛb. Ɛtɛp tak ɛ mɛ nagoola nɛ bham djas Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto, kana pɛ ghaada Yeluzalɛm, zɛnɔɔ mɛdhik mɛsis kɛkum pɛ kyee dik Iliid.
20 Tin, mɛ nazokwyɛl ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ tɔ edi di náá, bot nabɛ ɛ́ bɛ dinaa ààgwak bot eelii dum nɛ Klisto ɛ. Mɛ nasa deenek ɛ, étɛp mɛ di ààsum kɔ ghus zumal dhiiti mot.
21 Mɛ nasa deenek ɛ étɛp ɛdu sa ekwyala di elɛɛ ɛ:
«Bot ɛ di náá, bɛ nabɛ ɛ́ ààgoola bɛ Mbɛɛ Bhaadal ɔ, bɛ waabee nyɛ,
bot ɛ nadi ààgwak Mbɛɛ Bhaadal tak ɔ, bɛ waagu mbi mot nyɛ di ɛ.»

Pɔl ɛpelii dum nɛ mɛdjoŋ mɛ pɛ ghaada Lɔm

22 Ye ɛ́ etɛp tak ɛ nadi eelu mɛ esok nɛ esok náá, mɛ zyɛ pɛ yibɔ.
23 Tin, nenak, mɛ eesilal mɛsa mam kɔ mɛdhik mak. Bela náá, membu nɛ membu, mɛ nadi ekwyɛl ɛzyɛ pɛ yibɔ.
24 Mɛ kwyɛl ɛsa yɛ ɛ, é ghɛŋ mɛ aatɔ́ pɛ kyee dik Ɛspanyɛ ɛ. Etɛɛ náá, mɛ ɛ́ nɛ ɛbwaalel ɛbela mɛkɛɛ é sok mɛ dhaa pɛ yebɔ étɛp ɛtɔ́ pɛ kyee dik yenek, mɛ aadi ba mɛlu pɛ yibɔ.
25 Tin, nenak yak, mɛ tɔ́ ɛ́ pɛ ghaada Yeluzalɛm étɛp ɛsa mɛsa pɛ daa bot ɛ Zɛɛb di penek ɔ.
26 Etɛp tak ɛ, bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Masedwan nɛ yii Akayi namyam ɛsɛɛg epata étɛp bɛdjel ɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Yeluzalɛm.
27 Bɛ naamyam ɛsa yɛ ɛ nɛ mɛghwyil mɔɔ met, tin, nɛ tsɛɛtsɛ, bɛ nadi ɛ́ nɛ kola yɔɔ ɔ. Etɛɛ náá, bot ɛ mbyak eYuda mendjaa mɛ mendjaala menek naagwyena esa e Sisim nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Deenek, bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ goka ɛ́ nɛ ɛkwyee bɛ nɛ ekum bɔɔ.
28 Ɛ sok mɛ aasilal etɛp binek ɛ, é sok mɛ aadjɛ bɛ epata binek ɛ, mɛ aadhaa pɛ yebɔ étɛp ɛgoola pɛ kyee dik Ɛspanyɛ ɛ.
29 Tin, mɛ nɛ gu náá, é sok mɛ aazyɛ pɛ yebɔ ɛ, Klisto aalyaal mena bɛtɛ nɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ.
30 Tin, bɔn nyɛɛg gwakeka sa mɛ di ekwyɛl ɛwaab nɛ nen kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto, dum nɛ kwyɛl Sisim na Dɛɛ di edjɛ ɛ. Duuka sama nɛ nam tɔ ɛdjaala Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lam.

15:12 Mɛd 18.50; Sm2 22.50; Dɛt 32.43; Eza 11.10. **15:21** Eza 52.15.

31 Djaalaka Zɛɛb étɛp nyɛ neebaal mɛ sok bhwoob bot ɛ kyee dik Yude, bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Klisto ɔ, tin, djaalaka etɛɛ náá, mɛkɛɛ mɛ aazyɛ nɛ yɛ pɛ ghaada Yeluzalɛm neemyaalaa nɛ lyem wat nɛ bot ɛ di edum koŋ nɛ Yezu ɔ.
32 Deenek, yɛ aasa náá, mɛ kum pɛ yebɔ nɛ mɛmyaala djas, Zɛɛb ɛ kwyɛl ɔɔ, mɛ waanɔɔ ba mɔn ɛwala pɛ daa len.
33 Beta náá, Zɛɛb mot di ɛsuk ɛ egwyem ɔ, di sama nɛ biyɔ djas. Amɛn.

16

Mɛswosel

1 Mɛ eedhis bin kɛl'ena Febe, mot di esa mɛsa mɛ Zɛɛb tɔ zɛɛga mendjaala ghaada Sɛɛkele ɛ.
2 Ɛ sok nyɛ aakum penek ɛ, beka nyɛ ɛnyɔɛpe nɛ din ɛ Ghɛŋ, tyee bɔn ɛ Zɛɛb di egoka nɛ ɛsa ɛ. Kwyeeka nyɛ tɔ etɛp djas é ghɛŋ nyɛ aadi nɛ gwyee mɛkyeea ɛ, etɛɛ náá, nyɛ naakwyee mbula bot dɔɔ nɛ mam pe.
3 Swoska Pilisil nɛ ngom Akilas, bot ɛ bis nɛ bɛ nɔɔ di esa mɛsa mɛ Yezu Klisto sama ɔ.
4 Bɛ naaka bet étɛp ɛtsik mɛ. Mɛ eedyeebaghapɛɛ bɛ, ye tok mam nɛ mam, dɔɔ nɛ bot ɛ ezɛɛga mendjaala djas di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ eebaaghapɛɛ bɛ.
5 Swoska dɔɔ nɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala di esɛɛga pɛ yɔbɔ ɛ. Swoska mɔn nyaag'am Efayinɛt mɛ di ekwyɛl ɔ, nyɛ nadi é mot mɛkɛn pɛ tɔ kyee dik Azi nakan ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu Klisto ɔ.
6 Swoska Maali, mot nadyeebawa nyel tɔ mɛsa étɛp'en ɔ.
7 Swoska pe Andolonikus bɛ nɛ Zunyas bot ɛ mɛbyel mam, bot ɛ bis nɛ bɛ nɔɔ nadi tɔ membok ɛ. Bɔɔ djas bɛbá é bot ɛ lwoma ee bot di edjɛ duu ɛbuɛpe ɔ. Ye é bɔɔ é naleedum koŋ nɛ Yezu Klisto ɛsok nɛ nam.
8 Swoska Ampilyatus mɔn ɛ nyaag'am mɛ di ekwyɛl tɔ ɛsa mɛsa mɛ Ghɛŋ ɔ.
9 Swoska Ulbɛ, mot bis nɛ bɛ nɔɔ di esa mɛsa mɛ Yezu Klisto sama ɔ, dɔɔ nɛ Sitasis mɔn nyaag'am mɛ di ekwyɛl ɔ.
10 Swoska Apɛlɛs, mot nalyaal mɛsa mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Klisto ɔ. Swoska bot ɛ mɛbyel mɛ ndjaŋ ɛ Alistobul.
11 Swoska Eloodiɔn, mot mɛbyel mam. Baaswoska dɔɔ nɛ bot ɛ ndjaŋ ɛ Naasis di edum koŋ nɛ Ghɛŋ ɔ.
12 Swoska Tiilifɛn bɛ nɛ Tiilyfɔɔz, boa di esa mɛsa mɛ Ghɛŋ ɔ, baaswoska Pɛɛlsid kɛl'am mɛ di ekwyɛl ɛbuɛpe ɔ, nyɛ naadyeebawa lyem ɛlyelɛpe tɔ mɛsa mɛ Ghɛŋ.
13 Swoska Lufus, mot-mɛsa mɛ Ghɛŋ nasée ɔ. Baaswoska dɔɔ nɛ nyɛɛg, mot mɛ di ebee nyɛ dáa nyaag'am ɔ.
14 Swoska pe Asɛɛkilit, nɛ Felegɔn, nɛ Ɛlmɛs, nɛ Patolobas, nɛ Ɛlmas, zɛnɔɔ bɔn nyɛɛg bɔɔ djas bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb di sama nɛ nɔɔ ɔ.
15 Baaswoska dɔɔ nɛ Filoloɔg bɛ nɛ Zuli, nɛ Nɛɛlɛ bɛ nɛ kɛl, swoska Olɛɛpas, zɛnɔɔ bot djas zedum koŋ nɛ Zɛɛb di sama nɛ nɔɔ ɔ.
16 Swoselka pak'en nɛ mɛbeedela dáa bɔn nyɛɛg tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb di esa ɛ. Bot ɛ ezɛɛga mendjaala ɛ Klisto djas eeswos bin.

Ɛdulaa mɛlɔ yii mɛsik

17 Mɛ ɛpedjɛ bin mɛghaaz bɔn nyɛɛg, bi é kobaka nɛ bot djas di ewa mbɛk nɛ ɛzɛm tɔ sama bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, bot ɛ di esa náá, bi lum koŋ nɛ mɛdjek mɛ bi nadjek ɛ. Dika ɛtsetaɛpe nɛ nɔɔ,
18 etɛɛ náá, mbi binɔk bot ààsa mɛsa mɛ Klisto Ghɛŋ'ena. Tin, bɛ sa mɛsa é étɛp bɔɔ bɛmet! Mbɛɛ mɛkpa mɔɔ, nɛ elɛŋ etsal bɔɔ, ye é étɛp ɛkɔɔ bot ɛ di ààtselal ɔ.
19 Bot djas nɛ gu ɛlooba ɛ len nɛ Ghɛŋ. Mɛ nɛ myaala étɛp'en, tin, mɛ ɛpekwyɛl náá bi di bɛtsoŋ ɛ bot étɛp ɛsa enɛm esa, esa e dɛɛ, ààbɛ esa e ɛbiyo.

16:1 Mɛs 18.18. **16:3** Mɛs 18.2. **16:13** Mak 15.21.

20 Zɛɛb, mot di ɛsuk ɛ egwyem moo aatwaal Satan si mɛko men.
Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ e Ghɛŋ'enaka Yezu di nɛ nen!
21 Timote mot bis nɛ nɛ di esa mɛsa ɔ eeswos bin, dɔɔ nɛ Lusyus, nɛ Zasɔn zɛnɔɔ
Sosipatɛɛd bot ɛ mɛbyel mam.
22 Ye ɛ́ mam, Tɛɛltus ɛ́ di ekwyal bin mɛkana mak, mɛ eeswos bin nɛ din ɛ Ghɛŋ mot di
esa náá, mena dika tɔ ɛgwakel ɛ.
23 Ghayus, mot mɛ sulal pɛ yɛ ɔ eebaaswos bin. Ye ɛ́ pɛ yɛ ɛ ee bot di esɛɛga étɛp
mendjaala. Elast mot di enɔɔ epata tɔ ghaada bɛ nɛ mɔn nyɛɛg'ena Kaltus eeswos bin.
24 Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ Ghɛŋ'ena Yezu Klisto di nɛ biyɔ djas.

Pɔl ɛpeduwal Zɛɛb

25 Djhoobulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb, mot di nɛ ghwyil ɛdjɛ bin mɛghaaz étɛp bi needi ghiŋ tɔ
ɛdum ɛ koŋ ɛ len dáa mɛ di egoola bin tɔ Mbɛɛ Bhaadal kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto ɛ. Eghɛŋ sok,
Zɛɛb nabɛ ɛ́ ààtel bot ɛkwosak ɛlɛ, nyɛ naasyel yɛ.
26 Nenak yak, nyɛ eetel yɛ popoopwon tɔ bɛmɛkana mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa dáa Zɛɛb na
kɔm-kɔm nalɛɛ ɛ. Tin, bot djas di ààbɛ tɔ mbyak eYuda ɔ eegwak yɛ, étɛp bot needum koŋ
nɛ nɛ, nɛ ɛlooba nɛ nɛ.
27 Djhoodjɛka duu nɛ Zɛɛb nɛ din ɛ Yezu Klisto, nyɛy mot di nyɛ ɛmet etsoŋ ɔ, Amɛn.

16:23 Mɛs 19.29; Kol 1.14; 2Tm 4.20.

Mɛkana ɛ Pɔl, yii mɛkɛn pɛ daa
Bot ɛ ghaada Koolɛt
Ɛniel

Pɔl nakus zɛɛga ndjaa mendjaala bot ɛ Koolɛt é, é mɛdjoŋ mɛ ebá yii ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Ghaada Koolɛt ɛ ngɔt tɔ eghaada di nɛ mbɛɛ dék kɔ kyee dik Ghɛɛlɛs ɔ, ghaada Koolɛt vu é nɛ mɛboŋ mɛ ebá nyɛ di nɛ ye é. Ghaada tak nɛ bu ekwom, ye é bɛdjel ɛ bot. Bɛtɛ nɛ bot kɔ del ɛ tak nabɛ é nɛ mbee mɛfulu.

Eghɛŋ tak, bot ɛ Koolɛt nadi edu membi mɛ etɛp mbɛs, nɛ ezɛɛga mendjaala mbɛs-mbɛs. Tɔ bɛtɛ nɛ ezɛɛga ndjaa mendjaala menek, ye nadi é nɛ wat ee bot nadyeebabu tɔ tak ɛ. Ye nabɛ é bɛ dinaa ààduwa Zɛɛb.

Pɔl nagwak mbee menduk mɛ bot ɛ zɛɛga (bot ɛ aabela ye é tɔ1.11 nɛ 7.1). Bot ɛ ghaada Koolɛt nadi é zɛm-zɛm dum nɛ etɛp bɛ nadi eboma nɛ ye é, zɛnɔɔ ɛgwakel dum nɛ bɛdhiiti membi ezɛɛga mendjaala menek. Tɔ dhiiti mɛkana mɛ Pɔl nakwyal sok ɛ, ye nabɛ é nyɛ naalii kɔ ɛsu tsik mɛzɔ mɛ bot ɛ Koolɛt.

Beeka ekyes mɛkana mɛ Pɔl nakwyal bot ɛ Koolɛt ɛ:

Tɔ mɛlaŋel e mɛkɛn kɛyaka nɛ yii ená (1—4), Pɔl ɛpelii nɛ ekeletyɛ é ghaada Koolɛt nɛ bot ɛ nagoola bɛ Mbɛɛ Bhaadal ɔ. Mɛwɔ tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala eesa náá, bot bɛka. Mot nɛ mot nadi esée, mot nalyo nyɛ Mbɛɛ Bhaadal e mɛkɛn ɔ (1.10-13; 4.6). Tin, ye nabɛ é, bɛ naadjisa náá, sa di nɛ boo mɛtaŋ Mbɛɛ Bhaadal di egoola náá: Klisto, nɛghu ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb naabemaa é mɛlaaba. *Bhaadal di egoolaa náá, Yezu nagwyɛ mbema e mɛlaaba ɛ, bot ɛ bɔs àdyeebamyaal ye ɛnyɔɛpe tɔ etsoŋ bɔɔ* (1.18—2.15). Bɛ nabɛ é ààdi egu náá, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Yezu djas é bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb, bɔɔ djas sa é mɛsa mɛ wat (ɛlaŋel 3).

Kana 5.1—11.16, Pɔl ɛpebɔɔza dum nɛ etɛp bot di esa ɛ, *nyɛ ɛpelɛɛ dáa ekeletyɛ di pɛka ɛ* (ɛlaŋel9). Ɛdi nɛ din ɛ keletyɛ, da wɔ di nɛ mbee mɛfulu, ye é aanàkwaamyaalaa tɔ zɛɛga bot ɛ mendjaala (mɛlaŋel 5—6). Pɔl ɛpebaabɔɔza nɛ mɛkya dum nɛ etɛp ɛbá (ɛlaŋel 7), kɔ ɛsu ɛ mɛfulu mɔɔ dum nɛ mɛtiŋ mɛ bɛbhaab bɔɔ (mɛlaŋel8—10). Tɔ metɛp menek djas, nyɛ ɛpelɛɛ nɛ ekeletyɛ náá, bɛ gek bɔn bɛ sɔ ghoŋ, nɛ ɛdjɛ é bɛ duu.

Kana 11.17—14.40, Pɔl ɛpelii dum nɛ mɛfulu mɛ ekeletyɛ zɛɛga ndjaa mendjaala di egoka nɛ ɛdi ɛ. Nyɛ ɛpedum bɛ mɛlo dum nɛ esa di edul zyaala ɛ. Nyɛ ɛpebaŋa bɛ sa di esa náá, *bot zɛɛga ndjaa mendjaala di mot ngɔt ɛ*. Mot nɛ mot é nɛ val tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala. E di'enek, ekeletyɛ moo é dáa nyel mot ngɔt. Ekyes nyel djas é nɛ yɛ mɛsa ee nyɛ di esa tɔ zɛɛga nyel ɛ. Kwyɛl é di edjɛɛd mɛfulu mɛ bot tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala (ɛlaŋel 13).

ɛlaŋel 15 Pɔl ɛpebaalɛɛ náá, Zɛɛb naagomal Yezu tɔ ɛsyee, *náá dhiiti dwoo bot nazegwyɛ ɔ, bɛ waagom pe*. Tin, ye é bɛ náá ekeletyɛ ɛpedum koŋ nɛ yɛ ɔɔ, tsik'ɔɔ nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb nɛ mɛtaŋ.

Dáa tɔ bɛmɛkana mɛ djas, yak mɛkana pe zosi é nɛ bɛbhaadal nɛ bɛmɛswosel (ɛlaŋel 16).

Bot ɛ Koolɛt tok ekeletyɛ di náá, bɛ é nɛ mbɛɛ mɛfulu ɛ. Bela náá, Pɔl ɛpebulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lɔɔ (1.4-9). Bot nɛ boma nɛ mezuk nɛ ɛdjak tɔ ezɛɛga mendjaa mendjaala djas. Ye nakoozodi deenek, Zɛɛb ɛpetetó nɛ ɛsa enɛm esa bɛ, nɛ ɛlɛɛ nɛ ekeletyɛ náá, bɛ di tɔ tɛtɛ e sosoob.

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, mot Zɛɛb nató tɔ ɛkwosak ɛ lɛ náá mɛ di mot-lwoma ɛ Yezu Klisto ɔ. Ye é bis nɛ mɔn ɛ nyɛɛg'ena Sɔstɛn.

2 Mɛ kwyal mɛkana mak ɛ étɛp bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Koolɛt. Biyɔ, bot ɛ Zɛɛb
nadjóo étɛp bi needi mot ngɔt nɛ Yezu Klisto ɔ. Biyɔ, nɛ bot djas di kɔ mɛl mɛ di etuwal
din ɛ Ghɛŋ Yezu Klisto ɔ, bi é bot ɛ na dɛɛ. Ye é nyɛy ɛ di Ghɛŋ'ɔ, nɛ ɛbaadi Ghɛŋ'enaka.
3 Beta náá, bi bela mbɛɛ bhwoob nɛ egwyem e Zɛɛb Sɛɛg'enaka nɛ yii Ghɛŋ Yezu Klisto.

Enɛm esa ee bot di ebela dum nɛ Klisto ɛ

4 Deenek, mɛ ɛpeghaapɛɛ Zɛɛb mɛlu djas étɛp enɛm nɛ embɛɛ nyɛ nasa bin dum nɛ Yezu
Klisto ɛ.
5 Tin, tɔ ɛgwakel ɛ len nɛ Yezu Klisto, bi nazedjɛaa mɛkɛɛ djas, daŋ-daŋ ɛ yii ɛgu etsɛɛtsɛ
nɛ yii ɛgoola mɛpka mɛ Zɛɛb.
6 Ye nabɛ é bis naabaŋa bin etɛp Klisto nasa ɛ, deenek, Zɛɛb nadi elyaal náá, etɛp binek
djas nadi é etsɛɛtsɛ.
7 Tin, biyɔ bot ɛ di ebhwood ɛwala ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto aatuula ɛ, sa ɛkɛɛ ɛ wat
ààwyii tɔ len.
8 Ye é nyɛy kwaadjɛ bin ghwyil ɛ di tɔ epiki, kɛkum dwoo mɛsik mɛ bɔs. Deenek ɛ di náá,
bɛ aanàbela sa bɛ aapit bin kɔ ɛsu ɛ tak e ɛwala Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto aazyɛ é.
9 Etɛɛ náá, Zɛɛb mot nadjóo bin náá, bi needi tɔ ɛgwakel nɛ mɔn'ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka
ɔ, nyɛ waasa sa nyɛ nakɛk ɛ.

Zyaala tɔ ndjaa mendjaala

10 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ ɛpedjaala nɛ nen nɛ din ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto náá: Gwakelka,
sa bi ààdi nɛ zyala pak'en, dika tɔ ɛgwakel nɛ lyem wat, da bi ɛdi nɛ esimza wat, zɛnɔɔ
egeka wat.
11 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ lii deenek ɛ etɛɛ náá, mɛ gwak nɛ bot ɛ mɛbyel ɛ Kolowe ɛ náá, ye
moo é nɛ mɛbhuka pak'en.
12 Gwakeka sa mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ bin ɛ. Pak'en, bɛdhiiti bot ɛpeke náá: «Mam é mot ɛ Pɔl!»
Bak náá: «Mam é mot ɛ Apolɔs!» Bak bɛdhiiti náá: «Mam é mot ɛ Pyɛɛd!» Deenek, bak bot
kake é náá: «Mam é mot ɛ Klisto!»
13 Egeka bin ɛ náá, Klisto é nɛ ghwyil ɛkaŋaa epes epes e? Ye é Pɔl ɛ nabemaa é mɛlaaba
étɛp'en e? Bi naduwaa Zɛɛb ɛ nɛ din ɛ Pɔl e?
14 Mɛ ɛpeghaapɛɛ Zɛɛb etɛɛ náá, pak'en, ye tok nɛ mot mɛ naduu nyɛ Zɛɛb, yɛ di ààbɛ
Kilipus nɛ Ghayus bot ɛ mam naduu ɔɔ.
15 Tin, mot tok nɛ ghwyil ɛke náá, bi naduwaa Zɛɛb ɛ nɛ din ɛ lam.
16 Deenek, ye é tsɛɛtsɛ náá, mɛ naaduu bot ɛ mɛbyel ɛ Stefanas Zɛɛb. Bhii tak, mɛ ààbee
náá, mɛ naaduu bɛdhiiti bot Zɛɛb.
17 Etɛɛ náá, Klisto nabɛ é ààlwom mɛ náá, mɛ kɛduu bot Zɛɛb. Tin, nyɛ nalwom mɛ ɛ
náá, mɛ kɛgoola Mbɛɛ Baadhal. Deenek, sa mɛ ààgoola yɛ nɛ etsoŋ e bot ɛ bɔs, ye ɛpedi
ɛdi deenek ɔɔ, ɛsyee ɛ Klisto kɔ mɛlaaba kadi é ààbɛ nɛ mɛbwala.

Yezu Klisto é mɛbwala nɛ etsoŋ ɛ Zɛɛb

18 Ɛ mis mɛ bot ɛ zewo ze ɔ, ɛlyo bot dum nɛ ɛsyee ɛ Klisto kɔ mɛlaaba é dhatyee mɛlyet.
Tin, yɛ kabɛ bisɔ bot ɛ di edu ze tsik ɔ, bis bee é náá, ɛlyo bot dum nɛ ɛsyee ɛ Klisto kɔ
mɛlaaba ye é mɛbwala ɛ Zɛɛb.
19 Ekwyala lɛɛ é náá:
«Mɛ aapul etsoŋ e bɛtsoŋ ɛ bot,
mɛ aamwas mɛtselal mɛ bot ɛ bɛtselal.»
20 Ɛ di'enek, tsoŋ mot kadi tin paa? Mot mɛtselal kadi tin paa? Mot di egu ɛlii ɛnyɔɛpe é
ɛwala ɛlak, kadi tin paa? Bi ààbee tin náá, Zɛɛb naazelyaal náá, etsoŋ e bot ɛ bɔs é dhatyee
mɛlyet e?
21 Tin, Zɛɛb tɔ etsoŋ bɛ, nyɛ nɛ gu náá, bot ɛ di kɔ bɔs ɔ tok nɛ ghwyil ɛgu nyɛ nɛ etsoŋ
bɔɔ met. Dum nɛ tɛp tak ɛ, Zɛɛb namyam ɛtsik bot ɛ di emyaal mɛlyo mɛ ɛsyee ɛ Klisto kɔ
mɛlaaba ɛ. Mɛlyo mɛ tak é nɛ bɛdhiiti bot ɛ dáa mɛlyet.

1:19 Eza 29.14.

22 Deenek, bot ɛ mbyak eYuda saŋ ɛ mɛvyɛkɛlɛ. Yɛ kabɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk ɔ, bɔɔ kasaŋ
ɛ etsoŋ.
23 Yɛ kabɛ bisɔ ɔ, bis lyo bot ɛ ɛsyee ɛ Klisto kɔ mɛlaaba. Tin, ye ɛ́ nɛ bot ɛ mbyak eYuda ɛ
mɛlee, ye kadi ɛ́ dáa mɛlyet pɛ daa bot ɛ membyak mesis.
24 Tin, dum nɛ bot ɛ Zɛɛb nazedjóo ɔ, ye nakoozodi bot ɛ mbyak eYuda nɛghu bot ɛ di ààbɛ
tɔ dhaad mbyak eYuda ɔ, Klisto ɛ́ di nɛ mɛbwala nɛ etsoŋ e Zɛɛb.
25 Etɛɛ náá, etɛp e Zɛɛb ee bot di ebee náá ye ɛ́ mɛlyet ɛ, ye ɛ́ etɛp di nɛ etsoŋ dhaa etsoŋ
bɔɔ ɛ. Deenek, edi bot di ebee náá Zɛɛb ɛ́ tsabel ɔ, yɛ eedhaa bot ɛ bɔs nɛ ghwyil.
26 Tin, bɔn nyɛɛg, beeka mbi bot bi di ɛ, biyɔ bot ɛ Zɛɛb nazedjóo ɔ. Dilka mɛnyel men,
etɛɛ náá pak'en, ye tok nɛ mbula bot di nɛ etsoŋ, nɛ mɛbwala nɛghu bɛtɛtɛ ɛ bot.
27 Ɛ̀ di'enek, Zɛɛb kanɔŋ ɛ́ sa di ɛ́ mis mɛ bot dáa mɛlyet ɛ, ɛ́tɛp ɛdjɛ syen nɛ bɛtsoŋ ɛ bot.
Nyɛ kanɔŋ ɛ́ sa di ààbɛ nɛ ghwyil ɛ́ mis mɛ bot ɛ bɔs ɛ, ɛ́tɛp ɛdjɛ syen nɛ bot ɛ di ebee náá,
bɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɔ.
28 Tin, nyɛ naanɔɔ bot di ebee ɛ́ mis toto ɔ, bot ɛ di ebhinaa ɔ, nɛghu bot ɛ di ààval dhiiti
sonok ɛ́ mis mɛ bot ɛ bɔs ɔ, ɛ́tɛp ɛdjɛ syen nɛ bot ɛ di ebee náá, bɛ ɛ́ bɛtɛtɛ bot ɔ.
29 Deenek, ye tok nɛ dhiiti mot kɔ ɛko ɛ bɔs di nɛ ghwyil ɛghɛɛ nyel ɛ́ mis mɛ Zɛɛb.
30 Nyɛ nasa deenek ɛ, ɛ́tɛp nyɛ neewa bin tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto. Nyɛ naasa náá,
Klisto di nɛ nena etsoŋ di edus pɛ daa Zɛɛb ɛ. Kɔ ɛsu ɛ lɛ, Zɛɛb eesa náá, mena dika epiki
bot. Nyɛ sɛ́ɛ mena ɛ, ɛ́tɛp mena needika bot bɛ, nɛ ɛpɛk mena tɔ mesyem.
31 Ekwyala nabela ɛsuk ɛ kɔ mɛkpa mak: «Yɛ bɛ náá, mot ɛpekwyɛl ɛghɛɛ nyel ɔɔ, nyɛ
goka ɛ́ nɛ ɛghɛɛ nyel ɛ dum nɛ sa Ghɛŋ di esa ɛ.»

2

Pɔl naagoola bhaadal ɛsyee ɛ Klisto e mɛlaaba

1 Bɔn nyɛɛg, ɛ́ ghɛŋ mɛ nazyɛ pɛ daa len zɛlɛɛ bin esa e Zɛɛb nadi tɔ sɔ ɛ, mɛ ààpalii nɛ
nen tɔ mɛkpa di ekɔala ɛ, ààbɛ-bɛak nɛ mɛkpa mɛ di elyaal ɛgu ɛ lam ɛ.
2 Etɛɛ náá, ye nabɛ ɛ́ mɛ eezeke náá, tɔ bim mɛlu mɛ mena aadika sama ɛ, mɛ aanàsaŋ
ɛgu ɛ dhiiti sonok bhis Yezu Klisto, bhis ɛsyee ɛ Yezu Klisto ɛ́ mɛlaaba.
3 Dum nɛ tɛp tak ɛ́ mɛ zyɛ pɛ daa len, nɛ mɛsila djas ɛ́ pwak nɛ bwoo.
4 Deenek, mɛkpa mam nɛ mɛlyo mam nabɛ ɛ́ ààbɛ esimza bam ɛmet, ɛ́tɛp bi needu etɛp
bam. Aàbɛ, ye nabɛ ɛ́ mɛbwala mɛ Sisim na Dɛɛ ɛ nadi elyaal popoopwon esa ee mɛ nadi
elii ɛ.
5 Ɛ̀ di'enek, ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb ààbela ɛsuk tɔ etsoŋ e bot ɛ bɔs, ye bela ɛsuk ɛ tɔ
mɛbwala ɛ Zɛɛb.

Etsoŋ e Zɛɛb

6 Mɛ nɛ gu náá, mɛlyo mɛ ekeletyɛ di náá bɛ eezewoozal tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, mɛlyo
mɛ etsoŋ. Aàkabɛ etsoŋ e bɔs'ak, ààkobɛ-bɛak yii bɛghɛŋ ɛ di ekɔk kɔ bɔs'ak ɛ. Etsoŋ e
bɔs'ak ɛ́ eghwyil mɛbwala mɛ di náá, yɛ aadi ɛ́ diib dhiiti dwoo ɛ.
7 Aàbɛ, mɛ goola wak ɛ etsoŋ Zɛɛb nadi syela ɛ, yii bot nadi ààgu ɛ. Zɛɛb naazekoobal
etsoŋ tak ɛsok nɛ bhwak nɛ kusel, ɛ́tɛp mena needika tɔ duma yɛ.
8 Ye tok nɛ dhiiti bɛghɛŋ ɛ́ di ekɔk kɔ bɔs'ak ɔ, di egu etsoŋ binek. Tin, ye ɛpedi ɛdi egu
yɛ ɔɔ, pe bɛ nabɛ ɛ́ ààbem Ghɛŋ, mot di nɛ duma ɔ é mɛlaaba.
9 Tin, dáa ekwyala di elɛɛ ɛ:
«Sa di náá, mot dinaa ààpaabee,
ààkogwak-gwakak ɛ,
sa di náá, mot dinaa ààpaasimza ɛ,
Zɛɛb nakoobal ye ɛ́ ɛ́tɛp bot ɛ di ekwyɛl nyɛ ɔ.»
10 Ghuna, ye ɛ́ nɛ bisɔ ɛ, sa Zɛɛb nazelyaal ɛ́ ze Sisim ɛ. Tin, Sisim na Dɛɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛsɔs
mɛpek mɛ Zɛɛb djas, dɔɔ nɛ yii di tɔ sɔ ɛ.

1:31 Zel 9.23. **2:9** Eza 52.15; 64.3.

11 Yɛ kabɛ mot ɔ, ɛzɛ di egu egeka e lyem e mot, ye di ààbɛ sisim mot nyɛy nyɛ ɛmet ɔ. Ye é
tyee wat nɛ Zɛɛb, ɛzɛ di egu egeka e Zɛɛb, ye di ààbɛ Sisim Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet ɔ.
12 Ɛ di'enek, mena nabɛ é ààbelaka sisim bot ɛ bɔs. Tin, mena nabelaka é Sisim di edus
pɛ daa Zɛɛb ɛ, etɛɛ náá, mena neegu mɛkɛɛ mɛ Zɛɛb nazedjɛ mena e toto ɛ.
13 Tin, mena ààlyoka bot nɛ etsoŋ bot ɛ bɔs, mena lyoka bot ɛ nɛ etsoŋ Sisim Zɛɛb di elyaal
mena ɛ. Ye é deenek ɛ, mena di ekaada etsɛɛtsɛ e Sisim nɛ bot ɛ di nɛ Sisim tak ɔ.
14 Tin, mot di ebun nɛ mɛtselal mɛ ɔ, tok nɛ ghwyil ɛmyaal etsɛɛtsɛ e Sisim Zɛɛb di elyaal
ɛ. Ɛ di'enek, etsɛɛtsɛ e Sisim Zɛɛb pɛ daa yenɔk mot é dhatyee mɛlyet. Nyɛ aanàbela etsoŋ
ɛtiibal ɛ yɛ, etɛɛ náá, ye é nɛ Sisim Zɛɛb ɛ, mot ɛ nɛ ghwyil ɛtiibal etɛp e Zɛɛb.
15 Tin, mot di nɛ Sisim Zɛɛb é nɛ ghwyil ɛtiibal etɛp djas, saabɛgɔs kadi é mot tok nɛ ghwyil
ɛgek ɛgu sa nyɛ di elɛɛ.
16 Tin, ekwyala lɛɛ ɛ náá:
«Ɛzɛ di egu esimza e Ghɛŋ?
Ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛdjɛ nyɛ mɛlyo?»
Tin, menabɛlka, menaka é nɛ esiiza e Klisto.

3

Keletye é mot-mɛsa ɛ Klisto

1 Tin, nɛ tsɛɛtsɛ, bɔn nyɛɛg bam, é ghɛŋ mɛ di pɛ daa len ɛ, mɛ nabɛ é ààlii nɛ nen dáa mɛ
di elii nɛ bot ɛ di nɛ Sisim e Zɛɛb ɛ. Ye nabɛ é mɛ eelii nɛ nen dáa bot ɛ bɔs, bot ɛ dinaa bɛ é
ɛtɔlɔɔ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Klisto ɔ.
2 Eghɛŋ tak, mɛ nadee bin ɛ mɛdii mɛ mɛbel. Mɛ nabɛ é ààbɛ aadee bin nɛ edee na lyel-
lyel etɛɛ náá, bi tok nɛ ghwyil ɛnyaab edee na lyel-lyel. Bela náá, nenak yak, bi dinaa
ààbɛ aabela ghwyil tak,
3 etɛɛ náá, bi dinaa nɛ mɛfulu mɛ bot ɛ bɔs. Bi dinaa nɛ zok nɛ mɛwɔ pak'en! Esesɛɛ
binek djas ààlyaal tin náá, bi é nɛ mɛfulu mɛ bot ɛ bɔs e? Yenek djas lyaal náá, bi kɛ é tɔ
ɛkwosak epuud, dáa tyee bɔn etɔlɔ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Klisto.
4 Ɛ sok mot ngɔt pak'en di eke náá: «Mam é mot ɛ Pɔl!» Dhiiti náá: «Mam é mot ɛ Apolɔs
ɔ!» Bi ààbee náá, bi sa tin ɛ, dáa bot ɛ bɔs'ak e?
5 Ɛ di'enek, Apolɔs é zɛ? Pɔl é zɛ? Bisɔ djas é bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb, bi daŋ ɛ é ze yis etɛɛ náá,
bi needum koŋ nɛ Zɛɛb. Tin, mot nɛ mot sa ɛ mɛsa mɛ Ghɛŋ nadjɛ nyɛ é.
6 Mam nabɛ é bhek tɔ bɔs, Apolɔs kaso é mɛdii. Ɛ di'enek, Zɛɛb é di esa náá bhek wyee.
7 Deenek, mot di ebɛ bhek ɔ, nɛ mot di eso mɛdii kɔ bhek ɔ bɛ ààval dhiiti sonok. Ye é
Zɛɛb mot di esa náá, bhek wyee ɔ, di eval.
8 Ɛ di'enek, mot di ebɛ bhek ɔ, nɛ mot di eso mɛdii kɔ bhek ɔ, bɛ é djala. Tin, Zɛɛb aadjɛ
mot nɛ mot yɛ efute e mɛsa.
9 Deenek, bisɔ bɛlyoel ɛ bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb. Da biyɔ kadi é, pyeeb ɛ Zɛɛb.
Zɛɛga yebɔ djas ɛ di esa ndjaa Zɛɛb.
10 Ɛ di'enek, dáa ɛkɛɛ ɛ Zɛɛb nadjɛaa mɛ ɛ, mɛ eesum ghus zumal ndjaa dáa tɛtɛ sumel
mendjaa. Nenak yak, dhiiti mot eesum pɛ kɔ pap mɛkɛn e zumal ndjaa tak. Tin, mot nɛ
mot ɛkobaka nɛ tyee nyɛ di esum ɛ.
11 Etɛɛ náá, epap mɛkɛn e zumal mendjaa tak naazesumel: ye é Yezu Klisto. Ɛ di'enek,
dhiiti mot tok ghwyil ɛbaakan dhiiti ghus zumal sis.
12 Tin, kɔ epap mɛkɛn e zumal mendjaa tak, bɛdhiiti bot é nɛ ghwyil sum yɔbɔ nɛ lɔɔad,
nɛ gwooz di esa ɛ nɛ yɛ epata ɛ, nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ. Yɛ kabɛ bɛdhiiti bot ɔ, bɛ é nɛ ghwyil
sum nɛ ele, nɛ eka nɛghu nɛ mɛbo.
13 Tin, dwoo epéɛ, mɛsa mɛ mot nɛ mot aanyen popoopwon. Etɛɛ náá, dwoo lɛɛg aadi é
nɛ boo du, tin, du tak ɛ waalyaal kwaambi mɛsa mɛ mot nɛ mot nasa ɛ.
14 Ndjaa mot ɛdikaa, da yɛ ɛpyet nɛ mɛgoo mɛ du ɔɔ, tin, mot tak aabela efute e mɛsa
mɛ.

2:16 Eza 40.13.

15 Tin, ndjaa mot ɛdikaa, da ye ɛbik nɛ mɛgoo mɛ du ɔɔ, mot yenɔk aanàbela efute e
mɛsa mɛ. Ɛ di'enek, tsik'ɛ aadi ɛ́ dáa mot pɛkaa tɔ ngel du ɛ.
16 Deenek, bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, bi ɛ́ ndjaa Zɛɛb, tin, Sisim Zɛɛb ɛ́ tɔ lin.
17 Ɛ di'enek, mot ɛ bwak ndjaa Zɛɛb ɔɔ, Zɛɛb aagó nyɛ. Etɛɛ náá, ndjaa Zɛɛb ɛ Dɛɛ, zɛɛga
biyɔ djas ɛ́ di ndjaa tak.

Tɛtɛ etsoŋ

18 Tin, sa mot ààkɔɔ nyel'ɛ. Mot ngɔt tɔ len di ɛ́ di nɛ egeka náá, nyɛ ɛ́ tyee tsoŋ mot é
mis mɛ bot ɛ bɔs'ak ɔɔ, ye goka ɛ́ nyɛ di mot mɛlyet é mis mɔɔ, étɛp nyɛ neebela tɛtɛ etsoŋ
di edus pɛ daa Zɛɛb ɛ.
19 Etɛɛ náá, etsoŋ e bot ɛ bɔs ɛ́ dhatyee mɛlyet é mis mɛ Zɛɛb. Tin, ekwyala lɛɛ ɛ náá:
«Zɛɛb mɛt bɛtsoŋ ɛ bot ɛ tɔ etsal bɔɔ ɛmet.»
20 Deenek, ekwyala baalɛɛ ɛ náá: «Ghɛŋ nɛ gu esimza e bɛtsoŋ ɛ bot, nyɛ nɛ gu náá, yɛ
ààval dhiiti sonok*.»
21 Tin, ye ààgoka náá, mot ghɛɛ nyel kɔ ɛsu ɛ bot ɛ epuud. Etɛɛ náá, djas ɛ yibɔ:
22 ye nakoozodi Pɔl, Apolɔs, Pyɛɛd, nɛghu bhwak, tsik nɛghu ɛsyee, ɛwala bot di'ak
nɛghu yii di zyɛ'enek, djas ɛ yibɔ.
23 Tin, bi ɛ́ bot ɛ Klisto, Klisto kadi ɛ́ mot Zɛɛb.

4

Bot ɛ lwoma ɛ Klisto

1 Bot goka ɛ́ nɛ ɛbee bis ɛ, dáa bot ɛ mɛsa ɛ Klisto. Bis ɛ́ endɔmbɛ nazenɛɛgaa, étɛp ɛgoola
etsɛɛtsɛ Zɛɛb nadi syela ɛ.
2 Zoka nɛ sa di ewaabaanɛ ndɔmbɛ ɛ́ náá, nyɛ di sosoob.
3 Yɛ kabɛ mam ɔɔ, ye nakoozodi náá, biyɔ ɛ di epéɛ mɛ, nɛghu mɛ péɛaa ɛ sok bhwoob ɛ
bɛtetɛp, lyem'am aabem ba nɛ dhiiti sonok. Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, mɛ tok nɛ ghwyil ɛpéɛ nyel'am
mam ɛmet.
4 Deenek, mɛ ààbem ba nɛ dhiiti sonok. Tin, yɛ ààkwyɛl ɛlɛɛ náá, mɛ ààpasa dhiiti mbee
sonok di nɛ ghwyil ɛdjɛ mɛ ndjɛ ɛ. Ye ɛ́ Ghɛŋ ɛ́ di tetɛp'am.
5 Dum nɛ tɛp tak ɛ di náá, sa bi ààpéɛ mot ɛsok nɛ ɛwala ɛ Ghɛŋ nɛ ɛkum. Tin, gwaalka
Ghɛŋ pookotuula, etɛɛ náá, nyɛ aazɛwyisal tɔ gwyɛ etɛp djas nadi tɔ ghooghom ɛ, nyɛ
aazɛlyaal embee esimza di tɔ ebhum elyem bot ɛ. Ɛ di'enek, Zɛɛb aaduwal mot nɛ mot ɛ
dum nɛ mɛsa mɛ nyɛ sa ɛ.
6 Bɔn nyɛɛg, etɛp mɛ lɛɛ wak ɛ, mɛ nɔŋ ɛ geka nɛ etɛp bis nɛ Apolɔs, étɛp bi neetiibal ɛsuk
ɛ mɛkpa mak. Dhiiti kana di eke náá: «Mot goka ɛ́ nɛ ɛsa ɛ, sa ekwyala di elɛɛ ɛ.» Ɛ di'enek,
sa dhiiti mot pak'en ààdi nɛ ɛghɛɛa nyel, étɛp ɛkɛm nwyak mot da bhina nwyak mot.
7 Tin, étɛp yé wɔ di ebun náá, wɔ eedhaa bɔɔ bɛsɔ bɔ? Esa djas wɔ di nɛ ye ɛ́, ye tok Zɛɛb
nadjɛ wɔ? Dáa di deenek ɛ, «haa» étɛp yé wɔ di nɛ ɛghɛɛa nyel ɛkɛɛ wɔ nabɛ ɛ́ ààdjɛaa wɔ
djɛak?
8 Nenak yak, bi eezebela esa djas elyem bin nadi ekwyɛl ɛ, bi moo ɛ́ bot ɛ mɛvu. Deenek,
bi moo ɛ́ edi bɛmɛkoozi, bela náá, bisɔ tok edi bɛmɛkoozi. Tin, nɛ tsɛɛtsɛ mɛ kwyɛl ɛ náá,
bi di bɛmɛkoozi, etɛɛ náá, bisɔ pe needi bɛmɛkoozi dáa biyɔ.
9 Deenek, mɛ bee ɛkɛɛ náá, Zɛɛb naanɛɛg bisɔ bot ɛ lwoma edi mɛsik. Ɛ mis mɛ bot, bis
ɛ́ dáa bot ɛ zenɛɛgaa kuku ɛbwak étɛp ɛgóaa ɔ. Mɛ ke deenek ɛ etɛɛ náá, bhwak djas moo
ɛ́ gwyɛ nɛ mis kɔ les, étɛp ɛbee sa aasael nɛ nes ɛ. Ye tok bot nɛ bot, ye ɛ́ dɔɔ nɛ efofop.
10 Bisɔ ɛ́ bot ɛ mɛlyet kɔ ɛsu ɛ Klisto. Deenek, biyɔ kadi ɛ́ bɛtsoŋ ɛ bot tɔ ɛgwakel nɛ Klisto.
Bela náá, bot bee ɛ́ náá, bisɔ ɛ́ bɛtyaabel. Tin, biyɔ bi ke ɛ́ náá, bi ɛ́ bot ɛ di nɛ ghwyil ɔ. Ɛ
di'enek, bisɔ ɛpebhinaa, biyɔ kadi ɛ́ edjɛaa duu!
11 Kum ɛwala ɛlak nenak, bis ɛpezuk nɛ za, bis ɛpegwyɛ nɛ gwyes mɛdii, nɛ pwom
ekaad. Deenek, bis ɛpebiaa. Bis ààdi edi wat, bis ɛ́ ghooghoŋ ɛbat-bat.

---

* **3:20** v. 19: Zɔb 5.13 v. 20: Mɛd 94.11.

12 Bis ɛpesa mɛsa mɛ na lyel-lyel, étɛp bis neebela sa dek. Ɛ sok bɛ di elee bis ɛ, bis nɛ djaala étɛp'ɔɔ, é sok bɛ di etiig bis ɛ, bis nɛ maad.
13 Tin, é sok bot di elii ɛbiyoɛpe nɛ nis ɛ, bis yala bɛ é nɛ mɛtela djas. Deenek, bɛ kabee bis mos kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, dáa ɛkwyiid nɛghu dáa bot ɛ mezuk dɔɔ nɛ dwoo pan mos.

Pɔl ɛpelii nɛ bɔn bɛ nyɛ dyeebakwyɛl ɔ

14 Mɛ ààpakwyal bin mɛkana mak étɛp ɛdjɛ bin syen. Mɛ kwyal bin mɛkana mak ɛ, étɛp ɛdul ɛ bin mɛlɔ, dáa bɔn bam mɛ di ekwyɛl dhaa tyɛ ɔ.
15 Ɛtɛp bi neegu náá, bi nakoozodi nɛ bɛdjɛɛdel bɛmil kam (10 000) tɔ tsik bi di nɛ yɛ nɛ Klisto ɛ, bi aazodi é nɛ sɛɛg ngɔt. Etɛɛ náá, é ghɛŋ mɛ nazɛgoola bin Mbɛɛ Bhaadal é sok mɛkɛn ɛ, mam é nakadi sɛɛg'en tɔ tsik bi di nɛ yɛ nɛ Yezu Klisto ɛ.
16 Deenek, mɛ ɛpedjaala nɛ nen, baŋaka mɛsa mɛ mɛ di esa ɛ.
17 Ɛ di tak ɛ, mɛ dhis bin Timote mɔn'am mɛ di ekwyɛl ɔ, nyɛy mot di sosoob tɔ ɛdum koŋ nɛ Ghɛŋ ɔ. Nyɛy é kwaalɛɛ bin mɛtiŋ mɛ di edjɛɛd mɛ tɔ tsik bis nɛ Yezu Klisto ɛ, nɛ dáa mɛ di elyo é edi djas tɔ ezɛɛga mendjaa mɛ mendjaala ɛ.
18 Bɛdhiiti bot pak'en naazɛwa ɛbet náá, mɛ tok nɛ ghwyil ɛbaazyɛ zɛbee bin.
19 Tin, Ghɛŋ ɛkwyɛl ɔɔ, ye kalik é batsa mɛ zyɛ pɛ yibɔ. Eghɛŋ mɛ aazyɛ, mɛsa mam aanàsik egwak-gwakak sa mɛ bot ɛ mɛbet binɔk di elii ɛ. Ye goka é mɛ gu dɔɔ nɛ ghwyil mɛbwala mɛ bɛ di esa mɛsa mɔɔ nɛ ye é.
20 Etɛɛ náá, ɛyoŋ ɛ Zɛɛb tok elɛŋ e nuub toto, tin, ye é etɛp mɛbwala.
21 Bi kwyɛl dáa? Bi kwyɛl ɛ náá, mɛ zyɛ pɛ daa lin nɛ ghwyɛs «hoo» mɛ zyɛ nɛ mbɛɛ lyem tɔ kwyɛl, nɛ mɛtela djas?

5

Mbee mɛfulu tɔ zɛɛga bot ɛ mendjaala

1 Ye ɛpegek é edi djas náá, ye é nɛ mɛzɔ pak'en. Mbi mɛzɔ mɛ di náá, bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, ààsa ɛ. Tin, ye ɛpegek náá, mot ngɔt pak'en ɛpewyis emwaaz nɛ mwaa sɛɛg!
2 Tin, bi ɛpekɛl ɛbet kɔ tak! Ɛ di waanyɔ náá, bi di nɛ ɛbuk tɔ elyem da bi é ɛsɔ mot sa kwaambi yenek mbee esesɛɛ pak'en ɔ.
3 Yɛ kabɛ mam ɔɔ, tɔ epuud, mɛ é ɛtsetaɛpe nɛ nen, tɔ sisim, menaka é edi wat. Tin nɛ din ɛ Yezu Klisto, mɛ eezepéɛ mot sa kwaambi yenek tɛp ɔ, ɛkɛɛ menaka é sama.
4 Eghɛŋ bi di esɛɛga nɛ din ɛ Yezu Ghɛŋ'enaka ɛ, da mɛbwala mɛ ɛdi tɔ lin ɛ, é di'enek, sisim yam aadi é sama nɛ nen pe.
5 Ye goka é náá, bi djɛ mot'enɔk é mɛmbɔ mɛ Satan. Etɛɛ náá, tsik epuud bɛ neegwyɛ, da sisim ye ɛbela tsik dwoo Ghɛŋ aabula ɛ.
6 Bi ààgoka nɛ ɛsa ɛbet! Ye é nɛ dhiiti kana wat di elɛɛ náá: «Ba mɔn leviid batsa nɛ sa náá, tsim faalin djas ghamta*.»
7 Tin, diska syem tɔ len, pu leviid na mwa etɛɛ náá, bi needi bot ɛ na dɛɛ. Deenek, bi kadi é dáa tsim faalin na bes di ààbɛ nɛ leviid ɛ. Bi moo é bot ɛ na dɛɛ, etɛɛ náá, Klisto nazegwyɛ é étɛp'en. Nyɛy é di mɔn bhata nakaa é ɛbyoŋ ɛ Pak.
8 Deenek, djhoobɔlka ɛbyoŋ ɛlenaka ààbɛ nɛ emapa nasael nɛ leviid namwa e esyem, nɛ mbee lyem ɛ. Tin, djhoobɔlka ɛbyoŋ ɛ tak nɛ emapa di ààbɛ nɛ leviid yenek ɛ, emapa e dɛɛ, emapa e etsɛɛtsɛ.
9 Tɔ dhiiti mɛkana mɛ mɛ nakwyal bin ɛ, ye nabɛ é mɛ eelɛɛ nen náá, sa mot ààbeaa ɛsɔ nɛ bot ɛ mɛzɔ.
10 Deenek, yɛ ààkwyɛl ɛlyaal náá, mɛ nalii é nɛ bot djas di tɔ mbee esesɛɛ ɔ, bot ɛ mɛzɔ, bot ɛ ndɔɔzɔ, bot ɛ djii, bot ɛ di eduwal bɛnaghisɛ ɔ. Ye é pe bɛ deenek ɔɔ, pe bi zokadus ɛ kɔ bɔs.

---

* **5:6** Pɔl kwyɛl é lyaal wak náá, esyem e mot ngɔt ɛ nɛ ghwyil ɛpul bot djas tɔ zɛɛga mendjaala, dáa pu leviid di eghamta tsim faalin djas ɛ

11 Mɛ kwyɛl ɛ ɛlɛɛ bin náá, ye é bɛ náá, yɛ mot di edjóoaa keletyɛ da nyɛ ɛbaadi mot mbee tsik, bi é kobaka nɛ nɛ. Mot tak é nɛ ghwyil ɛdi: Mot mɛzɔ, mot ndɔɔzɔ, mot di eduwal bɔn bɛzɛɛb ɔ, mot etsal, mot elangi nɛghu mot djii. Sa bi ààdɛ edee edi wat nɛ mbi yenɔk mot.
12 Ye kabɛ náá, mam é di epéɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Klisto ɔ? «Hoo.» Ye é biyɔ é di egoka nɛ ɛpéɛ bot ɛ bi nɛ bɛ nɔɔ di tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala mɛ wat ɔ.
13 Ye é Zɛɛb nyɛy ɛmet ɛ kwaapéɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Klisto ɔ. Dáa di náá, ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Sɔka bɛmbee ɛ bot pak'en.»

6

Etaŋal pak ekeletyɛ

1 E sok mot ngɔt pak'en di nɛ tɛp nɛ mɔn nyɛɛg ɛ, «haa» étɛp yé nyɛ kɛsaa bɛtetɛp di ààgu Zɛɛb ɔ? Ye àànyɔ deenek. Ye goka é náá, nyɛ kɛlɛɛ tɛp tak pɛ daa bot ɛ di bot ɛ Zɛɛb ɔ.
2 Bi ààgu náá, ye é bɔn ɛ Zɛɛb ɛ kwaapéɛ bot ɛ bɔs e? Ye é bɛ náá, biyɔ é kwaapéɛ bot ɛ bɔs ɔɔ, «haa» étɛp yé bi di ekat ɛpéɛ ba bɔn etɛp?
3 Ye é bɛ náá, mena aaboopéɛka efofop ɔɔ, «haa» mena aadi ààkwak ɛpéɛ bɔn etɛp di kɔ ɛko ɛ bɔs dáa?
4 Tin, é ghɛŋ bi di nɛ mbi bɔn mɛtap deenek pak'en ɛ, bi dyeebatɔ́ é kɛsaa bɛtetɛp di ààgu Zɛɛb ɔ.
5 Mɛ ke é náá, yɛ ààsa bin syen e? Tsoŋ mot ngɔt tok pak'en di nɛ ghwyil epéɛ tɛp di pak bi nɛ mɔn ɛ nyoog e?
6 «Haa» étɛp yé mot di kɛpit mɔn nyɛɛg sok bhwoob bɛtetɛp di ààgu nɛ Zɛɛb?
7 Deenek, é sok bi di nɛ bɔn mɛtap pak'en ɛ, ye ɛpelyaal náá, bi é nɛ ndjɛ. Tin, mot é sa wɔ ɛbiyo ɔ, nɛghu ɛdjii esa e bɔ ɔ, wɔ goka é nɛ ɛmaad.
8 Ghuna biyɔ bɛmet nɛ sa etɛp e bot di ààbɛ bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb ɛ! Biyɔ ɛ di edjii esa e bɔɔ bɛsɔ bin. Tin, guka náá, bi eesa deenek ɛ nɛ bɔn nyɛɛg bin!
9 Bi ààgu náá, bot ɛ di ààdi bot ɛ epiki ɔ, bɛ aanàkwani tɔ ɛyoŋ ɛ Zɛɛb e? Nàkɔɔka mɛnyel men, guka náá: bot ɛ mɛzɔ, bot ɛ di eduwal bɛnaghisɛ, bot ɛ di esa ɛzɔ, bot ɛ di edi mɛba nɛ bɛsɔ bɔɔ botom ɔ,
10 bot ɛ djii, bot ɛ ndɔɔzɔ, bot ɛ elangi, bot ɛ mɛlee nɛghu bot ɛ mbee mɛpek, bɛ aanàbela di tɔ ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.
11 Eghɛŋ sok, bɛdhiiti bot pak'en nadi esa mbee metɛp menek. Tin, bi naazedisaa edhuud, bi naazesɛ́ɛaa, da nɛɛgaa engwoob étɛp mɛsa ɛ Zɛɛb. Ye naazesa náá, bi di bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb nɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu Klisto kɔ ɛsu ɛ Sisim Zɛɛb'enaka.

Nyel mot ɛ ndjaa Sisim

12 Bɛdhiiti bot pak'en gek ɛ náá: «Mɛ é nɛ ghwyil ɛsa sa djas lyem'am di ekwyɛl ɛ.» Ye é tsɛɛtsɛ, mɛ nɛ ghwyil ɛsa sa lyem'am di ekwyel. Tin, esa binek djas tok nɛ mɛtaŋ é mis mam. E di'enek, mɛ tok nɛ ghwyil ɛbet náá, mɛ di kwom dhiiti sonok.
13 Dhiiti kana baake ɛ náá: «Edee é étɛp mɔ, mɔ é étɛp edee.» Tsɛɛtsɛ, tin dhiiti dwoo Zɛɛb aagó esa binek djas ebá. Deenek, Zɛɛb nabɛ é ààsa nyel mot étɛp mɛzɔ, nyel mot nasael ɛ étɛp Ghɛŋ, Ghɛŋ é di ebaal nyel mot.
14 Dáa Zɛɛb nagomal Ghɛŋ bhis ɛsyee ɛ, nyɛ pe é waagomal mena tɔ ɛsyee, nɛ ghwyil mɛbwala mɛ.
15 Bi ààgu náá, mɛnyel men ɛ esum e nyel ɛ Klisto? Mɛ é nɛ ghwyil nɔɔ sum nyel ɛ Klisto étɛp kɛsa náá, ye di sum nyel ɛ moma mɛzɔ? Aàbɛ, ye tok deenek!
16 Bi ààgu náá, mot di esɛɛga goŋ nɛ moma mɛzɔ ɔ, bɛ nɛ nɛ moo é nyel ngɔt e? Ye é dáa ye di kwyala tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb ɛ: «Bɛ nɛ nɛ aakadi é mot ngɔt.»
17 Tin, mot di tɔ ɛgwakel nɛ Ghɛŋ ɔ, nyɛ moo é mot ngɔt bɛ nɛ nɛ tɔ Sisim.
18 Deenek, kyeeka mɛzɔ, etɛɛ náá, syem e mɛzɔ, mot sa ye é nɛ nyel'ɛ ɛmet. Yɛ kabɛ bɛdhiiti mesyem ɔ, ye sael ɛtsetaɛpe nɛ nyel.

5:13 Dɛt 17.7. **6:16** Mɛk 2.24.

19 Bi ààgu náá, mɛnyel men ɛ ndjaa Sisim na Dɛɛ ɛ? Sisim di tɔ len ɛ, Zɛɛb nyɛy ɛmet
nadjɛ bin Sisim tak. Dáa di náá, bi moo é bot ɛ Zɛɛb, mɛnyel men tokapɛ yebɔ ɛmet.
20 Zɛɛb naazebɔm bin nɛ boo mɛtaŋ. Tin, bi goka é nɛ ɛdjɛ Zɛɛb duu nɛ mɛnyel'en dáa
ye di egoka ɛ.

7

Pɔl ɛpebɔɔza mɛkya dum nɛ etɛp ɛbá

1 Nenak, mɛ moo bɔɔza bin dum nɛ mɛkya bi nadji mɛ tɔ mɛkana mɛ bi nadhis mɛ ye é.
Mɛ lɛɛ bin ɛ náá, ɛnyɔ náá, motom di ààbɛ nɛ moma.
2 Tin, étɛp ɛkaab ɛ mɛzɔ: ye goka é náá, botom djas di nɛ yɔbɔ boa, da boa djas pe ɛdi nɛ
yɔbɔ botom.
3 Motom goka é nɛ ɛsa myɛl esa djas di egoka nɛ ɛsael tɔ ɛbá ɛ. Ye é tyee wat nɛ moma,
nyɛy pe baagoka ɛ nɛ ɛsa nɛ ngom esa djas di egoka nɛ ɛsael tɔ ɛbá ɛ.
4 Tin, moma tok ghwyil ɛdjɛɛd nyel'ɛ dáa nyɛ di ekwos ɛ, etɛɛ náá, nyel'ɛ é yii ngom. Ye
é tyee wat nɛ motom, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛdjɛɛd nyel'ɛ dáa nyɛ di ekwos ɛ, etɛɛ náá, nyel'ɛ é
yii myɛl.
5 Sa mot àànyim sɔ nyel, ye di ààbɛ náá, bi gwakel ɛ étɛp ba mɔɔ ɛwala batsa kɔ ɛsu
ɛ mendjaala ɔɔ. Da bhii tak, bi ɛbula ɛnyɔɛpe tɔ ɛba ɛ len. Ye di ààsael deenek ɔɔ, bi
aanàbaabela ghwyil ɛmaad, egwyes epuud. Deenek, Satan é nɛ ghwyil ɛkwyesal bin tɔ
mɛbhowal.
6 Sa mɛ di elɛɛ bin'aak, ye tok náá, mɛ besal bin ɛ beselak, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, bi ɛsa deenek
ɔɔ, yɛ aadi é ɛnyɔɛpe.
7 Ye é ɛpedi é di yam ɛkwosak ɔɔ, pe bot djas é bɛkɔ dáa mam. Tin, Zɛɛb naadjɛ mot nɛ
mot yɛ ɛkɛɛ, bak bot nɛ yak ɛkɛɛ, bɛdhiiti bot nɛ yak ɛkɛɛ.
8 Gwakeka sa mɛ di elɛɛ nɛ bɛkɔ ɛ bot, nɛ bɛkus ɛ boa ɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, ɛnyɔ náá, mot
di kɔ dáa mam.
9 Tin, bi é di ààmaad ɛdi bɛkɔ ɛ bot ɔɔ, bi goka é nɛ ɛbá. Ɛnyɔ náá, mot ba, ààkabɛ náá,
nyɛ zuk nɛ egwyes ɛbá.
10 Yɛ kabɛ bot ɛ zebaaɔ, mɛ ɛpedjɛ ɛtiŋ ɛlak, ɛtiŋ ɛ tak tok yam, ye é yii Ghɛŋ: ye é náá, sa
moma ààbɛka nɛ ngom.
11 Tin, yɛ bɛ náá, moma eebo ɛbá pak bɛ nɛ ngom ɔɔ, sa nyɛ ààbaani e dhiiti ɛbá. Yɛ di
ààbɛ deenek ɔɔ, nyɛ koobal ɛbá pak bɛ nɛ ngom. Tin, sa motom ààbo ɛbá pak bɛ nɛ myɛl.
12 Gwakeka sa mɛ di elɛɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ, ye tok Ghɛŋ di elii, ye é mam. Mɛ lɛɛ ɛ náá: yɛ
bɛ náá keletyɛ eeba moma di ààdi keletyɛ ɔɔ, da moma é kwyɛl náá, bɛ gheedi nɛ ɛbá ɔɔ,
sa motom ààbo ɛbá pak bɛ nɛ nɛ.
13 Ye é tyee wat nɛ moma di keletyɛ ɔ. Nyɛ di nɛ motom di náá, nyɛ tok keletyɛ ɔɔ, da
motom é kwyɛl náá, bɛ gheedi nɛ ɛbá ɔɔ, sa moma ààbo ɛbá pak bɛ nɛ nɛ.
14 Etɛɛ náá, motom di ààdi keletyɛ ɔ, nyɛ é nɛ ghwyil ɛdi mot e dɛɛ, kɔ ɛsu ɛgwakel nyɛ
di nɛ yɛ nɛ myɛl, mot di keletyɛ ɔ. Ye é tyee wat nɛ moma di ààdi keletyɛ ɔ, nyɛ é nɛ ghwyil
ɛ di mot e dɛɛ, kɔ ɛsu ɛgwakel nyɛ di nɛ yɛ nɛ ngom, mot di keletyɛ ɔ. Yɛ di ààdi deenek ɔɔ,
bɔn bɔɔ aakwaadi bot e dɛɛ, ghuna, bɛ é bot ɛ e dɛɛ é mis mɛ Zɛɛb.
15 Ɛ di'enek, mot di ààdi keletyɛ ɔ, nyɛ é nɛ ghwyil ɛbo ɛbá. Ye nakozoodi moma nɛghu
motom. Ɛ di'enek, moma nɛghu motom tok tɔ bhel eki ɛbá, etɛɛ náá, Zɛɛb nadjóo bin ɛ
étɛp bi needi tɔ egwyem.
16 Tin, wɔy moma di keletyɛ ɔ, wɔ nɛ gu nɛghu wɔ kwaatsik ngom'ɔ? Nɛghu wɔy motom
di keletyɛ ɔ, wɔ nɛ gu nɛghu wɔ kwaatsik mwalɔ?

Ɛkɛ dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ

17 Mot nɛ mot goka é nyɛ gheekɛ dáa Ghɛŋ nadjɛ nyɛ ɛkɛɛ ɛ. Mot nɛ mot goka é nɛ ɛkɛ
ɛ dáa nyɛ nadi é sok Zɛɛb nadjóo nyɛ é. Yenek é ɛtiŋ ɛ mɛ di edjɛ tɔ ezɛɛga mendjaa mɛ
mendjaala djas ɛ.

18 Tin, yɛ bɛ náá, mot naani beka é ghɛŋ Zɛɛb nadjóo nyɛ ɔɔ, nyɛ di deenek. Ye kabɛ náá,
é ghɛŋ Zɛɛb nadjóo nyɛ é, nyɛ nabɛ é ààni beka ɔɔ, sa nyɛ ààni beka.
19 Ɛni beka nɛghu ààni beka ààval é mis mɛ Zɛɛb. Sa di eval ɛ, ye é ɛlooba nɛ etsi bɛ.
20 Beta náá, mot nɛ mot zoodi dáa Zɛɛb nadjóo nyɛ é.
21 Ɛ sok Zɛɛb nadjóo wɔ ɛ, wɔ nabɛ é wɔ dinaa kwom, ààbɛ deenek e? Nàbem ba, wɔ
bela ze di esa náá, wɔ di pɛka ɔɔ, wɔ goka é nɛ ɛdu yɛ.
22 Etɛɛ náá, kwom mot Ghɛŋ nazedjóo ɔ, Ghɛŋ eezetó nyɛ étɛp mɛsa mɛ. Ye é étɛp tak ɛ
di náá, nyɛ moo é pɛka étɛp ɛsa mɛsa mɛ. Tin, mot nadi pɛka ɔ, moo é kwom ɛ Klisto.
23 Zɛɛb nabɔm bin é nɛ boo mɛtaŋ, étɛp bi needi bot bɛ. Ɛ di'enek, nàsaaka náá, bi di
ekwom e bot ɛ bɔs.
24 Beta náá, mot nɛ mot di sok bhwoob Zɛɛb, dáa nyɛ nadi é ghɛŋ Zɛɛb nadjóo nyɛ é.

Etɛp di dum nɛ bɛkɔ ɛ bot nɛ bɛkus

25 Dum nɛ mɛsyes mɛ boa dinaa bɛkɔ ɔ, mɛ tok nɛ ɛtiŋ ɛ Ghɛŋ wat ee mɛ aadjɛ bɛ ɛ. Tin,
sa mɛ di elii wak ɛ ye é ɛkwosak ɛ lam, mam mot di náá, Ghɛŋ eezegek mɛ ghoŋ, bot moo
mos é nɛ ɛbwaalel nɛ nam.
26 Gwakeka sa mɛ di egek kɔ ɛsu ɛ mezuk mɛ bot di ebee'aak, mot nɛ mot goka é nɛ ɛdi
dáa nyɛ di ɛ.
27 Wɔ é nɛ moma? Nàsa náá wɔ bɛka nɛ nɛ. Wɔ é kɔ? Tin, nàdji moma emwaaz.
28 Tin, yɛ bɛ náá wɔ eeba ɔɔ, wɔ ààpasyem. Ye é náá, ɛsyes ɛ moma eeba ɔɔ, nyɛ
ààpasyem. Deenek, bot ɛ di ebá ɔ, bɛ waaboma nɛ mezuk tɔ mendjaa mɛ mɛba mɔɔ. Tin,
mɛ kwyɛl é ɛdis bin tɔ mezuk menek.
29 Gwakeka sa mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ bin ɛ, bɔn nyɛɛg bam yii boa nɛ botom: bot kalikeka é
nɛ ba mɔn ɛwala. Kana nenak, bot ɛ di náá, bɛ eezeba ɔ, bɛ goka é nɛ ɛwa zii tɔ ɛsa mɛsa
mɛ Zɛɛb dáa bɛkɔ ɛ bot.
30 Bot ɛ di edje ɔ, bɛ sa ɛkɛɛ náá, bɛ ààdje. Bot ɛ di emyaala ɔ, bɛ sa ɛkɛɛ náá, bɛ ààmyaala.
Bot ɛ di ebɔm esonok ɔ, bɛ sa ɛkɛɛ bɛ sa ɛkɛɛ náá, bɛ ààpabɔm sonok.
31 Bot ɛ di emyaala nɛ mɛvu mɛ bɔs ɔ, bɛ sa ɛkɛɛ náá, bɛ ààmyaala nɛ yɛ. Etɛɛ náá, bɔs'ak
dáa di'ak aanàbaabɔya kɛdhaa.
32 Dum nɛ tɛp tak ɛ mɛ di ekwyɛl náá, bi di pɛka tɔ etɛp bin djas. Mot di náá, nyɛ ààpaba
ɔ, nyɛ nɛ ghwyil ɛwa lyem'ɛ djas tɔ mɛsa ɛ Ghɛŋ. Nyɛ saŋ ɛ náá, Ghɛŋ myaala nɛ nɛ.
33 Ɛ di'enek, mot di náá, nyɛ eezeba ɔ, mɛsa mɛ aadi é ɛsaa náá, myɛl di tɔ neemyaala.
34 Tin, ye é etɛp binek ebá ɛ nyɛ di nɛ yɛ tɔ lyem. Ye é tyee wat nɛ moma di tɔ ɛbá ɔ, nyɛ
wa lyem tɔ etɛp e bɔs ɛ, étɛp ngom neemyaala. Kus moma nɛghu ɛsyes ɛ moma dinaa
ààpaba ɔ, nyɛ wa lyem tɔ etɛp e Ghɛŋ ɛ. Nyɛ kwyɛl ɛ náá, nyɛ needi nɛgaa engwoob étɛp
nyɛ neesa mɛsa ɛ Ghɛŋ. Nyɛ kwyɛl ɛ nyɛ eesa mɛsa mɛ nɛ lyem wat.
35 Mɛ lii deenek ɛ, étɛp mɛnyɔ men, ye tok étɛp ɛwa bin tɔ laab. Tin, mɛ kwyɛl é náá, bi
sa sa di ɛnyɔɛpe ɛ étɛp'en, da bi ɛ di tɔ ɛgwakel nɛ Ghɛŋ nɛ lyem wat.
36 Yɛ bɛ náá, mɔn ngbaaz ɛpebee náá, nyɛ é nɛ ghwyil ɛsa sa di àànyɔ pak bɛ nɛ ghɔɔd
étɛp náá, nyɛ tokapɛ nɛ ghwyil ɛmaad egwyes bɛ ɔ. Nyɛ bee náá, bɛ é nɛ ghwyil bael ɔɔ, bɛ
bael dáa bɛ di ekwos ɛ. Deenek, bɛ ààpasyem.
37 Yɛ bɛ náá ngbaaz eebee náá, nyɛ é nɛ ghwyil ɛmaad egwyes nyel étɛp ɛdi kɔ, ààbɛ náá
mot ɛbesal nyɛ ɔɔ. Nyɛ eesa ɛnyɔɛpe.
38 Tin, mot aaba ghɔɔd'ɛ, nyɛ eesa ɛnyɔɛpe. Mot aadi ààba ghɔɔd'ɛ ɔ, nyɛ eebaasa
ɛnyɔɛpe dhaa tyɛ.
39 Moma ɛbá goka nɛ ɛdi si bhel etsi ɛbá, é ghɛŋ ngom dinaa nɛ tsik ɛ. Tin, yɛ bɛ náá
ngom eegwyɛ ɔɔ, nyɛ é nɛ ghwyil ɛkaba mot lyem'ɛ di ekwyɛl ɔ. Deenek, ye goka é náá,
motom tak di mot di edum koŋ nɛ Ghɛŋ ɔ.
40 Ɛ yam beea, mɛ bee ɛ náá, nyɛ lik kus ɔɔ, ye é ɛnyɔɛpe. Deenek, mam pe é nɛ Sisim
Zɛɛb.

8

Bɛtit ɛ di ekaa bɛnaghisɛ ebuwa ɛ

1 Djhooliika dum nɛ etɛp bɛtit ɛ bot di eka bɛnaghisɛ ebuwa ɛ. Nɛ tsɛɛtsɛ, mena
dyeebakeka ɛ náá: «Menaka é bot ɛ mɛtselal.» Tin, mɛtselal mɛ tak ɛ nɛ ghwyil ɛsa náá,
mena dika nɛ ɛghɛɛ nyel. Ghuna, tɛtɛ kwyɛl ààsa deenek. Tɛtɛ kwyɛl saŋ é náá, mena
dika tɔ ɛgwakel tɔ zɛɛga.
2 Mot di egek náá, nyɛ nɛ gu sonok ɔ, mot'enɔk goka é nyɛ gu náá, nyɛ dinaa kuku ɛdjek.
3 Tin, mot di ekwyɛl Zɛɛb ɔ, Zɛɛb nɛ gu nyɛ.
4 Deenek, mena é nɛ ghwyil ɛ dɛka bɛtit ɛ di ekaa bɛnaghisɛ ebuwa ɛ? Mena nɛ guka
náá, naghisɛ tok dhiiti sonok kɔ ɛko ɛ bɔs, mena nɛ ɛbaaguka náá, Zɛɛb é ngɔt.
5 Nɛ tsɛɛtsɛ, ye é nɛ bɛdhiiti esisim di tɔ gwoo nɛghu kɔ ɛko ɛ bɔs di edjóo bɛzɛɛb ɛ.
Deenek, ye kwyɛl é lɛɛ náá, ye é bɛtɛ nɛ «bɛzɛɛb» nɛ bɛtɛ nɛ «bɛghɛŋ.»
6 Yɛ kabɛ menabɛlka ɔ, mena nɛ guka náá, Zɛɛb é ngɔt, nyɛy é di Sɛɛg'enaka, mot nakus
esonok djas ɔ, kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ bot di nɛ tsik. Ghɛŋ é ngɔt, ye é Yezu Klisto, nyɛy mot di náá,
esonok djas nakusaa ɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ ɔ, nyɛ é di esa náá, mena dika nɛ tsik.
7 Tin, ye tok bot djas di egu etsɛɛtsɛ bak. Etɛɛ náá, bɛdhiiti bot ɛ nadi bɛ dinaa ekwyɛl
bɛnaghisɛ ɔ, é ghɛŋ bɛ di edɛ bɛtit ɛ di ekaa bɛnaghisɛ ebuwa ɛ, egeka bɔɔ é náá, bɛ
ɛpeduwal bɛnaghisɛ. Bɛ dyeebake é náá, bɛ eesa etɛp ɛbiyo.
8 Tin, ye tok edee mena di edɛka ɛ di esa náá, mena kunaaka nɛ Zɛɛb, dɛ nɛghu ààdɛ, yɛ
àànasa mena dika bɛtɛtɛ ɛ bot nɛghu bɛ mbee ɛ bot.
9 Bi é nɛ ghwyil ɛsa sa elyem bin di ekwyɛl ɛ. Tin, bi é kobaka nɛ sa bi di esa ɛ. Sa sa bi
di esa ɛ ààkadi ɛbɛk ɛ di esa náá, bot ɛ di ààpyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, ni tɔ mesyem.
10 Etɛɛ náá, mot dinaa nyɛ ààpapyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, nyɛ ɛbee wɔy mot mɛtselal
edɛ tɔ ndjaa mendjaala mɛ bɛnaghisɛ ɔɔ. Tin, wɔ aabee náá, wɔ ɛpebesal nyɛ besela sis
náá nyɛ dɛ bɛtit ɛ di ekaa e buwa nɛ bɛnaghisɛ ɔ?
11 E di'enek, mɔn nyoog mot di nyɛ dinaa ààpanyɔ ɛpyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, mot
Klisto nagwyɛ étɛp'ɛ ɔ, nyɛ waawo ze etsɛɛtsɛ kɔ ɛsu ɛ lɔ.
12 Bi é syem deenek nɛ bɔn nyɛɛg bin ɔɔ, da bi ɛpul ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb, bɔɔ bot ɛ di
náá, bɛ dinaa ààbɛ aapyet ɛ. Bi syem deenek ɛ nɛ Klisto nyɛy ɛmet.
13 Dum nɛ tɛp tak, yɛ bɛ náá, sa mɛ di edɛ é ɛpekwyital ɛdum ɛ koŋ ɛ mɔn nyaag'am ɔɔ,
mɛ aanàkabaadɛ yɛ, ekaab náá, mɛ ɛzɛkɛkwyital nyɛ tɔ mesyem.

9

Pɔl ɛpetaŋal dum nɛ lwomel'ɛ

1 Mɛ tok wak pɛka? Mɛ tok wak mot lwoma? Mɛ nabɛ ààbee Ghɛŋ'enaka Yezu? Bi tok
wak bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb, dum nɛ mɛsa mam kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ e?
2 Ye nakoozodi náá, bɛdhiiti bot ààbee náá, mɛ é mot lwoma. Tin, kɔ ɛsu ɛ len mɛ é mot
lwoma. Dáa di náá, bi é tɔ ɛgwakel nɛ Ghɛŋ ɛ, ye é biyɔ é di elyaal nɛ tsɛɛtsɛ náá, mɛ é
mot-lwoma ɛ Ghɛŋ.
3 Gwakeka dáa mɛ di ebɔɔza nɛ bot ɛ di elii ɛbiyoɛpe nɛ nam ɛ.
4 Dáa bis di náá, bis é bot ɛ lwoma ɛ, bis é nɛ ghwyil ɛbela edee nɛ mɛnyok ɛ, kɔ ɛsu ɛ
mɛsa mes.
5 Bis é nɛ ghwyil ɛ tó mɛdjoŋ nɛ bel bis di ekeletyɛ ɔ. Bɛdhiiti bot ɛ lwoma sa ɛ deenek,
dɔɔ nɛ bɔn nyɛɛg ɛ Ghɛŋ, zɛnɔɔ Pyɛɛd.
6 Bi gek é náá, ye é bis nɛ Bhaalnabhas é zodi egoka nɛ ɛsa mɛsa, étɛp bis neebela sa dek
e?
7 Tin, ɛzɛ di esa mɛsa mɛ esodja nɛ efute bɛ met? Ɛzɛ di bɛ pyeeb vin da nyɛ é di ààdɛ
bhum tak? Ye é nwyaa mbi mbaalel mɛsaa di ààdɛ mɛdii mɛ mɛbel e mɛsaa mɛ nyɛ di
ebaal ɛ?

8 Tin, mɛkpa mam ààzobela ghwyil tɔ etɛp ee bot ɛ bɔs di esa ɛ. Etɛɛ náá, etsi ɛ Moiiz baazoke é deenek.
9 Ye é tsɛɛtsɛ, etsi lɛɛ é náá: «Wɔ tok nɛ ghwyil ɛdiyal nuub ngɔmbɛ, é sok nyɛ di enyal bhum ble ɛ.» Ye kwyɛl ɛlyaal náá, Zɛɛb nɛ gek engɔmbɛ ghoŋ.
10 Nyɛ ààlii deenek tin kɔ ɛsu ɛlena? Tsɛɛtsɛ, mɛkpa menek nakwyalaa ɛ étɛp'ena. Ye goka é náá, mot di ebɛ see, nɛ mot di enyuŋal ebhum ble ɔ, goka é bɛ bela efute mɛsa mɔɔ.
11 Bis naabɛ bhek Sisim tɔ len. Tin, bis é kanɔɔ ba bim mɛvu min ɔɔ, ye kabɛ é ɛbiyoɛpe?
12 Ye é bɛ náá, bɛdhiiti bot é nɛ ghwyil ɛ dɛ mɛvu men ɔɔ, «haa» gwyata nɛ bisɔ, bis é nɛ gham nɛ ɛdɛ yɛ dhaa dhaŋa bɔɔ.
Bela náá, bis nabɛ é ààkwyɛl ɛsa deenek. Tin, bis naamaad elyem kɔ etɛp djas, étɛp bis ɛzɛkɛlu bɛdhiiti bot ɛgwak Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto.
13 Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, bot ɛ di esa mɛsa tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɔ, edee bɔɔ goka nɛ ɛdus é tɔ kok Ndjaa-ebuwa ee bɛ di esa mɛsa ɛ. Yɛ kabɛ bot ɛ di eka ebuwa kɔ mesa ebuwa ɔ, edee bɔɔ zodus é tɔ ebuwa binek.
14 Ye é tyee wat nɛ bot ɛ di egoola Mbɛɛ Bhaadal ɔ, Ghɛŋ naazeloolɛɛ náá, bɔɔ pe aazobela edee ɛ, nɛ Mbɛɛ Bhaadal bɛ di egoola ɛ.
15 Yɛ kabɛ mam ɔ, mɛ ààwaab esa binek, tin, mɛ ààpakwyal bin mɛkana mak étɛp ɛwaab ɛ bin dhiiti sonok. Deenek, edi di náá, mot zɛnɔɔ duu mɛ di nɛ ye é, ye goka é mɛ gwyɛ deenek.
16 Mɛ tok nɛ ghwyil ɛghɛɛ nyel kɔ ɛsu ɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal, etɛɛ náá, ye é nɛ nam ɛ bhel náá, mɛ mɛsa mɛ tak. «Haa» kpaa-ghoŋ nɛ nam mɛ di ààgoola Mbɛɛ Bhaadal ɔɔ.
17 Ye ɛpedi é di náá, ye é mam ɛmet ɛ nasée mɛsa mɛ tak ɔɔ, pe mɛ goka é nɛ ɛbela efute. Dáa di náá, mɛsa mɛ tak nadjɛaa mɛ ɛ nɛ bhel ɛ, é di'enek, mɛ zokasa ɛ mɛsa mɛ nadjɛaa mɛ ɛ.
18 Ɛ̀ di'enek, efute bam aakadi tin ye? Efute bam é mɛmyaala mɛ mɛ di nɛ yɛ, é ghɛŋ mɛ di egoola Mbɛɛ Bhaadal ààwaab sonok nɛ mot ɛ. Mam àànɔɔ efute mot di egoka nɛ ɛbela bhis ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ.

Ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal

19 Bot nɛ gu náá, mɛ é sɛŋɛlɛ mot. Ye é tsɛɛtsɛ, edi tak wat, mɛ eemyaal ɛdi kwom bot djas, étɛp bɛtɛ nɛ bot needu Klisto.
20 Ɛ̀ sok mɛ di sama nɛ bot ɛ mbyak eYuda ɛ, mɛ kɛ é dáa bɔɔ, étɛp ɛdul ɛ bɛ é ze ɛ Klisto. Ɛ̀ sok mɛ di sama nɛ bot ɛ di elooba nɛ mɛtiŋ ɛ Moiiz ɛ, mɛ kɛ é dáa bɔɔ. Mɛ dyeebasa deenek ɛ, étɛp mɛ needul bɛ é ze ɛ Klisto, ye nakoozodi náá, mɛ tok si bhel mɛtiŋ ɛ Moiiz.
21 Ɛghɛŋ mɛ di sama nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bot ɛ di ààlooba etsi ɛ Moiiz ɔ, mɛ kɛ é dáa bɔɔ, étɛp mɛ needul bɛ é ze ɛ Klisto. Deenek, yɛ ààkwyɛl ɛlɛɛ náá, mɛ ààlooba nɛ etsi e Zɛɛb. Tin, mɛ é si bhel etsi ɛ Klisto.
22 Yɛ kabɛ bot ɛ di ààpyet tɔ ɛdum ɛkoŋ nɛ Zɛɛb ɔ, mɛ zobaakɛ é dáa bɔɔ, étɛp ɛdul ɛ bɛ é ze ɛ Klisto. Deenek, nɛ mbi bot djas, mɛ nɛ sa esa djas ee di egoka é, étɛp mɛ neetsik bɛdhiiti bot.
23 Mɛ sa etɛp binek djas etɛɛ náá, bot neemyaal Mbɛɛ Bhaadal. Etɛɛ náá, dɔɔ nɛ mam pe mɛ neebela yam ɛkɛɛ tɔ mbɛɛ esa ee Mbɛɛ Bhaadal nakɛk ɛ.

Ɛdjek ɛkɛ e ze ɛ Klisto

24 Bi nɛ gu náá, bot ɛ di esa mɛboola mɛ ɛwyis ɛ kaab ɔ, bɛ kan kaab ɛ bɔɔ djas. Yɛ bɛ náá, bi ɛpesa mɛboola mɛ kaab ɔ, bi goka é nɛ ɛkaab tyee wat di náá, bi neekɛbela efute.
25 Deenek, bot ɛ di esa mɛboola ɔ, bɛ goka é nɛ gu ɛmaad ɛ lyem tɔ etɛp djas. Bɛ dyeebasa deenek é, étɛp bɛ neebela koto duu di ààbɔya nɛ ɛgwyɛ é. Tin, bisɔ dyeebasa zii é, étɛp ɛbela koto duu na kɔm-kɔm.
26 Ɛ̀ tɛp tak ɛ di náá, é ghɛŋ mɛ di esa mɛboola ɛ, mis mam gwyák ɛ koto duu. Mɛ é dáa mot mɛboola mɛ tuub, ekuta bɛ ààbyak mbɛs.

9:9 Dɛt 25.4.

27 Mɛ ààduwal nyel'am, mɛ nɛ tiig ye ɛlyelɛpe. E kaab náá, bhis mɛ di egoola Mbɛɛ Bhaadal nɛ bɛdhiiti bot ɛ, mam ɛmet ɛzɛkɛdisaa tɔ bot ɛ aabela ɛkɛɛ.

10

Ɛdul ɛ bot mɛlɔ dum nɛ bɛnaghisɛ

1 Bɔn nyɛɛg, mɛ kwyɛl ɛ́ náá, bi gheetetaala nɛ sa nasael nɛ bɛbhaab'enaka é ghɛŋ ɛ Moiiz ɛ. Ye nadi ɛ́ nɛ eguud nadi edjeed bɛ ɛ. Bhii tak, bɔɔ djas naasɛɛ boo dii mɛsɔn nadi edjóoaa «dii mɛsɔn na tɔɔbelaa.»

2 Bɔɔ djas naaduwa Zɛɛb tɔ eguud nɛ tɔ boo dii mɛsɔn. Etɛp binek djas kwyɛl ɛlyaal ɛ náá, bɛ naamyaal ɛdu ɛ Moiiz.

3 Bɔɔ djas naadɛ edee wat e Sisim,

4 bɔɔ djas naadɛ mɛnyok mɛ wat e Sisim. Tin, mɛdii mɛ bɛ nadi edɛ ɛ́, nadi ewyis ɛ́ tɔ ɛkok ɛ Sisim nadi egyee nɛ nɔɔ ɛ. Bela náá, ɛkok ɛ tak nabɛ ɛ́ Klisto.

5 Tin, Zɛɛb nabɛ ɛ́ ààmyaala nɛ mɛfulu mɛ bɛtɛ nɛ bot pak'ɔɔ. Kɔ ɛsu ɛ tak, bɛtɛ nɛ bot nagwyɛ, myoŋ «lapa-lapa» si tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.

6 E di'enek, etɛp binek djas nasael ɛ́, ye needi nɛ nena dhatyee geka, etɛɛ náá, mena needi ààbɛ nɛ embee mɛkwosak dáa bɔɔ nadi nɛ ye ɛ́.

7 Nàduwalka bɛnaghisɛ dáa bɛdhiiti bot pak bɛbhaab'enaka naduwal ɛ. Tin, ekwyala lɛɛ ɛ́ náá: «Bot naadisi étɛp ɛdɛ edee nɛ mɛnyok, bhii tak, bɛ naawyɛl kɛbɔl ɛ mɛzɛŋ nɛ ɛduwal bɛnaghisɛ.»

8 Sa mena ààduka ze mɛzɔ dáa bɛdhiiti bot nasa ɛ́. E di'enek, bot bɛdhet mɛkam-mɛmbá nɛ elɛl (23 000) naapkaa nɛ mɛsyee gwyɛ, dwoo wat kɔ ɛsu ɛ tak.

9 Sa mena ààwaka Klisto tɔ mɛbhowal, dáa bɛdhiiti bot pak'ɔɔ nasa ɛ́. Ɛtɛp tak, bɛnyɔ naazɛlo bɛ. Wɔ gwak, bɛtɛ nɛ bot zɛgwyɛ.

10 Sa bi ààdi nɛ mɛnwyaad tɔ elyem, dáa bɛdhiiti bot pak'ɔɔ naataŋal nɛ din ɛ Zɛɛb ɛ. Tin, fofop ɛsyee naagó bɛ kɔ ɛsu ɛ tak.

11 Embee etɛp binek djas nasael ɛ́, étɛp ye needi nɛ nena dhatyee geka. Tin, etɛp tak nakwyalaa tɔ bɛmɛkana ɛ, étɛp ɛdul ɛ mena mɛlɔ, etɛɛ náá, mena moo ɛ́ tɔ mɛlu mɛ mɛsik.

12 Mot di ebee náá, nyɛ ɛ́ ndjem ɔ, nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛkobaka, étɛp nyɛ ɛ́ zɛkɛkwyit tɔ mesyem.

13 Bɛmɛbhowal mɛ bi naboma nɛ ye ɛ́, ye ɛ́ mɛbhowal bot djas di eboma nɛ ye ɛ́. Zɛɛb ɛ́ sosoob tɔ ekɛk bɛ, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛbet náá, bi boma nɛ sa di náá, yɛ aadhaa bin ghwyil ɛ. Tin, é sok mɛbhowal aazyɛ ɛ́, Zɛɛb ɛ́ waadjɛ bin ghwyil ɛmaad yɛ, nyɛ aalyaal bin mɛpek mɛ ɛwyis ɛ́ tɔ mɛbhowal mɛ tak.

Ɛpɛɛ ɛduwal ɛ bɛnaghisɛ

14 Dum nɛ tɛp tak, bɔn nyɛɛg bam, nàkunaaka nɛ bɛnaghisɛ.

15 Mɛ lii nɛ nen ɛ́ dáa mɛ di elii nɛ bɛtsoŋ ɛ bot ɛ. Biyɔ bɛmet, sɔska sa mɛ di lii ɛ́.

16 Beeka bɛɛlɛ mena di edɛka menabɛlka djas, étɛp ɛghapɛɛ Zɛɛb ɛ. Bɛɛlɛ tak kwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, menaka ɛ́ nɛ ɛgwakel nɛ Klisto. Ghiya yɛ naasee kɔ ɛsu ɛ les. Yɛ kabɛ mapa ɔ, ye ɛpesa náá, menabɛlka nɛ Klisto di nyel ngɔt.

17 Dáa di náá mapa ɛ́ wat ɛ, ye nakoozodi náá, mena nɛ buka, mena moo ɛ́ nyel ngɔt. Etɛɛ náá, mot nɛ mot ɛ́ nɛ yɛ mɔn pes tɔ mapa yenek wat.

18 Nɔɔka geka bɔn Yisalaɛl. Bot ɛ nadi edɛ bɛtit nazekaa é buwa kɔ mesa ebuwa ɔ, bɛ ɛ́ tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb.

19 Mɛ ààpake náá, bɛtit ɛ nakaa bɛnaghisɛ ebuwa ɛ, nɛ val étɛp'es. Mɛ ààpabaake pe náá, bɛnaghisɛ ɛ vaŋ sonok.

20 Aàbɛ, tin, mɛ kwyɛl ɛ́ ɛlɛɛ náá, buwa ee bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb di edjɛ ɛ́, bɛ djɛ ye ɛ́ nɛ edim, bɛ ààdjɛ nɛ Zɛɛb. Tin, mɛ ààkwyɛl náá, bi di tɔ ɛgwakel nɛ edim.

21 Bi tok nɛ ghwyil ɛdɛ tɔ bɛɛlɛ ɛ Ghɛŋ, da bi ɛ́ baadɛ tɔ bɛɛlɛ edim ɛ. Deenek, bi tok nɛ ghwyil ɛdɛ kɔ mesa ɛ Ghɛŋ, da baadɛ kɔ mesa edim ɛ.

10:7 Ɛwy 32.6.

22 Tin, mena kwyɛl é náá, Ghɛŋ kpaa lyem nɛ nena? Bi gek é náá, mena é nɛ ghwyil dhaa nyɛ nɛ ghwyil e?

Ɛsa etɛp djas kɔ ɛsu ɛ duma ɛ Ghɛŋ

23 Bot dyeebake é náá: «Mena é nɛ ghwyil ɛsa esa djas elyem binaka di ekwyɛl ɛ.» Ye é tsɛɛtsɛ, guka náá, djas ààval sonok. Mena é nɛ ghwyil ɛsa esa djas elyem binaka di ekwyɛl ɛ. Tin, etɛp binek djas ààdjɛ zɛɛga bot ghwyil.

24 Yɛ àànyɔ náá, ghwyikwyee mot zosik é nyel'ɛ met. Ye goka é náá, nyɛ di nɛ ghwyikwyee nɛ bɛsɔ bot.

25 Bi é nɛ ghwyil ɛ dɛ yebɔ bɛtit djas di ebomsaa tɔ djando ɛ, sa bi ààtuŋ mɛnyel esaa pɛ pak ye dus ɛ.

26 Etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ é náá: «Ye é Ghɛŋ é di kukuma bɔs, nyɛ é kukuma esa djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ.»

27 Mot di náá, nyɛ dinaa ààpadum koŋ nɛ Zɛɛb ɛdjóo bin náá, bi kɛdɛ ɔɔ. Ye é bɛ náá, bi eemyaal ɔɔ, dɛka edee djas ee nyɛ aadjɛ bin ɛ ààtuŋ mɛnyel esaa pɛ pak edee tak dus ɛ.

28 Tin, mot ɛkalɛɛ bin náá: «Tit'ak dus é é buwa bɛnaghisɛ.» Deenek, sa bi ààdɛ yɛ, kɔ ɛsu ɛ mot lɛɛ deenek ɔ, étɛp bi needi nɛ egwyem tɔ elyem bin.

29 Mɛ ààlii wak dum nɛ esimza e lyem bin, mɛ lii é nɛ esimza e lyem mot'enɔk.

Nɛghu dhiiti mot ɛ nɛ ghwyil ɛke náá: «Étɛp yé esimza e lyem mot aasa náá, mɛ kat ɛsa sa mɛ di ekwyɛl ɛsa ɛ?

30 Mɛ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ edee mɛ di edɛ ɔɔ, “haa” étɛp yé bɛ aakalii nɛ nam ɛbiyoɛpe dum nɛ edee mɛ dɛ ɛ mɛ eeghapɛɛ ɛ Zɛɛb ɛ?»

31 Tin, étɛp edee, nɛ mɛnyok mɛ mɛ di edɛɛ ɛ, nɛghu sa djas mɛ di esa ɛ, mɛ sa yɛ étɛp duma ɛ Zɛɛb.

32 Bot ɛ dhaad mbyak eYuda, nɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk, zɛnɔɔ bot ɛ zɛɛga mendjaala Zɛɛb, sa mɛfulu men ààsa náá, bɛ kwyit tɔ mesyem.

33 Duka mɛfulu mam. Mɛ nɛ sa mɛghaaz etɛɛ náá, bot djas neemyaala nɛ mɛsa mam djas. Tin, mɛ ààsaŋ ɛkwyɛɛg ɛ nyel'am met, mɛ saŋ ɛ ɛkwyɛɛg ɛ bɛtɛ nɛ bot, étɛp bɛ neebela tsik.

11

1 Duka mɛfulu mam, dáa mɛ di edu mɛfulu ɛ Klisto ɛ.

Bhet boa nɛ botom di egoka nɛ ɛbɔt tɔ ndjaa mendjaala ɛ

2 Mɛ ɛpeso bin mɛsii, etɛɛ náá, bi nɛ tetaala nɛ nam é mɛwala djas. Bi nɛ du mɛtiŋ mɛ mɛ di edjɛ bin ɛ.

3 Deenek, mɛ kwyɛl é bi gu náá, Klisto é kukuma botom djas, motom é kukuma ɛ myɛl, Zɛɛb é kukuma ɛ Klisto.

4 Tɔ Zɛɛga ndjaa mendjaala, é ghɛŋ motom di edjaala nɛghu ɛgoola mɛpka mɛ Zɛɛb ɛ, nyɛ é di nɛ lo ndjɛla ɔɔ, nyɛ ààpalooba nɛ kukuma yɛ Klisto.

5 Tin, moma di edjaala nɛghu ɛgoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔɔ, nyɛ di ààdjɛl lo ɔɔ, nyɛ ààpalooba nɛ ngom. Nyɛ é dáa moma di bhoo tsika ɛ.

6 Ye é bɛ náá, moma ààpadjɛl lo'ɛ ɔɔ, ye goka é náá, nyɛ tsik bhoo lo'ɛ. Tin, yɛ bɛ náá, ye nɛ sa syen náá moma di nɛ bhoo tsika ɔɔ, nyɛ goka é nɛ ɛdjɛl ɛ lo'ɛ nɛ bhɛɛ.

7 Motom ààgoka nɛ ɛdjɛl ɛ lo, etɛɛ náá, nyɛ é mbaŋa-mbaŋa duma Zɛɛb. Tin, moma é di mbaŋa-mbaŋa duma ɛ motom.

8 Etɛɛ náá, motom nabɛ é ààkusaa nɛ kyes nyel moma, ye é moma é nakusaa nɛ kyes nyel motom.

9 Motom nabɛ é ààkusaa kɔ ɛsu ɛ moma, ye é moma é nakusaa kɔ ɛsu ɛ motom.

10 Dum nɛ tɛp tak, kɔ ɛsu ɛ efofop, moma goka é nɛ ɛdi nɛ lo ndjɛla nɛ bhɛɛ étɛp ɛsa ɛkwosak ɛ Zɛɛb.

10:26 Mɛd 24.1.

11 Ɛ di'enek, tɔ tsik'enaka nɛ Ghɛŋ, ye tok nɛ motom ɛ di ààbɛ moma, ye tok pe nɛ moma
di ààbɛ nɛ motom.
12 Etɛɛ náá, dáa moma nakusaa nɛ kyes nyel motom ɛ, motom pe nadus ɛ tɔ moma. Tin,
djas yenek dus ɛ pɛ daa Zɛɛb.
13 Siizaka biyɔ bɛmet! Ye é ɛnyɔɛpe náá, moma di nɛ lo mbek ààdjɛl bhɛɛ é sok nyɛ di
edjaala Zɛɛb ɛ?
14 Mena beeka dáa bɔs di egoka nɛ ɛkɛ ɔ, ye é etɛp e syen náá, motom di nɛ bɛtɛ nɛ bhoo
é lo.
15 Ɛ di'enek, ɛnyɔ náá, moma di nɛ bɛtɛ nɛ bhoo. Deenek, bɛtɛ nɛ bhoo nadjɛaa nɛ moma
é etɛɛ náá, ye needi nɛ nɛ dáa bhɛɛ.
16 Tin, mot ɛdi nɛ gwyes ɛsuu mɛso dum nɛ tɛp'ak ɔɔ, ye nyɔ é bi gu náá, ye é bɛmɛfulu
mena dika nɛ yɛ tɔ ezɛɛga mendjaala mɛ Zɛɛb.

Edee ɛ Ghɛŋ

17 Ye mɛ aakalii wak nenak'aak, ye tok étɛp ɛduwal bin. Etɛɛ náá, é sok bi di esɛɛga ɛ,
ye dyeebakɛswaala nɛ nen ɛ ɛbiyoɛpe, yɛ ààswaala nɛ nen ɛnyɔɛpe.
18 Sa mɛkɛn bɛ nalɛ é mɛ ɛ, ye é náá, é sok bi di esɛɛga étɛp mendjaala ɛ, bi é nɛ zyaala
pak'en. Deenek, mɛ dinaa ààpaamyaal yɛ ɛnyɔɛpe.
19 Ye é bɛ náá, zyaala pak'en ɔɔ, ye é etɛɛ náá, bɛdhiiti bot pak'en neebela gham é mis
mɛ Zɛɛb.
20 Eghɛŋ bi di esɛɛgaa ɛ, ye tok étɛp ɛdɛ «edee ɛ Ghɛŋ!» Bi dyeebasɛɛgaa ɛ, étɛp ɛsa etɛp e
sis.
21 Etɛɛ náá, é sok bi di ekan ɛdɛ é, mot nɛ mot suu é ɛdɛ edee bɛ ɛmet, bɛdhiiti bot ɛlik nɛ
za, bɛdhiiti bot tɔ elangi.
22 Bi tok nɛ mendjaa étɛp mot nɛ mot needɛ edee nɛ mɛnyok pɛ ezaag e? Ɛyé! Bi byasal
é zɛɛga mendjaala mɛ Zɛɛb e? Nɛghu bi sa é etɛɛ náá, bot ɛ di ààdi nɛ yɛ ɔ neegwak syen
e? Bi kwyɛl náá, mɛ ke nɛ nen dáa? Mɛ duwal bin e? Aàbɛ, mɛ tok nɛ ghwyil ɛduwal bin!
23 Tin, gwakeka mɛlyo mɛ mɛ nagwak nɛ Ghɛŋ étɛp mɛ neegoola bin ye é. Ɛ pum Ghɛŋ
Yezu namɛtaa é, nyɛ naanɔɔ mapa,
24 bhis nyɛ naghaapɛɛ Zɛɛb ɛ, nyɛ eezɛpyak yɛ. Bhii tak nyɛ eezɛke náá: «Yak é nyel'am
zekaa étɛp'en ɛ. Gheesesaka deenek étɛp bi neetetaala mɛ.»
25 Tyee wat, nyɛ naazɛnɔɔ bɛɛlɛ bhis dek, nyɛy náá: «Bɛɛlɛ yak é ɛbhɛŋ ɛ na bes nɛ Zɛɛb.
Ye kwyalel é nɛ ghiya yam nasee kɔ ɛsu ɛ len ɛ. Ɛ sok bi aadi ededɛ ye é, sesaka deenek
étɛp bi neetetaala mɛ*.»
26 Etɛɛ náá, é esok djas bi di edɛ mapa nɛ mɛnyok menek ɛ, bi lyaal ɛ, ɛsyee ɛ Ghɛŋ,
deenek kɛkum ɛwala nyɛ aabula ɛ.
27 Ye é étɛp tak, mot ɛdi edɛ mapa nɛ mɛnyok ɛ Ghɛŋ dek di ààgoka ɔɔ, nyɛ eesyem, etɛɛ
náá, nyɛ ààpaduwal nyel nɛ ghiya ɛ Ghɛŋ.
28 Ɛsok nɛ mot nɛ dɛ mapa nɛ mɛnyok, ye goka é, nyɛ pookodjak nɛ tsuŋ djem nɛ byak.
29 Etɛɛ náá, mot ɛdɛ mapa nɛ mɛnyok ààpokosiiza ɛgwakel ɛ lɛ nɛ nyel ɛ Ghɛŋ ɔɔ, nyɛ
ɛpesaa epéɛ kɔ lɛ.
30 Ye é kɔ ɛsu ɛ tak ɛ, bɛtɛ nɛ bot tɔ len di nɛ mɛbé, bɛdhiiti di ààbɛ nɛ ghwyil, bɛdhiiti
nazegwyɛ.
31 Mena é di edjaka nɛ tsuŋ djem nɛ byak ɔɔ, Ghɛŋ aanàpéɛ mena.
32 Tin, Ghɛŋ péɛ mena nɛ ɛdjɛ mena mɛlyo é, etɛɛ náá, Zɛɛb needi ààwa mena é feŋ lɔɔg
wat nɛ bot ɛ bɔs'ak.
33 Deenek, bɔn nyɛɛg bam, é sok mena di esɛɛgaka étɛp ɛdɛ edee ɛ Ghɛŋ ɛ, bwoodka bɔɔ
ɛ nyɛɛg bin.
34 Mot é di nɛ za ɔɔ, nyɛ dɛ pɛ ndjaŋ'ɛ, etɛɛ náá, bi needi ààwa epéɛ e Zɛɛb tɔ ɛsɛɛga
ɛlenaka. Yɛ kabɛ bɛdhiiti mɛkya ɔɔ, mɛ aabɔɔza ye é é sok mɛ aakum penek pɛ yebɔ ɛ.

11:24 Luk 22.20. * **11:25** Ɛwy 24.6-8; Zel 31.31-34.

12

Sisim na Dɛɛ naadjɛ bot mɛkɛɛ

1 Bɔn nyɛɛg, djhooliika nenak dum nɛ mɛkɛɛ mɛ Sisim na Dɛɛ. Mɛ kwyɛl ɛ náá, bi gu
etsɛɛtsɛ dum nɛ mɛkɛɛ menek.
2 Bi nɛ gu náá, é ghɛŋ bi nadi bi dinaa ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, bi nadi ebet náá, bɛ dul bin
bi duwal bɛnaghisɛ esa di ààbɛ nɛ nuub ɛlii ɔ.
3 Dum nɛ tɛp tak ɛ, mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ bin náá, mot é ke náá: «Mɛ eekal Yezu ɔ», ye tok
Sisim Zɛɛb lwom nyɛ náá, nyɛ ke deenek. Tin, ye tok nɛ mot di nɛ ghwyil ɛben gwood ke
náá: «Yezu é Ghɛŋ!», ye é di ààbɛ náá, Sisim na Dɛɛ di edjɛɛd nyɛ ɔɔ.
4 Mɛkɛɛ mɛ Sisim di edjɛ ɛ, ɛbu membi, Sisim é wat.
5 Mɛsa mɛ Zɛɛb nɛ bu membi. Mɛsa mɛ mena di esaka ɛ, ye é yii Ghɛŋ ngɔt.
6 Ye é nɛ bɛtɛ nɛ membi mɛ ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb. Ye é Zɛɛb yenɔk ngɔt é di esa mɛsa menek
djas tɔ lenaka.
7 Tɔ tsik mot nɛ mot, Sisim ɛpelyaal ɛkɛɛ mot nɛ mot nabela, étɛp ɛkwyee bot djas ɛ.
8 Sisim djɛ bɛdhiiti bot ɛ, ɛkɛɛ ɛlii nɛ etsoŋ. Sisim tak wat kadjɛ bak bot ɛ ɛkɛɛ ɛlii nɛ
mɛtselal.
9 Sisim tak wat ɛpedjɛ bɛdhiiti bot tɛtɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Ye é kadjɛ bak bot ɛ, ɛkɛɛ e
ɛgwom ɛ bot.
10 Sisim eedjɛ bɛdhiiti bot ɛkɛɛ ɛsa endem mɛbwala, nɛ bak bot nyɛ eedjɛ bɛ ɛkɛɛ ɛgoola
sa Zɛɛb di elɛɛ bɛ ɛ. Deenek, nɛ bɛdhiiti bak tak, nyɛ eedjɛ bɛ etsoŋ ɛwa mbɛk pak embee
sisim nɛ embɛɛ sisim. Tin, yɛ kabɛ bɛdhiiti ɔ, nyɛ eedjɛ bɛ ɛ ɛkɛɛ ɛlii ɛ tɔ elii ɛ bot djas di
ààgwak ɛ. Nyɛ kadjɛ nɛ bak bot ɛ etsoŋ ɛgoola elii binek.
11 Ye é Sisim tak wat ɛ di esa mɛsa menek. Nyɛ nɛ djɛ mot nɛ mot ɛkɛɛ nyɛ di ekwyɛl ɛ.

Nyel mot ɛ nɛ mbula ekyes

12 Nyel ɛ wat. Ye é nɛ bɛtɛ nɛ ekyes. Tin, ekyes e tak nakoozobu, ekyes binek djas sa é
mɛ mɛ wat. Ye é tyee wat nɛ zɛɛga bot ɛ mendjaala di elyaal nyel ɛ Klisto.
13 Tin, menabɛlka djas, bot ɛ mbyak eYuda nɛghu bot ɛ mbyak eGhɛlɛk, kwom mot
nɛghu seŋɛlɛ mot. Ye nabɛ é, mena naaduwaka Zɛɛb tɔ Sisim wat. Ye nabɛ é étɛp mena
needika nyel ngɔt. Tin, ye é Sisim tak wat ɛ di tyee mɛdii ee mena di edɛka menabɛlka
djas ɛ.
14 Tin nyel mot aanàkwaazodi nɛ kyes wat. Nyel mot nɛ bu ekyes.
15 Ko ɛke náá: «Dáa di náá mɛ tok mbɔ ɛ, mam tok kyes nyel ɛ!» Nyɛ aadus náá, nyɛ kyes
nyel ɛ étɛp tak e?
16 Ɛlɔ ɛkake ye é sok náá: «Dáa di náá, mɛ tok dis ɛ, mam tok kyes nyel ɛ!» Nyɛ aadus
náá, nyɛ kyes nyel ɛ étɛp tak e?
17 Ye é pe di náá, nyel e mot djas ɛpedi é di ɛ dis nɛ dis ɔɔ, mot aakagwak tin dáa? Ɛ
di'enek, ye é pe di náá, nyel djas ɛpedi é ɛ lɔ nɛ ɛ lɔ ɔɔ, é di'enek, mot aakagwak mɛnuub
tin dáa?
18 Nɛ tsɛɛtsɛ, Zɛɛb naasa nyel mot di ekyes nɛ ekyes, kyes nɛ kyes nɛ mɛsa mɛ, dáa Zɛɛb
nyɛ ɛmet nadi ekwyɛl ɛ.
19 Deenek, ye ɛpedi é di náá, nyel mot nazosael ɛ nɛ kyes wat ɔɔ, pe nyel mot tok.
20 Deenek, nyel mot nɛ bu ekyes, é di'enek, nyel ɛ wat.
21 Dis tok nɛ ghwyil ɛke nɛ mbɔ náá: «Mɛ tok nɛ gwyes nɛ nɔ!» Deenek, lo tok nɛ ghwyil
ɛke nɛ mɛko náá: «Mɛ tok nɛ gwyes nɛ nɔ!»
22 Bɛdhiiti ekyes e nyel ee bot di ebee náá ye ààval sonok ɔ, ye é nɛ bɛtɛ nɛ mɛsa.
23 Ekyes e nyel ee bot di ebee náá, ye é ààdyeebaval sonok ɛ, ye é ee bot di ebaakwyɛɛg
dhaa nyel ɛ. Tin, ekyes nyel ee bot dyeebabee náá, ye ààgoka náá yii nyen é mis mɛ bot
ɛ, ye é ye é bot di ekwyɛɛg ɛbuɛpe ɛ.

24 Tin, ekyes e nyel ee bot dyeebabee náá, ɛnyɔ nɛ ɛbee ɛ, ye é ààkwyɛɛgaa ɛbuɛpe. Deenek, é ghɛŋ Zɛɛb nasa nyel mot ɛ, nyɛ naadyeebadjɛ duu nɛ ekyes e nyel ee bot di ààdyeebaval sonok ɛ.
25 Bela náá, mbɛk tok tɔ nyel mot. Deenek, ekyes djas ɛpekwyeel pak'ɔɔ.
26 Ye é di náá kyes nyel mot wat ɛpekpaa e ɔɔ, ekyes nyel djas nɛ gwak mɛkpaa menek. Tin, kyes nyel wat ɛdjɛaa duu ɔɔ, ekyes nyel djas nɛ di tɔ mɛmyaala.
27 Bela náá, bi é nyel ɛ Klisto. Mot nɛ mot pak'en ɛ kyes wat e nyel tak.
28 Etɛp tak ɛ di náá, tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala, Zɛɛb nakan ɛdil sok ɛ bot ɛ lwoma, bhii tak bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb, zɛnɔɔ bɛlyoel. Bhis binɔk, nyɛ naabaadil bot di esa endem mɛbwala ɔ, nɛ bot ɛ di nɛ ghwyil ɛtsik bot ɛ mɛbé ɔ. Bhii tak, nyɛ naabaazɛdil bot ɛ di nɛ ɛkɛɛ ɛkwyee nɛghu ɛdjɛɛd bɔɔ bɛsɔ bɔ ɔ, nɛghu ɛlii ɛ tɔ elii bot djas ààgwak ɛ.
29 Bot djas tok bot ɛ lwoma, nɛghu bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb, zɛnɔɔ bɛlyoel. Bela náá, bot djas tok nɛ ɛkɛɛ ɛsesa endem mɛbwala,
30 nɛghu bot ɛ di etsik bot ɛ mɛbé ɔ. Bot ɛ di elii tɔ elii bot djas di ààgwak ɔ, nɛghu bot ɛ di egoola elii binek.
31 Deenek, saaka náá, Sisim na Dɛɛ djɛ bin ɛkɛɛ di eval dhaa tye é.
Deenek, mɛ ɛpelyaal bin nenak ze di edhaa mɛze menek djas ɛ.

13

Kwyɛl goka é nɛ ɛdi é kɔ esonok djas

1 Dyeepokonɔɔka geka náá, mɛ ɛpelii lii ɛ bot ɛ bɔs nɛghu yii efofop, yɛ bɛ náá kwyɛl tok tɔ lam ɔ. Tin, mɛ di ààdi mot kwyɛl ɔ, mɛ é dhatyee ghom nɛghu boo ɛdjhaŋal e gwooz ee bot di nyuu étɛp ɛsa ɛtap ɛ.
2 Mɛ nɛ ghwyil ɛgoola mɛkpa nadjɛaa mɛ pɛ daa Zɛɛb, mɛ nɛ ghwyil ɛdi náá, mɛ nɛ bu ɛgu, mɛ nɛ ghwyil ɛpiibal etɛp e Zɛɛb djas di tɔ sɔ ɛ, nɛghu ɛdi nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb di náá, mɛ nɛ ghwyil ɛdis ɛtsok di ye nadi ɔ. Ye é tsɛɛtsɛ náá, mɛ é nɛ ghwyil ɛsa etɛp binek djas! Tin, mɛ di ààdi nɛ kwyɛl nɛ bot ɔ, etɛp binek djas ɛ e toto.
3 Deenek, mɛ nɛ ghwyil ɛnɔɔ ekuma bam djas djɛ nɛ bɛdjel ɛ bot, nɛghu ɛnɔɔ nyel'am ka yɛ buwa étɛp needikaa. Tin, mɛ di ààbɛ nɛ kwyɛl nɛ bɔɔ bɛsɔ bam tɔ lyem ɔ, etɛp binek djas ɛ e toto.
4 Bela náá, mot di nɛ kwyɛl ɔ, nɛ ɛmaad, nyɛ nɛ bu ɛsa enɛm esa, nyɛ nɛ kwyɛl bot. Nyɛ tok mot mbee lyem, nyɛ tok mot ɛbet nɛghu mot ɛghɛa nyel.
5 Mot di ekwyɛl bot ɔ, ààsa etɛp e syen, nyɛ ààsa ekaa, nyɛ nɛ kwyɛl bot dhaa tyɛ, nyɛ ààbaal bot ɛbuk tɔ lyem.
6 Mot di nɛ kwyɛl ɔ, nyɛ ààmyaala nɛ embee etɛp. Tin, nyɛ dyeebamyaal ɛ nɛ etsɛɛtsɛ.
7 Deenek, mot di ekwyɛl bot ɔ, nɛ pel etɛp djas. Nyɛ ààbee bot é mis toto, nyɛ nɛ ɛbwaalel nɛ etɛp djas, nyɛ nɛ maad ɛ lyem sok bhwoob etɛp djas.
8 Ɛ di'enek, kwyɛl ɛ kɔm-kɔm. Tin, mɛkpa di egoolaa bot dum nɛ Zɛɛb ɛ, aanàbaagoola dhiiti dwoo. Ɛkɛɛ nadjɛa bot étɛp ɛlii tɔ membyak mɛsis ɛ, aanàbaadi nɛghu ɛgu mɛ bot ɛ bɔs aasi.
9 Deenek, bis goola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛ ba bim ɛ, etɛɛ náá, ba mɔn ɛgu ɛ les é pes.
10 Tin, dwoo yɛ aadi náá, tɛtɛ ɛgu aazyɛ é, ba mɔn ɛgu ɛ les ɛ waadiib.
11 Ɛ sok mɛ nadi mɔn dhyeeb ɛ, mɛ nadi elii nɛghu ɛsimza dáa mɔn dhyeeb. Mɛ nadi é nɛ etsoŋ e bɔn dhyeeb. Tin, é sok mɛ nakum boo-mot ɛ, mɛ naakat ɛsa etɛp djas nadi yii bɔn dhyeeb ɛ.
12 Nenak, mena beeka Zɛɛb ɛ dáa tɔ ɛnyen ɛ di àànyɔ ɛnyen ɛ, tin ɛwala di ezyɛ yenek, mena aabeeka nyɛ popoopwon. Nenak, mɛ ààgu Zɛɛb ɛnyɔɛpe. Tin, é ɛwala di ezyɛ yenek, mɛ waagu Zɛɛb ɛnyɔɛpe dáa nyɛy nyɛ ɛmet di egu mɛ ɛ.
13 Ɛ di'enek, esa elɛl bak moo é tɔ lam: ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, nɛ ɛbwaalel, zɛnɔɔ kwyɛl. Tin, tɔ esa bak bɛlɛl, kwyɛl eedhaa tyɛ.

14

Sisim na Dɛɛ djɛ mɛkɛɛ étɛp bot neekwyeel pak'ɔɔ

1 Pokosaaka sok kwyɛl, da bi ɛbaasaa mɛkɛɛ mɛ Sisim, daŋ-daŋ ɛ́ yii ɛgoola bhaadal di edus daa Zɛɛb.
2 Mot di elii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɔ, nyɛ ààlii nɛ bot ɛ bɔs, tin, nyɛ lii ɛ́ nɛ Zɛɛb. Etɛɛ náá, ye tok nɛ dhiiti mot di emɛt sa nyɛ di elii ɛ. Tin, nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ, nyɛ wyisal ɛ́ etɛp di tɔ ɛsɔ ɛ Zɛɛb ɛ.
3 Mot di egoola mɛkpa mɛ di edus pɛ daa Zɛɛb nɛ bɔn nyɛɛg ɔ, ààsa deenek. Etɛɛ náá, etɛp nyɛ di elii ɛ, ye gwyák ɛ bɔn nyɛɛg. Nyɛ lii ɛ́ étɛp nyɛ neesa náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ bɔn nyɛɛg nɛ Zɛɛb pyet. Ɛ́tɛp ɛdjɛ bɛ mɛghaaz nɛ ɛdjɛ bɛ mɛlyo.
4 Mot di elii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɔ, nyɛ djɛ mɛghaaz nɛ nyel ɛmet. Tin, mot di egoola mɛkpa di edus pɛ daa Zɛɛb ɔ, nyɛ djɛ mɛghaaz ɛ nɛ bot zɛɛga ndjaa mendjaala djas.

5 Mɛ nɛ kwyɛl náá, biyɔ djas lii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɛ. Sa mɛ baadi kwyɛl ɛbuɛpe ɛ náá, bi goola mɛkpa mɛ di edus pɛ daa Zɛɛb ɛ. Ɛ́ di'enek, mot di egoola mɛkpa mɛ di edus pɛ daa Zɛɛb nɛ boo mɛtaŋ dhaa mot di elii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɛ. Ye ɛ́ di náá, dhiiti mot tɔ zɛɛga tak ɛ́ nɛ ghwyil ɛgoola yɛ ɔ, ye ɛ́ ɛnyɔɛpe, etɛɛ náá, bot djas ɛ waagwak. Tin, ɛdum ɛ koŋ ɛ bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ waatɔ́ sok.
6 Bɔn nyɛɛg, mɛ pookodji bin náá: é ghɛŋ mɛ aazyɛ pɛ yebɔ ɛ, mɛ kalii nɛ nen tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɔɔ, mɛ kakwyee bin tin nɛ yé? Ɑ̀àbɛ nɛ dhiiti sonok. Ye goka deenek ɛ, ye di náá, mɛ tel bin sa nadi syela ɛ, mɛ goola bin ɛ bhaadal Zɛɛb dhis ɛ. Mɛ djɛ bin ɛgu nɛghu ɛdjɛ bin ɛ mɛlyo.

7 Djhoopokonɔɔka geka nɛ esa di ebwomaa étɛp ɛbɔɔl mɛbyoŋ nɛ ye ɛ́, dáa sandjo nɛ tɔŋ. Ye ɛ́ bɛ náá, esa bɛ di ebwom ɛ, bwoma tak ààwyis sɛŋ tɔ mɛlɔ ɔɔ, bot ɛ ààgu mbɛk pak esa di ebwomaa ɛ.
8 Ye ɛ́ tyee nɛ mot di elɔɔ boo tɔŋ esodja, ye di ààlɔɔel ɛnyɔɛpe ɔɔ, ye tok nɛ mot ààwyel étɛp ɛkɛlumla dɛɛb.
9 Ye ɛ́ djala nɛ biyɔ bɛmet. Ye ɛ́ bɛ náá, bhaadal bi di egoola ɛ, bi goola ye ɛ́ tɔ elii ee bot di ààgwak ɔ. Tin, bot ɛ aamet sa bi di elli ɛ́ dáa? Bi lii ɛ́ e toto!
10 Deenek, kɔ ɛko ɛ bɔs ye ɛ́ nɛ bɛtɛ nɛ elii, ye tok nɛ lii wat tɔ elii binek di náá ye ɛ́ ààval dhiiti sonok.
11 Ɛ́ di'enek, mot di elii nɛ nam tɔ lii mɛ di ààgwak ɔɔ, nyɛ ɛ́ ndjoŋ pɛ daa lam, mam pe ɛ́ ndjoŋ pɛ daa lɛ.
12 Dáa di náá, bi nɛ dyeebawa lyem tɔ mɛkɛɛ mɛ Sisim ɛ, saaka náá, bi di bot e kum. Ekum e tak di yii di esa náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ bot zɛɛga ndjaa mendjaala Zɛɛb tɔ́ sok ɔ.

13 Dum nɛ etɛp binek, mot di elii tɔ elii bot di ààgwak ɔ, nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛwaab nɛ Zɛɛb ɛ náá, nyɛ djɛ nyɛ ɛkɛɛ yii ɛgoola esa nyɛ di elii ɛ, étɛp bot neemet sa nyɛ di elii ɛ.
14 Etɛɛ náá, mɛ di edjaala tɔ elii binek ɔɔ, sisim yam ɛ́ tɔ mendjaala. Tin, mɛtselal mam kadi ɛ́ ààgu sa mɛ di elii ɛ.
15 Mɛ aakasa tin dáa? Mɛ aadjaala Zɛɛb nɛ sisim yam. Tin, da mɛ baadjaala nyɛ dɔɔ nɛ mɛtselal mam. Deenek, mɛ aadjeeb nyɛ djeeb duu ɛ nɛ sisim. Tin, da mɛ baadjeeb nyɛ djeeb duu ɛ nɛ mɛtselal mam.
16 Ye ɛ́ bɛ náá, wɔ zobulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb ɛ tɔ sisim ɔɔ. «Haa» mot di egwak wɔ tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala aakake «Amɛn», nɛ mendjaala mɛ wɔ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb ɛ dáa? Nyɛy mot di náá, nyɛ ààpagwak dhiiti sonok tɔ sa wɔ lii ɛ.
17 Ye nakoozodi náá, mendjaala mɔ yii ɛbulal ɛ bhɔɔ nɛ Zɛɛb ye nakoozonyɔ dáa, ye ɛ́ ààsa náá, bɛdhiiti bot pyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.

18 Mɛ ɛpebulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, mɛ ɛpelii tɔ elii bot di ààgwak ɛ, dhaa biyɔ djas.

19 Tin, é mis mɛ bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala e kwan. Ye goka é, mɛ lyo bɛ nɛ mɛkpa mɛ
lii bɛ di gwak ɛ. Tin, mɛ kolóo-lóoak mɛkpa mɛtɛn, ye é eedhaa yii di náá, mɛ lóo ɛ mɛkpa
bɛdhet-bɛdhet tɔ lii di náá ee bot di ààgwak ɛ.
20 Bɔn nyɛɛg, katka ɛdi nɛ esimza e bɔn dhyeeb. Dika dhatyee bɔn dhyeeb bot ɛ di ààgu
sonok ɔ, sok bhwoob embee etɛp. Yɛ kabɛ pɛ kyee ɛtiibal ɔ, dika eboo e bot.
21 Gwakeka sa ekwyala di elɛɛ:
«Ye é tɔ elii e sis,
nɛ tɔ enuub e bot ɛ membyak mɛsis ɛ,
mɛ aalii nɛ bot ɛ mbyak'ak,
ye nakoozodi deenek, bɛ aanàkwaagwak ɛ mɛ.»
Ghɛŋ ke ɛ deenek.
22 Deenek, ɛkɛɛ ɛlii ɛ tɔ elii ɛ bot di ààgwak ɛ, ye é ndem étɛp bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ,
ààkabɛ étɛp bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Ghuna, ɛkɛɛ ɛgoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛ ndem, étɛp
bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, ààkabɛ étɛp bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ.
23 Djhoopokogekeka náá, bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala djas lii tɔ elii bot di ààgwak ɛ.
Bhii tak, bot ɛ di egwak-gwakak ɔ, nɛghu bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, zɛni tinaak ɔɔ. Ɛ̀
di'enek, bɛ aanàkwaake náá, bot binɔk djas ɛpelyet e?
24 Ye é bɛ náá, bot djas tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala ɛpegoola mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔɔ. Dhiiti mot
dhaa yɛ ɔ, nɛghu mot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛni tinaak ɔɔ, nyɛ waagwak etɛp binek djas.
Bhii tak, nyɛ waagu náá, nyɛ mot mesyem kɔ ɛsu ɛ etɛp nyɛ gwak ɛ. Tin, ye waasa tɔ bum
lyem'ɛ tyee na zake.
25 Deenek, esimza bɛ nadi syela ɛ waawyis tɔ gwyɛ. Tin, nyɛ aapyak mɛboŋ mɛ bhwoob
si eduwal Zɛɛb, eke náá: «Ye é tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb é pak'en!»

Dáa zɛɛga mendjaala di egoka nɛ ɛdi ɛ

26 Bɔn nyɛɛg, bot goka é nɛ ɛswola nɛ yɛ dáa? Ɛ̀ sok bi di esɛɛga étɛp mendjaala ɛ, mot
ngɔt tɔ lin ɛ nɛ ghwyil ɛtii mɛdjeeb di edjɛ mɛghaaz ɛ, dhiiti mot ɛ nɛ ghwyil ɛdjɛ mɛlyo,
dhiiti mot ɛ nɛ ghwyil ɛlɛɛ sa Zɛɛb natel nyɛ é, dhiiti mot ɛ nɛ ghwyil ɛlii tɔ elii bot di
ààgwak ɛ, da dhiiti mot ɛ ɛgoola mɛkpa mɛ tak, etɛp binek djas ɛ étɛp ɛsa náá, zɛɛga ndjaa
mendjaala neetɔ́ sok.
27 Ye é bɛ náá, bɛdhiiti bot ɛpelii tɔ elii bot ɛ di ààgwak ɔɔ, ye nyɔ ɛ náá, ye zoodi bot ɛ
ɛbá nɛghu bɛlɛl ɛ di elii, mot nɛ mot nɛ yɛ ɛwala ee nyɛ di elii ɛ, da mot ngɔt ɛdi mot étɛp
ɛgoola sa bɛ di elii ɛ.
28 Ye é di ààdi nɛ mot di egoola sa bɛ di elii ɛ. Beta náá, mot goka é kat ɛlii ɛlyelɛpe tɔ
zɛɛga ndjaa mendjaala. Tin, nyɛ goka nɛ ɛtɔɔla ɛ tɔ lyem, nɛ ɛtɔɔla ɛ nɛ Zɛɛb.
29 Ye é bɛ náá, bot ɛ ɛbá nɛghu bɛlɛl ɛpegoola mɛkpa ɛ Zɛɛb. Beta náá, bɛdhiiti bot ɛ
ɛgwak ɛnyɔɛpe sa bɛ di elii ɛ, étɛp ɛgu náá ye é tsɛɛtsɛ nɛghu ye é etsal.
30 Ye é bɛ náá, Zɛɛb eelyaal dhiiti mot tɔ sama bot ɛ di egwak ɔ, dhiiti sa di tɔ sɔ ɛ. Ye
goka é náá, mot nadi egoola mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ, kat ɛlii.
31 Biyɔ djas ɛ nɛ ghwyil ɛ ɛgoola mɛkpa ɛ Zɛɛb, mot nɛ mot nɛ yɛ ɛwala, etɛɛ náá, bot djas
neebela mɛlyo nɛ ɛdjɛaa mɛghaaz.
32 Bot ɛ di nɛ ɛkɛɛ ɛgoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔ, goka é nɛ ɛdjɛɛd ɛkɛɛ Sisim Zɛɛb zedjɛ nyɛ é
ɛnyɔɛpe.
33 Etɛɛ náá, Zɛɛb tok mot ɛ ɛzɛm, nyɛ Zɛɛb e egwyem.
Dáa di esael tɔ ezɛɛga ndjaa mendjaala djas mɛ bot ɛ Zɛɛb ɛ,
34 ye goka é náá, boa ɛdi gwyem tɔ ezɛɛga mendjaa mendjaala, ye é ààpadjɛaa bɛ ze náá,
bɛ lii. Ye é dáa etsi e Zɛɛb di elɛɛ, bɛ goka é nɛ ɛlooba nɛ bot ɛ di edjɛɛd zɛɛga mendjaala.
35 Ye é bɛ náá, bɛ ɛpekwyɛl ɛsaa ɛgu dhiiti sonok ɔɔ. Bɛ goka nɛ ɛkɛdji é, nɛ botom bɔɔ pɛ
mendjaa. Ye tok ɛnyɔɛpe náá, moma dji mɛkya tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala.

14:21 Eza 28.11-12.

36 Bi gek é náá, biyɔ nɛ biyɔ é di ɛsuk mɛkpa mɛ Zɛɛb e? Nɛghu bi gek é náá, ye é biyɔ nɛ
biyɔ ɛ nagwak mɛkpa menek e?
37 Mot é gek náá, nyɛ é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔɔ, nɛghu náá, nyɛ é nɛ ɛkɛɛ Sisim na Dɛɛ ɔɔ.
Nyɛ waagu náá, sa mɛ kwyal bin ɛ, ye é mɛtiŋ ɛ Ghɛŋ.
38 Tin, nyɛ di ààgu yɛ ɔɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ Zɛɛb ààgu nyɛ.
39 Bɔn nyɛɛg bam, daŋ-daŋ saaka náá, bi goola mɛkpa mɛ Zɛɛb. Tin, sa bi ààlu náá, bot
nàlii tɔ elii bot di ààgwak ɛ.
40 Tin, etɛp djas goka é nɛ ɛsael ɛnyɔɛpe, ààbɛ tɔ ɛzɛm.

15

Ɛgom ɛ Klisto pak bɛmyoŋ

1 Bɔn nyɛɛg, nenak mɛ ɛpekwyɛl ɛtaala bin Mbɛɛ Bhaadal mɛ nagoola bin ɛ, Mbɛɛ
Bhaadal bi nagwak ɛ, yii bi zewa lyem é tak ɛ.
2 Ye é dum nɛ Mbɛɛ Bhaadal tak ɛ bi nabela tsik. Ye goka é bi baal yɛ dáa mɛ nagoola
bin ye é. Ye é di ààdi deenek ɔɔ, ye é waalyaal náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb ɛ yii toto.
3 Mɛ nakan ɛgoola bin ɛ mɛlyo mɛ mam mɛ ɛmet nagwak ɛ. Mɛlyo mɛ tak é náá, Klisto
nagwyɛ é étɛp mesyem mena, dáa ekwyala Zɛɛb di elɛɛ ɛ.
4 Nyɛ naadelaa tɔ ɛvit, da gom bhis mɛlu mɛlɛl dáa ekwyala Zɛɛb elɛɛ ɛ.
5 Wɔ gwak, nyɛ zɛtel Pyɛɛd nyel, dɔɔ nɛ bɛdhiiiti bɛdjekel nadi edjóoaa «bɛkam nɛ bɛbá».
6 Bhii tak, nyɛ naazɛtel nyel é ɛwala wat nɛ bɛdjekel bɛ bɛdhet-ɛtɛn (500). Bɛdhiiti bot
pak'ɔɔ é nazegwyɛ, bɛtɛ nɛ bot pak'ɔɔ dinaa nɛ tsik.
7 Bhii tak, nyɛ naazɛtel nyel nɛ Zak, zɛnɔɔ bot ɛ lwoma bɛ djas.
8 Bhis nyɛ natel bɔɔ djas nyel ɛ, nyɛ naazɛtel mam nyel, mam mot di dáa mɔn mot
nabyel nyɛ dinaa ààwozal tɔ mɔ ɔ.
9 Mɛ tok vaŋ mot tɔ sama bot ɛ lwoma. Nɛ tsɛɛtsɛ, yɛ ààgoka náá, mɛ djóoaa «mot
lwoma». Etɛɛ náá, mɛ é naatiig bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala Zɛɛb.
10 Tin, kɔ ɛsu ɛ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb é mɛ moo mos mot mɛ di'ak. Enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb
nadjɛ mɛ ɛ nabɛ é ààbɛ yii toto. Mɛ naasa bɛ mɛsa mɛ na lyel-lyel dhaa bɛdhiiti bot ɛ lwoma
djas. Nɛ tsɛɛtsɛ ye nabɛ é ààbɛ mam, ye é enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb ɛ nadi esa mɛsa tɔ lam.
11 Ye nakoozodi náá, ye é mam ɛ di elyo nɛghu bɛdhiiti bot ɛ lwoma é di elyo, ye é Mbɛɛ
Bhaadal bis di egoola. Ye é kɔ ɛsu ɛ tak ɛ bi di edum koŋ nɛ Zɛɛb.

Zɛɛb waagomal myoŋ

12 Mena goolaka bot Mbɛɛ Bhaadal é náá, Klisto naazegom pak myoŋ. Tin, tɔ sama yen,
ye é nɛ bɛdhiiti bot pak'en kabaadi eke náá, «Bot ɛ zegwyɛ ɔ, bɛ tok nɛ ghwyil ɛgom.»
13 Ye é bɛ náá, bot ɛ zegwyɛ ɔ aanàbaagom ɔɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ é náá, dɔɔ nɛ Klisto pe nabɛ
é ààgom pak myoŋ.
14 Deenek, ye é bɛ náá, Klisto nabɛ é ààgom pak myoŋ ɔɔ. Ɛ̀ di'enek, mɛlyo mɛ mena di
elyoka ɛ, ye é e toto! Tin, mena tokeka nɛ sa mena di edum koŋ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.
15 Ɛ̀ di'enek, menaka é bot ɛ di elɛɛ eleŋ etsal dum nɛ sa Zɛɛb nasa ɛ. Etɛɛ náá, ye nabɛ
é, mena naabaŋa bot náá, Zɛɛb naagomal Klisto bhis ɛsyee. Ye é bɛ náá, mena lyoka etɛp
etsal ɔɔ, bot ɛ nazegwyɛ ɔ aanàkwaagom.
16 Ye é bɛ náá, bot ɛ nazegwyɛ ɔ aanàkwaagom ɔɔ, é di'enek, Klisto pe nabɛ é ààgom pak
myoŋ.
17 Deenek, yɛ bɛ náá, Klisto nabɛ é ààgom pak myoŋ ɔɔ, ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb é toto.
Tin, bi dinaa é «tɔp» tɔ mesyem.
18 Ye é bɛ náá yɛ deenek ɔɔ, guka náá, bot ɛ zegwyɛ tɔ ɛgwakel nɛ Klisto ɔ, bɛ eezewo ze.
19 Ye é bɛ náá, ɛbwaalel ɛ lena nɛ Klisto zosik é nɛ tsik bot di nɛ yɛ kɔ ɛko ɛ bɔs ɔɔ. Menaka
é bot ɛ mezuk dhaa bot djas.
20 Tin, nɛ tsɛɛtsɛ Klisto naagom pak myoŋ, ye lyaal náá, nyɛ é di tom pyeeb.

21 Dáa ye di náá, ɛsyee nazyɛ kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ nɛ mot ngɔt ɛ, ye ɛ́ tyee wat, ɛgom ɛ pak myoŋ zyɛ ɛ́ nɛ mot ngɔt.
22 Dáa ye di náá, bot djas ɛpegwyɛ etɛɛ náá, bɛ ɛ́ bɛdha ɛ Adam ɛ, ye ɛ́ tyee wat, bot djas waagom tɔ ɛsyee etɛɛ náá, bɛ ɛ́ tɔ ɛgwakel nɛ Klisto.
23 Tin, mot nɛ mot ɛ́ nɛ yɛ ɛlu. Klisto ɛ mot mɛkɛn nagom tɔ ɛsyee, dáa esa nabɛaa tɔ pyeeb ɛ. Eghɛŋ nyɛ aabula ɛ, bot djas nadi tɔ ɛgwakel nɛ nɛ ɔ, waagom tɔ ɛsyee.
24 Bhii tak, ye aadi ɛ́ mɛsik mɛ bhwak. Deenek, Klisto aagó ekukuma djas, bɛ mɛbwala djas, nɛ embee esisim djas, da bulal ɛyoŋ nɛ Zɛɛb Sɛɛg.
25 Etɛɛ náá, ye nyɔ ɛ́ Klisto di boo mɛkoozi, kɛkum ɛwala Zɛɛb aawa bot ɛ mɛbhuka mɛ djas si mɛko mɛ ɛ.
26 Tin, ye ɛ́ ɛsyee ɛ́ di mot mɛbhuka e mɛsik aagóaa ɔ.
27 Tin, ekwyala lɛɛ ɛ́ náá: «Zɛɛb naawa etɛp djas si mɛko mɛ Klisto.» Deenek, ye ɛpenyen popoopwon náá, tɔ ekwyala bak, eghɛŋ Zɛɛb di eke «djas» ɛ, ye tok dɔɔ nɛ nyɛy Zɛɛb tɔ tak. Nyɛy mot nadjɛ Klisto ghwyil ɛkɔk kɔ esonok djas ɔ.
28 Ɛ sok esonok djas aadi si ekukuma ɛ Klisto ɛ, é di'enek nyɛ ɛmet, mɔn aadi ɛ́ si ekukuma ɛ Zɛɛb Sɛɛg, mot nadjɛ nyɛ ghwyil ɛkɔk kɔ esonok djas ɔ. Deenek, Zɛɛb aakadi Mɛkoozi é kɔk kɔ esonok djas.
29 Baataalaka nɛ bot nazeduwa Zɛɛb é di bot ɛ zegwyɛ ɔ. Ye ɛ́ bɛ náá, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, bot ɛ nazegwyɛ ɔ aanàkwaagom ɔɔ, «haa» étɛp yé bɛ di eduwa Zɛɛb é di bɔɔ ɔ?
30 Ɛtɛp yé bisɔ bɛmet bot ɛ lwoma di eka mɛnyel mes mɛlu djas é ɛsyee?
31 Bɔn nyɛɛg, mɛlu djas ɛsyee ɛ́ e bhaaz'am. Mɛ lɛɛ ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, mɛ ɛpemyaala nɛ nen kɔ ɛsu ɛgwakel ɛ len nɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto.
32 Eghɛŋ mɛ nadi pɛ tɔ ghaada Efɛɛz ɛ, ye nabɛ ɛ́ ɛkɛ mɛ naaduu tuub ɛ nɛ bɛtit ɛ mɛnyan. Mɛ ɛ́ pe di ɛ́ duu nɛ nɔɔ ɛ tɔ ɛkwosak epuud ɔ, «haa» mɛ nabela yé bhii tak? Ye ɛ́ bɛ náá, bot nazegwyɛ ɔ aagom ɔɔ, djhoosaka dáa bot ɛ bɔs djas di eke ɛ. Bɛ dyeebake ɛ́ náá: «Djhoodɛka edee nɛ mɛnyok, djɛmɛn mena waagwyɛka!»
33 Nàkɔɔka mɛnyel min, etɛɛ náá ye ɛ́ tsɛɛtsɛ sa bot di elɛɛ: «Bɛmbee bɔn bɛsɔ aapul mɛfulu men.»
34 Dika djem, bulalka mbɛɛ mɛfulu men. Tin, katka ɛsa ɛ mesyem, etɛɛ náá, bɛdhiiti bot pak'en ààgu Zɛɛb, ye ààsa bin syen e?

Mɛnyel mɛ bot ɛ́ zegom pak myoŋ ɔ

35 Nɛghu dhiiti mot ɛ waadji náá, «Bot ɛ aagom pak myoŋ dáa? Tin, mɛnyel mɔɔ ɛ́ aakadi dáa?»
36 Mot di edji deenek ɔ ààtselal. Bum le ee mot di ebɛ ɛ, tok nɛ ghwyil ɛkwyil. Ye ɛ́ bɛ náá, bum tak dinaa ààpabɔ tɔ bɔs ɔɔ.
37 Eghɛŋ mot di ebɛ bhek ɛ, é sok di náá, bhek moo kan ɛ kwyil ɛ. Ɛ di'enek, ye ɛ́ aanàkabaadi tyee wat nɛ bhek nabɛaa ɛ. Ye nakoozodi mbi mɛbhek nɛghu bhum le djas.
38 Tin, Zɛɛb ɛpedjɛ nɛ bhek yenek kɔkɔ ɛzel nyɛ di ekwyɛl ɛ. Deenek, bum le tak aabaazodi ɛ́ dáa bum le nabɛaa ɛ.
39 Esa djas di nɛ tsik ɛ tok nɛ mbi nyel wat. Nyel mot tok tyee wat nɛ nyel tit; epuud mot tok tyee wat nɛ yii enen nɛghu yii ɛ bɛsu.
40 Ye ɛ́ nɛ edjema di pɛ tɔ gwoo nɛ edjema di pɛ kɔ bɔs ɛ, edjema di pɛ tɔ gwoo ɔ, nɛ kas dhaa edjema di pɛ kɔ bɔs ɛ.
41 Gwyes ɛ́ nɛ yɛ mɛkas, ngɔn ɛ́ nɛ yɛ, ekwyikwyen ɛ nɛ yɔbɔ mɛkas. Tin, pak ekwyikwyen, mot nɛ mot ɛ́ nɛ yɛ mɛkas.
42 Ye ɛ́ aadi ɛ́ deenek é ghɛŋ bot zegwyɛ ɔ aagom ɛ. Eghɛŋ muu di edelaa ɛ, ye ɛ́ dáa bhek bɛ di ebɛaa ɛ, ye nɛ bɔ. Eghɛŋ ye di egom ɛ, ye aanàkabaagwyɛ.
43 Ye ɛ́ delaa ɔ, ye tokapɛ dhiiti vaŋ sonok. Ye ɛ́ kagom ɔɔ, ye moo ɛ́ nɛ ghwyil nɛ duma.

15:27 Mɛd 110.1.

44 Eghɛŋ ye di edelaa ɛ, ye é nyel epuud é di edelaa. Nyel epuud delaa ɛ tyee wat dáa bɛ
di ebɛ bhek ɛ. Eghɛŋ nyel epuud di egom ɛ, ye aadi é nyel Sisim. Tin, ye é aakadi é ye moo
nyel epuud nɛ nyel Sisim.
45 Deenek, ekwyala lɛɛ é náá: «Adam mot nakusaa e mɛkɛn ɔ nabɛ é mot nɛ tsik.» Tin,
Adam mɛsik é Sisim di edjɛ tsik ɛ.
46 Ye tok nyel Sisim di ezyɛ sok. Ye é nyel epuud é di ezyɛ sok. Bhii tak, nyel Sisim kazyɛ.
47 Mot mɛkɛn nakusaa é nɛ bɔs, mot bɔɔba nadus é pɛ tɔ gwoo.
48 Bot é di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, bɛ tyee wat nɛ mot nakusaa nɛ bɔs ɔ. Bela náá, bot ɛ di pɛ tɔ
gwoo ɔ, bɛ é tyee wat nɛ mot nadus pɛ tɔ gwoo ɔ.
49 Tin, ye é tyee wat nɛ menabɛlka bot é di embaŋa-mbaŋa mot nakusaa nɛ bɔs ɔ. Deenek,
ye é tyee wat mena aadika ɛ embaŋa-mbaŋa mot nadus pɛ tɔ gwoo ɔ.
50 Bɔn nyɛɛg, gwakeka sa mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ. Sa nakusaa nɛ epuud nɛ ghiya ɛ, ye tok
nɛ ghwyil é bela di tɔ ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Tin, sa di náá ye aagwyɛ ɔ, tok nɛ ghwyil é bela tsik na
kɔm-kɔm.
51 Gwakeka, mɛ ɛpekwyɛl ɛlɛɛ bin sa di tɔ sɔ ɛ. Tin, menabɛlka djas aanàkwaagwyɛka,
menabɛlka djas é waaswolaka.
52 Ye aasael e mɔn ɛwala batsa, ààbɔya tyee dis di ebwaaba ɛ. Eghɛŋ tɔŋ aalɔɔ lɔɔa mɛsik
ɛ. Etɛɛ náá, é sok ye aalɔɔ ɛ, bot é nazegwyɛ ɔ waagom bɛ neebela tsik na kɔm-kɔm. Tin,
Zɛɛb é waaswola menabɛlka bot é aalik nɛ tsik ɔ.
53 Tin, nyel di náá, ye é nɛ ghwyil ɛpulel é goka é nɛ ɛswolaa, étɛp ye needi ààpulel. Nyel
di nɛ ghwyil ɛgwyɛ é nɛ goka é nɛ ɛswolaa, étɛp ye needi ààgwyɛ.
54 Ye é bɛ náá, nyel di epulel ɔ, aanàkabaapulel ɔɔ; da nyel di egwyɛ ɔ, kadi é
ààkabaagwyɛ ɔɔ. Ye é deenek ɛ, sa ekwyala di elɛɛ aabela ɛsuk:
«Ɛsyee aanàbaadi tak, nyɛ eekwakaa!
55 Wɔy ɛsyee, eghɛŋ bɔ moo wo?
Wɔy ɛsyee, ghwyil'ɔ e ɛgó é bot moo wo*?»
56 Ɛsyee bela ghwyil ɛgó é bot é tɔ syem. Tin, syem kabela ghwyil é tɔ tsi.
57 Deenek, bhɔɔ nɛ Zɛɛb, mot di edjɛ mena ghwyil ɛkwak ɛsyee, kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu
Klisto ɔ.
58 Bɔn nyɛɛg bam mɛ di ekwyɛl dhaa tyɛ ɔ, dika nɛ mɛghaaz da bi é lyel bham! Saka
mɛsa mɛ Ghɛŋ ɛnyɔɛpe. Bi goka nɛ gu ɛ náá, mɛsa mɛ Ghɛŋ ee bi di esa ɛ, ye aanàgwyɛ e
toto.

16

Epata ee zesɛɛga étɛp zɛɛga ndjaa mendjaala Yeluzalɛm ɛ

1 Ba bɔɔ mɛkpa kɔ ɛsu ɛ epata ee zesɛɛgaa étɛp bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ ghaada
Yeluzalɛm ɛ. Bi goka é nɛ ɛdu ɛnyɔɛpe mɛtiŋ tak wat ee mɛ nadjɛ nɛ ezɛɛga mendjaala
mɛ ghaada Ghalati ɛ.
2 Eyenga djas, mot nɛ mot pɛ ndjaŋ'ɛ goka é nɛ ɛdis ba bim esa, dáa yɛ di edjala nɛ ɛbela
ɛ lɛ ɛ. Da nyɛ é kwom, étɛp nyɛ needi ààbwood dwoo ɛzyɛ ɛ lam étɛp ɛsa yɛ.
3 Eghɛŋ mɛ aakum ɛ, mɛ waalwom bot ɛ bi nazesɛɛ ɔ, étɛp bɛ neekɛkyeed epata ee bi
nazesɛɛg ɛ nɛ bɛmɛkana mɛ nadjɛ bɛ ɛ, pɛ ghaada Yeluzalɛm.
4 Ye é bɛ náá, ye goka é mam pe tó ɔɔ, bis nɛ bɛ nɔɔ é kwaató.

Pɔl ɛpekwyɛl ɛtó mɛdjoŋ

5 Mɛ aazyɛ pɛ daa len ɛ bhis mɛ aasilal etɛp bam djas pɛ kyee dik Masedwan ɛ, etɛɛ náá,
mɛ aadhaŋ ɛ penek.
6 Mɛ é nɛ ghwyil ɛdi ba mɛlu pɛ yibɔ, nɛghu mɛ é nɛ ghwyil ɛkwyɛɛg tu mbu bɛbhi. Ɛ
di'enek, bi é nɛ ghwyil ɛkwyee mɛ é ɛgoola mɛdjoŋ mam, pɛ kyee mɛ di ekwyɛl ɛtó ɛ.

15:45 Mɛk 2.5. * **15:55** v. 54: Eza 25.8 v. 55: Oze 13.14.

7 Mɛ é ààpakwyɛl náá, mɛ zyɛ pɛ yebɔ tyee goŋ swak. Tin, Ghɛŋ ɛkwyɛl ɔɔ, ɛkwosak ɛ
lam é náá, mɛ kwyɛɛg ba mɛlu pɛ yibɔ.
8 Deenek, mɛ ɛpekwyɛl ɛdi tɔ ghaada Efɛɛz kɛkum dwoo ɛbyoŋ ɛ Patekɔt.
9 Etɛɛ náá, ye é tɛtɛ ɛwala ee zedjɛa mɛ ɛ étɛp ɛsa boo mɛsa mɛ Zɛɛb, ye nakoozodi náá,
bot ɛ mɛbhuka ɛpebu.
10 Timote ɛkum pɛ yebɔ ɔɔ, beka nyɛ ɛnyɔɛpe étɛp nyɛ neemyaala. Etɛɛ náá, nyɛ é mot-
mɛsa ɛ Ghɛŋ dáa mam.
11 Sa mot ààbee nyɛ é mis toto. Tin, kwyeeka nyɛ étɛp nyɛ neegoola mɛdjoŋ mɛ tɔ
egwyem, nyɛ neebula pɛ kyee mɛ di'ak. Etɛɛ náá, bis nɛ bɛdhiiti bɔn nyɛɛg ɛpebwood
nyɛ.
12 Yɛ kabɛ mɔn nyɛɛg'ena Apoloɔs ɔ, mɛ nɛ dyeebadjɛ nyɛ mɛghaaz étɛp ɛzyɛ pɛ yebɔ bɛ
nɛ bɛdhiiti bɔn nyɛɛg. Nenak, nyɛ dinaa ààpakwyɛl ɛzyɛ pɛ yibɔ. Nyɛ aazyɛ é, dwoo nyɛ
aabela ghwyil ɛ.

Mɛlyo mɛ mɛsik nɛ mɛswosel

13 Dika ndjem, dika ghiŋ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, dika nɛ mɛghaaz, dika nɛ ghwyil.
14 Saka etɛp djas nɛ lyem kwyɛl.
15 Biyɔ bɔn nyɛɛg, bi nɛ gu Stefanas nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ. Bi nɛ baagu náá, pɛ kyee dik
Akayi bɛ nabɛ é bot ɛ mɛkɛn ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Deenek, bɛ naawa lyem tɔ mɛsa mɛ zɛɛga
bot ɛ Zɛɛb. Tin, mɛ ɛpewaab nɛ nen náá,
16 bi looba nɛ mbi binɔk bot, dɔɔ nɛ bot djas di ewa lyem ɛlyelɛpe tɔ ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb
sama nɛ nɔɔ ɛ.
17 Mɛ ɛpemyaala nɛ ɛtuula ɛ Stefanas, nɛ Fɔɔltunatus dɔɔ nɛ Akayikus. Bɛ naadis mɛ
piid'en ee mɛ nadi nɛ ye é.
18 Guka dáa bi di enɔɔ mbi binɔk bot ɛ, etɛɛ náá, bɛ naasil mɛ lyem dáa bɛ nasil yebɔ ɛ.
19 Bot ɛ ezɛɛga ndjaa mendjaala kyee dik Azi djas eeswos bin. Deenek, Akilas bɛ nɛ
Pilisil, zɛnɔɔ bot ɛ zɛɛga mendjaala di esɛɛga pɛ tɔ ndjaŋ ɔɔ ɛ, bɛ eeswos bin ɛbuɛpe tɔ
ɛgwakel mena dika nɛ yɛ nɛ Ghɛŋ ɛ.
20 Bɔn nyɛɛg bin bot ɛ di wak ɔɔ, bɛ eeswos biyɔ djas.
Swoselka pak'en nɛ mɛswosel mɛ ɛboma mɛmuk nɛ bɔn nyɛɛg bin.
21 Mam Pɔl, mɛ eeswos bin. Ye é mam mɛ ɛmet ɛkwyal mɛkpa mɛ mɛswosel mak nɛ
mbɔ'am met.
22 Mot di ààkwyɛl Ghɛŋ ɔ, beta náá, nyɛ bela mbee baka!
Maalana ta! — Ghɛŋ'es dha!
23 Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ ɛ Ghɛŋ Yezu di nɛ nen.
24 Mɛ nɛ kwyɛl biyɔ djas, tɔ ɛgwakel mena dika nɛ yɛ nɛ Yezu Klisto ɛ.

Mɛkana ɛ Pɔl yii bhɔɔba
Pɛ dáa bot ɛ ghaada Koolɛt
Ɛniel

Ye nabɛ ɛ́ Pɔl naakwyal mɛkana mɛ yii mɛkɛn pɛ dáa bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ ghaada Koolɛt. Ye ɛ́ bhis mɛkana mɛ tak ɛ, nyɛ nabaabela menduk mɔɔ (bot ɛ aabela ye ɛ́ tɔ 2.3). Eghɛŋ tak, ɛgwakel ɛ Pɔl nɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ Koolɛt nabɛ ɛ́ ye moo ɛbiyoɛpe. Ɛsok nɛ nyɛ nɛ baatɔ́ pɛ ghaada Koolɛt, Pɔl nakyeed bɛ bɛmɛkana tɔ ɛbwaalel náá, etɛp binek ɛ aaswola.

Tɔ mɛlaŋel 1—7, Pɔl ɛpebaŋa mbi *mot lwoma*nyɛ di ɛ, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ, nyɛ mot Yezu Klisto nakyeed pɛ daa bɛdhiiti bot ɛ. Ye kwyɛl ɛlyaal ɛ́ náá, nyɛ nadi ɛ́ *kwom mɛsa ɛ Zɛɛb*. E geka bɛ ɛ́ náá, edi djas bot gu Zɛɛb Sɛɛg nɛ Yezu Klisto. Tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb nadjɛ nyɛ ɛ́, nyɛ naaboma nɛ bɛtɛ nɛ mezuk, nɛ bɛtɛ nɛ embee etɛp. Nyɛ naamaad yɛ nɛ lyem ɛdjisal. Ɛ̄ sok nyɛ nadi elii etɛp nyel'ɛ deenek ɛ, Pɔl nadi ebwal ɛgek náá, bot ɛ ghaada Koolɛt aanàkwaakin nyɛ nɛ mɛlyo mɛ.

Tɔ mɛlaŋel 8—9, Pɔl ɛpewaab nɛ ekeletyɛ ghaada Koolɛt náá, bɛ gwyena nɛ lyem wat nɛ ekeletyɛ ghaada Yeluzalɛm di bɛdjel ɛ bot ɔ. Bɛdhiiti bot tɔ zɛɛga mendjaala di nɛ bɛtɛ nɛ ekum ɛbuɛpe ɔ, goka ɛ́ nɛ ɛkwyee ɛ bot di ààbɛ nɛ yɛ ɔ. Eghɛŋ Pɔl nadi ekwyal mɛkana ɛ, ghaada Koolɛt nabɛ ɛ́ ghaada wat nɛ bɛtɛ nɛ ekum. Tɛtɛ mɛsa mɔɔ nabɛ ɛ́ ɛbɔmsa esa, deenek, elyem bɔɔ nabɛ ɛ́ kwyesa tɔ gwyes ɛbela epata. Mɛlaŋel menek ɛpepus bɛ náá, bɛkum ɛ bot nɛ bɛdjel ɛ bot di edi wat. Yezu Klisto mot nadi kum mot ɔ, nyɛ nabɛ ɛ́ nyɛ moo djel étɛp bot ɛ bɔs needi bɛkum ɛ bot kɔ ɛsu edjel bɛ (8.9). Yenek ɛpesa náá, *ɛgwakel* di pak bot ɛ bɔs.

Tɔ mɛlaŋel 10—13, Pɔl ɛpetyaa nɛ mbee membi membá mɛ ɛsa mɛsa ɛ Yezu Klisto. Bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala nabɛ ɛ́ bɛ moo zɛm-zɛm kɔ ɛsu ɛ bot di egoola dhiiti mbi bhaadal di àànɔŋel nɛ yii Pɔl ɛ (11.3-4). Bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala nabɛ ɛ́, bɛ moo wa lyem tɔ membi mɛ etɛp bot nadi egoola dhiiti mbi bhaadal nadi elɛɛ bɛ ɛ. Bɛ ɛpelɛɛ bot náá, bɛ ɛ́ «eboo bot ɛ lwoma». Bɛ ɛ́ nɛ kwyes lii. Bɛ ɛ́ nɛ dek. Bɛ ɛpeghɛɛ mɛnyel nɛ sa bɛ di esa ɛ. Yenek djas ɛpenɔŋel nɛ membi mɛ esesɛɛ di esael kɔ ghaada Koolɛt ɛ.

Pɔl ɛpelyaal dáa mot-lwoma di egoka nɛ ɛdi ɛ. *Mot lwoma ɛ Yezu Klisto goka ɛ́ nɛ ɛdi tɔ mɛsila,* étɛp nyɛ neeben bɛdhiiti bot. Nyɛ eemyaal ɛdi tsakbel mot, étɛp nyɛ ɛpegwaal ɛbela ghwyil di edus pɛ daa Zɛɛb. Nyɛ ààdji dhiiti sonok kɔ ɛsu ɛ lɛ met, ààbɛ duu, kat-katak mɛvu. Pɔl ɛpebaalɛɛ náá, nyɛ naagoola Mbɛɛ Bhaadal nɛ bot ɛ Koolɛt ààwaab bɛ epata. Ye ɛ́ dhiiti mbi e ɛlɛɛ nɛ bot náá, kwyɛl Zɛɛb di nɛ yɛ nɛ nena ɛ, ye tok étɛp epata. Deenek, Zɛɛb ààpawaab mena dhiiti sonok.

Mɛswosel

1 Ye ɛ́ mam Pɔl, mot-lwoma ɛ Yezu Klisto tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb, bis nɛ Timote mɔn nyɛɛg'ena ɛ́ kwyal mɛkana mak. Bis eeswos bot ɛ zɛɛga mendjaala di pɛ kyee ghaada Koolɛt, nɛ bot ɛ kyee dik Akayi djas di eduwal Zɛɛb ɔ.

2 Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'enaka nɛ Ghɛŋ Yezu Klisto djɛ bin enɛm nɛ embɛɛ, nɛ egwyem.

Pɔl ɛpeghaapɛɛ Zɛɛb

3 Djhooduwalka Zɛɛb, Sɛɛg ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto. Nyɛ ɛ́ Sɛɛg'enaka mot di nɛ ghoŋ nɛ bot ɔ. Nyɛ ɛ́ Zɛɛb mot di edjɛ bot ghwyil sok membi mɛ etɛp djas ɔ.

4 Nyɛ nɛ djɛ mena mɛghaaz tɔ membi mɛ mezuk djas, etɛɛ náá mena needjɛka pe bɛdhiiti bot ɛ di tɔ mezuk ɔ mɛghaaz. Ye ɛ́ bɛ náá, mena ɛ́ nɛ ghwyil ɛsa deenek ɔ, ye ɛ́ etɛɛ náá, Zɛɛb nanyel ɛdjɛ bis ghwyil tak sok.

5 Tin, mena zukeka ɛbuɛpe tyee wat nɛ dáa Klisto nazuk ɛ. Ye ɛ́ bɛ náá mena di ezukeka ɔ, Zɛɛb waadjɛka mena mɛghaaz mɛ Klisto dhaa nyel.

6 Ye ɛ́ bɛ náá, mena ɛ́ tɔ mezuk ɔɔ, ye ɛ́ etɛɛ náá, bi neebela mɛghaaz nɛ tsik. Ye ɛ́ bɛ náá, mena eebelaka mɛghaaz ɔɔ, ye ɛ́ etɛɛ náá, Zɛɛb needjɛ bin mɛghaaz. Mɛghaaz mɛ tak ɛ waadjɛ bin ghwyil ɛmaad membi mɛ mezuk bi di ebee ɛ.
7 Ɛ̀ di'enek, bis ɛ́ nɛ boo ɛbwaalel nɛ nen. Etɛɛ náá, bis nɛ gu náá, dáa bi di ezuk mbi mezuk mɛ wat nɛ nes ɛ, bi ɛ́ waabela mbi mɛghaaz mɛ zedjɛaa bis ɛ.
8 Bɔn nyɛɛg, bis kwyɛl ɛ́ náá, bi gu mbi mezuk mɛ bis nabee tɔ eghaada kyee dik Azi ɛ. Ye ɛ́ penek ɛ bis naboma nɛ mezuk dhaa nyel. Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, bis nabɛ ɛ́ ààkabɛ nɛ ɛbwaalel náá, bis ɛ́ waatsak.
9 Deenek, bis nabɛ ɛ́ nɛ egeka náá, bis naazemyaal feŋ e ɛsyee. Ye nasael deenek ɛ etɛɛ náá, bis needi ààwa ɛbwaalel kɔ mɛnyel mes met. Tin, ye goka ɛ́ bis wa ɛbwaalel ɛ les nɛ Zɛɛb, mot di gomal bot ɔ.
10 Ye ɛ́ nyɛ ɛ́ napɛk bis tɔ mbi yenek ɛsyee, nyɛ ɛ́ kwaabaazopɛk bis. Nɛ tsɛɛtsɛ, bis ɛ́ nɛ ɛbwaalel nɛ nɛ náá, nyɛ waabaapɛk bis.
11 Tin, biyɔ pe, bi nɛ kwyee bis é sok bi di edjaala Zɛɛb étɛp'es ɛ. Ɛ̀tɛp tak ɛ, bɛtɛ nɛ bot di ebulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu mɛpɛka mɛ nyɛ napɛk bis tɔ ɛsyee, nɛ dáa nyɛ di eyala nɛ mendjaala mɔɔ étɛp'es ɛ.

Pɔl eepetaŋal dum nɛ mɛdjoŋ nyɛ di esa ɛ

12 Gwakeka sa bis di egoka nɛ ɛghɛɛ nyel nɛ ye ɛ́. Esimsa bis ɛpelyaal bis popoopwon náá, bis eekɛ ɛnyɔɛpe tɔ epiki sama nɛ bot djas, daŋ-daŋ ɛ́ nɛ biyɔ. Tin, ye ɛ́ Zɛɛb ɛ́ djɛ bis ghwyil ɛsa etɛp binek djas. Ye ɛ́ bɛ bis naakɛ deenek ɔɔ, ye nabɛ ɛ́ ààbɛ nɛ etsoŋ ɛ bot ɛ bɔs. Tin, bis nakɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛ Zɛɛb.
13 Tin, tɔ bɛmɛkana mes, bis kwyal bin ɛ́, sa di náá bi ɛ́ nɛ ghwyil laa nɛ ɛtiibal ɛ. Deenek, mɛ ɛ́ nɛ ɛbwaalel náá, bi ɛ́ nɛ ghwyil tiibal etɛp djas bis di elii ɛ.
14 Ye ɛ́ koodi náá, nenak bi ààpatiibal etɛp djas di kwyala tɔ bɛmɛkana mes ɔɔ. Bis kwyɛl ɛ́ náá, bi tiibal yɛ. Deenek, dwoo ɛzyɛ ɛ́ Ghɛŋ'enaka Yezu, bi ɛ́ waabi bet kɔ ɛsu ɛ les, dáa bisɔ pe ɛ́ aabi bet kɔ ɛsu ɛ len.
15 Eghɛŋ mɛ nake sok náá, mɛ ɛpezyɛ pɛ daa len ɛ, mɛ nadi ɛ́ ɛbwaalel náá egeka bin ɛ deenek. Mɛ nakwyɛl ɛ náá, mɛdjoŋ mam pɛ daa len sael tyee é sok ebá.
16 Deenek, mɛ nadi ekwyɛl náá, mɛ dhaa pɛ daa len, da mɛ ɛ́ goola tó pɛ kyee dik Masedwan. Ɛ̀ mɛbhula, mɛ ɛ́ baadhaa pɛ daa len etɛɛ náá, bi neekwyee mɛ nɛ ɛgoola mɛndjoŋ mam pɛ kyee dik Yude.
17 Eghɛŋ mɛ nagek deenek ɛ, mɛ nabɛ ɛ́ mɛ nadjaa nɛ tsuŋ djem nɛ byak. Egeka ee mɛ nadi egek ɛ, ye nabɛ ɛ́ ààdi tyee wat dáa bot ɛ bɔs'ak di ekɛ ɛ. Tin, bot binɔk ɛ́ nɛ ghwyil myaal «Iyoo» ghuna bɛ byen tep'enek byena.
18 Zɛɛb ɛ́ tyaases'am, sa mɛ di elɛɛ bin ɛ, ye nabɛ ɛ́ étɛp ɛmyaal «Iyoo» edi wɔ byen sonok.
19 Etɛɛ náá, Yezu Klisto mɔn ɛ Zɛɛb, ee mam nɛ Silas zɛnɔɔ Timote, zegoola bin ɛ. Bhaadal tak nabɛ ɛ́ ààdi étɛp bot ɛmyaal «Iyoo» edi di náá wɔ eebyen «ààbɛ» ɔ. Bhaadal'es dum nɛ nɛ, nazobɛ ɛ́ «Iyoo».
20 Tin, Yezu ɛ́ di «Iyoo» kɔ etɛp djas Zɛɛb nakɛk ɛ. Ye ɛ́ etɛɛ náá, kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto ekɛk e Zɛɛb djas di «Iyoo». Ye ɛ́ bis di egoka nɛ ɛmyaal náá, «ye di deenek», étɛp ɛdjɛ duma nɛ Zɛɛb.
21 Deenek, Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛ́ di edjɛ bis nɛ biyɔ ghwyil ɛdi tɔ epiki tɔ ɛgwakel ɛ les nɛ Klisto. Ye ɛ́ Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet ɛ́ sɛ́ɛ bis, étɛp bis needi bot ɛ mɛsa mɛ.
22 Deenek, nyɛ eezewa bis ndem nɛ din ɛ lɛ. Nyɛ eebaawa tɔ ebhum lyem bis Sisim na Dɛɛ, étɛp ɛlyaal náá, nyɛ aadjɛ bis sa nyɛ nakɛk mena ɛ.
23 Tin, mɛ eenɔɔ Zɛɛb dáa tyaases'am, mɛ kɔɔ ɔ, nyɛ ɛ́ gó mɛ. Ye ɛ́ étɛp ɛkaab náá, mɛ ɛzɛkɛbaazamal bin ɛ, mɛ myaal náá, mɛ aanàkabaasik pɛ ghaada Koolɛt.
24 Deenek, bis ààsaa náá, bi myaal sa bis di elɛɛ bin ɛ nɛ bhel. Etɛɛ náá, bi ɛ́ ghiŋ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Bis saŋ ɛ́ náá, mena saka mɛsa é di wat étɛp mɛnyɔ men.

2

1 Ɛtɛp tak ɛ, mɛ ke náá, mɛ tok baasik pɛ daa len, etɛɛ náá, mɛ é zɛkɛbaazɛbaal elyem bin.
2 Mɛ baal bin elyem ɔɔ, ye tokapɛ nɛ dhiiti mot pak'en aakabaasa náá, lyem'am di tɔ mɛmyaala. Etɛɛ náá, biyɔ djas aakadi é nɛ mɛbuk tɔ elyem.
3 Mɛ kwyal bin mɛkana mak dáak ɛ. Etɛɛ náá, mɛ zyɛ pɛ yebɔ ɔɔ, mɛ ɛzɛkɛdi nɛ ɛbuk tɔ lyem, dum nɛ bot ɛ waasa náá, mɛ di tɔ myaala ɔ. Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ nɛ gu náá, é ghɛŋ mɛ di tɔ myaala ɛ, biyɔ djas pe nɛ myaala.
4 Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ nakwyal bin mɛkana mak ɛ tɔ mɛnyaad, nɛ ɛbuk tɔ lyem, nɛ miŋal é mis. Ye bɛ é ààbɛ étɛp ye needjɛ bin ghoŋ. Ye é étɛp bi neegu náá, mɛ nɛ kwyɛl bin dhaa tyɛ.

Pɔl eepel mot lee nyɛ ɔ

5 Tin, yɛ bɛ náá dhiiti mot ngɔt pak'en ɛsa náá, bi di nɛ ɛbuk ɔɔ, nyɛ ààpasa yɛ nɛ mam ɛmet, nyɛ sa ye é nɛ biyɔ djas. Bela náá, mɛ ààpake deenek étɛp ɛbek tɛp. Etɛɛ náá, sa nyɛ sa ɛ ye eedyeebakpaa bɛdhiiti bot tɔ elyem. Tin, ye é kabɛ bɛdhiiti bot ɔ, ye kpaa bɛ ɛ ba bim.
6 Ɛtɛp mbi mot deenek, mɛdjamela mɛ bot ɛ zɛɛga edjala nɛ nɛ.
7 Dum nɛ tɛp tak é di náá, ye goka é bi pel nyɛ. Deenek, da bi é djɛ nyɛ mɛghaaz étɛp ɛkaab náá, syen ɛzɛkɛsa náá, ɛbwaalel nyɛ di nɛ ye é si.
8 Tin, ngwyeebel'am pɛ daa len ɛ náá, lyaalka nyɛ náá, bi nɛ kwyɛl nyɛ.
9 Gwakeka sa nasa náá, mɛ kwyal bin mɛkana ɛ. Mɛ nasuu é náá, mɛ wa bin tɔ mɛbhowal, étɛp mɛ neegu yɛ bɛ náá, bi nɛ looba nɛ mɛtiŋ mam ɔ.
10 Bi é pel mot ɔɔ, mam pe é waapel nyɛ. Tsɛɛtsɛ, mɛ eepel mot'enɔk tɛp'enek. Nyɛ sa mɛ mbee tɛp ɔɔ, mɛ eepel nyɛ kɔ ɛsu ɛ len. Mɛ sa ye é é mis mɛ Klisto.
11 Etɛɛ náá, Satan needi ààkwak mena, deenek, menabɛlka djas nɛ gu egeka bɛ ɛnyɔɛpe.

Pɔl pɛ kyee dik Tɔlɔas

12 Ɛ sok mɛ nakum pɛ kyee dik Toloas, étɛp ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto ɛ, mɛ naabee náá, Ghɛŋ naadii mɛ ze étɛp mɛ sa mɛsa.
13 Tin, kɛŋ naazɛsa mɛ tɔ lyem dhaa tyɛ, etɛɛ náá mɛ nabɛ é ààbela mɔn nyɛɛg'ena Tit. Ɛtɛp tak ɛ mɛ namwana nɛ bot ɛ Tɔlɔas. Wɔ gwak, mɛ zɛgoola tó pɛ kyee dik Masedwan.

Yezu Klisto nɛ djɛ eghɛŋ

14 Duu nɛ Zɛɛb, etɛɛ náá nyɛ é di nɛ ghwyil kɔ etɛp djas. Ye é nyɛ é di edjɛɛd lɔɔg bot ɛ di ekɛ tɔ mɛmyaala ɔ, étɛp mena gheedidika bɛghɛŋ e mɛwala djas kɔ ɛsu ɛ ɛgwakel ɛ lena nɛ Klisto. Deenek, kɔ ɛsu ɛlena, nyɛ eesa náá, bot gu Klisto dáa mɛnuub mɛ mbɛɛ mɛmanas zesoaa é edi djas ɛ.
15 Tin, menaka é dáa mɛnanas na mbɛɛ mɛnuub ɛ Klisto. Ye é mɛnuub mɛ buwa nyɛ naka Zɛɛb ye é. Mɛnuub mɛ mɛnanas tak ɛpetó pɛ daa bot ɛ zebela tsik ɔ, nɛ pɛ daa bot ɛ zewo ze ɔ.
16 Ɛtɛp bot zewo ze ɔ, ye é nuub ɛ mbee mɛnuub mɛ myoŋ. Ye kabɛ bɛdhiiti bot ɔ, ye é nuub ɛ mbɛɛ mɛnuub mɛ tsik. Tin, ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛsa yenek mbi mɛsa?
17 Bisɔ tok dáa bɛdhiiti bot ɛ di ebɔmsa mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔ. Etɛɛ náá, Zɛɛb é lwom bis. Tin, bis goola mɛkpa mɛ ɛ, tɔ etsɛɛtsɛ é mis mɛ, etɛɛ náá, bis é bot ɛ mɛsa mɛ Klisto.

3

Bot ɛ mɛsa mɛ ɛbhɛŋ ɛ na bes

1 Tin, bi gek belak ɛ náá, bis kwyɛl ɛpelyaal bin sa bis di ɛ? Nɛghu bot aadi é nɛ gwyes ɛtel bin mɛkana mɛ di elyaal náá, bis é bɛtɛtɛ bot ɛ lwoma? Nɛghu bis waab nɛ nen náá, bi kwyal bis mɛkana mɛ tak e?
2 Deenek, biyɔ bɛmet é di mɛkana mes zekwyalaa tɔ ebhum elyem bis ɛ. Tin, bot djas é nɛ ghwyil ɛgu nɛ ɛlaa.

3 Tsɛɛtsɛ, ye ɛ́ popoopwon náá, bi ɛ́ mɛkana ɛ Klisto nazekwyal da bis ɛzyɛ nɛ ye ɛ́. Tin, mɛkana mɛ tak ààpakwyalaa nɛ kwos, ye nakwyalaa ɛ nɛ Sisim Zɛɛb di nɛ tsik ɛ. Ye nabɛ ɛ́ ààkwyalaa kɔ ɛkok dáa etsi ɛ Moiiz nakwyalaa ɛ. Tin, ye nakwyalaa ɛ́ tɔ ebhum elyem bot.
4 Bot lii deenek ɛ́ kɔ ɛsu ɛ ɛbwaalel ee bot di nɛ yɛ nɛ Zɛɛb dum nɛ Klisto ɛ.
5 Bis tok nɛ egeka náá, bis ɛ́ nɛ ghwyil ɛsa mɛsa menek bisɔ bɛmet. Tin, Zɛɛb ɛ́ di edjɛ bis ghwyil ɛsa sa bis di egoka nɛ ɛsa ɛ.
6 Ye ɛ́ nyɛy ɛ́ nasa náá, mena dika bot ɛ mɛsa tɔ ɛbhɛŋ ɛ lɛ na bes. Ɛbhɛŋ ɛ tak ààbela ɛsuk tɔ etsi, ye bela ɛsuk ɛ tɔ Sisim. Etɛɛ náá, tsi dul bot ɛ tɔ ɛsyee, yɛ kabɛ Sisim ɔ, ye djɛ bot ɛ tsik.
7 Etsi nakwyalaa ɛ́ kɔ mɛkok, deenek, duma ɛ Ghɛŋ naanyen é ɛwala ɛlenek. Bhwoob ɛ Moiiz nadi ekas kɔkɔ mbi mɛkas mɛ wat di náá, bot ɛ Yisalaɛl nabɛ ɛ́ ààbela ghwyil ɛdhonal mis kɔ lɛ, étɛp ɛbee nyɛ. Tin, mɛkas mɛ tak nabɛ ɛ́ ààbɔya. Mɛsa mɛ etsi tak dul bot ɛ tɔ ɛsyee. Eghɛŋ mɛsa mɛ di edul bot tɔ ɛsyee natuula ɛ, ye naalyaal bot náá, duma Zɛɛb ɛ nɛ boo mɛkas.
8 Ye ɛ́ bɛ náá, mɛkas mɛ sok nadi ɛ́ deenek ɔɔ, «haa» mɛkas mɛ duma e mɛsa mɛ Sisim aakadi dáa?
9 Ye ɛ́ bɛ náá mɛsa mɛ etsi di ewa bot tɔ feŋ, ɛpelyaal boo mɛkas ɔɔ. Tin, mɛsa mɛ Sisim di esa náá, bot di piki é mis mɛ Zɛɛb ɛ, aadi ɛ́ nɛ mɛkas dhaa-dhaŋak.
10 Tin, bot ɛ́ nɛ ghwyil ɛke náá, duma nadi ekas sok ɛ, ye tokapɛ vaŋ sonok é mis mɛ duma di ekas tɔ mɛlu mak ɛ. Etɛɛ náá, mɛkas mɛ duma di mos ɛ, ye eedhaa-dhaŋak yii sok.
11 Ye ɛ́ bɛ náá, sa di náá ye ààbɔya naadi ɛ́ nɛ duma ɔɔ, «haa» gwyata nɛ sa di náá, ye ɛ́ kɔm-kɔm ɛ!
12 Dáa ye di náá, bis ɛ́ nɛ mbi mɛbun mak ɛ, bis tokapɛ nɛ bwoo tɔ lyem.
13 Menabɛl ààsaka dáa Moiiz, mot nadi ebutal bhwoob'ɛ nɛ bhɛɛ. Nyɛ nasa deenek ɛ, etɛɛ náá, bɔn Yisalaɛl needi ààbee dáa mɛkas menek nadi etɔ́ nɛ ɛdiib ɛ.
14 Tin, kɛkum e dwoo ɛlak mos, mɛtselal ɛ lɔɔ nabɛ ɛ́ àànyɔ ɛmɛt ɛsuk ɛ tak. Etɛɛ náá, mis mɛ bɔn ɛ Yisalaɛl nadi ɛ́ nɛ edim é ghɛŋ bɛ nadi elaa bɛmɛkana mɛ ɛbhɛŋ bɛ na mwa ɛ. Tin, bhɛɛ tak aazodus bɛ é mis mɛ sok bhwoob mɛkas ɛ Klisto, mot di nɛ ghwyil ɛdis bɛ ye ɛ́.
15 Dɔɔ nɛ dwoo pan mos'ak, é ghɛŋ bɛ aadi elaa-laa bɛmɛkana ɛ Moiiz ɛ, ye ɛ́ nɛ bhɛɛ wat di ebutal mɛtselal mɔɔ.
16 Ekwyala elɛɛ ɛ́ náá: «Moiiz nadis-dis bhɛɛ é bhwoob ɛ, é ghɛŋ nyɛ nadi eliig mis gwyák Ghɛŋ ɛ.»
17 Tin, Ghɛŋ ɛ́ Sisim. Deenek, edi Sisim ɛ Ghɛŋ di ɔ, mot tok si bhel etsi.
18 Tin, menabɛlka djas tokeka nɛ mɛbhwoob e mbutela, mena lyaalka ɛ mɛkas ɛ Ghɛŋ, mena eeswolaka étɛp ɛnɔŋel nɛ Ghɛŋ. Nenak, duma mena belaka ɛpebyet ɛbyet nɛ ɛbyet. Duma tak dus ɛ́ pɛ daa Ghɛŋ, nyɛ ɛ́ mot di Sisim ɔ.

4

Ekum tɔ bhe dyak

1 Zɛɛb tɔ enɛm esa bɛ, naadjɛ mena mɛsa mak. Tin, dum nɛ tɛp tak ɛ́ di náá, ye ɛ́ ààgoka náá, mena bula pɛ bhis.
2 Bis eelum koŋ nɛ embee etɛp di esael tɔ sɔ ɛ, etɛp di edjɛ syen ɛ. Bis ààsa mɛkɔŋ, bis ààswola mɛkpa mɛ Zɛɛb. Tin, ye bisɔ di elyaal popoopwon ɛ́ etsɛɛtsɛ, ɛkwosak ɛ les ɛ́ náá, elyem bot djas gu náá, ye bisɔ di elyo bot ɛ ye ɛ́ etsɛɛtsɛ é mis mɛ Zɛɛb.
3 Ye ɛ́ bɛ náá, Mbɛɛ Bhaadal bis di egoola ɛ, ye ɛ́ syela ɔ, deenek, ye ɛ́ aazodi ɛ́ syela étɛp bot ɛ di ewo ze ɔ.

3:16 Ɛwy 34.34.

4 Ye ɛ́ bɛ náá, ye ɛ́ nɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb di tɔ gwoo ɔɔ, ye ɛ́ etɛɛ náá, Satan mbee
zɛɛb di si ɔ, nyɛ eezedipal mɛtselal mɔɔ. Nyɛ ɛpesa náá, bɛ nàbee mɛkas mɛ Mbɛɛ Bhaadal
nɛghu duma ɛ Klisto. Nyɛy mot di mbaŋa-mbaŋa Zɛɛb ɔ.
5 Bis ààgoola wak Mbɛɛ Bhaadal mɛ mɛnyel mes, bis goola wak ɛ Ghɛŋ Yezu Klisto. Yɛ
kabɛ bisɔ ɔ, bis ɛ́ bɛkwom ɛ mɛsa men kɔ ɛsu ɛ Yezu.
6 Eghɛŋ sok, Zɛɛb nalɛɛ ɛ́ náá: «Beta náá mɛkas djɛ gwyɛ tɔ ghooghom!» Nyɛ nasa deenek
ɛ etɛɛ náá, nyɛ di edjɛ mɛkas tɔ bhum elyem bena, étɛp mena neesiizaka duma Zɛɛb di
ekas kɔ bhwoob ɛ Klisto ɛ.
7 Tin, menabɛlka bot ɛ di nɛ ekum e tak ɔ, mena bepka ye ɛ́ tɔ mɛbhe mɛ dyak. Mena
saka deenek ɛ, étɛp ɛlyaal náá, boo mɛbwala mɛ tak dus ɛ́ pɛ daa Zɛɛb, ààkabɛ náá, ye dus
ɛ́ pɛ daa les.
8 Tin, bis naasusaa mbee mɛsusa, bis nabɛ ɛ́ ààtsak pɛ yesɔ kyee; bis nadi edjɛ lyem
mɛbɛ, bis nadi ɛ́ nɛ ɛbwaalel;
9 bis natiigaa, Zɛɛb nabɛ ɛ́ ààduugal bis; bis naadumaa si, bis nabɛ ɛ́ ààgwyɛ.
10 Tsɛɛtsɛ, mɛlu djas, bis nadi ebɛp-bɛp mezuk mɛ ɛsyee ɛ Yezu tɔ mɛnyel mes. Etɛɛ náá,
tsik ɛ Yezu neenyen tɔ mɛnyel mes.
11 Ye nakoozodi náá bis ɛ́ nɛ tsik, bot ɛpewun ɛgó bis kɔ ɛsu ɛ Yezu, etɛɛ náá, tsik ɛ Yezu
neenyen tɔ mɛnyel mes. Mɛnyel mɛ di náá, yɛ waaboogwyɛ ɛ́.
12 Ye ɛ́ deenek ɛ ɛsyee di esa mɛsa mɛ tɔ les, etɛɛ náá, tsik neesa mɛsa tɔ len.
13 Tin, ekwyala lɛɛ ɛ́ náá: «Mɛ eedum koŋ nɛ Zɛɛb, ye ɛ́ étɛp tak ɛ mɛ di elii.» Dɔɔ nɛ bisɔ
pe, bis eedum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, étɛp tak bis di elii.
14 Nɛ tsɛɛtsɛ, bis nɛ gu náá, Zɛɛb mot nagomal Ghɛŋ Yezu tɔ ɛsyee ɔ, nyɛ waagomal bis
nɛ biyɔ pe. Bhii tak, nyɛ aatɔ́ nɛ nena edi nyɛ di ɔ.
15 Ɛ́ di'enek, mezuk djas ee bis di eboma nɛ yɛ'aak, ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ len. Ye ɛ́ etɛɛ náá, bɛtɛ
nɛ bot neebela enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb. Deenek, bɛtɛ nɛ bot ɛ́ waabulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb dhaa
tyɛ, nɛ ɛduwal nyɛ.

Duma di ezyɛ ɛ́, ye aadi ɛ́ kɔm-kɔm

16 Dum nɛ tɛp tak ɛ́ bis di ààbula pɛ bhis. Ye nakoozodi náá, mɛnyel mes ɛpetɔ́ nɛ ɛsila
batsa-batsa. Tin, Zɛɛb ɛpedjɛ esisim bis mɛghaaz mɛlu djas.
17 Deenek, bɔn mezuk mɛ bis di emaad é ba mɔn ɛwala ɛlak'aak, aabodi ɛ́ si. Bis ɛ́
waabela boo duma kɔ ɛsu ɛ mezuk mɛ tak. Duma tak ɛ waadhaa esonok djas, yɛ aadi
ɛ́ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm. Eghɛŋ bis di etaala duma bot aabela ɛ, mezuk menek tok dhiiti
vaŋ sonok.
18 Etɛɛ náá, bis ààdyeebawa esiiza ɛ́ kɔ esa di beeaa nɛ mis ɛ. Bisɔ kwyɛl ɛ́ esa ee bot di
ààbee nɛ mis ɛ. Etɛɛ náá, esa di ebeeaa nɛ mis ɛ, yɛ ààdi kɔm-kɔm. Tin, esa di kɔm-kɔm ɛ́,
ye ɛ́ esa ee bot di ààbeeaa nɛ mis ɛ.

5

Ndjaa Zɛɛb zekoobal mena yɛ pɛ tɔ gwoo ɛ

1 Nɛ tsɛɛtsɛ mena nɛ guka náá, mɛnyel mɛ mena di nɛ yɛ kɔ bɔs'ak aanàdi kɔm-kɔm. Ye
ɛ́ dáa bɔn epɛt, yɛ ààbɔya nɛ ɛbik. Ye ɛ́ bik ɔɔ, Zɛɛb ɛ́ waadjɛ mena dhiiti mendjaa pɛ tɔ
gwoo. Mendjaa mɛ na kɔm-kɔm tak, tok zumal mɛmbɔ mɛ bot.
2 Nenak, tɔ epet binek, mena ɛpesimka etɛɛ náá, ɛkwosak ɛ lena ɛ náá, mena neetɔ́ka
kɛsyel mɛnyel tɔ mendjaa di pɛ tɔ gwoo ɛ.
3 Mena ɛ́ syel mɛnyel mena deenek ɔɔ, mena aanàkabaadika mɛnyel toto.
4 Ɛ́ di'enek, dáa ye di náá, mena dinaaka ɛ́ tɔ epɛt bak kɔ ɛko ɛ bɔs'ak ɛ, mena aazodi ɛ́
esim ɛkɛɛ mot ɛpezuk nɛ mɛdil mɛ kɔm. Ye ààkwyɛl ɛlyaal náá, mena ɛpekwyɛl ɛbɛkaka
nɛ mɛnyel mɛ bot di nɛ yɛ'aak. Tin, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, mena ɛkwyɛl ɛsyel ɛ mɛnyel mes
pɛ tɔ mendjaa di pɛ tɔ gwoo ɛ, etɛɛ náá, tsik neenɔɔ di ɛsyee.

4:6 Mɛk 1.3. **4:13** Mɛd 116.10.

5 Ye é Zɛɛb, nyɛy nyɛ ɛmet é zekoobal mena étɛp ɛdi tɔ tsik tak. Nyɛ naleedjɛ mena sok
ɛkɛɛ Sisim na Dɛɛ, étɛp ɛlyaal náá, nyɛ waadjɛ mena dhiiti esonok sis.
6 Deenek, menaka mɛlu djas é nɛ mɛghaaz. Mena nɛ guka náá, é ghɛŋ mena dika nɛ
nyel'ak ɛ, menaka é ɛtsetaɛpe nɛ Ghɛŋ.
7 Tin, mena kɛka é tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, ààkabɛ-bɛak kɔ esa ee mena di ebee ɛ.
8 Menaka é nɛ mɛghaaz. Tin, ɛkwosak ɛ lena é náá, mena betka mɛnyel mɛ bɔs'ak étɛp
ɛkɛdi sama nɛ Ghɛŋ.
9 Tin, ɛkwosak ɛ lena yii mɛkɛn é náá, nyɛ myaala nɛ nena. Ye é tyee wat nɛ dáa mena
dika nɛ tsik, nɛghu ye é bɛ náá, mena eezegwyɛ ɔɔ.
10 Etɛɛ náá, menabɛlka djas é waadika sok bhwoob ɛ Klisto, étɛp nyɛ neepéɛ mena. Tin,
mot nɛ mot aabela yɛ efute dum nɛ mbɛɛ mɛsa nɛghu mbee mɛsa mɛ nyɛ nasa kɔ ɛko ɛ bɔs
ɛ.

Kɔ ɛsu ɛ Klisto, Zɛɛb eebulal ɛgwakel nɛ bot

11 Mena nɛ guka sa ɛlooba nɛ Ghɛŋ di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ, dum nɛ tɛp tak ɛ mena di esaa náá,
bot ɛ bɔs dum koŋ nɛ nɛ. Deenek, Zɛɛb nɛ gu mena ɛnyɔɛpe, mɛ nɛ gu náá, biyɔ pe, bi nɛ
baagu bis ɛnyɔɛpe tɔ ebhum elyem bin.
12 Bi ɛ nɛ egeka náá, bis ɛpekwyɛl baalyaal bin sa bis di ɛ, lyaala sis e? Ɛzɛ djɛ bis ghwyil
ɛsa mɛsa mak? Aàbɛ, bis ààpakwyɛl ɛlyaal bin sa bis di ɛ. Tin, bis baŋa bin é, sa bi di
egoka nɛ ɛdi nɛ edjɔɔ é mis «pya» kɔ ɛsu ɛ les ɛ. Etɛɛ náá, é ghɛŋ bot aalii ɛbiyoɛpe nɛ nes ɛ,
bi neegu dáa bi aayala bɛ ɛ. Bɔɔ ghɛɛ mɛnyel ɛ nɛ etɛp epuud, bɛ ààbee ebhum elyem bɔɔ.
13 Ye é bɛ náá, bis ɛpelyet ɔɔ, ye é kɔ ɛsu ɛ Zɛɛb. Ye é bɛ náá, bis é nɛ tɛtɛ esiiza ɔɔ, ye é kɔ
ɛsu ɛ len.
14 Ɛ di'enek, kwyɛl ɛ Klisto é tɔ elyem bena. Kwyɛl'enek ɛpesa mena emyaalka náá, mot
ngɔt naagwyɛ étɛp bot djas ɔ. Deenek, menabɛlka djas pe eezegwyɛ sama nɛ nɛ.
15 Ye é bɛ náá, nyɛ nagwyɛ é étɛp bot djas ɔɔ. Bot ɛ di nɛ tsik ɔ, tokapɛ nɛ tsik étɛp'ɔɔ ɛmet.
Tin, bɛ nɛ tsik ɛ, kɔ ɛsu ɛ mot nagwyɛ da gom étɛp'ɔɔ ɛ.
16 Ɛtɛp tak ɛ dinaa, bis aanàbaabee mot nɛ mis mɛ epuud. Ye nakoozodi náá, é ghɛŋ
sok, bis naabee Klisto deenek ɔɔ. Nenak, bis ààkabee nyɛ deenek.
17 Mot ɛ di tɔ ɛgwakel nɛ Klisto ɔɔ, mot yenɔk moo é mot na bes. Mɛfulu mɛ na mwa eesi
tɔ lɛ, nyɛ moo é tɔ mɛfulu mɛ na bes.
18 Etɛp binek djas dus é pɛ daa Zɛɛb. Ye é nyɛy mot nadhis Klisto étɛp ɛbulal ɛgwakel
pak mena nɛ nɛ ɔ. Bhii tak, nyɛ naadjɛ mena mɛsa mɛ ɛkɛgoola bhaadal ɛbulal ɛgwakel
nɛ nɛ.
19 Zɛɛb nadhis Klisto é étɛp ɛbulal ɛgwakel pak bɛ nɛ bot ɛ bɔs. Nyɛ nasa deenek ɛ, étɛp
nyɛ needi ààbaadi esiiza mesyem mɛ bot. Nyɛ eekwyeed mena étɛp ɛkɛgoola bhaadal
ɛbulal ɛgwakel nɛ nɛ.
20 Bis moo é engoola-ngoola ɛ Klisto. Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet ɛ di edjóo bin tɔ mɛkpa mɛ bis
di egoola bin ɛ. Bis ɛpedjaala nɛ nen nɛ din ɛ Klisto náá: «Myaalka ɛbulal ɛgwakel nɛ Zɛɛb.»
21 Klisto nabɛ é ààbɛ nɛ mesyem. Tin, Zɛɛb naanɔɔ mesyem mena djɛ nyɛ. Zɛɛb nasa
deenek ɛ, etɛɛ náá, mena needika bot ɛ epiki é mis mɛ.

6

1 Deenek, dáa bis di esa mɛsa sama nɛ Zɛɛb ɛ, bis ɛpedjaala nɛ nen: «Nàsaka náá, enɛm
nɛ embɛɛ e Zɛɛb djɛ bin ɛ, ye gwyɛ tɔ toto.»
2 Ɛ di'enek, Zɛɛb ke é náá:
«Eghɛŋ ɛwala tak aakum ɛ,
mɛ naagwak mendjaala mɔ,
é dwoo tsik, mɛ naazyɛ zɛtsik wɔ.»
Nenak, myaalka náá, ɛwala tak eezekum, ye é dwoo di náá, Zɛɛb aatsik bot ɛ.

6:2 Eza 49.8.

Dáa mot di egoka nɛ ɛdi sosoob nɛ Zɛɛb ɛ

3 Bis ààkwyɛl náá, mot lii ɛbiyoɛpe dum nɛ mɛsa mes. Ye é étɛp tak ɛ di náá, bis
ààpakwyɛl ɛdi ɛbɛk ɛ mot, ye nakoozodi dáa.
4 Bela náá, bis ɛpesa etɛp djas di egoka, étɛp bi neemyaal náá, bis é bɛtɛtɛ bot mɛsa ɛ
Zɛɛb. Ye é étɛp tak ɛ, bis di emaad mezuk, nɛ mɛtiiga zɛnɔɔ epwom.
5 Bɛ naabi bis, wa bis é membok, bɛ naaful mɛdhuu mɛ bot lo. Bis naasa mɛsa mɛ na
lyel-lyel. Bis naapaal tɔ pum. Bis naamaad za.
6 Bis ɛpelyaal náá, bis é bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb: tɔ epiki, tɔ ɛgu, tɔ ɛdil ɛ lyem, tɔ enɛm esa, tɔ
ghwyil Sisim na Dɛɛ, nɛ tɔ tɛtɛ kwyɛl di ààbɛ nɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ sis ɛ,
7 tɔ ɛgoola mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ, tɔ mɛbwala mɛ Zɛɛb. Tɔ mbɔ é ghɛŋ'es bis nadi é nɛ pɛl, tɔ
mbɔ e myɛl kadi é sa bis di peebal nyel nɛ ye é. Ye é deenek ɛ, bis di di ekɛ tɔ epiki.
8 Bɛdhiiti bot ɛpedjɛ bis duu; bak bot kabee bis é mis é toto. Bɛdhiiti bot ɛpeduwal bis;
bak bɛdhiiti ɛpelee bis. Bɛ ke é náá, bis é bot ɛ etsal, ghuna bis lɛɛ é etɛp etsɛɛtsɛ.
9 Bɛdhiti bot bee bis é náá, bis ààval sonok; bela náá, bɛdhiiti bot nɛ gu bis. Eghɛŋ bɛ
di ebee bis ɛ, bɛ bee bis ɛ dáa bot di náá, bis eezedjɛaa feŋ ɛsyee; deenek, bis é nɛ tsik. Bɛ
ɛpewa bis tɔ tsik mezuk; deenek, bis ààgwyɛ.
10 Bɛ ɛpesa náá, elyem bis kpaa; bis é tɔ mɛmyaala. Bis é bɛdjel ɛ bot; bela náá, bis ɛpedjɛ
mɛvu nɛ bɛtɛ nɛ bot. Ye di ɛkɛɛ bis ɛ toto, ghuna nɛ tsɛɛtsɛ, bis é nɛ esonok djas.
11 Biyɔ, bɔɔ bɛsɔ bis bot ɛ Koolɛt, bis lii nɛ nen wak é nɛ etsɛɛtsɛ, nɛ lyem wat.
12 Bis ààpabyen ɛkwyɛl bin, ye é biyɔ é di lyel elyem.
13 Tin, mɛ lii nɛ nen wak é, dáa mɛ di elii nɛ bɔn bam ɛ: lɛɛka bis sa di tɔ elyem bin ɛ,
kwyɛlka bis nɛ lyem wat, dáa bis di ekwyɛl bin ɛ.

Ɛbaka ɛkɛ nɛ bɛmbee ɛ bot

14 Sa bi ààkɛ lɔɔg nɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Tin, sa di tɔ epiki ɛ, ye é nɛ ghwyil ɛkɛ
sama nɛ sa di ààdi tɔ epiki ɛ? Ghooghom nɛ mɛkas é nɛ ghwyil ɛkɛ lɔɔg e?
15 Klisto é nɛ ghwyil gwakel bɛ nɛ Satan e? Mot di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ é nɛ ghwyil
di nɛ esiiza wat bɛ nɛ mot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ?
16 Yak mbi ɛgwakel aadi pak ndjaa Zɛɛb nɛ mendjaa bɛnaghisɛ, bot ɛ di ààdum koŋ nɛ
Zɛɛb ɔ? Tin, menaka é ndjaa Zɛɛb di nɛ tsik ɛ! Gwaka sa Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet nalɛɛ ɛ:
«Mɛ aadidi é bis nɛ bɛ nɔɔ,
mɛ aagyee é bis nɛ bɛ nɔɔ,
mɛ aadi é Zɛɛb ɔɔ,
bɔɔ kadi é bot bam.»
17 Ɛtɛp tak ɛ, Ghɛŋ di eke nɛ bot bɛ náá:
«Duska tɔ ɛdhuu ɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ,
bɛkaka nɛ nɔɔ.
Sa bi ààmɛt sa di nɛ edhuud ɛ.
Tin ɛ, mɛ aamyaal bin.
18 Mɛ aadi é Sɛɛg'en,
da bi é di esɛŋɛlɛ bɔn bam.
Ghɛŋ mɛbwala é di elii*.»

7

1 Bɔn nyɛɛg bam, Zɛɛb nakɛk esa binek djas é étɛp'enaka. Ɛtɛp tak, dhjoodiska edhuud
é mɛnyel mena nɛghu tɔ elyem bena. Djhoosaka mɛghaaz mɛ ɛdi é dɛɛ, é kaab ɛ Zɛɛb.

Mɛmyaala ɛ Pɔl

2 Saka náá, bis bela di tɔ elyem bin. Bis ààpasa ɛbiyo nɛ mot, bis ààpazuk mot, bis
ààpakɔɔ mot étɛp ɛnɔɔ sa yɛ.

---

* **6:18** v. 16: Msa 26.12; Ɛze 37.27v. 17: Eza 52.11; Ɛze 20.34v. 18: Sm2 7.14; Eza 43.6

3 Mɛ ààlii deenek étɛp ɛkwyesal bin ndjɛ sɔs. Tin, ye ɛ́ dáa mɛ ke sok ɛ́, bi ɛ́ tɔ elyem bis, ye nakoozodi ɛsyee nɛghu tsik, mena aazodika ɛ́ sama.
4 Mɛ ɛ́ nɛ boo ɛbwaalel nɛ nen. Mɛ nɛ dyeebamyaala nɛ nen. Mɛ ɛ́ nɛ bɛtɛ nɛ mɛghaaz, mɛmyaala ɛ́ tɔ lam «tɔɔ» ye nakoozodi náá, mena naazuka ɛbuɛpe.
5 Ɛ̄ ɛkum ɛ les pɛ kyee dik Masedwan, bis nabɛ ɛ́ ààkoowala batsa, bis naazɛboma nɛ membi mɛ mezuk djas. Ye nakadi ɛ́ nɛ mɛwɔ pak bis nɛ bɛdhiiti bot, nɛ bwoo tɔ elyem bis.
6 Tin, Zɛɛb mot di edjɛ mɛghaaz nɛ bot ɛ di ààbɛ nɛ mɛghaaz ɔ, nyɛ naazɛdjɛ bis mɛghaaz, é sok Tit nakum ɛ.
7 Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, ɛzyɛ ɛ́ Tit naadjɛ bis mɛghaaz, ye ɛ́ dɔɔ nɛ ɛbaŋa nyɛ baŋa bis dáa bi djɛ nyɛ mɛghaaz penek ɛ. Nyɛ eelɛɛ bis dáa bi di nɛ gwyes ɛbee mɛ ɛ. Nyɛ naabaalɛɛ bis dáa bi di edjɛ elyem bin mɛbɛ, dum nɛ mbee esesɛɛ bi nadi esesa sok ɛ. Nyɛ eebaalɛɛ bis zii bi di nɛ yɛ é ghɛŋ bi di ekɛm mɛ ɛ. Ɛ̄tɛp tak ɛ́ mɛ di nɛ mɛmyaala ɛbuɛpe.
8 Tin, yɛ bɛ náá, mɛkana mɛ mɛ nakyeed bin yɛ sok ɛ naakpaa bin elyem ɔɔ. Nenak yak, mɛ ààkadjɛ nyel'am mɛbɛ. Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, ye mɛkɛn mɛ naadjɛ lyem'am mɛbɛ ɛ é ghɛŋ mɛ nagu náá, mɛkana mɛ tak naakpaa bin elyem.
9 Nenak, lyem'am ɛ́ tɔ mɛmyaala, ààbɛ etɛɛ náá, elyem bin naakpaa. Tin, mɛ myaala ɛ́ etɛɛ náá, ɛkpaa lyem nakpaa bin ɛ naaswoola bin mɛfulu. Deenek, ɛkpaa lyem tak nabɛ ɛ́ ɛkwosak ɛ Zɛɛb, étɛp bi needi ààtuŋ tɔ lyem kɔ ɛsu ɛ les. Nyɛ nasa deenek ɛ, étɛp bis needi ààbet bin bi di tɔ ɛbiyo.
10 Etɛɛ náá, ɛkpaa lyem di tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɛ nɛ sa náá, mot swoola mɛfulu étɛp ɛbela tsik. Deenek ɛ mena waabela tsik ààdjɛ lyem mɛbɛ. Tin, ɛkpaa lyem di edus tɔ ɛsiiza etɛp e bɔs ɛ, ye djɛ ɛ́ ɛsyee.
11 Nenak yak, beeka sa ɛkpaa lyem bin di edus tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb kadjɛ ɛ: «haa» ɛkwosak swola nɛ nen, «haa» boo zii tɔ etaŋal bin, «haa» bhyen mesyem tɔ len, «haa» bwoo tɔ len, «haa» boo gwyes ɛboma nɛ nam, «haa» mbi yenek zii nɛ bas ɛwa ɛbiyo é feŋ. Bi eelyaal popoopwon náá, bi nabɛ ɛ́ ààbɛ tɔ tɛp'enek.
12 Ye ɛ́ bɛ náá, mɛ naakwyal bin mɛkana ɔɔ, ye nabɛ ààbɛ kɔ ɛsu ɛ mot nasa ɛbiyo ɔ, ààkobɛ-bɛak kɔ ɛsu ɛ mot bɛ nasa nyɛ ɛbiyo ɔ. Tin, ye nabɛ ɛ́, étɛp bi neebee popoopwon é mis mɛ Zɛɛb zii bi di nɛ yɛ kɔ ɛsu ɛ les ɛ.
13 Ɛ̄tɛp tak ɛ mɛfulu men djɛ bis mɛghaaz.
Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, bis naadyeebamyaala dum nɛ sa bi nasa ɛ. Tin, bis nabaabela boo mɛmyaala kɛdhaa, é sok bis nabee Tit tɔ mɛmyaala. Ye ɛ́ bɛ náá, nyɛ nabɛ ɛ́ tɔ mɛmyaala ɔɔ, ye ɛ́ etɛɛ náá, bi nadjɛ nyɛ mɛghaaz.
14 Tin, mɛ eedyeebaduwal bin é mis mɛ Tit. Bi nabɛ ɛ́ ààdjɛ mɛ syen. Ɛ̄ di'enek, bis dyeebalɛɛ bin ɛ etɛp etsɛɛtsɛ. Ye ɛ́ tyee wat nɛ ɛduwal ɛ, mɛ nadi eduwal bin é mis mɛ Tit ɛ, nadi enyen popoopwon.
15 Deenek, nyɛ ɛpebaakwyɛl bin dhaa tyɛ, é ghɛŋ nyɛ di etaala nɛ ɛlooba ɛ len, nɛ dáa bi nabe nyɛ nɛ duu djas ɛ.
16 Mɛ ɛ́ nɛ mɛmyaala nɛ dáa mɛ di ewa ɛbwaalel ɛ lam nɛ nen tɔ etɛp djas ɛ.

8

Epata nakyeeda pɛ zɛɛga mendjaala mɛ ghaada Yeluzalɛm étɛp ɛkwyee bɛ ɛ

1 Bɔn nyɛɛg, ɛkwosak ɛ les ɛ́ náá, bi gu dáa Zɛɛb nasɛɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ kyee dik Masedwan mɛtel ɛ.
2 Bɛ naaboma nɛ bɛtɛ nɛ mɛbhowal nasa náá, bɛ di tɔ bɛtɛ nɛ mezuk. Tin, bɛ nazodi ɛ́ tɔ mɛmyaala dhaa tyɛ. Aàbee edjel bɛ nadi nɛ yɛ dhaa tye ɛ́, boo mɛmyaala mɛ bɛ nadi nɛ ye ɛ́, naasa náá, bɛ djɛ bɛtɛ nɛ esonok.
3 Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ ɛ́ tyaasɛs, bɛ naadyeebadjɛ esa kɛdhaa-dhaŋa ekum bɔɔ, ààbɛ náá, mot naawaab.

4 Bɛ naadyeebadjaala nɛ nes étɛp bis neemyaal náá, bɛ sɛɛg yɔbɔ ɛtom étɛp ɛkyeed pɛ daa bot ɛ zɛɛga mendjaala di pɛ ghaada Yelusalɛm ɛ.
5 Bɛ naadyeebasa dhaa yii bis nadi ebwaal ɛ. Bɛ naadjɛ ebhum elyem bɔɔ djas, tɔ kwyɛl nɛ Ghɛŋ. Bhii tak, bɛ naabaazɛdjɛ yɛ nɛ nes, dáa Zɛɛb nakwyɛl ɛ.
6 Dáa di náá, Tit é nakan mɛsa mɛ ɛsɛɛg esa binek pɛ daa len ɛ, bis eedjaala nɛ nɛ náá, nyɛ sik kɛsilal mbɛɛ mɛsa mɛ nyɛ nakan ɛ.
7 Bi é bɛkum ɛ bot tɔ etɛp djas: tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, tɔ ɛgu ɛlii etɛp e Zɛɛb, tɔ zii di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ, dɔɔ nɛ tɔ kwyɛl bi nakwyɛl bis ɛ. Ɛ̀ di'enek, bi kwyɛl é náá, bi lyaal ekum bin tɔ mbɛɛ mɛsa menek.
8 Sa mɛ di elii nɛ nen ɛ, mɛ ààbe mot bhel. Ye é bɛ náá, mɛ nalii dum nɛ zii bɔn bɛsɔ bin nadi nɛ ye é. Ye é etɛɛ náá, bi lyaal etsɛɛtsɛ di tɔ mɛkwyɛla men ɛ.
9 Etɛɛ náá, bi nɛ gu enɛm nɛ embɛɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto. Nyɛy mot nadi mot ekum ɔ, nyɛ eesa náá, nyɛ di tɔ edjel kɔ ɛsu ɛ len, étɛp bi needi bɛkum ɛ bot kɔ ɛsu ɛ edjel bɛ.
10 Ɛ̀ mbu nadhaŋ'enek, biyɔ ɛ nadi bot ɛ mɛkɛn nake náá, bi é waakwyee bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Yeluzalɛm. Bi nazobaadi é bot ɛ mɛkɛn é ɛkwyee bɛ. Deenek, mɛ ɛpelóo yam ɛkpa tɔ tɛp'enek. Ye é di ɛnyɔɛpe étɛp'en,
11 nenak yak, silaleka ɛsa mɛsa mɛ tak. Waka zii tɔ ɛsilal ɛ mɛsa mɛ bi nakan ɛsa sok ɛ. Mot nɛ mot djɛ dáa nyɛ aabela ɛ.
12 Ye é bɛ náá, mot ɛpekwyɛl ɛgwyena sonok nɛ mbɛɛ lyem ɔɔ, Zɛɛb é waamyaal ɛkɛɛ ɛ lɛ. Etɛɛ náá, nyɛ djɛ é djala nɛ bim nyɛ di ebela ɛ, ààbɛ dum nɛ sa nyɛ di ààbela ɛ.
13 Ye tok náá, bɛ saŋ é ɛwa bin tɔ edjel, étɛp ɛkwyee bot ɛ sis. Tin, ye é etɛɛ náá, bot djas needi djala.
14 Nenak yak, bi é nɛ bɛtɛ nɛ ekum. Tin, bi é nɛ ghwyil ɛkwyee bot ɛ di tɔ edjel ɔ. Deenek, dwoo biyɔ aakadi nɛ gwyes sonok ɛ, da bɔɔ é di nɛ ekum ɔ, bɛ é nɛ ghwyil ɛkazyɛ zɛkwyee bin. Ye é deenek ɛ bi nɛ bɛ nɔɔ aakadi djala.
15 Ye é dáa ekwyala di elɛɛ ɛ:
«Mot natek ɛbuɛpe ɔ, nyɛ nabɛ é ààdi nɛ yɛ dhaa nyel.
Mot natek batsa ɔ, nyɛ nabɛ é ààdi tɔ pwom tak.»

Tit nɛ bɛdhiiti ekeletyɛ naazɛtɔ́ pɛ ghaada Koolɛt

16 Duu nɛ Zɛɛb, mot nadjɛ Tit bɛtɛ nɛ zii kɔ ɛsu ɛ len, dáa bis di nɛ yɛ nɛ nen ɛ.
17 Tit eemyaal sa bis nawaab nɛ nɛ ɛ, nɛ zii djas. Tin, nyɛy nyɛ ɛmet nɛ lyem'ɛ, nyɛ naamyal ɛsik pɛ daa len sika sis.
18 Bis eedhis Tit bɛ nɛ dhiiti mɔn nyɛɛg'ena. Mɔn nyɛɛg'ena yenɔk, bot ɛbuɛpe tɔ ezɛɛga mendjaala djas di etaŋal, dum nɛ dáa nyɛ di egu ɛgoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛnyɔɛpe ɛ.
19 Dhiiti mɛsɔ mɛ bis dhis nyɛ é, ye é náá, bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala djas nazesɛ́ɛa nyɛ, dáa mot di egyee nɛ nes tɔ mɛdjoŋ mɛ bis tɔ́ kɛkyeed epata na sɛɛgaa ɛ pɛ Yelusalɛm. Ye é bɛ náá, bis nadi esa mɛsa menek ɛ, ye é étɛp Ghɛŋ nyɛy nyɛ ɛmet. Etɛɛ náá, bis ɛpekwyɛl ɛlyaal zii yes étɛp ɛkwyee bɛ.
20 Epata bɛ nadjɛ bis ɛ nadi é ɛbuɛpe. Tin, bis ɛpebe ye ɛnyɔɛpe é kaab náá, bot ɛzɛkɛlii nɛ nes ɛbiyoɛpe náá, bis ààpabe ye ɛnyɔɛpe.
21 Bis ɛpekwyɛl ɛsa enɛm esa. Bis kwyɛl ɛsa enɛm esa tak ɛ é mis mɛ Ghɛŋ, dɔɔ nɛ é mis mɛ bot djas.
22 Bis ɛpedhis dhiiti mɔn nyɛɛg'es étɛp nyɛ neegyee sama nɛ nɔɔ. Bis naadyeebadjɛ nyɛ mɛsa, nyɛ nadi esesa mɛsa mɛ tak djas ɛ nɛ zii. Nenak, nyɛ é nɛ zii ɛbuɛpe kɔ ɛsu ɛ ɛbwaalel ɛ nyɛ di nɛ yɛ nɛ nen ɛ.
23 Yɛ kabɛ Tit ɔ, nyɛ é mot bis nɛ nɛ di egyee ɔ. Nyɛ é mot bis nɛ nɛ di esa mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal étɛp'en ɔ. Yɛ kabɛ bɔn nyɛɛg bis, bot ɛ di gyee sama nɛ nɛ ɔ, bɛ é bot ɛ ezɛɛga ndjaa mendjaala lwom ɔ. Ye é bɛ náá, bɛ ɛpesa mɛsa menek ɔɔ, bɛ sa ɛ étɛp duma ɛ Klisto.

8:15 Ɛwy 16.18.

24 Deenek, lyaalka bɛ náá, bi nɛ kwyɛl bɛ nɛ tsɛɛtsɛ. Ɛ di'enek, bot ɛ zɛɛga mendjaala
aagu náá, bis nabɛ é nɛ gham ɛghɛɛ mɛnyel kɔ ɛsu ɛ len, é mis mɔɔ.

9

Zɛɛb nɛ kwyɛl mot di edjɛ nɛ lyem mɛmyaala ɔ

1 Ye é ɛnyɔɛpe náá, mɛ baakwyal bin mɛkana kɔ ɛsu mɛtom mɛ nakyeedaa, étɛp bot ɛ
Zɛɛb di pɛ ghaada Yelusalɛm e?
2 Etɛɛ náá, mɛ nɛ gu mbɛɛ ɛkwosak ɛ len. Ye é étɛp tak ɛ, mɛ naadyeebaghɛɛ nyel kɔ
ɛsu ɛ len é mis mɛ bot ɛ kyee dik Masedwan. Mɛ naalɛɛ bɛ náá: «Bɔn nyɛɛg bina pɛ kyee
dik Akayi naaloozekobal mɛtom mɔɔ é mbu nadhaŋ'enek, étɛp ɛkwyee bɔn nyɛɛg di pɛ
ghaada Yelusalɛm ɛ.» Tin, zii yen naadjɛ mɛghaaz nɛ bɛtɛ nɛ bot pak'ɔɔ.
3 Bela náá, mɛ dhis bɔn nyɛɛg bina tak ɛ, etɛɛ náá, ɛghɛɛ mɛnyel mɛ bis naghɛɛ kɔ ɛsu ɛ
len nadi yii gwyes. Ɛkwosak ɛ lam é náá, esa bi kwom ɛ, ye di moo koobela é ɛzyɛ ɛ lena
dáa mɛ nake ɛ.
4 Bis nɛ bot ɛ kyee dik Masedwan ɛzyɛ sama wat pɛ daa len ɔɔ, bis ɛdi ààkabela náá, bi
eezekoobal esa djas ɔɔ. Ɛ di'enek, ye aadi é boo syen nɛ nes etɛɛ náá, bis naadyeebawa
ɛbwaalel nɛ nen. Mɛ bee é ɛkɛɛ, biyɔ bɛmet aazobaadi é nɛ syen é mis mɔɔ.
5 Ɛtɛp tak ɛ mɛ gek náá, mɛ lel ɛdhis bɔn nyɛɛg bina étɛp bɛ needjɛ bin mɛghaaz tɔ ɛkwom
ɛ esa ee bi nakɛk bɛdjel ɛ bot yɛ ɔ. Deenek, é ghɛŋ mɛ aazyɛ é, mɛ aabela é esonok djas moo
sɛɛga. Ɛ di'enek, ye aalyaal é náá, bi djɛ yɛ ɛ nɛ lyem wat, ààbɛ nɛ bhel.
6 Guka náá, tɔ pyeeb mot ɛbɛ bhek batsa ɔɔ, nyɛ aazogó edee é batsa. Tin, mot ɛbɛ bhek
ɛbuɛpe tɔ pyeeb ɔɔ, nyɛ aagó edee é ɛbuɛpe.
7 Ye nyɔ é náá, mot nɛ mot djɛ dáa nyɛ gek tɔ lyem'ɛ ɛ, ààbɛ nɛ bhel, ààbɛ nɛ ɛbuk. Etɛɛ
náá, Zɛɛb kwyɛl é mot di ekaa tɔ mɛmyaala ɔ.
8 Tin, Zɛɛb é nɛ ghwyil ɛdjɛ bin membi mɛ mɛvu djas. Etɛɛ náá mɛlu djas bi needi ààdi
tɔ pwom sa wat. Bi needi nɛ bɛtɛ esa djas bi di egoka nɛ aasa membi mɛ enɛm esa djas nɛ
ye é.
9 Ye é dáa ekwyala di elɛɛ:
«Nyɛ nɛ gwyena nɛ bɛdjel ɛ bot,
enɛm esa bɛ é kɔm-kɔm sii nɛ kɔm.»
10 Zɛɛb é di djɛ bhek nɛ mbɛel pyeeb, nyɛ é baadi edjɛ nyɛ edee nyɛ di edɛ ɛ. Nyɛ waadjɛ
bin membi mɛ mɛbhek djas ee bi di nɛ gwyee tak ɛ. Nyɛ waasa náá, ye wyee ɛnyɔɛpe etɛɛ
náá, bi neegó bɛtɛ nɛ edee tɔ epyeeb'ɔ, dɔɔ nɛ enɛm esa bi sa ɛ.
11 Zɛɛb é waasa náá, bi gheedidi nɛ kɔkɔ mbi ekum djas, etɛɛ náá, bi neegheesesa enɛm
esa. Deenek, bɛtɛ nɛ bot é waaghapɛɛ Zɛɛb, étɛp esa ee bi di edhis nɛ nes náá, bis djɛ bɛ ɛ.
12 Etɛɛ náá, enɛm esa ee bi di esa tɔ mɛsa mɛ ɛsɛɛg nɛ ɛkaa mɛtom, ye tok étɛp ɛkwyee
bot ɛ Zɛɛb nɛ bot ɛ Zɛɛb toto. Ye é waasa náá, bɛtɛ nɛ bot gheebubulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb.
13 Bɛ waabee náá, enɛm esa bin nɛ bɔk. Tin, bɛ waabulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, bi
naadjɛaa mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto, bi ɛpelooba nɛ nɛ. Bɛ waabaadjɛ duu
nɛ Zɛɛb, etɛɛ náá, bi ɛpesa mɛsa mɛ tak nɛ mbɛɛ lyem nɛ nes, dɔɔ nɛ bɛdhiiti bot.
14 Bɛ waadjaala Zɛɛb étɛp'en, nɛ ɛlyaal bin kwyɛl'ɔɔ kɔ ɛsu ɛ bɛtɛ nɛ enɛm nɛ esa ee Zɛɛb
sa bin ɛ.
15 Duu nɛ Zɛɛb étɛp bɛtɛ nɛ enɛm esa bɛ di náá, dhiiti mot kɔ bɔs tok nɛ ghwyil ɛlaa-laŋak.

10

Taŋal ɛ Pɔl dum nɛ mɛsa mɛ mot-lwoma ee nyɛ di esa ɛ

1 Mam Pɔl, mɛ lii nɛ nen ɛ nɛ din ɛ Klisto, nyɛy mot di mot mɛtela nɛ mbɛɛ lyem ɔ. Bi nɛ
lii nɛ din ɛ lam náá: «Eghɛŋ mena dyeebadika é di wat nɛ nɛ ɛ, nyɛ nɛ tela lyem. Yɛ kabɛ é
ghɛŋ mena nɛ bɛ nɔɔ di ààdika é di wat ɛ, nyɛ nɛ goo lyem.»

9:9 Mɛd 112.9.

2 Mɛ ɛpedjaala nɛ nen, sa bi ààsa náá, mɛ goo lyem é ghɛŋ mɛ aadi pak'en ɛ. Tin, bɛdhiiti
bot kɔɔ bot é náá, bis sa étɛp ɛ dáa bot ɛ bɔs'ak. Deenek, nɛ mbi binɔk bot, mɛ aalii nɛ nɔɔ
ɛbiyoɛpe.
3 Ye é tsɛɛtsɛ náá, menaka é bot nɛ nyel epuud. Tin, tuub mena di eduuk'aak, ye tok
tuub epuud.
4 Tin, bɛghɛl mɛ mena di eduuka nɛ ye é, ye tok bɛghɛl bot ɛ bɔs. Ye é elyel-lyel bɛghɛl e
Zɛɛb. Ye é nɛ ghwyil ɛtwaal elyel-lyel mendjaa ee bot ɛ mɛbhuka ɛ Zɛɛb di kɛsɔwa tɔ tak ɔ.
Ye é tyee wat, dáa mena di esaabeka esiiza ee di ààbɛ tɔ etsɛɛtsɛ ɛ.
5 Mena ɛpekwyesal djɛ sɔs egeka bot ɛ ɛghɛa nyel djas di elii, étɛp ɛlu náá, bɛdhiiti bot
needi ààgu Zɛɛb. Mena kwyɛlka ɛ, ɛpana egeka e bot ɛ di ààgu Zɛɛb ɔ, étɛp bɛ neelooba nɛ
Klisto.
6 Eghɛŋ bi aadi bi moo elooba nɛ Klisto dáa di egoka nɛ sael ɛ. Tin, mena aadika nɛ
ghwyil ɛdul bot djas di ààlooba nɛ Klisto ɛ mɛlɔ.
7 Bɛɛka mis ɛnyɔɛpe. Mot ɛ myaam nɛ lyem'ɛ ɛmet náá, nyɛ é mot ɛ Klisto ɔɔ. Ye goka é
nyɛ di etaala náá, bisɔ pe é bot ɛ Klisto.
8 Ye é tsɛɛtsɛ náá, mɛ naghɛɛ nyel kɔ ɛsu ɛ ekukuma ee Ghɛŋ Yezu nadjɛ mena ɛ. Ye é bɛ
náá, mɛ tok nɛ syen etɛp tak. Ye é etɛɛ náá, Zɛɛb nabɛ é ààdjɛ mɛ ekukuma tak, mɛ neepul
bin. Nyɛ nadjɛ mɛ ye é, étɛp mɛ needjɛ bin mɛghaaaz.
9 Tin, mɛ ààpakwyɛl náá, egeka bin di náá, mɛ ɛpebɛɛg bin nɛ bɛmɛkana mam.
10 Etɛɛ náá, bɛdhiiti bot ke é náá: «Bɛmɛkana mɛ Pɔl nɛ lyel ɛ mɛkpa, ye tok fyaŋa. Tin,
é mis dáak, wɔ é nɛ ghwyil ɛ ɛwyɛlɛ nyɛ. Etɛɛ náá, nyɛ lii é dáa mot di ààlyel bham ɛ.»
11 Ye goka é mot di elii deenek ɔ gu náá, sa bis di elɛɛ tɔ bɛmɛkana mes é sok bis di
ɛtsetaɛpe nɛ nen ɛ, bis aazosa é deenek é ghɛŋ bis aakum pak'en ɛ.
12 Bɛdhiiti bot nɛ kwyɛl ɛduwal mɛnyel mɔɔ. Tin, bis tok nɛ ghwyil ɛke náá, bis nɛ bɛ
nɔɔ é tyɛ wat. Bɛ nɛ kwyɛl ɛgwyala mɛfulu pak'ɔɔ. Bis ààpakwyɛl ɛbaŋa bɛ. Bɛ nɛ yɔbɔ kɔkɔ
mbi kyeed bɛ di ekɛ pak'ɔɔ. Yenek tok etɛp ewo?
13 Yɛ kabɛ bisɔ ɔ, bis tok nɛ ghwyil ɛghɛɛ mɛnyel kɛdhaa. Ye é bɛ náá, bis ɛpeghɛɛ mɛnyel
ɔ, bis goka é nɛ ɛghɛɛ mɛnyel é kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɛ Zɛɛb nadjɛ bis ɛ.
14 Deenek, é ghɛŋ bis nazyɛ pɛ daa len nɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto ɛ, bis nabɛ é ààdi nɛ «tɔɔ
kɛsee» kɔ mɛsa Zɛɛb nadjɛ bis ɛ.
15 Bis ààghɛɛ nyel nɛ mɛsa mɛ bɛdhiiti bot nasa ɛ, mɛsa mɔɔ nabɛ é ààbɛ yii Zɛɛb nadjɛ
bis náá, bis sa ɛ. Tin, bis é nɛ ɛbwaalel náá, bi aadi é ghiŋ tɔ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb. Ye é bɛ náá,
ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb moo é ɛlyelɛpe ɛ, mɛsa mɛ bis di esa nɛ nen ɛ waabyet dáa Zɛɛb
nalɛɛ náá, bis sa ɛ.
16 Nenak, bis moo kwyɛl ɛtɔ́ kɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ kyee mɛdhik mɛ di ɛtsetaɛpe nɛ
nen ɛ. Bis aanàghɛɛ mɛnyel nɛ mɛsa mɛ bɛdhiiti bot nasa ɛ.
17 Ghuna, ekwyala lɛɛ é náá: «Ye é bɛ náá, mot ɛpekwyɛl ɛghɛɛ nyel ɔɔ, nyɛ sa yɛ kɔ ɛsu ɛ
sa Ghɛŋ sa ɛ.»
18 Etɛɛ náá, Ghɛŋ ààkwyɛl náá, mot nyɛ ɛmet duwal nyel'ɛ. Tin, ye àànyɔ náá, ye sael
deenek. Etɛɛ náá, Ghɛŋ ɛben mot ɔɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, nyɛ eemyaal mɛsa mɛ mot'enɔk.

11

Pɔl bɛ nɛ bɛmbee bot ɛ lwoma

1 Mɛ kwyɛl é náá, bi pel é wo bam; pookopelka mɛlyet mam batsa!
2 Mɛ é nɛ ɛwu kɔ ɛsu ɛ len, ɛwu é di náá, ye dus é pɛ daa Zɛɛb ɛ. Ɛwu é tak ɛ, etɛɛ náá, mɛ
naabaal bin ɛ, étɛp ɛdjɛ bin é ɛbá nɛ motom ngɔt, motom tak ɛ Yezu Klisto. Mɛ ɛpekwyɛl
ɛtel bin daa lɛ dáa mɔn syes moma di ààgu botom ɔ.

10:17 Zel 9.23.

3 Taalaka dáa nyɔ nakwak Ɛve nɛ mbee mɛkɔŋ mɛ ɛ. Tin, mɛ é nɛ kɛŋ nɛ nen, mɛ kaab
é náá, mot ɛzɛkɛkɔɔ bin da swola egeka bin, étɛp bi neelum koŋ nɛ etsɛɛtsɛ, da di ààdi tɔ
epiki nɛ Klisto.
4 Bi nɛ dyeebakwyɛl náá, dhiiti mot zɛgoola bin dhiiti mbi Yezu sis. Yezu tak àànɔŋel nɛ
yii bis nagoola bin ɛ. Deenek, bi é pe ɛ ghwyɛ étɛp ɛmyaal dhiiti mbi sisim nɛ di ezyaala
nɛ Sisim na Dɛɛ, bi nabela ɛ. Bi é ghwyɛ étɛp ɛdum ɛ koŋ nɛ dhiiti mbi bhaadal di àànɔŋel
nɛ Mbɛɛ Bhaadal, bis nagoola bin ɛ.
5 Mɛ nɛ gu náá, bot ɛ bi di eke náá, bɛ é «eboo ewolo bot ɛ lwoma ɔ». Mɛ ààbee náá, bɛ
eedhaa mɛ nɛ dhiiti sonok.
6 Ye é di náá, mɛ ààgu ɛlii dáa bɔɔ ɔ. Bela náá, mɛ tok mot di ààgu sonok dum nɛ etɛp e
Zɛɛb. Bis naalyaal bin etɛp e tak popoopwon esok nɛ esok, e mɛwala djas.
7 Eghɛŋ mɛ nadi egoola bin Mbɛɛ Bhaadal Zɛɛb ɛ, mɛ nasa ye é ààbɛ nɛ efute. Mam eenɔɔ
di edhyeeb étɛp mɛ needjɛ bin di ekukuma. Dáa mɛ sa deenek ɛ ye é ɛbiyoɛpe?
8 Eghɛŋ mɛ nadi esa mɛsa mɛ Zɛɛb pɛ yebɔ ɛ, bot ɛ ezɛɛga mendjaala mɛsis nadi edjɛ
mɛbyok mɛ epata dáa efute. Ye é nɛ mɛbyok mɛ epata ee mɛ nadi enɔɔ pɛ daa lɔɔ ɛ, mɛ
nabela ghwyil ɛkwyee ɛ bin.
9 Eghɛŋ mɛ nadi pɛ yebɔ ɛ, mɛ nadi é nɛ gwyes pata. Tin, mɛ nabɛ é ààwaab bin sonok.
Bɔn nyɛɛg nadus pɛ kyee dik Masedwan ɛ naazyɛ mɛ nɛ esa mɛ nadi nɛ gwyes tak ɛ.
Deenek, mɛ nabɛ é ààkwyɛl náá, mot zuk kɔ ɛsu ɛ lam. Nenak, mɛ aanàkobet náá, mot
zuk kɔ ɛsu ɛ lam.
10 Dum nɛ etsɛɛtsɛ ɛ Klisto di tɔ lam ɛ, mɛ lɛɛ náá: pɛ kyee dik Akayi, mot tok nɛ ghwyil
ɛlu mɛ náá, mɛ myak bet kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɛ mɛ nasa penek, ààwaab efute nɛ mot ɛ.
11 Ɛtɛp yé mɛ lii deenek? Ye é etɛɛ náá, mɛ ààkwyɛl bin e? Zɛɛb nɛ gu náá, mɛ nɛ kwyɛl
bin.
12 Sa mɛ di esa nenak ɛ, ye é sa mɛ aasesa mɛlu djas ɛ. Mɛ sa deenek ɛ, ekaab náá, bɛ
ɛzɛkɛbela lo mɛsɔ mɛ bɛ aaghɛɛ mɛnyel náá, bis nɛ bɛ nɔɔ tyɛ wat ɛ.
13 Bot binɔk é bɛmbee bot ɛ lwoma, bɛ é bot ɛ djii di ekɔɔ bot náá, bɛ é bot ɛ lwoma ɛ
Klisto ɔ.
14 Ye tok nɛ tɛp ɛdjoka tin. Etɛɛ náá, Satan nyɛy nyɛ ɛmet nɛ kɔɔ bot náá, nyɛ é di fofop
mɛkas.
15 Bot tok nɛ ghwyil ɛdjoka, é ghɛŋ bot ɛ mɛsa ɛ Satan binɔk di ekɔɔ bot náá, bɛ é bot ɛ
mɛsa ɛ Zɛɛb, mot epiki ɛ. Tin, bɛ aabela efute di egoka nɛ mɛsa mɔɔ ɛ.

Mezuk ɛ Pɔl

16 Mɛ ɛpebaabasal náá, sa mot ààbee mɛ dáa mot mɛlyet. Bɛ gek deenek ɔɔ, tin myaalka
náá, mɛ é mot mɛlyet etɛɛ náá, mɛ neebaadi nɛ ɛbi bet kɔ ɛsu ɛ len.
17 Ye tok Ghɛŋ di eke náá, mɛ di mot ɛdiig ɛ bet dáa mɛ di ekwos ɛ. Eghɛŋ mɛ di ediig
bet ɛ, mɛ lii é dáa mot mɛlyet.
18 Dáa ye di náá, bot ɛ bɔs'ak nɛ bi bet ɛ, ye goka é mam pe mɛ bi bet.
19 Bi goka é nɛ ɛgwak ɛ mɛ, etɛɛ náá, bot ɛ di bɛtsoŋ ɛ bot. Tin, bi nɛ myaal ɛgwak mɛlyo
mɛ bot ɛ mɛlyet, nɛ lyem wat.
20 Bi nɛ myaala náá, bot binɔk tiig bin dáa ekwom, bɛ di esilal epata bin, bɛ djii esa bin
djas, bɛ wyɛlɛ bin, bɛ myak bin bɛɛz e bhwoob.
21 Bi gek bilak ɛ náá, bis nadi ààsa deenek nen ɛ etɛɛ náá, bis é bɛtsabel e? «Aah» ɛ syen
nɛ mbi yenek tɛp!
Ye é bɛ náá, dhiiti mot ɛ nɛ sa nyɛ di egoka nɛ ɛbi bet kɔ ɛsu ɛ tak ɔɔ, mam pe é nɛ ghwyil
ɛsa yɛ. Ye nakoozodi náá, é ghɛŋ mɛ di elii deenek é, mɛ lii é dáa mot mɛlyet.
22 Bɛ é bot ɛ mbyak ebhele e? Dɔɔ nɛ mam pe, mɛ é mot mbyak ebhele. Bɛ é bot ɛ kyee
dik Yisalaɛl e? Dɔɔ nɛ mam pe é mot kyee dik Yisalaɛl. Bɛ é bɛdha ɛ Abalaam e? Dɔɔ nɛ
mam pe é dha ɛ Abalaam.
23 Mɛ kalii nenak wak é, dáa mot mɛlyet. Bɛ ke é náá, bɛ é bot ɛ mɛsa ɛ Klisto? Mam pe é
mot-mɛsa ɛ Klisto dhaa bɔɔ. Mɛ naazuk tɔ mɛsa mɛ Klisto dhaa bɔɔ. Mɛ naani tɔ membok

esok nɛ esok dhaa bɔɔ. Mɛ naabyaa dhaa bɔɔ. Mɛ naadi tɔ mezuk esok nɛ esok, sa ye aakɛkunaa-kunaa nɛ ɛsyee dhaa bɔɔ.
24 Ekukuma eYuda naamɛt mɛ esok etɛn, bɛ nanyunyuu mɛ nɛ ghwyɛs ɛ esok mɛkam-mɛlɛl nɛ etɛn nɛ enáá (39),
25 bot ɛ mbyak eLɔm naamyak mɛ nɛ ebhil e ele esok elɛl. Sok wat, bɛ naabaal mɛ é ghɛŋ bɛ nawus mɛ nɛ mɛkok ɛ. Esok elɛl, mɛ naadi ediiga tɔ bɛmɛsuwa e mɛdjoŋ. Sok wat, mɛ naadhaa tu mwos nɛ tu pum tɔ boo dii mɛsɔn.
26 Tɔ bɛtɛ nɛ mɛdjoŋ mɛ mɛ nadi esa ɛ, mɛ naaboma nɛ bɛtɛ nɛ mezuk. Mɛ nabɛ é tɔ mezuk é mɛdjoŋ mam é ghɛŋ mɛ nadi etsaal eboo mɛdii tɔ bhyoŋ ɛ. Mɛ nadi é nɛ mbee bwoo ekaab bot ɛ ɛzɛm, é sok mɛ nadi tɔ mɛdjoŋ ɛ. Mɛ naaboma nɛ bɔn nyɛɛg bam bot ɛ mbyak eYuda, nɛghu bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Mɛ naazuk tɔ eboo eghaada, nɛghu tɔ mɛdhik, nɛghu naazuk tɔ boo dii mɛsɔn. Mɛ naabaazuk tɔ mɛmbɔ mɛ bɛmbee bɔn nyɛɛg.
27 Mɛ naaboma nɛ mɛsa mɛ na lyel-lyel nɛ eboo mɛbhowal. Tin, mɛ nabɛ é ààdi edje-dja gɔ, mɛ naagwak za étɛp pwom edee, mɛ naagwak gwyes mɛdii, mɛ naadi tɔ pwom edee, mɛ naazuk nɛ ɛgwyoo nɛ eduuba.
28 Ye é nɛ dhiiti mezuk mɛ di náá, mɛ ààpalaŋ ɛ. Sa mɛ di ebee nɛ boo mɛtaŋ é yam mis é náá, lyem'am nɛ taala ngwyis bot ɛ ezɛɛga mendjaa mɛ mendjaala djas.
29 Eghɛŋ mot di ààpyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, ye kpaa mɛ lyem ɛkɛɛ ye é mam. Eghɛŋ mot di esyem ɛ, ye nɛ kpaa mɛ lyem dhaa tyɛ.
30 Ye é bɛ sa ɛghɛa nyel ɔɔ, mɛ goka é nɛ ɛghɛɛ nyel ɛ kɔ esa ee mɛ di ebee náá, mɛ ààkwak ɛ.
31 Zɛɛb, Sɛɛg ɛ Ghɛŋ Yezu nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, mɛ ààkɔɔ. Beta náá, duu di nɛ nɛ kɔm sii nɛ kɔm.
32 Eghɛŋ mɛ nadi pɛ ghaada Dhamas ɛ, kukuma nadi ebɔɔba mɛkoozi Aaletas ɔ, naanɛɛg esodja é ɛniel ɛ ghaada étɛp bɛ neemɛt mɛ.
33 Tin, bɛ naawa mɛ tɔ djhan, kɔl ekel e tak. Bhii tak, bɛ eezɛkwyɛɛg mɛ e ɛyen ɛ boo pap ghaada. Ye é deenek ɛ, nyɛ nadi ààmɛt mɛ.

12

Pɔl ɛmyaala nɛ ɛzuk étɛp mɛsa mɛ Klisto

1 Ye goka é mɛ di nɛ ɛghɛa nyel, bela náá, ɛbi bet ye tok ɛnyɔɛpe. Tin, mɛ kalii nenak ɛ, kɔ ɛsu ɛ mɛdhyam nɛ esa Ghɛŋ natel mɛ ɛ.
2 Mɛ nɛ gu dhiiti keletyɛ nabyet tó pɛ tɔ gwoo, ye moo mos é membu kam nɛ enáá (14). Deenek, mɛ ààgu nɛ koo, ye nabɛ é dhyam nɛghu ye é tsɛɛtsɛ náá, nyɛ naabyet tó pɛ tɔ gwoo di Zɛɛb di ɔɔ. Tin, Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛ di egu.
3-4 Tsɛɛtsɛ, mɛ nɛ gu náá, mot tak naabyet kɛkum pɛ tɔ Paladi*. Mɛ ààgu ye é bɛ náá, ye nabɛ é dhyam nɛghu ye é tsɛɛtsɛ. Tin, Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛ di egu. Penek pɛ tɔ gwoo, nyɛ naagwak mɛkpa wat di náá, dhiiti mot tok nɛ ghwyil ɛ baŋa ye é. Sa mot ààkolii-liiak kɔ ɛsu ɛ tak.
5 Mɛ waadi nɛ ghwyil ɛghɛɛ nyel dum nɛ mot yenɔk. Tin, ye é kabɛ mam ɔ, mɛ aazodi nɛ ɛghɛɛ nyel ɛ, kɔ ɛsu sa mɛ di ààdi nɛ ghwyil ɛsa ɛ.
6 Ye é pe di é di náá, mɛ ɛpekwyɛl ɛghɛɛ nyel ɔɔ, pe mɛ aanàdi tyee mot mɛlyet, etɛɛ náá, mɛ waalɛɛ é etsɛɛtsɛ. Tin, mɛ aanàkwaaghɛɛ nyel. Etɛɛ náá, mɛ ghɛɛ nyel ɔɔ, bot ɛ ghwyil ɛbee mɛ dáa boo-mot ɛ duu. Mɛ kwyɛl ɛ náá, bot péɛ mɛ dum nɛ sa mɛ nakɛk ɛsa ɛ, nɛ yii bɛ di egwak mɛ elii ɛ.
7 Deenek, mɛ needi ààdi nɛ ɛbet kɔ ɛsu ɛ eboo esa e mɛbwala ee Zɛɛb zetel mɛ ɛ. Deenek, mɛ é nɛ dhiiti boo pel tɔ nyel dáa ɛgɔak. Ye é dáa Satan nalwom fofop'ɛ, étɛp nyɛ neezɛwa

* **12:3-4** *Paladi:* ye kwyɛl ɛlyaal ɛ, mɔn bok ɛ Zɛɛb edi nyɛ di ɔ.

mɛ tɔ tsik mezuk. Ye é bɛ náá, Zɛɛb naabet náá, ye sael deenek ɔɔ, ye é etɛɛ náá, mɛ needi ààsa ɛbet.
8 Mɛ eedjaala nɛ Ghɛŋ esok elɛl, étɛp nyɛ neepɛk mɛ tɔ tsik mezuk mak.
9 Nyɛ naabɔɔza nɛ nam ɛ náá: «Enɛm nɛ embɛɛ bam eedjala nɛ nɔ. Mɛbwala mam dyeebanyen ɛ, é sok wɔ di ààdi nɛ ghwyil ɛsa dhiiti sonok ɛ.» Mɛ kwyɛl é mɛ di nɛ ɛghɛɛa nyel dum nɛ sa di náá, mɛ tok nɛ ghwyil ɛsa ɛ. Etɛɛ náá, mɛbwala ɛ Klisto neebaal mɛ.
10 Dum nɛ tɛp tak ɛ, mɛ di emyaala nɛ sa mɛ di ààdi nɛ ghwyil ɛsa ɛ. Mɛ nɛ myaala nɛ mɛlee, mezuk, mɛtiiga, etɛp di kpaa mɛ lyem kɔ ɛsu ɛ Klisto ɛ. Etɛɛ náá, é sok mɛ di ààdi nɛ ghwyil ɛsa sonok ɛ, ye é é di'enek ɛ mɛ di nɛ ghwyil.

Pɔl ɛpebem ba kɔ ɛsu bot ɛ Koolɛt

11 Ye é biyɔ ɛbesal mɛ náá, mɛ lii tyee mot mɛlyet, ye é biyɔ nawaakotaŋal e di yam. Ye nakoozodi náá, mɛ tok vaŋ mot. Tin, ye tok nɛ sa wat ee bot é ee bi di edjóo «eboo ewolo bot ɛ lwoma» di edhaa mɛ nɛ yɛ.
12 Endem di elyaal náá, mɛ é mot-lwoma ɔ, bi naazebee yɛ nɛ mis men met. Ye naanyen tɔ zii, tɔ membi mɛ endem e mɛbwala, tɔ bɛmɛvyɛkɛlɛ nɛ tɔ mɛbwala.
13 Yaa mbi sonok bi nadi ààbela dhaa bɛdhiiti bot ɛ ezɛɛga mendjaala? Ye di ààdi étɛp mɛ nabyen náá, bi nàkwyee mɛ ɛ. Ye é di étɛp tak ɔɔ, pelka mɛ.
14 Mɛ moo aakɔ nɛ ɛzyɛ pɛ yibɔ, zya esok elɛl, ye tok náá, biyɔ aakwaaswok nɛ etɛp bam djas. Ye é biyɔ ɛ mɛ di ekwyɛl ɛbee, ààbɛ epata bin. Deenek, ye tok bɔn di esɛɛg epata étɛp bɛbyael bɔɔ. Tin, ye é bɛbyael bɔɔ ɛ di esa deenek étɛp bɔn bɔɔ.
15 Yɛ kabɛ mam ɔ, mɛ aadi é nɛ mɛmyaala e ɛsilal esa bam djas, nɛ ɛka nyel'am met étɛp'en. Mɛ nɛ kwyɛl bin dhaa tyɛ, mɛ bee ɛ náá, bi ààdyeebakwyɛl mɛ.
16 Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, mɛ nabɛ é ààdi boo ɛbɛp kɔ ɛsu ɛ len. Tin, bɛdhiiti bot ɛ waake náá, «Pɔl é mot mɛkɔŋ, nyɛ eekɔɔ bis.» Aàbɛ, ye tok deenek
17 Tɔ sama ɛ bot ɛ mɛ nadhis pɛ yebɔ ɛ, ye é nɛ dhiiti mot pak'ɔɔ nanɔɔ esa bin tyee nɔŋa mɛkɔŋ, étɛp ɛzɛdjɛ mɛ?
18 Mɛ nadjaala nɛ Tit náá, nyɛ zyɛ pɛ daa len, bɛ nɛ mɔn nyɛɛg'es ee bi di egu yenɔk. Tit nanɔɔ esa bin tyee nɔŋa mɛkɔŋ e? Aàbɛ, bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, ye tok deenek. Sa Tit nasa é nɛ sa mam nasa é, ye tok sa wat e? Bis é nɛ tok nɛ esiimza wat e?
19 Bi gek tɔ elyem bin ɛ náá, bis lii é étɛp bis neebela gham é mis men. Aàbɛ, bis lii é tɔ ɛgwakel nɛ Klisto, é mis mɛ Zɛɛb. Bɔn nyɛɛg bam mɛ di ekwyɛl ɔ, bis lii nɛ nen etɛp binek djas ɛ, étɛp ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb neetɔ sok.
20 Deenek, é sok mɛ aakum pɛ yebɔ ɛ, mɛ é nɛ kɛŋ náá, mɛ ɛzɛkɛdi ààbela bin dáa mɛ nadi egek náá, mɛ aabela bin ɛ. Da biyɔ pe kazɛbela mɛ ààbɛ dáa bi di ekwyɛl ɛ. Sa mɛ di ekaab é náá, ye nàdi nɛ mɛwɔ, nɛ mbee lyem, mɛbuk, zyaala, mɛlee, ɛbyak ɛ bot, ɛghɛɛ nyel nɛghu bhimis pak'en.
21 Mɛ ɛpekaab náá, e mɛdjoŋ mam di ezyɛ yenek, Zɛɛb'am ɛzɛkɛniigal mɛ syen étɛp mɛfulu men. Deenek, mɛ nɛ bwoo náá, mɛ zɛbela bɛtɛ nɛ bot di náá, bɛ dinaa ààpaswoola tsik'ɔɔ ɛ, ààkat mesyem, ààkat ɛsa mɛzɔ, nɛ ɛkat ɛsa embee esesɛɛ ee bɛ di zezyɛ nɛ ɛsa sok ɛ.

13

Mɛlyo ɛ Pɔl yii mɛsik

1 Zya esok elɛl é yak ee mɛ di ekwyɛl ɛzyɛ pɛ yebɔ ɛ. Ekwyala lɛɛ é náá: «Etɛp djas goka é nɛ ɛliiaa ɛ, kɔ mɛkpa mɛ bɛtyaasɛs bɛbá nɛghu bɛlɛl.»
2 Eghɛŋ mɛ nazyɛ pɛ yibɔ, é mɛdjoŋ mam yii esok ebá ɛ, mɛ naalɛka nɛ bot ɛ nasa mesyem ɔ, dɔɔ nɛ bɛdhiiti bot. Nenak, dáa mɛ di ɛtsetaɛpe nɛ nen ɛ, mɛ ɛpebaalɛka nɛ nen náá, esok mɛ aabaazyɛ pɛ yebɔ ɛ, mɛ aawa bɔɔ djas é feŋ.

13:1 Dɛt 19.15.

3 Bi ɛpekwyɛl ɛgu ye ɛ́ bɛ náá, Klisto ɛ́ di elii tɔ lam e? Bi ɛ́ waagu. Klisto tok nɛ ghwyil ɛkat ɛsa dhiiti sonok é mis men. Tin, nyɛ waalyaal mɛbwala mɛ pak'en.
4 Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, é ghɛŋ nyɛ nabemaa é mɛlaaba ɛ, nyɛ nabɛ ɛ́ ààbɛ nɛ ghwyil. Tin, nenak nyɛ ɛ́ nɛ tsik tɔ ghwyil ɛ Zɛɛb. Tɔ ɛgwakel ɛ lena nɛ nɛ, menabɛlka pe ɛ́ ààbɛ nɛ ghwyil. Tin, bis ɛ́ waalyaal bin náá, bis ɛ́ nɛ tsik sama nɛ nɛ, kɔ ɛsu ɛ ghwyil ɛ Zɛɛb.
5 Sɔska sa bi di esa ɛ biyɔ bɛmet, ye ɛ́ bɛ náá, bi dinaa ekɛ tɔ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ. Ye tok deenek e? Tin, pookodjoalaka biyɔ bɛmet ye ɛ́ bɛ náá, kyeed bi di ekɛ ɛ ɛpegoka nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Yezu Klisto. Ye ɛ́ di ààbɛ deenek ɔɔ, ye kwyɛl ɛlyaal ɛ náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb eezekwyit.
6 Tin, mɛ bee ɛ́ náá, bi ɛ́ waagu náá, bis ààpakwyɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
7 Bis ɛpedjaala nɛ Zɛɛb étɛp náá, bi needi ààsa sa ɛbiyo. Ye tok étɛp ɛlyaal bin náá, mɛsa mɛ bis nasa nɛ nen ɛ nabɛ ɛ́ ɛnyɔɛpe. Bis kwyɛl ɛ́ náá, bi sa enɛm esa ye nakoozodi náá, bis nabɛ ɛ́ ààsa mɛsa tɔ len ɛnyɔɛpe.
8 Etɛɛ náá, bis tok nɛ ghwyil ɛsaab etsɛɛtsɛ Zɛɛb ɛ. Bis aazosa ɛ mɛsa mɛ etsɛɛtsɛ.
9 Bis nɛ myaala é ghɛŋ bis di ààbɛ nɛ ghwyil ɛsa dhiiti sonok ɛ, ghuna biyɔ ɛ́ nɛ ghwyil. Ɛ̀ di'enek, bis nɛ waab tɔ mendjaala mes náá, bi di tɔ esosoob.
10 Ɛ̀tɛp tak ɛ, mɛ di ekwyal bin mɛkana mak mam ɛtsɛtaɛpe nɛ nen. Etɛɛ náá, é sok mɛ aakum pɛ yebɔ ɛ, yɛ aabela bi eezeswoola mɛfulu. Tin, Ghɛŋ naadjɛ mɛ ekukuma ɛkɔk kɔ len, nyɛ nabɛ ɛ́ ààdjɛ ekukuma tak étɛp mɛ neepul bin, ye nabɛ ɛ́ étɛp bi neetɔ́ sok tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb.
11 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ moo mwana nɛ nen, saaka bi tɔ́ sok tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb, djɛelka mɛghaaz pak'en da bi ɛ́ di tɔ ɛgwakel, dika tɔ egwyem. Tin, Zɛɛb mot di ekwyɛl bot ɔ, mot di edjɛ bot egwyem aadi ɛ́ sama nɛ nen.
12 Swoselka pak'en mɛswosel mɛ ɛboma mɛmuk nɛ bɔn nyɛɛg bina nɛ lyem e dɛɛ.
Bɔn nyɛɛg tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb eeswos bin.
13 Betka náá, enɛm nɛ embɛɛ e Ghɛŋ Yezu Klisto, kwyɛl ɛ Zɛɛb nɛ ɛgwakel tɔ Sisim na Dɛɛ di nɛ biyɔ djas.

Mɛkana ɛ Pɔl
Pɔl
Ɛniel

Mɛkana ɛ Pɔl nakwyal étɛp bot ɛ Ghalati ɛ, ye nabɛ é étɛp bot ɛ ezɛɛga mendjaala di pɛ ɛko ɛ bɔs kyee dik di djóoaa mos Tuulki ɛ (Mɛs 13.14).

Pɔl nakwyal mɛkana mak ɛ, étɛp ɛdul bot ɛ nazedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ mɛlɔ náá, ye tok ɛni beka di esa náá bɛ di bɔɔ Zɛɛb.

Nyɛ ɛpebasal náá, ye é ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ ɛsyee ɛ Yezu kɔ mɛlaaba di sa náá, menabɛl bot ɛ esyem bela tsik.

Mɛkana mak é nɛ mɛtyek mɛtɛn nɛ ebá:

Mɛswosel (1.1-5);
Sim Mbɛɛ Bhaadal (1.6-10);
Pɔl ɛpekaada bot tsik'ɛ (1.11—2.14);
Ye é kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ mot di ebela ekɛk (2.15—5.1);
Zɛɛb eesa náá, mena nàdika ekwom (5.2-12);
Sisim nɛ epuud (5.13-26);
Ɛkwyeel pak'en, nɛ ɛsael mɛsa pak'en (6.1-10). Pɔl silal mɛkana mɛ ɛ, nɛ ɛdul ɛ bot mɛlɔ nɛ mɛswosel (6.11-18).

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl mot-lwoma ɛ Klisto. Ye é tok bot nasa náá, mɛ di mot-lwoma ɛ Klisto,
ààkobɛ-bɛak ɛkwosak ɛ mot ɔ. Tin, ye é kɔ ɛkwosak ɛ Yezu Klisto bɛ nɛ Zɛɛb sɛɛg, mot
nagomal nyɛ bhis ɛsyee ɔ, mɛ di mos mot-lwoma ɛ Klisto.
2 Bis nɛ bɔn nyɛɛg bam di wak ɛ, bis sɛɛgaa ɛ étɛp ɛkwyal mɛkana mak nɛ bot ɛ zɛɛga
mendjaala kyee dik Ghalati.
3 Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'ena nɛ Ghɛŋ Yezu Klisto djɛ bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem bɛ.
4 Klisto naaka nyel'ɛ ɛmet buwa étɛp ɛtsik ɛ mena tɔ mesyem. Ye nabɛ é étɛp nyɛ neepɛk
mena tɔ bhel mbee tsik bot ɛ di mos kɔ bɔs'ak. Nyɛ nasa deenek ɛ nɛ ɛkwosak ɛ Zɛɛb
Sɛɛg'ena.
5 Duu nɛ nɔ Ghɛŋ, kɔm sii nɛ kɔm! Amɛn!

Sim Mbɛɛ Bhaadal

6 Mɛ ɛpedjoka nɛ dáa bi zeleelum koŋ nɛ Zɛɛb, mot nazedjóo bin kɔ enɛm nɛ embɛɛ ɛ
Klisto ɛ, étɛp ɛdu dhiiti mbi mɛlyo mɛ bɛdhiiti bot di eke náá, ye é Mbɛɛ Bhaadal ɛ.
7 Deenek, ye tok nɛ dhiiti mbi Mbɛɛ Bhaadal! Ye é bot ɛ di ezɛm bin, bɛ kwyɛl ɛ ɛswoola
Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto.
8 Tin, ye nakoozodi bisɔ bɛmet nɛghu fofop di edus tɔ gwoo ɔɔ, nyɛ zyɛ zɛgoola bin dhiiti
Mbɛɛ Bhaadal di ààbɛ tyee wat nɛ yii bis nagoola bin yɛ ɔ, mot tak bela ekɛlok!
9 Bis eezelɛɛ yɛ, mɛ ɛpebaabasal bin yɛ nenak. Mot ɛ zɛgoola bin Mbɛɛ Bhaadal sis di
ààbɛ tyee wat nɛ yii bi nazegwak ɔɔ, sa bi ààmyaal nyɛ. Mot tak goka é nɛ ɛbela ekɛlok.
10 E di'enek, mɛ ààsaa náá, bot myaala nɛ nam, mɛ saŋ ɛ náá, Zɛɛb myaala nɛ nam. Mɛ
ààkwyɛl náá, bot myaala nɛ nam. Mɛ ɛpedi é di ekwyɛl náá, bot myaala nɛ nam ɔɔ, pe mɛ
tok kwom mɛsa ɛ Klisto.

Pɔl nazɛdi mot-lwoma dáa?

11 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mbɛɛ Bhaadal mɛ goola bin ɛ, ye tok esuwa-esuwa
ee mot zesu ɛ.
12 Etɛɛ náá, ye tok mot nadjɛ mɛ yɛ, nɛghu ɛlyaal mɛ yɛ, deenek ye é Yezu Klisto ɛ natel
mɛ.
13 Ye nabɛ é bi naagwak mɛfulu mɛ mɛ nadi esa, é sok mɛ nadi mɛ dinaa mot zɛɛga
mendjaala mɛ eYuda ɛ. Bi nɛ gu dáa mɛ nadi ewa bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ Zɛɛb tɔ tsik
mezuk ɛ, nɛ ɛwa zii étɛp ɛgó ɛ zɛɛga mendjaala ɛ Zɛɛb.

14 Ɛ sok mɛ nadi tɔ zɛɛga mendjaala mɛ eYuda ɛ, mɛ naadhaa bɛtɛ nɛ bɔn nyɛɛg bam
eYuda e kɔkɔ membu mam tɔ ɛduwal. Etɛɛ náá, mɛ nadi esa zii nɛ ɛwa lyem tɔ mɛtiŋ mɛ
bɛbhaab bis.
15 Tin, Zɛɛb naazeloosée mɛ tɔ mɔ nyaag'am, ɛsok nɛ mɛ nɛ byel, nyɛ naadjóo mɛ tɔ enɛm
nɛ embɛɛ bɛ. Ɛ ɛwala nyɛ nakwos ɛ,
16 nyɛ eelyaal mɛ mɔn'ɛ etɛɛ náá, mɛ neekɛgoola Mbɛɛ Bhaadal nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ
mbyak eYuda ɔ, di elii dum nɛ nɛ. Tin, mɛ nabɛ é ààkɛsaa mɛlyo pɛ daa mot,
17 bela náá, mɛ ààpató pɛ Yeluzalɛm, pɛ daa bot ɛ nadi bot ɛ lwoma ɛsok nɛ nam ɔ. Mɛ
natá ɛ pɛ kyee dik Alaabi, bhii tak mɛ eezɛsik pɛ tɔ ghaada Dhamas.
18 Membu melɛl bhii tak mɛ eezɛtó pɛ Yeluzalɛm, étɛp ɛkɛboma nɛ Pyɛɛd, tin, mɛ eezɛdi
mɛlu kam nɛ etɛn bis nɛ nɛ.
19 Mɛ nabɛ é ààboma nɛ dhiiti mot-lwoma sis bhis Zak mɔn nyɛɛg ɛ Yezu.
20 Etɛp ee mɛ di ekwyal bin wak ɛ, ye é etɛp etsɛɛtsɛ é mis mɛ Zɛɛb, mɛ ààpakɔɔ.
21 Bhii tak, mɛ eezɛtó pɛ kyee mɛdhik mɛ Siili nɛ Silisi.
22 Bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ Klisto di pɛ kyee dik Yude ɔ, nabɛ é bɛ dinaa ààgu ɛbhwoob
ɛ lam.
23 Bɛ nazogwak ɛ bot é ke náá: «Mot nadi ewaka mena tɔ tsik mezuk kpaambel ɔ, nyɛ
moo mos é egoola Mbɛɛ Bhaadal ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, ee nyɛ nadi ewa zii étɛp ɛgó ɛ.»
24 Tin, bot ɛ Ghalati nadi eduwal Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lam.

2

Pɔl bɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ lwoma

1 Bhii tak, ye naazɛkpaa membu kam nɛ ená. Wɔ gwaa, mɛ baazɛsik pɛ Yeluzalɛm, bis
nɛ Bhaalnabhas zɛnɔɔ Tit.
2 Mɛ nasik penek ɛ étɛp ɛlooba nɛ sa Zɛɛb natel mɛ ɛ. Tin, bis naazɛboma edi yes bisɔ
bɛmet é kwan, bis nɛ bot ɛ nadi ebeea dáa bot ɛ duu ɔ. Mɛ naagoola bɛ Mbɛɛ Bhaadal mɛ
nadi egoola nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Etɛɛ náá, mɛ nabɛ é ààdi ekwyɛl náá,
mɛsa mɛ mɛ nazesa ɛ, nɛghu mɛsa mɛ aasa ɛ, di yii gwyes.
3 Ghuna Tit, mot bis nɛ nɛ nadi egyee ɔ, nyɛ nabɛ é mot dhaad mbyak eGhɛlɛk, mot ngɔt
nabɛ é ààbesal nyɛ náá, nyɛ ni beka.
4 Bela náá, ye nabɛ é nɛ bɛdhiiti bɔn nyɛɛg bis, bot ɛ mɛdhyaaz pɛ ɛko bhimis pɛ si
nazeselaa pak'es étɛp ɛsaŋ ɛniigal nyɛ beka. Bot binɔk nasyela tɔ ɛdhuu ɛ les ɛ, étɛp bɛ
neebee dáa bis di ekɛ pɛka tɔ ekwom e tsi ɛ, nɛ dáa di náá bis moo é mot ngɔt nɛ Yezu
Klisto ɛ. Tin, bɛ nadi ekwyɛl náá, bis di ekwom e tsi.
5 Tin, bis nabɛ é ààkoobet-betak náá, ɛkwosak ɛ bot ɛ tak sael, etɛɛ náá, etsɛɛtsɛ e Mbɛɛ
Bhaadal needi nɛ nen.
6 Tin, yɛ kabɛ bot ɛ nadi ebeea dáa bot ɛ duu ɔ, yenek ààgwyák mam, etɛɛ náá, Zɛɛb ààsa
mbɛk pak bot. Ekukuma binɔk nabɛ é ààdi ebe mɛ nɛ bhel.
7 Ghuna, bɛ naabee náá, Zɛɛb naadjɛ mɛ mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ daa bot ɛ
nadi ààni beka ɔ, dhatyee nyɛ nabaadjɛ Pyɛɛd mɛsa mɛ ɛkɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ daa
bot ɛ nani beka ɔ.
8 Tin, dáa Zɛɛb sa náá, Pyɛɛd di mot-lwoma étɛp bot ɛ mbyak eYuda ɔ, nyɛ nabaasa ɛ
náá, mam di mot-lwoma étɛp bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
9 Dáa bɛ nabee enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb kɔ lam ɛ, wɔ gwaa Zak, Pyɛɛd nɛ Zaŋ bot ɛ nadi
dhatyee ɛgwiŋ ɛ sɛɛg zɛɛga bot ɛ mendjaala ɔ, zɛsɛɛb bis nɛ Bhaalnabhas mbɔ eghɛŋ, ye
kwyɛl ɛlɛɛ náá, bɛ eemyaal. Bis é nɛ ghwyil ɛkató pɛ kyee bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda
ɔ, da bɔɔ ɛtó pɛ kyee bot ɛ mbyak eYuda.
10 Tin, bɛ nazoke nɛ nes ɛ náá, da bis ɛtaala ɛkwyee bɛdjel ɛ bot, ye nabɛ é mɛ naasa yɛ
nɛ lyem wat.

Pɔl bɛ nɛ Pyɛɛd pɛ ghaada Antiɔs

11 Deenek, dáa Pyɛɛd nazyɛ pɛ Antiɔs ɛ, ye nabɛ é mɛ naalii nɛ nɛ ɛbiyoɛpe é mis mɛ bot, etɛɛ náá, nyɛ nadi é nɛ ndjɛ.
12 Tin, ɛsok nɛ bɛdhiiti bot ɛ Zak nalwom ɔ kum, Pyɛɛd nadi edɛ lɔɔg wat bɛ nɛ bɔn nyɛɛg bot ɛ nadi ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. E di'enek, dáa bot ɛ tak nakakum ɛ, Pyɛɛd eezɛkyee bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadi edɛ ɔ, é kaab bot ɛ nazeni beka ɔ.
13 Bɛdhiiti eYuda zokazɛdu mbee mɛfulu ɛ Pyɛɛd, tin, wɔ gwaa ye baazɛsa náá, Bhaalnabhas zokabaazɛni tɔ mbee mɛsa e mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si.
14 Dáa mɛ nabee náá, bɛ nabɛ é ààdi esa esonok ɛnyɔɛpe dáa etsɛɛtsɛ Mbɛɛ Bhaadal di elɛɛ ɛ, mɛ é boozɛlii nɛ Pyɛɛd é mis mɛ bot náá: «Wɔy mot di mot dhaad mbyak eYuda ɔ, wɔ ɛpekɛ dáa mot di ààdi mot dhaad mbyak eYuda. “Haa” wɔ aakasa dáa étɛp ɛbesal bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda náá, bɛ du etsi eYuda?»

Tsik kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu

15 Bisɔ bak, bisɔ byel é eYuda, bis tok bot ɛ mesyem, bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
16 Tin, mena nɛ guka náá, mot ààdi mot epiki kɔ ɛsu ɛlooba etsi ɛ Moiiz, ye é kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu Klisto. Bisɔ pe, bis naadum koŋ yes nɛ Yezu Klisto, etɛɛ náá, bis needi bot epiki kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ Yezu Klisto, ààkabɛ kɔ ɛsu ɛ etsi ɛ Moiiz. Deenek, etɛɛ náá, mot aanàbela di epiki etɛɛ náá, nyɛ eelooba nɛ etɛp ee etsi ɛ Moiiz di elɛɛ ɛ.
17 Tin, yɛ bɛ náá, mena ɛpesaŋ ɛdi ɛ bot ɛ epiki tɔ Yezu Klisto ɔɔ, da bot ɛ baadi bot ɛ mesyem ɔɔ, deenek ye kwyɛl ɛlɛɛ náá Yezu Klisto é mot-mɛsa mɛ mesyem e? Aàbɛ ye tok deenek!
18 Yɛ bɛ náá, mɛ eebaasum esa ee mɛ nabwak ɛ, deenek, mam ɛmet ɛpelyaal náá mɛ é mot di ààlooba nɛ etsi ɔ.
19 E di'enek, dum nɛ etsi, mɛ naazegwyɛ yam tɔ etsi, étɛp mɛ needi nɛ tsik nɛ Zɛɛb. Mɛ moo é tsela e mɛlaaba bis nɛ Yezu Klisto.
20 Deenek, ye tok mam di nɛ tsik, ye é Yezu Klisto ɛ di nɛ tsik tɔ lam. Etɛɛ náá, tsik mɛ kadi nɛ yɛ mos kɔ ɛko ɛ bɔs'ak, ye é kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lam nɛ Mɔn Zɛɛb, mot nakwyɛl mɛ da djɛ tsik'ɛ étɛp mɛ neetsak ɔ.
21 Mɛ ààpɛɛ enɛm nɛ embɛɛ ɛ Zɛɛb. Tin, yɛ bɛ náá, etsi e Moiiz ɛ di djɛ epiki tɔ mot ɔɔ, deenek, Yezu Klisto nagwyɛ é gwyes.

3

Etsi nɛghu ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb e?

1 Bot ɛ Ghalati, bi ɛpelyet e! Ɛzɛ zeseeb bin? Bela náá, bɛ nalyaal bin popoopwon dáa Yezu Klisto nabemaa e mɛlaaba ɛ.
2 Mɛ kwyɛl ɛ ɛdji ɛ bin náá: Ye é kɔ ɛsu ɛ ɛlooba nɛ etsi ɛ bi nabela Sisim na Dɛɛ «hoo» nɛghu ye é etɛɛ náá, bi naagwak Mbɛɛ Bhaadal, da dum koŋ nɛ yɛ?
3 Ɛtɛp yé bi di elyet deenek? Sa bi nakan nɛ Sisim Zɛɛb ɛ, bi kwyɛl ɛsilal yɛ nɛ ghwyil epuud e?
4 Bi zebee mbi yenek etuŋ ɛ é gwyes e? Deenek, ye tok nɛ ghwyil ɛdi é gwyes.
5 Zɛɛb mot di edjɛ bin Sisim nɛ ɛbaasa endem e mɛbwala tɔ len ɔ, bi ke ɛ náá, nyɛ sa ye é étɛp bi neelooba etsi «hoo» etɛɛ náá, bi nɛ gwak Mbɛɛ Bhaadal ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb?
6 Dáa dinaa, Abalaam naadum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, Zɛɛb naabee nyɛ dáa mot epiki.
7 Ye goka é bi gu náá: Ye é bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ di bɔɔ Abalaam.
8 Ye nabɛ é ekwyala naaloozelɛɛ náá, Zɛɛb ɛ waadjɛ di epiki nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ nɛ. Deenek, Ekwyala naaloozelɛɛ Mbɛɛ Bhaadal tak nɛ Abalaam náá: «Bot ɛ membyak djas waasɛɛa mɛtel kɔ ɛsu ɛ lɔ.»
9 Deenek, Abalaam nadum koŋ nɛ Zɛɛb, nyɛ naasɛɛa mɛtel, ye é tyee wat nɛ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, bɛ eesɛɛa mɛtel dáa Abalaam.
10 Bot ɛ di ewa lyem tɔ ɛsa sa etsi di elɛɛ ɛ, bɔɔ djas ɛ kala. Etɛɛ náá, Ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Ekɛlok é nɛ mot di ààlooba nɛ etɛp djas di kwyala tɔ mɛkana mɛ etsi ɛ.»

11 Deenek, ye ɛ́ tsɛɛstɛ náá, mot tok nɛ ghwyil ɛ di mot epiki é mis mɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ ɛlooba nɛ etsi. Etɛɛ náá, Ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Mot ɛ di mot epiki kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, nyɛ waatsak*.»
12 Bela náá, ye tok etsi di edjɛ bot ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Ghuna, ye baakwyalel ɛ náá: «Mot di ewa lyem tɔ ɛlooba nɛ etsi ɔ, nyɛ aabaazobela tsik ɛ, dum nɛ etsi.»
13 Tin, ye ɛ́ Klisto ɛ pɛk mena tɔ mbee baka etsi. Nyɛy ɛmet eebela baka kɔ ɛsu ɛ lena. Etɛɛ náá, Ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Mbee ekɛlok nɛ mot di tselaa é le ɔ.»
14 Ye ɛ́ deenek, etɛɛ náá, bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bɛ eebela esɛɛa mɛtel mɛ nakɛkaa Abalaam kɔ lo ɛ Yezu Klisto ɛ. Tin, ye ɛ́ e ɛdum ɛkoŋ ɛ, mena aabela Sisim Zɛɛb nakɛk ɛ.

Etsi nɛ ekɛk

15 Bɔn nyɛɛg, gwakeka, mɛ pookonɔɔ bin dhiiti geka tyee bot di ezeezyɛ nɛ ɛsa ɛ: Yɛ bɛ náá, mot eekwyal mɛkana mɛ mɛlik mɛ ɛnyɔɛpe ɔɔ, dhiiti mot sis tokapɛ nɛ ghwyil ɛkabaazyɛ zɛdis sonok, nɛghu ɛkɛl dhiiti mɛkpa tɔ tak.
16 Ye ɛ́ dhatyee ekɛk e Zɛɛb pɛ daa Abalaam nɛ dha'ɛ. Ekwyala ààlɛɛ náá: «Dɔɔ nɛ bɛdha bɛ», dhatyee náá, ye lii ɛ nɛ bot ɛbuɛpe. Tin, ye zolii ɛ nɛ mot ngɔt, dáa ye di kwyala ɛ: «Nɛ dha'ɔ.» Dha tak kwyɛl ɛlyaal ɛ Klisto.
17 Gwakeka sa mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ: Mɛkana mɛ mɛlik mɛ Zɛɛb naloozekwyal ɛnyɔɛpe ɛ, ye tokapɛ nɛ ghwyil ɛ baazɛsaabel nɛ etsi dinaa, ye nazɛsael ɛ bhis membu bɛdhet-ɛná nɛ mɛkam-mɛlɛl (430) ɛ. Yɛ bɛ deenek ɔɔ, ekɛk e Zɛɛb aadi ɛ́ yii gwyes.
18 Tin, yɛ bɛ náá, esa e lyak Zɛɛb di edjɛ ɛ belaa ɛ dum nɛ etsi ɔɔ, é di'enek, ye ɛ́ aanàkabaadi kɔ ɛsu ɛ ekɛk. Ghuna ye ɛ́ dum nɛ ekɛk ɛ, Zɛɛb nasa enɛm nɛ embɛɛ bɛ nɛ Abalaam.

Mɛsɔ mɛ etsi

19 Tin, etsi ɛ́ étɛp yé? Etsi nazɛkɛlaa ɛ étɛp mesyem mɛ bot neenyen popoopwon, kɛkum dwoo dha ɛ Abalaam aabyel ɛ, mot ekɛk bak naseaa kɔ ɛsu ɛ lɛ ɔ. Etsi tak, Zɛɛb nadjɛ ye ɛ́, é mɛmbɔ mɛ efofop, tin, efofop ɛboodjɛ etsi tak nɛ mot, étɛp nyɛ neekɛgoola yɛ pɛ daa bot. Mot tak nabɛ ɛ́ Moiiz.
20 Ɛ́tɛp ngoola-ngoola needi, ye nyɔ ɛ bot ɛbá ɛdi nɛ tɛp, bela náá, Zɛɛb ɛ́ mot ngɔt.
21 Ye kwyɛl ɛlyaal ɛ náá, etsi nɛ ekɛk e Zɛɛb ààkɛ ze wat e? Ye tok deenek! Ye ɛpedi ɛdi náá, etsi ɛpedjɛ tsik'ɔɔ, pe epiki nawaazozyɛ ɛ́ tɔ etsi.
22 Deenek, ekwyala lɛɛ ɛ náá, bot djas ɛ́ si bhel mesyem, tɛp tak ɛ́ dinaa, ekɛk e Zɛɛb goka nɛ ɛsael ɛ, kɔ bot ɛ di dum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu Klisto.
23 Ɛsok nɛ ɛwala ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb kum, mena nadika ɛ si bhel etsi, ebwood náá, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb tak nyen.
24 Ɛ́ di'enek, etsi nadi ɛ́ mbaalel yenaka kɛkum ɛwala ɛzyɛ ɛ́ Klisto, etɛɛ náá, mena needika bot ɛ epiki kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
25 Dáa ye di mos náá, ɛwala ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb eezekum ɛ, mena tokapɛ si mɛko mɛ dhiiti mbaalel.
26 Etɛɛ náá, biyɔ djas moo ɛ́ bɔɔ Zɛɛb dum nɛ ɛdum ɛ koŋ kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto.
27 Tin, biyɔ djas bot ɛ zeduwa Zɛɛb pɛ tɔ Yezu Klisto ɔ, bi moo ɛ́ dáa Klisto.
28 Tin, ye tokapɛ nɛ mbɛk pak mot dhaad mbyak eYuda nɛ mot dhaad mbyak eGhɛlɛk, pak kwom mot nɛ sɛɛŋɛlɛ mot, pak moma nɛ motom, etɛɛ náá, biyɔ djas bi moo ɛ́ mot ngɔt tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto.
29 Yɛ bɛ náá, bi ɛ́ bot ɛ Klisto ɔɔ, deenek biyɔ pe ɛ́ bot ɛ mɛbyel ɛ dha Abalaam, tin, bi ɛ́ waabela esa e lyak ee Zɛɛb nakɛk ɛ.

4

Wɔ tokapɛ kwom, tin wɔ moo ɛ́ mɔɔ Zɛɛb

* **3:11** Mena aabaabela ye ɛ́ tɔ Aba 2:4

1 Gwakeka sa mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ: Dáa dinaa mɔɔ lyak dinaa mɔɔ dhyeeb ɛ, nyɛ tok nɛ
mbɛk nɛ kwom mot, ye nakoozobɛ náá nyɛy é di nakuma esa binek.
2 Tin, nyɛ gwak ɛ nɛ bot ɛ di ewyel nyɛ ɔ, dɔɔ nɛ endɔmbɛ di ebaal esa bɛ ɔ, deenek,
kɛkum ɛwala ɛ sɛɛg nakwyɛl ɛ.
3 Tyee wat nɛ menabɛlka djas, é ghɛŋ mena nadika bɔɔ dhyeeb ɛ, mena nadika ɛ ekwom
si bhel esonok mbɛs di kɔ ɛko ɛ bɔs'ak ɛ.
4 Tin, dáa ɛwala ɛ Zɛɛb nakoobal ɛ nakadjala ɛ, Zɛɛb naazɛdhis mɔn'ɛ. Mɔɔ tak ɛ moma
nabya nyɛ, nyɛ nawyeelaa ɛ si etsi e Moiiz,
5 étɛp nyɛ neepɛk bot ɛ nadi si bhel etsi ɔ, dɔɔ nɛ ɛsa náá mena needika bɔɔ Zɛɛb.
6 Ɛtɛp ye neelyaal nɛ tsɛɛtsɛ náá, bi é bɔn, Zɛɛb eedhis tɔ bhum elyem binaka Sisim
mɔn'ɛ, Sisim di etuud náá: «Abha» ye kwyɛl ɛlɛɛ Saag'am.
7 Deenek, wɔ tokapɛ kwom, wɔ moo é mɔn, dáa dinaa, wɔ é mɔn'ɛ, Zɛɛb ɛ waadjɛ wɔ esa
e lyak nyɛ nakwom étɛp bɔɔ bɛ ɛ.

Esimza ɛ Pɔl dum nɛ bot ɛ kyee dik Ghalati

8 Ɛ sok bi nadi bi dinaa ààgu Zɛɛb ɛ, bi nabɛ é ekwom e bɛzɛɛb ɛ dinaa nɛ tsɛɛtsɛ bɛ tok
bɛtɛtɛ bɛzɛɛb ɛ.
9 Nenak, bi eezegu Zɛɛb, nɛghu náá, Zɛɛb eezegu bin. «Haa» ye kabaasa dáa, bi baasik
si bhel esonok mbɛs di kɔ ɛko ɛ bɔs'ak ɛ, esa ee dinaa ye tok nɛ mɛtaŋ, ààbɛ nɛ mɛbwala
ɛ? Bi baakwyɛl ɛ, bi baabula ekwom bɔɔ?
10 Bi nɛ kwyɛl ɛduwal mɛlu, bɛngɔn, bɛdhiiti mɛwala baazɛnɔɔ membu ɛnyɔɛpe.
11 Mɛ é nɛ kɛŋ nɛ nen etɛɛ náá, mezuk mɛ mɛ nazuk nɛ nen ɛzɛkɛgwyɛ gwyes.
12 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ ɛpedjaala nen náá, dika dáa mam, etɛɛ náá, mam pe, mɛ nabɛ é
dáa biyɔ. Bi nabɛ é ààsa mɛ ɛbiyo.
13 Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, mɛ nagoola bin mbɛɛ bhaadal é sok mɛkɛn ɛ etɛɛ náá, mɛ nadi
ebɛ.
14 Tin, dáa bi nabee nyel'am nadi ekpaŋ ɛ, ye nabɛ nɛ nen ɛ dáa mɛbhowal. Tin, bi nabɛ
é ààbyen mɛ, ààkin mɛ. Ye nabɛ é bi naamyaal mɛ dáa fofop ɛ Zɛɛb nɛghu dáa Yezu Klisto.
15 Deenek, mɛmyaala mɛ bi nadi nɛ yɛ sok ɛ moo wo e? Etɛɛ náá, mɛ é tyaasɛs étɛp ɛbaŋa
bin náá, ye é ɛpedi é di náá ye ɛsael ɔɔ, pe ye nabɛ é bi nadis mis men djɛ mɛ.
16 Nenak mɛ moo é mot mɛbhuka men étɛp mɛ nɛ lɛɛ bin etsɛɛtsɛ e?
17 Ye é nɛ bɛdhiiti bot di wa lyem nɛ nen, bela náá, tɔ ɛwa lyem tak, ye tok nɛ etsɛɛtsɛ.
Tin, bɛ saŋ ɛ ɛbɛk ɛ mena, etɛɛ náá bi neewa lyem nɛ nɔɔ.
18 Ɛnyɔ náá, mot wa lyem tɔ embɛɛ esesɛɛ é mɛwala djas. Deenek, sa yɛ ààzoodi é sok
mɛ di sama wat nɛ nen ɛ.
19 Bɔɔ bam, mɛ ɛpebaazuk kɔ ɛsu ɛ len dáa mezuk mɛ moma di suula étɛp nyɛ neebya
ɛ, kɛkum dwoo Klisto aabe di tɔ len ɛ.
20 Ɛ ɛwala ɛlak, mɛ bɛ é nɛ gwyes ɛdi edi wat nɛ nen, étɛp mɛ neelii dáa di egoka ɛ. Etɛɛ
náá, mɛ ààgu sa ɛsa kɔ ɛsu ɛ len.

Geka ɛbhɛŋ ɛ Aghaad nɛ yɛ Saala

21 Lɛɛka mɛ, biyɔ bot ɛ di ekwyɛl ɛdi ɛ si etsi ɔ: bi ààgwak sa etsi di elɛɛ ɛ?
22 Etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ ɛ náá, Abalaam naabya bɔɔ ba, ngɔt, nyɛ nabya ɛ bɛ nɛ Aghaad
kwom moma, dhiiti bɛ nɛ Saala moma nadi ààdi kwom ɔ.
23 Tin, mɔɔ nyɛ nabya bɛ nɛ moma kwom ɔ, nabyel ɛ nɛ ɛkwosak ɛ elyem e bot. Yɛ kaabɛ
mɔɔ nyɛ nabya bɛ nɛ moma nadi ààdi kwom ɔ, nyɛ nabyel ɛ dáa Zɛɛb nakɛk ɛ.
24 Tin, tɛp'enek ɛ nɛ dhiiti ɛsulel ɛ sis, etɛɛ náá, boa binɔk bɛbá lyaal ɛ mɛbhɛŋ mɛmbá.
Wat ɛ ɛbhɛŋ ɛ ɛtsok ɛ Sinayi, bɔɔ byel penek ɔ ekwom: ye é Aghaad.
25 Bela náá, Aghaad é ɛtsok ɛ Sinayi di pɛ kyee dik Alaabi ɛ. Ye é di mos ghaada
Yeluzalɛm'aak, etɛɛ náá, ghaada Yeluzalɛm nɛ bot djas di tɔ tak é tɔ ekwom.
26 Tin, ghaada Yeluzalɛm di tɔ gwoo ɛ, ye tok tɔ ekwom, ye é nyɛy é di nyɛɛg'ena.
27 Etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ náá:

«Dia tɔ mɛmyaala, wɔy kwyiid moma, wɔy moma di ààbya ɔ!
Kɛka nɛ ekim e mɛmyaala, wɔy mot di ààgu mɛkpaa mɛ ɛbɛl ɔ.
Etɛɛ náá, bɔɔ moma zepɛɛaa ɔ, bɛ ɛpebu dhaa bɔɔ moma di é ɛbá ɔ.»
28 Yɛka bɛ biyɔ, bɔn nyɛɛg bam ɔ, bi é bɔɔ nabyel tɔ ekɛk e Zɛɛb ɔ, tyee wat nɛ Izak.
29 Tin, ye é dáa ye nadi sok ɛ, mɔɔ nabyel tɔ ɛkwosak ɛ elyem bot ɔ, nadi etiig mɔɔ nabyel, dáa Sisim Zɛɛb nalɛɛ ɛ. Ye é tyee wat nɛ dáa di esael é dwoo ɛlak mos.
30 Tin, ekwyala lɛɛ dáa? «Sɔa kwom moma nɛ mɔn'ɛ, etɛɛ náá, mɔɔ kwom moma ààgoka nɛ ɛkaa esa e lyak bɛ nɛ mɔɔ moma di ààbɛ kwom ɔ.»*
31 Deenek, bɔn nyɛɛg bam, mena tokeka bɔn kwom moma, menaka é bɔn moma di ààdi kwom ɔ.

5

Nàsaabka mɛpɛka mɛ bi nazebela ɛ

1 Klisto nadis mena si bhel etsi eYuda ɛ, étɛp mena needi ààbaadi ekwom. Lyelka bham, yɛ ààgoka náá, bi baabula si bhel ekwom etsi.
2 Gwakeka, mam Pɔl, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, yɛ bɛ náá, bi eemyaal ɛniigelaa beka ɔɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ náá, Klisto tokapɛ dhiiti vaŋ mot étɛp'en.
3 Mɛ ɛpebaalɛɛ nɛ botom djas di emyaal náá, bɛ niigal bɛ beka ɔ náá, bɛ goka é nɛ ɛlooba nɛ etsi djas.
4 Bi naazebɛka nɛ Klisto, biyɔ bot ɛ di ekwyɛl ɛsaa náá, bi di bot ɛ epiki é mis mɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ ɛlooba nɛ etsi ɔ, enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb tokapɛ nɛ nen.
5 Yɛ kabɛ menabɛlka ɔ, mena waka ɛbwaalel ɛ lena ɛ nɛ Zɛɛb, nyɛy mot di esa náá bot di epiki é mis mɛ ɔ. Ye é sa mena di bwoodka nɛ ghwyil mɛbwala mɛ Sisim na dɛɛ, di enyen tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lena nɛ Zɛɛb ɛ.
6 Etɛɛ náá, mot ɛdi tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto ɔɔ, ɛni beka nɛghu ààni beka tok nɛ mɛtaŋ, tin, sa di nɛ mɛtaŋ ɛ ye é ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb di enyen tɔ kwyɛl ɛ.
7 Ye nabɛ é bi eekan ɛsum kaab ɛnyɔɛpe! «Haa» ɛzɛ kaala bin ze étɛp bi needi ààlooba nɛ etsɛɛtsɛ e Zɛɛb?
8 Mbii mɛlyo menek ààpadus pɛ daa Zɛɛb mot nadjóo bin ɔ.
9 Bi ɛ kobaka! Ba pu leviid batsa nɛ sa náá, tsim di esaa mapa nɛ ye é ghamta.
10 Dum nɛ Ghɛŋ, mam, mɛ é nɛ ɛbwaalel nɛ nen, mɛ nɛ gu náá, bi tok nɛ dhiiti esimza sis. Deenek, mot ɛ sa ɛzɛm tɔ len ɔɔ, nyɛ aawaa é feŋ, ye nakozoodi zɛ.
11 Yɛka bɛ mam ɔ, bɔn nyɛɛg bam, yɛ pe di náá, mɛ ɛpebaagoola bot bhaadal ɛni beka ɔɔ, «haa» ye é kɔ mɛsɔ mɛ yé mɛ baadi etiigaa? E di'enek, ɛgoola bot mɛkpa mɛ embee esesɛɛ nasael nɛ Klisto kɔ mɛlaaba ɛ tokapɛ dhiiti vaŋ sonok!
12 Tin, bot ɛ di ekus ɛghuub tɔ len ɔ, bɛ gheetetó nɛ ɛsa mbee mɔɔ: bɛ dis bhum ekaab bɔɔ.

Ɛkwosak ɛ Sisim nɛ ɛkwosak epuud

13 Bɔn nyɛɛg bam, bi nadjóoaa ɛ étɛp bi needi ààbaadi é ekwom. Ɛ di'enek, sa bi ààkasa náá, ɛdusa bi zedusaa si bhel ɛ, di nɛ nen tyee mɛfulu mɛ ɛlooba nɛ ɛkwosak epuud. Ɛ di'enek, ye goka é náá, bi bet náá, kwyɛl djɛɛd bin, étɛp bi neekwyeeel pak'en.
14 Etɛɛ náá, etsi djas ɛ sɛɛga tɔ mɛkpa mak: «Ye goka é wɔ kwyɛl sɔ'ɔ mot dáa wɔ di ekwyɛl nyel'ɔ met ɛ.»
15 Tin, yɛ bɛ náá, bi ɛpekwaalel nɛ ɛdyaadel pak'en dáa bɛtit ɔɔ, bi ɛ kobaka, bi ɛzɛkɛgonel pak'en.
16 Tin, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Betka náá, Sisim na Dɛɛ djɛɛd bin, é di'enek, bi aanàkabaasa ɛkwosak ɛ epuud.

4:27 Eza 54.1. * **4:30** Wɔ aabela ye é, tɔ mɛkana mɛ Mɛk 21.10

17 Etɛɛ náá, e egwyes epuud é nɛ zyaala nɛ egwyes e Sisim ɛ. Tin, egwyes e Sisim é nɛ zyaala nɛ egwyes e epuud. Deenek, ye é nɛ zyaala pak'ɔɔ, tyee náá, bi needi ààbɛ nɛ ghwyil ɛsa sa elyem bin di kwyɛl ɛsa ɛ.
18 Tin, yɛ bɛ náá, Sisim ɛ di edjɛɛd bin ɔɔ, deenek, bi tokapɛ si bhel etsi.
19 Bela náá, mɛsa mɛ epuud nyen ɛ: tɔ mɛzɔ, tɔ dɔaab, tɔ mbee mɛfulu mɛ ɛdi ɛbá,
20 tɔ ɛduwal ɛ bɛnaghisɛ, tɔ mɛvyɛkɛlɛ, tɔ mbee lyem, tɔ mɛwɔ, tɔ ɛwu, tɔ ɛkwye é lyem, tɔ mɛbaka, tɔ bhyen ɛdi ɛ sama nɛ bɔɔ bɛsɔ, tɔ swaka,
21 tɔ egwyes, tɔ elangi, tɔ mɛbyoŋ mbɛs zɛnɔɔ bɛdhiiti mesyem di nɔŋel nɛ yenek ɛ. Nenak, mɛ ɛpedul bin mɛlɔ, dáa mɛ nadul bin yɛ sok ɛ: bot ɛ di esa deenek ɔ, bɛ aanàkwaabela di tɔ Ɛyoŋ ɛ Zɛɛb.
22 Yɛ kabɛ bhum Sisim na Dɛɛ di edjɛ ɔ, ye é: mɛkwyɛla, mɛmyaala, egwyem, ɛmaad ɛ lyem, embɛɛ, enɛm esa, nɛ ɛdum ɛkoŋ nɛ Zɛɛb,
23 mɛtela, ɛdil ɛ nuub. Ye tok nɛ tsi wat di ebyen mbi etɛp binek.
24 Bot ɛ di bot ɛ Yezu Klisto ɔ, naazebem epuud bɔɔ, nɛ mɛkwosak mɔɔ zɛnɔɔ egwyes bɔɔ kɔ mɛlaaba.
25 Dáa ye dinaa, tsik'enaka é tsik Sisim ɛ, betka náá, mena kɛka tɔ Sisim.

Tsi ɛ Yezu Klisto

26 Sa mena ààdika nɛ ɛben ɛ nyel, djhookatka ebeme pak'enaka, sa mena ààdi nɛ swaka pak'enaka.

6

Bɛpelka mɛkɔm mɛ etɛp pak'en

1 Bɔn nyɛɛg, mot ngɔt pak'en ɛ zɛbelaa esa pɔtɔ ɔɔ, biyɔ bot ɛ di nɛ Sisim Zɛɛb ɔ, bi goka é nɛ ɛbulal nyɛ é ze tɔ egwyem. Bi é kobaka, etɛɛ náá, biyɔ bɛmet ɛzɛkɛkwyɛ tɔ mɛbhowal.
2 Kwyeelka pak'en da bi é bebɛpel mɛkɔm mɛ etɛp bin. Deenek ɛ, bi aakɛ dáa etsi e Klisto di elɛɛ ɛ.
3 Mot di ebun náá, nyɛ é mot é mis mɛ bot, ghuna nyɛ ààval dhiiti sonok é mis mɛ bot ɔ, nyɛ kɔɔ ɛ nyel'ɛ met.
4 Ye goka é náá, mot nɛ mot pookosiiza mɛsa mɛ ɛnyɔɛpe, nyɛ bee náá, nyɛ ɛpekɛ ɛnyɔɛpe ɔɔ, tin, nyɛ é nɛ ghwyil ɛ myaala nɛ nyel'ɛ met, ààbɛ náá, nyɛ kagek nɛ mɛsa mɛ bot ɛ sis.
5 Etɛɛ náá, mot nɛ mot goka é nɛ ɛbɛp mɛkɔm mɛ etɛp bɛ.
6 Mot di elyoaa mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ goka é nɛ ɛkaa esa nyɛ di nɛ ye é, nɛ mot di elyo nyɛ ɔ.
7 Sa mot ààkɔɔ nyel'ɛ, bɛ ààsa mɛsɛŋ nɛ Zɛɛb. Sa mot aabɛ kɔ ɛko ɛ bɔs'ak ɛ, ye é sa nyɛ aabɔ́k ɛ.
8 Mot ɛbɛ esonok étɛp ɛkwosak ɛ epuud bɛ ɔɔ, nyɛ aabela ɛ esa e puud, ye é ɛsyee. Tin, mot ɛ kabɛ esa e sisim ɔɔ, nyɛ aabela ɛ esa e Sisim, ye é tsik na kɔm-kɔm.
9 Sa mena ààbula bhis é ɛsa mɛnyɔ nɛ bot, etɛɛ náá, mena aawa zii ɔɔ, mena waabɔ́keka mbɛɛ bhum mɛsa mena, é ɛwala ɛ Zɛɛb kwyɛl ɛ.
10 Tin, é sok mena di bela ba mɔɔ ɛpɛɛd ɛ, dhjoosaka mɛnyɔ nɛ bot djas, daŋ-daŋ ɛ nɛ bɔn nyɛɛg bena, bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ.

Emwana e mɛsik nɛ mɛswosel

11 Beeka, eboo ekyeeb ee mɛ di kwyal bin nenak'aak, mɛ kwyal ye é nɛ mbɔ'am met.
12 Bot ɛ di kwyɛl ɛbesal bin náá, bi niigelaa beka ɔ, ye é bot ɛ di saŋ ɛghɛɛaa mɛnyel é mis mɛ bot kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɛ epuud. Bɛ kwyɛl ɛ náá, bɛ di ààtiigaa kɔ ɛsu ɛ ɛsyee ɛ Klisto é mɛlaaba.
13 Bot ɛni beka ɔ, bɔɔ bɛmet ààlooba nɛ etsi djas. Bɛ kwyɛl náá, bɛ niigal bin beka, etɛɛ náá, bɛ neediig bet kɔ ɛsu ɛ ndem di é mɛnyel men ɛ.

14 Yɛ kabɛ mam ɔ, mɛ diig bet ɛ kɔ ɛsu ɛ ɛsyee ɛ Ghɛŋ'ena Yezu Klisto é mɛlaaba. Tin,
kɔ ɛsu ɛ ɛsyee ɛ Klisto kɔ mɛlaaba, esa e bɔs djas eezegwyɛ é yam mis. Mam moo ɛ, mɛ
eezegwyɛ dum nɛ esa e bɔs.
15 Étɛp tak é dinaa, ɛni beka, nɛghu ɛdi ààni beka, ye tok nɛ dhiiti mɛtaŋ. Sa di nɛ mɛtaŋ
ɛ, ye é náá, Zɛɛb djɛ mena tsik na bes.
16 Dum nɛ bot ɛ di kɛ tɔ ɛlooba nɛ mɛlyo mak ɔ, beta náá: egwyem nɛ boo lyem ghoŋ ɛ
Zɛɛb di nɛ nɔɔ dɔɔ nɛ kɔ Yisalaɛl ɛ Zɛɛb.
17 Kana mos, sa mot ààbaawa mɛ tɔ tsik mezuk, etɛɛ náá, endem* e mezuk mɛ di nɛ yɛ
é nyel'am'aak lyaal ɛ náá, mɛ é mot ɛ Yezu.
18 Bɔn nyɛɛg bam, betka náá, enɛm nɛ embɛɛ e Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto di tɔ esisim bin.
Amen!

* **6:17** Ndem, tɔ lii eGhɛlɛk kwyɛl ɛlyaal ɛ edho nakuma kwom di ewa kɔ kwom'ɛ, ye kwyɛl ɛlyaal ɛ náá, Pɔl é mot ɛ Yezu.

Mɛkana ɛ Pɔl pɛ dáa Bot ɛ dɛl ɛ Efɛɛz

Ɛniel

Mɛkana ɛ Pɔl pɛ daa bot ɛ ghaada Efɛɛz, nakwyalaa ɛ étɛp ezɛɛga bot di pɛ kyee dik Azi, ye kadi edjóoaa mos Tuulki ɛ. Mɛkana tak nakwyalaa ɛ, nyɛy e membok (3.1; 4.1), mɛkana mɛ tak ɛpekaada nɛ ɛsɛɛg bɛmɛlyo mɛ mɛsik ɛ Pɔl pɛ daa ezɛɛga mendjaa mendjaala menek. Mɛkana tak lii ɛ nɛ bot di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ.

Tin, ɛsuk ɛ mɛkana mak nɛ bot ɛ ghaada Efɛɛz ye é dum nɛ sa Zɛɛb di ekwyɛl ɛsa ɛ. Tin, ye é sa wat di náá, ye nabɛ é syela ee Yezu eezɛsa náá bot gu yɛ. E geka ɛsa etɛp binek, nadi ye é tak, tin, eezɛnyen nɛ Yezu Klisto. Ye nabɛ é dum nɛ mɛkɛn mɛ bhwak, gwoo nɛ bɔs. Ye ɛpelii dum nɛ ɛgwakel pak bot ɛ di kɔ ɛko ɛ bɔs nɛ ɛgwakel pak bot nɛ Zɛɛb. Tin, tɔ sa nyɛ nadi ekwyɛl ɛsa yenek, zɛɛga ndjaa mendjaala nabɛ é nɛ boo di. Ɛ̈ sok mot nakwyal mɛkana mak di elii étɛp zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ, ye é étɛp sa nadhaa tɔ ezɛɛga mendjaa mendjaala mɛ kyee e dik binek, di edhaa bɛ nyel ɛ. Deenek, zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ dáa nyel ɛ Klisto. Nyel tak ààkat ɛwyee, nyɛ é daa ndjaa nazesumaa nɛ Klisto ɛ. Tin, ekeletyɛ tetó nɛ ɛsum ɛ yɛ. Ndjaa tak ɛ sama wat nɛ Klisto tɔ ghwyil mɛbwala tyee wat dáa moma di sama wat nɛ ngom'ɛ.

Tɔ bɛmɛlaŋel yii mɛkɛn kɛyaka nɛ yii elɛl (1—3), mot nakwyal mɛkana ɛpebasal kɔ ɛsu ɛgwalel dika nyen mos'aak, etɛɛ náá, Yezu nadjɛ tsik'ɛ kɔ mɛlaaba. Ekeletyɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, moo é bot ɛ mbyak wat nɛ ekeletyɛ di tɔ dhaad mbyak eYuda ɔ. E di'enek, bɔɔ djas zoobelaa ɛ enɛm esa wat e Zɛɛb. Tin, Klisto naazebwak pap syen, nyɛ eesɛɛg bot ɛ nadi koko ààdi edi wat ɔ. E di'enek, nyɛ eedjɛ bɔɔ djas egwyem.

Tɔ mɛlaŋel yii ená kɛyaka nɛ etɛn nɛ wat (4-6), mot nakwyal mɛkana ɛpelɛɛ nɛ ekeletyɛ é náá, bɛ baal ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb, nɛ ɛgwakel zɛnɔɔ egwyem ee Zɛɛb di edjɛ bɛ ɛ. Deenek, mɛghaaz ɛpedjɛaa bɛ étɛp bɛ needi nɛ mɛfulu na bes. Mot nakwyal mɛkana ɛpedjɛ mɛlyo dáa bot di egoka nɛ ɛdi tɔ mɛbyel mɔɔ (5.21; 6.9). Ɛ̈tɛp ɛmɛt ɛ mɛlyo mak ɛnyɔɛpe ɛ, wɔ goka é nɛ gu dáa bot ɛ na mwa nadidi ɛ. Tin, mɛtiŋ nabɛ é ɛ náá, boa goka é nɛ ɛlooba nɛ botom bɔɔ. Botom nabɛ é ekukuma bɔɔ. Mot nakwyal mɛkana mak lii daŋ-daŋ ɛ nɛ botom, yɛ bɛ náá, bɛ ekukuma ɔɔ, bɛ goka é nɛ ɛdi dáa Klisto, mot nadjɛ tsik'ɛ ɔ. Deenek, yɛ aadi é tyee sa na bes bot ɛ ɛlɛɛ nɛ botom náá, kwyɛlka bɛl bin (5.25-33) Deenek, yɛ aadi é tyee sa bes é ghɛŋ na mwa, wɔ lɛɛ nɛ ekukuma náá, bɛ nɛ kukuma pɛ tɔ gwoo (6.9).

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, mot-lwoma ɛ Yezu Klisto tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb. Mɛ kwyal mɛkana mak ɛ étɛp bɔɔ Zɛɛb di pɛ ghaada Efɛɛz ɛ, bot ɛ di edum koŋ nɛ Yezu Klisto ɔ.

2 Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'enaka nɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto djɛ bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem.

Enɛm esa ɛ Zɛɛb étɛp bot ɛ mbyak'ɛ

3 Duu nɛ Zɛɛb, Sɛɛg ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto. Ye é nyɛy naazesɛɛ mena mɛtel. Mɛtel mɛ tak nasɛɛaa mena kɔ ɛ su ɛ membi esonok di dus tɔ gwoo ɛ. Etɛɛ náá, menaka é tɔ ɛgwakel nɛ Klisto.

4 Tin, ɛsok nɛ bhwak nɛ kusel, Zɛɛb naazeloozesɛ́ɛ mena étɛp mena needika bot bɛ, étɛp mena needi dɛɛ ààbɛ nɛ ɛbɛk. Tɔ boo lyem kwyɛl'ɛ.

5 Zɛɛb naaloozemyam náá, nyɛ aasa náá, mena dika bɔɔ bɛ kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto. Ye é deenek ɛ nyɛ nakwyɛl náá, ye sael tɔ ɛkwosak ɛ lɛ.

6 Djhoodjɛka duu nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ ɛkɛɛ nyɛ nazedjɛ mena nɛ lyem wat kɔ ɛsu ɛ Mɔn'ɛ nyɛ di ekwyɛl ɔ.

7 Ye é kɔ ɛsu ɛ ghiya ɛ Klisto ɛ, menabɛlka di pɛka. Tin, mesyem mena eebaapelaa, Zɛɛb
naatel mena dáa enɛm nɛ embɛɛ bɛ di ebɔk ɛ.
8 Nyɛ naalwoodal mena nɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ, étɛp mena needika bot ɛ etsoŋ, nɛ bot ɛ
mɛtsel dhaa nyel.
9 Tin, nyɛ eesa náá, mena guka sa nyɛ nadi kwyɛl ɛsa ɛ. Deenek, esa e tak nabɛ é dinaa
syela ɛ. Mɛsa mɛ tak nabɛ é yɛ aasael ɛ nɛ Klisto.
10 Sa tak ɛ yii Zɛɛb aasa é ghɛŋ mɛlu aadjala ɛ, yɛ aadi é ɛsɛɛg esa djas di kɔ ɛko ɛ bɔs nɛ
yii di tɔ gwoo ɛ, etɛɛ náá, Klisto needi kukuma esa binek djas.
11 Tɔ ɛgwakel ɛ lena nɛ Klisto, mena nabelaka ɛkɛɛ nakɛkaa mena ɛ. Etɛɛ náá, Zɛɛb
naazeloosée mena tɔ ɛkwosak ɛ lɛ. Tin, Zɛɛb sa esonok djas ɛ dáa nyɛ di ekwyɛl ɛ, nɛ dáa
nyɛ di ekwos ɛ.
12 Menabɛlka, bot nadi bot ɛ mɛkɛn é ɛwa ɛbwaalel ɛ lena nɛ Klisto ɔ, djhoodjɛka duu
nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, nyɛ boo kukuma.
13 Biyɔ pe, bhis bi nagwak mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ ɛ, Mbɛɛ Bhaadal nadjɛ bin tsik ɛ, bi
naadum koŋ nɛ Klisto. Dáa bi nadum koŋ nɛ nɛ ɛ, Zɛɛb naawa geka yɛ kɔ len. Geka tak ɛ,
Sisim na Dɛɛ ee nyɛ nakɛk bin ɛ.
14 Sisim na Dɛɛ ɛpedjɛ mena ɛbwaalel ɛ esa ee Zɛɛb nakwom étɛp bot ɛ mbyak'ɛ. Tin,
nyɛ lɛɛ nɛ nena ɛ náá, menabɛlka bot ɛ di bot bɛ ɔ, mena aabelaka ye é, é sok mena aadika
mena moo pɛka ɔ. Tin, mena aamyaalaka nɛ duma Zɛɛb.

Mendjaala ɛ Pɔl

15 Ye é dum nɛ tɛp tak ɛ dinaa, mɛ naagwak dáa bot nadi elii kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ
Ghɛŋ Yezu ɛ, dɔɔ nɛ kwyɛl bi baadi nɛ yɛ nɛ bot djas zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ.
16 Deenek, mɛ ààkat ɛbulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ len. Mɛ nɛ taala nɛ nen tɔ mendjaala
mam.
17 Mɛ ɛpedjaala nɛ Zɛɛb Sɛɛg mot duma, Sɛɛg ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto. Nyɛ djɛ bin Sisim
etsoŋ, ye neetel bin étɛp bi neegu nyɛ ɛnyɔɛpe.
18 Tin, mɛ ɛpebaadjaala étɛp Zɛɛb neebɛɛ bin mis tɔ mɛkas mɛ, étɛp bi neegu mɛbɔk mɛ
ɛbwaalel ɛ nyɛ djóo bin étɛp tak ɛ. Deenek, étɛp bi neegu mɛnyɔ mɛ esa e lyak ee nyɛ aadjɛ
nɛ bot ɛ mbyak na dɛɛ.
19 Bi neegu mɛbɔk mɛ mɛbwala mɛ nyɛ di nɛ yɛ étɛp menabɛlka bot ɛ di edum koŋ nɛ nɛ
ɔ. Tin, mɛbwala mɛ tak ɛ ye é yii Zɛɛb nabatalyaal yɛ nɛ ghwyil djas ɛ,
20 é ghɛŋ nyɛ nagomal Klisto pak myoŋ ɛ. Bhii tak, nyɛ naadil nyɛ é mbɔ eghɛŋ bɛ tɔ
gwoo.
21 Klisto naanɛɛgaa kɔ efofop djas, kɔ esisim djas, kɔ ghwyil djas, kɔ mɛbwala djas. Din
ɛ Klisto ɛ di ekɔk kɔ min djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, ààkobɛ-bɛak e bhwak bot di'ak, ye é dɔɔ nɛ
bhwak di ezyɛ é.
22 Zɛɛb eesa Klisto kɔk kɔ esonok djas, nyɛ naadjɛ eghɛŋ tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala étɛp
nyɛ needi kɔk kɔ esonok djas di nɛ tsik ɛ.
23 Zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ dáa nyel ɛ Klisto. Tin, Klisto é tɔ lɔɔ, ye é nyɛy ɛ di lwoodal
esonok djas tɔ bot djas.

2

Ɛdus tɔ ɛsyee, da bela tsik

1 Eghɛŋ sok, bi nadi é dáa bot ɛ zegwyɛ ɔ kɔ ɛsu ɛdjak ɛ len nɛ mesyem men.
2 Bi nadi é si bhel mbee mɛfulu mɛ bot ɛ bɔs'ak. Bi naadu kukuma embee esisim di tɔ
gwoo ɛ. Sisim tak ɛ di esa náá, bot djas di ààlooba nɛ Zɛɛb ɔ di si bhel ɛ.
3 Tin, menabɛlka djas nasesaka esonok ɛ dáa bɔɔ. Mena nasesaka esonok ɛ dáa gwyes
epuud nɛ embee esimza bina nadi elwom mena ɛ. Deenek, kana mɛbyel mena, ye nabela
Zɛɛb naazekpaa lyem kɔ ɛsu ɛlena, dáa nyɛ nakpaa lyem nɛ bot ɛ sok ɛ.
4 Tin, Zɛɛb ɛ boo lyem ghoŋ, nyɛ nɛ kwyɛl mena ɛbuɛpe dhaa nyel.

5 Ye ɛ́ dum nɛ kwyɛl tak ɛ, nyɛ nasa náá, mena baadika nɛ tsik sama wat nɛ Klisto. Dáa
dinaa mena nadika ɛ mena eezegwyɛka étɛp ɛdjak ɛ lena ɛ, Zɛɛb natsik mena ɛ́ kɔ ɛsu ɛ
enɛm nɛ embɛɛ bɛ.
6 Zɛɛb naagomal mena lɔɔg wat nɛ Yezu Klisto pak bɛmyoŋ, étɛp ɛdjɛ mena di sama nɛ
nɛ pɛ tɔ gwoo.
7 Nyɛ eesa mena enɛm kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto, étɛp ɛlyaal nɛ bot aazyɛ djɛmɛn ɔ ɛ náá, mɛvu
mɛ nɛ bɔk dhaa esonok djas.
8 Ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb ɛ bi nabela tsik, tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ nɛ. Ye tok etɛɛ
náá, bi naasa dhiiti sonok, nyɛ djɛ bin enɛm nɛ embɛɛ bɛ ɛ́ e toto.
9 Ye tok etɛɛ náá, bi ɛpesa dhiiti enɛm esa. Tin, nyɛ djɛ bin ye ɛ́ e toto, ye nabɛ ɛ́ etɛɛ náá,
bot needi ààbɛ nɛ ɛghɛɛ nyel.
10 Menaka ɛ́ bot ɛ Zɛɛb nakus ɔ. Dáa dinaa nyɛ nakus mena ɛ, nyɛ nakus mena ɛ, étɛp
mena neesa embɛɛ mɛsa mɛ bot ɛ di tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto ɛ di egoka nɛ ɛsa ɛ. Ye ɛ́
embɛɛ mɛsa mɛ Zɛɛb nalookɛk náá, mena aasa ɛ.

Mbyak wat tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto

11 Taalaka nɛ sa mɛ nalɛɛ nɛ nen é ghɛŋ sok ɛ. Ɛsok nɛ bi nɛ byel, bi nabɛ ɛ́ ààbɛ bot ɛ
mbyak eYuda. Bot ɛ dhaad mbyak eYuda nadi edjóo bin ɛ «bot ɛ nadi ààni beka ɔ». Bɔɔ
kadjóoaa ɛ «bot ɛ zeni beka ɔ» yɛ bɛ náá, bɛ nadjóoaa ɛ «bot ɛ zeni beka ɔ» yɛ dum nɛ geka
bot ɛ bɔs wa bin e mɛnyel ɛ.
12 Eghɛŋ tak, bi nabɛ ɛ́ ààdi sama nɛ Klisto, bi nabɛ ɛ́ bɛdjoŋ tɔ dhaad mbyak Yisalaɛl.
Tin, bi nabɛ ɛ́ ààlaŋa tɔ sama bot ɛ nadi tɔ ɛgwakel étɛp ekɛk e Zɛɛb ɛ. Ɛ di'enek, bi nabɛ ɛ́
kɔ bɔs di ààbɛ nɛ ɛbwaalel ɛ, bɔs di ààbɛ nɛ Zɛɛb ɛ.
13 Biyɔ bot ɛ nadi é ghɛŋ sok ɛtsetaɛpe nɛ Yezu Klisto ɔ. Nenak yak, bi moo ɛ́ bi
eezekunaa nɛ nɛ. Nyɛ naso ghiya yɛ kɔ ɛsu ɛ len étɛp bi neekunaa nɛ nɛ.
14 Etɛɛ náá, nyɛ ɛ́ di egwyem'enaka. Nyɛy mot nasa náá, bot ɛ mbyak eYuda nɛ bot ɛ di
ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bɛ di dhaad mbyak wat. Ɛ sok nyɛ naka nyel'ɛ ɛ, nyɛ naabwak
pap mɛbhuka nadi ewa mbɛk pak membyak menek ɛ.
15 Tin, dum nɛ ɛsyee ɛ lɛ, nyɛ naadis etsi nɛ mɛtiŋ mɛ eYuda étɛp ɛsa náá, bot ɛ mbyak
eYuda nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bɛ di bɛ moo bot ɛ mbyak wat tɔ ɛgwakel nɛ
nɛ. Ye ɛ́ deenek ɛ, nyɛ nawa egwyem tɔ membyak mɛba menek.
16 Kɔ ɛsu ɛ ɛsyee ɛ lɛ é mɛlaaba, Klisto naasɛɛg bɔɔ djas é nyel wat, da bulal bɛ tɔ kwyɛl
nɛ Zɛɛb. Ye ɛ́ tin é mɛlaaba ɛ, nyɛ nadis ɛbhina nadi pak'ɔɔ ɛ.
17 Klisto nazyɛ ɛ́ étɛp ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal e egwyem pɛ daa biyɔ bot ɛ nadi ɛtsetaɛpe
nɛ Zɛɛb, dɔɔ nɛ bot ɛ nadi ɛkunaaɛpe nɛ Zɛɛb ɔ.
18 E di'enek, kɔ ɛsu ɛ Klisto, menabɛlka djas bot ɛ di bot ɛ mbyak eYuda ɔ, nɛ bot ɛ di ààbɛ
bot ɛ mbyak eYuda ɔ. Tin, menaka ɛ́ nɛ ghwyil katɔ́ pɛ daa Zɛɛb Sɛɛg'ena, kɔ ɛsu mɛbwala
mɛ Sisim na Dɛɛ yenek.
19 Dáa di deenek ɛ, biyɔ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bi tokapɛ bɛdjoŋ. Bi tokapɛ
bot ɛ dus pɛ kyee mɛdhik mɛsis ɔ. Bi moo ɛ́ bot ɛ mbyak e dɛɛ. Bi moo ɛ́ bot ɛ mɛbyel ɛ Zɛɛb.
20 Bi moo ɛ́ bi moo bi eezebeega nyɔ'ak kɔ sɔ étɛp ɛsum ndjaa. Deenek, mɛkok mɛ ɛsuk ɛ
zumal ndjaa tak ɛ bot ɛ lwoma nɛ bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb. Yezu Klisto, nyɛy nyɛ ɛmet kadi
ɛ́ ɛkok di epyet ndjaŋ ɛ.
21 Nyɛy ɛ́ di epyet ndjaa djas, nyɛ ɛben epap tak étɛp ye needi di na Dɛɛ ɛ Ghɛŋ.
22 Tɔ ɛgwakel ɛ len nɛ Yezu Klisto ɛ, biyɔ pe eezesɛɛga nɛ bɛdhiiti bot étɛp ɛsum ndjaa
tak, ndjaa Sisim Zɛɛb aadi tɔ tak ɛ.

3

Mɛsa mɛ Pɔl pɛ daa bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ

1 Dum nɛ tɛp tak ɛ, mam Pɔl, ɛpedjaala Zɛɛb. Mam mot di mot membok étɛp mɛsa mɛ
Yezu Klisto ɔ. Mɛ wak mos e membok ɛ, etɛɛ náá, mɛ naakɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ daa
len bot di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ.
2 Ye é tsɛɛtsɛ náá, bi naazegwak mɛsa mɛ Zɛɛb nadjɛ étɛp ɛlyaal ɛ bin embɛɛ etɛp bɛ.
3 Zɛɛb naatel mɛ ɛkwosak ɛ lɛ nadi syela ɛ. Ye é dáa mɛ nakwyal bin yɛ sok ɛ.
4 Laŋa bi aalaa ye é, biyɔ pe waagu etɛp dinaa mɛ eezegu ɛ. Ye é esonok dinaa yɛ syela
dum nɛ Klisto ɛ.
5 Eghɛŋ na mwa, Zɛɛb nabɛ é ààtel bot etɛp nadi tɔ sɔ ɛ. Nenak, nyɛ eesa náá, Sisim yɛ
naalyaal popoopwon nɛ bot ɛ lwoma yɛ, nɛ bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb na Dɛɛ, bot ɛ di étɛp
mɛsa mɛ ɔ.
6 Beeka sa nadi tɔ sɔ ɛ: kɔ ɛsu ɛ Mbɛɛ Bhaadal, esa e lyak ee Zɛɛb nadjɛ bot ɛ mbyak eYuda
ɛ. Biyɔ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, biyɔ pe aabaabela yɛ. Biyɔ nɛ bot ɛ mbyak eYuda,
bi moo é mot ngɔt. Sa Zɛɛb nakɛk kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto náá, nyɛ waadjɛ bot ɛ mbyak eYuda
ɛ, biyɔ pe aabaabela yɛ.
7 Dum nɛ ɛkɛɛ Zɛɛb nadjɛ mɛ ɛ, mɛ moo é mot-mɛsa mɛ étɛp ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Nyɛ
nasa deenek tɔ lam ɛ, nɛ ghwyil mɛbwala mɛ.
8 Ye nakozoodi náá, mam tok vaŋ mot tɔ lɔɔg bot djas zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ. E di'enek,
Zɛɛb eesa mɛ enɛm ɛgoola nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, mɛvu ɛ Klisto di ààsi ɛ.
9 Nyɛ eebaasa mɛ enɛm étɛp mɛ neelyaal nɛ bot djas dáa ɛkwosak ɛ Zɛɛb nadi tɔ sɔ aasael
ɛ. Nyɛy mot di nakusel esa binek djas ɔ. Nyɛ naasa náá, ye di tɔ sɔ kɛkum ɛwala bot di
mos'aak.
10 Nenak yak, Zɛɛb naatel yɛ tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala etɛɛ náá, efofop nɛ dhiiti eghwyil
mɛbwala di tɔ gwoo ɔ, bɛ neegu, mɛbɔk mɛ mbi mɛ etsoŋ e Zɛɛb di nɛ ye é.
11 Tin, etɛp binek djas nasael ɛ dáa Zɛɛb naloolɛɛ náá, nyɛ aasa ɛ. Nyɛ nasa ye é kɔ ɛsu ɛ
Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto.
12 Tɔ ɛgwakel'ena nɛ Yezu Klisto, nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lena nɛ nɛ. Yɛ deenek ɛ mena
aanàbaadi nɛ bwoo ɛtyaa sok bhwoob Zɛɛb nɛ ɛbwaalel djas.
13 Etɛp tak ɛ, mɛ di elɛɛ bin náá, nàtsakeka mɛnyel étɛp mezuk mɛ mɛ di ebee kɔ ɛsu ɛ
len ɛ. Tin, mezuk menek ɛ étɛp ɛdjɛ bin duma.

Kwyɛl ɛ Klisto

14 Ye é étɛp tak ɛ mɛ pyak mɛboŋ si sok bhwoob ɛ Zɛɛb Sɛɛg.
15 Ye é nyɛy mot di ɛsuk membyak djas.
16 Deenek ɛ, mɛ ɛpedjaala nɛ nɛ náá, kɔ ɛsu ɛ mɛvu mɛ duma nyɛ di nɛ ye é. Nyɛy mot di
edjɛ bin mɛghaaz e ze mɛbwala mɛ Sisim yɛ,
17 etɛɛ náá, Klisto neebela di tɔ ebhum e lyem bin, kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb. Mɛ
ɛpewaab náá, kwyɛl'en di nɛ ekaŋal étɛp bi neepyet ɛlyelɛpe.
18 Deenek ɛ bi ɛ nɛ ghwyil ɛgu ɛnyɔɛpe bi nɛ bɔɔ Zɛɛb djas. Dáa mɛbɔk, mɛdjaa, mɛvyɛɛg,
nɛ mɛdim mɛ kwyɛl ɛ Klisto di ɛ.
19 Ye goka é bi ɛgu náá, kwyɛl'ɛ eedhaa esonok djas ee bot di egu ɛ. Etɛɛ náá, esimza bin
neewozal kɛkum edi Zɛɛb nyɛy ɛmet di ekwyɛl ɔ.
20 Ye é Zɛɛb ɛ di nɛ ghwyil ɛsa esonok tɔ lena dum nɛ mɛbwala mɛ di esa mɛsa tɔ lena ɛ,
dhaa yii mena di ewaab ɛ nɛghu yii mena di esimza ɛ.
21 Betka náá, duu di nɛ Zɛɛb kɔm-kɔm sii nɛ kɔm dum nɛ sa nyɛ lyaal tɔ zɛɛga ndjaa
mendjaala mɛ kɔ lo ɛ Yezu Klisto! Amɛn.

4

Djhoodika sama

1 Mam mot di mot membok, etɛɛ náá, mɛ é mot-mɛsa ɛ Ghɛŋ ɔ. Mɛ ɛpedjaala nɛ nen,
biyɔ bot ɛ Zɛɛb nadjóo ɔ, kɛka tɔ mbɛɛ mɛfulu dáa Zɛɛb di kwyɛl ɛ.
2 Dika tɔ mɛsila, dika tɔ mɛtela, dika tɔ bwood. Djiselelka pak'en nɛ kwyɛl djas.

3 Saka mɛghaaz étɛp ɛbaal ɛgwakel ee Sisim na Dɛɛ djɛ mena ɛ. Dika tɔ egwyem pak'en étɛp bi needi tɔ egwakel.
4 Menaka é tyee nyel wat, ye é Sisim na Dɛɛ wat ɛ di tɔ lena. Ye é tyɛ wat nɛ dáa Zɛɛb
nadjóo mena étɛp ɛbwaal esa ee nyɛ nakɛk mena ɛ.
5 Ye é nɛ Ghɛŋ ngɔt,
ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ wat,
ɛduwa Zɛɛb ɛ wat.
6 Zɛɛb ɛ ngɔt, nyɛ é Sɛɛg bot djas.
Nyɛ é e edi djas,
nyɛ é tɔ menabɛl djas.
7 Mot nɛ mot pak'ena naabela yɛ enɛm nɛ embɛɛ ee Klisto nadjɛ mena nɛ lyem wat ɛ.
8 Ekwyala bɛ na dɛɛ lɛɛ ɛ náá:
«E ghɛŋ nyɛ nabyet tó pɛ tɔ gwoo ɛ,
nyɛ naató nɛ bot ɛ nadi é ekwom ɔ,
nyɛ naadjɛ bot mɛkɛɛ.»
9 Tin, ɛbyet tɔ gwoo kwyɛl lɛɛ yé? Ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, nyɛ naasul sok tɔ esum edi na dim-dim di kɔ bɔs ɛ.
10 Mot nasul kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, ye é pe ɛ mot nabyet ɛvyɛɛgɛpe tɔ gwoo ɔ. Etɛɛ náá, nyɛ neelwoodal bhwak djas.
11 Nyɛ é nadjɛ bot mɛkɛɛ mɛ di esa náá, bɛdhiiti bot di bot ɛ lwoma, bɛdhiiti bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, bɛdhiiti kadi é bɛgoolel Mbɛɛ Bhaadal, bɛdhiiti bɛdjɛɛdel ndjaa mendjaala, bak tak kadi é bɛlyoel.
12 Ye é deenek ɛ, nyɛ nasa náá, bot ɛ Zɛɛb bela ghwyil ɛsa mɛsa mɛ, étɛp ɛbek ɛ nyel ɛ Klisto.
13 Ye é deenek ɛ, menabɛlka djas aadika sama tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nɛ ɛgu ɛ Mɔn Zɛɛb. Tin, mena kadika ɛ e boo bot dinaa, ɛtiibal ɛ lena aakum dáa yii Klisto.
14 Tin, mena aanàkabaadika tyee bɔɔ dhyeeb. Mena aanàkabaadika ewo dáa mɛghwak, nɛghu mɛsim edu bɛ mɛlyo mbɛs. Sa mena ààkabaabet bot binɔk bɛ lɛɛ bot elɛŋ mɛkɔŋ étɛp ɛwa mena tɔ ɛdjak.
15 Tin, mena goka é nɛ ɛdi nɛ kwyɛl pak'enaka, nɛ ɛlɛɛelka etsɛɛtsɛ, etɛɛ náá, mena neewyeeka dáa Klisto nyɛy mot di ɛsuk ɛ ndjaa mendjaala ɔ.
16 Yɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ, nyel di sa wat dinaa ye é ɛlyelɛpe ɛ, sɛɛga ɛnyɔɛpe nɛ mɛtii mɛ nyel. Tin, é sok ekyes djas di esa mɛsa mɛ dáa edi goka ɛ, tin, nyel djas ɛpewyee, nɛ ɛbɔk tɔ kwyɛl.

*Tsik na bes yii ekelety*ɛ

17 Beeka sa mɛ di ebasal nɛ ɛwaab nɛ nen nɛ din ɛ Ghɛŋ'enaka, nàduka mɛfulu mɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Etɛɛ náá, egeka bɔɔ tó ɛ tɔ esa e toto.
18 Tin, bɛ àànyɔ ɛmɛt etsɛɛtsɛ e Zɛɛb, ààkomɛt-mɛtak tsik na bes ee Zɛɛb di edjɛ bot ɛ, etɛɛ náá, bɛ nɛ lyel elyem.
19 Bɛ eezegwyiya syen, bɛ eezewa lyem «tɔɔp» tɔ mɛzɔ, batakɛsa membi mɛ esa e syen djas bɛ di emyaala nɛ ye é.
20 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, mbi yenek mɛfulu tok yii bi nadjek pɛ daa Klisto ɛ.
21 Mɛ nɛ gu náá, bi naagwak étɛp ɛ di eliiaa dum nɛ nɛ ɛ. Bela náá, bi naazelyoaa etsɛɛtsɛ dum nɛ Yezu.
22 Bot binɔk naalyo bin náá, bi kat mbee mɛfulu bi nadi nɛ yɛ sok ɛ. Embee mɛfulu menek ɛ, ye é mɛkwosak mɛ etɛp esyen ee elyem men dyeebakwyɛl ɛ. Yɛ deenek ɛ, bi aabet embee mɛfulu menek dáa mot di mwas bet kaad ɛ.
23 Betka náá, Sisim Zɛɛb swola mɛfulu men,
24 ɛkɛɛ bi eebɔt kaad na bes. Tin, bi moo bot ɛ na bes. Mot na bes yenɔk kusaa ɛ dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. Deenek, etsɛɛtsɛ ɛpesa náá, nyɛ di mot epiki, mot e dɛɛ.

4:8 Mɛd 68.19.

25 Tin, nàsaka mɛkɔŋ, mot nɛ mot goka é nɛ ɛlɛɛ etsɛɛtsɛ nɛ sɔ mot, etɛɛ náá, zɛɛga
menabɛlka djas ɛ bot ɛ nyel wat.
26 Eghɛŋ bi di nɛ ɛbuk ɛ, sa bi ààsyem. Ye goka é ɛbuk ɛ len sila ɛsok nɛ dwoo nɛ sila.
27 Nàbetka náá, dim mot mɛkɔŋ be di tɔ len.
28 Mot djii goka é nɛ ɛkat ɛdjii. Nyɛ goka é nɛ ɛsa mɛghaaz étɛp ɛsa mbɛɛ mɛsa nɛ mɛmbɔ
mɔɔ. Deenek ɛ, nyɛ nɛ ghwyil ɛkwyee bot ɛ di tɔ e djel ɔ.
29 Deenek, sa dhiiti mot ààtuwal mbee mɛkpa tɔ nuub'en. Bi goka é nɛ ɛlóo ɛ embɛɛ
mɛkpa di djɛ ghwyil nɛ bɛsɔ bin bot di tɔ e djel ɔ, mɛkpa mɛ di enyɔ nɛ bot ɛ di egwak yɛ ɔ.
30 Zɛɛb naawa bin ndem nɛ Sisim na Dɛɛ yɛ. Tin, nàtuŋka Sisim yenek. Bela náá, ye é
nyɛy ɛ di elɛɛ bin náá, yɛ aadi é nɛ dwoo dinaa Zɛɛb aadis bin tɔ mesyem men ɛ.
31 Nàbaalka tɔ elyem bin mɛbuk mɛ embee esonok bɛ nasa bin ɛ, nàbiyoka, sa bi aadi
nɛ ɛbuk. Diska tɔ elyem bin, mɛwɔɔbela, mɛlee zɛnɔɔ e mbi esesɛɛ embee lyem djas.
32 Dika nɛ mbɛɛ lyem nɛ ghwyiikwyee nɛ bɔɔ bin, pelelka pak'en dáa Zɛɛb napel bin ɛ
kɔ lo ɛ Klisto.

5

Dáa ekeletyɛ di egoka nɛ ɛkɛ ɛ

1 Dáa dinaa, bi ɛ bɔɔ Zɛɛb di kwyɛl ɛ, bi goka é nɛ ɛdi dáa nyɛy.
2 Dika tɔ kwyɛl pak'en, dáa Klisto di nɛ kwyɛl nɛ nena ɛ. Dum nɛ kwyɛl tak é, nyɛ naka
nyel'ɛ ɛmet buwa pɛ daa Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lena. Tsik'ɛ tak nabɛ é tyee mɛnanas mɛ di nɛ mbɛɛ
mɛnuub ɛ.
3 Nenak, bi moo é bɔɔ Zɛɛb. Tin, sa bi ààdi tɔ mɛzɔ, sa bi ààsa edhiiti embee esonok, sa
bi ààdi tɔ dɔɔb mɛvu, sa bi ààkolii-liiak tɛp tak.
4 Yɛ ààgoka náá, bi lóo embee mɛkpa, mɛkpa mɛ mɛlee, mɛkpa mɛ endjemet. Deenek,
bi goka é nɛ ɛbulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb.
5 Guka náá, bot ɛ di tɔ mɛzɔ ɔ, bot ɛ di esa e dhiiti embee esonok ɔ, bot ɛ di ewyeeb esa
bot ɔ, bɛ aanàkwaabela esa e lyak tɔ ɛyoŋ ɛ Klisto, ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Tin, ye moo é tyee náá, bɛ
ɛpeduwal bɛnaghisɛ.
6 Sa bot ààkɔɔ bin nɛ elɛŋ mɛkɔŋ. Ye é embee esonok binek ɛ di edjɛ Zɛɛb ɛbuk kɔ bot ɛ
di ààlooba nɛ nɛ ɔ.
7 Tin, sa bi ààkɛ sama wat nɛ mbi binɔk bot,
8 etɛɛ náá, é ghɛŋ sok bi nadi é tɔ ghooghom, nenak kɔ ɛsu ɛ ɛgwakel ɛ len nɛ Ghɛŋ, bi
moo é tɔ mɛkas etɛɛ náá, bi ɛ bot ɛ Ghɛŋ. Tin, kɛka dáa bot ɛ di tɔ mɛkas ɛ.
9 Mɛ ke deenek ɛ, etɛɛ náá mɛkas mɛ tak waadjɛ mena embɛɛ esa djas, esa epiki zɛnɔɔ
esa etsɛɛtsɛ.
10 Saka mɛghaaz étɛp ɛgu sa Ghɛŋ di emyaala nɛ ye é.
11 Nàdika edi wat nɛ bot ɛ di esa mɛsa di ààdjɛ bhum, mɛsa mɛ di esael tɔ ghooghom ɛ.
Bi goka é nɛ ɛpana bɛ.
12 Ye é tsɛɛtsɛ, esa ee bot binɔk di esa tɔ ghooghom ɛ, ɛsa syen e ɛbaŋa e mis mɛ bot.
13 Ɛ sok, bot di ebaŋa sa bɛ di esa ɛ, mɛfulu mɔɔ nɛ nyen popoopwon,
14 etɛɛ náá, mɛkas ɛ di esa náá esonok djas nyen popoopwon. Dum nɛ tɛp tak ɛ ye di
ekeaa náá:
«Wɔy, mot di egɔ́ ɔ, djema,
wyɛla pak myoŋ,
etɛɛ náá Klisto neewa wɔ tɔ mɛkas.»
15 Tin, bi ɛ kobaka nɛ tyee bi di ekɛ ɛ. Sa bi ààkɛ tyee bot ɛ di ààbɛ nɛ etsoŋ ɔ, bi goka nɛ
ekɛ ɛ dáa bot ɛ etsoŋ.
16 Lelka ɛsa mɛsa nɛ lyem wat tɔ ba mɔɔ ɛpɛɛd ɛwala zedjɛa bin ɛ, etɛɛ náá, mena mooka
é é mbee mɛlu.
17 Nàdika dáa bot ɛ di ààbɛ nɛ etsoŋ ɔ, bi goka é nɛ ɛgu ɛkwosak ɛ Ghɛŋ.

18 Nàdika tɔ elangi, etɛɛ náá, elangi ɛdhaa nyel ɔɔ, ye é nɛ ghwyil ɛpus mot náá, nyɛ sa
etɛp mbɛs. Tin, bi goka é bi di lwoodela nɛ Sisim na Dɛɛ.
19 Djɛelka mɛghaaz pak'en tɔ mɛdjeeb mɛ di edjɛ ɛbwaalel, nɛ mɛdjeeb di edjɛ duu nɛ
Zɛɛb, nɛ mɛdjeeb mɛ Sisim di etel ɛ. Tiika, myaalaka nɛ Ghɛŋ'en nɛ lyem wat.
20 Bulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb Sɛɛg'ena é mɛwala djas, é edi djas nɛ din ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu
Klisto.

Moma nɛ motom tɔ ɛbá

21 Biyɔ bot ɛ di elooba nɛ Klisto ɔ, dika nɛ mɛsila pak'en.
22 Boa, loobaka nɛ botom bin, dáa bi di elooba nɛ Ghɛŋ ɛ.
23 Saka deenek etɛɛ náá, motom ɛ di ekɔk kɔ moma, dáa Klisto di ekɔk kɔ zɛɛga ndjaa
mendjaala ɛ. Klisto ɛ mot di etsik zɛɛga ndjaa mendjaala, ee di dáa nyel'ɛ.
24 Boa goka é nɛ ɛlooba nɛ botom bɔɔ, dum nɛ etɛp djas, dáa zɛɛga ndjaa mendjaala di
elooba nɛ Klisto ɛ.
25 Botom, kwyɛlka bɛl bin dáa Klisto di ekwyɛl zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ, nyɛ batagwyɛ
kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.
26 Deenek, nyɛ nakwyɛl ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala di dɛɛ, ye é étɛp tak ɛ nyɛ nadis yɛ
edhuud nɛ mɛdii nɛ mɛkpa mɛ.
27 Nyɛ nakwyɛl ɛ náá, bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, tyaa sok bhwoob'ɛ, dáa dinaa bɛ moo
é bɛnɛm, ààbɛ nɛ ɛtɔɔn, ààbɛ nɛ di wat zekwaada. Nyɛ nakwyɛl ɛ náá, bɛ di bot ɛ na dɛɛ,
étɛp ye needi ààdi nɛ mot di elii ɛbiyoɛpe dum nɛ mɛsa mɔɔ.
28 Deenek, botom goka é nɛ ɛkwyɛl ɛ bɛl bɔɔ ɔ, dáa bɛ di ekwyɛl mɛnyel mɔɔ met ɛ. Mot
di ekwyɛl myɛl ɔ, nyɛ nɛ kwyɛl nyel'ɛ met.
29 Etɛɛ náá, mot tok nɛ ghwyil ɛbhina nyel'ɛ met. E di'enek, nyɛ nɛ be nyel'ɛ ɛnyɔɛpe dáa
Klisto di esa nɛ zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ.
30 Menaka é ekyes e nyel'ɛ.
31 Ekwyala lɛɛ ɛ náá:
«Motom ɛ waadus tɔ ndjaa sɛɛg nɛ nyɛɛg,
étɛp kɛdi sama nɛ myɛl.
Bɔɔ djas bɛbá aakadi é mot ngɔt.»
32 Tin, ye é boo tɛp di syela tɔ ɛlaŋel ɛlak ɛ. Ye é deenek mɛ di elɛɛ nen náá, tɛp tak ɛ dum
nɛ Klisto nɛ zɛɛga ndjaa mendjaala.
33 Tin, mɛ ɛpebaabal nɛ biyɔ botom, mot nɛ mot goka é nɛ ɛkwyɛl ɛ myɛl dáa nyɛ di ekwyɛl
nyel ɛmet ɛ. Yɛ tyɛ wat nɛ boa mɛba, bi goka é nɛ ɛduwal botom bin.

6

Dáa bɔn di egoka nɛ ɛdi nɛ bɛbyael bɔɔ ɛ

1 Biyɔ bɔn, bi moo é tɔ ɛgwakel nɛ Ghɛŋ Yezu, bi goka é nɛ ɛlooba nɛ bɛbyael bin, etɛɛ
náá, deenek é di ɛnyɔɛpe.
2 Ɛtiŋ ɛ mɛkɛn di ekɛ nɛ ekɛk ɛ náá:
«Duwala soog nɛ nyoog,
3 etɛp djas aanyɔ nɛ nɔ,
wɔ aabɔya kɔ ɛko ɛ bɔs.»
4 Biyɔ bɛsɛɛg ɛ bɔn, nàsaka náá, bɔɔ bin kpaa elyem. Tin, ye goka é náá, bi wyel bɛ tɔ
mbɛɛ mɛlyo nɛ ɛdul ɛ bɛ mɛlɔ nɛ sa Ghɛŋ di ààkwyɛl ɛ.

Dáa bɛkwom di egoka nɛ ɛdi nɛ ekukuma bɔɔ ɛ

5 Biyɔ bɛkwom ɛ bot, loobaka nɛ ekukuma bin kɔ ɛko ɛ bɔs nɛ ba tɔ lyem, tɔ mɛsila nɛ
duu djas, nɛ lyem wat, dáa bi di elooba nɛ Klisto ɛ.

5:31 Mɛk 2.24. **6:3** Ɛwy 20.12; Dɛt 5.16.

6 Nàsaka mɛsa etɛɛ náá, bɛ needuwal bin. Tin, ye goka é náá, bi sa mɛsa nɛ lyem wat
dáa zɛɛb di ekwyɛl ɛ, etɛɛ náá, bi é bot ɛ mɛsa ɛ Klisto. Ye nakozoodi e mɛwala bɛ di ààdi
tin étɛp ɛgwyák bin ɛ.
7 Saka mɛsa nɛ mbɛɛ lyem ɛkɛɛ, bi sa ɛ mɛsa ɛ Ghɛŋ. Nàsaka mɛsa ɛkɛɛ náá, bi sa ɛ mɛsa
mɛ mot.
8 Guka náá, wɔ nakoozodi kwom mot, nɛ gu mot di ààdi kwom ɔ, wɔ sa mbɛɛ mɛsa ɔɔ,
Ghɛŋ ɛ waadjɛ wɔ efute.
9 Biyɔ ekukuma, dika tyee wat nɛ ekwom bin, katka ɛbɛɛg bɛ. Guka náá, biyɔ nɛ ekwom
bin, biyɔ djas ɛ bɔɔ Boo Kukuma di tɔ gwoo ɛ. Nyɛy mot di tɔ gwoo ɛ ààwa mbɛk pak bot.

Bɛghɛl ɛ Zɛɛb

10 Ɛkpa ɛ mɛsik mam ɛ náá, dika nɛ ɛgwakel nɛ Ghɛŋ, saaka ghwyil'en tɔ lɛ, etɛɛ náá, nyɛ
é nɛ boo ghwyil.
11 Nɔɔka bɛghɛl, da bi ɛ bɔt ekuwa dɛɛb djas Zɛɛb di edjɛ ɛ etɛɛ náá, bi neepyet dwoo dim
mot mɛkɔŋ aazɛkɔɔ bin ɛ.
12 Etɛɛ náá, tuub mena di duuka ɛ, ye tok tuub ghiya nɛ epuud. Mena duuka ɛ nɛ embee
esisim nɛ ekukuma bɔɔ, dɔɔ nɛ mɛbwala di kɔ mbee bɔs'ak ɛ. Mena duuka ɛ nɛ embee esa
ee di nɛ ghwyil tɔ gwoo ɛ.
13 Ɛtɛp tak ɛ, ye goka é bi nɔɔ bɛghɛl ɛ Zɛɛb nɛ ekuwa e dɛɛb djas. Etɛɛ náá, é ghɛŋ mbee
mɛlu aatuula ɛ, bi ɛ nɛ ghwyil ɛ pyet sok bhwoob bot mɛbhuka men. Bhis bi aaduu kɛkum
mɛsik ɛ, bi ɛ waapyet.
14 Pyetka, etsɛɛtsɛ di nɛ nen dáa bhɛtɛ é kuu. Dika nɛ epiki dáa bot di ebɔt ghun ɛ.
15 Ekoko mɛko men di zii ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal di edjɛ bot egwyem ɛ.
16 Gheedidika nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb dáa sa di epeebal mot ɛ. Yɛ waasa náá, bi dimal
du mɛkɔɔ mɛ Mbee mot.
17 Nɔɔka tsik nyɛ nadjɛ wɔ ɛ dáa kɔtɔ dɛɛb é. Da bi ɛ baanɔɔ mɛkpa ɛ Zɛɛb dáa pɛl Sisim
na Dɛɛ.
18 Ɛ mɛwala djas, waabka nɛ Zɛɛb tɔ membi mɛ mendjaala djas, djaalaka nɛ Zɛɛb nɛ
ghwyil ɛ Sisim'ɛ. Dika ndjema tɔ mendjaala, sa bi ààkat, gheedjaalaka Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ bɔɔ
Zɛɛb djas.
19 Baadjaalaka Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lam, étɛp nyɛ needjɛ mɛ etɛtɛ mɛkpa mɛ di egoka nɛ ɛlóo é
ghɛŋ mɛ di elii ɛ, etɛɛ náá, mɛ neewyisal nɛ ààbɛ nɛ bwoo sa di syela tɔ Mbɛɛ Bhaadal ɛ.
20 Ye nakoozobɛ náá, nenak mɛ é é mbok, mɛ é ngoola-ngoola ɛ Yezu Klisto, nyɛ nalwom
mɛ étɛp mɛ neegoola Mbɛɛ Bhaadal. Djaalaka nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lam, etɛɛ náá, mɛ neegoola
yɛ dáa ye di egoka ɛ.

Mɛswosel

21 Tisik mɔn nyɛɛg'ena, mot di esa mɛsa mɛ Ghɛŋ tɔ ɛlooba ɔ, waalɛɛ bin dáa mɛ di ɛ, etɛɛ
náá, bi neegu sa djas mɛ di sa ɛ.
22 Mɛ dhis nyɛ pɛ yebɔ ɛ, etɛɛ náá, nyɛ eezɛbaŋa bin dáa bis di pɛ kak ɛ, dɔɔ nɛ etɛɛ náá,
nyɛ needjɛ bin mɛghaaz.
23 Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'ena nɛ Ghɛŋ Yezu Klisto djɛ biyɔ djas bɔn nyɛɛg bam egwyem.
Beta náá, Zɛɛb sa náá, bi kwyɛla pak'en, nɛ náá, bi dum koŋ nɛ Zɛɛb baawozal.
24 Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb di nɛ bot ɛ di ekwyɛl Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto nɛ lyem
wat ɔ.

Mɛkana ɛ Pɔl, Pɛ daa bot ɛ
Ghaada Filip
Ɛniel

Pɔl nakus zɛɛga ndjaa mendjaala ghaada Filip ɛ, é mɛdjoŋ mɛ ebá ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Ye é zɛɛga mendjaala mɛkɛn Pɔl nakus kɔ kyee dik Elɔp ɛ. Ghaada Filip é pɛ ɛko ɛ dik nɛ pɛ ɛdjem ɛ dwoo ɛ kyee dik Ghɛlɛk, tɔ kyee dik Masedwan.

Mɛkana ɛ Pɔl pɛ daa ekeletyɛ ghaada Filip lyaal ɛ tɛtɛ ɛgwakel nyɛ di nɛ yɛ pak bɛ nɛ bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ. Ɛ sok nyɛ nadi ekwyal mɛkana tak ɛ, nyɛ nadi é é membok. Ɛtɛp tak ɛ lyem'ɛ nadi ekpaa etɛɛ náá, nyɛ nabɛ ààbɛ nɛ ghwyil ɛkwyee bɛ. Pɔl ɛpekwyɛl ɛdjɛ bɛ mɛghaaz, étɛp bɛ neepyet tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb. Deenek, nyɛ ɛpelɛɛ bɛ kwyɛl nyɛ di nɛ yɛ nɛ nɔɔ. Nyɛ ɛpebaabem ba kɔ ɛsu ɛ lɔɔ. Etɛɛ náá, bɛdhiiti bot ɛpegoola bhaadal mɛkɔŋ étɛp bɛ neekekɔk kɔ lɔɔ (1.15-17; 2.21; 3.2,18). Pɔl ɛpegek ɛkyeed bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ di egyee tɔ mɛsa ɔ pɛ ghaada Filip. Nyɛ nagek deenek ɛ, étɛp bɛ neekɛkwyee bot ɛ zɛɛga mendjaala, da bɛ é bula nɛ menduk mɔɔ (2.19-30). Pɛ yɔbɔ kyee, bot ɛ ghaada Filip naakyeed mɛtom pɛ daa Pɔl (4.10-20). Tɔ mɛkana Pɔl nakyeed pɛ daa bot ɛ Filip ɛ, nyɛ naaghaapɛɛ bɛ. Nyɛ naadjɛ bɛ pe mɛlyo, étɛp bɛ neebela mɛghaaz kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb.

Pɔl eeka é mis mɛ bot ɛ ghaada Filip etɛp di dum nɛ *tsik nɛ ɛsyee ɛ Ghɛŋ Yezu* ɛ (2.6-11). Yezu naabet ekum nyɛ nadi nɛ yɛ pɛ daa Sɛɛg ɛ. Dum nɛ tɛp tak ɛ, Zɛɛb nadjɛ nyɛ di ekukuma kɔ bot djas nɛ kɔ esonok djas. Ye é tyee wat nɛ dáa Pɔl nalum koŋ nɛ eboo bot ɛ nyɛ nadi egu pɛ Yeluzalɛm ɛ (3.3-10). Deenek, nyɛ naamyaal ɛzuk kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto batakɛkum tɔ membok. Nyɛ é ndjem étɛp ɛdjɛ tsik'ɛ met, kɔ ɛsu ɛ ɛdum koŋ ɛ lɛ nɛ Yezu. Nyɛ é nɛ ɛbwaalel náá, nyɛ waagom dhiiti dwoo pak myoŋ. Nyɛ ɛpelyo nɛ bot ɛ Filip náá, bɛ du geka yɛ (3.17; 4.9).

Tɔ ekwyala mɛkana mɛ djas, Pɔl nadi emyaala nɛ sa ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb di edjɛ nyɛ ɛ. Nyɛ ɛpedjɛ mɛghaaz nɛ bot ɛ Filip náá, bɛ *di tɔ mɛmyaala*. Mɛmyaala menek goka é nɛ ɛdi tak ye nakoozodi tɔ mɛtsak, nɛ tɔ mezuk, é ghɛŋ ekeletyɛ di tɔ ɛgwakel pak'ɔɔ ɛ, Ghɛŋ Yezu ɛ nɛ nɔɔ.

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl nɛ Timote ekwom e mɛsa ɛ Yezu Klisto. Bis kwyal mɛkana mak ɛ, étɛp bot ɛ ghaada Filip, nɛ bot di mos bot ɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto ɔ. Dɔɔ nɛ bot ɛ di edjɛɛd zɛɛga ndjaa mendjaala ɔ, zɛnɔɔ eDhyakɛlɛ.

2 Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'ena nɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka sa bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ ɛdjɛ bin egwyem.

Pɔl ɛpebulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb

3 Mɛ nɛ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb é mɛwala djas mɛ di etaala nɛ nen ɛ.

4 Mɛ nɛ dyeebamyaala é mɛwala djas mɛ di edjaala étɛp'en ɛ,

5 kɔ ɛsu ɛ mɛkwyeea mɛ bi nakwyee mɛ tɔ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal, kana dwoo bi nakan ɛmyaal Zɛɛb ɛ kɛkum dwoo pan mos'ak.

6 Tin, mɛ é nɛ ɛbwaalel náá, Zɛɛb mot nakan mbɛɛ mɛsa mak pak'en ɔ, nyɛ aatɔ́ nɛ yɛ, kɛsilal dwoo ɛbula ɛ Yezu Klisto.

7 Mɛ é nɛ gham ɛwa bin tɔ lyem'am. Etɛɛ náá, biyɔ djas ɛ sama nɛ nam tɔ ɛkɛɛ ee Zɛɛb nadjɛ mɛ ɛ. Nɛ tsɛɛtsɛ, bi é sama nɛ nam ye nakoozodi, dáa mɛ di nenak é membok'ak nɛghu é sok mɛ di elyaal nɛ bot náá, Mbɛɛ Bhaadal mɛ di egoola ɛ ye é etsɛɛtsɛ ɛ.

8 Zɛɛb é tyaases'am, mɛ nɛ kwyɛl biyɔ djas dáa Yezu Klisto di ekwyɛl bin ɛ.

9 Gwakeka sa mɛ di ewaab nɛ Zɛɛb tɔ mendjaala mam ɛ: ye é náá, bi di nɛ mɛkwyɛla pak'en dhaa tyɛ. Da bi é di bot ɛtiibal nɛ bot ɛgu etɛp ɛnyɔɛpe.

10 Deenek, bi needi nɛ ghwyil ɛtiibal sa di ɛnyɔɛpe ɛ. Tin, bi aadi ɛ́ ààbɛ nɛ edhuud, ààbɛ
nɛ sa ɛbiyo wat dwoo Klisto aazyɛ ɛ́.
11 Beta náá, bi di nɛ mɛsa mɛ epiki e Zɛɛb di tɔ len ɛbuɛpe kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto, étɛp
ɛduwal ɛ Zɛɛb, nɛ ɛdjɛ nyɛ duma.

Mbɛɛ Bhaadal ɛpegoolaa djala dik

12 Bɔn nyɛɛg, mɛ kwyɛl ɛ bi gu náá, sa mɛ naboma nɛ ye ɛ́, ye naasa náá, Mbɛɛ Bhaadal
goolaa djala dik.
13 Deenek, esodja ee di ebaal ndjaa boo kukuma ɔ nɛ bɛdhiiti bot djas nɛ kagu nenak
náá, mɛ ɛ́ é membok ɛ etɛɛ náá, mɛ ɛ́ mot-mɛsa ɛ Klisto.
14 Dáa bɛtɛ bɔn nyɛɛg nabee mɛ é membok ɛ, bɛtɛ nɛ bot pak'ɔɔ naazɛwa ɛbwaalel ɛ lɔɔ
nɛ Ghɛŋ, bɔɔ batabela mɛghaaz mɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zɛɛb ààbɛ nɛ bwoo.
15 Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, bɛdhiiti bot pak'ɔɔ ɛpegoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto nɛ mbee lyem.
Etɛɛ náá, bɛ ɛ́ nɛ mbee egeka nɛ nam. Tin, bɛdhiiti bɔn nyɛɛg goola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto
ɛ nɛ mbɛɛ lyem.
16 Bot ɛ di egoola Mbɛɛ Bhaadal nɛ mbɛɛ lyem ɔ, bɛ goola yɛ nɛ kwyɛl djas. Etɛɛ náá, bɛ
nɛ gu náá, mɛsa mam wak ɛ́ ɛlyaal nɛ bot náá, Mbɛɛ Bhaadal mɛ di goola ɛ, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ.
17 Tin, bɛdhiiti bot goola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto ɛ nɛ mbee lyem. Ɛkwosak ɛ lɔɔ ɛ́ ɛpul, bɛ
saŋ ɛ náá, bɛ baabil mezuk mam tɔ membok.
18 Ye nakozoodi náá, egeka bɔɔ ɛ́ ɛnyɔɛpe nɛghu egeka bɔɔ àànyɔ, sa di enyɔ ɛ, ye ɛ́ náá,
Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto ɛpegoolaa. Deenek, mɛ ɛ́ nɛ mɛmyaala, mɛ aazodidi ɛ́ tɔ mɛmyaala.
19 Etɛɛ náá, mɛ nɛ gu náá, etɛp binek djas lyaal ɛ náá, Zɛɛb waatsik mɛ kɔ ɛsu ɛ mendjaala
men nɛ ghwyil ɛ Sisim ɛ Yezu Klisto di ekwyee mɛ ɛ.
20 Tin, mɛ tok nɛ ghwyil ɛdi nɛ sen dáa ye di náá, mɛ ɛ́ nɛ boo ɛbwaalel ɛ. Mos, mɛ
nakoozogwyɛ, mɛ nakoozodi nɛ tsik, duma ɛ Klisto aadi ɛ́ nɛ nam é edi djas mɛ aadi ɛ́.
21 Etɛɛ náá, ye ɛ́ bɛ mam ɔɔ, Klisto ɛ́ di tsik. Ɛ di'enek, ɛsyee moo ɛ́ mbɛɛ sa.
22 Tin, yɛ bɛ náá, ɛdi nɛ tsik ɛpesa náá mɛ sa enɛm esa ɔɔ, é di'enek, mɛ ààgu sa mɛ aasɛ́ɛ
pak ɛsyee nɛ tsik ɛ.
23 Mɛ moo ɛ́ pak bɛman, mɛ ɛpekwyɛl ɛbet tsik mɛ di nɛ yɛ'aak, étɛp mɛ needi sama nɛ
Klisto. Deenek ɛ di ɛnyɔɛpe ɛ.
24 Tin, ye ɛ́ ɛnyɔɛpe kɔ ɛsu ɛ len náá, mɛ zoodi nɛ tsik.
25 Dáa mɛ di nɛ ɛbwaalel ɛ tsik dáak ɛ, mɛ nɛ gu náá, mɛ aadidi ɛ́ sama nɛ nen étɛp mɛ
needjɛ bin mɛghaaz mɛ ɛtó sok, nɛ ɛdi ɛ tɔ mɛmyaala tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
26 Etɛɛ náá, é ghɛŋ mɛ aabula zɛdi pak'en ɛ, bi aadi ɛ́ nɛ mɛmyaala kɔ ɛsu ɛ sa Yezu Klisto
aasa nɛ nam ɛ.
27 Bi goka ɛ́ nɛ ɛkɛ dáa Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto di elɛɛ ɛ. Tin, mɛ zyɛ zɛbee bin nɛghu mɛ
di ààzyɛ ɔɔ, ye nyɔ ɛ́ náá, bi ɛ́ di ghiŋ tɔ sisim wat. Ye nyɔ ɛ́ náá, bi ɛ́ di epyet nɛ lyem wat
étɛp ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ Mbɛɛ Bhaadal.
28 Sa bi ààgwak bwoo nɛ bot ɛ mɛbhuka men. Yɛ aadi ɛ́ ndem di elyaal náá, biyɔ, bi
eezebela tsik, bɔɔ, bɛ eezewo ze. Tin, etɛp binek djas dus ɛ́ pɛ daa Zɛɛb.
29 Etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ bin ghwyil ɛsa mɛsa mɛ Klisto. Tin nyɛ naadjɛ bin mbɛɛ bhwoob
ɛdum ɛ koŋ nɛ nɛ. Yɛ ààpasik tin, nyɛ naabaadjɛ bin ghwyil ɛzuk dáa nyɛ nazuk ɛ.
30 Mena ɛpeduuka tuub wat. Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, é ghɛŋ sok mɛ nadi eduu tuub tak,
nenak mɛ baazoduu ɛ́ tuub tak wat. Mos, biyɔ ɛ́ kadi eduu tuub tak.

2

Klisto moo ɛ́ mot-mɛsa

1 Ɛgwakel ɛ len nɛ Klisto nɛ djɛ bin mɛghaaz e? Bi ààbela mɛghaaz tɔ Kwyɛl ɛ Klisto? Bi
ɛ́ tɔ ɛgwakel nɛ Sisim na Dɛɛ? Bi ɛ́ nɛ kwyɛl nɛ lyem ghoŋ nɛ bɔn bɛsɔ bin e?
2 Yɛ bɛ deenek ɔɔ, saka náá, mɛ di tɔ mɛmyaala é bɛmɛwala djas. Dika tɔ ɛgwakel pak'en.
Betka náá, elyem bin di nɛ esiiza wat, elyem bin di tɔ esa djas bi di ekwyɛl ɛsa ɛ.

3 Sa bi ààsa dhiiti sonok nɛ mbee lyem, sa bi ààsaa náá bot duwal min men. Tin, bi
goka é nɛ ɛdi tɔ mɛsila, beeka náá bɔn bɛsɔ bin eedhaa bin.
4 Deenek, sa mot ààzokwyɛɛg nyel'ɛ met, ye nyɔ ɛ náá, nyɛ baakwyɛɛg bɛdhiiti bot.
5 Dika nɛ mbɛɛ mɛfulu dáa Yezu Klisto nadi nɛ yɛ ɛ.
6 Nyɛy mot di tyee wat nɛ Zɛɛb ɔ,
nyɛ nabɛ é ààkwyɛl ɛben ɛ nyel kɔ ɛsu ɛ tak.
7 «Ààbɛ», nyɛy ɛmet naabyen etɛp djas nyɛ nadi nɛ yɛ ɛ,
étɛp ɛdi kwom.
Nyɛ nakadi é mot pak bot.
Nyɛ nabyel ɛ mot nɛ nyel epuud dáa bot djas.
8 Nyɛ naamyaal ɛdi tɔ mɛsila.
Nyɛ naalyaal ɛlooba ɛ lɛ kɛkum dwoo ɛsyee,
ɛsyee ɛ nyɛ nabemaa é mɛlaaba ɛ.
9 Dum nɛ tɛp tak ɛ Zɛɛb naben nyɛ.
Nyɛ naadjɛ nyɛ di di edhaa edi djas ɛ,
nɛ din di kɔ min djas ɛ.
10 Nyɛ nakwyɛl ɛ náá,
bot djas tɔ gwoo,
kɔ bɔs zɛnɔɔ si bɔs,
pyak mɛboŋ mɔɔ si sok bhwoob ɛ Yezu,
étɛp ɛduwal din ɛ lɛ.
11 Nyɛ nakwyɛl ɛsa deenek ɛ, étɛp bot djas neeke kɔ ɛsu ɛ duma Zɛɛb Sɛɛg náá:
«Ye é Yezu Klisto é di Ghɛŋ!»

Kaska dáa mengel kɔ ɛko ɛ bɔs

12 Bɔn nyɛɛg bam, bi nadi elooba nɛ nam é sok mɛ nadi pak'en ɛ. Ɛ di'enek, dáa mɛ kadi
mos ààbɛ pak'en ɛ, gheeleloobaka nɛ nam dhaa dáa bi naboozezyɛ nɛ ɛsesa mam pak'en
ɛ. Deenek, waka zii tɔ mɛsa étɛp ɛlyaal náá, bi é nɛ tsik, da bi ɛlyaal náá, bi nɛ kaab Zɛɛb
ɛbuɛpe.
13 Etɛɛ náá, Zɛɛb nyɛy ɛmet ɛ di edjɛ bin ghwyil, étɛp bi neesa ɛkwosak ɛ lɛ dáa nyɛ ɛmet
di ekwyɛl ɛ.
14 Saka mɛsa djas, ààlɛka, ààwaya,
15 étɛp bi needi ààliiaa nɛ yɛ ɛbiyoɛpe, bi needi bot ɛ epiki. Bi needi bɔn Zɛɛb, ààbɛ nɛ
ndjɛ tɔ sama bɛmbee ɛ bot, bot ɛ ɛbiyo kɔ ɛko ɛ bɔs'ak. Deenek, bi goka é nɛ ɛkas tɔ lɔɔ ɛ
dáa ekwyikwyen tɔ gwoo,
16 nɛ ɛgoola bɛ mɛkpa mɛ tsik. Deenek, mɛ é nɛ ghwyil ɛmyaala nɛ nen dwoo Klisto
aabula ɛ, etɛɛ náá, mɛsa mam nɛ mezuk mam nabɛ é ààbɛ e toto.
17 Yɛ kobɛ náá, ghiya yam eesee étɛp ɛkala kɔ buwa bi di edjɛ nɛ Zɛɛb, étɛp mɛsa
mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ nɛ ɔ. Yɛ sael deenek ɔɔ, mɛ aadi é nɛ mɛmyaala, mɛ aasa náá
menabɛlka djas di tɔ mɛmyaala.
18 Ye é tyee wat nɛ biyɔ, bi goka é nɛ ɛdi tɔ mɛmyaala, da bi ɛwa mɛ tɔ mɛmyaala men.

Pɔl ɛpelwom Timote bɛ nɛ Epafoolodhit pɛ daa bot ɛ Filip

19 Nɛ ɛbwaalel mɛ di nɛ yɛ nɛ Ghɛŋ Yezu ɛ. Mɛ bee ɛkɛɛ náá, mɛ moo aadhis Timote pɛ
daa lin. Etɛɛ náá, é sok nyɛ aadjɛ mɛ menduk min ɛ, mɛ aabela mɛghaaz.
20 Ye é nyɛy zodi ekɛm mɛ tɔ etɛp bam. Nyɛ é di etaala nɛ nen nɛ tsɛɛtsɛ tyee wat nɛ nam.
21 Etɛɛ náá, bɛdhiiti bot suu é ɛkoobal etɛp bɔɔ met, ààkoobal yɛ Yezu Klisto.
22 Biyɔ bɛmet nɛ gu dáa Timote nalyaal esosoob bɛ, dáa mɔn di nɛ sɛɛg ɛ. Nyɛ
naazɛkwyee mɛ tɔ mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛɛ Bhaadal.
23 Mɛ é nɛ ɛbwaalel náá, mɛ aadhis bin nwyak ɛ é sok mɛ aabee náá, etɛp bam moo é
ɛnyɔɛpe ɛ.

24 Kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ, mɛ ɛ́ nɛ ɛbwaalel náá, mɛ moo aazyɛ zɛbee bin.
25 Ɛ̀ di'enek, mɛ bee ɛ́ náá, ye ɛ́ ɛnyɔɛpe náá, mɛ bulal bin mɔn ɛ nyɛɛg'ena Epafoloodhit. Nyɛ ɛ́ mot di egyee bis nɛ nɛ tɔ mɛsa mɛ Klisto ɔ, mot bis nɛ nɛ di eduu tɔ mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɔ, mot bi nadhis mɛ nwyak étɛp nyɛ neezɛkwyee mɛ tɔ mɛsa mɛ nadi esa ɛ.
26 Nyɛ nadi ɛ́ nɛ gwyes ɛbaabee biyɔ djas. Deenek, nyɛ naadyeebatuŋ é sok nyɛ nagu náá, bi naagwak náá, nyɛ nadi ebɛ ɛ.
27 Nyɛ naadyeebabɛ, kunaa-kuna nɛ ɛsyee. Tin, Zɛɛb naagek nyɛ ghoŋ, ààkoobɛ nɛ nyɛy nyɛ ɛmet, ye ɛ́ dɔɔ nɛ mam, étɛp mɛ needi aadi nɛ boo ghoŋ tɔ lyem.
28 Dum nɛ tɛp tak ɛ mɛ di edhis bin nwyak ghaal-ghaal, étɛp bi neemyaala é sok bi aaboma ɛ. Ɛ̀tɛp mɛ needi ààbaadi nɛ ghoŋ tɔ lyem.
29 Deenek, myaalka nyɛ nɛ boo mɛmyaala djas, dáa mɔn ɛ nyɛɛg'en tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Ghɛŋ. Bi goka ɛ́ nɛ ɛdi nɛ lyem nɛ mbi binɔk bot,
30 etɛɛ náá, nyɛ nabɛ ɛ́ nyɛ naawaagwyɛ étɛp mɛsa ɛ Klisto. Nyɛ naaka nyel étɛp ɛzɛkwyee mɛ tɔ mɛsa mɛ bi nadi ààbɛ nɛ ghwyil ɛzɛkwyee mɛ biyɔ bɛmet ɛ.

3

Pɔl zowa ɛbwaalel ɛ lɛ ɛ nɛ Yezu

1 Nenak, bɔn nyɛɛg bam dika nɛ mɛmyaala tɔ ɛgwakel ɛ len nɛ Ghɛŋ. Yɛ bɛ náá, mɛ ɛpebasal ɛlɛɛ bin sa mɛ nazekwyal ɔɔ, ye ɛ́ étɛp ɛbaal ɛ bin.
2 Dika ɛtsetaɛpe nɛ bot ɛ di esa ɛbiyo ɔ. Bot binɔk ɛ́ bɛghil ɛ beka, bɛ bee beka ɛ dáa boo sonok!
3 Ghuna, ye ɛ́ menabɛlka ɛ́ di nɛ tɛtɛ beka, etɛɛ náá, mena ɛpesaka mɛsa mɛ Zɛɛb tɔ Sisim yɛ. Menaka ɛ́ nɛ mɛmyaala étɛp ɛdi ɛ sama nɛ Yezu Klisto. Mena ààwaka ɛbwaalel ɛ lena kɔ esa ee bot ɛ bɔs di esa ɛ.
4 Mam pe ɛ́ nɛ ghwyil ɛ diig bet kɔ ɛsu ɛ embi bɛmɛsa mɛ bot ɛ bɔs di esa ɛ.
Mɛ aadi ɛ́ nɛ boo gham ɛsa yɛ dhaa bɔɔ.
5 Mɛ naniigelaa beka ɛ, mɛlu mɛtɛn nɛ elɛl bhis ɛbyel ɛ lam. Mɛ ɛ́ mot kyee dik Yisalaɛl, mot mbyak ɛ Bɛɛzamɛ. Lii'am ɛ́ ebhele, mɛ nabyel ɛ tɔ mɔ bot ɛ mbyak ebhele. Mɛ nadi eduwal etsi eYuda dáa tɛtɛ Falizyɛ.
6 Mɛ nadi ɛ́ nɛ zii dhaa tyɛ, é sok mɛ nadi etiig bot ɛ nadi edum koŋ nɛ Klisto ɔ. Dum nɛ tsik epiki nakwyalaa tɔ mɛkana mɛ etsi ɛ, mɛ nadi ɛ́ ààbɛ nɛ ndjɛ.
7 Tin, sa mɛ nadi ebee náá ye ɛ́ ɛnyɔɛpe nɛ nam ɛ, mɛ kabee yɛ mos ɛ é mis toto kɔ ɛsu ɛ Klisto.
8 Esa djas mɛ nazesa ɛ, mɛ kabee yɛ é mis mɛ toto, kɔ ɛsu ɛ sa di nɛ boo mɛtaŋ dhaa esonok djas ɛ. Sa tak ɛ́ ɛgu ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'am. Dum nɛ nɛ, mɛ eezekat ɛsa esonok djas. Ɛ̀tɛp ɛdi ɛ sama nɛ Klisto ɛ, mɛ kabee esonok binek djas ɛ dáa eput esonok di egoka nɛ ɛmwasaa kɔ ɛkwyiid ɛ.
9 Ɛ̀tɛp mɛ needi sama nɛ nɛ ɛnyɔɛpe, mɛ ààkakwyɛɛg nyel'am met. Mɛ tokapɛ mot epiki kɔ ɛsu ɛduwal etsi. Mɛ ɛ́ mot epiki etɛɛ náá, mɛ ɛpedum koŋ nɛ Klisto mot di mot epiki ɔ. Mbi yenek epiki dus ɛ́ nɛ Zɛɛb. Nyɛ ɛ́ di esa náá, mot di piki kɔ ɛsu ɛ ɛdum koŋ nɛ nɛ.
10 Sa djas mɛ di ekwyɛl ɛ, ye ɛ́ náá, mɛ gu Klisto nɛ mɛbwala mɛ yii ɛgom bhis ɛsyee, nɛ ɛzuk sama nɛ nɛ, nɛ ɛbaagwyɛ sama nɛ nɛ.
11 Mɛ ɛ́ nɛ ɛbwaalel náá, mam pe aagomlaa pak myoŋ.

Tɛtɛ mɛpek mɛ ɛsum ɛkaab étɛp ɛbela efute

12 Mɛ ààpake náá, mɛ eezebela efute mɛ di esaŋ ɛ, nɛghu mɛ ɛ́ mot di egu etɛp djas ɔ. Tin, mɛ dinaa tɔ ɛsum ɛ kaab étɛp ɛbela efute, etɛɛ náá, Yezu Klisto eezewa mɛ tɔ ze yɛ.
13 «Ààbɛ» bɔn nyɛɛg, mɛ ààbee náá, mɛ eezebela efute tak. Tin, esok mɛ di esa dhiiti sonok ɛ. Mɛ kadjoak ɛ pɛ sok, ààkadjoak pɛ bhis koŋ'am. Ɛ̀ di'enek, mɛ dyeebasa mɛghaaz ɛ étɛp ɛdu etɛp di pɛ sok ɛ.

14 Deenek, mɛ dyeebasum kaab ɛ étɛp mɛ neebela efute ee Zɛɛb. Ye é sa Zɛɛb nakwom
mɛ ɛ, é sok nyɛ nadjóo mɛ dum nɛ sa Yezu Klisto nasa kɔ ɛsu ɛ lam ɛ.
15 Menabɛlka djas bot dinaa mena eezepyetka tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, mena goka é nɛ
ɛsiiza deenek. Tin, mena ààbaadika nɛ dhiiti egeka e sis ɔɔ, Zɛɛb ɛ waalyaal dáa mena di
egoka nɛ ɛsa ɛ.
16 Ye nakozoodi dáa, dhjoogheeduka ze Zɛɛb nalyaal mena ɛ, yii bot di boozezyɛ nɛ
ɛduka dɔɔ nɛ mos ɛ.
17 Bɔn nyɛɛg, biyɔ djas duka mɛfulu mam. Deenek, bi goka é nɛ ɛdu mɛfulu mɛ bot ɛ
dinaa, bɛ ɛpedu mɛfulu ee bɛ nabaŋa pɛ daa les ɛ.
18 Mɛ nɛ dyeebalɛɛ bin yɛ ngwyis. Nenak yak, mɛ ɛpebaabasal nɛ meŋal é mis: Ye é nɛ
mbula bot di ekakɛ mos dáa bot ɛ swaka mezuk ɛ Klisto é mɛlaaba.
19 Bɛ aaswaala ɛ, bɛ eezewo ze, etɛɛ náá, zɛɛb ɔɔ é mɔ. E di'enek, bɛ nɛ myaala nɛ esa
esyen bɛ di esa ɛ. Tɔ esimza bɔɔ, ye é esa e bɔs.
20 Yɛ kabɛ menabɛlka ɔ, menaka é bɔn Zɛɛb. Dum nɛ tɛp tak ɛ, mena dika ebhwood
Mɛtsik bot'enaka, Ghɛŋ Yezu Klisto.
21 Deenek, nyɛ waaswola mbee nyel ee bot dika nɛ yɛ'aak, étɛp ye neenɔŋel nɛ nyel'ɛ di
nɛ duma ɛ. Tin, nyɛ aasa yɛ ɛ nɛ ghwyil di sa náá, esonok djas looba nɛ nɛ ɛ.

4

Mɛlyo nɛ mɛtiŋ

1 Bɔn nyɛɛg bam, biyɔ bot ɛ mɛ di ekwyɛl ɛbaabee ɔ, biyɔ é di esa náá, bum lyem'am di
tɔ mɛmyaala, biyɔ é di kɔtɔ duu'am. Deenek, bɔn nyɛɛg bam, dika sosoob tɔ ɛgwakel nɛ
Ghɛŋ.
2 Wɔy Evodhi nɛ Syntis, mɛ ɛpedjaala nɛ nen, dika tɔ ɛgwakel pak'en sama nɛ Ghɛŋ.
3 Dɔɔ nɛ wɔy, mot di sosoob tɔ ɛsa mɛsa lɔɔg wat nɛ nam ɔ, mɛ ɛpewaab nɛ nɔ náá, wɔ
kwyee boa ba binɔk. Etɛɛ náá, bɛ naadyeebasa mɛghaaz é ɛkwyee tɔ mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛ
Bhaadal. Ye é tyee wat nɛ Kelemɔ nɛ bɛdhiiti bot ɛ mɛsa, yii min mɔɔ di tɔ mɛkana mɛ tsik
ɛ.
4 Dika tɔ mɛmyaala e mɛwala djas kɔ ɛsu ɛgwakel ɛ len nɛ Ghɛŋ. Mɛ ɛpebaabasal náá,
dika nɛ mɛmyaala.
5 Beta náá, bot bee enɛm esa bin, etɛɛ náá, ɛbula Ghɛŋ eezekuna.
6 Nàbemka ba nɛ dhiiti sonok, ye nakoozodi dáa. Ye goka é náá, bi djaala, nɛ ɛduwal
zɛnɔɔ ɛbulal bhɔɔ dum nɛ esonok djas bi di ewaab nɛ Zɛɛb e mɛwala djas ɛ.
7 Beta náá, egwyem e Zɛɛb di edhaa etsoŋ djas ɛ, baal elyem bin nɛ ɛbaal esimza bin tɔ
ɛgwakel nɛ Yezu Klisto.
8 Deenek, nɛ bɔn nyɛɛg bam, waka lyem tɔ sa djas di enyɔ ɛ, nɛ sa djas di egoka nɛ
ɛkwyɛlaa ɛ. Bi goka é nɛ ɛwa lyem tɔ sa djas di tsɛɛtsɛ ɛ, sa di egoka nɛ duu ɛ, sa djas di
piki ɛ, sa djas di dɛɛ ɛ. Deenek, bi goka é nɛ ɛwa esiiza bin tɔ esa djas di egoka nɛ ɛduwal
nɛghu ɛwa lyem.
9 Waka, esa djas ee bi nadjek nɛ nam ɛ, nɛ esa djas bi nagwak nɛ nam, zɛnɔɔ esa djas bi
nabee mɛ esa ɛ, waka yɛ tɔ mɛsa. Tɔ etɛp binek djas, beta náá, Zɛɛb mot di nɛ egwyem ɔ,
di nɛ nen sama.

Pɔl ɛpeghaapɛɛ bot ɛ ghaada Filip

10 Mɛ dyeebagwak mɛmyaala ɛbuɛpe kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ etɛɛ náá, bi eelyaal mɛ lyaala sis
kwyɛl bi di nɛ yɛ nɛ nam ɛ. Mɛ ààpake deenek etɛɛ náá, bi ààkataala mɛ. Tin, ye é náá, bi
nabɛ é ààbela mɔɔ ɛpɛɛd ɛwala ee lyaal mɛ kwyɛl tak.
11 Tin, mɛ ààlii deenek etɛɛ náá, mɛ é tɔ ɛsɛɛga. Bela náá, mɛ naadjek dáa mot di egoka
nɛ ɛmyaala nɛ sa nyɛ zodi nɛ yɛ ɛ.

12 Mɛ nɛ gu dáa mɛ di egoka nɛ ɛdi tɔ edjel nɛghu tɔ mɛnyɔ ɛ. Mɛ naadjek mɛpek mɛ ɛdi
tɔ mɛmyaala é mɛwala djas ye nakoozodi náá, mɛ é nɛ za nɛghu mɛ é nɛ djil. Ye nakoozodi
náá, mɛ é tɔ mɛvu nɛghu tɔ ɛsɛɛga.
13 Tin, mɛ é nɛ ghwyil ɛsa esa binek djas etɛɛ náá, Klisto ɛpedjɛ mɛ ghwyil.
14 Deenek, bi naasa ɛnyɔɛpe é sok bi nadi egek mɛ ghoŋ kɔ ɛsu ɛ mezuk mam ɛ.
15 Biyɔ bot ɛ ghaada Filip, bi nɛ gu biyɔ bɛmet náá, é ghɛŋ mɛ nadus kɔ ghaada
Masedwan ɛ, é sok mɛ nakan ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ, bi nabɛ é sim zɛɛga ndjaa mendjaala
mɛ wat nakwyee mɛ ɔ.
16 Ɛ sok mɛ nadi tɔ ghaada Tesalonik ɛ, ye nabɛ é bi naadhis mɛ sa djas mɛ nadi nɛ gwyes
tak ɛ.
17 Ye tok náá, mɛ saŋ ɛ náá, bi gheedhis-dhis mɛtom. Tin, mɛ kwyɛl ɛ náá, Zɛɛb sa bin
enɛm kɔ ɛsu ɛ sa bi nadjɛ mɛ ɛ.
18 Mɛ naabela esa djas ee bi nadhis mɛ ɛ. Mɛ tokapɛ nɛ gwyes dhiiti sonok, etɛɛ náá, mɛ
naazebela yɛ é mɛmbɔ mɛ Epafoloodhit. Tin, esa ee bi dhis mɛ ɛ, ye é dáa ɛtom na mbɛɛ
mɛnuub, ye é buwa Zɛɛb di emyaala yɛ ɛ, buwa nyɛ di ekwyɛl ɛ.
19 Zɛɛb'am ɛ waadjɛ bin esa djas ee bi aadi nɛ gwyes tak ɛ, tɔ duma mɛvu mɛ nyɛ di nɛ
yɛ, kɔ ɛsu ɛ ɛgwakel ɛ len nɛ Yezu Klisto.
20 Beta náá, duma di nɛ Zɛɛb Sɛɛg'es kɔm-kɔm sii nɛ kɔm! Amɛn.

Mɛswosel mɛ mɛsik

21 Swoska bot djas ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ nɛ din ɛ Yezu Klisto. Bɔn nyɛɛg bin, bot ɛ bis
nɛ bɛ nɔɔ di ɔ, bɛ eeswos bin.
22 Ekeletyɛ djas eeswos bin, daŋ-daŋ ɛ bot é di esa mɛsa tɔ ndjaa boo mɛkoozi Sezaad ɔ.
23 Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ ɛ Ghɛŋ Yezu Klisto nɛ Sisim Zɛɛb di nɛ biyɔ djas.

Mɛkana ɛ Pɔl, pɛ daa bot ɛ ghaada Kolɔs Ɛniel

Ghaada Kolɔs ɛ ghaada di pɛ ɛsila dwoo kyee dik Azi Minɛɛd, di edjóoaa mos Tuulki'ak. Deenek, Pɔl nabɛ é aakɛbee bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada yenek. Mot nakus yɛ ɔ, ye nabɛ é Epafalas, ngɔt tɔ sama bɔn nyɛɛg bɛ nɛ bɛ nɔɔ di sa mɛsa ɔ (1.7; 4.12).

Pɔl nagwak náá, bot ɛ ɛpekɔɔ ekeletyɛ tɔ ndjaa Zɛɛb ghaada yenek. Ɛ sok bot binɔk nadi elyo bot ɛ, ye nabɛ é ààdi tyee wat nɛ mɛlyo mɛ Mbɛɛ Bhaadal ee bot ɛ lwoma nalyo é mɛkɛn ɛ. Bɛ ɛpelɛɛ nɛ bot ɛ ghaada Kolɔs náá, bɛ du mɛtiŋ mɔɔ namwa, nɛ baasa náá, bɛ djaala nɛ membi mɛbwala di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ. Pɔl é membok, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛte ko. Nyɛ bookwyal mɛkana nɛ bot ɛ Kolɔs.

Mɛkana menek nɛ bot ɛ Kolɔs ɛ, Pɔl nadi elyaal bot «mot Klisto di ɛ!» Ye kwyɛl ɛ lɛɛ náá, mot Zɛɛb nazesée nɛ ɛlwom étɛp ɛtsik ɛ bot ɔ. Pɛ Kolɔs bot nɛ gwak bwoo nɛ esa e mɛbwala bɛ di ààbee ɛ, ee di náá, ye é nɛ ghwyil mɛbwala di kɔ bɔs ɛ. Ghuna, *Klisto nɛ bwala dhaa nwyak tak*. Eghɛŋ Yezu Klisto nagwyɛ kɔ mɛlaaba ɛ, nyɛ naasa náá, eghwyil e mɛbwala di kɔ bɔs ɛ, lik nɛ syen. Eghɛŋ nyɛ nadjɛ tsik nɛ mɔn'ɛ Klisto, Zɛɛb naadis eghwyil mɛbwala djas di kɔ bɔs ɛ. Ye é etɛp tak ɛ Zɛɛb nasa náá, Klisto di lo mɛsɔ mɛ zɛɛga ndjaa mendjaala. Zɛɛga ndjaa mendjaala é dáa nyel ɛ Klisto, da ekyes ɛ kadi é ekeletyɛ zɛɛga tak. Ye é nyɛy é di Kukuma e bot djas zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ mot di edjɛ bot tsik na bes tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb. Tin, tɔ ɛduwa Zɛɛb ɛ lɔɔ, bot é zedum koŋ nɛ Zɛɛb bɛ eebela di tɔ ɛsyee nɛ ɛgom ɛ Klisto. Deenek, bɛ moo é bot é na bes.

Tɔ pes mɛkɛn e mɛkana mak, ɛlaŋel 1.1—2.5, bi é waabee dhiiti djeeb di eduwal *Klisto dáa Ghɛŋ bhwak* nɛ yii zɛɛga ndjaa mendjaala. Bi é baabee tɔ ɛlaŋel 1.15-20. Ɛsok nɛ bot neebela djeeb yenek, ye é nɛ mendjaala dum nɛ bot ɛ ghaada Kolɔs. Bi é aabela ye é tɔ ɛlaŋel 1.3-14. Bhis djeeb tak, Pɔl ɛpebaŋa mɛsa mɛ dum nɛ zɛɛga ndjaa mendjaala. Bi ɛ aabela ye é tɔ ɛlaŋel 1.24—2.5.

Bhis tak, mot nakwyal mɛkana ɔ, ɛpelɛɛ nɛ ekeletyɛ Kolɔs náá, bɛ é kobaka, 2.6-23. Sa bɛ ààgwak bot é di elyo bot embee mɛlyo ɔ. Bɛ goka é nɛ ɛdi tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb bɛ nabela ɛ.

Ɛtɛp ɛsilal, mɛkana ɛpedjɛ mɛlyo étɛp mot needi nɛ mbɛɛ mɛfulu tɔ zɛɛga bot, tɔ mɛbyel, dɔɔ nɛ kɔ ɛko ɛ bɔs, 3.1—4.6.

Mɛkana tak kɛsik é nɛ bɛmɛswosel (4.7-18).

Mɛkpa mɛ di tɔ mɛkana kakyeeda nɛ bot ɛ ghaada Kolɔs ɛ, dinaa dɔɔ nɛ mos ɛ mɛtaŋ. Klisto eepɛk bot ɛ bɔs si ghwyil ɛ bot ɛ mɛbhuka. Nyɛ eebaapɛk bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala nɛ sa nadi ebɛk bɛ ɛ, nɛ sa di esa náá, bɛ zyala ɛ.

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, mot-lwoma ɛ Yezu Klisto tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb, nɛ mɔn ɛ nyɛɛg'ena Timote.

2 Bis kwyal mɛkana mak ɛ, étɛp bɔn Zɛɛb di pɛ tɔ ghaada Kolɔs ɔ, bɔn nyɛɛg bina bot ɛ di sosoob tɔ ɛgwakel nɛ Klisto. Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'ena djɛ bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem.

Ɛbulal ɛ bhɔɔ nɛ Zɛɛb

3 Mɛlu djas bis nɛ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb, Sɛɛg ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto, é sok bis di edjaala etɛp'en ɛ.

4 Etɛɛ náá, bis naagwak bot elii kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Yezu Klisto, zɛnɔɔ kwyɛl bi di nɛ yɛ nɛ bot djas zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ.

5 Bi sa deenek ɛ, etɛɛ náá, bi é nɛ ɛbwaalel náá, bi é waabela sa Zɛɛb nazekoobal bin yɛ pɛ tɔ gwoo ɛ. Eghɛŋ bi nagwak Mbɛɛ Bhaadal, ee di mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ ɛ, bi naagwak bot elii kɔ ɛsu ɛ etɛp binek.

6 Mbɛɛ Bhaadal tak naakɛ kɔ ɛko ɛ bɔs djas. Mbɛɛ Bhaadal tak nabɛ ɛ́, ye naakan ɛdjɛ
bhum edi djas. Ye ɛ́ tyee wat dáa ye nasael pɛ yebɔ dwoo mɛkɛn «tɔɔ» ɛ. Ye nabɛ ɛ́, é sok
bɛ nagoola bin enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb ɛ. Tin, ye nabɛ ɛ́ bi naagwak nɛ ɛgu náá, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ
náá, Zɛɛb ɛpelyaal enɛm nɛ embɛɛ bɛ djas nɛ bot.
7 Ye ɛ́ Epafalas, mɔn nyɛɛg'es bis di ekwyɛl ɔ, mot bis nɛ bɛ nɔɔ di esa mɛsa ɔ, nyɛ ɛ́ nadjɛ
bin mɛlyo menek. Nyɛ ɛpesa mɛsa étɛp'en dáa mot esosoob tɔ mɛsa ɛ Klisto.
8 Nyɛ eesa náá, bis gu dáa Sisim na Dɛɛ di esa náá, bis kwyɛl bɔn bɛsɔ bina tɔ ɛdum ɛ
koŋ nɛ Zɛɛb.
9 Ye ɛ́ étɛp tak ɛ bis di ààkat ɛdjaala etɛp'en, kana ɛlu ɛ bis nagwak tɛp'en eliiaa ɛ. Bis
ɛpedjaala nɛ Zɛɛb náá, nyɛ lyaal bin ɛkwosak ɛ lɛ ɛnyɔɛpe, kɔ ɛsu etsoŋ nɛ mɛtselal mɛ
Sisim'ɛ di edjɛ ɛ.
10 Bis djaala Zɛɛb ɛ etɛɛ náá, bi neekɛ dáa nyɛ di ekwyɛl ɛ, nɛ ɛsesa mɛsa dáa nyɛ di
ekwyɛl ɛ. Nyɛ waamyaala nɛ enɛm esa djas ee bi aadi esesa ɛ. Deenek, bi ɛ́ waatɔ́ sok tɔ
ɛgu etɛp Zɛɛb ɛnyɔɛpe.
11 Bis ɛ́ ɛpebaadjaala nɛ Zɛɛb náá, nɛ ghwyil'ɛ di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ, nyɛ djɛ bin mɛghaaz étɛp
bi needjisal etɛp djas nɛ ɛmaad ɛ́ lyem. Nɛ mɛmyaala djas,
12 bulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb Sɛɛg. Ye ɛ́ nyɛy ɛ́ nasa náá, bi di bot aabela mɛvu mɛ nyɛ nakɛk
ɛ. Ye ɛ́ étɛp bi needi bot bɛ tɔ ɛyoŋ ɛ mɛkas.
13 Tsɛɛtsɛ nyɛ naapɛk mena si bhel mɛbwala mɛ Satan di tɔ ghooghom ɛ, étɛp ɛtɔ́ nɛ nena
tɔ ɛyoŋ ɛ mɔn'ɛ nyɛ di ekwyɛl ɔ.
14 Ye ɛ́ dum nɛ mɔn'ɛ tak ɛ, nyɛ napɛk mena tɔ ɛbiyo, ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ mesyem mena
napelaa.

Mɛdjeeb mɛ ɛdjɛ duu nɛ Klisto, nyɛy mot di Ghɛŋ bhwak djas ɔ

15 Klisto ɛ́ mbaŋa-mbaŋa ɛ Zɛɛb,
mot di ààbeaa ɛ.
Nyɛ ɛ́ mɔn'ɛ mɛgwyak,
nyɛ boo-mot nɛ esa djas nakusaa ɛ.
16 Ye ɛ́ nɛ nɛ ɛ Zɛɛb nakus esa djas:
esa ee di pɛ tɔ gwoo nɛ yii di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ,
esa ee di ebeeaa nɛ mis nɛ esa di ààbeeaa nɛ mis ɛ,
esisim nɛ ekukuma esisim,
bɛ mɛkoozi mɛ esisim nɛ bɛ mɛbwala.
Ye ɛ́ nɛ Klisto ɛ, esonok djas nakusaa, ye nakusaa ɛ, kɔ ɛsu ɛ lɛ.
17 Ɛsok nɛ esonok djas nɛ kusel,
nyɛ nadi ɛ́ nyɛ moo tak.
Ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ,
esa e bhwak djas di ekɛ ɛnyɔɛpe.
18 Ye ɛ́ nyɛy ɛ di eedjɛɛd zɛɛga ndjaa mendjaala dáa lo mot di edjɛɛd nyel ɛ.
Ye ɛ́ nyɛ ɛ́ di ɛsuk ɛ tsik.
Nyɛ ɛ́ mot mɛkɛn Zɛɛb nalel ɛgomal pak bot ɛ nazegwyɛ ɔ,
étɛp nyɛ neekɔk kɔ esonok djas.
19 Zɛɛb nabɛ ɛ́ nyɛ eemyam nɛ tsɛɛtsɛ náá,
mɛbwala mɛ djas di tɔ mɔn'ɛ.
20 Ye ɛ́ dum nɛ nɛ ɛ Zɛɛb namyaal ɛbulal kwyɛl'ɛ tɔ esonok djas.
Ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ ghiya mɔn'ɛ nasee kɔ mɛlaaba ɛ,
nyɛ nadjɛ egwyem étɛp bhwak djas,
ye nakoozodi kɔ ɛko ɛ bɔs nɛghu pɛ tɔ gwoo.
21 Eghɛŋ sok, biyɔ pe nadi ɛ́ ɛtsetaɛpe nɛ Zɛɛb, bi nadi ɛ́ bot ɛ mɛbhuka mɛ kɔ ɛsu ɛbiyo
bi nadi egek ɛsa ɛ, nɛ yii bi nasa ɛ.

22 Tin, nenak Zɛɛb eesa náá, ɛgwakel bula pak biyɔ nɛ nɛ. Ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ ɛsyee ɛ mɔn'ɛ, mot
naka nyel'ɛ buwa etɛɛ náá, bi needi bot ɛ dɛɛ é mis Zɛɛb, bot ɛ di ààbɛ nɛ ndjɛ, ààkobɛ-bɛak
nɛ ɛtɔn ɛ wat.
23 Tin, bi ɛ́ goka nɛ ɛdi tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb di náá, ye pyet ɛ kɔ epap
na lyel-lyel ɛ. Deenek, sa mot ààbet náá, bi di ɛtsetaɛpe nɛ ɛbwaalel ɛ len ee bi nabela tɔ
ɛgwak Mbɛɛ Bhaadal ɛ. Ye ɛ́ sa nagoolaa kɔ ɛko ɛ bɔs djas ɛ. Ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ mam Pɔl mɛ
moo mos mot-mɛsa ɛ Zɛɛb.

Pɔl ɛpesa mɛsa étɛp enɛm e bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala

24 Mɛ moo nenak ɛ́ nɛ mɛmyaala étɛp mezuk mɛ mɛ zezuk étɛp'en ɛ. Dáa Klisto nazuk ɛ,
nyel'am pe ɛ́ tɔ mezuk étɛp zɛɛga ndjaa mendjaala. Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́ náá, mɛ eemyaal ɛzuk
kɔ ɛsu ɛ nyel ɛ Klisto. Mɛ zuk deenek ɔɔ, ye ɛ́ étɛp ɛkɛl yam bim mezuk kɔ mezuk mɛ.
25 Mɛ moo mos ɛ́ mot-mɛsa mɛ zɛɛga ndjaa mendjaala. Zɛɛb nalwom mɛ ɛ étɛp ɛgoola
mɛpka mɛ ɛnyɔɛpe.
26 Mɛpka mɛ tak ɛ́, mɛpka mɛ nyɛ naloosyel ebhokak nɛ bot ɛ bhwak djas ɛ. Nenak, nyɛ
eelyaal yɛ nɛ bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ.
27 Etɛɛ náá, Zɛɛb nadi ekwyɛl náá, bɛ gu mbɛɛ sa nadi syela ɛ, esa ee nakobelaa étɛp bot
ɛ mbyak'ɛ ɛ. Beeka sa sɔ tak e: Klisto ɛ́ tɔ len, nyɛ ɛpedjɛ bin ɛbwaalel náá, bi ɛ́ waabela
yebɔ ɛkɛɛ tɔ duma ɛ Zɛɛb.
28 Tin, bis ɛpegoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto nɛ bot djas. Bis ɛpedul mɛlɔ nɛ ɛlyo mot nɛ
mot nɛ etsoŋ djas, étɛp mot nɛ mot neewoozal tɔ tsik Sisim, tɔ ɛgwakel bɛ nɛ Klisto.
29 Ye ɛ́ etɛp tak ɛ, mɛ di esa mɛsa mɛ na lyel-lyel. Mɛ ɛpewa zii nɛ ghwyil ɛ Klisto di esa
mɛsa tɔ lam nɛ mɛbwala mɛ djas.

2

1 Mɛ kwyɛl ɛ bi gu tuub mɛ di eduu kɔ ɛsu ɛ len ɛ, étɛp ekeletyɛ ghaada Laodhise zɛnɔɔ
bɛdhiiti ekeletyɛ di ààgu mɛ ɔ.
2 Mɛ ɛpelyel bham étɛp ɛdjɛ bin mɛghaaz, étɛp bi neekwyɛla pak'en nɛ lyem wat. Mɛ
baakwyɛl pe ɛ, bi gu ɛnyɔɛpe esa nadi syela ee Zɛɛb tel mena kɔ ɛsu ɛ Klisto ɛ, étɛp bi needi
bɛkum ɛ bot kɔ ɛsu ɛ tak.
3 Mɛvu mɛ etsoŋ djas, nɛ yii ɛgu ɛ etɛp e syeela ɛ́ tɔ lɛ.
4 Mɛ lɛɛ bin etɛp bak ɛ, ekaab náá, bot ɛzɛkɛkɔp bin nɛ elɛŋ etsal.
5 Ye nakoozodi náá, mɛ ɛ́ ɛtsetaɛpe nɛ nen tɔ epuud, tin, mɛ ɛ́ e ngwoob'en tɔ Sisim. Mɛ
ɛ́ nɛ mɛmyaala dáa mɛ di ebee bin tɔ ɛgwakel ɛnyɔɛpe nɛ dáa bi di epyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ
Klisto ɛ.

Klisto ɛ́ mot di edjɛ tsik ɔ

6 Deenek, dáa di náá, bi eezemyaal Yezu Klisto dáa Ghɛŋ ɛ, kɛka tɔ ɛgwakel nɛ nɛ.
7 Pyetka tɔ lɛ dáa ekaŋal e le di epyet tɔ bɔs ɛ, da bi ɛ dil tsik'en djas kɔ lɛ. Dika ghiŋ tɔ
ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, dáa bɛ nalyo bin ɛ, da bi ɛ́ gheebubulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb.
8 Bi ɛkobaka, sa mot ààkɔp bin nɛ elɛŋ e etsal, etsoŋ e bot ɛ bɔs ààval dhiiti sonok. Ye ɛ́
elɛŋ etsal di ebela ɛsuk tɔ etɛp e bot ɛ bɔs ɛ, tɔ embee sisim di edhek bot ɛ bɔs ɛ. Yɛ ààbela
ɛsuk tɔ ghwyil ɛ Klisto.
9 Etɛɛ náá, sa djas di tɔ Zɛɛb ɛ, yɛ eezebe di tɔ nyel ɛ Klisto. Ye ɛ́ «tɔɔɔ» tɔ lɛ.
10 Ye ɛ́ nɛ nɛ ɛ, bi nabela esa djas. Nyɛy ɛ́ mot di ekɔk kɔ ekukuma djas nɛ bɛmɛbwala
djas ɔ.
11 Dáa bi moo tɔ ɛgwakel nɛ Klisto ɛ, Zɛɛb eewa geka tɔ len. Geka tak ɛ́ ɛni ɛ beka, ye tok
beka epuud bot ɛ bɔs di esa ɛ. Tin, ye ɛ́ beka di edus pɛ dáa Klisto ɛ, étɛp ɛpɛk mena tɔ nyel
epuud e syem ee bot di nɛ yɛ'aak.
12 Etɛɛ náá, é ghɛŋ bi naduwa Zɛɛb ɛ, bi nabɛ ɛ́ bi eedelaa sama nɛ Klisto. Tin, biyɔ pe,
bi naabaagom sama nɛ nɛ, etɛɛ náá, bi naadum koŋ nɛ mɛbwala mɛ Zɛɛb, mot nagomal
Klisto pak bot ɛ nazegwyɛ ɔ.

13 Eghɛŋ sok, bi nadi ɛ́ bi naazegwyɛ ɛsyee ɛ sisim kɔ ɛsu mesyem men, etɛɛ náá, bi nabɛ ɛ́ ààniigelaa beka di edus pɛ daa Zɛɛb ɛ. Tin, Zɛɛb eedjɛ bin tsik sama nɛ Klisto, nyɛ eepel mesyem menaka djas.
14 Etɛɛ náá, nyɛ naazenyaa mɛkana mɛ nakwyalaa étɛp ɛkwyesal mena ndjɛ sɔs ɛ. Mɛkana mɛ tak nabɛ ɛ́ ààbɛ nɛ tɛtɛ ɛgwakel nɛ nena kɔ ɛsu ɛ mɛtiŋ nawaa tɔ tak ɛ. Zɛɛb naazewaaz yɛ, é bema bɛ nabem Yezu nɛ yɛ é mɛlaaba ɛ.
15 Eghɛŋ Yezu nagwyɛ kɔ mɛlaaba ɛ, ye nabɛ ɛ́, nyɛ naadis ghwyil mɛbwala mɛ nadi pɛ tɔ embee esisim nɛ ekukuma bɔɔ ɛ. Deenek, Zɛɛb naadhusal bɛ é mis mɛ bot, étɛp ɛswobela eghɛŋ mɔn'ɛ.
16 Ɛ̀ di'enek, sa bi ààbet náá, mot pɛ́ɛ bin kɔ ɛsu ɛ edee e dek, nɛghu mɛnyok mɛ bi edɛ ɛ. Sa bɛ ààkopɛ́ɛ bin pɛ́ɛak kɔ ɛsu ɛ mɛbyoŋ: mɛbyoŋ mɛ ngɔn na bes, nɛghu mɛbyoŋ mɛ dwoo sabha.
17 Etsi binek djas lyaal ɛ, esa ee aaboosael ɛ. Ɛ̀ dwoo pan mos, etɛp e tsɛɛtsɛ tak nyen ɛ́ tɔ Klisto.
18 Sa bi aabet náá, bot ɛ mɛdhyaaz pɛ ɛko bhimis pɛ si di eduwal efofop ɔ sa náá, bi su efute bi di egoka nɛ ɛbela ɛ. Bɛ nɛ dyeebaghɛɛ mɛnyel dum nɛ etɛp bɛ di ebee tɔ mɛdhyam ɛ. Mbi bot binɔk nɛ bin mɛnyel mɔɔ é toto, etɛɛ náá, ye ɛ́ esiiza bot ɛ bɔs.
19 Bɛ tokapɛ sama nɛ Klisto mot di kukuma yɔbɔ ɔ. Ye ɛ́ nyɛy ɛ́ di dáa lo, bot ɛ di dum koŋ nɛ nɛ ɔ kadi ɛ́ dáa epuud nɛ mɛtii mɛ nyel'ɛ. Ɛ̀ di'enek, bɔɔ djas ɛ́ ebomela é di wat é wyee dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ.
20 Bi naazegwyɛ sama nɛ Klisto étɛp bi needi pɛka si ghwyil embee esisim di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ. Deenek, «haa» étɛp yé bi di dáa bot ɛ́ di si bhel esa bɔs'ak? Bi ɛpemyaal náá, bot besal bin náá, bi myaal mbi mɛtiŋ mak:
21 «Sa waadɛ yak mbi sonok», «Sa waabowal yak mbi sonok», nɛghu «Ààmɛt-mɛtak!»
22 Esonok binek djas waapulel bhis bɛ aabe yɛ ɛ! Yenek djas ɛ́, mɛtiŋ nɛ mɛlyo mɛ bot ɛ bɔs di ekus ɛ.
23 Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, mɛtiŋ menek ɛpenɔŋel nɛ mɛlyo mɛ etsoŋ, etɛɛ náá, ye ɛ́ mɛsa mɛ etsi bɛbhaab, ɛdi ɛ́ tɔ mɛsila, da gel mɛnyel mɔɔ étɛp ɛduwal ɛ Zɛɛb. Tin, mɛtiŋ mɛ tak ààlu bɛ náá, bɛ kat embee mɛkwosak mɔɔ.

3

1 Bi naazegom sama nɛ Klisto pak bot ɛ nazegwyɛ ɔ. Ɛ̀ di'enek, saaka esa ee di pɛ tɔ gwoo ɛ, pɛ kyee Klisto di ndiidel pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb ɛ.
2 Waka esimza bin tɔ esa ee di pɛ tɔ gwoo ɛ, ààbɛ tɔ esa di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ.
3 Etɛɛ náá, bi eezegwyɛ. Tin, tsik'en ɛ syela e mɛmbɔ mɛ Klisto, pɛ daa Zɛɛb.
4 Tɛtɛ tsik'en ɛ́ Klisto. Eghɛŋ Klisto aatuula ɛ, biyɔ pe ɛ́ waatuula sama nɛ nɛ étɛp ɛdi tɔ duma yɛ.

Tsik na mwa nɛ tsik na bes

5 Saka náá, esa ee di edjɛ bin gwyes ɛsa ɛkwosak epuud ɛ, gwyɛ. Esa é tak ɛ́: mɛzɔ, esa di edjɛ edhuud ɛ, ekaa, embee mɛkwosak, dɔɔb mɛvu. Ɛ̀tɛɛ náá, dɔɔb mɛvu ɛ́ dhatyee ɛduwal ɛ bɛnaghisɛ.
6 Mbi mɛfulu menek ɛ́ di esa náá, Zɛɛb kpaa ɛbuk nɛ bot ɛ di ààlooba nɛ nɛ ɔ*.
7 Beeka dáa bi nadi ekɛ, é sok tsik'en nadi ye dinaa si bhel mesyem menek ɛ.
8 Nenak, bi goka ɛ́, bi kat etɛp bak: ɛbuk, ɛkpaa ɛ lyem, mbee lyem. Sa mbee ɛkpa ɛ wat, nɛghu mɛlee ààwyis tɔ enuub ben.
9 Sa bi ààdi nɛ elɛŋ etsal pak'en, katka mɛfulu men e na mwa, nɛ esesɛɛ bi nasesa sok ɛ.
10 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bi moo ɛ́ nɛ mɛfulu mɛ na bes, bi moo ɛ́ bot ɛ na bes e Zɛɛb Mɛkus-bot yenaka. Nyɛy ɛ́ di esa ngwyis náá, bi nɔŋel nɛ nɛ, étɛp bi neegu nyɛ ɛnyɔɛpe.

---

* **3:6** *nɛ bot ɛ di ààlooba nɛ nɛ ɔ* bɛdhiiti ekwyala tok nɛ mɛkpa mak.

11 Ye tokapɛ nɛ mbɛk pak bot ɛ mbyak eYuda, nɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, pak
mot zeni beka, nɛ mot di ààni beka ɔ. Ye tokapɛ nɛ ndjoŋ, ààbɛ nɛ mot di ààgu mɛkana
ɔ, ààbɛ nɛ kwom, nɛghu mot di pɛka ɔ. Tin, sa di nɛ mɛtaŋ ɛbuɛpe ɛ, ye ɛ́ Klisto, nyɛy ɛ́ di
djas tɔ étɛp'enaka.
12 Bi moo ɛ́ bɔn ɛ Zɛɛb, nyɛ naazesɛ́ɛ bin nɛ ɛkwyɛl ɛ bin. Ye ɛ́ étɛp tak ɛ di náá, bi goka ɛ́
di nɛ mɛsila, nɛ lyem ghoŋ, nɛ enɛm esa, nɛ mɛtela zɛnɔɔ ɛmaad ɛ lyem.
13 Djisalelka pak'en, da bi ɛ́ baapelel pak'en. Ye ɛ́ bɛ náá, mot ngɔt ɛ nɛ ndjɛ nɛ mɔn sɔ
mot ɔ, dáa Ghɛŋ napel bin ɛ, nyɛy pe goka ɛ́ nɛ ɛpel mɔn sɔ.
14 Daŋ-daŋ ɛ́ náá, kwyɛlelka pak'en, etɛɛ náá, kwyɛl ɛ́ di esa náá, bi di tɔ ɛgwakel ɛnyɔɛpe.
15 Beta náá, egwyem ɛ Klisto djɛɛd ebhum elyem bin. Etɛɛ náá, ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ egwyem
binek ɛ Zɛɛb nadjóo bin étɛp bi needi ekyes e nyel wat. Deenek, bulalka nyɛ bhɔɔ é
mɛwala djas.
16 Beta náá, mɛkpa ɛ Klisto nɛ mɛvu mɛ tak djas di tɔ len. Lyoelka pak'en, dulelka mɛlɔ
pak'en nɛ etsoŋ djas. Tiika membi mɛ mɛdjeeb mɛ Zɛɛb djas nɛ lyem wat, nɛ ɛbulal ɛ bhɔɔ
tɔ mɛdjeeb mɛ di edjɛ duu nɛ Zɛɛb ɛ, zɛnɔɔ mɛdjeeb mɛ Sisim na Dɛɛ di etel ɛ.
17 Mɛsa mɛ bi aadi esa djas ɛ, nɛ mɛpka aadi ewyis tɔ enuub'en ɛ, saka yɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ
Yezu tɔ ɛbulal ɛ bhɔɔ nɛ Zɛɛb Sɛɛg kɔ ɛsu ɛ lɛ.

Dáa ekeletyɛ di egoka nɛ ɛgyee sama ɛ

18 Biyɔ boa, loobaka nɛ botom bin, dáa di egoka náá, ye sael é mis mɛ Ghɛŋ ɛ.
19 Yɛ kabɛ biyɔ botom ɔ, kwyɛlka bɛl bin, sa bi ààlyel elyem nɛ nɔɔ.
20 Bɔn, loobaka nɛ bɛbyael bin, etɛɛ náá, ye ɛ́ sa Ghɛŋ di emyaala nɛ yɛ ɛ.
21 Biyɔ bɛ sɛɛg ɛ bɔn, sa bi ààsa náá, bɔn bin kpaa lyem, é kaab náá, esimza bɔɔ
ɛzɛkɛpulel.
22 Ekwom, loobaka nɛ etɛp djas ekukuma bin di kɔ ɛko ɛ bɔs aalɛɛ bin ɛ. Yɛ ààgoka náá,
ɛlooba ɛ len nɛ nɔɔ zodi é sok bɛ di tin mendiidel egwyak bin, étɛp bɛ neemyaala nɛ nen.
Tin, loobaka nɛ nɔɔ nɛ lyem sɛŋ, kɔ ɛsu ɛ ɛduwal ɛ bi di eduwal Ghɛŋ ɛ.
23 Ye nakoozodi mɛsa men djas bi di esa ɛ, saka yɛ nɛ lyem wat dáa bot ɛ di esa mɛsa ɛ
Ghɛŋ ɛ, ààbɛ nɛ mɛnyaad dáa bot ɛ di esa mɛsa mɛ bot ɛ.
24 Guka náá, Ghɛŋ ɛ́ waadjɛ bin efute, bi ɛ́ waabela ekum ee nyɛ nakwom étɛp bot bɛ ɛ.
Etɛɛ náá, tɛtɛ kukuma ee bi di esa mɛsa mɛ ɔ, ye ɛ́ Ghɛŋ Klisto.
25 Tin, mot di sa ɛbiyo ɔ, nyɛ aabela efute e mɛsa mɛ, etɛɛ náá, Zɛɛb ààwa mbɛk pak bot.

4

1 Biyɔ ekukuma, beka ekwom bin ɛnyɔɛpe tɔ epiki ààbɛ nɛ mɛkɔŋ. Nɛ tsɛɛtsɛ guka náá,
bi ɛ́ pe ɛ nɛ kukuma pɛ tɔ gwoo.

Mɛlyo mɛ mɛsik

2 Djaalaka Zɛɛb tɔ esosoob. E sok bi di edjaala Zɛɛb ɛ, dika ndjem da bi ɛ́ ɛbulal nyɛ bhɔɔ.
3 E sok bi di edjaala Zɛɛb ɛ, bi goka ɛ́ nɛ ɛbaadjaala pe étɛp'es, etɛɛ náá Zɛɛb needjɛ bis
tɛtɛ ze ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal yɛ. Mbɛɛ Bhaadal tak nabɛ ɛ́, ɛgoola etɛp e Klisto di syela ɛ.
Deenek, dum nɛ tɛp tak ɛ mɛ di nenak é membok'ak.
4 Djaalaka nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, mɛ neegoola bhaadal tak popoopwon dáa mɛ di egoka náá,
mɛ sa ɛ.
5 Kɛka nɛ etsoŋ djas é mis mɛ bot ɛ́ di ààdum koŋ nɛ Klisto ɔ. Bi ɛ́ di nɛ ghwyil ɛsa bɛ
enɛm esa ɔɔ, saka yɛ.
6 Betka náá, mɛpka di ewyis tɔ enuub bin ɛ, ye di mbɛɛ mɛkpa nɛ mɛtela djas nɛ
mɛgwom dáa mɛsɔn, étɛp bi neegu dáa bi di egoka nɛ ɛyala mot nɛ mot ɛ.

Mɛswosel mɛ mɛsik

7 Tisik, mot mena nɛ bɛ nɔɔ di egyee ɔ, sosoob mɔn ɛ nyɛɛg'ena yenɔk tɔ mɛsa ɛ Ghɛŋ,
nyɛ waadjɛ bin menduk mam djas.

8 Mɛ dhis nyɛ ɛ étɛp nyɛ eezɛdjɛ bin menduk mes, nɛ ɛbaadjɛ bin mɛghaaz.
9 Nyɛ ɛpezyɛ sama bɛ nɛ Oneezim, sosoob mɔn ɛ nyɛɛg'ena tɔ ɛdum ɛkoŋ nɛ Zɛɛb, nyɛ ɛ́ ngɔt tɔ bɔn nyɛɛg bena, nyɛ waalɛɛ bin etɛp djas di edhaa wak ɛ.
10 Aalistaalak mot bis nɛ nɛ di é membok ɔ, bɛ nɛ Malak mɔn ɛ nyɛɛg ɛ Bhaalnabhas, bɛ eeswos bin. Bi naazegwak mɛtiŋ mɛ bis nadjɛ bin dum nɛ Malak ɛ, nyɛ kum penek ɔɔ, beka nyɛ ɛnyɔɛpe.
11 Yezu mot di ebaadjóoaa Yustus ɔ, nyɛ eeswos bin. Bot binɔk bɛlɛl ɛ, ba bim ekeletyɛ bot ɛ mbyak eYuda di esa mɛsa mɛ ɛyoŋ ɛ Zɛɛb bis nɛ bɛ nɔɔ ɛ. Deenek, bɛ ɛ́ naadyeebadjɛ mɛ mɛghaaz.
12 Epafalas, mɔn ɛ nyɛɛg'en mot nadus pɛ kyee dik'en ɔ, nyɛ eeswos bin pe. Nyɛ ɛ́ kwom ɛ Yezu Klisto, nyɛ ààkat ɛdjaala Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ len. Etɛɛ náá, bi neepyet ɛnyɔɛpe étɛp ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb neetɔ́ sok, deenek, bi neegheesesa ɛkwosak ɛ Zɛɛb.
13 Mɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛke kɔ ɛsu ɛ lɛ náá, nyɛ ɛpedyeebasa mɛsa ɛbuɛpe kɔ ɛsu ɛ len, kɔ ɛsu ɛ ekeletyɛ e ghaada Laodhise, nɛ ekeletyɛ ghaada Yeelapolis.
14 Luk mɔn ɛ nyɛɛg'ena mot di dhɔkɔtɔlɔ ɔ, bɛ nɛ Dhemas eeswos bin.
15 Swoska bɔn nyɛɛg bina di pɛ tɔ ghaada Laodhise ɔ, dɔɔ nɛ Nymfa zɛnɔɔ bot ɛ zɛɛga mendjaala di esɛɛga pɛ tɔ ndjaŋ'ɛ ɔ.
16 Bhis bi aasilal ɛlaa mɛkana mak ɛ, kyeedka yɛ pɛ daa bot ɛ di pɛ ghaada Laodhise ɛ. Saka deenek, étɛp ye neelaŋaa tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala mɔɔ, da bi ɛ́ laa mɛkana mɛ mɛ nadhis pɛ yɔbɔ ɛ.
17 Lɛɛka nɛ Alsipe náá: «Wɔ ɛ́ kobaka! Wɔ goka ɛ́ nɛ ɛsilal ɛnyɔɛpe mɛsa mɛ Ghɛŋ nadjɛ wɔ ɛ.»
18 Ye ɛ́ mam Pɔl mɛ ɛmet ɛkwyal mɛkpa mɛ mɛswosel mak nɛ mbɔ'am met. Sa bi ààdjisa náá, mɛ ɛ́ é membok. Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb di nɛ nen.

Mɛkana ɛ Pɔl, yii mɛkɛn
Bot ɛ ghaada Tesalonik
Ɛniel

Pɔl nakus zɛɛga ndjaa mendjaala mɛ ghaada Tesalonik ɛ é mɛndjoŋ mɛ e ebá yii ɛkɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Bhis nyɛ nadus kɔ ghaada Filip ɛ nyɛ naazyɛ kɔ ghaada Tesalonik.

Ghaada Tesalonik é pak pɛ ɛko ɛ kyee dik Ghɛlɛs, nɛ pɛ ɛdjem ɛ dwoo tɔ kyee dik Masedwan. Ye é ghaada mɛbom. Mbula bɛdjoŋ nadidi é kɔ ghaada tak, daŋ-daŋ ɛ mbula bot ɛ mbyak eYuda. Tin, bɛdhiiti bot tɔ mbyak eYuda nabɛ é ààdi ekwyɛl mɛlyo ɛ Pɔl, wɔ gwak bɛ ɛzɛsɔ nyɛ. Pɔl nakwyal mɛkana ɛ étɛp bot ɛ Tesalonik, bot ɛ namyaal ɛdum ɛ koŋ ɛ na bes ɔ. Deenek, nyɛ kadjedjɛ mɛlyo mɛ ɛ, pɛ daa lɔɔ. Bɛlyoel gek é náá, ye é mɛkana mɛkɛn ee Pɔl nakwyal nɛ ekeletyɛ é. Ye é di deenek ɔɔ, ye é mɔɔ pes mɛkana mɛ mɛkɛn tɔ mɛkana mɛ ɛbhɛŋ ɛ na bes.

Tin, Ɛtsek ɛ mɛkɛn e mɛkana mak (1.3) kaada mena é, ɛgwakel Pɔl nadi nɛ yɛ nɛ bot ɛ ghaada Tesalonik ɛ. Tɔ ɛlaŋel enáá kɛkum yii etɛn (4.5), Pɔl ɛpedjɛ mɛghaaz nɛ bot ɛ Tesalonik étɛp bɛ neetó sok tɔ tsik ekeletyɛ bɛ di nɛ yɛ ɛ.

Mɛkana mak ɛ étɛp ɛkoobal zyaala nadi tɔ ndjaa mendjaala mɛ na bes nyɛ nakus ɛ. Zyaala tak nabɛ é dum nɛ bɛmɛlyo, kɔ ɛsu ɛ ɛbula ɛ Klisto. Nyɛ ɛpebaadjɛ mɛgaaz ekeletyɛ é ɛsa mɛsa.

Mɛtsek mɛ mɛkana mak ɛ dáak:

1) Mɛswosel (1.1)
2) Dáa bot ɛ Tesalonik nadum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ (1.2—3.13)
3) Tsik Zɛɛb di emyaala nɛ yɛ ɛ (4.1-12)
4) Ɛbwaalel tɔ ɛbula ɛ Klisto (4.13—5.11)
5) Mɛlyo nɛ mɛswosel mɛ mɛsik (5.12-28)

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl zɛnɔɔ Silas nɛ Timote, bis kwyal mɛkana mak é étɛp bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Tesalonik, bot ɛ di bot ɛ Zɛɛb Sɛɛg'ena dɔɔ nɛ Yezu Klisto ɔ: beta náá, enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem di nɛ nen!

Ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb bot ɛ Tesalonik

2 Bis nɛ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb mɛlu djas kɔ ɛsu ɛ len. Eghɛŋ bis djaala é, bis nɛ baadjaala kɔ ɛsu ɛ biyɔ djas.

3 Sok bhwoob Zɛɛb Sɛɛg'ena bis nɛ taala mɛlu djas nɛ ghiŋ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb, nɛ mɛsa mɛ kwyɛl zɛnɔɔ ɛbwaalel bi di nɛ yɛ nɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto ɛ.

4 Bɔn nyɛɛg, bis nɛ gu náá, Zɛɛb nɛ kwyɛl bin, nyɛ nasée bin ɛ étɛp bi needi bɛ.

5 Deenek, é sok bis nagoola bin Mbɛɛ Bhaadal ɛ, ye nabɛ é ààbɛ mɛkpa nɛ mɛkpa toto. Tin, ye nabɛ é nɛ ghwyil mɛbwala, nɛ Sisim na Dɛɛ dɔɔ nɛ ɛbwaalel djas. Ɛ sok mena nadika sama é, bi nabee mɛfulu mɛ bis nadi nɛ yɛ kɔ ɛsu ɛ len ɛ.

6 Tin, bi naabaŋa mɛfulu mes, nɛ yii Ghɛŋ. Ye nakoozodi mezuk men, bi naabalamyaal mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ mɛmyaala Sisim na Dɛɛ di edjɛ ɛ.

7 Ɛ di'enek, bi moo é bot ɛ di náá, bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb pɛ ghaada Masedwan nɛ bot ɛ ghaada Akayi aakadu mɛfulu mɔɔ ɔ.

8 Tin, ye é kɔ kyee dik'en ɛ mɛkpa ɛ Ghɛŋ nakan ɛgoolaa, da ye é djala kyee dik Masedwan djas nɛ kyee dik Akayi. Tin, bot djas nɛ gu ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb, bis tok nɛ ghwyil ɛbaalii kɔ ɛsu ɛ tak.

9 Bot djas ɛpelii dáa bi nabe bis é sok bis nadi pɛ yebɔ ɛ, nɛ dáa bi nakat ɛduwal ɛ bɛzɛɛb ɛ ekpaka-kpaka étɛp ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Nyɛ é tɛtɛ Zɛɛb, mot di nɛ tsik ɔ.

10 Tinaak, bi ɛpebwood náá, mɔn'ɛ mot di edus pɛ tɔ gwoo ɔ zyɛ. Mɔn'ɛ tak é Yezu, mot
Zɛɛb nagomal pak bot ɛ zegwyɛ ɔ. Ye é mɔn'ɛ tak é kwaapɛk mena é epéɛ e Zɛɛb di ezyɛ ɛ.

2

Mɛsa ɛ Pɔl pɛ kyee dik Tesalonik

1 Bɔn nyɛɛg, biyɔ bɛmet nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, bis nabɛ é ààzyɛ pɛ yebɔ yii gwyes.
2 Bi nɛ baagu náá, é ghɛŋ sok, bis naaleeaa nɛ ɛtiigaa pɛ kɔ ghaada Filip. Tin, Zɛɛb naadjɛ
bis mɛghaaz mɛ ɛgoola bin Mbɛɛ Bhaadal tɔ boo tuub bis nadi eswak nɛ yɛ ɛ.
3 Etɛɛ náá, mɛlyo mɛ bis di elyo bin ɛ, ye tok esuwa-esuwa etsal. Ye tok etɛɛ náá, bis
naazewo ze. Tin, bis ààsaŋ ɛkɔɔ mot.
4 Tin, bis zolii é dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. Etɛɛ náá, nyɛ eebee náá, nyɛ é nɛ ɛbwaalel nɛ nes,
nyɛ bookyeed bis, bis kɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Ɛ di'enek, bis ààsaa náá, bot ɛ bɔs myaala
nɛ nes, bi saŋ é náá, Zɛɛb myaala nɛ nes, nyɛy mot di egu esiiza e elyem bis ɔ.
5 Biyɔ bɛmet nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, bis ààlii wak étɛp ɛkɔp ɛ bot, tin, ɛkwosak ɛ les nabɛ é
ààbɛ étɛp bis needi tɔ dɔɔb epata kɔ elo bin. Zɛɛb é tyaasɛs yisɔ.
6 Bis nabɛ é ààsaa náá, bot djɛ bis duu, ye nakoozodi biyɔ nɛghu bɛdhiiti bot.
7 Tin, dáa ye di náá, bis é bot ɛ lwoma ɛ Klisto ɛ, bis nabɛ é nɛ ghwyil ɛnɛɛg bin si mɛtiŋ
mes. Ɛ di'enek, é sok bot nadika é, bis nadi é nɛ mɛsila nɛ nen dáa moma di ekwyɛɛg bɔn
bɛ ɛ.
8 Deenek, bis nabɛ é, bis moo nɛ kwyɛl nɛ nen dhaa tyɛ. Kwyɛl tak naasa náá, bis
nàzosik kɔ ɛdjɛ bin Mbɛɛ Bhaadal Zɛɛb. Tin, ye nabɛ é bis naakwyɛl ɛdjɛ bin, dɔɔ nɛ tsik'es.
Ye nabɛ é, bi moo nɛ boo mɛtaŋ é mis mes.
9 Bɔn nyɛɛg bi ɛpetaala nɛ mezuk mes nɛ etuŋ bis. Tin, bis nadi é tɔ mɛsa mwos nɛ pum
ekaab náá, bis ɛzɛkɛdi nɛ nen boo ɛbɛp, ye ɛ deenek ɛ bis di egoola bin Mbɛɛ Bhaadal Zɛɛb.
10 Biyɔ é di bɛtyaasɛs bis, dɔɔ nɛ Zɛɛb pe é tyaasɛs yis náá, bis nabɛ é bis naakɛ tɔ epiki,
tɔ edɛɛ, ààlyoaa djin é mis mɛ biyɔ bot ɛ zeedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Tin, ye tok nɛ mot aazyɛ
zɛmwana nɛ nen dum nɛ mɛfulu mes.
11 Bi nɛ baagu náá, bis nadi nɛ nen ɛ dáa sɛɛg bɔn di étɛp bɔn bɛ ɛ.
12 Tin, bis nabɛ é, bis naadjɛ bin mɛghaaz nɛ mɛlyo. Bis naawaab nɛ nen nɛ ghwyil djas
náá, bi kɛ tɔ epiki dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. Nyɛy mot di ekwyɛl náá, bi ni tɔ ɛyoŋ ɛ lɛ, étɛp bi
neebela di tɔ duma yɛ ɔ.
13 Bis ɛpebulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, é ghɛŋ bis nagoola bin mbɛɛ Bhaadal ɛ, bi naagwak
yɛ. Tin, bi naamyaal yɛ dáa mɛkpa mɛ Zɛɛb, ààbɛ dáa mɛkpa mɛ bot ɛ bɔs. Deenek, nɛ
tsɛɛtsɛ ye é mɛkpa mɛ Zɛɛb, ye é di esa mɛsa tɔ len, biyɔ bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ.
14 Bɔn nyɛɛg bam, bi eebaŋa ezɛɛga mendjaala Zɛɛb di pɛ kyee dik Yude ɛ, bot ɛ di tɔ
ɛgwakel nɛ Yezu Klisto ɔ. Bi naazuk étɛp bot ɛ kyee dik'en, ye é dhatyee bot ɛ ezɛɛga
mendjaala menek zezuk étɛp bot ɛ mbyak eYuda ɛ.
15 Bɛ naagó Ghɛŋ Yezu nɛ bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb, bɔɔ é di ewa mena tɔ tsik mezuk.
Deenek, Zɛɛb ààmyaala nɛ nɔɔ, bɛ moo é bot ɛ bhyen ɛ bot ɛ bɔs djas.
16 Deenek, bɛ ɛpekwyɛl ɛlu bis náá, bis nàgoola bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, Mbɛɛ
Bhaadal di nɛ ghwyil ɛtsik bɛ ɔ. Ɛ di'enek, bɛ é kuku ɛbil ɛ mesyem kɔ mesyem mɔɔ bɛ di
ezezyɛ nɛ ɛsesa sok ɛ. Tin, ɛbuk ɛ Zɛɛb moo é kɔ lɔɔ.

Ekwosak ɛ Pɔl é náá, nyɛ baasik pɛ kyee dik Tesalonik

17 Bɔn nyɛɛg, yɛ kabɛ bisɔ ɔ, bis bɛka nɛ nen ɛ edi ba mɔn ɛwala batsa, mena bɛkaka é
edi, tin, menaka é edi wat tɔ sisim. Bis é nɛ boo ɛkwosak náá, mena baabomaka, dum nɛ
tɛp tak ɛ bis di esa mɛghaaz étɛp ɛkum pɛ yibɔ.
18 Bis ɛpekwyɛl náá, bis baazyɛ pɛ yibɔ. Deenek, mam Pɔl, esok nɛ esok mɛ nadi é nɛ
gwyes ɛzyɛ penek, tin, Satan nadi elu bis.
19 Deenek, ye tok bɛdhiiti bot, ye é biyɔ é di ɛbwaalel ɛ les nɛ mɛmyaala mes, bi é kɔtɔ
duu yes ee bis aadiig bet é mis mɛ Ghɛŋ Yezu é sok nyɛ aabula ɛ.

20 Deenek, nɛ tsɛɛtsɛ biyɔ ɛ́ di edjɛ bis duma nɛ mɛmyaala!

3

1 Tin, dáa ye nadi náá, bis nabɛ ɛ́ ààkabɛ nɛ ghwyil ɛmaad ɛ, bis naabee náá, ye goka ɛ́ bis lik bisɔ bɛmet kɔ ghaada Atɛn.
2 Deenek, ye bɛ ɛ́ bis eekyeed mɔn nyɛɛg'es Timote mot bis nɛ bɛ nɔɔ di egyee tɔ mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto ɔ. Nyɛy ɛ́ di egoka ɛ nɛ ɛdjɛ bin ghwyil nɛ mɛghaaz étɛp ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb.
3 Deenek, mot ngɔt tɔ len needi ààkwyit tɔ mɛtiiga mɛ bɛ di etiig bis ɛ. Bi nɛ gu biyɔ bɛmet náá, etɛp djas ee bis di ebee wak ɛ, ye ɛ́ Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛ nadi ekwyɛl náá, bis boma nɛ yɛ.
4 Eghɛŋ bis nadi pɛ yebɔ ɛ, ye nabɛ ɛ́ bis naalɛɛ bin náá, bis ɛ́ waatiigaa. Ye ɛ́ sa bis di boma nɛ yɛ ɛ, bi nɛ gu yɛ ɛnyɔɛpe.
5 Dáa mɛ nadi ààkabɛ nɛ ghwyil ɛmaad ɛ, ye ɛ́ étɛp tak ɛ mɛ nalwom Timote, nyɛ neezɛbaŋa bis menduk mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb. Mɛ nadi ɛ́ nɛ bwoo náá, Satan ɛzɛkɛwa bin tɔ mɛbhowal, é di'enek, pe mɛsa mɛ bis nasa kɔ ɛsu ɛ len naagwyɛ kɔ toto.
6 Dáa ye di náá, Timote eezebula pɛ daa les ɛ, nyɛ eebaŋa bis tɛtɛ Bhaadal dum nɛ kwyɛl dɔɔ nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb. Nyɛ eelɛɛ bis náá, bi nɛ taala bis ɛbuɛpe, ɛkwosak ɛ len ɛ náá, mena baabomaka dáa bisɔ pe baadi ekwos ɛ.
7 Ɛ di'enek bɔn nyɛɛg, tɔ etuŋ nɛ mezuk mes djas, ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb naadjɛ bis mɛghaaz.
8 Nenak, bis ɛ tɔ mɛmyaala nɛ tsik etɛɛ náá, bi ɛ́ ghiŋ tɔ ɛgwakel nɛ Ghɛŋ.
9 «Ha!» Bis aadi ààbulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb dhaa nyel tin dáa, dhi bisɔ ebee mbi mɛmyaala mɛ bi di edjɛ bis é mis mɛ Zɛɛb ɛ?
10 Mwos nɛ pum bis nɛ wa zii é ɛdjaala Zɛɛb étɛp mena neebaabomaka. Etɛɛ náá, bis neebaadjɛ bin sa bi di ààbɛ nɛ yɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb ɛ.
11 Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'ena nyɛy ɛmet nɛ Ghɛŋ'enaka Yezu djɛ bis ze mɛ ɛzyɛ pɛ yibɔ!
12 Beta náá, Ghɛŋ sa náá, kwyɛl bi di nɛ yɛ pak'en, nɛ kwyɛl bi di ekwyɛl bot djas ɛ gheetetɔ́ sok. Tin, kwyɛl tak goka nɛ ɛdi ɛ́ dáa kwyɛl bis di ekwyɛl bin ɛ.
13 Beta náá, Ghɛŋ djɛ bin mɛghaaz étɛp bi needi bot ɛ na dɛɛ ààbɛ nɛ ndjɛ é mis mɛ Zɛɛb Sɛɛg'enaka, nɛ é sok Ghɛŋ'enaka Yezu aazyɛ nɛ bot bɛ djas ɛ. Amɛn!

4

Mɛfulu mɛ Zɛɛb di emyaala nɛ yɛ ɛ

1 Bɔn nyɛɛg, bis naazelyaal bin dáa bi di egoka nɛ ɛkɛ ɛ étɛp Zɛɛb neemyaala nɛ nen ɛ. Tsɛɛtsɛ, bi nɛ sa yɛ. Nenak, bis ɛpedjaala nɛ nen nɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu, baasaka kɛdhaa ee bi nadi esesa sok ɛ.
2 Tin, bi nɛ gu mɛlyo mɛ bis zedjɛ bin dum nɛ Ghɛŋ Yezu ɛ ɛnyɔɛpe.
3 Gwakeka ɛkwosak ɛ Zɛɛb: Bi goka ɛ́ nɛ ɛdi bot ɛ na dɛɛ, sa bi ààdi tɔ membyam.
4 Deenek, mot nɛ mot gu ɛbaal ɛ nyel'ɛ tɔ é dɛɛ nɛ duu djas.
5 Sa wɔ ààbet náá, embee mɛkwosak dhaa wɔ ghwyil, dáa bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ, bot ɛ di ààgu Zɛɛb ɔ.
6 Tin, tɔ etɛp bak, sa mot ààsa mɔn nyɛɛg ɛbiyo, nɛghu ɛkɔɔ nyɛ. Ye nabɛ ɛ́ bis eelɛɛ bin, bis naadul bin mɛlɔ náá, Ghɛŋ ɛ waawa bot ɛ di esa membi etɛp binek ɔ é feŋ.
7 Tin, Zɛɛb nabɛ ɛ́ ààdjóo mena étɛp mena needika tɔ mɛzɔ. Ye nabɛ ɛ́ étɛp mena needika tɔ é dɛɛ.
8 Ye ɛ́ étɛp tak ɛ, di náá, mot di ebyen mɛlyo mak ɔ, nyɛ ààbyen mot. Tin, nyɛ byen ɛ́ Zɛɛb mot di edjɛ bin Sisim na Dɛɛ ɔ.
9 Ɛ di'enek, bi tok nɛ gwyes náá, bɛ kwyal bin mɛkana kɔ ɛsu ɛ kwyɛl pak'en. Etɛɛ náá, Zɛɛb naalyaal bin dáa bi di egoka nɛ ɛkwyɛla pak'en ɛ.

10 Kwyɛl tak ɛ, bi di etel nɛ bɔn nyɛɛg bin djas di tɔ Masedwan ɔ. Tin, bɔn nyɛɛg bis, bis ɛpedjɛ bin mɛghaaz étɛp bi neebaasa dhaa ee bi nadi esesa sok ɛ.
11 Tin, saaka náá, bi di tɔ egwyem, waka lyem tɔ etɛp bin ɛmet, saka mɛsa nɛ nɛ mɛmbɔ men ɛmet, dáa bis naloolyo bin ɛ.
12 Ɛ̌ di'enek, mɛfulu men é mis mɛ bot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, yɛ waasa náá, bɛ djɛ bin duu. Tin, bi aanàdi ɛbɛp étɛp dhiiti mot.

Ɛ́bula ɛ Ghɛŋ

13 Bɔn nyɛɛg, ɛkwosak ɛ les é náá, bi gu etsɛɛtsɛ kɔ ɛsu ɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ, etɛɛ náá, bi needi ààdi nɛ mɛnwyaad tɔ lyem dáa bɛdhiiti bot, bot ɛ di ààdi nɛ ɛbwaalel ɔ.
14 Bis nɛ ɛmyaal náá Yezu naagwyɛ gom bhis ɛsyee. Tin, bis nabaamyaal náá, kɔ lo ɛ Yezu, Zɛɛb ɛ waagomal bot djas nagwyɛ bɔɔ edum koŋ nɛ Yezu ɔ.
15 Beeka sa bis di elyo bin dum nɛ mɛkpa ɛ Ghɛŋ ɛ. Ye tok náá, bot aalik nɛ tsik kɔ bɔs é ghɛŋ Ghɛŋ aazyɛ ɔ aapaaleebyet tó tɔ gwoo, ɛsok nɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ.
16 Ɛ̌ di'enek, bot waagwak boo tsim ekomande, gwood boo kukuma efofop, zɛnɔɔ bham tɔŋ ɛ Zɛɛb. Tin, Ghɛŋ nyɛ ɛmet aasul tɔ gwoo. Deenek, bot ɛ nazegwyɛ bɔɔ edum ɛ koŋ nɛ Klisto ɔ, bɔɔ é aapaadi bot ɛ mɛkɛn é ɛgom.
17 Bhii tak, bot aadi nɛ tsik kɔ bɔs dwoo lɛɛg ɔ, bɛ waabyet sama nɛ bot é nazegom bhis ɛsyee ɔ tó tɔ gwoo, tɔ eguud pɛ ɛko étɛp ɛkɛboma nɛ Ghɛŋ. Ɛ̌ di'enek, mena aakadika é kɔm-kɔm sama nɛ Ghɛŋ.
18 Djɛelka mɛghaaz pak'en nɛ mɛkpa mak.

5

Ɛ̌ bhwood ɛlu ɛ Ghɛŋ

1 Bɔn nyɛɛg, bi tok nɛ gwyes náá, bɛ kwyal mɛkana kɔ ɛsu etɛp bak étɛp bi neegu ɛwala nɛ dwoo etɛp bak djas aasael ɛ.
2 Etɛɛ náá, biyɔ bɛmet nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, dwoo Ghɛŋ aabula ɛ, yɛ aadi é zaka. Tin, nyɛ aazyɛ é é pum dáa mot djii.
3 Eghɛŋ bot aakeke náá: «Bis é ɛnyɔɛpe, bis é tɔ egwyem ɛ» Ɛ̌ di'enek é, mezuk aatuula kɔ lɔɔ zaka, dáa moma di egwak ɛbɛl ɛ. Tin, mot ngɔt aanàkwaadi kiid e mezuk menek.
4 Deenek, biyɔ bɔn nyɛɛg, bi tok tɔ ghooghom etɛɛ náá, dwoo tak neetuula bin zaka dáa mot djii di etuula tɔ ndjaŋ ɛ.
5 Nɛ tsɛɛtsɛ biyɔ djas é bot ɛ gwyɛ, bot ɛ mwos. Tin, mena tokeka bot ɛ pum, ààbɛ bot ɛ ghooghom.
6 Tin, sa mena ààdjaakasi dáa bɛdhiiti bot, mena goka é nɛ ɛdi é ndjem, nɛ ɛdi ɛ bot ɛ di edil elyem ɔ.
7 Bot é di edja gɔ ɔ, bɛ dyeebadja gɔ ɛ é pum. Bot di edɛ mɛnyok ɔ, bɛ dyeebadi nɛ elangi tak ɛ é pum.
8 Yɛ kabɛ menabɛlka bot ɛ mwos ɔ, mena gokaka é nɛ ɛdi bot ɛ ɛdil ɛ lyem. Djhoonɔɔka ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, nɛ kwyɛl dáa ghun, da ɛbwaalel ɛ tsik ɛdi dáa kɔtɔ dɛɛb ɛ.
9 Deenek, Zɛɛb nabɛ é ààdjóo mena étɛp nyɛ neepéɛ mena, tin, ye nabɛ é étɛp mena needika nɛ tsik nɛ din ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto.
10 Klisto nagwyɛ é kɔ ɛsu ɛlena, étɛp mena needika nɛ tsik sama nɛ nɛ ye nakoozodi náá, menaka é ndjem, nɛghu menaka é é gɔ́.
11 Djɛelka mɛghaaz nɛ lyoel pak'en tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb dáa bi di boozezyɛ nɛ ɛsesa sok ɛ.

Mɛlyo mɛ mɛsik nɛ mɛswosel

12 Bɔn nyɛɛg, bis waab nɛ nen náá, bi duwal bot ɛ di esa mɛsa pak'en ɔ, bot ɛ Ghɛŋ nalwom bɛ náá, bɛ djɛɛd bin nɛ ɛdul ɛ bin mɛlɔ ɔ.

13 Tin, lyaalka bɛ náá, bi nɛ looba nɛ nɔɔ, bi é nɛ kwyɛl nɛ nɔɔ dhaa tyɛ étɛp mɛsa mɛ bɛ di esa ɛ. Dika tɔ egwyem pak'en.
14 Bɔn nyɛɛg, bis ɛpedjɛ bin mɛghaaz náá: Dulka elɛtɛ bot mɛlɔ, djɛka bot ɛ di nɛ bwoo ɔ, mɛghaaz, kwyeeka bɛtsakbel ɛ bot, dika nɛ ɛmaad ɛ lyem nɛ bot djas.
15 Bi ɛkobaka, sa mot ààbulal ɛbiyo nɛ ɛbiyo. Tin, gheesaaka enɛm esa pak'en dɔɔ nɛ bot djas.
16 Dika mɛlu djas tɔ mɛmyaala.
17 Djaalaka ngwyis,
18 bulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb é etɛp djas, yenek é ɛkwosak ɛ Zɛɛb dum nɛ biyɔ bot ɛ di tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto ɔ.
19 Sa bi ààlu Sisim na Dɛɛ náá, nyɛ sa mɛsa mɛ.
20 Sa bi ààdyamal mɛkpa mɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.
21 Tin, sɔska etɛp djas, da bi ɛbaal sa di nyɔ ɛ.
22 Tsetaka nɛ membi mɛ esa djas di ebiyo ɛ.
23 Beta náá, Zɛɛb nyɛy ɛmet mot di ɛsuk egwyem ɔ, sa náá, bi di tɔ edɛɛ nyel djas. Deenek, nyɛ baal esisim ben, Sisim Zɛɛb di tɔ len ɛ, dɔɔ nɛ mɛnyel men, étɛp bi needi ààbɛ nɛ ndjɛ dwoo Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto aabula ɛ.
24 Mot nadjóo bin ɔ, nyɛ aasa náá etɛp binek djas sael etɛɛ náá, nyɛ é sosoob.
25 Bɔn nyɛɛg, djaalaka pe étɛp'es.
26 Bɔn nyɛɛg, swoska bɔn nyɛɛg bin nɛ mɛbeedela dáa bɛ tɛtɛ bɔn nyɛɛg.
27 Deenek, mɛ ɛpedjaala nɛ nen nɛ din ɛ Ghɛŋ náá, bi laa mɛkana mak é mis mɛ bɔn nyɛɛg bin djas tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
28 Betka náá, enɛm nɛ embɛɛ e Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto di nɛ nen.

Mɛkana ɛ Pɔl, yii bɔɔba
Bot ɛ ghaada Tesalonik
Mɛsɔ mɛ mɛkana mak nakwyalel ɛ

Mɛkana mɛ bɔɔba Pɔl nakwyal baalii é dum nɛ sa Pɔl nalii tɔ mɛkana mɛ yii mɛkɛn ɛ. Dáa mɛlu di edhaa dáak, ye é dáa ekeletyɛ di nɛ lyem pɛ ɛko etɛɛ náá, Ghɛŋ Yezu dinaa ààpaabula.

Kɔ ghaada Tesalonik, bɛdhiiti ke é náá, dwoo ɛ Ghɛŋ eezekum (2.2). Bɛdhiiti bot é ɛpebyen ɛsa mɛsa (3.6-12). Bɛ ɛpeke náá, ye ààkaval dhiiti sonok etɛɛ náá, Ghɛŋ moo aazyɛ.

Tɔ mɛkana mak, Mot nakwyal ɔ ɛpetetó nɛ ɛlii dum nɛ mɛlyo mɛ, dɔɔ nɛ mɛfulu mɛ ekeletyɛ waadi nɛ yɛ ɛ.

Mɛkana mak ɛpedul mɛlɔ nɛ ekeletyɛ náá, sa bɛ ààleebee náá, bi eezekum edi di egoka ɛ. Ɛgwaal ɛ lɔɔ ààgoka nɛ ɛlu ɛ bɛ náá, bɛ di ɛnyɔɛpe nɛ ɛsa mɛsa mɔɔ.

Mɛtsek mɛ mɛkana mak ɛ dáak:

1) Mɛswosel (1.1-2)
2) Ɛbula ɛ Klisto é waasa náá, esonok djas bula é ze (1.3-12)
3) Ghɛŋ Yezu dinaa ààpaabula (2.1-12)
4) Ɛpyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb (2.13-17)
5) Mendjaala nɛ mɛsa (3.1-15)
6) Mɛswosel mɛ mɛsik (3.16-18)

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, zɛnɔɔ Silas nɛ Timote, bis kwyal mɛkana mak étɛp bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Tesalonik, bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb Sɛɛg'enaka nɛ Ghɛŋ Yezu Klisto ɔ:

2 Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'enaka nɛ Ghɛŋ Yezu Klisto sa bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ ɛdjɛ bin egwyem!

Ghɛŋ waazyɛ étɛp ɛzɛpéɛ bot ɛ bɔs

3 Bɔn nyɛɛg bam, bis goka é nɛ ɛbulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb mɛlu djas kɔ ɛsu ɛ len. Ye goka é náá, bis sesa yɛ, etɛɛ náá, bis ɛpebee ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb ɛpetó sok, dɔɔ nɛ kwyɛl bi di nɛ yɛ pak'en ɛpebyet mɛlu djas.

4 Dum nɛ tɛp tak ɛ, bis di elii tɛp'en nɛ mɛbun djas tɔ ezɛɛga mendjaala, etɛɛ náá, bi ɛpesa zii tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb, ye nakoozodi mɛtiiga nɛ mezuk mɛ bi di eboma nɛ yɛ ɛ.

5 Tin, mezuk menek ɛpelyaal náá, Zɛɛb nɛ péɛ bot tɔ epiki. Mezuk menek ɛ waasa náá, bi di bot ɛ di egoka nɛ ɛni tɔ ɛyoŋ ɛ Zɛɛb ɔ bi di ezuk étɛp tak ɛ.

6 Nɛ tsɛɛtsɛ, ye é ɛnyɔɛpe é mis mɛ Zɛɛb nɛ ɛbulal mezuk nɛ bot ɛ di ezuk bin ɔ,

7 nɛ ɛdjɛ mɛwala nɛ biyɔ bot é di ezuk ɔ, dɔɔ nɛ bisɔ pe. Tin, etɛp binek aasael ɛ é sok Ghɛŋ Yezu aatuula pɛ tɔ gwoo nɛ efofop bɛ e mɛbwala ɛ.

8 Tin, Ghɛŋ é waatuula tɔ boo ngel du, étɛp ɛzɛwa bot é di ebyen ɛgu ɛ Zɛɛb nɛ bot di ààlooba nɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu ɔ é feŋ.

9 Tin, feŋ yɔbɔ aadi é ɛsyee na kɔm-kɔm, étɛp bɛ needi ɛtsetaɛpe nɛ Ghɛŋ, ɛtsetaɛpe nɛ duma yɛ, ɛtsetaɛpe nɛ mɛbwala mɛ.

10 Etɛp binek aasael é dwoo Ghɛŋ aazyɛ ɛ. Bot ɛ edɛɛ djas ɛ waaduwal nyɛ, bot ɛ di edum koŋ nɛ nɛ ɔ waamyaala nɛ nɛ. Deenek, bi aadi é tɔ lɔɔg bot ɛ tak, etɛɛ náá, bi naadum koŋ nɛ Mbɛɛ Bhaadal bis nagoola bin ɛ.

11 Ye é etɛp tak ɛ bis di ààkat ɛdjaala Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ len. Bis ɛpedjaala nɛ Zɛɛb'is náá, nyɛ sa náá, bi kɛdaa nyɛ nadjóo bin ɛ. Tin, bis ɛpewaab náá, nɛ ghwyil mɛbwala mɛ, nyɛ kwyee bin étɛp bi neesa enɛm esa ee bi di ekwos ɛsa ɛ, nyɛ sa náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb nyen tɔ mɛsa men djas bi di esa é.

12 Deenek, din ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu ɛ́ waabela duu kɔ ɛsu ɛ len, nyɛy pe ɛ́ waadjɛ bin duu. Yenek djas ɛ́, ɛkɛɛ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb'is nɛ yii Ghɛŋ Yezu Klisto.

2

Sa aasael ɛsok nɛ Ghɛŋ nɛ ɛkum

1 Bɔn nyɛɛg, Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto moo aabula, tin, bot aadi ɛ́ sama nɛ nɛ. E̋ di'enek, mɛ ɛpewaab nɛ nen náá:
2 mot ɛzɛke nɛ nen náá, ɛlu ɛ ɛzyɛ ɛ Ghɛŋ eezekum ɔɔ, sa yɛ ààzɛm bin elo, sa mot ààbhɛm bin. Sa mot ààmyaal bɛ, ye nakoozodi náá, bɛ lɛɛ bin ɛ́ náá, ye ɛ́ mɛkpa mɛ dus pɛ daa Zɛɛb nɛghu pɛ daa les ɛ.
3 Sa bi ààbet náá, mot kɔɔ bin nɛ dhiiti mbi mɛkɔŋ. Etɛɛ náá, ɛlu ɛ tak aanàtuula ɛsok nɛ ɛwala bot aabyen Zɛɛb ɛ kum, yɛ aanàkwaatuula ɛsok nɛ Mot-mesyem, mot nawaa é feŋ ɔ kum.
4 Ye ɛ́ nyɛy ɛ́ aapabyen esa ee bot di eduwal nɛ ɛbee náá ye ɛ́ Dɛɛ ɛ. Tin, nyɛ aabatakɛni tɔ Ndjaa-ebuwa Zɛɛb étɛp ɛkɛdisi, é di'enek, nyɛ aasa tyee náá, nyɛy ɛ́ di Zɛɛb.
5 Bi eedjisa náá, mɛ naalɛɛ bin etɛp binek é sok mɛ nadi pɛ daa len ɛ?
6 Nenak yak bi nɛ gu sa di ela mbee mot'enɔk ze náá, nyɛ nàzyɛ ɛ. Nyɛ aazotuula ɛ́ é ɛwala Zɛɛb nazokoobal ɛ.
7 Tin, ghwyil mɛbwala mɛ Mbee mot'enɔk di esael tɔ sɔ ɛ, ye ɛpesa mɛsa mɛ. Eghɛŋ sa di emɛt nyɛ aadi ààkabɛ tak ɛ, nyɛ aakasa embee mɛsa mɛ ɛ popoopwon.
8 Deenek, Mbee mot yenɔk aanyen da Ghɛŋ Yezu ɛgó nyɛ nɛ mengwyil mɛ nuub'ɛ, nyɛ waasaab nyɛ nɛ mɛkas mɛ ɛtuula ɛ lɛ.
9 Mbee mot yenɔk aatuula ɛ́ nɛ mɛbwala mɛ Satan. Nyɛ aasa bɛtɛ nɛ membi mɛ endem mɛbwala nɛ ɛsa ee ɛdjoka yii etsal.
10 Nyɛ aasa membi mɛ esa djas di biyo ɛ, étɛp ɛkɔɔ bot ɛ di ewo ze ɔ. Tin, bɛ waagwyɛ etɛɛ náá, bɛ nabɛ ɛ́ ààmyaal kwyɛl etsɛɛtsɛ nawaatsik bɛ ɛ.
11 Ye ɛ́ étɛp tak ɛ Zɛɛb di edhis bɛ ghwyil ɛwo, étɛp bɛ neemyaal etɛp mɛkɔŋ.
12 Deenek, bot djas di ààdum koŋ nɛ etsɛɛtsɛ e Zɛɛb ɔ, da bɛ ɛ́ di emyaala tɔ ɛsa ɛbiyo ɔ, bɛ waapéɛaa.

Zɛɛb naasɛ́ɛ bin étɛp bi neebela tsik

13 Bɔn nyɛɛg, yɛ kabɛ bisɔ ɔ, bis goka ɛ́ nɛ ɛbulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb mɛlu djas kɔ ɛsu ɛ len, biyɔ bot ɛ Ghɛŋ di ekwyɛl ɔ. Etɛɛ náá, Zɛɛb nasɛ́ɛ bin bot ɛ mɛkɛn étɛp bi neebela tsik kɔ ɛsu ɛ Sisim na Dɛɛ. Sisim tak ɛ́ di esa náá, bi di nɛ tsik na Dɛɛ dum nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ etsɛɛtsɛ e Zɛɛb.
14 Zɛɛb nadjóo bin étɛp tak ɛ nɛ Mbɛɛ Bhaadal ee bis nagoola bin ɛ. Tin, nyɛ nakwyɛl ɛ́ náá, bi bela di tɔ duma Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto.
15 Deenek, bɔn nyɛɛg, pyetka, baalka mɛlyo mɛ bis nalyo bin nɛ mɛkpa mɛ enuub bis ɛ, nɛ yii bis nakwyal-kwyalak ɛ.
16 Betka náá, Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto nyɛy ɛmet bɛ nɛ Zɛɛb Sɛɛg'ena mot nakwyɛl mena ɔ, nyɛy mot nadjɛ mena mɛghaaz mɛ na kɔm-kɔm nɛ tɛtɛ ɛbwaalel tɔ enɛm nɛ embɛɛ ɔ,
17 lwoodal ebhum elyem bin nɛ mɛghaaz, nyɛ djɛ bin ghwyil ɛsa esa e mɛnyɔ tɔ mɛfulu men, nɛ tɔ mɛkpa mɛ bi di elóo ɛ.

3

Djaalaka étɛp'es

1 Deenek, bɔn nyɛɛg, djaalaka etɛp'es, etɛɛ náá, mɛkpa ɛ Ghɛŋ needjala dɛl, yɛ neebela duu é dáa ye nabela pɛ daa len ɛ.
2 Tin, baadjaalaka Zɛɛb étɛp nyɛ neepɛk bis é mɛmbɔ mɛ bɛmbee bot, bot ɛ ɛbiyo. Etɛɛ náá, ye tok bot djas di edum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
3 Tin, Ghɛŋ ɛ́ sosoob. Nyɛ waadjɛ bin ghwyil, nyɛ aabaal bin sok bhwoob Mbee mot.

4 Bis ɛpemyaal nɛ lyem wat é mis mɛ Ghɛŋ kɔ ɛsu ɛ len náá, bi ɛpesa sa bis nalɛɛ bin ɛ, deenek, bi é waatetɔ́ nɛ ɛsa yɛ.
5 Beta náá, Ghɛŋ djɛɛd ebhum elyem bin tɔ kwyɛl ɛ Zɛɛb nɛ tɔ zii ɛ Klisto.

Ɛsa mɛsa dáa Pɔl Mot lwoma

6 Bɔn nyɛɛg, bis ɛpewaab nɛ nen nɛ din ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto náá, bi di ɛtsetaɛpe nɛ bɛtyak-bel ɛ ekeletyɛ, bot é di ààkɛ tɔ mɛlyo mɛ bis nagoola bin ɛ.
7 Bi nɛ gu biyɔ bɛmet dáa bi di egoka nɛ ɛdu mɛfulu mes ɛ. Etɛɛ náá, bis nabɛ é ààdi bɛtyak-bel ɛ bot é ghɛŋ bis nadi pɛ yebɔ ɛ.
8 Bis nabɛ é ààwaab mot sa dek. Deenek, bis nadi ezuk tɔ ɛsa mɛsa mwos nɛ pum ye nakoozodi náá mɛnyel eezetyak bis, étɛp ɛkaab náá, bis ɛzɛkɛdi ɛbɛp étɛp'en.
9 Ye tok náá, bis nasa deenek ɛ, etɛɛ náá, bis nabɛ é ààgoka nɛ ɛbela ɛkɛɛ ɛ len. Tin, bis nasa deenek ɛ etɛɛ náá, bis needi ndem bi di egoka nɛ ɛbaŋa ɛ.
10 Deenek, é ghɛŋ bis nadi pɛ daa len ɛ, bis naalɛɛ bin náá: «Mot di ààkwyɛl ɛsa mɛsa ɔ, nyɛ ààgoka nɛ ɛdɛ edee.»
11 Ɛ̌ di'enek, bis ɛpegwak náá, bɛdhiiti bot pak'en moo é bɛtyak-bel, bɛ ààkwyɛl ɛsa mɛsa, tin mɛsa mɔɔ é ɛwa nuub tɔ etɛp bɛsɔ bɔɔ.
12 Nɛ mbi bot binɔk, bis ɛpedul bɛ mɛlɔ, bis ɛpelɛɛ nɛ nɔɔ nɛ din ɛ Ghɛŋ Yezu Klisto náá, bɛ goka é nɛ ɛsa mɛsa mɛlu djas étɛp bɛ neebela sa dek.
13 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ bɔn nyɛɛg, nàkatka ɛsesa enɛm esa.
14 Ye é bɛ náá, mot ààpalooba nɛ mɛtiŋ mɛ bis di ekwyal tɔ mɛkana mak ɔɔ, ye goka é náá, nyɛ guaa. Ɛ̌ di'enek, sa bi ààbaadi sama nɛ nɛ étɛp nyɛ neebela syen.
15 Tin, sa bi àànɔɔ nyɛ dáa mot mɛbhuka men, djɛka nyɛ mɛlyo dáa mɔn ɛ nyɛɛg'en.

Ɛsɛaa mɛtel nɛ Mɛswosel

16 Beta náá Ghɛŋ, mot di ɛsuk ɛ egwyem ɔ, nyɛ ɛmet gheedjedjɛ bin egwyem é mɛwala djas, membi djas. Beta náá, Ghɛŋ di sama nɛ biyɔ djas.
17 Ye é nɛ mɛmbɔ mam mɛ ɛmet, mam Pɔl é kadi ekwyal bin mɛkpa mɛ mɛswosel mak. Ye é deenek é mɛ dyeebaduu djin tɔ bɛmɛkana mam. Yak é ekwyala bam
18 Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ e Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto di nɛ biyɔ djas.

Mɛkana ɛ Pɔl, yii mɛkɛn pɛ daa Timote

Ɛniel

Sɛɛg ɛ Timote nabɛ é mot dhaad mbyak eGhɛlɛk, nyɛɛg nabɛ é mot dhaad mbyak eYuda. Nyɛɛg naazɛdum koŋ nɛ Klisto. Ye nabɛ é e mɛdjoŋ mɛ ebá ye ɛkɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ, ee Pɔl naboma bɛ nɛ Timote e sok mɛkɛn tɔ ghaada Lyst pɛ kyee dik Azi (di edjóoaa mos Tuulki ɛ) tɔ (Mɛs 16.1-3). Kana tin, Timote nadi é nyɛ moo mot ngot tɔ bot ɛ nadi egyee mɛlu djas bɛ nɛ Pɔl mot-lwoma ɔ. Tin, nyɛ nadi ekyeed nyɛ tɔ mbula mɛdjoŋ mɛ ɛkɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. Pɔl nadi ekyekyeed nyɛ mbula elwomel nalyeelyel pɛ daa bot ɛ zɛɛga mendjaala nadi tɔ étɛp ɔ. Ye é dum nɛ tɛp tak ɛ din ɛ Timote di elaŋaa ɛ tɔ mɛkana mɛ bot ɛ lwoma (tyee geka Mɛs 17.14-15; 18.5; 19.22) nɛghu tɔ bɛdhiiti mɛkana mɛ Pɔl (tyee geka, 1Kl 4.17; 16.10-11; Fil 2.19-24; 1Tɛ 3.2-6). Mɛkana mɛmbá ee Pɔl nakyeeb nɛ Timote bɛ nɛ yii Tit ɛ, ye djóoaa ɛ «mɛkana mɛ bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb». Ye nasael deenek ɛ kɔ ɛsu ɛ mɛtiŋ nadjeaa nɛ «bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb ɛ» nɛghu bot ɛ di edjɛɛd zɛɛga ndjaa mendjaala ɔ.

Mɛkana e mɛkɛn nakyeeda nɛ Timote ɔ, ye é nɛ mɛsuk mɛlɛl ee di elyaal ɛ:

Ye kan sok ɛ, ɛdul ɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛlo kɔ ɛsu ɛ embee mɛdjek. Ye é embee mɛlyo mɛ di esɛɛg mɛfulu mɛ bot ɛ mbyak eYuda, nɛ yii bot ɛ mɛl mak, ee bɛdhiiti bot di etetó nɛ ɛlyo bot ɛ. Embee mɛlyo binek, tel bot ɛ náá, etɛp ee di tɔ sɔ ɛ di nyɔ. Bɛ nabaadi elyo ɛ náá, bot aabela tsik ɛ kɔ ɛsu ɛ esa ee bot di egu tɔ so ɛ. Ye é baalyak náá, sa bot ɛ ààdɛ bɛdhiidi membi mɛ edee, nɛ ɛbyen ɛbá mɛba.

Mɛkana ɛpebaadjɛ mɛtiŋ dum nɛ mendjaala, dáa zɛɛga mendjaala di egoka nɛ ɛkɛ, zɛnɔɔ dhatyee bɛdjɛɛdel di egoka nɛ ɛdjɛɛd zɛɛga mendjaala ɛ.

Pɛ mɛsik mɛ mɛkana, ye ɛpedjɛ mɛlyo nɛ Timote étɛp nyɛ neegu dáa nyɛ di egoka nɛ ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb ɛ. Dɔɔ nɛ ɛkwyee membi mɛ mɛdhuu mɛ bot ɛ di tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala ɔ, étɛp nyɛ needi «mbɛɛ mot-mɛsa ɛ Yezu Klisto» (4.6).

Tin, bot ɛ nɛ ghwyil ɛke náá, mɛkana ɛ nɛ mɛsuk mɛmbá: ɛsuk wat ɛ mɛlyo dum nɛ bot djas e zɛɛga ndjaa mendjaala, nɛ bɛdjɛɛdel bɔɔ (1—3), ye kabɛ yak ɛsuk ɔ, ye é mɛlyo dum nɛ mɛsa mɛ Timote nyɛ ɛmet (4—6).

Ye tok náá, bɛ besal ɛ bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala nɛghu bɛdjɛɛdel náá, bɛ di nɛ ɛlooba na tela-tela nɛghu yii na lyelyel. Tin, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ goka é nɛ ɛdi ɛ pyeta tɔ mendjaala nɛ ɛduwal Yezu Klisto, mɛtsik-bot yenaka (2.3-6).

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, mot-lwoma ɛ Yezu Klisto tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb mɛtsik-bot yenaka, nɛ tɔ ɛkwosak ɛ Yezu Klisto ɛbwaalel ɛlenaka.

2 Mɛ kwyal é wɔy Timote tɛtɛ mɔn'am tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb mɛkana mak. Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ nɛ lyem ghoŋ, zɛnɔɔ egwyem di edus pɛ daa Zɛɛb sɛɛg nɛ pɛ daa Yezu Klisto, Ghɛŋ'enaka ɛ di nɛ nɔ.

Ɛdul ɛ bot mɛlɔ dum nɛ embee mɛlyo

3 Dáa mɛ nadjɛ wɔ mɛghaaz, e sok mɛ nadi etó pɛ kyee dik Masedwan ɛ, mɛ ɛpebaabaal náá: dia tɔ ghaada Efɛɛz etɛɛ náá, penek ɛ nɛ bot ɛ di elyo bot embee mɛlyo ɔ. E di'enek, ye goka é wɔ bhɛm bɛ, bɛ kat.

4 Lɛɛa bɛ náá, bɛ bet esesa esuasua nɛ ɛlaŋ ɛ ekɔkɔ mɛbyel e bɛpaa di ààsi ɛ. Etɛɛ náá, ye é ɛpewaaz bot nɛ ɛdjóo ɛ mɛwɔ, tin, ɛkaada etɛp binek ààsa náá, mot sa mɛsa mɛ Zɛɛb di enyen tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ.

5 Tin, ɛsuk ɛ bɛmɛlyo mak djas é étɛp bot neekwyɛla pak'ɔɔ nɛ lyem sɛŋ ɛ, nɛ tɛtɛ esimza, nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb di ààbɛ nɛ mɛdhyaaz pɛ ɛko bhimis pɛ si ɛ.

6 Bɛdhiiti embee bɛlyoel binɔk naazekat ɛsa e tɛtɛ etɛp binek. Tin, bɛ lii ɛ etɛp mbɛs di
ààbɛ nɛ lo nɛ mɛko ɔ.
7 Deenek, bɛ ɛpekwyɛl ɛlyaal ɛ bot ɛ náá, bɛ bɛtɛtɛ bɛlyoel etsi e Zɛɛb. Tin, bɔɔ bɛmet
ààgu sa bɛ elɛɛ ɛ, nɛ sa bɛ di elyo bot ɛ.
8 Mena nɛ guka náá, etsi e Zɛɛb nɛ nyɔ. Ye nyɔ ɛ, mena dika ekɛ dáa ye di elɛɛ ɛ.
9 Tin, ye nyɔ ɛ bot ɛ guka náá, etsi nadjɛaa ɛ étɛp bot ɛ di ààbɛ bot ɛ epiki ɔ. Etsi nadjɛaa
ɛ étɛp bot ɛ di esa ɛbiyo ɔ, bot ɛ ɛlyel ɛ lo, bot ɛ mbee lyem, bot ɛ di egó bɛsɛɛg bɔɔ ɔ, bot ɛdi
gó bɛnyɛɛg bɔɔ ɔ, bot ɛ mesyem, bɛ ɛ́ di ààkaab Zɛɛb ɔ, ààkaab esa e Dɛɛ ɔ, bot ɛ di egó bot
ɔ,
10 bot ɛ mɛzɔ, botom ɛ di sɛɛga goŋ nɛ bɛsɔ bɔɔ botom ɔ, bot ɛ di ebɔmsa ekwom e bot ɔ,
bot ɛ etsal, bot ɛ di esu elɛŋ etsal ɔ, ààbɛ-bɛak étɛp bot ɛ di esa bɛdhiiti esa di àànɔŋel nɛ
mbɛɛ mɛlyo mɛ Zɛɛb.
11 Gwaka sa di ɛnyɔɛpe dum nɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zɛɛb di nɛ duma ɛ. Tin, ye ɛ́ Bhaadal tak
ɛ Zɛɛb naalwom mɛ náá, mɛ goola ɛ.

Bhɔɔ nɛ Zɛɛb

12 Mɛ ɛpedjɛ bhɔɔ nɛ mot nadjɛ mɛ ghwyil ɔ, Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka. Mɛ ɛpedjɛ nyɛ bhɔɔ
etɛɛ náá, nyɛ eetó mɛ, nɛ ɛwa ɛbwaalel ɛ lɛ tɔ lam, nɛ ɛnɔɔ mɛ mot-mɛsa mɛ.
13 Eghɛŋ sok, mɛ nadi elee nyɛ, mɛ nadi etiig nyɛ, mɛ nadi ɛ́ tɔ embee. Tin, Klisto eegek
mɛ ghoŋ. Mɛ nabɛ ɛ́ ààgu sa mɛ nadi esa ɛ, etɛɛ náá mɛ nabɛ ɛ́ ààdum koŋ nɛ nɛ.
14 Tin, enɛm nɛ embɛɛ Ghɛŋ'enaka nadyeebabu kɔ lam. Nyɛ eesa náá, mɛ di nɛ ɛdum ɛ
koŋ nɛ nɛ, mɛ di nɛ ghwyil ɛkwyɛl ɛ bot kɔ ɛsu ɛ ɛgwakel ɛ lam nɛ Yezu Klisto ɛ.
15 Gwakeka mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ ee bot djas di egoka nɛ ɛwa ɛbwaalel ɛ, ye goka ɛ́ mot
djas myaal yɛ:
Yezu Klisto nazyɛ kɔ bɔs'ak ɛ étɛp ɛtsik bot ɛ mesyem.
Mɛ ɛ́ mot mɛkɛn tɔ lɔɔ.
16 Tin, nyɛ naagek mɛ ghoŋ,
etɛɛ náá, Yezu Klisto neelyaal boo lyem goŋ'ɛ di ààbɛ nɛ ɛsik nɛ mam mot di na ghaa
mesyem ɔ.
Nyɛ nasa deenek ɛ, étɛp bot ɛ aaboodum koŋ nɛ nɛ ɔ, neebela tsik na kɔm-kɔm.
17 Ye goka ɛ́ náá, bot djas duwal Zɛɛb,
nɛ djɛ nyɛ duma na kɔm-kɔm.
Nyɛy ɛ́ mɛkoozi mɛ di ààbɛ nɛ ɛsik ɔ,
nyɛ ààgwyɛ, mot di ààbeeaa ɔ,
ye ɛ́ nyɛy ɛ́ di tɛtɛ Zɛɛb na kɔm-kɔm! Amɛn!

Ɛduu ɛ tɛtɛ tuub

18 Gwaka sa mɛ di elɛɛ wɔ ɛ, Timote mɔn'am, yenek ɛ mɛlyo mɛ mɛ djɛ wɔ ɛ. Dáa
bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naloolɛɛ kɔ ɛsu ɛ lɔ ɛ. Wɔ taala mɛkpa menek ɔɔ, wɔ waabela
ghwyil, tin ɛ wɔ aakaduu tɛtɛ tuub.
19 Ye ɛsa deenek, wɔ goka ɛ́ nɛ ɛpyet tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nɛ mbɛɛ lyem. Bɛdhiiti bot
moo ɛ́ ààkabɛ nɛ mbɛɛ lyem, deenek, bɛ eezekwyital ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb.
20 Tɔ lɔag'ɔɔ, ye nabɛ ɛ́ nɛ Yimɛnɛ bɛ nɛ Alɛkzandɛlɛ bot ɛ mɛ naka bɛ e mɛmbɔ mɛ Satan
étɛp, bɛ needjek ɛkat ɛlee ɛ Zɛɛb.

2

Mɛlyo dum nɛ mendjaala étɛp bot djas

1 Gwakeka sa mɛkɛn mɛ di ebesal bin náá bi sa ɛ: djaalaka elɛɛ etɛp bi di nɛ ye ɛ́, elɛka
bin, ɛdjɛ bhɔɔ nɛ Zɛɛb dum nɛ bot djas.
2 Tin, djaalaka Zɛɛb étɛp bɛmɛkoozi djas, zɛnɔɔ bot djas di edi ekukuma ɔ étɛp bot needi
tɔ tɛtɛ tsik di egoka nɛ duu ɛ, nɛ egwyem, tɔ tɛtɛ kwyɛl nɛ duu djas nɛ Zɛɛb.
3 Beea sa di ɛnyɔɛpe e mis ɛ Zɛɛb, mɛtsik-bot menaka.

4 E di'enek, Zɛɛb kwyɛl ɛ náá, bot djas bela tsik etɛɛ náá bɛ neegu etsɛɛtsɛ.
5 Tɛtɛ Zɛɛb é ngɔt, nɛ mot ngɔt di eduula pak bot ɛ bɔs nɛ Zɛɛb ɔ, mot tak ɛ Yezu Klisto.
6 Nyɛy é nadjɛ tsik ɛmet, tseŋa étɛp ɛpɛk bot djas. Yenek ɛ mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ kwadjɛaa e ɛwala nalɛɛaa ɛ.
7 Tsɛɛtsɛ, mɛ ààpakɔɔ bin, Zɛɛb naadjɛ mɛ di ɛdi mot-lwoma nɛ goolel ɛ mɛkpa mɛ. Nyɛ nasa deenek ɛ étɛp mɛ neelyo bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ nɛ nɛ etsɛɛtsɛ.

Mɛfulu mɛ boa nɛ botom tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala

8 Mɛ kwyɛl ɛ náá, botom djas di ekɛ tɔ epiki ɔ, bɛ ghɛɛ mɛmbɔ mɔɔ pɛ ɛko e sok bɛ di edjaala Zɛɛb ɛ. E sok bɛ di sa esonok binek ɛ, sa bɛ ààdi nɛ ɛbuk tɔ lyem, ààdi bot ɛ mɛwɔ.
9 Tyee wat nɛ boa, mɛ kwyɛl ɛ náá, boa di nɛ tɛtɛ bhet. Bɛ di nɛ tɛtɛ ekaad di egoka é náá bot bee ɛ, sa bɛ ààdi nɛ mbee epyeeda lo mbɛs di epyeeda étɛp ɛtela nyel ɛ. Sa bɛ ààkɔmsa mɛnyel nɛ mɛsum mɛ lɔaad, nɛ bɛmɛvunga nɛ mɛsum nɛghu ekaad di nɛ mɛtaŋ ɛlyelɛpe ɛ.
10 Tin, bɛ goka é nɛ ɛlyaal ɛ enɛm bɔɔ ɛ tɔ mbɛɛ mɛsa mɔɔ, dáa bɛtɛtɛ boa di eduwal Zɛɛb ɛ.
11 E ɛwala mɛlyo di elyoaa ɛ, boa goka é nɛ ɛdi ɛ gwyem egwak mɛlyo tɔ mɛsila djas.
12 Mɛ ààpadjɛ ze náá, moma djɛ mɛlyo nɛghu ɛkɔk kɔ motom. Moma goka é nɛ ɛdi «gwyeema», é ghɛŋ nyɛ di egwak mɛlyo ɛ.
13 Etɛɛ náá, Zɛɛb naleekus ɛ Adam motom, bhii tak Ɛve moma.
14 Tin, ye tok Adam nakɔɔaa, ye é moma. Moma ɛ nakɔɔaa, bhii tak nyɛ naazɛkwyɛ ndjɛ e mis ɛ Zɛɛb.
15 Tin, moma aazobela tsik ɛ, e sok nyɛ aabya ɛ, moma tak ɛ di ekɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, nɛ kwyɛl, tɔ epiki, ààbɛ nɛ ɛghɛɛa nyel ɔ.

3

Bot ɛ di ekukuma zɛɛga ndjaa mendjaala ɔ

1 Beeka mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ ee bot djas di egoka nɛ ɛwa ɛbwaalel ɛ. Ye é bɛ náá mot ɛpekwyɛl ɛdi paa tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala ɔɔ, nyɛ kwyɛl tin ɛ ɛsa mbɛɛ mɛsa.
2 Ye goka é náá, paa zɛɛga ndjaa mendjaala di mot epiki, nyɛ di ngom moma ngɔt, nyɛ di mot ɛdil ɛ nyel, sa nyɛ ààdi mot ɛdheka ɛ lyem, nyɛ di mot mbɛɛ mɛfulu, nyɛ di mot di emyaal náá bɛdjoŋ sulal pɛ yɛ ɔ, nyɛ é di mot di edjɛ bɔɔ bɛsɔ mɛlyo ɔ.
3 Sa nyɛ ààdi mot elangi, naghaa etuub, nyɛ goka é nɛ ɛdi mot mɛtela, ààdi mot mɛwɔ nɛghu mot di ekwyɛl epata dhaa tyɛ ɔ.
4 Tin, nyɛ goka é nɛ djɛɛd bot ɛ mɛbyel mɛ ɛnyɔɛpe, bɔɔ bɛ goka é nɛ ɛlooba nɛ nɛ ɛbuɛpe.
5 Bela náá, mot ɛ di ààgu ɛdjɛɛd bil'ɛ met ɛnyɔɛpe ɔ, «haa» nyɛ aakadjɛɛd zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ Zɛɛb dáa?
6 Tin, sa yɛ ààdi mot dinaa, nyɛ aalóo nɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Yɛ àànyɔ deenek ekaab náá, nyɛ é ɛzɛkɛbela ɛbet, bhii tak, da nyɛ é bela baka tyee Dim mot mɛkɔŋ nazebela ɛ.
7 Deenek, ye goka é náá, dɔɔ nɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ djɛ nyɛ duu, étɛp bɛ needi ààwyɛlɛ nyɛ, tin, nyɛ needi ààkwyit tɔ mɛbhowal ɛ Dim mot mɛkɔŋ.

Edhyakɛlɛ e ndjaa mendjaala

8 Deenek, ye é tyee wat nɛ eDhyakɛlɛ, bɛ goka é bɛ di bot ɛ mɛdil. Sa bɛ ààdi bot ɛ mɛdhyaaz pɛ ɛko bhimis pɛ si, ààdi bot ɛ elangi, bɛ ààgoka nɛ ɛdi bot ɛ di ekwyɛl ɛbela epata ààbɛ náá, bɛ eesa mɛsa.
9 Tin, bɛ goka é nɛ ɛbaal etsɛɛtsɛ ɛdum koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb nɛ lyem sɛŋ.
10 Bɛ goka é nɛ ɛdhaa tɔ mɛbhowal. Yɛ kabɛ náá, bɛ tok nɛ dhiiti tɛp di ekɔala nɛ nɔɔ ɔ, é di'enek, bɛ é nɛ ghwyil ɛkasa mɛsa mɛ eDhyakɛlɛ.

11 Tin, boa bɔɔ* goka ɛ́ nɛ ɛdil ɛ mɛnyel mɔɔ, sa bɛ ààdi bot ɛ ɛbyak ɛ bot, ààdi bot ɛ ebeyak, ye goka ɛ́ bɛ di sosoob e etɛp djas.
12 Dhyakɛlɛ goka ɛ́ nɛ ɛdi ɛ́ ngom moma ngɔt, da nyɛ di mot di djɛɛd bɔɔ bɛ nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ ɛnyɔɛpe ɔ.
13 Deenek, eDhyakɛlɛ aadi esa mɛsa mɔɔ ɛnyɔɛpe ɔ, bot djas ɛ waadjɛ bɛ duu. Tin, bɛ waadi nɛ ghwyil ɛlii nɛ ɛbwaalel djas kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, mot di esɛɛg mena nɛ Yezu Klisto ɔ.
14 Mɛ kwyal wɔ etɛp bak ɛ nɛ ɛbwaalel náá, mɛ moo aazyɛ zɛbee wɔ.
15 Tin, mɛ bɔya ɔɔ, wɔ aagu dáa wɔ aagoka nɛ ɛsa étɛp ɛdjɛɛd ndjaa Zɛɛb, di zɛɛga ndjaa mendjaala e Zɛɛb di nɛ tsik ɛ. Ye ɛ́ zɛɛga tak ɛ di ɛgwyiŋ ɛ di epyet etsɛɛtsɛ.
16 Ye tok nɛ mot ààbaabyen náá, sa mena zeguka kɔ ɛsu ɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb'ena ɛ nɛ bɔk:
Klisto nazyɛ kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ dáa bot djas di ezyɛ ɛ́,
ye ɛ́ Sisim na Dɛɛ ɛ nalyaal náá, nyɛ ɛ́ mot epiki†,
nyɛ naatel efofop nyel,
bot naagoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ daa bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ kɔ ɛsu ɛ lɛ.
Bhii tak, bɛtɛ nɛ bot naadum koŋ nɛ nɛ.
Ɛ̀ di'enek, nyɛ naazɛbela duma ɛ Zɛɛb tɔ gwoo.

4

Bot ɛ di elyo bot embee mɛlyo ɔ

1 Tin, Sisim na Dɛɛ nalɛɛ popoopwon ɛ náá: bot ɛkum e ɛwala e mɛsik ɔɔ, bɛdhiiti bot ɛ waakat ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, étɛp ɛdu esisim mɛkɔŋ nɛ ɛdu embee mɛlyo ɛ Dim mot mɛkɔŋ.
2 Deenek, bot ɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si nɛ bot ɛ etsal ɛ waakɔɔ bɛ. Esimza bot binɔk moo ɛ́ engwyɛɛla, dáa bot ɛ dinaa bɛ naazedik elyem bɔɔ ɛ nɛ gwooz nazete tɔɔbelaa nɛ mɛgoo mɛ du ɛ.
3 Deenek, mɛlyo mɛ bot binɔk ɛ náá, sa mot ààba, sa mot ààdɛ bɛdhiiti membi mɛ edee. Bela náá, Zɛɛb nadjɛ edee binek ɛ etɛɛ náá, bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, bot ɛ di egu etsɛɛtsɛ ɔ dɛ yɛ, nɛ ɛghaapɛɛ Zɛɛb.
4 Tin, esa ee Zɛɛb nakus ɛ djas ye ɛ́ ɛnyɔɛpe, ye tok nɛ sa wat aamwasaa tɔ tak. Ye goka ɛ́ náá, bot djɛ nyɛ bhɔɔ dum nɛ esa binek.
5 Etɛɛ náá, mɛkpa mɛ Zɛɛb nɛ mendjaala ɛ di esa náá, esa binek djas di dɛɛ e mis ɛ Zɛɛb.

Mbɛɛ mot-mɛsa ɛ Yezu Klisto

6 Deenek, wɔ djɛ mɛlyo mak nɛ bɔn nyoog ɔɔ, wɔ aadi ɛ́ mbɛɛ mot-mɛsa ɛ Yezu Klisto. Wɔ waalyaal náá, ye ɛ́ mɛkpa mɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nɛ tɛtɛ mɛlyo ɛ di edee wɔ. Mɛlyo mak djas, wɔ naabaal ye ɛnyɔɛpe tɔ lo'ɔ
7 Tin, wɔ goka ɛ́ nɛ ɛmwas esesa ɛ esua-esua di esaab dék ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ. Deenek, saŋa náá, wɔ di sosoob nɛ Zɛɛb.
8 Guka náá, ɛsa ɛ mɛsɛŋ mɛ di esa náá, mot diyal ɛ, ye ɛ́ ɛnyɔɛpe étɛp nyel. Bela náá, ɛdi ɛ sosoob nɛ Zɛɛb nɛ nyɔ dhaa esonok djas! Etɛɛ náá, mos ye ɛpedjɛ mena ɛbwaalel, nɛ ɛbaakɛk mena tsik na kɔm-kɔm.
9 Ye ɛ́ mbɛɛ mɛ mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ ee bot djas di egoka nɛ ɛwa ɛbwaalel ɛ, ye goka ɛ́ mot djas myaal yɛ.
10 Yɛ bɛ náá, bot ɛ ɛpezuk nɛ ɛwa zii tɔ mɛsa ɔɔ, ye ɛ́ etɛɛ náá, bot naazewa ɛbwaalel nɛ Zɛɛb di nɛ tsik ɔ. Ye ɛ́ nyɛ di Mɛtsik-bot djas, daŋ-daŋ ɛ, bot zedum koŋ ɔ.
11 Yenek ɛ́ sa wɔ di egoka nɛ ɛlyo, nɛ ɛlyaal ɛ bot ɛ.
12 Tin, sa mot ààbee wɔ e mis toto, etɛɛ náá, wɔ ɛ́ ngbaaz. Tin, wɔ goka ɛ́ nɛ ɛdi ɛ mot bot djas aadu mɛfulu mɛ ɔ, tɔ mɛkpa, tɔ mɛfulu, tɔ kwyɛl, tɔ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb nɛ tɔ eDɛɛ.

---

* **3:11** *boa bɔɔ* ye ɛ́ nɛ ghwyil ɛ di eDyakɛlɛ e boa. † **3:16** *mot epiki* Sisim naatel nyɛ mɔɔ ZɛɛbMat 3.16-17.

13 Ɛsok nɛ mɛ nɛ kum, wa lyem tɔ ɛlaa mɛkpa mɛ Zɛɛb e mis mɛ bot djas, djɛ bɛ mɛghaaz, lyoa bɛ.
14 Tin, sa wɔ ààpel ɛkɛɛ enɛm nɛ embɛɛ ee Zɛɛb nadjɛ wɔ ɛ. Ye é ɛkɛɛ Zɛɛb ɛlenek ɛ wɔ nabela é ghɛŋ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nalii ɛ, da bɛpaa ɛkɛl wɔ mɛmbɔ ɛ.
15 Tin, wa lyem tɔ etɛp binek djas, da wɔ wa zii tɔ mɛsa mɔ. E di'enek, bot djas wabee dáa mɛsa mɔ di etó sok ɛ.
16 Wɔ é kobaka nɛ nyel'ɔ met, nɛ mɛlyo mɔ. Wa zii nɛ yɛ, wɔ di esa deenek ɔɔ, wɔ aatsik nyel'ɔ ɛ met nɛ ɛbaatsik bot di egwak mɛlyo mɔ ɛ.

5

Boo lɔɔg mɛbyel mɛ bot ɛ ndjaa mendjaala

1 Wɔ di edul tɔa-mot mɛlɔ ɔɔ, sa wɔ ààkabiyo-biyoak, wɔ goka é nɛ ɛlii nɛ nɛ ɛ ɛkɛɛ wɔ lii ɛ nɛ soog. Yɛ kabɛ mengbaaz ɔ, nɔŋa bɛ dáa bɔn nyoog.
2 Deenek, da wɔ nɔɔ bɛtɔa-boa ɛ dáa bɛnyoog. Tin, mɛsyes dáa bɛkɛl bɔ, sa wɔ ààdi nɛ egeka ɛsyem nɛ nɔɔ.
3 E di'enek, da wɔ é gheekwyekwyee bɛkus ɛ boa ee wɔ di egu náá, bɛ tok nɛ bot ɛkwyee bɛ ɔ.
4 Yɛ bɛ náá kus moma ɛ nɛ bɔn nɛghu bɛdha ɔɔ. Ye goka é náá bɛ sa mɛsa mɛ di elyaal ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb ɛ pɛ daa bɛbyael bɔɔ, zɛnɔɔ bɛbhaab bɔɔ. Yɛ deenek ɛ bɛ aabulal enɛm esa ee bɛ nasa bɛ ɛ. Yenek ɛ sa di ɛnyɔɛpe e mis ɛ Zɛɛb ɛ.
5 Tin, kus moma na tsɛɛtsɛ dinaa nyɛ é nyɛy ɛmet ààbɛ nɛ mot ɛkwyee nyɛ ɔ, nyɛ wa ɛbwaalel ɛ lɛ nɛ Zɛɛb. Deenek, nyɛ ààkat ɛdjaala mwos nɛ pum étɛp ɛwaab náá, Zɛɛb kwyee nyɛ.
6 Yɛ kabɛ kus di egyee nɛ ɛkwosak ɛ lyem'ɛ ɔ, nyɛ moo é nyɛ eezegwyɛ, ye nakoozodi náá, nyɛ nɛ tsik.
7 Beea sa wɔ di egoka nɛ ɛlɛɛ nɛ bɛkus ɛ boa ɛ, étɛp bɛ needi ààbɛ nɛ mbee mɛfulu ɛ.
8 Yɛ bɛ náá, mot ààsa enɛm esa nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ met ɔ, nɛghu bot é bɛ nɛ bɛ nɔɔ di tɔ ndjaa wat ɔɔ. Nyɛ eeswonal ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb. E di'enek, nyɛ ɛpesa ɛbiyo dhaa dhaŋa bot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ.
9 Ɛtɛp din ɛ kus moma neekwyalaa tɔ mɛkana mɛ bɛkus, ye goka é náá, moma tak di nɛ membu tyee mɛkam-mɛtɛn nɛ wat (60) kɛdhaa. Da nyɛ é di náá, nyɛ nazodi ɛ nɛ motom ngɔt.
10 Nyɛ di moma dinaa bot djas nɛ gu náá, nyɛ é nɛ mbɛɛ mɛsa: nyɛ naalyo bɔɔ bɛ ɛnyɔɛpe. Ye é moma di emyaal náá bɛdjoŋ sulal pɛ yɛ ɔ, mot di egwyii bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ mɛko ɔ, mot ɛ di ekwyee bot di tɔ edjel ɔ. Deenek, nyɛ di mot ɛsa membi mɛ enɛm sa djas ɔ.
11 Tin, yɛ kabɛ mɛsyes mɛ boa di bɛkus ɔ, sa wɔ ààkwyal min mɔɔ tɔ mɛkana. Etɛɛ náá, é ghɛŋ gwyes ɛbaaba aasa bɛ ɛ, bɛ waalum koŋ nɛ Klisto.
12 Bɛ sa deenek ɔɔ, bɛ waabela ndjɛ etɛɛ náá, bɛ nabɛ é ààdi sosoob nɛ sa ee bɛ natuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ nɛ ɛ ɔ.
13 E di'enek, dáa bɛ moo ààkabɛ nɛ sa ɛsa ɛ, bɛ kakɛ ɛ mendjaa nɛ mendjaa. Dáa ɛkɛ mendjaa nɛ mendjaa di ààdjaala nɛ nɔɔ ɛ, mɛsa mɔɔ aakadi é ɛlii etɛp mbɛs-mbɛs di ààdjoak bɛ.
14 Dum nɛ tɛp tak ɛ, mam Pɔl di elɛɛ nɛ mɛsyes mɛ boa di bɛkus ɔ náá, bɛ nɛ ghwyil ɛbaaba yɔbɔ. Bɛ bya bɔn, bɛ sa mɛsa tɔ mendjaa mɛ mɛba mɔɔ. Mɛ ke deenek ɛ ekaab náá, mot mɛbhuka mɔɔ ɛzɛkɛlii esonok mbɛs kɔ ɛsu ɛ lɔɔ.
15 Mɛ ke deenek ɛ etɛɛ náá, bɛdhiiti bɛkus ɛ boa binɔk eezewo ze, tin, bɛ kadu ɛ Satan mot mɛkɔŋ.
16 Tin, ye é bɛ náá, moma zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ nɛ bɛkus ɛ boa tɔ mɛbyel mɛ ɔɔ, ye goka é nyɛy nyɛ ɛmet kwyee bɛ. Yɛ àànyɔ náá, etɛp binek djas zoodi kɔ elo bot ɛ zɛɛga ndjaa

mendjaala. Sa deenek, etɛɛ náá, bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala neekwyee bɛkus ɛ boa di bɔɔ bɛ met ɛ.

Bɛpaa zɛɛga ndjaa mendjaala

17 Bɛpaa ɛ di edjɛɛd zɛɛga ndjaa mendjaala ɛnyɔɛpe ɔ, bɛ goka é nɛ ɛbela duu edi e sok ebá, daŋ-daŋ ɛ bot ɛ di ewa lyem tɔ mɛsa mɛ mɛlyo, nɛ bot ɛ di egoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔ.
18 Etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Sa wɔ ààdiyal nuub ngɔmbɛ é ghɛŋ nyɛ di esa mɛsa mɛ ɛ.» Nɛ náá: «Mot-mɛsa djas goka é nɛ ɛbela efute.»
19 Tin, sa wɔ ààmyaal mɛpita mɛ mot ngɔt aazɛpit paa ngɔt pɛ daa lɔ ɛ. Wɔ myaal ɛ, ye é bɛ é náá, bot ɛbá nɛghu bot ɛlɛl ɛ zɛpit nyɛ pɛ daa lɔ.
20 Yɛ bɛ bot di esa mesyem ɔɔ, liia nɛ nɔɔ e mis mɛ bot ɛ djas, etɛɛ náá bɛdhiiti bot neegwak bwoo.
21 E dwoo ɛlak mos, mɛ ɛpedjaala nɛ nɔ e mis ɛ Zɛɛb, nɛ e mis mɛ Yezu Klisto zɛnɔɔ e mis mɛ efofop náá: wɔ looba nɛ esa djas ee mɛ lɛɛ wɔ ɛ, sa wɔ ààwa mbɛk pak bot, ààkwyɛɛg mot ngɔt dhaa sɔ.
22 Sa wɔ ààleesuu ɛkɛl mot mɛmbɔ étɛp ɛdjɛ nyɛ di mɛsa tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala. Sa wɔ ààni tɔ mesyem mɛ bot. Wɔ goka é wɔ baal nyel'ɔ dɛɛ.
23 Sa wɔ ààdedɛ mɛdii nɛ mɛdii toto, ye nyɔ é wɔ dedɛ ba mɛnyok étɛp mɔ'ɔ, dáa dinaa ɛbɛ ɛ mɔ tak nɛ dhek wɔ ngwyis ɛ.
24 Mesyem mɛ bɛdhiiti bot nyen ɛ popoopwon, ɛsok nɛ bɛ nɛ pɛɛ bɛ. Bela náá, pɛ daa bak bot ye nyen ɛ bhis bɛ aazɛpɛɛ bɛ ɛ.
25 Tin, tyee wat nɛ enɛm esa bɛdhiiti bot nɛ nyen popoopwon, yɛ kabɛ pɛ daa bak bot ɔ, yɛ ààleenyen.

6

Dáa bɛkwom ɛ bot di egoka nɛ ɛdi ɛ

1 Tin, ekwom e bot goka é nɛ ɛbee ekukuma bɔɔ dáa bot ɛ di egoka nɛ duu e esonok djas ɛ. Ye goka é bɛ sa deenek etɛɛ náá, din ɛ Zɛɛb nɛ mɛlyo mɛ mena di elyo ɛ needi ààbyaselaa.
2 Tin, yɛ bɛ náá bɛ é nɛ ekukuma di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, sa bɛ ààbyasal bɛ etɛɛ náá, bɛ nɛ bɛ nɔɔ ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala mɛ wat. Ye nyɔ ɛ náá, bɛ sa mɛsa mɛ bɛ di esa pɛ daa ekukuma bɔɔ ɛnyɔɛpe. Sa deenek etɛɛ náá, wɔ sa mɛsa ɛ pɛ daa bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Ye é bot ɛ Zɛɛb di ekwyɛl ɔ.

Embee mɛlyo nɛ mbɛɛ mɛvu

Gwaka sa wɔ di egoka nɛ ɛlyo nɛ ɛlɛɛ náá bɛ sa ɛ.
3 Bɛdhiiti bot ɛpelyo embee mɛlyo mɛ sis, di ààgoka nɛ yii Ghɛŋ'ena Yezu Klisto ɔ. Bɛ ààlyo bot mɛlyo mɛ di ekɛ lɔɔg wat nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lena nɛ Zɛɛb ɔ.
4 Binɔk bot é, bot ɛghɛɛa nyel, bɛ ààgu sonok, kwyɛl mɛwɔ nɛ ɛsuu ɛ mɛso dum nɛ mɛkpa ɛ tɔ lɔɔ ɛ «tɔɔɔ» dáa ɛbé. Mɛwu, mɛwɔ, nɛ mɛlee zɛnɔɔ mbee esimza dum nɛ bɔn nyɛɛg dus ɛ tin.
5 Bɛ nɛ kwyɛl ɛ ɛsuu ɛ mɛso mɛ di ààbɛ nɛ ɛsik pak'ɔɔ. Ye é bot dinaa esimza bɔɔ moo é epila dáa endjemet. Egeka bɔɔ ɛ náá, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ dhiiti mbi mɛpek mɛ ɛbela ekum.
6 Nɛ tsɛɛtsɛ, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ boo mɛvu, wɔ di emyaala nɛ sa wɔ di nɛ yɛ ɔɔ.
7 Etɛɛ náá, bis nabɛ é ààzyɛ nɛ dhiiti sonok kɔ ɛko ɛ bɔs'ak, ye é tyee wat nɛ e sok bot aasik ɛ, bot aanàsik nɛ dhiiti sonok.
8 E di'enek, mena ɛ dika nɛ sa dek nɛ ekaad ɔɔ, edjaala nɛ nena.
9 Tin, bot é di esaa náá bɛ di nɛ mɛvu ɔɔ, bɛ nɛ kwyɛ tɔ mɛbhowal. Bɛ é tɔ laab dum nɛ embee mɛkwosak mɛ ewo di esa náá, bot di tɔ mezuk nɛ ɛwo ɛ ze ɛ.
10 Etɛɛ náá, kwyɛl epata ɛ ɛsuk embee etɛp djas, bɛdhiiti bot ɛ naakwyɛl ɛsa deenek ɔ, bɛ moo mos ɛ bɛ eezewo ze ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Tin, bɔɔ bɛmet ɛsaa náá, bɛ zuk.

5:18 Dɛt 25.4. **5:19** Dɛt 19.15.

Mɛlyo mɛ mot-lwoma Pɔl pɛ daa Timote

11 Wɔy mot-mɛsa ɛ Zɛɛb, sa wɔ ààsa etɛp binek. Saŋa ɛdi mot epiki, mot ɛgwakel nɛ Zɛɛb,
tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, nɛ kwyɛl, nɛ ɛmaad ɛ lyem zɛnɔɔ ɛtelaa ɛ lyem.
12 Duua tɛtɛ tuub ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, baala tsik na kɔm-kɔm ee Zɛɛb, nadjóo wɔ étɛp
tak ɛ. Ye nabɛ ɛ́ é ghɛŋ wɔ natuud mbɛɛ mɛkpa mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Yezu Klisto e mis mɛ
bot ɛbuɛpe ɛ.
13 E mis ɛ Zɛɛb, mot di djɛ tsik nɛ bot djas ɔ, e mis mɛ Yezu Klisto, mot nalɛɛ bot mbɛɛ
mɛkpa mɛ tak e mis ɛ Pɔɔs Pilat ɔ*, mɛ lɛɛ wɔ ɛ náá:
14 looba nɛ mɛtiŋ mɛ wɔ bela ɛ, sa yɛ ààpulel, baala ye ɛnyɔɛpe kɛkum dwoo Ghɛŋ'enaka
Yezu Klisto aatuula ɛ.
15 Tin, ɛtuula ɛ Klisto aadi ɛ́ e ɛwala zɛɛb nazekobal ɛ.
Nyɛy ɛ́ di kɔ elo ekukuma djas,
nyɛy ɛdi ɛsuk ɛ mɛnyɔ,
Mɛkoozi mɛ bɛmɛkoozi, Ghɛŋ bɛghɛŋ.
16 Nyɛ ɛmet ɛ́ tsik na kɔm-kɔm,
nyɛ ɛ́ tɔ mɛkas mɛ dinaa mot tok nɛ ghwyil ɛtiila pɛ daa lɛ.
Mot ngɔt kɔ bɔs dinaa ààpaabee nyɛ,
ye tok nɛ mot ngɔt nakobee nyɛ sok,
mot tok pe nɛ ghwyil ɛbee nyɛ.
Duu nɛ mɛbwala di nɛ nɛ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm! Amɛn!

Mɛlyo dum nɛ bɛkum ɛ bot

17 Deenek, lɛɛa nɛ bot ɛ́ di nɛ mɛvu kɔ ɛko ɛ bɔs'ak ɔ náá, sa bɛ ààdi bot ɛ ɛghɛɛ nyel.
Baalɛɛ nɛ nɔɔ náá, sa bɛ ààwa ɛbwaalel ɛ lɔɔ tɔ mɛvu mɛ di ààbɔya ɛ. Tin, bɛ goka ɛ́ nɛ
ɛwa ɛbwaalel ɛ lɔɔ ɛ nɛ Zɛɛb mot di edjɛ mena esonok dhaa mɛbu ɔ, étɛp mena needika tɔ
mɛmyaala ɛ.
18 Lɛɛa nɛ nɔɔ ɛ náá, bɛ sa enɛm esa, bɛ goka ɛ́ nɛ ɛdi ɛ bot ɛ mɛvu tɔ enɛm esa, nɛ elyem
ɛgek bɔɔ bɛsɔ bɔɔ ghoŋ, bɛ di bot ɛ ɛgwyena.
19 Bɛ di sa deenek ɔɔ, bɛ waasɛɛg tɛtɛ mɛkwom étɛp mɛlu mɛ di ezyɛ yenek.

Mɛlyo mɛ mɛsik

20 Wɔy Timote, baala ɛnyɔɛpe sa nadjɛa wɔ ɛ, kyeea embee melɛŋ di ààkɛ sama nɛ ɛdum
koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, ààsuu mɛso nɛ elɛŋ etsal bɛ di eke náá, ye ɛ́ etsɛɛtsɛ ɛ.
21 Deenek, bɛdhiiti bot ɛ naadu embee mɛlyo nɛ elɛŋ etsal binek ɔ, bɛ moo ɛ́ bɛ eezewo
ze tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb.
Tin, beta náá, enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb di nɛ nɔ.

---

* **6:13** *mbɛɛ mɛkpa mɛ tak e mis ɛ Pɔɔs Pilat ɔ* Zaŋ 18.36-37; 19.11

Mɛkana ɛ Pɔl, yii bhɔɔba pɛ daa Timote
Timote Bɔɔba
Ɛniel

Mɛkana mɛ mɛmbá nakyeeda nɛ Timote ɛ, ye nabɛ é lwomel e mɛsik mɛ mot-lwoma Pɔl, nyɛy e membok (2.9), ye nabɛ é mbula bot nabet nyɛ (1.15; 4.10-16). Eghɛŋ tak, nyɛ nabɛ é nyɛ eezenaagu náá, nyɛ moo aagwyɛ (4.6). Nyɛ naamwana nɛ Timote mot nadi egyee nɛ nɛ tɔ mɛsa ɔ, mot nyɛ nadi ekwyɛl dáa mɔn ɔ.

Mɛkana mak kaadaa ɛ tsik ɛ Pɔl: étɛp mɛsa mɛ dáa mot lwoma, mɛlyo mɛ, mezuk mɛ kɔ ɛsu ɛ Mbɛɛ Bhaadal. Pɔl ɛpedjɛ mɛlyo nɛ Timote. Nyɛ ɛpedjɛ nyɛ mɛghaaz náá, nyɛ waaboma nɛ mezuk kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɛ Klisto (2.1-13). Bhii tak, nyɛ ɛpebaalɛɛ náá, nyɛ goola ɛnyɔɛpe mɛkpa mɛ Zɛɛb (2.14—4.15). Dum nɛ tɛp tak ɛ, Timote goka é nɛ ɛkaab ɛni tɔ bɛ mɛwɔ, ɛlum koŋ nɛ bot ɛ mesyem, ɛbaŋa mɛfulu mɛ Pɔl. Ɛsok nɛ etɛp djas, nyɛ goka é nɛ ɛdi sosoob nɛ mɛlyo mɛ Pɔl nɛ yii bɛdhiiti bɛlyoel ekeletyɛ nalyo nyɛ é.

Bhis eboo bɛtyaasɛs ɛ Yezu aagwyɛ é, bot ɛ nadjila bɛ e mɛsa mɛ etyaasɛs ɔ, nabaazokɛ ɛ dáa bɔɔ. Ye é deenek ɛ, *bɛ nabaal ɛnyɔɛpe mɛkpa* mɛ bɛ nagwak nɛ bɛlyoel bɔɔ ɛ. Tin, bɛ baagoka ɛ nɛ ɛlaa bɛmɛkana mɛ na Dɛɛ. Eghɛŋ Pɔl nakwyal Timote bɛmɛkana ɛ, e sok tak, bɛmɛkana mɛ tak nadi é, yii Ɛbhɛŋ ɛ Namwa, nɛghu ba bɛdhiiti bɔɔ epes mɛkana mɛ Ɛbhɛŋ ɛ na Bes. Ekwyala bak djas ɛ «nɛ boo mɛtaŋ étɛp ɛlyo bot etsɛɛtsɛ, étɛp ɛsa náá bot myaal, étɛp ɛkoobal embee mɛsa mɔɔ, étɛp ɛsa náá mot di nɛ tsik epiki» (3.16).

Mɛswosel

1 Ye é mam, Pɔl mot-lwoma ɛ Yezu Klisto tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb, mɛ é wak ɛ étɛp ɛgoola bin tsik. Ye é tsik Zɛɛb edjɛ mena kɔ ɛsu ɛgwakel ɛ lena nɛ Yezu Klisto.

2 Mɛ kwyal mɛkana mak ɛ nɛ wɔy Timote mɔn'am mɛ di ekwyɛl ɔ: beta náá, enɛm nɛ embɛɛ, nɛ lyem ghoŋ, nɛ egwyem ɛ Zɛɛb sɛɛg bɛ nɛ Yezu Klisto di nɛ nɔ.

Pɔl ɛpeghaapɛɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ Timote

3 Mɛ ɛpeghaapɛɛ Zɛɛb mot mɛ di esa mɛsa mɛ nɛ lyem wat dáa bɛbhaab'am nasa ɛ. Mwos nɛ pum e sok mɛ di edjaala Zɛɛb ɛ, mɛ nɛ dyeebadjaala étɛp'ɔ.

4 Mɛ ɛpetaala meŋal mɔ, e di'enek, mɛ é nɛ gwyes ɛbee wɔ étɛp lyem'am neelwood nɛ mɛmyaala.

5 Mɛ ɛpebaataala dɔɔ nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, wɔ zedum nɛ lyem wat ɛ. Ye é kɔkɔ mbi ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb yii naye yɔ Loyis nɛ nyoog Enis nadi nɛ ye é. Mɛ eemyal náá, kɔkɔ mbi ɛdum ɛ koŋ ɛlenek ɛ tɔ lɔ.

Zuka nɛ nam kɔ ɛsu ɛ mbɛɛ Bhaadal

6 Ye é étɛp tak ɛ mɛ baadi elɛɛ nɛ nɔ náá, baawyɛl mɛgoo mɛ ɛkɛɛ ɛ Zɛɛb nadjɛ wɔ ɛ, e sok mɛ nakɛl wɔ mɛmbɔ ɛ.

7 Etɛɛ náá, Sisim Zɛɛb nadjɛ mena ɛ, ye nabɛ é ààbɛ etɛɛ náá mena di bɛtyak-bel, ye é Sisim ghwyil, yii kwyɛl nɛ yii ɛdil ɛ lyem.

8 Sa wɔ ààdi nɛ syen ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Ghɛŋ'enaka. Sa wɔ ààbaadi nɛ syen nɛ nam, mot di kwom kɔ ɛsu ɛ lɛ ɔ. Deenek, myaala ɛzuk sama nɛ nam étɛp Mbɛɛ Bhaadal. Tin, dia nɛ ɛbwaalel nɛ ghwyil Zɛɛb di edjɛ mena ɛ.

9 Nyɛy é natsik mena, nɛ ɛsa náá mena dika bot é dhaad mbyak'ɛ. Ye nabɛ é ààbɛ kɔ ɛsu ɛ enɛm esa bena, ye nabɛ é egeka bɛ met nɛ enɛm nɛ embee bɛ met. Tin, Zɛɛb naadjɛ mena enɛm nɛ embɛɛ binek e ze ɛ Yezu Klisto, ɛsok nɛ nyɛ nɛkus bhwak.

10 Tin, ɛkɛɛ enɛm nɛ embɛɛ tak kazɛnyen mos ɛ e ɛtuula ɛ mɛtsik-bot menaka Yezu Klisto. Nyɛy ɛ mot nakwak ɛsyee ɔ, dum nɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ nyɛ natel mena tsik na kɔm-kɔm.

11 Zɛɛb naadjɛ mɛ mɛsa mɛ ɛdi mot-lwoma nɛ lyoel, étɛp ɛkɛgoola Mbɛɛ Bhaadal.

12 Kɔ ɛsu ɛ tak ɛ, mɛ di ebee mezuk mɛ mɛ di ezuk'aak. Mɛ tok nɛ syen étɛp tak etɛɛ náá,
mɛ nɛ gu mot mɛ wa ɛbwaalel ɛ lam nɛ nɔ ɛnyɔɛpe. Tin, mɛ ɛpemyaal náá, Zɛɛb ɛ́ nɛ ghwyil
ɛbaal sa nyɛ nadjɛ mɛ ɛ kɛkum dwoo epɛɛ ɛ.
13 Deenek, mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ wɔ nagwak nɛ nam ɛ, ye ɛ́ di mɛkpa mɛfulu mɛ tsik'ɔ. Tin,
pyeta tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, kwyɛla bot nɛ kwyɛl di edus pɛ daa Yezu Klisto ɛ.
14 Deenek, baala mbɛɛ mɛlyo djas nazedjɛaa wɔ nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ di tɔ lena ɛ.

Esosoob ɛ Onezifɔɔd nɛ yii bot ɛ mɛbyel mɛ

15 Wɔ nɛ gu náá bot ɛ kyee dik Azi djas naazekaab mɛ, tɔ sama bot ɛ tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ
Fizɛl bɛ nɛ Elmozɛn.
16 Beta náá, Ghɛŋ sa enɛm esa bɛ nɛ bot ɛ mɛbyel ɛ Onezifɔɔd, etɛɛ náá, nyɛ naadyee-
badjɛ mɛ mɛghaaz. Tin, nyɛ nabɛ ɛ́ ààgwak syen nɛ nam, mam mot membok.
17 Deenek, dáa nyɛ tuula tɔ ghaada Lɔm ɛ, nyɛ naawa zii e ɛsaa mɛ, kɛbela mɛ.
18 Tin, beta náá, Ghɛŋ sa enɛm esa e Zɛɛb nɛ nɛ dwoo epɛɛ. Wɔy ɛmet nɛ baagu ɛnyɔɛpe
esa djas nyɛ nasa nɛ nam pɛ kyee dik Efɛɛz ɛ.

2

Mɛlyo dum nɛ dáa mot di egoka nɛ ɛdi mbɛɛ sodja ɛ Klisto ɛ

1 Wɔy, mɔn'am, dia nɛ ghwyil tɔ enɛm nɛ embɛɛ di edus pɛ daa Yezu Klisto ɛ.
2 Mɛlyo mɛ wɔ nadi egwak mɛ egoola e mis mɛ bɛtɛ nɛ bɛtyaasɛs ɛ. Deenek, lyoa yɛ nɛ
bɛtɛtɛ ɛ bot, bot aadi nɛ ghwyil ɛ aabaalyo bɛdhiiti bot ɔ.
3 Zuka nɛ nam dhatyee tɛtɛ sodja ɛ Yezu Klisto.
4 Mot di náá, nyɛ dinaa kuku ɛsa mɛsa mɛ esodja ɔ, nyɛ kwyɛl náá, kukuma yɛ myaala
nɛ nɛ ɔ, sa nyɛ ààbaasa dhiiti mɛsa mɛ sis.
5 Ye ɛ́ tyee wat mot di esa mɛbhoola tɔ mɛsɛŋ mɛ ɛwyis ɛ kaab ɔ. Nyɛ aabela efute ɛ, nyɛ
sa dáa mɛtiŋ mɛ mɛbhoola mɛ tak di elɛɛ ɛ.
6 Beeka mbɛel mɛbhek di ezuk ɛlyelɛpe tɔ mɛsa mɛ pyeeb'ɛ ɔ. Nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛdi mot
mɛkɛn aadɛ esa nyɛ nabɛ ɛ.
7 Simza ɛnyɔɛpe sa mɛ di elɛɛ wɔ ɛ, deenek, Ghɛŋ ɛwaasa náá wɔ mɛt etɛp djas.

Taala Yezu Klisto mot nagom ɔ

8 Taala nɛ Yezu Klisto, dha ɛ Dhavid mot nagom bhis ɛsyee ɔ, dáa Mbɛɛ Bhaadal mɛ di
egoola ɛ di elɛɛ.
9 Ye ɛ́ kɔ ɛsu ɛ Mbɛɛ Bhaadal'ak ɛ mɛ di ezuk, kɔ ɛsu ɛ tak ɛ mɛ di kɔɔla, dáa mot di esa
embee étɛp ɔ. Tin, mɛkpa mɛ Zɛɛb tok kɔɔla!
10 Etɛp tak ɛ mɛ di emaad etɛp djas kɔ ɛsu ɛ bot ɛ Zɛɛb nazesɛɛ ɔ. Mɛ sa deenek ɛ etɛɛ náá,
bot ɛ Zɛɛb nazesɛɛ ɔ, neebela tsik nɛ duu na kɔm-kɔm di edus pɛ daa Yezu Klisto ɔ.
11 Ye ɛ́ mbɛɛ mɛ mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ:
«Mena gwyɛka sama wat nɛ Klisto ɔɔ,
mena waadika nɛ tsik sama wat nɛ nɛ.
12 Mena pyetka ɔɔ,
mena waakɛ sama nɛ nɛ.
Mena byenka nyɛ ɔɔ,
nyɛy pe aabyen mena.
13 Mena di ààdika sosoob ɔɔ, nyɛy ɛ́ aazodiɛ sosoob,
etɛɛ náá, nyɛy tok nɛ ghwyil ɛswonal mɛkpa mɛ nuub'ɛ.»

Mot-mɛsa mɛ Zɛɛb di ekwyɛl ɔ

14 Baagheelelɛɛ etɛp bak nɛ bot, dula bɛ mɛlo e mis ɛ Zɛɛb náá, sa bɛ ààsuu mɛso kɔ ɛsu ɛ
mɛkpa. Ɛsuu mɛso menek ɛ ààval sa wat, mbi yenek e saŋ ɛ ɛsaab esisim e bot ɛ di egwak
ɔ.

2:13 Ɛla 23.19.

15 Saŋa náá, wɔ di piki e mis ɛ Zɛɛb, dáa mot-mɛsa di ààbɛ nɛ syen e ɛgoola ɛnyɔɛpe Mbɛɛ Bhaadal etsɛɛtsɛ ɛ.
16 Kyeea mbee melɛŋ di ebyasal ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, etɛɛ náá, bot ɛ di esa deenek ɔ ɛpebɛka nɛ Zɛɛb.
17 Mɛlyo mɔɔ ɛ ɛpebel epuud dáa pyoŋ zeni ɛgwyin ɛ. Tin, ye ɛ́ tyee wat nɛ Imenus nɛ Filɛtus,
18 bɛ naazebɛka nɛ etsɛɛtsɛ. Bot binɔk eezepul ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb e bɛdhiiti bot, elyo bot ɛ náá, Zɛɛb naazeghomal bot tɔ ɛsyee.
19 Bela náá epap nalyeelyel ee Zɛɛb nasum ɛ ɛpepyet ɛnyɔɛpe, mɛkpa mak ɛ kwyala kɔ tak: «Ghɛŋ nɛ gu bɔn bɛ», é di'enek, «Mot di eke náá, nyɛ ɛ́ mot ɛ Ghɛŋ ɔ, nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛliig koŋ nɛ ɛbiyo.»
20 Tɔ boo ndjaa, ye ɛ́ aanàkwaazodi vɛ esaani e lɔaad nɛ yii ghwooz di esaa nɛ epata ɛ toto. Yɛ aabaadiɛ nɛ yii kpaka dɔɔ nɛ yii dyak. Bɛdhiiti kwomaa ɛ étɛp mɛbyoŋ, bɛdhiiti étɛp ɛbeaa mɛlu djas.
21 Tin, mot ɛdis edhuud e mbee mɛsa mɛ etɛp binek djas ɔɔ. Mot tak ɛ aadi ɛ́ dáa esaani goŋ di ebeea dwoo mɛbyoŋ ɛ. Nyɛ eezeso nyel ɛ djas e mɛsa mɛ kukuma yɛ, e di'enek, nyɛ moo ɛ́ mbɛɛ mot, nyɛ nɛ ghwyil ɛkasa tɛtɛ esesɛɛ.
22 Timote kyeea mbee egwyes e ngbaaz, kɛa tɔ epiki, nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, nɛ kwyɛl, nɛ egwyem nɛ bot ɛ di eduwal Ghɛŋ nɛ lyem wat ɔ.
23 Tin, sa wɔ ààsuu mɛso nɛ etɛp di ààbɛ nɛ lo mɛsɔ ɛ, etɛɛ náá wɔ nɛ gu náá, ɛdjóo ɛ mɛwɔ.
24 E di'enek, kwom mot-mɛsa ɛ Ghɛŋ ɛ ààgoka nɛ ɛdi tɔ mɛwɔ. Nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛdi nɛ kwyɛl nɛ bot djas, nɛ ghwyil ɛlyo bot, nɛ ɛmaad ɛ lyem.
25 Ye goka ɛ́ náá, nyɛ lyo bot ɛ mɛso tɔ mɛtela, nɛghu Zɛɛb ɛ́ nɛ ghwyil ɛdjɛ bɛ ɛwala dinaa bɛ waaswoola mɛfulu mɔɔ da gu etsɛɛtsɛ ɛ.
26 Deenek, bɛ waabula tɔ mbɛɛ mɛfulu mɔɔ, da bɛ dus e laab ɛ Satan mot mɛkɔŋ, mot nazewa bɛ e membok étɛp bɛ neesesa mɛsa mɛ ɔ.

3

Mezuk mɛ mɛlu mɛ mɛsik

1 Gua ɛnyɔɛpe náá: e mɛlu mɛ mɛsik, yɛ aadi ɛ́ nɛ mɛlu mɛ di elyel ɛ.
2 Etɛɛ náá, bot aanàkagwyena, bot aakadi ɛ́ elyem «tɔɔp» tɔ epata, bot ɛghɛɛa nyel, bot ɛ ɛbet, bot ɛ waabyasal Zɛɛb, bɛ aanàkaab bɛbyael bɔɔ, bot ɛ di ààmyaal bot nɛ ɛduwal etɛp dinaa ye ɛ́ e Zɛɛb ɛ.
3 Bot ɛ tak aadi ɛ́, ààbɛ nɛ lyem kwyɛl, ààbɛ nɛ lyem ghoŋ, bot ɛ mɛbhekel, bot ɛ di ekwyɛ lyem ɔ, bot ɛ di nɛ lyem kyet ɔ, bot ɛ di ààkwyɛl enɛm esa.
4 Bot ɛ endumta, bot ɛ di ebiyo mbɛs ɔ, bot ɛ ɛghɛɛa nyel, bɛ waakwyɛl mɛnyɔ mɛ etɛp e bɔs dhaa yii Zɛɛb.
5 Bot binɔk sa tyee náá, bɛ ɛpedum koŋ nɛ Zɛɛb. Ghuna ye ɛ́ bot ɛ di ààmyaal ghwyil di tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ! E di'enek, dia ɛtsetaɛpe nɛ mbi binɔk bot.
6 Bɛdhiiti bot pak'ɔɔ ɛ nɛ mɛfulu mɛ ɛni tɔ mendjaa mɛ bot étɛp ɛkɔɔ boa di ààbɛ nɛ etsoŋ ɔ. Bɛ sa deenek ɛ étɛp boa tak neegwak bɛ. Boa tak ɛ, boa di àànyɔ ɛtiibal ɔ, boa ɛ di tɔ tsik mesyem ɔ, bɛ nɛ dyeebakwyɛl esa e tsik epuud di ekwyɛl ɛ djas.
7 Mɛlu djas, boa tak ɛ ɛpesaa ɛgu sonok, tin, bɛ aanàkwaakogu etsɛɛtsɛ.
8 Ye ɛ́ dáa bot tyee Zanɛs nɛ Zambɛlɛs nadi ebyen étɛp ɛ Moiiz ɛ, ye ɛ́ deenek ɛ bot binɔk di ebaabyen etɛp etsɛɛtsɛ. Ye ɛ́ bot ɛ mbee mɛpek dinaa ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb tokapɛ vaŋ sonok e mis mɔɔ.
9 Tin, bɛ tok nɛ ghwyil ɛtɔ́ nɛ ye ɛtsetaɛpe, etɛɛ náá, bot djas ɛ waagu ewo bɔɔ, dáa yɛ Zanɛs nɛ Zambɛlɛs.

Mɛlyo mɛ mɛsik

2:19 Ɛla 16.5.

10 Yɛ kabɛ wɔy Timote ɔ, wɔ bɛ é wɔ eegwak mɛlyo mam ɛnyɔɛpe, tɔ mɛfulu mam, tɔ mɛsa mɛ di ekwyɛl ɛ sa ɛ, tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lam nɛ Zɛɛb, tɔ ɛmaad ɛ lyem'am, tɔ kwyɛl'am, nɛ tɔ zii'am,
11 tɔ mɛtiiga mɛ bɛ di etiig mɛ ɛ, tɔ mezuk mam. Wɔ nɛ gu etɛp djas mɛ naboma nɛ yɛ pɛ ghaada Antiɔs ɛ, pɛ tɔ ghaada Ikoniɔm nɛ pɛ tɔ ghaada Listɛ ɛ. Wɔ nɛ gu mezuk mɛ mɛ naboma nɛ ye é. Tin, Ghɛŋ nabɛ é nyɛ naapɛk mɛ tɔ etɛp binek djas.
12 Tsɛɛtsɛ, mot djas di ekwyɛl ɛdi sosoob nɛ Zɛɛb, tɔ ɛgwakel nɛ Yezu Klisto ɔ, nyɛ waatiigaa.
13 Tin, bot ɛ mbee lyem nɛ bot ɛ etsal, bɛ waatɔ́ sok tɔ embee mɛsa mɔɔ, bɛ waakɔɔ bɔɔ bɛsɔ bɔɔ. E di'enek, e mɛsik mɛ tak, bɛ waaswala kɔɔ mɛnyel mɔɔ met.
14 Yɛ kabɛ wɔy ɔ, baala mɛdjek mɛ wɔ nadjek, da wɔ myaal nɛ lyem wat ɛ. Wɔ nɛ gu bɛlyoel wɔ nadjek pɛ daa lɔɔ ɔ.
15 Kana edhɔma bɔ, wɔ nɛ gu ekwyala na Dɛɛ. Ye é nɛ ghwyil ɛdjɛ wɔ etsoŋ di edjɛ mot tsik tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu Klisto ɛ.
16 Tɔ ekwyala bɛ na Dɛɛ djas, ye é Zɛɛb ɛ nadjɛ bot etsoŋ e ɛkwyal ɛ yɛ, ye é nɛ boo mɛtaŋ étɛp ɛlyo bot etsɛɛtsɛ. Ɛtɛp ɛlyaal ɛ mot ɛdjak ɛ lɛ, nɛ ɛbulal ɛ bot sa ɛbiyo ɔ e ze, dɔɔ nɛ ɛlyaal ɛ mot tsik Zɛɛb di ekwyɛl ɛ.
17 Ekwyala na Dɛɛ binek ɛ, nakwyalaa ɛ etɛɛ mot-mɛsa ɛ Zɛɛb needi mot zedjala nɛ ɛsa ɛ mɛsa ɔ. Nyɛ needi mot dinaa, nyɛ é nɛ ghwyil ɛsa membi mɛ enɛm esa djas.

4

Goola Mbɛɛ Bhaadal

1 Mɛ ɛpedjaala nɛ nɔ, é mis mɛ Zɛɛb nɛ é mis mɛ Yezu Klisto mot aapɛ́ɛ bot ɛ di nɛ tsik, nɛ bot ɛ zegwyɛ ɔ. Mɛ ɛpedjaala nɛ nɔ kɔ ɛsu ɛ ɛbula ɛ Yezu Klisto, nɛ kɔ ɛsu ɛ ɛyoŋ ɛ lɛ:
2 wa zii tɔ ɛgoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ye nakoozodi tɔ egwyem nɛghu tɔ ɛtap. Lyaka bɛ, dula bɛ mɛlɔ, é ghɛŋ wɔ di djɛ bɛ mɛghaaz ɛ, nɛ ɛlyo bɛ tɔ ɛdil ɛ lyem.
3 Etɛɛ náá, yɛ aadi é nɛ ɛwala dinaa bot aanàbaakwyɛl ɛgwak mbɛɛ mɛlyo ɛ. Tin, bɛ aasa e mbi bɛmɛpek djas étɛp ɛsa esa e mɛkwosak mɛ mɛnyel mɔɔ di ekwyɛl ɛ. Bɛ aadi é, nɛ bɛtɛ nɛ embee bɛlyoel aadi elyo bɛ etɛp elyem bɔɔ di ekwos ɛgwak ɛ.
4 E di'enek, bɛ waabyen ɛgwak etsɛɛtsɛ, étɛp ɛdu ɛ esesa esua-sua.
5 Yɛ kabɛ wɔy ɔ, sa wɔ dila lyem sok bhwoob etɛp binek djas. Maada lyem tɔ mezuk, wa zii e ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal, silela mɛsa mɛ Zɛɛb djɛ wɔ ɛ.
6 Yɛ kabɛ mam ɔ, ɛwala eezedjala ghiya yam neesee dáa buwa, ɛwala ɛmwana nɛ bɔs'ak eezedjala.
7 Tin, yɛ bɛ náá, mɛ eeduu mbɛɛ tuub ɔɔ, mɛ eekɛkum pɛ ɛsik ɛ kaab mɛ na pat ɛ, mɛ eebaal ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
8 Nenak, efute ɛpebwood mɛ etɛɛ náá, mɛ eekwak. Efute tak ɛ kɔtɔ duu, ye é kɔtɔ mot epiki. Ye é nyɛy Ghɛŋ mbɛɛ tetɛp ɛ kwaadjɛ mɛ dwoo mɛpɛɛa ɛ. Tin, nyɛ aanàkwaadjɛ mam ɛmet, nyɛ aadjɛ ɛ dɔɔ nɛ bot djas di egwal ɛwala nyɛ aatuula ɛ.

Mɛlyo mɛ Pɔl pɛɛ dáa Timote

9 Tin, sa mɛghaaz etɛɛ náá, wɔ neeleezɛbela mɛ.
10 Dhemas naazekaab mɛ, etɛɛ náá lyem tɔ kwyɛl esa e bɔs'ak. Nyɛ eetɔ́ pɛ ghaada Tesalonik. Yɛ kabɛ Kelesɔn ɔ, nyɛ eetɔ́ pɛ ghaada Ghalati. Tit naazetɔ́ yɛ pɛ ghaada Dhalmati.
11 Luk nyɛ ɛmet ɛ kalik bis nɛ nɛ. E sok wɔ aazyɛ é, dha bi nɛ Malak. Etɛɛ náá, nyɛ nɛ ghwyil ɛ zɛkwyee mɛ tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb.
12 Mɛ eelwom Tisik pɛ ghaada Efɛɛz.
13 E sok wɔ waazyɛ é, da wɔ zyɛ mɛ nɛ ndjookuwa yam ee mɛ nalik pɛ ghaada Toloas pɛ tɔ ndjaŋ ɛ Kalpus ɛ. Tin, da wɔ baanɔɔ mɛ mɛkana mam, daŋ-daŋ ɛ mɛkana nasael nɛ eket bɛtit.

14 Deenek, Alɛkzandɛlɛ lulel egwooz nadyeebasa mɛ ɛbiyo. Tin, Ghɛŋ nyɛ ɛmet waadjɛ
nyɛ efute mɛsa mɛ.
15 Tin, wɔ goka ɛ́ nɛ ɛbaadi nɛ etsoŋ nɛ nɛ, etɛɛ náá nyɛ bɛ ɛ́ nyɛ dyeebasuu mɛso nɛ mɛlyo
mɛ bis nadi elyo ɛ.
16 Tin, mot ngɔt nabɛ ɛ́ ààkɛm e sok mɛ nadi etaŋal taŋal yam yii mɛkɛn ɛ, bot djas
nakaab mɛ. Beta náá, Zɛɛb nàlaa syem tak kɔ lɔɔ.
17 Tin, Ghɛŋ nakwyee mɛ, nyɛ naadjɛ mɛ mɛghaaz! Wɔ gwaa, mɛ zɛgoola Mbɛɛ Bhaadal
yɛ pɛ daa bot di ààbɛ tɔ dhaad mbyak eYuda ɔ. Ghɛŋ naapɛk tɔ nuub ghee.
18 Deenek, Ghɛŋ waabaapɛk mɛ tɔ embee etɛp djas. Tin, nyɛ aatsik mɛ ɛ étɛp nyɛ
neeniigal mɛ tɔ ɛyoŋ ɛ lɛ di tɔ gwoo ɛ. Beta náá, duu di nɛ nɛ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm! Ye
di deenek!

Mɛswosel mɛ mɛsik

19 Da wɔ ɛ́ swos Pilisil bɛ nɛ Akilas dɔɔ nɛ bot ɛ mɛbyel ɛ Onezifɔɔd.
20 Elast eelik pɛ ghaada Koolɛt. Tin, mɛ eelik Tolofim pɛ ghaada Milɛ, etɛɛ náá nyel nadi
ekpaa nyɛ.
21 Deenek, sa mɛghaaz wɔ kum, ɛsok nɛ mbu bɛbhi nɛ kan. Ebulus, Pudɔɔ, Linus,
Kolodya nɛ bɛdhiiti bɔn nyoog, bɛ eeswos wɔ.
22 Beta náá, Ghɛŋ di nɛ nɔ. Beta náá enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb di nɛ nen.

Mɛkana ɛ Pɔl, pɛ dáa Tit
TIT
Mɛkɛn

Tit nabɛ é mot nadi egyee bɛ nɛ Pɔl tɔ mɛsa ɔ. Tin, e sok Pɔl nakwyal Tit mɛkana ɛ, Tit nabɛ é ndjɛɛdel bot ɛ zɛɛga mendjaala ghola Kelɛt.

Tɔ mɛkana mɛ tak, Pɔl nadi elyo Tit dáa zɛɛga mendjaala di egoka nɛ ɛdjɛɛdaa ɛ (1.5-16). Nyɛ eedjɛ nyɛ mɛlyo dum nɛ kwyɛl bot ɛ zɛɛga mendjaala di egoka nɛ ɛdi nɛ yɛ pak'ɔɔ ɛ: Bɛtɔa-bot (2.2), bɛtɔa-boa (2.3), mɛsyes (2.4-5), mengbaaz (2.6-8), nɛ ekwom (2.9-10). Pɔl ɛpekaada náá, Yezu Klisto ɛ mot naka nyel'ɛ buwa, étɛp ɛdis bot ɛ bɔs tɔ ɛbiyo (3.4-7): Tsik na bes yii ekeletyɛ é, ye é kɔ ɛsu ɛ tak.

Beeka mɛtyek mɛ mɛkana ɛ Tit e: Mɛswosel (1.1-4); Mɛlyo mɛ Pɔl di elyo Tit dum nɛ bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ di esa mɛsa mɛ Zɛɛb ɔ (1.5-16), kɔ ɛsu ɛ bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ (2.1; 3.11) Mɛlyo mɛ mɛsik (3.12-15).

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, kwom mot-mɛsa ɛ Zɛɛb, mot-lwoma ɛ Yezu Klisto. Zɛɛb nalwom mɛ ɛ, étɛp mɛ neesa náá, bot ɛ nyɛ nasée ɔ dum koŋ nɛ nɛ, nɛ ɛbaasa náá, bɛ gu etsɛɛtsɛ étɛp bɛ neewa zii ɛdu ɛ etɛp e Zɛɛb.

2 Etɛp bɛ needi nɛ ɛbwaalel e tsik na kɔm-kɔm. Zɛɛb mot di ààkɔɔ bot ɔ, nabɛ é nyɛ naaloozekɛk mena tsik tak, ɛsok nɛ bɔs nɛ kusel.

3 Eghɛŋ ɛwala ɛ Zɛɛb mɛtsik-bot mena nalɛɛ ɛ nakadjala ɛ, wɔ gwaa, nyɛ zɛtel mɛkpa mɛ. Nyɛ naadjɛ mɛ mɛkpa menek, nɛ ɛlwom ɛ mɛ náá, mɛ goola yɛ nɛ bot.

4 Tit, tɛtɛ mɔn'am tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb mena di nɛ yɛ sama ɛ, mɛ kwyal ɛ wɔy mɛkana mak: Beta náá enɛm nɛ embɛɛ, nɛ egwyem e Zɛɛb Sɛɛg, nɛ yii Yezu Klisto mɛtsik-bot mena di nɛ nɔ.

Bɛpaa

5 Tin, yɛ bɛ náá mɛ naalik wɔ kɔ ghaada Kelɛt ɔɔ, ye nabɛ é etɛɛ náá, wɔ neesilal ɛsa esa djas nalik ààsael ɛ. Da wɔ é séɛ bɛpaa, wɔ é dil bɛ étɛp bɛ needjɛɛd ezɛɛga bot ɛ mendjaala tɔ eghaada djas dáa mɛ nalɛɛ wɔ ɛ.

6 Tin, mot di paa ɔ, goka é nɛ ɛdi é mot di ààbɛ nɛ mbee mɛfulu ɔ. Nyɛ goka é nɛ ɛdi ɛ nɛ moma ngɔt, bɔɔ bɛ goka é nɛ ɛdum ɛkoŋ nɛ Zɛɛb, sa bɔɔ binɔk ààdi bot ɛ mɛzɔ, ye nyɔ ɛ náá, bɛ kaab bɛbyael bɔɔ.

7 Deenek, mot di djɛɛd zɛɛga bot ɛ mendjaala ɔ, dáa dinaa, nyɛ é mot-mɛsa ɛ Zɛɛb ɛ. Nyɛ goka é nɛ ɛdi é mot di ààbɛ nɛ mbee mɛfulu. Sa nyɛ ààdi mot ɛghɛɛ nyel, sa nyɛ ààdi mot di biyo mbɛs ɔ, sa nyɛ ààdi mot elangi, sa nyɛ ààdi mot ebhooba, sa nyɛ ààdi mot di ekwyɛl efute e mɛsa nyɛ di ààsa ɛ.

8 Tin, nyɛ goka ɛdi ɛ mot di emyaal náá bot sulal pɛ yɛ ɔ, mot enɛm esa, mot epiki, mot ɛmaad ɛ lyem, mot e dɛɛ, mot egwyem,

9 sa nyɛ ààbɛka nɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb dáa ye nalyoaa ɛ, étɛp ɛdjɛ mɛghaaz nɛ ekwyala na Dɛɛ, da lyaal nɛ bot ɛ di ewa zyaala ɔ náá bɛ eekɔɔ lɛŋ.

Bot ɛ di egoola embee mɛlyo ɔ

10 Tin, ye é nɛ mbula bot tɔ bot ɛ zeni beka ɔ dinaa bɛ ààlooba nɛ etsɛɛtsɛ ɔ. Ye é bot ɛ di elyo embee mɛlyo ɔ, bot ɛ di ekɔɔ bɔn nyɛɛg bɔɔ ɔ.

11 Ye nyɔ ɛ, bot diyal bɛ enuub. Etɛɛ náá, bɛ ɛpepul bot ɛ mɛbyel nɛ embee mɛlyo mɛ bɛ di djɛ ɛ, étɛp ɛgwaal efute e syen.

12 Tin, ngɔt tɔ bɛngoolel ɛ mɛkpa mɔɔ ɛmet naalɛɛ náá: «Bot ɛ ghaada Kelɛt ɛ bot ɛ etsal, bɛtit ɛ mɛnyan, bot ɛ di edɛ kaab ɛ kaab ɔ, bɛtsak-bel ɛ bot.»

13 Deenek, sa nyɛ nalɛɛ yenek nabɛ é etsɛɛtsɛ. Mbi binɔk bot, bhɛma bɛ ɛlyelɛpe etɛɛ náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ needi piki.
14 Tin, ye tok ɛnyɔɛpe náá, bɛ gwak embee esesa bot ɛ mbyak eYuda. Nɛghu mɛtiŋ mɛ bot ɛ bɔs di edis bot kɔ ze etsɛɛtsɛ ɔ.
15 Deenek, etɛp djas ɛ nɛ mɛdjhaaz nɛ bot di ààdi nɛ edhuud ɔ. Tin, ye tok nɛ dhiiti sonok di nɛ mɛdjhaaz pɛ daa bot ɛ di nɛ edhuud ɔ, bot ɛ di ààdum koŋ Zɛɛb ɔ. Deenek, mɛtselal mɔɔ nɛ esimza bɔɔ moo é nɛ edhuud.
16 E di'enek, bɛ ɛpeke náá, bɛ nɛ gu Zɛɛb, ghuna mɛsa mɔɔ ɛpetel náá bɛ naazebyen Zɛɛb. Tin, bɛ é bot ɛkye é lyem, bot ɛ Zɛɛb di byen ɔ, bot ɛ di ààbɛ nɛ ghwyil ɛsa embɛɛ mɛsa djas ɔ.

2

Bɛtɔa-bot, mengbaaz nɛ ekwom

1 Yɛ kabɛ wɔy ɔ, djɛa mɛlyo mɛ di egoka ɛ.
2 Bɛtɔa-bot goka é nɛ ɛdi ɛ bot ɛ di ààdi nɛ ndɔɔzɔ ɔ, bɛ goka é nɛ ɛdi ɛ bot ɛ duu, bot ɛ etsoŋ, bot ɛ ɛtela lyem, bot ɛ di piki tɔ tɛtɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, bot ɛ di nɛ kwyɛl ɔ.
3 Tyee wat, lɛɛa nɛ bɛtɔa-boa, bɛ goka nɛ ɛdi ɛ nɛ mbɛɛ mɛfulu dáa bot ɛ edɛɛ. Sa bɛ ààdi bot ɛ ɛbyak ɛ bot, sa bɛ ààdi ekwom e mɛnyok, bɛ goka é nɛ ɛdjɛ bot ɛ embɛɛ mɛlyo.
4 Bɛ lyaal nɛ mɛsyes mɛ boa náá, bɛ kwyɛl botom bɔɔ nɛ bɔɔ bɔɔ.
5 Bɛ di nɛ etsoŋ, sa bɛ ààdi tɔ embee mɛkwosak mɛ mɛnyel, bɛ sa mɛsa mɛ mendjaa mɔɔ ɛnyɔɛpe, da bɛ ɛlooba nɛ botom bɔɔ, etɛɛ náá bot needi ààlóo mbee mɛkpa dum nɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.
6 Tyee wat, djɛa mɛghaaz nɛ mengbaaz, bɛ di nɛ etsoŋ.
7 Tin, wɔy ɛmet goka é nɛ ɛdi dhatyee geka tɔ enɛm esa e mis mɛ bot. Yɛ bɛ náá, wɔ ɛpelyo bot ɔɔ, lyoa bɛ nɛ lyem wat, mɛkpa mɛ di egoka ɛ.
8 Mɛkpa mɔ di dɛɛ, ee bot di ààwa mɛso nɛ ye é, etɛɛ náá, bot ɛ mɛbhuka mɔ neegwyɛ nɛ syen, ààbɛ nɛ mbee mɛkpa ɛlóo nɛ nena.
9 Yɛ kabɛ ekwom ɔ, bɛ goka é nɛ ɛlooba nɛ ekukuma bɔɔ nɛ etɛp djas, bɛ saa náá, bɛ di mbɛɛ bot e mis mɔɔ. Sa bɛ ààwa mɛso nɛ etɛp bɛ di elii ɛ.
10 Tin, sa bɛ ààsa djii, bɛ goka é nɛ ɛlyaal náá, bɛ é mbɛɛ bot di egoka nɛ ɛwaa ɛbwaalel ɔ, étɛp ɛdjɛ duu nɛ mɛlyo mɛ Zɛɛb mot di mɛtsik-bot mena ɔ.

Mbyak'ɛ Yezu Klisto

11 Etɛɛ náá, Zɛɛb naatel enɛm nɛ embɛɛ bɛ, dáa ɛsuk ɛ tsik étɛp bot djas.
12 Ye lyo mena ɛ náá, sa mena katka mbee mɛfulu, sa mena ààdi nɛ mɛkwosak mɛ esa e bɔs, étɛp mena needi tɔ mbɛɛ tsik kɔ ɛko ɛ bɔs'ak, tɔ etsoŋ, tɔ epiki nɛ esosoob nɛ Zɛɛb.
13 Ye é deenek ɛ mena aadi ebwood dwoo tak nɛ ɛbwaalel. Dwoo lɛɛg, boo Zɛɛb'ena Yezu Klisto mɛtsik-bot mena, nyɛ waatuula tɔ duma.
14 Tin, nyɛ naazeka nyel'ɛ buwa kɔ ɛsu ɛlena, étɛp ɛdis ɛ mena si bhel esyem, étɛp bot needi bot ɛ mbyak'ɛ ɛmet na dɛɛ, étɛp ɛwa lyem tɔ ɛsa mbɛɛ esesɛɛ.
15 Ɛtɛp tak ɛ dinaa, wɔ goka é nɛ ɛlii, étɛp ɛdjɛ mɛghaaz nɛ ɛdul ɛ bɛ mɛlɔ nɛ ghwyil djas. Tin, sa mot ààbyasal wɔ!

3

Dáa bɔɔ Zɛɛb di egoka nɛ ɛkɛ ɛ

1 Gheelelɛɛ nɛ bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ náá, bɛ goka é nɛ ɛlooba nɛ bɛmɛkoozi, nɛ ekukuma. Da bɛ é di ghwyɛ étɛp ɛsa mbɛɛ esa.
2 Sa bɛ ààdi bot ɛ mɛbhekel, sa bɛ ààbiyo mbɛs, bɛ di bot ɛ di duula pak bot étɛp ɛbulal kwyɛl ɔ, bɛ goka é nɛ ɛlyaal e mis mɛ bot djas ɛ náá, bɛ é bot ɛ ɛtela lyem.

3 Etɛɛ náá, é ghɛŋ sok, bisɔ pe nabaadiɛ ààbɛ nɛ mɛtselal, bot ɛ di ààlooba nɛ Zɛɛb ɔ, bot
zewo ze ɔ. Bis nabaadiɛ ekwom e membi mɛkwosak djas, nɛ esa ee di djɛ djɔŋ ɛ. Bis nadi
é tɔ mbee esesɛɛ nɛ mbee egwyes, bot ɛ mbee lyem, é bhinel pak'es.
4 Tin, e sok Zɛɛb mɛtsik bot'ena natel bot enɛm esa bɛ ɛ, nɛ ɛlyaal kwyɛl'ɛ ɛ,
5 ye nabɛ é ààbɛ etɛɛ náá, mena naasaka esa dinaa ye é piki ɛ,
deenek, ye nabɛ é etɛɛ náá, nyɛy, nyɛ ɛmet naagekka mena ghoŋ.
Nyɛ natsik mena ɛ, nɛ mɛdii mɛ ɛgwyiya ee mena nabelaka ɛbyel ɛ na bes nɛ ye é,
nɛ Sisim na Dɛɛ ɛ di edjɛ tsik na bes.
6 Etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ mena Sisim na Dɛɛ ɛbuɛpe,
kɔ lo ɛ Yezu Klisto mɛtsik bot'enaka,
7 e di'enek, kɔ ɛsu ɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ, nyɛ eesa náá, mena dika bot ɛ epiki e mis mɛ.
Nyɛ eesa náá, mena belaka ɛkɛɛ ɛ tsik na kɔm-kɔm ee bot di ebwaal ɛ.
8 Tin, mɛkpa mak ɛ, mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ, mɛ kwyɛl ɛ náá, wɔ lɛɛ yɛ popoopwon, etɛɛ náá,
bot zewa ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb ɔ, neewa lyem tɔ ɛsesa enɛm esa. Ye é ɛnyɔɛpe nɛ mɛtaŋ
náá, bot djas goka é nɛ ɛsa yɛ.
9 Tin, kyeeka etɛp bak: ɛsuu ɛ mɛso e etɛp di ààbɛ nɛ lo ɛ, ɛlaŋ ɛ dhaad mɛbyel, mɛwɔ,
ɛsuu ɛ mɛso dum nɛ etsi, etɛɛ náá etɛp binek djas ɛ yii toto, yɛ ààval.
10 Mot ɛ di zyɛ nɛ mɛfulu mɛ ɛbɛk ɛ bot ɔɔ, dula nyɛ mɛlɔ, nyɛ baabasal ɔɔ, wɔ baalii nɛ
nɛ, tin, nyɛ di ààgwak ɔɔ, dia ɛtsetaɛpe nɛ nɛ.
11 Gua náá, kɔkɔ mbi binɔk bot moo é bi eezewo ze, nyɛ é tɔ mesyem, nyɛ ɛpewa nyel
ɛmet e feŋ.

Mɛswosel nɛ mɛlyo mɛ mɛsik

12 E sok mɛ aakyeed wɔ pɛ Altemas nɛghu pɛ Tisik ɛ, sa mɛghaaz wɔ neezɛbela mɛ kɔ
Nikopolis, etɛɛ náá, mɛ eemyam náá, mɛ aadhaa mbu ɛgwyiyo penek.
13 Tin, sa náá, wɔ djɛ Zenas lyoel etsi e Zɛɛb, bɛ nɛ Apolɔs esa di egoka étɛp mɛndjoŋ ɛ,
etɛɛ náá, bɛ needi ààdi nɛ ɛsɛɛga sa wat.
14 Ye nyɔ ɛ náá, bɛdhiiti bot bina wa lyem ɛlyelɛpe tɔ mbɛɛ mɛsa, étɛp ɛkwyee bot ɛ di tɔ
ɛsɛɛga ɔ ghal-ghal. Tin, bɛ di sesa deenek ɔ, bot aadi é bot ɛ di edjɛ embɛɛ bhum ɔ.
15 Deenek, bot ɛ bis nɛ bɛ nɔɔ di wak djas ɔ, bɛ eeswos wɔ. Swosa bot ɛ di sama nɛ nena
tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ di nɛ biyɔ djas!

Mɛkana ɛ Pɔl, yii pɛ dáa Filemɔŋ

Filemɔŋ

Mɛkɛn

Filemɔ nabɛɛ mɔɔ sɔ ɛ Pɔl mot lwoma. Pɔl ɛ nagoola nyɛ Mbɛɛ Bhaadal, tin, nyɛ é boodi myalel keletyɛ. Filemɔ nabɛɛ mot ekum, nyɛ nabaadiɛ nɛ ekwom bot. Onezin nabɛɛ ngɔt tɔ ekwom ɛ Filemɔ. Tin, nyɛ naakaab kukuma yɛ, wɔ gwaa nyɛ kɛboma nɛ Pɔl pɛ nyɛ nadi tɔ mbok ɛ. Ɛ di'enek, Onezin tak nabɛɛ nyɛ moo yɛ myalel keletyɛ. Deenek, Pɔl naazɛswal Onezin pɛ daa kukuma yɛ Filemɔ nɛ ɛtom ɛ mɛkana. Filemɔ aakoomyaal Onezin pɛ yɛ tin dáa? Mɛkana mɛ Pɔl nakyeed pɛ daa Filemɔ ɛ nabaadiɛ yii bot ɛ zɛɛga mendjaala ee bɛ nadi esɛɛga tɔ ndjaŋ'ɛ (ɛlaŋɛl ebá). Mɛkana mɛ tak lii ɛ tɛp di gwyák bot ɛ zɛɛga mendjaala djas. Eghɛŋ yenek, ekum e kyee dik djas eLɔm nadi edjɛɛd ɛ nadyeebadus ɛ tɔ mɛsa mɛ ekwom bot. Tin, mɛtaŋ mɛ ekwom e bot nazobaadi ɛ djala nɛ mɛtaŋ mɛ bɛ nakuma dɛl. Ekwom tak nadi esesa ɛ membi mɛ mɛsa djas, bɛ nabaadiɛ «ghughumaa» si mɛko mɛ ekukuma bɔɔ. Ɛkaab ɛ kwom ngɔt goka ɛ, nyɛ tiigaa ɛlyelɛpe, ye é nɛ ghwyil kum nyɛ ɛsyee. Tɔ mɛkana mɛ nyɛ nakwyal ɛ, Pɔl nawaab nɛ Filemɔ ɛ náá nyɛ myaal Onezin nɛ mbɛɛ lyem dáa mɔn nyɛɛg keletyɛ. Etɛɛ náá, kwom mot nɛ nakuma dɛl, bɔɔ djas ɛ bɔn nyɛɛg tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu Klisto. Tin, Pɔl nabɛɛ ààdjɛ ɛlee nɛ Filemɔ, nyɛ nakwyɛl ɛ náá Filemɔ sa dáa nyɛ di kwos ɛ. Ekeletyɛ mɛkɛn, e yɔbɔ ghɛŋ, bɛ nabɛɛ ààbɛ nɛ ghwyil ɛswola embee esesɛɛ zeetawa tɔ bhwak ɛ. Tin, ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu Klisto ɛ di swola mbee tsik tɔ etɛp e bhwak. Mɛlyo mɛ kwyɛl ɛ nɛ ghwyil ɛ swola tsik mot tɔ sɔ, baaswola dɔɔ nɛ tsik mɛdhuu mɛ bot.

Mɛswosel

1 Ye é mam Pɔl, mot membok kɔ esu ɛ mesa mɛ mɛ di esa étɛp ɛ Yezu Klisto ɛ. Bis nɛ Timote mɔɔ nyaag'am ɛ kwyal mɛkana mak. Bis kwyal mɛkana mak ɛ étɛp'ɔ wɔy Filemɔ, mɔn nyɛɛg'es bis dibaakwyɛl ɛbuɛpe tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb ɔ.

2 Bis kwyal ɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ di esael tɔ ndjaŋ'ɔ yenek, zɛnɔɔ kɛl'ena Apiya bɛ nɛ mɔn nyɛɛg'ena Alsipe mot bis nɛ bɛ nɔɔ di eduu tuub wat ɔ:

3 Beta náá: bi bela mbɛɛ bhwoob nɛ egwyem e mis mɛ Zɛɛb sɛɛg'ena nɛ Yawe, Yezu Klisto.

Kwyɛl nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ Filemɔ

4 E sok djas mɛ di edjaala Zɛɛb ɛ, wɔy Filemɔ, mɛ nɛ djaala étɛp'ɔ, bhii tak mɛ ɛpeghapɛɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lɔ,

5 etɛɛ náá, mɛ ɛpegwak menduk mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ kwyɛl Yezu Klisto nɛ dáa wɔ di nɛ lyem kwyɛl nɛ bot ɛ zeliig elyem étɛp ɛdu Ghɛŋ.

6 Mɛ waab nɛ Zɛɛb ɛ náá, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb di ewa ɛgwakel pak'ena ɛ nyen tɔ tsik'ena. Sa náá, enɛm ee sa djas bis di esa kɔ ɛsu ɛ Klisto ɛ baanyen.

7 Mɔn nyɛɛg, mɛkwyɛla eedjɛ mɛ mɛmyaala nɛ mɛghaaz ɛbuɛpe etɛɛ náá, wóó diaa djɛ ghwyil nɛ kwyee bot ɛ di myaal mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔɔ ɛlyelɛpe.

Gwyes Pɔl naadi nɛ yɛ é dum ɛ Oneezim ɛ

8 Ye nakoozodi náá, mɛ é nɛ ghwyil dum nɛ Klisto náá, mɛ lwom wɔ, wɔ sa sa wɔ di egoka nɛ ɛsa ɛ.

9 Tin, kɔ ɛsu ɛ mɛkwyɛla mɛ mena di nɛ ye ɛ, mɛ kwyɛl ɛ ɛwaab ze nɛ nɔ. Mam Pɔl, tɔa-mot, baazɛbela náá, mɛ é kɔɔla é membok kɔ esu ɛ din ɛ Yezu Klisto,

10 mɛ eemɛt wɔ ɛboŋ kɔ ɛsu ɛ Onezim mot di mɔn'am kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ tɔ ndjaa membok wak ɔ.

11 Ɛ ghɛŋ sok, nyɛ nabɛ ɛ ààbɛ vaŋ mot é mis mɔ. Deenek, é dwoo pan mos'ak nyɛ moo é nɛ boo mɛtaŋ dum nɛ ɛkwyee ɛ nyɛ di ekwyee wɔy nɛ mam tɔ mɛsa ɛ.

12 Nenak yak, mɛ ɛpeswaal wɔ nwyak, wɔ goka ɛ́, wɔ bee nyɛ dáa dhiiti kyee nyel'am wat.
13 Mɛ nakwyɛl ɛ náá, nyɛ lik wak é ngwoob'am étɛp nyɛ neekwyekwyee mɛ é di yɔ pɛ pak mɛ di tɔ membok kɔ ɛsu ɛ mbɛɛ bhaadal'ak.
14 Tin, mɛ nabɛ ààkwyɛl ɛsa dhiiti sonok ààpookodji wɔ. Mɛ nadi é kaab ɛ, ye ɛ́ zɛkɛdi tyee náá, enɛm ee esa wɔ aasa nɛ nam ɛ di tyee bhel. Etɛɛ náá, mot goka ɛ́ nɛ ɛsa enɛm ee esa nɛ lyem ɛmet.
15 Ye ɛ́ nɛ ghwyil ɛdi náá, Oneezim nadus wɔ e mɛmbɔ ɛ étɛp ba ɛwala batsa etɛɛ náá, nyɛ ka bula ɔ, nyɛ ka bula ɛ, bula wat na kɔm-kɔm.
16 Etɛɛ náá, kana dwoo pan mos'ak, nàka baabee nyɛ dáa kwomɔ. Bea nyɛ nɛ mɛtaŋ dhaa kwom: Etɛɛ náá, nyɛ moo ɛ́ mɔn nyɛɛg'ena mot mena di kwyɛl ɛbuɛpe ɔ. Nyɛ ɛ́ nɛ boo mɛtaŋ e mis mam nɛ e mis mɔ. Tin, ye goka ɛ́ náá nyɛ di nɛ boo mɛtaŋ e mis mɔ dhaa dhaŋa yam, tɔ mɛfulu mɛ, nɛ dáa nyɛ di kɛbɛ nɛ Ghɛŋ ɛ.
17 Ye ɛ́ bɛ náá, wɔ ɛ́ pe duwal mɛ dáa mɔɔ sɔɔ, nɔŋa nyɛ dáa wɔ di zyɛ nɛ bee mɛ ɛ.
18 Ye ɛ́ bɛ náá, nyɛ naasa wɔ ɛbiyo ɔ, nɛghu ye kabɛ náá, nyɛ naakola wɔ dhiiti sonok ɔ, kɛla tɛp tak kɔ lo'am. Mɛ waatuud wɔ yɛ mam ɛmet.
19 Mɛ kwyal mɛkana mak ɛ nɛ mbɔ'am met. Ɛ̀ tɛp tak ɛ mɛ di elɛɛ náá: mam Pɔl, mɛ waatuud wɔ esa ee nyɛ nakola pɛ daa lɔ ɛ. Wɔ ààdjak náá, boo keede wɔ di nɛ yɛ nam mos ɛ ye ɛ́ tsik wɔ di nɛ yɛ yenek.
20 Yɛ deenek mɔn nyɛɛg, mɛ eekwyit wɔ mɛboŋ si, saaa sa, mɛ waab nɛ nɔɔ, kɔ ɛsu ɛ́ mɛkwyɛla mɛ mena di nɛ yɛ nɛ din ɛ Ghɛŋ ɛ. Mɛ kwyɛl ɛ́ wɔ sa náá lyem'am di tɔ ghwyil nɛ mɛghaaz nɛ din ɛ Klisto.
21 Lyem'am nɛ ɛmyaal nɛ ɛgwak ɛ lɔ, etɛɛ náá, é di mɛ di ekwyal mɛkana mak, é ghɛŋ wɔ waalaa mɛkana mak ɔ, waazosa ɛ dáa mɛ ke ɛ. Mɛ nɛ gu náá, wɔ aasa dhaa-dhaŋak yee mɛ ke náá wɔ sa ɛ.
22 Ɛ̀ di'enek wat, koobela mɛ dhɛŋ etɛɛ náá, ɛbwaalel ɛ lam náá, kɔ ɛsu ɛ́ mendjaala mɛ bi di djaala étɛp'am ɛ, mɛ waabulelaa e mbɔ men.

Mɛswosel mɛ mɛsik

23 Epafalas, mot bis nɛ nɛ di e membok étɛp din ɛ Yezu Klisto ɔ ee baaswos wɔ,
24 zɛnɔɔ Malak, Aalistaalak, Dhemas nɛ Luk, bot ɛ bis nɛ bɛ nɔɔ di sa mɛsa e di wat ɔ.
25 Betka náá, Zɛɛb tel bin enɛm nɛ embɛɛ ee Ghɛŋ'ena Yezu Klisto di kɔ len.

Mɛkana bot ɛ Ebele
Ebele
Ɛniel

Yak é mɛkana mɛ nakwyalaa étɛp eYuda nadi edu Klisto ɔ. Mot nakwyal yɛ ɔ, nyɛ ààguaa, sa di tsɛɛtsɛ tɔ tak é náá, mot nakwyal yɛ ɔ nɛ gu ekwyala ɛnyɔɛpe etɛɛ náá, ye é dum nɛ ekwyala binek é nyɛ di elyaal etsɛɛtsɛ etɛp nyɛ di ekaada tɔ mɛkana mak ɛ.

Ekeletyɛ mɛkɛn naadyeebatiigaa, mɛtiiga mɛ tak nadi epus náá, bɛ kɛsɔsɔwa. Ɛtɛp tak ɛ, bɛ nakwyal bɛmɛkana étɛp bɛ neepyet, ààbula bhis.

Eghɛŋ bɛbhaab, Zɛɛb naagwakel bɛ nɛ bot ɛ mbyak eYuda. Nyɛ naalɛɛ nɛ nɔɔ náá, mot ɛ syem ɔɔ, bɛ go tit étɛp buwa, deenek, Zɛɛb aapel mesyem mɛ. Tin, mɛkana mak lɛɛ é náá, ɛbhɛŋ ɛ na bes Zɛɛb sa nɛ bot ɛ di edum koŋ nɛ mɔn'ɛ ɔ, ye é Yezu é di mɔɔ bhata ɛ Zɛɛb nakaa buwa kɔ ɛsu ɛ mesyem mɛ bot djas ɛ. Bot djas di edum koŋ nɛ nɛ ɔ, bɛ tokapɛ nɛ gwyes ɛbaaka buwa bɛtit étɛp mesyem mɔɔ. Deenek, ɛbɛŋ ɛ na bes eedhaa yii na mwa. Ɛtɛp náá, sa Yezu Klisto nasa nɛ bot ɛ, yɛ eedhaa yii efofop, yɛ Moiiz, nɛ Alɔn zɛnɔɔ yɛ Zozue nasa ɛ.

Mɛtsek mɛ mɛkana mak ɛ dáak:

Klisto é mɔn ɛ Zɛɛb nɛ tsɛɛtsɛ, nyɛ é sa Zɛɛb di ɛ (1.1-3)
Yezu eedhaa efofop (1.4—2.18)
Yezu eedhaa Moiiz nɛ Zozue (3.1—4.13)
Yezu é boo ghaa-Zɛɛb (4.14—7.28)
Yezu zyɛ é nɛ ɛbhɛŋ ɛ di edhaa yii na mwa ɛ (8.1—9.22)
Buwa Yezu é ngɔt, ye é buwa mɛsik (9.23—10.31)
Bɛdhiiti eboo bot ɛ nadi edum koŋ nɛ Zɛɛb sok ɔ (11.1-40)
Djhoobaŋaka Yezu (12.1—13.19)
Mɛpka mɛ mɛsik nɛ mɛswosel (13.20-25)

Zɛɛb nalii é tɔ nuub mɔn'ɛ

1 Eghɛŋ namwa, Zɛɛb naalii nɛ bɛbhaab'enaka esok nɛ esok. Nyɛ naalii nɛ nɔɔ membi
nɛ membi mɛ elii djas tɔ enuub bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb,
2 mos, é mɛlu mɛ mɛsik mena dika mos'aak, nyɛ kalii nɛ nena é tɔ nuub mɔn'ɛ. Ye é nyɛy
é di, mot aalik nɛ esa djas ɔ, dum nɛ nɛ ɛ Zɛɛb nakus gwoo nɛ bɔs.
3 Ye é mɔn tak é di mɛkas mɛ duma ɛ Zɛɛb. Ye é nyɛy é di elyaal dáa Zɛɛb di ɛ. Nyɛ é di epyet
esonok djas nɛ ghwyil mɛkpa mɛ nuub'ɛ. Bhis nyɛ nasilal ɛdis ɛ bot edhuu e mesyem mɔɔ
ɛ, nyɛ naazɛnɔɔ nyel di-si pɛ tɔ gwoo, pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb, na ghaa mɛbwala.
4 Zɛɛb naasa náá, mɔn'ɛ di kɔ elo efofop. Etɛɛ náá, nyɛ naadjɛ nyɛ boo din ɛ mɛbwala
dhaa yii efofop.

Mɔn ɛ Zɛɛb é kɔ elo efofop

5 Ye é tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb dinaa ààpaake nɛ dhiiti fofop'ɛ ngɔt náá:
«Wɔy é mɔn'am, kana dwoo pan mos'ak,
mɛ eebya wɔ.»
Tin, nyɛ ààpakoke-keak nɛ dhiiti fofop náá:
«Mɛ waaboodi nɛ nɛ sɛɛg,
nyɛ aadi nɛ nam é mɔn.»
6 Tin, é sok Zɛɛb nadhis mɔn mɛgwyak mɛ kɔ bɔs ɛ, nyɛ nabɛ é, nyɛ naake náá:
«Efofop ɛ Zɛɛb djas goka é nɛ ɛduwal ɛ nyɛ!»
7 Dum nɛ efofop, ye nabɛ é Zɛɛb naake náá:
«Nyɛ naasa náá, efofop bɛ di tyee epup.
Tin, nyɛ naasa náá, bot ɛ mɛsa mɛ di tyee ngel du.»

1:5 Mɛd 2.7. **1:7** Mɛd 104.4.

8 Tin, dum nɛ mɔn, nyɛ naake náá:
«Zɛɛb, boo mɛkoozi mɔ ɛ́ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm.
Deenek, ye ɛ́ é ɛkɛ tɔ esosoob ɛ wɔ di edjɛɛd ɛyoŋ ɛ lɔ.
9 Wɔ kwyɛl ɛ́ epiki, da wɔ ɛ́ bhina ɛbiyo,
dum nɛ tɛp tak ɛ, Zɛɛb Sɛɛg, Zɛɛb'ɔ natɔ́ wɔ étɛp wɔ di mot-mɛsa mɛ.
Nyɛ naso wɔ mul mɛ ebotan kɔ lo ɛ́ étɛp tak,
tɔ sama bɔn ɛ nyoog djas, ye ɛ́ wɔy ɛ́ nyɛ nasɛ́ɛ.»
10 Zɛɛb naabake náá:
«É mɛken tɔɔ, ye ɛ́ wɔy Ghɛŋ ɛ nakus bɔs,
dɔɔ nɛ wɔy ɛ́ nasa gwoo nɛ mɛmbɔ mɔ ɛmet.
11 Esonok binek djas aadi ɛ́ nɛ ɛsik,
ye ɛ́ kabɛ wɔy ɔ, wɔy aadi ɛ́ kɔm-kɔm.
Gwoo nɛ bɔs ɛ́ waapulel dáa ekaad.
12 Wɔ waabwaada bɛ dáa bɛ di ebwaada kaad ɛ,
deenek, wɔ waakaswoola bɛ ɛ́ dáa bot di eswoola ekaad e nyel ɛ.
Yɛ kabɛ wɔy ɔ, wɔy ààswoola, tsik'ɔ tok nɛ ɛsik.»
13 Zɛɛb nabɛ ààke nɛ dhiiti fofop'ɛ ngɔt náá:
«Dia si pɛ kyee mbɔ eghɛŋ bam,
kɛkum dwoo mɛ aasa náá, bot ɛ mɛbhuka di dáa poba wɔ di ekɛl mɛbɔ mɔ kɔ tak ɛ.»
14 Efofop ɛ́ bɛzɛ? Bɛ tok esisim di esa mɛsa mɛ Zɛɛb ɔ? Zɛɛb lwom bɛ ɛ́, étɛp bɛ neegheekwyee-kwyee bot aabela tsik na kɔm-kɔm ɔ.

2

Tsik na boo mɛtaŋ

1 Ye ɛ́ etɛp tak ɛ dinaa, ye goka ɛ́ mena pyetka ɛlyelɛpe tɔ mɛlyo mɛ mena nagwakeka ɛ, é kaab náá, mena ɛzɛkɛwo ze.
2 Deenek, bhaadal efofop nalɛɛ ɛ́, moo mos ɛ nɛ mɛtaŋ, bot ɛ nasa maa-ɛlɔ, nɛ bot ɛ nadi ààlooba nɛ mɛkpa mɛ tak ɔ naazebela feŋ bɛ di egoka nɛ yɛ ɛ.
3 Tin, menabɛlka bɛ met, mena aapɛkelka dáa tɔ yak feŋ, yɛ bɛ náá, mena ààbiska boo yak tsik na mɛtaŋ ɔɔ? Etɛɛ náá, Ghɛŋ nyɛ ɛmet nabɛ ɛ́ mot mɛkɛn ɛgoola tsik tak. Bot ɛ nagwak bhaadal tak ɔ, bɛ naabaŋa bis etsɛɛtsɛ e tak.
4 Zɛɛb nadi elyaal etsɛɛtsɛ e bhaadal tak nɛ bɛtɛ nɛ etseŋa, nɛ endem e mɛbwala, nɛ mɛvyɛkɛlɛ zɛnɔɔ mɛkɛɛ mɛ Sisim na Dɛɛ di edjɛ mot nɛ mot tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɛ.

Yezu ɛ́ di edjɛɛd bot é ze tsik.

5 Etɛɛ náá, Zɛɛb nabɛ ààpadjɛ ghwyil nɛ efofop náá, bɛ di bot aakɔk kɔ bhwak di ezyɛ yenek, yii mena di elii kɔ ɛsu ɛ tak'ak.
6 Deenek, ye nabɛ ɛ́ dhiiti mot nakaada náá:
«Zɛɛb, mot ɛ́ yɛ zɛ, étɛp esiiza bɔ needi kɔ lɛ?
Mɔn mot ɛ́ yɛ zɛ, étɛp wɔ neekwyɛɛg nyɛ?
7 Wɔ naasa náá, mot di si efofop ba ɛwala batsa.
Tin, wɔ naadjɛ nyɛ duma nɛ duu
8 wɔ naadjɛ nyɛ ghwyil ɛkɔk kɔ esa ee di kɔ ɛko ɛ bɔs djas ɛ.»
Yɛ bɛ náá, Zɛɛb naasa náá, nyɛ di kɔk kɔ esa ee di kɔ ɛko ɛ bɔs djas ɔɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, ye tok nɛ sa wat Zɛɛb nasa náá, ye nàlooba nɛ nɛ. Deenek, é di mena dik'ak, mena dinaa ààpaabee dáa esonok djas di elooba nɛ nɛ ɛ.
9 Nenak yak, Yezu mot nasilaa é ba mɔɔ ɛwala batsa si efofop ɔ, mena kabeeka nyɛ mos ɛ nɛ boo duu nɛ duma kɔ ɛsu ɛ mezuk mɛ ɛsyee nyɛ nagwyɛ é tak ɛ. Tin, kɔ ɛsu ɛ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb, nyɛ naadhaa é ze ɛsyee étɛp bot djas.

2:8 Mɛd 8.5-7; 1Kl 15.27; Efɛ 1.22; Fil 3.21.

10 Etɛɛ náá, Zɛɛb mot nakus esonok djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, naakwyɛl náá, bɛtɛ nɛ bɔn bɛ
bela di tɔ duma yɛ. Ɛtɛp tak, ye nagoka é náá, nyɛ kwyɛɛg Yezu tɔ mezuk étɛp nyɛ needi
mot zedjala nɛ etɛp djas ɔ. Etɛɛ náá, Yezu é di mot di egoka nɛ ɛdjɛɛd bɛ pɛ ze tsik.
11 Etɛɛ náá, Yezu mot di esa náá, bot di dɛɛ ɔ, nɛ bot ɛ di náá, bɛ moo é bot ɛ edɛɛ ɔ, bɔɔ
djas ɛ bɔn ɛ Sɛɛg ngɔt. Etɛp tak ɛ Yezu di ààdi nɛ syen ɛdjóo bɛ bɔn nyɛɛg bɛ.
12 Nyɛ ke é náá:
«“Iyee” Zɛɛb, mɛ ɛpekwyɛl ɛgoola din ɛ lɔ,
nɛ bɔn nyɛɛg bam,
tɔ ɛdhuu ɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala,
mɛ ɛpekwyɛl ɛdjeeb kɔ ɛsu ɛ lɔ.»
13 Yezu eebaazɛke náá:
«Mɛ aawa ɛbwaalel ɛ lam nɛ Zɛɛb»
Nyɛ eebaazɛbil náá:
«Beea mɛ, mɛ é bis nɛ bɔn ɛ Zɛɛb nadjɛ mɛ ɔ.»
14 Deenek, dáa ye di náá, bɔn tak nabyel ɛ, byela epuud nɛ ghiya ɛ, Yezu nyɛy pe nadi é
nyɛ moo dáa bɔɔ. Etɛp tak ɛ di náá, kɔ ɛsu ɛ ɛsyee ɛ lɛ, nyɛ naakwak dim mot mɛkɔŋ. Dim
mot mɛkɔŋ, mot nadi nɛ eghɛŋ kɔ esyee ɔ.
15 Ɛ di'enek, nyɛ naazɛpɛk bot tɔ bwoo ɛsyee nazemɛt bɛ dáa ekwom membu nɛ mesee
ɛ.
16 Etɛɛ náá, ye é tsɛɛtsɛ, nyɛ nabɛ é ààzyɛ etɛp ɛzɛkwyee efofop. Nyɛ nazyɛ é etɛp ɛkwyee
bot ɛ mɛbyel ɛ Abalaam.
17 Etɛp tak ɛ Zɛɛb nasa náá, nyɛ di tyee wat nɛ bɔn nyɛɛg, etɛp nyɛ needi boo Ghaa-Zɛɛb'ɔɔ
na mbɛɛ lyem nɛ esosoob tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb. Ɛtɛp Zɛɛb neepel mesyem mɛ bot ɛ bɔs djas.
18 Ɛ di'enek, dáa ye di náá, é sok nyɛ nawaa tɔ mɛbhowal ɛ, nyɛy nyɛ ɛmet naabee
mezuk ɛ, nyɛ é nɛ ghwyil kakwyee bot ɛ di tɔ mezuk.

3

Duu ɛ Yezu eedhaa yɛ Moiiz

1 Bɔn nyɛɛg bam, biyɔ bot ɛ na dɛɛ, biyɔ bot ɛ di tɔ sama nɛ bot ɛ nabela ndjóoel nadus
pɛ tɔ gwoo ɔ. Tin guka náá, Yezu é mot-lwoma ɛ Zɛɛb dɔɔ nɛ boo ghaa-Zɛɛb ɛdum ɛ koŋ
mena di egoolaka ɛ.
2 Nyɛ nadi é sosoob é mis mɛ Zɛɛb mot nadjɛ nyɛ boo ekukuma, dáa Moiiz kɔ ndjaŋ'ɛ
djas ɔ.
3 Tin, Yezu goka é nɛ djɛaa duma dhaa duma di edjɛaa nɛ Moiiz ɛ. Etɛɛ náá, mot di sum
ndjaŋ ɔ, nyɛ é nɛ duu dhaa ndjaa tak.
4 Mendjaa djas, mot ɛ di esum yɛ, ghuna, Zɛɛb é di mot di esum esonok djas ɔ.
5 Yɛ kabɛ Moiiz ɔ, nyɛ nabɛ é sosoob tɔ ndjaa Zɛɛb. Nyɛ nabɛ é mot-mɛsa di egoola etɛp
e Zɛɛb nadi elɛɛ ɛ.
6 Tin, Klisto é sosoob dáa mɔn di náá, sɛɛg naadjɛ nyɛ ekukuma ɛdjɛɛd ndjaŋ'ɛ ɔ. Bela
náá, ndjaŋ'ɛ tak é menabɛlka yɛ bɛ náá, mena ɛpebaalka ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nɛ ɛbwaalel
mena dika nɛ mɛmyaala kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.

Zɛɛb ɛpedjɛ ɛwala nɛ bot ɛ di elooba nɛ nɛ ɔ

7 Ye é etɛp tak ɛ Sisim na Dɛɛ di elɛɛ náá:
«Bi é gwak gwood ɛ Zɛɛb mos ɔɔ,
8 sa bi ààlyel elyem, dáa bi nasa é ghɛŋ bi nakus ɛghuub nɛ nɛ,
dwoo bi nawa nyɛ tɔ mɛbhowal pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.
9 Zɛɛb ke é náá: penek, ye nabɛ é bɛbhaab bin naawa mɛ tɔ mɛbhowal,
ye nakoozodi bhis bɛ nazebee esesa ee mɛ nasa é djas
10 tɔ membu mɛkam-mɛná.

2:12 Mɛd 22.23. **2:13** Eza 8.17-18.

Ye é dum nɛ tɛp tak ɛ mɛ nabiyo nɛ bot binɔk,
bhii tak, mɛ eezɛke náá: “Elyem bɔɔ zodi é pila mɛlu djas,
bɛ dinaa ààpaatiibal sa mɛ di egwaal nɛ nɔɔ ɛ.”
11 Tɔ mɛbuk mam, mɛ naatuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ ɛsu ɛ lɔɔ náá,
bɛ aanàkwaani tɔ sum dik mɛ nazekoobal étɛp bɛ neezɛwala ɛ!»
12 Bɔn nyɛɛg, dika ndjem. Sa dhiiti mot pak'en ààdi nɛ mbee lyem di esa náá, nyɛ nàdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, sa nyɛ ààlum Zɛɛb mot di nɛ tsik ɔ koŋ.
13 Dáa mena di ezyɛka nɛ ɛke dáa ekwyala di elɛɛ náá, «dwoo ɛlak mos», djɛelka mɛghaaz pak'en mɛlu djas, é kaab náá, mot ngɔt pak'en ɛzɛkɛbula sik tɔ mesyem.
14 Tin, menaka é bot ɛ di egyee sama nɛ Klisto ɔ. Yɛ bɛ náá, mena ɛpebaalka ɛbwaalel mena dika nɛ yɛ nɛ Klisto dáa bot nakɛkan ɛ ààwak é ze.
15 Ekwyala lɛɛ é náá:
«Mos, bi é gwak gwood ɛ Zɛɛb ɔɔ, sa bi ààlyel elyem,
dáa bi nasa é ghɛŋ bi nakus ɛghuub nɛ nɛ ɛ.»
16 Ye nabɛ bɛzɛ nagwak gwood ɛ Zɛɛb da bɛ é kus ɛghuub nɛ nɛ? Ye nabɛ é bot djas ee Moiiz nawyisal pɛ kɔ dɛl Ezipte ɔ.
17 Tin, Zɛɛb nalyaal ɛbuk ɛ lɛ nɛ bɛzɛ edi membu mɛkam-mɛná? Nyɛ nalyaal ɛbuk ɛ lɛ é nɛ bot ɛ nasyem ɔ, wɔ gwaa bɛ zɛbela ɛsyee, gwyɛ kɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ.
18 Eghɛŋ Zɛɛb natuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ náá: «Bɛ aanàkwaani tɔ sum dik mɛ nazekoobal bɛ yɛ ɛ étɛp bɛ neezɛwala ɛ.» Tin, nyɛ nalii deenek nɛ bɛzɛ? Nyɛ nalii é nɛ bot ɛ nakus ɛghuub nɛ nɛ ɔ.
19 Deenek, mena naabee nɛ tsɛɛtsɛ náá, bɛ nabɛ é ààni tɔ sum dik ɛwala, etɛɛ náá, bɛ naabyen ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.

4

1 Zɛɛb naakɛk mena náá, mena waabelaka ɛwala nyɛ nazekoobal étɛp'ena ɛ. Mena é koobakaka, sa mot pak'enaka ààsu ɛni tɔ ɛwala ɛlenek.
2 Etɛɛ náá, mena naagwak Mbɛɛ Bhaadal dáa bot ɛ nadi tɔ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ. Tin, Mbɛɛ Bhaadal bɛ nagwak é, nabɛ ɛ ààsa bɛ sonok etɛɛ náá, bɛ nabɛ é ààwa ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ sa bɛ nagwak ɛ.
3 Menabɛlka bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, mena waanika tɔ ɛwala Zɛɛb nakɛk náá:
«Myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ mɛ natuwal tɔ ɛbuk ɛ lam é náá:
bɛ aanàbooni tɔ sum dik mɛ nazekoobal bɛ étɛp ɛkɛwala ɛ.»
Nyɛ nakake deenek é, nyɛ eezesilal mɛsa mɛ é sok nyɛ nakus bhwak ɛ.
4 Ɛ̀ di'enek, ekwyala lɛɛ kɔ ɛsu ɛ ɛlu ɛ etɛn nɛ ebá é náá: «Zɛɛb naazɛwala é ɛlu ɛ etɛn nɛ ebá é mɛsa mɛ djas nyɛ nadi esa ɛ.»
5 Zɛɛb nabaake tɔ ekwyala binek é náá: «Bɛ aanàbooni tɔ sum dik mɛ nazekoobal bɛ étɛp bɛ neekɛwala ɛ.»
6 Bot ɛ nanyɛl ɛgwak Mbɛɛ Bhaadal ɔɔ, bɛ nabɛ é ààni tɔ ɛwala Zɛɛb nakɛk ɛ, etɛɛ náá, bɛ nabɛ é ààlooba. Ɛ̀ di'enek, bɛdhiiti bot ɛ nɛ ghwyil ni yɔbɔ tɔ ɛwala ɛlenek.
7 Kɔ ɛsu ɛ tak ɛ Zɛɛb baadjɛ dhiiti ɛlu, nyɛ djóo ɛlu ɛ tak é «mos». Nyɛ naaloozelɛɛ tɔ nuub ɛ Dhavid náá:
«Bi é gwak gwood ɛ Zɛɛb mos ɔɔ,
sa bi ààlyel elyem.»
8 Ye é bɛ náá, Zozuwe naadjɛɛd bɔn Yisalaɛl étɛp ɛkɛniigal bɛ tɔ sum dik e ɛwala Zɛɛb ɔɔ, pe Zɛɛb ààpalii kɔ ɛsu ɛ dhiiti ɛlu.
9 Ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, ye é pe ɛ nɛ dhiiti ɛwala étɛp bɔn ɛ Zɛɛb. Ɛwala tak nɔŋel é nɛ ɛwala ɛlu ɛ etɛn nɛ ebá.
10 Etɛɛ náá, mot aani tɔ ɛwala ɛ Zɛɛb nazekoobal ɔ, nyɛ waawala tɔ mɛsa mɛ dáa Zɛɛb nawala tɔ yɛ mɛsa ɛ.

4:5 Mɛd 95.11. **4:7** Mɛd 95.7-8.

11 Djhoosaka mɛghaaz étɛp ɛni tɔ ɛwala tak, etɛɛ náá, mot ngɔt needi ààwo ze étɛp ɛbaŋa
mɛsa mɛ bɛbhaab bena bot nabyen ɛlooba ɔ.
12 Mɛpka mɛ Zɛɛb é nɛ tsik, ye é nɛ ghwyil. Ye nɛ wol dhaa pɛl. Mɛpka mɛ Zɛɛb nɛ ni tɔ
ɛsuk ɛ elyem, tɔ mɛtii mɛ nyel, kɛkum tɔ mɛsyel mɛ egwyes. Ye nɛ péɛ mɛkwosak nɛ esiiza
elyem.
13 Ye tok nɛ sa di sɔ é mis mɛ Zɛɛb. Esonok djas nyɛ nasa é popoopwon é mis mɛ. Mis
mɛ nɛ bee etɛp djas. Ye é pɛ daa lɛ ɛ mena aabookɛtaŋalka.

Yezu é boo ghaa Zɛɛb na lyem ghoŋ

14 Dhjoopyetka ghiŋ tɔ ɛdum ɛkoŋ nɛ Zɛɛb mena di egoolaka ɛ! Etɛɛ náá, menaka é nɛ
boo ghaa Zɛɛb mot mɛbwala nakɛkum pɛ daa Zɛɛb ɔ: Ye é Yezu, mɔn ɛ Zɛɛb.
15 Boo ghaa Zɛɛb yena é nɛ mezuk tɔ lyem é ghɛŋ nyɛ di ebee mena tɔ mezuk kɔ ɛsu ɛ etɛp
di edhaa mena ghwyil ɛ. Etɛɛ náá, nyɛ naawaa tɔ mɛbhowal mɛ etɛp djas dáa menabɛlka.
Tin, nyɛ nabɛ é ààkosyem.
16 Djhootiilaka nɛ ɛbwaalel djas e bhaaz boo ekukuma Zɛɛb, pɛ kyee ye di nɛ enɛm nɛ
embɛɛ ɛ. Pɛ daa lɛ, mena ɛpebelaka ɛpelak nɛ enɛm nɛ embɛɛ, étɛp nyɛ neekwyee mena é
tɛtɛ ɛwala.

5

1 Ghaa-Zɛɛb djas séɛaa é pak bot, mɛsa mɛ é ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb étɛp bot. Nyɛ djɛ Zɛɛb é esa
ɛgwyena nɛ ɛka buwa étɛp mesyem.
2 Boo ghaa-Zɛɛb é nɛ ghwyil ɛdi nɛ lyem ghoŋ nɛ bot ɛ di ààgu sonok ɔ, nɛ bot ɛ di esa
mesyem ɔ. Etɛɛ náá, nyɛ ɛmet ɛ mot, ye é nɛ esa ee di dhaa nyɛ ghwyil ɛ.
3 Dáa ye di náá, ye é nɛ esa ee di edhaa nyɛ ghwyil ɛ, nyɛ goka é nɛ ɛka buwa étɛp ɛpelak
ɛ mesyem mɛ bot, dɔɔ nɛ ɛpelak ɛ mesyem mɛ met.
4 Mot tok nɛ ghwyil dja djem náá, mɛ moo é ghaa-Zɛɛb. Ye é Zɛɛb ɛ di esa náá, mot di
ghaa-Zɛɛb, dáa nyɛ nasa nɛ Alɔn ɛ.
5 Ye é tyee wat nɛ Klisto, ye tok nyɛy ɛmet nasa náá, nyɛ di boo ghaa-Zɛɛb. Nyɛ nabela
di boo ghaa-Zɛɛb é nɛ Zɛɛb mot nake nɛ nɛ náá:
«Wɔy é mɔn'am,
kana dwoo pan mos'ak, mɛ eebya wɔ.»
6 Zɛɛb nabaake é náá:
«Wɔ é ghaa-Zɛɛb na kɔm-kɔm,
tyee wat nɛ Mɛlkisedɛk.»
7 Ɛ sok Yezu nadi kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, nyɛ nadi edjaala, dɔɔ nɛ ɛwaab ɛ ghoŋ pɛ daa Zɛɛb tɔ
ekim, nɛ miŋal é mis. Nyɛ nadi edjaala deenek ɛ nɛ Zɛɛb mot nagoka nɛ ɛtsik nyɛ tɔ ɛsyee
ɔ. Tin, Zɛɛb naagwak mendjaala mɛ etɛɛ náá, nyɛ nadi é tɔ ɛlooba nɛ etɛp djas.
8 Ye nakoozodi náá, nyɛ é mɔn ɛ Zɛɛb, nyɛ naadjek ɛlooba nɛ Zɛɛb tɔ mezuk mɛ djas nyɛ
naboma nɛ yɛ ɛ.
9 Zɛɛb naasa náá, nyɛ di mot zedjala ɔ. Tin, bot djas di elooba nɛ Klisto ɔ, bɛ waabela
tsik na kɔm-kɔm kɔ ɛsu ɛ lɛ.
10 Deenek, Zɛɛb eedjɛ nyɛ di boo ghaa-Zɛɛb tyee wat nɛ Mɛlkisedɛk.

Ɛdi é ghiŋ tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Zɛɛb

11 Bis é nɛ bɛtɛ etɛp ɛlii dum nɛ tɛp'ak. Sa di esa é, ye é náá, ye nɛ kɔɔla é ɛbɔɔd ɛ tɛp tak
ɛnyɔɛpe. Etɛɛ náá, bi ààkawa zii é ɛmɛt ɛsuk etɛp.
12 Ye moo é nɛ bɛtɛ nɛ mɛlu di esiŋaa náá, bi di bɛlyoel ɛ. Deenek, bi dinaa nɛ gwyes
náá, bɛ baalyo bin ba mɛlyo mɛ mɛkɛn e mɛpka mɛ Zɛɛb. Bi dinaa nɛ gwyes ɛdɛ mɛdii mɛ
mɛbel, ààbɛ edee bot ɛ di nɛ mɛdjɛ ɔ.
13 Mot zodi náá, nyɛ kwyɛl é ɛdedɛ mɛdii mɛbel ɔ, ye é mɔn tɔlɔɔ. Nyɛ tok nɛ ghwyil ɛsuu
mɛso é etɛp di náá, ye é epiki ɔ.

14 Tin, edee bot ɛ di nɛ mɛdjɛ ɔ, ye ɛ́ edee yii eboo bot. Tɔ mɛsa mɔɔ, bɛ eezegu ɛbiyo nɛ ɛnyɔ.

6

1 Deenek, mena goka ɛ́ nɛ ɛdu ɛ mɛlyo mɛ di egoka nɛ bot ɛ zewyee ɔ, ààkabɛ náá, mena baasikeka pɛ mɛlyo mɛ mɛkɛn dum nɛ Klisto. Sa mena ààbaasikeka tɔ ɛsuk ɛ mɛ mɛlyo mɛ mɛkɛn mɛ di elii dum nɛ: Ɛkat esesɛɛ di edul bot tɔ ɛsyee ɛ, nɛ mɛlyo mɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ zɛɛb,
2 mɛlyo dum nɛ ɛduwa Zɛɛb, ɛkɛl ɛ bot mɛmbɔ é mendjaala, nɛ mɛlyo dum nɛ ɛgom bot bhis ɛsyee, zɛnɔɔ mɛlyo dum nɛ epɛ́ɛ na kɔm-kɔm.
3 Zɛɛb ɛ́ kwyɛl ɔɔ, bot ɛ waadjɛ mɛlyo mɛ di egoka nɛ bot ɛ zewyee ɔ.
4 Djhoonɔɔka geka nɛ bot ɛ nabula pɛ bhis tɔ mbi tsik bɛ nadi nɛ yɛ sok ɛ: Bɛ naabela mɛkas ɛ Zɛɛb, bɛ naabowal ɛkɛɛ nadus tɔ gwoo ɛ, bɛ naabela Sisim na Dɛɛ,
5 bɛ naakwyɛl mbɛɛ mɛpka ɛ Zɛɛb, bɛ naagu ghwyil mɛbwala mɛ bhwak aazyɛ ɛ,
6 bela náá, bɛ naabaabula sik tɔ tsik'ɔɔ na mwa. Bɛ tok nɛ ghwyil ɛbaaswoolaa tsik'ɔɔ swola sis. Etɛɛ náá, bɛ ɛpebaabem mɔn ɛ Zɛɛb mbema sis é mɛlaaba. Bɛ ɛpedjɛs bɛdhiiti bot náá, bɛ lee nyɛ.
7 Djhoopokonɔɔka kana bɔs: Eghɛŋ bɛbhi di enee ɛ, bɔs nɛ min mɛdii mɛ tak, ye ɛ́ di esa náá, mbɛɛ eka kwyil, ɛnyɔ nɛ bot ɛ di ebɛ epyeeb ɔ. Deenek, Zɛɛb eesɛ́ɛ mɛtel kɔ bɔs tak.
8 Tin, bɔs tak ɛwyisal mɛkpak mɛ mɛgɔk nɛ engwyinini ɔɔ, yɛ ààval dhiiti sonok. Deenek, Zɛɛb aanàbɔya nɛ ɛkal ɛ yɛ, yɛ aadi ɛ́ dikaa.
9 Bɔn nyɛɛg, ye ɛ́ bɛ náá bis ɛpelii deenek ɔɔ, bis ɛ́ nɛ ɛbwaalel náá, bi ɛ́ tɔ tɛtɛ ze di edjɛ tsik ɛ.
10 Zɛɛb ɛ́ mot di piki ɔ. Nyɛ aanàdjisa mbɛɛ mɛsa mɛ bi di esa ɛ, ààkobɛ-bɛak kwyɛl bi di nɛ yɛ nɛ nɛ ɛ. Bi nalyaal kwyɛl tak ɛ́ tɔ mbɛɛ mɛsa mɛ bi nadi esesa nɛ yii bi di esa nenak nɛ bɛdhiiti ekeletyɛ ɛ.
11 Tin, bis kwyɛl ɛ́ náá, mot nɛ mot pak'en wa zii kɛkum dwoo mɛsik. Etɛɛ náá, ɛbwaalel ɛ len neesael ɛnyɔɛpe.
12 Sa bi ààdi bɛsikel ɛ bot. Tin, nɔɔka geka bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb nɛ zii djas ɔ. Bot di náá bɛ waaboobela ekɛk e Zɛɛb ɔ.

Ekɛk e Zɛɛb ààswoola

13 Eghɛŋ Zɛɛb nakɛk Abalaam ɛ, nyɛ naatuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ nɛ din ɛ lɛ met. Etɛɛ náá, ye tok nɛ mot di nɛ mɛbwala dhaa nyɛy étɛp nyɛ neetuwal ɛ din ɛ lɛ.
14 Nyɛ naake náá: «Nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ aasɛ́ɛ wɔ mɛtel, mɛ aasa náá, wɔ di nɛ bɛtɛ nɛ bɛdha.»
15 Abalaam naabɔya tɔ bhwood, nyɛ naabalabela sa Zɛɛb nakɛk nyɛ ɛ.
16 Eghɛŋ bot di etuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ ɛ, bɛ sa yɛ ɛ nɛ din ɛ mot di eval dhaa bɔɔ ɔ. Deenek ɛtuwal ɛ myoŋ nɛ mɛsoŋ menek lyaal ɛ etsɛɛtsɛ mot di etuwal yɛ ɔ, nɛ ɛbaasa náá, mɛso si.
17 Ghuna Zɛɛb nakwyɛl ɛ́, ɛlyaal popoopwon nɛ bot ɛ di ebwood ekɛk ɔ náá, mɛpka mɛ ààswoola, étɛp tak ɛ di náá, nyɛ naatuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ kɔ ekɛk binek.
18 Ekɛk nɛ ɛtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ ɛ́ esonok ebá ee bot di ààswoola ɛ. Tɔ ekɛk bɛ, nɛ tɔ ɛtuwal ɛ myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ, Zɛɛb tok nɛ ghwyil ɛkɔɔ. Deenek, bisɔ bot ɛ zebet esonok djas étɛp ɛdi ɛ sama nɛ Zɛɛb ɔ, ye ɛpedjɛ bis mɛghaaz náá, bis di nɛ boo ɛbwaalel étɛp ɛbela sa nyɛ nakɛk bis ɛ.
19 Ɛbwaalel ɛ tak ɛ́ nɛ nes ɛ́ dáa mbwak mɛsuwa étɛp tsik'es. Ye ɛ́ sa mɛlyel nɛ tsɛɛtsɛ, yii di edhaa kɛni pɛ tɔ boo kaad di ekaa mɛdhɛŋ mɛ ndjaa mendjaala di tɔ gwoo ɛ, kɛkum di na dɛɛ di tɔ tak ɛ.
20 Ye ɛ́ tin ɛ, Yezu nadi mot mɛkɛn é ɛni tɔ tak ɛsok nɛ nes kɔ ɛsu ɛ les. Etɛɛ náá, nyɛ moo ɛ́ boo ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm tyee wat nɛ Mɛlkisedɛk.

7

Mɛlkisedɛk ɛ mɛkoozi nɛ baadi ghaa-Zɛɛb

1 Mɛlkisedɛk yenɔk nabɛ ɛ́ mɛkoozi mɛ kyee dik Salɛm, nyɛ nabaadi ɛ́ ghaa-Zɛɛb Zɛɛb na
vyɛɛgvyɛɛg. Eghɛŋ, Abalaam nabula kɛduu dɛɛb ee nyɛ nakwak bɛmɛkoozi ɛ, Mɛlkisedɛk
naatɔ́ kɛboma nɛ nɛ. Bhii tak, nyɛ nasɛɛ Abalaam mɛtel.
2 Abalaam naadjɛ nyɛ edyaal kam esa ee nyɛ nabela ɛ. Guka náá, din ɛ Mɛlkisedɛk
kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́: «Mɛkoozi mɛ epiki». Baabela náá, Mɛlkisedek ɛ́ mɛkoozi mɛ kyee dik Salɛm,
ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́: «Mɛkoozi mɛ egwyem».
3 Nyɛ tok nɛ dhaad mɛbyel. Bot ààgu ɛbyel ɛ lɛ nɛ ɛsyee ɛ lɛ. Nyɛ ɛ́ tyee mɔn ɛ Zɛɛb, nyɛ ɛ́
ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm sii nɛ kɔm.
4 Beeka, Mɛlkisedek nadi ɛ́ boo kuma mot, bhaab'enaka Abalaam naadjɛ edyaal kam
esa ee nyɛ nabela é dɛɛb ɛ.
5 Etsi ɛ Moiiz lɛɛ kɔ ɛsu ɛ bɛghaa-Zɛɛb bot ɛ mɛbyel ɛ Levi ɛ́ náá: ye egoka bɛ nɔɔ edyaal
kam esa e bot ɛ membyak mɛ bɔn ɛ Yisalaɛl djas. Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́ náá, bɛ nɔɔ edyaal kam
tak nɛ bɔn bɛnyɛɛg bɔɔ met, bɔn bɛnyɛɛg bɔɔ tak ɛ pe ɛ́ bɛdha ɛ Abalaam.
6 Mɛlkisedek nabɛ ɛ́ ààbɛ dha ɛ Levi. Tin, nyɛ naanɔɔ edyaal kam kɔ esa Abalaam
nabula nɛ yɛ é dɛɛb ɛ. Bhii tak, nyɛ naasɛɛ Abalaam mot nabela ekɛk e Zɛɛb ɔ mɛtel.
7 Tin, mot di esɛɛ mot mɛtel ɔ, nyɛ eedhaa mot bɛ di esɛɛ nyɛ mɛtel ɔ, mot tok nɛ ghwyil
ɛsuu mɛso kɔ ɛsu ɛ tak.
8 Bɛdha ɛ Levi, bot ɛ di enɔɔ edyaal kam kɔ esa e bot ɔ, bɛ ɛ́ bot di náá, bɛ waagwyɛ
djɛmɛn. Tin, Mɛlkisedek mot nanɔɔ edyaal kam kɔ esa e Abalaam ɛ́ nɛ tsik dáa ekwyala
di elɛɛ ɛ.
9 Ɛ̀ di'enek, bot ɛ nɛ ghwyil ɛke náá, é sok Abalaam nadjɛ edyaal kam bɛ ɛ́, ye kwyɛl
ɛlyaal ɛ́ náá, bɛdha ɛ Levi, bot ɛ di enɔɔ edyaal kam ɔ, bɛ naabaadjɛ yɔbɔ edyaal kam.
10 Ɛ̀ di'enek, é ghɛŋ Mɛlkisedɛk natɔ́ kɛboma nɛ Abalaam ɛ, ye nabɛ ɛ́ Levi dinaa ààbyel.
11 Etsi e bot ɛ mbyak Yisalaɛl lɛɛ ɛ́ náá, ye ɛ́ bɛdha Levi ɛ́ di egoka nɛ ɛdi ɛ́ bɛghaa-Zɛɛb.
Bɔn ɛ Levi nadi bɛghaa-Zɛɛb ɛ́ tyee mbi ɛ Alɔn. Tin, mbi yɔbɔ ɛdi ɛ bɛghaa-Zɛɛb nabɛ ɛ́
ààdjala dáa ye di egoka ɛ. Ye ɛ́ pe di ɛnyɔɛpe ɔɔ, «Aah» étɛp yé yɛ aabaadi nɛ dhiiti ghaa-
Zɛɛb mbi yɛ Mɛlkisedɛk?
12 Etɛɛ náá, é ghɛŋ bɛ di eswola mɛzel mɛ ɛdi ɛ bɛghaa-Zɛɛb ɛ, ye baagoka ɛ́ náá, bɛ ɛswola
etsi.
13 Etɛp bak liiaa ɛ́ kɔ ɛsu Ghɛŋ'enaka. Nyɛ nabɛ ɛ́ mot mbyak sis, tɔ yɔbɔ mbyak, ye nabɛ
ɛ́ ààbɛ nɛ ghaa-Zɛɛb.
14 Menabɛlka djas nɛ guka náá, Ghɛŋ'enaka nabyel ɛ́ mot mbyak eYuda. Bela náá, é
ghɛŋ Moiiz nadi elii dum nɛ bɛghaa-Zɛɛb ɛ, nyɛ nabɛ ɛ́ ààtuwal mbyak tak.

Dhiiti ghaa-Zɛɛb di enɔŋɛl nɛ Mɛlkisedɛk ɛ

15 Beeka sa wat di elyaal náá etɛp binek ɛ́ etsɛɛtsɛ ɛ, dhiiti ghaa-Zɛɛb eebaatuula, nyɛ ɛ́
tyee wat nɛ Mɛlkisedɛk.
16 Nyɛ nabɛ ɛ́ ààdi ghaa-Zɛɛb dum nɛ mɛtiŋ mɛ bot ɛ bɔs. Tin, nyɛ nadi ghaa-Zɛɛb ɛ́ nɛ
ghwyil tsik di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ.
17 Deenek, ekwyala ɛpelɛɛ náá:
«Wɔ aadi ɛ́ ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm
tyee wat nɛ Mɛlkisedɛk.»
18 Deenek, etsi na mwa nadisaa ɛ́ etɛɛ náá, ye nabɛ ɛ́ ààdi nɛ mɛbwala, ààval dhiiti sonok.
19 Ye ɛ́ tsɛɛtsɛ náá, etsi ɛ Moiiz ààpasa náá, bot di bot ɛ zedjala dáa ye di egoka ɛ. Tin, mbɛɛ
ɛbwaalel naazedjɛaa mena, kɔ ɛsu ɛ tak ɛ́ mena di ekunaaka nɛ Zɛɛb.
20 Etɛp binek nasael ɛ́ kɔ myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ Zɛɛb natuwal ɛ. Bɛdhiiti bot nadi bɛghaa-Zɛɛb
ɛ, Zɛɛb ààtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ kɔ ɛsu ɛ lɔɔ.
21 Yɛ kabɛ Yezu ɔɔ, nyɛ nadi ghaa-Zɛɛb ɛ́, é ghɛŋ Zɛɛb natuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ náá:
«Ghɛŋ eetuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ,

nyɛ aanàkabaaswoola yɛ:
“Wɔy é ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm sii nɛ kɔm.”»
22 Dum nɛ tɛp tak ɛ di náá, Yezu é, mot di esa náá mena dika tɔ tɛtɛ ɛbhɛŋ dhaa yii na mwa ɛ.
23 Deenek, bɛtɛ nɛ bɛghaa-Zɛɛb nadi edjilen ekɔkɔ nɛ ekɔkɔ é etɛɛ náá, ɛsyee nadi esa náá, bɛ nàsa mɛsa mɔɔ kɛkum mɛsik.
24 Tin, Yezu é nɛ tsik kɔm-kɔm sii nɛ kɔm, deenek, nyɛ é ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm.
25 Dum nɛ tɛp tak ɛ, nyɛ di nɛ ghwyil tsik bot ɛ di ekunaa nɛ Zɛɛb é ze'ɛ ɔ. Dáa ye di náá, nyɛ é nɛ tsik ɛ, nyɛ nɛ djaala Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ lɔɔ.
26 Ɛ̀ di'enek, Yezu é boo ghaa-Zɛɛb ee nadi egoka nɛ nena ɔ. Nyɛ é dɛɛ, ààbɛ nɛ ndjɛ, ààbɛ nɛ syem. Ye naawaa mbɛk pak nyɛy nɛ bot ɛ mesyem, nyɛ naabenaa ɛvyɛɛgɛpe pɛ tɔ gwoo.
27 Nyɛ tok dáa bɛdhiiti bɛghaa-Zɛɛb, nyɛ tok nɛ gwyes ɛka buwa mɛlu djas, étɛp mesyem mɛ met nɛghu mesyem mɛ bɛdhiiti bot. Nyɛ naazesa etɛp binek djas sok wat é ghɛŋ nyɛ naka nyel'ɛ met buwa ɛ.
28 Etsi ɛ Moiiz djɛ di ɛdi boo ghaa-Zɛɛb é, nɛ bot ɛ di bɛ dinaa nɛ mendjɛ ɔ. Tin, myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ Zɛɛb natuwal bhis etsi ɛ lɛɛ é náá, Mɔn di boo ghaa-Zɛɛb na kɔm-kɔm sii nɛ kɔm tɔ e dɛɛ.

8

Yezu é di boo Ghaa-Zɛɛb'enaka

1 Gwakeka sa di nɛ boo mɛtaŋ ee bis di ekwyɛl ɛlɛɛ bin ɛ: Ye é ɛnyɔɛpe dáa ye di náá, menaka é nɛ boo ghaa-Zɛɛb, nyɛ mot di ndiindel pɛ tɔ gwoo pɛ mbɔ eghɛŋ boo mɛkoozi ɛ Zɛɛb mot di nɛ mɛbwala djas ɔ.
2 Nyɛ ɛpesa mɛsa mɛ tɔ di na Dɛɛ. Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ tɛtɛ pɛt di náá, Ghɛŋ Zɛɛb nyɛy ɛmet nasum ɛ, ààbɛ yii bot ɛ bɔs nasum ɛ.
3 Eboo bɛghaa-Zɛɛb djas nanɛɛgaa tin ɛ, étɛp ɛgoola esa e ɛgwyena pɛ daa Zɛɛb, nɛ ɛka ebuwa. Tin, ye goka é náá, boo Ghaa-Zɛɛb'ena Yezu baadi nɛ yɛ sa nyɛ aagwyena nɛ Zɛɛb ɛ.
4 Tin, nyɛy é pe di é di kɔ ɛko ɛ bɔs ɔɔ, pe nyɛ tok nɛ ghwyil ɛdi Ghaa-Zɛɛb, etɛɛ náá, kɔ ɛko ɛ bɔs, ye é nɛ bot ɛ di eka ebuwa dáa etsi ɛ Moiiz di elɛɛ ɛ.
5 Ghuna, mɛsa mɛ bɛghaa-Zɛɛb si esa tɔ ndjaa mendjaala ɛ, ye é mbaŋa-mbaŋa esa di enɔŋel nɛ esa ee di esael pɛ tɔ gwoo ɛ. Ɛ̀ sok Moiiz nawaasum pɛt na Dɛɛ ɛ, Zɛɛb, naalɛɛ nyɛ náá: «Gwyáka, wɔ aasum yɛ ɛ, dáa wɔ nalyaalaa pɛ kɔ ɛtsok ɛ.»
6 Tin, nenak yak, mɛsa mɛ Yezu di esa é, ye é mɛsa mɛ di edhaa mɛsa djas ɛ. Etɛɛ náá, nyɛy é mot nasɛ́ɛaa étɛp ɛduula pak bot nɛ Zɛɛb tɔ boo ɛbhɛŋ ɛ. Boo ɛbhɛŋ ɛ tak dum é nɛ tɛtɛ ekɛk di edhaŋ ɛ.
7 Tin, ye é pe di é di náá, ɛbhɛŋ na mwa nadi é ààbɛ nɛ ndjɛ tɔ tak ɔɔ, pe bɛ nabɛ é ààdis yɛ da swola yɛ nɛ dhiiti ɛbhɛŋ ɛ na bes.
8 Zɛɛb nadul bot ɛ mbyak'ɛ mɛlɔ é náá:
«Mam Ghɛŋ ke é náá: tɔ mɛlu di ezyɛ yenek,
mɛ waasa ɛbhɛŋ ɛ na bes,
nɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl dɔɔ nɛ bot ɛ kyee dik eYuda ɛ.
9 Yɛ aanàkwaadi tyee wat nɛ yii mɛ nasa nɛ bɛbhaab bɔɔ ɛ,
é sok mɛ namɛt bɛ é mbɔ wyisal bɛ pɛ dik Ezipte ɛ.
Bɛ nabɛ é ààlooba nɛ ɛbhɛŋ ɛ tak,
Ghɛŋ eezɛke, e di tak ɛ mɛ nakin bɛ.
10 Ghɛŋ ke é náá:
Beeka ɛbhɛŋ ɛ mɛ aasa nɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl ɛ,
bhis mɛlu menek,
mɛ aakwyal mɛtiŋ mam tɔ esiiza bɔɔ,
mɛ aasɔn mɛtiŋ mam tɔ ebhum elyem bɔɔ,

mɛ aadi ɛ́ Zɛɛb'ɔɔ, tin, bɔɔ kadi ɛ́ bot ɛ mbyak'am!
11 Tin, mot aanàkabaadi nɛ gwyes ɛdjɛ mot di é bhaaz'ɛ nɛghu mɔn ɛ nyɛɛg mɛlyo náá,
“gua Ghɛŋ!”
Etɛɛ náá, bot djas ɛ waagu mɛ,
kana mɔn dhyeeb kɛkum boo-mot.
12 Ɛ̀ di'enek, mɛ waapel ɛdjak ɛ lɔɔ, mɛ aanàkabaataala mesyem mɔɔ.»
13 Ɛ̀ sok nyɛ nadi elii dum nɛ ɛbhɛŋ na bes ɛ, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ́ náá, ɛbhɛŋ ɛ mɛkɛn moo ɛ́ yii na mwa. Bela náá, sa di náá, ye moo ɛ́ na mwa ɛ, yɛ eezelɔɔd ɛ, kunaa ɛ́ nɛ ɛdiib.

9

Ɛduwal ɛ Zɛɛb yii kɔ bɔs

1 Ɛbhɛŋ ɛ mɛkɛn nabɛ ɛ́ nɛ mɛtiŋ étɛp ɛduwal ɛ Zɛɛb, zɛnɔɔ pɛt kɔ bɔs étɛp mendjaala.
2 Ɛ̀ di'enek, pɛt wat nadi nɛ mɛtsek mɛmbá ɛ naasumel. Ɛtsek ɛ mɛkɛn nadi edjóoaa ɛ́ «Di na Dɛɛ». Tɔ tak ye nabɛ ɛ́ nɛ boo lama na mengel etɛn nɛ ebá, zɛnɔɔ emesa nɛ emapa bɛ di eka Zɛɛb yɛ buwa ɛ.
3 Bhis kaad na pip-pip yii ɛbhis di ebɛk pɛt tak ɛ, ye nadi ɛ́ nɛ dhiiti di bɛ di edjóo «Di na Dɛɛ Dhaa Nyel ɛ».
4 Ye nadi ɛ́ nɛ dhiiti mesa buwa nasael nɛ lɔɔad ɛ, étɛp ɛdik ɛ́ bɛmɛnanas, nɛ tot ɛbhɛŋ e lɔɔad. Tɔ tot ɛbhɛŋ ɛ tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ loŋɔ nasael nɛ lɔɔad ɛ, ye nadi ɛ́ nɛ mapa nadi edus pɛ ɛko di edjóoaa man ɛ, zɛnɔɔ suub ɛ Alɔn, suub tak nadi ɛ́ ye moo nɛ bɔɔ eka egó e tak. Ye nabaabɛ ɛ́ nɛ epɛk mɛkok nakwyalaa mɛtiŋ mɛ ɛbhɛŋ kɔ tak ɛ.
5 Kɔ tot ɛbhɛŋ ɛ tak, ye nabɛ ɛ́ nɛ bɛnaghisɛ efofop e duma nadi elyaal náá, Zɛɛb ɛ tinaak ɛ. Mɛbhap mɔɔ nadi elɛsa. Pyoo mɛbhap mɛ tak nadi ebutal tot ɛbhɛŋ. Nenak, yak ye tok ɛwala di náá, mena sɔs etɛp binek djas.
6 Eghɛŋ ye nadi náá, esa binek djas nabɛ ɛ́ yɛ eezekoobelaa ɛ́, bɛghaa-Zɛɛb nadi é nini mɛlu djas tɔ ɛtsek ɛ mɛken étɛp ɛkɛsa mɛsa mɔɔ.
7 Tin, tɔ ɛtsek ebá e pɛt, ye ɛ́ boo ghaa-Zɛɛb nyɛy ɛmet ɛ́ di nɛ ghwyil ɛni penek, nyɛ zoni penek ɛ́, sok wat tɔ mbu. Nyɛ goka nɛ ɛni penek ɛ́ nɛ ghiya tit ee nyɛ di eka Zɛɛb buwa étɛp mesyem bɛ met nɛ yii bot.
8 Ɛ̀ di'enek, Sisim na Dɛɛ ɛpelyaal náá, dáa ɛtsek mɛkɛn dinaa tin ɛ, ye lyaal ɛ́ náá, di na dɛɛ dhaa nyel dinaa ndiila.
9 Etɛp binek nɔŋel ɛ́ nɛ etɛp mena kadi ebee mos'aak. Ye kwyɛl ɛlyaal ɛ́ náá, esa mot di egwyena nɛ Zɛɛb ɛ, zɛnɔɔ ebuwa bɛtit mot di eka Zɛɛb yɛ ɛ, ye tok nɛ ghwyil ɛsa náá, lyem mot di esa mbi mendjaala menek ɔ di mot zedjala ɔ.
10 Mɛtiŋ menek dum ɛ́ nɛ esa e dek, nɛ mɛnyok, zɛnɔɔ dáa mot di egoka nɛ ɛsa étɛp ɛdis eduud ɛ. Ye ɛ́ mɛzel mɛ bot nazetawa nɛ ɛsa kɛkum é ɛwala Zɛɛb nakoobal esonok djas ɛ.
11 Tin, Klisto nazyɛ ɛ́ dáa boo ghaa-Zɛɛb e embɛɛ esa ee di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ. Nyɛ naani tɔ pɛt di enyɔ dhaa tyɛ ɛ, pɛt di náá, yɛ eezedjala nɛ di tak ɛ, pɛt di náá, ye tok bot ɛ bɔs nasum ɛ. Bela náá, pɛt tak tok kɔ bhwak nakusaa-kusak ɛ.
12 Eghɛŋ Klisto nani nia wat na kɔm-kɔm tɔ Di na Dɛɛ Dhaa Nyel ɛ, nyɛ nabɛ ɛ́ ààka buwa ghiya ngom taa nɛghu yii mɔn ngɔmbɛ. Tin, nyɛ naka ɛ́ ghiya yɛ met, da pɛk mena sok wat ekeekee tɔ mesyem.
13 Ghiya engom engɔmbɛ nɛ engom etaa nɛghu mɛsii mɛ engɔmbɛ zedikaa, ee bɛ nadi emwam kɔ bot ɛ di nɛ edhuud ɔ, ye ɛ́ étɛp ye needis bɛ edhuud ɛ étɛp ɛbulal ɛgwakel ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb.
14 Ye ɛ́ bɛ náá, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ ɔɔ, ghiya ɛ Klisto eedhaa yenek boo dhaŋa. Nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ, Klisto eeka nyel ɛmet nɛ Zɛɛb dáa tɛtɛ buwa di ààbɛ nɛ djam ɛ. Ghiya yɛ waagwyii elyem ee zeepulel nɛ mbee mɛsa mɛ di dul mena tɔ ɛsyee ɛ. Ɛ̀tɛp mena neesaka mɛsa mɛ Zɛɛb mot di nɛ tsik ɔ.

15 Dum nɛ tɛp tak ɛ di náá, Klisto é di mot di eduula pak Zɛɛb nɛ bot tɔ ɛbhɛŋ na bes ɔ. Etɛɛ náá, bot ɛ Zɛɛb nazedjóo ɔ, neebela esa e lyak na kɔm-kɔm ee nyɛ nakɛk bɛ ɛ. Tin, bɛ aabela yɛ ɛ dum nɛ ɛsyee mot ngɔt nagwyɛ ɔ. Kɔ ɛsu ɛ tak ɛ bot ɛ bɔs moo mos pɛka tɔ mesyem mɛ bɛ nasa si ɛbhɛŋ ɛ na mwa ɛ.
16 Edi di náá, mɛkana mɛ mɛlik naalikaa ɔ, ye goka é náá, ye lyaalaa náá, mot nakwyal mɛkana mɛ mɛlik mɛ tak ɔ, naazegwyɛ.
17 Ɛ̄ di'enek, mɛkana mɛ mɛlik ààval dhiiti sonok ye é bɛ náá mot kwyal yɛ ɔɔ, di náá nɛ tsik. Tin, ye val é, ye é bɛ náá, mot nakwyal yɛ ɔɔ, nyɛ eezekpaa nɛ mɛsyee gwyɛ ɔ.
18 Dum nɛ tɛp tak ɛ di náá, ɛbhɛŋ mɛkɛn nabɛ é ààval ɛsok nɛ ghiya nɛ see.
19 Moiiz napokokan sok é ɛlaa mɛtiŋ é mis mɛ bot djas, dáa ye nazodjɛaa nyɛ ɛ. Bhii tak, wɔ gwak nyɛ zɛnɔɔ ghiya e ngom etaa nɛ yii bɔn engɔmbɛ, dɔɔ nɛ mɛdii, myek yɛ kɔ mɛkana mɛ etsi dɔɔ nɛ é mɛnyel mɛ bot djas. Nyɛ naanɔɔ lɛɛ le di edjóoaa Izop ɛ nɛ mɔn pes kaad tiŋal é tak, étɛp ɛduu tɔ ghiya da myek yɛ.
20 Nyɛ naake náá: «Yak ɛ wak é ghiya di elyaal ɛbhɛŋ ɛ Zɛɛb djɛ bin náá, bi duwal ɛ.»
21 Moiiz naabaamyek ghiya kɔ pɛt, nɛ kɔ esa djas di ebeaa étɛp ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb ɛ.
22 Etsi lɛɛ é náá, bɛ dis edhuud e sonok djas nɛ ghiya. Deenek, ye tok nɛ mot di nɛ ghwyil ɛbela ɛpelak mesyem yɛ bɛ náá, ghiya ààpasee ɔɔ.

Buwa ɛ Klisto di edis mesyem ɔ

23 Ye é bɛ náá, embaŋa-mbaŋa esa ee di pɛ tɔ gwoo ɛ goka é nɛ ɛdisaa edhuud ɛ deenek ɔɔ. Ɛ̄ di'enek, esa ee di pɛ tɔ gwoo ɔ, ye é nɛ gwyes buwa di nɛ boo mɛtaŋ ɛ.
24 Etɛɛ náá, Klisto nabɛ é ààni tɔ di na Dɛɛ di náá, bot ɛ bɔs ɛ nasa nɛ mɛmbɔ mɔɔ ɛ. Ɛ̄ di di náá, ye é mbaŋa-mbaŋa tɛtɛ Di na Dɛɛ ɔ. Tin, nyɛ naani tɔ gwoo, nyɛ é sok bhwoob ɛ Zɛɛb étɛp'ena.
25 Membu djas, boo ghaa-Zɛɛb bot ɛ mbyak eYuda dyeebani tɔ Di na Dɛɛ dhaa nyel ɛ sok wat nɛ ghiya tit. Tin, Klisto nabɛ é ààni esok nɛ esok étɛp kɛka nyel'ɛ buwa.
26 Ye é pe bɛ náá, ye nasael é deenek ɔɔ, pe Klisto nazuk é esok nɛ esok kana bhwak nakusel ɛ. Nenak dáa ye di náá, bhwak moo é pɛ mɛsik ɛ, Klisto nazotuula é sok wat étɛp ɛpel é mesyem. Dum nɛ tɛp tak ɛ nyɛ naka nyel ɛmet buwa.
27 Bot djas kɔ ɛko ɛ bɔs goka é nɛ ɛgwyɛ sok wat, bhii tak Zɛɛb ɛpéɛ bɛ.
28 Ye é tyee wat dáa Klisto naka nyel'ɛ buwa étɛp ɛpel mbula mesyem mɛ bot ɛ bɔs ɛ. Tin, nyɛ waabaatuula ɛ tuula sis, é sok yenek yɛ aanàkabaadi étɛp ɛpel ɛ mesyem. Deenek, yɛ aakadi é étɛp ɛdjɛ tsik nɛ bot ɛ di egwaal ɛtuula ɛ lɛ ɔ.

10

1 Etsi ɛ Moiiz nazobɛ é mbaŋa-mbaŋa di elyaal mena embɛɛ esa aasael djɛmɛn ɛ. Tin, ye ààlyaal etsɛɛtsɛ etɛp e tak dáa ye di ɛ. Ɛ̄tɛp tak ɛ di náá, ye tok nɛ ghwyil ɛ dis edhuud e bot ɛ di esaŋ ɛkunaa nɛ Zɛɛb é ɛkeka mbi buwa wat membu nɛ membu ɔ.
2 Ye é pe di é di náá, kwaambi yenek ɛdjaala Zɛɛb ɛpedis bot edhuud nɛ tsɛɛtsɛ ɔ, pe bɛ aanàkabaadi nɛ mesyem. Tin, bot ɛ waakat ɛbaakeka buwa.
3 Tin, ebuwa binek ɛ di esa náá, mot gheetetaala mesyem mɛ nyɛ nadi esa membu nɛ membu ɛ.
4 Etɛɛ náá, ghiya ngom bhata nɛ yii ngom ngɔmbɛ tok nɛ ghwyil ɛdis mesyem mɛ bot.
5 Dum nɛ tɛp tak, é sok Klisto nadi ezyɛ kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, nyɛ naake nɛ Zɛɛb náá:
«wɔ nabɛ é ààbɛ nɛ gwyes buwa, ààbɛ nɛ gwyes esa e ɛgwyena,
tin, wɔ naasa náá, mɛ di nɛ nyel.
6 Wɔ nabɛ é ààmyaala nɛ buwa nadikaa wɔ kɔ Mesa buwa ɛ,
nɛghu ebuwa nakaa wɔ étɛp ɛpel mesyem mɛ bot ɛ.
7 Ɛ̄ di'enek, mɛ naazɛke náá, “Zɛɛb'am, mɛ eezyɛ pɛ daa lɔ mam mɛ ɛmet,
étɛp ɛsa ɛkwosak ɛ lɔ,

dáa ye nakwyalaa dum nɛ nam tɔ mɛkana ɛ.*”»
8 Tin, nyɛ nakan ɛke sok ɛ náá:
«Wɔ ààpakwyɛl buwa, nɛghu esa e ɛgwyena,
wɔ ààpakwyɛl bɛtit zedikaa kɔ mesa buwa ɛ,
nɛghu buwa dikaa étɛp ɛpel ɛ mesyem mɛ bot ɛ,
wɔ nabɛ ɛ́ ààmyaala nɛ sa wat.»
Dhi buwa binek di ekaa dáa etsi di elɛɛ ɛ.
9 Bhii tak, nyɛ eezɛke náá:
«Beea mɛ, mam mɛ ɛmet eezyɛ zɛsa ɛkwosak ɛ lɔ.»
Deenek, Klisto eedis buwa na mwan, nyɛ eedjila nɛ buwa yɛ.
10 Yezu Klisto naasa ɛkwosak ɛ Zɛɛb, deenek, nyɛ naaka nyel'ɛ met buwa sok wat kɔm-kɔm sii nɛ kɔm. Tin, nyɛ naasa náá, mena dika bot ɛ edɛɛ.

Ɛpelak nɛ ɛdi sɛŋ àdbɛ nɛ edhuud dum nɛ Klisto

11 Ghaa-Zɛɛb djas dyeebadi ɛ́ titel mɛlu djas étɛp ɛsa mɛsa mɛ, étɛp ɛka buwa tak wat mɛlu djas. Bela náá, buwa tak tok nɛ ghwyil ɛdis mot mesyem.
12 Tin, Klisto nyɛ ɛmet nazokabuwa ɛ́ sok wat étɛp ɛdis ɛ bot mesyem, bhii tak, nyɛ moo ɛ́ ndiindel pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb.
13 Nenak, ye ɛ́ tin ɛ nyɛ di ebwood náá, Zɛɛb sa náá, bot ɛ mɛbhuka mɛ di dáa poba bɛ di ekɛl mɛko ɛ.
14 Deenek, nɛ buwa tak wat, nyɛ naadis bot edhuud disa wat ekeekee étɛp bot needi dɛɛ.
15 Tin, dɔɔ nɛ Sisim na Dɛɛ ɛpebaalɛɛ mena náá, yɛ etɛp e tsɛɛtsɛ. Etɛɛ náá, nyɛ pooke ɛ náá:
16 «Ghɛŋ ke ɛ́ náá:
Beea Ɛbhɛŋ ɛ mɛ aasa nɛ nɔɔ ɛ,
bhis mɛlu menek,
Mɛ aakwyal mɛtiŋ mam ɛ́ tɔ ebhum elyem bɔɔ,
Mɛ aasɔn yɛ tɔ esiiza bɔɔ.
17 Bhii tak, nyɛ eebaazɛke náá: Mɛ aanàbaataala ɛdjak ɛ lɔɔ, nɛghu mesyem mɔɔ.»
18 Ghuna, é di mesyem di epelaa ɛ, bot tokapɛ nɛ ghwyil ɛbaaka buwa étɛp mesyem.

Djhookunaaka nɛ Zɛɛb

19 Ɛ̀ di'enek, bɔn nyɛɛg bam, menaka ɛ́ nɛ ɛbwaalel náá, mena waanika tɔ di na Dɛɛ dhaa nyel kɔ ɛsu ghiya ɛ Yezu naso tyee buwa ɛ.
20 Nyɛ naazedii mena ze na bes di nɛ tsik, nyɛy nyɛ ɛmet na kan ɛdhaa é ze boo kaad di ebɛk Ndjaa-ebuwa, ee kwyɛl ɛlyaal é nyel'ɛ met.
21 Tin, menaka ɛ́ nɛ boo ghaa-Zɛɛb, mot di kukuma di edjɛɛd ndjaa Zɛɛb ɔ.
22 Djhookunaaka nɛ Zɛɛb, nɛ lyem wat, nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ nɛ Zɛɛb zepyet ɛ, ghiya ɛ Yezu gwyii embee esiiza di tɔ bhum elyem bena ɛ, dɔɔ nɛ mɛnyel mena gwyiia nɛ tɛtɛ mɛdii.
23 Djhoobaalka ɛlyelɛpe ɛbwaalel ɛ mena di goolaka ɛ, etɛɛ náá, Zɛɛb ɛ́ sosoob tɔ ekɛk bɛ.
24 Djhookwyɛɛgelka pak'ena étɛp ɛdjɛ mena mɛghaaz tɔ kwyɛl nɛ ɛsa enɛm esa.
25 Sa mena ààkatka ɛtɔ́ pɛ zɛɛga ndjaa mendjaala, dáa bɛdhiiti bot moo nɛ mɛfulu mɛ ɛsa yɛ mos ɛ. Tin, mena goka ɛ́ nɛ ɛdjɛelka mɛghaaz pak'enaka, etɛɛ náá, bi ɛpebee biyɔ bɛmet náá, ɛlu ɛ Ghɛŋ eezekunaa.
26 Etɛɛ náá, bhis bot aazegu etsɛɛtsɛ ɛ, mena baasyemka nɛ ɛkwosak ɛ lina ɔɔ, ye tokapɛ nɛ buwa ɛpelak é mesyem.
27 Ye kalik mena ɛ́, ɛgwaal tɔ mɛnyɛnyɛ epɛ́ɛ e Zɛɛb nɛ boo du na goo-goo bot ɛ mɛbhuka mɛ aadyak ɛ.

---

* **10:7** Mɛd40.7-9.

28 Mot ɛ di ààlooba nɛ etsi ɛ Moiiz ɔɔ, nyɛ góaa ààbɛ nɛ ghoŋ, ye é bɛ náá, bɛtsaases ebá nɛghu bɛlɛl eemyaal sa nyɛ sa ɛ.
29 Ɛ̌ di'enek, yɛ aakadi tin dáa nɛ mot di ebhina mɔn ɛ Zɛɛb ɔ, nɛ mot di ebee ghiya ɛbhɛŋ ɛ nasa náá, ɛgwakel baabula pak bot nɛ Zɛɛb é mis toto ɔ, nɛ mot di elee Sisim di ɛsuk ɛ enɛm nɛ embɛɛ ɔ? Bi pookogek mbi feŋ yenɔk mot di egoka nɛ ɛbela ɛ?
30 Tin, mena nɛ guka mot nalɛɛ náá:
«Ye é mam ɛ di egoka nɛ ɛbulal ɛbiyo nɛ ɛbiyo, mam ɛ di edjɛ efute ɛbiyo mot nɛ mot»,
nyɛ naabaalɛɛ náá:
«Ghɛŋ é waapéɛ bot ɛ mbyak'ɛ.»
31 Ye é àànyɔ náá, mot di nɛ ndjɛ é mis mɛ Zɛɛb mot di nɛ tsik ɔ.
32 Pokotaalaka é ghɛŋ sok, é sok Zɛɛb nabɛɛ bin mis étɛp bin neegu etsɛɛtsɛ ɛ. Bi naasa mɛghaaz tɔ eboo mezuk bi naboma nɛ yɛ ɛ.
33 Bɛdhiiti bot pak'en naaleeaa, tiigaa é mis mɛ bot, bela náá, bɛdhiiti bot nabɛ é nɛ lyem ɛkwyee bot ɛ nadi ezuk nɛ ɛtiigaa dáa bɔɔ ɛ.
34 Bi naazuk lɔɔg wat nɛ bot ɛ membok. Bi nadi é tɔ mɛmyaala é sok bɛ nadɛk mɛvu men ɛ. Etɛɛ náá, bi nɛ gu náá, bi é nɛ tɛtɛ mɛvu di kɔm-kɔm sii nɛ kɔm ɛ.
35 Sa bi ààbulal lyem bhis dum nɛ ɛbwaalel bi di nɛ yɛ ɛ. Etɛɛ náá, bi aabela boo efute.
36 Ye goka é náá, bi wa zii étɛp bi neesa ɛkwosak ɛ Zɛɛb, étɛp bi neebela sa nyɛ nakɛk bin ɛ.
37 Tin, ekwyala lɛɛ é náá:
«Tɔ mɔn ɛwala, tɔ ba mɔn pes ɛwala,
mot di egoka nɛ ɛzyɛ ɔ, nyɛ waazyɛ,
ɛzyɛ ɛ lɛ eezekunaa.
38 Ɛ̌ di'enek, mot di tɔ epiki é mis mam tɔ ɛdum ɛkoŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ waatsak,
tin, nyɛ bula bhis ɔɔ, mɛ aanàkwaamyaala nɛ nɛ.»
39 Mena tokeka bot ɛ di ebula bhis tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, da wo ze ɔ. Menaka é, bot ɛ di tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, bot ɛ di tɔ ze tsik na kɔm-kɔm ɔ.

11

Ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb

1 Ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, ɛdi nɛ ɛbwaalel náá, sa wɔ di ebun ɛ wɔ waabela yɛ. Ye é ɛmyaal nɛ lyem wat náá, sa di ààbeeaa nɛ mis ɛ ye é tak nɛ tsɛɛtsɛ.
2 Ye é dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, Zɛɛb naamyaal bot ɛ na mwa.
3 Ye é dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, bot di egu náá, bhwak nakusaa é nɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb. Ye kwyɛl ɛlɛɛ é náá, esa ee di beeaa ɛ nasael nɛ esa ee nadi ààbeeaa ɛ.
4 Ye é dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, Abhɛl nadjɛ Zɛɛb esa ɛgwyena dhaa yii mɔn ɛ nyɛɛg Kayin. Ye é dum nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb ɛ, Zɛɛb nabee nyɛ dáa mot e piki, etɛɛ náá, Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet naamyaala nɛ esa ɛgwyena ɛ lɛ. Ye nakoozodi náá, Abhɛl naazegwyɛ, etɛp nyɛ nasa é dinaa egek.
5 Ye é dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, Enɔk nabyet tɔ́ pɛ tɔ gwoo étɛp nyɛ needi ààgwyɛ. Tin, mot nabɛ é ààkabaabela nyɛ, etɛɛ náá, Zɛɛb naaben nyɛ pɛ tɔ gwoo. Ekwyala lɛɛ é náá, ɛsok nɛ nyɛ nɛ tɔ́ tɔ gwoo, Zɛɛb na myaala nɛ nɛ, etɛɛ náá, nyɛ naadi ɛ esa Zɛɛb edjɔɔ emis.
6 Bela náá, Zɛɛb tok nɛ ghwyil bela edjɔɔ emis nɛ mot di ààdum koŋ nɛ nɛ ɔɔ. Tin, mot di tiila Zɛɛb ɔ, nyɛ goka ɛmyaal náá, Zɛɛb ɛ é tak. Nyɛ nɛ djɛ efute nɛ bot di esaa nyɛ ɔ.
7 Ye é dum nɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, Noe nagwak sa Zɛɛb nalɛɛ nyɛ dum nɛ sa nakoosael ɛ. Ye nabɛ é, bot dinaa ààbee sa tak. Nyɛ naadyeebawa lyem tɔ etɛp Zɛɛb nalɛɛ nyɛ. Nyɛy batasa mɛsuwa mɛ nyɛ natsik nyel ɛmet nɛ bot ɛ mɛbyel mɛ ɛ. Ɛ̌ sok nyɛ nasa deenek ɛ, ye nabɛɛ nyɛ naakwyesal bot ndjɛ sɔs. E di'enek, dum nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb, Zɛɛb naabee nyɛ dáa mot epiki.

8 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, Abalaam nalooba nɛ ndjóoel ɛ Zɛɛb é sok nyɛ nadjóo nyɛ ɛ. Wɔ gwak nyɛ zɛtó pɛ kyee dik Zɛɛb naakɛk náá, nyɛ aadjɛ nyɛ ɛ. Tin, nyɛ naazɛtó, ààgu pɛ kyee nyɛ di etó ɛ.

9 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb, nyɛ naadi tyee ndjoŋ kɔ kyee dik Zɛɛb nakɛk nyɛ ɛ. Tin, nyɛ nadidi é pɛ tɔ pɛt, tyee wat nɛ Izak, zɛnɔɔ Zakɔɔb bot ɛ nabela mbi ekɛk é tak wat ɔ.

10 Etɛɛ náá, Abalaam nadi ebhwood é boo ghaada di nɛ ghus-zumal na lyel-lyel ɛ. Ghaada di náá, Zɛɛb nyɛy ɛmet ɛ di mot di ekoobal dáa yɛ aasael, ye é nyɛy ɛ sum yɛ.

11 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, Saala nyɛ ɛmet, ye nakoozodi náá, nyɛ nabɛ é kwyiid, tɔa moma. Zɛɛb naadjɛ nyɛ ghwyil ɛbela ɛ bɛdha. Tin, nyɛ nabɛ é nɛ boo ɛbwaalel náá, Zɛɛb ɛ sosoob nɛ ekɛk bɛ.

12 Ɛtɛp tak ɛ di náá, bhaab'enaka ngɔt Abalaam, nyɛ nadi é nyɛ moo tɔa-mot, nyɛ eezekunaa nɛ ɛsyee. Ye é nyɛy é nadi ɛsuk ɛ mɛbyel mɛ bot ɛbuɛpe. Bot ɛ mɛbyel mɛ tak bu é dáa ekwyikwyen tɔ gwoo, nɛghu dáa bɛsyɛ é ɛboŋ ɛ boo dii mɛsɔn mot tok nɛ ghwyil ɛ laa bɛ.

13 Bot binɔk djas nagwyɛ é, bɔɔ é dum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, bɛ nagwyɛ é ààbela ekɛk Zɛɛb nakɛk bɛ ɛ. Tin, bɛ nazobee yɛ nɛ ɛmyaala yɛ ɛ nɛ ɛtseta. Bɛ naagu yɛ popoopwon náá, bɛ nabɛ é bɛndjoŋ, ekpaa-goŋ kɔ bɔs.

14 Bot ɛ di elii deenek ɔ, bɛ lyaal popoopwon ɛ náá, bɛ ɛpesaa kyee dik di náá, ye di yɔbɔ ɛ.

15 Tin, bɛ pe diɛ di etaala kyee dik bɛ nadus pɛ ezaag ɔ, pe bɛ eezebela ze ɛsik ɛ penek.

16 Nɛ tsɛɛtsɛ, bɛ kwyɛl ɛ mbɛɛ kyee dik di eedhaa yak ɛ, kyee dik di tɔ gwoo ɛ. Dum nɛ tɛp tak ɛ di náá, Zɛɛb tok nɛ syen ɛmyaal náá, nyɛ di Zɛɛb'ɔɔ. Tin, nyɛ eezekoobal bɛ tɛtɛ ghaada.

17 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, Abalaam naaka Izak buwa, é ghɛŋ Zɛɛb nawa nyɛ tɔ mɛbhowal ɛ. Nyɛ nadi é nyɛ moo babeega étɛp ɛka sɛŋɛlɛ mɔn'ɛ ngɔt é buwa dhi nyɛ é gu náá, nyɛ naabela ekɛk.

18 Zɛɛb naalɛɛ nɛ nɛ náá:

«Ye é dum nɛ Izak ɛ wɔ aabela bɛdha ye mɛ nakɛk wɔ ɛ.»

19 Deenek, Abalaam nabɛ é nɛ ɛbwaalel náá, Zɛɛb ɛ nɛ ghwyil ɛgomal Izak mɔn'ɛ pak myoŋ. Dum nɛ tɛp tak ɛ, Zɛɛb nabulal nyɛ mɔn tak. Tin, ye lyaal é ɛkɛɛ Izak gomelaa é pak bɛ myoŋ.

20 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, Izak naasɛɛ Zakɔɔb nɛ Ezau mɛtel etɛp esa ye di eezyɛ pɛ sok ɛ.

21 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, Zakɔɔb nasɛɛ mɔn ɛ Zozɛf mɛtel ɛsok nɛ nyɛ nɛ gwyɛ. Nyɛ nadi epyet nɛ suub étɛp é ɛduwal ɛ Zɛɛb.

22 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, Zozɛf, ɛsok nɛ nyɛ nɛ gwyɛ, nyɛ naalɛɛ náá, bɔn ɛ Yisalaɛl ɛ waawyis tɔ dik Eziptɛ. Nyɛ naabaalɛɛ nɛ nɔɔ náá, bɛ wyis nɛ egwyes e nyel'ɛ.

23 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, sɛɛg nɛ nyɛɛg ɛ Moiiz naasyel nyɛ edi bɛngɔn ɛlɛl bhis ɛbyel ɛ lɛ. Ɛ sok bɛ naabee náá, mɔn tɔlɔɔ tak nabɛ é nɛm ɛ, bɛ nabɛ é ààgwak bwoo ɛbyen ɛlooba nɛ mɛtiŋ ɛ Mɛkoozi.

24 Dum nɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, esok, Moiiz nadi nyɛ moo boo-mot ɛ, nyɛ naabyen ɛdi ɛ mɔn ɛ ɛsyes ɛ Falaɔŋ.

25 Moiiz, naamyaal náá, nyɛ tiigaa sama wat nɛ bɔn ɛ Zɛɛb. Nyɛ naabyen ɛdi ɛ tɔ mɛmyaala mɛ etɛp e mesyem, mɛmyaala mɛ esa ye di ààbɔya ɛ.

26 Nyɛ naadi bee ɛ náá, ɛdukaa dáa Klisto nadukaa ɛ, yii dhaa mɛvu djas di kɔ kyee dik Eziptɛ nɛ boo mɛtaŋ. Etɛɛ náá, mis mɛ nadi edjoak ɛ, efute bɛ ee di ezyɛ ɛ.

27 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, Moiiz naadus kɔ dik Eziptɛ ààkaab ɛbuk ɛ Falaɔŋ. Nyɛ nabɛ é ghiŋ tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb ɛkɛɛ náá, nyɛ nadi ebee Zɛɛb mot di ààbeaa ɛ.

28 Dum nɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, Moiiz naakus ɛbyoŋ ɛ pak. Tin, nyɛ naazɛdjɛ ɛlee náá, bɛ lɔɔb ghiya é mɛbɛ mɛ mendjaa. Etɛɛ náá, é sok fofop ɛsyee aadhaŋ ɛ, nyɛ needi ààgó bɔn ɛ mɛgwyak mɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl.
29 Dum nɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, bɔn ɛ Yisalaɛl nasɛɛ boo dii mɛsɔn tɔɔbelaa nɛ mɛko mɔɔ ɛkɛɛ ye nabɛ é tɛtɛ gba bot di eezyɛ nɛ ɛdhaŋ ɛ. Tin, é sok bot ɛ Eziptɛ nawaabaŋaa bɛ ɛ, bɔɔ djas naasi «bhɛɛɛ» tɔ boo dii mɛsɔn.
30 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, eboo epap e ghaada Yeliko naabik bhis bɔn ɛ Yisalaɛl naakii ghaada tɔ mɛlu mɛ etɛn nɛ ebá ɛ.
31 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, Laab, moma mɛzɔ nabɛ é ààgwyɛ sama nɛ bot nadi ààlooba nɛ Zɛɛb ɔ. Etɛɛ náá, nyɛ naasyel ɛnyɔɛpe bɔn ɛ Yisalaɛl, bot nazyɛ zɛbee ghaada tɔ sɔ ɔ.
32 Bi kwyɛl náá, mɛ baake dáa? Mɛ tok nɛ bɛtɛ nɛ ɛwala étɛp ɛkaada bin etɛp kɔ ɛsu Zedeɔŋ, Bhalak, Samsɔŋ, Zɛfte, nɛ Dhavid, zɛnɔɔ Samyɛl dɔɔ nɛ bɛdhiiti bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb.
33 Dum nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, bɛ naakwak bɛ mɛyoŋ, bɛ naakɛ tɔ epiki, bɛ nabela sa Zɛɛb nakɛk bɛ ɛ, bɛ naadiyal eboo bɛghee enuub,
34 bɛ naadimal eboo mu, bɛ naadus é eban mɛsyee mɛ bɛ nadi ekwyɛl ɛgó bɛ nɛ epɛl ɛ, bɛ naabaabela ghwyil bhis mɛbɛ, bɛ naalyaal ghwyil ɔɔ, é sok bɛ nadi elumla dɛɛb ɛ, wɔ gwaa bɛ sɔ esodja é bɛdhiidi mɛdhik mɛsis.
35 Boa naabee dáa bot bɔɔ nazegwyɛ ɔ nagom ɛ.
Bɛdhiiti botom naabiaa ɛlyelɛpe, bɛ naabyen mɛpɛka étɛp ɛgom, étɛp ɛbela tɛtɛ tsik.
36 Tin, bɛdhiiti naadukaa, biyaa nɛ eghwyɛs, bak bɛdhiiti naakɔlaa nɛ ekel e ghwooz, waaa é membok.
37 Bɛdhiiti bot naagóaa nɛ mɛkok, syakaa ebhil ebá, góaa nɛ epɛl, bɛdhiiti bot nabɛ é etó nɛ ɛtwol edi, Ekaad bɔɔ nabɛ é eket etaa nɛ yii bhata, bɛ nabɛ é bɛdjel ɛ bot, bɛ nadi etiigaa nɛ ɛzukaa.
38 Bhwak nabɛ é ààdi nɛ gwyes mbi binɔk bot. Bɛ nadi ekɛ ghooghoŋ ɛbaabat pɛ kyee mɛdhik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdhii ɛ, nɛ pɛ kɔ mɛtsok. Bɛ nadi edjedjaasi ɛ tɔ egho e mɛkok dɔɔ nɛ tɔ bhik di tɔ bɔs ɛ.
39 Zɛɛb naamyaal bot binɔk djas kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb. Bela náá, bɛ nabɛ é ààbela sa Zɛɛb nakɛk ɛ.
40 Tin, nɛ tsɛɛtsɛ, ye nabɛ é, Zɛɛb naazekobal mena sa di ɛnyɔɛpe nɛ nena ɛ. Ɛ̀tɛp tak ɛ di náá, nyɛ nabɛɛ aakwyɛl náá, bɛkum di di eedjala ɔ menabɛlka di ààdi ɔ.

12

Feŋ ɛ Zɛɛb dum nɛ bɔn ɛ bɛ

1 Yɛ kabɛ menabɛlka ɔ, menaka é kuku bɛtɛ nɛ bɛtyaasɛs. Djhoodiska esa djas di esa náá, mena nàkɛka ɛnyɔɛpe ɛ, daŋ-daŋ ɛ mesyem mɛ mena di esesa ngwyis ɛ. Tin, djhoopatka kaab ee bɛ náá, mena kaabka é kɛkum pɛ ɛsik.
2 Mis mena goka é nɛ ɛdjoak ɛ Yezu, nyɛy é di esa náá, mena dika nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Nyɛ é baadi esa náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ lena nɛ Zɛɛb kum di di edjala ɔ. Nyɛ naamyaal ɛgwyɛ kɔ mɛlaaba, ààgwak syen, etɛɛ náá, nyɛ nadi ebee mɛmyaala mɛ di ebwood nyɛ bhii tak ɛ. Nenak, nyɛ é ndiindel pɛ mbɔ eghɛŋ boo mɛkoozi Zɛɛb.
3 Taalaka nɛ nɛ, nɛ dáa nyɛ nazemaad swaka bot ɛ mesyem ɛ. Deenek, bi aanàbet náá, bi kwyeselaa, bi aanàbula pɛ bhis tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.
4 Etɛɛ náá, tuub bi di eduu nɛ syem ɛ, bi dinaa ààpaaduu yɛ kɛmyaal náá, bi gwyɛ.
5 Bi eezedjisa mɛghaaz mɛ Zɛɛb di edjɛ bin dáa bɔn bɛ ɛ?
«Mɔn'am sa wɔ ààbyasal feŋ Zɛɛb di ewa wɔ é tak ɛ,
é sok nyɛ di ewa wɔ é feŋ ɛ, sa wɔ ààbula bhis.
6 Etɛɛ náá, Ghɛŋ dyeebawa é feŋ é mot nyɛ di ekwyɛl ɔ,
nyɛ dyeebabi é, mot nyɛ di ebee nyɛ dáa mɔn'ɛ ɔ.»

7 Maadka mezuk mɛ Zɛɛb di ezuk bin é sok nyɛ di ewa bin é feŋ ɛ, nyɛ bee bin tin ɛ dáa bɔn ɛ bɛ. Ye é nɛ mɔn di náá, sɛɛg ààwa nyɛ é feŋ e?
8 Ye é bɛ náá, bi ààpawaa é feŋ dáa nyɛ di esa nɛ bɔn bɛ ɔɔ, é di'enek, ye lyaal é náá, bi tok bɛtɛtɛ bɔn bɛ. Tin, bi tok esɛŋɛlɛ bɔn bɛ.
9 Djhoopokonɔɔka geka bɛbyael bena kɔ ɛko ɛ bɔs. Eghɛŋ bɛ nadi ewa feŋ ɛ, mena nadi egwak bɛ. «Aah» djoata nɛ Sɛɛg'enaka mot di pɛ tɔ gwoo ɔ, mena goka é nɛ gwak nyɛ dhaa tyɛ étɛp mena needika nɛ tsik.
10 Deenek, bɛsɛɛg bena nadyeebawewa mena é feŋ ɛ, é ba mɔɔ pes ɛwala dáa elyem bɔɔ di ekwyɛl ɛ. Tin, Zɛɛb wa mena é feŋ ɛ, étɛp mɛvu mena met, etɛɛ náá, mena neebela di tɔ eDɛɛ bɛ.
11 Eghɛŋ mena di eduwaa é feŋ ɛ, ye é nɛ nena ɛkɛɛ ɛwala ɛ mot nɛ ghoŋ tɔ lyem ɛ, ààbɛ yii mɛmyaala. Bhii tak, bot ɛ nawaa é kwaambi yenek mbi feŋ ɔ, bɛ aakadi é bɛ moo bot ɛ epiki, nɛ bot ɛ egwyem.

Ɛdjɛaa mɛghaaz nɛ ɛdulaa ɛ mɛlɔ

12 Sɛɛbka mɛmbɔ men zetyak ɛ, lyelka mɛboŋ men di epwak ɛ.
13 Beta náá, mɛko men du mɛze mɛ di piki ɛ. Etɛɛ náá, mɛko mɛ mot di nɛ djam ɔ ɛzɛkɛpiiza, tin, ye nyɔ é nyɛ tsak.
14 Saka mɛghaaz mɛ ɛdi ɛ tɔ egwyem nɛ bot djas, saka mɛghaaz mɛ ɛdi é tɔ tsik edɛɛ ɛ. Etɛɛ náá, yɛ di ààbɛ deenek ɔɔ, ye tok nɛ mot ngɔt aabee Ghɛŋ.
15 Bi é koobaka, sa mot ààsaa náá, nyɛ su enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb. Sa mot ngɔt pak'en ààdi dáa le na gwyee-gwyee, etɛɛ náá, nyɛ é zɛkɛpul bɛtɛ nɛ bot pak'en nɛ mɛgwyee mɛ tak.
16 Sa mot ngɔt tɔ len ààsa mɛzɔ, sa mot ààbyasal esa e Dɛɛ, dáa Ezau mot nagwyena etooba bɛ étɛp edee ɔ.
17 Biyɔ bɛmet nɛ gu náá, bhii tak, nyɛ nadi é nɛ gwyes náá, sɛɛg sɛɛ nyɛ mɛtel. Tin, wɔ gwaa sɛɛg byen ɛsɛɛ nyɛ mɛtel. E di'enek, nyɛ nabɛ é ààbela ghwyil ɛswoola lyem sɛɛg, ye nakoozodi mɛgwyɛ mɛ.
18 Eghɛŋ bi nakunaa nɛ Zɛɛb ɛ, bi nabɛ é ààzyɛ kɔ ɛtsok ɛ di náá, bot ɛ nɛ ghwyil ɛmɛt ɛ: ye nabɛ é ààbɛ nɛ boo du, ààbɛ nɛ ghooghom, ààbɛ nɛ pum, ààbɛ-bɛak nɛ boo ghuu,
19 bi nàbɛ é ààgwak lii tɔŋ, ààgwak-gwakak gwood tuud. Eghɛŋ bɔn Yisalaɛl nawgwak yɛ ɛ, bɛ naabyen ɛbaagwak gwood tak.
20 Deenek, bɛ nabɛ é ààbɛ nɛ ghwyil ɛmaad lwomel'enek: «Mot aazomɛt ɛtsok ɛlak ɔ, ye nakoozodi tit, nyɛ aagóaa é nɛ mɛkok.»
21 Kɔ ɛsu ɛ esa ee bɛ nadi ebee ɛ, wɔ gwak Moiiz zɛke náá: «Mɛ ɛpepwak, mɛ ɛpedyeebagwak bwoo!»
22 Tin, bi naakunaa nɛ ɛtsok ɛ Siɔŋ, bi naakunaa nɛ ghaada Zɛɛb mot di nɛ tsik ɔ. Ye é Ghaada Yeluzalɛm di pɛ tɔ gwoo ɔ, ye é pɛ efofop bɛdhet nɛ bɛdhet di tɔ ɛbyoŋ ɛ.
23 Bi nabɛ é, bi naazekunaa nɛ dhiiti zɛɛga bot ɛ nadi tɔ ɛbyoŋ ɔ. Zɛɛga tak nabɛ é yii bɔn mɛgwyak ɛ Zɛɛb, bot ɛ di náá, min mɔɔ moo é ekwyala pɛ tɔ gwoo ɔ. Bi eezekunaa nɛ Zɛɛb, mot di nɛ ghwyil ɛpɛ́ɛ bot ɛ bhwak djas ɔ. Bi eezekunaa nɛ esisim di náá, yɛ eezedjala é.
24 Bi nabɛ é, bi eezekunaa nɛ Yezu, mot di ebulal kwyɛl ɛbhɛŋ ɛ na bes ɔ. Nyɛy mot ghiya yɛ nasee ɔ, ghiya tak ɛpetuud ɛlyelɛpe dhaa-dhaŋak ghiya ɛ Abhɛl.
25 Dika ndjem, sa bi ààbyen ɛgwak mot di elii nɛ nen ɔ. Bot ɛ nabyen ɛgwak ɛ mot nadi edul bɛ mɛlɔ kɔ bɔs ɔ, bɛ naaboma nɛ yɔbɔ feŋ. Ye kwyɛl ɛlɛɛ é náá, dɔɔ nɛ menabɛlka pe, mena aanàdus é feŋ, mena aadi ààlooba nɛ mot di elii nɛ nena pɛ tɔ gwoo ɔɔ.
26 Eghɛŋ sok, gwood'ɛ naasa náá, bɔs dheegel, nenak, nyɛ eekɛk mena náá: «Mɛ waabaadheeg bɔs dheega sis, dɔɔ nɛ gwoo.»
27 Mɛkpa mɛ di ekeaa wak náá: «Dheega sis» ɛ, kwyɛl ɛlɛɛ náá, esa ee nakusaa ɛ waadheegel dhaa tyɛ, bhii tak yɛ ɛ diib étɛp ɛdjɛ di nɛ esonok di náá, ye tok nɛ ghwyil ɛdheegel ɛ.

28 Djhoobulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb, etɛɛ náá, mena aabelaka ɛyoŋ ɛ di ààdheegel ɛ. Djhoolyaalka bhɔɔ tak tɔ ɛsa mɛ mɛsa mɛ Zɛɛb tyee wat di náá, lyem'ɛ waamyaala nɛ yɛ ɛ. Djhoosaka yɛ tɔ ɛkaab nɛ ɛlooba nɛ nɛ.
29 Etɛɛ náá, Zɛɛb'enaka é du di edik esonok djas ɛ.

13

Mena aasaka dáa étɛp Zɛɛb neemyaala nɛ nena

1 Geekwyekwyɛlelka pak'en dáa bɛkɛl nɛ bɛdhem.
2 Sa mot ààdjisa ɛdjɛ bɛdjoŋ ɛ di ezyɛ pɛ daa len ɔ edi. Etɛɛ náá, é ɛsa deenek, bɛdhiiti bot naadjɛ efofop nazyɛ mɛdjoŋ pɛ daa lɔɔ edi, bɔɔ ààgu náá, bɛ nabɛ é efofop.
3 Taalaka nɛ bot ɛ di tɔ membok ɛkɛɛ náá, biyɔ pe e membok bi nɛ bɛ nɔɔ. Taalaka nɛ bot ɛ di tɔ mɛtiiga ɔ, etɛɛ náá, biyɔ pe é bot nɛ mɛnyel nɛ epuud, di nɛ ghwyil tiigaa ɛ dáa bɔɔ ɛ.
4 Ye goka é náá, bot djas duwal ɛbá, tin ye baagoka é náá, moma nɛ motom kɛ tɔ esosoob dum nɛ ɛbá. Etɛɛ náá Zɛɛb waapéɛ bot ɛ mɛzɔ nɛ bot ɛ membyam.
5 Yɛ ààgoka náá, gwyes epata djɛɛd bin. Ye goka é náá, bi myaala nɛ esa bi di nɛ yɛ ɛ, etɛɛ náá, Zɛɛb nyɛy ɛmet ke é náá: «Ààbɛ, mɛ aanàkwaabyen wɔ, mɛ aanàkwaapek wɔ*.»
6 Ɛ tɛp tak ɛ di náá, mena é nɛ ghwyil ɛke nɛ ɛbwaalel djas náá:
«Ghɛŋ ɛ mot di ekyee mɛ ɔ;
mɛ tok nɛ ghwyil ɛ di nɛ bwoo;
Mot aakoosa mɛ ye†?»
7 Taalaka nɛ bot ɛ nadi edjɛɛd bin ɔ, bot ɛ nagoola bin mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔ. Deenek, taalaka nɛ dáa bɛ nadi ekɛ ɛ, nɛ dáa bɛ nagwyɛ ɛ. Bi goka é nɛ ɛbaŋa mbi ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb bɛ nadi nɛ yɛ ɛ.
8 Yezu Klisto é tyɛ wat koko, mos, kɔm-kɔm sii nɛ kɔm.
9 Sa bi ààbet náá, mɛlyo mbɛs yii bot ɛ sis sa náá, bi wo ze. Ye nyɔ é náá, enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb djɛ mena mɛghaaz. Ààkabɛ náá, ye di etsi bot zesa dum nɛ edee mena di edɛka ɛ.
10 Bɛghaa-Zɛɛb di esa mɛsa tɔ pɛt mɛ bhoma ɔ, bɛ tok nɛ ghwyil ɛdɛ esa di ekaa kɔ mesa ebuwa bena ɛ.
11 Boo ghaa-Zɛɛb dyeebatɔ́ pɛ tɔ di na Dɛɛ ɛ nɛ ghiya bɛtit. Etɛɛ náá, nyɛ neeka yɛ buwa étɛp ɛpelak mesyem. Tin, epuud bɛtit binek wyisa nɛ yɛ tɔ ghaada ɛ, kɛdikaa pɛ kel.
12 Dum nɛ tɛp tak ɛ, Yezu nadi ààgwyɛ tɔ ghaada, etɛɛ náá, nyɛ neegwyii bot nɛ ghiya yɛ ɛmet.
13 Djhoowyiska tɔ ghaada, kɛboma nɛ nɛ pɛ kel, etɛɛ náá, mena neekɛbomaka nɛ mbi mɛduka mɛ nyɛ nadukaa ɛ.
14 Etɛɛ náá, kɔ ɛko ɛ bɔs wak, mena tokeka nɛ ghaada di nɛ ghwyil ɛdi kɔm-kɔm sii nɛ kɔm ɛ. Mena saaka wak ɛ, ghaada di ezyɛ yenek.
15 Kɔ ɛsu ɛ Yezu, djhoogheekaka mɛlu djas Zɛɛb ebuwa é mɛpka mɛ di djɛ nyɛ duu ɛ, ye é mɛdjeeb mɛ di lyaal náá, nyɛy é Ghɛŋ ɛ.
16 Sa bi ààdjisa ɛsesa enɛm esa, nɛ ɛkye-kyeel pak'en. Yenek é buwa Zɛɛb di emyaala nɛ yɛ.
17 Loobaka nɛ bɛdjɛɛdel bin, gwakeka bɛ. Etɛɛ náá, bɛ ɛpebaal bin mɛlu djas. Guka náá, bɛ waabookɛtaŋal é mis mɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ len. Tin, bi goka é nɛ ɛsa náá, bɛ sa mɛsa mɔɔ ɛnyɔɛpe nɛ lyem wat, ààkabɛ náá, bɛ sa yɛ nɛ mɛnwyaad. Etɛɛ náá, bɛ sa yɛ nɛ mɛnwyaad ɔɔ, yɛ aanàkwaanyɔ nɛ nen.
18 Djaalaka étɛp'es! Bis ɛpegu tɔ elyem bis náá, elyem bis é sɛŋ. Deenek, sa di nɛ nis ɛ, ye é náá, mɛwala djas, bis é tɔ ɛsɛɛga ɛdi nɛ mbɛɛ mɛfulu.
19 Sa mɛ di ewaab nɛ nen daŋ-daŋ é náá, djaalaka nɛ Zɛɛb náá, nyɛ sa náá, mɛ lel ɛbula pɛ daa len.

---

* **13:5** Dɛt 31.6,8; Yos 1.5 † **13:6** Mɛd 118.6

Ɛkwosak ɛ lam dum nɛ bɔn ɛ Zɛɛb

20 Zɛɛb é ɛsuk ɛ egwyem, nyɛ naagomal Ghɛŋ'enaka Yezu pak myoŋ. Yezu moo mos é,
boo djɛɛdel ebhata kɔ ɛsu ɛ ghiya yɛ, ghiya di ewa mena tɔ ɛbhɛŋ na kɔm-kɔm sii nɛ kɔm
ɛ.
21 Beta náá, Zɛɛb tak wat djɛ bin ghwyil ɛsesa enɛm esa, étɛp bi neesa ɛkwosak ɛ lɛ. Tin,
Zɛɛb sa nɛ nen sa lyem'ɛ di ekwyɛl ɛ é ze ɛ Yezu Klisto, mot di egoka nɛ ɛdjɛaa duu kɔm-kɔm
sii nɛ kɔm ɔ! Amɛn.

Mɛpka mɛ mɛsik nɛ mɛswosel

22 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ waab nɛ nen é náá: Gwakeka nɛ lyem wat mɛkpa mɛ di edjɛ
mɛghaaz ɛ. Bela náá, mɛkana mɛ mɛ kwyal bin é yɛ ààdyeebadjaa.
23 Mɛ kwyɛl é bi gu náá, mɔn ɛ nyɛɛg'ena Timote naazewyis tɔ membok. Nyɛ lel ɛkum
wak ɔɔ, mɛ waazyɛ zɛbee bin ɛ bis nɛ nɛ.
24 Swoska bɛdjɛɛdel bin djas, nɛ bot ɛ Zɛɛb djas. Bɔn nyɛɛg'enaka bot ɛ kyee dik Itali
eeswos bin.
25 Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb di nɛ biyɔ djas.

Mɛkana ɛ Zak
Zak
Mɛkɛn

Mɛkana mɛ Zak ɛ dhatyee mot di sɛɛg bot étɛp ɛlɛɛ bɛ tɛp ɛ: ye ɛ́ *mɛdjek* nɛghu *ɛdjɛ mɛghaaz* nɛ ezɛɛga mendjaa mendjaala di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ. Tin, Zak kwyal mɛkana mak ɛ, nɛ ekeletyɛ ezɛɛga dhaad mbyak eYuda. Etɛɛ náá, bɛ ɛ́ si mɛtiŋ mɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk ee di kɔ dik bot ɛ Lɔm ɔ.

Mɛkana mɛ Zak djɛ ekeletyɛ *ɛ́etsoŋ*. Ye ɛkwyɛlɛlɛɛ ɛ, dáa eKeletyɛ di gokan*ɛ ɛkɛ tɔ ɛdum koŋ ɛ lɔ nɛ Zɛɛb ɛ*. Ɛ́ di'enek, bot zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, ɛpewaab etsoŋ binek pɛ daa Zɛɛb. Tin, Zɛɛb nɛ djɛ bɛ yak (1.2-8; 3.13-18). Bɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛ kakwak sa djas di kwyɛl ɛ pul mot ɛ: etɛp djas bɛ di bhoma nɛ yɛ ɛ (1.2-4), ɛkwosak ɛdi mot ekuma (1.9-11; 5.1-6), ɛkwosak ɛsa mot ɛbiyo (1.2-18; 4.1-9), ɛben ɛ nyel (4.13-16). Mɛkana lɛɛ dáa: ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb pus mot ɛ nɛ ɛsa. Deenek, bot tok nɛ ghwyil ɛ di tɔ tɛtɛ ɛgwakel nɛ Zɛɛb, mɛsa mak àànyen (2.14-26). ɛsa deenek ɛ eekwyɛlɛlɛɛ, wɔ tiibal nɛ lyem ɔ ɛmet sa di biyo ɛ. Ye ɛ́ baadi nɛ lyem nɛ bɛsɔ bɔ: ɛsa mɛnyɔ nɛ bot di tɔ pwom ɔ, sa ààwɔ aadi tetɛp kɔ bɛsɔ bɔ nɛghu ɛbee náá wɔ eedhaa bɛ, ɛsiiza mɛkpa mɔɔ (ye ɛ́ tɔ 3.1-12).

Tin, ààbɛ nɛ mɛso, Zak kwyal wak ɛ nɛ bɛdjel ɛ bot (ye ɛ́ tɔ 2.6). Bɛ ɛ́ nɛ gwyes ɛdi nɛ ekuma, etɛɛ náá elyem bɔɔ ɛ tɔ esa e bɔs. Ɛ́ di'enek, mɛkana waab bɛ ɛ, sa bɛ ààbhina bɛdjel ɛ bot kɔ ɛsu ɛ pwom ɛ bela yɔɔ (2.1-13). Tin, mɛkana lɛɛ: Ekuma àànyɔ dum nɛ mbi bɛkuma bot di sa nɛ ye ɛ́ (5.1-6).

Deenek, beeka sa zekwyaala tɔ ɛsik ɛ mɛkana di lɛɛ nɛ ekeletyɛ ɛ́: kwyeeka bɛsɔ bin, djaalaka étɛp bɛsɔ bin, bulaleka bot zedjɛl ɔ e ze.

Mɛswosel

1 Mam Zak, kwom e mɛsa ɛ Zɛɛb, nɛ Ghɛŋ Yezu Klisto, mɛ eeswos membyak kam nɛ ebá*, dii mɛdhik nɛ mɛdhik kɔ ɛko ɛ bɔs djas ɔ.

Etsoŋ nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb

2 Bɔn nyɛɛg bam, bi ɛ dhaa tɔ membi mɛ mɛbhowal djas ɔ, dika nɛ boo mɛmyaala.
3 Bi nɛ gu náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ lin nɛ Zɛɛb ɛkwak mɛbhowal ɔ, yɛ waadjɛ bin zii.
4 Bi goka ɛ́ nɛ ɛdi nɛ zii, étɛp bi needi esosoob e bot, tin, sa sonok wat ààwyii tɔ len.
5 Ɛ́ di'enek, mot ngɔt tɔ len ɛ di ààbɛ nɛ etsoŋ ɔ, nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛwaab nɛ Zɛɛb. Deenek, Zɛɛb waadjɛ nyɛ nɛ etsoŋ nɛ bum lyem wat, tɔ enɛm nɛ embɛɛ bɛ.
6 Tin, esok nyɛ dii djaala náá, Zɛɛb djɛ nyɛ dhiiti sonok ɛ, nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb, sa nyɛ ààbem ba. Etɛɛ náá, mot di bem ba ɔ, nyɛ ɛ́ dhatyee bhuuge dii pup di ghɛɛ, kɛghɛɛg yɛ e di djas ɛ.
7 Deenek, sa kɔkɔ yenɔk mot ààgek náá, nyɛ aabela sonok pɛ daa Ghɛŋ.
8 Etɛɛ náá, nyɛ ɛ́ nɛ mɛso tɔ lyem, nyɛ sa esonok bɛ djas ɛ nɛ bhum elyem ebá.

Edjel nɛ mɛvu

9 Ye goka ɛ́ náá, mɔn nyɛɛg dii tɔ edjel ɔ myaala, etɛɛ náá, Zɛɛb eedjɛ nyɛ boo duu.
10 Tin, da mɔn nyɛɛg kadi mot ekum ɛ myaala nɛ dáa Zɛɛb aasil nyɛ ɛ́. Etɛɛ náá, dáa zɛm mɛ mɛbhek, di ààbɔya ɛ, ye ɛ́ tyee wat nɛ mot ekum pe aanàbɔya.
11 Gwyes dyeebawyɛl ɛ nɛ boo mɛkas di ses mɛbhek ɛ. Tin, zɛm ɛkwyit ɔ, enɛm bɛ djas eesi. Ye ɛ́ tyee wat, nɛ dáa mot ekum aadiib nɛ ekum bɛ ɛ.

Mot nɛ mot ɛ di wa nyel'ɛ tɔ mɛbhowal

---

* **1:1** *membyak kam nɛ ebá* ye lyaal wak ɛ bot Yisalaɛl dum koŋ nɛ Yezu Klisto, yii dhaad mbyak eYuda dii kɔ mɛdhik djas ɛ.

12 Mɛmyaala nɛ mot di pyet ghiŋ tɔ mɛbhowal ɔ. Etɛɛ náá, mot aapyet ghiŋ tɔ mɛbhowal ɔ, nyɛ aabela efute e tsik na kɔm-kɔm ee Zɛɛb nakɛk nɛ bot ɛ di nɛ kwyɛl nɛ nɛ ɔ.
13 Tin, mot di tɔ mɛbhowal ɔ, sa nyɛ ààke náá: «Ye é Zɛɛb ɛ di bowal mɛ.» Etɛɛ náá, Zɛɛb tok nɛ ghwyil ɛ bela geka ɛbowal mot, nɛghu ɛpus ɛ mot tɔ ɛbiyo.
14 Tin, mbee ɛkwosak ɛ mot nɛ mot ɛ di dul mot tɔ mbee etɛp.
15 Ɛ di'enek, wɔ bet náá ɛkwosak tak dhaa wɔ nyel ɔ, ye kadul wɔ ɛ tɔ esyem. Bhii tak, wɔ dyeebagyee tɔ esyem ɔ, ye kadul wɔ ɛ tɔ ɛsyee.
16 Bɔn nyɛɛg bam, nàkɔɔka mɛnyel min.
17 Embɛɛ esonok djas bot di bela ɛ, nɛ esa ee di ɛnyɔɛpe ɛ dus ɛ tɔ gwoo, pɛ daa Zɛɛb Sɛɛg yena, Mɛkus esa ee mɛkas djas di tɔ gwoo ɛ. Gwyes nɛ ngɔn ɛ nɛ ghwyil ɛ swoola. Deenek, pɛ tɔ lɛ tok nɛ zwoola, ààbɛ-bɛak nɛ tseŋa náá, ye koo edhim batsa.
18 Nyɛ ɛmet ɛ nakwyɛl ɛdjɛ bis tsik'ɛ nɛ mɛkpa mɛ na tsɛɛtsɛ. Etɛɛ náá, bis needi bot ɛsok tɔ esa djas ee nyɛ nakus ɛ.

Ɛgwak ɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb nɛ ɛkɛ dáa di lɛɛ ɛ

19 Bɔn nyɛɛg bam, bi goka é nɛ ɛmɛt ɛnyɔɛpe sa mɛ di lɛɛ bin'aak: Mot nɛ mot kwyɛs nɛ ɛgwak. Yɛ ààgoka náá, mot kwyɛs ɛlii, ààkwyɛs nɛ ɛbela ɛbuk.
20 Etɛɛ náá, esok mot di nɛ ɛbuk ɛ, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛ kɛ tɔ epiki emis ɛ Zɛɛb.
21 Deenek, mwaska mendi nɛ mbee mɛsa min djas di zyɛ tɔ ɛbuk ɛ. Myaalka nɛ ɛsil ɛ nyel djas, mɛkpa mɛ Zɛɛb di bɛ tyee bhek tɔ ebhum elyem bin ɛ. Etɛɛ náá, bi neebela tsik.
22 Nà kɔɔka mɛnyel min, ye goka é náá, esok bi di gwak mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛ, bi goka é nɛ ɛkɛ tyee mɛkpa mɛ tak di lɛɛ ɛ.
23 Etɛɛ náá, mot dii gwak mɛkpa mɛ Zɛɛb, da nyɛ kadi é ààkɛ tyee mɛkpa mɛ tak di lɛɛ ɛ, nyɛ é dhatyee mot di bee ɛbhoobɛlɛ tɔ ɛnyen. Tin, nyɛ nazobee ɛ dáa nyɛ di ɛ.
24 Bhii tak, dáa nyɛ nabee ɛbhoobɛlɛ, e ɛwala ɛlenek nyɛ eetɔ́, djisa dáa ɛbhoobɛlɛ di ɛ.
25 Bela náá, mot ɛ gwak nɛ ɛsiiza ɛsuk ɛ tɛtɛ etsi ee Zɛɛb, dii pɛk bot ɔ. Mot tak ɛ di é gogwak mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ aanàkwaadjisa yɛ. Tin, nyɛ waakɛ tyee mɛkpa mɛ tak di lɛɛ ɛ. Mbii yenɔk mot aadi é tɔ mɛmyaala dum nɛ esa djas nyɛ di sa ɛ.
26 Mot ɛ ke náá, nyɛ mot di djaala Zɛɛb ɛnyɔɛpe ɔ. Bela náá, nyɛ mot di kwyɛs nuub ɔ, nyɛ eekɔɔ nyel ɛ, mendjaala mɛ ɛ toto.
27 Beeka tɛtɛ mbi mendjaala yii Zɛɛb Sɛɛg'ena di emyaala nɛ ye ɛ: ɛkwyee bɔɔ nyel nɛ bɛkus ɛ boa tɔ mezuk mɔɔ. Baabeeka sa di nɛ edɛɛ emis Zɛɛb ɛ: ye é náá, sa wɔ ààbet náá, bot ɛ di lum Zɛɛb koŋ ɔ, saab mɛfulu mɔ.

2

Nà waka mbɛk pak bot

1 Bɔn nyɛɛg bam di dum koŋ nɛ Yezu Klisto ɔ, Ghɛŋ yes e duu. Bi ààgoka náá, bi wa mbɛk pak bot.
2 Djhoopokonɔɔka geka yak: kuma mot eezɛni tɔ zɛɛga yen nɛ ewolo ekaad e nyel ɔ, nɛ ɛsum ɛ na saaa nɛ lɔɔd e djin. Tin, dhiiti djel mot eebaazɛni nɛ enyaŋela ekaad e nyel.
3 Bi kaduwal ɛ mot nabɔt ewolo ekaad ɔ, bi kake nɛ nɛ náá: «Bea tɛtɛ di di egoka nɛ nɔ ɛ, dia si.» Bi kake nɛ djel mot ɛ náá: «Wɔy, tyaŋa tetel, nɛghu dia si e bɔs si mɛko mam!»
4 Tin, é ghɛŋ bi di sa deenek ɛ, bi ɛpebee náá, bi ɛpewa mbɛk pak yen e! Ɛ di'enek, bi kadi é mbee bɛtetɛp, bot ɛ mɛkɔŋ.
5 Bɔn nyɛɛg bam gwakeka mɛ, Zɛɛb eezesɛɛ bɛdjel ɛ bot emis mɛ bot ɛ bɔs'ak. Nyɛ nasɛɛ bɛ ɛ étɛp bɛ needi bɛkum ɛ bot, kɔ ɛsu ɛdum ɛ koŋ lɔɔ nɛ Zɛɛb. Tin, bɛ waabela ɛyoŋ ɛ Zɛɛb nakɛk nɛ bot ɛ di kwyɛl nyɛ ɔ.
6 Ye tok bɛkum ɛ bot di tiig bin? Ye tok bɔɔ di dul bin nɛ bhel sok bhoob bɛtetɛp e? Deenek ɛ, bi di pul dék bɛdjel ɛ bot.
7 Bɛkum ɛ bot ɛ di lee nɛ nyɛk mbɛɛ din ɛ Klisto bi di djóoaa nɛ ye é.

8 Tin, ekwyala ee Zɛɛb lɛɛ ɛ náá: «Kwyɛla sɔɔ mot dáa wɔ di kwyɛl nyel'ɔ met ɛ.» Ye é tin
ɛ tsi ɛyoŋ ɛ Zɛɛb, deenek, bi ɛ looba nɛ yɛ ɔ, bi eesa ɛnyɔɛpe.
9 Tin, bi ɛ wa mbɛk pak bot ɔ, guka náá, bi eesyem emis ɛ Zɛɛb. Ɛ di'enek, tsi yenek
eekwyesal bin ndjɛ sɔs, etɛɛ náá, bi ààpalooba nɛ yɛ.
10 Mot di duwal etsi Zɛɛb djas, bhii tak, nyɛ kadi é ààbaal wat tɔ sama etsi tak ɔ, mot tak
ɛ nɛ ndjɛ e etsi djas.
11 Etɛɛ náá, Zɛɛb ɛ nake náá: «Sa mot ààsa mɛzɔ», yɛ nyɛy ɛ nabaazoke náá: «Sa mot
ààgó sɔ mot*.» Tin, wɔ gó sɔɔ mot, ye nakoozodi náá, wɔ duwal tsi mɛzɔ ɔ, gua náá, wɔ
ààpaduwal etsi.
12 Tin, bi goka nɛ ɛlii, nɛ ɛkɛ ɛ, dáa bot ɛ di gu náá, bɛ waapéɛaa nɛ etsi ee di nɛɛg bot
pɛka ɛ.
13 Guka náá, é ghɛŋ Zɛɛb aapéɛ bot ɛ, nyɛ aanàkwaagek ghoŋ nɛ bot ɛ nadi ààgek bɛsɔ
bɔɔ ghoŋ ɔ. Tin, mot di gek bɛsɔ bɛ ghoŋ ɔ, aanàdi nɛ bwoo nɛ epéɛ ee Zɛɛb.

Mɛsa nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb

14 Bɔn nyɛɛg bam, yɛ étɛp ye mot aake náá: «Mɛ nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb», nyɛ é di ààtel
yɛ tɔ mɛsa ɔ? Kɔkɔ mbi yenek ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, nɛ ghwyil ɛ tsik nyɛ?
15 Tin, yɛ bɛ náá, bɔn nyɛɛg bin tɔ Yezu Klisto tok nɛ kaad ɛ bɔt, ààbɛ nɛ sa dek mɛlu djas
ɔ.
16 Bi ɛ di ààdjɛ bɛ esa ee di egoka nɛ tsik ɔ, étɛp ye bi di lɛɛ nɛ nɔɔ náá: «Tɔ́ka tɔ egwyem,
betka mɛnyel min ɛnyɔɛpe, da bi ɛ dɛ djil!» Ye é yii toto.
17 Ye é tyee wat nɛ tɛp ɛdum koŋ nɛ Zɛɛb. Etɛp binek di ààkɛ lɔɔg wat nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ
Zɛɛb ɔ, yenek djas ɛ toto.
18 Mot ɛ nɛ ghwyil ɛ ke náá: «Ye é nɛ bot ɛ di nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, bɛdhiiti nɛ mɛsa
mɛ ghwyiikwyee!» Mɛ waabɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ nɛ ghwyil ɛ lyaal mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ
Klisto, dhi wɔy ààbɛ nɛ mɛsa mɛ ghwyiikwyee? Tin, mam ɛ waalyaal wɔ ɛdum koŋ ɛ lam
tɔ mɛsa mɛ tak.»
19 Wɔ nɛ myaal náá Zɛɛb ɛ ngɔt e? Deenek, dɔɔ nɛ mɛlyeeb nɛ baamyaal yɛ, bela náá, bɛ
nɛ pwak nɛ bwoo.
20 Wɔ ɛ nɛ egeka tɔ mɛsel mɔ? Wɔ ɛ ɛpekwyɛl ɛbee esa ee di lyaal náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ di
àànyen tɔ mɛsa ɛ, yɛ yii toto?
21 Bhaab yenaka Abalaam nasa dáa, nyɛ needi mot esosoob emis mɛ Zɛɛb? Ye nabɛɛ
dum nɛ mbɛɛ mɛsa mɛ? Ye é esok nyɛ nanɔɔ mɔn'ɛ Izak ka nyɛ buwa kɔ mesa ebuwa ɛ.
22 Wɔ bee tyee mot di ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ, mɛsa mɛ zobaakɛ ɛ deenek. Ye é mbɛɛ mɛsa
mɛ di lyaal náá, nyɛ eedum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ.
23 Tin, sa ekwyala Zɛɛb di lɛɛ eebela ɛsuk: «Abalaam naadum koŋ nɛ Zɛɛb, deenek ɛ Zɛɛb
nabee nyɛ mot epiki†.» Tin ɛ Zɛɛb nadjóo nyɛ sɔ yɛ.
24 Bi eebee biyɔ bɛ ɛmet náá, Zɛɛb bee mot sosoob ɛ dum nɛ mɛsa mɛ di ekɛ lɔɔg nɛ ɛdum
ɛ koŋ ɛ lɛ ɛ.
25 Dhiiti geka ɛ náá, ye nazobaasael ɛ deenek nɛ moma mɛzɔ nadi djóoaa Laab ɛ. Nyɛ
naabeaa sosoob emis mɛ Zɛɛb ɛ. Etɛɛ náá, bot ɛ mbyak Yisalaɛl nalwooma sok bɛ kɛbala
dɛl ɔ, naazɛsulal ɛ pɛ yɛ. Tin, nyɛ naabaazɛkwyee bɛ nɛ ɛlyaal ɛ bɛ mbɛɛ ze bɛ aasik e tak.
26 Ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb di àànyen tɔ mɛsa mɛ ghwyiikwyee ɔ, ye é gwyɛɛla dáa muu mot
di ààkabɛ nɛ sisim ɛ.

3

Ɛdil ɛ Djem

1 Bɔn nyɛɛg bam, sa biyɔ djas ààsaa náá, bi needi bɛlyoel. Etɛɛ náá, bisɔ bɛlyoel aapéɛaa
ɛ ɛlyelɛpe dhaa bot djas.

2:8 Mɛs 19.18. * **2:11** Ɛwy 20.14 nɛ tɔDɛt 5.18; Ɛwy 20.13 nɛ tɔ Dɛt 5.17. † **2:23** Mɛk 15.6nɛ tɔ Eza 41.8; Dh2 20.7.

2 Menabɛlka djas nɛ bu ɛdjak. Tin, mot ɛ di ààbɛ nɛ ɛdjak tɔ lii yɛ ɔ, nyɛ ɛ́ piki mot, nyɛ nɛ ghwyil ɛgu ɛdil ɛ nyel ɛ.
3 Ye ɛ́ tyee wat nɛ é ghɛŋ mena di waka mɔɔ gwooz tɔ nuub eyaaga étɛp bɛ neelooba nɛ nena ɛ, deenek, mena nɛ ghwyil ɛ djɛɛd mɛnyel mɔɔ.
4 Ye ɛ́ dhatyee elɛɛd, ye nakoozobɔk dáa, boo pup ɛ di tiidal nyɛ ɛ́. Tin, kadi ɛ́ ba mɔɔ wul ɛ di djɛɛd yɛ, ye kadudu ɛ pɛ kyee mot di be elɛɛd ɔ di pɛm ye ɛ́.
5 Ye ɛ́ tyee wat nɛ djem, mɔɔ kyes nyel mot, ye ɛ́ nɛ ghwyil ɛ sa mɛbun dum nɛ eboo etɛp nyɛ di sa ɛ.
Beeka dáa mɔɔ da di nɛ ghwyil ɛ tuub du da gel ɛdjala dik ɛ.
6 Ye ɛ́ deenek, djem ɛ dáa ngel du. Ye ɛ́, kok embee esesɛɛ, ye ɛ́ ba mɔɔ kyes nyel mot, nyɛ nɛ ghwyil ɛ ɛpul tu nyel mot. Djem mot ɛ nɛ ghwyil ɛdik tsik mot, kana ɛbyel ɛ lɛ nɛ ɛ kɛkum dwoo ɛsyee ɛ lɛ. Du tak dus ɛ tɔ du na kɔm-kɔm di ààdim ɛ.
7 Mot ɛ nɛ ghwyil ɛ sa náá, bɛtit ɛ dik djas, bɛsu, enen dɔɔ nɛ bɛnyɔ looba nɛ nɛ. Tin, nyɛ naazesa náá, nyɛ di nɛ ghwyil ɛdjɛɛd bɛ.
8 Yɛ kabɛ djem ɔ, mot tok nɛ ghwyil ɛ ɛdjɛɛd yɛ. Etɛɛ náá, ye ɛ́ mbee sonok di ààdi gwyem ɛ, yɛ nɛ nea di go bot djɛ ɛsyee ɛ.
9 Mena duwal Ghɛŋ Sɛɛg yena ɛ nɛ edjem bena. Deenek, ye ɛ́ nɛ djem tak wat ɛ, mena baakal bot ɛ Zɛɛb nasa, di nɔŋel nɛ nɛ ɔ.
10 Tin, mɛkpa mɛ duu nɛ ekɛlok zodus ɛ tɔ nuub tak wat. Bɔn nyɛɛg bam, yɛ ààgoka nɛ ɛdi ɛ deenek.
11 Ye tok nɛ sɔɔgɔ wat di djɛ tɛtɛ mɛdii nɛ ɛ baadjɛ mɛdii mɛ na gwye-gwyee.
12 Bɔn nyɛɛg bam, le fiigh tok nɛ ghwyil ɛ ɛdjɛ bhum zaboka. Kel sɛŋ tok nɛ ghwyil ɛ ɛdjɛ bhum fiigh. Ye ɛ́ tyee wat, sɔɔgɔ di wyisal mɛdii mɛ di gwom ɛ, ye tok nɛ ghwyil ɛ baawyisal tɛtɛ mɛdii.

Etsoŋ di dus pɛ ɛko ɛ

13 Dhiiti mot pak'en ɛpegek náá, nyɛ ɛ́ nɛ etsoŋ nɛ mɛtselal e? Tin, nyɛ ɛ́ goka nɛ ɛtel ɛ yɛ tɔ mɛsa ghwyiikwyee nɛ lyem epiki nɛ tɔ ɛsil ɛ nyel nɛ etsoŋ.
14 Tin, bi ɛ di nɛ bhyen, ààbɛ nɛ lyem ɛ ɛgwakel ɔ, betka ɛghɛɛ mɛnyel. Etɛɛ náá, bi ààlɛɛ etsɛɛtsɛ.
15 Kwaambi yenek etsoŋ ààdus pɛ ɛko, ye ɛ́ etɛp ee bot ɛ bɔs'ak, yii bot ɛ epuud, ye ɛ́ yii Satan.
16 Edi bhyen nɛ mbee lyem di ɔ, tin ɛ waabaabela ɛzɛm nɛ ekɔkɔ mbee etɛp djas.
17 Tin, etsoŋ ee di dus pɛ tɔ gwoo ɛ pookodi sok ɛ dɛɛ, bhii tak ɛtela ɛ lyem. Bhii tak, ka djɛ ɛ egwyem nɛ ɛgu ɛlii, nyɛ nɛ gek bɔɔ bɛ sɔ ghoŋ, nyɛ ɛ́ nɛ bu enɛm nɛ mbɛɛ, nyɛ nɛ bu ɛ ghoŋ. Nyɛ ààsa mbɛk pak bot, nyɛ ààgu mɛkɔŋ.
18 Bot ɛ di wa egwyem pak'ɔɔ, bɛ ɛ dáa bot ɛ di bɛ see ɔ. Deenek, bot ɛ tak ɛ waabɔ́k bhum, bhum tak ɛ mɛsa mɛ bot ɛ epiki.

4

Kwyɛl tɔ esa e bɔs

1 Mɛwɔ nɛ ezyaala dus wo pak'en? Ye dus ɛ tɔ ɛkwosak mɛnyel men di nɛ ye ɛ́.
2 Bi ɛ nɛ gwyes ɛ bela dhiiti sonok, tin, bi ààbela yɛ. Ye kalwoom bin ɛ náá, bi go mot. Bi ɛ di nɛ gwyes dhiiti sonok ɔ, tin, bi tok nɛ ghwyil ɛ bela yɛ. Ye kalwoom bin ɛ, bi di tɔ mɛwɔ nɛ ezyaala pak'en. Ɛ di'enek, bi di ààbela sa bi di kwyɛl ɛwaab, ye ɛ́ etɛɛ náá, bi ààgu ɛ waab ɛ yɛ pɛ daa Zɛɛb.
3 E sok bi di waab dhiiti sonok nɛ Zɛɛb, da bi kadi ɛ́ ààbela ɛ. Ye ɛ́ etɛɛ náá, bi ɛ nɛ mbee mɛgham. Esonok bi di waab nɛ Zɛɛb ɛ, ye ɛ́ étɛp ɛkwosak ɛ lyem bin.
4 Biyɔ bot ɛ mɛzɔ, bi ààgu náá, ɛkwyɛl ɛ esa ee bot ɛ bɔs sa ɛ náá, bi di bot ɛ mɛbhuka Zɛɛb e? Tin, guka náá, mot di kwyɛl esa ee bɔs'ak ɔ, nyɛ aakadi ɛ́ mot mɛbhuka ɛ Zɛɛb.

5 Deenek, sa bi ààgek náá, yɛ yii toto sa ekwyala ee Zɛɛb di lɛɛ náá: «Zɛɛb nɛ kwyɛl sisim
nyɛ nawa tɔ les ɛbuɛpe.»
6 Tin, enɛm nɛ embɛɛ ee Zɛɛb sa nɛ nis eedhaa ɛbuɛpe. Etɛɛ náá, ekwyala ee Zɛɛb nɛ
baalɛɛ náá: «Zɛɛb nɛ byen bot ɛ ɛghɛɛ ɛ nyel, tin, nyɛ sa enɛm nɛ embɛɛ bɛ é nɛ bot ɛ di tela
ɔ*.»
7 Tin, bi goka é nɛ ɛlooba nɛ Zɛɛb, da bi ɛ byen esesɛɛ Satan, nyɛ waakaab ɛtsetaɛpe nɛ
nen.
8 Kunaaka nɛ Zɛɛb, tin ɛ, nyɛ aakunaa nɛ nen. Biyɔ bot ɛ mesyem, gwyiika mɛmbɔ men,
diska edhuud e ebhum elyem, bin biyɔ bot mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si.
9 Dika tɔ ghoŋ, djeka, bɔtka ekaad yii ɛpum. Tin, egɔ bin waaliigel nɛ mɛgwyɛ,
mɛmyaala min ɛ waaliigel nɛ ghoŋ.
10 Dika nɛ mɛsila emis ɛ Ghɛŋ, tin ɛ nyɛ waadjɛ bin duu.

Sa mot ààdjɛ mɔn nyɛɛg tɛp

11 Bɔn nyɛɛg bam, sa mot ààdjɛ mɔn nyɛɛg tɛp. Etɛɛ náá, mot di djɛ mɔn nyɛɛg tɛp, nɛghu
ɛpéɛ nyɛ ɔ, nyɛ lii ɛ ɛbiyoɛpe nɛ etsi e Zɛɛb. Deenek, nyɛ péɛ ɛ etsi ee Zɛɛb. Ɛ̀ di'enek, wɔ
kasa ɛ náá, wɔ di tetɛp etsi ee Zɛɛb. Ghuna, ye goka é náá, wɔ kɛ tɔ tak.
12 Tin, Zɛɛb nyɛy ɛmet mot di djɛ etsi ɔ, di egoka nɛ ɛpéɛ. Nyɛ ɛmet é di go nɛ ɛtsik ɛ bot.
Wɔ bee tin náá, wɔ moo zɛ, wɔ mot di péɛ mɔɔ nyoog ɔ?

Sa mot ààdi nɛ ɛghɛɛ ɛ nyel

13 Gwakeka mɛ, biyɔ bot ɛ di ke náá: «Bot ɛpetó bɛdjoŋ mos nɛghu djɛmɛn pɛ ghaada ɛ
kɛl nɛ kɛl, kɛsa tu mbu étɛp ɛkɛbomsa esa, tin ɛ bot waabela epata.»
14 Ghuna bi ààgu sa aasa bin djɛmɛn ɛ. Bi ɛ tin ɛ dáa ba bɔɔ eguud di wyis, ààbɔya batsa
ye é baazɛdiib ɛ.
15 Gwakeka etɛp ee bi di egoka nɛ ɛke ɛ: «Ghɛŋ ɛ kwyɛl ɔ, mena aadi nɛ tsik, tin, mena
aasa tɛp sis, tɛp kɛl.»
16 Tin, guka náá, bi nɛ kwyɛl ɛghɛɛ mɛnyel. Mbii mɛfulu menek ɛ àànyɔ.
17 Yɛ bɛ náá, mot di gu ɛsa ɛnyɔ ààpasa yɛ ɔ, mot yenɔk ɛ tɔ mesyem.

5

Ɛdul ɛ bot ɛ mɛvu mɛlɔ

1 Gwakeka mɛ, biyɔ bot ɛ mɛvu, djeka nɛ ɛsim. Etɛɛ náá, mezuk ɛpesul kɔ lin!
2 Mɛvu men eezepulel, bɛsɛs eezetuu bin ekaad.
3 Elɔɔd bin nɛ epata bin moo é nɛ emaa. Emaa tak ɛ waagɔɔ bin mɛnyel nɛ ɛ baapit ben,
yɛ waadik bin dáa du. Bɔs moo é pɛ mɛsik, biyɔ bot ɛ di kwom bɛtɛ nɛ mɛvu ɔ!
4 Bi eebyen ɛ djɛ bot ɛ mɛsa mɛ epyeeb bin efute bɔɔ. Deenek, bɛ ɛpetsim, guka náá,
etsim e bot ɛ mɛsa mɛ tak eekum pɛ daa Ghɛŋ Sabhaɔt.
5 Pɛ kɔ bɔs, bi diɛ tɔ mɛnyɔ nɛ mɛvu, mɛnyel men moo é nɛ mɛdɛl dáa bɛtit di kɛtsakaa ɛ.
6 Bi naazekwyesal bot ɛ epiki ndjɛ sɔs nɛ ɛgó ɛ bɛ. Bɔɔ ààpakopapla-papla, bɛ naadjɛ bin
mɛnyel.

Ɛdi nɛ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nɛ zii ee bhwood ɛzyɛ é Ghɛŋ

7 Bɔn nyɛɛg bam, dika nɛ zii ee bhwood kɛkum dwoo Ghɛŋ aabula ɛ. Beeka dáa mbɛel
mɛbhek di nɛ bhwood ɛ, é gwaal náá, bɛbhi pookonee étɛp bɔs needjɛ nyɛ mbɛɛ mɛbhek.
8 Tin, ye goka é bi di tɔ zii ee bhwoob, nɛ mɛghaaz etɛɛ náá, ɛzyɛ é Ghɛŋ eezekunaa.
9 Bɔn nyɛɛg bam, nàlɛkaka pak'en, Zɛɛb ɛzɛkɛpéɛ bin. Tetɛp moo aakum, nyɛ moo é e
ɛbɛɛ ndjaa.
10 Bɔn nyɛɛg bam, dika tɔ zii ee bhwood. Beeka geka tak, bɛngoolel ɛ mɛkpa nadi é nɛ
mbɛɛ lyem tɔ zii ee bhwood, nɛ mezuk tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb ɛ.

---

* **4:6** Eka 3.34.

11 Mena djóoka bɛ bot ɛ mɛmyaala ɛ etɛɛ náá, bɛ naadyeebapyet. Bi naagwak sesa Zɔɔb, dáa nyɛ namaad mezuk tɔ zii ee bhwood ɛ. Bi nɛ gu dáa Ghɛŋ nasa nyɛ enɛm nɛ embɛɛ bhii tak ɛ. Tin, Ghɛŋ nɛ gek bot di tɔ mezuk ɔ ghoŋ.
12 Bɔn nyɛɛg bam, guka náá, sa mot ààtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ mɛ kɔ esa ee di tɔ gwoo, nɛghu kɔ bɔs ɛ. Tin, ààkobaabɛ dhiiti mbi ɛ tuwal ɛ yɛ. Deenek, bi aazomyaal ɛ «hee» yɛ bɛ náá yɛ tsɛɛtsɛ, nɛghu «ààbɛ». Yɛ bɛ náá, ye tok deenek ekaab náá, bi ɛ bela ndjɛ sɔs emis ɛ Zɛɛb ɔ.
13 Ye é nɛ mot tɔ len di tɔ mezuk e? Nyɛ ni tɔ mendjaala. Ye é nɛ mot tɔ len di nɛ mɛmyaala? Nyɛ tii mɛdjeeb mɛ Zɛɛb.
14 Mot ngɔt ɛpebɛ tɔ lin e? Deenek, nyɛ djóo bɛpaa zɛɛga mendjaala, bɛ djaala etɛp nyɛ neetsak, da bɛ é so nyɛ mul kɔ lo nɛ din ɛ Ghɛŋ.
15 Tin, mendjaala di sael tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Ghɛŋ ɛ nɛ ghwyil ɛ tsik mot ɛbé. Yɛ kabɛ náá, mot tak saaa mesyem ɔ, Ghɛŋ ɛ waapel nyɛ.
16 Vaaka mesyem men pak'en, tin da bi ɛ djedjaala pak'en, etɛp bi neetsak. Tin, mendjaala mɛ mot epiki nɛ dyeebabwala.
17 Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli, nazobɛ ɛ mot dáa menabɛlka. Nyɛ naadjaala ɛbuɛpe etɛɛ náá, bhi needi àànee. Mendjaala mɛ naazɛsa náá, bhi di àànee kɔ bɔs membu melɛl nɛ pes.
18 Bhii tak, nyɛ naabaazɛdjaala djaala sis. Tin, gwoo naasil mɛdhii mɛ bhi, bhii tak, bɔs naazɛdjɛ mɛbhek.
19 Bɔn nyɛɛg bam, mot ngɔt tɔ len ɛ bɛka nɛ etsɛɛtsɛ ɔ. Ye goka é náá, mot ngɔt bulal nyɛ e ze.
20 Guka náá: Mot di dis mot mesyem tɔ mbee ze nyɛ naatɔ ɛ, nyɛ eedis nyɛ tɔ ɛsyee. Ɛ di'enek Zɛɛb waapel zukamwaa nɛ mesyem mɛ waapelaa.

Mɛkana ɛ Pyɛɛd, yii mɛkɛn
Pyɛɛd Mɛkɛn
Ɛniel

Pyɛɛd nakyeed mɛkana mɛ yii mɛkɛn ɛ pɛ daa ekeletyɛ e kyee mɛdhik mɛtɛn nadi si ekukuma eLɔm ɛ. Mɛdhik mɛ tak nadi ɛ́ pɛ ɛko ɛ bɔs, nɛ pɛ ɛdjem ɛ dwoo ɛ dik Azi Minɛɛd, kadi edjóoaa mos Tuulki ɛ. Ekeletyɛ binɔk nadidi penek ɛ dáa bɛdjoŋ (1.1; 2.11). Bot ɛ mɛl tak nadi ebhinaa, nɛ ɛbyen ɛ bɛ. Bɛ nadi esuu bɛ etɛp nɛghu ɛwa bɛ tɔ tsik mezuk.

Mot nakwyal mɛkana mak ɔ, nakwyal ye ɛ́, étɛp ɛdjɛ ekeletyɛ tak mɛghaaz tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb. Deenek, étɛp nyɛ needjɛ bɛ mɛghaaz mɛ ɛkɛ dáa bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb di egoka nɛ ɛkɛ ɛ.

Pyɛɛd nakwyal mɛkana mɛ yii mɛkɛn ɛ, étɛp bot ɛ di eduwal bɛdhiiti bɛzɛɛb ɔ. Nenak yak, bɛ moo ɛ́ bɛ eezebyel byela bes, etɛɛ náá, bɛ kadum koŋ ɛ nɛ Zɛɛb di nɛ tsik ɔ. Deenek, ye nabɛ ɛ́ ààkagoka náá, bɛ baakɛ dáa bɛbhaab nadi ekekɛ sok ɛ (1.13—2.4). Bɛ moo ɛ́ bot ɛ mbyak'ɛ Zɛɛb (2.4-10). Tin, bɛ nɛ ghwyil ɛkamaad edjel nɛ mezuk etɛɛ náá, bɛ nɛ ɛbwaalel di edjɛ bɛ tsik ɛ (1.3,13,21; 3.15).

Zɛɛb naagomal Yezu Klisto pak bɛmyoŋ. Ye ɛ́ sa di edjɛ ekeletyɛ ɛbwaalel ɛ. Ye ɛ́ ɛbwaalel ɛlenek ɛ di esa náá, bɛ maad mɛlee nɛ mɛnyeka dáa Yezu namaad ɛ. Yezu naazuk, nyɛ naaleea, nyɛ naabyenaa. Ye nakoozodi deenek, nyɛy nazowa ɛbwaalel ɛ lɛ nɛ Zɛɛb (4.12-19). Mɛkana mɛ mɛkɛn ɛ Pyɛɛd lyaal ɛ náá, tsik nɛ ɛsyee ɛ Yezu Klisto ɛ dhatyee geka étɛp ekeletyɛ.

Deenek, geka yenek lyaal ɛ dáa ekeletyɛ di egoka nɛ ɛdi nɛ bot ɛ di ààbɛ ekeletyɛ ɔ. Ye baalyaal ɛ, dáa baagoka nɛ ɛdi tɔ zɛɛga bot ɛ mendjaala ɛ. Mɛkana mak djɛ mɛlyo daŋ-daŋ ɛ nɛ bot ɛ di náá, bɛ tɔ edjel ɔ (2.18—3.6). Ye lii ɛ nɛ ekwom e bot di esa mɛsa pɛ daa ekukuma di ààdi keletyɛ ɔ. Ye baalii ɛ nɛ boa dinaa botom bɔɔ tok ekeletyɛ ɛ́. Tin, mɛfulu mɛ ekwom nɛ yii boa binɔk nɛ ghwyil ɛlyaal nɛ bɛdhiiti bot sa di edjóoaa ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɛ. Tɔ zɛɛga yenek, ye ɛ́ kwyɛl nɛ ɛdilel pak'en di edjɛɛd ekukuma, mengbaaz, zɛnɔɔ bot ɛ zɛɛga djas (5.1-7; 1.22—2.3). Mbi yenek mɛfulu ɛpelyaal nɛ bot ɛdi ààbɛ bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala náá, mot tok nɛ ghwyil bela ekeletyɛ nɛ ndjɛ.

Mɛswosel

1 Mam Pyɛɛd, mot-lwoma ɛ Yezu Klisto, mɛ kwyal mɛkana mak ɛ étɛp bot ɛ Zɛɛb nasɛ́ɛ ɔ, bot ɛ nazewyɛɛza tɔ́ mɛdjoŋ ɔ. Bot ɛ di etima pɛ kyee mɛdhik mɛsis dáa pɛ Pɔŋ, pɛ kye dik Ghalati, pɛ Kapadɔs, pɛ Azi nɛ pɛ kyee dik Bhitini.

2 Tin, Zɛɛb Sɛɛg naaloosɛ́ɛ bin dáa nyɛ naaloolɛɛ ɛ. Yɛ bɛ náá, Zɛɛb Sɛɛg ɛ nasɛ́ɛ wɔ ɔ, nyɛ nasɛ́ɛ wɔ dum nɛ mɛsa mɛ Sisim. Ye nabɛ ɛ́ etɛɛ náá, bi neelooba nɛ Yezu Klisto, nɛ náá, ghiya ɛ Yezu nasee ɛ waasa náá bi di Dɛɛ. Beta náá, Zɛɛb sa bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ náá egwyem lwood tɔ len.

Mena aaka ɛ bot ɛ di nɛ ɛbwaalel ɛ tsik ɔ

3 Bhɔɔ nɛ Zɛɛb, Sɛɛg ɛ Ghɛŋ'es Yezu Klisto! Tin, tɔ lyem ghoŋ nyɛ di nɛ yɛ nɛ mena ɛ, nyɛ eesa náá, mena byel byela na bes dum nɛ ɛgom ɛ Yezu Klisto tɔ ɛsyee. Deenek, mena aaka ɛ bot ɛ di nɛ ɛbwaalel ɛ tsik ɔ.

4 E di'enek, menaka ɛ́ bot ɛ di egwaal tɔ mɛmyaala embɛɛ esa e Zɛɛb kwom étɛp'enaka ɛ. Nyɛy nyɛ ɛmet ɛ di ebaal bin yɛ pɛ tɔ gwoo. Tin, esa binek, tok nɛ ghwyil ɛ saabel, ààpulel, ààsyee.

5 Tin, mena bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, Zɛɛb mot mɛbwala ɛ waabaal mena nɛ ghwyil mɛbwala mɛ. Nyɛ baal mena étɛp ɛdjɛ mena tsik zekunaa nɛ ɛgunel ɛ.

6 Yɛ dum nɛ esa ee Zɛɛb nasa bin ɛ, bi goka ɛ́ nɛ di lwoodla tɔ mɛmyaala, ye nakozoodi náá, membi mɛ mɛbhowal bi di eboma nɛ yɛ tɔ bim mɛlu mak ɛ.

7 Mɛbhowal menek ɛ étɛp ɛlyaal mbi ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb. Tin, ɛkok ɛ lɔaad ɛ́ nɛ
ghwyil ɛpulel, ye nakoozodi náá, yɛ eewaa tɔ du étɛp ɛbee enɛm e tak. Ye ɛ́ dhatyee ɛdum
ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb, ye nɛ val dhaa ɛkok ɛ lɔaad, ye ɛ́ nɛ ghwyil ɛni tɔ mɛbhowal. Tin, é ghɛŋ
Yezu Klisto aatuula ɛ, nyɛ waaval bin, bi waabela duu nɛ duma.
8 E di'enek, ye nakozobɛ náá, bi dinaa ààpaabee Yezu, bi ɛpekwyɛl nyɛ. Nenak yak, bi
ààbee nyɛ, bela náá, bi nɛ dum koŋ nɛ nɛ. Dáa dinaa bi ɛpedum koŋ nɛ nɛ ɛ, bi ɛ tɔ boo
mɛmyaala, nɛ duu dinaa bot tok nɛ ghwyil ɛ gek ɛ.
9 Deenek, bi bela mɛmyaala menek ɛ, etɛɛ náá, bi moo ɛ́ nɛ tsik. Tsik mɛnyel men ɛ efute
ee bi aabela tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu ɛ.
10 Deenek, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb naani tɔ ɛsɛɛga dum nɛ ɛsuk ɛ tsik tak. Bɛ
naazeloolɛɛ mɛkpa dum nɛ enɛm nɛ embɛɛ ee Zɛɛb nakoobal bin ye ɛ́.
11 E di'enek, Sisim ɛ Klisto nabɛ ɛ́ sama nɛ nɔɔ. Ye nadi elyaal bɛ mezuk mɛ Klisto
nawaagoka nɛ ɛbee ɛ, dɔɔ nɛ duma aabɔɔba ye ɛ́. Tin, bɛngoolel ɛ mɛpka Zɛɛb naady-
eebani tɔ ɛsɛɛga étɛp ɛgu ɛ ɛwala tak nɛ dáa esonok binek aasael.
12 Zɛɛb nalyaal bɛ náá, mɛkpa mɛ nyɛ nalɛɛ bɛ ɛ, nabɛ ɛ́ ààbɛ étɛp'ɔɔ, ye nabɛ ɛ́ étɛp biyɔ
bɛ ɛmet. Nenak, bot ɛ di goola bin Mbɛɛ Bhaadal ɔɔ, bɛ lɛɛ bin mɛkpa mak ɛ nɛ ghwyil
mɛbwala e Sisim na Dɛɛ zedus tɔ gwoo ɛ. Tin, efofop ɛpebaasaa náá, bɛ gu mɛkpa mak
ɛnyɔɛpe.

Zɛɛb kwyɛl ɛ mena dika bot ɛ mɛbyel mɛ eDɛɛ

13 Tin, dum nɛ tɛp tak ɛ, dika e bhwood, bi goka ɛ́ nɛ ɛdi djem. Deenek, waka ɛbwaalel
ɛ len djas tɔ enɛm nɛ embɛɛ, ee bi aabela é ghɛŋ Yezu Klisto waatuula ɛ.
14 Loobaka nɛ Zɛɛb, tin, sa bi ààdu ɛkwosak ee bi nadi nɛ yɛ sok e sok bi nadi ààgu Klisto
ɛ.
15 Tin, Zɛɛb mot djóo bin ɔɔ, nyɛ ɛ́ Dɛɛ. Deenek, bi goka ɛ́ nɛ ɛbaadi Dɛɛ tɔ mɛfulu men.
16 E di'enek, ekwyala Zɛɛb lɛɛ ɛ náá: «Dika Dɛɛ etɛɛ náá, mam ɛ Dɛɛ.»
17 Yɛ bɛ náá, tɔ mendjaala men, bi nɛ djóo Zɛɛb «Sɛɛg», mot di epɛ́ɛ etɛp mot nɛ mot
naadi esa ɛ, ààwa mbɛk ɔɔ. Tin, ye goka ɛ́ bi di nɛ ɛbwaalel tɔ ɛkaab ɛ Zɛɛb, e sok bi dinaa
kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ.
18 Deenek, mbee mɛfulu mɛ di ààval sonok, bi nanɔɔ nɛ bɛbhaab bin ɛ. Mɛfulu mɛ tak
ɛ aanàdul bin e dhiiti di. Tin, bi nɛ gu náá, Zɛɛb naadjɛ boo efute étɛp ɛpɛk bin tɔ mbee
mɛfulu menek. E di'enek, efute tak nabɛ ɛ́ ààbɛ sa di ààbɔya dáa ɛkok ɛ lɔaad nɛ pata.
19 Tin, efute tsik'en nabɛ ɛ́ ghiya na Dɛɛ ɛ Klisto mot nadi dáa mɔɔ bhata nakaa e buwa
ɛ. Mɔɔ bhata tak nabaagoka nɛ ɛdi ɛ́ ààbɛ djam, ààbɛ nɛ edhuud.
20 Dáa dinaa Zɛɛb naatɔ́ nyɛ e mɛkɛn «tɔɔɔ», nyɛ kazyɛ e mɛwala mɛ mɛsik mak ɛ étɛp
mɛnyɔ men.
21 Deenek, ye ɛ́ dum nɛ Klisto ɛ bi di edum koŋ nɛ Zɛɛb, mot nagomal nyɛ pak myoŋ ɔ.
Nyɛ nadjɛ nyɛ duu ɛ, etɛɛ náá bi needum koŋ nɛ Zɛɛb, nɛ ɛbwaalel ɛbela sa nyɛ nakɛk bin
ɛ.

Kwyɛl pak'en.

22 Tin, bi ɛ di elooba nɛ Mbɛɛ Bhaadal ɔɔ, nenak bi tok ààbɛ si bhel esyem, bi kagyee ɛ
tɔ etsɛɛtsɛ. Kɔ ɛsu ɛ tak ɛ kwyɛl bɔn nyoog mɛgyɛ-mɛgyɛ. Kwyɛlelka pak'en nɛ lyem wat.
23 Deenek, Mbɛɛ Bhaadal eesa náá, bi baabyel byela na bes. Aàkabɛ byela bot nabya
bin nɛ ghiya nɛ epuud ɛ. Ye ɛ byela dum Zɛɛb mot di ààgwyɛ ɔ, nyɛ nasa deenek ɛ́ nɛ mɛkpa
mɛ di nɛ tsik na kɔm-kɔm ɛ.
24 Tin, ekwyala bɛ na Dɛɛ lɛɛ ɛ náá:
«Bot djas ɛ dáa eka,
tin, duu bot di nɛ ye ɛ́ dáa mɛzɛm.
Mɛbhek nɛ swɔs,
wɔ gwaa lɔwa kwyit,
25 deenek, mɛkpa ɛ Ghɛŋ nɛ bɔya kɔm-kɔm.»

1:16 Msa 19.2. **1:25** Eza 40.6-8.

Tin, mɛkpa menek ɛ Mbɛɛ Bhaadal, ee bɛ nagoola bin ɛ.

2

1 Mwaska esa djas di àànyɔ ɛ, sa wɔ ààsa mɛkɔŋ, sa wɔ ààdi nɛ mɛdhyaaz pɛ ɛko bhimis
pɛ si, sa wɔ ààsa ɛwu nɛghu ɛbyak ɛ mɔɔ sɔɔ.
2 Deenek, dáa bɔɔ etɔlɔɔ e bɔn, bɛ dyeebazosaŋ ɛ nɛ mɛdii mɛ ɛbel mɛ bɛnyɛɛg bɔɔ, biyɔ
baagoka nɛ ɛsa ye é mɛkpa mɛ Zɛɛb etɛɛ yenek, ye é ààpapuuza nɛ dhiiti sonok. E sok bi
di edɛɛ ye é, bi ɛ waabela tsik.
3 E di'enek, Ekwyala bɛ na Dɛɛ lɛɛ ɛ náá: «Bɛ é bi eebee dáa Ghɛŋ di ɛnyɔɛpe ɛ.»

Bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, bɛ é bɔɔ Zɛɛb

4 Tin, tiilaka pɛ daa Ghɛŋ, etɛɛ náá nyɛy ɛ di ɛkok ɛ di nɛ tsik. Nyɛy ɛ di ɛkok ɛ bɛsumel
mendjaa namwas ɛ. Bela náá, Zɛɛb ɛ natɔ́ nyɛ, nyɛ naabee náá, nyɛ é sa goŋ e mis mɛ.
5 Tin, biyo pe dáa mɛkok di nɛ tsik ɛ, beegelka ngɔt kɔ yii, deenek bi neesum ndjaa Zɛɛb.
Bi aadi é zɛɛga bɛghaa-Zɛɛb séɛa étɛp mɛsa ɛ Zɛɛb. Tin, bi neekɛka ebuwa e Sisim ee nyɛ
aamyaala nɛ yɛ, kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto ɛ.
6 Gwakeka sa ekwyala di elɛɛ ɛ:
«Mɛ eetɔ́ ɛkok di eval,
tin, mɛ eenɛɛg yɛ tɔ ghaada Siyɔ dáa ɛkok dyeebadi e tuma e sok bɛ di esum ndjaŋ ɛ,
deenek, mot aadum koŋ nɛ yɛ ɔ, nyɛ aanàdi nɛ ndjɛ.»
7 Tin, biyɔ bot ɛ di dum koŋ ɔ, ɛkok ɛlenek djɛ bin ɛ duu. Yɛ kabɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ
Zɛɛb ɔ:
«Ɛkok ee bɛzumel mwas ɛ,
moo é ɛkok di epyet ndjaŋ* ɛ.»
8 Deenek, ye bɛdhiiti edi bɛ lɛɛ ɛ náá:
«Ye é ɛkok ɛ di esa náá, bot bema ɛbɛk ɛ,
ye é ɛkok di ekwyeesal bot ɛ.»
E di'enek, bot ɛpeduma e tak etɛɛ náá, bɛ ɛpebyen ɛmyaal nɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb. Sa bɛ di
egoka nɛ ɛboma nɛ ye é, ye é yenek.
9 Yɛ kabɛ biyo ɔ, bi ɛ bot ɛ mbyak Zɛɛb natɔ́ ɔ, zɛɛga bɛghaa-Zɛɛb yii boo mɛkoozi, dhaad
mbyak na Dɛɛ. Deenek, bi ɛ dhaad mbyak ee Zɛɛb naazesɛ́ɛ étɛp ɛlɛɛ eboo esa ee nyɛ nasa
ɛ. Tin, nyɛ nawyisal bin tɔ ghooghom, étɛp ɛdjɛɛd ɛ bin pɛ gwyɛ yɛ di ɛ.
10 Deenek, é ghɛŋ na mwa, bi nabɛ é ààdi bot bɛ. Nenak yak, bi moo é bot ɛ mbyak'ɛ.
Eghɛŋ na mwa, Zɛɛb nabɛ é ààgek bin ghoŋ. Nenak yak, nyɛ eegek bin ghoŋ.

Ɛkɛ tɔ mɛfulu mɛ bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb

11 Bɛwɛn, bot ɛ wak ɛ bɛdjoŋ e mɛdjoŋ kɔ ɛko ɛ bɔs. Dum nɛ tɛp tak ɛ, mɛ di ewaab nɛ
nen náá, sa biyɔ ààbet náá, mbee mɛkwosak mɛ mɛnyel men, bela ghwyil kɔ esisim bin.
12 Tin, pak bot ɛ di ààgu Zɛɛb ɔ, dika nɛ mbɛɛ mɛfulu. Deenek, bɛ til bin ebete náá, bi
ɛpesa ɛbiyo ɔ. Bɛ waabee enɛm esa bi di esa ɛ. Tin, dwoo Zɛɛb waazyɛ é, bɛ waadjɛ nyɛ
duu.

Ɛlooba nɛ ekukuma

13 Loobaka nɛ bot djas di edi ekukuma kɔ bɔs ɔ kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ. Loobaka nɛ mɛkoozi etɛɛ
náá, nyɛ é di kukuma bot djas kɔ ɛko ɛ bɔs.
14 Loobaka dɔɔ nɛ ekukuma kyee dik, ee mɛkoozi di elwom bɛ étɛp ɛkɛwa bot di esa
ɛbiyo ɔ e feŋ, étɛp ɛdjɛ ɛ bot ɛ di esa enɛm sa ɔ duu.
15 Etɛɛ náá, Zɛɛb kwyɛl ɛ náá, bi eesa enɛm esa étɛp bi neediyal endjemet e bot di elii
mbɛs ɔ enuub.
16 Kɛka dáa bot di náá bɛ pɛka ɔ. Tin, sa mɛpɛka mɛ tak ààdi nen tyee mɛfulu mɛ ɛsyel
embee etɛp'en. Bi goka é nɛ ɛkɛ dáa ekwom e mɛsa ɛ Zɛɛb.

2:3 Mɛd 34.9. **2:6** Eza 28.16. * **2:7** *ɛkok di epyet ndjaŋ* pɛ daa bot ɛ mbyak eYuda ɛ, ɛkok ɛ tak ɛ dáa ɛgwyiŋ ɛ sɛɛg.
2:7 Mɛd 118.22. **2:8** Eza 8.14.

17 Duwalka bot djas kɔ ɛko ɛ bɔs. Kwyɛlka bɔn nyɛɛg bi ɛ bɛ nɔɔ di tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Djɛka duu nɛ Zɛɛb, kaabka eboo mɛkoozi.

Ɛkɛ tɔ mɛfulu ɛ Klisto

18 Deenek, biyɔ bot ɛ mɛsa, loobaka nɛ ekukuma bin. Tin, ààbɛ náá ye zoosik nɛ bot ɛ di nɛ mbɛɛ nɛ yii ɛtela lyem. Tin, loobaka dɔɔ nɛ bot ɛ di náá, bɛ nɛ mbee mɛfulu ɔ.
19 Tin, ye ɛnyɔɛpe náá, mot maad ɛzuk etɛp nyɛ di ààsa ɛ. Etɛɛ náá, nyɛ nɛ lyem kwyel nɛ Zɛɛb.
20 E di'enek, ye é yak mbi efute wɔ bela yɛ bɛ náá, wɔ zukaa ɛ kɔ ɛsu ɛ tɛp ee wɔ di egu ɛ. Yɛ bɛ náá, wɔ maad mezuk ɛ etɛɛ náá, wɔ eesa tɛtɛ mɛsa ɔ, ye é sa di ɛnyɔɛpe e mis ɛ Zɛɛb.
21 Yɛ étɛp ɛzuk deenek ɛ Zɛɛb nasée bin, etɛɛ náá, Klisto nyɛy ɛmet nazuk ɛ etɛp'en. Nyɛ naalik bin ndem étɛp bi needu yɛ:
22 nyɛ nabɛ é ààsa mesyem,
bɛ nabɛ é ààbela mɛkpa mɛ mɛkɔŋ tɔ nuub ɛ,
23 Eghɛŋ bɛ nalee nyɛ,
nyɛ nabɛ é ààbulal ɛ.
Eghɛŋ nyɛ nadi tɔ mezuk ɛ,
nyɛ nabɛ é ààsaa náá,
nyɛ bulal yɛ.
Tin, nyɛ naawa ɛbwaalel ɛ nɛ Zɛɛb mot di epée bot tɛtɛ péea ɔ.
24 E nyel ɛmet, nyɛ naabɛp mesyem mena kɔ mɛlaaba tó nɛ yɛ: dum nɛ esyem mena eezegwyɛka, deenek étɛp mena needika nɛ tsik tɔ epiki. Tin, ye é dum nɛ mɛpyoŋ mɛ ɛ, mena nabelaka tsik.
25 Deenek, bi nabɛ é dáa etaa nazewo ze ɛ. Tin, nenak yak, bi eezebula pɛ daa mot di náá, nyɛ é Mbaalel mɛsaa di ebaal esisim bin ɛ.

3

Ɛgwakel pak moma nɛ motom

1 Dɔɔ nɛ biyo boa, loobaka nɛ botom bin, etɛɛ náá, yɛ bɛ nɛ bɛdhiiti pak'ɔɔ di ààkwyɛl mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔɔ, bɛ dum koŋ nɛ Zɛɛb ààbɛ kɔ ɛsu ɛ mɛkpa. Bɛ dum koŋ nɛ Zɛɛb étɛp mbɛɛ mɛfulu mɛ bel bɔɔ.
2 Etɛɛ náá, bɛ waabee dáa etsik bin moo kɛ tɔ edɛɛ ɛ nɛ dáa bi di elooba nɛ nɔɔ.
3 E di'enek, nàsaaka náá, bi komsa mɛnyel étɛp ɛdi bɛnɛm ɛ boa, nɛ esonok dáa: epyeeda lo, emayaka nalulaa nɛ lɔaad nɛghu ekaad e goŋ.
4 Tin, ye goka é náá, enɛm bin di enɛm elyem. Ye é esa di elyaal náá, mot ɛ nɛ sisim mɛtela nɛ yii egwyem ɛ. Mbi yenek enɛm ɛ nɛ boo mɛtaŋ e mis ɛ Zɛɛb.
5 Eghɛŋ na mwa, yenek nabɛ é enɛm e boa na dɛɛ, boa nadi ewa ɛbwaalel ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb ɛ. Bɛ nadi esesa deenek ɛ étɛp elooba nɛ botom bɔɔ.
6 Tin, ye é dáa moma di edjóoaa Saala ɛ, nyɛ nadi elooba nɛ ngom'ɛ Abalaam ɛ. Nyɛ nadi edjedjóo nyɛ é nɛ din ɛ «ghɛŋ'am». Nenak yak, bi moo é bɔɔ Saala. Tin, sa mot ààlu bin, bi ɛ di esa enɛm esa ɔ.
7 Tin, yɛ kabɛ biyɔ botom ɔ, bi goka é nɛ ɛdi nɛ bel bin edi wat ààdjisa náá, boa nɛ tsak dhaa wɔy. Djɛka bɛ duu, etɛɛ náá bi nɛ bɛ nɔɔ djas, bi aabela tɛtɛ tsik Zɛɛb nakɛk ɛ. E di'enek, étɛp ee needi ààdi nɛ dhiiti sonok di elu mendjaala men.

Ɛgwakel tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala

8 Tin, ye goka é náá, bi di nɛ esimza nɛ ɛkwosak ɛ wat, dika nɛ kwyɛl pak'en dáa bɔn nyɛɛg. Dika nɛ lyem ghoŋ, nɛ ɛdjɛlelka duu pak'en.
9 Sa bi aabulal ɛbiyo kɔ ɛbiyo, sa bi aabulal mɛlee kɔ mɛlee. Tin, ye goka é bi ɛyala nyɛ nɛ ɛsɛɛ nyɛ mɛtel náá, ye é esɛɛa mɛtel mɛ Zɛɛb nakɛk wɔ e sok nyɛ nadjóo wɔ ɛ.
10 Ekwyala bɛ na Dɛɛ lɛɛ ɛ náá:
«Mot di ekwyɛl ɛmyaala nɛ mbɛɛ tsik,

nɛ ɛbaamyaala nɛ ɛdi tɔ mbɛɛ mɛlu ɔ,
mot tak ààgoka nɛ ɛlɛɛ elɛŋ etsal,
sa tɔ nuub mot tak ààwyisal elɛŋ e mɛkɔŋ.
11 Nyɛ goka é nɛ ɛdi ɛtsetaɛpe nɛ ɛbiyo,
nyɛ goka é nɛ ɛsa enɛm esa,
nyɛ goka é nɛ ɛwa Zii tɔ ɛsɛɛga egwyem.
12 Etɛɛ náá, mis ɛ Ghɛŋ ɛ kɔ bot di ekɛ tɔ epiki ɔ.
Tin, Ghɛŋ ɛ djem étɛp ɛgwak mendjaala mɔɔ,
deenek, Ghɛŋ ààkwyɛl bot ɛ di esa ɛbiyo ɔ.»
13 Deenek, ɛzɛ ààsa bin ɛbiyo? Yɛ bɛ náá, bi nɛ sa enɛm esa nɛ lyem wat ɔ.
14 Tin, yɛ bɛ náá dhiiti dwoo bi ɛpezuk étɛp enɛm esa bi nadi esa ɛ, ye é tin ɛ mɛvu étɛp'en. E di'enek, «sa wɔ biyo ààdi nɛ bwoo nɛghu ɛdi zɛm-zɛm.»
15 Tin, guka tɔ lyem bin náá, Klisto nyɛ ɛmet ɛ di Dɛɛ, nyɛy ɛdi Ghɛŋ yibɔ. E sok bɛ aadji bin náá, étɛp yé bi di nɛ ɛbwaalel? Dika djem nɛ ɛdjɛ yebɔ taŋal.
16 Sa deenek nɛ ɛsila ɛ lyem, nɛ duu djas. Dika nɛ lyem sɛŋ. Deenek, bot ɛ di ebyak bin kɔ ɛsu ɛ mbɛɛ mɛfulu men yii ekeletyɛ ɔ, bɛ waabela syen bhis mɛbhekel mɔɔ.
17 Yɛ bɛ náá ye é tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɔ, ye nyɔ ɛ náá mot zuk étɛp ɛsa enɛm esa ààbɛ náá nyɛ zuk étɛp ɛsa ɛbiyo.

Klisto eekwak

18 Deenek, Klisto nagwyɛ é sok wat étɛp mesyem mɛ bot. Nyɛy mot nadi mot epiki ɔ, nyɛ nagwyɛ é étɛp bot ɛ di ààdi bot ɛ epiki ɔ. Nyɛ nagwyɛ é étɛp ɛbulal bin tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb. Ye é nyel ɛ nyɛ naka bɛ neegó. Tin, Sisim na Dɛɛ nabɛ é ye naagomal nyɛ bhis ɛsyee.
19 Tin, nyɛ naató ɛkɛtuud nɛ esisim nadi tɔ membok ɔ, nyɛ eezekwak.
20 Ye é esisim tak wat ɛ nadi ààlooba nɛ Zɛɛb, é ghɛŋ Zɛɛb nadi emaad ɛbwood ɛ, ɛwala ɛ mot nɛ din Noe ɛ aasa boo mɛsuwa ɛ. Ye é ba mɔɔ bim bot ɛ paani tɔ mɛsuwa mɛ tak ɛ. Ye é bot ɛtɛn nɛ elɛl natsak e mɛdii mɛ bhyoŋ.
21 Tin, mɛdii mɛ bhyoŋ tak kalyaal mos ɛ, ɛduwa Zɛɛb di etsik bin ɛ. Ye tok náá, bi dis mendi di e mɛnyel men ɛ. Mendjaala mena nɛ Zɛɛb ɛ náá, nyɛ djɛ mena mbɛɛ lyem na dɛɛ. Yɛ kɔ ɛsu ɛ Yezu Klisto mot naagomelaa pak myoŋ ɔ, ɛduwa Zɛɛb di edjɛ mena tsik.
22 Bhii tak, nyɛ naabyet tɔ gwoo, nyɛ é moo mos ndiindel pɛ mbɔ eghɛŋ ɛ Zɛɛb. Nenak, efofop nɛ esisim, dɔɔ nɛ ghwyil mɛbwala di tɔ gwoo ɛ si ghwyil'ɛ.

4

Ɛdi tɔ esosoob nɛ Zɛɛb

1 Dáa dinaa Klisto naazuk tɔ epuud ɛ, tyee wat nɛ biyɔ. Ye nyɔ ɛ bi ɛmaad elyem etɛɛ náá, biyɔ pe bi ɛ waaboma nɛ mezuk. Etɛɛ náá, mot dinaa nyɛ nazebee mezuk tɔ epuud ɔ, nyɛ eezekat ɛsa esyem.
2 Tin, tɔ ba bim mɛlu mɛ mot tak kalik nɛ yɛ kɔ bɔs ɛ, nyɛ goka é nɛ ɛkɛ ɛ tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb, ààkabɛ tɔ ɛkwosak ɛ nyel'ɛ.
3 Tin, é membu mɛ nadhaa'enek, bi nadi esesa esonok bot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ di ekwyɛl ɛ. Bi nadi é tɔ mɛzɔ, embee egwyes epuud, tɔ elangi, bot ɛ ɛdheka elyem, bot ɛ di ekwyel mɛnyok zɛnɔɔ ɛduwal ɛ bɛnaghisɛ.
4 Nenak, bot binɔk ɛpedjoka dáa dinaa bi ààkasa embee mɛzɔ menek di edhaa nyel ɛ bi nɛ bɛ nɔɔ. Tin, mɛsa mɔɔ moo é ɛlee bin.
5 Deenek, bɛ waakɛtaŋal ɛ étɛp mɛfulu mɔ pɛ daa Zɛɛb, mot di djem étɛp ɛ ɛpéɛ bot ɛ di nɛ tsik nɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ.
6 Dum nɛ tɛp tak ɛ dinaa, Mbɛɛ Bhaadal naakɛgoolaa dɔɔ nɛ pɛ daa bot di mos bɛ eezegwyɛ ɔ. Tin, bɛ napéɛaa ɛ kɔ ɛsu mɛfulu mɔɔ kɔ bɔs. Epéɛ tak ɛ dáa bɛ aapéɛ bot djas di nɛ tsik ɛ. Deenek, kɔ ɛsu Sisim na Dɛɛ ɛ Zɛɛb, bɛ nɛ ghwyil ɛdi nɛ tsik.

3:12 Mɛd 34.13-17. **3:14** Eza 8.12-13.

Mbɛɛ mɛfulu mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala

7 Deenek, bot moo aakum e mɛsik mɛ bhwak. Tin, bi goka ɛ́ nɛ ɛdi bot ɛ lyem. Dika djem étɛp ɛdjaala Zɛɛb.
8 E di'enek, sa di ɛnyɔɛpe dhaa tye ɛ́, ye ɛ́ kwyɛl pak'en etɛɛ náá kwyɛl nɛ diyal mbula mesyem.
9 Dika nɛ ghwyiikwyee pak'en ààdi nɛ mbee lii e sok bi di emyaal náá ndjoŋ sulal pɛ yebɔ ɛ.
10 Tin, saka enɛm esa nɛ bɔɔ bɛsɔ bin nɛ ɛkɛɛ mot nɛ mot nabela ɛ. Dika dáa bɛtɛtɛ bot ɛ mɛsa di ebaal ɛ ɛnyɔɛpe membi mɛ mɛkɛɛ mɛ Zɛɛb ɛ.
11 E di'enek, mot di ekwyɛl ɛgoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔ. Nyɛ goola yɛ dáa mot di nɛ ɛkɛɛ ɛgoola mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ. Deenek, mot di nɛ ɛkɛɛ ɛkwyee bot ɔ, nyɛ sa yɛ nɛ tɛtɛ esimza e Zɛɛb, etɛɛ náá, Zɛɛb neebela duu tɔ mɛsa mɛ kɔ lo ɛ Yezu Klisto. Mot di egoka nɛ duu nɛ mɛbwala kɔm-kɔm sii nɛ kɔm. Amɛn!

Ɛzuk kɔ ɛsu ɛdum koŋ nɛ Klisto

12 Bɛwɛn, sa biyɔ ààdjoka nɛ du mezuk di pak'en ɛ. Ye eewa bin tɔ mɛbhowal étɛp ɛbee sa bi di eval ɛ. Tin, sa biyɔ ààdjoka nɛ yɛ.
13 E di'enek, bi goka ɛ́ ɛmyaala etɛɛ náá, bi ɛ tɔ mezuk kɔ ɛsu ɛ Klisto. Etɛɛ náá, e sok bi aabee duma yɛ ezyɛ ɛ́, bi aadi ɛ́ tɔ boo mɛmyaala dɔɔ nɛ mɛnyɛnyɛ boo mɛmyaala.
14 Deenek, bɛ di elee bin etɛɛ náá bi ɛ bɛdjekel ɛ Klisto ɔ, ye ɛ́ mɛmyaala étɛp'en, etɛɛ náá, Sisim Zɛɛb nɛ Sisim duma ɛ kɔ len.
15 Tin, mot ngɔt pak'en ɛdi ezuk ɔ, sa ye ɛ́ di etɛɛ náá, nyɛ naagó mot, nɛghu etɛɛ náá, nyɛ naadjii sa mot, ààbɛ etɛɛ náá, nyɛ naasa ɛbiyo nɛghu nyɛ naawa nuub tɔ tɛp di ààdjoak nyɛ ɛ́.
16 E di'enek, nyɛ di tɔ mezuk etɛɛ náá, nyɛ keletyɛ ɔ. Sa nyɛ ààdi nɛ syen. Tin, nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛ ghaapɛɛ ɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ din ɛ Klisto nyɛ di nɛ ye ɛ́.
17 Deenek, mena mooka e ɛwala dinaa taŋal moo zɛkan ɛ. Taŋal aakan sok ɛ nɛ bɔɔ Zɛɛb. Tin, ye ɛ́ kan nɛ nis ɔ, ye ɛ́ kaswala dáa nɛ bot ɛ di ààlooba nɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zɛɛb ɔ?
18 Ekwyala bɛ na Dɛɛ lɛɛ ɛ náá:
«Yɛ bɛ náá, ɛlyel nɛ mot di tɔ epiki ɔ náá bɛ bela tsik'ɔɔ!
Ha! Yɛ aadi dáa dum nɛ mot di esa ɛbiyo nɛ mot esyem?»
19 E di'enek, bot ɛ di ezuk étɛp ɛsa enɛm esa ee Zɛɛb di ekwyɛl ɔ, bɛ goka ɛ́ nɛ ɛdi nɛ ɛbwaalel nɛ Mɛkus bot. Tin, bɛ goka ɛ́ nɛ ɛsesa enɛm esa.

5

Mɛlyo dum nɛ bɛpaa zɛɛga ndjaa mendjaala

1 Nenak, mɛ lii wak ɛ nɛ bɛpaa di pak'en ɛ. Mam pe ɛ ngɔt tɔ bɛpaa dáa biyɔ. Tin, mɛ nabɛ ɛ́ tsaases mezuk ɛ Klisto. Mɛ goka ɛ́ nɛ ɛnɔɔ yam di tɔ duma di ezyɛ yenek.
2 Baalka bɛ dáa bɛbaalel mɛsaa Zɛɛb zedjɛ bin ɛ. Sa bi ààsa yɛ nɛ bhel, bi goka ɛ́ nɛ sa ye ɛ́ nɛ lyem wat dáa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. E di'enek, sa bi ɛ ààsa yɛ kɔ mɛsɔ mɛ epata, bi sa ye ɛ́ nɛ kwyel djas.
3 Nàdjɛɛdka bot ɛ Zɛɛb nadjɛ bin bak ɔ, djɛɛda bhel. Tin, bi goka ɛ́ nɛ ɛdi ɛ́ mbɛɛ bɛdjɛɛdel ee mɛsaa di egoka nɛ ɛdu mɛfulu mɔɔ ɛ.
4 Deenek, e sok nakuma bɛmbaalel aazyɛ ɛ́, sa bi aabela tyee efute na kɔm-kɔm ɛ, kɔtɔ duu.

Mɛlyo nɛ eKeletyɛ djas

5 Tin, biyɔ mengbaaz, loobaka nɛ bɛpaa, dika nɛ mɛsila pak'en. Ekwyala bɛ na Dɛɛ lɛɛ ɛ náá: «Zɛɛb ààkwyɛl bot ɛ ɛghɛɛ nyel, nyɛ ɛ́ sa enɛm bɛ nɛ bot ɛ di ààghɛɛ nyel ɔ.»
6 Dika ɛ nɛ mɛsila si mbɔ mɛbwala mɛ Zɛɛb, étɛp nyɛ needjɛ bin duu e sok ɛwala tak aakum ɛ.

4:18 Eka 10.12. **5:5** Eka 3.34.

7 Nɛɛgka etɛp bin djas tɔ mɛmbɔ ɛ Zɛɛb etɛɛ náá, nyɛ waadjɛ bin sa bi di nɛ gwyes tak ɛ.
8 Dika djem, bot mɛbhuka min, dim mot mɛkɔŋ ɛpebɔŋal bin dáa ghee mɛnyan. Ɛtɛp nyɛ needɛ bin.
9 Deenek, dika tɔ epiki tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb. Tin, ye goka ɛ́ bi gu náá, kɔ ɛko ɛ bɔs'ak djas, bɔn nyɛɛg bin ɛpezuk dáa biyɔ.
10 Tin, Mezuk men ɛ, yii ba mɔɔ ɛwala batsa. Deenek, Zɛɛb mot di kwyɛl bin dhaa tyɛ ɔ, nyɛy mot naadjóo bin étɛp bi neenɔɔ di tɔ duma yɛ ɔ. Ye nabɛ ɛ́ etɛɛ náá, bi needi sama wat nɛ Yezu Klisto ɔ. E di'enek, nyɛ waanɛɛg bin bɛsosoob, nɛ ghwyil ɛpyet, tin, mot aanàkwaakabaakwyesal bin tɔ mɛbhowal.
11 Tin, mɛbwala na kɔm-kɔm nɛ nɛ. Amɛn.

Mɛswosel mɛ mɛsik

12 Ye ɛ́ Silas ɛ kwyee mɛ, e ɛkwyal bin ba mɔɔ pes mɛkana mak. Mɛ bee Silas mɔɔ nyaag'am ɛ mot esosoob. Mɛ kwyal ɛ étɛp ɛdjɛ bin mɛghaaz nɛ ɛlɛɛ bin náá: Gwakeka tɛtɛ ɛkɛɛ Zɛɛb, mɛtka ɛkɛɛ ɛ tak nɛ lyem wat.
13 Deenek, bot ɛ zɛɛga mendjaala di pɛ ghaada Bhabhilɔn nazesɛɛa daa biyɔ ɔ, bi eeswos bin. Tin, Mɔn'am Malak eebaaswos bin.
14 Swoselka pak'en nɛ mɛbeedala mɛ kwyel.
Tin, nɛ bot djas zedum koŋ nɛ Klisto ɔ, egwyem di nɛ nen.

Mɛkana ɛ Pyɛɛd, yii bhɔɔba
Pyɛɛd yii bhɔɔba
Ɛniel

Mɛkana mak nakwyalaa ɛ étɛp ekeletyɛ djas, ye é dáa mɛkpa mɛ ɛmwana. Mot nakwyal mɛkana tak ɛpelɛɛ náá, ɛsyee ɛ lɛ moo é eezekunaa (1.13). Nyɛ eekwyal yɛ étɛp bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, neetetaala nɛ mɛlyo mɛ.

Mɛkana ɛpewaab nɛ nɔɔ ɛ náá, bɛ baal mbɛɛ mɛfulu di edus tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb ɛ, bɛ é di sosoob nɛ mɛlyo mɛ bɛ nagwak ɛ (1). Ye ɛpebaalyo bɛmbee bɛlyoel di elyo bot etɛp esua-sua náá, nɛ ɛkɛ dáa di ààgoka ɛ (2). Bhii tak, ye ɛpebaalii dum nɛ ɛwala ee Ghɛŋ Yezu aabula ɛ (3). Kana mɛkɛn mɛ ezɛɛga mendjaala, ekeletyɛ e koko mɛbyel tak nazegwyɛ, Yezu dinaa ààpabula. Bɛdhiiti bot moo é zɛm-zɛm, bɛ aakagu étɛp yé edi boya ɛ. Tin, dáa dinaa bot zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ tɔ bwood ɛ, ekwyala di tɔ mɛkana ɛpelyaal náá, Zɛɛb eetel náá, nyɛ mot bwood. Tin, nyɛ eedjɛ nɛ bot ɛ bɔs djas ze ɛswoola mɛfulu mɔɔ.

Ɛtɛp ɛkwyee bɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb, mot keletyɛ ɔ, goka ɛwa lyem tɔ ekwyala bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb e ɛbhɛŋ ɛ na mwa. Bɛ baagoka nɛ ɛwa tɔ mɛlyo mɛ bɛ nagwak nɛ bɛtsasɛs ɛ Yezu Klisto (3.2). E sok mɛkana mɛ bhɔɔba ɛ Pyɛɛd nadi ekwyalaa ɛ, bɛdhiiti bɛmɛkana ɛ Pɔl naaguaa (3.15). Sa mot ààsaa ɛgu etɛp di ekwyala tɔ mɛkana mak ɛ wɔ di ààgu mɛsuk mɛ tak tɔ Ɛbhɛŋ ɛ na mwa (1.20), nɛghu àànyɔ ɛtiibal ɛsok nɛ ɛlyo bot (3.16). E sok bɛdhiiti ekeletyɛ nɛ yii sisim na Dɛɛ di ezyɛ zɛkwyee bin ɛ, ye é ɛnyɔɛpe.

1 Ye é mam Simɔŋ Pyɛɛd, kwom e mɛsa nɛ mot-lwoma ɛ Yezu Klisto. Mɛ kwyeed mɛkana mak ɛ pɛ daa bot ɛ di nɛ kɔkɔ mbɛɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ les nɛ Zɛɛb, tɔ epiki e Zɛɛb'es Mɛtsik-bot yis Yezu Klisto.

2 Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem di nɛ nen etɛɛ náá, bi nɛ gu Zɛɛb nɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka!

Ɛwa zii tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb

3 Nɛ mɛbwala mɛ, Ghɛŋ nadjɛ mena esa djas mena nadi nɛ yɛ gwyes tak ɛ étɛp mena neekɛka ɛnyɔɛpe tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb. Tin, nɛ ghwyil'ɛ met, nyɛ eetel mena mot nadjóo mena tɔ duma yɛ ɔ, étɛp mena needika bot ɛ mbyak'ɛ.

4 Tɔ duma yenek, nɛ tɔ mɛbwala menek, Zɛɛb naakɛk mena eboo etɛtɛ ekɛk. Deenek, ɛbela bi aabela ekɛk binek ɛ, yɛ aasa náá, embee mɛkwosak mɛ bɔs'ak di eleeg bot ɛ, dus tɔ len. Tin bi aakadi é bot ɛ di nɛ mbɛɛ sisim dáa Zɛɛb ɛ.

5 Ɛtɛp tak ɛ, saka mɛghaaz mɛ ɛkɛl kɔ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb, ɛkɛ tɔ tsik epiki. Deenek, bhis ɛkɛ tɔ tsik epiki, ye goka é nɛ ɛbaadi nɛ tɛtɛ ɛgu esa ee Zɛɛb di ekwyɛl ɛ.

6 Kɔ ɛgu esa Zɛɛb di ekwyɛl ɛ, da bi ɛ baagu ɛdjɛɛd mɛnyel men. Bhis ɛdjɛɛd mɛnyel men, da bi ɛ baadi lyem bhwood. Kɔ lyem bhwood, da bi ɛ baadi tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb.

7 Tin, tɔ ɛdi tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb, dika nɛ tɛtɛ kwyɛl nɛ bɔn nyɛɛg bin e zɛɛga mendjaala. Bhis ɛdi nɛ tɛtɛ ɛgwakel pak'en, dika tɔ kwyɛl.

8 Yɛ bɛ náá, bi ɛ nɛ mbɛɛ mɛfulu menek ɔɔ, da bi ɛ didi esesa yɛ ɔɔ. Yɛ waadjedjɛ etɛtɛ bhum tɔ len, deenek, bi aakatɔ́ sok tɔ ɛgu ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto.

9 Mot di ààbɛ nɛ mbɛɛ mɛfulu menek ɔɔ, nyɛ é dáa mot edhim: nyɛ é nɛ mis mendiila. Mbii yenɔk mot eedjisa náá, Zɛɛb naazedis edhuud ɛ mesyem mɛ na mwa.

10 Bɔn nyɛɛg, dum nɛ tɛp tak ɛ, saka mɛghaaz mɛ ɛlyaal náá, ye é Zɛɛb ɛ nadjóo bin nɛ baatɔ́ bin. Tin, bi ɛ di esa deenek ɔɔ, bi aanàkabaabema ɛbɛk.

11 Deenek ɛ, Zɛɛb ɛ waabɛɛ bin ze ɛni ɛ tɔ ɛyoŋ ɛ na kɔm-kɔm ɛ Mɛtsik bot'enaka Yezu Klisto, Ghɛŋ'ena.

12 Ɛtɛp tak ɛ, mɛ aagheetetaala bin etɛp binek. Mɛ nɛ gu náá, bi nɛ gu ye ɛnyɔɛpe, ɛkwosak ɛ lam ɛ náá, bi pyet ɛlyelɛpe tɔ sosoob nɛ etsɛɛtsɛ bi nagwak ɛ.

13 Mɛ bee ɛ náá, dáa mɛ dinaa nɛ tsik ɛ, mɛ goka é nɛ ɛgheetetaala bin etɛp binek étɛp bi needi djem.
14 Tin, mɛ nɛ gu náá, dwoo ɛsyee ɛ lam moo kunaa, dáa Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto naazetel mɛ ɛ.
15 Deenek, mɛ waasa náá, ye nakozoodi bhis ɛsyee ɛ lam, bi gheetetaala nɛ etɛp bak.

Bot ɛ nabee duma ɛ Klisto ɔ

16 Eghɛŋ bis nalɛɛ bin etɛp dum nɛ ɛzyɛ é Ghɛŋ'es Yezu Klisto tɔ boo mɛbwala mɛ ɛ, ye nabɛ é ààbɛ kɔ esesa esua-sua. Tin, ye é etɛɛ náá, bis ɛ bɛtyaasɛs nabee mɛkas mɛ ɛ.
17 Deenek, nyɛ naabela duu nɛ duma Zɛɛb Sɛɛg. E ɛwala ɛlenek, gwood ɛ Zɛɛb nagek tɔ boo mɛkas ɛ náá: «Mot'ak ɛ mɔn'am mɛ di ekwyɛl ɔ, ye é nyɛy ɛ mɛ natɔ́ nɛ mɛmyaala djas.»
18 Bisɔ bɛmet naagwak gwood dáa nagek pɛ tɔ gwoo ɛ, e sok bis nadi sama wat nɛ nɛ pɛ kɔ ɛtsok ɛ na dɛɛ ɛ.
19 Tin, bis nɛ wa lyem tɔ mɛpka mɛ bɛngoolel ɛ mɛpka Zɛɛb. Dɔɔ nɛ biyɔ pe, bi baagoka ɛ nɛ kobaka nɛ yɛ: ye é tyee wat nɛ lambi di egoo tɔ ghooghom ɛ, kɛkum ɛwala mɛlem di elem ɛ, da mɛkas mɛ dwoo ɛdjɛ gwyɛ tɔ elyem bin ɛ.
20 Tin, bi goka é nɛ gu náá, mot tok nɛ ghwyil ɛgoola mɛkpa ɛ Zɛɛb dáa lyem ɛ kwyɛl ɛ.
21 Ye tok nɛ sa bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nalɛɛ náá yɛ aasael di edus nɛ ɛkwosak bɔɔ bɛmet. Ye é Sisim na Dɛɛ nadi edjɛ bɛ ghwyil ɛlii etɛp binek.

2

Mbee bɛlyoel

1 Eghɛŋ na mwa, ye nadi é nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔŋ pɛ tɔ ɛdhuu mɛ bɔɔ Yisalaɛl. Yɛ aabaadiɛ ɛ nɛ bɛmbee bɛlyoel tɔ len. Bɛ waalyo bin mɛlyo mɛ esua-sua di ewa bi tɔ mbee baka ɛ étɛp bi neewo ze. Tin, bɛ waaswonal tɛtɛ lyoel, mot natsik bɛ ɔ. Bɛ aadul mbee baka kɔ lɔɔ.
2 Deenek, bɛtɛ nɛ bot ɛ waadu mbee mɛfulu mɛ mɛzɔ mɔɔ. Tin, kɔ ɛsu ɛ lɔɔ, mbula bot ɛ waalee mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ.
3 Dum nɛ dɔɔb mɛvu, bɛ wasa náá, bɛ wyisal bin epata kɔ ɛsu ɛ mbee mɛlyo mɛ esua-sua. Deenek, ye nabɛ é feŋ'ɔɔ eezeguaa, tin, ye kalik ɛ batsa bɛ waabee mezuk mɔɔ.
4 Tin, Zɛɛb nabɛ é ààpel efofop nasyem ɔ, nyɛ naaka bɛ nɛ bhel tɔ boo du, pɛ kyee bɛ di ekɔɔla nɛ kel egwooz e mbok tɔ ghooghom ebwood epéɛ bɔɔ ɛ.
5 Tyee wat, Zɛɛb nabɛ é ààpel bot ɛ na mwa, e sok nyɛ nadesal bɔs nɛ boo bhyoŋ. Eghɛŋ tak bɔs nabɛ é «tɔɔɔ» nɛ bot ɛ di esa etɛp Zɛɛb di ààkwyɛl ɔ. Tin, nyɛ nazootsik ɛ Noe, mot nadi egoola mɛkpa mɛ epiki ɛ, zɛnɔɔ bɛdhiiti bot bɛtɛn nɛ bɛbá.
6 Zɛɛb naawa mbee baka kɔ eghaada Sodɔm nɛ Ghomɔɔd. Deenek, nyɛ nagó ye é nɛ du. Tin, ye é dhatyee nyɛ waasa nɛ bot ɛ di ekaab Zɛɛb ɔ.
7 Tin, Zɛɛb naapɛk Lɔt mot epiki, mot nadi ekpaa lyem kɔ ɛsu ɛ embee mɛfulu mɛ mɛzɔ ee bot ɛ di egó bot ɔ eghaada binek di esa ɛ.
8 Yɛ kabɛ Lɔt, mot epiki yenɔk nadidi ɛ pak bot ɛ nadi nɛ mbee tsik'ɔɔ. Tin, nyɛ nadi e bee nɛ ɛgwak ɛ bɛ mɛlu nɛ mɛlu. E di'enek, lyem epiki bɛ nadi e zuk e ɛbee embee mɛfulu menek.
9 Deenek, ye kwyɛl ɛlyaal ɛ náá, Ghɛŋ ɛ nɛ ghwyil ɛpɛk bot ɛ di sosoob nɛ nɛ tɔ mezuk ɔ. Tin, nyɛ aanɛɛg bot ɛ mbee tsik étɛp ɛwa bɛ e feŋ dwoo epéɛ.
10 Tin, nyɛ aawa tɔ feŋ bot djas ɛ di nɛ gwyes ɛdi tɔ edhuu ɔɔ, bot ɛ di kɛ tɔ gwyes epuud da bɛ é dhuugal Ghɛŋ ɔɔ.
Bɛ é bɛmbee bɛlyoel binɔk, bɛ nɛ Ghɛɛa mɛnyel, bɛ tok nɛ bwoo ɛnyek ɛ esisim duma di tɔ gwoo ɛ.
11 Bela náá, efofop tok nɛ ghwyil ɛ kolee-leeak esisim e tak sok bhwoob Ghɛŋ. Dhi bot di egu náá, bɛ eedhaa bɛlyoel binɔk nɛ ghwyil nɛ mɛbwala.

1:17 Mat 3.17; 17.5.

12 Tin, bot binɔk ɛ dáa bɛtit, ààbɛ nɛ etsoŋ. Bɛ nasaa ɛ étɛp bɛ neebel elaab, bhii tak, da
bɛ góaa. Mɛsa mɔɔ ɛ ɛlee sa bɛ di ààgu ɛ, bɛ aagwyɛ é dáa bɛtit.
13 Bɛ waabela ɛ mbee tsik dáa efute kɔ mbee tsik'ɔɔ. Bɛ kwyɛl ɛ ɛmyaala tɔ mbee etɛp e
mwos dwoo. Eghɛŋ bi di ebɔl mɛbyoŋ ɛ.
Yɔbɔ mɛsa kɔ mɛbyoŋ ɛ ɛkɔɔ bin étɛp bɛ neegheesesa etɛp syen elyem bɔɔ di ekwyɛl ɛ.
14 Mis mɔɔ ɛ mis mɛ mɛzɔ, bɛ ààdjil tɔ syem. Mɛsa mɔɔ é ɛkɔp bot ɛ di tyak mis ɔ. Bɛ é bɛ
na ghaa dɔɔb mɛvu. Tin, mbee baka é kɔ lɔɔ.
15 Bhii bɛ nadus kɔ tɛtɛ ze ɛ, bɛ eezɛwo ze. Bɛ kadu ɛ ze ɛ Bhalaam mɔɔ Bozɔɔd, mot
nadyeebakwyɛl efute kɔ ɛsu ɛ mbee tsik ɔ.
16 Tin, dáa Zɛɛb nabyo nɛ nɔɔ kɔ ɛsu ɛ ɛdjak ɛ lɔɔ ɛ, ye nabɛ é. Tin, Zɛɛb naalii nɛ goolel
mɛkpa ɛ Zɛɛb Bhalam tɔ nuub yaaga yɛ náá, nyɛ kat ewo ee nyɛ di esa ɛ.
17 Bɛ mbee bɛlyoel binɔk ɛ dáa esɔɔgɔ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, dáa eguud di ewaazel nɛ pup
tɔ gwoo ɛ. Zɛɛb naazekoobal bɛ di pɛ kyee aabookɛdi tɔ mbee mɛghomla ɛ.
18 Tin, mɛlyo mɔɔ é ɛdjoaŋɛpe, ye bu ɛ boo mɛnyeka. Bɛ ɛpebatakɔp bot tɔ tsik epuud,
nɛ tɔ mɛzɔ mɔɔ, bot ɛ di aaloonɛdus tɔ bot ɛ mbee tsik ɔ.
19 E di'enek, bɛ kɛk bɛ ɛ mɛpɛka, ghuna bɔɔ bɛmet ɛ tɔ ekwom e bhel mbee mɛfulu mɔɔ.
Etɛɛ náá, mot nɛ mot ɛ kwom sa di edhaa nyɛ nɛ ghwyil ɛ.
20 Deenek, bot ɛ zegu Ghɛŋ Yezu Klisto Mɛtsik'enaka ɔ, bɛ eezebet mbee mɛfulu mɛ bɔs.
Tin, bɛ baabet náá, bɛ baaduma tɔ etɛp binek ɔɔ, e di'enek, ekwom bɔɔ aadhaa yii sok.
21 Ye nabɛ é ààgoka náá, bɛ gu ze epiki. Aàbɛ náá, bɛ gu da bhii tak, bɛ ɛzɛliig koŋ mɛtiŋ
mɛ na dɛɛ nagoolaa bɛ ɛ.
22 Tin, sa di esa bɛ mos ɛ, yɛ kwyala tɔ:
«Bhyɛ ɛpebaadɛ sa nyɛ paago ɛ,
ghwyee zegwyiiaa ɔ, nyɛ eebaabula tɔ bhɔtɔ.»

3

Ghɛŋ moo kɔ nɛ ɛbula

1 Bɛwɛn bam, ye mɛ di ekwyal bin'aak moo é mɛkana mɛ bhɔɔba. Tɔ bɛmɛkana menek
djas ebá mɛ ɛpekwyɛl náá, esimza bin ɛdi djem nɛ egeka bin ɛ di sɛŋ. Kɔ ɛsu ɛ etɛp bak
djas mɛ di etetaala bin ɛ.
2 E di'enek, mɛ kwyɛl ɛ náá, bi tetaala nɛ mɛkpa ee bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb na dɛɛ nagoola
ɛ. Deenek, baataalaka nɛ mɛtiŋ ee Ghɛŋ Mɛtsik-bot nadjɛ bot ɛ lwoma náá, bɛ lyo bin ɛ.
3 Bi goka é nɛ ɛgu sok náá, ye mɛlu mɛ mɛsik mɛ bɔs, yɛ aadi é nɛ bot ɛ di esuu ɛ mɛso,
bot ɛ ebeme di esa etɛp ekwosak elyem bɔɔ.
4 Bɛ waadi eke náá: «Nyɛ nakɛk ɛbula, etsal e? “Ha” nenak nyɛ é paa? Etɛɛ náá, bɛbhaab
bis eezegwyɛ, etɛp djas ààpaswola kana mɛkɛn mɛ bhwak.»
5 Tin, e sok bɛ di eke deenek ɛ, bɛ ɛpedjisa nɛ laŋ náá, ye nadi sok ɛ nɛ gwoo, wɔ gwaa
bɔs zɛtuula tɔ mɛdii nɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb. Deenek, nyɛ naazɛbɛk bɔs nɛ mɛdii, bɔs nakusaa
ɛ nɛ mɛdii.
6 Ye é tyee wat nɛ mɛdii bhyoŋ, ye é nɛ mɛdii mɛ boo bhyoŋ nadesal bɔs ɛ ee bot ɛ namwa
nagwyɛ.
7 Yɛ kabɛ gwoo nɛ bɔs ee bot dika mos'aak, mɛkpa mɛ Zɛɛb naazelɛɛ nɛ nes náá, yɛ
aagóaa ɛ nɛ du. E di'enek, du tak ɛ nɛɛga étɛp dwoo mɛpɛɛa, bot ɛ di ààkaab Zɛɛb waagóaa
tɔ tak.
8 Bɛwɛn bam, ye é nɛ sa wat dinaa sa bi ààdjisa ɛ. Guka náá:
Pɛ daa Zɛɛb ɛlu wat ɛ dhatyee membu mil (1 000),
membu mil ɛ dhatyee ɛlu wat pɛ daa lɛ.
9 Deenek, Ghɛŋ aanàbaabɔya nɛ ɛsa sa nyɛ nakɛk ɛ. Dáa bɛdhiiti bot di ebee náá, ye
ɛpebɔya ɛ. Deenek, nyɛ ɛpemaad lyem kɔ ɛsu ɛ les etɛɛ náá, nyɛ ààpakwyɛl náá, bɛdhiiti

2:22 Eka 26.11. **3:8** Mɛd 90.4.

bot gwyɛ tɔ mesyem. Tin, nyɛ kwyɛl ɛ náá, mena bela ze ɛswoola mɛfulu mɔɔ, da bɛ ɛbula pɛ daa Zɛɛb.
10 Deenek, ɛlu ɛ Ghɛŋ aazyɛ yɛ aadi ɛ́ zaka dáa mot djii di ezyɛ zɛdjii ɛ. Dwoo lɛɛg, bhwak djas ɛ waadiib nɛ esa bɛ djas, bot waagwak boo ndum. Tin, bɔs nɛ esa bɛ djas waadhaa e mɛpɛɛa.
11 Dáa di náá, esonok djas aanàkabaadi ɛ, guka ɛnyɔɛpe sa bot di egoka nɛ ɛsa ɛ. Ye nyɔ ɛ náá, mɛfulu mena ɛ dika mbɛɛ mɛfulu mɛ e dɛɛ. Mɛfulu tak, goka ɛ́ nɛ ɛlyaal ɛgwakel ɛ lena nɛ Zɛɛb.
12 Tɔ ɛgwaal ɛlu ɛ Zɛɛb, saka mɛghaaz, etɛɛ náá, nyɛ neeleebula. Dwoo lɛɛg, yɛ aadi ɛ́ dwoo gwoo nɛghu esa djas di tɔ gwoo aawyɛɛza ghwyɛɛ-ghwyɛɛz ɛ.
13 Tin, da mena gwal ɛ ekɛk gwoo na bes, nɛ bɔs ɛ na bes ee Zɛɛb nakɛk mena ɛ. Pɛ kyee bot ɛ di ekɛ tɔ epiki aakɛdi ɔ.

Ɛkɛ tɔ etsoŋ

14 Bɛwɛn bam, tɔ ɛgwal ɛlu ɛlenek, saka mɛghaaz mɛ ɛdi dɛɛ etɛɛ náá, bi needi ààbɛ nɛ mbee ɛtɔɔn e mis ɛ Ghɛŋ, étɛp ɛdi tɔ ɛgwakel nɛ nɛ.
15 Guka náá, lyem ɛbhwood e Ghɛŋ'ena ɛpedjɛ mena ze tsik. Tin, mɔn nyɛɛg'ena Pɔl, nakwyal bin ɛ nɛ etsoŋ djas sa Zɛɛb nadjɛ nyɛy ɛ.
16 Nyɛ zoolɛɛ sa wat tɔ bɛmɛkana mɛ djas ee nyɛ di elii tɛp'ak ɛ. Tin, ye ɛ́ nɛ mɛlaŋel dinaa bot ɛ àànyɔ ɛtiibal ɛ. Bot ɛ di ààgu sonok ɔ, ààtɔ́ mɛdjek ɔ, nɛ dyeebakwyel ɛlet mɛsuk mɛ tak. Deenek, bɛ nɛ mɛfulu mɛ ɛsa yɛ nɛ bɛdhiiti ekwyala na dɛɛ. Tin, bɛ saab ɛ mɛnyel mɔɔ.

Mɛlyo mɛ mɛsik

17 Bɛwɛn bam, yɛ kabɛ biyɔ ɔ, nenak, dika nɛ ɛbwaalel nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb. Dika djem, sa bi ààwo ze kɔ ɛsu ɛ ɛdjak ɛ len, étɛp biyɔ bot ɛ di ààkaab etɛp e Zɛɛb ɛ. Tin, sa bi ààpul ɛpyet ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ Zɛɛb.
18 Bi goka ɛ́ nɛ ɛlóo tɔ enɛm nɛ embɛɛ, nɛ ɛgu ɛ Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto, Mɛtsik bot'enaka.
Beta náá, duu di nɛ nɛ, kana nenak kɛtɔ́ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm. Amɛn!

Mɛkana ɛ Zaŋ, yii Mɛkɛn
Zaŋ Mɛkɛn
Ɛniel

Ye nabɛ é nɛ bɔɔ mɛkana mɛlɛl ee mɛ Zaŋ nakyaal nɛ bot nadi tɔ bɛdhiiti eghaada ɛ. Tɔ sama bɛmɛkana menek, mɛkana mɛkɛn ààlyaal din ɛ mot nakwyal mɛkana mɛ tak ɔ. Mot nakwyal mɛkana mɛ bhɔɔba nɛ mɛkana mɛ mɛsik ɔ, ye é «Paa». Nyɛ é mot di djɛɛd zɛɛga ndjaa mendjaala ɔ, bot ɛ nyɛ di ekwyal bɛmɛkana ɔ nɛ kaab nyɛ.

Tɔ mɛkana mɛ mɛkɛn, din ɛ mot mɛkana di ekwyalaa étɛp ɔ, ààgua. Mɛkana mɛ bhɔɔba kwyalaa ɛ nɛ «Moma Zɛɛb nasɛɛ ɔ dɔɔ nɛ bɔɔ bɛ», ye kwyɛl ɛlɛɛ, zɛɛga ndjaa mendjaala ye ekeletyɛ dɔɔ nɛ bot bɛ. Mɛkana mɛ elɛl, ye nakwyalaa ɛ etɛp keletyɛ wat nɛ din ɛ Ghayis. Nyɛ wat tɔ sama bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala, pɛ ekeletyɛ di nɛ etɛp pak'ɔɔ ɔ.

Bɛmɛkana mɛlɛl mak kwyalaa ɛ étɛp ezɛɛga ndjaa mendjaala, bot ɛ di egu Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zaŋ ɛnyɔɛpe ɔ. Ye moo mos ɛ nɛ bɛtɛ nɛ membu bhis bɛ nagoola Mbɛɛ Bhaadal e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ Yezu Klisto ɛ. Bɛdhiiti ekeletyɛ nalaa Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zaŋ tak ɔ, bɛ nabɛ é ààmyaala nɛ esa djas bɛ nagwak tɔ mɛkana mɛ. Bɛdhiiti nadus tɔ ezɛɛga mendjaa mɛ mendjaala mɔɔ. Bak bot eekus ɛzɛm pak'ɔɔ. Bɛ ààkwyɛl ɛmyaal náá, Yezu nazyɛ kɔ bɔs ɛ dáa bot djas di zoozyɛ é. Tin, bɛ tok nɛ gwyes ɛ Yezu: Tsik'ɛ nɛ ɛsyee ɛ lɛ e mis mɔɔ toto. Bɛ ke ɛ náá: «Bis tok nɛ mesyem», «Bis nɛ gu Zɛɛb» nɛghu «Bis ɛ tɔ mengel». Tin, tsik'ɔ lyaal ɛ sa sis.

Mot nakwyal bɛmɛkana mɛ tak ɔ, ɛpedul ekeletyɛ mɛlɔ étɛp bɛ needi ààgwak elɛŋ etsal ee bot di elɛɛ bɛ dum Yezu nɛghu Zɛɛb ɔ. Tinaak, tɛtɛ bɔɔ Zɛɛb ke ɛ náá, Yezu Klisto nazyɛ kɔ bɔs ɛ dáa bot djas di ezyɛ é. Bot di ààmyaal náá ye é deenek ɔ, bɛ é bot ɛ mɛbhuka ɛ Yezu. Bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ goka é nɛ ɛdi é sosoob nɛ Mbɛɛ Bhaadal bɛ nakwak e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ. Mbɛɛ Bhaadal tak lɛɛ: ɛkwyɛl Zɛɛb nɛ ɛkwyɛl Yezu, ye é ɛkwyɛl ɛ bɔɔ bɛsɔ. Kyeed e ekeletyɛ di ekɛ ɛ goka é nɛ ɛlyaal dáa ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ di ɛ.

Mɛkpa mɛ tsik

1 Esa ee nadi e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ, mena naazegwak yɛ, naabee yɛ nɛ mis, mena naabee nɛ ɛmɛt yɛ nɛ mɛmbɔ menaka. Ye nabɛ é mɛkpa mɛ di esa náá, mot di nɛ tsik ɛ.

2 Zɛɛb naalyaal bot náá, mot tak ɛ mot di edjɛ tsik ɔ, bis naabee yɛ. Bis ɛ bɛtyaasɛs etɛp bɛ, étɛp tak ɛ bis di egoola bin tsik na kɔm-kɔm nadi tɔ Zɛɛb Sɛɛg ɛ. Ye é nyɛy Zɛɛb ɛ natel bis ye é.

3 Sa bis nabee nɛ ɛgwak ɛ, bis ɛpegoola bin ye é, etɛɛ náá, bi needi sama nɛ nes tɔ ɛgwakel ee bis di nɛ yɛ nɛ Zɛɛb Sɛɛg dɔɔ nɛ mɔn'ɛ Yezu Klisto ɛ.

4 E di'enek, bis kwyal etɛp bak ɛ etɛɛ náá, mɛmyaala mis needjala.

Zɛɛb é mɛkas

5 Bhaadal bis nagwak nɛ Yezu Klisto, da bis ɛgoola bin ɛ, ye é náá, Zɛɛb é mɛkas, ye tok nɛ ghooghom tɔ lɛ.

6 Mena keka náá, menaka é nɛ ɛgwakel nɛ Zɛɛb, e di'enek, da mena baadi ekekɛka tɔ ghooghom ɔɔ. Tin, menaka é bot ɛ etsal, etsɛɛtsɛ tok tɔ lena.

7 Zɛɛb é mɛkas. Tin, menabɛlka djas ɛ di ekɛ tɔ gwyɛ ngel dáa Zɛɛb nyɛy nyɛ ɛmet di ekɛ ɔɔ, menaka é tɔ ɛgwakel pak'enaka. E di'enek, ghiya ɛ Yezu, mɔn'ɛ waadis mena edhuud e mesyem djas.

8 Mena keka náá, mena tokeka nɛ mesyem ɔɔ, mena eekɔɔka mɛnyel mena met. Tin, etsɛɛtsɛ tok tɔ lena.

9 E di'enek, mena vaa mesyem mena pɛ daa Zɛɛb ɔɔ, mena é nɛ ghwyil ɛdi nɛ ɛbwaalel etɛɛ náá nyɛ é mot epiki nɛ esosoob. Nyɛ waapel mesyem mena, nɛ ɛdis mena edhuud embee etɛp djas.

10 Mena keka náá, mena ààpasyemka ɔɔ, guka náá, mena eesaka náá, Zɛɛb di mot etsal.
Tin, mɛkpa mɛ tok tɔ lena.

2

Klisto ɛpezyɛ étɛp ɛzɛkwyee mena

1 Bɔɔ bam, mɛ kwyal bin etɛp bak ɛ ekaab náá, bi ɛzɛkɛsyem. Tin, mot ɛ syem ɔɔ, menaka
é nɛ mot ghɛm engwoob Zɛɛb Sɛɛg'ena: ye é Yezu Klisto mot epiki.
2 Nyɛy é naka nyel'ɛ buwa étɛp ɛpelak mesyem mena. Ye tok etɛp mesyem nɛ mesyem
mena met. Ye é dɔɔ nɛ mesyem mɛ bot ɛ bɔs djas.
3 Mena di eduwalka mɛtiŋ mɛ Zɛɛb ɔɔ, mena nɛ ghwyil dika nɛ ɛbwaalel náá, mena nɛ
guka Zɛɛb.
4 Mot é ke náá: «Mɛ nɛ gu Zɛɛb ɔ», da nyɛ kadi é ààduwal mɛtiŋ mɛ ɔɔ, nyɛ é mot etsal,
etsɛɛtsɛ tok tɔ lɛ.
5 Yɛ kabɛ náá, mot ɛpeduwal mɛkpa mɛ Zɛɛb ɔɔ. Yenɔk tak nɛ kwyɛl Zɛɛb nɛ tsɛɛtsɛ. Ye é
deenek ɛ mena aaguka náá, menaka é sama wat nɛ Zɛɛb.
6 Mot ɛ di eke náá, nyɛ é tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb ɔɔ, nyɛ goka é nɛ ɛkɛ dáa Yezu.

Mɛtiŋ mɛ na bes

7 Bɔn nyɛɛg bam mɛ di ekwyɛl ɔ, ɛtiŋ ɛ mɛ di ekwyal bin wak'ak tok ɛtsiŋ ɛ na bes. Ye é
ɛtsiŋ ɛ namwa, bi nazegwak e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ. Ɛtsiŋ ɛ namwa tak ɛ, mɛkpa mɛ bi nazegwak
ɛ.
8 Bela náá, yii mɛ kabaadi ekwyal bin kwyala sis'aak ɛ ɛtiŋ na bes. Etsɛɛtsɛ e tak nyen ɛ
tɔ tsik ɛ Klisto. Etɛp tak ɛ ɛpebaanyen tɔ tsik'en, etɛɛ náá, ghooghom ɛpetó nɛ ɛsi, tɛtɛ gwyɛ
ngel moo kan ɛnyen.
9 Deenek, mot di ke náá, nyɛ tɔ gwyɛ ngel, da nyɛ kadi é ebhina mɔn nyɛɛg'ɔɔ, nyɛ dinaa
ɛ tɔ ghooghom.
10 Mot di ekwyɛl mɔn nyɛɛg'ɔɔ, nyɛ é tɔ gwyɛ ngel, ye tok nɛ dhiiti sonok aadul nyɛ tɔ
syem.
11 Tin, mot é di ebhina mɔn nyɛɛg'ɔɔ, nyɛ é tɔ ghooghom. E di'enek, nyɛ ɛpekɛ tɔ
ghooghom ààgu pɛ kyee nyɛ di etó ɛ, etɛɛ náá, ghooghom eezenɛɛg mot edhim.
12 Bɔɔ bam, mɛ kwyal bin mɛkana mak ɛ etɛɛ náá, mesyem min eezepelaa kɔ ɛsu ɛ din ɛ
Yezu Klisto.
13 Biyɔ bɛpaa, mɛ kwyal bin mɛkana mak ɛ etɛɛ náá, bi nɛ gu mot nadi e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ.
Mengbaaz, mɛ kwyal bin mɛkana mak ɛ etɛɛ náá, bi naazekwak Mbee Mot.
14 Bɔɔ bam, mɛ kwyal bin mɛkana mak ɛ etɛɛ náá, bi nɛ gu Zɛɛb Sɛɛg.
Bɛpaa, mɛ kwyal bin mɛkana mak ɛ, etɛɛ náá bi nɛ gu mot nadi e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ.
Biyɔ mengbaaz, mɛ kwyal bin mɛkana mak ɛ etɛɛ náá, bi ɛ nɛ ghwyil, mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛ tɔ
len, bi eezekwak Mbee Mot.
15 Nàwaka lyem tɔ mbee tsik e bot ɛ bɔs'ak nɛ mbee esesɛɛ e bɔs'ak. Tin, mot ɛ di ewa
lyem tɔ mbee esesɛɛ e bɔs'ak ɔɔ, nyɛ tok nɛ ghwyil kwyɛl Zɛɛb Sɛɛg.
16 Beeka esa dinaa ye é yii tsik bɔs ɛ: egwyes ɛsa sa lyem di ekwos ɛ, nɛghu gwyes ɛbela
esa djas di beeaa nɛ mis ɛ, zɛnɔɔ ɛbet kɔ ɛsu ɛ esa e bɔs. Deenek, etɛp binek djas ààdus pɛ
daa Zɛɛb Sɛɛg, ye dus ɛ tɔ mbee esesɛɛ e bɔs.
17 Ghuna etɛp e bɔs ɛpetó pɛ mɛ mɛsik, nɛ embee egwyes bɛ. Tin, mot di esa ɛkwosak ɛ
Zɛɛb ɔ, nyɛ aadi é nɛ tsik na kɔm-kɔm.

Mot ɛ mɛbhuka ɛ Klisto

18 Bɔɔ bam, bot moo wak ɛ e ɛwala mɛ mɛsik! Bi naazegwak náá, mot mɛbhuka ɛ Klisto
ɛpezyɛ. Ghuna, e mɛwala mɛ bot dika mos'aak, bɛtɛ nɛ bot ɛ mɛbhuka ɛ Klisto eezetuula.
Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ, bot moo é e ɛwala mɛ mɛsik.

19 Nɛ tsɛɛtsɛ, bot ɛ mɛbhuka ɛ Klisto tak nabɛ é ààbɛ bot bis, étɛp tak ɛ bɛ nadul mɛnyel
mɔɔ tɔ les tɔ́ yɔbɔ. Etɛɛ náá, bɛ ɛpedi ɛdi bot bina ɔɔ, pe bɛ naadi bis nɛ bɛ nɔɔ. Ye é deenek
ɛ ye nasael étɛp ye neenyen náá, mot ngɔt tɔ lɔɔ nabɛ é ààbɛ bis nɛ bɛ nɔɔ.
20 Yɛ kabɛ biyɔ ɔɔ, bi naazebela Sisim na Dɛɛ ee Klisto nadjɛ ɛ, etɛɛ náá, biyɔ djas neegu
etsɛɛtsɛ.
21 Yɛ bɛ náá, mɛ eekwyal bin mɛkana mak ɔɔ, ye tok etɛɛ náá, bi ààgu etsɛɛtsɛ. Ye é etɛɛ
náá, bi nɛ gu yɛ. Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, ye tok nɛ etɛp etsal di dus tɔ etsɛɛtsɛ.
22 E di'enek, ɛzɛ di mot etsal? Ye é mot di eke náá, Yezu tok Klisto ɔ. Nyɛ é di mot
mɛbhuka ɛ Klisto, nyɛ ɛpebyen Sɛɛg nɛ Mɔn e ɛwala wat.
23 Tin, mot di ebyen Mɔn ɔɔ, nyɛ tokapɛ nɛ ɛgwakel nɛ Zɛɛb Sɛɛg. Mot di emyaal Mɔn ɔɔ,
nyɛ é tɔ ɛgwakel nɛ Zɛɛb Sɛɛg.
24 Dum nɛ tɛp tak ɛ, bi di egoka nɛ ɛbaal mɛkpa mɛ tak tɔ elyem bin. Ye é mɛkpa mɛ bi
nagwak e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ. Bi ɛbaal mɛkpa mɛ tak tɔ elyem bin ɔɔ, bi aadi é sama wat nɛ
Mɔn dɔɔ nɛ Zɛɛb Sɛɛg.
25 Beeka sa Klisto nakɛk bis ɛ: ye é tsik na kɔm-kɔm.
26 Mɛ kwyal bin etɛp bak ɛ, kɔ ɛsu ɛ bot di esaŋ ɛkɔɔ bin ɔ.
27 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, Sisim na Dɛɛ ee bi nabela nɛ Klisto ɛ, ye é tɔ len. Tin, bi tokapɛ nɛ gwyes
náá, dhiiti mot baazɛlyo bin. Etɛɛ náá, Sisim na Dɛɛ ɛpelyaal bin esa djas. Tin, sa nyɛ di
elyaal bin ɛ, ye é etsɛɛtsɛ ye tok etsal. Dum nɛ tɛp tak, dika sama wat nɛ Klisto dáa Sisim
na Dɛɛ nalyaal bin ɛ.

Bɔɔ Zɛɛb

28 Nɛ tsɛɛtsɛ bɔɔ bam, dika sama wat nɛ Klisto, étɛp mena needika nɛ ɛbwaalel e sok nyɛ
aatuula ɛ. Ye é aagoka náá, mena ɛzɛkɛgwyɛka nɛ syen e mis mɛ dwoo nyɛ aazyɛ é.
29 Tin, bi nɛ gu náá, Klisto ɛ mot epiki. E di'enek mot di esa etɛp epiki ɔ, nyɛ é mɔɔ Zɛɛb.

3

Bɔɔ Zɛɛb

1 Beeka mbi kwyɛl Zɛɛb Sɛɛg di nɛ yɛ nɛ nena ɛ, mɛkwyɛla mɛ tak ɛ sa náá, mena djóoaa
bɔɔ Zɛɛb. Tin, nɛ tsɛɛtsɛ menaka é bɔn bɛ. Deenek, bot ɛ bɔs'ak nabɛ é ààgu bis, dum nɛ tɛp
tak ɛ bɛ di ààgu nyɛy Zɛɛb.
2 Bɛwɛn bam mɛ di ekwyɛl ɔ, mena mooka mos ɛ bɔɔ Zɛɛb. Tin, Zɛɛb dinaa ààpaalyaalka
mena sa mena aadika djɛmɛn ɛ. Bela náá, mena nɛ guka náá, é ghɛŋ Klisto aatuula ɛ,
mena aadika ɛ tyee wat nɛ nɛ. Deenek, etɛɛ náá, mena waabeeka nyɛ dáa nyɛ di ɛ.
3 Tin, bot djas di ewa kɔkɔ mbi yenek ɛbwaalel nɛ Klisto ɔ, tokapɛ si bhel mesyem. Tin,
nyɛ moo é Dɛɛ, dáa Klisto nyɛ ɛmet di Dɛɛ ɛ.
4 Bot djas di esa mesyem ɔ, nɛ baasa ɛbiyo. Etɛɛ náá, ɛsa mesyem ye é ɛsa ɛzɛm.
5 Deenek, bi nɛ gu ɛnyɔɛpe náá, Yezu Klisto nazetuula étɛp ɛdis ɛ mesyem, nyɛ tok nɛ
mesyem tɔ lɛ.
6 Tin, mot di kɛsama wat nɛ Yezu Klisto ɔ kat ɛsa mesyem. E di'enek, mot ɛ di sa mesyem
ɔɔ, lyaal ɛ náá nyɛ nabɛ é ààbee nyɛ, ààkogu nyɛ gua.
7 Bɔɔ bam, sa bi ààbet náá mot diibal bin. Tin, mot di ekɛ tɔ epiki ɔ, nyɛ é piki mot, dáa
Yezu nyɛ ɛmet di piki ɛ.
8 Tin, mot di ekɛ tɔ ɛsyem ɔ, nyɛ é mɔɔ dim mot mɛkɔŋ, etɛɛ náá, nyɛ nasyem ɛ e mɛkɛn
mɛ bhwak. E di'enek, Yezu Mɔn Zɛɛb natuula é, étɛp ɛ ɛzɛpul embee mɛsa mɛ dim mot
mɛkɔŋ.
9 Mot dinaa nyɛ moo é tɛtɛ mɔɔ Zɛɛb ɔ, nyɛ kat ɛsyem, etɛɛ náá, tsik ɛ Zɛɛb moo é tɔ lɛ.
Dáa dinaa Zɛɛb ɛ Sɛɛg ɛ, yɛ ààgoka náá, nyɛ baakɛ tɔ mesyem.
10 Beeka sa di ewa mbɛk popoopwon pak bɔɔ Zɛɛb nɛ bɔɔ dim mot mɛkɔŋ ɔ: mot di
ààkwyɛl mɔn nyɛɛg ɔ nɛghu ààkɛ tɔ epiki ɔ, nyɛ tok mɔɔ Zɛɛb.
11 Tin, beeka mɛlyo mɛ bi nagwak e mɛkɛn ɛ: djhookwyɛlelka pak'ena.

12 Sa mena ààdika dáa mot di edjóoaa Kayin ɛ, nyɛ nadi é mɔɔ dim mot mɛkɔŋ, nyɛ naagó mɔn nyɛɛg. «Ha» étɛp yé nyɛ nagó nyɛ? Ye nabɛ é etɛɛ náá, nyɛ nabɛ é nɛ mbee mɛsa. Tin, yii mɔn nyɛɛg nadi é mɛsa mɛ epiki.
13 Bɔn nyɛɛg bam, sa biyɔ ààdjoka yɛ bɛ náá bot ɛ bɔs'ak ɛpebhina bin ɔɔ.
14 Tin, mena nɛ guka náá, mena eezedus tɔ ɛsyee, mena moo é tɔ tsik. Mena nɛ guka yɛ etɛɛ náá, mena nɛ kwyɛlka bɔn nyɛɛg bena. Deenek, mot di ààdi tɔ kwyɛl ɔ, nyɛ é si ghwyil ɛsyee.
15 Tin, mot di ebhina mɔn nyɛɛg ɔ, nyɛ é dáa mot di gó bot ɔ. Deenek, bi nɛ gu náá, bot ɛ di egó bot ɔ, tok nɛ ghwyil ɛbela tsik na kɔm-kɔm.
16 Beeka dáa mena di egu tyee mena di egoka nɛ ɛkwyɛl bɔɔ bɛsɔ bina ɛ: Yezu Klisto naadjɛ tsik'ɛ kɔ ɛsu ɛ lena. Deenek, ye goka é náá, menabɛlka pe baadjɛ tsik'enaka étɛp bɔn nyɛɛg bena.
17 Tin, mot ɛdi nɛ mɛvu mɛ bɔs'ak, da nyɛ ɛbee mɔn nyɛɛg ezuk, nyɛ ààgek nyɛ ghoŋ ɔ, nyɛ aake náá, nyɛ nɛ kwyɛl Zɛɛb dáa?
18 Bɔɔ bam, sa mɛkwyɛla mɛ mena di ekwyɛlaka ɛ ààdi yii lɛŋ toto, ye goka é mena lyaal tɛtɛ mɛkwyɛla tɔ esesɛɛ benaka.

Ɛbwaalel e mis ɛ Zɛɛb

19 Beeka dáa mena aaguka náá, menaka é bot ɛ etsɛɛtsɛ ɛ. Beeka dáa elyem binaka aasila e mis ɛ Zɛɛb ɛ.
20 Ye nakoozodi náá, elyem bina ɛdjɛ mena mɛbɛ, mena nɛ guka náá, Zɛɛb eedhaa elyem bina nɛ mɛbɔk, nyɛ nɛ gu etɛp djas.
21 Tin, bɔn nyɛɛg bam mɛ di ekwyɛl ɔ, yɛ bɛ náá elyem bina aapadjɛ mena mɛbɛ ɔɔ, deenek, mena ɛ nɛ ghwyil ɛ di nɛ ɛbwaalel nɛ Zɛɛb.
22 E di'enek, nyɛ nɛ djɛ mena esa djas ee mena di ewaab nɛ nɛ ɛ, etɛɛ náá, mena nɛ looba nɛ mɛtiŋ mɛ, mena nɛ sa esa nyɛ di emyaala nɛ ye é.
23 Beeka ɛtsiŋ ɛ nyɛ nadjɛ mena ɛ, ye é náá: mena goka é nɛ ɛdum koŋ nɛ din ɛ mɔn'ɛ Yezu Klisto, da mena ɛ kwyɛlelka pak'enaka dáa Klisto nalɛɛ nɛ mena ɛ.
24 Tin, mot di elooba nɛ mɛtiŋ ɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ kɛ é sama wat nɛ Zɛɛb ɛ, tin, Zɛɛb ɛ tɔ lɛ. Beea dáa mena di guka náá Zɛɛb ɛ tɔ lena ɛ: ye é kɔ ɛsu ɛ Sisim na Dɛɛ ee nyɛ djɛ mena ɛ.

4

Sisim Zɛɛb nɛ sisim mot mɛbhuka

1 Bɔn nyɛɛg bam mɛ di ekwyɛl ɔ, sa mot ààmyaal mbi mɛkpa mɛ esisim mbɛs di ewyis tɔ enuub e bot ɛ. Tin, ye goka é bi ɛpokosiiza etɛp e tak ɛnyɔɛpe nɛghu ye é mɛkpa mɛ dus pɛ daa Zɛɛb ɛ. Etɛɛ náá, bɛtɛ nɛ embee bɛgoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb eezelwood kɔ ɛko ɛ bɔs.
2 Beeka dáa bi aagu náá, ye é Sisim Zɛɛb ɛ: esisim djas di emyaal náá, Yezu Klisto mot naazyɛ kɔ bɔs dáa bot djas ɔ, sisim tak ɛ yii Zɛɛb.
3 Deenek, sisim djas di ààmyaal Yezu ɔ, ye tok Sisim ɛ Zɛɛb. Tin, ye é sisim mot swaka ɛ Klisto ee bi nagwak náá ye ɛpezyɛ é. Ye moo é kɔ ɛko ɛ bɔs.
4 Biyɔ bɔɔ bam, bi ɛ bot ɛ mbyak'ɛ Zɛɛb. Tin, bi naazekwak embee bɛgoolel mɛkpa ɛ Zɛɛb binɔk, etɛɛ náá, Sisim na Dɛɛ di tɔ len ɛ nɛ bwala dhaa esisim bot ɛ bɔs'ak.
5 Deenek, bembee bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb binɔk ɛ bot ɛ bɔs'ak. Tin, bɛ zobaalii ɛ etɛp e bɔs'ak. Deenek, bot ɛ bɔs'ak nɛ gwak sa bɛ di elii ɛ.
6 Tin, yɛ kabɛ bisɔ, bis ɛ bɔɔ ɛ Zɛɛb. Deenek, mot di egu Zɛɛb ɔ, nɛ gwak bis. Mot di ààgu Zɛɛb ɔ, ààgwak bis. Ye é deenek ɛ bot aawa mbɛk pak Sisim etsɛɛtsɛ nɛ sisim mɛkɔŋ.

Zɛɛb é mɛkwyɛla

7 Bɛwɛn bam mɛ di ekwyɛl ɔ, djhookwyɛlaka pak'enaka, etɛɛ náá, kwyɛl dus pɛ daa Zɛɛb. Deenek, mot di ekwyɛl bot djas ɛ, mɔɔ Zɛɛb. Deenek, nyɛ nɛ gu Zɛɛb.
8 Tin, mot di ààdi tɔ kwyɛl ɔ, nyɛ ààgu Zɛɛb. Etɛɛ náá, Zɛɛb ɛ kwyɛl.

9 Beeka dáa Zɛɛb di elyaal náá, nyɛ nɛ kwyɛl mena ɛ. Nyɛ naadhis Sɛɛŋɛlɛ mɔn'ɛ kɔ ɛko
ɛ bɔs, étɛp bot neebela tɛtɛ tsik kɔ ɛsu ɛ lɛ.
10 Beeka sa di edjóoaa kwyɛl ɛ. Ye tok náá, menabɛlka ɛ nakwyɛl Zɛɛb. Ye é nyɛ é
nakwyɛl mena, nyɛ bokadhis mɔn'ɛ. Nyɛ nadhis nyɛ é, nyɛ neezɛka nyel'ɛ e buwa étɛp
ɛpelak mesyem mena.
11 Bɛwɛn bam, dáa dinaa, Zɛɛb nakwyɛlka mena deenek ɛ, mena gokaka ɛ nɛ kwyɛlelka
pak'enaka.
12 Mot ngɔt dinaa ààpaabee Zɛɛb sok. Mena dika nɛ mɛkwyɛla pak'enaka ɔɔ, Zɛɛb ɛ tɔ
lena. Tin, mɛkwyɛla mɛ ɛpenyen popoopwon tɔ lena.
13 Beea dáa mena di egoka nɛ ɛgu náá, Zɛɛb ɛ sama wat nɛ nena ɛ, nɛ náá, nyɛ é tɔ lena
ɛ: nyɛ naadjɛ mena Sisim yɛ.
14 Bis naabee, ye é bis di ebaŋa náá: Zɛɛb Sɛɛg naadhis mɔn'ɛ dáa Mɛtsik-bot kɔ ɛko ɛ
bɔs.
15 Deenek, mot ɛ myaal é mis mɛ bot náá, Yezu é Mɔn Zɛɛb ɔɔ, Zɛɛb aadi é sama wat nɛ
nɛ, mot tak aadi é sama nɛ Zɛɛb.
16 Yɛ kabɛ bisɔ ɔ, bis nɛ gu, tin, bis nɛ myaal náá, Zɛɛb nɛ kwyɛl bis. Zɛɛb ɛ kwyɛl, mot di
ekɛ tɔ kwyɛl ɔ, mot tak ɛ sama wat nɛ Zɛɛb, deenek, Zɛɛb ɛ sama wat nɛ nɛ.
17 Kwyɛl é di tɔ lena ɛnyɔɛpe ɔɔ, mena naakwaabem ba dwoo epɛɛ. Mena di
ààkabaabem ba ɛ etɛɛ náá, tsik'ena kɔ bɔs'ak nɔŋel ɛ nɛ ye é Yezu Klisto.
18 Ye tok nɛ bwoo tɔ kwyɛl, tɛtɛ kwyɛl nɛ dis bwoo. Etɛɛ náá, mot dyeebadi nɛ bwoo ɛ, é
ghɛŋ nyɛ di tɔ bhwood feŋ ɛ. Mot di nɛ bwoo ɔ, nyɛ ààgu sa di edjóoaa tɛtɛ kwyɛl ɛ.
19 Yɛ kabɛ menabɛlka ɔ, mena kwyɛlka ɛ, etɛɛ náá, Zɛɛb ɛ naleekan ɛkwyɛlka mena sok.
20 Deenek, mot ɛ di eke náá: «Mɛ nɛ kwyɛl Zɛɛb» da nyɛ bhina mɔn nyɛɛg ɔ, nyɛ é mot
etsal. Tin, mot ɛ di ààkwyɛl sɔ mot ɔ, mot nyɛ di bee ɔ, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛkwyɛl Zɛɛb mot
nyɛ di ààbee ɔ.
21 Gwakeka ɛtiŋ ɛ Klisto nadjɛ mena ɛ: mot di ekwyɛl Zɛɛb ɔ, goka é nɛ ɛbaakwyɛl mɔn
nyɛɛg.

5

Eghɛŋ bina kɔ ɛko ɛ bɔs

1 Mot di emyaal náá, Yezu ɛ Klisto. Mot tak ɛ mɔn Zɛɛb. Tin, mot di ekwyɛl Zɛɛb Sɛɛg ɔ,
baakwyɛl ɛ dɔɔ nɛ mɔn'ɛ.
2 Beeka dáa mena di egoka nɛ gu náá, mena nɛ kwyɛl bɔɔ Zɛɛb ɛ. Ye é é ghɛŋ mena di
ekwyɛl Zɛɛb nɛ ɛbaal mɛtiŋ mɛ ɛ.
3 Etɛɛ náá, ɛkwyɛl ɛ Zɛɛb ɛ, ɛlooba nɛ mɛtiŋ mɛ. E di'enek, mɛtiŋ mɛ tak tok nɛ mezuk,
4 etɛɛ náá, bɔɔ Zɛɛb djas ɛ bot ɛ zekwak esa e bɔs'ak ɔ. Tin, sa di esa náá, bot kwak esa e
bɔs'ak ɛ, ye é ɛdum ɛ koŋ ɛ lena nɛ Zɛɛb.
5 Ɛzɛ aakwak esa e bɔs'ak? Ye é mot di nɛ ɛmyaal náá, Yezu é Mɔn Zɛɛb ɔ.

Etɛp ee nabaŋaaa dum nɛ Yezu Klisto ɔ

6 Yezu Klisto é mot natuula kɔ bɔs'ak ɔ, nyɛ naani tɔ mɛdii ɛ e sok nyɛ nadi eduwa Zɛɛb
ɛ. Ghiya yɛ naasee e ɛsyee ɛ lɛ. Nyɛ nabɛ é ààzyɛ nɛ mɛdii nɛ mɛdii toto, nyɛ nabaazyɛ é nɛ
ghiya. Tin, Sisim na Dɛɛ ɛpelɛɛ náá, ye é tsɛɛtsɛ, etɛɛ náá, Sisim ɛ etsɛɛtsɛ.
7 Ye é nɛ bɛtyaasɛs ɛlɛl:
8 Ye é Sisim na Dɛɛ, mɛdii zɛnɔɔ ghiya. Deenek, bɔɔ djas bɛlɛl nɛ gwakel.
9 Mena nɛ myaalka etɛp ee bot di ekaada mena ɛ, ghuna yii Zɛɛb di ebaŋa bot ɛ, ye é nɛ
boo mɛgham. Ye é sa nyɛ nabaŋa bot dum nɛ Mɔn'ɛ ɛ.
10 Mot di edum koŋ nɛ Mɔn Zɛɛb ɔ, mot tak ɛ nɛ gu etsɛɛtsɛ etɛp nakaadaa nyɛ é tɔ lyem.
Tin, mot di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, bee ɛ náá, Zɛɛb ɛ mot etsal, etɛɛ náá, nyɛ ààmyaal etɛp
Zɛɛb nakaada bot dum nɛ Mɔn'ɛ ɛ.
11 Beea lɛŋ nakaadaa mena ɛ: Zɛɛb naadjɛ mena tsik na kɔm-kɔm, tsik tak ɛ tɔ Mɔn'ɛ.

12 Mot di ekɛ sama wat nɛ Mɔn ɔ, nyɛ nɛ tsik tak. Tin, mot di ààkɛ sama wat nɛ Mɔn Zɛɛb ɔ, nyɛ tok nɛ tsik tak.

Tsik na kɔm-kɔm

13 Mɛ kwyal bin etɛp bak ɛ étɛp bi neegu náá, bi ɛ nɛ tsik na kɔm-kɔm, biyɔ bot ɛ di edum koŋ nɛ Mɔn Zɛɛb ɔ.

14 Ɛbwaalel ɛ mena dika nɛ yɛ nɛ nɛ ɛ, ye é náá: e sok mena di ewaab sonok tɔ ɛkwosak ɛ lɛ ɛ, nyɛ waagwak mena.

15 Ye goka ɛ, mena guka náá, Zɛɛb nɛ gwak mendjaala mena. Mena nɛ baamyaal nɛ tsɛɛtsɛ náá, mena waabelaka sa mena di ewaab nɛ nɛ ɛ.

16 Tin, mot ɛ bee mɔn nyɛɛg esa mesyem dinaa, yɛ aanàkɛswala nɛ nɛ ɛsyee ɔ, nyɛ goka é nyɛ djaala Zɛɛb étɛp mɔn nyɛɛg'enɔk. E di'enek, Zɛɛb ɛ waadjɛ tsik nɛ mɔn nyɛɛg tak. Yenek ɛ, étɛp bot ɛ di náá mesyem aanàkɛswala nɛ nɔɔ ɛsyee ɔ. Tin, ye é nɛ syem wat di ekɛswala nɛ ɛsyee, ye tok etɛp mbi yenek syem mɛ di eke náá, bɛ djaala nɛ Zɛɛb.

17 Embee mɛsa djas ɛ mesyem, tin, tɔ mesyem menek djas, ye é nɛ mesyem mɛ di náá yɛ aanàkɛswala nɛ ɛsyee ɛ.

18 Mena nɛ guka náá, mot di náá, nyɛ é mɔɔ Zɛɛb nɛ tsɛɛtsɛ ɔ, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛ baasesyem. Etɛɛ náá, Mɔn Zɛɛb ɛpebaal nyɛ, e di'enek, dim mot mɛkɔŋ tok nɛ ghwyil kɔ lɛ.

19 Mena nɛ guka náá, menaka é bɔn Zɛɛb, deenek, bɔs'ak djas kɛ é si bhel dim mot mɛkɔŋ.

20 Tin, mena nɛ guka náá, Mɔn Zɛɛb eezezyɛ, deenek nyɛ eedjɛ mena mɛtsɛlal étɛp mena neeguka tɛtɛ Zɛɛb. Deenek menaka é sama wat nɛ tɛtɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ Mɔn'ɛ Yezu Klisto. Ye é nyɛy ɛdi Zɛɛb nɛ tsɛɛtsɛ, ye é nyɛy ɛdi tsik na kɔm-kɔm.

21 Bɔɔ bam, kyeeka bɛzɛɛb ɛ naghisɛ!

Mɛkana ɛ Zaŋ, yii Bhɔɔba
Zaŋ Bhɔɔba

Mɛswosel

1 Ye é mam paa, mɛ kwyaal mɛkana mak ɛ étɛp moma Zɛɛb nazesée ɔ, bɛ nɛ bɔɔ bɛ mɛ di ekwyɛl nɛ tsɛɛtsɛ ɔ. Ye tok mam nɛ mam di ekwyɛl bin, ye é dɔɔ nɛ bot djas di gu etsɛɛtsɛ ɔ.
2 Bis kwyɛl bin ɛ etɛɛ náá, etsɛɛtsɛ ɛ tɔ lena, yɛ aadi tɔ lena ɛ kɔm-kɔm.
3 Beta náá, Zɛɛb sɛɛg bɛ nɛ Yezu Klisto mɔɔ Zɛɛb sɛɛg sa mena enɛm nɛ embɛɛ, nɛ boo lyem ghoŋ, nɛ egwyem etɛɛ náá, mena neekɛka tɔ tsik etsɛɛtsɛ nɛ kwyɛl.

Etsɛɛtsɛ nɛ kwyɛl

4 Mɛ naadyeebamyaala nɛ ɛgwak náá, bɛdhiiti bɔɔ bɔ ɛpekɛ tɔ etsɛɛtsɛ dáa Zɛɛb Sɛɛg nalwom mena náá, mena sa ɛ.
5 Nenak yak, gwaka sa mɛ di elɛɛ nɛ nɔ ɛ, wɔy moma, dhjookwyɛlaka pak'enaka. Sa mɛ di ekwyal wɔ wak'ak tok ɛtiŋ ɛ na bes, ye é yii mena nadjɛaa e mɛkɛn ɛ.
6 Deenek, kwyɛl ɛ e sok bi di kɛ tɔ ɛlooba nɛ mɛtiŋ mɛ Zɛɛb ɛ. Beeka ɛtiŋ ɛ nadjɛaa bin e mɛkɛn ɛ, ye é náá, bi di tɔ kwyɛl.
7 Tin, mɛ lɛɛ bin etɛp bak ɛ etɛɛ náá, bot ɛ mɛkɔŋ moo é ɛbuɛpe kɔ bɔs. Bɛ ààkwyɛl ɛmyaal náá, Yezu Klisto naabatazyɛ kɔ bɔs'ak nɛ nyel epuud. Ye é deenek ɛ, mena aaguka bot ɛ mɛkɔŋ nɛ bot ɛ swaka ɛ Klisto.
8 Bi é kobaka, ekaab náá, bi ɛzɛkɛpul mɛsa mɛ mena nasaka ɛ étɛp bi neebela bɛtɛ nɛ efute.
9 Mot ɛ di ààkɛ tyee mɛlyo ɛ Klisto di elɛɛ ɔ, da nyɛ é kɛ tyee sis nɛ yii Klisto nalyo ɔ, mot'enɔk tok tɔ ɛgwakel bɛ nɛ Zɛɛb. Tin, Mot di ekɛ tyee mɛlyo ɛ Klisto di elɛɛ ɛ, mot'enɔk ɛ tɔ egwakel bɛ nɛ Zɛɛb sɛɛg nɛ mɔn'ɛ.
10 Tin, mot ɛzyɛ zɛbee bin, ààbɛ náá nyɛ zyɛ bin nɛ mɛlyo mak ɔɔ, sa bi ààmyaal nyɛ pɛ yibɔ, sa bi ààkoswos nyɛ swosak.
11 E di'enek, mot aaswos nyɛ ɔɔ, bɛ nɛ nɛ moo é bot ɛ boob wat tɔ mbee mɛsa.

Mɛlyo mɛ mɛsik

12 Mɛ aabaadiɛ nɛ bɛtɛ nɛ etɛp e ɛlɛɛ bin, tin, mɛ ààpakwyɛl náá mɛ kwyal yɛ kɔ ka mɛkana nɛ mɛdii mɛ kwos. Tin, ɛkwosak ɛ lam ɛ náá, mɛ zyɛ pɛ daa len étɛp mɛ neezɛlii nɛ nen mam ɛmet. Etɛɛ náá, mɛmyaala mena needi ɛnyɔɛpe.
13 Bɔɔ mɔɔ nyoog ee Zɛɛb nazesée ɔ, bɛ eeswos wɔ.

Mɛkana ɛ Zaŋ yii Elɛl
Zaŋ yii Elɛl

Mɛswosel

1 Ye ɛ́ mam paa, mɛ kwyal mɛkana mak ɛ nɛ Ghayus mɔɔ nyaag'am mɛ di ekwyɛl nɛ
etsɛɛtsɛ ɔ.
2 Mɔɔ nyaag'am mɛ di ekwyɛl ɔ, mɛ kwyɛl ɛ náá, mɛsa djas ee wɔ di esa ɛ, ye loo. Da wɔ
baadi nɛ nyel ɛnyɔɛpe dáa wɔ di ghiŋ tɔ Sisim ɛ.
3 Tin, mɛ nadyeebamyaala eghɛŋ bɔn nyoog natuula, baŋa mɛ dáa wɔ di sosoob tɔ
etsɛɛtsɛ ɛ, nɛ dáa wɔ di ekɛ tɔ etsɛɛtsɛ ɛ.
4 Ye tok nɛ dhiiti sonok di edjɛ mɛ mɛmyaala dhaa e sok mɛ di egwak náá, bɔɔ bam*
ɛpekɛ ɛnyɔɛpe tɔ etsɛɛtsɛ ɛ.

Esosoob ɛ Ghayis

5 Mɔɔ nyaag'am mɛ di ekwyɛl ɔ, esosoob bɔ ɛpenyen tɔ etɛp djas ee wɔ di esa nɛ bɔn
nyoog ɛ, ye nakoozodi náá bɛ ɛ́ bɛdjoŋ.
6 Tin, bɛdhiiti bot tɔ sama bot ɛ wɔ nakwyee ɔ, bɛ naalɛɛ kwyɛl wɔ di nɛ yɛ nɛ nɔɔ ɛ, e mis
mɛ zɛɛga bot ɛ mendjaala mena. «Iyee» kwyeea bɛ, étɛp bɛ neegoola mɛdjoŋ mɔɔ dáa ye
di egoka nɛ ɛsael tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɛ.
7 Tin, bɛ naatɔ́ kɛsa mɛsa ɛ Klisto. Bɛ natɔ́ ɛ, bɔɔ ààmyaal sa wat nɛ bot ɛ di ààdum koŋ
nɛ Zɛɛb ɔ.
8 Ye goka ɛ́ náá, mena kwyeeka mbi binɔk bot, etɛɛ náá, mena nɛ bɛ nɔɔ needi lɔɔg wat
tɔ ɛsa mɛsa mɛ ɛgoola etsɛɛtsɛ.

Dhyotɛɛlɛf bɛ nɛ Dhemetuulus

9 Mɛ kwyal ba mɔɔ pes mɛkana mak ɛ étɛp bot ɛ zɛɛga mendjaala men. Tin, Dhyotɛlɛf
mot di esuu ɛdjɛɛd etɛp djas ɔ, nyɛ ààkwyɛl ɛgwak sa mɛ di elɛɛ ɛ.
10 Etɛp tak ɛ dinaa, e sok mɛ aazyɛ ɛ́ mɛ waalɛɛ embee etɛp djas ee nyɛ di esa ɛ. Nyɛy
mot di elɛɛ elɛŋ etsal nɛ embee etɛp kɔ elo bina ɔ. Nyɛ ààpasik tin, nyɛ nɛ byen náá, bɔn
nyɛɛg bot ɛ di ezyɛ mɛdjoŋ ɔ, sulal pɛ daa lɛ. Nyɛ nɛ lu bɛdhiiti bɔn nyɛɛg bina náá, bɛ
nàmyaal náá bot ɛ di ezyɛ mɛdjoŋ ɔ sulal pɛ yɔbɔ. Tin, nyɛ nɛ lu bɛ, nyɛ nɛ sɔ bɛ tɔ zɛɛga
bot ɛ mendjaala.
11 Deenek, mɔɔ nyaag'am mɛ di ekwyɛl ɔ, nàbaŋa sa di àànyɔ ɛ, baŋa sa dinaa, ye ɛ́
ɛnyɔɛpe ɛ. Tin, mot di esa enɛm esa ɔ, nyɛ ɛ́ mɔɔ Zɛɛb. Mot di esa embee mɛsa ɔ, nyɛ ààgu
Zɛɛb.
12 Yɛ kabɛ Dhemetulus ɔ, bot djas ɛpelɛɛ enɛm esa ee nyɛ di esa ɛ, nɛ etsɛɛtsɛ di tɔ ɛ lɛ
ɛpelyal náá, ye ɛ́ tsɛɛtsɛ. Bisɔ pe ɛpebaalɛɛ enɛm esa bɛ, tin, wɔ nɛ gu náá, sa bis di elɛɛ ɛ
ye ɛ́ tsɛɛtsɛ.

Mɛswosel mɛ mɛsik

13 Mɛ aabaadiɛ nɛ bɛtɛ nɛ etɛp e ɛlɛɛ wɔ, tin, mɛ ààkwyɛl náá mɛ kwyal yɛ nɛ kwos nɛ
mɛdii mɛ tak.
14 Mɛ ɛ́ nɛ ɛbwaalel náá, mena waaboma tɔ mɛlu mak. E di'enek, menabɛl bɛbá waamɔ.
15 Beta náá, eghwyem di nɛ nɔ. Bɛsɔ bɔ eeswos wɔ. Swosa bɔɔ bɛsɔ bina sa wɔ ààdjisa
mot ngɔt.

---

* **1:4** Bɔɔ ɛ Pɔl di elii wak ɛ, ye ɛ́ bɔɔ bɛ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb.

Mɛkana ɛ Zuud
Zuud
Ɛniel

Mɛkana mak, Zuud ɛ nakwyal yɛ. Zuud ɛ dhyeeb ɛ Zak bɛ nɛ Yezu.

Nyɛ nakwyal mɛkana mɛ tak ɛ étɛp ekeletyɛ djas. Tɔ mɛkana mak, Zuud ɛpedul ekeletyɛ mɛlɔ dum nɛ mbee mɛlyo mɛ di àànɔŋel nɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ. Mbee mɛfulu mɔɔ ɛpelyaal náá, bɛ é bot ɛ dinaa, bɛ ààdum koŋ nɛ Yezu ɔ. Nyɛ ɛpebaalyaal dáa Zɛɛb aawa bot ɛ di esa embee mɛsa e feŋ.

Tɔ mɛkana mak, Zuud ɛpenɔɔ etɛp ee nasael eghɛŋ ɛbhɛŋ ɛ na mwa, étɛp nyɛ neelyo ekeletyɛ e mɛlu mak. Bhaadal ɛ Zuud ɛpenɔŋel nɛ mɛkana mɛ bɔɔba ɛ Pyɛɛd.

Mɛkana mɛ Zuud ɛ nɛ ghwyil di nɛ mɛtsek mɛtɛn nɛ ebá:

Mɛswosel (1-2)
Zuud ɛpedul ekeletyɛ mɛlɔ dum nɛ embee mɛlyo (3-16)
Dáa Zuud di edjɛ mɛghaaz nɛ ekeletyɛ, étɛp bɛ needi ghiŋ tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, dɔɔ nɛ Yezu Klisto mɛtsik bot'enaka (17-23)
Duu nɛ Zɛɛb, nɛ mɛlyo mɛ mɛsik (24-25).

Mɛswosel

1 Ye é mam Yude, kwom e mɛsa ɛ Yezu Klisto, mɔn nyɛɛg ɛ Zak. Mɛ kwyal ɛ biyɔ mɛkana mak, biyɔ bot ɛ Zɛɛb nazedjóo ɔ, biyɔ bot ɛ Zɛɛb sɛɛg di ekwyɛl ɔ, biyɔ bot ɛ Yezu Klisto di ebaal ɔ.

2 Beta náá, Zɛɛb djɛ bin bɛtɛ nɛ lyem ghoŋ, egwyem nɛ kwyɛl.

Mbee bɛlyoel

3 Bɔɔ nyaag'am mɛ di ekwyɛl ɔ, mɛ nabɛ é nɛ gwyes ɛkwyal bin mɛkana kɔ ɛsu ɛ tsik na kɔm-kɔm Zɛɛb natsik mena ɛ, deenek, ye goka é náá, mɛ kwyal bin mɛkana mak étɛp ɛdjɛ bin mɛghaaz, bi needuu tuub étɛp ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nazedjɛaa kɔm-kɔm nɛ bot ɛ nadɛɛ ɔ.

4 Tin, bɛdhiiti bot ɛ na mbee mɛpek eezeni tɔ len syaab. Bɛ ɛpeliig sa enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb'ena di elɛɛ ɛ, étɛp bɛ nediyal mɛnyel dum nɛ embee mɛfulu mɔɔ. Deenek, bɛ eelum koŋ nɛ Yezu Klisto sim Ghɛŋ'enaka, sim lyoel'enaka. Tin, ekwyala naazelolɛɛ mbi feŋ di ebwood bɛ ɛ.

5 Bela náá, bi eezegu etɛp binek djas ɛnyɔɛpe. Deenek, mɛ kaada bin ɛ dáa Ghɛŋ natsik bɔɔ Yisalaɛl pɛ kyee dik Ezipte ɛ, bhii tak, nyɛ naazɛgó bot ɛ nadi ààdum koŋ nɛ nɛ ɔ.

6 Baataalaka dɔɔ nɛ efofop nadi ààkwyɛl ɛdi e edi Zɛɛb nanɛɛg bɛ ɔ, bɔɔ ɛ batadus edi bɛ nadidi ɔ. Wɔ gwaa, Zɛɛb zɛnɔɔ bɛ, kɔl bɛ nɛ ekel eghwooz kɔm-kɔm. Bhii tak, nyɛ eezɛdiyal bɛ tɔ ghooghom kɛkum e boo dwoo epéɛ bɔɔ.

7 Taalaka dɔɔ nɛ eghaada Sodɔm nɛ Ghomɔɔd, zɛnɔɔ eghaada nadi e mengwoob ɛ: bot ɛ eghaada tak nadi é nɛ embee mɛfulu dáa efofop binɔk, bɛ nadi é nɛ mbee mɛzɔ, nɛ dhiiti mɛzel mɛ ɛdi ɛbá ee Zɛɛb di ààkwyɛl náá, ye sael ɛ. Tin, bɛ é tɔ feŋ du na kɔm-kɔm. Yenek ɛ, dáa Zɛɛb dul menabɛlka djas mɛlɔ ɛ.

8 Bot ɛ nazeni tɔ len syaab ɔ, ye é deenek ɛ bɛ dyeebasa. Nɛ mbee esimza bɛ di nɛ yɛ ɛ, bɛ ɛpesyem nɛ mɛnyel mɔɔ, bɛ ɛpebyasal eghɛŋ Zɛɛb, bɛ ɛpenyek duma efofop di tɔ gwoo ɔ.

9 Tin, konyel Mesɛl kukuma efofop nabɛ é ààkosa yɛ. Tɔ ɛwɔ bɛ nɛ satan, e sok bɛ nadi esuu muu ɛ Moiiz ɛ, fofop Mesɛl nabɛ é ààkolee nyɛ, nyɛ nazoke nɛ nɛ ɛ náá: «beta náá, Ghɛŋ wa wɔ e feŋ!»

10 Bot binɔk lee ɛ sa bɛ di ààgu ɛ, sa bɛ di egu ɛ, bɛ gu ye é dáa bɛtit, bot ɛ di ààtiibal ɔ, ye é etɛp binek ɛ di esa náá, bɛ wo ze.

11 «Ha!» Kpaa-ghoŋ nɛ nɔɔ, etɛɛ náá, bɛ naadu ko ɛ Kayin, bɛ eewo ze dáa Bhalaam etɛp
epata. Tin, bɛ nagwyɛ é etɛɛ náá bɛ naalyel elo dáa Koole.
12 Bɛ é bot ɛ di ekus ɛghuub, e sok bi di tɔ zɛɛga ɛbyoŋ ɛ ɛdɛ edee bi nɛ bɔn nyɛɛg bin ɛ.
E di'enek, bɛ bɔl ɛbyoŋ ɛ, ààbis mot, ààbɛ nɛ syen, bɛ é dáa eguud di ewo tɔ gwoo nɛ pup
ɛ, tin bhi kadi é àànee. Bɛ é dáa ele di ààwum ɛ ye nakoozodi e mbu di egoka nɛ ɛwum ɛ.
Tin, yɛ guaa ɔɔ, yɛ waabaagwyɛ, gwyɛa sis.
13 Deenek, bɛ é tyee bhuuge boo dii mɛsɔn di dheegel ɛbuɛpe ɛ, bɛ wyisal embee mɛfulu
mɔɔ ɛ «pwaleŋ» e mis mɛ bot dáa boo dii mɛsɔn dyeebawyisal eput esonok di emwasaa tɔ
tak ɛ. Bɛ é dhatyee ekwyikwyen di ewo dáa ɛghwak tɔ mɛdii ɛ. Tin, tɔ di mɛghomla, Zɛɛb
naazekoobal bɛ di na kɔm-kɔm.
14 Enɔk, bhaab'enaka yii etɛn nɛ ebá bhis Adam, naaloolɛɛ náá: «Beeka, Ghɛŋ ɛpezyɛ alu
nɛ alu nɛ efofop bɛ nadɛɛ,
15 étɛp ɛzɛpéɛ bot ɛ bɔs djas. Tin, nyɛ waakwyesal bot ɛ mesyem ndjɛ sɔs, kɔ ɛsu ɛ embee
mɛsa mɔɔ ee bɛ nasa nɛ Zɛɛb ɛ. Dɔɔ nɛ embee mɛkpa mɛ bot ɛ mesyem di ààkaab bot ɔ
nalelóo nyɛ é.»
16 Bot binɔk, tok nɛ mɛmyaala tɔ elyem bɔɔ, mɛsa mɔɔ ɛ etaŋal, bɛ kɛ é dáa elyem bɔɔ di
ekwos ɛ. Bɛ lii nɛ bot ɛ nɛ ɛbet, bɛ nɛ sa mɛkɔŋ kɔ elo e bot, étɛp bɛ neebela sa bɛ di esaŋ ɛ.

Ɛdul ɛ mɛlɔ nɛ lwomel

17 Yɛ kabɛ biyɔ ɔ, bɔɔ nyaag'am mɛ di ekwyɛl ɔ, taalaka mɛkpa mɛ bot ɛ lwoma ɛ
Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto nagoola bin ɛ.
18 Ye nabɛ é, bɛ eelɛɛ nɛ nen náá: «e mɛsik mɛ bɔs, yɛ aadi é nɛ bot aawyii bin, bɛ aazodi
ekɛ ɛ tɔ mbee mɛkwosak mɛ elyem bɔɔ.»
19 Bɛ é binɔk, bot ɛ ɛzɛm, bot ɛ di ewa mbɛk ɔ, bɛ tok nɛ sisim ɛ Zɛɛb tɔ lɔɔ, bɛ kɛ é nɛ
ɛkwosak ɛ epuud bɔɔ tyee bɛtit.
20 Yɛ kabɛ biyɔ bɔɔ nyaag'am mɛ di ekwyɛl ɔ, saka náá, tsik'en kɛkɔ e dɛɛ ɛdum ɛ koŋ len
nɛ Zɛɛb, Djaalaka nɛ mɛbwala mɛ Sisim na Dɛɛ.
21 Waka lyem tɔ kwyɛl ɛ Zɛɛb, étɛp ɛbwood dwoo Ghɛŋ'enaka Yezu Klisto aadjɛ mena
tsik na kɔm-kɔm kɔ ɛsu ɛ lyem ghoŋ'ɛ.
22 Dika nɛ ghoŋ nɛ bot ɛ di ekaab ɛdum ɛ koŋ ɔ.
23 Deenek, ye é nɛ bɛdhiiti bot ɛ dinaa, bi ɛ nɛ ghwyil ɛ tsik bɛ e ɛwyisal ɛ bɛ tɔ du epéɛ ɔ.
Yɛ kabɛ bɛdhiiti bot ɔ, dika nɛ lyem ghoŋ nɛ nɔɔ, dika nɛ etsoŋ, eghɛŋ bi nɛ bɛ nɔɔ ɛdi edi
wat ɔ, ekaab náá, bɛ ɛzɛkɛful bin elo nɛ mbee mɛfulu mɔɔ.

Duu e mɛsik

24 Dum nɛ mot di ebaal bin étɛp bi needi ààsyem, mot di nɛ ghwyil ɛ baadis bin mesyem
etɛɛ náá, bi needi dɛɛ, nɛ mɛmyaala tɔ duma yɛ,
25 nɛ sim Zɛɛb'enaka ngɔt, mɛtsik-bot menaka, kɔ lo ɛ Yezu Klisto Ghɛŋ'enaka. Beta náá,
duma, nɛ mɛbwala, nɛ ngek'ɛ dɔɔ nɛ ekukuma bɛ, di nɛ nɛ nenak, kɔm-kɔm sii nɛ kɔm! Ye
di deenek!

Mɛkana mɛ Etɛp e syela Sisim Ɛtɛp natel Zaŋ ɛ
Ɛtɛp ɛ Sisim Zaŋ nabee
Ɛniel

Mɛkana mak é mɛkana mak ɛ mɛkana etɛp syela Yezu nalwom fofop ngɔt natel Zaŋ ɛ, étɛp nyɛ eelyaal bot ɛ mɛsa mɛ esa di náá eezekuunaa nɛ ɛzyɛ ɛ. Nyɛ eke: «Mam é di mot di nɛ tsik ɔ, mɛ naagwyɛ, tin, nenak, mɛ moo é nɛ tsik kɔm-kɔm sii nɛ kɔm. Deenek, mam ɛ di nɛ ghwyil kɔ ɛsyee. Mam ɛ di nɛ ghwyil kɔ dɛl ɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ» 1.18. Nyɛ naalwom Zaŋ náá, nyɛ kwyal bɛmɛkana etɛn nɛ ebá, kwyɛɛd pɛ ezɛɛga mendjaala etɛn nɛ ebá di pɛ kyee dik Azi ɛ. Bot ɛ di sama nɛ nɛ ɔ, waaboma nɛ mezuk kwasa náá, bɛdhiiti bot pak'ɔɔ, aagóaa. «Mot aakwak ɔ, mɛ waadjɛ nyɛ bum le di edjɛ tsik di tɔ bok Zɛɛb ɛ.» (1.9—3.22) Yezu nyɛ ɛmet ɛ Mɔn bhata nakaa buwa di goka nɛ ɛnɔɔ mɛkana da dii yɛ, efofop nɛ esesɛɛ djas goka é ɛdjɛ Zɛɛb nɛ Yezu duu nɛ duma (4—5). Ye nakozoodi eboo mezuk nɛ mɛtiigaa aasael kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, Zɛɛb eekwom efute étɛp bot nawa ɛbwaalel nɛ nɛ ɔ, daŋ-daŋ é nɛ bot ɛ nagóaa kɔ ɛsu ɛ lɛ ɔ (6—11). Ɛ di'enek, Satan, nɛ efofop bɛ, nɛ bot nadi ààlooba ɔ, bɛ waamwasaa tɔ boo tok du mɛsii na goo-goo (12—19). Deenek, gwoo nɛ bɔs di mos'ak aanàbaadi, yɛ aadi é nɛ gwoo na bes, nɛ bɔs na bes zɛnɔɔ ghaada na bes. Tin, Zɛɛb bɛ nɛ Yezu zɛnɔɔ bot ɛ nalooba nɛ nɛ ɔ, bɛ aasulal é tin kɔm-kɔm sii mɛ kɔm (20—22).

Etɛp e syela Yezu Klisto natel Zaŋ ɛ

1 Mɛkana mak é nɛ etɛp nadi tɔ sɔ ee Yezu Klisto nawyisal yɛ popoopwon ɛ. Zɛɛb natel nyɛ etɛp tak ɛ, étɛp nyɛ neelyaal bot ɛ mɛsa mɛ sa di ye eezekɔ nɛ ɛsael ɛ. Deenek, Yezu naakyeed fofop'ɛ pɛ dáa Zaŋ mot-mɛsa mɛ, etɛɛ náá, nyɛ neetel nyɛ etɛp binek.
2 Mam tsaa-sɛs Zaŋ mɛ lɛɛ é náá, etɛp djas mɛ nabee ɛ, ye é mɛkpa mɛ Zɛɛb nɛ etsɛɛtsɛ ee Yezu Klisto natel mɛ ɛ.
3 Mɛmyaala nɛ mot di elaa mɛkana mak ɔ, mɛmyaala nɛ mot di egwak mɛkpa mɛ di edus pɛ daa Zɛɛb, da nyɛ é di elooba ɛnyɔɛpe nɛ etɛp di kwyala wak ɛ! Etɛɛ náá, ɛwala di náá, etɛp binek djas aasael ɛ yɛ eezekunaa.

Mɛswosel nɛ bot ɛ ezɛɛga mendjaala etɛn nɛ ebá

4 Ye é mam Zaŋ, mɛ eeswos bot ɛ zɛɛga mendjaa mendjaala etɛn nɛ ebá di pɛ kyee dik Azi ɛ.
Beta náá, enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem di nɛ nen nɛ din ɛ Zɛɛb mot di ɔ, mot nadi ɔ, mot di ezyɛ ɔ. Beta náá, esisim etɛn nɛ ebá dyeebadi sok bhwoob bóó mɛkoozi mɛ ɔ, djɛ bin egwyem.
5 Beta náá, Yezu Klisto, mot di tsaa-sɛs tɔ esosoob ɔ, mot di mot mɛkɛn nagomelaa pak myoŋ ɔ, mot di mɔn Mɛkoozi mɛ bɛmɛkoozi mɛ di kɔ ɛko ɛ bɔs'ak ɔ, djɛ bin egwyem.
Klisto nɛ kwyɛl ɛ mena, nyɛ naapɛk mena tɔ mesyem nɛ ɛka nyel ɛmet buwa.
6 Nyɛ eesa náá, mena dika ɛyoŋ ɛ bɛghaa-Zɛɛb étɛp ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb Sɛɛg. Beta náá, duma nɛ mɛbwala di nɛ nɛ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm! Amɛn.
7 Beeka, nyɛ ɛpezyɛ tɔ eguud!
Bot djas ɛ waabee nyɛ nɛ mis mɔɔ,
dɔɔ nɛ bot ɛ nalum nyɛ nɛ ɛkɔɔ ɔ,
membyak djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ waadje ɛgwyɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ.
Tsɛɛtsɛ! Amɛn.
8 Ghɛŋ Zɛɛb ke é náá: «Mɛ é Alfa nɛ Omegha*», mot di ɔ, mot nadi ɔ, mot di ezyɛ ɔ, Zɛɛb Mɛkaake.

Zaŋ eebee Klisto tɔ duma yɛ

* **1:8** Tɔ goŋ ɛlaŋɛl eGhɛlɛk, Alfa ye kwyɛl ɛlɛɛ mɛkɛn, Omegha, ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ mɛsik.

9 Ye é mam Zaŋ, mɔn ɛ nyɛɛg'en, mot di egyee nɛ nen tɔ mezuk ɔ, mot di egyee nɛ nen
tɔ zii sama nɛ Yezu ɔ. Mɛ naakyeedaa nɛ bhel pɛ kyee dik ghola Patmɔs kɔ ɛsu ɛ esosoob
bam dum nɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, nɛ etɛp mɛ nagoola kɔ ɛsu ɛ Yezu ɛ.
10 Tin, é ɛlu ɛ Ghɛŋ, dhiiti dwoo yenga, Sisim na Dɛɛ naazɛmɛt mɛ. Mɛ naazɛgwak dhiiti
gwood eelɔɔ bhis koŋ'am ɛlyelɛpe tyee tɔŋ.
11 Gwood tak nake nɛ nam ɛ náá: «Etɛp wɔ di ebee ɛ, kwyala yɛ tɔ mɛkana da wɔ kyeed
yɛ pɛ ezɛɛga mendjaa mɛ mendjaala etɛn nɛ ebá bak: zɛɛga mendjaala ghaada Efɛɛz nɛ yii
Similin, nɛ yii Pɛɛlgham nɛ yii Tyatiid nɛ yii Saaldɛs nɛ yii Filadhɛlfi zɛnɔɔ yii Laodhise.»
12 Tin, mɛ naazɛliigel étɛp ɛdjoak mot nadi elii nɛ nam ɔ, wɔ gwak mɛ zɛbee dhiiti sa di
ekɛla elama etɛn nɛ ebá nalulaa nɛ lɔɔad†.
13 Kuku elama binek, ye nadi é nɛ dhiiti djema ee nɔŋel nɛ Mot✡. Nyɛ nabɔt ɛ dhiiti
ndjookuwa na gɔlɔlɔɔ nɛ mbaab nasaa nɛ lɔɔd ɛ.
14 Bhoo lo'ɛ nadi é mɛpum dhaa tyɛ dáa ɛpyaab, mis mɛ nadi ekas dáa gel du,
15 mɛko mɛ nadi é tɔɔbelaa dáa gwooz tɔ boo du. Gwood'ɛ nadi egek é ɛkɛɛ bhuughe boo
dii mɛsɔn.
16 Tɔ mbɔ eghɛŋ bɛ, nyɛ namɛt ɛ ekwyikwyen etɛn nɛ ebá. Nuub'ɛ nadi ewyisal pɛl na
wol-wol. Bhwoob'ɛ nadi ekas ɛlyelɛpe dáa mɛkas mɛ gwyes é kuku dwoo.
17 Eghɛŋ mɛ nabee nyɛ ɛ, wo gwaa, mɛ zɛghaaga si mɛko mɛ ɛkɛɛ mot di náá, nyɛ
eezegwyɛ ɔ. Tin, nyɛ eezɛkɛl mbɔ e ghɛŋ bɛ kɔ lam. Ɛ di'enek, nyɛ eezɛke nɛ nam náá:
«Nabem ba, mam é di Mɛkɛn nɛ Mɛsik.
18 Mam é di mot di nɛ tsik ɔ, mɛ naagwyɛ, tin, nenak, mɛ moo é nɛ tsik kɔm-kɔm sii nɛ
kɔm. Deenek, mam ɛ di nɛ ghwyil kɔ ɛsyee. Mam ɛ di nɛ ghwyil kɔ dɛl ɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ.
19 Kwyala sa wɔ bee ɛ: sa di ɛ, nɛ sa aazyɛ ɛ.
20 Gwaka ɛsuk mɛbwala mɛ ekwyikwyen etɛn nɛ ebá wɔ bee tɔ mbɔ e ghɛŋ bam ɛ, nɛ
ɛsuk ɛ mɛbwala mɛ elama etɛn nɛ ebá nasaa nɛ lɔɔd ɛ. Ekwyikwyen etɛn nɛ ebá kwyɛl
ɛlyaal ɛ, efofop yii ezɛɛga mendjaa mɛ mendjaala etɛn nɛ bɛbá. Tin, elama etɛn nɛ ebá
binek kalyaal ɛ, ezɛɛga mendjaa mɛ mendjaala etɛn nɛ ebá.»

2

Mɛkana mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Efɛɛz

1 «Kwyala fofop ndjaa mendjaala ghaada Efɛɛz mɛkana náá:
«Mot di nɛ ekwyikwyen etɛn nɛ ebá tɔ mbɔ e ghɛŋ bɛ ɔ, mot di ekɛ kuku dhiiti sa di kɛlaa
elama etɛn nɛ ebá nalulaa nɛ lɔɔd ɔ, lɛɛ é náá:
2 Mɛ nɛ gu mɛsa mɔ, mɛ nɛ gu mezuk mɔ, mɛ nɛ gu zii wɔ di nɛ yɛ ɛ. Mɛ nɛ gu náá, wɔ
ààmaad bot ɛ di esa ɛbiyo ɔ. Wɔ naasaŋ ɛgu bot ɛ di ekɔɔ bot náá, bɛ é bot ɛ lwoma ɔ,
batakɛgu náá, bɛ tok bot ɛ lwoma, bɛ kɔɔ bot ɛ kɔa.
3 Wɔ é nɛ zii, wɔ naazuk étɛp'am, é di'enek, wɔ nabɛ é nɛ mɛghaaz.
4 Tin, mɛ ɛpekwyɛl ɛdul wɔ mɛlɔ: wɔ ààkakwyɛl mɛ dáa wɔ nadi ekwyɛl mɛ é mɛkɛn ɛ.
5 Taala wɔy wɔ ɛmet di wɔ wo ɔ! Swoola mɛfulu mɔ, da wɔ é sa mɛsa mɛ wɔ nasesa sok
é mɛkɛn ɛ. Tin, wɔ byen ɛswola ɔɔ, mɛ aazyɛ pɛ daa lɔ da mɛ é dis lama yɔ é di di ɔ.
6 Tin, wɔ é nɛ sa wat mɛ di emyaala nɛ nɔ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ: ye é náá, wɔ nɛ bhina mɛsa mɛ
zɛɛga bot ɛ di edjóoaa eNikolayit, yii mam ɛmet di ebhina ɛ.
7 «Beta náá, mot di nɛ mɛlɔ ɔ, nyɛ gwak, sa Sisim di elɛɛ nɛ ezɛɛga mendjaala ɛ!
«Tin, nɛ bot aakwak ɔ, mɛ aadjɛ bɛ bum le tsik di tɔ Paladi Zɛɛb ɛ.»

Mɛkana mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Similin

8 «Kwyala fofop ndjaa mendjaala ghaada Similin mɛkana náá:
«Mot di mɛkɛn nɛ mɛsik ɔ, mot nagwyɛ da gom ɔ, lɛɛ é náá:

† **1:12** *elama etɛn nɛ ebá nalulaa nɛ lɔɔad* pɛ daa eYuda tɔ Ndjaa-ebuwa bɔɔ, ye nabɛ é nɛ dhiiti kɔkɔ mbi elama nadi dáa
mɔɔ le nɛ elɛɛ etɛn nɛ ebá. ✡ **1:13** Dan 7.13.

9 Mɛ nɛ gu mezuk mɔ nɛ edjel bɔ. Gua náá, wɔ é mot ekum. Mɛ nɛ gu mɛbhekel mɛ bot
ɛ di eke náá, bɛ é bot ɛ mbyak eYuda ɛ di ebyak wɔ ɔ. Bela náá, bɛ tok bot ɛ mbyak eYuda:
bɛ é bot ɛ zɛɛga Satan.
10 Nabem kɛŋ nɛ mezuk ee wɔ aaboma nɛ yɛ ɛ. Gwaka: Dim mot mɛkɔŋ ɛ waawa bin tɔ
mɛbhowal, nyɛ waawa bɛtɛ nɛ bot pak'en e membok, bi é waatiigaa edi mɛlu kam. Tin,
dia sosoob kɛkum dwoo ɛsyee ɛ lɔ, é di'enek, mɛ aadjɛ wɔ kɔtɔ duu e tsik na kɔm-kɔm.
11 «Beta náá, mot di nɛ mɛlɔ ɔ, nyɛ gwak, sa Sisim di elɛɛ nɛ ezɛɛga mendjaala ɛ!
«Bot aakwak ɔ, bɛ aanàkwaakabaagwyɛ ngwyɛa sis.»

Mɛkana mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Pɛɛlgham

12 «Kwyala fofop ndjaa mendjaala ghaada Pɛɛlgham mɛkana náá:
«Mot di nɛ pɛl na wol-wol é mbɔ ɔ lɛɛ é:
13 Mɛ nɛ gu edi wɔ di ɔ: di Satan di ndiidel kɔ bóó mɛkoozi mɛ ɔ. Wɔ é sosoob nɛ nam,
wɔ ààpakat ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ nam, ye nakoozobɛ eghɛŋ Atipas mot nadi tsaa-sɛs yam tɔ
esosoob nagóaa pɛ da len, edi Satan di ɔ.
14 Tin, mɛ é nɛ dhiiti ba bɔɔ esonok di náá, mɛ aadul wɔ mɛlɔ étɛp tak ɛ: tɔ zɛɛga
mendjaala mɔ, wɔy é nɛ bɛdhiiti bot ɛ di náá, bɛ ɛpedu mɛlyo mɛ Bhalaam ɔ. Bhalaam
é mot nadi ebesal mɛkoozi Bhalak náá, nyɛ laab bɔn ɛ Yisalaɛl étɛp bɛ needɛ bɛtit ɛ nakaa
bɛnaghisɛ yɛ ɛ ebuwa ɔ, nɛ ɛdjaaz bɛ é mɛzɔ.
15 Deenek, ye é pe ɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ di náá, bɛ ɛpedu mɛlyo mɛ Nikolayit pɛ daa lɔ.
16 Swoola mɛfulu mɔ. Ye di ààbɛ deenek ɔɔ, mɛ aanàbɔya nɛ ɛzyɛ pɛ daa lɔ, da mɛ ɛlumla
nɛ bot binɔk nɛ pɛl di ewyis tɔ nuub'am ɛ.
17 «Beta náá, mot di nɛ mɛlɔ ɔ, nyɛ gwak, sa Sisim di elɛɛ nɛ ezɛɛga mendjaala ɛ!
«Nɛ bot ɛ aakwak ɔ, mɛ aadjɛ bɛ edee e syela di edjóoaa Man ɛ. Mɛ waadjɛ mot nɛ mot
ɛkok ɛ na puu. Pɛ kɔ ɛkok ɛ tak é nɛ ekwyala din na bes bot di ààgu, ye di ààbɛ mot di ebela
yɛ ɔ.»

Mɛkana mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Tyatiid

18 «Kwyala fofop ndjaa mendjaala ghaada Tyatiid mɛkana náá:
«Mɔn ɛ Zɛɛb, mot mis mɛ di egel dáa boo ngel du ɔ, mot mɛko mɛ di tɔɔbelaa dáa gwooz
tɔ boo du lɛɛ é náá:
19 Mɛ nɛ gu mɛsa mɔ, nɛ kwyɛl'ɔ, nɛ esosoob bɔ, mɛ nɛ gu ɛsa ɛ lɔ, zɛnɔɔ zii yɔ. Deenek,
mɛ eezegu mos náá, mɛsa mɛ wɔ kadi esa mos'aak eedhaa yii mɛkɛn.
20 Tin, mɛ ɛpekwyɛl ɛdul wɔ mɛlɔ: wɔ ɛpedjɛs Jezabɛl, moma di ekɔɔ bot ɔ, nyɛ di ngoolel-
mɛkpa ɛ Zɛɛb. Mɛlyo mɛ ɛpesa é náá, bot ɛ mɛsa mam wo ze, ye é ɛpedjɛs bɛ náá, bɛ sa mɛzɔ
nɛ ɛdɛ bɛtit ɛ nakaa bɛnaghisɛ ebuwa ɛ.
21 Mɛ eebet nyɛ ba mɔɔ pes ɛwala etɛɛ náá, nyɛ neeswoola mɛfulu. Tin, nyɛ ààkwyɛl
ɛkat mɛzɔ mɛ.
22 Étɛp tak ɛ di náá, mɛ aadum nyɛ si kɔ goŋ mezuk. Mɛ waawa bot ɛ di egyee sama nɛ
nɛ é sa mɛzɔ ɔ tɔ boo mezuk. Ye é di náá, bɛ eeswoola mɛfulu mɔɔ da bɛ é bet ɛdu ɛ nyɛ ɔɔ,
mezuk mɛ tak aanàbela bɛ.
23 Mɛ waagó bɛdjekel bɛ. Tin, ezɛɛga mendjaala djas aagu náá, ye é mam ɛ di egu esiiza
nɛ mɛkwosak mɛ bot ɛ bɔs. Mɛ waawa mot nɛ mot efute e mɛsa mɛ nyɛ nasa ɛ.
24 Yɛ kabɛ biyɔ bot ɛ zɛɛga mendjaala mɛ ghaada Tyatiid ɔ, biyɔ bot ɛ di ààdu embee
mɛlyo menek ɔ, biyɔ bot ɛ di ààsaŋ ɛgu é sa di edjóoaa “esa e syela e Satan ɔ” gwakeka sa
mɛ di elɛɛ nɛ nen ɛ: mɛ ààpabaadjɛ bin dhiiti ɛbɛp.
25 Tin, sa bi zebela é, mɛtka yɛ ghiŋ kɛkum ɛwala mɛ aazyɛ ɛ.
26 «É di'enek, mot aakwak ɔ, mot aasa ɛkwosak ɛ lam kɛkum dwoo mɛsik ɔ, mɛ waadjɛ
nyɛ ghwyil kɔ membyak djas.
27 Nyɛ aadjɛɛd bɛ é nɛ sek ghwooz, nyɛ waatwaal bɛ dáa mɛbhe mɛ dyak.
28 Saag'am ɛ nadjɛ mɛ ekukuma e tak. Mɛ waadjɛ nyɛ dɔɔ nɛ kwyikwyen e mɛlem.
29 «Beta náá, mot di nɛ mɛlɔ ɔ, nyɛ gwak, sa Sisim di elɛɛ nɛ ezɛɛga mendjaala ɛ!»

3

Mɛkana mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Saad

1 «Kwyala fofop ndjaa mendjaala ghaada Saad mɛkana náá:
«Mot di nɛ eSisim etɛn nɛ ebá e Zɛɛb, nɛ ekwyikwyen etɛn nɛ ebá ɔ lɛɛ ɛ: Mɛ nɛ gu mɛsa mɔ, mɛ nɛ gu náá, wɔ é nɛ dék dáa mot di nɛ tsik ɔ, ghuna wɔ eezegwyɛ.
2 Dia ndjem, djɛa mɛghaaz nɛ sa lik tɔ lɔ ɛ, sa di ekunaa nɛ ɛgwyɛ ɛ. Etɛɛ náá, mɛ eebee náá, wɔ tok nɛ mbɛɛ mɛsa mɛ di enyɔ é mis mɛ Zɛɛb'am ɛ.
3 Taala mɛlyo mɛ wɔ nazebela ɛ, nɛ tyee wɔ nazegwak ɛ. Dia sosoob nɛ yɛ, da wɔ é swoola mɛfulu mɔ. Tin, wɔ di ààdi ndjem ɔɔ, wɔ aasɛka mɛ pɛ daa lɔ é zaka dáa mot djii, wɔ àànakwaagu ɛwala ee mɛ aatuula ɛ.
4 Ɛ di'enek, ye é nɛ bɛdhiiti bɔn ɛ nyoog pɛ ghaada Saad di náá, bɛ ààpasa náá, ekaad bɔɔ ni mendi. Ɛ di'enek, bɛ é bot ɛ di egoka nɛ ɛbɔt ekaad na puu, étɛp bɛ neekɛ ngoŋ lɔɔg sama nɛ nam.
5 «Tin, mot aakwak ɔ, nyɛ waabɔt ekaad na puu. Tin, mɛ aanàkwaadis din ɛ lɛ tɔ mɛkana mɛ tsik, mɛ waamyam é mis mɛ Saag'am, nɛ é mis mɛ efofop náá, nyɛ é ngbam.
6 «Beta náá, mot di nɛ mɛlɔ ɔ, nyɛ gwak, sa Sisim di elɛɛ nɛ ezɛɛga mendjaala ɛ!»

Mɛkana mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Filadhɛlfi

7 «Kwyala fofop ndjaa mendjaala ghaada Filadhɛlfi mɛkana náá:
«Mot eDɛɛ, mot etsɛɛtsɛ lɛɛ ɛ, nyɛ é mot di nɛ sap ɛ mɛkoozi Dhavid ɔ, é ghɛŋ nyɛ di edi ɛ, ye tok nɛ mot aadiyal, é ghɛŋ nyɛ di ediyal ɛ, ye tok nɛ mot aadii:
8 Mɛ nɛ gu mɛsa mɔ, sok bhwoob'ɔ mɛ eedii ɛbɛ ɛ ndjaa di náá, dhiiti mot tok nɛ ghwyil ɛdiyal ɛ. Etɛɛ náá, wɔ tok nɛ ghwyil ɛbuɛpe, wɔ eelooba nɛ mɛkpa mam, wɔ ààpaswonal mɛ.
9 Beeka sa mɛ aasa nɛ bot ɛ zɛɛga Satan ɛ, bot ɛ di ekɔɔ bot náá, bɛ é bot ɛ mbyak eYuda ghuna bɛ tok bot ɛ mbyak eYuda ɔ: mɛ waapus bɛ nɛ bhel náá, bɛ zɛkwyit mɛboŋ si mɛko mɔ étɛp bɛ neegu náá, mɛ nɛ kwyɛl wɔ.
10 Dáa ye di náá, wɔ eelooba nɛ ɛtiŋ ɛ ɛwa zii ɛ, mam pe é mɛ waabaal wɔ é ghɛŋ mezuk aazyɛ kɔ ɛko ɛ bɔs étɛp ɛwa bot tɔ mɛbhowal ɛ.
11 Mɛ moo aazyɛ. Baala ɛnyɔɛpe sa wɔ di nɛ yɛ ɛ, etɛɛ náá, mot needi ààdɛk kɔtɔ duu yɔ.
12 «Mot aakwak ɔ, mɛ waasa náá, nyɛ di ɛgwyiŋ tɔ ndjaa Zɛɛb'am, nyɛ aanàbaawyis pɛ kel. Mɛ waakwyal din ɛ Zɛɛb'am kɔ lɛ, dɔɔ nɛ din ɛ ghaada Zɛɛb'am, Yeluzalɛm na bes di edus pɛ tɔ gwoo pɛ daa Zɛɛb'am ɛ. Mɛ waakwyal dɔɔ nɛ din ɛ lam na bes pɛ kɔ lɛ.
13 «Beta náá, mot di nɛ mɛlɔ ɔ, nyɛ gwak, sa Sisim di elɛɛ nɛ ezɛɛga mendjaala ɛ!»

Mɛkana mɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala ghaada Laodhise

14 «Kwyala fofop ndjaa mendjaala ghaada Filadhɛlfi mɛkana náá:
«Mot di edjóoaa Amɛn ɔ, sosoob tsaa-sɛs ɔ, etsɛɛtsɛ ɔ, mot mɛkɛn kɔ esa ee Zɛɛb nakus kɔ bhwak ɔ lɛɛ ɛ:
15 Mɛ nɛ gu mɛsa mɔ, mɛ nɛ gu náá: Wɔ ààgoo, wɔ ààtela pe. Ye é pe di é di náá, wɔ ɛpegoo nɛghu wɔ ɛpetela ɔɔ!
16 Tin, dáa ye di náá, wɔ é pak mɛgoo nɛ mɛtela ɛ, wɔ ààgoo, wɔ ààtela, mɛ waago wɔ daa dhoo.
17 Wɔ ke é náá: “Mɛ é mot ekum, mɛ moo é nɛ bɛtɛ nɛ mɛvu, mɛ tok esaa dhiiti sonok.” Ɛ di'enek, wɔ ààgu mbi mot mezuk, mot mɛbɔs, djel mot, mot edhim, mot eduuba wɔ di ɛ.
18 Dum nɛ tɛp tak ɛ mɛ di edjɛ wɔ mɛlyo náá, wɔ bɔm tɛtɛ lɔɔd di náá, yɛ eezedisaa mendi nɛ du ɛ pɛ daa lam. Deenek é wɔ aadi tɛtɛ mot ekum. Da wɔ ɛbaabɔm ekaad e na puu, étɛp ɛsel ben toto yɔ, étɛp wɔ needi ààbɛ nɛ syen ɛdi ɛ ben toto. Wɔ é bɔm dɔɔ nɛ met mɛ ɛgwom ɛ mis mɔ étɛp, wɔ neebaanyaa sok.
19 Mɛ nɛ biyo nɛ bot ɛ mɛ di ekwyɛl ɔ, mɛ nɛ wa bɛ é feŋ. Tin, wa lyem tɔ mɛsa, da wɔ é swoola mɛfulu.

20 Gwaka, mɛ eetyaa é ɛbɛ ɛ ndjaa, mɛ ɛpediig. Mot ɛ gwak gwood'am da nyɛ é dii ɛbɛ ɛ
ndjaŋ'ɛ ɔɔ, mɛ waani tɔ ndjaŋ'ɛ. Tin, mɛ waadɛ edee é di wat bis nɛ nɛ, nyɛy nɛ nam.
21 «É di'enek, mot aakwak ɔɔ, mɛ waasa náá, nyɛ di sama nɛ nam kɔ bóó mɛkoozi mam.
Ye é dáa mam, mɛ eekwak bhii tak, mɛ eebe di sama nɛ Saag'am kɔ bóó mɛkoozi mɛ.
22 «Beta náá, mot di nɛ mɛlɔ ɔ, nyɛ gwak, sa Sisim di elɛɛ nɛ ezɛɛga mendjaala ɛ!»

4

Bot djas ɛpedjɛ duma nɛ Zɛɛb pɛ tɔ gwoo

1 Bhii tak, dhiiti sonok naazɛtelaa mɛ, wɔ gwak mɛ zɛbee dhiiti ɛbɛ ndjaa zokazɛbɛŋel
pɛ tɔ gwoo.
Tin, gwood mɛ nagwak elii nɛ nam sok ɛ, gwood nadi egek dáa tɔŋ ɛ, eezɛke nɛ nam
náá: «Byeta pɛ kak, mɛ lyaal wɔ sa aatuula bhii tak ɛ.»
2 Kasɛka ɛ, Sisim eezɛmɛt mɛ. Ye nabɛ é nɛ bóó mɛkoozi pɛ tɔ gwoo, kɔ bóó tak ye nabɛ
é nɛ mot ndiindil.
3 Mot nadi ndiindil kɔ bóó mɛkoozi tak ɔ, bhwoob'ɛ nadi é ɛkasɛpe dáa mɛkok mɛ mɛtaŋ
di edjóoaa yaspɛ nɛ saaldwan *ɛ. Ɛ di'enek, kɔ ɛko ɛ lɛ nadi é nɛ dhiya na kas-kas dáa ɛkok
ɛ di edjóoaa emelood† ɛ naatyɛ kɔ bóó mɛkoozi mɛ tak.
4 Ɛ mengwoob mɛ bóó mɛkoozi tak, ye nabɛ é nɛ bɛdhiiti mɛbhóó mɛkam-mɛmbá nɛ
ená. Tin, kɔ mɛbhóó menek, bɛpaa mɛkam-mɛmbá nɛ ená nadi é mendiindel kɔ tak. Bɛ
nadi é nɛ ekaad na puu é mɛnyel, nɛ ekɔtɔ bɛghɛŋ nasaa nɛ lɔɔd ɛ é elo.
5 Mengwyes, bhyeed nɛ bɛghɛl ɛko nadi ewyis kɔ bóó mɛkoozi menek. Sok bhwoob bóó
mɛkoozi, ye nabɛ é nɛ elama etɛn nɛ ebá nadi egoo ɛlyelɛpe ɛ, mengel mɛ elama binek é
eSisim etɛn nɛ ebá ɛ Zɛɛb.
6 Sok bhwoob bóó mɛkoozi menek, ye nabɛ é nɛ dhiiti sonok ɛkɛɛ boo dii mɛsɔn é
djhaazal dáa ɛkok ɛ mɛtaadak, dáa ɛkok na dhyaaz-dhyaaz.
Tin, kuku bóó mɛkoozi nɛ é mengwoob mɛ tak, ye nabɛ é nɛ dhiiti membi mɛ edjema
ená di nɛ tsik ɔ. Ɛ mɛnyel mɔɔ, ye nadi é nɛ ebhum emis pɛ mɛbhwoob nɛ pɛ ekoŋ bɔɔ.
7 Djema di nɛ tsik ɔ, yii mɛkɛn pak'ɔɔ nadi enɔŋel ɛ nɛ boo ghee, yii bhɔɔba nadi enɔŋel
ɛ nɛ mɔn ngɔmbɛ, yii elɛl, bhwoob'ɛ nadi é dáa yii mot, yii ená, nakadi enɔŋel é nɛ bhyel é
pilal.
8 Pak edjema ená di nɛ tsik binɔk ɔ, ngɔt-ngɔt nadi é nɛ mɛbhap etɛn nɛ wat, mɛ nyel mɔɔ
nɛ si mɛbhap mɔɔ nadi é «kpeeŋ» nɛ mis e tak. Tin, mwos nɛ pum bɛ nadi edjeeb ààwala
náá:
«Dɛɛ, Dɛɛ, Dɛɛ,
Ghɛŋ Zɛɛb, Zɛɛb Mɛkake,
nyɛy é nadi, nyɛy é di, nyɛy é di ezyɛ!»
9 Ɛ mɛwala djas, edjema di nɛ tsik ɔ binɔk nadi edjeeb étɛp ɛdjɛ duma, nɛ duu, nɛ
ɛghaapɛɛ mot di ndiindil kɔ bóó mɛkoozi ɔ, mot di nɛ tsik kɔm-kɔm sii nɛ kɔm ɔ,
10 bɛpaa mɛkam-mɛmbá nɛ ená naazɛghaaga si, sok bhwoob mot di pɛ kɔ bóó mɛkoozi
ɔ, bhii tak bɛ eezɛkwyit mɛboŋ mɔɔ si, sok bhwoob mot di nɛ tsik kɔm-kɔm sii nɛ kɔm ɔ.
Bɛ naadis ekɔtɔ bɛghɛŋ bɔɔ lóo yɛ sok bhwoob bóó mɛkoozi, bɔɔ eke náá:
11 «Ghɛŋ, Zɛɛb'es, wɔy é di egoka,
nɛ ɛdjɛaa duma, nɛ duu zɛnɔɔ mɛbwala,
etɛɛ náá, wɔy é nakus esonok djas,
esonok binek nakusaa é, é ɛkwosak ɛ lɔ!»

5

Mɔn bhata nyɛy ɛmet é di egoka nɛ ɛdii é mɛkana

* **4:3** *yaspɛ nɛ saaldwan* mɛkok mɛ mɛtaŋ na tɔɔbelaa † **4:3** *emelood* ɛkok mɛtaŋ di nɛ mɛdii na dhɔɔ dáa mɛdii mɛ eka e kɔkɔ ɛ

1 Bhii tak mɛ eebee mɛkana wola dáa bum tɔ mbɔ mot nadi ndiindel kɔ bóó mɛkoozi ɔ.
Mɛkana mɛ tak nabɛ é nɛ ekwyala tɔ tak nɛ e ekoŋ tak. Ye nabɛ é tiŋela, nɛ mɛtuŋa etɛn nɛ
ebá bɛ nabɛk luk kɔ tak ɛ.
2 Bhii tak, mɛ eebaazɛbee dhiiti fofop na mɛbwala etuud ɛlyelɛpe náá: «Ɛzɛ di egoka nɛ
ɛko mɛtuŋa nabɛkaa luk kɔ tak ɛ, da nyɛ dii mɛkana?»
3 Tin, ye nabɛ é ààbɛ nɛ mot pɛ tɔ gwoo, nɛ pɛ kɔ bɔs, zɛnɔɔ si bɔs di nɛ ghwyil ɛdii mɛkana
da laa yɛ.
4 Ɛ di'enek, mɛ moo tin edje ɛbuɛpe etɛɛ náá, ye tok nɛ dhiiti mot nadi egoka nɛ ɛdii
mɛkana menek da nyɛ é laa yɛ.
5 Tin, wɔ gwak paa ngɔt zɛke nɛ nam náá: «Sa wɔ ààdje. Beea: Boo ghee bot ɛ mbyak
eYuda, ngo nyɛɛg mɛkoozi Dhavid, nyɛ eekwak, nyɛ é di egoka nɛ ɛdii mɛkana mɛ tsik nɛ
ɛko mɛtuŋa mɛtɛn nɛ ebá binek.»
6 Bhii tak, mɛ eezɛbee mɔn bhata ngɔt titel kuku ɛbwak pak bóó mɛkoozi nɛ edjema
ená di nɛ tsik ɔ, zɛnɔɔ bɛpaa nakaal bɛ ɔ. Mɔn Bhata tak nadi é tyee tit nagóaa étɛp buwa
ɔ. Mɔn bhata tak nadi é nɛ melak mɛtɛn nɛ ebá, nɛ mis mɛtɛn nɛ ebá. Mis mɛtɛn nɛ ebá
binek lyaal ɛ, esisim etɛn nɛ ebá Zɛɛb nazedhis kɔ ɛko ɛ bɔs djas ɛ.
7 Wɔ gwak Mɔn Bhata zɛtiila étɛp ɛzɛnɔɔ mɛkana nadi tɔ mbɔ e ghɛŋ e mot nadi ndiindil
kɔ bóó mɛkoozi ɔ.
8 Ɛ ghɛŋ nyɛ nanɔɔ mɛkana ɛ, wɔ gwak edjema ená di nɛ tsik ɔ, nɛ bɛpaa mɛkam-mɛmbá
nɛ ená zokazɛghaaga si sok bhwoob ɛ Mɔn Bhata. Mot nɛ mot nabɛ é nɛ sandjo é mbɔ
nɛ ebɛɛlɛ nasaa nɛ lɔɔd ɛ «tɔɔɔ» nɛ bɛmananas di edjóoaa ɔɔsɔ ɛ. Bɛmɛnanas menek é
mendjaala mɛ bot ɛ edɛɛ.
9 Tin, bɛ nadi etii djeeb na bes náá:
«Wɔ goka é nɛ ɛnɔɔ mɛkana, da wɔ é kɔ mɛtuŋa nabɛkaa luk kɔ tak ɛ,
etɛɛ náá, wɔ naagóaa tyee buwa, nɛ ghiya yɔ, wɔ eepɛk bot étɛp Zɛɛb,
bot ɛ kyee mɛl djas, bot ɛ membyak djas, bot ɛ elii djas, nɛ bot ɛ mɛdhik djas.
10 Wɔ eesa náá, bɛ di ɛyoŋ, bɛ di bɛghaa ɛ Zɛɛb étɛp Zɛɛb'enaka,
bɛ waakɔk kɔ ɛko ɛ bɔs djas.»
11 Mɛ nabaadi é mɛ dinaa edjoak, wɔ gwak mɛ zɛgwak gwood mɛdhuu mɛ efofop: Ye
nabɛ é efofop mɛdhuu-mɛdhuu ààbɛ nɛ dáa laa. Bɛ nadi é é mengwoob mɛ edjema ená di
nɛ tsik ɔ, nɛ bɛpaa kii boma.
12 Bɛ nadi ekim ɛlyelɛpe náá:
«Mɔn Bhata nagóaa étɛp buwa ɔ, nyɛ é di goka nɛ ɛbela,
mɛbwala, nɛ mɛvu, nɛ etsoŋ,
nɛ ghwyil, duu, nɛ duma nɛ esɛaa mɛtel!»
13 Mɛ naabaagwak esa djas di pɛ tɔ gwoo é, nɛ esa ee di kɔ bɔs é, nɛ esa di si bɔs é, nɛ yii
di tɔ eboo dii mɛsɔn ɛ, esa e bhwak djas nadi edjeeb náá:
«Nɛ mot di ndiindil kɔ bóó mɛkoozi ɔ, dɔɔ nɛ mɔn bhata,
esɛaa mɛtel, nɛ duu, duma, nɛ eghɛŋ di kɔm-kɔm sii nɛ kɔm!»
14 Tin, wɔ gwak edjema ená di nɛ tsik ɔ, zɛbɔɔza: «Amɛn». Ɛ di'enek, bɛpaa eezɛghaaga,
da kwyit mɛboŋ si étɛp ɛduwal ɛ Mɔn Bhata.

6

Mɔn bhata eekɔ mɛtuŋa etɛn nɛ wat

1 Bhii tak, mɛ eezɛbee mɔn bhata e kɔ ɛtuŋa mɛkɛn tɔ mɛtuŋa etɛn nɛ ebá bɛ nabɛk luk
kɔ tak ɛ. Mɛ eezɛgwak djema ngɔt tɔ edjema ená di nɛ tsik ɔ é bam ɛlyelɛpe dáa ghɛl ɛko
náá: «Dha!»
2 Mɛ eezɛbee dhiiti yaaga na puu. Mot nadi kɔ tak ɔ, nyɛ nadi é nɛ bhan é mbɔ, bɛ naadjɛ
nyɛ kɔtɔ bɛghɛŋ. Tin, nyɛ eezɛtɔ́ dáa ghɛŋ mot, étɛp ɛbaakɛkwak kwaka sis.
3 Ɛ ghɛŋ mɔn bhata nakɔ ɛtuŋa yii bhɔɔba nabɛkaa luk é tak ɛ, mɛ eezɛgwak djema e
bhɔɔba pak edjema ená di nɛ tsik ɔ, é ke náá: «Dha!»

4 Tin, dhiiti yaaga eezɛwyis, nyɛ nadi é tɔɔbelaa dáa du. Mot nadi kɔ tak ɔ, nyɛ naadjɛaa eghɛŋ ɛsaab egwyem nadi kɔ ɛko ɛ bɔs étɛp bot neegónel pak'ɔɔ ɛ. Ɛ di'enek, boo pɛl naadjɛaa nyɛ.
5 Ɛ ghɛŋ mɔn bhata nakɔ ɛtuŋa yii elɛl nabɛkaa luk é tak ɛ, mɛ eezɛgwak djema yii elɛl pak edjema di nɛ tsik ɔ eezɛke: «Dha!» Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti yaaga na dhɔɔ é zyɛ. Mot nadi kɔ tak ɔ nabɛ é nɛ sa bɛ di etsel esonok nɛ yɛ ɛ é mbɔ.
6 Bhii tak, mɛ naagwak tyee dhiiti gwood é gek pak edjema ená di nɛ tsik ɔ. Gwood tak nadi eke é: «Kilo wat ebhum e ble é nɛ efute e mɛsa mɛ dwoo wat. Tin, ekilo elɛl ebhum bɛ di edjóo ɔɔg é nɛ efute e mɛsa mɛ dwoo wat. Ɛ di'enek, sa wɔ ààpul mul nɛ mɛnyok mɛ vin.»
7 Ɛ ghɛŋ mɔn bhata nakɔ ɛtuŋa yii ená nabɛkaa luk e tak ɛ, mɛ eezɛgwak djema yii ená di nɛ tsik ɔ é ke náá: «Dha!»
8 Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti yaaga na dhɔɔ ɛkɛɛ eka e kɔkɔ zesɔs ɛ. Mot nadi kɔ yaaga tak ɔ, din ɛ lɛ nabɛ é «ɛsyee», deenek, zula bot ɛ zegwyɛ ɔ nadi edu nyɛ pɛ bhis. Tin, ghwyil ɛgó ɛ bot naadjɛaa bɛ kɔ ba mɔn kyee bɔs étɛp bɛ neegó bot nɛ pɛl. Bɛ neegó bot nɛ pwom edee, nɛ egum zɛnɔɔ bɛtit bɛ na nyan-nyan di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ.
9 Ɛ ghɛŋ mɔn bhata nakɔ ɛtuŋa yii etɛn nabɛkaa luk kɔ tak ɛ, mɛ eezɛbee si mesa ebuwa, esisim e bot ɛ nagóaa e buwa etɛɛ bɛ nadi é sosoob tɔ mɛkpa mɛ Zɛɛb nɛ ɛbaadi etsaa-sɛs e Zɛɛb.
10 Bɛ naazɛtsim ɛlyelɛpe: «Ghɛŋ mot eDɛɛ, mot eTsɛɛtsɛ, wɔ aaboopéɛ bot ɛ bɔs'ak den, étɛp ɛwa bɛ é feŋ etɛɛ náá, bɛ naagó bis?»
11 Ɛ di'enek, bɛ naadjɛ mot nɛ mot pak'ɔɔ lɔbɔ na puu. Wɔ gwak nyɛ zɛke nɛ nɔɔ náá, bɛ pokogwaal ba mɔɔ ɛwala batsa, étɛp ɛbwood náá bɛ bil mɛtaŋ mɛ bɔn nyɛɛg nɛ bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadi esa mɛsa ɔ aagóaa dáa bɔɔ.
12 Bhii tak, mɛ eezɛbee mɔn bhata zɛkɔ ɛtuŋa etɛn nɛ wat bɛ nabɛk luk kɔ tak ɛ. Tin, wɔ gwak bɔs zɛdeegel ɛlyelɛpe. Ɛ di'enek, gwyes moo é «suut» dáa kaad mot di nɛ pil ɛ. Tin, ngɔn moo é tɔɔbelaa dáa ghiya.
13 Wɔ gwak ekwyikwyen di pɛ tɔ gwoo ɔ, zɛkwyit pɛ kɔ bɔs ɛkɛɛ ebhum le fiigh di ekwyit e bɔs nɛ ghuu ye di náá ààwoozal ɛ.
14 Tin, gwoo naazɛwol nyel dáa bɛ dyeebawol bum ɛ. Mɛtsok djas nɛ eghola djas naadisaa é edi nadidi ɔ.
15 Bɛmɛkoozi, eboo ekukuma, ekukuma esodja, bɛkum ɛ bot, bot ɛ di nɛ mɛbwala ɔ, nɛ ekwom e bot zɛnɔɔ esɛŋɛlɛ e bot, bɔɔ djas naakɛsɔwa tɔ eboo ghu mɛkok pak mɛtsok nɛ si ebat e mɛkok.
16 Tin, bɛ nadi eke nɛ mɛtsok nɛ ebat mɛkok náá: «Bilaka kɔ les, syelka bis étɛp bis needi ɛtsetaɛpe nɛ mot di pɛ kɔ bóó mɛkoozi ɔ, ɛtsetaɛpe nɛ ɛbuk ɛ mɔn bhata.
17 Etɛɛ náá, boo dwoo ɛbuk ɛ lɔɔ eezekum. Tin, ɛzɛ aakopyet?»

7

Geka Zɛɛb kɔ bot ɛ mɛsa mɛ

1 Bhii tak, mɛ naazɛbee efofop ená metetel é etuma ená yii bɔs. Deenek, bɛ nadi esa náá, epup nadi edus pɛ edum e bɔs ɛ di ààpupal kɔ ɛko ɛ bɔs, ààpupal kɔ boo dii mɛsɔn nɛghu, ɛdeeg-deegak le wat.
2 Bhii tak, mɛ naabee dhiiti fofop é dus pɛ kyee ɛdjem ɛ dwoo. Ɛ mbɔ'ɛ, nyɛ nadi emɛt geka Zɛɛb mot di nɛ tsik ɔ. Wɔ gwak, nyɛ zɛbam ɛlyelɛpe nɛ efofop ená binɔk, bot ɛ Zɛɛb nadjɛ bɛ ghwyil étɛp ɛsa ɛbiyo kɔ bɔs nɛ tɔ boo dii mɛsɔn ɔ náá:
3 «Sa bi ààleesa sa ɛbiyo kɔ ɛko ɛ bɔs, nɛ tɔ boo dii mɛsɔn, nɛghu é le wat ɛsok nɛ mena nɛ waka geka kɔ bhata bhwoob bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb'enaka.»
4 Bhii tak mɛ naazɛgwak mɛtaŋ mɛ bot ɛ nabela geka Zɛɛb é bhata bhwoob'ɔ. Ye nabɛ é bot bɛmil dhet nɛ bɛmil mɛkam-mɛná nɛ ɛná, tɔ bot ɛ mbyak bɔn Yisalaɛl djas.
5 Tin, geka yenek nasaa é:

tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bil dɛl ɛ Yuda,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bil dɛl ɛ Lubɛn,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bil dɛl ɛ Ghaad,
6 tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Asɛɛd,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Nɛftali,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Manase,
7 tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Simeyɔŋ,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Levi,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Isakaad,
8 tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Zabulɔn,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Zozɛf,
tɔ bot bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000) tɔ bidɛl ɛ Bɛɛzamɛ.

Zukamwaa nɛ mot sok bóó mɛkoozi

9 Bhii tak, mɛ naazɛbee zukamwaa nɛ mot mɛtaŋ mɛ wat di náá, mot tok nɛ ghwyil ɛlaŋ ɛ. Ye nabɛ ɛ́, bot ɛ mɛdhik djas, bot ɛ membyak djas, bot ɛ bhwak djas, zɛnɔɔ bot ɛ elii djas. Deenek, bɛ nadi ɛ́ metetel sok bóó mɛkoozi, sok bhwoob ɛ Mɔn bhata. Bɔɔ djas nabɔt ɛ elɔbɔ e na puu nɛ elɛɛ mɛbhi é mɛmbɔ.
10 Bɛ nadi etsim ɛlyelɛpe náá: «Tsik dus ɛ́ pɛ daa Zɛɛb'enaka, mot di kɔ bóó mɛkoozi ɔ, nɛ mɔn bhata.»
11 E mengwoob mɛ bóó mɛkoozi ye nadi ɛ́ nɛ edjema ená di nɛ tsik ɔ, bhii tak bɛpaa zɛnɔɔ efofop djas. Bɔɔ djas naazɛkwyit mɛboŋ bhwoob si sok bóó mɛkoozi étɛp ɛduwal ɛ Zɛɛb.
12 Bɔɔ eke:
«Amɛn! Beta náá, ɛduwal, nɛ duma,
nɛ etsoŋ, nɛ ɛbulal ɛ bhɔɔ,
nɛ duu, nɛ mɛbwala, nɛ ghwyil,
di nɛ Zɛɛb'enaka kɔm-kɔm sii nɛ kɔm! Amɛn!»
13 Ngɔt tɔ bɛpaa eezɛdji mɛ: «Bot ɛ zebɔt elɔbɔ na puu binɔk ɛ́ bɛzɛ? Bɛ dus paa?»
14 Mɛ eezɛbɔɔza: «Ye ɛ́ wɔy ɛ́ di egu, Ghɛŋ'am!» Wɔ gwak, nyɛ eezɛke nɛ nam: «Ye ɛ́ bot ɛ naboma nɛ eboo mɛtiiga ɔ. Bɛ naagwyii elɔbɔ bɔɔ nɛ ɛsa náá, ye pum nɛ ghiya mɔn bhata.»
15 Dum nɛ tɛp tak ɛ, bɛ di metetel sok bóó mɛkoozi ɛ Zɛɛb, tɔ ɛduwal nyɛ mwos nɛ pum tɔ ndjaa Zɛɛb. Tin, mot di ndiindel kɔ bóó mɛkoozi ɔ, nyɛy nyɛ ɛmet waabaal bɛ tɔ ndjaa Zɛɛb tak.
16 Deenek, bɛ aanàbaagwak za nɛ gwyes mɛdii. Bɛ aanàbaagwak mɛkas mɛ gwyes, ààgwak-gwakak belaa.
17 Etɛɛ náá, mɔn bhata di kuku bóó mɛkoozi ɔ, nyɛ waabaal bɛ dáa mot di ebaal ebhata ɛ. Tin, nyɛ waadjɛɛd bɛ tɔ esɔɔgɔ di edjɛ tsik ɛ. Ɛ di'enek, Zɛɛb nyɛ ɛmet waasuŋal bɛ meŋal é mis.

8

Mɔn bhata eekɔ ɛtuŋa yii etɛn nɛ ebá

1 Ɛ ghɛŋ Mɔn bhata nakɔ ɛtuŋa yii etɛn nɛ ebá nabɛkaa luk kɔ tak ɛ, wɔ gwak bhwak zɛdi «kup» tɔ gwoo tyee di mɔɔ pes ɛwala.
2 Tin, mɛ eezɛbee efofop etɛn nɛ ebá metetel sok bhwoob ɛ Zɛɛb. Bɛ naazɛdjɛ bɛ etɔŋ etɛn nɛ ebá.
3 Dhiiti fofop eezɛtyaa engwoob mesa ebuwa, nyɛ nadi ɛ́ nɛ mɔɔ buku nasaa nɛ lɔɔd étɛp ɛdik ɔɔsɔ* di ewyisal mbɛɛ mɛnuub ɛ. Bɛ eezɛdjɛ nyɛ bɛtɛ nɛ ɔɔsɔ étɛp nyɛ neeka yɛ lɔɔg wat nɛ mendjaala mɛ bot ɛ Zɛɛb e Zɛɛb, kɔ mesa ebuwa nasaa nɛ lɔɔd di sok bhwoob bóó mɛkoozi ɛ.
4 Ɛ di'enek, eguluk ndika ɔɔsɔ fofop dik ɛ, nadi edus tɔ mbɔ'ɛ byet sok bhwood Zɛɛb dɔɔ nɛ mendjaala mɛ bot ɛ Zɛɛb e Zɛɛb.

---

* **8:3** ɔɔsɔ puuza epɛk ele nɛ dhiiti eka nadi edikaa étɛp ɛdjɛ mbɛɛ mɛnuub ɛ

5 Tin, wɔ gwak fofop zɛnɔɔ mɔɔ loŋo bɛ di edik bɛ mɛnanas nɛ yɛ ɛ. Nyɛ eezɛlwoodal yɛ nɛ du nyɛ nanɔɔ kɔ mesa ebuwa ɛ, nyɛ eezɛmwas yɛ kɔ ɛko ɛ bɔs. Wɔ gwak, ghɛl ɛko zɛbam, bhyeed gek, mengwyes gwyes, bɔs dheegel.

Efofop enɑ́ mɛkɛn ɛpelɔɔ tɔŋ

6 Tin, efofop etɛn nɛ ebá nadi nɛ etɔŋ etɛn nɛ ebá ɔ, nadi ekomsa étɛp ɛlɔɔ etɔŋ.
7 Tin, fofop mɛkɛn eezɛlɔɔ tɔŋ. Wɔ gwak, bhi bɛtɛ nɛ mɛtaadak nɛ du puuza nɛ ghiya zɛnɔ kɔ ɛko ɛ bɔs. Kyee wat mɛkɛɛ mɛlɛl bɔs nɛ bim ele, zɛnɔɔ eka e bes djas naazɛdyak.
8 Bhii tak, fofop yii ebá eezɛlɔɔ tɔŋ. Dhiiti sonok tyee boo ɛtsok nɛ ngel é tak naazɛghaaga tɔ boo dii mɛsɔn. Wɔ gwak kyee wat mɛkɛɛ mɛlɛl mɛ boo dii mɛsɔn zokazɛliiza ghiya.
9 Ɛ di'enek, wɔ gwak ɛdhuu wat tɔ mɛdhuu mɛlɛl mɛ edjema djas nadi nɛ tsik tɔ boo dii mɛsɔn ɔ zokazɛgwyɛ. Dɔɔ nɛ kyee ɛdhuu wat tɔ mɛdhuu mɛlɛl mɛ mɛsuwa nadi kɔ boo dii mɛsɔn ɔ zokazɛtwaalel.
10 Fofop yii elɛl naazɛlɔɔ tɔŋ, wɔ gwak boo kwyikwyen zɛdus pɛ ɛko, bil pɛ si. Kwyikwyen tak nadi egel dáa boo ngel lama. Ye nadus é pɛ ɛko, wɔ gwak ye zɛkwyit tɔ kyee wat eboo mɛdhii tɔ ekyee elɛl dɔɔ nɛ tɔ esɔɔgɔ.
11 Din ɛ kwyikwyen tak nabɛ é Absɛt[†]. Kyee wat mɛdhii tɔ ekyee elɛl moo tin ɛgwyeɛpe. Ɛ di'enek, bɛtɛ nɛ bot ɛ nadɛ mɛdii mɛ tak ɔ naagwyɛ, etɛɛ náá mɛdii mɛ tak nabɛ é ye moo nɛ sa di egó bot ɛ tɔ tak.
12 Fofop yii enɑ́ eezɛlɔɔ tɔŋ. Wɔ gwak ye zɛnyuŋa e kyee wat tɔ ekyee elɛl e gwyes, nɛ kyee wat tɔ ekyee elɛl ngɔn, baazɛnɔɔ kyee wat tɔ ekyee elɛl ekwyikwyen. Tin, Ye zɛgwyiid, mwos tokapɛ nɛ kyee wat tɔ ekyee elɛl e mɛkas mɛ, pum pe tokapɛ nɛ kyee wat tɔ ekyee elɛl e mɛgwyiid mɛ.
13 Tin, mɛ eebaazɛgwyák, mɛ eebee ɛ bhyel wat é pilal pɛ ɛko, mɛ eegwak nyɛ ekim ɛlyelɛpe: «Ha mezuk! Ha mezuk! Ha mezuk nɛ bot ɛ bɔs, é ghɛŋ efofop elɛl kalik ɔ aalɔɔ yɔbɔ etɔŋ ɛ!»

9

1 Fofop yii etɛn eelɔɔ yɛ tɔŋ. Mɛ eezɛbee ɛ kwyikwyen wat edus pɛ tɔ ɛko kwyit é bɔs. Kwyikwyen tak eedjɛaa sap boo guk na dim-dim di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ.
2 Kwyikwyen tak eezɛdii boo guk na dim-dim di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ, wɔ gwak eguluk etim tɔ tak. Eguluk tak nɔŋel é nɛ eguluk e boo du na bɔk-bɔk. Wɔ gwak gwyes nɛ pup zɛgwyiid nɛ eguluk binek.
3 Etsemaaka naazɛwyis tɔ eguluk binek, wɔ gwak bɛ zɛdjaadla kɔ bɔs djas. Bɛ naadjɛaa mɛbwala mɛ di enɔŋel nɛ yii ebaalɔl ɛ.
4 Deenek, bɛ naalu bɛ náá, bɛ nàsaab eka nɛ ele, ààsaab-saabak bɛdhiiti mɛbhek. Tin, bɛ goka nɛ ɛzosa ɛbiyo é nɛ bot ɛ di ààbɛ nɛ geka Zɛɛb kɔ ebhata-bhwoob bɔɔ ɔ.
5 Yɛ ààpadjɛaa bɛ ze náá, bɛ gó bot góak, bɛ zotiig bɛ bɛngɔn ɛtɛn. Tin, mezuk mɛ etsemaaka binɔk aasa nɛ bot ɛ bɔs ɔ, yɛ aakpaa dáa mɛpkaa mɛ ɛbaalɔl di ekwaal mot ɛ.
6 Ɛ mɛlu menek, bot ɛ waasaa ɛsyee, ɛsyee aanàkwaazyɛ. Bɛ waakwyɛl náá, bɛ gwyɛ, tin, ɛsyee é waakaab bɛ.
7 Etsemaaka binɔk nadi é dáa eyaaga zekomsa étɛp ɛkɛlumla dɛɛb ɛ. Elo bɔɔ nadi é nɛ ekɔtɔ bɛghɛŋ nasaa nɛ lɔɔd ɛ, mɛbhwoob mɔɔ nadi é dáa yii ebot.
8 Bhoo elo bɔɔ nadi é dáa yii boa, mɛdjɛ mɔɔ nakadi é dáa mɛdjɛ mɛ bɛghee.
9 Ebet bɔɔ nadi é dáa ghun ghwooz. Ghuula mɛbhap mɔɔ nadi é dáa ghuula embem e yaaga di kɛlumla dɛɛb ɛ.
10 Etsemaaka binɔk nabɛ é nɛ mɛkɛɛz nɛ bɔɔ mɛgɔk é tak dáa ebaalɔl. Bɛ bela mɛbwala mɛ ɛzuk ɛ bot tɔ bɛngɔn ɛtɛn ɛ nɛ mɛkɛɛz menek.

† **8:11** *Absɛt* ye é din ɛ eka na gwyee-gwyee

11 Mɛkoozi mɔɔ é fofop nadjɛaa guk na dim-dim ɔ. Tɔ lii Ebhele, bɛ djóo nyɛ é Abadɔŋ, tɔ lii Ghɛlɛk bɛ djóo nyɛ é Apolyɔŋ, ye kwyɛl ɛlɛɛ é «mot di epul ɔ».
12 Mezuk mɛ mɛkɛn eezedhaa. Bhii tak, ye é nɛ dhiiti mezuk mɛmbá di ebaazyɛ ɛ.
13 Bhii tak, fofop yii etɛn nɛ wat elɔɔ yɛ tɔŋ. Mɛ eezɛgwak gwood wat edus pɛ tɔ etuma enáyii mesa ebuwa nasael nɛ lɔɔd yii di sok bhwoob Zɛɛb ɛ.
14 Tin, gwood'enek eezɛke nɛ fofop yii etɛn nɛ wat nadi emɛt tɔŋ ɔ náá: «Tiia efofop enádi kɔla engwoob boo soob na djato-djato di edjóoaa Efalat ɛ.»
15 Ɛ di'enek, bɛ eezɛbet efofop enánadi bɛ moo babeega étɛp ɛwala ɛlenek, étɛp dwoo ɛlenek, étɛp ngɔn'enek, étɛp mbu yenek, étɛp bɛ neekɛgó ɛdhuu ɛ bot wat tɔ mɛdhuu mɛlɛl nadi kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ.
16 Bɛ naalɛɛ mɛ mɛtaŋ mɛ esodja bɔɔ di elumla dɛɛb kɔ eyaaga ɔ, mɛ nagwak é náá, bɛ nabɛ é emiliyɔŋ bɛdhet ɛbá.
17 Beeka dáa mɛ nabee eyaaga nɛ esodja bɔɔ di elumla dɛɛb kɔ tak ɔ tɔ dhyam: bɛ nabɔt é eghun na tɔɔbelaa dáa du, dhɔɔ dáa ɛkok ɛ mɛtaŋ di edjóoaa safiid ɛ, ndjemlaa dáa dhiiti mbi mɛsii mɛ na goo-goo* di edjóoaa sufɛlɛ. Elo eyaaga tak nadi ɛ dáa elo eboo bɛghee. Enuub bɔɔ wyisal é du nɛ eguluk dɔɔ nɛ mɛsii mɛ na goo-goo.
18 Du, eguluk, nɛ mɛsii mɛ na goo-goo, di ewyis tɔ enuub eyaaga é, eboo mezuk melɛl nagó ɛdhuu wat tɔ mɛdhuu mɛlɛl mɛ bot ɛ bɔs.
19 Etɛɛ náá, mɛbwala mɛ eyaaga é tɔ enuub bɔɔ, nɛ tɔ mɛkɛɛz mɔɔ. Mɛkɛɛz mɔɔ é dáa bɛnyɔ. Mɛkɛɛz mɔɔ tak é nɛ elo étɛp ɛzuk ɛ bot.
20 Tin, bot ɛ nadi ààgwyɛ nɛ mezuk'enek ɔ nabɛ é ààswoola mɛfulu mɔɔ. Bɛ nadi eduduwal embee esisim, nɛ bɛnaghisɛ, yii bɔɔ bɛmɛt nalul nɛ lɔɔd, nɛ gwooz di elulaa epata, nɛ gwooz di edjóoaa bhlɔɔz nɛghu le, esa di náá, ye tok nɛ ghwyil ɛbee, ààgwak, ààkɛ ɛ.
21 Bɛ nabɛ é ààkat ɛgó é bot, ɛsa bɛ mɛsimba, ɛsa mɛzɔ nɛ ɛdjii.

10

Fofop nɛ mɔɔ mɛkana mbek

1 Bhii tak mɛ eezɛbee dhiiti fofop na mɛbwala dhaa nyel esul tɔ gwoo. Eguud naabutal nyɛ dáa kaad. Tin, dhiya nadii nyɛ é lo. Bhwoob'ɛ nadi ekas dáa gwyes, mɛko nadi é ɛlyelɛpe dáa mɛgwyiŋ, ekas dáa ngel du.
2 Tɔ mbɔ'ɛ, nyɛ nadi é nɛ mɔɔ mɛkana mbek, nyɛ naakɛl ko eghɛŋ bɛ kɔ boo dii mɛsɔn, ko ɛ myɛl ɛ lɛ kɔ bɔs.
3 Tin, nyɛ naazɛkim ɛlyelɛpe dáa ghee di ekɛɛd ɛ. Bhii nyɛ nakim ɛ, wɔ gwak bham bɛghɛl ɛko etɛn nɛ ebá zokazɛgek.
4 Bhii bham bɛghɛl ɛko, mɛ nadi ekwyɛl ɛkwyal sa bham bɛghɛl ɛko nadi elii ɛ. Mɛ eezɛgwak dhiiti gwood tɔ gwoo eke: «Syela sa bham bɛghɛl ɛko ɛ tɛn nɛ ɛbá binek lɛɛ wɔ ɛ, sa wɔ ààkwyal yɛ.»
5 Wɔ gwak fofop mɛ nabee tetel kɔ boo dii mɛsɔn, nɛ kɔ bɔs ɛ, zɛben mbɔ eghɛŋ bɛ pɛ ɛko,
6 tin, nyɛ eezɛtuwal myoŋ nɛ mɛsoŋ nɛ din ɛ Zɛɛb mot di kɔm-kɔm sii nɛ kɔm ɔ, mot nakus gwoo nɛ bɔs, nɛ boo dii mɛsɔn, nɛ esa djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ. Fofop eezɛke: «Ɛwala ɛ tak ààkabɔya!»
7 Tin, dwoo bot aagwak fofop yii etɛn nɛ ebá elɔɔ yɛ tɔŋ ɛ, esa Zɛɛb nasyel nɛ bot ɛ bɔs ɛ waanyen popoopwon. Yɛ aasael dáa nyɛ nalooleɛ bot ɛ mɛsa mɛ, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ.
8 Bhii tak, mɛ eebaagwak gwood mɛ nagwak edus tɔ gwoo ɛ, yɛ eebaazɛlii nɛ nam liia sis: «Tóa, kɛnɔɔ mɔɔ mɛkana di mbek tɔ mbɔ ɛ fofop di tetel kɔ boo dii mɛsɔn, nɛ kɔ bɔs ɛ.»
9 Mɛ naazɛtiila pɛ daa fofop, mɛ eezɛke nɛ nɛ náá, nyɛ djɛ mɛ mɔɔ mɛkana. Nyɛy nɛ nam náá: «Nɔŋa yɛ, da wɔ é dɛ, ye é waagwyee wɔ tɔ mɔ, tin, yɛ waases wɔ tɔ nuub dáa ego.»

* **9:17** *dhiiti mbi mɛsii mɛ na goo-goo* mɛsii mɛ tak djóoaa é sufɛlɛ

10 Mɛ eezɛnɔɔ mɔɔ mɛkana nadi tɔ mbɔ fofop ɛ, dɛ yɛ. Mɛses mɛ tak tɔ nuub'am nadi é
dáa ego. Tin, dáa mɛ namin yɛ ɛ, ye nabɛ é ye moo ɛgwyeeɛpe tɔ mɔ'am.
11 Bhii tak, nyɛ eebaazɛke nɛ nam: «Ye goka é wɔ baagoola goola sis dáa ngoolel-mɛkpa
ɛ Zɛɛb, sa Zɛɛb nakɛk nɛ bɛtɛ nɛ ekyee mɛdhik, membyak, zɛnɔɔ elii nɛ bɛmɛkoozi ɛ.»

11

Bɛtyaasɛs ɛbá

1 Bhii tak, wɔ gwak bɛ zɛdjɛ mɛ le ghwaazok di egekaa mɛdjaa mɛ esonok nɛ yɛ ɛ, enɔŋel
ɛ nɛ mɔɔ bil le. Ɛ̌ di'enek, bɛ eezɛke nɛ nam: «Wyɛla, Tóa kɛgek mɛdjaa mɛ di e dɛɛ e Zɛɛb,
dɔɔ nɛ mesa ebuwa, da wɔ é laa mɛtaŋ mɛ bot ɛ di eduwal Zɛɛb ɔ.
2 Tin, da wɔ é bet ɛbɛsɛɛ mɛkɛn kok ndjaa Zɛɛb, ààgek yɛ, etɛɛ náá, bɛ naazedjɛ yɛ nɛ bot
ɛ membyak mesis. Bot aasaab dék ghaada na dɛɛ bɛngɔn mɛkam-mɛná nɛ ebá ɔ (42).
3 Mɛ waadhis bɛtyaasɛs bam bɛbá, bɛ waabɔt ɛ ekaad e pil. Bɛ waagoola bhaadal dus
pɛ daa Zɛɛb ɛ mɛlu mil nɛ bɛdhet ɛbá nɛ mɛlu mɛkam-mɛtɛn nɛ kam wat (1 260).»
4 Bɛtyaasɛs binɔk bɛbá lyaal ɛ, ele e oliv ebá, nɛ sa di ekɛlaa elama ɛ ebá sok bhwoob
Ghɛŋ na kuma bɔs ɛ.
5 Mot ɛkwyɛl ɛsa bɛ ɛbiyo ɔɔ, du é waawyis tɔ enuub bɔɔ, yɛ é dik bot ɛ mɛbhuka mɔɔ. Ye
é deenek ɛ bot aakwyɛl ɛsa bɛ ɛbiyo ɔ aagwyɛ.
6 Ɛ̌ ghɛŋ bɛ aadi ege-goola bhaadal dus pɛ daa Zɛɛb ɛ, bɛtyaasɛs binɔk é nɛ ghwyil ɛbe
bhi é mɛlu mɛ bɛ aadi egoola bhaadal Zɛɛb ɛ. Bɛ é nɛ ghwyil ɛliig mɛdii zyɛ ghiya. Bɛ é nɛ
ghwyil ɛsa náá, bhwak djas ni tɔ membi mɛ eboo mezuk djas esok nɛ esok dáa elyem bɔɔ
di ekwos ɛ.
7 Tin, é ghɛŋ bɛ aasilal ɛgoola bhaadal yɔɔ ɛ, tit di ewyis tɔ boo guk na dim-dim di ààbɛ
ɛsik ɔ waalumla dɛɛb nɛ nɔɔ. Nyɛ waakwak bɛ, nyɛ waagó bɛ.
8 Myoŋ mɔɔ waakaa é di bot djas di esɛɛga tɔ boo ghaada ɔ, di Ghɛŋ'ɔɔ nabemaa kɔ
mɛlaaba ɔ. Ɛ̌ mis ɛ Zɛɛb, di yenek lyaal ɛ ghaada «Sodɔm» nɛ kyee dik «Eziptɛ».
9 Bot ɛ bɔs djas, bot ɛ membyak djas, nɛ bot ɛ elli djas dɔɔ nɛ bot ɛ mɛdhik djas é waabee
myoŋ mɔɔ mɛlu mɛlɛl nɛ pes. Tin, bɛ aanàmyaal náá, myoŋ mɔɔ kɛwaa tɔ ɛvit*.
10 Bot ɛ di kɔ ɛko ɛ bɔs é waamyaala nɛ ɛsyee ɛ lɔɔ, bɛ aadi é tɔ ɛbyoŋ, bɛ waapɛkel pak'ɔɔ,
etɛɛ náá, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb bɛbá binɔk naadyeebaazuk bot.
11 Tin, bhii mɛlu mɛlɛl menek nɛ pes, eswos e tsik eezɛdus pɛ daa Zɛɛb ni tɔ lɔɔ. Wɔ gwak
bɛ zɛwyɛl tyaa metetel, tin, bwoo naazɛmɛt bot ɛ nadi ebee bɛ ɔ ɛlyelɛpe.
12 Bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb bɛbá binɔk naazɛgwak dhiiti boo gwood ebam pɛ tɔ gwoo:
«Goka wak!», bɛ naabyet tó tɔ gwoo tɔ eguud, é mis mɛ bot ɛ mɛbhuka mɔɔ.
13 Ɛ̌ di'enek, wɔ gwak bɔs zɛdheegel ɛlyelɛpe. Kyee wat tɔ ekyee kam e ghaada
zokazɛbik. Bot bɛmil ɛtɛn nɛ bɛmil ɛbá (7 000) zokagwyɛ nɛ kuukuu bɔs nadheegel ɛ.
Bwoo naazɛsa bot ɛ natsak ɔ, é di'enek, bɛ naazɛdjɛ duu nɛ Zɛɛb mot di tɔ gwoo ɔ.
14 Mezuk mɛ bhɔɔba eedhaa, tin, mezuk mɛ elɛl moo aakan.

Tɔŋ yii etɛn nɛ ebá

15 Tin, fofop yii etɛn nɛ ebá eezɛlɔɔ yɛ tɔŋ. Eboo bhyeed eezɛgek ɛlyelɛpe tɔ gwoo eke
náá: «Ɛyoŋ bɔs'ak moo é yii Ghɛŋ'es, nɛ Mɛsia mɛ. Nyɛ waakɔk kɔ bɔs kɔm-kɔm sii nɛ kɔm!»
16 Tin, bɛpaa mɛkam-mɛmbá nɛ ená, nadi mendiidel kɔ mɛbhóó mɛ ekukuma bɔɔ sok
bhwoob ɛ Zɛɛb ɔ, bɛ eezɛghaaga bhwoob si, da bɛ é zɛkwyit mɛboŋ si étɛp duwal Zɛɛb,
17 bɔɔ nɛ nɛ náá:
«Ghɛŋ Zɛɛb mɛkake,
wɔy mot di ɔ, wɔy mot nadi ɔ,
bis ɛpeghaapɛɛ wɔ, etɛɛ náá, wɔ eesa nɛ mɛbwala mɔ náá,
wɔ kɔk kɔ ɛyoŋ'ɛlɔ».

---

* **11:9** *kɛwaa tɔ ɛvit* mɛvit mɔɔ nadidi é, tɔ gu ɛkok kpaka

18 Bot ɛ mɛdhik naapkaa mɛbuk,
nenak, ye ɛ́ ɛbuk ɛ lɔ ɛ kadi enyen.
Ɛwala ɛpɛ́ɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ eezedjala,
ye ɛ́ ɛwala ɛ waadjɛ bot ɛ mɛsa mɔ, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb efute ɛ,
nɛ bot ɛ di elooba nɛ nɔ ɔ zɛnɔɔ bot ɛ di bɔ ɔ,
ye nakoozodi bot ɛ mbyok nɛ bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyok ɔ.
Ɛwala ɛsaab bɔs étɛp bot di esaab yɛ ɔ, ye eedjaala!
19 Wɔ gwak, di e dɛɛ e Zɛɛb zɛbɛŋel tɔ gwoo tin, tot ɛbhɛŋ zokatuula. Menges, bhyeed, bham ghɛl ɛko, bɔs dheegel zɛnɔɔ bhi boo mɛtaadak.

12

Moma bɛ dhalagɔŋ

1 Boo ndem wat naazɛtuula tɔ gwoo: dhiiti moma naabɔt gwyes é nyel dáa kaad, ngɔn nabɛ ɛ́ si mɛko mɛ, nyɛ nadi ɛ́ nɛ kɔtɔ bɛghɛŋ na ekwyikwyen kam nɛ bɛbá kɔ lo.
2 Nyɛ nadi ɛ́ nɛ ɛbum. Tin, ɛbɛl nadi esa náá, nyɛ tsim ɛlyelɛpe.
3 Tin, wɔ gwak dhiiti ndem sis baazɛtuula tɔ gwoo, ye nabɛ ɛ́ boo dhalaghɔŋ* na tɔɔbelaa dáa du. Nyɛ nadi ɛ́ nɛ elo etɛn nɛ ebá, nɛ melak kam. Tin, kɔ elo etɛn nɛ ebá binek, ye nadi ɛ́ nɛ ekɔtɔ bɛghɛŋ etɛn nɛ ebá.
4 Deenek, ɛkɛɛz ɛ lɛ nadi ewaabal ɛdhuu ɛ ekwyikwyen wat tɔ mɛdhuu mɛlɛl nadi tɔ gwoo ɔ, wɔ gwak ye mwas bɛ kɔ bɔs. Dhaalagɔŋ tak natyaŋ ɛ sok bhwoob moma nadi ekwyɛl ɛbya ɔ, étɛp nyɛ needɛ mɔn tak é ghɛŋ nyɛ aabyel ɛ.
5 Tin, moma tak naazɛbya mɔn motom. Mɔn tak ɛ́ waadjɛɛd bot ɛ membyak djas nɛ sek ghwooz. Mɔn tak naazɛbyet tɔ́ pɛ daa Zɛɛb, pɛ bóó mɛkoozi mɛ di ɛ.
6 Yɛ kabɛ moma ɔɔ, nyɛ naazɛkaab tɔ́, pɛ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, pɛ pak Zɛɛb nazekoobal nyɛ di ɛ, étɛp nyɛ needjɛaa edee mɛlu mil wat nɛ mɛlu bɛdhet ɛbá nɛ mɛkam-mɛtɛn nɛ kam wat (1 260).
7 Bhii tak, tuub naazɛduel tɔ gwoo. Kukuma efofop Mesɛl nɛ efofop bɛ naaduu nɛ dhaalagɔŋ. Tin, dhaalagɔŋ naabaangamela pɛ yɛ kyee nɛ bɛ efofop.
8 Tin, ye nabɛ ɛ́ bɛ naakwak dhaalagɔŋ bɛ nɛ efofop bɛ. Bɛ nabɛ ɛ́ ààkabɛ nɛ di ɛdi tɔ gwoo.
9 Tin, boo dhalaghɔŋ naazyeegelaa mwasaa pɛ si. Ye ɛ́ nyɛy ɛ́ di nyɔ na mwa. Nyɛy ɛ́ di edjóoaa dim nɛghu Satan mot di esa náá bot ɛ bɔs wo ze ɔ. Bɛ naazemwas nyɛ bɛ nɛ efofop bɛ kɔ ɛko ɛ bɔs.
10 Bhii tak, mɛ eezɛgwak gwood wat ekim ɛlyelɛpe tɔ gwoo, eke náá: «Nenak, ye moo ɛ́ ɛwala ɛ Zɛɛb di etsik bot ɛ! Nenak, Zɛɛb'enaka eelyaal mɛbwala mɛ, nyɛ eesa náá, ɛyoŋ ɛ lɛ di. Nenak, mɛkoozi mɛ ɛ́ tɔ mɛmbɔ ɛ Mɛsia. Etɛɛ náá, nyɛ naazedis mot di epit bɔn nyɛɛg bina mwos nɛ pum tɔ gwoo ɔ, mwas nyɛ pɛ si.
11 Bɔn nyɛɛg bena eekwak nyɛ dum nɛ ghiya mɔn bhata nɛ mɛkpa mɛ bɛ di egoola ɛ. Bɛ nabɛ ɛ́ ààkwyɛɛg mɛnyel mɔɔ, bɛ naamyam ɛgel mɛnyel mɔɔ.
12 Ɛtɛp tak ɛ di náá, dika tɔ mɛmyaala, wɔy gwoo nɛ biyɔ bot ɛ di tɔ gwoo ɔ! Yɛ kabɛ wɔy bɔs nɛ boo dii mɛsɔn ɔ, kpaa-ghoŋ nɛ nen! Dim moo ɛ́ kɔ len, nɛ ɛbuk dhaa tyɛ, etɛɛ náá, nyɛ nɛ gu náá, mɛlu mɛ kɔ ɛko ɛ bɔs kalik ɛ́ batsa!»
13 Dáa dhalaghɔŋ nabee náá, nyɛ naazyeegelaa, mwasaa kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, wɔ gwak nyɛ zɛdu moma nabya mɔn motom ɔ.
14 Tin, moma naazɛdjɛaa eboo mɛbhap mɛmbá yii bhyel. Ye nabɛ ɛ́ étɛp nyɛ neepilal, kɛkum edi bɛ nazekobal nyɛ yɛ ɛ pɛ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ. Ɛ̀ di nyɛ aadjɛaa edee membu mɛlɛl nɛ pes ààkuna nɛ nyɔ ɔ.
15 Wɔ gwak nyɔ tak zɛgo dhoo mɛdii nɛ mɛdii ɛbuɛpe dáa dii djaa bhii koŋ moma yenɔk étɛp moma neewo tɔ mɛdii mɛ tak.

---

* **12:3** *dhalaghɔŋ* é ghɛŋ na mwa, dhalaghɔŋ nabɛ ɛ́ boo tit di esa bot ɛkɛɛd é mis ɛ.

16 Tin, wɔ gwak, bɔs zokazyɛ zɛtsik moma. Bɔs eezɛbɛɛ nuub, min bɛtɛ nɛ mɛdii mɛ dhalaghɔŋ nago tɔ nuub'ɛ djas.
17 Tin, dhalaghɔŋ nazɛpkaa ɛbuk nɛ moma, wɔ gwak, nyɛ zɛtɔ́ kɛlumla dɛɛb nɛ bɛdhiiti bɔn moma di elooba nɛ mɛtiŋ ɛ Zɛɛb, nɛ ɛdi ɛ sosoob nɛ etsɛɛtsɛ e bhaadal ɛ Yezu ɔ.
18 Ɛ di'enek, dhalaghɔŋ nazɛtɔ́ kɛtyaa é ngwoob bɛsyɛ boo dii mɛsɔn.

13

Bɛtit ɛbá

1 Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti tit wat é wyis tɔ boo dii mɛsɔn. Nyɛ nadi é nɛ melak kam, nɛ elo etɛn nɛ ebá. Kɔ melak kam yenek, ye nabɛ é nɛ ekɔtɔ bɛghɛŋ kɔ tak. Pɛ kɔ elo binek, ye nabaadi é nɛ ekwyala e min di enyek Zɛɛb ɛ.
2 Tit mɛ nabee é nadi enɔŋɛl nɛ ghee, mɛko mɛ nadi é, dáa mɛko mɛ tit di edjóoaa ulsɛ ɛ, nuub'ɛ kadi é dáa yii boo ghee. Dhalaghɔŋ* naazɛdjɛ tit'enɔk mɛbwala mɛ, nɛ bóó mɛkoozi mɛ zɛnɔɔ boo eghɛŋ bɛ.
3 Lo wat tɔ elo e tit'enɔk nadi é nɛ pyoŋ ɛkɛɛ bɛ naabi nyɛ dhaa tyɛ, sa ɛkunaa nɛ ɛsyee. Tin, pyoŋ tak naazɛgel. Deenek, bhwak djas naadyeebamyaala nɛ nɛ, wo gwaa, bɛ du nyɛ.
4 Tin, bot djas nabɛ é bɛ moo eduwal dhalaghɔŋ, etɛɛ náá, nyɛ naadjɛ eghɛŋ nɛ tit. Bot djas nabaadi eduwal tit, bɔɔ náá: «Ye é ɛzɛ di enɔŋɛl nɛ tit, ɛzɛ di nɛ ghwyil ɛlumla dɛɛb nɛ nɛ?»
5 Tit naabela ghwyil ɛwyisal mɛkpa mɛ ɛbet, nɛ ɛnyek din Zɛɛb, nyɛ nazɛbela ghwyil ɛsa deenek ɛ bɛngɔn mɛkam-mɛná nɛ ebá (42).
6 Tin, nyɛ moo enyek Zɛɛb, é lee din ɛ lɛ, dɔɔ nɛ di nyɛ di ɔ, zɛnɔɔ sa djas di tɔ gwoo ɛ.
7 Bɛ naabaladjɛ nyɛ ze ɛlumla dɛɛb, da kwak bot ɛ Zɛɛb. Bɛ naadjɛ nyɛ eghɛŋ kɔ membyak djas, kɔ bot ɛ bɔs djas, kɔ elii djas, kɔ bot ɛ mɛdhik djas.
8 Tin, bot djas kɔ ɛko ɛ bɔs é waaduwal nyɛ, bot ɛ di náá, min mɔɔ tok kwyala tɔ mɛkana mɛ tsik kana bɔs nakusel ɛ. Mɛkana mɛ tsik tak é mɛkana mɛ mɔn bhata nakaa buwa ɔ.
9 «Mot di nɛ mɛlɔ ɔɔ, nyɛ gwak ɛnyɔɛpe!
10 Mot ɛ di náá, nyɛ aadi é mot membok ɔɔ, nyɛ waani é mbok. Mot ɛ di náá, nyɛ aagwyɛ é nɛ pɛl ɔɔ, nyɛ aazogwyɛ ɛ nɛ pɛl. Ɛtɛp tak ɛ di náá, bɔn ɛ Zɛɛb goka é nɛ ɛdi nɛ zii nɛ ɛdum ɛkoŋ nɛ Zɛɛb.»
11 Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti tit eewyis tɔ bɔs. Nyɛ nabɛ é nɛ melak mɛmbá dáa yii mɔɔ bhata, tin, nyɛ nadi elii é dáa dhalagɔŋ.
12 Nyɛ nabɛ é nɛ eghɛŋ e tit mɛkɛn djas, nyɛ nadi etel eghɛŋ binek ɛ é mis mɛ tit'enɔk. Nyɛ naabesal bɔs nɛ bot ɛ di kɔ bɔs ɔ náá, bɛ duwal tit nabaalaa sok boo pyoŋ nawaagó nyɛ da yɛ ɛgel ɔ.
13 Deenek, tit nawyis tɔ bɔs ɔ nadi esa eboo esa e mɛbwala. Nyɛ naabatasa náá, du dus tɔ gwoo sul é bɔs é mis mɛ bot djas.
14 Deenek, nyɛ nadi ekɔɔ bot ɛ bɔs nɛ endem mɛbwala mɛ nyɛ nadi esa é mis mɛ tit mɛkɛn ɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá, bɛ kpak naghisɛ étɛp ɛduwal tit nabaalaa nɛ pɛl da nyɛ é tsak ɔ.
15 Tin, tit bhɔɔba yenɔk naadjɛaa ghwyil ɛsa náá, naghisɛ yenɔk di nɛ tsik, ye lii, da yɛ ɛgó bot djas di ààduwal yɛ ɔ.
16 Ɛ di'enek, tit'enɔk naazɛbesal bot djas, bot ɛ di nɛ mbyok nɛ bot ɛ di ààbɛ nɛ mbyok ɔ, djel mot nɛ kum mot, kwom nɛ mot di pɛka ɔ, náá, bɛ waa egeka kɔ mɛmbɔ mɛ eghɛŋ bɔɔ nɛghu kɔ ebhata bhwoob bɔɔ.
17 Deenek, mot tok nɛ ghwyil ɛbɔm nɛ ɛbɔmsa dhiiti sonok nyɛ di ààdi nɛ geka yenek ɔ, nɛghu din ɛ tit, nɛghu mɛtaŋ mɛ di enɔŋɛl nɛ din ɛ lɛ ɛ.

* **13:2** Ye baabelaa é tɔ ɛlaŋɛl 12.3.

18 Deenek, ye goka ɛ́ mot di nɛ etsoŋ. Mot ɛ di etselal ɔɔ, nyɛ ɛ́ nɛ ghwyil ɛgu sa ɛlɛɛga
tit'enɔk di elɛɛ ɛ, etɛɛ náá, ɛlɛɛga ɛlenek ɛ́ ɛlɛɛga din ɛ mot. Ɛlɛɛga tak ɛ́ bɛdhet-ɛtɛn nɛ wat
nɛ mɛkam-mɛtɛn nɛ wat nɛ etɛn nɛ wat (666).

14

Mɔn bhata nɛ bot ɛ́ zebaabela tsik ɔ

1 Mɛ nadi ebaabee: wo gwaa, mɛ zɛbee mɔn bhata titel kɔ ɛtsok ɛ Siyɔŋ. Ɛ̀ di nyɛ nadi ɔ,
ye nabɛ ɛ́ nɛ bɛdhiiti bot bɛmil dhet nɛ bɛmil mɛkam-mɛná nɛ ɛna (144 000), nadi nɛ din ɛ
lɛ nɛ yii Sɛɛg kwyala kɔ ebhata bhwoob bɔɔ ɔ.
2 Mɛ eezɛgwak dhiiti gwood tɔ gwoo eke ɛ́ swak dáa eboo mɛsok, dáa boo bham ghɛl
ɛko. Tin, ɛtap ɛ mɛ nagwak ɛ́ nadi ɛ́ dáa yii bot ɛ di ebwom ngɔmbi ɔ.
3 Bɛtɛ nɛ bot binɔk nadi etii djeeb na bes sok bhwoob bóó mɛkoozi, sok bhwoob edjema
ená di nɛ tsik ɔ, zɛnɔɔ bɛpaa. Mot nabɛ ɛ́ ààbɛ nɛ ghwyil ɛdjek djeeb tak, yɛ di ààbɛ bot
bɛmil dhet nɛ bɛmil mɛkam mɛná nɛ ɛná (144 000) nadi kɔ bɔs, mɔn bhata natsik ɔ.
4 Bot binɔk nabɛ ɛ́, bot ɛ nadi ààsaab mɛ nyel mɔɔ nɛ mɛzɔ kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, bɛ naabaal
mɛnyel mɔɔ tɔ edɛɛ. Bɛ ɛpedu mɔn bhata ɛ́ edi djas nyɛ di etɔ́ ɛ. Bɛ naadjɛaa tsik tɔ sama
bot ɛ nadi kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, étɛp bɛ needi bot ɛ mɛkɛn aadjɛaa Zɛɛb bɛ nɛ Mɔn ɛ bhata ɔ.
5 Bɛ ààwyisal etɛp etsal tɔ enuub'ɔɔ, bɛ tok nɛ ghwyil kweselaa ndjɛ sɔs.

Efofop elɛl

6 Bhii tak, mɛ naazɛbee dhiiti fofop epilal ɛvyɛɛgɛpe pɛ tɔ gwoo. Nyɛ nabɛ ɛ́ nɛ Mbɛɛ
Bhaadal na kɔm-kɔm ee nyɛ nadi ekwyɛl ɛgoola nɛ bot djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, nɛ bot ɛ
mɛdhik djas, nɛ bot ɛ membyak djas, dɔɔ nɛ elii djas, bot ɛ bɔs djas.
7 Nyɛ nadi etuud ɛlyelɛpe ɛ́ náá: «Kaabka Zɛɛb, djɛka nyɛ duma! Etɛɛ náá, ɛwala nyɛ di
epɛ́ɛ bot ɛ bɔs ɛ yɛ eezedjala. Duwalka mot nakus gwoo nɛ bɔs ɔ, mot nakus boo dii mɛsɔn
nɛ esɔɔgɔ djas ɔ!»
8 Fofop bhɔɔba nadi edu fofop mɛkɛn ɔ nadi eke náá: «Yɛ eewyɛɛza, boo ghaada
bhabhilɔn eewyɛɛza! Nyɛ eedjɛ bot ɛ mɛdhik djas mɛnyok mɛ vin mɛ mbee mɛzɔ!»
9 Tin, fofop yii elɛl, mot nadi edu bɛbá binɔk ɔ, nadi ekim ɛlyelɛpe náá: «Mot ɛ́ duwal tit
nɛ naghisɛ yɛ ɔɔ, da nyɛ ɛ́ bela geka kɔ bhata bhwoob nɛghu kɔ mbɔ ɔɔ,
10 nyɛy pe aadɛ mɛnyok mɛ vin mɛ boo ɛbuk ɛ Zɛɛb. Mɛnyok mɛ vin mɛ tak ɛ aadi ɛ́ na
nyan-nyan, tin, Zɛɛb ɛ́ waaso yɛ tɔ mɔɔ buku ɛbuk ɛ lɛ. Deenek, nyɛ waabee boo mezuk tɔ
du nɛ mɛsii mɛ na goo-goo di djóoaa sufɛlɛ ɛ é mis mɛ efofop na dɛɛ, dɔɔ nɛ é mis mɛ mɔn
bhata.
11 Eguluk e du mezuk mɔɔ ɛpebyet pɛ ɛko kɔm-kɔm. Bot ɛ di eduwal tit nɛ naghisɛ yɛ
ɔ, bot ɛ bela geka din ɛ lɛ é bhata-bhwoob ɔ, bɛ ɛpeni tɔ mezuk mwos nɛ pum, ààbɛ nɛ
ɛwala.»
12 Dum nɛ tɛp tak ɛ, bot edɛɛ Zɛɛb goka ɛ́ nɛ ɛlyaal náá, bɛ ɛ́ nɛ ɛmaad ɛ lyem, náá, bɛ nɛ
looba nɛ mɛtiŋ mɛ Zɛɛb, bɛ ɛ́ epedum koŋ nɛ Yezu.
13 Bhii tak, mɛ eezɛgwak dhiiti gwood tɔ gwoo eke nɛ nam: «Kwyala dáak:
“Kana mos, mɛmyaala nɛ bot ɛ di egwyɛ bɔɔ tɔ mɛsa mɛ Ghɛŋ ɔ!
Deenek, Sisim lɛɛ ɛ́ náá: Mɛmyaala nɛ nɔɔ.
Bɛ bela ɛwala dum nɛ lyel-lyel mɛsa mɛ bɛ nasa ɛ,
etɛɛ náá, bɛ waabela efute mɛnyɔ mɛ mɛsa bɛ nazesa ɛ!”»

Mbu ɛdis ɛ mɛbhek kɔ ɛko ɛ bɔs

14 Mɛ nadi ebaadjoak, wo gwaa, mɛ zɛbee eguud na puu. Kɔ eguud tak, mɛ naabee
dhiiti mot ɛ́ nɔŋel nɛ mɔn mot. Nyɛ nabɔt kɔ lo ɛ kɔtɔ bɛghɛŋ na sael nɛ lɔɔd ɛ, ɛ́ mbɔ yɛ
namɛt ɛghɔɔb wat na wol-wol.
15 Tin, dhiiti fofop eezɛwyis tɔ edi e dɛɛ ndjaa Zɛɛb, nyɛ eezɛkim ɛlyelɛpe nɛ mot nadi
ndiidel tɔ eguud ɔ náá: «Nɔŋa ɛghɔɔb ɛ lɔ, disa mɛbhek, etɛɛ náá, ɛwala tak eezedjala,
mɛbhek mɛ bɔs eezewozal étɛp ɛdis!»

16 Ɛ di'enek, mot nadi ndiidel kɔ eguud ɔ naazɛwus ɛghɔɔb ɛ lɛ kɔ bɔs, tin, mɛbhek mɛ bɔs djas naadisaa.
17 Dhiiti fofop sis naazɛwyis tɔ di na dɛɛ Zɛɛb di tɔ gwoo ɛ, nyɛy pe nabɛ é nɛ yɛ ɛghɔɔb na wol-wol é mbɔ.
18 Dhiiti fofop sis, mot di nɛ ekukuma kɔ du ɔ naazɛdus pɛ kyee mesa ebuwa. Wɔ gwaa, nyɛ zɛkim ɛlyelɛpe nɛ mot nadi nɛ ɛghɔɔb na wol-wol ɔ náá: «Nɔŋa ɛghɔɔb ɛ lɔ na wol-wol, tsaala mɛghɛŋ mɛ vin di kɔ bɔs ɛ, étɛp náá, ebhum tak eezewozal.»
19 Fofop tak naazɛdhaa nɛ ɛkpaŋ é mɛghɛŋ mɛ ebhum e vin nadi kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ nɛ ɛghɔɔb ɛ lɛ. Wɔ gwaa, nyɛ zɛso yɛ djas tɔ syaala di elyaal ɛbuk ɛ Zɛɛb ɛ.
20 Ebhum vin natwaalaa é tɔ syaala di ɛtsetaɛpe nɛ ghaada ɛ. Wɔ gwaa, ghiya nadi eswol tɔ syaala. Ɛ di'enek, ye eezɛwo kɛkum ekilomɛtɛlɛ bɛdhet ɛlɛl (300). Tin, ghiya nadi ebyet, mɛdim mɛ tak ɛkɛɛ yɛ aasik yaaga é tsuŋ.

15

Efofop etɛn nɛ ebá nɛ eboo mezuk mɛ mɛsik

1 Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti boo ndem sis tɔ gwoo, mɛ naadjoka. Ye nabɛ é efofop etɛn nɛ ebá ɛ, nazyɛ nɛ eboo mezuk etɛn nɛ ebá. Ye é eboo mezuk mɛ mɛsik. Etɛɛ náá, ye é nɛ mezuk menek ɛ, ɛbuk ɛ Zɛɛb aadjala.
2 Bhii tak, mɛ eebaabee kwaambi dhiiti boo dii mɛsɔn edjhaazal dáa ɛkok ɛ mɛtaadak, boo dii tak é puuza nɛ du. Tin, bot djas ɛ nakwak tit nɛ naghisɛ, nɛ ɛlɛɛga ɛ di elyaal din ɛ lɛ ɔ, nadi é metitel engwoob boo dii mɛsɔn menek. Bɛ nadi é nɛ engɔmbi ee Zɛɛb nadjɛ bɛ é mɛmbɔ ɛ.
3 Bɛ nadi etii djeeb ɛ Moiiz mot-mɛsa Zɛɛb, nɛ djeeb ɛ Mɔn Bhata:
«Ghɛŋ Zɛɛb Mɛkaake,
mɛsa mɔ nɛ bɔk, ye nɛ nyɔ!
Wɔ é Mɛkoozi mɛ membyak djas,
etɛp bɔ é epiki nɛ etsɛɛtsɛ!
4 Ɛzɛ aakodi ààkaab wɔ Ghɛŋ?
Ɛzɛ aakopɛɛ ɛdjɛ wɔ duma?
Etɛɛ náá, ye é wɔy wɔ ɛmet ɛdi Dɛɛ,
bot ɛ membyak djas é aazyɛ zɛduwal wɔ,
etɛɛ náá, mɛsa mɔ epiki naazelyaalaa bɛ popoopwon.»
5 Bhis tak, mɛ eezɛbee di edɛɛ ndjaa Zɛɛb di nɛ pɛt tot ɛbhɛŋ tɔ tak ɛ, bɛŋel pɛ tɔ gwoo.
6 Deenek, efofop etɛn nɛ bɛbá nadi emɛt eboo mezuk é mɛmbɔ ɔ naazɛwyis tɔ ndjaa Zɛɛb di pɛ tɔ gwoo ɛ. Bɛ naabɔt ekaad di edjóoaa lɛn ɛ na puu ekas dhaa tyɛ. Bɛ naabɔt ekaad e goŋ na puu na nakas-kas nɛ ebaab elɔɔd epɛta e ebhet.
7 Ngɔt tɔ edjema ená di nɛ tsik binɔk naazɛdjɛ efofop etɛn nɛ bɛbá mɔɔ buku nasael nɛ lɔɔd nadi «tɔɔɔ» nɛ ɛbuk ɛ Zɛɛb, nyɛy mot di nɛ tsik kɔm-kɔm sii nɛ kɔm ɔ.
8 Eguluk naalwood tɔ di edɛɛ Ndjaa-ebuwa. Eguluk binek lyaal é mɛbwala nɛ duma ɛ Zɛɛb. Ye nabɛ é ààbɛ nɛ mot nadi nɛ ghwyil ɛni tɔ di edɛɛ Ndjaa-ebuwa, kɛkum dwoo eboo mezuk etɛn nɛ ebá ee efofop nazyɛ nɛ yɛ ɛ aadjala ɛ.

16

Ebuku etɛn nɛ ebá ɛbuk ɛ Zɛɛb

1 Bhii tak, mɛ naagwak boo gwood pɛ tɔ Ndjaa-ebuwa eeke nɛ efofop etɛn nɛ ebá binɔk náá: «Tɔ́ka, kɛsoka ebuku e ɛbuk ɛ Zɛɛb kɔ ɛko ɛ bɔs!»
2 Deenek, fofop mɛkɛn naazɛtɔ́ kɛso sa nadi tɔ mɔɔ buku yɛ ɛ kɔ ɛko ɛ bɔs. Wɔ gwaa, embee mɛpyoŋ nakpaa-kpaa zɛsee é mɛnyel mɛ bot ɛ nadi nɛ geka tit ɔ na «kpeeeŋ», nɛ bot ɛ nadi eduwal naghisɛ yɛ ɔ.

3 Tin, fofop yii bhɔɔba naakɛso sa nadi tɔ mɔɔ buku yɛ ɛ tɔ boo dii mɛsɔn. Ɛ di'enek, boo dii mɛsɔn moo tin «zoooŋ» dáa ghiya mot zegwyɛ ɔ. Tin, edjema djas nadi nɛ tsik tɔ boo dii mɛsɔn ɔ naazɛsi «bhɛɛɛ».
4 Fofop yii elɛl naazɛso sa nadi tɔ yɛ mɔɔ buku ɛ tɔ eboo mɛdhii nɛ tɔ esɔɔgɔ. Ɛ di'enek, eboo mɛdhii eezɛliiza ghiya.
5 Tin, mɛ eezɛgwak fofop nadi nɛ ghwyil ɛkɔk kɔ mɛdhii ɔ, eke náá: «Wɔy Mot edɛɛ, wɔy Mot di ɔ, wɔy Mot nadi ɔ, deenek, wɔ eelyaal náá, wɔ é Mot epiki.
6 Dáa di náá, bot binɔk naaso ghiya bot edɛɛ, nɛ yii bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ. Nenak, wɔ eedjɛ bɛ ghiya náá bɛ dɛ, bɔɔ bɛmet é saa yɛ!»
7 Bhii tak, mɛ eezɛgwak dhiiti gwood edus pɛ kyee mesa ebuwa, eke náá: «Ghɛŋ, Zɛɛb Mɛkaake, mɛ nɛ gu náá, epéɛ bɔ é epéɛ e tsɛɛtsɛ, ye é yii epiki!»
8 Deenek, fofop yii ená naaso sa nadi tɔ yɛ mɔɔ buku ɛ, kɔ gwyes. Ɛ di'enek, gwyes naabela ze ɛgó ɛ bot ɛ bɔs nɛ du'ɛ.
9 Bot ɛ bɔs naadikaa nɛ mbee mɛgoo mɛ du. Bɛ nabɛ é bɛ moo saab din ɛ Zɛɛb, mot di nɛ ghwyil kɔ eboo mezuk menek ɔ. Tin, bɛ naabyen ɛswoola mɛfulu mɔɔ. Bɛ nabɛ é ààkwyɛl ɛdjɛ duma nɛ Zɛɛb.
10 Fofop yii etɛn naaso sa nadi tɔ yɛ mɔɔ buku ɛ kɔ bóó mɛkoozi tit. Wɔ gwaa, mbee mɛghomla zɛni tɔ ɛyoŋ ɛ lɛ. Bot nadi ekwaal mɛtsok etɛɛ náá, bɛ nadi ezuk.
11 Ɛ di'enek, bɛ moo saab din ɛ Zɛɛb mot di pɛ tɔ gwoo ɔ, kɔ ɛsu ɛ mezuk nɛ mɛpyoŋ mɔɔ. Tin, bɛ nabɛ é ààkat ɛsa embee mɛsa mɔɔ.
12 Fofop yii etɛn nɛ ngɔt naaso sa nadi tɔ yɛ mɔɔ buku ɛ, tɔ boo dii di edjóoaa Efaalat ɛ. Wɔ gwaa, boo dii tak zɛgel djas, étɛp ɛdjɛ ze nɛ bɛmɛkoozi nadus pɛ kyee ɛdjem ɛ dwoo ɛ.
13 Bhii tak, mɛ eezɛbee embee esisim elɛl enɔŋel nɛ bɛnagbha. Tɔ embee esisim tak, ngɔt nawyis é tɔ nuub dhalaghɔŋ*, dhiiti tɔ nuub tit, zɛnɔɔ nwyak ngɔk tɔ nuub mbee ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.
14 Embee esisim tak nabɛ é esisim ɛ dim mot mɛkɔŋ nadi esa mɛvyɛkɛlɛ nɛ yɛ ɛ. Embee esisim binɔk bɛlɛl naazɛtó kɛsɛɛg bɛmɛkoozi mɛ di kɔ ɛko ɛ bɔs djas, étɛp ɛkɛduu boo dɛɛb é dwoo Zɛɛb Mɛkaake.
15 «Ghɛŋ eezɛke, gwaka: Mɛ aazyɛ ɛ dáa mot djii! Mɛmyaala nɛ mot aadi ndjem ɔ, mot aadi nɛ ekaad é nyel ekaab náá, nyɛ ɛzɛkɛtó “syɛɛɛ” da nyɛ é gwak syen etɛɛ náá, nyɛ é “syɛɛɛ” ààbɛ nɛ ekaad ɔ.»
16 Esisim binek naasɛɛg bɛmɛkoozi é mɔɔ di wat di edjóoaa tɔ lii ebhele «Almaghedɔŋ» ɛ.
17 Fofop yii etɛn nɛ ebá naaso yɛ sa nadi tɔ mɔɔ buku ɛ tɔ pup. Wɔ gwaa, dhiiti gwood zɛgek ɛlyelɛpe tɔ edi e dɛɛ Ndjaa-ebuwa, edus pɛ kyee bóó mɛkoozi Zɛɛb, eke náá: «Nenak, esa djas eezedjala!»
18 Wɔ gwaa, mengwyes zɛgwyes, boo ebhyeed zɛgek, bham bɛghɛl ɛko zɛbam, bɔs naadheegel ɛlyelɛpe. Tin, ye naadyeebadheegel ɛlyelɛpe, dheegela wat di náá, kana mot nakusaa kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, nyɛ dinaa ààpabee kwaambi yenek dheegela.
19 Boo ghaada naazɛtyek é esum elɛl. Tin, eghaada ekyee mɛdhik djas naazɛbik. Ɛ di'enek, Zɛɛb naazɛtaala boo ghaada Bhabhilɔn, étɛp nyɛ needjɛ nyɛ mɛnyok mɛ vin boo ɛbuk ɛ lɛ nyɛ dɛ.
20 Eghola djas di tɔ boo di mɛsɔn naades. Bot nabɛ é ààkabee mɛtsok.
21 Eboo mɛkok mɛ mɛtaadak mɛ na dil-dil† naazɛdus pɛ tɔ gwoo bila bot kɔ mɛnyel. Tin, bot naazɛsaab din ɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ mezuk mɛ bhi eboo mɛtaadak menek. Etɛɛ náá, ye nabɛ é mezuk mɛ nadi nɛ mbee ghulal ɛ.

17

Epéɛ e moma na ghaa mɛzɔ

* **16:13** *dhalaghɔŋ* Ye baabelaa é tɔ ɛlaŋel 12.3. † **16:21** *mɛkok mɛ mɛtaadak mɛ na dil-dil* Mɛdil mɛ tak nabɛ ɛ ekilo mɛkam mɛná.

1 Fofop ngɔt tɔ efofop etɛn nɛ ebá nadi nɛ mɔɔ buku e mɛmbɔ ɔ, naazyɛ zɛlɛɛ mɛ náá:
«Dha, mɛ tel wɔ feŋ moma na ghaa mɛzɔ aabela ɛ, mɛ tel wɔ boo ghaada di suma engwoob
bɛtɛ nɛ boo mɛdhii ɛ.
2 Bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak naaso mɛnyel tɔ mɛzɔ bɛ nɛ moma tak, bot ɛ bɔs nabɛ ɛ́ bɛ moo
tɔ elangi mɛnyok mɛ vin mɛ mɛzɔ mɛ.»
3 Tin, sisim naazɛmɛt mɛ, wɔ gwaa, fofop zɛnɔɔ mɛ tɔ́ nɛ nam pɛ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ
nɛ mɛdii ɛ. Ɛ di'enek, mɛ naazɛbee dhiiti moma ndiidel kɔ tit na «zoooŋ». Nyel'ɛ nadi ɛ́
«kpeeeŋ» nɛ mɛpka mɛ di enyek Zɛɛb ɛ. Tit tak nadi ɛ́ elo etɛn nɛ ebá, zɛnɔɔ melak kam.
4 Moma tak nabɔt ɛ́ ekaad e ghoŋ na «zoooŋ», nyɛ nadi ɛ́ nɛ mɛvunga, nɛ mɛsum mɛ
nasaaa nɛ lɔɔd ɛ, nɛ mɛkok e mɛtaŋ zɛnɔɔ bɛmɛyaka. Ɛ mbɔ'ɛ, nyɛ namɛt ɛ́ mɔɔ buku
nasaaa nɛ lɔɔd ɛ «tɔɔɔ» nɛ embee esesɛɛ, nɛ edhuud ee mɛzɔ mɛ di edjɛ ɛ.
5 Tin, bhata-bhwoob'ɛ nabɛ ɛ́ nɛ ekwyala din. Etɛp e syela bhii din ɛ tak nabɛ ɛ́: «Boo
ghaada Bhabhilɔn, nyɛɛg boa mɛzɔ nɛ embee esesɛɛ e di eesɛɛ kɔ bɔs ɛ djas.»
6 Mɛ naabee náá, moma mɛzɔ tak nadi ɛ́, tɔ elangi e ghiya bot ɛ Zɛɛb, nɛ ghiya bot ɛ
nazegóaa kɔ ɛsu ɛ esosoob'ɔɔ nɛ Yezu ɛ.
Bea mɛ nabee nyɛ ɛ, mɛ naadyeebadjoka ɛbuɛpe.
7 Tin, fofop eezɛke nɛ nam náá: «Étɛp yé wɔ di edjoka? Mɛ waatel wɔ etɛp di syela dum
nɛ moma yak, nɛ tit di ebɛp nyɛ yenɔk, mot di nɛ elo etɛn nɛ ebá, nɛ melak kam yenɔk.
8 Tit wɔ di ebee yenɔk nadi ɛ́ nɛ tsik, nenak yak, nyɛ tokapɛ nɛ tsik. Nyɛ goka ɛ́ nɛ ɛwyis
tɔ boo guk na dim-dim di ààbɛ nɛ ɛsik ɔ, tin, nyɛ waagóaa, bot ɛ di kɔ bɔs di náá min mɔɔ
dinaa ààpaakwyala kɔ mɛkana mɛ tsik kana bhwak nɛ ɛkusel ɔ, bɛ waadjoka beea bɛ
aabee tit ɛ. Etɛɛ náá, nyɛ nadi sok ɛ́ nɛ tsik, nenak nyɛ eezegwyɛ, tin, nyɛ waabaatuula.»
9 «Wak, ye goka ɛ́ mot di nɛ mɛtselal nɛ etsoŋ. Elo etɛn nɛ ebá binek ɛ mɛtsok mɛtɛn nɛ
ebá ee moma yenɔk di ndiidel kɔ tak ɛ. Ye baalyaal ɛ́ bɛmɛkoozi mɛtɛn nɛ ebá.
10 Pɛ tɔ bɛmɛkoozi mɛ tak, bɛtɛn naazegwyɛ. Nenak ngɔt ɛ kalik kɔ bóó mɛkoozi.
Mot aadi mɛkoozi mɛ yii etɛn nɛ ebá ɔ, dinaa ààpazyɛ. Ɛ sok nyɛ aazyɛ ɛ, nyɛ
aanàkwaadyeebabɔya.
11 Tit nabɛ ɛ́ ghɛŋ sok, kadi mos náá, nyɛ tokapɛ ɛ, nyɛy nyɛ ɛmet ɛ di mɛkoozi mɛ etɛn
nɛ elɛl. Nyɛ ɛ́ pe ɛ ngɔt tɔ sama bɛmɛkoozi mɛtɛn nɛ ebá, tin, nyɛ moo aagwyɛ.
12 «Melak kam wɔ bee yenek, yɛ ɛ́ bɛmɛkoozi kam, bɛmɛkoozi mɛ tak dinaa ààpadilaa
kɔ mɛbhóó mɛ mɛkoozi mɔɔ. Tin, bɛ waabela eghɛŋ ɛkɔk é ɛwala wat nɛ tit yenɔk.
13 Bɔɔ djas ɛ́ nɛ esimza wat, bɛ ɛpedjɛ ghwyil nɛ mɛbwala mɔɔ nɛ tit.
14 Bɛ waaduu nɛ mɔn bhata, tin, mɔn bhata ɛ́ waakwak bɛ. Etɛɛ náá, nyɛ ɛ́ Ghɛŋ e bɛghɛŋ,
nyɛ ɛ́ Mɛkoozi mɛ bɛmɛkoozi. Deenek, nyɛ waakwak bɛ nɛ bot bɛ djas nyɛ nazedjóo nɛ ɛsɛ́ɛ
ɔ, bot ɛ di sosoob nɛ nɛ ɔ.»
15 Ɛ di'enek, fofop eebaake nɛ nam náá: Mɛdhii mɛ wɔ bee yenek, é di moma mɛzɔ di
yenek, ye ɛ́ bot ɛ bɔs, ye ɛ́ mɛdhuu mɛ bot ɛ mɛdhik djas zɛnɔɔ elii.
16 Melak kam, nɛ tit ee wɔ bee ɛ́, bɛ waabhina moma mɛzɔ. Bɛ waadjii nyɛ ekum djas, tin
bɛ waanɛɛg nyɛ «syɛɛɛ» ààbɛ nɛ ekaad, bɛ waadɛ epuud bɛ, epuud aabwak ɛ, bɛ waamwas
yɛ tɔ du.
17 Etɛɛ náá, Zɛɛb naawa tɔ ebhum lyem bɔɔ, egwyes ɛsa ɛkwosak ɛ lɛ. Tin, bɔɔ djas ɛ́
waagwakel náá bɛ nɔɔ ghwyil nɛ ekukuma bɔɔ da bɛ ɛ́ sa mɛsa ɛ tit nɛ yɛ. Kɛkum ɛwala
dinaa esa di kwyala tɔ mɛkana ɛ Zɛɛb aasael ɛ.
18 «É di'enek, moma ee wɔ bee'aak, ye ɛ́ boo ghaada di ekɔk kɔ bɛmɛkoozi mɛ bɔs ɔ.»

18

Ɛwaazel ɛ ghaada Bhabhilɔn

1 Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti fofop edus tɔ gwoo sul si. Nyɛ nabɛ ɛ́ nɛ boo ghwyil, tin,
duma yɛ nadi edjɛ mɛkas kɔ ɛko ɛ bɔs djas.

2 Nyɛ naazɛkim nɛ mɛghaaz djas: «Yɛ eewyɛɛza, yɛ eewyɛɛza, boo Bhabhilɔn eewyɛɛza! Nenak, ye moo é di embee sisim di ɔ. Ye moo é mɔɔ di embee sisim djas di kɛsɔwa ɔ. Ye moo é pɛ kyee enen nɛ bɛtit di nɛ edhuud di ààdjɛ gwyes ɛbee ɔ, di ɔ.
3 Membyak djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ naadɛ mɛnyok mɛ vin mɛ mɛmbee mɛzɔ. Bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak naazɛso nyel tɔ mɛzɔ bɛ nɛ nɛ. Tin, bot ɛ di ebɔmsa esonok kɔ ɛko bɔs'ak naazɛvu kɔ ɛsu é kwyɛl nyɛ nadi nɛ yɛ nɛ esa e ghoŋ dhaa nyel ɛ.»

4 Bhii tak, mɛ eebaagwak dhiiti gwood nadi edus pɛ tɔ gwoo, eke náá: «Wyiska tɔ lɛ, bot ɛ mbyak'am, bi ɛzɛkɛbeeaa dáa bot ɛ di sama nɛ nɛ tɔ mesyem mɛ ɔ, etɛɛ náá, bi needi ààbee eboo mezuk mɛ nyɛ aaboma nɛ yɛ ɛ.
5 Etɛɛ náá, mesyem mɛ beega yak kɔ yii eekum pɛ tɔ gwoo. Deenek, Zɛɛb ààpadjisa embee mɛsa mɛ.
6 Saka nɛ nɛ tyee wat nɛ dáa nyɛ nasa nɛ bɛdhiiti bot ɛ, nyɛ goka é nɛ ɛboma nɛ yɛ tyee é sok ebá nɛ dáa nyɛ nasa bot ɛ. Lwoodalka mɔɔ buku yɛ nɛ mɛnyok mɛ di enyan dhaa yii nyɛ nadjɛ nɛ bɛdhiiti bot ɛ.
7 Zukeka nyɛ, boo mezuk nɛ ɛsa náá, nyɛ é di tɔ boo ghoŋ aadjala nɛ duma nɛ ghoŋ nyɛ nadi nɛ yɛ ɛ. Tin, nyɛ nadi eke nyɛ ɛmet náá: “Mɛ é wak ɛ dáa moma mɛkoozi, mɛ tok kus moma, mɛ aanàkwaabɔt ɛpum.”
8 Dum nɛ tɛp tak ɛ, eboo mezuk djas nazenɛɛgaa étɛp'ɛ, yɛ waasoaa nyɛ é nyel e dwoo wat: Ɛbé di gó bot ɛ, ɛpum nɛ pwom edee. Nyɛ waagóaa é nɛ du etɛɛ náá, Ghɛŋ Zɛɛb mot mɛbwala é péɛ nyɛ.»
9 Bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak bot ɛ nasɛɛga goŋ nɛ nɛ, nɛ ɛmyaala nɛ esa e ghóŋ bɛ ɔ, bɛ waadje mɛgwyɛ, bɛ waakɛl mɛmbɔ kɔ elo é sok bɛ waabee eguluk ebyet pɛ ɛko ghaada bɛ dik ɛ.
10 Bɛ waatyaa ɛtsetaɛpe étɛp bwoo boo mezuk ghaada aaboma nɛ yɛ ɛ. Tin, bɛ waadi eke náá: «Mezuk! Ha mezuk! Ho Bhabhilɔn, boo ghaada nɛ mɛbwala! Ɛwala wat edjala etɛɛ náá, wɔ neeboma nɛ yɔ feŋ!»

11 Bot ɛ mɛbom nadi kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, nabaadje nɛ ɛlɛka kɔ ɛsu ɛ lɛ. Etɛɛ náá, ye tokapɛ nɛ mot ààkabaabom esa e mɛbom mɔɔ:
12 Lɔɔd, ɛkok é bɛ di esa epata yɛ ɛ, mɛkok mɛ mɛtaŋ, mɛyaka, nɛ ekaad di edjóoaa lɛn, mbɛɛ ekaad na tɔɔbelaa zɛnɔɔ ekaad di djóoaa swa ɛ, membi mɛ ele di ààbelaa mbɛs ɛ, membi mɛ esa djas nasael nɛ mɛdjɛ ɛ zok ɛ nɛ ele e mɛtaŋ, esa nasael nɛ gwooz na tɔɔbelaa di djóoaa blɔɔz ɛ, nɛ eghwooz nɛghu nɛ mbɛɛ mɛkok,
13 Nadjebe, nɛ bɛdhiiti esa di ekobelaa edee nɛ yɛ ɛ, nɛ bɛmananas, nɛ mbi mɛnanas di edjóoaa Miid, zɛnɔɔ nɛ ɔɔsɔ ɛ, bɛmɛnyok mɛ vin, mul, faalin, kɔkɔ bhisa di edjóoaa ble ɛ, engombɛ nɛ etaa, eyaaga nɛ embem yaaga, ekwom nɛ bot ɛ membok.
14 «Bot dyeebake ɛ náá, membi esa djas wɔ nadi nɛ yɛ gwyes ɛ, moo ààkabɛ pɛ daa lɔ, mɛvu djas nɛ esa bɔ e ghóŋ djas tokapɛ, tin, bot ɛ aanàbaabee ɛ yɛ!»
15 Bot ɛ mɛbom mɛ nazevu kɔ ɛsu esa e mɛbom ee bɛ nadi ebomsa pɛ tɔ ghaada tak ɛ, bɛ waatyaa é ɛtsetaɛpe ekaab feŋ di náá, yɛ é yɛ ɛ. Bɛ waadje nɛ ɛlɛka.
16 Tin, bɛ waadi eke: «Ha mezuk! Ha mezuk nɛ boo ghaada! Nyɛ nabebɔt é ekaad di edjóoaa lɛn ɛ, nɛ mbɛɛ ekaad na tɔɔbelaa, nyel'ɛ nadi é dipela nɛ mɛvunga mɛ lɔɔd, mɛkok mɛ mɛtaŋ zɛnɔɔ bɛmayaka.
17 Tin, tɔ mɔɔ ɛwala wat mɛvu menek djas tokapɛ!»

Komanda mɛsuwa, nɛ bot di etó mɛdjoŋ tɔ tak ɔ, nɛ bot ɛ di esa mɛsa pɛ tɔ boo dii mɛsɔn ɔ, zɛnɔɔ bot djas di ebela efute tɔ mɛsa e boo dii mɛsɔn ɔ, bɔɔ djas nadi é ɛtsetaɛpe.
18 Bɛ nadi edjoka é sok bɛ nabee eguluk e ghaada bɛ nadik ɛ: «Yaa kwaabi ghaada nadi egekaa nɛ ghaada yak!»
19 Bɛ nadi eso bɛsyɛ kɔ lo, edji, elɛka, ekim náá: «Ha mezuk, Ha mezuk nɛ boo ghaada! Ye é dum nɛ ekuma bɛ é bot djas nadi nɛ bɛmɛsuwa kɔ boo dii mɛsɔn ɔ navu. Tin, e ɛwala wat mɛvu menek djas tokapɛ!»

20 Gwoo myaala dum nɛ ɛsi ghaada! Bɔn ɛ Zɛɛb, bot ɛ lwoma nɛ bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb
myaalaka. Etɛɛ náá, Zɛɛb eepéɛ nyɛ dum nɛ mɛsa ee nyɛ nasa ɛ!
21 Wɔ gwaa, dhiiti fofop mɛbwala zɛnɔɔ boo ɛkok dáa ɛkok ɛ bɛ di esii ble nɛ yɛ, mwas tɔ
boo dii mɛsɔn eke náá: «Yɛ deenek ɛ boo ghaada ɛ bhabhilɔn aamwasaa nɛ ghwyil djas,
tin, bot ɛ aanàbaabee ɛ yɛ!
22 Bot ɛ aanàbaagwak pɛ daa lɔ, ebwoma e bot ɛ di ebwom ngɔmbi ɔ, elɔɔ toŋ, etii
mɛdjeeb. Tin, bot ɛ aanàbaabela membi mɛ bot djas di esa mɛsa e mɛmbɔ ɛ, bot ɛ
aanàbaagwak ɛtap ɛkok ɛ di esiiaa ble nɛ yɛ ɛ.
23 Mɛkas mɛ elama aanàbaadi pɛ yɔ, bot aanàbaagwak bhyeed ɛ bot aalóo nɛ ɛbá ɔ. Ɛtɛp
tak ɛ di náá, bot ɛ nadi ebɔmsa esa bɔɔ nadi é bɛghɛŋ kɔ bɔs, mɛsimba mɔ nakɔɔ bot ɛ bɔs
djas.»
24 Ye é kɔ ghaada bhabhilɔn é ghiya bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb nɛ yii bɔn Zɛɛb nasee, ghiya
bot djas nagóaa kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, naasee.

19

Mɛdjeeb mɛ mɛswobela pɛ tɔ gwoo

1 Bhii tak, mɛ eezɛgwak dhiiti gwood elii pɛ tɔ gwoo tyee bhyeed ɛdhuu ɛ bot, gwood
tak nadi eke ɛ: «Aleluya! Duwalka Ghɛŋ, tsik, duma nɛ mɛbwala é nɛ Zɛɛb'enaka.
2 Epéɛ bɛ é tsɛɛtsɛ nɛ piki! Etɛɛ náá, nyɛ eekwyesal moma na ghaa mɛzɔ djɛ sɔs, moma
nadi epul bɔs nɛ mɛzɔ mɛ ɔ. Nyɛ nawa nyɛ é feŋ é étɛp nyɛ naagó bot ɛ mɛsa mɛ.»
3 Bɛ naabaazɛke náá: «Aleluya! Duwalka Ghɛŋ! Eguluk boo ghaada nadi edyak é ye
ɛpebyet kɔm-kɔm!»
4 Tin, Bɛpaa mɛkam mɛmbá nɛ ená zɛnɔɔ edjema ená di nɛ tsik ɔ, naazɛghaaga bhwoob
si, da kwyit mɛboŋ étɛp ɛduwal Zɛɛb, mot di kɔ bóó mɛkoozi ɔ, bɛ eezɛke: «Amɛn! Aleluya!
Duwalka Ghɛŋ!»

Edee é ɛbyoŋ ɛbá e mɔn bhata

5 Wɔ gwaa, dhiiti gwood zɛgek pɛ kyee bóó mɛkoozi nadi yenek: «Duwalka Zɛɛb'enaka,
biyɔ bot ɛ mɛsa mɛ djas, biyɔ bot ɛ di elooba nɛ nɛ ɔ, bot ɛ mbyok nɛ bot ɛ di ààdi bot ɛ
mbyok ɔ».
6 Bhii tak, mɛ eezɛgwak dhiiti gwood ebam tyee bhyeed bot ɛ ɛbuɛpe, bhyeed tak nadi
eswak ɛ dáa eboo mɛsok, dáa eboo bɛghɛl ɛko. Ye nadi eke ɛ: «Aleluya! Duwalka Ghɛŋ!
Etɛɛ náá, Ghɛŋ, Zɛɛb Mɛkake yenaka eezekoobal ɛyoŋ ɛ lɛ ɔ!
7 Dhjoomyaalaka, dhjoodika nɛ mɛmyaala, dhjooduwalka nyɛ! Etɛɛ náá, ɛwala ɛbyoŋ
ɛbá ɛ Mɔn bhata eezedjala. Deenek, myɛl moo é nyɛ eezekomsa.
8 Bɛ eedjɛ nyɛ mbɛɛ kaad lɛn na kas-kas ààpuuza nɛ dhiiti sonok.» Kaad lɛn tak lyaal é
mɛsa mɛ epiki e bɔn Zɛɛb.
9 Fofop eezɛke nɛ nam: «Kwyala: mɛmyaala nɛ bot ɛ nadjóoaa étɛp ɛbela di e ɛbyoŋ ɛbá
ɛ Mɔn bhata ɔ.» Bhii tak, nyɛ eebaazɛke nɛ nam náá: «Ye é tin ɛ etɛtɛ mɛkpa mɛ Zɛɛb.»
10 Mɛ naazɛghaaga sok bhwoob'ɛ kwyit mɛboŋ si étɛp ɛduwal nyɛ, tin, nyɛ eezɛke nɛ
nam: «Nàsa deenek! Mɛ é mot-mɛsa dáa wɔy, nɛ bɔn nyoog di ekɛ tɔ esosoob nɛ etsɛɛtsɛ
Yezu natel ɛ. Ye é Zɛɛb ɛ wɔ di egoka nɛ ɛduwal.»
Etsɛɛtsɛ Yezu natel ɛ, yɛ é sisim di edjɛ mbɛɛ esiiza etɛp bɛ bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb di egoola
ɛ.

Mot di ebe yaaga ɔ, kɔ yaaga na puu

11 Bhii tak, mɛ eezɛbee gwoo bɛŋel, wɔ gwaa, yaaga na puu zɛtuula. Tin, mot nadi kɔ
yaaga tak ɔ, din ɛ lɛ nabɛ é Sosoob nɛ Tsɛɛtsɛ, nyɛ nɛ péɛ bot, nyɛ lumla dɛɛb'ɛ tɔ epiki.
12 Mis mɛ nadi ekas é dáa ngel du, nyɛ nadi é bɛtɛ nɛ ekɔtɔ bɛghɛŋ kɔ lo. Ɛ nyel'ɛ nadi é
nɛ ekwyala din dinaa bot ààgu ɛsuk ɛ tak, yɛ di ààdi nyɛy ɛmet ɔ.
13 Ye nabɛ é, nyɛ naabɔt ndjookuwa «nyɔlɔlɔ» nɛ ghiya e tak. Din ɛ lɛ é: «Mɛkpa ɛ Zɛɛb».

14 Mɛdhuu mɛ esodja djas di pɛ gwoo ɔ nadi edu nyɛ pɛ bhis, bɔn djas kɔ eyaaga na puu,
bɛ nabɛ é bɛ eebɔt mbɛɛ ekaad na puu nasael nɛ Lɛn ɛ, ààbɛ nɛ edhuud.
15 Pɛl na zɔɔ-zɔɔ nadi ewyis tɔ nuub'ɛ, étɛp ɛgó bot ɛ mɛdhik. Nyɛ waadjɛɛd bot ɛ mɛdhik
nɛ mɔɔ sek ghwooz. Nyɛ waatwaal ebhum lezɛ tɔ mɔɔ syaala mɛnyok mɛ vin ɛbuk ɛ Zɛɛb
Mɛkake ɛ.
16 Tin, kɔ ndjookuwa yɛ, nɛ kɔ do'ɛ nabɛ é nɛ ekwyala din: «Mɛkoozi bɛmɛkoozi, Ghɛŋ e
bɛghɛŋ.»
17 Bhii tak, mɛ eezɛbee fofop ngɔt titel pɛ tɔ gwyes. Nyɛ naazɛkim ɛlyelɛpe nɛ enen djas
nadi edhaa ɛtsetaɛpe pɛ tɔ gwoo ɔ náá: «Dhaka, sɛɛgaka étɛp boo ɛbyoŋ ɛ Zɛɛb!
18 Dha dɛka epuud e bɛmɛkoozi, nɛ yii eboo ekukuma esodja, nɛ yii bɛghɛŋ, nɛ epuud
eyaaga nɛ yii bot ɛ di ebɛp yɛ ɔ, epuud e bot djas, bot ɛ di pɛka ɔ nɛghu e ekwom, bot ɛ di
nɛ mbyok nɛghu bot ɛ di ààbɛ nɛ mbyok ɔ.»
19 Bhii tak, mɛ eezɛbee tit, bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak nɛ mɛdhuu mɛ esodja, sɛɛga étɛp
ɛlumela dɛɛb nɛ mot nadi kɔ yaaga, nɛ ɛdhuu esodja bɛ ɔ.
20 Tin, tit naazɛmɛtaa, dɔɔ nɛ embee bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb nadi esa mɛsimba é mis mɛ
étɛp ɛsa náá, bot ɛ nadi bɛ eezewaa geka tit ɔ, bot ɛ nadi eduwal ekpaka naghisɛ yɛ ɔ wo
ze. Tit nɛ embee bɛngoolel-mɛkpa Zɛɛb yenɔk, naamwasaa bɔɔ ekuu tɔ tok boo du mɛsii
na goo-goo.
21 Bot ɛ nabwak ɔ djas naagóaa nɛ pɛl nadi ewyis tɔ nuub mot nadi kɔ yaaga yenɔk. Ɛ
di'enek, enen djas naazɛdɛ epuud bɔɔ.

20

Satan eekɔɔla e membok

1 Bhii tak, mɛ eezɛbee fofop ngɔt edus pɛ tɔ gwoo, nyɛ nadi é nɛ sap guk na dim-dim di
ààbɛ nɛ ɛsik ɛ nɛ boo kel ghwooz e mbɔ.
2 Nyɛ eezɛmɛt dhalaghɔŋ, nyɔ na mwa, ye kwyɛl ɛlɛɛ dim mot mɛkɔŋ nɛghu Satan. Wɔ
gwaa, nyɛ zɛkɔl nyɛ, lo nyɛ é mbok pɛ nyɛ aakɛdi membu mil wat ɛ.
3 Bhis fofop nalóo nyɛ tɔ guk na dim-dim di ààbɛ nɛ ɛsik ɛ, nyɛ eezɛkɔɔl yɛ nɛ sap, nyɛ
eezɛtiŋal boo ɛtuŋa pɛ ɛko tak, kɛl luk etɛɛ náá, dhalaghɔŋ needi ààbaasuu ɛsa náá, bot ɛ
mɛdhik wo ze, kɛkum é ghɛŋ membu mil menek aadjaala ɛ. Bhii tak, nyɛ waawyiselaa
étɛp ba mɔɔ ɛwala.
4 Bhii tak, mɛ eezɛbee mɛbhóó bɛghɛŋ, bot ɛ nadi mendiidel kɔ tak ɔ naabela ghwyil
ɛpéɛ ɛ bot. Mɛ naabaabee esisim ɛ bot ɛ natsaakaa kɔ ɛsu ɛ esosoob bɔɔ dum nɛ etsɛɛtsɛ
Yezu natel nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb. Bot binɔk nabɛ é ààduwal tit nɛ
naghisɛ yɛ, bɛ nabɛ é ààbela geka tit kɔ ebhata-bhwoob, ààkobɛ-bɛak é mbɔ. Bɛ naabela
tsik, nɛ ɛkɔk sama nɛ Klisto membu mil wat.
5 Bɛdhiiti bot ɛ nagwyɛ ɔ, nabɛ é ààbula e tsik ɛsok nɛ membu mil wat yenek nɛ si. Ye é
ɛgom ɛ bot goma mɛkɛn.
6 Mɛmyaala nɛ bot ɛ Zɛɛb nagom é ɛgom ɛ mɛkɛn ɔ. Tin, ɛsyee ɛ bhɔɔba tokapɛ nɛ ghwyil
kɔ lɔɔ. Deenek, bɛ kadi é bɛghaa-Zɛɛb e Zɛɛb nɛ yii ɛ Klisto, bɛ aakɔk sama nɛ Klisto membu
mil wat.

Satan eepéɛa

7 Ɛ ghɛŋ membu mil wat (1 000) yenek aadjala ɛ, Satan aawyiselaa é mbok,
8 nyɛ waató kɛkɔɔ bot ɛ mɛdhik djas di kɔ etuma ená e bɔs ɔ, ye kwyɛl ɛlɛɛ Ghɔɔg nɛ
Maghoogh*. Nyɛ aasɛɛg bɛ étɛp ɛduu tuub. Bɛ aadi é ɛbuɛpe dáa bɛsyɛ engwoob boo dii
mɛsɔn.
9 Bɛ eezɛwyɛza kɔ ɛko ɛ bɔs djas ɛ. Bɛ eezekii sum di bot ɛ mbyak Zɛɛb boma, ghaada
Zɛɛb di ekwyɛl ɛ. Tin, du ɛzɛdus pɛ tɔ gwoo, bhis tak yɛ eezɛdik bɛ.

---

* **20:8** *Ghɔɔg nɛ Maghoogh* Ye é deenek ɛ bot ɛ mbyak eYuda nadi edje-djóo ekyee mɛdhik mɛ bot ɛ mɛbhuka ɛ bɔn ɛ
Zɛɛb é mɛsik mɛ bhwak. Ye aabelaa ɛ tɔ Ɛze 38—39.

10 Wɔ gwaa, dim mot mɛkɔŋ, mot nadi ekɔɔ bɛ ɔ, eezemwasaa tɔ tok du mɛsii na goo-goo pɛ kyee tit nɛ embee bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb bɛ di ɔ. Deenek, bɛ aadi zukaa mwos nɛ pum kɔm-kɔm.

Mɛpéɛa mɛ mɛsik

11 Bhii tak, mɛ eezɛbee boo bóó bɛghɛŋ na puu, nɛ mot ndiidel kɔ tak. Gwoo nɛ bɔs naazɛdiib sok bhwoob'ɛ, mot nabɛ é ààkabaabee bɛ.

12 Bhii tak, mɛ eezɛbee bot ɛ nazegwyɛ ɔ, bot di nɛ mbyok nɛ bot ɛ ààdi nɛ mbyok nabɛ é titel sok bóó bɛghɛŋ. Tin, bɛmɛkana naazɛdiiaa, wɔ gwaa, dhiiti mɛkana zɛbaadiiaa, yenek nabɛ é mɛkana mɛ tsik. Bot nazegwyɛ ɔ, napéɛaa ɛ dum nɛ sa bɛ nasa ɛ, dáa yɛ nazekwyalaa tɔ bɛmɛkana ɛ.

13 Boo dii mɛsɔn naazɛbulal bot ɛ nagwyɛ tɔ tak ɔ, wɔ gwaa, ɛsyee nɛ zula bot ɛ nazegwyɛ ɔ, zɛbulal yɔɔ pe. Deenek, mot nɛ mot naapéɛaa dum nɛ sa nyɛ nasa ɛ.

14 Tin, ɛsyee nɛ zula bot ɛ zegwyɛ ɔ, zokazɛmwasaa tɔ tok du. Tok du tak é ɛsyee bhɔɔba.

15 Deenek, mot djas nadi ààbɛ nɛ din kwyala tɔ mɛkana mɛ tsik ɔ, naamwasaa tɔ tok du.

21

Gwoo na bes nɛ bɔs na bes

1 Tin, mɛ eezɛbee gwoo na bes nɛ bɔs na bes. Ɛ di'enek, gwoo nadi é mɛkɛn nɛ bɔs nadi é mɛkɛn é naadiib, boo dii mɛsɔn nabɛ é ààkabaadi tak.

2 Bhii tak, mɛ eezɛbee ghaada na dɛɛ, Yeluzalɛm na bes Zɛɛb nadhis é edus pɛ tɔ gwoo. Ye nabɛ é ye moo babeega dáa moma zekomsa étɛp nyɛ neekɛboma nɛ ngom'ɛ ɛ.

3 Mɛ naagwak dhiiti lyel-lyel gwood eedus pɛ kyee bóó mɛkoozi eke: «Nenak, di Zɛɛb di ɔ moo é, é di wat nɛ bot! Nyɛ aakadidi é sama wat nɛ nɔɔ, deenek, bɛ aakadi é bot bɛ. Tin, Zɛɛb nyɛy ɛmet aadi é sama nɛ nɔɔ. Nyɛ aadi é Zɛɛb'ɔɔ.

4 Nyɛ waasuŋal miŋal mɛ mis mɔɔ. Ɛsyee aanàkabaadi tak, pil aanàkabaadi, ààbɛ nɛ elɛka, ààbɛ nɛ mezuk. Deenek, esa é namwa djas aanàbaadi tak.»

5 Ɛ di'enek, mot di ndiidel kɔ bóó mɛkoozi ɔ naake: «Nenak yak, mɛ ɛpekus esa na bes.» Bhii tak, nyɛ eezɛke: «Kwyala dáa, etɛɛ náá, mɛkpa mak é etsɛɛtsɛ, ye goka ɛ nɛ ɛwaa ɛbwaalel e tak.»

6 Nyɛ eebaazɛke: «Yɛ eezesael! Mɛ é Alfa nɛ Omegha, mɛkɛn nɛ mɛsik. Mot é di nɛ gwyes mɛdii ɔɔ, mɛ aadjɛ nyɛ mɛdii di edus tɔ sɔɔgɔ di edjɛ tsik ɛ, ààbwaal dhiiti sonok nɛ nɛ.

7 Mot aakwak ɔɔ, mɛ waadjɛ nyɛ esa e lyak binek. Mɛ aadi é Zɛɛb'ɛ, nyɛy kadi é mɔn'am.

8 Yɛ kabɛ bɛtsabel ɔɔ, bot ɛ di ààkɛ tɔ esosoob ɔ, bot ɛ di egó bot ɔ, bot ɛ di ekus ɛzɛm ɔ, bot ɛ mɛzɔ, bot ɛ mɛlyeeb, bot ɛ di eduwal bɛnaghisɛ ɔ, nɛ bot etsal djas, bɛ waamwasaa tɔ boo tok du di nɛ mɛsii mɛ na goo-goo, yɛ é di ɛsyee yii bhɔɔba.»

Yeluzalɛm na bes

9 Fofof ngɔt tɔ efofop etɛn nɛ bɛbá, nadi nɛ ebuku etɛn nɛ ebá lwoodela nɛ eboo mezuk mɛ mɛsik ɔ, eezɛke nɛ nam: «Dha, mɛ aalyaal wɔ dhɛɛga, mwaa Mɔn bhata.»

10 Sisim naazɛmɛt mɛ. Wɔ gwaa, fofop zɛtó nɛ nam kɔ dwol dhiiti boo ɛtsok na vyɛɛg-vyɛɛg. Nyɛ naatel mɛ ghaada e dɛɛ, Yeluzalɛm nadi edus pɛ tɔ gwoo, ee Zɛɛb nadhis ɛ,

11 ye nadi é nɛ duma ɛ Zɛɛb, ɛkas ɛ lɛ nadi enɔŋel é ɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa yaspɛ ɛ, djhaaz-djhaaz dáa ɛkok ɛ mɛtaadak.

12 Ghaada tak nabɛ é tɔ boo peeb, nɛ mɛniel kam nɛ ebá, ɛniel nɛ ɛniel nadi é nɛ fofop ngɔt ebaal yɛ. Deenek, kɔ mɛniel mɛ tak, ye naakwyalaa min mɛ membyak kam nɛ ebá bot ɛ kyee dik Yisalaɛl.

13 Deenek, é epap tak, ye nabɛ é nɛ mɛniel mɛlɛl-ɛlɛl. Pɛ ɛdjem ɛ dwoo elɛl, pɛ ɛsila dwoo elɛl, pɛ ɛko ɛ bɔs elɛl, pɛ kyɛ bɔs elɛl.

14 Epap e peeb ghaada tak, nasumaa é pɛ kɔ mɛkok kam nɛ ebá, kɔ mɛkok mɛ tak, ye nadi é nɛ ekwyala min mɛ bot ɛ lwoma kam nɛ bɛbá ɛ Mɔn bhata.

15 Fofop nadi elii nɛ nam ɔ, nabɛ é nɛ mɔɔ le ghwaazok nasael nɛ lɔɔd ɛ é mbɔ, mɛsa mɛ mɔɔ le tak nabɛ é, étɛp ɛgek mɛdjaa mɛ ghaada, epap nɛ mɛniel mɛ tak.
16 Mɛdjaa mɛ epap e ghaada tak djas nadi é djala. Tin, fofop nagek ghaada é nɛ le ghwaazok'ɛ: mɛdjaa mɛ tak nabɛ é, esitadɛ* bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000), mɛbɔk mɛ tak nabɛ é esitadɛ bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000), mɛvyɛɛg mɛ tak nabɛ é esitadɛ bɛmil kam nɛ bɛmil ɛbá (12 000).
17 Fofop naazɛgek mɛpip mɛ pap, ye nabɛ é ekude† dhet nɛ mɛkam mɛná nɛ ená (144). Nyɛ nagek yɛ ɛ, nɛ sa bot di ezyɛ nɛ ɛgek sok ɛ.
18 Tin, peeb nasumaa é nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa yaspɛ ɛ. Ghaada nyɛy ɛmet nasumaa é nɛ tɛtɛ lɔɔd di ààpuuza nɛ dhiiti sonok ɛ, ɛdjhaazɛpe dáa mɛtaadak.
19 Ghus zumal epap ghaada tak nasɔnaa é nɛ membi mɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ djas. Yii ghus zumal mɛkɛn nabɛ é nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa yaspɛ ɛ, yii bɔɔba nabɛ é nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa safiid ɛ, yii elɛl nabɛ é nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa aghat ɛ, yii ená nabɛ é nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa emelood ɛ.
20 Yii etɛn nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa oniks ɛ, yii etɛn nɛ wat nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa Saaldwan ɛ, yii etɛn nɛ ebá nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa Kiilzolit, yii etɛn nɛ elɛl nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa Beelil ɛ, yii etɛn nɛ ená nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa topaaz ɛ, yii kam nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa Kiilzopaalas ɛ, yii kam wat nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa Tulkwaaz ɛ, yii kam nɛ ebá nɛ mɛkok mɛ mɛtaŋ di edjóoaa amɛtist ɛ.
21 Mɛniel kam nɛ ebá binek nabɛ é bɛmɛyaka kam nɛ ebá. Ɛniel nɛ ɛniel nasael nɛ mayaka wat. Ɛ di bot djas di esɛɛga tɔ boo ghaada ɔ, ye nasael é nɛ tɛtɛ lɔɔd di ààpuuza nɛ dhiiti sonok ɛ, ɛdjhaazɛpe dáa mɛtaadak.
22 Mɛ nabɛ é ààbee ndjaa Zɛɛb tɔ ghaada tak, etɛɛ náá, di edɛɛ Zɛɛb e ghaada tak é Ghɛŋ, Zɛɛb Mɛkaake dɔɔ nɛ Mɔn ɛ bhata.
23 Ghaada tak tok nɛ gwyes mɛkas mɛ gwyes nɛghu mɛkas mɛ ngɔn, etɛɛ náá, duma Zɛɛb nadi ekas, Mɔn bhata é di lama yɛ.
24 Ekyee mɛdhik é waakɛ si mɛkas mɛ, bɛmɛkoozi mɛ bɔs é waazyɛ nɛ ekum bɔɔ.
25 Tin, mɛniel mɛ ghaada aadi é mbek tu dwoo. Deenek, yɛ aanàkabaadiyalaa etɛɛ náá, ɛgwyitok aanàbaagwyiidela.
26 Bɛ waazyɛ nɛ duma nɛ duu ekyee mɛdhik.
27 Deenek, ye tok nɛ sa wat edhuud aani tɔ ghaada tak, ààkobɛ bot ɛ di nɛ embee mɛsa ɔ nɛghu bot ɛ etsal. Ɛ di'enek, bot aani tɔ ghaada tak ɔ, ye é aadi é bot ɛ min mɔɔ di kwyala tɔ mɛkana mɛ tsik mɛ Mɔn bhata ɔ.

22

1 Bhii tak, fofop naazɛlyaal mɛ dii tsik nadi edjhaazal dáa ɛkok ɛ mɛtaadak ɛ, ye nadi ewyis é tɔ bóó mɛkoozi Zɛɛb nɛ Mɔn Bhata.
2 Dii tak nadi edhaa kuku ghaada. Le tsik nabɛ é pak mɛmbɔ mɛ mɛdhii mɛmbá. Le tak nadi edjɛ bhum esok kam nɛ ebá tɔ mbu wat, deenek, sok wat tɔ ngon wat. Tin, eka e tak ɛ di edjɛ tsik nɛ ekyee mɛdhik.
3 Yɛ aanàkabaadi nɛ dhiiti sonok di náá, yɛ waabela mbee baka Zɛɛb ɛ.
Bóó mɛkoozi e Zɛɛb nɛ Mɔn bhata aadi é tɔ ghaada tak. Tin, bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb ɛ waaduwal nyɛ.
4 Ɛ di'enek, bɛ waabee ɛbhwoob ɛ lɛ, din ɛ lɛ aadi é kwyala kɔ ebata-bhwoob bɔɔ.
5 Pum aanàkabaadi tak, bot ɛ aanàkabaadi nɛ gwyes ngel lama, nɛghu mɛkas mɛ gwyes. Etɛɛ náá, Ghɛŋ Zɛɛb aasa náá, mɛkas mɛ di kɔ bot ɛ mɛsa mɛ, é di'enek, bɛ aakɔk kɔm-kɔm.

Yezu ɛpeelɛ náá, nyɛ moo kɔ nɛ ɛzyɛ

---

* **21:16** *sitadɛ* nabɛ é ndem ɛlaa mɛdjaa, tin, 12.000 sitadɛ é sa tyee ekilomɛtɛlɛ bɛmil ɛbá nɛ bɛdhet ɛbá (2200). † **21:17** *ekude* mɛdjaa mɛ kude wat sa é tyee mɛdjaa mɛ ɛbik mbɔ wat.

6 Bhii tak, fofop eezɛke nɛ nam: «Mɛkpa mak ɛ́ mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ di egoka nɛ ɛwaa ɛbwaalel ɛ. Tin, Ghɛŋ Zɛɛb, mot di edjɛ etsoŋ nɛ bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɔ nadhis fofop'ɛ étɛp ɛlyaal nɛ bot ɛ mɛsa mɛ, sa di náá yɛ aanàbɔya nɛ ɛsael ɛ.»
7 «Yezu eezɛke: Gwaka, mɛ moo aazyɛ! Mɛmyaala nɛ bot ɛ di elooba nɛ mɛkpa natelaa di tɔ mɛkana mak ɛ!»
8 Mam Zaŋ, mɛ naagwak, mɛ naabee etɛp bak. Bhis mɛ nagwak nɛ ɛbee ɛ, mɛ naazɛghaaga si sok bhwoob fofop mot natel mɛ esonok binek étɛp mɛ needuwal nyɛ.
9 Tin, nyɛ eezɛke nam: «Nàsa deenek! Mɛ ɛ́ mot-mɛsa dáa wɔy, dáa bɔn nyoog, bɛngoolel ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb, dáa bot djas di elooba nɛ mɛkpa di tɔ mɛkana mak ɛ. Ye ɛ́ Zɛɛb ɛ wɔ di egoka nɛ ɛduwal!»
10 Bhii tak, nyɛ eebaake: «Sa wɔ ààsyel mɛkpa natelaa di mɛkana mak ɛ. Etɛɛ náá, ɛwala nabɛ náá, esa bak aasael ɛ, moo kunaa.
11 Mot di esa ɛbiyo ɔ, gheesa ɛbiyo, mot di nɛ edhuud ɔ, di tɔ yɛ edhuud. Tin, mot di esa enɛm esa ɔ, gheesa enɛm esa, mot di tɔ e dɛɛ ɔ, gheedi tɔ edɛɛ bɛ.»
12 «Gwaka: Mɛ moo aazyɛ! Mɛ aazyɛ nɛ efute étɛp ɛdjɛ mot nɛ mot dum nɛ mɛsa mɛ nyɛ nasa ɛ.
13 Mɛ ɛ́ Alfa nɛ Omegha, mot mɛkɛn nɛ mot mɛsik, ɛkɛn nɛ ɛsik.»
14 Mɛmyaala nɛ bot ɛ di egwyii ekaad bɔɔ ɔ, etɛɛ náá, bɛ waabela ze ɛdɛ bum le tsik, da bɛ ɛ́ ɛni tɔ mɛniel mɛ ghaada.
15 Tin, pɛ kel, ye ɛ́ nɛ bot ɛ di nɛ mɛfulu dáa bɛ bɛbhyɛ ɔ, bot ɛ mɛlyeeb, bot ɛ mɛzɔ, bot ɛ di ego bot ɔ, bot ɛ di eduwal bɛnaghisɛ ɔ, zɛnɔɔ bot djas di ekwyɛl mɛkɔŋ nɛ ɛlɛɛ elɛŋ etsal ɔ!
16 «Mam Yezu, mɛ naadhis fofop'am étɛp ɛkɛlyaal bin etɛp bak djas dum nɛ ezɛɛga mendjaala. Mɛ ɛ́ mɔn dha ɛ Dhavid, mɛ ɛ́ kwyikwyen di ekas tɔ mɛlem ɛ.»
17 Tin, Sisim nɛ moma ɛbá ɛpelɛɛ: «Dha!»
Mot di egwak yɛ ɔ, baake ɛ: «Dha!»
Mot di nɛ gwyes mɛdii ɔ zyɛ,
mot di ekwyɛl mɛdii mɛ di edjɛ tsik ɔ, nyɛ aabela yɛ yii toto!

Ɛlii ɛ mɛ mɛsik

18 Mɛ lɛɛ ɛ́ tsɛɛtsɛ nɛ mot nɛ mot di egwak mɛkpa natelaa tɔ mɛkana mak ɛ náá: Mot ɛ bil dhiiti sonok ɔɔ, Zɛɛb ɛ́ waakɛl eboo mezuk zekwyalaa tɔ mɛkana mak ɛ kɔ lɛ.
19 Ɛ di'enek, mot ɛdis dhiiti sonok tɔ mɛkpa natelaa di ekwyala tɔ mɛkana mak ɔɔ, Zɛɛb ɛ́ waadis yɛ ɛkɛɛ bhum le di edjɛ tsik ɔ, dɔɔ nɛ tɔ ghaada na dɛɛ di kwyala tɔ mɛkana mak ɛ.
20 Mot di elyaal etsɛɛtsɛ etɛp bak ɔ, lɛɛ ɛ́: «Iyoo», «Mɛ moo aazyɛ!»
Amɛn! Dha, Ghɛŋ Yezu!
21 Betka náá, enɛm nɛ embɛɛ e Ghɛŋ Yezu di nɛ biyɔ djas.